

อาศิรวาทน์

อิติปิ โส ภควา

อรหัง สัมมาสัมพุทโธ

วิชชาจรณะ สัมบันโน

สุคโต โลกวิทู

อนุตตโร ปุริสทัมมสารถิ

สัตถา เทวมนุสสานัง

พุทโธ ภควาติ

ขอนอบยอบ หมอบกราบคารวะ ด้วยสุดเกล้า สุดเศียร สุดกระหม่อม
ของข้า่น้อยนี้ แนบเข็ด เกลือก ฎรอง รับ อยู่ใต้ละอองเมฆคลี่คลี่แห่งฝ่าพระบาท
ของสมเด็จพระอนุดตรสัมมาสัมพุทธเจ้า พระผู้มี "พุทธคุณ" ดังกล่าว
ข้างต้นนั้น อย่างสุดเทิดสุดบูชายิ่ง

ข้า่น้อย ผู้เป็น.....

“สมณพราหมณา สัมมัคคตา สัมมาปฏิบัตินา

เย อิมัญจ โลกัง ปรัญจ โลกัง

สยัง อภิญญา

สัจฉิกัตวา ปเวเทนตตี”

..... ได้ทำกิจแล้ว อันคือ “ข่อมประกาศให้ผู้อื่นได้รู้ทั่วตามแล้ว”

(ปเวเทนตตี) ตามที่ข้า่น้อยได้ “ทำให้รู้แจ้งแล้ว” (สัจฉิกัตวา) อย่างจริง-
เป็นใจของตัวเอง จริงๆ เป็นเจตนาแท้ของข้า่น้อยเอง (สยัง อภิญญา)

ด้วยสุดเกล้าสุดเศียรสุดกระหม่อมฯ

ข้า่น้อย “สัมมาสัมพุทธสาวก” (ผู้เขียน)

(๖)

ไม่มีเวลาใดเลย ที่ไม่สมควรเปิดเผยธรรมะ

ธรรมะจะต้องถูกเปิดเผย ให้มากที่สุด ในทุกๆเวลา

ผู้อำพรางธรรมะ หรือ ผู้เจตนาลุ่มลางธรรมะ ให้เป็นอธรรม

หรือช่วยปกบ้อง ช่วยขัดขวาง ไม่ให้คนแสดงธรรม

ไม่ให้คนเปิดเผยธรรมะ นั้น

เป็นผู้ทํารายมมนุษย์ชาติ ที่โหดเหี้ยมที่สุด.

กรุณาแก้คำผิด

หน้า 75 แก้ว **ว**ิจาร เป็น **ว**ิตก (บรรทัดที่ 10)

แก้ว **ว**ิตก เป็น **ว**ิจาร (บรรทัดที่ 10)

หน้า 78 แก้ว **อ**เนนชัปปัตเต แก้วเป็น **อ**เนนชัปปัตเต (บรรทัดที่ 7)

หน้า 154 ผู้มี..... (บรรทัดแรก ที่ลบเลือน)

คือ ผู้มี**อ**ภิญญา “**เจ**โตปริยญาณ” นั้น ๆ

(ง)

คำนำ (ในการพิมพ์ครั้งที่ ๑)

หนังสือ เรื่อง “ทางเอก” นี้ ไม่ใช่หนังสือที่ลอก “ตำรา” และ จะไม่ใช่
ข้อเขียนที่จะเหมือน “ตำรา” เล่มไหน ๆ ที่เคยมีมาแล้วไปที่เดียว แต่กลับจะมีความ
“ไม่เหมือน” นน มากที่สุด ถึงกระนั้นก็ตาม “ทางเอก” นี้ ก็จะมีส่วนสัมพันธ์
และ เปรียบเทียบอยู่กับของเดิม “ตำรา” เดิม นั้นแหละ มากที่สุดด้วยซ้ำ

โปรดสังเกตอ่านดูดี ๆ เกิด จะเห็นความใหม่ของความเก่า และหรือ จะเห็น
“ความเก่า” ที่แท้จริงขึ้นมาใหม่ !

มีคนตั้งข้อสังเกตกันอย่างลวก ๆ ง่าย ๆ ว่า หนังสือ “ทางเอก” นี้
“ผู้เขียน” เขียนเอาเอง คิดเอาเอง เพราะมันให้ความรู้ไม่เหมือน “ความรู้” เก่า ๆ
เดิม ๆ ที่ผู้ตั้งข้อสังเกตทั้งหลาย ได้ยึดเชื่อยึดถือมาแล้ว หรือ ไม่เหมือนของคนอื่น ๆ
ส่วนใหญ่เขา เท่าที่เห็นเท่าที่เป็นกันอยู่กัน ๆ แล้วก็เลยสรุปเอาเองเสร็จจว่า
ดังนั้น หนังสือเล่มนี้ จึงใช้ไม่ได้ !

ก็ขอบอกกันตรง ๆ เลยว่า หนังสือ “ทางเอก” นี้ “ผู้เขียน”
เขียนเองจริงๆ ไม่ใช่ลอก “ตำรา” หรือ ไม่ใช่เลียนเขียนจาก “ตำรา”
หรือ ไม่ใช่ไปเก็บ ๆ รวบรวมจาก “ตำรา” ต่าง ๆ มา และ รวบรวม “ความเห็น”
ของผู้รู้อื่น ๆ มารวม ๆ ไว้ แล้วกลายเป็น “หนังสือ” กลายเป็น “วิทยานิพนธ์”

และ ขอยืนยันว่า หนังสือ “ทางเอก” นี้ ไม่ใช่หนังสือที่เป็นข้อเขียน
อันเอากันแค่ “ความรู้” นี้ ๆ นั้น ๆ ไต ๆ มันต้องตรงกับ “ความเห็น” ของตน” แล้ว
จึงนำมาเขียนปะติดปะต่อรวบรวมไว้ หรือ นำมาสนับสนุน ‘ความเห็น’ ต่าง ๆ นั้น
ลงไว้ อย่างนั้น ก็มีใช้ด้วย !

(จ)

การเขียนสนับสนุนกัน หรือ ทำออกมาแล้ว มันก็คงความเหมือน ๆ กัน
อธิบายไว้ ก็เหมือน ๆ กัน แบบอย่าง ก็ตาม ๆ กันออกมา ถ้าอย่างนั้น มันก็มีอยู่แล้ว
มากมาย ใคร ๆ ก็ทำกันอยู่เยอะ “ผู้เขียน” ไม่จำเป็นจะต้องทำเลย

แต่ “ผู้เขียน” ก็ไม่ได้มี ‘จิตวิถิต’ แต่อย่างไร ที่ต้องการจะเขียนอะไรออกมา
โดยหวัง “ความโก้เด่น” เพียงว่า ให้มัน “แปลกใหม่” ทว่าไม่ใช่สัจธรรม ไม่เข้าสาระ
แก่นสารของชีวิตอันประเสริฐแห่งชีวิตมนุษย์ หรือ หวัง “ความโก้เด่น” เพียงต้องการ
อวด “ความคิดใหม่” ต้องการให้ตนได้เป็นผู้ “แนวใหม่” คิดค้นพบ “ของใหม่”
อันเป็นกิเลสร้ายตัวสำคัญ ที่ทำให้มนุษย์ “เพ้อ” ชนิดหนึ่งในสังคมมนุษย์ หรือ ในผู้
ความสามารถ ในนักศิลปะ ในนักวิทยาศาสตร์ ในนักสร้างสรรค์ ในนักตั้งหน้าตั้งตา
แต่จะหา “ของใหม่” หรือ “ประดิษฐ์-ปรุงสร้าง” สิ่งแปลกใหม่ขึ้นมาให้ตนได้ชื่อว่า
“ตนเป็นเจ้าของ” (มานะอัตตา) สิ่งนั้น ๆ โดยตนจะได้เป็น “เอก” (สรรเสริญ)
เพราะมี “เอกลักษณ์” เพราะมี “เอกผล” อันไม่เหมือนใคร และ ไม่มีใครเหมือน

ดังนั้น “ความแปลก” ความใหม่ในหนังสือเล่มนี้ จึงเป็น “ความรู้ยิ่งของ
ตนเอง” จริง ๆ (สยง อภิญญา) ที่ขอพูดโดยซื่อ บอกโดยตรงว่า มันเป็นเพียง
ทำตน หรือ ตนทำการเปิดเผยความจริง ทำความจริงให้
กระจ่างแจ้ง ตามความเป็นจริง ออกมาจากที่ไม่เปิดไม่เผย
เท่านั้น (ยถาภูตัง อัตตานัง อาวิกัตตา) เป็นความจริงใจ มิใช่ต้องการไขว้
ความใหม่ - ความแปลกอะไร มิใช่มีกิเลส เลศเล่ห์ อะไร
ซ่อนแฝงเลย (อสโร อมายาวี) เพราะ “ผู้เขียน” เห็นอยู่ รู้ชัดแจ้งด้วยว่า
การนิยมเพียงอวดความแปลกใหม่ สรรหาแต่ความแปลกใหม่ มาบ่อนคน ให้เขามัน
ให้มากเพื่อยิ่งขึ้น แล้วอีก ๆ “ใหม่แล้ว-ใหม่อีก” อย่างนั้น ไม่ใช่เรื่องน่านิยม
เลย !! และ “ผู้เขียน” ยังเห็นข้างลงไปอยู่อีกด้วยว่า เรื่องหลงนิยมอวดความ
แปลกใหม่นี้ มันคือ “กิเลสร้าย” มันเป็นการแข่ง “ความเพ้อ” ที่มีแรงจักรจัดขันธ์
เหลือเกิน ทั้งลมหีวิตมนุษย์ทุกวันนี้ อยู่อย่างทรمانที่สุด โดยมนุษย์เองต่างก็ไม่ไหว
ทัน หรือ ไม่รู้ตัว

(๑)

ส่วน “ความแปลก” ในหนังสือ “ทางเอก” หรือ แม้ที่ใครก็ตาม เห็น
อยู่ว่า เป็น “ความใหม่” ที่ปรากฏขึ้นใน “ทางเอก” นี้ “ผู้เขียน” ก็ขอยืนยันว่า
มันเป็นเพียง “ความเก่า” มาก หรือ “ความเก่า” แท้ อันหนึ่ง ที่ผู้เขียนมั่นใจ
ว่า เป็น “ความเก่า” จริงๆ จึงมิได้หลงว่า เป็น “ความใหม่” และ ขอบอกว่า ไม่ใช่
“ความแปลก” ความพิสดาร วิตถารอะไรจากสังขรรณเลย และ ผู้เห็นว่าดี เห็นว่า
ถูก ว่า ควร ก็ยืนยันด้วยตัวเองแหละ

ผู้ยึดความรู้ “ของตน” ที่ตนได้รับมา แท้จริงนั้นแหละ ของ “ใหม่” จริงๆ
และแล้วตนก็หลง “ความรู้ใหม่” นั้นๆ ของตน จนเป็น “อึดตา” เท่านั้นต่างหาก
ที่พาลพาให้เห็นข้อเขียนใน “ทางเอก” เล่มนั้นว่า เป็นความแปลกไป (คือ ไม่เหมือน
ที่ตนรู้ ตายึดแล้ว) เป็นความใหม่แปลก (คือ เห็น “ใหม่” นี้ ไม่เหมือนใหม่ของตน)
จึงไม่นับถือ ไม่ยินดี

ส่วนผู้ที่ ไม่ยึดตัวตน ไม่ยึด ไม่หลงใน “ความรู้” ของตน เมื่ออ่านข้อ
เขียนในเล่มนั้น จะพบความแปลก-ความใหม่มากมายจริงๆ ซึ่ง
จะมีความนับถือ และ ยินดีอยู่ครมครันจริงๆ สำหรับผู้เห็นดี เห็นถูก เห็นควร
และ จะมีความไม่ยินดี ก็ได้ด้วย สำหรับผู้เห็นว่า ไม่ดี ไม่ถูก ไม่ควร อันเป็นส่วนของ
“ความเห็น” ของผู้นั้นๆ (อันอาจจะไม่ตรงกันได้อยู่ แม้แต่พระอรหันต์) แต่ก็ก็จะยัง
นับถือครมครันอยู่ว่า เป็น “ความใหม่” ที่แปลกจากที่ตนได้เคยรู้ จะยังไม่ขุ่นเคือง
หรือ ตีโต้ ดอก ! หากจะตีโต้ ผู้นั้นจะต้องหยั่งลงไปดู “เจตนา” หรือ ที่สุดถึง
“เจตสิก” ของผู้ทำ “ความใหม่” นั้น ออกมาให้ได้ว่า เขาทำด้วยกิเลสอะไร ? มาก
น้อยเพียงไร ? ถ้าเป็น “กิเลส” ถึงจะต้องปรามกันบ้าง ตามสัดส่วนที่เป็นจริง

นี่คือ ความจริงใจ ที่ขอพูดอย่างตรงๆ ซื่อๆ ใครจะถือสาขานักไปอีก ก็
คงจะช่วยกันไม่ได้แล้ว ก็คงได้แต่เพียงขอ “อโหสิกรรม” กันเถิด !

(ข)

และอีกเรื่อง ที่ต้องกล่าวไว้ในที่นี้ ก็คือ เรื่องการแปลคำบาลี หรือ วิเคราะห์ คำบาลี หรือ การตีความ วินิจฉัยความหมายในคำ ในความ ในประโยค ในเรื่องต่าง ๆ นั้น ก็ขอบอกเลยว่า “ผู้เขียน” ไม่ใช่หมาเปรี้ยเลย และ “ผู้เขียน” ไม่ได้รู้บาลี จากเรียนดอก ! แต่ “ผู้เขียน” ฟังพาอาศัยพระบาลีมากเกินไป พระบาลีช่วย “ผู้เขียน” เป็นหลักฐานให้ “ผู้เขียน” ยืนยัน “ความจริงแท้” และ สือรอยลึก แห่งประวัติศาสตร์ ให้ “ผู้เขียน” ได้รู้ยัง ได้หยั่งถึง ได้ยังมั่น ยังก และ วิจิตรแตกฉาน ยิ่งขึ้นอย่างเหลือเกิน ดังจะพอเห็นได้จากข้อเขียนใน “ทางเอก” นี้

และการ “รู้” ความหมาย แม้แต่จะแจกคำแยกตัวถึงขั้นพยัญชนะสระอะไรนั้น ก็เป็นการรู้เองของ “ผู้เขียน” (สัง อภิญญา) จริง ๆ เป็นการรู้ด้วย “ญาณทัสสนะ” อันได้รู้ ดังได้เขียน ได้สาธยาย เป็นทงวจวิภาค-วากยสัมพันธ์ ทงหลายทงมวมานันแล

มันจะเป็นจริง หรือ ไม่เป็นจริง มันมีดี หรือ ไม่มีดี ไฉน ? ก็ขอให้ ผู้รับรู้ รับอ่าน โปรดวินิจฉัยเอาเถิด !

“ผู้เขียน” รู้ดี ว่า “ความเห็น” ของตนได้ต่างจาก ที่ผู้ใดเรียน “บาลี” มาตามแบบฉบับท่านรู้กัน-ยึดกันอยู่ และ “ผู้เขียน” ก็ขอบอกด้วยว่า อย่างที่ท่าน ผู้เรียนรูบาลีทั้งหลาย รู้กัน หรือ แปลไว้ ให้ความหมายไว้นั้นๆ “ผู้เขียน” ก็ได้ พยายามรู้ตาม เข้าใจด้วยกับของผู้ที่เรียนบาลีมาตามหลักไวยากรณ์ หลักภาษา ให้ความหมายไว้ แปลไว้ทุกอัน ยิ่ง “ผู้เขียน” ก็ได้อาศัย ได้พึ่งพามากยิ่ง เป็นพระคุณมากยิ่ง สูงยิ่งเหลือเกินเช่นกัน และ ท่านผู้รู้ ทงหลายก็ได้ทำเป็นถูก-เป็นผิดตามขั้นตอนแห่งสังขรรรมดีที่สุดแล้ว ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ “สังขรรรม”

ที่ “ผู้เขียน” รูบาลีต่างๆ จนหาญกล้าวิเคราะห์ห้วงยั้ง มิใช่เตาสุ่ม หรือ โมเมอย่างไร้หลักการ อย่างปราศจากหลักฐาน หรือ ไม่มีหลักวิชาการ อย่างนั้น ไม่ ! ขอเพียงว่า ท่านผู้ใด ก็ดี ใคร ก็ตาม อย่าพึงคิดมั่นยึดมั่นว่า “หลักวิชาการ” นั้น มี “หลักเดียวแบบเดียว” เท่าที่เราได้เรียน ได้รู้ ได้ใช้มานั้น เท่านั้น ใน ทุกๆ สิ่ง เท่านั้นแหละ

(ซ)

“ผู้เขียน” ทำงาน ศาสนธรรมด้วย **ศรัทธาแห่งเลือดและ**
วิญญาณแห่งทุกหยดสุดท้าย “ผู้เขียน” เห็น “ศาสนาธรรม” มี
ค่าเหนือสิ่งใด จึงได้ถอดถอนชีวิต และ หลุดพ้นจากความเป็น “คนมีสมบัติ
ทางโลกย์” มาเป็น “คนมีสมบัติทางศาสนา” เต็มรูป เต็มเวลา เพราะ **ใจที่เต็ม**
ด้วยปัญญา ด้วยศรัทธาใน “ศาสนาธรรม” จึงแน
ยิ่งแท้ที่สุด อย่างที่สุดของตน “ผู้เขียน” เกิดทุน และ รู้ค่าของ
“ศาสนาธรรม” ว่า ยิ่งใหญ่กว่าชีวิตของ “ผู้เขียน” เป็นร้อยเท่าพันทวี ดังนั้น “ผู้
เขียน” จะไม่ทำอะไรลงไปด้วย ความประมาท ความห่ามหลงตน ความเล่น ความละเมียด
ความลบลู่-จาบจ้วง สิ่งอื่น ผู้สอนด้วยอารมณ์ ในสิ่ง ในผู้ทูลอยู่ ว่า ไม่ใช่เรื่องเล่น
ไม่ใช่เรื่องควรลบลู่-จาบจ้วง เป็นอันขาด แต่จะทำลงไปด้วยความมั่นใจ ในความ
รู้-ความเห็น โดยเฉพาะในการแปล “พระบาลี” วิเคราะห์-วิจัยเรื่องสำคัญของ
“ศาสนาธรรม” **อย่างในหนังสือ “ทางเอก” นี้ “ผู้**
เขียน” ทำด้วย เลือดทุกหยด ด้วยวิญญาณทุก
สูญญาณ ตรวจตรา ระมัดระวัง ใช้ทั้งเวลา
หลาย ใช้ทั้งเรี่ยวแรงมากมาย หยั่งแล้วหยั่งอีก
ด้วยภูมิ ด้วยญาณที่สั่นสะอั่นยิ่ง ให้ถึงที่สุด อย่าง
บริสุทธิ์

“ผู้เขียน” รู้บาลี จนกล้าพูด และ ทำลงไปอย่างใดๆนั้น “ผู้เขียน” ได้ทำ
ลงไปด้วยความมั่นใจ ในความรู้-ความเห็น จนจริง จากสภาวะธรรม ที่มีประกอบกับ
พยัญชนะ บัญญัติ มิได้รู้ “บาลี” โดยโดดเดี่ยวเพียงพยัญชนะ,
สระ หรือ แปล “บาลี” ด้วยความรู้เพียงภาษาหนังสือ
วากยสัมพันธ์แห่งอักษรของ “บาลี” เท่านั้น ไม่! แต่มีความรู้
สืบแต่จาก “ต้นเค้าสภาวะธรรม” เป็นรากฐาน จึงย้อนออกมาวิเคราะห์พยัญชนะบัญญัติ

(ณ)

หรือ แปล “บาลี” ไม่ใช่แปล “บาลี” เพียงตามระบบแห่งไวยากรณ์ เท่านั้น อันเป็นระบบที่เกิดตามหลังสภาวะธรรม หรือ ตามหลัง “ภาษา” ด้วยซ้ำ ดั่งมหาเปรียญส่วนใหญ่ท่านแปลกันอยู่นั้น ไม่เลย “ผู้เขียน” ขอรับว่า “ผู้เขียน” นั้น เป็นคนเรียนน้อย รูน้อย แต่ “ผู้เขียน” ก็ขอยืนยันว่า สิ่ง “รู้” นั้นๆ ของ “ผู้เขียน” แม้จะน้อย ก็ขอย้ำว่า เป็นการรู้อย่าง เห็นจริง “ผู้เขียน” ขอเอาสำคัญที่ “รู้อะไรมีสภาวะแท้แน่มั่น” แม้จะรูน้อย จะไม่ขอเอาสำคัญที่ “รู้มากปากกว้าง” แต่ไม่มั่น ไม่เด็ดขาด ไม่มีสภาวะแท้ นั้นดอก !

ก็ขอให้ “สังเกต” กันดี ๆ เกิด เพื่อจะช่วยให้ท่านผู้หลงยึดถือ ได้ “เปิดจิต” รับส่วนที่นำจะมารับไปบ้าง เพราะ “ผู้เขียน” ต้องขอขอบพระคุณท่านมหาเปรียญทั้งหลายที่ได้แปลพระบาลีไว้ให้ “ผู้เขียน” ได้รู้ ได้เข้าใจนั้น เป็นบุญคุณเหลือแสนจริงๆ ดังนั้น เพื่อท่านมหาเปรียญ ผู้รู้ จะรับประโยชน์ได้จาก ผู้ไม่หมิ่นมหาเปรียญนี้ไป ได้บ้างแม้เท่าธุลี ก็ยังจะพอมีกตัญญูทดแทนแก่กันและกันบ้าง

ผู้เปิดจิต และ ปลดตนเท่านั้น ที่จะสบาย และ เจริญยิ่งเป็นที่สุด

อะไรผิดสังขาร ในหนังสือเล่มนี้ กรุณาบอก “ผู้เขียน” ด้วย อย่าได้เกรงใจ เพราะ “ผู้เขียน” แม้จะต้องตาย ก็เพื่อ “สังขาร” เท่านั้น “ผู้เขียน” จึงไม่ต้องการให้ “ตนเอง” หลงผิดใน “สังขาร” ใดๆ เลยด้วยจริงๆ .

“ผู้เขียน”

31 กรกฎาคม 2522.

คำนำ

หนังสือ “ทางเอก” เล่มนี้ เมื่อผู้ใดได้อ่านแล้ว จะเห็นได้ชัดทันทีว่า ไม่ใช่หนังสือที่ตงใจจะเขียนขึ้นมาให้เป็น “ตำรา” อะไร หมายความว่า ไม่ได้เรียบเรียงวางโครงแผน แบ่งช่วงตอนที่อธิบายให้รัดกุมเฉพาะช่วงนั้น ๆ ตอนนั้น ๆ และแล้วก็ผูกแต่ละตอนแต่ละข้อแต่ละหมวดให้มันขยายกันเองไปเรื่อย ๆ เป็นต้น เป็นกลาง เป็นปลาย ได้ระเบียบเรียบร้อยกระทัดรัด ไม่รุ่มร่าม อธิบายซ้ำแล้ว ซ้ำเล่า อย่างหนังสือ “ทางเอก” เล่มนี้

ซึ่งก็เป็นจริงทุกประการ

เนื่องจาก “ผู้เขียน” ไม่เคยคิดอ่านจะเขียน “ตำรา” มาก่อนเลยในชีวิตนี้ ๑ โดยเฉพาะ “ผู้เขียน” ไม่ใช่ผู้คงแก่เรียน และ อีกหนึ่ง หนังสือ “ทางเอก” นี้ ก็เป็นเพียงคำบรรยาย ที่ “ผู้เขียน” ทำขึ้นบรรยายสู่หมู่สุทธรมิก ในช่วงที่รับผิดชอบ จะต้องอบรมหมู่ให้ได้รับประโยชน์ธรรม ให้ดีที่สุด มากที่สุด ตรงเบาที่สุด เร็วที่สุด เหมาะกับบุคคลในกาละนั้น ๆ หมู่ชนนั้น ๆ เป็นที่สุดด้วยเท่านั้น โดยไม่ได้วางโครงเรื่อง (plot) ไว้ก่อนเลย จับกระดาษปากกาได้ ก็เขียน ๆ ไปเรื่อย ๆ

ข้อความที่บรรจุอยู่ใน “ทางเอก” นี้ จึงเป็น คำบรรยาย คำอธิบาย คำสรุป อะไรต่ออะไร ไปต่าง ๆ ตามเพลง ตามโอกาสอันควร เพื่อ “บุคคล” ที่กำลังได้รับการอบรมอยู่ในขณะนั้น ๆ เรื่องใด จุดใด จำเป็น สำคัญเฉพาะ “บุคคล” ที่เป็นตัวจริงในขณะนั้น ๆ จึงถูกนำมากล่าวซ้ำแล้วซ้ำอีก เพื่อเน้นส่วนที่ควรเน้นเฉพาะกาล เฉพาะบุคคล ซึ่งเมื่อรวมคำบรรยายทั้งหมดมาเป็นหนังสือ ผู้ไม่จำเป็นเฉพาะต้องได้รับ “การเน้น-การซ้ำทวน” ดังกล่าวมานั้น มาอ่านเข้าตอนนั้น ก็ออกจะรู้สึกเพื่อ รู้สึกว่า รุ่มร่ามไป ก็ได้ เพราะไม่ได้รูดอน ไม่ได้เรียบเรียงใหม่

แต่แม้จะอธิบายซ้ำ สำหรับผู้ไม่ยึดถือในแง่แก่นนี้ ก็คงได้ประโยชน์อยู่นั่นเอง และที่จริง การอธิบายชานัน ๆ บางทีก็เป็นแง่ใหม่สุขุมขึ้น แปลกไปอยู่เสมอ ๆ

(๕)

กว้างขวางสัมพันธ์ลึกซึ้งไปอีกเสมอ (เวียงकरण, อุทาน, อัญมณีธรรม) เท่าที่ “ผู้เขียน” จะขยายให้พิสดารได้ และแม้จะสรุปก็เป็นแง่เป็นประเด็นที่ควรยำควรเน้น ไม่ให้หลงออกนอกแก่นนอกแกนนั้น ๆ เสมอตนเอง (เคยยะ, คาถา, ขาดก) ตามลักษณะของ สัตตสุตต

ดังนั้น ผู้อ่านจงฟังอ่านจงฟังรู้ให้เป็น “สุตตะ” และจงรู้ให้เป็นจริงเถิดว่า ตอนไหนซ้ำ มันก็คือ “อิติวุตตะ” นั้นแน่แท้ อย่าให้เกิด “อกุศลจิต” จนทำให้ตนต้องเสียผลไปเปล่า ๆ ละ ! แล้วจงทำตนให้เป็นผู้ถึงซึ่ง “เวทัสสะ” นั้น ๆ เทอญ

หนังสือ “ทางเอก” นี้ เริ่มเขียนตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๕ เขียนไป ใช้บรรยายไป แก่หมู่สหธรรมิกไปตลอดเวลาดิตต่อกันทั้งภาคปฏิบัติจริง แม้อยู่กับที่ หรือเมื่อออกจาริกไป ขนเขา ลงห้วย เข้าป่า อยู่ข้างถนนหนทาง กลางฝน กลางแดด หรืออยู่กลางตลาด กลางสนามชุมนุมชนไหน ๆ ก็คงเขียนไปเรื่อย ๆ トラบจนถึง พ.ศ. ๒๕๑๘ จึงได้จบ “จรณะ ๑๕” ลง ก็คิดว่า คงจบ แต่ก็ยังเห็นควรจะผนวกเรื่อง “อาณาปาณสติ” พิสดารเข้าไปให้ครบบริบูรณ์

และเมื่อเขียนจนใช้บรรยายอบรมอยู่นั้น ก็ได้มีการนำไปพิมพ์โรเนียวแจกจ่าย สู้กันอ่าน บ้างก็รวบรวมไว้ได้ครบ บ้างก็ได้กะปริดกะปรอย ทั้งๆ ที่ได้รับการพิมพ์โรเนียวแจกกันแล้วซ้ำอีกหลายครั้ง หมดเงินค่าโรเนียวกันไปเฉพาะโรเนียวเรื่อง นั้น รวมๆ แล้วก็หลายหมื่นบาท ก็ยังมีผู้ได้คำบรรยายชุดนั้นไว้ไม่ครบนั้นมากมาย ส่วนผู้ได้ครบนั้น มนอวยราย

เมื่อผมผู้ได้อ่านได้พบมากผู้มากคนเข้า ก็ผมปรารถนาก็จะให้จัดพิมพ์เป็นหนังสือจริงๆ ออกสู่สาธารณชน หลายเสียง “ผู้เขียน” ก็ได้แต่รับทราบ เพราะลำพัง “ผู้เขียน” นั้น จะบันดลให้มันออกมาเป็นหนังสือดังกล่าวนั้นไม่ได้ “ผู้เขียน” เป็นผู้ไม่มกกำลังทรัพย์ ทั้งๆ ที่ “ผู้เขียน” ก็เห็นด้วย มันก็จะได้พิมพ์ออกมาเผยแพร่สู้กันอ่านอย่างยิ่ง เพราะมันเป็นแนวทาง—เนื้อหาของการปฏิบัติธรรมแท้ๆ ตรงๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้คนเป็นอย่างมาก ในขณะที่ธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กำลังสับสน จำแลกรูปด้วยเล่ห์มนุษย์ไปต่างๆ บางรูปบางนามก็จนกลายเป็นของปลอมของเถื่อนไปแล้ว เช่นที่เห็น ๆ กันอยู่ทุกวันนี้

(๕)

คำบรรยายที่เป็นหนังสือ “ทางเอก” นี้ ได้ใช้งานจริงมาแล้ว ได้ช่วยผู้ปฏิบัติธรรมจริงๆ จนมีผลมาแล้ว ดังนั้น จึงหวังว่า เมื่อได้พิมพ์เป็นหนังสือออกเผยแพร่กว้างขวางขึ้น ก็คงจะทำหน้าที่ช่วยผู้คนที่ได้อีกบ้าง เป็นแน่

ในโลก ในสังคมมนุษย์ทุกวันนี้ กำลังจะเป็น “กลียุค” หรือ บางคนเรียกว่า “กลียุค” แล้วด้วยซ้ำ เพราะ โลก เพราะ สังคม แล้ง “ธรรมะ”

เครื่องมือสำคัญที่สุด ที่มนุษยชาติในโลกขณะนี้ กำลังต้องการมาใช้เพื่อปราบยุคเข็ญนี้ ไม่ใช่อะไรเลยคือ “ธรรมะ” ที่เป็นสัจธรรมเท่านั้น แต่มนุษย์เองยังไม่เชื่อ เพราะยังไม่รู้จริง—ยังมองไม่เห็นได้—ยังไม่เคยลองดูจนมีประสิทธิภาพของ “ธรรมะ” ดูจริงๆ

ยอดแห่งความไฝ่ฝัน—ไขว่คว้า—แสวงหา ของมนุษย์ทุกวันนี้ นั่น คือ สันติภาพ ความยุติธรรม ความอิสระเสรี อย่างสมบูรณ์พูนสุข ที่ราบรื่นร่มเย็นของมนุษย์ทุกผู้ทุกกลุ่มสังคม แต่จะเกิดไม่ได้ อย่างมั่นคงถาวร และจริงจังเลย ถ้าคนทั้งหลาย ไม่มุ่งหน้าหันเข้าหา “ธรรมะ” ปรับปรุง “จิตวิญญาณ” ของตน และของกันและกัน

โลก และกลุ่มมนุษย์ทุกกลุ่มในโลกทุกวันนี้ ไม่มีอะไรจะจำเป็นที่สุดอย่างรีบด่วนที่สุดเท่า “ธรรมะ” ที่เป็นสัจธรรม ขอยืนยันดังนี้ จริงๆ

มนุษย์ยุคสมัยนี้ เก่งที่สุดแล้วจริงๆ ในทางการสร้างสรรค์และวาง “ระบบ” ต่างๆ อันเป็นเรื่องของ “วัตถุ”

แต่มนุษย์ยุคสมัยนี้ ก็ล้มเหลวและเลื่อน และไร้ประสิทธิภาพที่สุดเช่นกัน ในทางการสร้างสรรค์และวาง “ระบบ” ต่างๆ อันเป็นเรื่องของ “จิตวิญญาณ”

หากไม่สร้าง “สมดุล” ฝ่าย จิตวิญญาณ ของมนุษย์ขึ้นมาให้ได้ นั่นคือ การล้มเหลวอย่างสิ้นชาติแห่งความเป็นมนุษย์ ในสังคม ในโลก

แม้ใครจะยังไม่เชื่อดังนี้ ในขณะนี้ก็ตามเกิด แต่ก็ขอยืนยันคำกล่าวนี้

“ผู้เขียน”

(๑)

อภิณหปัจเจกขณธรรมสูตร

อังคุต. ทสก. ข้อ 48

ธรรม ๑๐ ประการ อันบรรพชิตพึงพิจารณาเนืองๆ
ในประการที่ ๑๐ นั้น มีใจความว่า :-

อตฺถิ นุ โข เม อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อลฺมรียญฺญาณทสฺสนวิเสโส อธิคโต
โสหัง บัจฉิเม กาลे สพรหมจาร์หิ ปุญฺโฐ น มํกํ ภวิสสามตี

คุณวิเศษญาณทัสสนะอย่างแท้จริงที่เป็น “อุตฺตริมนุสฺสธมฺม”
อันเราบรรลุแล้ว นั้นหนะ มีอยู่หรือไม่ ?
ที่จะให้เราเป็นผู้ไม่เก้อ ยาก
ในเวลาเพื่อนนักปฏิบัติธรรม ตาม ในกาลภายหลัง.

เรื่องต่างๆ จาก ทางเอก ภาค ๓

บทที่ ๒๑	เรามาเรียนรู้ “ฉาน” ทั้งหลายกันให้เข้าใจเองแท้ จรรยา ข้อที่ ๑๒ - ๑๓ - ๑๔ - ๑๕ “ฉาน ๑ - ฉาน ๒ - ฉาน ๓ - ฉาน ๔”	1-70
บทที่ ๒๒	“วิชา ๘ ประการ” คือ วิชา ประการที่ ๑ “ฉาน” วิชา ประการที่ ๒ “ญาณทัสสนะ” หรือ “วิปัสสนาญาณ” วิชา ประการที่ ๓ “มโนมยิทธิ”	71-78
บทที่ ๒๓	วิชา ประการที่ ๔ “อิทธิวิธิ”	88-121
บทที่ ๒๔	วิชา ประการที่ ๕ “โสตทพิสัย”	122-130
บทที่ ๒๕	วิชา ประการที่ ๖ “เจโตปริยญาณ”	131-178
บทที่ ๒๖	วิชา ประการที่ ๗ “บุพเพนิวาสานุสติญาณ”	179-210
บทที่ ๒๗	วิชา ประการที่ ๘ “จตุปปาทญาณ”	211-294
บทที่ ๒๘	วิชา ประการที่ ๙ “อาสวกักขณญาณ”	295-313
บทที่ ๒๙	การแบ่งแยกพระอรหันต์ เป็น “สุกขวิปัสสโก” “เตวิชโช” “ฉัพพัญญู” “จตุปฏีสัมภิตปััตโต”	314-347

บทที่ ๓๐	“วิเวก ๓” มี	
	๑. กายวิเวก	
	๒. จิตวิเวก	
	๓. อุปริวิเวก	348-397
บทที่ ๓๑	“กัมมัญฐาน” และ ระดับของ “กรรม”	
	“สัมมาอริยมรรค” (สัมมามรรค) องค์ ๘	398-457
บทที่ ๓๒	เป้าหมายต่างๆของสภาพฌาน	
	การอวดอุตตริมนุสสธรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท	
	1. ไม่ใช่มรรค-ผล คือ อิทิปาฏิหารีย์ กับ อาเทศนาปาฏิหารีย์	
	2. เป็นมรรค-ผล คือ อนุศาสน์ปาฏิหารีย์	458-483
บทที่ ๓๓	รู้แจ้งสภาพหมุนรอบเชิงซ้อนของฌาน	484-556

ทางออก

ภาค ๓

- บทที่ ๒๑ -

เราจะมาเรียนรู้ “ฉาน” ทั้งหลายกัน ให้เข้าใจอ่องแท้เป็นขั้นสุด
ท้าย ณ บัดต่อไปนี้

ก่อนอื่นเรามาเข้าใจสภาพ “ฉาน” กัน เสียให้เป็น “สัมมาทิฐิ” ให้ได้
ไม่ให้เบี้ยวๆ เพี้ยนๆ เหลื่อมๆ ช้อนๆ ช้อนๆ เอียงๆ เบี่ยงๆ จากเป้าหมายอยู่
จนต้องตู่ท้วงกันว่า เป็น “มิจฉาทิฐิ” ไม่จบ

โดยจะพยายามชี้เน้นให้ชัดเจน แยกแยะให้เห็น **ความหลงเลอะ** ที่นักปฏิบัติแต่ละกลุ่ม (บางคน, บางกลุ่ม นั้น ยังไม่ได้ “ปฏิบัติ” กันด้วยซ้ำ อย่าวว่าไปถึงขั้นได้ “ฉาน” จริงแล้ว มีในตนแล้วเลย เพียงอ่าน เพียงฟัง เพียงเรียนๆ มาเท่านั้น ก็อวด ก็แสดง “ฉาน” กับเขาแล้ว) แต่ละลัทธิ แต่ละความเห็น ต่างก็ไปยึดกันต่างแง่ต่างมุม ซึ่งบางแง่ ก็ยังมีส่วนคืออยู่บ้าง บางแง่บางแบบนั้น ไม่มีส่วนคืออะไรเลย หรือบางแง่บางแบบนั้น นอกจากจะไม่มีส่วนคือแล้ว ยังเป็น “ฉาน” เหลวไหล ก่อให้เกิดกิเลส ส่งสมกองกิเลส ลวงตนลวงผู้อื่น ทำให้เสื่อมคำทำลายทั้งตนและผู้อื่น ไปตลอดจนหนักที่สุด คือ มันถึงทำลายพระพุทธศาสนาเลยทีเดียว (เป็นถึงคั่งนี้จริงๆ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงปรับอาบัติร้ายแรง แก่ผู้อวด “ฉาน” ที่ไม่ได้ ไม่เป็นจริง หรือ ไม่มีในตน) ซึ่งมีผู้อวดผู้แสดงอยู่ดาษดื่น อันยังคงเป็นเรื่อง ทำให้พระพุทธศาสนา เสื่อมทำลายอยู่จริง ก็เป็นบาปเป็นนรกอเวจีของ “ผู้อวด” ที่เป็นผลพาให้ทำลายพระศาสนาจริงนั้นๆ หากใครไม่รู้สักตัว หยุตเสี่ย-เล็กเสี่ย มันก็ยังจะสั่งสมเพิ่มบาป เต็มรอกนั้นๆต่อไปให้แก้ตน อยู่นั่นเอง

ดังนั้น จึงขอเตือน ผู้ที่อวดอ้าง “ฉาน” แสดง “ฉาน” อธิบายยืนยัน “ฉาน” ราวกับตนได้ตนเป็น ตนมี จงสังวรระวังให้มาก ๆ เกิด ถ้าขึ้นอวดอ้างไม่เป็นจริง ไม่มีในตน หรือ ขึ้นแสดง ขึ้นยืนยัน แต่ **ไม่เป็นจริง ไม่มีในตน** ละก้อ... ผู้คนถกถงซง “ปาราชิก” กันทีเดียวนะ ! เพราะ “ฉาน” นั้น เป็น **อุตตริมนุสสรธรรม** อย่างหนึ่ง จริง ๆ ด้วย หากผู้ใด อวด หรือ แสดง โดย **ไม่เป็นจริง ไม่มีในตน** แล้วไซ้ ย่อมต้องอาบัติถึงขั้น “ปาราชิก” จริง ๆ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา แต่เมื่อครั้งยังไม่ตรัสรู้อรหันตสัมมาสัมโพธิญาณ นั้น ก็ได้เคยเที่ยวเรียนรู้ “ฉาน” ในแง่ต่างๆ แบบต่างๆ อันเป็น “ฉานฤาษี” เป็น “ฉานของดาบส” ซึ่งมุ่งเอนแง้แตกเพยกันไปอยู่ และที่สุดแม้ได้ไปเรียนกับ อาศารดาบสและอุทกดาบส เป็นต้น “ฉานของดาบส” เขาก็มีเอนแง้ มีความหมายไปตามเชิงตามความเข้าใจของเขา อันล้วนแต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ทรงเห็นว่า เป็น “สัมมาทิฏฐิ” ได้เลย “ฉาน” ต่างๆ นั้น เขามีแบบ มีอย่างกันมาก่อนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะอุบัติมากมายหลากหลายอย่างนัก ซึ่งแม้เดี๋ยวนี้ ก็ยังมี และทุกวันนี้ ก็ยังมีชาวพุทธไปหลงเรียน “ฉาน” ต่างๆ นั้น

กันอยู่มากมายด้ายต้น แล้วก็เอามาแก้ มาแย่งให้ “ฉาน” ของพุทธเพี้ยน เปลี่ยนแปลงไป ไม่ถูกต้อง (“ฉาน” เป็นองค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้ที่บรรลุธรรมโลกุตระผลของพุทธแท้ทุกคน จะต้อง มี “ฉาน” เป็นสามัญผล คือ เป็นเรื่องธรรมดาๆ ไม่พิเศษอะไร ตามพระพุทธพจน์ใน “สามัญผลสูตร” ก็ทรงยืนยันไว้แท้ๆ เช่นนั้น และผู้บรรลุโลกุตระผลบางคน จะได้ “ฉานฤๅษี” แถม ก็เป็นได้มีได้ นั้น เป็นวิสามัญผล คือ เป็นเรื่องพิเศษของบางท่านบางคนเฉพาะราย ไม่ใช่เป็นเรื่องสามัญปกติ จึงทำความเข้าใจใน “สามัญ” กับ “วิสามัญ” ให้ดีๆ)

ผู้ใดมีความเห็น-ความเข้าใจ (ทิฏฐิ) ตรงตามฤๅษีใด เป็นแง่เงื่อนตามคาบสเดียรถีย์ใด ก็ย่อมเป็น “ทิฏฐิ” ตามฤๅษีนั้นๆ ตามคาบสนั้นๆ จึงย่อมจะมี “ผล” ได้ อยู่ในแบบ ในแง่ตามฤๅษี ตามคาบสนั้นๆ อย่างนั่นเอง

ถ้าเข้าใจ “ฉาน” ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง (สัญญา) ไม่ถูกต้อง ไม่เข้าใจตรงเข้าเป๊ะๆ ! คือ ยังเพี้ยนอยู่เท่าใดๆ ก็เรียกว่า ยังเป็นส่วนแห่ง “มิจฉาทิฏฐิ” อยู่เท่าที่เพี้ยน นั้นๆ

เช่น..... ผู้ที่ไปหลงเข้าใจอยู่เพียงว่า

“ฉาน” คือ สิ่งที่เกิดได้ เป็นได้แต่เฉพาะในตอน “นั่งหลับตา”

เท่านั้น

นี้ก็ คือ “มิจฉาทิฏฐิ” ประตุใหญ่ ประตุหนึ่ง ที่มีกันมากที่สุด ไม่ใช่มีการเข้าใจอย่างนี้เฉพาะแต่ในเมืองไทยเท่านั้น มันทั่วไปทั้งโลกกันเลยทีเดียว โดยเฉพาะในอินเดียเองนั้นยิ่งหลงสำคัญกว่าใครๆ เพราะเป็นต้นกำเนิดแห่ง “ฉาน-ฤๅษี” แหล่งใหญ่ที่สุดในโลก

แท้จริงแล้ว ในกรณี “นั่งหลับตา” นั้น เป็นเพียงกรรมวิธี “บทแห่งการกระทำ” อย่างหนึ่ง ที่จะให้เข้าไปเพื่อเรียนรู้ กิเลส-ตัณหา-อุปาทาน หรือ เลิก-ละเนาทำลาย กิเลส-ตัณหา-อุปาทาน ให้ได้ วิธีหนึ่งเท่านั้น ในอีกตั้งหลายๆ กรรมวิธี

และแม้จะไม่ต้องปฏิบัติอย่าง “นั่งหลับตา” เลย ก็จะมีบรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ เป็นถึงพระอรหันต์ได้ ดังที่มีในประวัติของพุทธศาสนา ในพระสูตรต่าง ๆ ที่หลายมากมาย “หลับตา” บรรลุเสียอีก ยังไม่เคยเห็นมีสักสูตรที่บ่งบอกกันอย่างระบุมั่งแจ่ม ๆ (แต่ถ้าจะมี ผู้บรรลุในตอน “หลับตา” ก็ย่อมได้แน่แท้ ไม่ใช่เรื่องแปลก หรือ ผิดอะไร) ที่เห็นมยนิพนธ์นั้น กลับมีแต่ “อักขมา ปรินิพพุตติ” ว่าอย่างนั้นเสียอีก คือ หมายความว่า “บรรลุอย่างลึกลับตาด ๆ” กันด้วยซ้ำ (เช่น ในพระสูตร ทีฆ. มหา. ข้อ 110 เป็นต้น)

เพราะระบบวิธีปฏิบัติ “นั่งหลับตา” นั้น ไม่ใช่กรรมวิธีปฏิบัติธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือ ! ซึ่งไม่ปรากฏมีคำสอนในที่ไหนเลย หรือ ไม่เคยเห็นสัก “คำหนึ่ง” เลยว่า พระพุทธองค์ทรงเคยสอนใคร โดยระบุมั่งชัด ๆ ให้ “หลับตา” หรือ “นั่งหลับตา” เป็นกรรมวิธี นอกจากมีแต่อาจารย์ ภูิกจารย์รุ่นหลังเท่านั้นแหละ นำมาเขียนนิพนธ์เอง นำมาเน้นกันเอง สอนกรรมวิธี “นั่งหลับตา” กันเป็นคู่งเป็นแควไปเอง จึงจะหลงว่า การปฏิบัติธรรมของพุทธ ถือเอาแต่ “นั่งหลับตา” วิธีเดียว อย่างอื่นไม่ใช่ นั่น เป็น “มิจาภิภูติ” แท้ ๆ

แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า พุทธศาสนานั้น “หลับตา” ปฏิบัติธรรมไม่ได้ หรือ “นั่งหลับตา” กันเป็นผิดเป็นบาปไปเสียทีเดียวดอกนะ ! การหลับตา ก็จะมีอยู่ มีเอง เป็นไปตามสัดส่วนจริงเองอยู่ดีแหละ

การ “นั่งหลับตา” ให้เป็นวิปัสสนาด้วย และได้มรรค ได้ผลด้วยนั้น ไม่ใช่ชั้นต้น ชั้นต้น และไม่ใช่ของง่าย ๆ เลย ที่พระโยคาวจรจะทำได้จนเป็น “สัมมาภิภูติ” ทำถึง หรือจน ทำได้ เป็นมรรค เป็นผลโลกุตระแท้ เพราะมันเป็นการเอาของยาก ด้วยวิธีที่ยาก จึงเป็นเรื่องที่ได้อย่างเชื่องช้า เพราะมันเป็นการคว่ำเอาแก่นละเอียดจากแก่นภูมิที่ฟ้าม หรือเป็นการโถมแรงงมเอาเนื้อหาค้นละเอียดเบาบางบนพื้นภูมิที่ว่างจากเนื้อ ๆ ตั้ว ๆ แท้ ในโลกที่กว้างเว้งว่างเหลือเกินอีกด้วย

ผู้รู้ถึงขั้น “จิตเป็นจิต” แม่นถึงขั้นกระจำงัด “เวทนาในเวทนา” หรือ จิตที่รู้ระดับขั้นแห่ง “อารมณ์ในอารมณ์” ของสภาวะธรรมแต่ละรูป แต่ละนามจริง เป็นสัมมาทิฏฐิแล้ว จะ “นั่งหลับตา” เรียน จะหยั่งจิตในจิตรู้ โดยไม่ต้องอาศัยตา-หู-จมูก-ลิ้น-กาย ก็ย่อมจะมีผลแท้จริงได้

ส่วนผู้ที่ยังไม่มีความรู้เป็น “สัมมาทิฏฐิ” จริงนั้น ไป “นั่งหลับตา” เรียน ไปหยั่งจิตในจิตหมายจะรู้ นั้น ก็จะมี “วิมานลวง” หรือ “เหวดดู” ในห้วงหาวอันแสนกว้าง เว้งว้างของจิตได้ง่ายที่สุด เพราะมันมี “วิมานลวง” หรือ “เหวดดู” มากมายเหลือเกินจริงๆ จึงมีผู้ตก “เหวดดู” และจม “วิมานลวง” อยู่นานนับกับปี กัลป์ มามากกว่ามากเหลือประมาณจริงๆ ในแดนคงแห่งผู้แสวงหา ผู้เรียนมาอย่างเป็นสัมมาทิฏฐิตรงแน่ หรือ ผู้ขึ้นพื้นหล่ม “เหวดดู” หลุดรอด “วิมานลวง” นั้นๆ มาได้แม่นยำเท่านี้ จะเห็นแจ้ง ชำบชึ้งชัด ในความจริงจริงๆ นี้

โดยเฉพาะ ตัว “ฉาน” นั้น แม้จะได้ในขณะ “นั่งหลับตา” แต่ถ้ามตาออกมา เป็นคนมีความเป็นอยู่ปกติ “ฉาน” นั้น กลับไม่คงอยู่ หรือ สภาพ “ฉาน” นั้น กลับไม่เป็น ไม่มี ไม่ได้ อย่างสิ้น กลับไม่ใช่ “ฉาน” แท้ หรือ “ฉาน” ที่แม่นยำของศาสนาพุทธด้วยซ้ำ อันกลับกันกับ “ฉานของฤๅษี-ฉานของเดียรถีย์” อยู่ทีเดียว เพราะของฤๅษี-เดียรถีย์นั้น เขาจะต้องเป็น “ฉาน” หรือนับว่า มี “ฉาน” กันแต่เฉพาะในตอน “หลับตา” ปิดทวาร ๕ อยู่เท่านั้น จึงเป็น “ฉาน” ที่ต่างกับ “ฉาน” ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหมาย เพราะ “ฉาน” ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือ สภาพที่สังัดจากกาม สังัดจากอกุศล บรรลุปฐมฉาน กัตติ บรรลุทุติยฉาน กัตติ บรรลุตติยฉาน กัตติ บรรลุจตุตถฉาน กัตติ นั้น พระองค์ทรงยืนยันว่า เป็น “ทิฏฐิธัมมสุขวิหาร” คือ เป็นสภาพปกติปัจจุบันที่เมื่อใดๆ ก็เป็น “สุข” อยู่ ไม่ใช่ไปทำเอาเป็นครั้งเป็นคราว (อันหมายถึงเอา “สุขแต่แว่วะก” หรือ “สุขที่ไม่ต้องสมอารมณ์หมาย” ด้วยซึ่งมิใช่ “สุขขัลลิกะ” เต็ดขาด) ผู้รู้โปรดตรวจสอบทานดู จะเห็นจะพบในพระสูตรต่างๆ มีคำตรัสยืนยันมากมาย เช่น ใน “สัลเลขสูตร” มัชฌิม. มุล. เป็นต้น

ยิ่งถ้ากรรมวิธี “นั่งหลับตา” ใด มีแนวโน้มเอียงออกนอกเป้าหมายแห่งการเข้าไป “รู้” (ชาน) เข้าไปเห็น (บัสสติ) ในทุจรีต ออกสกลทั้งหลาย อันคือ กามฉันทะ (หรือ โลกะ) พยาบาท (หรือ โทสะ) และความเบียดเบียน ที่เกิดอยู่มิอยู่ภายในจิตตน ตั้งแต่หยาบจนถึงขั้นเบียดเบียนอย่างสุขุมละเอียดที่แสนรู้ยากสุด (หรือ โมหะ) ก็ยังนับได้ว่า เป็น “มิจฉาทิฎฐิ” หรือ เป็น “ทางผิด” (มิจฉามรรค) ของผู้ปฏิบัติ ของผู้ชื่อว่า นักบวชชาวพุทธ ที่ยังไม่เป็นพระอรหันต์ทุกคนอย่างแน่ๆ (ผู้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว ท่านจะทำอย่างใดอีก อันเป็น “กรรมเกินกิจ” ของพระเสขะนั้น ก็เป็นเรื่องของท่าน ท่านย่อมทำได้ เพราะท่านเป็นพระอเสขะแล้ว)

เช่น.....

นั่งหลับตาทำ “สมาธิ” เข้า (ตามอุบายของแต่ละคน แต่ละครู, อาจารย์) แล้วก็ “เพ่งจิต” หรือ “ใช้จิตที่แสนเก่งของตน” (ใช้ “สมถจิต” นั้นๆ ทำงาน) ให้ไปทำในเรื่องที่นอกเป้า แทนที่จะให้มันเข้าใจ กามวิตก-พยาบาทวิตก-วิหิงสาวิตก (จิตที่ยังมีความเบียดเบียน) แล้วก็เผา-ทำลายกามที่ยังมีในจิต ความโกรธท้งใหญ่ น้อยที่ยังมีในจิต และความเบียดเบียนทั้งใหญ่ น้อยนั้นๆ ของตนที่ยังมีในจิตให้สูญสิ้น

โดยการทำให้จิตให้มีอำนาจอยู่เหนือ วิตก ๓ นั้น ไม่ให้จิตล่าเอียงเพราะ วิตก ๓ นั้น ให้จิตเป็นกลางปราศจาก นิวรณ์ ๕ ให้ได้ ให้มันดับสนิทจากการมี กามวิตก-พยาบาทวิตก-วิหิงสาวิตก ในช่วงขณะนั้นได้ยิ่งดี ซึ่งเป็นการทำ “สมถะ” แท้ๆ หรือ เป็น “มโนมยิทธิ” ชั้นต้น ชั้นต้น นี้ อย่างหนึ่ง

หรือ ทำยิ่งกว่านั้นคือ ให้จิตทบทวนเรื่องเก่าๆ สร้างปัญญาให้เข้าใจใน กาย-เวทนา-จิต-ธรรมต่างๆ ที่ได้พบได้ผ่านมาจริง เห็นจริงรู้ ยิ่งในจิตที่ลดละจางคลาย และหรือไม่มีกิเลสจริงนั้นๆ เพิ่มยิ่งขึ้น อันเป็นการทำ “ญาณทัสสนะ” แท้ๆ และเป็นการทำ “วิมุตติ” ที่จริง ๆ นี้ อีกอย่างหนึ่ง

แต่หาได้ทำดังกล่าวมาทั้ง ๒ วิธี นั้น ไม่

กลับใช้มันให้ทำงาน ดูเลขห่วยเสียบ้าง ให้มันไปหาของหายบ้าง ให้มันไปเที่ยว “เมืองนรก-เมืองสวรรค์” อันเป็นอรรถภาพต่างๆ บ้าง ให้มันไปค้นหาวิญญานเจ้า วิญญานคนตาย วิญญานผี วิญญานยักษ์-มารอะไรต่างๆ บ้าง ให้มันได้เที่ยวออกไปรู้ใจรู้ความนึกความคิดของคนอื่นเขาเสียบ้าง จนถึงขั้นไปค้นหา คบหา

วิญญานฤๅษี วิญญานเทพ วิญญานพรหม เล่นลิเกละครต่างๆ กันไป

และเลยเถิดไปอีก ก็ถึงขนาดคบหาวิญญานพระอรียโสตาบัน—วิญญานพระสกิทาคาม—วิญญานพระอนาคาม—วิญญานพระโพธิสัตว์(อันไม่ใช่ “วิญญาน” เลยโดยแท้จริง เพราะที่เขาพบนั้น มันคือ ‘รูปธรรม’ คือ ‘รูปจิต’ ของตนต่างหาก คือ มโนมยอัตตา ส่วน ‘นามธรรม’ หรือ ความรู้สึกของตน ที่ไปหลงโลภะ หลงโทสะเอา กับ “รูปจิต” ต่างๆ นั้นสิ กลับไม่เรียน ไม่รู้ ไม่หัดระจับ เสียนี้เอาแต่หลง “รูป” (ที่ในจิต) ยินดีใน “รูป” หลงคิด “รูป” จริงจังอยู่กับรูป เทียงแท้อยู่กับ “รูปจิต” เหล่านั้น เห็นจิต เป็น “สรีระ” เป็น “อัตตา” เห็น “อัตตภาวะ” เป็น “นิจจะ” ไปหมด)

เลอะหนักข้อที่สุด ก็คบหากับวิญญานพระอรหันต์ หรือ รูปพระอรหันต์ (ในขณะที่นั่งหลับตาอยู่นั้น และเขาเรียกขณะนั้นของเขาว่า “ฌาน”) คบหากับวิญญานพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือ รูปพระพุทธเจ้า (ในขณะที่นั่งหลับตาอยู่นั้น และเขาเรียกขณะนั้นของเขาว่า “ฌาน”) ไปโน่นเลย ถึงขนาดบางคน หลงเลอะเทอะไปว่า พระพุทธเจ้าเดี๋ยวนี้ก็ยังอยู่ ! วิญญานท่านยังไม่ไปไหน เพราะนั่งหลับตาเข้าฌานไปดุที่ใด มันเห็นได้ทีนั้นนี่ ! และแล้วก็เลยเถิดไปจนถึงขั้นก่อเกิดมี “พุทธเกษตร” อันเป็นแดนอยู่ของพระพุทธเจ้าเยอะแยะ พระโพธิสัตว์—มหาโพธิสัตว์ มากมายนับไม่ถ้วนแออัดกันอยู่เป็นนิกาย “สัตตตทิกฺขणी” ที่พากันหลงมโนมยอัตตา เป็นความเลอะเถิดของพวกเขาอัติตทิกฺขณโยก (คือ พวกสุดโต่งไปทาง “ภวตณหา” หรือ หลง “อัตตา”) ซึ่งทาง “มหายาน” เขาได้มกกันมาแล้ว และแม้เดี๋ยวนี้ยังมี “มิจฉาทิกฺขणी” แบบน้อยออกมากในหมู่ผู้ปฏิบัติสาย “นั่งหลับตา” หลงมโนมยอัตตา (คือ จริงจังเที่ยงแท้ยึดมั่นอยู่กับ “อัตตา” ซึ่งเป็น “รูปที่สำเร็จด้วยจิต” และแม้จะไม่นั่งหลับตา ทว่าหากมีอุปาทานจิต ลืมตาโผลงๆ นี้แหละ ก็หลงมโนมยอัตตาเหล่านั้นกัน ก็มีอยู่มากหลายเช่นเดียวกัน)

ถ้า “รูปธรรม” ดังกล่าววนนั้น มันจะส่งผลให้เกิดการหน่าย—คลาย—กลัวบาป—บำเพ็ญบุญ ละโลภะ ลดโทสะลงได้บ้าง ก็ยังดี ยิ่งนับว่า เป็น “อุปการะ” คือ ยังเป็นประโยชน์บ้าง แต่มันก็เพิ่ม “โมหะ” นั้นๆ อยู่นั่นเอง เพราะจิตจะไปหลงคิด หลงยึดเอาอะไรเข้าไปอีกหลายๆ อย่าง หลายๆ เรื่อง เช่น ยึด “รูป” ว่าเป็นของจริง

ยึด “จิต” ว่าเป็นรูป โณม รูปตัว รูปตน (เป็น “อตตกถิมถานโยค” เป็น “รูปานัง อตตินิขฌายิตตตะ” ซึ่งหนึ่ง) หลงกรรมวิธี “นั่งหลับตา” ว่า ดี ว่า เข้มยั้งขันธ์ (เป็น “ภวราคะ”) ฯลฯ เป็นต้น

หรือไม่ก็ “ใช้จิตที่แสนเก่งของตน” (เพ่งจิต) ให้นอกเบ้าออกไป เล่นฤทธิ์ เล่นเดชอะไรต่างๆ นานา สารพัด เหาะเหินเดินอากาศ เสกนั้น บินนั้น ทำอย่างนั้น ทำอย่างนี้ อันเป็นเรื่องเหมือนๆ เล่นกล หรือแม้จะไม่ใช้เล่นกล ต่อให้เป็นความจริงเอาด้วย ก็ยังไม่ใช้ “ฉานสัมมาทิฏฐิ” อยู่แน่นอน มันก็เป็นเดรัจฉานวิชา เหมือนเขาเล่นกล (จริงๆ) เหมือนเขาสร้างเครื่องบิน (จริงๆ) สร้างจรวด (อันเป็น “จรวด” จริงๆ ซึ่งเขาก็เก่งแสนเก่ง) นั่นแหละ **เพราะมันไม่ใช่ “เป้าหมาย” ของพุทธวิชา**

ดังนั้น แม้จะเป็นจริงออกปานใดก็ตาม มันก็ยังผิดทาง ผิดแนว แห่งพุทธ ไม่ใช่ “มรรคอริยสัจ” ไม่ใช่ “ฉานสัมมาทิฏฐิ” เลยจริงๆ

ใน “สุตัมสูตร” สุตตัน. สัจยุต. นิทานวรรค ยืนยันไว้ชัดเจนที่สุดว่า การหลุดพ้น หรือ การบรรลุนั้น มิใช่การไปได้ “เดรัจฉานวิชา” ไปได้อภิญญา ๖ วิชา ๘ แบบผิดๆ เพี้ยนๆ ตามที่หลงเข้าใจกันอยู่มากหลายดังนี้ๆ มิใช่ “ท่านบรรลุหลุดพ้นโดยปัญญาอันรู้แจ้ง ทะลุขันธ์ในจิตที่เป็นวิมุตติของตน” หรือ “หลุดพ้นได้ด้วยปัญญาอันยิ่ง” ต่างหาก

จนแม้กระทั่งจะใช้ “จิตที่แสนเก่งของตน” นั้น ให้ไปคลบนันดาล อธิ หิน ดิน ปูน โลหะ ฯลฯ อะไรต่างๆ (อันเป็น “ธาตุดิน”) ที่ขึ้นรูปขึ้นมาเรียกกันว่า “พระ” เป็นเครื่องรางของขลังบ้าง เป็นพระพุทธรูปบ้าง แล้วก็พยายาม “ยกให้สูงขึ้น” ด้วยภาษา โดยคำกล่าวขานการกระทำนั้นว่า พุทธาภิเษก (อันหมายความว่า “ทำให้เกิดเป็นพุทธ” หรือ “การบรรลุถึงความเป็นพุทธ”) ซึ่งถ้าใครทำได้ก็ต้อง “เก่ง” กว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่ๆ เพราะพระพุทธรองค์ใดๆ ยังสามารถทำได้เฉพาะกับ “คน” เท่านั้น ที่จะทำให้เกิดเป็น “พุทธ” ได้ หรือทำให้บรรลุถึงความเป็นพุทธได้

หรือเรียกว่า “ประจักษ์สำเร็จ” มี “พุทธคุณ” โดยมีคุณลักษณะ เป็น “พุทธ” แท้ ๆ จริง ๆ คือ มีปัญญาธิคุณ มีกรุณาธิคุณ มีบริสุทธิคุณ พระองค์ ไม่สามารถทำให้ อริ - หิน - ดิน - ปูน - โลหะ ฯลฯ ต่าง ๆ เป็นพุทธ หรือ มี “พุทธคุณ” ดังกล่าวนั้นได้ แต่ถ้า “คุณวิเศษ” นั้น เป็นแบบกันเป็น กันเหนียว อันจะช่วยให้ประมาทยิ่งขึ้น เป็นมทานิยม ที่จะช่วยให้คนชั่วโลกยิ่งขึ้น ให้ช้เบียดเบียนเอาเปรียบยิ่งขึ้น และเป็นปัจจัยทำให้คนชั่วเกียจ ยิ่งขึ้น ถ้าเป็นเช่นนั้น ก็ไม่ใช่ “พุทธคุณ” เต็มขาด แต่เป็น “เตร็จจานคุณ” หรือ “ไสยคุณ” แท้ ๆ ซึ่งผู้ยังหลงใน “คุณวิเศษ” เช่นนี้ ยังยึด ยังอาศัย “คุณวิเศษ” อย่างนี้ เป็นความรู้ เป็น “วิชา” เป็นคุณค่าของตน ก็เท่ากับผู้นี้ มี “คุณธรรม” แค่ “เตร็จจานคุณ” หรือ “ไสยคุณ” จริง ๆ มิใช่ “พุทธคุณ” เลยสักหน่อย

จงทำปัญญาให้เข้าใจแท้ ๆ ใน “คุณ” ทั้งหลาย ให้ถูกต้อง โดยเฉพาะ “พุทธคุณ” อันแท้จริง และพระพุทธรูปก็มิเคยทรงทำเช่นนั้นเลยด้วย แม้ พระมหาสาวก พระอริยะสาวก หรือ สงฆ์สาวก ที่อยู่ใน “ศีล” ธรรมดาใด ๆ ก็ไม่ทำ เพราะมันผิด “ศีล” อยู่โต้ง ๆ (คือ ผิด “มหาศีล” อันภิกษุต้อง เเวรมณี ในพระไตรปิฎกเรียกโดยสำนวนว่า “เป็นหมอปลกเสก” ภาษาบาลีที่ว่า “สิว- วิชา” ผู้รู้จริง ย่อมจะไม่ยอมส่งเสริมให้ภิกษุละเมิดศีล ผิดศีล หรือ ไม่งามด้วยศีลแน่) ผู้ไม่มี “ศีลสิกขา” ไม่มี “ปัญญาสิกขา” เท่านั้น ที่จะยังหลง ยังละเมิดศีลนี้อยู่ (เพราะไม่ศึกษา “ศีล” จริง ๆ)

หรือจะใช้ “จิตที่แสนเก่งของตน” (เพ่งจิต) ให้นอกเป้าหมายออกไปเป็น ทำ นามนัต โดยมิอทรธิคุณอยู่ใน “น้ำ” แม้จะไม่อยู่ในอริ - หิน - ปูน ฯลฯ ก็ตาม แต่ยังคง อยู่ใน “น้ำ” ไปทำกับ “น้ำ” มันก็โอ้เหมือนกันนั่นเอง กับทำแก่ดิน แก่ปูน แก่หิน - โลหะ ฯลฯ ผู้ที่เข้าใจ “พุทธศาสนา” ดีขึ้นบ้างแล้ว โดยไม่ทำ “พระเครื่อง” โดยไม่เสก ไม่พ่นมนต์ ไม่ ร่ายมนต์ทำความขลังลงไปให้อริ ในหิน ฯลฯ แต่ถ้ายังทำกับ น้ำ ร่ายมนต์ พ่นมนต์

เสก “น้ำมนต์” เป็น “น้ำมนต์ขลัง” หรือ เป็นน้ำพรหม น้ำรดที่ยังยึดเป็นเครื่องราง เป็นเครื่องเสียดาย เป็นสิ่งที่ยังมีฤทธิ์แฝง เป็นสิ่งที่ยังไม่ชัดเจน ยังไม่ไขความถ่องแท้ ยังใช้น้ำเป็นของขลัง ทำน้ำมนต์ขลังรดคน พรหมสิ่งของอะไรกันอยู่นั้น ก็เช่นเดียวกัน และผู้รดผู้เชื่อว่ารดใครก็จะเจริญ รดใครก็จะก้าวหน้า รดใครก็จะรุ่งเรือง ใครได้น้ำมนต์นั้นก็เป็นศรี เป็นมงคล เป็นเครื่องบันดาลบันดาลได้ มีฤทธิ์ มีเดชได้ มันก็ยัง “มีฉลาทิฎฐิ” อยู่นั่นแหละ เพราะมันมี “ฤทธิ์” แบบเดียวกันกับเครื่องรางของขลังที่เป็นธาตุดิน ฯลฯ จึงยังติด ยัง “หลง” แบบเดียวกันกับเครื่องรางๆ ที่ทำแก่ธาตุดินทั้งหลาย เพียงแต่ยกย้ายจากอิฐ-หิน-ดิน-ปูน ฯลฯ ไปเป็น “ธาตุน้ำ” เสียเท่านั้น ยิ่ง “น้ำมนต์” ที่พระไปทำตามบ้าน ตามพิธีสวดมนต์ต่างๆ ที่ทำกันอยู่เป็นประจำๆ เป็นจารีตประเพณี เป็นพิธีกรรมต่างๆ นั้น มันก็ยิ่งจะ “ไม่ขลัง” ใหญ่ เนื่องจากพระที่ไปสวดไปทำพิธีนั้น ก็น่าจะไม่มี “จิตที่แสนเก่ง” อย่างเกจิอาจารย์นี่ ! แต่ก็หลงขลัง หลงติดยึดใน “สัญญาบัญญัติ” (พิธีที่ใช้น้ำเป็นองค์ประกอบเป็นสื่อ) นั้นกันอยู่นั่นเอง (นี้ก็เป็น “ศีล” อันภิกษุจะต้อง “เวรมณี คือ ให้งดเว้น” ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสอนไว้ ภาษาบาลีเรียกว่า “อาจมน, นหาปน” เพราะยังเป็นเครื่องฉานวิชาอยู่นั่นแหละ คือ มันจะชำระกิเลส จะเจริญรุ่งเรือง ฯลฯ ด้วยการชำระด้วยน้ำ (มนต์ขลัง) ล้างด้วยน้ำ อาบกัน ล้างกัน รดกันในแบบไหน พรหมกันด้วยน้ำ (มนต์) ในรูปใดๆ มันก็ไม่ชำระกิเลส ไม่ทำให้เจริญรุ่งเรือง ไม่ทำให้ประเสริฐ ไม่ทำให้เฮงให้รวยให้ก้าวหน้าอะไร ฯลฯ ได้จริงหรอก ! พุทธศาสนิกชนที่แท้ จงทำความเข้าใจให้ดีๆ)

หรือจะใช้ “จิตที่แสนเก่งของตน” ให้นอกเบ้าออกไปเป็น “อิทธิคุณ” อยู่ใน “ลม” (ตอนนั้นไม่ใช่ “น้ำ” หละ ! ใช้ขลังกันใน “ธาตุลม” กันเลย) เบ้าหู เบ้าหัวคน ก็มีผลอย่างนั้นอย่างนั้น เบ้าใส่หมากใส่พลู ก็กลายเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เบ้าใส่วัตถุอะไรก็ศักดิ์สิทธิ์ ขลัง พิลึกพิลั่นไปหมด ก็เถอะ ล้วนแล้วแต่เป็นลัทธินอกพุทธศาสนา เป็นเรื่องพระพุทธเจ้าไม่เคยทำ ไม่เคยสอนไว้เลย ไม่ว่าในชั้นใดๆ เพราะเรื่อง “ขลัง” หรือ เรื่องแฝงๆ เรื่องซ่อนๆ แหกๆ อยู่ใน ดิน-น้ำ-ไฟ-ลม หรือ แม้ในอากาศ ที่สำคัญสูงสุด ก็คือ “ความข่อนๆแฝงๆ” ในวิญญาณนั้น พระพุทธองค์

ทรงสอนให้ "รู้แจ้ง" ความซื่อ นแฟง ให้ได้ทุกๆ "ธาตุ"
 ทุกๆ "ขั้นธ" ทั้งในลักษณะที่มันมีเยื่อใยสัมผัส-
 พันธเชื่อมต่อกันอยู่ (ปฏิจจสมุปบาท หรือ สัมพัทธภาพ) ทั้งใน
 ลักษณะกำหนดชัดๆ ลงไปเลยว่า สภาพเกาะกุม
 รวมตัวกันขนาดนี้ เรียกว่า ธาตุนี้ ขั้นนี้ ขนาด
 นี้ เรียกว่า ธาตุนี้ ขั้นนี้ (รูป-นาม หรือ มวล-พลังงาน)
 และให้ละเอียดที่สุด ไปจนถึงขั้น "อายตนะ" (ความหลง
 เห็นว่า เป็นสิ่งที่น่าได้ น่ามี น่าเป็น แม้แต่ยังเหลือเป็นเพียงเศษธุลีในจิต) จริงๆ
 ผู้ยังหลงยึด หลงฟัง "ภุต" (เชื้อแห่ง "ความหลง" หรือ เชื้อแห่ง "ความยังไม่รู้ชัดในใจ
 แน่มั่นใจแจ้ง" ของจิต) ฟังพลังลึกลับที่ซ่อนๆ แฝงๆ อยู่ในดิน-น้ำ-ไฟ-ลม ใน "คน"
 ที่ยังไม่เข้าใจพลังนั้น ๆ เพียงพอ (ที่เรียกว่า "เข้าทรง" ก็ดี เรียกว่า "อิทธิฤทธิ์" ก็ดี เรียกว่า
 "อำนาจลึกลับ" ก็ตาม เรียกว่า สิ่งที่มีอำนาจสูงสุดที่ไม่อาจรู้ ไม่อาจเห็นจริงได้ ก็ตาม เป็นต้น และ
 อื่นๆ อีก) โดยเฉพาะหลงฟังพลังลึกลับที่ซ่อนๆ แฝงๆ อยู่ใน "จิต" ของตนเอง
 หรือฟังความซ่อนแฝงที่ไม่รู้จักแท้จริงๆ ว่าเป็นอะไร ต่างๆ อยู่ กล่าวคือ ฟังความไม่ลงตัว
 ฟังความไม่ตัดสินใจ ฟังสิ่งที่ยังไม่ชัดแจ้งแจ่มใจ จนพันวิจิตรจินา (ยังมี
 รูปลักษณะแม้ที่สุดเป็นเนวสัญญานาสัญญา) คือ ความไม่มี "ปัญญาธิริย"
 จนชัดใจเป็นที่สุด อย่างอาจหาญชาญกล้า สามารถฟังสมรรถภาพ หรือ
 ประสิทธิภาพของตนใดๆ ยังฟัง "ธรรม" ที่มีในตน เป็น สัจจธรรมที่
 พันวิจิตรจินาในตนล้วนๆ ยังไม่ได้ ยังไม่เข้าใจแจ้งชัดในดิน-น้ำ-ไฟ-ลม-
 อากาศ-วิญญาณ อย่างแท้จริง ยังไม่รู้ชัดลงตัว ในความเป็นสิ่งนั้น ตามความเป็น
 สิ่งนั้น โดยไม่มีอะไรปนอะไรแฝงเลย จนเรียกได้ว่า "อสังขตธรรม"
 จึงยังเป็น "มิจนาทิฏฐิ" อยู่ตามส่วนที่เหลืออื่นๆ

หรือจะใช้อำนาจ "จิตที่แสนเก่งของตน" ไปในเรื่องพิลึกก็อีกต่างๆ นานาใดๆ
 ก็ตาม ถ้าไม่เป็นไปเพื่อการเรียน "รู้" กิเลส-ตัณหา-อุปาทานให้ตนพ้นไหมหะ และ

ดับโลภะ-โทสะ ให้แก่ตน หรือแก่คนอื่นแล้วละก็ ล้วนเป็นการ “นั่งหลับตา”
 ทำเรื่องนอกเป้าหมาย ของคำว่า “ฌาน” ในแบบของศาสนาพุทธ (ซึ่ง
 ของพุทธนั้นหมายความว่า การเพ่งจิตอ่านรู้ และเกิดการทำลาย หรือ เมื่อกุศลจิตที่ได้อ่านนั้น ๆ
 ลงไปสำเร็จ) ทั้งสิ้น

หรือจะเขยิบเข้ามาเล่นกันถึงขนาด “นั่งหลับตา” แล้ว ก็ “ใช้จิตที่แสนเก่ง
 ของตน” อ่านหรือดูในร่างกายของตัวเอง ให้ทะลุเข้าไปจนเห็นตับ ไต ไส้ พุง ฯลฯ
 เห็น “เครื่องใน” ของตนทุกส่วนทุกสิ่งได้ยิ่งกว่าเครื่องเอกซเรย์ ก็ตาม ก็ยังเป็นทาง
 โค้งแสนโค้ง (มิจฉามรรค) ไม่คุ้มแก่การลงทุนลงแรงฝึกฝนหรอก! กว่าที่จะ “เก่งกาจ”
 ได้ถึงขนาดขอดเย็บมเท้า หรือขอดเย็บมกว่าเครื่องเอกซเรย์นั้น มันยากกว่ายากเหลือแสน
 ถ้าอยากเห็น “เครื่องใน” ก็ไปดูตามโรงพยาบาลที่เขาผ่าเขาชำแหละจริงๆ เลย อยาก
 “ปลง” อยากเปรียบเทียบ “ธรรมสังเวช” ใดก็ยอมได้ ดูของจริงเลย จะจริงชัดเจน
 กว่าเสียอีก หากนั่งหลับตาแล้ว ใช้จิตได้แสนเก่งดังกล่าวนี้ แต่ไม่เข้าใจในมรรควิธี
 ว่า เมื่อได้เห็นส่วนต่างๆ ของร่างกายนั้นแล้ว จะพิจารณาอย่างไร? เปรียบเทียบให้
 เกิดผล หรือ เพิ่งพินิจให้เกิดแจ้งในความจริงได้อย่างไร? เห็นแล้วก็เห็นเปล่า!
 แถมจะหลงตนเต็มภูมิใจ หรือหลงตนว่าเก่ง ว่าสามารถเอาด้วย ก็เลยยิ่งเสียทำใหญ่
 ไม่มีประโยชน์ที่อุตสาหกรรมที่หลับตานั่งบำเพ็ญ จนทำได้ออกปานนี้เลย ซ้ำมีหน้าได้ “กิเลส”
 คือ ความ “หลงผิด” (โมหะ) นั้น ๆ เข้าไปเสียอีกด้วย เป็นขวย 2 ชั้น อย่างนเสมอ
 ส่วนมาก น้อยนักที่จะมีไหวพริบริบทัน แล้วเลิก “หลง” ได้ง่าย ๆ เร็ว ๆ (ผู้ที่ “หลง” จะ
 หลงจริงๆ เพราะ “ความหลง” (โมหะ) มันไม่บอกใครก่อนล่วงหน้าหรอกในโลก และก็ได้ “หลง”
 กันอยู่มากมาย) ถ้าหากพิจารณาหรือเห็น “เครื่องใน” ของตนได้ออกปานนี้แล้ว เกิด
 “ผล” ละ หน่าย คลาย ลดโลภะ ลดโทสะ ลดโมหะ ได้บ้าง ก็ยังนับว่าดี เป็น “อุปการะ”
 บ้าง มีประโยชน์ที่สามารถใช้กรรมวิธีนี้ ก่อให้เกิด “ผล” ฌา-ทำลายกิเลส-ตัดหา-
 อุปาทาน ลงได้บ้าง ถึงกระนั้น ก็ยังไม่ดีอย่างที่พระพุทธเจ้าพาทำ หรือสอนไว้เลย
 (ที่หลงเรียนๆ กันอยู่ ก็ล้วนเป็นคำสอนของอาจารย์รุ่นหลังๆ) เพราะมันไม่ใช่ทางลัดที่
 ตรงที่สุด (ไม่ใช่ “เอกายนมัคโค”) ดังนั้นแม้การกระทำเช่นนี้ ก็ยังนับว่า
 เป็น “มิจฉาทิฎฐิ” อยู่แน่นอน

หรือจะไม่เก่งถึงขั้นแน่กว่าเครื่องเอ็กซเรย์ละ ! แต่ที่เก่งขนาดบั้น “รูปจิต”
 ดูร่างกายตน ดูส่วนนั้นส่วนนี้ของตน หรือทำได้แม้กระทั่ง เห็น “รูป” ร่างกายตัว
 เอง “นอนตาย” แล้วก็เห็นตัวเองค่อยๆ ขึ้นอดีตถึงขั้นเน่าเปื่อย หรือถึงขั้นละลาย (อุกเตา)
 ไปช่วงเวลาอยู่ในขณะนั่งหลับตาบำเพ็ญอยู่นั้นทีเดียว อันเป็นการใช้ “สังขารจิต”
 (รูปจิต) คือ “จิตบั้นรูป” จนเกิดเหมือนจริงกันทีเดียว (ซึ่งพาให้คนหลงนิมิต หลง
 “รูปจิต” เช่นนี้กันมามากกว่ามากแล้ว) แท้ๆ แล้ว มันไม่จริงสักหน่อย
 ตัวผู้นั่งหลับตาเองนั้น ก็ยังคงมีร่างนั่งหลับตานั้นแข็งอยู่ตรงนั้น นั่นเอง หาได้เปลี่ยนไป
 นอนตาย หรือ ละลายเน่า ฯลฯ อะไรไปตาม ความนึกคิด-ความสร้างปรุง-ยึดมั่นเป็น
 “ภาพ” (รูปจิต) เป็น “นิมิต” นั้นๆ ไม่ มันเป็นเพียง “อุปาทานจิต”
 ที่แสดงภาพให้ดู ได้เหมือนจริง ยิ่งกว่า “หนัง” (ภาพยนตร์) เท่านั้นเอง
 แท้จริงนั้น แท่งร่างแท่งกายของตัวเอง ก็ยังคงนั่งหลับตาป้อยู่โทนโทไตน์ได้อยู่ตรงนั้น
 นั่นเอง ไม่ได้ตายเน่า หรือละลายอะไรจริงไม่ มันจึงคือ รูปภาพในจิตชัดๆ เท่านั้นเอง
 ก็เก่งละ ! ที่ “หลอก” ตัวเองได้เก่งออกปานนี้ ! หรือ ก็เก่งทีเดียว ที่อาจสามารถ
 “บั้นจิต” ขึ้นมาเป็น “ตัวตน” (อัตตา) ได้ออกปานนั้น ! เรียกในภาษาศัพท์ที่ว่า
 เป็นผู้ถึงขั้น “มโนมยอัตตปฏิลาโภ” คือ ผู้สามารถบั้นรูปบั้นร่างให้ปรากฏแม้แต่ในจิต
 ของตนเองได้สำเร็จ หรือ รูปที่บั้นแล้วบั้นเล่าจนจนสำเร็จได้ด้วยจิตเท่านั้นโดยเฉพาะ

ผู้ทำได้ออกปานนี้ ก็จะ “หลง” (โมหะ) ว่า มันเป็นความเก่งกาจ เป็นความ
 สามารถ และเรียกมันว่า “ฉาน” และจะ “หลง” ใช้กรรมวิธี บั้น “รูปจิต” ดังนี้
 แลละ ไปบั้นเรื่องอะไรต่อมิมะไรขึ้น ตามแต่ “จิตใต้สำนึก” ต่างๆ (ที่เรียกว่า
 อาสวะ กิเลส อนุสัย ก็ตาม อันเป็นอภิขณาวิสมโลภะบ้าง เป็นอิจฉาวจรจิตบ้าง เป็นอากังขา-
 จจรจิตบ้าง ฯลฯ เป็นต้น) จะทำหน้าที่สั่ง จะเป็น “สังขาริก” (คือ เป็นเช็ดตังคันให้มี
 ให้เป็น) ก็จะหลง “รูปจิต” ก็จะยึด “ภาพนิมิต” ต่างๆ ที่ได้ทำที่เป็นนั้น เป็นตัว
 เป็นตะ เป็นจริงเป็นจัง ไปหมด ก็จะพาลหลงติดสมมุติสัจจะกันไปใหญ่ และก็
 ได้พากันติดยึดมาแล้วมากกว่ามาก “ฉาน” แบบนี้ก็ยังคงเป็น “มิจฉาทิฏฐิ”

ที่สำคัญก็คือ ไปพาลหลงเพื่อติดยึดเอาว่า เป็น “ความเก่ง” เป็น
 “ความยอดเยี่ยม” แล้วก็จะได้แต่ “หลง” ปรุงจิตบั้นจิตในแคว้น อย่างนั้น

เล่นกันอยู่ ให้ตนกลายเป็น “สันทิฏฐิปรามาสี” กล่าวคือ เป็นผู้เข้า
 ชาติชะแอะเวณนอยุ่แต่กับ “สภาพ” ที่หลงนี้ โดยไม่รู้จักความพอดี ความ
 พอเหมาะ แล้วก็ควร “พอแล้ว” กันสักที เมื่อ “หลง” มากๆ เข้า ก็
 เป็น “อาธานกาหิ” กล่าวคือ เป็นผู้หลงตนจัด ดอด้าน แยกยาก จึง
 ต้องชื่อว่า “ทุปปฏินิสสัคคี” กล่าวคือ จะละ จะล้าง จะดึงถอย จะให้
 ปลดปล่อยทิ้ง จะให้สลัดออก จะให้ไ้ที่ตนติด ตนหลงเสพ
 อยู่ นั้นๆ หมดความสำคัญไปจากตนนั้น มันสุดแสนยาก

แม้ “รูปจิต” ต่างๆ นั้น จะต่อให้เป็น “บุพเพนิวาส” หรือ “บุพเพสันนิวาส”
 คือ เป็นเรื่องที่เคยผ่าน เคยเกี่ยวข้อง หรือ เคยเป็นมาแล้วจริงๆ หรือเรียกกันว่า “ชาติ
 แต่ปางก่อน” (จะผ่านมาแล้วเพียง ๑ วินาที ๑ นาที ๑ ชั่วโมง ๑ วัน ร้อยวัน พันวัน ฯลฯ
 หรือ จะย้อนกาลเวลาไปเท่าใดๆ จนถึงขั้นที่ไม่กระจ่าง หรือ ขั้นที่คนยังเห็นจริงกันไม่ได้
 ง่ายๆ คือ ข้ามชาตินี้ ไป ถึงความเคยมี “ชาติแต่ปางก่อน” ในรูปร่างแห่งกายอื่นอีก ก็ชาติ
 ที่รูปร่าง ก็ตาม ซึ่งผู้ยังไม่อาจเชื่อ “ชาติแต่ปางก่อน” ที่ข้ามชาติรูปกาย
 ชั้น ๕ แห่งนี้ไปได้ ก็อย่าเพิ่งว่าความไปดูลูก หรือ ไปปฏิเสธผู้ที่เขารู้ เขาเห็น
 นั้นๆ ก่อน ก็แล้วกัน ก็จงรู้จัก “ชาติเก่าชาติก่อน” ที่ไม่ต้องข้ามชาตินี้ ไปจากรูปกาย
 ชั้น ๕ นี้ ให้ได้แท้ๆ จริงๆ มันก็ไ้เหมือนกันนั่นแหละ มีผลเดียวกัน ยิ่งเก๋าสี!

ยิ่งแก่ยิ่งผุ ยิ่งกร่อน หรือ ยิ่งไม่เป็นจริง ไม่เหลือจริงเท่าใหม่ๆ

สดๆ อย่างอดีตที่เพิ่งผ่านมาเมื่อวินาทีที่แล้ว ยัง **ยิ่งใหม่สด จริงแท้แน่ชัด**
 กว่า “อดีตที่ผ่านมามากปีแล้ว” หรือ เมื่อ “สืบชาติก่อน” ต่อกออกไปอีกนั้นเป็นไหนๆ ดังนี้
 เป็นต้น เพราะโดยปรมัตถ์นั้น “ปัจจุบัน” นั้นแหละ จริงที่สุด ชัดแท้ที่สุด ผู้ระลึก
 รู้เท่าทันเห็นชัดแจ้งชัดเข้าใจจริงในปัจจุบันได้เท่าใด จึงยิ่งแก่กว่า ผู้ยังมัวแต่่วนกับอดีต)
 แล้วก็มาบนขนในจิตมาโน้มน้าวก่อ “อดีต” นั้นให้เกิดขึ้น ให้มีขึ้นในจิต (มี “สภาพ”)
 ใต้อีก ถูกต้อง เหมือนจริงออกปานใด ก็ตาม มันก็ยังไม่ใช่ของเก่าอันนั้น มันเป็น
 เพียงรูปภาพความเก่าที่ “นึกรู้” ขึ้นมาได้ใหม่เท่านั้นจริงๆ **และที่สำคัญที่**
สุด ก็คือ สภาพเช่นนั้น มันไม่ใช่สภาวะ “ฌาน” แต่มัน

คือ สภาวะที่เรียกว่า “ญาณ” ต่างหาก ภาษาเต็มๆ เขาเรียก สภาวะธรรมที่รู้ที่เห็นเช่นนั้นว่า “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” คำว่า “ฉาน” นั้น มันมีแนวโน้มไปทางความน้อยลง ว่างลง เบาลง ไปสู่ “ความดับ-ความหยุด-ความหมด” โดยเฉพาะดับทุกข์หรือทุกข์น้อยลง หยุดไม่ให้มีนิวรณ์ หรือนิวรณ์น้อยลง เบาลง หมดกิเลสหรือกิเลสน้อยลง แต่มันกลับยิ่งรู้ (ญาณ) ว่า สบายมากขึ้น ยิ่งรู้ว่าว่างจากนิวรณ์มากขึ้น ยิ่งรู้ว่า จิตวิญญาณเรายังรู่มาก รู้ดี รู้เต็ม ยิ่งๆ ขึ้น มีสติ มีสัมปชัญญะ มีปัญญาแจ้งชัดยิ่งขึ้นด้วยซ้ำ หรือ เป็นความ หลุดออกจากกิเลส ความว่างบังแล้วจริงๆ จากทุกข์ เป็น “ทิฐฐัมม-สุขวิหาร” เป็น “สันตวิหาร” ที่ยิ่งรู้แจ้งชัดเท่าใดๆ ก็ยังเป็น “ฉาน” ที่ประกอบด้วย “ญาณ” อันเป็น “อภิญาญาญาณ” เป็น “ปฏิสัมภิทาญาณ” ที่เก่งใหญ่สูงใหญ่ยิ่งเท่านั้นๆ

จง “สัญญา” ให้ลงตัว ให้ถูกตน ให้มั่นในสภาวะ อย่าให้เลอะ อย่าให้ เลยเบา อย่าให้เลยขีดจำกัดที่หมายของแต่ละบัญญัติแต่ละนิยาม และอย่าอ่อนโยน ไป อย่าพร่องขีดกำหนดเสียอีกด้วย

และการ “ระลึกถึงความเก่า” ต่างๆ ไปได้แล้ว ก็เอา “บุพเพนิวาส” นั้นๆ มา เป็นปัจจัยในการตัด กิเลส-ตัณหา-อุปาทาน ให้ถูกตรงตามพุทธวิชา ก็ได้ ก็เป็นข้อมูล เป็นปัจจัยแท้ๆ ก็จงพยายามระลึกถึง “ผัสสะ” เก่าๆ นั้นๆ ระลึกลง “เวทนา” เก่าๆ นั้น ระลึกลง “จิต” เก่าๆ นั้น ระลึกลง “ธรรมารมณ” เก่าๆ นั้นๆ ให้ได้ อย่ามัว “หลงรูป” หรือ “หลงกาย” (ถ้าสามารถจับรูปจิตจนเป็น “รูปกาย” ขึ้นมารู้ขึ้นมาเห็นได้ ก็ตาม) อยู่เพียงเท่านั้นเป็นอันขาด แล้วก็รู้ชัดในสุขเวทนา-ทุกขเวทนา-อุเบกขาเวทนาต่างๆ ให้เห็นเด่นชัด และทำ “ทุกขเวทนา” ให้ดับไป ให้หายไป สูญไป ให้สำเร็จ เรียกว่า ได้ “สรวรรค” หรือ เรียกว่า “สุขเวทนา” ต่อไปก็ทำ “สุขเวทนา” ให้หาย ให้ดับสูญไปอีกด้วย ไม่หลงรส หลงชาติมัน ทำปัญญาให้รู้เท่าทัน “จิต” ที่มี “หลง” ว่า สุขเพราะอร่อย เพราะเพลิดเพลิน เพราะสนุกสนานรื่นเริง ฯลฯ อะไร ต่ออะไรอีกเยอะแยะบัญญัติ แม้มที่สุด เพราะหลงว่าเก่ง ว่าดี ว่าอาจสามารถ

แล้วก็ยั้ง “หลง” ต้นต้น ปกติ ชนมนรรนร่าเรึงใจอะไรอยู่ ก็อย่าไปหลงเห็นว่า “รสใจ”
 อย่างนั้น มันเป็นของ นำได้ นำเป็น นำมี กันนัก (จงดับ “ปิตติวิสัย” เป็นที่สุดให้ได้)
 ทำให้ใจเลิก “รส” เช่นว่านั้น ให้ได้จริงๆ เรียนรู้ “อุเบกขาเวทนา” หรือ
 “อทุกขมสุขเวทนา” ให้ออก “รู” ให้ชัด แล้วลดจิต ทำใจมาให้เป็น “อุเบกขา
 เวทนา” หรือ “อทุกขมสุขเวทนา” ให้ได้ นั่นแหละคือ ฐานแท้ของ “นิพพาน”
 ส่วนหนึ่ง เป็นฐาน “ดับ” หรือ ฐานสงบ ฐานว่าง หรือฐานพักที่เรียกในบาลว่า
 “วุฏฐาน” ซึ่งพระอริยะเจ้าจะตอง “รูจริง” สัมผัสแท้ถูกสภาพ ทั้งทำสภาพ “ฉาน”
 หรือ สภาพ “สมาธิ” นี้ได้จริง หรือ ทำ “อุเบกขาเวทนา” นี้ได้แท้ๆ ในแต่ละเรื่อง
 แต่ละผัสสะ ตามระดับ ตามความสูง-ต่ำ หยาบ-ละเอียด แห่งเหตุแห่งปัจจัยที่มาสัมผัส
 และสามารถเลิก สามารถวาง สามารถปล่อยเปลืองในจิตได้ สามารถ “ว่าง” ก็เลส
 “สงบ” ตัดหา “ดับ” อุปาทานได้ สิ่งนั้น เรื่องนั้น หรือ สิ่งที่เป็นเหตุ เป็นปัจจัย
 นั้นๆ แม้จะสัมผัสอยู่ รู้อยู่ เห็นอยู่ เป็นปัจจัยบนันที่เดียว เราก็เฉยได้ ไม่มี
 แม้แต่เศษของ อารมณ์ชอบ (โลกมุลจิต) ไม่มีแม้แต่เศษของ อารมณ์ชัง (โทสมุลจิต)
 จิตรับรู้ความจริงของสิ่งที่เรียกว่า “เหตุ-ปัจจัย” นั้นอยู่เต็มสภาพ เรียกว่า รู้ความจริง
 ตามความเป็นจริง (ยถากตญาณ) แต่จิตในขณะนั้น **ไม่มี** รสชอบ **ไม่มี** รสชัง
ไม่มี ความรู้สึกที่เรียกว่า ยินดี หรือ ยินร้าย มันมีแต่ความรู้ชัดแจ้ง หรือ ความรู้อย่าง
 ความรู้ดี ความรู้อย่างบริสุทธิ์จริงๆ มันรู้อยู่ที่จิตของเราเองนี้แหละ ผู้อื่นไม่อาจ
 จะมาลวงรู้อะไรในจิตเราได้ง่ายๆ รอค ก็เรียกว่า “หลุดพ้น” เรียกว่า
 “ดับสนิท” หรือ “พัก-พัก-เลิก-ถอน-อยู่-หยุด” หรือ “วุฏฐาน” ลงได้จริง
 ซึ่งรากศัพท์ของ “วุฏฐาน” นั้น มาจาก ว+อุ+ฐาน นั่นเอง หมายความว่าอย่างลึก
 ละเอียดว่า ผู้รู้ (อริยบุคคล) นั้นๆ มีความสามารถรู้ หรือ เกิดตัวรู้ในผู้นั้นเองแล้ว
 และสิ่งที่ “รู” นั้น ก็คือ พุทธิกรรมของจิตที่มันละ มันปล่อย มันหยุดลงได้ มัน
 เลิกออกจากจิตที่ร่วมปรุงกับความชอบความชังได้ มันไม่ตื่นไม่เต้น ไม่หวาดไม่กลัว
 ในเหตุในปัจจัยนั้นๆ เลย มันเป็น “โลก” อีกโลกหนึ่งที่ไม่เหมือนสภาพโลกเดิม
 ที่มีมนุษย์ เรียกว่า “โลกีย์” นั้นเลย มันเป็น “อาโลก” คือ โลกอีกโลกหนึ่ง
 อันแตกต่างกับ “โลก” ที่มีมนุษย์ทั้งหลายรู้สึกรู้อะไรจริงๆ

สภาพจิตที่สงบลงๆ ที่ดับลงๆ ได้ โดยนัยตั้ง แผละเรียกว่า "ฌาน" แท้

และ "ฌาน" ที่เป็น "สัมมาทิฐิ" แท้ๆ จริงๆ ของพุทธ ก็จะต้องมี "ญาณ" เข้าร่วมด้วย คือ ต้องรู้สภาพที่เรียกว่า ฐาน "เกิด" ซึ่งมันก็คือ "จิต" แท้ๆ นั้นเอง อันจะต้องรู้ "บทบาทแห่งความเป็นไปของจิตของตน" ที่มันยังคงมีอยู่ในพระอรียเจ้าที่ยังไม่ "ตายเนา" ทุกชั้นทุกระดับของแต่ละท่าน แม้จะเป็นแค่ชั้น พระโสดาบัน ก็ตาม ก็ต้องรู้ตน ต้องรู้อย่างชัดแจ้งแท้จริง

ฐานเกิด หรือ ที่ตั้งของความเกิด (อุ+ฐาน) จึงหมายเอา ความมีบทบาทม การงานอยู่ของจิตแท้ๆ เรียกในภาษาบาลีว่า "อุฏฐาน" **ผู้มีนิพพานแล้ว จึงเป็นผู้รู้จักจิตจริงๆ อยู่เหนือจิตของตนได้แท้ๆ** จะให้จิตตน "ทำ" หรือ "ไม่ทำ" ก็สามารถควบคุม มีอำนาจเหนือจิตของตนได้จริงๆ จึงเรียกว่า "วสวัตตี" (คั้งที่พระพุทธองค์ทรงยืนยันไว้ใน "เทวชชสูตร" ที่มณีกาย สี่ลชั้นชวรวด ข้อ ๓๘๔ ในประเด็นที่ว่า "ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจได้")

เมื่อเป็นผู้บริสุทธิ์จริง เป็นผู้ไม่หลงสุขไม่หลงทุกข์แท้ๆ ก็เป็นผู้ "มีประโยชน์" อันเป็นยอดแห่งประโยชน์ คือ เป็น **ทิฐุฐิรมมิกัตถลประโยชน์** (ประโยชน์ที่เป็นสาระแท้ๆ เหมาะแก่ปัจจุบันนั้นๆ อย่างเข้าใจจริงๆ) ที่เรียกว่า "อุฏฐาน" ต้องมีได้ เป็น "อุฏฐานสัมปทา" ที่เดียว (คือมี "อุฏฐาน" นั้น เป็นบท เป็นเหตุที่อยู่เสมอๆ ณ บัดนั้นๆ ก้นทีเดียว) ซึ่งโดยสภาวะ มันก็คือ มี "การเกิด" ให้แก่โลก ให้แก่ **ผู้นอนแต่ถ่ายเดียว** (อันคือ "การเสียสละ" แท้ หรือ "การหมดตัวหมดตน" จริง) โดยไม่มี "การทำ" "ตาย" หรือ ไม่มี "การทำลาย" ไม่มี "การสูญเสีย" **เข้าไปปะปน** (แท้จริงมีการทำลาย ซึ่งเป็นการทำลายสิ่งที่ไม่ถูกไม่ดี ทำลายฝ่ายที่ขัดแย้งไปในตัว อันก็ เป็นความเสริมการเกิด เป็นแนวร่วมของการเกิดอยู่แท้ๆ สภาพเช่นนี้เรียกว่า "สภาพหมุนรอบเชิงซ้อนในแง่เสริม" ซึ่งต่างกับ "สภาพหมุนรอบเชิงซ้อนในแง่ลด") มีแต่สร้างมีแต่ก่อ มีแต่จรจรโลง มีแต่กระทำบทบาทอันดี ก่อการงานอันงามอยู่รำไป เรื่อยไป อยู่ตามปกติ เช่นนั้นๆ เอง (คำว่า "อุฏฐาน" จึงแปลเอาความกันอย่างๆ ว่า ขยัน หมั่นเพียร ทำตนให้เป็นผู้สร้าง ทำตน

ให้เป็นผู้ก่อปรกอบเสมอ ดังนั้น ถ้าผู้สร้างผู้ขยันนั้นๆ เป็นผู้ขยันในการก่อบารมี ก่อชั่ว หรือ ขยันสร้างแต่สิ่งมอมเมา สิ่งไร้สาระ สิ่งไม่ถูกไม่ตรงไม่ดีไม่งาม โดยเฉพาะ พระที่ขยันก่อ ขยันสร้างในสิ่งอันไม่ถูกธรรมตรงวินัย หลงใหลอยู่แต่กับวัตถุธรรม แม้จะเป็นนักก่อกวนสร้างนักขยันเท่าไหนๆ มันก็ไม่ใช่ประโยชน์แน่ มันก็ทำลายตรงๆ นั่นเอง เพราะฉะนั้น ยิ่งขยันมาก ก็ยิ่ง “ทำลาย” หนัก จึงชื่อว่า พวก “วิภูฐาน” (วิตถาน) คือ พวกที่ทำไม่เข้าร่องเข้ารอย พวกทำอะไรออกนอกนอกทาง ทำในสิ่งที่ผิดฐานะ ผิดความจริง เป็นพวกนัก “ทำ” เหมือนกัน แต่เป็นนัก “ทำลายฐาน” ไม่ได้เสริมฐาน ไม่ใช่เพิ่มความเกิดให้แก่ฐาน จึงหาใช่ “อุภูฐาน” ไม่! การก่อ การสร้าง หรือ การทำความเกิด ก็เป็นไปตามจริง ตาม “กัมมัตถธรรม” ของคนผู้นั้นๆ จริง เป็นงานการ เป็นอาชีพตามจริง ตรงจริง ลงตัว บ่งฐานะ บอกภูมิ บอกความรู้จริงๆ ผู้มีภูมิที่จะทำความเกิดได้แก่วัตถุหายาบๆ เหมือนคฤหัสถ์แต่ละระดับ เป็นการแย่งอาชีพคฤหัสถ์ ซึ่งต้องนับเรียกว่า อยู่ในระดับ “วิภูฐาน” เพราะทำไม่ได้สูงกว่านั้น ก็เป็นจริง ท่านนั้นก็จะ “ทำ” อยู่อย่างนั้น ผู้มีภูมิที่จะทำความเกิดให้ละเอียดเป็นนามธรรมเพิ่ม “ฐาน” เข้าสู่ “อุภูฐาน” ห่างวัน จากความเป็นคฤหัสถ์อาชีพ เลิกละจากเคร็จจានอาชีพ ได้เท่าใดๆ ก็เป็นจริง เว้นได้จริง เลิกได้จริง ก็จะมิงงานอันเป็น “สัมมาอาชีพ” ถูกตรงแก่ความเป็นสมณะจริงๆ)

ผู้ที่ถึงนิพพานถึงนิโรธแบบพุทธ หรือ ผู้มี “ฌาน”
แท้ๆแบบพุทธ จึงไม่ใช่คนขี้เกียจ ไม่ใช่คนไม่ทำงานเลย
จริงๆ เพราะคนผู้ยังไม่ “ตายเฝ้า” นั้น แม้จะมี “วิมุติจิต” ออกปานนั้นแล้ว จิตมันก็ยังมัว “งาน” ยังมี “บทบาทแห่งความเป็นไป” ยังทำหน้าที่ตามหน้าที่ของมัน คือ รู้(เวทนา) จำทำความเข้าใจ(สัญญา) คิดสังการ(สังขาร) และรับรู้รับทราบสอดส่องแล้วปล่อยวางให้เป็นที่สุดตามภูมิแห่งจิตนั้นๆ (วิญญาณ) อยู่อย่างแท้จริง

เพราะฉะนั้นในสภาพ “ดับสนิท” ของพุทธศาสนา หรือ เรียกโดยภาษาว่า “นิโรธ” ก็ตาม “นิพพาน” ก็ดีนั้น จึงมิใช่ดับมืด ดับบอด ไม่รู้อะไร หรือ หมายเอาการดับโดยไม่มีจิตทำงานเอาเลยทีเดียว แต่ใน “ความดับ” นั้นยังมี “เกิด”

หรือมีสภาพดำเนินต่อไปอยู่ จึงเรียกว่า “อภิวุฏฐาน” (ยังมีความเกิด หรือความเป็นไปอยู่ตามสภาพที่ตั้งอยู่จริง) ซึ่งเป็นยอดแห่ง “ประโยชน์” ทั้งตนโดยตรง กล่าวคือ ตนเองจะเกิดอยู่ ก็มี “อภิวุฏฐาน” ในส่วนตนอยู่จริง และทั้งเป็น “ประโยชน์” แก่ผู้อื่นแท้ คือตัวพระอริยะเจ้าผู้หนึ่งเอง จะไม่มีคำว่า “สัมปรายภพ” หรือ จะยึดหวังแม้ “ประโยชน์เป็นกายหน้าแก่ตัวเอง” (สัมปรายภพก็ตัดประโยชน์) ก็ไม่มีเลยจริงๆ เป็นยอดแห่งบุคคลผู้ไม่มี “ความเห็นแก่ตัว” ชนิดบริสุทธิแท้ (ไม่มีแม้การเสพยา “สุข” ในงานนั้นๆ บัวยการพูดถึงผู้ยังเสพยา สรรเสริญ หรือยั้งหวังยศเสวยลาภ) เป็นผู้รู้แต่การกระทำสักแต่ว่ากระทำขึ้นเพื่อ “ประโยชน์แห่งประโยชน์” เอง หรือ เพื่อผู้อื่นอย่างจริงที่สุด จึงเรียกได้ชัดว่า เป็นผู้ตายสนิทสำหรับความมีตัวมีตนเอง เป็นผู้รู้แต่ปัจจุบัน ที่เป็นสารธรรม สารประโยชน์แท้ (ทิฐฐิธัมมิกัตถประโยชน์) เท่านั้นที่อาจจะเรียกขานมันว่า “ตัวตน” เป็นสิ่งที่ทรงตัวตนรูปร่างไว้ก็แต่เฉพาะปัจจุบันนั้นๆ (ทิฐฐิธัมม) แล้วก็ “ดับ” ลง หรือตายลงอย่างรวดเร็วเพียงเท่านั้นๆจริงๆ เป็นผู้ไม่มี “ชาติหน้า” อย่างเกลี้ยงเกลารอกปานนี้ นั่นก็คือ ผู้มี “อริห” เป็น “อัตต” (ตัวตน) ที่เรียกว่า สุดยอดแห่ง “ผล” ในโลกแน่ๆ

ผู้รู้แจ้งดังนี้แหละเรียกชื่อว่า ผู้รู้แจ้ง ความเกิด-ดับ และต้องมีสภาวะความเกิด-ดับในตัวของผู้นั้นเองอย่างแท้จริงด้วย จึงจะเป็นผู้อยู่เหนือความเกิด-ดับ เป็น “โลกุตตระ” เป็นผู้รู้เหนือโลกจริงๆ ตามนัยของศาสนาพุทธเป็นที่สุด มีความเกิดดับอยู่ ณ อายุเดียวกัน คือ ณ “สูญ” เป็นอาการเกิดทันทีที่ตายทันที จึงจะเรียกว่า เป็นผู้ถึง “สูญญตา” แท้ๆ หรือ คือผู้ถึง “อมตธรรม” เป็นผู้ไม่เกิดไม่ตาย โดยนัยประการดังนี้

ดังนั้น แค่เหนือโลกหยาบๆ ตุ่นๆ ง่ายๆ ที่ยังไม่เป็นที่สุด (ยังไม่ใช้ “ปรมัตถ”) ผู้รู้แจ้งนั้นๆ ก็คือรู้ “ฐาน” ทุกฐานได้จริงๆ ทั้ง “ฐาน” ที่จบกิจหมดงาน ที่เรียกว่า

“วฏฐาน” และทั้ง “ฐาน” ที่ยังเป็นไปโดยปกติของกิจของ “การงาน” ของพฤติกรรม อันเรียกว่า “อฏฐาน” หรือ “กรรม” ตามขนาดตามระดับเป็นขั้นเชิงหมุนรอบเชิงซ้อนอยู่จริง **จึงจะเข้าใจ “สมณะ ๔ เหล่า”** เพราะเข้าใจ “ฐาน” แท้ๆ ถูกตรงสภาพขององค์ ๘ แห่งมรรค เข้าใจมรรคตั้งแต่ “ทิฐิ” เป็นเบื้องต้นอันเริ่ม “ตั้งลง” (บัญญัติ) ที่จิต จนกระทั่ง “ปัญญา” หรือความเข้าใจในดั่งลงมาแล้ว เริ่มบัญชาให้จิตทำงาน ที่เรียกว่า เริ่มสมาธิ (อธิจิต) ก็จะมีแต่ถูกต้อง เป็น “สัมมาสมาธิ” จริงๆ

ด้วยเหตุเช่นนี้เอง ผู้รู้จักบทบาทแห่งการเป็นไปของ “การงาน” (กรรม) ตั้งแต่งานของจิต (มโนกรรม) ไปจนงานทางคำพูดภาษา (วจีกรรม) จนถึงงานที่ปรากฏออกมาภายนอกเป็นรูปร่าง (กายกรรม) ผู้คนก็จะทำงานหรือประกอบกิจการงานที่ดีก่อการเกิดที่ดีเสมอๆ เพราะผู้รู้ “ฐานเกิด” (อฏฐาน) ที่แท้จริง รู้ละเอียดถึง “การเกิด” ที่มาจาก “จิต” อันเป็นการงานของจิต (มโนกรรม) แท้ๆ และจะเข้าใจชัดใน “มโนปุพพัง คมार्ธมมา มโนเสฏฐา มโนมายา ฯ” ชัดเจนถึงสภาพที่ว่า **จิตนั้นแหละ เป็นตัวการงานตัวแรก เป็นตัวเกิดก่อนการงานอื่น ๆ ทั้งหมด** แล้วค่อยเป็นคำพูดเป็นการงานออกทางกาย เมื่อ “ดับสนธิ” การเกิดที่จิตได้ (คือดับอะไรกันแท้ ต้องกำหนดให้แม่นยำ) ก็เป็นที่สุดแห่งการสำเร็จทุกอย่างอย่างแท้จริง ดังนั้น พระอรชียะบุคคลชั้นสูงจะต้อง “รู้แจ้ง” การเกิดอย่างละเอียดแต่อย่างนี้ และหมายเอา **การเกิด** ชั้นยอดสุดถึง “มโนปุพพัง คมार्ธมมา” การดับก็หมายเอา ความสามารถอันยิ่งยวดที่ **ไม่ให้มี “จิต” นั้นๆ มี “โลก” เกิด ไม่ให้มี “โทสะ” เกิด เพราะพ้นโมหะ อย่างถึงชั้นยอด “วิชา” ออกปานนี้จริง ๆ** ส่วน “จิต” ธรรมดาที่มันทำหน้าที่ “รับรู้” อื่นๆ ตามความเป็นจริง ก็ต้องให้มันเกิด มันเป็นมันมีอยู่เป็นปกติของคนที่ยังไม่ตายเนา

การดับที่เรียกด้วยภาษาว่า “นิโรธ” ก็ตาม “นิพพาน” ก็ตาม และอื่นๆ อีก หรือแม้จะเรียกว่า “สุญญตา” ก็ได้ จึงเป็นสภาพ “ว่างลง” เป็นสภาพที่ “หยุดแล้ว” หรือ “หมดลงแล้ว” สำหรับสิ่งที่ต้องการ “ดับลง” ในจิต (ก็คือ โลกะ โทสะ

รู้ถูกตัวตนแท้ไม่หลงผิดจริง ๆ ดังกล่าวแล้ว) เมื่อมีลักษณะ หรือลงได้—จางลงได้ หรือ ดับลงได้ ก็เรียกว่า “ฉาน”

“ปฐมฉาน” หรือ “ฉาน ๑” คือ การพิจารณาาคิดค้นหาเหตุหาผล หรือ ที่เรียกว่า มิวติกวิจาร หรือ มัชฌมวิจย หรือ มีสันตริณะอยู่ในจิตเสมอ ๆ ติดต่อกัน อยู่อย่างนั้น ๆ เพื่อความรู้ยิ่ง (ตรัสรู้) เพื่อความหลุดพ้น เพื่อความหมด “อาสวะ” จึงเป็นสภาพที่เรียกว่า “ปฐมฉาน” หรือ การตั้งลงอย่างสำคัญนำก่อนที่จิต (ป+ฐ+ม ป=อย่างสำคัญนำก่อน ฐ=การตั้งลง ม=จิต) พระโยคาวจรใดที่รู้ที่อยู่เห็นอยู่ หรือ เป็นอยู่ในสภาวะธรรมดังกล่าวนี้ ก็จะมีตัวได้ทันที ไม่ว่าจะยืน—เดิน—นั่ง—นอน หรือ ทำงานใดอยู่ (จิตของพระโยคาวจรนั้น ก็จะมีการสอดส่องการพิจารณาาคิดค้น เพื่อรู้ เพื่อ แจ้ง เพื่อการเจริญแห่งธรรม เพื่อความหลุดพ้นอย่างแท้จริงอยู่เสมอ) ดังนั้นแล้วเรียกว่า “ปฐมฉาน” (แบบ “พุทธ”) ถือว่า เป็น “ทัญญูธรรมสุขวิหาร” แล้ว แต่ถ้านับว่า เป็น “สันตวิหาร” ก็ยังนับไม่ได้หรอก เพราะยังมีงานมาก ยังมีบทบาทหลายอยู่จริง ๆ และยังเป็น “วิหาร” เบื้องต้นของ “รูปฉาน” แท้ ๆ ยังไม่ได้ประกอบไปด้วยความเป็น ที่สุด หรือความเป็นเบื้องปลาย อันบาลีเรียกว่า “สันต” นั้นจริง ๆ (ส + อันต = สันต ส=ประกอบด้วย อันต=ที่สุด, ปลาย) หากจะนับกันเป็นเบื้องปลาย “ฉาน ๔” ก็ จะพอเป็น “สันต” ได้ละ ! เพราะเป็นฉานที่หายปลายสุดแห่ง “รูปฉาน” และที่จริง เพราะเริ่ม “สงบ” เป็นอนุเบกขาวางเฉยได้แล้วแท้ ๆ

ดังนั้น “ปฐมฉาน” จึงจะมี จะเป็นได้เสมอ ในพระโยคาวจรที่ปฏิบัติถูกทาง จริง ไม่ว่าจะในอิริยาบถยืน—เดิน—นั่ง—นอน หรือทำงานการใด ๆ อยู่ (หรือ แม้จะนั่ง หลับตา ถ้าสภาพจิตเป็นนัยเดียวกันนี้ ก็เป็นฉาน ของ “สติปัฏฐาน” คือ ฉานที่มีวิตก วิจารเพื่อการตรัสรู้เป็น “ทางเอก” ถูกต้องด้วย) และพระโยคาวจรนั้น ๆ ก็ “ได้รู้” เท่าทันความจริง จริง ๆ ทั้งหลายเสมอ จากสัมผัสปัจจุบันนั้น ๆ ไม่ว่าจะสัมผัสส ที่เกิดจากทวารนอกทั้ง ๕ ก็ตาม หรือ สัมผัสที่เกิดจากจิตของตนระลึกละเอียดมาคิดค้น พิจารณา (บุพเพนิวาสานุสสติ) ก็ตาม หรือ จะเอาความเกิด—ดับใด ๆ (จุตูปปาต) มาคิด ค้น—พิจารณา ก็ตาม (เมื่อเกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจนขึ้นเรียกว่า “ยถาภูตญาณ” เกิด

ก็เป็นผลของวิปัสสนา จึงเรียกความรู้กันว่า “วิปัสสนาญาณ”) และจะ “ได้หลุด” (ถ้าทำได้จริงในเรื่องนั้นๆ) หรือได้ฝึกหัด ทำให้หลุด ทำให้ลด ทำให้ละอยู่เสมอๆ จริงๆ ดังนี้ เรียกว่า “สติปัฏฐาน” แต่ อันมี ฌาน ๑ ประกอบอยู่ด้วย ถ้าได้ ปิติ เพราะบรรเทาสิ่งที่ต้องการละ ต้องการลดนั้นๆ ลงได้ ก็เป็น

ฌาน ๒

และถ้าได้สุขเพราะบรรเทาปิตีลงได้อีก ก็เป็น ฌาน ๓

หากทำลงจนเฉยได้ ว่างลงได้ อากาสสุขอาการทุกชั้นนั้นๆ ก็ไม่มี มันหลุดจากจิตไปได้ก็เป็น ฌาน ๔

“สติปัฏฐาน” แท้ๆ ที่จะมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติ จึงต้องชื่อว่า มี “ฌาน” ประกอบด้วยอยู่ตั้งแต่เริ่มเสมอๆ อย่างน้อย “ฌาน ๑”

“สัมมาสมาธิ” หรือ ฌาน แท้ๆ ของพุทธศาสนา จะต้อง มี “สัมโพชฌงค์” รวมเป็นองค์ธรรมประกอบอยู่ด้วยเสมออีก อย่างน้อยก็คือ มีสติ-ธรรมวิจย-วิริยะ จึงจะเป็น “สัมมาอริยมรรค” ที่กำลังเดินบทบาทไปเพื่อ “ผล” แต่ และเป็น “สติปัฏฐาน” แท้หรือ “วิปัสสนา” จริงถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์ ต้องมี “ฌาน” โดยนัยอย่างร่วมทำงานจริงๆ เป็นสัมมาทวิภูฏี-สัมมาวายาโม-สัมมาสติ อันดำเนินบทบาทไปจนจะถึงสภาวะสุดท้ายในจิตเป็นสัมมาสมาธิ กล่าวคือ “วิตกวิจารณ์” แล้วจนเกิดญาณแท้ ก็เกิด “ปิติ” ระงับปิตีก็เกิด “สุข” ระงับสุขได้เป็นอุเบกขาอัน “วิเวก” อยู่แต่ในทุกๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเรื่องใดสิ่งใดมาสัมผัส-สัมผัสกับกาย กับจิต ก็ มีสภาวะธรรมเป็นไปอย่างนั้นทุกเมื่อ ผู้นั้นก็มี **จิริณะ ๑๒ - ๑๓ - ๑๔ - ๑๕** อยู่ทุกเมื่อ เป็น “พต” เป็น “สุพัตตะ” อันจะมี “วิชา” มี “ผล” แท้จริงจริงๆ เช่นนี้เรียกว่า มี “อริจิต” แท้ๆ มีองค์สัมมาทวิภูฏี-สัมมาวายาโม-สัมมาสติ-สัมมาสังกัปปิ เป็นองค์ประกอบจริงๆ แล้วมันก็จะจัดจะเจียนให้พระโยคาวจรนั้นมี สัมมาวาจา-สัมมากัมมันโต-สัมมาอาชีโว (เพราะ “มโนปุพพัง คมารัมมาฯ” วาจา-การทำงาน-อาชีพของผู้ใดจะมีจะเกิดได้ ก็ย่อมมาแต่จิตของผู้นั้นๆ) ซึ่งจะ “สัมมา” แค่ใด

จะต้องมีประสิทธิภาพสูงสุดเป็นผลเท่าใด ๆ ก็ต้อง “จิตเป็นก่อน” (มโนปุพฺพงคมาธัมมา) ในพระโยคาวจรนั้น ๆ คือ เป็นไปตามสัมมาทิฏฐิ-สัมมาวาจาโม-สัมมาสติ-สัมมาสังกัปป-สัมมาสมาธิจริงในปัจจุบันนั้นนั่นแล และจะเป็นไปโดยดียิ่งสูงขึ้นเสมอ ๆ **ต้องมี “สัมมาวาจาโม” อย่างสำคัญจริง ๆ**

จิตของพระโยคาวจรทุกผู้ ที่จะบรรลุผลแท้จริง จะต้องมี “มหัคคตจิต” หรือจะต้องสหระคตัมภรคตจิตอย่างทุกคน ไม่มีละเว้น มากหรือน้อย ก็ตามแต่อินทรีย์ตามแต่พลังของพระโยคาวจรนั้น ๆ ตามจริง และเจ้าตัวจะหยั่งรู้ตามรู้ไปถึง “รูป” ถึง “อรูป” ได้หรือไม่ ? ก็ตามแต่ขั้นตามแต่เชิงแห่งจิตละเอียดบัญญัติขงหลักแหลมของพระโยคาวจรนั้น ๆ อีก ข้อสำคัญคือ **ต้องมีสภาวะธรรมนี้ทุกคน** จึงจะถึงการบรรลุผลได้ อย่างน้อยที่สุดก็ต้องเป็น “ธรรมฐิติญาณ” พระอริยเจ้าของพุทธศาสนาแท้ ๆ จึงจะต้องมี “ฉาน” ทุกคนไม่ละเว้น แม้แต่พระโสดาบันจนถึงพระอรหันต์ขั้นปลายสุด จึงจะนับได้ว่า เป็นผู้ที่มี “วิชาจรณะสัมบันโน” เพราะต้องมีวิชาจริง ๆ ถูกจุดตรงเป้าหมายที่สุดแท้ ๆ และมี “จรณะ ๑๕” ด้วย โดยเฉพาะ ฉาน ๑-ฉาน ๒-ฉาน ๓-ฉาน ๔ นั่นคือ จรณะ ๑๒-๑๓-๑๔-๑๕ ไม่เช่นนั้น ไม่ใช่ “สัมบันโน” อันหมายความว่า ผู้บรรลุธรรมแท้ ๆ ของทางพุทธศาสนา หรือหมายเอา “โลกุตตรบุคคล” ผู้จะต้องเกิด “โลกุตตรจิต” แม้ขั้นต้น ก็ตาม **ก็ต้องมี “วิชา ๘”** (อันเป็นของพุทธ ถ้านับเอา “ฉาน” นี้เป็น “วิชา” เข้าไปด้วย ก็เป็น “วิชา ๘”) จะเก่งมากเก่งน้อย ก็ต้องมี อภิญญา หรือ วิชา ไหนถนัด ก็มาก อภิญญา หรือ วิชา ไหนไม่ถนัด ก็น้อย ก็มีจริง เป็นชนเชิงผสมผลกันอยู่ทั้งหมด **และมี “จรณะ ๑๕”** ตามฐานะตามภูมิตามขั้นเชิงจริง ๆ เกิดจริง

พระอริยเจ้าผู้มีจิตละเอียด มีปัญญามากพอ ก็จะรู้ “ฉาน” เหล่านี้ของตนได้จริง ๆ จนนึกโล่เรียงบทบาทได้ชัดเจนจริง ๆ พระอริยเจ้าผู้มีจิตไม่ละเอียด มีปัญญาไม่มากเท่า่นั้น ที่จะหยั่งระลึกตามรู้ “ฉาน” เช่นนี้ในจิตของตน ไม่ได้ ไม่ออก

แต่ถึงไม่รู้ ไล่เรียงไม่ถึง หากปฏิบัติถูกมรรคถูกผลจริงเป็นแท้ ก็จะต้องมีสภาวะ
 ธรรมเกิดจริง เป็นจริง มี "ฉาน" เป็น "สัมมาสมาธิ" ดังกล่าวนี้แท้จริง ๆ ผ่าน
 "มหัคคตจิต" แล้วจึงสู่ "โลกุตตรจิต" ได้ เรียกว่า เป็นผู้เกิด "ฉาน" (มี "ทิฏฐิ-
 ธัมมสุขวิหาร") มี "ฉาน" แล้วในตนจริง (มี "ธรรมวิฤติ") แต่ไม่สามารถจะ
 นำออกมาอธิบายขยายสู่ผู้อื่นรู้เท่านั้น เพราะตนไม่มีจิตละเอียดบัญญัติสัก ๆ ค้นตรวจ
 "รู" สิ่งของตนมันได้ จึงไม่ควรจะพูดเล่าพล่อยๆ ง่ายๆ หรือแม้ "รู" แต่ยังไม่
 ไม่ได้ก็ ไม่ควรพูด เพราะจะผิดพลาดได้ง่ายๆ เว้นแต่คร่าวจำเป็นที่สุด ซึ่งก็ต้อง
 พูดอย่างระมัดระวังที่สุดด้วย **และต้องไม่ให้ใครเข้าใจผิดว่า เราอวดอุตริ-
 มนุสสธรรมที่ ไม่มีในตน**

ผู้ศึกษาด้าน "พระอภิธรรม" แบบ ๘ ปริเฉทในทุกวันนี้ เรียกกันว่า จิตแบ่ง
 ออกเป็น ๘๘ ดวง และถ้าแจกไปจนสุดครบ ฉาน จึงจะมีพิสดารเป็น ๑๒๑ ดวง ก็
 ถูก ! และ พระอริยเจ้าทุกองค์ของพุทธแท้ ก็มีทั้ง ๑๒๑ ดวงนั้นนั่นแหละ ทั้งมี
 "ฉาน" เต็มทุกท่านด้วย ตามฐานะของอริยะแต่ละระดับ จิตต้องเกิดสู่ "มหัคคตจิต"
 แล้วจึงจะสู่ "โลกุตตรจิต" จริง เป็นบทบาทตามระดับ มิได้ลัดตัดตามอำเภอใจใดๆ
 หรอก

เรื่อง "ลัดตัดเอาตามอำเภอใจ" นี้ ขอให้ถือเป็นสำคัญให้มาก ๆ กันด้วย
 เถิด เพราะพระพุทธเจ้าทรงกำชับกำชาขย่งเหลือเกิน ตั้งแต่กำชับกับพระพุทธสาวก
 ที่บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้วแท้ ๆ 60 องค์ รุ่นแรก ก่อนที่จะส่งออกไปทำงานเผย
 แพร่พระพุทธศาสนา ก็ทรงเน้นให้แสดงธรรม หรือ ให้รู้สำคัญ ในเบื้องต้น-ท่ามกลาง
 -บั้นปลาย ให้งามพร้อม และอีกทั้งทรงกำชับกำชาไว้เป็นองค์ธรรมของพระธรรม-
 กลึก ก็ตรัสไว้แจ้งชัด ว่า อย่าแสดงธรรมตัดลัดความ ต้องให้ระมัดระวัง เบื้องต้น-
 ท่ามกลาง-บั้นปลาย ให้ดี ๆ มันสำคัญมาก

ผู้ เห็นความ "สำคัญ" ที่แท้จริงเท่านั้น จะซาบซึ้ง จะเข้าใจดี ถึง เบื้องต้น
 -ท่ามกลาง-บั้นปลาย ดังกล่าวนี้ **กนผู้ผิวเผิน** หรือ **ผู้ประมาทอวดดี** เท่านั้น
 ที่จะ "รีบลัด" ไปเอาแต่ปลาย ตัดต้นทิ้งเรื่อยไป หรือ ไม่เห็นความสำคัญของ

“เบองตัน” และแล้วก็หลงถึงขนาด “ดูถูก-เหยียด” เบองตัน เขาก็ทำได้ เป็น
ได้ ด้วยอำนาจของ “มานะกิเลส” นั้น ๆ จริง ๆ เช่น ศีล-สมาธิ-ปัญญา ดังนั้น
ผู้หลง “ปัญญา” กัด หรือ ผู้หลง “สมาธิ” กัด ถึงกับดูถูก “ศีล” เหยียดหยาม
“ศีล” เลย ก็จะเห็นได้ว่า คนเช่นนั้นมอยู่จริง

กิเลส นั้น มันไม่เข้าใครออกใครจริง ๆ ถ้าใครมี มันก็จะส่งผลจริง
พาเป็นผู้ผิด ผู้หลงจริง ๆ อ่านตรวจตนเองดูดี ๆเถิด

พระพุทธองค์ตรัส เน้นชัดสำคัญถึง **ความเป็นไปโดยลำดับ** ไว้ ใน “ปหา-
ราทสุต” อังคุต. อฏฐก. ลองพิจารณาดูความยืนยันนั้น ๆ ของพระพุทธองค์ให้ดี ๆ

พระพุทธองค์ ตรัสว่า “คูกร ปหาราทะ ภิกษุทั้งหลาย ย่อมอภิมมัยในธรรม
วินัยน ๆ”

ปหาราทะ จึงกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในธรรมวินัยนี้ มีธรรมที่
นำอศักรรย์ไม่เคยมีมาสักเท่าไร ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้ว จึงอภิมมัยอยู่ ๆ”

พระพุทธองค์ตรัส **ความอศักรรย์** ให้ ปหาราทะ ฟัง และ ในความ
อศักรรย์นั้น ๆ **เรื่องของ “ลำดับ”** ก็เป็นอศักรรย์ข้อแรกเลยที่เดี๋ยวทันนางตั้งข้อ
สังเกต “ความอศักรรย์นั้น มีถึง ๘ ประการ ปหาราทะ ๘ ประการเป็นไฉน
คูกร ปหาราทะ มหาสมุทฺธ ลาด ลุ่ม ลึกลงไปโดยลำดับ ไม่โกรกขันเหมือนแหวน
ฉันท ในธรรมวินัยนี้ ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน มีการศึกษา ไปตามลำดับ มีการ
กระทำ ไปตามลำดับ มีการปฏิบัติไปตามลำดับ มิใช่ว่า จะมีการบรรลุลหัตถผล
โดยตรง (โดยลัด) คูกร ปหาราทะ ข้อที่ในธรรมวินัยนี้ มีการศึกษาไปตามลำดับ
มีการกระทำไปตามลำดับ มีการปฏิบัติไปตามลำดับ มิใช่ว่า จะมีการบรรลุลหัตถ-
ผล โดยตรง (โดยลัด) นี่เป็นธรรมที่นำอศักรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ ๑ ใน
ธรรมวินัยนี้ ที่ภิกษุทั้งหลาย เห็นแล้ว ๆ จึงอภิมมัยอยู่ ๆ” ดังนั้น เป็นต้น

ผู้เข้าใจ “ฉาน” ไม่แท้ เข้าใจ “ฉาน” ยังไม่แม่นยำ
ปัญญา ยังไม่เป็น “สัมมาทิฐิ” เท่านั้น ที่มันหลงเถียงกันว่า พระอริย-
เจ้าองค์นั้นมี “ฉาน” ! องค์นี้ไม่มี “ฉาน” ! ที่ถูกต้องแล้ว “พระอริยเจ้า” จริง (ตาม
สัมมาทิฐิ) มี “ฉาน” ทุกองค์ เพราะ “ฉาน” เป็น “จรณะสัมบูรณ์” ปกติ

ของผู้มี **สามัญผล ตามลำดับ** อันเป็น “วิชา” ของพุทธแท้ๆ และ
 ฌาน เป็น “วิชา” ที่ ๑ ก่อนที่จะมี **ญาณทัสสนะ** อันเป็น “วิชา” ที่ ๒
 แล้วจึงจะมี **มโนมยิทธิ** อันเป็น “วิชา” ที่ ๓ จึงจะมี **อิทธิวิธ-โสตทิพย์-
 เจโตปริยญาณ-บุพเพนิวาสานุสสติญาณ-จตุรปาตญาณ** เป็น “วิชา” ที่ ๔-
 ๕-๖-๗-๘ กระทั่งที่สุด **อาสวักขญาณ** เป็น “วิชา” ที่ ๙ จึงจะได้ชื่อว่า
 บรรลุ “อรหัตผล” หรือ เป็นผู้เรียกได้ว่า “พระอรหันต์”

ดังนั้น พระอรหันต์ ต้องมี “ฌาน” เป็นสามัญจริงๆ เพราะ “ฌาน”
 เป็นวิชา ลำดับต้น “อาสวักขญาณ” เป็นวิชา ลำดับปลาย ใน
 วิชา ๙ ประการ พอได้ยิน “วิชา ๙ ประการ” ก็เกิดจะแปลกหูขึ้นมา
 อีกละ ก็จริง! เพราะอาจารย์รุ่นก่อนๆ อธิบายกันมาแต่แค่ “วิชา ๘ ประการ”
 ที่อาจารย์รุ่นก่อนๆ อธิบาย “วิชา” กันแค่ ๘ ประการ ก็คือ ท่านไม่เก็บ ไม่นับ
 เอา “ฌาน” เข้าไปรวมเป็น “วิชา” หนึ่งด้วย ทั้งๆ ที่ “ฌาน” ก็เป็น **อุตตริ-
 มนุสสธรรม** เป็นคุณวิเศษ อันหนึ่งทีเดียว แต่ท่านกลับไม่เห็นเป็นสำคัญ ก็
 เพราะท่านยังไม่มี หรือ ยังไม่รู้แจ้งเป็นสำคัญ และยังไม่รู้เป็น “สัมมาทิฐิ” แท้ๆ
 นั่นเอง จึงยังไม่เห็นเป็นสำคัญจริงๆ

เนื่องมาจาก อาจารย์รุ่นก่อนๆ นั้น ท่านมีความเห็น หรือ มีความเข้าใจเอา
 จริงๆ ว่า “ฌาน” นั้น ต้องหมายเอาอย่าง “ฌานฤๅษี” กล่าวคือ ต้องเป็นเรื่อง
 ของกรรมได้เป็นได้ในสภาพขณะนั่งหลับตา กดข่มจิตให้สงบลงไป หรือ หัดเล่นกับจิต
 จนอาจสามารถข่มจิตดับจิตได้ กัด กระทั่งถึงขั้น มีการเล่นฤทธิ์เล่นเดชแบบเดรัจฉาน
 วิชา แล้วก็เลยพลาดพา **หลงผิด** ไปยึดเอา “อภิญา” หรือ “วิชา” ของเดียรถีย์
 มาหมายเอาว่า คือ “อภิญา” หรือ “วิชา” ของพุทธนั้น ก็ด้วย นี่แหละ เป็น
 “มิจฉาทิฐิ” เงื่อนไขหนึ่งอยู่ จึงทำความเข้าใจความเข้าใจ (ทิฐิ) ให้ถูกๆ
 ตรงๆ สำคัญๆ ที่เดียว

เพราะไม่เข้าใจชัดเจนว่า “ฌาน” มันคือ “ทิฐิธัมมสุขวิหาร” และคือ
 “สันตวิหาร” แท้ๆ อธิบายซัดๆ ก็ได้ว่า **ความเป็น “ฌาน” นั้นคือ สภาพที่รู้
 อยู่ เห็นอยู่ สัมผัสอยู่ และเป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ๆ ที่เดียว** ลืมรสอยู่ เสพอยู่อย่าง

มันสงบลงได้ มันระงับจากกิเลสเหล่านั้นๆ ศัพท์เหล่านั้นๆ ลงได้จริง และสุดท้าย ถ้า
 “ฉาน” นั้นๆ ถึงขั้น “วิมุตติ” (แม้จะเป็น “ตถังควิมุตติ” หรือ “วิกขัมภณวิมุตติ” ก็ดี)
 มันก็จะหยุดขาดจากความอยาก หมดยุติความเอร็ดอร่อยที่เกิดขึ้น เพราะปฏิริยาของ
 เหตุปัจจัยอันสัมพันธ์สัมพันธ์กันอยู่ในปัจจุบันนั้นๆ เทียบ

เช่น คนกินอาหาร อาหารเป็นปัจจัย คนเป็นเหตุ พอเกิดการกินขึ้น ก็ยัง
 เป็น “รสอร่อย” สมใจ สมเสพย์ สมรสเกิดอยู่ ดังนี้ ก็ยังไม่ใช่ “ฉาน”
 และถ้ายังมี “ความอยาก” กินอาหาร (ที่ตนติดชอบ ตนหลงยึดว่า ต้องใจ เอร็ดอร่อย)
 ช่วง “อยากกินอร่อย” ให้ได้ นั่นแหละ ยิ่งคือ “ทุกข์แท้ๆ” (ทุกข์อริยสัจ) หรือ
 เช่น คนได้ยินเสียงเพลง เพลงเป็นปัจจัย คนเป็นเหตุ พอเกิดการได้ยินขึ้น ก็ยัง
 เป็น “รสเพลิน” เป็น “รสไพเราะ-ไม่ไพเราะ หรือ ชอบใจ-ไม่ชอบใจ” เกิดอยู่ในจิต
 ดังนี้ ก็ยังไม่ใช่ “ฉาน” ยังเป็น “โลกียรส” ยังเป็นโลกียสังขาร ยังเป็น
 ความติด-ความยึดยังมี “อุปาทาน” แท้ ถ้า “ชอบใจ” ก็เป็นการติดยึด ที่เรียกว่า
 “โลกมุลจิต” ถ้า “ไม่ชอบใจ” ก็เป็นการติดยึดที่เรียกว่า “โทสมุลจิต” ยังไม่สงบ
 ยังไม่ใช่ “สุข” ที่เรียกว่า สุขเพราะสันติ หรือ สุขเพราะว่างับจากรสโลกียสังขาร

ถ้าผู้ใด “กินอาหาร” กัด “ได้ยินเพลง” กัด แล้วจิตก็เฉยอยู่ กล่าว
 คือ รู้ลักษณะรสของอาหาร รู้ลักษณะของท่วงทำนองภาษาเพลงตามจริงของมันชัดเจน
 อยู่ แต่ไม่มีจิตชอบ ไม่มีจิตชังใดๆ เกิด แลไม่มีจิตวิเคราะห์อาหารนั้น รสนั้นๆ
 หรือ วิจัยเพลงนั้นๆ อยู่แท้ๆ ซ้อนเข้าไปอีกด้วย ก็ยังได้ (มีวิตถกวิจารณ์) และไม่ด้านขวา
 ไม่โง่งมจนไม่รู้ ว่า “เรารู้สิ่งนั้นได้รับสัมผัสสิ่งนั้นอยู่ แล้วจิตก็ไม่หวนไหวได้จริง
 จิตกำลังหลุดจากโลกียรสได้จริง จิตมีความสงบสบายอยู่จริง ไม่ติดไม่ยึดแท้” ด้วย
 ผู้มีลักษณะ สงบสนิทแนบเนียนดังนี้ กับเหตุปัจจัยต่างๆ ได้ทำไฉนๆ
 ก็คือ มี “ฉาน” ได้เท่านั้นๆ

“ฉาน” เป็น ความสุขเพราะลดกิเลส-หรือโลกียรสด้วย เป็นความ
 สงบสบายของใจทั้งในขณะที่ลืมตาก็ได้ เหมือนในขณะที่หลับ
 ตาด้วย ถ้าจะหลับตาลง ก็ยิ่งจะง่ายสบายสงบสุขยิ่งๆ กว่าตอนลืมตาเอาด้วย

ข้อสำคัญ “สติ” อย่าตกลงไปเท่านั้น และตนจะมีแค่ “วิตกวิจารณ์” หรือ จะมีถึงขนาด “อุเบกขา” ก็ต้องมีจริงทำได้ตามแต่ความเก่งความชำนาญของผู้นั้นๆ **จึงจะนับว่า “ฌานแท้ๆ” หรือ “ฌานถาวร”**

มิใช่ความสงบเพียงชั่วคราว แค่นั้น “ไม่ได้รับสัมผัส” กับเหตุกับปัจจัยใดๆ ก็เลยสงบได้ เช่น เพราะหลับไป เพราะปลีกหนีไปอยู่เสียในที่ที่ไม่มีเหตุไม่มีปัจจัยกวน หรือไม่ก็เพราะหาวิธีมาหลอกจิตปิดทวาร ๕ กับทวาร ๖ เสีย ด้วยอุบายต่างๆ แบบดาบส-ฤๅษี เดียรถีย์ทั้งหลายเขาพากันนั่งหลับตาทำมั่ง นอนหลับตาทำมั่ง และยืนหลับตาทำมั่ง **เล่นไม่รับกระทบสัมผัสอะไรเลย หรือ ตัดทวารสัมพันธ์ โดยเล่นบังคับดับจิตปิดทวารกันท่าเดียว** มันก็ไม่ยากอะไรนี่! ทำความเข้าใจ ก็ง่าย ผูกเข้ามาๆ มันก็หยุด มันก็ “ยึดเอาความสงบ” ในแบบนั้นได้! แต่เมื่อเปิดทวาร ๕ ทวาร ๖ มีรูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัสกระทบ หรือ สัมพันธ์รับรู้แล้ว จิตจะสงบไม่มีอารมณ์อยาก หรือ ไม่อยาก ไม่มีอารมณ์ชอบ หรือ ชัง จิตวางเป็นกลาง รู้เหมาะสม รู้ควร เฉยอยู่ ได้ไหมล่ะ! ถ้าได้ ก็นั่นแหละ คือ **“ฌาน” ที่เก่งกว่า “ฌานหลับตา”**

ลัทธิ “ฌาน” หลับตานี้ มีมาก่อนพระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นมาในโลก และมีทั้งในสมัยพุทธกาลเอง ก็ยังมีเจ้าลัทธิแบบนั้น ยืนยัน “ฌาน” แบบนั้นอยู่ ออกมาหลายร่วมสมัยอยู่เท่าๆ ที่เดียว ถึงพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วก็ยังมีอยู่ และแม้พระพุทธศาสนาจะไม่เหลือเนื้อหากันแล้ว “ฌาน” หลับตานี้ ก็ยังคงมีอยู่ต่อไปอีกเป็นธรรมดาๆ เพราะเป็นเรื่องง่ายที่จะทำ และเป็นขงง่ายที่จะพูดกันรู้เรื่อง (เนื่องจากมันเป็นเรื่องสั้นๆ เรื่องเบื่องสั้น) แต่เมื่อทำได้แล้ว มันก็ไม่ง่ายที่จะเกิด “รู้” สภาพลึกซึ้ง หมุนรอบเชิงซ้อนยิ่งขึ้นไปอีก ตามขั้นตามระดับ ถ้าจิตไม่ขาดกิเลส ตัณหาเป็นฐาน เป็นขั้นไป จนจิตมี “ธรรมฐิติ” เป็นขั้นเป็นขั้นอยู่ในตนจริง

ผู้จะเป็น พระโสดาบัน ก็ต้องทำตนให้เกิด “ฌาน” คือ มี “ทวิภูมิมมสุข-วิหาร” และมี “สันตวิหาร” จนบริสุทธบริบูรณ์จากเหตุปัจจัย (ขั้นต้น-ขนาดของฐานโสดาบัน) ที่ตนติด ตนยึดให้ได้ ต้องตรวจดูตัวเองจริงๆ ตั้งแต่เคยอธิบายมานักหนาแล้ว

ให้จริงว่า มี “อบาย” ใดๆ ที่ตนยังหลงเสพยา หลงยึดอยู่ โดยเฉพาะต้องไล่เรียง
 หยาบต่ำ—ปานกลาง—สูงละเอียดมาตามขั้นตามระดับให้ได้ เช่น ต้องเลิกสิ่งเสพติด
 มั่วเมา แคลลข้อ ๕ หรือ เป็น “อบายมุข” ตรงๆ เสียให้ได้ก่อน อย่างนี้ เราก็ต้องเลิก
 ยาเสพติดอย่างต่ำหยาบมาให้ได้ แล้วไล่เรียงขึ้นมา จนเป็นยาเสพติดขั้นสูงสุดเหมือน
 มันไม่ร้ายไม่แรงหรอก แต่ก็ไร้สาระต่ำหยาบปานๆ กัน ในปัจจุบันนี้ ก็ยาเสพติด หรือ
 บุหรี่ ยาแก้ปวด และ หมากพลูพวกนี้ เป็นต้น ถ้าแค่นี้ ก็ไม่มีปัญญา “เฉลียว” รู้ว่า
 เป็นสิ่งเสพติด เป็นของไร้สาระ อันพึงควรละ ควรเลิกให้ได้ จนจิตหมดสติจริงๆ แม้
 จะเห็นสิ่งนั้นอยู่ ใดก็กิน ใดก็กิน ใดรส ใดสัมผัสสิ่งนั้นอยู่แท้ๆ ก็ไม่มีอยาก ไม่มีไม่
 อยาก จะดู หรือ จะรับกลิ่น รับกิน รับฟังอยู่ ก็เพราะเห็นว่า จำเป็นจริงๆ แก่
 ประโยชน์ ถ้าไม่จำเป็นจริง ก็จะไม่รับจริงๆ แต่แม้จำเป็นที่สุดที่จะต้องเกี่ยวข้องกับ
 กับสิ่งนั้นอยู่ จิตก็จะไม่มีทุกข์ไม่มีสุขกับการสัมผัสอยู่กับสิ่งนั้นจริง อย่างมั่นคงแข็งแรง
 ถาวร แน่วแน่ จิตว่าง ที่เรียกว่า “ฉานแท้” ของพระอรหันต์ถึงขั้น “อรหัตตผล” แท้ๆ
 แต่ถ้ายังเข้าใจความเป็น “ฉาน” ตามนัยะอันลึกซึ้งไม่ได้แล้วละก็ ! แม้
 จะไปนั่งหลับตาทำ “ฉาน” ให้งี้ ให้ดับตั้งได้ยอดเป็น “ฉาน ๔” มีอุเบกขาหลับตา
 ป้อยู่ปานใด หรือ ต่อให้เป็น “นิโรธสมาบัติ” เป็น “อสังขยัสสวัต” เป็น “อากิญจัญ-
 ญาตนะ” ชั้นเก่งเยี่ยมสุดปานใด มันก็ยังเป็นได้แค่ “ฉานยิม” หรือ
 “ฉานชั่วคราว” อยู่เท่านั้นเอง พอลืมตาออกมาจาก “ฉาน” แบบนี้ ก็คง
 เสพยา ก็คงคิดในอบายมุข คงยึดสิ่งที่ตนละไม่ได้ เลิกไม่ได้ อันเป็นเพียงของเสพ-
 ติดชั้นต่ำอยู่นั่นเองแหละ

ยิ่งถ้าผู้ใดหลงยึดมาก ขนาดไม่เชื่อว่า ติดหมากพลู ติดบุหรี่น จะเป็นของ
 ควรเลิก ควร “บัตอบาย” เสียให้ได้ แต่กลับเห็นว่า ไม่ใช่ “อบายมุข” ! ไม่ใช่สิ่ง
 ก็นิพพาน ! ไม่รู้ขั้นตอนออกปานนี้ ก็จะยิ่งติดเอามากๆ แม้ที่สุด ก่อนจะนั่ง
 หลับตาเข้า “ฉาน” ก็จะอมหมากพลูใส่ปากก่อน แล้วค่อยนั่งหลับตาเข้าสู่ “ฉาน”
 เขาก็จะทำกันได้ ผู้บรรลุ “ฉานสมาบัติ” แบบนี้ และทำกันจนถึงขนาดนี้ ถ้าจะเรียก
 ให้ถูกแท้ ก็ต้องเรียกว่า ผู้บรรลุ “ชาน”(หมาก)สมาบัติ คือนั่งหลับตานั่งหลับสนิท

เป็นผู้มีโรธ อมคฺย (อมชานหมาก) อยู่สงบสบายอยู่อย่างนั่นเอง แม้กระนั้นก็ยังมผู้
หลงผิดเข้าใจว่า อาจารย์ผู้มีโรธสมาบัติ หรือ มี “ฌาน” แบบนั้น แต่ยังคงยึดอยู่แค่สิ่ง
เสพติดขนาดหมากพลูบุหรยานัตถุ์แค่นั้น ก็ยังละไม่ได้ นั่น **ว่าเป็นผู้บรรลุชั้น “อรหัตต์
สูงสุด”** ก็ได้เหมือนกัน ในความเชื่อ ความเห็นของคน ก็ขอให้ไตร่ตรองให้สุขุม
กันเถิด ! หมากพลู-บุหรื มันเป็น “ปัจจัย” อะไรกันของชีวิต ! มันเป็น “กิเลส-
เภสัช” หรือ ! แก้วโรคอะไร ? พระอรหัตต์ออกปานนั้น จึงจะยังต้องใช้ต้องสอยมัน
อยู่อย่างไม่มี “วรรค” แต่เป็น “เวร” กันนักหนา !

ผู้เข้าใจ “ฌาน” ในระบบหลักตาทำความสงบ โดยนัยะดังกล่าวแล้วนั้น จะหลง
ผิดความเป็น “อสังขญี” ความเป็น “อากิญจัญญายตนะ” และความเป็น “สังข-
ญาเวทยิตนิโรธ” เพราะเขาจะไม่เข้าใจความละเอียดที่แตกต่างกันได้ง่าย ๆ ส่วน
ใหญ่จะมีจิต ฟุ้งกำหนดหมาย สู่สภาวะเดียวกัน คือ **ดับจิตสนิท หมดความรู้
สิ้นสมปฤดี หรือ ดับความรู้สึกสนิท** อันเรียกว่า “อภิสัญญานิโรธ” โดยแม้
ในความคิดคำนึงของเขาจะแยก จะคิดว่า คำว่า “อสังขญี” นั้นก็อย่างหนึ่ง ซึ่งต่างกับ
“อากิญจัญญายตนะ” และต่างก็ยิ่งแตกต่างจาก “สังขญาเวทยิตนิโรธ” ออกไปอีก
อยู่ปานใด ก็ตาม เขาก็แยกกันแต่เฉพาะภาษาเท่านั้น ส่วนสภาวะจิต พอทำเข้า
จริงให้กับตนเองแล้วไม่ว่าจะทำ “อสังขญี” หรือ จะทำ “อากิญจัญญายตนะ” หรือ
ที่สุดทำ “สังขญาเวทยิตนิโรธ” เขาก็จะได้รับ “ผล” คือ **หลับสนิท หรือ ดับจิต
ไม่ให้รับรู้อะไรเลยอย่างสนิทปิดทวารทั้งหมด** นั่นเอง ถ้าอย่าง
ทำเดี่ยว เขาจะไม่เข้าใจ “นิโรธสมาบัติ” ที่ลืมนตาไหลง ๆ อีกอย่างหนึ่ง อีกทำหนึ่ง
ได้เป็นอันขาด หรือ จะไม่สามารถเข้าใจ “อากิญจัญญายตนะ” อย่าง
ลืมนตา “สังขญาเวทยิตนิโรธ” อย่างลืมนตา ได้เลยจริง ๆ

ถ้าเช่นนั้น การทำ “ฌาน” ดับตั้ง หรือ “นิโรธ” ในระบบวิธีหลับ-
ตานี้ คุณประโยชน์มีไหม ?

มี ! ... คือ ผู้ทำได้จะว่างยิ่ง สบาย เพราะได้ “พัก” มาก ได้หยุดหลาย
จริง ๆ

ดังนั้น คนผู้ผ่านการงานมานานมาก ต่อสู้ชีวิตเหน็ดเหนื่อยมาตลอด หรือ คนผู้เบื่อนายต่อการแก่งแย่ง การต่อสู้ซึ่งพจนไม่ค่อยออกกรสชาติแล้ว เมื่อมาพบสภาพเช่นนี้จึงตั้งใจ ชอบใจ เห็นดี คนผู้มีชีวิตเต็มไปด้วยการเสพย์กาม ผ่านความพยายามมาก และ อุตริจะถูกลงจะ มาตลอด พอมาได้บายวิธีนั่งหลับตาทำ "ฌานยัม" ได้พักกาม พักพยายาม พักอูทรจะถูกลงจะลงได้บ้าง จึงหลงสภาพธรรมเช่นนี้แน่นอน

เช่น พวกฝรั่ง พวกยุโรป หรือ พวกชาวเอเชีย ก็เถอะ ที่มีความรู้สึกเบื่อนายกับการต่อสู้ชีวิต หรือ แม้เหน็ดเหนื่อยเมื่อยมากก็ตาม หรือ มีมรสุมชีวิตร้อนรุมใจ กลัดกลุ้มใจในขณะนั้น ๆ มากก็ตาม เมื่อได้มาพบกับ "จุดลับ" แห่งแดนดุสิต คือสภาพหยุด สภาพพักนี้เข้าจริง ๆ จึงติด จึงหลงจริง ๆ มันเป็น "จุดลับ" สำคัญแห่งการเริ่มเข้าสู่ "สันตวิหาร" หรือ "วูปถโม สุโข" จุดแรก ที่ไม่ชุกช่อนอยู่ในกามาวจรชั้น "ดุสิต" ตั้งได้เคยอธิบายผ่านมาแล้วจริงๆ แต่ก็รู้ยากเห็นยากไม่ใช่เล่นกว่าจะจับได้ ใช้นั้นเป็น "ทิวธรรมมสุขวิหาร" ในขณะลืมตาโพลง ๆ เป็นสภาพหรืออยู่เห็นอยู่ สัมผัสชัดแจ้งอยู่ จึงยากจริงๆ แท้ๆ แต่การจะหยุดจะพักแบบนั่งหลับตา หรือ ปิดทวาร มันง่าย มันทำได้ก่อน รู้ได้เร็ว

มันจึงเป็น "อุปการะ" หนึ่งแห่งมนุษย์ได้เหมือนกัน แม้จะหลับตา "ทำเอา" ให้เกิดได้มได้

แต่ถ้าไม่รู้เป็นขั้นตอน ไม่เข้าใจรายละเอียด ก็เป็นภัยเป็นโทษมหันต์ จะกลายเป็นเดียดรียดตดสงบ หลง "ความจบ" อยู่เพียงแค่นั้นเท่านั้น และแล้วก็กลายเป็นมนุษย์ไร้ค่า เพราะความขเกยจที่สุดแห่งที่สุด นั่นคือ จะเป็นผู้เห็นแก่ตัวจัด เพราะเอาแต่หยุดแบบเดตรง เอาแต่นั่งเฉยแบบมะลือท่อ ไม่มีการงานอะไรเลยนอกจากอยู่เปล่าๆตายๆ หรือ ไม่ก็เสพย์ความหยุด หรือ ถ้าจะเป็นการงานก็จะมีแต่ "การทำงานที่พอเป็นพิธี" ซึ่งเป็นงานง่ายๆ เอาเปรียบผู้คน หรือไม่ก็เป็น "งานมอมเมาให้ผู้คนหลงใหลมงาย" ไปเลย นั่นคือ

“คุณธรรม” ของเดิรลีย์ ในร่างที่เรียกว่า “พระ” ในพุทธศาสนา หรือ ในผู้ปฏิบัติ พุทธธรรม ที่ยังเข้าใจไม่ถ่องแท้ไม่แทงทะลุรอบ บัจจุบันนี้ มีมากกว่ามากทั้งในเมืองไทยและทั่วโลก

คนภายนอกกำลังเข้าใจศาสนาพุทธว่า คือ ศาสนาที่ม “ผล” แบบดังกล่าวนั้น มี “คุณธรรม” เพียงเท่านั้น มี “สภาวะ” เป็นเช่นที่วาน มีจุดจบเขยงน **อัน** เป็นการเข้าใจศาสนาพุทธผิดจุด: เป็นศาสนาพุทธเพี้ยน: เพราะไปหลงเข้าใจ “ฉาน” ของพุทธ ก็ไปนับเนื่องว่าเป็นเช่นอย่าง “ฉาน” ที่ เดิรลีย์ ฤๅษี ดาบสนอกพุทธที่เขาเข้าใจ เขายึด เขาเห็นได้อยู่เท่านั้น จึงพลอย ทำให้ผู้ไม่รู้ “พุทธศาสนา” จริงถูกทำถูกทาง เขาพาลคิดคำนวนคิดเดาเอาไปว่า ถ้า “ผล” ของพุทธศาสนาเป็นไปเพื่อ “หยุด” แบบฤๅษี “พัก” แบบเดิรลีย์ เช่นนั้น เป็นเป้าหมาย **เป็นจุดยืนแล้วเรียกว่า “โลกุตตระ” แล้วละ** **ก็อ!** ศาสนาชั้น “โลกุตตระ” ก็ไม่ควรเอามาสอนมนุษย์ผู้ครองเรือน ซึ่งมันก็จริง! และไม่ควรถอนใครๆเลยด้วย!! เพราะถ้าศาสนา โดยเฉพาะ ยิ่งยอมรับนับถือว่า เป็นขั้นสูงขึ้น กลับจะทำให้คนซี้เกียจ เห็นแก่ตัว ไม่ช่วยสังคม ไม่มีแรงงาน **ไม่มีประโยชน์เกื้อกูล “ชนเป็นอัน** **มาก” (มวลชนหรือสังคม) ไม่นอนุเคราะห์ “ชนเป็นอันมาก”** (ประชาชนทั้งหลายหรือสังคม) **ไม่เพื่อความผาสุกแก่ “ชนเป็นอัน** **มาก” (ผู้อื่นทั้งหลายหรือสังคม)** แต่ยิ่งสูงยิ่งกลายเป็นการเห็นแก่ตัวจัด ตัดช่อง น้อยหน่นแต่พอตัว แล้วหายสาบสูญไปจากสังคมเช่นนั้น ก็ให้เขา “ทุกข์” อยู่กับ สังคม อยู่กับโลกเถิด ดีๆชั่วๆเขาก็ต้องอยู่ได้รัฐธรรมนูญ ต้องอยู่ได้กฎหมาย หรือ ต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบกติกากฎของหมู่ของสังคมของรัฐนั้นๆ อยู่แล้วแหละ **อย่า** **ให้คนทั้งคน ต้องไปกลายเป็นสภาพเป็น แห่งอิฐ แห่ง** **หินกองกลิ้งทิ้งขว้างอยู่ในเขาในถ้ำใดๆเลย มัน** **ไกลเปล่า และเสียเปล่าไม่คุ้มค่า** เพราะมันมี “ค่า” สู้กัน จริง อิฐจริง ก็ไม่ได้ ด้วยเหตุว่า ใครๆ จะเอามาเป็นประโยชน์แค่นำ “คนแห่งคนก่อน” นั้นๆ มาถมบ่อถมถนนมันก็ได้ จะเป็นตัวอย่าง คนผู้มีความสงบ! ก็ไม่คุ้มกันเลย

กับการอุทิศให้ลงทุน “คนดั่งคน” และใครที่จะดันดันเข้าไปรับเอาประโยชน์ คือ ไปดูแบบอย่างหรือก็ แค่ว่าอย่าง “ความสงบ” แบบเถื่อนตรง นั้น ก็น้อยรายนัยน้อยรายหนา ซึ่งถ้าจะไปรับเอา ก็จะหมายใจไปเอาอย่างอื่นอันเป็น “ความหลงผิด” นอกทางซึ่งไม่ใช่ “ความสงบ” นั้นแหละมากกว่า ก็จะลงทุนดันดันไปบ้างหรือ

คำว่า “ฉาน” นี้ ถ้าไม่เข้าใจจริง ไม่มีสภาวะแท้ และไม่ “รู้แจ้ง” ละเอียดถึงขั้นหยั่ง “อัตตะ” แยกแยะละเอียดได้ใน “ธรรมะ” และเป็นผู้ชาญฉลาดพร้อมด้วย “นิรุตติ” จึงอย่าพึ่งอวดแสดงกันพล่อยๆ เป็นอันขาด มันเป็นการอวด “อุตตริมนุสสธรรม” จริงๆ ถ้าไม่มีจริงในตนแล้ว มัน “บาป” ร้าย มันอาบัติ หนักร้าย ขึ้นทำลายศาสนาแท้ พระพุทธองค์ จึงกำหนดห้ามไว้ทั้งใน “วินัย” ก็ปรับโทษสูงสุดขั้นปาราชิก และทั้งทรงบอกย้ำว่า เป็น “อจินไตย” คือ เป็นเรื่องเกินคาด เกินเดา ก็ตรัสเตือนกำชับไว้อีกด้วย

และเพราะ “ปัญญา” ของคน ผู้เข้าใจได้แค่ “ฉานหลับตา” ยึดเอาได้แค่ “ฉาน” แบบหลับตา ของฤๅษี เดียรลีย์ อันเป็น “ฉานข่ม” หรือ “ฉานขู่คราว” หรือ ฉานที่ต้องมกรรมวิธึนงหลับตา “ทำเอา” จึงจะเป็นจะมีได้ ด้วยอบายอย่างไรอย่างหนึ่ง แล้วผสมผสมเสกาดเดานำเอาที่ตนได้มีแก่นๆ เอามายืนยันว่า เป็น “ฉานแท้” หลงนำมาปนเข้าไปกับ “ฉานถาวร” หรือ “ฉานแท้แบบพุทธ” จึงต้องเถียงกันว่า พระอรหันต์มี “ฉาน” หรือไม่ ?

แต่ถ้าเข้าใจละเอียดได้เพียงพอว่า “ฉาน” คือ “ทวิฐฐัมมสุขวิหาร” อันนงหลับตา “ทำเอา” ด้วยอบายวิธึหลายๆ แบบตามแต่ละอาจารย์เจ้าลัทธินั้นๆ แล้วมันก็สามารถทำให้จิตสงบลง พ้นจาก กามฉันทะ-พยาบาท-ถีนมิทธะ-อุทธัจจะกุกกัจจะ จนเข้าใจของตนจริงๆ (พ้นวิจิกิจฉา) ได้ใน “ขณะ” นั้น ก็ฉะนั้นว่า “ฉาน” ก็พอได้ ไม่ผิดเสียทีเดียว เพราะเป็น “ทวิฐฐัมม” คือ ทั้งเป็น “สภาวะของปัจจุบัน” นั้นๆ จริงๆ และเป็นทั้ง “สงบจากนิรณัน” ได้จริงๆ ด้วย แต่เป็นได้มิได้ชั่วตอนนั้นขณะ “ทำเอา” นั้นเท่านั้น

ก็เมื่อพระอรหันต์นั้นคือ ผู้สงบจากนิรวณ ๕ **ถาวรเสียด้วยแม้มืด**
 ตาโพลงๆ อยู่เป็น “ทัญฐธัมม” อยู่ทุกอริยาบถ **แล้วจะไม่เรียกว่า “ฉาน”**
 กระนั้นหรือ ? แล้วจะให้เรียกว่าอะไร ? ในคนผู้จิตปราศจาก “นิรวณ ๕” โจ่งๆ
 แจ่มๆ แจ่วๆ ออกยังงั้น ! ถ้าไม่เรียกว่า “ฉาน” อันมีได้มากขณะเป็นยิ่งกว่า
 พระอรหันต์นั้น ต้องรู้จัก “จิต” ของตนจริงๆ จะไม่พรั่ๆ มั่วๆ แบบคนผู้
 “รูปร่างไม่รู้ปร่าง” แน่ๆ หรือ **ต้องพ้น** ความเป็น “คนผู้กำหนดลงไปทีอารมณ์จิตของตน
 แท้ชัด จนถูกชั้นตอนแม่นยำตรงเป้ง ถึงชั้นสุญญตาสนิท **ก็ไม่ได้แน่ๆ สักที”** (พ้นความเป็น
 “เนวสัญญานาสัญญา”) นั้นจริงๆ โดยชัดแจ้ง ก็คือ ท่านไม่มีกามฉันทะ ไม่มี
 พยาบาท ไม่มีฉันทะ ไม่มีอุทธัจจะกุกกุจจะ อย่างแนใจใสสะอาดจริง ไม่ลังเล
 ไม่ฉงน ไม่ข้องใจ ไม่สงสัยแต่อย่างใดเลย คือ พ้น วิภิจิณา อย่างยืนยมนั่นคงด้วย
 มีสติเต็ม รู้ชัดเข้าใจชัดในอารมณ์จิตของตนจริงด้วย **ไม่ “หลง” (โมหะ) กล่าวคือ**
 เช่นว่า ตัว “อยาก” (มีโลภะ) อยู่แท้ๆ ตัว “เคืองใจขัดใจหรืออึดอัดใจ” (มีโทสะ)
 อยู่แท้ๆ ก็ “ไม่รู้ตัว” ว่า ตัวยังมีโลภะ-โทสะเพราะเหตุนี้บัจฉยนั้น แต่กลับนึก
 ว่าตนไม่มี “อยาก” ไม่มี “เคืองใจขัดใจหรืออึดอัดใจ” (เพราะ “จิตปัญญา” ผู้นั้น
 ยังไม่ละเอียดพอแรงพอจะหยั่งลงไปรู้ได้) ดังนั้น เป็นต้น นั้น ท่านก็ไม่มีจริงๆ ทั้งในขณะ
 ลืมตาอยู่ในทุกอริยาบถปกติ ทั้งในตอนหลับตาดด้วย เพราะผู้ได้ชื่อว่า “พระอรหันต์”
 นั้น ก็ต้องไม่มี “นิรวณกิเลส” หรือ กิเลสอันใดกันทั้งลืมตา-หลับตาจริงๆ สะอาดแท้
 แล้วอย่างนี้ถ้าไม่เรียกว่า มี “ฉาน” แล้วจะให้เรียกผู้ไม่มี นิรวณ ๕ **ถาวร** ออกปาน
 นี้ ว่า มีอะไร ? ! แต่ถ้าจะว่า ท่านไม่มี “ฉานเดรัจฉานวิชา” หรือ “ฉาน”
 แบบเลอะๆ เทอะๆ ที่เป็น “มิจฉาทัญญี” ละก็ ไซ้ ! ท่านไม่มีแน่ หรือ แม้จะไปหลง
 “มี” มาก่อน ท่านก็จะวางทิ้งด้วยจริงๆ

ก็ลองพิจารณาไล่เรียงให้ดีๆ จะเห็นได้ว่า “พระอรหันต์” ไม่ว่าจะเล็กจะใหญ่
 หรือ แม้ยังไม่มีความเก่งความกาอะไรเลย ก็เถอะ ต่างล้วนเป็นผู้มี “ฉาน” ทั้งนั้น
 จริงๆ และเป็น “ฉานถาวร” แท้ๆ ยิ่งกว่าไปมั่วเข้าใจอยู่แต่เพียง “ฉานขี้ม”
 ทั้งงหลับตาเอา **ชั่วครึ่งชั่วชาติ** นั้นเสียอีกด้วย

เพราะฉะนั้น “พระอรหันต์มีฌานหรือไม่ ?” จึงไม่ต้องเถียงกันเลย จะเป็นที่ยึดกันได้ทันที **เมื่อผู้นั้นเข้าใจ คำว่า “ฌาน” ได้ถูกแท้ ตรงแท้ แน่แท้**

แม้แต่ พระอนาคามีย่อมมี “ฌาน” ก็ไม่ต้องเถียงกันอีก เมื่อผู้นั้นเข้าใจเหตุปัจจัย (เหตุปัจจัย มหาปฏิฐาน) หรือ เป็นผู้เข้าใจใน “ปัจจัยปริศนญาณ” ไปด้วย “อริบัญญัติ” แท้ มิใช่เข้าใจเพียงแต่ภาษา เพราะ “ปัจจัย” ที่พระอนาคามีติดอยู่นั้น มีเพียงจิตในจิต เป็น “โลกอาตมน์” เท่านั้นจริงๆ โลกหายๆ วัตถุส่วนนอกนั้น ท่านได้ “หลุดพ้น” มาแล้ว ได้เผาทำลายแล้ว ได้เล็ก ได้มีอยู่ ได้เป็นอยู่ สำเร็จแท้ใน “ทิฐฐัมมสุข” ตามขั้น ตามตอน มาจริง ได้หยุดลงสำเร็จแท้แล้ว (ฌาน)จริงๆ สันสังโยชน์ ๕ เบื้องต้นมาหมดสนิทแล้วจริงๆ

ดังนั้น พระสกทาคามี-พระโสดาบัน ก็เป็นผู้มี “ฌาน” จริงๆ ตามขั้น ตามระดับ เป็นช่วงเป็นตอนแห่งผู้นั้นๆ สันเหตุสันปัจจัยนั้นๆ จริงๆ

ปูลุชนสี! วนเวียนอยู่กับจิต ๘๘ ดวง ไม่มีจิตที่เป็น “ฌานแท้ๆ” หรือ “ฌานถาวร” เลย เพราะไม่ได้เผากิเลสทำลายตัณหาหลงให้แก่จิตอย่างจริงจังเสียบ้าง ให้จิตได้เบาได้ว่างได้เล็กยุ่น้อยลง ได้สิ้นโลก ตับภูมิกันจริงๆ ลงกับเขาบ้างก็ไม่มีจริง จนบรรลुरूแจ้งคำว่า “โลก” รู้ชัดในความดับโลก รู้จริงลึบรสในความสิ้นโลกนั้นๆ ลงบ้าง แม้จะแค่ “โลก” คำๆ ง่ายๆ ก็เถอะ จึงไม่ได้เสพย์ “ทิฐฐัมมสุขวิหาร” ในขณะที่มีสติธรรมตา มีสภาพคนล้มตาปกติกับเขาบ้างเลย แม้แต่จะเป็นการเผาทำลายกิเลสแค่ขั้น “อบายมุข” ได้เท่านั้น ก็ตาม ก็ยังไม่มัจจิต ไม่มี “สันตวิหาร” แท้ๆ แต่ครั้นพอได้ไปหัดนั่งหลับตา หัดพัก หัดหยุด หัดทำ “ความล้ม” เข้าบ้าง (ไม่ใช่ทำ “ความรู้โลก-รู้เหตุให้เกิดโลกนั้นๆ” กันจริงๆ ชัดๆอะไร) เป็น “ฌานชั่วคราว” หรือ “ฌานยืม” (ซึ่งยังไม่ใช่ “ฌานแท้” หรือ “ฌานถาวร” ที่เรียกเต็มคำได้ว่า “สมาธิจิต” อันหมายความว่า จิตเป็นอย่างนั้นได้แล้ว จิตปราศจากความติดนั้นๆ จิตว่างตลอดจากความวนเวียนอยู่กับการตั้งเสพสุขเสพทุกข์เพราะสิ่งนั้น เรื่องนั้นๆ และได้อย่างมั่นคงถาวร แบบเข้าใจ อีกทั้งจิตก็อยู่ได้อ่านาจ อย่างสิ้นเสพ หมดอยากจริงๆ

เป็นการ “ทำได้” เสมอๆ ต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ทั้งลมตาหลับตาจริงๆ จะไม่ใช่เฉพาะแค่เวลาที่นั่งทำเท่านั้น และเพียงทำลึ้มๆ เหมาะๆ เอา (นั่นดอก) แล้วก็ไปหลง “ฉานยัม” นั้น และไปเข้าใจผิดว่า ต้องไปนั่งหลับตาเอาเท่านั้น จึงจะได้ “อุเบกขาธรรม” จึงจะได้ “ทิฐฐัมมสุขวิหาร” ที่แท้แล้ว ที่ไปยัมเสพย์ หรือไปลองลิม “ทิฐฐัมมสุขวิหาร” นั้นนั่นแหละ ! เป็นเพียง “การลองลิม” จริงๆ เป็นเพียง “การยัม” แท้ๆ เปรียบดังคนผู้อยากได้ที่พักที่อาศัยแสนสุข หรืออยากได้บ้านหลังงามคุ้มชีวิตร่มเย็นสบาย แต่ยังไม่ได้อะไรสักอย่าง ยังไม่ได้สร้างบ้าน ยังไม่ได้เรียนรู่ว่าที่พักจะต้องประกอบไปด้วยอะไร? บ้านมีอะไรบ้าง? ต้องสั่งสมเครื่องประกอบที่พัก หรือบ้านตั้งแต่ขั้นต้นๆ กลางด้วยอะไรบ้าง? แล้วอยู่ๆ ก็ไปเที่ยวขอยัมบ้านอันร่มเย็นของคนอื่น เข้าไปลองนั่งลงนอนเป็นครั้งเป็นคราวดูบ้าง มันก็ได้ลองลิมจริง แต่มันก็ยังไม่ได้บ้านเป็นของตัวเอง มันเป็นเพียง “การยัมลองลิมลองเสพย์” ดูชั่วคราวชั่วคราว หรือ ขอยัมเขาแล้วๆ เถอะๆ อยู่เท่านั้นจริงๆ และจะยัมกันนานแสนนานอย่างไรก็ได้เสียด้วย ลัทธิชนิดนี้จึงมักไม่นั่งขังขอบจะหยิบใช้ “ตัว” มันก็โน้มน้าวไปฉวยใช้แต่ “ตัวลิม-ตัววางตัวปล่อย” จึงไม่เจริญทางปัญญา อีกทั้งจะไม่สิ้นสุดสูงสุดจริง

การจะได้ที่พักที่อาศัยแสนสุข หรือ แสนร่มเย็น (ทิฐฐัมมสุขวิหาร หรือ สันตวิหาร) การจะได้บ้านเป็นของตัวเองนั้น แม้จะขยันไปยัมเขาอน เขาหน้ พวกเพียรไปลองอาศัย ลองพักเสมอๆ ปานใด มันก็ไม่มีความได้บ้าน แต่มันจะหลงผิด หรือ จะลิมตัวเอาได้ด้วยซ้ำ หากยัมเขาบ่อยๆ หรือ ลองไปอาศัย ไปลองพักบ่อยๆ เข้า ผล่อๆ จะหลงผิดคิดว่า เป็นบ้านของตัวเอง หลงยึดว่า เป็นบ้านของเราเข้าจริงด้วย ความหลงผิด (โมหะ) ดังนั้นได้เป็นได้ — และได้เป็นกันมามาก ต่อมากแล้ว เลยเป็น “คนขโมย” ไป จึงกลายเป็น “ฉาน” ของนักฉวยโอกาส และเรียกเต็มๆ ถูกต้องกันว่า “ฉานโลกีย์” เป็น ฉาน ที่ยังมี การกลับไปกลับมา และไม่ใช้ “ฉานลัทธิชาติ” เป็นแต่เพียง “ฉานโกง หรือ ฉานขโมย” จริงๆ

การปฏิบัติธรรมแบบฉวยโอกาสหรือเรียนลัดตัดตัวนเกินไปแบบนี้ จึงได้ชื่อว่า นักธรรมฉวยโอกาส หรือ นักธรรมขโมย ไม่งามด้วยเบื้องต้น-ท่ามกลาง-

บ้านปลาย อยากได้ “บ้าน” แต่ไม่เรียนรู้ว่า บ้านประกอบด้วยอะไร แล้วเริ่มสะสมเครื่องประกอบ เริ่มลงมือก่อสร้างแต่ช่วงต้น ช่วงกลางให้งาม เป็นขั้น เป็นฐานถูกลำดับ จนช่วงปลายจบสุดครบครันจริง มันก็จะได้แต่ยากนานอยู่นั่นเอง

ถ้าอยากได้อีกมี “วิหาร” (ที่พักหรือบ้านค้ำที่สมมุติอยู่ในขณะนี้) อันแสนสุข หรือ แสนสงบรมเย็น (กิจกรรมสุขวิหาร, สันตวิหาร) เป็นของตนเองจริง ไม่ว่าทางโลก หรือ ทางธรรม มันก็ต้องสร้างต้องก่อสร้างให้แก่นตนเองจริงๆ ทางโลก หรือ แบบโลกๆ ก็รู้ว่า **บ้านมีอะไรบ้าง “หลังเล็ก” แค่นั้นก่อน ดูให้สมตัว** แล้วหาวัสดุมาลงมือประกอบเข้าสร้างเข้า ก่อเข้า ส่วนทางธรรม หรือ แบบพุทธธรรมนั้น ก็ตรวจตนเองว่า **จะเผาจะฆ่ากิเลสหรือจะทำลายเรื่องใดสิ่งไหนที่สำคัญก่อน หรือ ที่ชั่วช้าๆ ในตน (“การก่อการสร้าง” ทางธรรมนั้น ก็คือ การฆ่า การเผา การทำลาย การหน่าย การคลาย จากกิเลสอย่างนี้ๆเอง)** จิตตคติเรื่องเลวเรื่องต่ำ หรือ เรื่องมัวเมาทกขรอนจิต เรื่องใดของตน ก็เอาให้ชัดๆ แล้วหาศีล หาวรต หามาตรการ กำหนดตั้งลง แล้ว “ปฏิบัติ” ลดละ หยุดเล็ก ฆ่าเผา หน่ายคลาย ทำลายสิ่งที่ติดสิ่งที่ยึดเอาจริงๆ ให้ได้เสมอๆ โดยจะต้องพิจารณาสิ่งที่ตนติดตนยังยึดเป็นกิเลสจริงๆต้องให้รู้ให้ตนยอมรับให้ชัด ตนยังมีติดหาอยู่กับอะไร? (คือ ยอมรับเข้าประเด็น เป็น “สัมมาทิฐิ” แท้) ให้ได้ก่อนจริงๆ เมื่อรู้แล้วว่า เรื่อง “อบายมุข” เราก็งมยงมาก ก็ต้องไล่เรียงปรายอบายให้แก้ตนจน “ปัดอบาย” ให้หมดแรงหมดฤทธิ์จริงๆ เป็นพระโสดาบันให้ได้ก่อน (ถ้าใครหมด “อบายมุข” แล้ว ก็ตรวจตนดู “อบาย” ที่เป็นโลกกาม, โลกธรรม ๘, โลกอัตตาอื่นๆต่อไป ดังที่ได้เคยอธิบายมาแล้ว)

การตั้งกฎกำหนดข้อละเว้น หรือ ตั้งมาตรการ จะลด จะละ จะเล็ก จะหยุดสิ่งที่ตนยังติด ยังต่ำ ยังบาป ยังชั่วนั้น เรียกว่า **“ศีล”** แล้วจง “เอาจริง” เลิกให้จริง หยุดให้ได้จริง ใช้ **ปัญญา** พิจารณาเพื่อแทงทะลุสิ่งที่ตนคิดว่า มันไม่จำเป็น มันไม่ต้องมีอย่างนั้นเป็นอย่างนั้นก็ได้ ให้ถึงที่สุด เห็นให้แจ้งว่า **แม้ขาดสิ่งนั้นไม่สิ่งนั้นในตน เราก็ไม่ตายดอก!** และต้องหมั่นพิจารณาค้นหาให้เกิด **ปัญญา** ให้เห็นให้ได้อีก ถึงโทษภัยของสิ่งที่ตนยังติดนั้นๆ ให้มากมายยิ่งขึ้น จนเพียงพอ เสมอๆ ด้วย

หรือและจะใช้การกดข่ม อดทนหักห้ามเลิกล้ม อย่าให้มันไปเกี่ยวของแม้เกิดจิตตนรณ ก็อย่าให้มันในจิตให้ได้ จะด้วยการกระทำอย่างไร ก็หัด ก่ลองทำเข้าไปหลายๆ เสมอๆ แล้วให้**ปัญญา**เห็นในประโยชน์ เห็นใน “ผลดี” ที่ได้เล็กได้หมดอารมณ์สุข-ทุกข์ เพราะมัน ให้เห็นรสขันธ์ขารสที่จิตหมดราคะ-โทสะหมดโหยหาเกี่ยวพันในมัน ให้ชัด
อย่างนี้ เรียกว่า “ปฏิบัติธรรม” ด้วย “ศีล” จิตที่ได้ฝึกเพียรให้หัด

จริงลองจริง เล่นกับ**จิต**อยู่เสมอๆ มีการกระทบจริง สัมผัสจริงจากทุกทวารเป็นเหตุ เป็นปัจจัยแท้ สิ่งที่ดีดีได้ห่างแต่บ้าง สัมผัสอย่างจริงๆ บ้างตามกำหนด ตาม เรื่องที่ควรแท้ๆ แล้วเราก็ได้ “รู้” จิตของเราคอยอ่านจิตของเราว่า วางเฉยได้บ้าง ลดได้บ้างแล้วบ้าง ยังลดไม่ได้ละไม่ได้อยู่บ้าง หรือ หยุดได้สนิท เลิกได้เด็ดขาดแล้ว บ้าง ดังนั้นแหละ คือ “จิตศึกษา” หรือ การทำ “สมาธิ” ที่มี “รู้” มี **ปัญญา** เกิดจริงเป็นจริงในทุกสภาวะ สืบสานกันอยู่ (**ปัญญาศึกษา**)

การปฏิบัติในพุทธศาสนาจะมืองค์ประกอบของ ศีล-สมาธิ-ปัญญา เป็นงานส่งเสริมอุ่มชูกันเป็นขั้นตอน และร่วมกัน อยู่ด้วยกันจริงๆ

มิใช่ว่าพอนั่งลง-หลับตาเข้า นั่นแหละ เรียกว่า บริสุทธิ์ใน “ศีล” แล้ว ต่อจากนั้นก็กดข่มเข้า เรียกว่า ทำ “สมาธิ” หรือ “จิตศึกษา” แล้วก็รอๆ ไปว่า “ปัญญา” จะเกิดจะแจ้งสว่างเอง

มันคนละบทบาทเลยจริงๆ “เหตุ” ก็คนละเหตุ “ปัจจัย” ก็คนละปัจจัย มันไม่ใช่ “ศีล” เพื่ออริจิต แล้ว “อริจิต” แทนนั้นจึงจะเพื่อปัญญา แล้ว “ปัญญา” นั้นๆ จึงจะไปเพื่อ “อริศีล” สูงขึ้นๆ ต่อและต่อๆ ไปอีก อย่างนั้นไม่เลย

เมื่อผู้ใดปฏิบัติตรงโดยให้ “ศีล” เป็นหลัก เป็นข้อบังคับก่อน แล้วเอาจริง (สัจจะ-ทมะ-ขันติ-จาคะ จะเป็นองค์ธรรมที่ใช้ประกอบอย่างยิ่ง) จิตจะค่อยๆ สูงขึ้นๆ เรียกว่า อริจิต หรือ สมาธิตามบทปฏิบัติ อันดำเนินไปด้วย สติสัมปชัญญะ ที่เป็นจริงนั้นๆ ได้แท้ เราจะรู้จะเห็นด้วยตนเอง เป็นจริงด้วยตนเอง จะเข้าใจ และจะแนใจ จะเห็นคุณ เห็นประโยชน์ เห็นความสำคัญของ “ศีล” จะรู้ที่ตน จะเข้าใจที่จิต จะเกิด “ปัญญา” แท้ๆ เป็นปัจจัยตั้งไม่เป็นอันเลย สัมผัสกับทวารนอกใด ๆ รู้เท่าทันจิตรับช่วง รู้สึกต่อจากสัมผัสนอกเข้าไปทำงานกับจิตอย่างไร

“รู” ชัดเห็นจิตดีและทำจิตให้สงบด้วยตนเองอยู่จริงๆ แท้ๆ ชัดๆ แข็งๆ เมื่อลดได้สงบลง ก็เป็น “สันตสิทธินิโค” คือ เข้าใจแข็งเป็นได้จริงที่ตนในปัจจุบันนั้นๆ และเป็น “ปัจเจกตัง เวทิตตัพโพ วิญญูหิ” คือ เป็นผู้ฉลาดเอง เจริญปัญญาที่ตนเองแท้ๆ รู้อย่าง รู้อะไร รู้อะไร ไม่พรั่มัว ไม่หลงๆ ไม่สับสน ไม่วนๆ การ “รู” การ “เห็นแจ้งๆ” เช่นนั้นแล คือ “ญาณ” คือ ปัญญาที่เรียกว่า “ญาณทัสสนะวิเศษ” การลด การสงบลงเช่นนั้นแล คือ “วิมุตติ” คือ “ฉาน” ที่เรียกว่า “สัมปันโน” ผู้เกิดจริง มีจริง ถึงจริง ก็คือ ผู้มี “ฉาน จรณะ สัมปันโน” จริง

และในสภาพของปฏิภิกขิยาแห่ง “ปัญญา” ที่ค่อยๆ ได้ จิตลด จิตละคลายที่ค่อยๆ เกิด นั้นแหละเปรียบดั่งบ้าน หรือ “วิหาร” ที่กำลังได้รับ “การสร้างการก่อ” เรียกทางธรรมว่า กำลังขุดเกลา หรือ กำลังฆ่าตัด บาดตรงตัวที่ว่า “สลเลโข”

ที่สุดเมื่อจิตวางได้ ปล้อยได้ ทำความวางเฉยได้ สงบลงได้ ณ บัดใด ก็เรียกได้ว่า “ฉาน” ครอบรอบ ณ บัดนั้น ถ้าแค่ขั้นเบาสบายใน “ฉาน” ขั้นต้น เราก็เรียกว่า “รูปฉาน” ได้ “วิหาร” ที่เรียกว่า “ทิสฺสุ-ธัมมสุขวิหาร” แล้ว ถ้าพึงรู้ฟังละได้แล้ว ผ่านขั้นต้นแล้ว โอกาสต่อไป เมื่อเรายังมีการประพฤติ การคอยสอดส่องระมัดระวัง ไม่ประมาท มี “สติปัญฐาน” มีวิปัสสนาอยู่เสมอๆ ต่อและต่อไป สภาพของ “รูปฉาน” จะเป็น “มหัคคตจิต” ไหลเลื่อนเข้าสู่ “อรูปฉาน” เป็นปกติเอง กล่าวคือ ในเรื่องที่เราได้เป็น “ฐาน” ขั้นต้นเป็น “วุฏฐาน” นั้นๆ แล้วเราก็มี “อวุฏฐาน” แยกซ้อนทำงานเป็นขั้นต่อไปอยู่เสมอ ตราบที่เรายังมี “สัมมา” ทั้งหลายทั้งองค์ ๘ โดยระวาง “จิต” ระวาง “วาจา” ระวาง “กายกรรม” ทั้งปวง อย่าง “พยายาม” อย่างพากเพียรอยู่จริง (ใน ว + อุ + ฐาน นั้น มี อุ + ฐาน แยกอยู่จริงๆ ใน “วุฏฐาน” จริงๆ) “วิหาร” ก็จะเป็น “สันต-วิหาร” ยิ่งๆ ขึ้นตามลำดับแท้ๆ

การประพฤติด้วย “สติปัญฐาน” คือ รู้ตัวรู้ตน รู้ทวาร ๕ ทวาร ๖ ของตัวเสมอๆ แล้วระมัดระวัง ตา-หู-จมูก-ลิ้น-กาย-ใจของตน อยู่ทุกสัมผัส ให้ได้มากที่สุด

อย่าประมาท เพียรพยายาม ละเลิก ปล่อย ปล่อยให้ตามขั้นเชิง ตามระดับ โดยเรากำหนดศีล กำหนดพรต เป็นขั้นตอน “เน้น” ให้ถูกคน ทำอย่าง “สำคัญ” ให้เข้ากับเรื่องกับสิ่ง ที่ *ตนติด ตนยึด ตนมี* ให้ตรงให้แท้ (*ทิวรุชุกัมม*) มันจะไม่มีหลงติด “อรุณาน” ทั้ง ๔ เลย เพราะผู้นี้มี “อุฏฐาน” แล้วก็จะมีการ “อุฏฐาน” สืบต่อทำงานด้วยระบบ “อิตฺติล-อิตฺติจ-อิตฺติบัญญัติ” คือ จะ *รู วิมุตติ* แล้วจะเพิ่มศีลทำจิตให้สูงต่อไปใหม่อีกเรื่อยๆ จะไม่หลงเสพยาติดเข้าแค่จมอยู่ เหมือนการปฏิบัติด้วยระบบนี้กลับตาเอเร็ดอรร้อยตึงๆต่าๆรำๆเรื่อยๆ รู้ ก็ไม่ค่อยขัด สัมผัสทางหวารทั้ง ๕ ก็ไม่มี นั่นหรือ

เพราะผู้ไปนั่งหลับตาทำ “ฌาน” แบบเล่นกับจิตขโมก พอจิตเข้าชั้น “สันตวิหาร” ซึ่งหมายถึงอย่างแบบ “ฌาน” ฤษยที่เขากำหนดกัน ไม่ใช่หมายถึงแบบ “ฌาน” สิมตา คือ แบบนั่งหลับตาแล้วก็สะกดจิตตนเข้าไป จนกำหนดอาการจิตผ่าน “รูปฌาน” ชั้นที่ ๔ ได้แล้วก็จะเข้าชั้น.....

จิตมีความสงบเป็นที่พักที่อาศัยชั้นละเอียด จิตหยดวันจริงๆ หรือ จิตพักได้จริง มีแต่ความว่าง ว่าง โปร่งโล่งตลอดแจ่มใสสว่างใสอยู่ชนิดไม่มีตัวไม่มีตนกันทีเดียว สภาพนั้นก็ เป็น “อากาสนัญญาตนะ” เรียกว่า อรุณาน ชั้นที่ ๑

หรือ ชั้นต่อไป จะมีการ “รู้ตัว” ว่าเป็นตัวของตัว ณ ขณะนั้น คือ กลับมามีตัวมีตนอีก แต่ก็ไม่มีรูปไม่มีร่างมีแต่ความรู้สึก และก็ยังมั่นคงอยู่กับสภาพ “ว่าง ว่าง โปร่งตลอดสว่างใสอยู่อย่างเดิม” นั้นได้ด้วย “การรู้” นี้เรียกว่า “วิญญาณัญญาตนะ” จะมีสภาวะออกปานนี้ เป็น อรุณาน ชั้นที่ ๒ ก็ตาม

และหรือ จะเลยเถิดไปสู่ “สันตวิหาร” ยิ่งกว่านั้น เป็น อรุณาน ชั้นที่ ๓ เพราะเห็นว่า การยังมีความรับรู้ไม่รู้สิ้นรู้สุดขนาด “อากาสนัญญาตนะ กับ วิญญาณัญญาตนะ” นี้ ถือว่ายังไม่หยุด ยังไม่พักสนิท ยังอยากจะทำให้ดับให้พักยิ่งกว่านั้น ก็พยายามจะ “ไม่เหลือจิต” ซึ่งที่ว่างนั้นโปร่งโล่งสบายแล้ว แต่ก็ถือว่ามันยังมี “รู้” อยู่ก็มีความเข้าใจว่ามันยัง “ไม่ดับสนิท” จึงจะดับให้ยิ่งกว่านั้นไปอีก (คือ จะไม่เอา

สภาวะของ “ อากาสาัญญาตนะ กับ วิญญาณัญญาตนะ ” ซึ่งก็เบาว่างออกถึงขนาดนั้นไว้
นั่นเอง) โดยเพียรสะกดจิตตนให้ “ ไม่รับรู้-ไม่ให้ความรู้สึก ” เป็นดับ
หรือ เป็นหลับสนิทอะไรก็เรียกได้ สภาวะก็คือ ทำความไม่รับรู้ให้เกิดกับ
จิตของตนให้ยิ่งๆ ขึ้นเป็นที่สุด รู้อะไรนิดหนึ่งหน่อยหนึ่งก็พยายามไม่ให้มี
นั่นก็คือสภาพที่เรียกว่า “ อากิญจัญญาตนะ ” เป็น “ สันตวิหาร ” ขันที่ ๓ แห่ง

อรุปรมาณ

มันก็จะยิ่ง “ สงบ ” ใหญ่(สันต) แล้วคนผู้นั้นก็ไปหลงคิด “ ทฬัก ” (วิหาร)
ที่เป็นสภาวะอย่างนั้น ก็จะหลงยึดหลงเกาะ ก็จะกลายเป็นผู้หลงเพียรกระทำเอาแต่
“ สันตวิหาร ” ดงนแหละ ให้แก่ตน ให้มันชำนาญ ให้แคล่วคล่อง ให้เก่งกาจ คนผู้นั้น
ก็จะได้ “ ฌาน ” แบบนี้ บัญญาจะรู้กิเลส-ตัดหาหยาบกลางละเอียดอย่างใดๆ จะ
ไม่มี ทัศนคติหรือความเห็นความเข้าใจในการกระทบ “ สัมผัส ” ใดๆ ก็จะไม่รู้ จะ
มาเป็นอยู่ในแบบลืมตา กับสังคตมเขา ก็ไม่ได้ ผู้หลงยึดแบบ
นี้ ก็เช่น ออาหารดาบส และทำได้ขนาดนั้น จบอยู่ขนาดนั้นเท่านั้น

ส่วนอุทกดาบสนั้น ก็เปิดจิตบ้าง (เปิดแต่ใน “ ทวารจิต ” ทวาร ๕ นั้น ยัง
นั่งหลับตาปิดมิตอยู่อย่างเดิมนั้นแหละ) เพราะแน่ใจแล้วว่า ดับเป็น “ อากิญจัญญา
ตนะ ” มันก็ทำได้ แต่จิตนั้นมัน “ ไม่เที่ยง ” มันหมดแรงกดแรงข่ม (วิกขัมภนะ
หรือ จะ ปฏิบัติสัทธา ออกปานใดก็ตาม) แล้วมันก็ต้องตื่นเวียนมารู้ได้อยู่อีก
จนได้ ดังนั้น เมื่อเราจะอยู่สงบ จะดับดังอยู่อย่างนั้น แม้จิตจะตื่นออก
มารู้ ก็กดก็พยายามดับมันเข้าไปใหม่ มันจึงจะรู้ที่อยู่รำไรๆ ดินขลุกขลิกๆ
“ รู้บ้างไม่รู้บ้าง ” อยู่แต่กับจิตในจิต เป็น “ เนวสัญญานาสัญญายตนะ ” อยู่
อย่างนั้นแหละ เหมือนคนหลับๆ ผันๆ เลื่อนๆ ลางๆ อันไม่ชัดไม่เจนนั่นเอง “ สันต-
วิหาร ” ขันนี้ ก็เป็นขันที่ ๔ แห่งอรุปรมาณ อุทกดาบส จึงยึดเอา “ ทฬัก ”
(วิหาร) อย่างนั้น เป็นแดนวิมานสูงสุด เป็น “ สันตวิหาร ” ของเขา ดังนี้

ส่วนการปฏิบัติแบบมีสติกับปัญฐาน หรือ ก่อ “ วุฏฐาน ” ด้วย “ อุกุฐาน ”
ตามที่ได้อธิบายมา คือ “ รู ” แล้ว “ ละ ” เมื่อ “ ละ ” ใต้แล้ว ก็ให้ “ รู ” ว่าใต้แล้ว

แล้วก็เพิ่ม “ศีล” ใหม่เป็น “อริศีล” เพิ่มเหลี่ยมใหม่ หรือ สร้างฐานให้แก่นั่นต่อขึ้นไปอีกอยู่เรื่อยไป ไม่เกาะไม่ยึด รู้ “ความจบ” และจะรู้ “อนันตัง” หรือ “ความควรต่อควรตัด” นั้นๆ รู้ “ความว่าง” และจะมี “ความทำ” อยู่ในตัวเสร็จอันไหน “จบ” ก็จะมี “จบ” เกี่ยวกับเรื่องนั้น อันนั้น เหตุนี้ บัจฉิยนั้นชัด (รู้ “วิมุติ”) อันไหนยังไม่จบแต่ลดลงบ้างแล้วละ ! ก็รู้ชัด (ลด “สักกาย” ได้) อันไหนยังมากยังหนัก ก็รู้ชัดรู้จริง (รู้ “สักกาย”) และขนาดไหน คือ หมดสิ้นในตนอยู่กับโลกได้สบาย จะคลุกคลีกับโลกขนาดไหน สังคมขนาดไหน ตนไม่หวั่นไหวแล้ว หรือ จะคลุกคลีกับโลกขนาดนี้ได้แล้ว ! โลกขนาดนี้เรายังหวั่นไหวอยู่บ้าง ! อะไรต่างๆ พวกนี้ ก็จะมีรู้อยู่ได้จริง จะรู้จักก่อนหน้าก่อนเบา มีอนุโลม ปฏิโลม เป็น “สัจจานุโลมญาณ” จริงๆ

จิตจะบรรลุได้ ก็โดยมี “ฉาน” จริง และ “ฉาน” จริงนั้น จะต้อง มี “ญาณ” จึงจะมี “วิมุติ” และ “วิมุติ” ที่บริบูรณ์จริงของพุทธนั้น ก็จะต้อง มี “อริบัญญัติ” หรือมี “วิมุติญาณทัสสนะ” สืบต่อเดินตรงไปอย่างนี้ ผู้รู้จริง เป็นจริง จึงจะไม่เถียงว่า ผู้บรรลุผู้ใดมี “ฉาน” ผู้บรรลุใดไม่มี “ฉาน” เพราะ เข้าใจแท้ใน “ฉาน” ถูกต้อง ไม่ว่าจะ “ฉานแบบฤๅษี” หรือ “ฉานแบบพุทธ”

และจะเข้าใจได้ชัดแจ้งแท้จริง ไม่สงสัยด้วยว่า ผู้มีอินทรีย์พละแก่กล้า ก็จะมี “ฉาน” มี “อภิญญา” เกิด “วิมุติ” ได้อย่างรวดเร็วยิ่งกว่าสายฟ้าแลบก็ได้ เช่น พระพาหิยทารุจิริยะ (เป็น “ฉาน” ในขณะที่ลืมตาโพลงๆ แก้วๆ โทงๆ ยืนฟังพระพุทธรองค์ทรงสอนอยู่นั้นแหละ) ผู้มีอินทรีย์พละแก่กล้าเหมือนกัน แต่หย่อนมาหน่อย เช่น พระยส และพระอรหันต์เจ้าอื่น ๆ อีก ยังมีแยะ ก็ใช้เวลานานออกมาหน่อย ผู้มีอินทรีย์พละไม่แก่กล้า ก็จะต้องฝึกปรือ หรือ ทำสติปฏิฐานซ้ำนานเพิ่มขึ้นไปเพื่อเกิด ญาณ เกิดวิมุติ เป็น “ฉาน” เป็น “อภิญญา” หรือ เป็น “วิชา ๕” ตามลำดับจริงๆ

และผู้บรรลุเร็ว ก็มีใจว่า จะเก่งกาจ จะรู้ยิ่งไปกว่าผู้บรรลุช้า ก็ห้ามได้ เช่น

พระพุทธองค์ว่าจะบรรลุธรรม ต้องพากเพียรอยู่ตั้ง ๖ ปี ดั่งนี้ หรือ พระสารีบุตร ต้องเรียนรู้อาฬัณ (หลังจากพบพระพุทธองค์แล้ว) ต่อไปอีกตั้ง ๑๕ วัน ช้ากว่าพระยส หรือ เพื่อน ๆ พระยส อีกตั้งเป็นไหน ๆ ดั่งนี้ จึงอย่าเพิ่งไปหลงคิดว่าราคาผู้บรรลุเร็วว่า จะมีความสามารถด้านอื่นดีกว่าเก่งกว่าผู้บรรลุช้า หรือผู้บรรลุก่อนจะเก่งกว่าผู้บรรลุทีหลัง อะไรพวกนี้เล่นง่าย ๆ เป็นอันขาด

ส่วนผู้จะรู้ละเอียดในระดับขั้นเชิงของ “จิตในจิต” จะรู้ละเอียดในสภาวะ “ฉาน” ก็จะต้องเป็นผู้มี “ปฏิสัมภิทาญาณ” จริงๆ ต้องเข้าใจ “เนื้อหาแท้ๆ” (อรรถ) ต้องรู้แจ้งถึงตัวผลตัวเหตุ ตัวลึกลับตัวต้น ตัวหายบตัวละเอียด กุศล-อกุศล แต่ลักษณะต่างๆ แต่ละรอบเป็นขั้นเชิง มากขึ้นมากเชิงชัดเจนจริงๆ (ธรรม) พร้อมทั้งรู้ภาษา รู้บัญญัติ รู้สมมุติโลกได้แท้จริงและมากพอ (นิรุตติ) มีความรอบถ้วน มีความลึกซึ้ง ไม่พร่ามัวไม่สับสนในขั้นในเชิงสลับซับซ้อน ไม่ลืมหินลืมหลับเร็ว และทั้งมีความรวดเร็วคล่องแคล่วในการคิดการรู้ (ปฏิภาณ) จึงจะชื่อ “ฉาน” กำหนด “ฉาน” ลงไปได้ชัดแท้ แน่นนอน ละเอียดลือ เรื่องของ “ฉาน” จึงเป็นอจินไตย คือ ไม่ฟังคาดคะเนค้นเดา เพียงแต่เกิดเอา ต้องผู้จริง ถึงจริง จึงจะรู้แท้ เป็น “อุดตริมนุสสรธรรม” เป็น “คุณวิเศษ” ที่ฟังฟังระวัง อย่างนำไปพูดเล่น หรือ อวดเล่นพล่อยๆ กันเป็นอันขาด

“ฉาน” แค่เกิดเพราะ กรรมวิธี นั่งหลับตาทำเอานั่น ง่าย รู้กันได้ง่าย ทดสอบทำจนเกิดจริงรู้จริงได้ก็ง่ายกว่า “ฉาน” ที่เป็น “วิภูฐาน” หรือเป็น “วิมุตติ” แท้ๆ ดั่งที่เรากำลังพูดถึงอยู่นี้ ยิ่งเป็น “ฉาน” ที่เป็น “สมุจเฉทวิมุตติ” หรือ เป็น “สุญญตวิมุตติ” ก็ยิ่งยากยิ่งกว่ามากกว่ามากนัก แต่ถ้าผู้ใดไม่มีนิสัยในการ นั่งหลับตาทำฉาน จะเพราะเหตุบารมีเดิมเห็นดีใน สถิติภูฐาน มาเก่า จนไม่ชอบการนั่งหลับตา หรือ ไม่มีบารมีเดิมละ ! เป็นบารมีปัจจุบันนี้ทีเดียว คือ เพราะเข้าใจด้วยเหตุด้วยผลต้น ๆ ก็ตาม ก็จะนั่งหลับตาข่มจิตให้สงบไม่ได้ง่าย ๆ เหมือนกัน แต่ก็ทำได้ในโอกาสที่ได้เข้าใจแท้ ๆ และ ได้สติ ได้ตัดกิเลสออกไปได้จริงๆ ในอนาคต ไม่ยากเป็นที่สุดเหมือนกัน

เพราะเหตุที่ไม่รู้จริง ไม่เข้าใจในความละเอียดลึกซึ้งลับซับซ้อนในเรื่อง
ของ "จิต" แท้ๆ นั่นเอง "ฉาน" จึงได้ถูกนักคิดนักค้นคว้า ชูรูป ก่อร่าง วาด
เรื่อง ว่า เป็นแบบนั้นอย่างนั้นไปมากมาย ตามแต่ที่ตนรู้นัยคิดตนนึกเอาได้

มีทั้ง "คนตา" หรือ "รู" แค่เพียงความคาดความคิดเท่านั้น (จากได้อ่าน
ได้ฟังมา หรือ คิดคำนวณเอาเอง ก็ตาม) โดยสภาวะธรรมนั้นๆ แล้ว ตนเองยังไม่เคยพบ
ไม่เคยสัมผัสจริงเลย ผู้แสดง "ฉาน" โดยตนไม่เคยพบ ไม่เคยสัมผัสสภาวะจริงใน
ตนอย่างนี้ เรียกว่า "อวดอุตริมนุสสธรรม" ที่ไม่มีในตน หากเป็น "พระ"
อวด ระวัง! ถ้าอวดโดยรู้ทั้งรู้อยู่แท้ๆ ว่า เราไม่มี "ฉาน" นั้น ไม่เป็น "ฉาน" นั้น
แต่อวดให้เขาหลงลมว่า ตนมี้ หรือ อวดทั้งๆ ที่รู้ว่า ไม่เป็น "ฉาน" ที่ถูกต้องจริง ก็
จะมีโทษ "ปาราชิก" ที่เดียว สำหรับผู้ที่ยังไม่เป็นยังไม่ในตนจริง แต่ทว่า "รู
แท้รู้จริง" ถ้าพูดจาแสดงโดยตนไม่ยืนยันไม่ออกตัวว่า ตนมี้ ตนเป็น ตนได้ ตนถึง
หรือชวนให้เข้าใจว่า ตนได้แล้วแล้ว หรือไม่ก็บอกแจ้งชัดๆ ไปเสียเลยว่า น้เป็น
เพียงปริยัติ เป็นเพียงภาษา คำสอนที่ตนท่องได้จำได้มาพูดต่อเท่านั้นนะ! ผู้พูดผู้แสดง
เช่นนั้นก็ไม่ใช่ไร ไม่อวดดี ไม่มีโทษอะไร แต่ถ้าแสดงประหนึ่งตนรู้อัจฉ ตนมี้แล้ว ได้
แล้ว เป็นแล้ว ทว่าแท้จริงตนแค่รู้ภาษารู้เข้าใจได้เท่านั้น แล้วอวดเกินตัว เกินจริง คั่งง
แหละ เป็นพระ ก็ "ปาราชิก" เป็นคนธรรมดา ก็กำลังทำลายพระธรรม ทำลาย
ศาสนาอยู่แท้ๆ

และมีทั้งที่ได้ประสพได้สัมผัสมาจริงๆ เหมือนกัน แต่สภาวะที่ประสพนั้น
สภาวะที่ได้สัมผัสนั้น เป็น "ฉาน" ตามที่เจ้าลัทธิเจ้าศาสนาอื่นๆ ซึ่งมี "นิยาม"
กันคนละแบบ! มีลักษณะกันคนละลักษณะ! ซึ่งผู้ประสพก็จะพูดถูกจริง ตรงจริง
ตามสภาวะนั้น ตามลักษณะนั้นๆ อันสอนเล่าสืบต่อบอกแจ้งกันมายาวนานเต็มที ก็มี
มีขนใหม่ๆ ก็มี ต่างก็กำหนดเอา ต่างเข้าใจเป้าหมายเอา ต่างก็ขอบเขตลักษณะ
สภาพเอา จึงมี "ฉาน" เป็นประการต่างๆ ที่ง่าย ๆ ก็เห็นได้ซ้ำๆ กันเยอะเยอะ
กว้างขวาง ทั้งสูงนละเอียดยกนๆ ก็เห็นกันได้ยากขนน้อยขนๆ

เช่น "มิจฉาทิฎฐิ" ข้อใหญ่ อันมีกันกว้างขวาง ก็คือ บอกกล่าวเล่ายืนยัน

กันว่า “ฌาน” นั้นจะมีได้เฉพาะในขณะที่หลับตาเท่านั้น (หรือ นอนหลับตา เขาก็ยอมรับ ข้อสำคัญคือ ต้องอยู่ในสภาพ “ภวังคจิต” หรือต้องหลับตา จะเป็น “ฌาน” โดยจิตขันธ์วิถิไม่ได้เด็ดขาด วังนั้นเถอะ) ดังที่ได้กล่าวถึงกันมาแล้ว “ลืมตา” จะเป็น “ฌาน” ไม่ได้ ตา-หู-จมูก-ลิ้น-กายสัมผัส รับรู้ อยู่ จะเป็น “ฌาน” ไม่ได้
 ๕ ๗ ๗
 ดงน เบนตน

ขณะที่แท้จริงแล้ว “ฌาน” นั้น จะ “หลับตา” อยู่ หรือ จะ “ลืมตา” อยู่ ก็ไม่ได้ทั้งนั้น ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า จิตที่เรียกว่า “ฌาน” นั้น จะต้องเป็นจิตที่ลด ละ กามฉันทะ-พยาบาท-ถีนมิทระ (ซึ่งสภาพภวังคจิตนั้นส่วนใหญ่นั้นเป็น “ถีนมิทระ” ไม่มีความชัดเจน ไม่เป็นสภาพมีสติเต็มครบรู้อัตถะกันเท่าไรหรืออกจะเป็นสภาพรำเรื่องรำไร ไร้ฤทธิ์แรงที่จะต่อสู้กับกิเลส จะลดละกิเลส หรือ เป็นสภาพไม่มีสติเต็มแข็งแรงได้ง่ายๆ จะเป็น “สติชาโคร” ได้ยากเต็มที่ จึงเป็น “ฌาน” แท้ยาก)

และเป็นจิตที่ลดละ อุกฤษจะถูกลงจะด้วย จนพ้นวิภิกิจจา พันธ์สังขย ฐูกแท้เข้าใจในสภาพ “ลด-ละ” กิเลสนิเวรณต่างๆ นั้นๆ ใน “จิต” ของตนจริงๆ ถ้ายิ่งเป็น “ฌาน” ในขณะที่หลับตาละก็ !

และแม้มีกิเลสนิเวรณอย่างใดอย่างหนึ่งใน “จิต” ตนขณะใด ก็รู้อันแท้ในจิตตนจริงๆ พระโยคาวจรที่รู้เช่นนั้น เรียกว่า ผู้มี “ญาณ” แม้บางขณะ บางกิเลสจะยังไม่หมดสิ้นแท้ (แต่ทนได้โดยไม่ยาก ทนได้โดยไม่ลำบากแล้วจริง หรือ เป็นอยู่ผาสุกได้แล้วจริง) จึงเรียกภูมิขณะนั้น ว่า ยังไม่ใช่ “ฌาน” ขึ้น “อุเบกขา” (ยังไม่ใช่ “ฌาน ๓-๔”) เป็นได้แค่ “ฌาน” ขึ้นยังมี “วิตกวิจารณ์” (ฌาน ๑) ก็เข้าใจตนจริงๆ

หรือขณะใดไม่มีนิเวรณ ๕ จริง ในจิต ขึ้นหมดกามราคะ หมดปฏิมะ ขณะนั้นก็เป็น “รูปฌาน” เต็มรูป ก็รู้อันแท้ในจิตตนว่ามี “ฌาน” คือ จิตวางได้ จิตสงบแล้ว เนื่องจาก “บัจจย” อย่างนั้นอย่างนั้น ไม่มี “กามราคะ” ไม่มี “ปฏิมะ” ต่อ “บัจจย” นั้นๆ อยู่จริง เข้าใจชัดใน “นาม-รูป” ซึ่งเกี่ยวข้องกับ “บัจจย” นั้นๆ ที่มันไม่มีในจิตแล้ว เข้าใจได้รอบถ้วนตัดขั้นตอน (ปริจเจท) ได้ถูกต้องจริง ไม่สงสัยเป็นขั้นเป็นเชิงว่า มีเศษอยู่ กิฐ หมดเกลี้ยงเกลากิฐ ตัดโคตร ตัดรากแล้วจริง (โคตรภูญาณ)

ก็รู้อย่างจริง รู้ชัดแท้ใน “นาม-รูป” ของนิรวณ ๕ อย่างไม่สงสัย (นาม-รูปปริเฉทญาณ)

และแม้ในขั้นลึก ขั้นซบซ้อน ไม่มี นาม-รูป ของนิรวณ ๕ ในแต่ละบัจฉัย เพราะจิตเป็น “วิชา” แท้ๆ ล้างอาสวะสิ้นลงแล้วจริงด้วยปัญญาจริงๆ แม้จะสัมผัสทางตา จะได้ยินแท้ๆ อยู่ทางหู รู้อยู่เห็นอยู่ด้วยทางทวาร ๕ ทวาร ๖ ก็ “รู” บัจฉัยนั้น อยู่ชัดแจ้งตามความเป็นจริงในจิต ไม่มีนาม-รูปแห่งกิเลสนิรวณ ๕ ไตๆ เข้าไปร่วมปรุงรส ก่อโลภะ ก่อโทสะ แม้ถึงขั้น “อภิขณาวินิมลภาวะ” (จะมีจิตพุ่งไปในแง่ “โลก” อย่างกลาง อย่างละเอียดขนาดไหนๆ ก็ดี) ก็ไม่มีจนละเอียดไปถึงขั้นธาตุละออง และแม้ทางสาย “โทสะ” ก็ไม่มีละเอียดไปจนถึงขั้นพยาบาท (ปองร้ายเขา) - โกรธ (โกรธเคือง) - อุปนหะ (ผูกโกรธไว้) - มกขะ (ลบหลู่คุณท่าน) - ปลาต (ยกตนเทียบเท่า) - อีสตา (ริษยา) - มัจฉริยะ (ตระหนี่) - มายา (มารยา) - สาถะ (อวดดี) - ถัมภะ (ถือค้ำ) - สารัมภะ (แข่งดี) - มานะ (ถือตัว) - อติมานะ (เย่อหยิ่ง) - มทะ (มัวเมา) กระทั่ง “ปมาทะ” ก็ไม่มีจริงๆ แท้ๆ ได้ (“ปมาทะ” หมายความว่าอย่างสูงยิ่งสุดทีเดียว ว่า ๑. “ไม่เมา” กล่าวคือ ไม่มีกามฉันทะ-พยาบาท อย่างละเอียดไปหมด ทั้งชั้น สุรา - ทั้งชั้น เมรัย และละเอียดสุดทั้งชั้น มัชช ไม่มีเปลือกลูกในสิ่งไม่ดี ไม่มีเลินเล่อ ๒. “ไม่หลง” กล่าวคือ ไม่มีโมหะ ทั้งในแง่ถิ่นมิทธะ ทั้งในแง่อุทธัจจะ ๓. “ไม่พราหม์” กล่าวคือ อธิปัญญาเกิดสูงสุดแล้ว รู้อัจจะ “ธรรมในธรรม” ชั้น “อภิธรรม” พันแนวสัญญา-นาสัญญาตนะทีเดียว อย่างสิ้น “วิจิกิจฉา” สนิท เป็นหลุดพ้นจาก “ปมาทภูฐาน” จริงๆ) ก็เป็น “ฌาน” ที่จริงที่แท้ที่สุด ตั้งแต่ต้น ชั้นไม่มีสิ่งนั้น ไม่มีบัจฉัยนั้น ก็ทนได้โดยไม่ยาก ทนได้โดยไม่ลำบาก เป็นระดับๆ ไป จนถึงขั้นเกลี้ยงหมด “อาสวะ” ที่เดียว จะเป็นพระอริยเจ้าขั้นใด ๆ ก็ต้องเกลี้ยงอย่างนั้น ตามขอบเขตแห่งบัจฉัยในฐานานุฐานะของพระอริยเจ้าขั้นนั้นๆ จริงๆ

เช่น พระโสดาบันที่สนเกลี้ยงอาสวะในบัจฉัยเรื่อง “เหล่า” อย่างนั้น เป็นต้น แม้จะลืมตาโพล่งๆ เห็น “เหล่า” จมูกจะได้กลิ่นเหล่าด้วยซ้ำ หรือ แม้จะมีสัมผัสทวารใดก็ตาม จิตพระโสดาบันท่านนั้น ก็จะว่างเฉย-ว่างเฉย มีสติเต็ม รู้เท่าทันสิ่งนั้นอยู่

ตามความเป็นจริง (มี “ยถาภูตญาณ”) “เหล่า” กว่าเหล่า กลิ่น-สี เช่นนั้นก็รู้ว่า เป็น เช่นนั้น แต่จิตของท่านสิ้น “สัพพาสวะ” จริงๆ ไม่มีโลกมุลจิตเลย (แม้ที่สุดชั้นละเอียด สุดทุกขนาดของ “อภิขณาวินิมล”) ไม่มีโทสมุลจิตเลย (แม้ที่สุดจาก “พยาบาท” – “โกธะ” – “อุปนาหะ” ไปจนถึง “ปมาทะ”) เพราะรู้แจ้งเล็กติดเล็กยึด ได้แล้วด้วยปัญญาอันยิ่งจริงๆ (พ้นโมหะแท้ สิ้นอวิชชาจริง)

จิตเช่นนั้นแหละเรียกว่า “ฌาน” คือ จิตที่ได้อุด ได้หรี จนหลุดพ้นจาก สิ่งชั่วมาได้แล้วจริงๆ ได้เผา ได้ทำลายกิเลส-ตัณหาอันๆ มาได้แท้ ตั้งแต่พอทำเนา จนบรรเทา กระทั่งเป็น “สมุจเฉทวิมุตติ” ตั้งขึ้นเป็นต้น ลักษณะสุดท้าย เช่นนั้นเองคือ อรหัตตผล แท้ๆ (ในเรื่องเหล่า) ของพระโสดาบัน (ตั้งนี้ คือ แจ้งอภิธรรมถึงขั้น “เหตุปัจจัย มหาปฏิฐาน” เป็นผู้ผ่าน “สติปฏิฐาน” จนเกิดผลครบถ้วนถึงขั้นดับสมุทัยแท้)

เพราะฉะนั้น พระอริยเจ้า หรือ พระโสดาบันผู้ (ซึ่งเป็น “โสดาบัน” แต่เพียงปัจจัยเรื่อง “เหล่า” นั้นะ! เรื่องอื่นปัจจัยอื่น ถ้ารู้ทันได้ และทำวิมุตติได้อีก ก็สูงขึ้นอีก เป็น “อริจิต” คือ จิตสูงขึ้น จิตดียิ่งขึ้นจริงๆ เรียกว่า “สมาธิ” แท้ จิตดี อย่างมั่นคงแล้ว หรือ จิตตั้งมั่นแล้วไม่มีหวั่นไหว ว้อกแว็ก เวียนวนอีก) จะล้มตา โพลงๆ ก็เป็นผู้มี “ฌาน” หรือ จะหลับตาอยู่ก็เป็นผู้มี “ฌาน” ด้วย

“ฌาน” ตั้งนี้ ต่างหาก คือ “ฌาน” ที่ควรทำให้ได้ เป็น “ฌาน” ที่มั่นคงแท้ และมีประสิทธิภาพสูง มีประโยชน์ มาก สำหรับมนุษย์ ชื่อว่า “ฌานถาวร” (แม้จะแต่ละเหตุแต่ละปัจจัย)

ดังนั้น “พระอรหันต์” สูงสุด ชั้นหมดกิเลส สิ้นสังโยชน์ ๑๐ สิ้น กาม ตัณหา-ภวตัณหา-วิภวตัณหาทุกอย่าง จึงคือ ผู้มี “ฌาน” เต็มครบ พระอรหันต์ จะไม่ต้องเผาต้องฆ่า กิเลสนิวรณ์ ในเหตุในปัจจัยใดๆ อีก ไข้ไหม? จะมีความว่าง ความหมด ความเผาทำลาย นิวรณ์ ๕ ต่างๆ ลงเกลี้ยงแล้ว (ฌาน) ในทั้งล้มตาและหลับตา เป็นปกติแล้ว ไม่ใช่จะทำให้ตนหมดนิวรณ์ ๕ หรือ จะทำตนให้เป็น “อุเบกขา” จิตว่าง เป็น “อทุกขมสุขเวทนา” ก็ยังจะต้องไป “นั่งหลับตาทำเอา” อยู่อีก จึงจะเรียกว่า มี “ฌาน”

พระอรหันต์นั้น หมดนิวรณ์ ๕ มีจิตว่างเป็น “อุเบกขา” สัน “อุทกขมสุขเวทนา” ทั้งหลับตา-ลืมตาในบัจฉัยทั้งปวงจริงๆ มี “สมาธิ” แท้ เป็นสมาธิถาวร คือ มีจิตที่หมดขาดสันกิเลส (นิวรณ์ ๕) ทั้งๆ ที่หลับตา-หลับตา เรียกว่า “สัมมาสมาธิ” หรือ “อัปปนาสมาธิ” กล่าวคือ มีจิตสะอาดบริสุทธิ์จากนิวรณ์กิเลส อย่างมั่นคงแน่วแน่ แนบแน่นแล้วในทุกเมื่อทุกยาม ทั้งขณะจิตขั้นรับวิถี ทั้งขณะจิตอยู่ในภวังค์ มิใช่มีได้แต่เฉพาะเบื้องต้นที่หลับตาดูจิตอยู่ในภวังค์เท่านั้น

“สัมมาสมาธิ” อันเป็นองค์ที่ ๘ ซึ่งเป็นความท้ายสุดของ “สัมมาอริยมรรค” จึงมีได้แท้ๆ ก็เฉพาะ “อรหัตตผลจิต” หรือ คนผู้ได้ “ญาณ” ได้ “วิมุตติ” หรือ ได้ “ฉาน” แท้ถาวร เท่านั้น ถึงจะเป็นผู้มิได้จริงๆ แท้ๆ บริบูรณ์เต็มภาคภูมิ และนับเป็น “อัปปนา” จริง

ส่วนสำหรับผู้มี “พฤติกรรม” (จาร) ที่ “ใกล้” (อุป) ความเป็น “ผล” แล้วจริง ก็เป็นได้แต่มี “สัมมาสมาธิ” ขึ้น “อุปจาร” สุดท้าย ถ้าเป็นผู้เพียงมี “สัมมาทิฐิ” และเพียงเพ่งฝึกเพ่งหัดลด หัดละ วางได้บ้าง เลิกได้บ้าง ซ้ำได้บ้าง เผลอได้บ้าง เป็นบางขณะบางครู่ชั่วคราว ก็เป็นเพียงผู้มี “สัมมาสมาธิ” ขึ้น “ขณิกะ” อันจะยังไม่ใช้ความ “ตั้งมั่น” ไม่ใช่ความ “แน่วแน่” ไม่ใช่ความ “คงทนแนบแน่น” เลย

ดังนั้น โดยสภาวะ จึงจะชื่อว่า เป็น “สมาธิ” ที่มีความหมายว่า ตั้งมั่น-แน่วแน่-คงทน-แนบแน่น คือ จะมีสภาวะอย่างกล่าวนั้น ในจิตต่อเนื่องกันอยู่ มากกว่าอีกสภาวะอย่างหนึ่งนั้น ยังไม่ได้ มันเป็นได้แค่ “สมาธิ” แค่ปาก หรือ แค่ภาษา ส่วนสภาวะจิตจริงๆ นั้น ยังละ หรือ ยังว่างเว้น กามฉันทะ ยังลด พยาบาท ยังห่าง ถีนะ-มิตระ ยังไม่มากพอ หรือ มันยังไม่ “ต่อเนื่อง” ยังไม่ “มั่นคง” จริงๆ จึงยังไม่เป็น “สมาธิ” ที่มีเปอร์เซ็นต์พอจะเรียกว่า “แท้” ได้ ยิ่งเป็นผู้เข้าใจ “สมาธิ” ยังไม่ถูกไม่แท้ เป็น “สัมมาทิฐิ” คือ ยังไปหลงยึดเอา “มิจฉาสมาธิ” เป็นงานเป็นการ หรือ ไปหลงทำ “สมาธิ” อยู่แต่ในแบบของอาจารย์ผู้ยังมีแบบ มีวิธีการ มีเป้าหมายไปคนละ “ความเข้าใจ” แล้ว ก็ยังไม่นับ ไม่เรียกว่า เป็น “พุทธสมาธิ” หรือ “สัมมาสมาธิ” อันเป็นองค์ที่ ๘ แห่ง “สัมมาอริยมรรค” กันเอาเลย

แต่เราก็ไม่อาจสามารถจะไปห้ามเขา ไม่ให้เขาเรียกการกระทำแบบของเขาว่า “สัมมาสมาธิ” บ้าง เราก็ห้ามเขาไม่ฟัง ! เพราะเขาก็จะเถียงของเขาวว่า “ถูก” เหมือนกัน เขาก็เห็นของเขา เขาก็มีผลของเขา เขาก็เชื่อของเขาเช่นกัน ! ภาษาเรียกจึงซ้ำกันได้ ส่วน **สภาพการณ์** – ผลที่หมาย – จุดเน้น ที่จะเอาถูกแท้ หรือ ไม่แท้ **มันต่างกัน** ต้อง “อ่าน” ให้ชัดๆ

ดังนั้นใครจะได้ “ฉาน” อย่างไร ? ใครจะได้ “สมาธิ” อย่างไร ? จึงอยู่ที่ “ปัญญา” อยู่ที่ ความสามารถเข้าใจ อยู่ที่ “สัมมาทิฐิ” แท้ๆ จริงๆ จึงทำ “สัมมาทิฐิ” อันเป็น องค์ที่ ๑ แห่ง “สัมมาอริยมรรค” ให้เกิด ให้เห็น แยกให้ออก กำหนดให้ชัดๆ ตรงๆ ให้ได้กันก่อนอื่นเถิด

“ฉานสมาบัติ” ของพระอรหันต์แท้ๆ แบบพุทธนั้น จึงไม่ใช่หมายถึง เอาแต่ตอนนั่งหลับตา แต่เป็น “อรหันต์” เป็น “ฉาน” กันทุกขณะ ทั้งในเวลาลืมตา หลับตา มิใช่จะหมดนิวรรณ์ ๕ จิตจะว่าง จิตจะสงบ เป็น “ทิฐุธรรมสุขวิหาร” หรือ เป็น “สันตวิหาร” ก็แต่เฉพาะขณะนั่งหลับตา และหรือ เป็นพระอรหันต์มี “ฉานสมาบัติ” กันได้ก็แต่เฉพาะตอนนั่งหลับตาเท่านั้น ไม่เลยจริงๆ “ฉาน” นั้น เป็น “ทิฐุธรรมสุขวิหาร” เป็น “สันตวิหาร” เป็นเครื่องอยู่ เครื่องเป็นของพระอรหันต์ อันหมายถึงเอา “ผล” จริงๆ ดังที่พระพุทธองค์ทรง ยืนยันไว้ใน “สัลเลขสูตร” สุตตัน. มัชฌิม. มุล.

จงทำความเข้าใจในคำว่า “ฉาน” ให้ดีๆ “ฉาน” นั้น เป็นความ พัก-ความหยุด เป็น “ความเป็นไป” ในทิศที่ประสพผลดี ที่หรี จาง คลาย ง่าย เบา สบายขึ้นเสมอ เป็นสภาวะของ “ทิฐุธรรมสุขวิหาร” เป็น “สันตวิหาร” เป็น “วุฐฐาน” จริงๆ มิใช่อยู่ในสภาวะของ “สัลเลข” หรือ อยู่ในสภาพ “อุฐฐาน” คือ มิใช่เป็นอาการของความพากเพียรเพื่อผลอยู่ มิใช่เป็นอาการ

ของการทำงานเพื่อขัดเกลายู[่] มี[่]ใช่เป็นอาการของบทรูปปฏิบัติในขณะที่ยังไม่หลุด
ไม่ลดลง ไม่ประสพผลดีขึ้น ไม่ดับลง ไม่สงบลง อย่างนั้น ไม่ใช่จริงๆ ! ถ้า
จะกล่าวเปรียบเทียบ ก็เช่น “**มาน**” นั่นคือ สภาพความได้[่]ของนักรบ ความ
มี[่]ผลชนะคืบหน้า ไปเรื่อย ๆ ของนักรบ ส่วน “**สัลเลข**” นั่นคือ สภาพการสู้รบ
โดยตรงของนักรบ จะชนะหรือแพ้ยังไม่เป็นสภาพที่บอกได้ แต่ก็มุ่งจะให้ชนะ

ส่วน “**มาน**” ที่ใช้อุบายนั่งหลับตาเข้า โดยเอาอะไรต่างๆ เป็น “**กสิณ**”
หรือ เป็น “**เครื่องหลอกกล่อ**” ก็ตาม เช่น ใช้ดิน-น้ำ-ไฟ-ลม หรือ แม้ใช้คำพูด
ภาษา ใช้บัญญัติต่างๆ (เช่น ในสมัยนี้ใช้ “**พุทธ**” และกำหนดลมหายใจประกอบ ใช้
“**สัมมาอรหัง**” และกำหนดลูกแก้วใส หรือ พระพุทธรูปประกอบ ใช้ “**ยุบหนอ-พองหนอ**”
และกำหนดท้องยุบท้องพองประกอบ ฯลฯ ดังนี้ เป็นต้น ซึ่งในสมัยพุทธกาลนั้น ยังไม่เคย
มีการศึกษาแบบนี้) เพื่อสะกด หรือ เพื่อตะล่อมให้จิตของผู้นั้น “**รวม**” เข้าสู่ความเป็น
หนึ่ง **สัมนิเวรณ** & **ไปได้ชั่วครั้งชั่วคราว** ในขณะที่นั่งหลับตานั้นๆ อยู่ จิตปราศจาก
นิเวรณ & **จริง** ในขณะนั้น เป็นจิตเบา จิตว่างๆ ได้จริง จะกล่อมแกล้มเรียกว่า
“**มาน**” ก็พอได้ เมื่อมันถึง “**บทธง**” จริง เป็น “**มาน**” แบบ “**วิกขัมภนปหาน**”
เป็น “**มาน**” ที่ไม่มี “**ญาณ**” เป็น “**มาน**” ที่ได้ในช่วงที่ “**หลับตา**” อยู่เท่านั้น
ลืมตาแล้วก็กลับมีนิเวรณ จึงเป็น “**มาน**” ของคนหลับ (ไสย)

ใครจะเอา “**มาน**” ที่มีคุณภาพแค่ในตอน “**หลับตา**” ถึงจะมีได้เป็นได้ ก็เอา !
แต่ถ้าใครจะเอา “**มาน**” ที่เป็น “**จรณะ**” คือ เป็นไปได้อยู่ทุกบทรูปทุกท่า ทุกเมื่อ ทุกยาม
เป็น “**มาน**” ของคนตื่น (พุทธ) แม้ในขณะที่ลืมตามีพฤติกรรมที่ร่วมด้วยกับอริยาบถใด
บ้างจ้ายใด (จรรย) ก็มีความสงบ ความหยุด ความดับ ความไม่มีกิเลสนิเวรณ & ผสม-
ผลอยู่ในจิตเลย ก็จึงทำความสำคัญ ทำความกำหนดลงให้ถูก

คำว่า “**มาน**” ที่เรียกขานเอาเฉพาะ “**จิตสงบ**” ในขณะที่ทำเอาตอนหลับตา
เท่านั้น มันยังไม่ได้เผาล้างกิเลสนิเวรณ & ออกได้ จนลดกิเลสนิเวรณได้ไปกระทั่ง
ตลอดในตอนขณะลืมตาก็ยังมีสัมผัส จะยังไม่เป็น “**มาน**” ที่มันคงจนเรียกได้ว่า

“สมาธิ” อันมีความหมายระบุดังกล่าวอยู่ว่าความมั่นคงแน่วแน่ตั้งลงถาวร หรือ เนื้อ
ตอกันอยู่ได้แล้วเสมอๆ อย่างแก่แท้ เป็นอันขาด

เพราะพอลมตาออกมา “อบายมุข” ก็ยังจะต้องไปเสพย์สุขคลุกคลีกับมัน
(นรก หรือ อบายมุขก็ยัง “ปิด” ฉากลงไม่ได้)

“กามคุณ ๕” ก็ยังจะต้องไปเสพย์สุขคลุกคลีกับมันอยู่ เพราะ ตา-หู-จมูก
-ลิ้น-กาย ยังไม่ได้ฝึกเรียนฝึกรู้ เป็นของตน เบื้องกลาง กันมาเป็นลำดับ

“กามฉันทะ” อันยังหยาบหนา (วิติกมกิเลส) ก็ยังไม่ได้เรียนรู้อย่างไร ไม่เคยฝึกหัด
รู้เท่าทัน ในขณะที่ “ผัสสะ” กับ รูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัสต่างๆ จริงๆ เพราะ
ไปมัวฝึกอยู่แต่กับการนั่งหลับตาอันเป็นขณะที่ไม่มี “ผัสสะ” หยาบๆ ทางทวาร ๕ อะไร
เลยอยู่เพียงเท่านั้น

ดังนั้น แม้ “กามฉันทะ” ที่เป็นขนาดกลาง (ปริยภูฐานกิเลส) เป็นอย่างไร ?
จึงจะไม่รู้จักมันดั่งแท่งแท่งๆ แต่จะรับลัด-เรียนลัด (โดยไม่ให้งามเป็นเบื้องต้น-ท่าม
กลาง-บั้นปลาย) ไปดับอนุสัย-อาสวะ ขึ้น “อภิขณาวิสมโลกะ” ขึ้น “พยายาท” ที่
ไล่ละเอียดไปจนถึง “ปมาทะ” ซึ่งเป็น “อุปกิเลส” ละเอียด เป็นชั้นเป็นเชิงทั้งหลาย
เป็น “อนุสัยกิเลส” นั้นกันจะได้อย่างไร ?!

การปฏิบัติธรรมของเดิรลัดทั้งหลาย หรือ ของพุทธศาสนิกชนในทุกวันนี้
ส่วนใหญ่ เป็นการปฏิบัติแบบ “ใจเร็วด่วนได้” หรือ แบบรับลัด-เรียนลัด ดัง
กล่าวกันเสียแทบทั้งนั้น ยิ่งพวก “เอาแต่คิด” (ตักกี โทติ วิมังสี) เอาแต่ศึกษา
ปริยัติ ยิ่ง “รับลัด-เรียนลัด” กันยิ่งกว่าหนักเข้าไปอีก คือ ฟังแต่ภาษา ผกผันคิด
ผูกโยงอยู่แต่กับเหตุ-ผล ของภาษา ของทฤษฎีต่างๆ แล้วก็หลงตนว่า ตน “รู้แจ้ง”
ตน “บรรลุ” โดยเขาจะไม่รู้เรื่อง “ฉาน” และจะปฏิเสธ “ฉาน” เอาด้วย
“ศีล” เขาก็จะมองเมินดูถูก และ “สมาธิ” เขาก็จะมีกันแต่ “สมาธิ” ชั่วครู่ชั่ว
ครั้ง อันเป็นเพียงจิตที่ “รวม” กันชั่วคราว เพื่อฟัง เพื่อคิด เท่านั้น เป็นเพียง
“ฉนิกะ” ซึ่งจะนับเป็น “สมาธิ” แท้ อันคือ จิตที่ดั่งซึ่งเป็นได้อย่างนั้นๆ มัน
คงแล้ว หรือ “สัมมาสมาธิ” ไม่ได้เลยจริงๆ ดังได้อธิบายมาแล้ว

การฝึกหัด "ฉาน" หรือ ฝึกหัด "สมาธิ" ที่ถูกเข้าที่แม่นยำนั้น คือ หัด ทำให้ลด (โลภะ-โทสะ-โมหะ หรือ กามฉันทะ - พยาบาท - ถีนมิถนะ - อุทรัจจุกุกุจจะ - วิจิกิจฉา) หัดทำให้จิตเปลี่ยนไปสู่สภาพน้อยลงๆ (จากการติดการเสพยา) หัดทำให้ ดับ (กิเลส-ตัณหา-อุปาทาน) หัดทำให้ "รู้ตัว" ว่า "จิตสังขาร" ขนาดต่างๆ เป็น อย่างไร ? แตกต่างกันมากน้อย มีน้ำหนัก มีชัดเจนเท่าไหนๆ ?

ซึ่งถ้าจะหมายใจเอาว่า การปฏิบัติ "นั่งหลับตา" นี้ เป็นการเรียนชั้น "จิตในจิต" ชั้นอนุสสัยกิเลส เรียกว่า เป็น "อุปการะ" แท้ กล่าวคือ เป็น "งาน" ชั้น "ใกล้" ความสำเร็จ หรือ ความบรรลุเข้าไป หรือ โกลันนิพพานแล้วจริงๆ (อุป=ใกล้, การ=งาน) มันก็เป็นบทฝึกของผู้มี "ฐาน" ชั้นอนาคามีจิต ซึ่งใกล้จะเป็น "อรหัตตผลจิต" ดังนั้น ถ้าทำถูก "ฐานะ" แท้ ("กรรมฐาน" ที่ถูกแท้ตรงจริง) ก็จะได้ "ผล" แท้ เป็น "ผล" ถูก มี "ผล" สูงจริง และเมื่อเป็น "ฉาน" เป็น "สมาธิ" แท้ๆ ได้แล้วจริง แม้ลม ตาออกมาแล้วก็จะคงมี "ผล" นั้นอยู่จริงๆ แท้ๆ ไม่ใช่จะมี "ผล" เป็น "ฉาน" เป็น "สมาธิ" แต่เฉพาะแค่ชั่วในตอนหลับตาอยู่เท่านั้น

แต่ถ้าไม่ถูก "ฐานะ" แท้ๆ จริง ไม่ถูกชั้นของผู้ชั้นๆ ก็มี "ผล" ไม่สูง เป็น "ผล" ที่ไม่ถูก ได้ "ผล" ไม่แท้ จะมีประโยชน์บ้างก็เพียงเกิดความชำนาญในเชิง ฝึก ฝึก เกิดความถนัด เกิดการทำได้เสมอๆ ในแบบนี้เรื่องนี้เท่านั้น

การมี "ฉาน" โดยนัยจะทำเอาได้ เฉพาะอตอน "หลับตา" นี้ แม้จะเป็น "สมาบัติ" คือ ทำได้เสมอๆ ขนาดใดก็ตาม หากยังมีข้อแม้ว่า "ฉาน" นั้น จะ ต้องอยู่ในขณะ "หลับตา" ตามนิยามของเขา ตามความกำหนดจำกัดของเขา ก็ไม่ใช่ "สัมมาสมาธิ" ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายแน่ๆ

เพราะ "สมาธิ" ที่เรียกเต็มๆว่า "สัมมาสมาธิ" อันเป็น "ฉาน" ของ พระพุทธเจ้านั้น เมื่อเป็นจิตที่มั่นคงเป็นที่สุด (สัมมาอริยมรรค องค์ที่ ๘) พ้นนิวรณ์กิเลสแน่แล้ว ก็จะมีสัมมา แม้ "ราชา" ก็มีได้ คือ แม้พูดจาอยู่ จะเสียงดังขนาดไหน ก็ไม่มีกิเลสนิวรณ์ (ไม่ใช่ จะไม่มีเสียง ไม่มีภาษา เป็น

“อรหันต์ไว้” ไปเสียซิ!) จึงจะอยู่ใน องค์ ๘ ของ “สัมมาอริยมรรค” ทำ
งานประสมประสานกันอยู่ครบ สัมมาแม่ “กัมมันโต” ก็มีได้
 คือแม่ทำงานทำการใด ๆ อยู่ จะเป็นงานใหญ่ งานหนักขนาดไหน ซึ่งเห็นได้ออกชัดว่า
 แม่เจตจำนงจะให้เป็นที่ใหม่ให้ได้ แต่ในจิตก็ไม่มีกิเลสนิวรณ์ เพราะท่านจะไม่หม่นหมอง
 จะไม่มีกังวล จะไม่มีรুদ্ধทุกข์อยู่ในใจเลย โดยเฉพาะท่านไม่ได้ทำเพื่อตัวเอง ไม่มี
 อะไรเพื่อตน ไม่มีการเสพสุข การหวังเพื่อสรรเสริญ หรือ หยาบใหญ่ไปจนเพื่อยศ
 เพื่อลาภ ไม่มีในจิตของท่านผู้นั้นจริงๆ หมดตัว หมดตน มีงานเพื่องาน หรือ มี
 งานเพื่อผู้อื่นอย่าง “รู้ซัด” แจ่มใจอยู่แท้ๆ ไม่ใช่ว่า บรรลุแล้ว จิตหลุดพ้นถึง
 ชั้น “อรหัตตผลจิต” แล้ว ในเหตุในปัจจัยใดๆ เป็นพระอรหันต์บริบูรณ์แล้ว
 แต่จะอยู่สงบได้ หรือ จะมี “ฉาน” ก็เฉพาะในภาวะ **หลับตาเท่านั้น**
 “กัมมันโต” เลยเป็นอยู่แต่ กัมมันโตที่เป็นเพียงบทฝึก-บทแห่ง “สัลเลข” อันยัง
 ไม่ถึง “ทิวฐธัมมสุขวิหาร” ชั้นปกติปัจจุบันธรรมดากันได้ซักที!

ถ้าใครขี้ใจว่า “ฉาน” เป็น “สัลเลข” อยู่ ไม่ใช่ภาวะ “ผล”
 ไม่ใช่ภาวะสำเร็จลง จบชั้นจบตอน ไม่ใช่สภาพสันกิเลสลงๆ หรือ เป็น “วิมุติ”
 ชั้นๆ จนที่สุด หมดสิ้นจนไม่ค้างไม่คา แต่ละชั้นแต่ละตอนจริงๆ ก็จะเป็นการ
 เข้าใจที่ถือว่า “มิฉานทิวฐิ” อยู่ หรือ ยังมีความเข้าใจที่ยังไม่พ้นแนวสัญญาตัญญา-
 ยตนะ เป็นที่สุด คือ ยังไม่ถึงขั้น “สัญญาเวทยตินิโรธ” จริง

ดังนั้น ผู้มี “ฉานสมาบัติ” ที่เป็น “สัมมาสมาธิ” แท้ๆ จึงจะสัมมา
 แม่ “อาชีป” ก็มีได้ คือ ยังชีพไว้ด้วย อากัปกริยาอย่างใด ๆ ก็ไม่มีกิเลสนิวรณ์ ๕
 จริงๆ แท้ๆ มี “ทิวฐธัมมสุขวิหาร” เป็นผู้มี “ชีพ” อยู่ใน “อาโลก” เป็น
 สันตวิหารที่ออกปานนั้นแล ซึ่งจะไม่ใช่การนั่งหลับตาแล้วจิตก็เข้าไปจมอยู่กับอารมณ์
 เว้งว้างโล่งใน “ภวังค์” เลย

ส่วน “ฉาน” ที่ไปจำเพาะเอาแต่ว่า จะมีได้ก็เฉพาะในขณะ “หลับตา” นั้น
 มันเป็น “สมาธิ” ที่ไม่มีองค์ ๗ ของมรรคอริยสัง (ตามที่พระบรม
 ศาสตราได้ตรัสไว้แน่ชัดใน “มหาจิตตาริสกสูตร” มัชฌิม.อุปปริ.) เพราะเริ่มตั้งแต่ “ทิวฐิ”

ก็เข้าใจไปก็อย่างหนึ่งที่ต่างกัน คือ เข้าใจว่า “ฉาน” จะมีได้ก็ในตอนหลับตาปิด
ทวาร ๕ กันหมดสิ้นเท่านั้น จึงเรียกว่า “มิฉนาทิกฐิติ” อยู่ ดังนั้น “วจา” ของผู้
มี “ฉาน” แบบนั้น จึงจะต้องเป็น “วจาใบ้” จะเรียกว่า “สัมมาวจา” ก็ไม่ได้ เพราะ
มันไม่มี “วจา” อะไรเลย ! และ “กัมมันโต” ของผู้มี “ฉาน” แบบนั้น จึงจะเป็น
การหยุดงานทุกอย่าง เอาแต่นั่งนิ่ง นอนนิ่ง หรือ อยู่ว่างๆ เฉยๆ เปล่าประโยชน์
อันเป็นทางมาแห่งความขี้เกียจ เพราะติดยึดในความอยู่เฉยๆ ความ
อยู่นิ่งๆ ไม่เคลื่อนไหว ไม่ทำงานอันพึงควรทำให้ ถูกกาละ ถูกเทศะ ถูกหน้าที่
ถูก “งาน” อันเป็นสัมมาทิกฐิติแท้ๆ ของพุทธนิยาม ควรคบสิ่งที่ควรคบ ควรทำ
ความคุ่นกับสิ่งที่ควรคุ่น ให้เคยให้เฉยได้ ให้ปล่อยให้เปล่าอย่าง
สนิทเป็นปกติ การยังชีพ การเลี้ยงชีพ (สัมมาอาชีวะ) อยู่จึ่งยังไม่ “งาม” ยังไม่
เป็น **ประโยชน์สูง - ประหยัดสุด** ได้อย่างแท้

การยังชีพ การเลี้ยงชีพ ของคนปฏิบัติ “ฉาน” แบบหลับตานิ่ง... แม้แต่จะ
“บิณฑบาต” ก็จะไม่ขี้เกียจ หรือ ถึงไม่ขี้เกียจ ก็ “บิณฑบาต” โดยเป็น “ฉาน” เป็น
“สัมมาสมาธิ” อันเป็นการทำงานอยู่อย่าง “ทิกฐิธัมมสุขวิหาร” ไม่ได้ ยิ่ง “สันต-
วิหาร” ก็ยังไม่ใหญ่ ดังนั้น เมื่อมันไม่เป็น “ทิกฐิธัมมสุขวิหาร” ดังกล่าว ได้
เมื่อไม่เป็น “สันตวิหาร” ได้จริง จิตมันก็ทุกข์ จิตมันก็เลี้ยง เมื่อมี “ทางออก”
ทางอันจริงรับฉวยรับบ้ายเบี่ยงหนี ไม่ยอมบิณฑบาต ความรู้ใน “บิณฑบาต” ก็เลื่อน
หาย แม้แต่ความเคยก็ไม่มี ความคุ่นก็ไม่มี “นิสัย” ในเรื่อง “บิณฑบาต”
อันเป็นพุทธประเพณี เป็นมนุษยสัมพันธ์ชั้นสูงสุด ก็ลดไป เลิกไป เพราะความ
เข้าใจไม่ทั่วถ้วน เพราะอำนาจของทุกข์ เพราะอำนาจของอนุสัยกิเลสมันบังการ
เช่นนั้นแล **การสะสมจึงต้องเกิดขึ้น การหาอำนาจ**
ใหม่มาทดแทนเพื่อการยังชีพอยู่จึ่งเกิดขึ้น (ส่วน
ใหญ่ก็จะใช้อำนาจเงิน จึงต้องรับเงิน หรือ มีเงิน และ ใช้เงิน) หรือไม่ก็
เป็นอำนาจอันที่เป็นอำนาจผูกขาด เกาะยึด เช่น มีญาติโยมส่งเสียเป็นประจำ เลยกถูก
ครึ่งไว้ที่นั่นแหละ หลุดไปไหนไม่ได้ **แค่ “บิณฑบาต” ก็ทำไม่สำเร็จ**

แล้ว ก็ป่วยการจะกล่าวไปถึง “การงาน” (*สัมมากัมมันต*) หรือ การยังชีพ (*สัมมาอาชีวะ*) ขึ้นออกเผยแพร่ว่าศาสนาแท้ๆ เข้าหาปวงชน เคลื่อนย้ายไปให้กว้างขวาง เพื่อกระจายลัทธิ กระจายคุณธรรม เป็น “มนุษยสัมพันธ์” อันประเสริฐสูงค่า เป็น “เลข” อันคือ ธรรมที่สำคัญของศาสนาจริงๆ เช่นอย่าง องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ศาสดาทรงกระทำเป็นเยี่ยงอย่างไม่หยุดยั้งตลอดพระชนม์ชีพ ๕๕ พรรษา อย่าง พระอริยสาวก มหาสาวกได้กระทำดำเนินตามรอยพระยุคลบาทสืบศาสนามาตลอด แต่ผู้มี “ทิฏฐิ” ดังกล่าวมาแล้ว คือ ที่มีกุศโลบาย เอาแต่นั่งหลับตานั่น จะโน้มเอนไปในทางเกลียดคน เอาแต่หลบปวงชน เข้าป่า เข้าถ้ำ เป็นฤๅษี เป็นเดียรถีย์ ดาบส เป็นไปตามลัทธิเก่าๆ เดิมๆ นั้นจริงๆ เพราะ “ทิฏฐิ” เป็นมิจนายน้อยอมพาไปตาม “แนวโน้ม” นั้นๆ นอกจากผู้ใด เกิด “ญาณ” เป็นสัมมาเกิด “ทิฏฐิ” เป็นสัมมาแล้วจริงในจิต แม้จะเป็นเพียง “ธรรมฐิติ” คือ มันเข้าใจ “ถูก” ในจิตลึกๆ อยู่ แล้วมันก็จะค่อยๆ ส่งผลออกมาให้ทำถูกทำตรง ถึงกายกรรม วาจกรรม ขันนอกเองได้ แต่ก็เน้นซ้ำหน่อย เช่น ผู้ปฏิบัติโดยดำเนินปฏิบัติแบบ “นั่งหลับตา” บางกลุ่มบางเหล่า ก็พอมันตัวอย่าง แต่กระนั้นกิด จะให้ถูกให้ตรงให้ได้ “ผล” ครอบผลเต็มทน ก็ยากหวังเหลือแสน

ถ้าผู้ใดเข้าใจ “ฉาน” โดยยึดเอานิสัยแบบหลับตา และเข้าใจเชื่อแน่ว่า ถ้าจะทำความสงบสว่างบังคับกิเลสให้ได้ขึ้น ต้องเป็นสภาพนั่งหลับตาเท่านั้น แล้วก็ดับจิตหยุดจิตเข้าเท่านั้น จุดจบพุ่ง ก็ไปสู่ “อากิญจัญญายตนะ” หรือ “อัสัญญิตัตถิ” เมื่อดับจิตได้เกลี้ยง หยุดได้สนิท คือ หลับสนิท สันสมปรกติ ไม่มีจิตรับรู้อะไรเลยจริงๆ และจะเป็น “เนวสัจญญานาสัจญญายตนะ” เมื่อดับจิตไม่สนิท ไม่เกลี้ยงลง คือ ยังรูปร่างไม่รูปร่าง แบบคนฝันเลอะ คนรู้อะไรก็ไม่ชัด ไม่แท้ ไม่แจ่มแจ้งจนแน่ใจจนยืนยันแก่ตนได้ว่าพ้นวิภิจจนา อันเป็นลัทธิแบบอาหารดาบสกับแบบอุทกดาบส ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เคยไปเรียนรู้มาแล้วทั้งสิ้น มันยังไม่ใช่ทางที่ดีที่สุด ทางที่ถูก ตรงที่สุด พระพุทธองค์จึงได้เลิกราไปค้นหาทางใหม่ จนได้แจ้งในสภาวะที่ลึกซึ้งละเอียดใหม่

จึงได้ค้นพบ “สัมมาอริยมรรค” อันมีองค์ ๘ และมี “สัมมาญาณ” มี “สัมมาวิมุตติ” เป็นที่สุด ซึ่งล้วนเป็นวิปัสสนา ที่มีผลเป็น “ญาณ” เป็น “วิมุตติ” อันสมณะสอดซ้อนอยู่ในตัวด้วยกัน อย่างผู้รู้ - ผู้ตื่น - ผู้เบิกบานแจ่มใสจริงๆ พระองค์รวมเรียกว่า “สติปัฏฐาน” นับเป็น “ทางเอก” ทางเดียวที่จะพาบรรลุลหุตพันธุ์ได้สูงสุด ลัดตรงสุด ละเอียดสุด จึงได้ฉายาว่า สัทธี “พุทธ”

ดังนั้น “สติปัฏฐาน” หรือ วิปัสสนานั้น จึงมีได้ทั้งในขณะลืมตา โผลงๆ หรือ นิ่งหลับตาอยู่ก็ได้ เมื่อเข้าใจแท้ ถกต้องจริง และโดยเฉพาะ “การบรรลุ” นั้น จะต้องบรรลุในขณะที่มี “รู้” มีเหตุมีผลมีความรู้สึก ชุรรมาดาๆ มีสติเต็มรอบ มีสภาพเข้าใจเต็มชัด ตัด ปล่อย วาง-กิเลส เว้นตัณหาขาดออกจากจิตจริง รู้จริง เข้าใจจริง เป็นปัจจุบันทันทีนั้น จริงๆ ว่า รู้อะไร ? เรื่องอะไร ? กิเลสอะไร ? ตัณหาอะไร ? อะไร หลุดออกไป ? อะไรที่ไม่มีในจิตเราจริงๆ ? ตัดสภาวะทุกข์ในจิตนั้น ขาดผล็อยไปจริงๆ ! คลายปัญหาอะไร ? ก็รู้ในทันทีนั้น เกิดปัญญาจริง แม้จะบรรยายออกมาเป็นคำพูดยังไม่ได้ มันก็เป็น “ญาณ” เป็น “วิมุตติ” เป็นปัญญา ขั้นที่ต้องเรียกว่า “อริปัญญา” หรือ “ญาณ-ทัสสนะวิเศษ” จริงๆ

ถ้าเป็น “จิต” ดวงแรก หรือ เป็นครั้งแรกที่เรา “รู้แจ้ง” เราจะเกิด “ปีติ” แรง จะตื่นเต้นมากมาย จะ “อ้อ!” ในใจ จะพิน “วิจิกิจจา” แท้ จะโล่ง จะล่องจะลอยอย่างมากกว่าที่เคยเกิดอาการ “รู้” ในชีวิต ต่อจากครั้งแรกนั้นแล้ว ครั้งต่อไปก็จะปีติเบาลง จะตื่นเต้นน้อยลงกว่าครั้งแรก แต่ก็แข็งแรงทุกครั้ง *ที่ครบรอบ* ที่ *ถ้วนรอบแห่ง “จิตรู้”* ที่เป็นญาณ ที่เป็นวิมุตติแท้ๆ จน “วิจิกิจจา” สุดท้าย หลุดพันธุ์หมดสิ้น “อวิชชาตวงสังโยชน์” ทุกๆแต่ละเปลาะ แต่ละชั้นของตัณหา ไม่ว่าจะเป็น

“ กามตัณหา ” กต “ ภวตัณหา ” กต “ วิภวตัณหา ” กต ถึงขั้นสุดขั้นปลายนับ
เนื่องเป็นพระอริยเจ้าขั้นสูงแล้ว หรือ เป็นพระอรหันต์ ก็จะไม่ตื่นตื่นไม่รุนแรงอีก
แม้จะใคร่รู้ใคร่แจ้งใคร่เพิ่ม “ โภชัญญาน ” เพิ่มปฏิสัมภิทาญาณใดๆ อีกปานใด ก็ตาม

การหลุดพ้น การมีอะไรว่างขาดออกจากจิต ก็เลสตัณหาถูกเผา ถูกฆ่าขาด
จากจิตไป ตั้งนั้นแหละ พอจิตตกอยู่ในสภาพ ขาดแล้ว หลุดแล้ว ว่างแล้วนั้น ก็
เรียกสภาพจิตนั้นว่า “ ฌาน ” เป็น “ ปรมัง สุขัง ” หรือ มัน “ ยิ่งกว่าสุข ” คือ
มันมีสภาวะ หรือ มีรสยิ่งกว่า “ สุข ” อย่างโลกๆเขามิ เรียกในภาษาบาลีว่า “ ทิณฺฑู-
ธัมมสุขวิหาร ” เมื่อ “ ฌาน ” ขึ้นถึง ฌาน ๔ ในจิตระหว่งนั้น “ อยาก ” ก็ไม่มี
หรือ อากา “ ไม่อยาก ” ก็ไม่มี ทุกข์ก็ไม่มี สุขเพราะเหตุนี้ๆ ก็ไม่มีจริงๆ ไม่มี
ภาษาจะเรียก จึงขอยืมภาษามาใช้ว่า “ ยิ่งกว่าสุข ” หรือ “ ปรมัง สุขัง ” เป็น
“ ความสุขสบาย ” ที่สงบจาก “ รสอร่อยสมใจอย่างโลกย์ๆ ” บาลีก็เรียกว่า “ วุปลม สุข ”
หรือ “ อุปสม สุข ”

เมื่อเริ่มต้นได้ “ วุปลม สุข ” หรือ “ ปรมัง สุขัง ” อันคือ **ปัญญา** ของ
นิพพาน เป็นสภาพจุดเริ่มของการหมดสิ้น การหลุดพ้นแท้ๆ เรียกว่ามี ฌาน ๔
จิตของพระอริยเจ้าผู้นั้นๆ ก็จะเริ่มนับได้ว่า เป็นผู้เริ่มมีนิพพานตั้งลง ที่จิต (**ปณฺหิต-
นิพพาน**) เป็นสภาพมีรสชัด และรสนั้นเรียกว่า “ วิมุตฺตรส ” มี **ปติ** แรงดังกล่าว
แล้ว (แม้มี “ วิมุตฺตรส ” แล้ว มันก็ยังจะมี “ ปิตฺตวิสัย ” ซ้อนอยู่อีก อันเป็น “ ปติ ” ชั้น
ละเอียดกระนั้นๆ แลละ) จึงยังไม่ใช่เป็น “ นิพพาน ” ชั้นบริบูรณ์ จิตจะต้องลด **ปติ**
(ชั้น “ ปิตฺตวิสัย ”) ระวังยินดีลงอีก ถึงจะก้าวขึ้นเป็น “ นิมิตฺตนิพพาน ” ก็จะต้อง
“ **อุปฺปณฺหิตนิพพาน** ” ลงไป หมายความว่า จะต้อง ไม่มีอารมณ์ยินดียินดีร้ายอะไร
กับนิพพานนั้นให้ยิ่งๆ ขึ้นไปอีก **สภาพจิต** ที่เลื่อนจาก “ **ปณฺหิตนิพพาน** ”
อย่างเข้าสู่ “ **นิมิตฺตนิพพาน** ” นั้น ก็คือ **สภาพของ “ อรุปลมาน ”** อันมี “ **อากาสา-**
นัญจายตนฌาน ” มี “ **วิญญาณัญจายตน ฌาน** ” มี “ **อากัญจัญจายตน-**
ฌาน ” และ “ **เนวสัญญาณาสัญญาตนฌาน** ” เป็นสภาพของ “ **สันตวิหาร** ”
เป็นความว่างับ เป็นสภาพหยุด สภาพสงบ สภาพพัก สภาพจบคดี สภาวะนี้แล

เรียกว่า “วฏฐฐาน” ซัดๆ ขึ้นมาอีก ชั้นแรกก็เป็นสภาพของจิตยึด “อากาศ” ยึดปริเนทรูป หรือยึด “จิตว่าง” ยึดความว่างแท้ๆ ยึดความโปร่งจริงๆ ยึดความเฉยที่เฉยยิ่งๆ ขึ้น (ถ้าผู้ใดจิตยังไม่สามารถเพิ่มภูมิให้สูงขึ้น เข้าชั้นเกิด “อรุณมาน” (แบบพุทธถูกตรึง) ได้จริง ก็จะกลายเป็นคนเฉย เฉื่อย ซา เป็นคนเฉยเมย เย็นซืด เย็นหนังกั้นๆ เรื่อยๆ ไป จริงๆ หนักเข้าๆ จะเบื่อแม้ชีวิตของตนเอง หรือไม่ก็เห็นแก่ตัวจัด ไม่เอาภาระอะไรหมด จะหนักนเข้าบ้า เข้าถ้ำ อยู่เงียบบงกคสุดโต่ง เป็น “อิตตกิลมถานุโยค” ผู้มี “อาตมัน” เป็นที่สุด เช่น พวก นิกครนถ์ ไปเลย) ต่อเมื่อรู้ทัน “ความยึด” ของตน รู้ทันสภาวะของ “จิตว่าง” หรือ “ความว่าง” นั้นๆ สภาพ “รู้” เช่นนี้ เรียกว่า “ญาณ” และแล้วพร้อมๆ กับรู้ มันจะเป็น “ฉาน” ต่อดัดกันไปในทันที คือ จะ “เลิกยึด” การเลิกยึด “อากาศ” ลงได้ นี้แหละ เรียกว่า “อากาสาณัญญาตณฉาน” และเป็นสภาพที่เรียกว่า “วิญญาณัญญาตณะ” ซ้อนได้ทันที (ยังไม่ใช่ “วิญญาณัญญาตณ ฉาน” ดอกนะ ! สังเกตดีๆ)

และโดยนัยะ “เชิงซ้อน” สุขุม ดังนี้เอง “นิมิตนิพพาน” ต่างๆ เหล่านี้ จะต้องถูก “รู้” (ญาณ) และถูก “ดับลง” หรือ “หลุดไป” (วิมุตติ) เป็น “อนิมิตนิพพาน” ขึ้นเรื่อยๆ สูงขึ้นไป กล่าวคือ จะต้องรู้ความจริงในสภาพ “ว่าง” หรือ “หลุดพ้น” จากเหตุจากปัจจัยต่างๆ แม้ขนาดชั้นอารมณ์ที่เป็น “อรุณจิต” ออกปานนี้ ว่างลง วางเฉยได้แล้ว หลุดแล้ว หมดเกลี้ยงแล้ว ในระดับใด ? เรื่องใด ? ชั้นใด ? ก็ให้ “รู้” ให้จริง รู้ให้แท้ รู้ให้ “ตรงเป่า” อย่าให้เพี้ยน อย่าให้พรัว (วิญญาณัญญาตณะ)

การ “รู้” ได้ออกปานนี้ แล้วยังจะหลง “ความรู้” หลง “จิตรู้” หลง “ธาตุรู้” นั้นๆ ซ้ำซ้อนเข้าไปอีกไม่ได้เป็นอันขาด มิฉะนั้น มันจะเป็น “เชื่อ” ก่อให้เกิด “มานะ” ได้อย่างร้ายกาจทีเดียว จึงจะต้อง “ระลึกร” เสมอ แจ่มใจ ตนเสมอให้ได้ว่า “หลง” แม้ความว่าง “หลง” แม้ความรู้ ความสูงส่งของจิต ออกปานนี้ ก็ยังหาได้ไม่ จึงจะต้อง “ปล่อยจิต” ต้องวาง “วิญญาณัญญาตณะ” อีก เห็นให้ได้ เข้าใจให้จริงให้ถึงว่า มันจะแสนรู้

ออกปานใด มันจะสูงส่งออกขนาดไหน มันก็หาใช่ "ตัว" ไซ้ "ตน" เป็นของเราของเขาที่ไหนก็หาใช่ไม่! มันก็คือ "พลังงาน" อันเยี่ยมยอด เป็นจริง ได้สภาพหนึ่งเท่านั้น ที่เกิดได้เป็นได้จริง ออกปานนี้ (ถ้าผู้ไม่พบสภาวะนี้จริง ไม่เกิดในจิต ไม่มีในของตนจริง เอาแต่คิด เอาแต่รู้แบบปริยัติ ก็จะไม่เป็นจริง จะวางจริงไม่ได้เป็นอันขาด)

“ความไม่มีนิตหนึ่ง น้อยหนึ่ง ก็ไม่ให้มี” นั้น ก็คือ ไม่มีความยึด ไม่มีความหลงใน “อากาสนัญญาตนะ” และ “วิญญาณัญญาตนะ” นั้นเองแหละ ตัวสำคัญ ใครก็ตาม เมื่อหลุดพ้น “กามตัณหา” มาได้สนิทแล้ว และ “ภวตัณหา” ขันรูปมาน ก็หลุดพ้นมาได้สนิทอีก ระดับนั้นขนตอนนั้น คำว่า “ความไม่มีนิตหนึ่ง น้อยหนึ่ง ก็ไม่ให้มี” นั้น จึงหมายเอา “อรุณมาน” ที่เป็นสภาวะของ “อากาสนัญญาตนะ” กับ “วิญญาณัญญาตนะ” นี้แหละที่เราจะต้องไม่หลงยึด ไม่ให้มันมีอำนาจก่อ “อายตน” อย่างนั้นจนได้ สิ่งที่ไม่ให้มันนั้น ก็คือ “อายตน” อย่างนี้ ไม่ใช่ “ไม่มี” จิตทั้งจิต หรือ “ไม่มีความรู้สึกเอาเลย” (อสังขญ์) อย่างนั้น ไม่! จริง ๆ เมื่อ “ไม่มี” ได้แล้ว ก็เรียกว่า ถึงขั้น “วิญญาณัญญาตน-มาน” หรือ เป็น “อากิญจัญญาตนะ” แต่ประหลาดไหม? คนผู้นี้ก็ยังมิ “ความรู้” ยังมี “สติ” ยังมี “สัมปชัญญะ” ยังเป็นคนธรรมดา ๆ ที่มีทวารทั้ง ๕ ทั้ง ๖ เปิดรับรู้อยู่ตามปกติมนุษย์

นี่คือ “มาน” ที่ย่างก้าวเข้าสู่ “สันตวิหาร” อันแท้จริง เมื่อมีแท้ เป็นแท้จริง จะอยู่ในสภาพ “หลับตา” หรือ “ลืมตา” อยู่ ก็เรียกว่า “มาน” ทุกขณะ และเป็นผู้มีความสงบเป็นเครื่องอยู่ หรือ เป็นผู้จิตสงบ เป็นที่อาศัยอย่างเ็นใจยิ่ง นั่นเองจริงๆ (ผู้มี “สันตวิหาร”)

และโดยนัยเดียวกัน แม้แต่ใน “อากิญจัญญายตนะ” คือ “ความไม่มีอย่างเกลี้ยงเกลา” เป็น “นิมิตนิพพาน” อันสูงส่งออกปานนี้ ก็ยังจะหลงใน “นิพพาน” นหาได้ไม่ จะต้องไม่หลง จะต้องไม่ยึด จะต้องไม่เสพยา แม้แต่ขั้น “อากิญจัญญายตนะ” นี้ หรือ ผู้มี “นิพพาน” แท้ นั้น จะไปมีว่าหลงยึด หลงสำคัญมั่นหมาย แม้ใน “นิพพาน” ออกปานใดก็ไม่ได้ ต้องล้าง หรือ สลัดकिन ปลดปล่อยอีกเป็น “อนิมิตนิพพาน” ให้เป็นที่สุดให้ได้ ทำได้เมื่อใดก็เป็น “อากิญจัญญายตนะ **ฌาน**” เมื่อนั้น และพร้อมกันนั้นก็ เป็น “เวทสัจญานาตัญญายตนะ” คือ มันจะรู้เท่าเข้าใจเสียทีเดียวในครั้งแรกนั้นยังไม่ได้ จะว่า ไม่รู้ มันก็ดูเหมือนรู้ จะว่า รู้ ก็ยังจะต้องเพียรกำชับซาบ “รู้ยึด-รู้วาง” รู้ “วุฏฐาน” รู้ “อุฏฐาน” กันอีกหลายนัก ต่อไปอีก (สำหรับผู้ที่ยังมีอินทรีย์พละไม่แก่กล้า มีบารมียังไม่สูงสุดจริง ๆ)

เพียรแล้วเพียรอีก สำหรับผู้ยังจะต้อง “เพียร” จริง หรือ คนเช่น “วิปัสสิทัตถุ” หรือ “เนยยะบุคคล” หรือ แม้แต่ “อุกมตติตถุ” ที่ต้องทบทวนอกตั้งหลายอดีตก็เถอะ ! ก็จะต้องมีสภาวะจิตเดินเป็น “มหัคคจิต” ดังตามลำดับ

จนที่สุด ทบทวนย้อนไปมา (อนุโลม-ปฏิโลม) จนไม่ “สำคัญผิด” รู้แจ้งทุกสภาวะ แม้ขั้น “อรุปจิต” ถึงขั้นสุดออกปานนี้ ก็รู้ชัด รู้แจ้ง รู้ยัง ไม่หลง ไม่เลอะ ไม่สับสน ไม่พรั่มว “รู้มั่งไม่รู่มั่ง” นั้นไม่มีแล้ว สงสยก็ไม่มี “อรุปจิต” เช่นนี้ ๆ เองหนอ เรียกว่า อากิญจัญญายตนะ ! เช่นนี้ ๆ เองหนอ เรียกว่า วิญญาณัญญายตนะ ! เช่นนี้ ๆ เองหนะแหละ เรียกว่า อากาสาณัญญายตนะ ! ไม่ “สำคัญผิด” ได้จริงๆ (พ้น “สัญญาวิปัสสนา” ไ้จริงๆ) กำหนดหมายลงถูกตัว ถูกรูป และดับเป็น “ฌาน” ลงสู่สภาวะ “อากาสาณัญญายตนะ **ฌาน**” ก็รู้จริงชัดเจน ! เป็น “วิญญาณัญญายตนะ **ฌาน**” ก็รู้จริงชัดเจน ! เป็น “อากิญจัญญายตนะ **ฌาน**” ก็รู้จริงชัดเจน ! เมื่อไม่ “สำคัญผิด” ใ้ได้ออกปานนี้ เมื่อกำหนดหมายลงไป ในสภาวะแท้ ๆ ในจิตของตนได้ถูกต้อง ออกปานนี้

สัมผัสรู้สภาวะที่หมายเอาได้ ถูกรูปถูกนามจริงๆ ออกปานนี้ ผู้สำคัญมัน
 หมายลงไปได้แต่ๆ จริงๆ ถึงขั้นเช่นนี้แล เรียกว่า ผู้ผ่านพ้นรูปจิตขั้นสุด
 เป็น “แนวสัญญาหาสัญญาตน**ฌาน**” หรือ เป็นผู้ “ความรู้แล้วจริงๆ”
 (เวทียิต) **รู้ใน “สัญญา” ทั้งหมด หรือ “สัญญา” นั้น**
แหละเกิดทำงานเป็น “ตัวรู้แท้-ตัวรียอด” เต็มที่ไม่มีอะไร
ปน ไม่มีอะไรพราง ที่ “เกิด” ก็รู้ในเกิด ที่ “ดับ” หรือ เรียกว่า
 “ไม่มี” ก็ดี เรียกว่า “หลุดพ้น” ก็ดี เรียกว่า “สูญ” แท้ๆ ก็ดี ก็รู้ใน
 สภาพนั้นๆ และรู้แม้กระทั่งว่า **อะไรที่จะยังต้อง “มี” ตาม**
ความเป็นจริงของ “สมมุติสังขะ” อะไรดับสูญไป
แล้วเป็น “ปรมัตตสังขะ”

อันคือ “สัญญา” ของพระโยคาวจรนั้นนั่นเอง เกิด “รู้” เกิด
 “หลุดพ้น” แท้ๆ เป็นสภาวะในจิตของพระโยคาวจรเอง มิใช่คิด
 มิใช่นึก มิใช่เข้าใจแต่เพียงภาษา หรือ รู้ได้แต่เพียงบัญญัติ จึงเรียกว่า “สัญญา
 เวทียิต” อันเป็น “นิโรธ” ขั้นสูงสุดที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 ค้นพบ และสุขุขุมสุด ลึกซึ้งประณีตเป็นที่สุดจริง ๆ จน
 ต้องเรียกว่า “**นิโรธอริยสัง**” เพราะมันไม่ใช่ “นิโรธสมาบัติ”
 เหมือนของใคร ไม่เหมือนลัทธิใดเขาอื่นจริงๆ เรียกวมเต็มคำสั้นๆ
 ว่า “**สัญญาเวทียิตนิโรธ**” เป็นการทำให้ “อนิมิตนิพพาน” ขึ้น
 สุดท้ายปลายจบ เมื่อทำได้ บรรลุแท้ ถึงจุดนั้นจริง ก็เป็น “**สูญญตนนิพพาน**”

ต้องทำ “นิพพาน” ให้รู้ชัด ให้แจ้งชัดในจิตตนให้ได้ออกปานนี้
 เกิด จึงจะเป็นผู้ถึง “**นิโรธอริยสัง**” ได้แท้ เพราะมี “**นิพพานสังคิ-**
กรรมะ” แล้ว กล่าวคือ เป็นผู้ทำ “นิพพาน” ให้**รู้ชัดรู้แจ้งแท้ๆ** แล้ว
 ขนาดใดเรียกอย่างไรก็รู้! ก็ทำได้! เข้าใจ “**ความลงตัว**” ความเป็น “**ตัว**”
 เป็น “**รูป**” ของนิพพานได้ทุกขนาด (ที่จริง “**นิพพาน**” **ไม่มีรูป ไม่มีตัว**
 (เราใช้ภาษา เรียกมันเท่านั้นว่า “**อรหัตต**” อันมาจาก อรห + อัตต คือ “**ตัวของอรห**”

หรือรูปของ อรห) มีแต่สภาวะของนิพพาน ไม่ว่าจะเรียก วิภังขณนิพพานก็ดี
 ตถังคนิพพานก็ดี ปฏิบัติสัทธนิพพานก็ดี นิสสรณนิพพานก็ดี กระทั่ง
 สมุจเจทนิพพานก็ดี ก็เข้าใจแท้ มีสภาวะที่ได้สัมผัสจริงแนใจ ตรูด้วย
 ตนจริง ประมาณ (มัตตัญญู) ได้ด้วยตนถูกระดับ รู้นาหนดกำหนดได้หมายเอา
 ขัดแท้ ไม่เลอะเทอะ ไม่วุ่นๆพราวๆ แต่รู้แจ้งชัดตรงจริงๆ หรืออปปลิหิต-
 นิพพาน ก็ตาม อนิมิตนิพพาน ก็ตาม สุธญญตนิพพาน ก็ตาม ก็เข้าใจ
 แท้ มีสภาวะที่ได้สัมผัสจริง แนใจตน รูด้วยตนจริง) **จึงจะเรียกว่า**
เป็นผู้มี "นิพพานสังคิกิริยา" แท้ คือ เป็นผู้ รู้แจ้ง
รู้ชัด ในอาการในสภาพของนิพพานจริง ๆ

ผู้ผ่านการฝึกแท้ เพียรแล้วเพียรอกรจริง ก็รู้กระจ่างในสภาวะของ
 "นิพพาน" ชนิดต่างๆ ที่เรียกชื่อออกมาหลายๆ ชื่อ นั้น เช่น "วิภังขณนิพพาน"
 อันหมายถึง สภาวะจิตที่มีหยุดมีพักลงได้ มีจิตว่างลงได้ เพราะอาศัยการข่มกด หรือ
 ปล่อยวางได้ด้วยอำนาจทางเจโต หรือ สรัทธา คือ เชื่ออย่างนั้น ทำได้อย่างนั้น
 ไม่รู้เหตุรู้ผลอะไรนัก ก็ตาม (แต่ก็จะต้องเป็นเรื่อง "เชื่อเอา ทางนิพพานที่ถูกแท้" ด้วย
 เท่านั้นนะ ถ้าไม่ใช่ ทางนิพพานที่ถูกแท้ มันก็ไม่เป็นการได้นิพพานแน่ มันก็ไปได้
 ดับจิต หรือ ได้อะไรต่อมิอะไอย่างอื่นไป) เมื่อเชื่อไป ก็ทำตามตะพึดก่อน เป็น
 บทฝึกหัดของพระโยคาวจร ลักษณะหนึ่ง

ซึ่งต่างกับ "ตถังคนิพพาน" อยู่ก็ตรงที่ ตถังคนิพพานนั้น แม้จะหมาย
 ความว่า สภาวะจิตที่มีหยุดมีพักลงได้ มีจิตว่างลงได้ เป็นช่วง เป็นช่อง เป็นโอกาส
 ทำทำได้เหมือนกันกับ "วิภังขณนิพพาน" แต่ "ตถังคนิพพาน" นั้น หมายเอา
 การปล่อยวางได้ด้วยอำนาจปัญญา ผู้ถนัดทางปัญญาใช้เหตุใช้ผลเป็นการปลดปล่อย
 ชงกเป็นบทฝึกหัดของพระโยคาวจรอีก ลักษณะหนึ่ง

เมื่อฝึกหัดทำอยู่บ่อยๆ ทวนแล้วทวนเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่าบ่อยๆ ก็จะเก่งขึ้น
 เป็น "ปฏิบัติสัทธนิพพาน" คือ เก่งเพราะสงบรำงับได้เสมอๆ ชำนาญจนจนเก่ง
 ชนออก

จนเมื่อสลัดได้ทันที พुरुสภาพจิตที่เป็นทุกข์ขุ่น บกัลลคออกได้ปบทันที ก็
เรียกว่า “นิสสรณนิพพาน” เป็นการงานนิพพานให้เกิดขึ้นได้อย่างเชี่ยวชาญงั้น
เอง หมายถึงเป็นผู้มี “วิส” แล้ว หรือ มี “สปีปะ” (คิลปะ) แล้ว แคล้วคล่อง
ว่องไว มีฝีมือเด็ดขาด รวดเร็ว

จนที่สุดที่ทำได้เป็นเด็ดขาดเป็นแน่นอน เป็นแน่แท้อย่างพันสงสัย ก็เรียก
ว่า “สมุจเจตนิพพาน”

ลักษณะของ “ปณิหิตนิพพาน” ก็ดี “อปปณิหิตนิพพาน” ก็ดี หรือ
“นิมิตนิพพาน” ก็ตาม “อนิมิตนิพพาน” ก็ตาม กระทั่งถึง “สุญญตนิพพาน”
ก็ได้อธิบายผ่านมาแล้ว สรุปขั้นตอนของมันอีกที ก็คือ เมื่อเราหลุดพ้นจาก “ปณิหิต
นิพพาน” โดยใช้ภาษา เรียกว่า ต้องให้ถึงขั้น “อปปณิหิตนิพพาน” นั้น
ก็หมายความว่า นั่นแหละคือ การก้าวลงสู่สภาพ “นิมิตนิพพาน” และแล้วเราก็จะ
ต้องหลุดพ้นจาก “นิมิตนิพพาน” เป็น “อนิมิตนิพพาน” ให้ได้ เมื่อถึงขั้น
“อนิมิตนิพพาน” แล้ว ก็ให้เข้าใจในสภาวะนั้นให้เป็นที่แน่ใจ และจะยึดแม้สภาวะ
สูงยอดออกปานนี้ ก็ไม่ได้ ด้วยเหตุบังเอิญมันมากในโลก มันอาจจะทำให้เราเกิด
“นิมิต” เล็ก นิมิตน้อยอีกบ้างก็ได้ตามเหตุตามปัจจัย ก็ให้รู้เท่าทันเหตุ-ปัจจัยให้ดี
เป็นที่สุด และปลดปล่อยให้สู่จุดสูงสุดที่เราเคยได้เคยมีให้ได้อีกเสมอๆ นั่นแหละ
คือ การก้าวลงสู่สภาพ “สุญญตนิพพาน” เป็นจุดสูงสุดที่จะพึงใช้ภาษาเรียก
สำหรับจุดดับ จุดว่าง จุดหมด อันคนจะพึงรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นปัจจุบันในขณะนั้น
เดี๋ยวนี้เดี๋ยวนี้

ผู้ “สมุจเจตนิพพาน” เป็นที่สุด เพราะทำ “นิพพาน” ได้ จนถึงขั้น
“สุญญตนิพพาน” ตั้งแต่อธิบายมาแล้ว แต่ยังเป็นผู้ที่ยังมีขันธ ๕ อยู่ครบ ยัง
ไม่ตายเฝ้า จึงยังเป็นผู้ที่จะต้องพบกับสุขกับทุกข์โดย “สมมุติสัจจะ” อยู่ (โดย
“ปรมาตตสัจจะ” นั้น ท่านไม่ยึดมั่นถือมั่นในสุขในทุกข์ใดๆ ชนิดไม่ก่อให้เกิดโลภะ โทสะ
ในจิตท่านได้แน่ๆ เพราะสันโมหะอย่างแท้จริง จริ่งๆ) แต่เมื่อยังมี รูป-นาม ขันธ ๕
อยู่ ก็ต้องยังมีผัสสะเป็นธรรมดาๆ มีสภาวะมากไปน้อยไป ตามฐานะของสมมุติสัจจะ

ในโลก ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับจะต้องพบปะ ต้องสัมพันธ์สัมพันธ์อยู่จริง เช่น ยังจะต้องมีความทนได้ยาก เมื่อมีการเจ็บปวด เพราะเหตุปัจจัยนั้น (เช่น พระพุทธองค์ทรงบ่นว่า "ปวดหลัง" เพราะไปยืนรอในขณะพระนันทกะเทศนาอยู่นานไปใน "นันทสูตร" สุตตัน. อังคตตร. นวก. ข้อ ๒๐๘ ดังนี้ เป็นต้น) ยังจะต้องทนได้ยาก เพราะป่วยไข้ ยังจะต้องทนได้ยาก เพราะการกระทำ ความเกิด อันจะพึงควร "พยายาม" ยังไปให้ถึงพร้อมตามกาลตามเทศะ จนได้ชื่อว่า เป็นผู้ "กาละ" เป็นผู้ทำ "กาละ" และเป็นผู้ไม่มี "กาละ" หรือ เป็นผู้จบกาละ วางกาละลงได้จริงๆ เป็นที่สุด (อภิลิโก) กล่าวคือ เป็นผู้ "กาละ" ที่ทำความเกิดนั้นๆ อยู่เสมอ แต่ก็เป็นผู้ตายอยู่ "ทุกกาละ" ด้วย หรือ เป็นผู้ "วาง" เสรีจันไปในทุกๆ กาละนั้นๆ ด้วย จึงนับว่า เป็นผู้ "ไม่มีกาละ" แท้ (ผู้มี "อภิลิโก" แล้วในตนจริง) เพราะตนเป็นผู้ "ทำ" เอาเอง และ "ทำได้" จริงด้วย ดังนี้ เป็นต้น ซึ่งมันล้วนเป็นเรื่องของ "สมมุติสังขะ" ทั้งสิ้น อันจะต้องมี "ผัสสะ" เนื่องมาแต่รูปขันธ์-นามขันธ์ที่ยังไม่ตายเนา ส่วน "อุปาทาน" นั้นท่านไม่มีให้มันปรุงปนคนคลุกจิตท่านหรือ! (ท่านไม่มีทุกข์-สุขเป็น "ปรมาตตสังขะ" แล้วจริงๆ ในตน) และ ก็จะต้องเป็น "ความจริง" จริงๆ ด้วยว่า ท่าน "ไม่มี" แน่ๆ ซึ่งบางคนอาจจะ "หลง" ว่า "ตนไม่มี" แล้ว แต่ตนเองจับไม่ได้ ไล่ไม่ทัน ก็เลส-อุปาทานนั้นๆ ของตน เท่านั้น จึงเป็นเรื่องของความมอดแห่ง "ญาณ" และความเยี่ยมแห่ง "วิมุติ" ที่แท้ที่จริง อย่างต้องรู้อเองเห็นเอง สัมผัสเองเป็น "ปัจเจกตัง" เป็น "สันตสิทฺธิโก" ให้ได้จริงๆ (ผู้โกหกตนเอง ก็คือ "คนขี้โกหก" อยู่นั่นเอง และมีบาปหนักก็เพราะพาลหลอกคนอื่น ๆ เขาด้วย)

พระอริยเจ้าผู้ได้ผู้ถึง "สมุจเจตนิพพาน" ผู้บรรลุ "สุญญตนิพพาน" แท้แล้วจริง แต่ยังไม่ตายเนา ต้องพบกับสภาวะดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้นเป็นต้น ก็ชื่อว่า ผู้ถึงขั้น "สุอุปาทิสถนิพพาน" เป็นพระอรหันต์เป็นๆ พระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่ ส่วน "อนุอุปาทิสถนิพพาน" นั้นคือ พระอรหันต์ตายเนาลงจริงๆ หมดการรวมตัวของธาตุขันธ์กันแล้ว แม้แต่ "สมมุติสังขะ" แห่งร่างแห่งกาย ก็แยก ก็ไม่เหลืออีก ทุกข์สุขตามสภาวะแห่งสมมุติสังขะใดๆ ก็ไม่มีอีกเลยจริงๆ

พระอรหันต์ที่ปล่อยวางสนิทสนม และดับสิ้นพร้อมทั้ง “อุปาทิเสสนิพพาน” ทั้ง “อนุปาทิเสสนิพพาน” บริบูรณ์ ก็เรียกว่า “ปรินิพพาน” คือ นิพพานแบบหมดถ่วงบริบูรณ์ ครอบรอบเต็มนิพพานแท้ มีได้เป็นได้กับพระอรหันต์ที่ปล่อยวางสนิทสนมจริงๆ กับ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เท่านั้น ส่วนพระโพธิสัตว์ นั้น ต่อให้บรรลุเป็นพระบรมโพธิสัตว์ มหาสัตว์ชั้นใดๆ ก็ตาม ถ้าท่านไม่ดับธาตุขันธ์ ให้ถึง “อนุปาทิเสสนิพพาน” เป็นสุดท้ายจริงแท้ ก็ยังไม่ได้ชื่อว่า ถึง “ปรินิพพาน” ก็เป็นจริงทั้ง ๒ ฝ่าย คือ เป็นจริงทั้งฝ่ายยึด “อรหันต์” เป็นที่สุด เช่น ฝ่าย “เถรวาท” เป็นต้น และเป็นจริงทั้งฝ่ายยึด “โพธิสัตว์” เป็นที่สุด เช่น ฝ่าย “มหายาน” เป็นต้น ก็ไม่ใช่ของแปลกประหลาดอะไร และพระโพธิสัตว์ ที่มีภูมิแห่ง “อรหันต์” บริบูรณ์แท้แล้ว ท่านจะ “ปรินิพพาน” เมื่อใดชาติใดๆ ก็ย่อมได้ ท่านจะไม่ “ปรินิพพาน” ก็เรื่องของท่าน

ผู้รู้ จะ “รู้” ความเป็นโพธิสัตว์เอง จะ “นิพพาน” ตามขั้นตามภูมิแห่งความเป็นพระโพธิสัตว์ หรือ พระมหาสัตว์ของตนเอง และจะ “ปรินิพพาน” อย่างพระอรหันต์ หรือ อย่าง “สัมมาสัมพุทธเจ้า” เอง ตามสมรรถนะแห่งขั้นนั้นๆ เอง แล ถ้าขั้นนั้น *ไม่สำคัญผิด* ไปหลงเข้าใจเอาว่า พระโพธิสัตว์ คือ ปุถุชน หรือ นักสร้างนรกก่อทางโลกๆ แล้วขั้นนั้นก็ยังเป็นได้แค่ปุถุชน หรือ นักก่อนรกสร้างอย่างคนโลกๆ อยู่เท่านั้นจริงๆ ถ้าหลงผิดดั่งกล่าวนี้ ก็ไม่มีทางได้ถึง แม้เพียงแค่ “นิพพาน” ใดๆ ใดๆ แน่ๆ อย่าไปพูดถึง “ปรินิพพาน” ให้บวชการเลย (เพราะทฎฐียังไม่ “สัมมา” และกรรมก็ไม่ถูก “มรรคอรียสัจ” ด้วย)

ผู้ “ฉาน” ขึ้นสูงสุด มี “วุฏฐาน” และมี “อุฏฐาน” ที่แท้แน่จริง จะไม่ลังเล จะไม่สงสัย จะไม่ข้อง ไม่ติดไม่ยึดใดเลยจริงๆ แม้แต่การ “ข้อง” แค่เพียงใน “ใจ” ก็จะไม่มียุขในคำอธิบายนี้ จะพ้น “วิจิกิจฉาสังโยชน์” เป็นที่สุดแห่งที่สุด” ไปได้เลย (คือยังงี้ก็ไม่สงสัย ไม่แคลงใจอีกเลย) และถึงซึ่ง “นิพพานแท้ๆ แน่ๆ” (คือไม่ข้องจริงๆ)

คำว่า “**ฉาน**” จึงไม่ใช่ “**สลเลข**” หรือ ไม่ใช่บทปฏิบัติ แต่เป็น
 ภาวะแห่ง มิใช่สภาวะของ การขจัดอยู่ การเกลายอยู่ แต่เป็นสภาวะว่างลง เขา
 แล้ว ไม่ใช่สภาวะ “**มรรค**” ที่หมายเอาว่า “**มาก่อน**”
 แต่เป็นสภาวะ “**ผล**” ที่หมายเอาว่า “**ทีหลัง**”

จงสำคัญในสภาวะ “**ก่อน**” และ “**หลัง**” ให้ชัดๆ

“**ฉาน**” เป็นตัว “**สันติ**” จริงๆ มิใช่ตัว “**ปฏิกิริยา**” เป็นตัวเปลือง
 จริงๆ มิใช่ตัวเพิ่มบพเพิ่มบาทขึ้น แต่เป็นตัวผ่อนลง คลายลง หยุกลง หมดลง น้อย
 เรืองลงแล้ว

“**ฉาน**” ไม่ใช่ “**มรรค**” จริงๆ “**ฉาน**” นั้นเป็น “**ผล**” เป็นจรณะระดับ
 ท้ายสุดในจรณะ ๑๕ “**ฉาน**” เป็น “**สัมมาสมาธิ**” ระดับสุดท้ายจริงๆ ในองค์มรรค
 ทั้ง ๘ “**ฉาน**” ไม่ใช่ “**ญาณ**” แต่ “**ฉาน**” เป็น “**วิมุตติ**” (“**ฉาน**” คือ ความ
 เป็นเจ้าของ การเผา หรือคือ ผลการเผา “**ฉาน**” ไม่ใช่ผู้ทำการเผา) “**ฉาน**”
 ไม่ใช่การงาน “**ฉาน**” คือ หยุกลง คือ เลิกได้ คือ เขาไป คือ บรรเทา คือ
 ขาดไปแล้ว คือ ไม่มีอารมณ์อย่างนั้นๆ แล้วในจิต คือ หมดเรื่องหมดราวกับเรื่องนั้น
 บ้างจันนั้น แต่ผู้มี “**ฉาน**” คือ ผู้ทำการงานอะไรก็ได้อยู่ที่เดียว แม้จะทำงาน
 เกี่ยวข้องอยู่กับ “**บัจจย**” (ต้นเหตุหรือตัวเหตุ) ที่เคยทำให้เราโลภ เราโกรธ มาก่อนนั้น
 ก็ยังได้ เมื่อคนผู้นั้นจิต “**สมุจเฉทวิมุตติ**” แล้วจริง หมดโลภะ หมดโทสะ กับบัจจย
 นั้นๆ แล้วสนิทจริง ในจิต ก็จะเหลือจิตบริสุทธิ์ทรูยเห็นจริง ทำงานอยู่กับบัจจยนั้นๆ
 เป็น “**ฉาน**” ที่วางเฉยขาดสนิทได้ เป็น “**สัมมาสมาธิ**” แท้แล้วแน่ จะไม่ต้องหลับตา
 -ปิดหู หรือ ว่างหนสิ่งนั้นเรื่องนั้นโดยไม่มีเหตุผลเลย จึงจะเรียกว่า “**สมาบัติ**”
 หรือ “**ฉานสมาบัติ**” แท้จริง อันหมายเอาว่า **เกิดอยู่เนื่องๆ** (ไม่ใช่หนานๆ
 ทำเอาสักที) เพราะ “**สมาบัติ**” มาจากรากศัพท์ **สม** + **อาบัติ** **สม** = อยู่เนื่องๆ,
 เสมอๆ **อาบัติ** = “**เกิด**” (ซึ่งเป็นการเกิดที่มีเชิงชี้ชัดอยู่ในที่อย่างลึกซึ้งยิ่งๆขึ้นไปอีก)

ถ้า “**ฉานสมาบัติ**” ไต่ จะมีได้เป็นไต่กมแต่ตอนไปนั่งหลับตาเข้า จึงจะมีได้

เป็นได้ มันก็ไม่ “เกิดอยู่เนืองๆ” เท่า “มานสมาบัติ” ที่มันได้เป็นได้เกิดอยู่ตลอดเวลาทั้งลมตาหลับตาแน่ๆ เมื่อเป็นเช่นนั้น ก็อย่างไรหนละ ? จึงจะเป็น “สมาบัติ” ที่คือ เกิดอยู่เนืองๆ แท้ หรือ ถูกกว่ากัน !

ดังนั้น ถ้าใครไปนั่งหลับตาเข้าแล้วก็ทำตนให้มี “จิต” สงบ ระวังปลง หยุดนิ่งลงไปได้ (ไม่ว่าจะใช้อุบายวิธีใดๆก็ตาม) แล้วจะกล่อมเกล้านับว่า “มาน” ก็ดีเหมือนกัน เรียกผู้มีจิตสงบ จิตระงับจากกิเลสนิวรณ์ต่างๆ ชั่วคราวนั้นว่า เป็นผู้ “มาน” ก็พอได้ แต่จะเป็น “มาน” ที่ไม่เปรื่อง “ญาณ” เป็น “มาน” ที่ไม่รู้ชั่ว(อกุศลธรรม) ไม่รู้ดี(กุศลธรรม) แท้ๆ ชัดกระจะกระจ่างมีองค์ประกอบครบ ครันภาวะ รู้กิเลส รู้ต้นหาของตน รู้ความคิดความยึด (อุปาทาน) ของตนไม่กว้างขวางและยับยั้งน้อยไป ไม่ได้ตัดถูกตัวกิเลส ไม่ได้ฆ่า(ปะทาน) ถูกสภาวะของต้นหา บัจจุบันทันใดในโลกกว้าง ไม่รู้ “สมุทัย” ของโรคแท้ได้มากและแม่นยำ เป็นแต่เพียงการได้สัมผัสกับปัจจุบันธรรมที่แคบๆ จุดเด่นที่ได้สำคัญก็คือ เป็นกรรมวิฆเนตต์หนึ่งที่จะก่อให้เกิดความสงบ การพัก การระงับงานของจิตลงให้ได้ดีขึ้นได้ง่ายๆเท่านั้น เป็นการผูกจิตไว้ หรือ หลอกจิตไว้ให้หยุดให้หนึ่งเป็นสมณะละก็อย่างจริง แต่มิใช่ “สติปัญญา” และจะใช้ให้เป็นประโยชน์ทาง “วิปัสสนา” ได้ไม่ง่ายดาย จิตที่ระงับ จิตที่หยุดลงนั้น ก็เพราะหลอกล่อเอาอุบายมาจูงจิตให้มาสนใจในจุดหนึ่งไปแท้ มิใช่หยุดเพราะรู้เท่าทัน “ผัสสะ” จากทวาร ๕ ทวาร ๖ แล้วก็ได้หัดปล่อยจิต หัดวางจิต หัดหยุดจิตได้ จนไม่หวั่นไหว สงบอยู่จนนิ่ง ไม่สะเทือนสะท้อต่อผัสสะ นั้น อย่างมีปัญญาชัดทั้งทำได้อย่างจริง หยุดจิตได้แท้ มิใช่ ! จึงไม่ใช่ “ผล” ของวิปัสสนาโดยตรงแต่เป็นผลสมณะ “ดีขกลม”

หรือถ้าจะเปรียบก็เช่น เราต้องการฆ่าสัตว์พิษร้ายที่ซ่อนตนอยู่ในบ้านชั้นดี หลังหนึ่ง เราก็เล่นเอาไฟเผาบ้านหลังนั้นทิ้งหลังทิ้งเสียเลย ซึ่งก็จริง สัตว์พิษร้ายนั้นอาจตาย แต่ “บ้าน” ที่มีประโยชน์ใช้งานได้อย่างดีมีค่า ไปเผามันทิ้งเสียทำไม ? ฉะนั้นใดที่ฉันทัน ก็กับการมานั่งหลับตาดับ “จิตไปทั้งจิต” ให้มันหยุดมันไม่รับรู้อะไร จึงมิใช่ “มาน” อันเป็นผลของวิปัสสนาหรือสติปัญญา (จิตมันมีประโยชน์ใช้งานได้อย่างดีมีค่า จะไปดับมันทิ้งเสียทำไม ? เลือกจับเอาแต่สัตว์พิษร้ายมาฆ่า

หรือคือ เลือกร่านกิเลส - ตัณหา - อุปาทาน ให้ออกให้ถูกตัวแล้ว ดับแต่เฉพาะ
กิเลส-ตัณหา-อุปาทานนั้นเถิด !)

เมื่อจิตสงบ (อันไม่เป็นไปตามแบบสติบัญญัติ) จะเรียกว่า “ฌาน” ก็ได้ ซึ่งเขาก็เรียก “ฌาน” กันนั้นแหละ และออกจะเป็น “ฌาน” ที่แพร่หลายกว้างขวางเสียด้วย แต่เป็น “ฌานขี้ม” หรือ “ฌานชั่วคราว” ไม่ใช่ “ฌานแท้” หรือ “ฌานถาวร” อะไรดอก ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว ซึ่งที่แท้ก็คือ ผลของการถูกสะกดจิต (hypnotized) หรือ ที่เรียกกันในภาษาอังกฤษว่า trance หรือ ธิยาน อันนิยมเรียกกันในญี่ปุ่นในจีน คือ สภาพของจิตเคลิบเคลิ้ม หรือ จิตที่ถูกสะกดไว้ให้ดับดิ่งนิ่งหยุดจริงๆ จะด้วยการให้ผู้อื่นสะกด หรือ ตนสะกดตนเองเอาเองก็เหมือนกัน และแท้จริงนั้น trance ที่จะดีเยี่ยม ก็จะต้องมุ่งไฟให้เกิด sense คือ จะต้องให้มีสติ มีความรู้สึก มีความสำนึก หรือ เกิดความฉลาด เกิดรู้อย่างขึ้น นั่นเอง จึงจะเป็น “วิปัสสนา” จะมีไม่ว่า ทำตนให้เข้าสู่ความสันสติ สมบูรณ์อยู่ในความไม่รู้สึก หรือ โง่งๆ ทึบๆ บำๆ เป็น senselessness หรือ senselessly แน่ๆ จะต้องมุ่งมาดให้เป็น sensible หรือ sensibly คือ มีสติ, รู้จักเหตุผล, รู้ความสมควร หรือ รู้สำนึก, รู้ตัวรู้ตน, เห็นชัด นั้นแน่ๆ trance ซึ่งคือ การถูกสะกด ความไม่รู้สึกตัว จึงอยากจะมี sense จึงดิ้นรนเป็น sense ลัทธิ trance จึงเห็นดีเห็นชอบที่จะเป็น sense ยิ่งกว่าจะได้ชื่อว่า trance อยู่เท่านั้น ดังนั้น แม้จะสะกดจิต หลับตาทำมาอย่างไร ถ้าไม่ “มีฉันทิภูมิจิต” หลงคิดดับจิตเสีย ก็จะมามุ่งสู่ความเป็น sense กันทั้งสนหมด หนักเข้า ก็เลยเอาแต่ ความฉลาดเอาแต่ “ความรู้ตึกนึกคิด” ขัด ลัทธินี้ จึงจะมาจบอยู่ที่ sense แล้วก็เพนเขยนกันเป็น Zen ในทุกวันนี้ นั่นแหละ เรื่องของ “ฌาน” ใดๆ ที่มันไปๆ มาๆ ระหว่าง “คิดๆ-หยุดๆ” หรือ “พุ่งๆ-ดับๆ” หรือ “รู้ๆ-โง่งๆ” มันก็เป็นไปกันถึงปานนี้

และโดยรายละเอียดแล้ว trance ก็ไม่ใช่ sense (หรือที่เรียกกันว่า “เซ็น” อันก็เกี่ยวข้องกับคำว่า “ฌาน” จริง ซึ่งเขาอธิบายกันว่า “เซ็น” มาจากคำว่า “ฌาน” เสียด้วยซ้ำ ที่เป็น “นิกายเซ็น” และกันับถือกันว่า คือ ศาสนาพุทธนิกายหนึ่ง) เพราะ

trance นั้น เน้นหมายไปข้างความพักของจิต ความหยุดรู้เอาเสียด้วย ถ้าจิตจะทำ
งาน หรือ ส่งการ ก็เป็นไปอย่างไรสำนึก หรือ ไร้สติสัมปชัญญะ ส่วน sense นั้น
เน้นหมายไปข้างความรู้ ความลึกแหลมของความรู้ อันมี “จุดโน้มน” ไปคนละทางอยู่
กล่าวคือ trance นั้น ไปข้าง “วิมุตติ” หรือ ดับ และ sense นั้น ไปข้าง “ญาณ”
หรือ เกิด ซึ่งจิตที่บรรลุธรรมของพุทธศาสนาแท้ จะต้องมั่งทั้งสองอย่างนี้อยู่พร้อม
กัน มีทั้ง trance และมีทั้ง sense หากมีแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็เป็นแค่
“ฌานขี้ม” หรือ “ฌานที่ยังไม่แท้” ยังไม่บริบูรณ์รอบเท่านั้นเอง

“ฌาน” แท้ๆของพุทธที่จริง จึงไม่ใช่แค่ “ผลของการถูกสะกดจิต”(trance)
และไม่ใช่แค่ ปัญญาที่คิดเก่ง รับสัมผัสได้เร็ว แยกแยะวิเคราะห์ที่วิจัยได้ลึกแหลม
แต่ถ่ายเดียว (sense, sensitive) แต่ต้องมีทั้ง 2 สภาพ จริงๆ (อุกโตภาควิมุตติ)
เกจิอาจารย์ที่ถนัดกับคนละส่วนคนละสภาพ **ซึ่งเป็นผู้ยังไม่บรรลุแจ้ง**
แห่งทะเลสุขเป็นที่สุด ก็เอาไปใช้กันอย่างไม่ถ่วงรอบ จึงเป็น
“ฌาน” กันคนละแบบ ดังที่เห็น เป็นอยู่กันในปัจจุบันนี้ คือ “ฌาน” ที่โต้งสุด
ไปแบบ “เซ็น”(sense, Zen) กับ “ฌาน” ที่โต้งสุดไปแบบ “อัสถัญญ์”(trance)

ซึ่ง “ฌาน” แบบเซ็น ในทุกวันนี้ ก็ขอให้เข้าใจด้วยว่า คือหมายเอา
การบดเบ้า หรือ ทำให้สงบราบลงได้ด้วยวิธีเซ็นนั้น ก็มีการดัดแปลง บรรเทาหลงได้
เหมือนกัน แม้ด้วยเพียงการใช้เหตุผลทาง “ความนึกคิด-ความรู้” แต่ “ชั่วคราว”
ยิ่งจริงๆ มีระยะสั้นกว่า และมีทั้งน้ำหนักในการลดการฆ่ากิเลสในจิตได้เบากว่า
“ฌาน” แบบนั่งหลับตาด้วยซ้ำไป พวกคนสายปัญญา หรือ เรียกว่า
“วิตักกะจวิต” จะสั่งสม “ฌาน” ด้วยวิธีนี้ก็คิด ใคร่ครวญ วิเคราะห์ (คล้ายพวก
“วิปัสสนา” หรือ “สติปัฏฐาน” ยังกะอะไรดี) เป็นพวก sensitive หรือ sense (เซ็น)
เอาจริงๆ มากๆ เขาก็เป็นพวก senselessly, senselessness คือ สติเฟื่อง, คิดเลอะๆ
บ้างๆ บอๆ, โง่เลยเถิด, โง่ฟุ้งซ่าน (ซึ่งไม่ใช่โง่ทึบ, โง่ไม่คิดไม่รับรู้ อันเป็นเรื่องของพวกเขา
สาย trance คอกณะ!) เอาด้วย อะไรๆ ก็ “ว่าง” อะไรๆ ก็ “ไม่มีตัวตน” อะไรๆ
ก็ถวน “ไม่มีอะไร” กลายเป็นเขาจะอยู่ด้วย “ความพอใจแห่งตน” (ชิปปัฏระกุธหนึ่ง)

แต่ก็ “ทำอะไรๆ” อยู่ วนน้อยบ้าง วนมากบ้าง ทำอะไรๆ ก็ไม่รู้จักรกรรม ไม่มี
 บัญญารู้ “ผลของกรรม” ฆ่าคนก็ฆ่าว่างๆ, เสพกามก็เสพด้วยจิตว่าง ดังนั้น เป็นต้น
 มากไปด้วยกรรม มากไปด้วย “วาทะ” ที่คนได้ จนหา “ความลงตัว” หาที่จบหยุด
 ที่หยุด ที่พอจริง ณ ที่ไหน ไม่ได้เลย และหรือ ถ้า “หลงตน” หนักๆ เข้า จะไม่
 นิยมพวก trance พวก “ฉาน” นั่งหลับตาไปเลย (แต่แท้จริง นิกายเช่นเขาที่เอานั่ง
 หลับตาก็มีด้วย อนุชนรุ่นหลังต่างหากมาแบ่งแยกกันเอง) แล้ว “ฉาน” แบบ
 trance กับ “ฉาน” แบบ sense จึงเถียงกัน ชัดกัน เป็นปฏิปักษ์กัน เพราะความมี
 แนวโน้มไปคนละสภาพคนละแนวตั้งกล่าวแล้วนั่นเอง

“ความไม่รู้” (อวิชชา) หรือ “ความรู้” (วิชชา) ใน “ฉาน” ที่
 เกิดอยู่กับสภาพ “ลัมตา” และ “ความไม่รู้” (อวิชชา) หรือ “ความรู้”
 (วิชชา) ใน “ฉาน” ที่เกิดอยู่กับสภาพ “หลับตา” จึงมีได้เป็นได้อยู่ ดังนี้

นัตถิ ฉานัง อปัญญาสสะ นัตถิ ปัญญา อมายิโน

ฉานย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีปัญญา ปัญญาย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีฉาน

ยัมहि ฉานัญจ ปัญญา จ สเว นิพพานสันติเก

ฉานและปัญญาด้วย มีในผู้ใด ผู้นั้นปฏิบัติไถล้นนิพพาน

(บาลี พระพุทธภาษิต พระธรรมบท ภิกขุวรรคที่ ๒๕ เรื่องสัมพหุลภิกขุ)

นอกจากจะได้ทราบชัดขึ้นอันเรื่อง “ฉาน” กับ “ปัญญา” จากพระพุทธพจน์แล้ว
 ข้อสังเกตในคำตรัสนี้ ยังมีอีกคือ แต่ “ผู้ปฏิบัติไถล้นนิพพาน” ก็ยังได้ชื่อว่า มี “ฉาน”
 มี “ปัญญา” แล้ว แล้วผู้มีนิพพานบริบูรณ์ หรือ ผู้ได้ชื่อว่า พระอรหันต์ แล้วแท้ๆ
 จะวนกลับไปไม่มี “ฉาน” กันกระนั้นหรือ ?

— บทที่ ๒๒ —

ทีนี้เราจะมาอธิบายเน้นซ้อนเข้าไปหา **"ฌาน"** แบบหลับตา แบบ trance กันคู่อีก เมื่อสะกดจิตแล้วได้ trance หรือ นั่งหลับตาบำเพ็ญ (ด้วยอุบายอย่างไรก็ตาม) แล้วได้ **"ฌาน"**

ต่อจากนั้น ก็เอาจิต หรือ เอา **"ฌาน"** นี้ไปเล่นให้มันทำโน่นทำนี่ อันนิยมเรียกกันว่า **"อภิัญญา"** เช่น ให้มันฝึกหัดก่อนนั้น สร้างนี้ ด้วยพลังอำนาจจิต เกิดผล "มากทางวัตถุ" หรือ "ใหญ่ด้วยรูปธรรม" หรือ วิจิตรพิสดารมากแ่งใน "ภาพนิมิต" ต่างๆ หรือ มหัศจรรย์พิลึกประการต่างๆ ที่ไม่ใช่ "วิมุตติ" หรือ "ญาณทัสสนะ" แห่งพุทธธรรม ก็เรียกว่า **"อิทธิวิธี"** ได้ด้วย เช่น

ให้มันรับรู้ทางเสียง ทางกลิ่น ทางรูป ทางรส ทางสัมผัส อะไรต่างๆ ได้พิเศษ ละเอียดเกินกว่าคนธรรมดาๆ จะสามารถรู้ได้ง่ายๆ ที่เรียกว่า **"โสตทิพย์"** ก็คือ **"อิทธิวิธี"** คือ มี **"วิธี"** ในการทำให้เกิด **"ความเก่ง"** (**อิทธิ**) ซึ่งเก่งเกินคนปกติ นับเป็นเรื่องน่าทึ่ง อัจฉริยะในเรื่องเกี่ยวกับเสียง กับกลิ่น กับรส กับรูป กับสัมผัส อันสุขุมละเอียดยิ่งไปกว่า **"รูปโตๆ"** หรือ **"สภาพใหญ่ๆ"** (**โอฬาริกอัทธา**) เป็นดิน น้ำ ไฟ ลม ขน ไปอีก

ให้มันรู้คลื่นจิตของคน รับรู้นิมิต รูปนิหิต หรือ รู้อรูป-อรูปในจิตของใครๆ ได้ ที่เขาก็พากันเรียกว่า **"เจโตปริยญาณ"** ซึ่งก็ยั้งคือ **"อิทธิวิธี"** คือ มี **"วิธี"** ในการทำ **"ความเก่ง"** อยู่ก่อนนั้นแหละ แต่ตอนนั้นเก่งขึ้นไปถึงขั้น **"อสรระ"** ชนิดที่เรียกว่า **จิตว่า วิญญูญาณ (เจโต)** แม้แต่จิตจะคิด จิตจะเกิดอาการอย่างไร มี นิมิตขันธ์ในใจอย่างไร ก็อาจรู้ อาจเห็น อาจจับได้ไต่ทัน เป็นเรื่องของความละเอียด สุขุมที่ยิ่งๆ ขนไปอีก เพราะจิต เกิด-ดับ เร็วยิ่งกว่าเสียง กว่ารส ฯลฯ

หรือจะหยั่งไปรู้ตาม ความเคยเกิด ในรูปเก๋าร่างเก๋าย้อนไปอีก ได้มากมาย
เท่าใดๆ อย่างใดๆ ที่เรียกว่า **“บุพเพนิวาสานุสติญาณ”** ก็ยังคงคือ
“อิทธิวิธี” โดยนัยเดิม แต่มันยิ่งเก่งหนักขึ้นไปอีกชั้น คือ ย้อนหลังไปชั้นเอาสิ่ง
ที่เคยมี ผ่านมาแล้ว นำมาประกอบเป็น **“รูป”** ขึ้นมาดู ขึ้นมาเห็น ก็ได้ เหมือนจริง
ตรงกับของเดิมจริง ๆ เอาเสียด้วย (แต่ถ้าไม่เก่งจริง ก็จะตรงบ้างบางส่วน ไม่ตรงบ้าง
ในบางส่วน) ถ้าขั้นรูปขึ้นมาเห็นขึ้นมารู้ได้จริง ก็เรียกว่า มี **“มโนมยอัตตา”**
(รูปที่ปั้นขึ้นในจิต จนเห็น จนสัมผัส **“รู้”** ได้เองชัดๆ ราวกับรูปที่เห็นที่สัมผัสด้วยทวารทั้ง
๕ ข้างนอกทีเดียว) แต่ไม่ใช่ของเก่าของเดิมจริงตอก! เป็นของที่ปั้นขึ้นใหม่จริงๆ
อย่าไป **“หลงผิด”** ว่า เป็น **“ของจริง”** ของเก่าอันเดิมอันนั้น ให้เป็น **“อัตตา”**
เป็น **“นิจจัง”** อยู่ เป็นอันขาด

และจะรู้แม่ของผู้อื่น คนอื่น ว่า รูปเก๋าร่างเก๋าของใครๆ เป็นอย่างไร ใคร
จะเกิด ใครจะตายเป็นอย่างไร เป็นอะไรๆ ก็รู้ได้ ที่เรียกว่า **“จุตูปปาต-
ญาณ”** ก็ยังคงคือ **“อิทธิวิธี”** และมันเก่งสุดยอดไปจนรู้ ความเกิด-ความดับ
ของสิ่งที่ปั้น **“รูป”** เป็นกายแห่งสรรพสิ่ง รู้ได้แม่แต่กายละเอียด-กายทิพย์ อันเรียก
ว่า **“อรูปรมยอัตตา”** (คือ ไม่จำเป็นต้องปั้นขึ้นเป็น **“รูป”** ชัดๆ ให้ **“รู้”** เหมือนเห็นด้วย
ตา ได้ยินด้วยหูจริง ก็ได้ ก็สามารถรู้ตัว รู้ตนของความเกิด-ความดับของสิ่งนั้น อันนั้นได้
แล้ว) แต่ยังไม่รู้ความสัมพันธ์ของ **“นามธรรม”** หรือ ไม่รู้ความสัมพันธ์ของเวทนา
ไม่รู้อารมณ์ของธรรมในธรรม จนสุดยอด **“อภิธรรม”**

“อภิญา” ทั้งหลายอย่างที่กล่าวมาแล้วนี้ล้วน **ไม่เรียกว่า “ฌาน”**
ไม่เป็น **“ทิฐฐธัมมสุขวิหาร”** เรียกว่า เอาจิตไปสร้าง เอาจิตไปก่อเป็น **“อุฏฐาน”**
ไม่ใช่ **“วุฏฐาน”** จึงทำความเข้าใจให้ชัดๆ

และถ้านำ **“อุฏฐาน”** ทั้งหลายนั้นๆ หรือ **“อภิญา”** ดังกล่าวทั้ง ๕ นั้น
ไปให้เกิด **“วุฏฐาน”** ได้จริง หมุนรอบเชิงซ้อนเข้าไปอีก กล่าวคือ เพราะใช้
“อภิญา ๕” เหล่านี้ ช่วยตัดกิเลส ลดตัณหา ได้แท้ ก็ยังเป็น **“ผล”** บ้าง
เรียกว่า เป็น **“ผล”** ทางอ้อม คือ ใช้ **“ฌานยัม”** ช่วยให้เกิด **“ฌานแท้”**

ซึ่งจะเกิดจาก “อิทธิวิธี” แบบโลกีย์ เช่น ไปทำเหาะเหินเดินอากาศ หายตัว แปลงกายอะไรต่างๆ ฯลฯ อันเป็น “อิทธิปาฏิหาริย์” แล้วจะมี “ผล” ย้อนทวนมาช่วยให้ตัดกิเลส ลดตัณหา นั้นมันเป็นไปได้ยากยิ่งเหลือเกินสำหรับตน หรือสำหรับพระโยคาวจรนั้นๆ เพราะโดยสภาพแล้ว มันเป็นภัยเป็นโทษแก่ตนโดยตรงแท้ๆ ก็ว่ามันก็มีแต่จะเพิ่มกิเลส เต็มตัณหาชัดๆ เนื่องจากว่ามันจะหลงยินดี ยึดความเก่ง ทิດความสามารถนั้นๆ ยิ่งขึ้น และจากนั้น ก็จะมี “สรรเสริญเยินยอ” เป็นกิเลสประดังประเดเข้ามา แล้ว “ลาภ-ยศ” ก็จะตามเข้ามา ทับถมทำให้หมองโง่งอยู่กับ “โลกธรรม ๘” อย่างหลักเลียงไม่ได้เลย

“อิทธิวิธี” ที่แปลกันมาจากภาษาบาลี แบบ “บุคคลาธิฏฐาน” อย่างนั้นนั้น จึงฟังเผินๆ จะเข้าใจง่ายมาก แต่ถ้าจะให้แจ้งชัด จะเรียนรู้หยั่งลึกกันถึงขั้น “ธรรมในธรรม” จนถึงขนาดเป็น “อภิธรรม” หรือ จนให้จิตตั้งขึ้นเป็นฐานสูง เป็นตำแหน่งอันยิ่ง สูงุ่ธรรม ถึง ธรรม นั้นดี มันแสนยากเป็นที่สุด

การแจ้ง “ธรรมในธรรม” นั้น เรียกอีกเป็นภาษาอื่นๆ ว่า แจ้ง “ธรรมาธิฏฐาน” (ธรรม+อิ+ฐาน) หรือ แจ้ง “ธรรมกาย” แจ้ง “ธรรมภูมิ”

ผู้จะแจ้งธรรมเห็นธรรม (เท่ากับเห็นตถาคต) ถึงธรรม เป็นธรรม (เท่ากับบรรลุพุทธหรือเกิดญาณเกิดวิมุตติ) นั้น จะเข้าใจ “บุคคลาธิฏฐาน” ดี แม้จะมี จะได้ จะเป็นใน “บุคคลาธิฏฐาน” นั้นๆ หรือ จะไม่มี ไม่ได้ ไม่เป็นใน “บุคคลาธิฏฐาน” นั้นๆ ก็ตาม ก็จะไม่ค่อยย่อใจ ไม่ริษยา ไม่แข่งแข่งกับคู่แข่งใดๆ ไม่ยินดีจนร้าย เมื่อผู้ันได้ “ธรรมาธิฏฐาน” หรือ เห็นธรรม เป็นธรรมแน่ๆ ในจิตแล้ว จริงแท้ มีญาณแท้ๆ (ที่ถูกต้องเป้าหมายของพุทธ) และมีวิมุตติแล้วแท้ๆ แต่จะมีใช้ว่า เพียงแค่เห็น “รูปกาย-ภาพกาย” เท่านั้น ก็หลงกันว่า เป็น “ธรรมกาย” เป็น “ธรรมภูมิ” หรือ เป็น “ธรรมาธิฏฐาน” เลยดอกนะ ! ที่แท้แล้วต้องเป็นถึงขั้น “นามกาย” หรือ มี “อิทธิปัญญา” หยั่งรู้พร้อมใน “สภาพจิตแท้” นั้นๆ อย่างแจ้งทะลุสิ้นวิจิกิจฉาจริงๆ

และจะไม่ใช้ "ธรรมกาย" ง่าย ๆ ใดๆ แคบรูป บ้างอะไรต่อมิอะไรขึ้นมาดู มาเล่นกัน เป็น "ภาพนิมิต" เป็น "มโนมยอิตตา" (อิตตาภาพ) กันเป็นวรรคเป็นเวร แล้วตกลงมกันเอาว่า เป็น "ธรรมในธรรม" หรือ ถึง "พุทธธรรม" แล้วหลงผิดเป็นการเห็น "ตถาคต" เป็นอันขาด จึงทำความเข้าใจผิดๆ

"การทำความเข้าใจผิดๆ" จนรู้งเห็นยัง เป็นสังขธรรมที่จริงจนๆ ได้แท้ๆ นั้นแหละ คือ การทำ วิปัสสนา จนให้เกิด "ญาณ" อันเรียกว่า "วิปัสสนา-ญาณ" หรือ เรียกว่า "ญาณทัสสนะ" ซึ่งเป็น วิชชา หรือ อภิญญา ลำดับต่อขึ้นมาจาก "ฌาน"

และจากการได้รู้ง ได้เห็นยังจริงแจ่มแล้วชั้นหนึ่ง ในสังขธรรม ต่อจากนั้นก็ต้องทำให้เป็นจัน ใน "จิต" (มโน) ของเรานั้นแหละ เป็นได้ ลดได้ ละได้ หรือว่างจากกิเลสได้ มีผลถึงขั้นผู้ทำ ผู้เป็นเองจะรู้ของตนว่า จิตเราเป็นได้แก่พิเศษชั้นกว่าก่อนจริง ๆ มันสามารถ อดได้ ทนได้ หรือ สงบรับต่อกิเลสวันนั้นๆ ได้ แม้จะกระทบสัมผัสอยู่ ต่อปัจจัยที่ขู่กิเลสนั้นๆ เราก็ไม่หวั่นไหว ไม่มีกิเลสเกิด รุอารมณ์จิตของตนได้อย่างหยั่งถึงในความเป็น ความมั่นนั้นๆ ได้จริง ที่สุด "วิมุตติ" ก็เป็นได้จริง

ดังนั้นเอง ชื่อว่ามี วิชชา หรือ มี อภิญญา ลำดับที่ ๓ ที่เรียกๆ กันคือ "มโนมยิทธิ" ซึ่งหมายความว่า ง่าย ๆ ซัดๆ กัว่า ทำได้อย่างแก่ถึงจิต หรือ จิตของเรานั้นแหละ ทำได้ เป็นได้ อันเป็น "ความแก่" (อิทธิ) ที่ต้องนับว่า เป็นฤทธิ์ เป็น "อิทธิ" กันจริงๆ แท้ๆ ที่เดียว เช่น รู้ว่า ภายใน "จิต" ของเรา มันยังมีกิเลส นั้นๆ ตัณหา นั้นๆ หรือ อุปาทาน นั้นๆ และแล้วเราก็ทำให้กิเลส นั้นๆ ตัณหา นั้นๆ หรือ อุปาทาน นั้นๆ มันลด ละ ว่าง คลาย ที่สุดดับสนิทหมดหายไปได้จริง เป็นการเป็นได้ เกิดได้ มีได้ ที่จิต (มโน) ของเรานี้ จริงๆ ดังนี้ เป็น ความแก่ของจิต อันเรานั้นแหละ เป็นได้จริงได้แท้ ที่เรียกว่า "มโนมยิทธิ" มิใช่เพียง "รู" เพียงเข้าใจดี แม้จะเข้าใจดีตั้งแต่ แต่ถ้ายังทำไม่ได้ ตนไม่เป็นจริงก็เรียกว่า ยังไม่มี "มโนมยิทธิ" นั่นคือ "มโนมยิทธิ" ที่หมายเอาอย่างถูกต้องตรงแนวของ "พุทธวิชชา"

ก่อนจะอธิบายกันละเอียด ๆ กว่านี้ ก็ขอไล่เรียงหัวข้อ **วิชา ทั้ง ๙**
ประการ ไว้กันเสียก่อน อันมีคือ....

๑. ฌาน	๒. ญาณทัตสนะ หรือ วิปัสสนาญาณ
๓. มโนมยิทธี	๔. อิทธีวิธีย์ ๕. โสตทพิพย์
๖. เจโตปริยญาณ	๗. บุพเพนิวาสานุสติญาณ
๘. จุตูปปาตญาณ	๙. อาสวักขยญาณ

๑. "ฌาน" นี้ ก็ได้อธิบายมาก่อนอย่างยาวยัดแล้ว จะสรุปลงก็ได้ว่า
 มี....

ฌาน ๑ เรียกโดยภาษาบาลีว่า "ปฐมฌาน" ก็คือ จิตที่มีความสามารถ
 ควบคุมจิตของตนเองได้จริง (วิจาร์) รู้เห็นพฤติกรรมภายในจิตตนเองได้แท้ๆ (วิตก)
 จนมีปัญญาอ่านสภาพ อกุศลจิต หรือ กุศลจิต ออก แล้วก็ทำให้จิต ละ ล้าง ้าง คลาย
 จาก อกุศลจิต ได้ และ มีการ ลด ละ อกุศลจิต ได้จริงๆ มีปัญญาเห็นเป็นจริงอยู่
 (สภาพอย่างนี้เรียกว่า "วิตกวิจาร์") แกรม "ปีติ" ใจ "สุข" ใจ และสามารถ
 ทรงอยู่ในสภาพอย่างนั้นๆจนนับเป็นระยะเวลาได้ ก็เก่งอยู่ ก็ได้พิเศษกว่าอยู่ อย่างไม่ใช่
 ของธรรมดาของเราที่เดี๋ยว ดั่งนี้ เรียกว่า "เอกัคคตาจิต" หรือเรียกว่า เป็น "วิเวก"
 ขันที่ ๑ คือ สภาพทางกายย่อมสงบ มีความสบายแล้ว เบา ง่าย ว่าง หลุด เลิก งด
 ทางกายได้เด็ดขาดแท้(กาโย บัสมัคคี) แต่ทางจิตอาจจะมีอารมณ์ มีอาการอยู่บ้าง
 ทว่าก็ไม่ลำบาก อยู่ได้โดยไม่วาย ในเวลาที่ควบคุมได้จริง สบายจริงนั้น เรียกว่า
 "ฌาน" ถ้ายังมีพฤติกรรมแห่งการควบคุมอยู่มาก คือ เรายังต้องควบคุม หรือ ใช้
 ความพยายามอยู่ไม่น้อยเลย นั้นแหละ ยังเรียกว่า "ฌาน ๑" แกรมมี "ปีติ" ก็ได้
 มี "สุข" นั้นแน่นอนต้องมีอยู่ด้วย จึงอธิบายกันสั้นๆว่า จิตฌาน สภาพนี้ มี
 "วิตกวิจาร์" มี "ปีติ" มี "สุข" เกิดแต่วิเวกอยู่

ฌาน ๒ เรียกโดยภาษาบาลีว่า "ทุติยฌาน" ก็คือ เมื่อไม่ต้องควบคุม
 หรือ ไม่ต้องใช้ความพยายามที่จะให้อยู่ ให้เป็น ให้ได้ในสภาพสบาย และ เป็นสภาพ

ที่ไร้อกุศล เช่นนั้น ขนาดนั้น ๆ ได้แล้ว กล่าวคือ มันเป็นอยู่ในสภาพนั้น ๆ ได้มันคง
 ขน ความวิตกกังวล หรือ ความกลัวที่จะไม่เป็น จะไม่ได้ อย่างนั้น ๆ นั้น น้อยลง
 หรือ ไม่มีความวิตกกังวล ไม่มีความกลัวจะไม่เป็น จะไม่ได้ อย่างนั้น ๆ อยู่ในจิตอีก
 เลย ดังนั้นเองคือ สภาพ **"ฌาน ๒"** หากผู้ใดทำได้ใหม่ๆ ก็จะได้ใจ ตื่นเต้นใจ
 แทรกซ้อนเป็นอารมณ์อยู่ ก็จริง ดังนั้น แม้ใครใดจะยังมีอารมณ์ ภาควิมิใจ
 ตื่นเต้นใจ ดีใจในผลเก่ง ผลดี ผลได้นั้น ๆ ของตัว มากอยู่ แรงอยู่ ก็ตาม ก็ยังเรียกว่า
"ฌาน ๒" จะแถม "สุข" เพราะมันมีสภาพจิตอย่างนั้น ๆ มันคงอยู่ (สมาธิเซน)
 จะชุ่มชื้น อิ่มเอิบ ซาบซ่าน อย่างไม่รู้ ก็ตาม ก็เรียกว่า **"ฌาน ๒"** จึงอธิบายสั้นๆ
 กันว่า เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตกวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิ
 อยู่ นี้แหละ **"ฌาน ๒"**

ฌาน ๓ เรียกโดยภาษาบาลีว่า **"ตติยฌาน"** ก็คือ ความตื่นเต้นใจ
 (ปีติ) สภาพหลังยึดความภาควิมิ (ปีติ) ความดีใจ (ปีติ) ที่เป็นแรงผูกแรงช่วย
 ให้คงมันคงติดในสภาพจิตที่ต่างๆ อย่างนั้น ๆ นั้น มันอ่อนลงคลายลงได้ วางลงได้ เพราะ
 สติ สัมปชัญญะ รู้ตัวทั่วพร้อมยิ่งขึ้น ทราบชัดในความสุขอันวิเศษยิ่งกว่าแท้กว่า ที่
 เกิดในองค์ประชุม แห่งสภาพจิตอย่างนั้น ๆ ยิ่ง ๆ ขึ้น (สุขัญจ กายเนน ปฏิสังเวทติ)
 จึงยังจิตวาง "ปีติ" จิตคลาย "ความดีใจ" ลงได้ยิ่งขึ้น โดยมีใจว่า ไม่ต้องอาศัย
 แม้แต่แรง "ปีติ" เป็นเครื่องช่วยผูก ช่วยยึดให้เรารับเอา "จิตสภาพว่างจากอกุศล" นี้
 ไว้มากเท่าใด มันก็ยิ่งจะรับ "จิตสภาพว่างจากอกุศล" นั้น ๆ เอง มากยิ่งขึ้น

จิตที่วาง "ปีติ" ได้ ดังนั้นแล เรียกว่า "อุเบกขา" หรือ ที่เรียกขานกันติดปาก
 ง่าย ๆ แต่จะเข้าใจสภาวะธรรมที่แท้ของมันยากยิ่งนั้นว่า "ความวางเฉย" หรือ แท้
 จริงชัด ๆ แล้ว คือ ความคงทนไม่หวั่นไหวต่อกิเลสอกุศล ความเฉยได้ต่อแม้จะยุ่ง
 จะวุ่น จะปั่นเป่ จะคลุกคลีสัมผัสอยู่กับเหตุที่เคยก่อให้เกิดกิเลส-ตัณหาใด ๆ ก็เฉย
 ได้สนิทยิ่งขึ้น มันจึงยิ่ง "สุข" อย่างสันติภาพยิ่งขึ้น "สุข" อย่างอุเบกขา
 นั่นเอง สภาพนั้นแล คือ **"ฌาน ๓"** ซึ่งแปลกัน อธิบายสั้นๆ กันแต่เพียงว่า
 มีอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป

และอันที่จริงบาลีที่ว่า “สุขัญจ กายเณ ปฏิสังเวเทติ” นั้น แปรกันง่าย ๆ แล้ว เสวยสุขด้วย “นามกาย” นั้น มันก็พอได้ แต่ “นามกาย” นั้นแหละ เป็นสภาพชั้น “ธรรมในธรรม” หรือ ชั้น “ธรรมาธิฐาน” ที่ละเอียดซับซ้อนยิ่งนัก มันเป็นเรื่องของ “นามธรรม” เป็นชั้น “ธาตุความรู้สึก” ชั้น “กิริยาจิต” หรือ ชั้น “อารมณ์แห่งวิญญาณ” ที่เดียว มันไม่ใช่แค่รูปหยาบๆที่ว่า ไสละเอียด ภาพนิมิตที่ว่า โปร่งขาวใสบริสุทธิ์ ๆ คน ๆ นั้นหรือ ! เพราะคำว่า “กาย” คำนั้น มันไม่ใช่ร่างไร้โคม ไม่ใช่รูปไร้ภาพ ไม่ใช่ตัวตนตามที่ “หลงผิด” เข้าใจอย่างพาซื่อเหมาเอา คน ๆ เชน ๆ จนพาให้หนักปฏิบัติไปหลง “ธรรมกาย” หยาบ ๆ คน ๆ กันเป็นวรรคเป็นเวรพากันหลงทิศหลงทางตาม ๆ กันอย่างน่าสงสารอยู่มากมายนั้น ไม่ !

ฉาน ๔ เรียกโดยภาษาบาลีว่า “จิตตฉาน” ก็คือ ผู้มีจิตอันละเอียดรู้สึกถึงข้อ “มโนปวิจาร” อันเป็น สุขเวทนา หรือ ทุกขเวทนา ได้จริงๆ และดับ หรือ ระวังทุกขเวทนา จนตลอดไปถึง แม้แต่สภาพ “สุขเวทนา” ที่สุขุมประณีตยิ่งขึ้น สูงขนาด “สุข” อย่างใน “ฉาน ๓” ก็วาง ก็ปล่อย ก็ระงับได้จริงๆ ซึ่งสภาพธรรมแห่งการระงับ หรือ วางสุขเวทนา หรือ ดับความสุข ดังกล่าวนี้ มันไม่ใช่เป็นไปอย่างที่ถูกชนจะพึงเดาๆ คาดคะเนเอา เพราะมันเป็นสภาพที่ยิ่ง “ว่างสุข” หรือ “ดับสุข” ดังกล่าวนี้ ได้จริงแล้ว มันกลับ “ยิ่งสุข” หรือ “ยิ่งกว่าสุข” (ปรม สุข) กันไปเสียอีก และ “จิต” ผู้ใด “ฉาน” ระดับสูงยิ่งขึ้น ก็ยิ่ง จะแผ่รู้ กล้าแกร่งในสัมผัส เจยต่อสัมผัส ไปได้ถ้วนได้ทั่วในองค์ของความประจักษ์กันอยู่ (กายัสส) นั้น ๆ ด้วยแรงจิตที่บริสุทธิ์ผ่องแผ้วนั้น ๆ นั่นเอง รู้ได้อย่างละเอียดเข้าใจได้ “ถ้วนทั่วในสภาพขององค์ประจักษ์ที่คลุ้มไปเท่าที่ใคร ๆ เขาพึงรู้ได้ทั้งหมดด้วยกัน” (นาสส กิณจิ สัพพาวโต กายัสส) มันไม่ได้หมายความว่า “กาย” หยาบ ๆ ง่าย ๆ และ “ตัวตน” คน ๆ ชั้น “รูปธรรม-นามธรรม” คน ๆ เชน ๆ ไม่เลย จริง ๆ

ดังนั้น ผู้ละได้ ลดได้ จนไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์ และดับโสมนัสโทมนัสก่อน ๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ จึงคือ ผู้มี “ฉาน ๔” และคำว่า “เธอนั่งแผ่ไปทั่วกายนี้แหละ ด้วยใจอันบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้วจะไม่ถูกต้อง”

ซึ่งเป็นคำแปลในพระไตรปิฎก ฉบับหลวง อันแปลออกมาจากบาลีที่ว่า “โส อิมเมว กายัง ปริสฺสุเทเน เจตสา ปริโยทาเตน ผริตฺวา นิสินฺโน โหติ นาสฺส กิญฺจิสัพพาวโต กายัสส ปริสฺสุเทเน เจตสา ปริโยทาเตน อปัณฺณัง โหติ ฯ” นั้น ก็จะต้องมีความรู้อัน “ธรรมในธรรม” หรือ อัน “ธรรมาธิภูมิตาน” กันแท้ ๆ จริง ๆ สูงชั้น ๆ

และจะยิ่งรู้อัน รู้อัน เข้าไปอีก เมื่อจะได้ประพจน์ปฏิบัติถูก ปฏิบัติยิ่งขึ้นไปอีก จิตก็ยิ่งจะ “แว่วไว” (มุกฺกุต) ก็ยิ่ง “เหมาะที่จะทำงาน” (กัมมณิเย) เพราะ “มีฐานเป็นทุนมั่นคง” (ฐิต) แข็งกล้าอาจพอตัวแล้วจริง (อนเนนชฺปิปัตเต) จึงยิ่งเหมาะสมยิ่งที่จะทำให้เพิ่ม “ความรู้ชั้นสูง” ต่อไปอีก

อันคือ ยิ่งนำยิ่งโน้มไป “จิต” นั้นก็ยิ่งจะเกิด “ญาณทัสสนะ” ยิ่ง ๆ ขึ้น นั่นคือ ยิ่งเกิด “วิปัสสนาญาณ” อันยิ่ง ไปเรื่อย ๆ นั่นเอง

๒. “ญาณทัสสนะ” หรือ “วิปัสสนาญาณ” วิชา (อภิญา) ประการที่ ๒ จึงจะยิ่งแก่ ยิ่งรู้แจ้งรู้ชัดในรูป ในนาม อันสลบ ชับซ้อนหมุนรอบเชิงซ้อนยิ่ง (คัมภีรราวภาโส) รู้แจ้งชัดยิ่ง แม่นตรงยิ่ง ใน ธาตุ ๔ ธาตุ ๖ ในกาย กัด ในวิญญาณ กัด ถึงเนื้อถึงตัว ถึงความเป็นอยู่ทสลบซับซ้อน สิ่งใดอยู่อย่าง ไม่แยกกัน ก็อ่านออกบอกแยกได้ หรือ แม้สิ่งใดจะพุดกันอย่างไรก็แยกกัน อย่างไร ก็สามารรถเข้าใจในความไม่แยกกันเด็ดขาด หรือ เข้าใจในรอบในช่วงสัมพันธ์ ได้ชัดเจนแจ้งจริง หรือ แม้จะแยกกันเป็นขั้นสุด จะแยกอย่างไร ก็จรรู้แจ้งกระจ่างจริงรู้ชัดจริง

พระไตรปิฎก ฉบับหลวง แปลคำอธิบาย “วิชา ๒” นี้ เป็นไทยไว้ว่า “ภิกษุณฺณ เมื่อกิจเป็นสมาธิบริสุทธิพร้อมแล้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อญาณทัสสนะ เธอย่อมรู้ชัดอย่างนั้นว่า กายของเราแล มีรูป ประกอบด้วย มหาภูต ๔ เกิดแต่มารดาบิดา เติบโตขึ้นด้วยข้าวสุก และขนมรส ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดพิน มีอันทำลาย และกระจัดกระจายเป็นธรรมดา และวิญญาณของเรา ก่ออาศัยอยู่ในกายนี้ เนอนอยู่ในกายนี้

คุณกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนแก้วไพฑูรย์อันงาม เกิดเองอย่าง
 บริสุทธิ์ แปรเปลี่ยน นายช่างเจียรระไนดีแล้ว สุกใสแวววาว สมส่วน
 ทุกอย่าง มีด้ายเขียวเหลืองแดงขาว หรือนวล ร้อยอยู่ในนั้น บุรุษมี
 จักษุจะพึงหยิบแก้วไพฑูรย์นั้น วางไว้ในมือ แล้วพิจารณาเห็นว่า แก้ว
 ไพฑูรย์อันงาม เกิดเองอย่างบริสุทธิ์ แปรเปลี่ยน นายช่างเจียรระไนดีแล้ว
 สุกใสแวววาว สมส่วนทุกอย่าง มีด้าย เขียว เหลือง แดง ขาว หรือนวล
 ร้อยอยู่ในแก้วไพฑูรย์นั้น ฉนั้นใด ก็ภิกษุ ก็ฉนั้นนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ
 บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน
 ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อ **ญาณทัสสนะ** เธอ
 ย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเราฉนั้นแล มีรูป ประกอบด้วยมหาภูต ๔ เกิด
 แต่มารดาบิดา เติบโตด้วยข้าวสุกและขนมสด ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้อง
 นวดฟัน มีอันทำลาย และกระจัดกระจายเป็นธรรมดา และวิญญูณของ
 เราฉนั้น ก็อาศัยอยู่ในกายฉนั้น เองอยู่ในกายฉนั้น

คุณกรมหาบพิตร ฉนั้นแหละ สามัญญผล ที่เห็นประจักษ์ ทั้งดังกว้าง ทั้ง
 ประณีตกว่า สามัญญผล ที่เห็นประจักษ์ ขอก่อน ๆ ๆ ”

จะเห็นได้ว่า “**ญาณทัสสนะ**” นั้น ก็คือ “**ความรู้แจ้งเห็นจริง**”
 ที่จะรู้อย่าง เป็น “**วิปัสสนาญาณ**” ไป และควบคู่ไปในความเป็น ความมี
 ความเจริญงอกงามของพระโยคาวจร ไปจนถึงที่สุดแห่งที่สุด ชั้นสุดท้ายจบบริสุทธิ
 บริบูรณ์ ก็จะมี “**ญาณทัสสนะ**” นั้น ๆ แหละ รู้อย่าง ๆ จนไปจนถึงที่สุดนั้น

ถ้าเข้าใจกรรมวิธีปฏิบัติวิปัสสนา ตามที่ได้อธิบายมาตลอดในหนังสือฉนั้นได้
 ก็นั้นแหละคือ การสร้าง “**ญาณทัสสนะ**” หรือ เมื่อเกิดรู้แจ้งเห็นจริงขึ้นมาได้
 ด้วยวิปัสสนา ก็เรียกเต็ม ๆ ว่า “**วิปัสสนาญาณ**”

๓. “**มโนมยิทธิ**” อันอธิบายกันว่า นิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือ
 นิรมิตกายอื่นจากกายฉนั้น มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มี
 อินทรีย์ไม่บกพร่อง ในพระไตรปิฎก ฉบับหลวง ว่าไว้อย่างนั้น พอลคนไทย

อ่านปุ๊บ ก็เข้าใจกันง่าย ๆ แบบหยาบ ๆ ใต้พื้นที่ ตามประสาจากคำ จากความหมาย
 ธรรมดาที่ฝังหัวมากันส่วนใหญ่ หรือ เอาที่ง่ายเข้าใจว่า คือ จะเข้าใจว่า **มโนมยิทธิ**
 นั้น หมายความว่า **การบันดาลบันดาลให้มีรูปมีตัว เกิดขึ้นมาด้วยพลังอันแกร่งของใจ**
 คือ **บันดาลบันดาลให้มีกายอื่น ตัวอื่น จากกายนี้ มีรูปมีตัวเกิดขึ้นด้วยพลังฤทธิ์เดช**
อันแกร่งของใจ มีหูหัวแขนขาตบไตใส่ฟุ้งผวน ฯลฯ ครบถ้วนทีเดียว มีร่างมีกาย
มีเนื้อ มีตัวไม่บกพร่อง ทว่าไปก็เข้าใจได้ ง่าย ๆ อย่างนี้ มันจะเป็น “อภิธรรม”
 เป็นเรื่องลกซงอะไร ! มันเรื่องตลก ๆ แท้ ๆ

เลยพาลพากันเข้าใจเป็น “การเสกสร้างบันดาลบันดาล” พิลึกอัศจรรย์ แบบ
 เป็นแห่งเป็นก้อน เป็นเนื้อเป็นตัว เป็นวัตถุเป็น “รูปธรรม” กันใหญ่ ๆ โตะ ๆ เอาทีเดียว
 อย่างนี้เรียกว่า ภาษาแบบ “ปกคลาธิฎฐาน” คือ แบบหยาบ ๆ เป็นตัว เป็นตน แค
 เรื่อง รูปธรรม-วัตถุธรรม ซึ่งถ้าเสกสร้างบันดาลได้ดังกล่าวนั้นจริง ก็แน่ล่ะ ! มัน
 ก็ต้องแกร่งจริงอย่างมหามหัศจรรย์เลยทีเดียว

อยู่ไหนล่ะ ? ผู้สร้างผู้บันดาลได้ และต้องเสกสร้างเป็นสามัญญผล หรือ เป็น
 ผลงานธรรมดาปกติด้วยนะ ! คือ ทำอยู่เป็นปกติธรรมดาของผู้เป็นได้เป็นแล้วอย่างนั้น
 เพราะ “วิชา” หรือ “อภิญญา” ที่กำลังกล่าวถึงนี้ พระอรหันต์ ที่มี
 วิชา มีอภิญญา ถึงขั้นนี้ ๆ จริงแล้ว ท่านจะเสกสร้างจะบันดาลให้มี ให้เป็นอย่าง
 อยู่เสมอเป็นปกติธรรมดาอยู่จริงทีเดียว พระพุทธองค์ทรงยืนยันว่า เป็น “สามัญญ-
 ผล” จริง ๆ และเมื่อถึงจริง มีจริง เป็นจริง มี “ของจริง” ที่ถูกต้องนั้น มันจะรู้อจริง
 มีจริง เป็นจริง ถูกตรงจริง จริง ๆ ด้วย

ดังนั้น ข้อสำคัญ มันจึงอยู่ที่ว่า “ของจริง” หรือ “ความเป็นจริง”
 ที่ถูกจริงนั้น คือ อย่างไร ?

ที่ถูกจริงนั้น คือ การทำ “ในใจ” ให้เกิดให้เป็นอย่างแก่ จะไม่ใช่
 “เกิดนอกใจ” ออกมาเป็นตัวตนต่างกอนอกจิต นอกวิญญาณ เป็นอันขาด โดย
 บาลก็กำกับไว้แล้วว่า “มโนมยัง” คือ หมายเอาเฉพาะในใจอันเป็นของเราเท่านั้น
 “มโน-มยัง” นั้น มโน คือ จิต คือ วิญญาณ มยัง, มย นั้น คือ หมายเอา ความเข้ามา
 หาดน, เข้ามาหาจิต

และที่จริงนั้น เรื่องของชน "ปรหมัตถ์" ออกปานนั้น มันก็เป็นเรื่อง "จิต-เจตสิก-รูป-นิพพาน" กันแน่ๆ แม้มีคำว่า "รูป" ก็เป็นเรื่องของ รูปจิต-อรูปรูปจิต มิใช่รูปกาย นอกตนนอกตัวเป็นสำคัญก่อนเลย

ที่สำคัญที่สุดนั้น ก็คือ ความเป็นไปได้ในนั้น มันก็เรื่องของใน "จิต" นั้นแหละ มันจะเป็นเบืองต้น หรือ เป็นไปได้ก่อน เป็นเรื่องง่ายกว่าด้วย และจะทำให้เป็น "สามัญ" กันจริงๆ ด้วย

ที่จริง การจะทำให้ได้จนเกิด "มโนมยิทธิ" นั้นนั้น มันก็ไม่ใช่ของเป็นไปได้ง่ายๆ ต้องพระอรียเจ้า ผู้มี "ฌาน" (แท้ๆ ของพุทธ) มี "ญาณทัสสนะ" กันมาเป็นพื้นฐาน เป็น "สามัญผล" ขอก่อนๆ แล้วจริงๆ แล้วจะทำให้ เมื่อทำได้แน่แท้ ท่านผู้นั้นก็ย่อมจะเป็นอยู่เสมอแน่ เพราะเมื่อพยายามผลิต หรือ สร้าง หรือ กระทำอะไรได้ ผู้นั้นก็ย่อมทำ และเมื่อเป็นไปได้ เป็นของดี เป็นความประเสริฐ ความเจริญ ก็ใครเล่าจะไม่ทำความเจริญยิ่งๆ ขึ้นไปยิ่งๆ อยู่ เป็นอยู่ต่อๆ ไปเล่า ? แม้จะได้ทีละไม่มาก กว่าที่จะเสกสร้างจะบันดาลได้ทีละครบสัต์ครบส่วน ครบองค์น้อยองค์ใหญ่ได้ จะต้องนานต้องซ้ำก็ตาม ก็จะทำจะสร้างอยู่เสมอเป็นปกติจริงๆ ทเดียว จึงเรียกว่า เป็น "ปกติ" เป็น "สามัญ" ในการเสกสร้างบันดาลบันดาลจริง

ข้อที่น่าสังเกตพิจารณากันก็คือ ความว่า "นิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ" นั้น บาลีมีว่า "มโนมยัง อภินิมมินนาย จิตตัง" ซึ่งในบาลีจะเห็นได้ว่า ไม่มีคำที่หมายว่า "รูป" เลยเอาด้วย ซ้ำมีหน้า ทั้งคำว่า "มโนมย" ทั้งคำว่า "จิตต" ก็ล้วนกำกับยาให้เป็นเรื่องของ "จิต" ของ "ใจ" ทั้งสิ้น ดังนั้น จึงต้องหมายความว่า จงทำให้แก่กันขนาดที่จะต้องกล่าวว่ "บันดาลบันดาล-นิรมิต" ก็ได้ ก็ทำให้เกิดกันที่ "จิต" กันที่ "ใจ" หรือ หมายเอาใน "จิต" ใน "ใจ" นั้นแหละ ไม่ได้หมายให้ทำ ออกมานอก "ใจ" ดอก !

นั่น ทำให้แก่กันอย่างไรละ ? ก็ทำให้เกิด "กาย" ที่หมายเอาว่าไม่ใช่ "กาย" อย่างต้นๆ ง่ายๆ นั้นแหละ แต่ทว่าเป็น "กาย" อย่างประณีตลึกลับ ซึ่งขึ้นไปถึงขั้น "นามกาย" กันทีเดียว บ้าง ทำให้เกิด "รูป" ที่หมายเอาว่า

ไม่ใช่ “รูป” อย่างตื้น ๆ ง่าย ๆ นั้นแหละ แต่ทว่าเป็น “รูป” อย่างประณีต
 สุขุมขึ้นไปถึงขั้น “รูปจิต-อรุณจิต” กันทีเดียว บ้าง ตามที่ผู้จะทำในจิต ทำ
 กันในใจ ของตน ให้เป็น ให้ได้ ให้มี อย่างถูกต้องเป็นสัมมาทิวฐิจริง ๆ นั้นเอง
 จึงต้องเรียกกันว่า ผู้ทำได้นั้นต้อง “เก่ง” จริง

ถ้าเข้าใจในคำว่า “กาย” ขั้นประณีตลึกซึ้งกันมาแล้วว่า หมายถึง
 “ความประชุม” แห่งนามธรรมอันหมายเอาตัว “ความรู้สึก-
 ความนึกคิด” หรือตัว “อารมณ์” กันโน้นทีเดียว มิใช่หมายเอาเรื่อง
 รูปหยาบ หรือ แห่งก้อน วัตถุใดๆ เท่านั้นดอก ก็คงจะระลึกได้ ที่เคยกล่าวถึง
 “กายของจิต” ผ่านมาแล้ว อธิบายมามากแล้ว จึงขอให้ระวัง แม้จะใช้คำว่า
 “ธรรมกาย” สื่อความหมายกัน ถ้าขั้นปรมาตย์ขั้น “นามกาย” แล้ว ต้องจับสภาพตัว
 “อารมณ์” จึงจะเป็น “ธรรมกาย” ขั้นพรหมขั้น “ธรรมารมณ์” หรือ ขั้น
 สูงขึ้นละเอียดถูกต้องของอริยมุขแท้ แม้คำว่า “รูป” ก็คือ “สิ่งที่
 ถูกรู้” ก็จะต้องเป็น “สิ่งที่ถูกรู้” ขึ้นนามธรรม อันหมายเอาตัว “ความรู้สึก-ความ
 นึกคิด” หรือตัว “อารมณ์” นั้นๆ นั้นแหละ เป็น “กาย” (ความประชุม, กลุ่มแห่งความ
 รู้สึก) เป็น “รูป” (สิ่งที่ถูกรู้) อันเป็น “อาการนาม” ขึ้น อรูป-อภาพ-อโณม กันโน้น
 ทีเดียว มิใช่หมายเอาเรื่อง รูปหยาบ แคล่ภาพ แคล่โณม หรือ แห่งก้อน วัตถุใดๆ
 อื่นๆ

จะเห็นความเป็น “สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน” ได้ชัดว่า แม้คำกล่าวคำพูด
 ในทีนั้นขณะนั้นแท้ๆ ก็ยังพูดคำช้อยกันอยู่ แต่จะชัด หรือ หมายจำเพาะเอา
 “สภาพ” จริงเท่านั้น ที่ต่างกัน อ่านละเอียดๆ คิดสุขุมๆ ให้ดีๆ เกิด

ดังนั้น “มโนมยิทธิ” ที่กล่าวถึงนี้จึงคือ การสร้าง “สภาพจิต” ของ
 ตนให้มันละ มันลดจากกิเลส ให้ได้ ตามที่รู้จริง รู้ชัดแจ้ง นำมาก่อน นั้นเอง (คือ
 เกิด “ญาณทัสสนะ” มาก่อนแล้ว) ให้เป็น ให้มี ให้เกิดตรงตาม ได้จริงๆ ขึ้นที่จิตของ
 ตน ไม่ว่าจะ เป็น “อภิโหมยั้ง จิตตั้ง” อันคือ จิตที่ปราโมทย์ร่าเริงเบิกบานยังอยู่เสมอๆ
 หรือจะเป็น “สมาทัง จิตตั้ง” อันคือ จิตที่แก้วกล้า แข็งแรง มั่นคง อาจหาญ กัด

“วิโมจยฺ จิตตํ” อันคือ จิตที่เปลืองที่เปลี่ยอยู่ๆ คดี หรือแม้จะเป็น “วิราคะ” ต่างๆ “วิมุตติ-นิโรธ” กันเป็นที่สุด คดี ก็จะต้องทำให้เกิดจริง เป็นจริง ให้สำเร็จ ซึ่งก็ด้วยความสามารถของ “จิต” ของเรานั่นแหละ แต่หมายเอาความว่า “ชาตुरु” เป็นสำคัญ ไม่ใช่ “ชาตुरुรูป” หรือ “รูปชาตुरु” เป็นสำคัญ

ดังนั้น ลองมาดูตามคำแปลทั้งหมดของความอธิบายความหมาย ของ “มโน-มยิทธิ” จากพระไตรปิฎก ฉบับหลวง กันซิ แล้วค่อย ช้เน้นดูกันอีกที (“มโน-มยิทธิ” = มโน + มย + อิทธิ มโน = ใจ, จิต มย = อันหมายถึงเอาเรา อิทธิ = เก่ง, เจริญ, สำเร็จ รวมความแล้ว ก็คือ ความเก่งความเจริญในเรื่องของจิตของใจจริงๆ แต่หมายเอาในเรานี่เอง ไม่ต้องไปยุ่งจิตของคนอื่น)

“ภิกษุ นั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ครอบแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้ม น้อมจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือ นิรมิตกายอันจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง

ดูกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักไม้เท้าออกจากหญ้าปล้อง เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า หญ้าปล้อง นี้ไม้เท้า หญ้าปล้องอย่างหนึ่ง ไม้เท้าอย่างหนึ่ง ก็แต่ไม้เท้าชักออกจากหญ้าปล้องนั่นเอง อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักดาบออกจากฝัก เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นีดาบนี้ฝัก ดาบอย่างหนึ่ง ฝักอย่างหนึ่ง ก็แต่ดาบชักออกจากฝักนั่นเอง อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักงูออกจากคราบ เขาพึงจะคิดเห็นอย่างนี้ว่า งู นีคราบ งูอย่างหนึ่ง คราบอย่างหนึ่ง ก็แต่งูชักออกจากคราบนั่นเอง

นั่นใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ครอบแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ เธอย่อมโน้ม น้อมจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือ นิรมิตกายอันจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง

ดูกรมหาบพิตร นี้แหละ สามัญผล ที่เห็นประจักษ์ ทั้งดังกว้าง ทั้ง
ประณีตกว่า สามัญผล ที่ประจักษ์ชื่อก่อน ๆ ๆ”

เรามาคุยกันเริ่มต้นจาก “ยอมโน้มน้อมจิตไปเพื่อ นิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ” นั้น
จะหมายเอากันอย่างไร ? แลไหน ?

คำว่า “ยอมโน้มน้อมจิตไป...” ก็คงไม่มีปัญหาอะไร ก็คือ พยายาม
จะกระทำการให้มุ่งไปสู่ทิศทางที่หมายนั้น โดยการ “ทำจิต” นั้นแหละ ให้เป็นไป
ซึ่งจะสำคัญหน้อยก็ตรงที่ ต้องทำกัน *อย่างยิ่ง อย่างสูง อย่างเฉพาะเป็นพิเศษ* ที่เดียว
ในภาษาบาลีที่กำกับระบุนั้น ท่านใช้คำว่า “อภิ” คือ หมายถึงชั้น “อย่างยิ่ง อย่าง
สูง อย่างเฉพาะเป็นพิเศษ” ทั้งนี้ อย่างเช่น คำว่า “โน้มน้อม” ก็ใช้คำว่า
อภินินนามติ และเช่น คำว่า “ไป” ในที่นั้น ที่จริงความหมายยาว ๆ หน้อย
ก็คือ “ยอมนำออกไป” ก็ยังใช้คำว่า **อภินิหฺรติ** ทั้งๆ ที่คำบาลีที่ว่า “นินนามติ”
ก็หมายความว่า “โน้มน้อม” อยู่แล้ว หรือ คำว่า “นิหฺรติ” ก็หมายความว่า “ยอม
นำออกไป” อยู่แล้ว และแม้คำว่า “นิรมิต” ที่กำลังใช้กันอยู่นี้ ในพระบาลีก็ใช้ว่า
“อภินิมฺมินนาย” หรือ **“อภินิมฺมินาติ”** ทั้งๆ ที่ “นิมฺมินาติ” มันก็แปลว่า
“สร้าง” แปลว่า “ทำ” อยู่แล้ว

ก็จึงแน่ใจได้ว่า ในขณะนั้น ไม่ว่าจะ “ทำเกิด” หรือ “ทำดับ” มันก็
ชั้น **“อภิธรรม”** จริงๆ ไม่ใช่ชั้นธรรมะพื้นๆ ดันๆ ดาษๆ เลย

คำว่า “นิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ” นั้น พระบาลีก็มีว่า *มโนมยฺง อภินิม-*
มินาย มันหมายความว่าเข้าใจได้ง่ายๆ ก็คือ ทำกันสร้างกัน อันมีแต่เรื่องของ “ใจ”
เท่านั้นแหละ จนเกิดได้เป็นได้ ซึ่งจะใช้คำว่า *บันตลบันตาลกัน* (ที่คนไทยส่วนมากเข้าใจ
เอาตามคำว่า “นิรมิต”) ก็ได้ แต่ต้องหมายเอา “เราเองทำ เราเองได้ เราเองเป็น”
มันไม่ใช่เรื่องลึกลับอะไร มันเป็นเรื่องความจริงที่มีเหตุปัจจัย มีเหตุมีผล คือ ถึงยัง
ใจก็มีเราแน่แหละ “ทำจิตของเราเอง” จนเกิดได้-ดับได้จริงๆ อยู่ในใจ
เราเอง นั่นคือความหมายชัดๆ เมื่อทำสิ่งที่เป็นอย่างยากๆ ได้ ก็เป็นเรื่องขื่นแค้น

ชั้นพิเศษ ก็ยกย่องชูเชิดชมเชย “การทำ” นั้นด้วยภาษาจริงๆกันบ้าง **ก็สร้างก็**
ทำกัน ชั้น “อภิ” นั้นแหละ (อภินิมมินนาย) และสำเร็จกันที่ใจเรื่อง
ของใจ(มโนมายัง)

ต่อมาที่ว่า “นิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่
ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง” นั้น ก็ชัดเจนดี ถ้าเข้าใจกันในชั้น “อภิธรรม”
จริงๆ ได้

คือ ทิวความประชุม หรือ การประกอบอันขึ้นมา เป็นอันใหม่ที่ต่างจากเก่า
(จากคำว่า.... “นิรมิตกายอื่น”) แต่ที่ทำขึ้นมาจากความประชุมเดิมองค์ประกอบเก่า
นั้นแหละ อยู่ที่เก่า ไม่นอกไปจากความประชุมเก่า องค์ประกอบเดิมนั้นด้วย (จากคำว่า... “จากกายนี้”) จนมีขึ้นมาชัดเจนเป็น “สิ่งที่ถูกรู” ใต้วา เกิดแล้ว เป็นแล้วจริง
รูแจ่มชัดว่า สิ่งสี่สิ่ง สิ่งสี่สิ่ง สิ่งสี่สิ่ง (จากคำว่า... “มีรูปเกิด”) และทั้งสี่
ทั้งนั้น ก็คงเป็นอยู่ เกิดอยู่แต่ในเรื่องของ “ใจ” (จากคำว่า... “เกิดแต่ใจ”) มีส่วน
น้อยส่วนใหญ่อันต่างๆ ที่พึงมี เป็นเหตุเป็นปัจจัยของสภาพความประชุม นั้นๆ ครบถ้วน
(จากคำว่า.... “มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน”) มีอำนาจมีความเป็นใหญ่จริงๆแท้ๆ
ไม่ใช่ความตกต่ำ ไม่บกพร่องไม่เสื่อมเลวลงไปเป็นแน่ (จากคำว่า.... “มีอินทรีย์ไม่
บกพร่อง”)

ทั้งทั้งนั้น ล้วนเป็นเรื่องของ “นามธรรม” จริงๆ เป็นเรื่องของ ความ
รูสึก-อารมณ์ อันเป็นคุณลักษณะของ “จิต” ของ “วิญญาณ” ของ “มโน” แท้ๆ
ตรงๆ ไม่ใช่เรื่องของรูปภาพ ร่างโฉม หรือ ความเป็นสี่เป็นแสง ใดๆ เป็นอันขาด

ยังอ่านทวนดูพระพุทธรพจน์ที่ทรงเปรียบเทียบต่อไปดูให้ดีๆ เกิด ยิ่งจะเข้าใจ
ชัด และในนั้นก็มีความสุขประณีตเป็นเชิงชั้น บอกแง่เงื่อนไว้ด้วย อย่างลึกซึ้ง
เช่น เปรียบเป็น “หญ้าปล้อง-กับใส่หญ้า” ไว้ก่อนนั้น ก็เพื่อให้เกิดความเห็นลักษณะ
อันมีองค์ประกอบจะให้ความหมายต่างๆ ก็อย่างหนึ่ง แล้วต่อไปก็เปรียบเป็น “ดาบ
-กับฝักดาบ” นั้น ก็เพื่อให้เกิดความเห็นลักษณะ อันมีเงื่อนแง่กระ้าง มากน้อยไป
อีกเชิงหนึ่ง และแล้วจึงเปรียบเป็น “งู-กับคราบงู” ซึ่งก็ยังเห็นได้แนบเนียนลึกซึ้ง
เพิ่มขึ้นไปอีกงๆเช่น ดังนั้น เป็นต้น

คือ คำอธิบายเปรียบเทียบเมื่ออ่านดูตลอดแล้วก็จะเข้าใจได้ว่า เป็นเรื่อง
 เดียวกันเอง แต่เนื่องกันเกี่ยวกับ มันไม่ได้กลายเป็นเรื่องอื่นของอื่นที่ไหนเลย
 มันให้รู้รวมกันได้ แยกกันด้วยกรูไต่ซัด และมันก็ตาย ก็เป็น เห็นได้รู้ได้
 สำคัญน้อยสำคัญมากกว่ากัน ก็รู้เห็นเป็นได้จริงๆ เช่น “หญ้าปล้อง กับ ไส้หญ้า”
 นั้น มันก็อยู่ด้วยกันเกี่ยวเกาะกันอยู่นั่นเอง แต่ก็เห็นได้รู้ได้ว่า มันแยกกันอยู่ก่อน
 ข้างซัด แต่ก็สอดร้อยกันอยู่ ยิ่งกว่า “ดาบ กับ ผักดาบ” ซึ่งแยกกันคนละส่วน คน
 ละส่วนออกซัดๆกว่า ดังนี้ ส่วน “งู กับ ทรายงู” นั้น ยิ่งกลับแนบแน่นกันเข้าไปอีกว่า
 มันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแท้ ยิ่งกว่าหญ้า ยิ่งกว่าดาบ แต่ก็ถอดออกมา ซักออกมาแล้ว
 จะเห็นได้ว่า ส่วนหนึ่งเป็นของไร้ค่า เป็นความตาย ความดับ ทดองทิ้งไปทีเดียว(ทราย)
 ส่วนที่เหลือเป็น “งู” ใหม่นั้น เป็นความเกิด แต่ก็ใน “งู” เก่าอยู่นั่นเอง ดังนี้

“จิต” กับ “กิเลสตัณหาอุปาทาน” นั้น ก็เช่นกัน มันอยู่ในจิต เหมือนเป็น
 สิ่งเดียวกันกับจิต แต่มันก็อาจรู้ซัดเห็นซัดได้ว่า ไม่ใช่ และอาจจะซัดออก ถอด
 ทิ้งได้แท้จริงๆ และยิ่งผู้ได้ซัดสำเร็จ ถอดสำเร็จ ก็ยังมีค่า ยิ่งจะเป็นส่วน
 สำคัญซัดยิ่งๆจน จริงๆ

เงื่อนงำที่สุขุมประณีตกว่าเกินกล่าววน มีอีก ผู้ฝึกฝนศึกษาจะพึงหยั่งรู้ด้วย
 ญาณทัสสนะ ด้วยปฏิภาณอีก ยิ่งกว่ายิ่งนัก เมื่อมุกมถึงกมุ

ทำความเข้าใจให้ได้ และแล้ว ทำจริงประพฤติกิจจริงให้ได้เกิด แล้วจะ
 เข้าใจ “มโนมยิทธิ” ที่ถูกตรงของพุทธศาสนา โดยไม่ไป
 หลงผิดอยู่แต่ที่ว่า เป็นความเก่งแบบเล่นพลังจิตบันดาลวัตถุ เอาพลังงานจิตไปเนรมิต
 ให้ฝนตกฟ้าร้อง ฯลฯ หรือ เข้าใจ “มโนมยิทธิ” พิลึกๆ ไปในแบบ “อิทธิ-
 ปาฏิหาริย์” และ “อาเทศนาปาฏิหาริย์” ที่ไม่เข้าเรื่อง ไม่เข้าแนวเป็น “สัมมาทิฐิ”
 ของพุทธ

และที่สุด แม้จะจับเรื่องจับราวถูกแล้ว ก็ยังจะหลงผิดอยู่กับสภาพ “รูป”
 กับสภาพ “นาม” จนยึดมั่นถือมั่น กระทั่งไม่เจริญในธรรม จนเลยกลายเป็นหลง
 ผิดเอาหนักหนามากขึ้นเสื่อมในธรรม เพราะหลงผิดเลยเถิดไป เพราะวาง

“บุคคลาธิฐาน” ไม่ได้ หยั่ง “ธรรมในธรรม” จนถูกต้องถึง
 ธรรมาธิฐาน”ไม่เป็น ก็ต้องศึกษากันตื้นๆเถิด

เราต้องมั่ง “รู” หรือ “เข้าใจ” เป็นสัมมา และแล้วก็ต้องทำได้ด้วย
 หากทำยังไม่ได้ ก็จะต้องหา “วิธี” ทำ เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลให้ได้ “วิธี” ใดถูก
 ตรง มีผลมาก มีอานิสงส์มาก “วิธี” นั้น ก็เรียกว่า เป็น “อิทธิวิธี”

และ “อิทธิวิธี” ของพุทธศาสนา นั้น ก็จะไม่ใช่เรื่องพิลึกกึกกือ เล่นเลอะ
 เทอะเป็น ไสยศาสตร์ หรือ เป็นเรื่องเพ้อเกินจริง เป็นเรื่องเป็นไปไม่ได้ ดังที่ผู้
 เข้าใจยังไม่ถูกไม่ตรงกันอยู่มากหลายเป็นอันขาด

— บทที่ ๒๓ —

“อิทธิวิธี” ที่จะต้องทำให้ได้ เป็น **“ธรรมาธิกฺขณ”** (คือ **รู้แจ้งถึงธรรม** ในธรรมเป็นที่สุด ถึงขั้น **“อภิธรรม”**) นั้น ก็ต้องพากเพียรวิปัสสนา หรือ ทำความ เห็นความเข้าใจให้แจ่มแจ้งดังต่อไปนี้

ตามพระบาลีที่แปลกันมาแต่ไหนแต่ไร ก็แปลกันออกมา เป็นบัญญัติเน้นไว้ใน เชน **“บุคคลาธิกฺขณ”** จนแพร่หลายเป็นที่รู้กันว่า...

๕. **“อิทธิวิธี”** อันมีการทำความเก่งได้หลายประการ คือ คนเดียว เป็นหลายคน ก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียว ก็ได้ ทำให้ปรากฏ ก็ได้ ทำให้ หายไป ก็ได้ ทะลุกำแพงภูเขาไปได้ ไม่ติดขัด เหมือนไปในที่ว่าง ก็ได้ ผุดขึ้นดำลงแม้ในแผ่นดิน เหมือนในน้ำ ก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตก เหมือน เดินบนแผ่นดิน ก็ได้ เหาะไปในอากาศ เหมือนนก ก็ได้ ลูบคลำ พระจันทร์ พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมาก ด้วยฝ่ามือ ก็ได้ ใช้อำนาจ ทางกาย ไปตลอดพรหมโลก ก็ได้

ถ้าเข้าใจอย่างหยาบๆ ง่ายๆ ตรงๆตัว ก็กับภาษาที่แปลกันออกมาสั้นๆ มันก็

หมายเอาตรงๆ ตัว ตามนั้นแหละ ซึ่ง มี "วิธี" ในการทำ "ความเก่ง" (อิทธิวิธี) ชนิดหยาบๆ ใหญ่ๆ โทๆ รู้เห็นเด่นชัดได้เป็น "โอพาริกออตตา" ("โอพาริกออตตา" หมายความว่า ยึดมั่นถือมั่นหลงติดหลงค้อยู่แต่ในของหยาบๆ ใหญ่ๆ โทๆ ที่เห็น รู้ได้ชัดๆ เด่นๆ ขนาดมหากุศรูปร่างขนาดกามคุณ ๕ น้อยๆ) ก็เป็นความเก่งจริง เป็นสมรรถภาพที่คนปกติธรรมดา ไม่อาจจะทำได้ง่าย ๆ เลย เราคนเดียว แล้วแสดง "ฤทธิ์" ทำให้มี ให้เกิดเป็นตัวเป็นตนเป็นผู้เป็นคนขึ้นมาเหมือนเราได้อีกตั้งหลาย ๆ คน แบบแบ่งภาค หรือ อวตาร หรือ เนรมิตบันดาลได้เช่นนี้ มันก็ต้องอศจรรยกันล่ะ ! จะเนรมิต หรือ แบ่งภาคออกไป หรือ จะก่อจะสร้างให้เกิดขึ้นมาว่ามีรูปร่างเป็นคนหลายๆ คน ไม่จำเป็นต้องมีหน้าตาเหมือนเราราวกับแกะเลย ก็เก่งแล้ว ! ยิ่งเนรมิต หรือ จะก่อจะสร้างขึ้นมาได้เป็นคนหลายๆ คน แต่ละคนเหมือนกับเราหมด ก็ยิ่งเก่งใหญ่ เก่งมากขึ้นไปอีก !!

"ความเก่ง" (อิทธิ, ฤทธิ์) อย่างนี้ หมายเอาเพียง "รูปธรรม" ง่าย ๆ ตื้น ๆ หยาบๆ ไม่ลึกซึ้งอะไรนัก พู่ว่า ตนเนรมิตกาย กับสร้างบงกายออกมาเป็นอีกกายหนึ่งขึ้นมาชัดๆ ตรงๆ เพาะๆ เลย และถ้าเนรมิตได้จริง ก่อได้จริง ทำกันได้จริง ก็เก่งจริง เป็น "อิทธิปาฏิหาริย์"

ผู้ประไตรปิฎก ก็เชิญเปิดตรวจสอบเอาเถิดใน "เกวัญสูตร" สุตตัน. ทีฆ. สัลลขันธ์. ข้อ ๓๓๘ พระพุทธองค์ตรัสไว้ ออกชัดออกเจนว่า วิชาอย่างนั้นนี้ "คัมภีร์วิชา" เขาก็สอนให้แสดงได้ ซึ่งเป็นวิชาความเก่งกาจชนิดหนึ่งของฤๅษีที่เก่งอยู่ในสมัยนั้น ซึ่งมีใช้ "วิชา" พาพันทุกข์พาเจริญแนบเนียนที่สุดอะไรดอก และเขาก็มีสอน "วิชา" น้อยๆ ในสมัยพุทธกาล และ ก่อนพุทธกาล ส่วนพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั้นอุบัติขึ้นมา เพื่อสอน "พุทธวิชา" อันไม่ใช่ความรู้ความสามารถ ดังเช่น "คัมภีร์วิชา" นั้นหรอก ! อย่าหลงเข้าใจผิดเลย

มีหน้าชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังได้ตรัสกับเกวัญไว้ด้วยว่า **เรามีได้**
สั่งสอนให้ ภิกษุสาวก ทงหลาย **แสดง อิทธิ-**
ปาฏิหาริย์ (ในข้อ ๓๓๘) แม้จะมีภิกษุสาวกรูปใดบังเอิญแสดงได้ ก็ตาม

เพราะหากภิกษุรูปใดไปแสดงเข้า ก็จะพาลพาให้คนทั้งหลายทั่วๆ ไปพลอยหลงเข้าใจผิดว่า “พุทธศาสนา” หรือ “พุทธวิชา” นั้น สอนเพื่อให้เกิด “ผล” เป็นอิทธิปาฏิหาริย์ ตามลักษณะอย่างที่กำลังกล่าวถึงอยู่นี้ เก่งแบบนี้ **ยังไม่ใช่เป้าหมายแห่ง “พุทธวิชา” เลย**

ก็ขนาดพระพุทธรองค์ ทรงห้ามแสดงไว้ ก็ออกปานนี้ และองค์พระพุทธรองค์เองก็ไม่ได้โอวด ไม่ได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ให้เป็นที่เลื่องลือใดๆ หรือ เป็นจุดเด่นเห็นโก้อะไรเลยตลอดเวลา ๔๕ พรรษา ที่ทรงสร้างพระพุทธรศาสนาให้เป็นปักแผ่นตั้งลงในโลก ก็ขนาดนั้นแล้วแท้ๆ ยังมีผู้คน “มิฉนาทัญญู” กันออกชมรมแตกันถึงขนาดนี้!

ยังไม่เท่านั้น ยิ่งกว่านั้นนอกพระพุทธรองค์ยังได้ตรัสบริภาษไว้ชัดๆ เจนๆ แท้ๆ ด้วยว่า **เราอดัด, กับแค้นใจ, ความไม่ชอบใจ (อัญญยามิ) ขยะแขยง, เบื่อ, ระอา, ยังชนให้นำไปเสีย, ให้นำไปอื่นเสียไม่ปรารถนา นำมาใกล้ตน (ทรายามิ) เกลียด, ชัง, รังเกียจ, ไม่พอใจ (ชิกุจฉามิ) ในอิทธิปาฏิหาริย์** ดังนี้ ซึ่งพระพุทธรองค์จะเปล่งแม่จี้ (อันเป็นเพียงสมมุติก็ตาม) ว่า **รังเกียจ - ไม่ชอบใจออกมาสักที (เพียงเพื่อแสดงให้คน “รู้” คนเข้าใจในสภาพนั้นๆ ก็ตาม) นั้น แสนยาก และ น้อยนักน้อยหนาที่จะกล่าวคำตรงๆ ภาษาเปรียงๆ ออกเช่นนั้น** เมื่อพระพุทธรองค์ท่านถึงกับตรัสคำตรงๆ ออกมาจากขนาดนี้ ก็จึ้งรู้ให้ดีเถิดว่า มันหมายความว่า **สุดจะทน และสุดจะเสียดการกล่าวแล้ว ต้องการให้รู้ชัดๆ ตรงๆ เข้า ไม่เบี่ยงไม่เพี้ยนไม่ต้องเข้าใจไปอื่น**

เพราะก่อนจะตรัส “คำ” บริภาษต่างๆ นั้น พระองค์ยังแวดล้อมไว้ด้วยประโยคชัดๆ นำๆ ไว้ก่อนอีกว่า **“เราเสียดเห็นโทษในอิทธิปาฏิหาริย์”** ซึ่งมันเป็นโทษหลายแง่หลายเงอนจริงๆ ในการแสดง “อิทธิปาฏิหาริย์” แบบเดรัจฉานวิชาหรือแบบบุคคลาธิษฐานนั้นเช่น จะทำให้คนเข้าใจผิดว่า ปฏิบัติธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว จะได้บรรลุ “ผล” มีอิทธิปาฏิหาริย์ ใดๆ ที่แสดงให้เห็นนี้แหละ (คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้

ทะลุกำแพงเขาไปได้ ฯ เทเหเห็น-เดินน้ำ-ดำดิน.....) เป็นมรรค เป็นผล ซึ่งมันผิดถนัดเอาทีเดียว

จะเห็นได้ชัดว่า แม้ผู้ใดจะมีอิทธิปาฏิหาริย์ เนื่องจากฝึกเรียนจนเกิดได้ เป็นได้ (ในสมัยนั้นเขามีเรียนกันจริงๆ และมีมากด้วย) ก็ตาม จะมีอิทธิปาฏิหาริย์ เนื่องจากมีติดตัวมาแต่เดิมแล้ว ก็ตาม พระบรมศาสดายังให้เลิก ให้งด อย่าอวด อย่านำออกมาแสดง เมื่อเป็น “พุทธสาวก” จริงแล้ว ตั้งคำตรัสที่แข็งอยู่แล้ว เพราะถ้าใครๆ เห็นพุทธศาสนิกชนเล่น “วิชา” น้เข้า หรือ แสดง “วิชา” เช่นนั้นอยู่ เขาก็จะหลงเข้าใจผิดได้ว่า เป็นของควรได้ ควรเป็น ควรมี ควรคลุกคลีอยู่ ชั่งแท้จริงนั้น เป็นของควรเลิก ควรทิ้งไปต่างหาก แม้กระนั้น ก็ยังมีคนหลงเข้าใจผิดอยู่จนได้ ทุกวันก็ยังมี “หลงผิด” (โมหะ, มิจฉาทิฏฐิ) อยู่จนได้ (ชิน่า !) อยู่นั่นเอง มัน “ล่อใจ” มัน “ชวนใจ” ออกปานนั้นจริงๆ !! **เห็นโทษภัยฤทธิร้ายของมันไหม ? มันยั่วมันยวนใจขนาดไหน ?** ก็ลองคิดเอาเถิด

เราไม่ปฏิเสธว่า มันเป็น “ความเก่ง” แม้พระพุทธองค์ก็ไม่ปฏิเสธ แต่เราปฏิเสธว่า **ไม่ใช่ “มรรค” ไม่ใช่ “ผล” ของพุทธศาสนา** อย่าหลงผิดคิดว่า เป็น “พุทธคุณ” พุทธคุณ เป็นอันขาด มันเป็น “พุทธโทษ” ทำลายพุทธศาสนาอยู่ในทุกวันนี้ อย่างหนักเอาด้วย **ตั้งนั้น จึงอย่า** โพนทะนายั่ว และอย่าสนับสนุน เผยแพร่ กระจายข่าว-สื่อสารกันนักเลย พุทธสาวก หรือ ผู้เป็นพุทธศาสนิกชน **ใดๆ** ที่ปรารถนาดีต่อศาสนาพุทธแท้ๆ มันเท่ากับ ทำน ทำลายพุทธศาสนา โดยตรงเป๊ะ ๆ จริงๆ **ที่คิดว่า** ตนช่วยส่งเสริมพุทธศาสนา นั้น มัน **ตื่นๆ เขินๆ ใจๆ อยู่** เป็นการคิดเห็นที่ยังไม่ถูก ยังเขินอยู่ ยังไม่หยั่งถึง “ความจริง” ที่จริง คิดดี ๆ เสียใหม่ แท้จริงแล้ว ผู้จะโฆษณาว่า พุทธศาสนามีอิทธิปาฏิหาริย์ หรือ เก่งด้วย “เดรัจฉาน-วิชา” อย่างนี้ๆ อยู่ นั้น ก็มีแต่ผู้ยังโง่ หรือ ยังมีฉันทิฏฐิอยู่จริงๆ กับ คนผู้เป็น “จารชน” ของพุทธศาสนาแท้ๆ เท่านั้นเอง ที่ยังทำอยู่

หรือ จะตรวจสอบดูใน “สุตติสสูตร” สุตตัน. สังยุต. นิทานวรรค ข้อ ๒๘๒-๒๘๓ อันเป็นคำยืนยันของพระอรหันต์ต่าง ๆ ว่า **ท่านไม่ได้บรรลุนิพพาน** เพราะท่านทำอุทฺธคนเดียวเป็นหลายคน ก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียว ก็ได้... หรืออะไรต่าง ๆ อันมี... เหาะเหิน - เดินน้ำ - ดำดิน - ฯลฯ อะไรนั้น **ได้ ไม่!** ท่านทั้งหลายบรรลุนิพพานได้ด้วยปัญญา

และถ้าอ่านต่อไปจนถึง ข้อ ๒๘๖ ก็จะมีทั้งคำยืนยันของพระพุทฺธองค์ที่ยืนยันกับ “สุตฺติ” ไว้ดีกว่า เมื่อเข้าใจเป้าหมายแห่ง “พุทฺธ” แท้ ๆ ด้วยปัญญาอันยิ่งเป็น “สัมมาทิฏฐิ” แล้ว การบรรลุนิพพาน ก็ย่อมจะไม่ไข้หมายเอาการทำอุทฺธ คนเดียวเป็นหลายคน ก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียว ก็ได้... เหาะเหิน... เดินน้ำ... ดำดิน ก็ได้ ฯลฯ อย่างนั้น ไม่เลย แต่จะบรรลุนิพพาน (ตามเป้าหมายแห่งพุทฺธศาสนาแท้ ๆ) ได้ด้วยปัญญาที่รู้แจ้งแทงทะลุถึงรูปธรรม-นามธรรมว่า ล้วนเป็นไตรลักษณ์และไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ตัวตนอะไรของเรา เป็นเพียง “ปัจจัยการ” เมื่อ **ปัญญา** และ **จิต** เป็นได้จริง บรรลุถึงขั้นปลายยอด ก็จะเกิดสภาวะ “อนัตตา” เป็นที่สุดได้ในจิตผู้บรรลุนั้น ๆ เป็น “ของจริง” ไม่ใช่เพียงว่า ได้เข้าใจความหมายของ “อนัตตา” ด้วย “ปัญญา” อย่างเดียวเท่านั้นด้วย

ดังนั้น **การรู้ การเข้าใจ การทำความเข้าใจให้ชัดแท้ เป็น “สัมมาทิฏฐิ” จึงเป็นความเริ่มต้นที่สำคัญยิ่ง** เพราะเป็น “มรรค” อันต้น ต้องเข้าถึงให้ได้ เพราะเป็นจุดต้นของ “ทาง” เป็นปากทางที่จะเดินไปสู่การพ้นความทุกข์ความยากที่แท้จริงแท้จริง เป็น “สัมมา” ข้อแรกใน “สัมมา” ทั้ง ๘ ข้อ สำหรับ “มรรคอรียสัจ” จริง ๆ ข้อว่า เป็น “ประธาน” ของ สัมมาอรียมรรค ที่เดียว (ผู้สนใจ เจริญอ่านพระไตรปิฎก ใน “มหาจิตตาริสกสูตร” มัชฌิม. อุปปริ. คูกี ๆ เกิด จะเข้าใจ “สัมمامรรค” อย่างละเอียดลออก)

เมื่อรู้ “กาย” หรือ **รู้บุคคลาธิษฐาน** แล้ว ก็พึงเพียรรู้ให้สุขุมขึ้นไปถึง “จิต” หรือ **รู้ธรรมาธิษฐาน** ให้ได้ และทำให้ได้ตามนั้นจริงๆ

บุคคลาธิฐาน หรือ กายโตๆ สภาพหายาๆ ใหญ่ๆ หรือ ฐานะแห่งกิริยาที่หายาๆ เป็นรูปเป็นร่างเป็นตัวเป็นตนใหญ่ๆ (ยังไม่ใช่ฐานะแห่งกิริยาที่สุขุมเป็นแต่จิตโดยเฉพาะ) ของ “อิทธิวิ” ทั้งหลายนั้น คือ **คนเดียวเป็นหลายคน ก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียว ก็ได้** ก็ทำ “รูปกาย” ทำสภาพใหญ่ๆ ตัวตนอันเป็นก้อนเป็นแท่งนั้น ให้เป็นไปตามนั้น ให้ได้แท้ๆ ชัดๆ จริงๆ ก็แล้วกัน (เพียงชั้นเปลือกๆ ว่า เนรมิตก็เนรมิต ว่า เทาก็เทาะ ฯลฯ กันเลย ตรงๆ ที่ๆ) ก็เรียกได้ว่า บรรลุผลทาง**บุคคลาธิฐาน** แต่จะไม่พาพ้นความทุกข์ความยากความยุ่งโดยตรงโดยแท้โดยจริงบริสุทธิบริบูรณ์ได้เลย

ส่วน**ธรรมาธิฐาน** หรือ **จิต** ที่เก่งเยี่ยมยิ่ง จนเป็นธรรม-จนถึงธรรม-จนแจ้งธรรม “ธรรมาธิฐาน” ก็มาจาก “ธรรม + อธิ + ฐาน” ซึ่งคำว่า “ฐาน” ก็หมายถึงเอา “**จิต**” อันมี **การรู้** กับ **การทำได้ตามรู้** นั้นเอง “**อธิ**” ก็หมายถึงเอา ถึงความเป็นเยี่ยมยิ่ง “**ธรรม**” ก็หมายถึงเอา สิ่งดีส่วนดี (**กุศลธรรม**) กับ สิ่งไม่ดีส่วนไม่ดี (**อกุศลธรรม**) ที่อยู่ใน**จิต** ที่เกี่ยวข้องกับ**จิต** (เมื่อรู้รู้ชั่วแท้และรู้สภาพ “**พินต์พินชั่ว**” อันเรียกว่า “**อภัยกตธรรม**” ก็เป็นชั้น “**อภิธรรม**” กันล่ะ !)

ดังนั้น เมื่อรู้แท้ชัดถูกต้องตัวตน ดังนี้แท้แล้ว ก็ “**ทำ**” ให้เป็น “**ทำ**” ให้ได้หลายๆ **จิต** มากๆ **จิต** (**พหุชา**) ตามที่เห็นดี หรือ แม้เราจะทำให้มี “**จิต**” **เดียว** ก็คือ ทำให้เป็น “**จิต** ที่ปราศจากนิเวศน์ **ทำเดียว**” (**เอโก**) นั้นแหละ

ขยายความอีกที่..... ทำ “**จิต**” อะไรให้หลายๆ มากๆ ละ ? ก็เนรมิต หรือ ก่อก่อปรังขึ้น ทำให้เกิดขึ้นแต่ “**กุศลจิต**” ถ้ายเดียว (**เอโก**) **จิต** ที่ดี **จิต** ที่ปราศจากนิเวศน์ ๕ **จิต** ที่มี “**อุฏฐาน**” ชนิดที่เป็นทฤษฎีธรรมมีกัตลประโยชน์ฝ่ายเดียว-**ทำเดียว-แบบเดียว** (**เอโก**) ไม่ต้องไปทำแบบ “**อกุศลจิต**” ไม่ต้องไปทำฝ่ายที่เป็น “**อกุศลจิต**” นั้นไงล่ะ ! ดังได้อธิบายมาแล้ว **จิต** อย่างนั้นจึง “**ทำ**” ง่ายๆ ขึ้นเถิด เท่าที่สามารถจะทำได้ ด้วยสมรรถภาพของเรา “**กุศลจิต**” จะเกิดขึ้นก็ตามแต่ **เชิงเดียว** (**เอโก**) นั้นแหละ ทำให้มันได้มากๆ หลายๆ (**พหุชา**)

และยังหากแม้ “อวตาร” ได้ “เนรมิต” ได้ คือ แบ่งภาค หรือ ไปทำให้เกิดที่คนอื่น
ไปสอนคนอื่น ไปฝึกคนอื่นให้ “เกิดจิต” ที่ปราศจากนิวรณ์ ๕ หรือ “กุศลจิต”
นี้ได้บ้าง จะสร้างจะก่อ จะเนรมิต หรือ จะอวตารได้หลายๆ (พหุสา) เท่าใดๆ
ขอให้เหมือน “จิตที่เป็นอย่างเดียวกับเรา” (เอโก) (คือ จิต
ที่เป็น “ฉาน” หรือ จิตที่ปราศจากกิเลส ปราศจากนิวรณ์ เป็น “เอโก” หรือ
เป็นอย่างหนึ่งอย่างเดียวกันจริงๆนี้แหละ) ก็จงเนรมิต จงอวตาร จงขยายภาค
แบ่งภูมิออกไปเกิด หลายๆ คน นั่นคือ “อิทธิวิธี” ของพุทธศาสนาแท้
หรือ ถ้าจะเรียกว่า “อิทธิปาฏิหาริย์” ก็ต้องมีคำอธิบายให้สำคัญให้ถูก อย่างนี้เป็นต้น

เราต้องเรียน “รู้” จิตให้ถึงจิต ดังนี้ และ “ทำ” ให้ถึงธรรม
“ทำ” ให้เป็นธรรม โดยเฉพาะต้องรู้ “อภิธรรม” แท้ๆ (อัน
มีกุศลธรรม-อกุศลธรรม-อภัยาคธรรม) ดังนี้

และทำ “คนเดียว ให้เป็นหลายคน ก็ได้” ในที่นี้ ก็ไม่ใช่หมายถึงเอาเฉพาะแค่
ฐานะหยาบๆ ใหญ่ๆว่า “รูปร่างของคน” หรือ ฐานะหยาบๆใหญ่ๆแห่ง “กิริยาของคน”
หรือ ฐานะหยาบๆ ใหญ่ๆแค่ “ตัวตนของคน” เสียแล้ว แต่เป็นฐานะที่สุขุมประณีต
ไปถึงขั้นหมายถึงเอา “จิต” หมายถึงเอาฐานะแห่ง “กิริยาจิต” หมายถึงเอาละเอียดประณีต
ไปกระทั่งฐานะ “ตัวตนของอรหัตตผลจิต” กันทีเดียว

ดังนั้น จะแปลบาลีนั้นว่า ทำ “จิตที่ปราศจากกิเลสทำเดี่ยว ให้เป็น ให้
มีขณมามากๆหลายๆ ก็ได้” นั้น จะตรง “ปรมัตถ์” ที่สุด เพราะตามจริงที่แปล
กันออกมาว่า “คนเดียวให้เป็นหลายคนก็ได้” นั้น ในบาลีมันก็มีเพียงว่า “เอโกปี
หตุวา พหุสา โหติ” ดูดีๆ จะเห็นได้ว่า “บาลี” ก็ไม่ได้มีคำไหนจะเฉพาะบอกว่า
“คน” หรือ “รูปใหญ่” หรือ “รูปละเอียด” หรือ “จิต” หรือ “อรุณ” อะไร
หรือ ! แต่จริงๆก็กินความกว้างๆ “เอโก” ก็ตาม “พหุสา” ก็ตาม จะ
หมายถึงอะไรก็ได้ จะแปลว่า “คน” หมายถึงเอาเป็น “คน” ก็ถูก หรือ จะหมายถึงเอา
“จิต” โดยเฉพาะ ที่เป็น “มรรคจิต” - “ผลจิต” ฯลฯ ไปถึงขั้น “อรหัตตผลจิต” ก็ถูก

แล้วแต่ว่าผู้ใดจะ “รู้” แคไต่ ? “ทำได้” แคไต่ ? และจะกำหนดสำคัญ
เอาเรื่องไหน ? จะทำเอาให้ไต่เป็นสำคัญในเรื่องไหน ? “เอโก” มันก็หมายถึง
ความถึงการกำหนดจำนวนลงไปว่า “หนึ่งเดียว” และ “พหุธา” ก็เช่นกัน มันก็หมายถึง
ความว่า “หลายๆ” ก็แค่นั้น

ด้วยเหตุด้วยปัจจัยมีดั่งนี้เอง ถ้าผู้ใดไปกำหนดหมายเอาในฝ่ายข้างหยาบอยู่
หรือ ไปหลงสำคัญมั่นหมาย อยู่แต่กับส่วนที่ยังไม่ใช่เป้าหมาย “ปรมาตม์” ตามชั้น
อภิธรรมของ “พุทธแท้” จึงยังเป็น “ผู้สำคัญผิด” (สัญญาวิปลาส) อยู่ ต้อง
เห็นให้ถูกแท้ (สัมมาทิฐิ) ต้องรู้สำคัญให้ถูกรู้ยิ่ง เป็นที่สุดให้ได้ (สัญญาเวทิต)
เพราะชั้นมนนข “อภิธรรม” จริงๆ ไม่ใช่ชั้นแค่สัตว์, คน, ตัวตนหยาบๆ, กิริยาใหญ่ๆ
เท่านั้น มันชั้นปรมาตม์ธรรมแท้ๆ ชั้นต้องมี “ฉาน” เป็นบาทฐาน มี “นิพพาน”
เป็นผล และนเป็นชั้นสูงเกิน “ฉาน” ซึ่งเกินทั้ง “ฉานโลกีย์” และเกินทั้ง “ฉาน-
โลกุตระ” เป็น “อภิญญา” ของพุทธวิชา ชั้นอุตตริมนุสสรธรรม จริงๆ แน่ๆ

สรุปแล้ว “อิทธิวิธี” แคในแง่หรือในเรื่อง “เอโกปี หุตฺวา พหุธา โหติ”
หรือ แปลงๆว่า “หนึ่งเดียว ทำขึ้นให้เป็นหลายๆ ก็ได้” นี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ผู้เป็น “พระอรหันต์” เพียงหนึ่งเดียว (เอโก) ในตอนแรก แล้วพระองค์ก็ใช้
“อิทธิวิธี” เนรมิต หรือ อวตาร หรือ ทำให้เป็นทำใหม่ “พระอรหันต์” ขึ้นมา
หลายๆ (พหุธา) ในโอกาสต่อมา ก็ได้จริงๆ ซึ่งเป็น “ความเก่ง” ที่มี “วิธี”
(อิทธิวิธี) เข้มมยอดจริง สมดังที่พระองค์ตรัสว่า พระองค์เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้
เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชา และจรณะ เสด็จไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถี
ฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้สู้ยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ดงนี้ จึงเป็น “อิทธิวิธี” ที่มีค่าสูงสุด ประเสริฐสุดยอด “คน-
เดียวเป็นหลายคน ก็ได้” ชนิดที่ไม่เกินเชื่อ ชนิดที่เป็นประโยชน์แท้

เพราะฉะนั้น คนผู้ใดบรรลุเป็น พระโสดาบันแล้ว ที่ตนคนหนึ่งแล้ว ก็
ช่วยฝึกช่วยก่อให้เกิดพระโสดาบันขึ้นอีก **หลายๆ** พระโสดาบัน ก็นั่นแหละคือ ผู้
มี "อิทธิวิธี" แท้ ๆ ของพุทธศาสนาที่เรียกว่า "เอโก ปิ หุตฺวา พุทฺธา โหติ"
ถูกเม้า

ยังเป็นเรื่องของพระสกทาคามี คือ ตนเป็นสกทาคามี แล้วก็เนรมิต
จิตผู้อื่นให้บรรลุ เป็นพระสกทาคามีขึ้นให้ได้ ฝึกเขาขึ้นมา สอนเขาขึ้น
มาให้มาก ๆ ภายใต้อิทธิวิธี ก็ยังนับว่า เป็นผู้มี "อิทธิวิธี" ในประการ
"เอโก ปิ หุตฺวา พุทฺธา โหติ" หรือ "คนเดียวเป็นหลายคน ก็ได้" ที่เก่ง ที่สูงขึ้นมาอีก

โดยนัยนี้เอง พระอนาคามี พระอรหันต์ ก็เช่นเดียวกัน จะได้ชื่อว่า มี
"อิทธิวิธี" ในประการ หรือ ในแง่ที่ว่า "คนเดียวเป็นหลายคน ก็ได้" หรือไม่ ?
แค่ใด ? ก็อยู่ที่เหตุที่ปัจจัยประมาณขนาดใด ? ถ้าหมายเอาเฉพาะ "จิตในจิต"
ของตน ก็ทำจิตตนให้เกิด "อรหัตตผลจิต" ให้ได้ เมื่อทำได้ "หนึ่งดวง" แล้ว รู้
วิธีทำให้เกิดได้อีกเป็น "สองดวง" ก็มีอิทธิวิธีแล้ว **ยังทำได้ "หลายๆ
ดวง"** ก็เป็นผู้มี "อิทธิวิธี" แน่ ๆ แท้ ยิ่ง ๆ ขึ้น

และยังสามารถมี "วิธี" อย่างเก่ง (อิทธิวิธี) ไปฝึกผู้อื่น สอนผู้อื่น ช่วยให้
"จิต" ของผู้อื่น เกิดเป็น "อรหัตตผลจิต" ได้อีก ก็ยังเป็นผู้มี "อิทธิวิธี"
ที่เก่งยิ่ง สามารถยิ่งๆ ขึ้น ยิ่งทำให้เกิด ทำให้เป็น (หุตฺวา, โหติ) ได้มากๆ
หลายๆ ก็ยังชื่อว่า เป็นผู้มี "อิทธิวิธี" แท้ ๆ ในความหมายของ "พุทธศาสนา" ตรง
เบ้าที่สุด และจริงที่สุด ถูกต้องที่สุด **ดังนี้ จึงจะ เป็น "บุคคลา-
ธิปฏิฐาน" แท้ ๆ แบบพุทธอุกตตรง เป็น "อิทธิวิธี"**
ที่ว่า "คนเดียวเป็นหลายคน ก็ได้" เพราะมีคนเกิดใหม่จริงๆ แต่
มิใช่เกิดมีได้แค่เพียงรูปร่างร่างกายเกิดเท่านั้น ทว่ามี "ธรรม" เกิดใน
ใจ มีมรรค มีผล เกิดในบุคคล กลายเป็น "บุคคล" ใหม่
แต่เดิมเป็น "ปุถุชน" หรือ "ปุถุบุคคล" แล้วเกิดใหม่เป็น "อริย-
บุคคล" ซึ่งถ้าจะเป็น "บุคคลาธิปฏิฐาน" แบบพุทธ

ก็จะต้องหมายเอา “บุคคล” เช่นนี้เกิด หรือ “เป็น” ขึ้นมา หลายนๆ คน จึงจะเป็น “อิทธิวิธี” ที่ถูกต้องของ พุทธศาสนา

จะเห็นได้ว่า มันมันยะซ้อนซ้อน ละเอียดประณีตกว่า “บุคคล” ที่หมายเอาแค่ รูป ร่างกายของคนธรรมดาหยาบ ๆ อยู่ที่เดียว และเป็นเรื่องที่เขาใจได้ไม่เกินเชื่อ แต่ก็เป็นเรื่องที่ทำได้ “ยาก” จริง ๆ อยู่เหมือนกัน ผู้ทำได้จริง จึงต้องเรียกว่า ท่านเป็นผู้มี “อิทธิวิธี” มี “อภิญญา” แท้ ๆ

เมื่อเข้าใจ “อภิญญา” ในเชิงบุคคลาธิฐานที่มุ่งเอนใจอันสำคัญ หมุนรอบเชิงซ้อน (มิใช่ตรงที่พาชื่อเถนตรงอย่างดินเงิน) อันถูกต้องเป็นสังขรรวมแล้ว ก็แยกเป็น แบ่งออกถูกเหตุถูกปัจจัยแท้ได้ว่า พุทธอภิญญาหมายเอาอย่างนี้ โลกีย-อภิญญานันหมายเอาอีกอย่างหนึ่ง และในเชิงธรรมาธิฐาน ก็แยกเป็น แบ่งออก ถูกเหตุถูกปัจจัยแท้ มีระดับ มีขั้นตอน อย่างกระจะกระจ่าง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้” อันเป็นอิทธิวิธีประการแรก และ ส่วนไหนดี ส่วนไหนไม่ดีอย่างไร ? “ถูกต้อง” นั้น หมายเอาแค่ไหน ? ในรอบในชั้นไหน ? ก็เข้าใจแจ้ง การแยกออกรู้ชัดเช่นนี้ คือ ผู้มี “ธรรมวิชัย” (โพชฌงค์) จนถึงขั้นแทงทะลุแจ้ง “กุศลาธรรมา-อกุศลาธรรมา” หากแม้ท่านผู้ “ทำได้” ด้วย คือ ทำในส่วนที่เป็นกุศลาธรรมา ได้หลายนๆ ก็เป็นอันมี “อิทธิวิธี” ในประการที่ว่า “คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้” ถูกแล้ว ดีแล้ว เพราะเป็นผู้สร้าง “ธรรมกาย” ขึ้นได้จริง ที่ตน ในตนแท้ ทั้ง “รูปธรรม” และ “นามธรรม” พร้อมครบ และจะ “ทำได้” เก่งยิ่ง สามารถยิ่งๆ (อิทธิบาทสังขาร) ไปได้แค่ใด ก็อยู่ที่ ปัจจัยแห่ง “การรู้” ได้ละเอียดประณีตมาก และ “ทำได้จริง” มากๆ มีผลมาก นั่นเอง

ประการต่อไปคือ “หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้” (บาลีสมีว่า “พหุราปี หตุวา เอโก โหติ) ก็ไม่ยากเท่าใดนัก ที่จะเข้าใจ เราจับความหมาย หรือ ความสำคัญ (สัญญา) ของภาษาที่บอกมานั้นให้ได้ก็แล้วกัน จากบุคคลาธิฐานนั้น โดยนัย

แห่งความหมายก็คือ มากๆ หลายนๆ ใหญ่ๆ โตๆ หยาบๆ แล้วก็ทำให้มาเป็น
น้อยๆ ลง เล็กๆ ลง จนละเอียดขึ้นๆ ประณีตเข้าๆ จนกระทั่งเหลือหนึ่งเดียว
หรือ เหลือตัวมันเองที่ไม่มือนปน

เมื่อเข้าใจ “สัญญา” ของมัน หรือ ถึงแล้วซึ่งการรู้ในความสำคัญ (“สัญญา-
เวทยิต” สัญญา=ความสำคัญ เวทยิต=การรู้, ความรู้ อิต=ถึงแล้ว) ได้ตั้งขึ้น
แล้วจะเป็น “หลายๆ คน” ซึ่งหมายเอาตัวคน เป็น “คนๆ” เป็นแท่งๆ ตัวๆ เลย โดย
“รูปธรรม” ก็เข้าใจให้ได้ว่า เขาหมายเอา “รูปธรรม” เขาหมายเอา “ตัวหยาบๆ
ใหญ่ๆ” ซึ่งก็เป็น **บุคคลาธิฐาน** ขันตนๆ ง่ายๆ ชัดๆ นั่นเอง ถ้าหมายเอา
หรือ กำหนดเอาอย่างนั้นเป็นสำคัญ เช่น ผู้ใดทำ “คนหลายคนให้เป็นคนเดียว
ลงไปได้” มันก็เก่งละ ! ก็เป็น “อิทธิวิธี” ในประการนี้ คือๆ ง่ายๆ ตามนี้ ก็เป็น
โลกีย์กถาธิฐาน แต่ใน **ปรมัตถ** หรือ ใน “**ธรรมาธิฐาน**” นั้น สุขุม
ประณีตกว่านั้น เพราะหมายเอาไปถึงเรื่อง “จิต” โน้นเป็นสำคัญ ซึ่งโดยความเป็น
“**ปรมัตถ**” หรือ **ธรรมาธิฐาน** นั้น มันไม่ได้หมายเอาหยาบๆ แคตัวบุคคล
เป็นตัวๆ แต่มันหมายเอาละเอียดสุขุมไปถึงขั้น **จิต-เจตสิก-รูป (รูปจิต-อรูปรจิต)**
-นิพพาน จริงๆ

ดังนั้น ในเชิง **ธรรมาธิฐาน** ก็คือ ผู้ใดทำ “หลายจิตเป็นจิตเดียว
ก็ได้” ซึ่งก็จะเห็นได้เข้าใจได้ไม่ยาก คือ เมื่อเรามี **จิตดวงที่มีส่วนประกอบ**
นั้นๆ ร่วมประชุมกันอยู่ (กาย) เป็น “ความวุ่นวาย” หรือ ปรุง
หรือ พุ่งอยู่เยอะแยะ หรือ แน่นอัดอยู่ ก็ทำให้ **จิต** นั้นๆ หยุตปรุงลงได้ คลายความ
แน่นอัดลงได้ ทำความพุ่ง ความวุ่นวายต่างๆ ราบลงจากหลายๆ เรื่อง มาเป็นเรื่องเดียว
ได้ หรือ จากหลายๆ กิเลส ก็ดับ-ลดลงมาเป็น **จิต** เดียวๆ เป็นความรับรู้้อยู่ตาม
ความปรากฏจริงเท่านั้น ไม่มีนิวรณ์ ๕ ใดๆ เลยได้ มีแต่ **จิต** เดียวๆ ที่รู้แจ้งๆ ไสๆ
สะอาดๆ อยู่ ไม่รก ไม่เลอะ สันอารมณ์ชอบหมดอารมณ์ชัง เป็น “ฉาน” ใดนั่นเอง
(เอกัคคตา) แล้วก็หาวิธีทำให้เก่ง ทำให้เชี่ยวชาญ การทำได้เก่งโดยมีวิธีทำได้
เด็ดขาดจน เชี่ยวชาญจนนั้น ก็เป็น “อิทธิวิธี” แท้ๆ ขัน **ธรรมาธิฐาน** ที่เดียว

กามจิต (คือ จิตที่เป็นกิเลสกาม) ก็ไม่มี พยาบาทจิต (คือ จิตที่เป็นพยาบาท) ก็ไม่มี
 ถีนมิตถจิต (คือ จิตที่เป็นความง่วงเหงาหาวหรือซึมเซา) ก็ไม่มี อุทธัจจกุกกุกจจิต (คือ จิต
 ฟุ้งซ่านรำคาญ) ก็ไม่มี วิภิกขณาจิต (คือ จิตสงสัยลังเล) ก็ไม่มี เหลือแต่จิตที่เป็น
 จิตแท้ เป็นใจจริง เป็น **ธาตุรู้** วางจากกิเลสนิวรณ์อยู่โดยเดี่ยวโดยหนึ่งจริงๆ เป็น
 “เอกัคคตา” แท้ๆ ซึ่งจิต หรือ **ธาตุรู้** ตัวที่พ้นได้ถึงขั้นวิภิกขณาออกปานนั้นแหละ
 คือ “อธิปัญญา”

และผู้กำลังทำได้สำเร็จอยู่ในสภาพเช่นนั้นแหละ เรียกว่า ผู้มี “อิทธิวิธ”
 ที่ทำให้ “หลายจิตเป็นจิตเดียวกันได้” ถูกต้องตรงเป๊ะเลย เป็น “สันตวิหาร”
 หรือ เป็น “ฌาน” ขึ้นอยู่กับจิต อยู่กับ**อรูป** (อยู่กับ “อสุภะ”) อันเป็น “นาม
 ธาตุ” ทมิแต่เพียงสภาพของ “ความรู้ความรับทราบกันได้ด้วยกิริยาจิต” เท่านั้น ที่เดี่ยว
 (คือ ชั้นไม่ใช่ช้วนอยู่กับรูป ไม่ใช่หลงอยู่กับโณม ไม่ใช่มเพ่งอยู่แต่กับสีแสง ไม่ใช่เมาเพื่อ
 อยู่แต่กับภาพ) เป็น**พุทธอภิญญา**แท้ๆ

ดังนั้น ผู้ใดสามารถรู้ชัดแจ้งแยกออกว่า อย่างนี้ หรือ จิตเช่นนั้น คือ
 กุศลธรรมมา อย่างนี้ หรือ จิตเช่นนั้น คือ อกุศลธรรมมา และหากแม้**คน**ผู้
 “ทำได้” ด้วย คือ ทำในส่วนที่เป็น อกุศลธรรมมา ให้หยุด ให้ลดได้ ดับได้เด็ดขาด
 น้อยลงๆ จนเป็นหมดสิ้น “อกุศลธรรมมา” เกลียงสนิทเป็นบุญญา เหลือแต่
 ความจริงตามความเป็น ตามความที่ตรงเหลือจริง เช่น ใน “จิต” ถ้ามนิวรณ์ธรรม
 กระจุกตัว นิวรณ์ธรรมเป็น “อกุศลธรรมมา” เมื่อ “คน” ผู้ลดนิวรณ์ ดับนิวรณ์จนสิ้น
 จนสูญ ก็จะเหลือ **หนึ่งเดียว** แต่จิตแท้ๆ และก็คงทำหน้าที่อยู่ตามความต้องการ
 เหลือจริง ก็เป็น “อิทธิวิธ” ที่ถูกต้องแล้วดีแล้ว ในประการที่ว่า “หลายคนเป็น
 คนเดียวกันได้” ครบตามนัยะ ทั้ง “ธรรมาธิปฏิฐาน” และ ทั้ง “ปุคคลาธิปฏิฐาน”
 ชั้นแรกบริบูรณ์แล้ว คือ ทำได้สำเร็จประโยชน์ตน ซึ่งยังไม่มี “กรณาริคุณ”
 แม้ประโยชน์ต่อออกไปถึงขั้นทำ “คน” ผู้อื่นให้ได้ “สำเร็จประโยชน์” ด้วยอีก คือ
 กลายมาเป็นผู้บุญกุศล ดับนิวรณ์ธรรมได้ **อย่างหนึ่ง อย่างเดียว** กันกับ
 “คนอย่างเรา” จริงๆ เท่านั้น

ซึ่งถ้าจะเป็น “บุคคลาธิฐาน” ทั้ง “ธรรมาธิฐาน” แท้ ๆ ตรง ๆ เป็น “อิทธิวิธี” ชนิดถูกแท้พิเศษยิ่งในสภาพหมุนรอบเชิงซ้อนยิ่งยวดไปอีก ก็ตาม นัยะดังที่เคยอธิบายมาแล้วอีกหนะแหละ คือ ทำ “คน” ทั้งหลาย อันต่างก็เป็น “บุุชชน” หรือ “บุุชบุคคล” ที่มีกิเลสตัณหาที่ต่างกันอยู่ต่างอย่างกันเยอะแยะหลากหลายแห่งหลายเรื่อง ให้มาเป็น “อริยบุคคล” เช่นเดียวกัน อันจะมีสุจริตกรรมอย่างเดียวกันขึ้นมาได้เรื่อย ๆ ดังนี้แล เรียกว่า “อิทธิวิธี” แบบพุทธแท้ ๆ ถูกตรงในประเด็นที่ว่า “หลายคนเป็นคนเดียวกันได้” ขึ้น “บุคคลาธิฐาน” อันจะมี “ธรรมกาย” ที่เป็นตนเป็นตัวแห่งธรรมจริงแท้ คือ มี “อริยธรรม” จริง ในร่างในกายของคนจริง ๆ แท้ ๆ ชัด ๆ ด้วย ดังนี้

จะเห็นได้ว่า หมายเอาละเอียดประณีตลึกซึ้งสลบซ้อนอยู่ แม้จะหมายถึง “บุคคล” ก็ได้ ก็ต้องนับให้ครบไหม้ “ธรรม” ร่วมด้วยใน “บุคคล” นั้น ๆ ให้รอบถ้วน จึงจะเป็น “ธรรม” และถูกธรรม ถึงธรรมแท้ แล้วจะเห็น “ความรู้อย่าง” (อภิปัญญา) ที่ “ยิ่ง” แท้ ๆ ลึกซึ้งลึกซึ้งจริง ๆ เป็นทั้ง “อิทธิวิธี” ที่ยิ่งกว่าขั้นแค่ “รูปธรรม” อันต้น ๆ เจิน ๆ ยาย ๆ จริง ๆ ด้วย และจะเก่งยิ่งสามารถยิ่ง ๆ (อิทธากิสังขาร) ไปได้ แค่นี้ ก็อยู่ที่ บัจจัยแห่ง “การรู้” ได้ละเอียดประณีตมาก ทั้ง “ทำได้จริง” มาก ๆ มีผลมาก นั่นเอง ดังนี้แล เรียกว่า “สัมบันโน” คือ ผู้ถึงพร้อมแล้ว ทั้ง จิตในจิต ธรรมในธรรม และแม้ กายในกาย เวทนาในเวทนา อันแท้จริง

ข้อสำคัญ เราเร่งหยั่งถึงจริงให้เป็น “สัมบันโน” จนชัดเจน กับ “เวทนาในเวทนา” ให้ดียิ่ง ๆ เกิดว่า เราไม่หลง “เสพย์สุข” จนเกินเหมาะเกินควรเพราะ “ติดสุข” เราไม่หลง “ทนทุกข์” เสียจนสติอ่อนไป รูปจันท์-นามจันท์ ไม่เจริญ ไม่เกิดประโยชน์ เพราะ “ยึดทุกข์” (หรือ ยึดการตั้งตนอยู่ในความลำบาก ตั้งตนอยู่ในความทรมานมากเกินไป) เราจะต้องรู้ “ประมาณ” (มัตตัญญู) อย่างดียิ่งจริง ๆ มี “พัก” (วุฏฐาน หรือ คิวฐะ) ที่พออย่างขีพยจันท์ไปได้ โดยสะดวกพอทนได้สบาย ๆ มี “เพียร” (อุฏฐาน หรือ อยุหะ) ที่ก่อประโยชน์สร้างสรรค์ มีบทแห่งความเจริญเกิดอยู่ให้ได้มากที่สุดเท่าที่เราจะมีสมรรถภาพ

ผู้สามารถทำ “หลายคนเป็นคนเดียวกันได้” ถึงที่สุดแล้ว “ตัดสินเด็ดขาดให้แก่นัน” (โดยกำหนด โดยประมาณ โดยมีขนาดที่สำคัญที่สุดสมควรที่สุด) ได้แล้ว จนสามารถทำ “คนอื่นๆ” (หลายคน) ให้เป็นเช่น “ตน” หรือ “คนอย่างเรา” (คนเดียว) กล่าวคือ **คนอื่นๆ ที่มีหลายจิตหลายความแตกต่าง เพราะ “หลายความไม่เข้าใจในสังขาร” ให้เรามี “ความเข้าใจในสังขาร” ได้อย่างเดียวกัน เห็นจริงใน “เอโก อัมโม” ทำได้ สอดคล้อง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน** ผู้สงสัยได้ชื่อว่า มี “อิทธิวิธี” ในประการที่ว่า “หลายคนเป็นคนเดียวกันได้” นั้น ถูกแย้ง เก่งยิ่งกว่าขวางยิ่งไปอีก

คนหลาย ๆ ๆ แต่มีสันติภาพ อันเดียวกัน เพราะเขาทั้งหลายต่างก็มี “สันติวิหาร” หรือ มี “ฉาน” เหมือนกัน พันนิวรรณ์ ๕ เป็นอย่างเดียวกันได้ นี้แลคือ มหา “ผล” หรือ มหาผลา-มหานิสังสา หรือ มหา “ประโยชน์” ในโลก เป็น “อิทธิวิธี” ที่ควรมี ควรเป็น ควรได้ ควรทำขึ้นให้มาก ๆ ในโลก

จงเข้าใจ “อิทธิวิธี” ในแง่ของพุทธศาสนาให้ถูกเบา ตรง ความสำคัญแท้ ให้ได้เทอญ

“อิทธิวิธี” ในประการอื่นอีก อันมี “ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปก็ได้” นั้น ตามเชิงแห่ง ปุคคลาธิฎฐาน ขันต้นตุนๆ เจินๆ ก็คือ เนรมิต หรือ บันดาลขึ้นมา ก็ได้ ล่องหน หายตัวไป ก็ได้ ซึ่งก็ถูก ถ้าใครทำได้ออกปานนักเก่งจริงๆ ! เช่น เสกข้าวสารขึ้นมาเป็นตัวสัตว์ เสกไอ้หนูให้เป็นไอ้หนู ฯลฯ หรือ อยู่ๆ ก็เนรมิตสิ่งนั้นใหม่ขึ้นมา หรือ สิ่งนั้นอยู่ต่อหน้าต่อตา ก็เสกเบาให้หายไปได้ไม่เหลืออยู่ ดังนั้น เป็นต้น มันก็มนัยเดียวกัน นั่นแหละ กับประการที่ว่า “หลายๆ เป็นหนึ่งเดียวกันก็ได้” และ “หนึ่งเดียวทำให้เป็นหลายๆ ก็ได้” เป็นแต่ว่า สถาปน ทำให้เก่งให้จัด ให้ชัดให้เลยยิ่งขึ้น ให้เป็นที่สุดขึ้นไปอีก จนถึงขนาด “ไม่มีเลยแล้วทำให้มี” (ซึ่งไม่ใช่ “จากมีอยู่หนึ่ง แล้วทำให้มีมากขึ้น” ด้วยซ้ำ มันยิ่งกว่านั้น)

หรือ **"มีอยู่มากหลาย แล้วทำให้หายเลยไปเป็นสูญ"** (ซึ่งไม่ใช่ จาก "มาก ๆ หลาย ๆ แล้วทำให้เหลืออยู่หนึ่ง" แต่นี่เลยหนึ่งไปเสียอีก) เช่น **ไม่มีคนเลย** เนมิตคนขึ้นมาให้ มากมายหลากหลายคน (ซึ่งไม่ใช่ "คนเดียว เป็นหลาย" คอกนะ ! ยิ่งกว่าไปอีก) **คนมีอยู่มากมายหลากหลาย** ก็บันดาลให้หายตัวล่องหน หนีไปหมดสิ้น (ซึ่งไม่ใช่แค่ "หลายคนเป็นคนเดียว" คอกนะ ! ยิ่งกว่าไปอีกเช่นกัน) **ตั้ง เป็นตน**

นอกจากหมายเอาตัว "คน" แล้ว เข้าของ **สิ่งอื่น** หรือ **แม่กิริยา** และ **อาการ** ก็มีนัยะลักษณะนทางสัน เมื่อผู้ใดทำได้ ก็เรียกว่า **"เก่ง"** มี**อิทธิวิธี** ในประการที่ว่า **"ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปได้"**

สรุปได้ว่า ทำให้เป็น **"ความเกิด"** ก็ได้ ทำให้เป็น **"ความดับสูญ"** ก็ได้ นั่นเอง

ดังนั้น **บุคคลาธิฎฐาน** จะหมายเอาอะไร "เกิด" หรือ "ปรากฏขึ้น" ก็ตาม จะหมายเอาอะไร "ดับสูญ" หรือ "หายไป" ก็ตาม ก็พึงรู้ในสิ่งที่**หมายเอา**นั้นๆ หยิบง่าย ละเอียดขึ้น ก็**ร่ายาก** พอมาถึง**ขนธรรมาธิฎฐาน** จึง **"หมายเอา"** ก็**เลสในจิตเกิด** หรือ **กิเลสในจิตปรากฏ** และ **กิเลสในจิตดับสูญ** หรือ **กิเลสในจิตหายไป** ด้วยเหตุฉะนั้น สำหรับผู้มี **"อิทธิวิธี"** แบบพุทธแท้ ถูกตรงแล้ว ถ้าจะ **"ทำให้ปรากฏ"** หรือ **"ทำให้เกิด"** แล้วจะ**เก่ง(อิทธิ)**กันละก็ เขาจะหมายเอา ทำความเป็น **"จิตที่ปราศจากกิเลส"** ให้ปรากฏ ให้เกิดทีเดียว หรือ ถ้าจะ**เก่งใหญ่**ไปถึงขั้นทำให้ **"คน"** ปรากฏ หรือ ทำให้ **"คน"** เกิด ก็จะทำ **"คนที่มักิเลสได้"** โน้นทีเดียว ให้ปรากฏ ให้เกิดๆ เป็นผลสำเร็จ เพิ่มขึ้นมาๆ มากๆ คน จึงจะนับว่า **"เก่ง"** (อิทธิ) นับว่า **เป็นผู้มี "อิทธิวิธี"** ตรงแท้เป็น**พุทธวิชชา** เรียกผู้ที่มี อิทธิวิธี ถึงขนาดคนว่า **"อุปัชฌาย์"** หรือ **"อาจารย์"**แท้ ผู้สามารถ ทำ **"พุทธาภิเษก"** ได้ถูกพุทธวิชชาร้อยเปอร์เซ็นต์ คือ **สอนผู้คนที่ได้แท้**

บอกถูก เขาทำได้จริง บรรลุมี "พุทธวิชา" ตามๆ กันขึ้นมา ^{ตั้งแต่} ตั้งแต่แล้วคือ "อนุ-
ศาสน์ปาฏิหาริย์" ที่มี "อิทธิวิธี" จริง ^{จึงทำ} จึงทำ "สัมมาทิฐิ"
 กับคำว่า "พุทธานุเชก" ^{อันหมายความว่า} อันหมายความว่า "ทำให้เกิดเป็นพุทธ ถูกตรงโดย
 เฉพาะ" ให้ดี ๆ เทอญ !

ผู้ "รู" ก็เลศถูกตัว ทำให้สิ่งดี "ปรากฏ" ก็ได้ ทำให้สิ่งเลว "หายไป" ก็ได้
 คือ ทำให้กิเลส "หายไป" ได้จริง ทั้งทำให้กุศลจิต "ปรากฏ" ได้จริง ทำความเพียร
 เป็นประโยชน์แก่โลกให้ "ปรากฏ" อยู่ และ ^{ทำ} ทำความไม่ติดกุศล ^{ทำ} ทำความไม่หลงยึด
 ในผลดีที่เราก่อ ให้ "หายไป" อยู่ (คือ ^{ดับ} ดับ "ปิตติวิสัย" ให้แก่ตนชั่วช้ายังเข้าไปอยู่)
 จึงเป็นผู้มี "อิทธิวิธี" ในประการที่ว่า "ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปก็ได้"
 ที่เป็นปรมัตตแท้ ๆ ตรง ๆ เบ้า สำหรับตัวผู้ปฏิบัติธรรมเองนั้น ๆ

เพราะฉะนั้น อิทธิวิธีในประการอื่นๆ อีก ที่กล่าวกันไว้เป็นเชิงบุคคลาธิฐาน
 ชัด ๆ นั้น โดย **ธรรมาธิฐาน** หรือ โดย **ปรมัตต** ก็จึงเหมือนกัน มีนัยะ
 ดังที่อธิบายมาแล้ว ๒-๓ ประการนั้น นั่นแล ไม่ผิดหรอก ! เป็นแต่ว่า ใครจะสามารถ
 รู้ลึกถึงหยั่งลงไปเข้าใจถึงได้หรือไม่ ? และแม้ "รู" แล้ว ^{เข้าใจแล้ว} เข้าใจแล้ว จะ "ทำ"
 ได้ตามนั้นหรือไม่ ? เท่านั้นเอง

และตามจริงแล้วที่แปลกันว่า "ทำให้ปรากฏ ก็ได้" และ "ทำให้หายไป
 ก็ได้" นั้น บาลีว่า "อาวิภาว" กับ "ติโรภาว" ^{ซึ่งจะหมายความว่า} ซึ่งจะหมายความว่า "ทำที่
 กำบังให้เป็นที่แจ้ง" กับ "ทำที่แจ้งให้เป็นที่กำบัง" ตามที่บางท่านได้พยายามไขชาน
 แปลไว้ เพื่อไปสู่ความเข้าใจถึงที่ถึงจุดเท่านั้น ก็ถูก ! ไม่ผิดหรอก ! และจะหมาย
 ความว่า "ทำให้เป็นสภาพเปิดเผยสว่างออก ก็ได้" กับ "ทำให้เป็นสภาพปิดกั้นสนิท
 ก็ได้" อย่างนี้ ก็ไม่ผิดอีก ยิ่งช่วยให้เห็นชัดขึ้น ในสภาพ แจ้ง-มืด, มี-สูญ, เกิด-ดับ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า เราต้องรู้เหตุรู้ปัจจัย รุ่งองค์ประกอบให้ครบว่า เราจะ
 "หมายเอา" อะไร เป็นสำคัญ ที่จะให้เปลี่ยนไปทำลายไป (ปะทานปะธาน) หรือ

จะให้อยู่ในสภาพนั้น ๆ (อนุรักษนาปธาน) หรือ จะทำให้เกิดขึ้น (ภาวนาปธาน) ผู้
มี "อิทธิวิธี" คือ ผู้มีความเก่ง ผู้มีความสามารถ
 ที่จะทำให้ "เกิด" ก็ได้ จะทำให้ "ตั้งอยู่อย่าง
 นั้น ๆ" ก็ได้ จะทำให้ "ดับสูญ" ไป ก็ได้ นั่นเอง
 เป็นความหมายสูงสุด คือ เป็นผู้แจ้งชัดในความเกิด-ความดับของ
 สรรพสิ่งให้ได้ โดยเฉพาะ สิ่งสำคัญที่สุดก่อนอื่น ก็ต้องแจ้งชัดในกุศลกรรมแท้
 อกุศลกรรมจริง ที่เกี่ยวกับตนกับผู้อื่น และ จิตที่มักิเลสแท้ จิตที่ดับสนิทกิเลสแม่
 สันอาสวะจริง ของตน และนอกนั้นก็เป็นที่ "สรรพสิ่ง" ตามระดับ ก่อน-หลัง อันพึงได้
 พึงถึงต่อไป แล้วทำให้เกิด ทำให้ดับสนิทให้ได้จริงด้วย ทำได้จริงเท่าใด ?
 และทำได้กับ "สิ่ง" ที่ละเอียดสุขุมที่สุดเท่าใด ? (นามธรรม) หรือ จะทำได้กับ
 "สิ่ง" หยาบใหญ่มหิพารพันลึกเท่าใด ? (วัตถุธรรม, รูปธรรม) ก็เก่งทั้งสิ้น ยิ่ง
 ละเอียดสุขุมมาก ก็ยิ่งเก่งมาก ฉะนั้นเดียวกันกับ ยังมีโหฬารพันลึกมาก ก็ยิ่งเก่งมาก

เมื่อได้ค่อยๆ เข้าใจถูกเข้าตรงๆ ย่างๆ ขึ้นกันได้แล้ว ก็มาดูอิทธิวิธีที่แปล
 กันต่อไปว่า "ทะลุกำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัด เหมือนไปในที่ว่างก็ได้" นั้น
 ง่ายๆ ง่ายๆ หยาบๆ แบบปุคคลาธิฏฐานที่ไม่ใช่เป้าหมายของพุทธวิชา ก็หมายเอา
 ตามภาษานั้น นั่นแหละ คือ คนสามารถแทรกทะลุผ่านฝา ผ่านกำแพง ทะลุวงทะลุ
 ผ่านภูเขาไปได้ ราวกับผ่านไปในที่ว่างๆ แต่เมื่อเป็น **ธรรมาธิฏฐาน** ก็คือ
 แม้กิเลส-ตัณหา-อุปาทาน หรือ นีวรณธรรมใด จะหนาเท่าฝา จะแข็งแรงเท่า
 กำแพง จะเป็นเครื่องปิดกั้นขนาดภูเขา **ผู้มี "อิทธิวิธี"** แท้ ก็จะต้องรู้อัจฉ
 แทงทะลุ และ ไม่ติดไม่ยึดได้โดยไม่ง่าย ได้โดยง่าย ไม่ข้องอยู่ ไม่ขัดอยู่ เหมือน
 ไปในที่ว่าง ก็ได้จริงๆ ไม่ว่า กิเลส จะแน่นหนาเท่าฝา ตัณหา จะแน่นหนาเท่า
 กำแพง อุปาทาน ก็ดี นีวรณธรรมใดๆ ก็ดี จะแน่นหนาแข็งแรงเท่าภูเขา **ผู้ได้ชื่อ**
ว่ามี "อิทธิวิธี" จะต้องทั้งรู้ทะลุ และ ทำได้อย่างเก่ง คือ ทำให้กิเลส-ตัณหา
 -อุปาทาน - นีวรณ ต่างๆ "หายไป" ทำให้ความเป็น "พระอรียะ" ปรากฏขึ้นมาได้
 ง่ายง่ายตาย อย่างไม่ติดขัด แสนสบายโล่งโปร่งสะดวก ราวกับทะลุไปในที่ว่างๆ

ประหนึ่งไม่ใช่ทะเลภูเขา ทะเลกำแพง หรือทะเลผ้า อันผู้จะทะเลภูเขา ฯลฯ ได้นั้น จะต้องใช้อุตสาหะ ใช้พละกำลังพึ่งทะเลากันอย่างหนัก ฉะนั้น แต่ผ่านทะเลไปมาได้ อย่างเบา ไม่ต้องใช้อุตสาหะอะไร เฉากเช่นคนล่องหนหายตัวได้ นั่นทีเดียว น้าอัครรรย์ใหม่ ?

ลักษณะฉนั้นแล เรียกว่า **ถึงขั้นมี "อิทธิวิธี" ถึงที่สุด** กล่าวคือ มีวิธีทำได้อย่างเก่งจริงๆ มิใช่หมายเอาว่า เพิ่งทำได้ยังไม่คล่อง หรือ เพียงทำได้บ้าง แต่ยังไม่มั่นคง ยังไม่เห็นเป็นอัครรรย์ ยังไม่เก่งเกินคนธรรมดาๆ ยังไม่เชี่ยวชาญชั้นเยี่ยม ถ้าเพียงทำได้ ก็ยังไม่นับว่า มี "อิทธิวิธี" ต้องทำได้ "เก่ง" กว่าคนธรรมดาๆ หนึ่งบ้าง เห็นได้ชัดแล้วบ้าง จึงจะนับว่า มี "อิทธิวิธี" ขนาดเก่งแล้วบ้าง ถ้าเก่งมากเห็นชัดไปไกลเกินที่คนธรรมดาจะโต้พบโต้เจอกันง่ายๆ ฉนั้นเรียก "อัครรรย์" ได้ ฉนั้นคือ **"อิทธิวิธี" เต็มที่แท้**

ความหมายชัดๆ ของ "อิทธิวิธี" ก็คือ เมื่อเริ่มรู้แน่ ทำได้แล้ว ก็ให้เพิ่มฝึกเพิ่มทำมากๆ เข้า จะรู้เหลี่ยม รู้แฉ รู้วิธี และทำได้จนเก่งจนเชี่ยวชาญมากๆ ขึ้น จนเก่งเกินคนธรรมดาๆ จะทำได้อันเห็นอยู่ชัดๆ ชัดๆ นั้นเอง ผู้ใด "เก่ง" จนเห็นเป็นหน้าที่เป็นอัครรรย์ จึงจะเรียกว่า มี "อิทธิวิธี" เต็มที่แท้

และในขั้นต้นนี้ ก็เป็น "ความเก่ง" ที่สามารถทำกับ ชาติหยาบๆ รูปใหญ่ๆ นามหยาบๆ ชั้น "ปฐวีธาตุ" (ธาตุดิน อันเป็นมหาภูตรูปใหญ่ หยาบกว่าอื่น) ได้ก่อน เห็นหรือจับต้อง รู้สภาพมันได้ชัดๆ ว่า มันเป็นขี้จี้กัน มันเป็นเรื่องปิด มันกำบังเรา อยู่ โทนโท้โตๆ ชัดๆ ราวกับภูเขา ราวกับกำแพง ราวกับผ้า ซึ่งจะใหญ่จะแน่นจะหนาแค่ไหน เราก็ทำลาย หรือ ผ่านทะเล ล้วงพื้นมันให้ได้ เราจะไม่ให้มันปิดกั้นเรา อยู่ได้ จะต้องโล่งต้องว่าง เหมือนเราอยู่ในที่ว่าง ไปในที่ว่างๆ ที่เดียว แม้ใครๆ จะเห็นอยู่ โทนโท้ชัดและใหญ่หรือหยาบจัดอยู่ ราวกับภูเขาปิดกั้น ราวกับกำแพงปิดกั้น ราวกับผ้าปิดกั้นอยู่แท้ๆ แต่เราก็ผ่านตลอดไม่ติดขัด ดั่งผ่านที่ว่างๆ ไปเป็นอัครรรย์ ยิ่ง ต้องเป็นไปได้ออกปานนี้ ฉนั้นแล จึงจะนับว่า มีฤทธิ์เป็นอัครรรย์

เพราะฉะนั้น ถ้าพระอริยเจ้ารูปใด สามารถสัมผัสคลุกคลีปนเปอยู่ กับ " บั๊จยั " ต่างๆ หรือ องค์ประกอบต่างๆ ที่เป็น กิเลสนิวรณ์ ซึ่งผู้อื่นเขาปรุ่กันอยู่ ออกขรม แน่นหนา ประมาณกองตังฎุเขา สัมผัสห้อมล้อมอยู่ ตังกำแพง บดบังปิดกั้นอยู่ตังฝา ท่านก็ยังสามารถมีชีวิตเป็นอยู่ ร่วมอยู่ กับเขาเหล่านั้นอย่างไม่มีหวั่นไหว ไม่มีผลสะเทือนอะไรเลย รวากับท่านอยู่ท่ามกลางที่ว่างๆ โปร่งๆ ไม่มีติด ไม่มีข้อง ไม่มีกระเทือนเลยสักน้อย ก็นับว่า เป็น " อิทธีวธี " มีฤทธิ์เป็นอัจฉรย์ ในทางธรรมาธิฏฐาน หรือ ปรมัตถจริงๆ และ เป็น " บุคคลาธิฏฐาน " ให้เห็นจริง มีตัวบุคคลผู้เก่งกล้าอาจหาญอยู่ท่ามกลางกอง กิเลส ของผู้อื่น อันมากมายตังกองฎุเขา โดยท่านไม่ถูกกระทบทำร้ายเลยได้ด้วย เหมือนไปในที่ว่าง ฉะนั้น แท้ๆ

ในประการอื่นอีก ของ " อิทธีวธี " ที่มมาในพระไตรปิฎกฉบับที่เป็นทางการ หรือ ฉบับหลวง แปลไว้ ก็โดยนัยเดียวกันอีก เช่น

" ผุดขึ้นดำลงในแผ่นดิน เหมือนในน้ำ ก็ไ้ " และ " เดินบนน้ำไม่แตก เหมือนเดินบนแผ่นดิน ก็ไ้ " นั้น ก็ต้องเก่ง เป็นสภาพละเอียดลึกซึ้งเพิ่มขึ้นไปอีก เป็นความเก่งเชิงซ้อนซ้อน ที่ยิ่งสุขุมประณีตยิ่งกว่าขั้นที่ผ่านมาแล้ว คือ ฉลาดลึกแหลมสุขุมละเอียดซึ้ง จึงจะเรียกว่า " เจริญขึ้น " หรือ " เก่ง " อันเป็นความหมายของคำว่า " อิทธี "

ดังนั้น ก็จะเข้าใจยากขึ้นไปอีกตามระดับ ถ้าจะเอาความหมายแบบบุคคลาธิฏฐาน ก็เข้าใจได้ง่ายๆ ตรงๆ ตัวตามภาษานั้นอีกเช่นเคย นั้นแหละ เพราะผู้แปลเขาพยายามแปลให้สู่ความง่าๆ ตันๆ หยาบๆ เป็นตัวตน สัตว์ บุคคล เรา-เขา ไว้แล้ว ที่เมื่อมาเป็น **ธรรมาธิฏฐาน** ในขั้นนั้น มันขึ้น " อาโปธตฺ " (ธาตุหยาบ ระดับที่ ๒) คือ เขยิบละเอียดซึ้งขึ้นมา กว่าขั้น " ปฐวีธตฺ " (ธาตุหยาบ ระดับที่ ๑) ตรงๆ

อย่างขันทแลออก มันจำเพาะแ่ง เจียดเรอง จำกัค้มุม ที่เห็นยากขัน แต่มีราย
ละเอียดลึกซึ้งนมากความ เพิ่มเข้าไปอีก

ตามตัวอย่าง อิทธีวิท ขนน มันก้มความหมายทาง**ธรรมาธิฏฐาน** ว่า
เรื่องที่ไม่น่าจะทำให้เกิดได้เป็นได้ ก็เกิดได้เป็นได้อย่างน่าอัศจรรย์ยิ่งขึ้นไปอีก

เช่น ดินอันเป็นมหาภูตรูปใหญ่ ทงยึดเที่ยงคงทนในคุณภาพในสถานภาพของมันมาเนิ่น
นานยืนยงนักหนา ที่ไม่น่าจะไปหลู่สภาพใดๆ ของมัน แปรสถานภาพมันให้เป็นอัน
สำเร็จ แต่ผู้มี "อิทธิวิท" ก็ทำกับมันได้ ราวกับว่า มันเป็น "อาโปธาดุ" (ธาตุน้ำ)
ซึ่งจะดำเล่นผุดเล่น ก็ทำเอาได้ง่ายๆ ราวกับมันมีคุณภาพ มีสถานภาพ เป็น
"น้ำ" ฉะนั้น หรือ จะเป็นน้ำอันเป็นมหาภูตรูปจันรองมาก็เช่นกัน ไม่น่าจะไป
หลู่สภาพของมัน แปรสถานภาพมันให้มันเป็นอันสำเร็จ แต่ผู้มี "อิทธิวิท" ก็ทำ
กับมันได้ ราวกับว่า มันเป็น "ปฐวีธาดุ" (ธาตุดิน) ซึ่งจะเดินเล่นย่างเล่น ก็ทำเอา
ได้ง่ายๆ โดยไม่ให้มันอ่อนเหลวตามสภาพ ไม่ให้มันแยกหย่นตามสถานภาพของมันเอา
ด้วย เดินย่างได้ราวกับมันมีคุณภาพ มีสถานภาพ เป็น "ดิน" ฉะนั้น แสดงว่า ผู้
ทำได้เช่นข้อมม้อ่านาอยู่เหนือ **สภาพเดิม** ที่มันมี **ความยึดเดิม** มันคงเคยมา
ได้อย่างแก่่ง มีความแก่่งอยู่เหนือสถานภาพเดิมที่มันมี **ความถือเดิม** มันคงเคยมาได้
อย่างไม่น่าจะเป็นไปได้เลย โดยนัยเช่นนี้แล **จิต - เจตสิก - รูปจิต** ที่
เคยมี **สภาพติดยึดมาเดิมๆ** เน้นนานมันคงนั้น ก็ไม่น่าจะถูกหลู่สภาพถูกแปร
สถานภาพที่เคยหลงยึด หลงถือ ไปเป็นอัน (ซึ่งค้ำขึ้น ละ เลิกที่เคยหลง) ได้ราวปาฏิหาริย์
อย่างนเลย

**การทำตนให้มีอำนาจจิตอยู่เหนือ ความติดความยึด
เดิมๆ เยี่ยงนี้ เรียกว่า เก่งเหนือ "ธรรมชาติ" เช่น
ธรรมชาติคน จะต้องมิจิตยึดติดที่จะต้องสมสู่สืบพันธุ์ แต่
เราเรียนรู้ฝึกหัดจนมีอำนาจจิต ตัดกิเลสราคะ ที่มันเคย
ติดยึดมานาน เป็นสัตยชาติญาณ เป็นธรรมชาติดั้งเดิมนั้น
ได้จริง ดังนี้ เป็นต้น หรือ อื่นๆ ที่ประณีตละเอียดกว่านี้
ก็มีอีก เป็นชั้น เป็นระดับ ซึ่งล้วนเป็นของยาก**

แต่พระอริยเจ้าผู้เก่งกาจ ก็อาจสามารถทำได้เป็นอัศจรรย์ โดยถอนความยึดมั่นถือมั่นได้ เป็น**อิทธิวิธี**จริงๆ ฉะนั้นแล เปลี่ยนสถานภาพดั้งเดิม เป็นสถานภาพตรงกันข้ามไปเสีย ถอนความหลงผิดได้มากเท่าใด แปรจิตเปลี่ยนเจตสิกให้หมดยึดมั่นถือมั่นได้มากเท่าใด ก็ยิ่งนับว่า มี**“อิทธิวิธี”** สูงส่งเก่งกาจมากเท่านั้น ๆ

ในประการอื่นอีก เป็น**“อิทธิวิธี”** ระดับต่อไป คือ **“เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้”** ก็จะเห็นได้ว่า มันเลื่อนละเอียดขึ้นไปสู่ขั้น **“วโยธาคู”** (ธาตุ-ลม) เป็นเรื่องเด็กละเอียด จำกัดมม จำเพาะแง่ เน้นเหลี่ยมลูกเชิงแซกซ้อนซ้อนเข้าไปอีก ก็จะเข้าใจได้ยากขึ้นไปอีก ในเชิงบุคคลาธิฏฐานนั้น ก็ไม่มีอะไรลึกเร้น ก็หมายความว่าเอาตามๆ ภาษาตรงตัวเช่นเคย แต่ในเชิง**ธรรมาธิฏฐาน**สิ มันก็จะลุ่มลึก ซ้อนแฝง จนทำให้เห็นกลับเป็นวนซ้อนชวนฉวนอยู่ เช่น เหาะไปในอากาศได้เหมือนนกทั้งๆ ที่ก็ยังอยู่ในร่างคนนั่งคู่บัลลังก์นั่งเฉยอยู่อย่างเดิม นั่นแหละ ปีกก็ไม่มี หางก็ไม่มี จักทำอาการดิ้นรน หรือ จะกวักจะวักขาแขนเหมือนนกก็ไม่ได้ทำ (ในพระไตรปิฎกฉบับนี้เขาไม่ได้แปลเอาคำว่า **“บัลลังก์”** ลงไปด้วย ซึ่งที่จริงจะต้องแปลให้ครบว่า **“เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ทั้งๆ ที่นั่งคู่บัลลังก์อยู่แท้ๆ”**) แต่ที่เหาะได้ลอยไปในอากาศได้เหมือนนก ซึ่งมันก็มีนัยเดียวกันนั่นเอง กับผู้มีจิตที่ปราศจากกิเลสนิวรณ์สิ้นทรากแล้วนั้น มันก็อยู่ในสภาพ**คน-เดิม**อย่างเท่านั้นแหละ ไม่ได้เปลี่ยนสภาพร่างสภาพกายไปแต่อย่างใด ไม่ได้คิดไม่ได้คิดอะไรด้วย ไม่ได้ปรุงอะไรให้พิลึกพิลั่นมากขึ้นอะไร แต่ภายในจิตของพระอริยเจ้าผู้เก่งกาจนี้สิ! **อิสระ** ปราศจากเครื่องดั่งเครื่องถ่วง ล่องลอยไปไหนๆ ก็ได้สุดแสนสะดวกสบายเบา ดังที่พระพุทธองค์เคยตรัสเปรียบไว้ในสูตรอื่นๆ อีกว่า ผู้ปราศจากกิเลสมลทินเป็นผู้หมดภาระสิ้นกิจแล้วนั้น **“เหมือนนกน้อยปีกแข็งจะไปไหนก็ไปได้ด้วยปีกของตนทั้งสองข้าง มีจิวรเป็นเครื่องบริหารกาย มีบาตรเป็นเครื่องบริหารท้อง ฯ”** ดังนี้ เป็นต้น

เป็นการเหาะได้โดยไม่ต้องเหาะ เป็นการเบาว่าที่อยู่ ในร่างเดิมปกติ ตามเดิมอันอาจจะมึนงาหนักอยู่เป็นปกติตนเอง

และเมื่อเหาะลอยอยู่ในกลางอากาศนั้น ก็เหมือนรูปเล็กละอองน้อยใน
 อากาศกว้างเว้งว้าง แต่จะเห็นเด่นชัด ไร้อะไรกีดหน้าพรางตาทีเดียว เป็นอิสระ
 โดดเด่น เห็นแจ่มแจ้งถนัดออกมาได้ยิ่งกว่าผู้อยู่ในพื้นดิน บ้าง (นับดวงคอนกรีตด้วย)
 ผู้มี "อิทธิวิธ" หรือ มีความเจริญแท้ๆ เก่งถึงขั้นนี้ ก็จะเป็นผู้สภาพจริงดัง
 จริงๆ จะเป็นผู้ที่มีคุณธรรม อันปรากฏเด่นเห็นง่าย สะอาด
บริสุทธิ์ชัดเจน ทั้งที่เป็นความเล็ก ความละเอียด ความเห็นได้ยากรู้ได้ยาก
 เข้าใจได้ยาก ในเรื่อง **คุณธรรม** ของพระอริยเจ้าแท้ๆ แบบพุทธศาสนาตรงๆ
 แต่ผู้ที่มี "อิทธิวิธ" หรือ เจริญมากเก่งมากถึงขั้นนี้แล้ว จะกลับเห็นได้ง่าย รู้ได้ชัด
 ไม่อำพราง เพราะปราศจากความปลอม หรือ ปราศจากความไม่แท้ ความไม่ตรง
 ปราศจากความ โกงๆ คดๆ ที่หลงเหลือแปดๆ เปื้อนๆ อยู่ จึงกลายเป็นสดใสฉาย
 แสงมีแรงเปล่งขับอันปราบพุงในตัวเองออกมา อย่างไร้ผ้าไร้รูปบดพรางได้เอง
 ประดุจจุดขาวน้อยเรืองแสงจ้าจัด ตัดอยู่กลางม่านดำสนิทผืนใหญ่ ฉะนั้น

พระอริยเจ้า ผู้มี **อิทธิวิธ** ถึงระดับนี้ จะเห็นง่าย รุ่งง่ายจริงๆ โดยที่พระ
 อริยเจ้าท่านไม่ต้องแสดงอะไร ไม่ต้องกระทำพิเศษอะไร เหมือนเดิมคงเดิม ทำเก่าไม่
 พลิกแพลงอะไร (นี่คือ ความหมายแท้ๆ ชั้นอภิธรรม-อิทธิวิธ ของคำว่า "บิณฑังเคน")
แต่ท่านก็จะแสดงอยู่ ใน ภายกรรม-วจีกรรม-มโนกรรม-อริยาบถ และ
 งาน, ความเป็นอยู่ปกติ กินอยู่หลับนอนตามธรรมดา ในทุกเวลาทุกวันของท่าน นั่นเอง
 แหละ ซึ่งมันจะแสดง ความเด่นชัดแห่ง "ธรรม" ออกมาเป็น **ปกติ** เอง
 แต่จะเป็น "ธรรมฤทธิ์" ธรรมที่เห็นรูปได้ชัด ทว่าอยู่ใน **ความเป็นอยู่**
ธรรมดาๆ นั้นแหละ จะมี ธรรม-อภิธรรม-อิทธิวิธ อยู่เสมอ เป็น
สามัญ เดินขึ้นนั่งนอน ทำงานทำการอะไรต่ออะไร ก็เรียบร้อยสงบระงับสำรวม
 อยู่ตามธรรม อันจะเห็นความว่าง-ง่าย-เบา-ลอย-สบาย-อิสระแท้-เบิกบานแจ่ม
 ใส-รู้-ตื่นอยู่เสมอ ทั้งๆ ที่ท่านอาจจะง่วนอยู่กับงานไม่ค่อยได้หยุด นิดแฉะมีกิจ
 นิมนต์ให้ยุ่งไป อยู่กับญาติโยมมากมาย นั้นแหละ แต่มันมี **อิทธิวิธ** มี **อภิธรรม**

อยู่ในนั้นจริงๆ เป็น**สามัญญ** (นี่คือ ความหมายแท้ๆ ชั้นอภิธรรม-อิทธิวิธี ของ ความว่า...“เหาะไปในอากาศได้เหมือนนก ทิ้งๆทิ้งๆคืบคืบลงกึ่งอยู่อย่างเก้านั้นแหละ”) ไม่ใช่**ว่า** เป็น**ฤทธิ** เป็น**อิทธิวิธี** ที่จะต้องแสดงโชว์กันพิเศษชน แล้วใครๆเขาจึงจะเห็นจะรู้หรือ!

เช่น อยู่ๆ ได้โอกาสก็ “เหาะ” ให้คนดูบ้าง แล้วคนจะได้เชื่อว่า เป็นพระอรหันต์ หรือ อยู่ๆ ก็ทลายใจคนให้ดูบ้าง แล้วคนจะได้เชื่อว่า เป็นพระอรหันต์ หรือ ไม่ก็แสดงการนั่งหลับตาเข้านิโรธสมาบัติ (ตามแบบที่เขาเชื่อและเขาทำได้) ๗ วันบ้าง คนจะได้เห็นเป็นพิเศษ จะได้เชื่อว่า เป็นพระอรหันต์ ฯลฯ ดังนั้น เป็นต้น ก็ไม่ใช่เรื่องที่จะต้องทำเป็นพิเศษ เป็นเครื่องแสดงออกอย่างนั้นเป็นอันขาด

ผู้**“อิทธิวิธี”** แห่งของพุทธศาสนา จะอยู่ปกติ เป็นปกติ มีปกติ แม้ใครเพียงคบหาสมาคมสัมผัส กายกรรม-วจีกรรมธรรมดาๆ นั้นแหละ ก็จะมีรู้ได้ว่าเป็นพระอรหันต์ (ถ้าผู้นั้นมีภูมิที่จะรู้ได้) ไม่จำเป็นจะต้องแสดงพิลึก กระทบการเก่งพิเศษเลิศลอยเหินเหาะอะไร แต่มันก็เลิศจริงๆ เหาะได้ ลอยได้ เบาล้วนเห็นอยู่จริงๆ ในสถานภาพ โดยเฉพาะในจิตของท่าน เหาะอยู่เสมอๆ ลอยเบาอยู่เสมอๆ ด้วย ติดต่อนื่องๆอยู่ตลอด มิใช่ว่า นานๆถึงจะเหาะ คราพิเศษถึงจะลอย จะเบาสักก็ อย่างนั้นไม่!

“อิทธิวิธี” ในแง่ที่ว่า “เหาะได้” นี้ สำหรับพระอรหันต์ของพุทธแท้ๆ จะไม่ใช่สภาพตรงที่อธิบายบัญญัติโลกๆ เป็นเถตรง อย่างนั้นไม่! มันเป็น “ภาษาธรรม” มันไม่ใช่ “ภาษาคนโลกีย์ๆ” จริงๆ และโดยแท้จริงที่สุดอีก พระอรหันต์ก็จะไม่เหาะด้วย จึงจะใช้พระอรหันต์แท้ “ทรงธรรมทรงวินัย” ที่เป็นพุทธ เพราะพระพุทธเจ้าห้ามเหาะ ห้ามทลายใจ จึงทำ “ความเห็น” (ทิฏฐิ) ให้ตรงเถิด

ความละเอียดที่รู้ยากเห็นยากแล้ว ก็ต้องอาศัยความหยาบเป็นตัว-แทนเป็นตัวอย่าง เพื่ออธิบาย เพื่อสื่อความหมาย ให้เกิดความรู้ เกิดความจริงอัน “อันติกะ” (สูงกระเดียบชั้นๆ) จนกว่าจะถึง “อันติมะ” (สูงสุด) ดงตนเอง

ขอกย้อนเช่นนี้แหละ คือ **"อิทธิวิธี"** ของพุทธศาสนา เมื่อชน
 ลึกซึ้ง จะมีความสุขุมเชิงซ้อนหมุนรอบจนเข้าใจได้ยากจริงๆ (คัมภีร์วราภาส) ซึ่งถ้า
 สังกัดดี ๆ จะเห็นได้ว่า พอมาถึงตอนนั้น มันขัดแย้งกันเป็นตรงกันข้ามกับ "ตัวอย่าง"
 ติง ๆ เงิน ๆ เดิม ในเชิงบุคคลาธิฐานเอง เอาเสียด้วย คือ **"อิทธิวิธี"**
แบบพุทธแท้ กลับ **"ไม่เหาะ"** เอาด้วยซ้ำ จึง
 จะเป็นอัจฉริยะ แต่ก็มี **"คุณธรรม"** โดดเด่นเห็น
 แจ่มประหนึ่ง เหาะเบา อิสระลอยขึ้นไปจนปรากฏ
 ยึดได้จริง ทิ้ง ๆ หนึ่งอยู่หนึ่ง ๆ เดินอยู่ธรรมดา ทำ
 งานอยู่มากมายปกติเฉย ๆ นั่นแหละ (วนซ้อนซ้อนเชิงจน
 หมอบเป็น "ตักลับ" แล้วนะ ! ต้องทบทวนพิจารณาดี ๆ)

ในประการอื่นอีก อันเป็น **"อิทธิวิธี"** ในระดับต่อไป คือ **"ลูปคลำ"**
 พระจันทร์ พระอาทิตย์ ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมาก ด้วยฝ่ามือ ก็ได้

มาถึงระดับนี้ ก็เลื่อนขึ้นไปสู่ขั้น **"เตโชธาตุ"** กับ **"อากาศธาตุ"** (ธาตุไฟ
 กับ ธาตุความละเอียดขั้นสูญญากาศ) ซึ่งเป็นเรื่องของพลังงานแท้ๆ เรื่องของทุกซ์
 สมุทัยที่ไกล หรือ สุขุมไปถึงโลกอื่นอีก ๒ โลกที่เดียว (โลกน้อย-โลกใหญ่) จึง
 ละเอียดประณีตยิ่งขึ้นไปอีกมากมาย แม้แต่ในเชิง **บุคคลาธิฐาน** ที่ไม่ใช่เป้าหมาย
 ของพุทธวิชาแท้ๆ ก็ไกลเกินเชื่อไปแล้ว ใครจะตามไปพิสูจน์ถึงพระจันทร์ พระ
 อาทิตย์ ซึ่งแสนยากแสนเย็น และไกลเกินเชื่อขึ้นไปเอามากๆ ขนาด **ลูปคลำพระ**
อาทิตย์ด้วยมือ ยัง! ใครจะตามรู้ตามเห็นกันไหว ก็ไกลกันออกนอกลูกโลกกันไป
 จริงๆ

ดังนั้น เช่นเดียวกัน ในเชิง **ธรรมาธิฐาน** ผู้บรรลุ **อิทธิวิธี** ขั้น
 กคือ ผู้ทรมับญญาขยงอดรูลึกซึ้งแห่งทะเลใน นาม-รูป ทุกอย่าง แม้จะลึกลับไกล
 เกินจะรู้ สุดยาก สุดย้งขนาดไหน ทั้งเล็กเป็นปริมาณรูลึลละอง (โลกน้อย) และใหญ่
 โทมโหฬารเป็นดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ (โลกใหญ่) อันไกลสุดแสนไกลเท่าใดๆ ก็อาจ
 สามารถรู้ได้โล่ง จับลูบเล่น ได้ ตั้งแต่ในฝ่ามือ นั่นทีเดียว แต่ใครอื่นจะรู้ด้วยได้
 นั้นแสนยาก พระอริยเจ้าผู้มี **"อิทธิวิธี"** แท้ๆเอง ท่านย่อมรู้เอง

สัมผัสเอง ดังลูบคลำด้วยฝ่ามือได้จริงๆ คนอื่นแม้จะรับถ่ายทอดมา “รู้”
ตามอย่างไร ก็จะไม่เหมือนลูบคลำด้วยฝ่ามือของตน เช่น ท่านเป็นอัน
ขาด และท่านรู้ได้ลึกได้ ไกล มีอำนาจจิตปัญญาแรงกล้าราวกับคนผู้จะสามารถ
ลูบคลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ จริงๆ ด้วย

“พระจันทร์-พระอาทิตย์ ซึ่งมีฤทธิมีอำนาจมาก” นั้น หมายถึง นาม-
รูป (พลังงาน-สสาร หรือ จักรวาลน้อย-จักรวาลใหญ่) ที่แสนเล็ก แสนละเอียดพิบ เป็น
ปรมาณู เป็นนิวเคลียสยิ่งกว่านิวเคลียสอีก (เพราะมันยังมียิ่งกว่านิวเคลียส ที่วิทยา-
ศาสตร์รับรู้อย่างไม่ได้ เช่นที่กำลังพูดถึงอยู่ ณ ที่นี้ อีก) และ นาม-รูปที่ใหญ่
สุดโตมโหฬาร เป็นโลกพระจันทร์ โลกพระอาทิตย์ เป็นกาแล็กซี เป็นเอกภพ (ในสมัย
พุทธกาลยังไม่มีความรู้ เรื่อง โลก เรื่อง ดาราศาสตร์ เอกภพ อะไรสักซึ่งมากมายเท่า
ปัจจุบันนี้ ขนาดลูบคลำพระจันทร์ พระอาทิตย์นี้ ก็สุดยอดแล้ว แต่เดี๋ยวนี้ต้องขยาย
อุทาหรณ์ไปเป็นลูบคลำเอกภพ และ อนันตภาพ ซึ่งเป็นมิติที่ ๘ มิติที่ ๙ คือ
จักรวาลน้อย-จักรวาลใหญ่ *กันทีเดียว*) ยิ่งกว่าเอกภพ ยิ่งกว่าอนันตภาพ เท่าที่
จะมี “สมมุติสัจจะ” ให้ยกอ้างได้ เกินกว่า “สมมุติสัจจะ” ที่ทางโลกวิทยาศาสตร์
รู้ได้ นั้น ผู้มี “อิทธิวิธิ” ในระดับนี้ รู้แจ้งสัมผัสอยู่ ราวกับ
ลูบคลำด้วยฝ่ามือ อยู่จริงๆ ว่า

มีสภาพที่ใหญ่ยิ่งที่สุด และ เล็กละเอียดยิ่งที่สุด
ที่เป็น “ความเกิด-ดับ”

อันมีอยู่ อย่าง ไม่เที่ยง ไม่คงที่

เป็นเพียง ความแตกตัว ของ สุนฺญญาณู กับ เอกภพ

หรือ ความปรนปรุจนสัมพันธ์ ของสุนฺญญาณู กับ อนันตภาพ

หรือ ผู้รู้จริง รู้จักกันดีว่า พระเจ้า(GOD) กับ อนันตภาพ

ซึ่ง ประหนึ่งมีบทจริง เป็นนิรันตรกาล และ เรียก

มันด้วยภาษา

ว่า ความตั้งอยู่ - ความทรงอยู่ - ความมี

อันเป็นเพียง “จุดเชื่อม” ของ ความเริ่ม กับ ความไม่มี เท่า
นตนเอง

นี่แหละความรู้อย่างขั้น “ธาตุไฟ-ธาตุอากาศ” ของพุทธศาสตร์ ซึ่งมีแหลม
มันแรง มันเล็ก มันเร็ว มันสั้น มันเบา มันบาง ยิ่ง
กว่า ความร้อน - แสง - เสียง - แม่เหล็กไฟฟ้า - นิวเคลียส
มันเป็นการรู้ จุดยอดของพลังงาน และ มหาปรมาณูธาตุ ที่ยิ่งกว่าวิทยาศาสตร์
หนักกว่านัก

อธิบายสรุปสาระสำคัญของ อธิวิธี ในแง่ที่ว่า “ลูปคำพระจันทร์พระ
อาทิตย์ที่มีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือ ก็ได้” นั้น ก็คือ ผู้มี “อธิวิธี”
ชั้นนั้น สามารถ “รู้ขีดประจักษ์สัมผัสด้วยมือของตนคลำ” ใน นาม-รูป หรือ
ใน “สิ่งที่เป็นตัวรู้” (นามธรรม ของตน หรือ จุดสุดยอดของพลังงานในเอกภพ)
กับ “สิ่งที่ถูกรู้” (รูปธรรมทั้งปวง หรือ อนันตธาตุ) ไม่ว่าสิ่งนั้นจะใหญ่โต เป็น
จักรวาลใหญ่ ถึงขั้น อนันตภาพ ก็อาจสามารถรู้ตาม หรือ ตามรู้ได้อย่างถูกต้องทุกส่วน
ถูกทำถูกที่ได้อย่าง “ถ้าจะรู้” (มากน้อยตามภูมิของผู้มี “อภิญญา” มีความรู้อย่างนั้นๆ)
หรือ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเล็กจะละเอียด เป็นความเล็กยิ่งกว่าปรมาณู ยิ่งกว่านิวเคลียส เป็น
สภาพของสุญญภาพ ที่มีองค์ประกอบแตกต่างกันอยู่อย่างไร? ก็อาจสามารถรู้ตาม หรือ
ตามรู้ได้ใน สุญญภาพ (ที่เหมือนกันเสมอ) ทั้งในองค์ประกอบ (ที่ย่อมไม่เหมือนกันเลย
ในสิ่งตั้งแต่สองจำนวนขึ้นไปในทุกๆ สิ่งทุกๆ หนแห่ง) อย่างถูกต้อง ถูกส่วน ถูกทำ ถูกที่
ได้อย่าง “ถ้าจะรู้” (เมื่อมันไม่ใช่สภาพที่เกิดอยู่ในตัวเองก็ตาม)

มันเป็นคำอธิบายถึง “น้ำหนัก” แห่ง ญาณ หรือ สมรรถนะเต็มที
แห่ง อธิปัญญา ความว่า “ลูปคำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจ
มากด้วยฝ่ามือ ก็ได้” นี้ จึงเป็นสื่อความหมายที่ยืนยัน กับผู้เกิด “ญาณ” (อธิ-
ปัญญา) ในตนจริงๆ ขึ้นมาจริงเท่านั้น ว่า คำว่า “รู้” หรือ “ญาณ” หรือ “อธิ-
ปัญญา” (หรือ อะไรก็ไร้อีกก็พ้นคำก็ตาม ที่หมายความว่า “เกิดปัญญาอันยอดเยี่ยม”)

มันได้รู้ชนิดแน่ใจเหมือนคลำของใหญ่ซึ่งต้องไม่พลาดมือ เหมือนรู้รสของสิ่งที่มี
 ฤทธิ์ มีรสแรงราวพระอาทิตย์พระจันทร์ที่ยิ่งใหญ่เหลือเกินในสมัยนั้น (คือ สมัยพุทธ-
 กาล) ก็จะมีรส รู้ฤทธิ์มันได้ อย่างกระจะกระจ่างขัดใจราวกับสัมผัสอยู่ด้วยมือ
 คลำเดี่ยวนี้ๆ อยู่ในที่เดียว มัน “ได้รู้” หรือ “รู้ได้” แน่ๆ ชนิดที่แม้จะถูกค้ำ
 อยู่อย่างไรๆ ? ก็รู้ด้วย และ รู้อีกใน “สิ่ง” ที่คนอื่นซึ่งยังไม่อาจหยั่งรู้นั้นๆ เรา
 ก็อาจรู้ล้าหน้าเขาไปจริงๆ

สิ่งที่ “ได้รู้” นั้น จะใหญ่จนมนุษย์ไม่อาจจะหาสถานที่ไปยื่นเห็นได้ ด้วยตา
 ได้ เช่น เอกภพ หรือ อนันตภาพ ที่เราไม่อาจออกไปจากมันได้ หรือ จะ
 เล็กละเอียดจนมนุษย์ไม่อาจจะหยิบ ไม่อาจจะนำมาแสดงให้แก่ผู้อื่นรู้ได้ ด้วย “รูป”
 ได้แล้วจริงๆ มันเป็นเพียง “อรุ” หรือ “นามธรรม” ที่มีฤทธิ์แรงมาก ขนาดไม่มี
 มนุษย์ใดจะมีฤทธิ์แรง หรือ จะมีอำนาจเหนือมันได้ บังคับมันไม่ได้จริงๆ (และถ้าจะ
 เหมาเอาว่า สิ่งนี้ เป็น “พระเจ้า” เราก็จะได้สิ่งนี้แหละ เป็น “พระเจ้า” จริงๆ ซึ่ง
 เป็นสิ่งมี เพราะสิ่งนี้สามารถมีฤทธิ์เกินมนุษย์ทุกรูปทุกนาม แต่สิ่งนี้ก็แสดงฤทธิ์ ตาม
 ค่า ตามสัญลักษณ์ ตามมุม ตามแง่แห่งความเป็นตัวของสิ่งนั้นเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับความ
 คดความโค้ง ความเห็นแก่ผู้อื่นคนนั้น เห็นแก่สิ่งนั้นสิ่งนี้ ไม่มีเลย ! เป็นความตรง
 แห่งความมีค่า มีสัญลักษณ์ มีทิศทาง มีแง่ มีฤทธิ์ มีแรง มีเงื่อนไข ของสิ่งนั้น
 เองเท่านั้น เพราะฉะนั้นใครจะไปก้มกราบอ่อนน้อมให้สิ่งนั้นแผ่ฤทธิ์ แผ่ค่ามาช่วย จึง
 ไม่ได้ ! ถ้าเราไม่ทำส่วนให้มีสัดส่วนเกี่ยวกับฤทธิ์กับค่า ไม่อยู่ในทิศทาง ไม่เป็นแง่
 เป็นมุม ไม่อยู่ในเงื่อนไข ที่มีกัน แต่ถ้าเรามีสัดส่วนเกี่ยวข้องกับแรงกับฤทธิ์กับค่า
 หรือ อยู่ในทิศทาง เป็นแง่เป็นมุม มีเงื่อนไข ที่มีกัน ก็ไม่ต้องไปอ่อนน้อมก้มกราบ
 ขอเอาจากสิ่งนี้ดอก สิ่งนี้ก็ต้องมาเกี่ยวกับเราเองวันยังค่ำ)

สิ่งผู้ “รู้ได้” ก็อาจสามารถ “รู้ถึงความจริง” นั้นๆ ได้จริงๆ และ
 แน่ใจในฤทธิ์ในแรงของความเล็กความละเอียด แต่มีพลังมีฤทธิ์มากมายในเจ้าตัวเล็ก
 บรรพมหาเล็กนี้ได้จริงๆ ด้วย จึงเรียกได้ว่า “รู้อย่าง” จริงๆ

ไม่มีอะไรลึกลับ แม้แต่ “พระเจ้า” ก็เห็นพระเจ้า “รู้อ” พระเจ้า
 ดูคลำพระเจ้าด้วยฝ่ามือจริงๆ ดังนี้

“อิทธิวิธี” ของพุทธแท้ๆ ตรงๆ จึงยิ่งกว่า “ลูบลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือ ก็ได้” ไปยิ่งกว่าเสียอีก ด้วยประการดังนี้ ผู้ไม่มี “อิทธิวิธี” ด้วยธรรมาธิฐานจริง จะ “รู้” ตามได้ด้วยยาก แม้รู้ ก็ไม่เหมือน “ลูบลำด้วยฝ่ามือของตน” เช่นเดียวกันกับท่านผู้มีอิทธิวิธีเอง “รู้” ดอก ! จริงๆ ! แต่ก็อาจสามารถทำความเข้าใจได้เป็นบัญญัติ เป็นสื่อความหมาย ไปก่อน ทำความเข้าใจให้ถูกต้อง แล้วประพฤติปฏิบัติเข้า จนมีญาณทัสสนะ มีมโนยิทธิ และจงทำให้ถึง “อิทธิวิธี” เองให้รู้เองเห็นเองเป็นปัจเจกตั้งเกิด ที่สุดต่อไป ก็จะเป็น “ปัจเจกพุทธะ” (รู้เองเป็นเองทำเอาเอง)

ในประการสุดท้ายแห่ง “อิทธิวิธี” ซึ่งเป็นขั้น “วิญญูณาธาตุ” (ธาตุจิต) เป็นเรื่องปรมาตมโดยตรงแท้ๆ แล้ว คือ เป็นจิต-เจตสิก-รูป (รูปจิต-อรูปจิต) เมื่อเราทำถูกทำโดยแท้ โดยรู้แจ้งแทงตลอดขั้นสุดท้ายนี้ คือ ขั้น “พรหม” และเมื่อไม่หลงพรหม ไม่ติดพรหมได้โดยจริง ผู้นั้นก็ “นิพพาน” กันละ ! มี “อรหัตตผลจิต” เกิดในผู้นั้นกันจริงๆ ละ !

โดยภาษาที่แปลมาจากบาลีตรงๆ ตัว “อิทธิวิธี” ในระดับสุดท้ายนี้ ก็คือ “ใช้อำนาจทางกาย ไปตลอดพรหมโลก ก็ได้”

ซึ่งผู้ศึกษามาตามลำดับกับหนังสือ “ทางเอก” ก็จะไม่ยุ่งยากใจนัก และจะเข้าใจได้ง่ายๆ แม้เพียงตามภาษาบัญญัติตรงๆ ตัวนั้นแหละ ถ้าเข้าใจขั้นตอนมาดีๆ เพราะได้อธิบายทั้ง “เทวดา” ทั้ง “พรหม” มาทุกชั้นแล้ว

ดังนั้น ภาษาที่อธิบายความในระดับนี้ ซ้ำ ซ้ำ ซ้ำ ต้องไม่ลืมว่า มันหมายถึง จิต-เจตสิก-รูป (รูปจิต-อรูปจิต) โดยตรงแล้ว มิใช่ว่า พอได้ยินคำว่า “กาย” (ภาษาบาลีก็ว่า “กาย” เช่นกัน) ก็ดี คำว่า “พรหมโลก” (ภาษาบาลีก็ว่า “พรหมโลก” เช่นกัน) ก็ดี ก็จะยึดอยู่แต่อย่างที่เราเคยหลงว่า เป็น “รูป”

เป็น “ร่าง” เป็น “สิ่งถูกรู้” อยู่อย่างเก่าๆ เดิมๆ แล้วก็ “กำหนด” อยู่แต่อย่างเดิม “จิตไปกำหนดหมายสำคัญผิด” อยู่แต่เนี่ยะเก่าๆ อย่างนั้นหาได้ไม่ระวังกำหนดหมายลงที่จิตให้ดีๆ ! จับความสำคัญแท้ๆ ให้ถูกเข้า

ถ้าแมนผู้ใดมีสัมมาทิฐิแล้วจริง ไม่ใช่มีจินาทิฐิที่ไปยึดติดอยู่กับ อัตตา หรือ อามัน เป็นสัสตติทิฐิอยู่ ก็จะง่ายตายเข้าใจได้ทันที เพราะไม่ไปมัวหลงผิดโดยพอได้ยินว่า “กาย” ว่า “พรหม” ก็ไปมัวแต่เป็นเป็น “รูป” เป็น “โลมภาพ” แต่ถ่ายเดียว ทั้งๆ ที่ “กาย” ในทนนน หมายถึงสิ่งที่เป็น “นาม” แล้ว เป็นปรมัตถ์แล้ว มันไม่ใช่วัตถุ, แท่ง, ก้อน ไม่ใช่โลมภาพ ไม่ใช่สีแสงแล้ว มันหมายเอา “หมู่ของความรู้สึก” คือ “กาย” กันแล้ว เพราะคำว่า “กาย” ในทนนนหมายความว่า “ความเป็นหมู่” ของธาตุขันธ์รู้สึก หรือ “ความประสมกันเข้าเป็นอารมณ์” ก็เรียกว่า “กาย” ได้ถูกต้องตามภาษาปะๆ ด้วย และในทนนนแท้ๆ ตรงๆ ก็คือ หมู่แห่งเจตสิกธรรม อันมี เวทนา สัญญา และ สังขาร ดังนั้น ในระดับขันธ์ บาลีใช้คำว่า “กาย” ก็จะต้องกำหนดหมายให้ถูกต้องให้ตรงตามชั้นตามเชิง ตามที่ได้ชี้ ได้เน้นกันมานักหนา อย่าให้ผิดฝาผิดตัว ผิดชั้นผิดตอน หัวของขันธ์ ก็หาหัวของขันธ์ มาสรวมกันให้ถูกต้อง หรือ หางของขันธ์ ก็จับเอากลาง เอาหางของขันธ์ มาสรวมกันให้ถูกต้องขันธ์ระดับ อย่าสับสน และ อย่าผลอโรเป็นอันขาด การ “กำหนดจิต” (สัญญา) การฟังภาษาเพื่อทำจิต หรือ ทำในใจให้ถูกต้องตรงตามทช ตามที่หมาย ก็จะต้อง “กำหนดสภาพจิต” ลงไป และให้จิตมันมีอาการ มีงาน มี “ความเป็น” ให้ได้ตรงตามที่ภาษาอธิบายกำหนดลงไปนั้นๆ

คำว่า “กาย” ในทนนน คือ จิตนั้นมันประสมกันเข้ามีปริมาณเป็น “กลุ่ม” เป็น “กอง” หรือ จะขยายความไปอีกหน่อยว่า “กาย” ในทนน คือ “จิตจำนวนมาก” “จิตขนาดโต” “ตัวรู้จำนวนโตๆ” อะไร ดังนี้ ก็ถูกต้องแล้ว “จิตหมู่” (กาย) ก็มีบทบาทอย่างเก้ง ซึ่งเรียกว่า มี “อำนาจ” (วส)

เพราะฉะนั้น ภาษาศาสตร์ความหมายไว้ว่า “**ใช้อำนาจทางกาย**” นั้น ขยาย
ความเป็นภาษาไทยละเอียดๆ ขึ้นในทันที ก็คือ จิตหมุนั้นใช้บทบาทอย่างเก่งอยู่ที่เดียว
หรือ หมายถึงชัดๆ ก็คือ “**ตัวรู้จำนวนโตๆ นั้น ทำหน้าที่รู้ๆ
อยู่อย่างเก่ง ไปตลอดพรหมโลก**” และก็คือ จิตของเราเองนั่นแหละ
กำลังตรวจ กำลังทำงานรู้ๆ อย่างเก่งอยู่ให้ถ้วนทั่วใน “**ภุมิ**” หรือ ในสภาพจิตของ
เราเอง ที่เรียกเป็นภาษาว่า “**พรหมโลก**”

ซึ่ง “**พรหมโลก**” ก็คือ จิตอีกหนะแหละ ดังที่เคยอธิบายแจกแจง
ผ่านมาแล้วอย่างละเอียด มาทั้งหมดตลอดรูปพรหมภูมิ ๑๖ ชั้น รูปพรหมภูมิ ๔ ชั้น
อย่างยกย่อน เจิงซ้อนไปมา มากมาย พร้อมกับยกตัวอย่างประกอบซ้ำซาก หลาก
หลายเหลือม

ผู้สามารถรู้ๆ ได้ หรือ เข้าใจทะลุแจ่มแจ้ง ไปตลอดใน “**สภาพจิต**”
ที่เรียกว่า “**พรหมโลก**” ได้ ไม่ว่า กี่ลักษณะ กี่ระดับ กี่เชิงชั้น ก็แยก
ออก แบ่งถูก กำหนดสภาพ กำหนดสถานภาพของแต่ละ “**พรหม**” ได้ถูกตัว
ถูกฝา ผู้นั่นแหละคือ ผู้มี “**อิทธิวิธี**” ที่เรียกว่า “**ใช้อำนาจทางกาย ไป
ตลอด พรหมโลก ก็ได้**”

ดังนั้น ผู้ใครรู้ได้อย่างเก่ง รู้ละเอียด รู้ลึกซึ้ง ไม่ใช่รู้ด้วยฟังภาษาเพียง
เข้าใจภาษาเท่านั้น แต่รู้ชัดสัมผัสถูกสภาพ ถึงสภาพของอารมณ์จิตภุมินั้นๆ ในตน
เช่น จิตที่เรียกว่า “**ปาริสาชชาพรหม**” กิติ “**ปุโรหิตาพรหม**” กิติ เป็นต้นนั้น
มีสภาพอย่างไร ? เกิดขึ้นที่จิตใครจะก่อให้เกิดการกระทำ (*กรรม*) อย่างไร ?
อารมณ์มันเป็นไฉน ? ก่อกุศล หรือ อุกุศลกันอย่างไร ? จะเห็นว่า จิตมันมี
อำนาจบงการเรา หรือ ทำให้เราเป็นไปต่างๆ นานา ล้วนคือสภาพจิต ที่ไปยึดไปเห็น
เป็นสำคัญอย่างนบง อย่างนบง อยู่ทั้งนั้น ถ้ายังไม่เข้าใจต้องแท้ ก็ต้องเปิดยอน
ทวนกลับไปอ่านศึกษาดู ความเป็นพรหม หรือ จิตที่เรียกว่า “**พรหม**” กันใหม่ ใน
ภาคที่ผ่านมาแล้ว จะได้รู้ปริยัติกันอีกเพื่อเทียบกับ “**จิต**” กับ “**อารมณ์**” แท้ของ
เราจริงๆ โดยจะหยิบ “**อารมณ์จิต**” ในอดีต ที่ยังจำได้ (*ปุพเพนิวาสานุสติ*) มาเทียบ

มาทำความเข้าใจกับคำอธิบายนี้ก็ได้ หรือ จะทำความเข้าใจกับคำอธิบายให้ดี แล้วนำมาไว้ใช้จับ “จิตปัจจุบัน” ของเราดูว่า เมื่อใดมันจะเป็นอย่างนั้นบ้าง เมื่อใดมันจะเป็นอย่างนั้นบ้าง ก็ยิ่งดีใหญ่ เรียกว่า ทำ “สติปัฏฐาน” ถูกแบบถูกลำดับ **ปริยัติ-ปฏิบัติ** เพื่อให้เกิด **ปฏิเวธ** ที่เดียว

ด้วยปัญญาอันยิ่งจริงๆ สำหรับผู้ปฏิบัติ จะสามารถรู้จิตในจิต แจ่มเวทนาในเวทนา และเห็นในความไม่เที่ยง แจ่มใจในความยึดเอาไม่ได้ ที่สุดแห่งทะเลตลอดในนาม-รูปทั้งหลายว่า มันไม่มีสมบัติอะไรของใครเลย มันเป็นสภาวะธรรมที่เรียกอย่างหนึ่งว่า “**สิ่งที่ถูกรู้**” และ สภาวะธรรมอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า “**สิ่งที่เข้าไปรู้**” แล้วมันก็ทำงานร่วมกัน แล้วเจ้าของผู้ส่ง ๒ สิ่งนี้ ก็ไปหลง “**ผลงาน**” ของสิ่ง ๒ สิ่งนี้ ที่มันทำงานร่วมกัน แล้วเกิด “**ผล**” ออกมาว่า “**ไม่น่าชอบ**” บ้าง “**น่าชอบ**” บ้าง อันเป็นสายของ “**โทสมูลจิต**” (คือ “**ไม่น่าชอบ**” มีอ่อนและแรงอีกตั้งมาก หลากหลายขนาด ไปจนเป็น “**โกรธจัดๆ**”) กับสายของ “**โลภมูลจิต**” (คือ “**น่าชอบ**” มีอ่อนและแรงอีกตั้งมาก หลากหลายขนาด ไปจนเป็น “**รัก, โกร, อยากจัดๆ**”) ตั้งแต่หยาบๆ จัดๆ และ เกี่ยวพันกับเหตุปัจจัย ที่ต้องกระทบสัมผัส อยู่ภายนอก ละเอียตมาจนเป็น “**ความชอบ**” (ยึด) กับ “**ความไม่ชอบ**” (ผลัก) ที่เจ้าของจิต จับสภาพ จับอารมณ์จิตตัวเองได้ ทุกขนาด ทุกตัว ก็เรียกว่า “**ใช้อ่านาจทาง ‘จิต’ ไปตลอดพรหมโลก**”

และเมื่อเจ้าของจิตจับสภาพจับอารมณ์จิตตัวเองได้ อย่างชัดเจนมั่นคง กระจกจะกระจ่างอย่างแก่่ง (ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า “**ใช้อ่านาจ**”) แม้ที่สุด “**ไม่ชอบ**” อยู่อย่าง “**สุดน้อย**” (อายตน) ก็จับได้ชัดเจนกระจกกระจ่างอย่างแก่่ง เหมือนมี **ตัวรู้ตัว** **โตๆ มันเข้าไปรู้** (จิตอย่างนี้แลเรียกว่า “**กาย**”) และแม้ที่สุดอีก “**ชอบขึ้น**” อยู่อย่าง “**สุดน้อย**” (อายตน) ก็ จับได้ชัดเจนกระจกกระจ่างอย่างแก่่ง” เหมือนมันมี “**ตัวรู้ตัวโตๆ มันเข้าไปรู้**” ได้ทุกสภาพ ทุกขนาด ที่เป็นธาตุละอองน้อยนิดนั้นๆ ก็เรียกว่า “**ใช้อ่านาจทาง ‘กาย’ ไปตลอดอรุ/พรหมโลกได้แล้ว**” หรือ “**ใช้อ่านาจทาง ‘กาย’ ไปตลอดอายตน พรหมโลกได้แล้ว**”

ผู้มีความสามารถอยู่ เห็นอยู่ จิตสัมผัส "จิต" (ที่เป็นพรหม) ของตนแท้ ๆ ได้ทุกสภาพ ทั้ง "รูปพรหม" และ "อรูปพรหม" ทั้งเข้าใจความเป็น "อายตน" หรือ ความติดในส่วนละเอียดสุดน้อยได้ จริงแท้ ผู้นั้นแลคือ **ผู้มี "อิทธิวิธี"** ที่แท้จนกระทั่งสุดครบถ้วน **เป็นผู้ "ไปตลอดพรหมโลก" ได้** แต่ ถ้า **ไม่รู้เท่าทันมัน** (อนัตตสัญญาไม่เกิด) ยังไปหลงเสพย์หลงคิด หรือ ที่สุด หลงมี ฐิติแห่งความชอบ-ไม่ชอบ (เป็น "อัตตสัญญา") อยู่กับ จิต-เจตสิก-รูป-อรูป ใดๆ อยู่ เป็นเชิงซ้อน ซ้อนซ้อน หยาบ หรือ ละเอียดอยู่อีก เท่าใด ก็ตาม ก็ยังไม่สิ้น "อัสวกขะ" อยู่เท่านั้น ๆ

ผู้กำหนดรู้ได้ อย่างแก่แท้แน่จริงไม่ผิดพลาด ใน "สภาพจิต" ต่างๆ นั้น แล เรียกว่า ทำ "สัญญาเวทิต" (ยังไม่มีคำว่า "นิโรธ" นะ !) จวบจนเมื่อใดผู้ที่ "รู้ง่" เยี่ยม จะ **ทำจิตให้พ้นอำนาจ** ของรูปพรหม อรูปพรหม ทั้งหลายได้ เป็น "วสวัตตี" หรือ คือ "ผู้ยังจิตตนให้มีอำนาจเหนือ" รูปพรหม-อรูปพรหม **ได้หมด** ก็เป็นผู้ที่เรียกได้ว่า "นิโรธ" หรือ "นิรุตธา"

กล่าวคือ เป็น "ผู้ชนะ" (ชิน) สุดยอด ไม่เป็นทาสรูปพรหม-อรูปพรหมได้ อย่างแท้จริงได้แล้ว หรือ เป็นผู้จะไม่เกิดอารมณ์ "ชอบ" และหรือ "ไม่ชอบ" ขึ้นในจิตอีกเลย ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพของจิตที่เป็น "ผู้ต้องยึดเอา สภาพจิตนั้น ๆ ไว้เพื่อก่อผลก่อประโยชน์ในขณะใด" (ปารีสัชชาพรหม) ก็ตาม ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพของจิตที่ "เป็นครูเขาอยู่ในขณะใด ๆ" หรือ "เป็นแบบ เป็นตัวอย่างให้แก่คนเขาอยู่ในขณะใด ๆ" (ปุโรหิตตาพรหม) ก็ตาม ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพของจิตที่ "เป็นผู้มีความยึดดีชนิดใด ๆ มากมายอยู่ในขณะนั้น" หรือ "เป็นครูเขา เป็นแบบ เป็นตัวอย่างแก่เขาอยู่อย่างแก่อย่างใหญ่อยู่ในขณะนั้น" (มหาพรหม) และหรือ จะเป็นผู้ต้องอยู่ในสภาพจิตที่แก่ละเอียดขึ้นไปอีก ดียิ่งขึ้นไปอีก แต่ละระดับ ๆ อีกหลายระดับหลายแง่หลายมุม ตั้งแต่ "ปริตตภา พรหม - อปป์มาณาภาพรหม - อาภัสสราพรหม - ปริตตาสุภาพรหม -

อปปมาณาสุภาพรหม - สุกกิดหาพรหม - เวหปัสลาพรหม - อสัณญ์พรหม”
 (ต้องการรู้รายละเอียดความมีสภาพเป็น “พรหม” ทั้งหลาย ก็ดูสารบัญเบ็ดข้อนกลับไป
 อ่าน “ทางเอก” ที่อธิบายผ่านมาแล้ว) ตลอดไปจน “อวิหา-อตัปปา-สุทัสสา-
 สุทัสสี-อกนิฏฐาพรหม” ซึ่งเป็น “สภาพจิตที่เกอกูลโลกค้ำจนโลกต้องแผ่ไป
 ให้ตลอดโลก” เพราะเป็นประโยชน์เกอกูลผู้อื่น กระทั่งสุดท้าย “อายตน-
 พรหม” ขึ้นสูงสุด “อากาธานัญจายตน-วิญญาณัญจายตน-อากิญจัญญายตน-
 เนวสัณญานาสัณญายตนพรหม” ซึ่งเป็นอรุปรหมขึ้นละเอียด แม้เป็นสภาพ
 หมุนรอบเชิงซ้อนอยู่ในตัวของ “อรุปรหม” นั้นๆเอง ก็จะต้องแทรกซอน “รู้” ความ
 ขุกซ่อนแฝงเร้นเหลี่ยมมุมต่างๆ ของมัน (ใช้อำนาจทางกาย) ให้ได้ให้หมด เพราะ
 เป็นประโยชน์เกอกูลตนและผู้อื่น ขึ้นปลายสุดเป็นที่สุดจริงๆ แล้วก็อย่าไป “หลง
 คี” มึมานะ หรือ อุกฤษจะ เพราะมัน เป็นอันขาด จึงจะได้ชื่อว่า “ไป
 ตลอดพรหมโลก” ได้แล้ว (มี “อิทธิวิธี”)

และที่สุด เรายังอาจสามารถเป็น “ผู้อยู่เหนือพรหม” (นิรุทธา หรือ นิโรธ)
 หรือ จะเรียกว่า “ดับสนิทพรหมเหล่านั้นได้” หรือ “ไม่เป็นทาสพรหม
 เหล่านั้น” หรือ “ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจพรหมเหล่านั้น” เป็นที่สุด (เหนือ
 สิ่งที่เราเรียกกันว่า “พระเจ้า” โดยสิ้นเชิง ดังได้อธิบายมาอย่างละเอียดแล้ว) ก็ทำได้จริงทั้ง
 สิ้น ก็ถูกต้อง! จึงจะถึงที่สุดที่เรียกว่า “สัณญญาเวทิตินิโรธ” เป็น
 สภาพมี “อาสวัภชยญาณ” บริบูรณ์ (จงสังเกตขอบเขตแห่งความหมาย ที่
 หมายถึง แม้มี “อิทธิวิธี” นั้น แคใด? “ปุคคลาธิฏฐาน” หยาบๆ ที่ไม่ใช่เป้าหมาย
 ของพุทธแท้ นั้นหมายถึงแคใด? “ธรรมาธิฏฐาน” นั้น หมายถึงแคใด? ทั้งที่เป็น
 อย่าง หยาบ-กลาง-ละเอียด “ปุคคลาธิฏฐาน” อย่างพุทธแท้ๆ นั้น หมายถึงแคใด?
 และในที่นี้ ได้อธิบายเป็นสภาพหมุนรอบเชิงซ้อนไปจนถึง “อาสวัภชยญาณ” ด้วยนั้น
 จะรอบรัดกินความไปในขนาดใดๆ อีก ก็จงจับรายละเอียด “แยก” และ “รวม” เอาเอง
 เกิด เพราะอธิบายยากยิ่งเหลือเกินแล้ว แม้ได้อธิบายไว้นี้ ก็ได้พยายามที่จะให้เข้าใจ
 ให้ลึกที่สุด เท่าที่จะได้ใช้กุศโลบายในเชิงใช้ภาษาเพื่อเกิดญาณแก่ผู้รับถ่ายทอดภาษา
 ไปให้มีผลสูงที่สุด มาแต่ต้น จนบัดนี้ทีเดียว อันเรียกว่า แบบ “นวัคคัสตฤศาสน์”

และนับว่า “พยายามให้กะทัดรัด” (เคยยะ) ที่สุด ทั้งนี้ว่า “สัมพันธ์ขยายความ” (เวैयाकरणะ) กันอย่างที่สุด เท่าที่เหมาะสมที่สุดในตัวมันเอง แห่งหนังสือเล่มนี้)

ด้วยเหตุด้วยนัยประการฉะนี้เอง พระพุทธองค์ จึงทรงปริภาษไว้ใน “เกวัญสุตฺร” ว่า พระองค์ เกลียดขัง (ชิจฺจุฉามิ) เบอระอา (หฺรายนมิ) ไม่ชอบใจ (อัญญิยามิ) ใน “อิทธิปาฏิหาริย์” (ตามนัยแห่งบุคคลาธิฐานที่ไม่ใช่เป้าหมายของพุทธวิชา) และห้ามสาวกของพระองค์แสดง หรือ ไม่ให้ไปยุ่งไปวนกับเรื่องพวกนี้เป็นอันขาด เพราะมันยังเป็น “เดรัจฉานวิชา” แท้ ส่วนใครจะได้ จะเป็น จะมี ตามบารมี ตามวิสัย ก็เป็นไปตามธรรมดาซึ่งการจะมี “โลกียอภิญา” อย่างนี้ ก็มีได้ แต่ยังเป็น “เดรัจฉานวิชา” ดังกล่าวแล้ว ถ้าจะเป็น “พุทธวิชา” ก็จะต้องเพื่อธรรม ถึงธรรม เป็น **ธรรมาธิฐาน** เป็นที่สุด หากจะเป็น **บุคคลาธิฐาน** ก็ต้องเป็นให้ถูกเชิง “พุทธอภิญา” แท้ๆ ดังอธิบายมาแล้ว “อิทธิวิธี” ที่เป็น **พุทธอภิญา** จะไม่ใช่เรื่องของบุคคล-ตัวตน-ดิเก-ละคร หรือ วิมาน หรือ เรื่องพิลึกพิสดารแปลกๆ อันสามะคัญดังที่ชวนให้หลงยึด ชวนให้หลงมัวเมากันง่าย ๆ นั้น เป็นอันขาด แม้จะเก่งจริง เป็นได้จริงออกปานใด ก็ตาม ดังนั้น ผู้ใดที่ยังหลงมัวอยู่กับความคิดความเข้าใจว่า “เหาะให้ดูได้เสียก่อน ถึงจะเชื่อว่าผู้นั้นเป็นพระอรหันต์!” หรือ ทำ “อิทธิปาฏิหาริย์” อื่นๆ ในเชิง **บุคคลาธิฐาน** ทั้งหลาย (แบบ “โลกียอภิญา”) ดังกล่าวมาแล้วนั้น ให้เห็นประจักษ์ได้ก่อน จึงจะยอมรับนับถือ หรือ เป็นเครื่องพิสูจน์ว่าเป็นพระอรหันต์! ผู้นั้นก็ยังเป็น “มิฉนาทวิภู” ที่จะไม่มีโอกาสได้พบ “พระอรหันต์” เลย แม้แต่เพียง “พระโสตาบัน” เพราะจิตตั้งเป้าหมายไว้ผิดแล้วอย่างแท้ (มิฉนาปนนิหิตัง จิตตัง) หรือ มีความเห็นความเข้าใจผิดเรื่อง ผิดเป้าหมายแท้ของ “พุทธศาสนา” แล้วจริงๆ จึงทำความเห็นให้ถูกต้องเถิด ทำความเข้าใจในประเด็นแห่งกาย-เวทนา-จิต-ธรรม และ “ผล” ที่หมายอันสำคัญจริงแห่ง **พุทธศาสนา** ให้ถูกให้ตรงลงตัวแท้ๆ ให้ได้เถิด

- บทที่ ๒๔ -

๕. **“โสตทิพย์”** ก็จึงมีนัยเหมือนกันกับ **“อิทธิวิญญู”** นั่นเอง คือ โดยบุคคลาธิฐานแบบ **“โลกียอภิญา”** ก็หมายความว่า ได้ยินเสียงที่คนธรรมดาไม่สามารถได้ยิน อาจจะได้ยินเสียงจากที่ไกล ได้ยินเสียงที่ละเอียดอะไรก็ตาม ดังสำนวนที่แปลกันไว้ว่า

“เธอยอมได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ **เสียงทิพย์** และ **เสียงมนุษย์** ทั้งที่อยู่ไกล และ ใกล้ ด้วยทิพยโสตธาตุอันบริสุทธิ์ล่วงโสตของมนุษย์

ดูกรมหาบพิตร (ผู้ที่พระพุทธเจ้าตรัสด้วยในขณะนั้น) เปรียบเหมือนบุรุษเดินทางไกล เขาจะฟังได้ยินเสียงกลองบ้าง เสียงตะโพนบ้าง เสียงสังข์บ้าง เสียงบัณเฑาะว์บ้าง เสียงเปิงมางบ้าง เขาจะฟังเข้าใจว่า เสียงกลองดังบ้าง เสียงตะโพนดังบ้าง เสียงสังข์ดังบ้าง เสียงบัณเฑาะว์ดังบ้าง เสียงเปิงมางดังบ้าง นั่นใด ภิกษุ (ผู้ไฝ่ธรรมเพื่อความหลุดพ้น หรือ พระอริยเจ้าทั้งหลาย) ก็ฉันทันใด”

ถ้าจะเข้าใจเอาแบบ **“บุคคลาธิฐาน”** ง่ายๆ ตื่นๆ ที่ไม่ใช่เป้าหมายของพุทธวิฆานนั้น อภิญาในข้อนี้ก็คือ มีหูเหมือนเครื่องรับวิทยุ เหมือนมิเตอร์ที่อาจสามารถรับคลื่นความถี่ของเสียงได้ เสียงใดๆ จะมีคลื่นความถี่หายบ หรือละเอียดลอยมาจากที่ไกลๆ ก็ได้ ใกล้ๆ ก็ได้ จนเกินความสามารถของหูคนปกติธรรมดาจะรับได้ ผู้มีอภิญาที่อาจสามารถได้ยิน เป็น **ทิพย์รับฟังได้ด้วย** ว่างั้นเถอะ! ถ้าทำได้อย่างนั้นจริง ก็เก่ง! จะนับเรียกว่า เป็นผู้มี **อภิญา มีโสตทิพย์** หรือ มี **ทิพยโสตธาตุ** ก็พอนับได้ แต่ก็ยังเป็น **บุคคลาธิฐาน** หรือ เป็นรูปธรรม หรือ วัตถุธรรมแท้ๆ จะนับว่า มีความเก่งเกินมนุษย์ปกติธรรมดา ก็ต้องนับ

ได้ด้วย ย่อมรับว่าจริง เป็น **“อภิญญา”** อันหมายเอาว่า “เก่งเกินคนธรรมดาสามัญ” ก็จริง จึงเรียกว่า **“โลกียอภิญญา”** (เช่น หุสฺนัช หรือ สัตว์บางประเภทที่รับคลื่นเสียง คลื่นแสง ฯลฯ ได้ยิ่งกว่าคนปกติ ๆ) แต่ก็ไม่ใช่เรื่องของ **“ปรมัตถ์”** อันหมายเอา จิต - เจตสิก - รูปจิต - อรูปจิต ที่ต้อง ธรรมวิชัย ไปจนเกิด **“วิมุตติญาณทัตสนะ”** เกิด **“นิพพาน”** ไม่! ไม่ใช่เรื่อง **“ธรรมาธิฐาน”** โดยเฉพาะไม่ใช่เป้าหมายของ **“พุทธศาสนา”** เลย มันเป็นเรื่องของโลกยตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์เขาทำกัน ยังเป็นเดรัจฉานวิชาอยู่ เป็นเพียง **โลกียอภิญญา** เท่านั้น หรือ เป็น **“อิทธิปาฏิหาริย์”** ชนิดที่ **พระพุทธองค์ทรง เกลียตขัง (ขิคุฉฺฉามิ) เบื่อระอา (หฺรายนามิ) ไม่ชอบใจ (อภฺญิยามิ) อยู่นั่นเอง**

หรือ ยิ่งไปหลงยึด **“รูปธรรม”** อันไม่มีตัวตนจริง แต่ก็อุตส่าห์มอุปาทานจัด บินตนเอง มีเสียงเอง ได้ยินเอง อย่างนั้นมันเก่งเกินจริง! จะให้รับว่า เป็น **อภิญญา** เป็น **โสตทិพฺย** หรือ **ทิพฺยโสตธาตฺ** เห็นจะนับไม่ได้ เช่น ในกรณีที่เราได้ยินเสียงเจ้า เสียงพรหม เสียงอินทร์ เสียงเทพองค์นั้น ท้าวจนเสียงฟ้าประทวน เสียงสวรรค์บันดาล เสียงพระอรียะ เลยเกิดไปจน เสียงพระพุทธเจ้า หรือ เสียงประหลาดอะไร จากไหน ก็ไม่รู้ ต่าง ๆ พวกนี้ มันคือ **“โรคจิต”** ชนิดหนึ่ง ทางโลกเขาก็รู้ ๆ กันอยู่ สำหรับพวกที่เรียนเกี่ยวกับจิตศาสตร์ หรือ โรคจิต และ ที่ “หลง” มงายกันก็แยะ อาการหนัก ๆ คุยกันเป็นตุเป็นตะ เป็นเรื่องเป็นราว ไขไอนั่น บอกไอนั่นกัน ให้ม้เรื่อง เป็นเรื่องกันออกขรม หรือ เลอะเทอะไปถึงขั้นเป็น คู่รักคู่ใคร่กันไปเลย ก็มี ทั้ง ๆ ที่ไม่มีรูปมีร่าง มีแต่เสียงแท้ ๆ นั้นแหละ ถ้าลักษณะอย่างนั้นละก็ ระวังกันให้มาก ๆ ที่เดียว มันคือ **“โรคจิต”** โดยตรง ในปัจจุบันนี้ มีเพิ่มจน ๆ อยู่เรื่อย ๆ และ เรื่องที่ลึกลับ ไม่รู้เรื่องกระจ่างกระจะ พวกนี้ (เรียกว่า **“ไสยศาสตร์”** ทั้งสิ้น) มันเป็นช่องทางหากินของมิถจาชพ ชนิดหนึ่ง จะเรียกกันว่า **“นั่งทางใน”** ก็มี **“เข้าทรง”** ก็มี และขกเรียกว่า

“เข้ามาน” หรือ “ทรงมาน” ตรงๆ กับภาษาศัพท์ทางธรรมเอาเลย ก็มี เพียงๆ ไปในเชิงอื่น ๆ อีกก็มี เป็น “โรคจิต” ข้นหนัก ๆ อยู่ที่ผู้นั้น ๆ เองเฉพาะตน ไม่เหมือนใครก็มี ก็จะไม่กล่าวถึงมากเรื่องมากแบบนักล่ะ จะขอชี้เน้นเข้าทำ “โสตทิมพ์” ที่เป็นอภิญญาแท้ ๆ ของพุทธศาสนา โดยตรงก็คือว่า

การได้ยินเสียงทิมพ์ หรือ “โสตทิมพ์” อันนับว่า เป็นความเก่ง เป็นความสามารถในทางพุทธแท้ๆ ตรงๆ นั้น คือ ได้ยินเสียงธรรมตาๆ ด้วยหูปกติๆ นั้นแหละ เรียกว่า “เสียงมนุษย์” อันเป็นเสียง ๑ ส่วนเสียง ๒ ก็คือ พร้อมๆ กันนั้นในเสียงอันเป็น “รูปธรรม” หรือ “เสียงมนุษย์” ปกติธรรมดาอันนั้นเอง ก็มี “นามธรรม” ประจวบประกอบพร้อมอยู่ด้วย ซึ่งเป็นสภาพจะต้องหยั่ง ด้วยญาณ รู้ซ่อนในเสียง เข้าไปรู้ “น้ำเสียง” เข้าไปหา “นามธรรม” เข้าไปรู้ “ใจ” จริง รู้ “กิเลส” โน้นแหละ เป็นที่สุด เป็นปรมัตถ ต้องรู้ “รูป” รู้ “นาม” ให้รอบถ้วน หรือ แทรกซ่อนหยั่งเข้าไปจนรู้ “มโนปุพพังคมาธัมมา ฯ” ในขณะนั้นของผู้พูดด้วยว่า เป็นเสียงสุจริต หรือ เสียงทุจริต อย่างไร ? แคลไหน ? มีความมดเท็จ ความส่อเสียด ความหยาบคาย หรือ เพ้อเจ้อ หรือไม่ ? ถ้ามเพราะเหตุอะไร ? เนื่องด้วยโลภะเหตุหรือ ? โทสะเหตุหรือ ? โมหะเหตุหรือ ? หรือว่า แม้น้ำเสียงอย่างนั้นๆ ซึ่งคนธรรมดาๆ จะดูเป็นว่า ราวกับมีโลภะเหตุ หรือ บางเสียงดูราวจะว่า มีโทสะเหตุ หรือ บางเสียงดูราวจะว่า มีโมหะเหตุ แต่ที่แท้ภายในจิตของผู้พูดนั้น ไม่มีเหตุดังกล่าวนั้นเลย เป็นเสียงที่ อโลภะเหตุ หรือ อโทสะเหตุ หรือ อโมหะเหตุจริงๆ ผู้พูดนั้นมสติสัมปชัญญะ มีการกำหนดรู้ มีเจตนาใช้เสียงอย่างนั้น ใช้คำพูดอย่างนั้น เพื่อผลประโยชน์ที่สุด หรือ บางทีเพื่อช่วยผู้พูดอยู่ด้วยนั้นๆ จริงๆ เอาด้วยซ้ำ

และหรือ เจ้าตัวผู้พูดนั้น เขามี “โมหะเหตุ” เขาไม่รู้ตัวหรอกว่า เขาพูดด้วยโลภะเหตุ หรือ โทสะเหตุ แต่ผู้มีอภิญญาสิ ! เมื่อได้ยินเสียง ก็สามารถหยั่งญาณลงไปรู้ได้ด้วยว่า เขามีโลภะเหตุอยู่บ้าง มีโทสะเหตุอยู่บ้าง ในคำพูดขณะนั้นๆ อันเป็นการ “รู้” ได้เพราะอาศัยเสียง อาศัยคำพูดแท้ๆ ตรงๆ

ที่เป็นเสียงมนุษย์ปกติธรรมดาๆ นั้นแหละเป็นสื่อ (เสียงที่ ๑) จึงได้รู้ "เสียงที่ ๒" อันเป็น "เสียงธรรม" คือ รู้-รู้ชัดได้ด้วยเสียงนั้นๆ ยังมีใจไปนับเอาการอาศัยกายกรรมอื่นๆ เป็นสื่อ หรือ อาศัยมโนกรรมเป็นสื่อ เพื่อ "รู" แต่ในขณะที่พูดถึงอยู่นี้ อาศัย "หู" อาศัย "เสียง-นาเสียง" นั้นแหละทุกๆ จึงเรียกว่า มีอภิญญาในหัวข้อ "โสตทัพย์" เพราะอาศัย "โสตธาตุ" (สิ่งที่เกิดทางหู) จึงได้แจ้งใน "ทัพย์" (ความดีเลิศ, ซึ่งประกอบได้ด้วยความสูงชัน) หรือ ได้แจ้งในความดี ความเลวของจิต-เจตสิก-รูปจิต-อรุปจิต ยี่งๆ ขึ้นเป็น "ปรมัตถ์" (เป็นสังขธรรมอันละเอียดยิ่งๆ ซึ่งตรงเข้าที่สุดของคำว่า ธรรมาธิภูฐาน) ยิ่งเป็นเสียงของตนเอง นั้นแหละยิ่งสำคัญ ถ้าเรารู้ได้ถึง จิต-เจตสิก-รูปจิต-อรุปจิตของตน ในขณะที่เสียงดังขึ้น ออกจากปากตนเอง มาให้ตนได้ยิน ได้รู้ตัวแล้ว ตนก็พึงรู้ใน "ทัพย์" ของตน (คือ รู้ในกิเลสที่มี และรีบทำให้ลด หรือ รู้ฉานจิต, วิมุติจิต อยู่ในปัจจุบันนั้น) หรือ เกิด "ทัพย์ญาณ" ได้ทันที โดยอาศัยโสตธาตุ หรือ เสียงที่ได้ยินทางหูขณะนั้น นั่นเอง ก็เรียกว่า เป็นผู้ มี "ความรู้ยิ่ง, ความเข้าใจดี" ซึ่งเป็นความหมายตรงๆ ถูกต้องยิ่งแล้ว กับภาษาบาลีคำว่า "อภิญญา" ถูกแม่นยำแท้ ตรงเป๊ะตามจุดหมายสำคัญของนักปฏิบัติธรรม เพื่อความหลุดพ้นให้แก่ตนอย่างไม่มีทางเสียดเลย เป็นสุปฏิปันโนที่เป็นอนุปฏิปันโน และเป็นญาปฏิปันโนที่ได้เป็นสามจีปฏิปันโนแล้ว อย่างแท้จริง เป็น "สติปัฏฐาน" ร้อยเปอร์เซ็นต์ ทั้งของผู้เสขบุคคล ทั้งเป็น "อภิญญา" แท้ๆ ตรงๆ ของผู้เป็นอรหันต์แล้ว อันยอมรู้ อยู่ เห็นอยู่ เป็นปัจจุบัน นันทีเดียว

และในการได้ "รู" หรือ เกิดอภิญญาโสตทัพย์^๕ นี้ ก็มีคำขยายความไว้อีกว่า "ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้" ตามที่พระไตรปิฎกฉบับมาตรฐานหลวงแปลไว้ ถ้าเอาความหมายตรงๆ ตัวตามภาษานั้น ก็หมายความว่า แม้เสียงนั้นจะไกลแสนไกลก็อาจสามารถได้ยิน (ที่อยู่ใกล้นั้น ต้องได้ยินแน่ ในเมื่อไกล ก็ยังอาจได้ยิน)

จึงจะยอมรับว่า “เก่ง” ต้องเป็นอย่างนั้น ก็เอาละ ! พอได้ความกันคืออยู่ ชั้น
ง่าย ๆ ชั้นหนึ่ง ก็ถูก ! ก็เก่ง ! ดังได้อธิบายผ่านมาแล้ว

และถ้าจะเข้าใจได้เพิ่มเข้าไปอีกว่า ความหมายของบาลีที่นำมาใช้ในท่อน
เป็นคำถึง ๒ คำคู่กันว่า “ทุเร” กับ “สันติเก” นั้น (อันแปลใช้ง่าย ๆ กันว่า “ไกล”
กับ “ใกล้”) มันไม่ใช่หมายเอาเพียงว่า ไกล หรือ ใกล้ ด้วยระยะทาง เท่านั้น
กล่าวคือ ได้ยินเสียงลอยมาจากที่ไกล อันอยู่ห่าง ๆ ก็ได้ยิน ยิ่งได้ยินไอที่ห่างมาก
ไกลมาก ยิ่ง “เก่ง” มาก **ยังมี “อภิญญา” มาก** ว่างั้นเถอะ !

ที่จริงแล้ว หาใช่อย่างนั้น เท่านั้นไม่ เพราะถ้าหมายเอาเพียงการ
กำหนดระยะทางแล้ว คำว่า “ใกล้” ไม่ต้องใช้ก็ได้ ก็ในเมื่อเสียงจากที่ไกล ๆ
ยังได้ยิน เสียงใกล้ ๆ มันก็ต้องได้ยินนะซี ! แต่ที่นับว่าเก่งอยู่ในขณะนั้น มัน
ก็หมายเอาว่า มันไกล มันห่าง จนคนธรรมดา ๆ ไม่อาจรับคลื่นความถี่ได้ใช่ไหม ?
ผู้อาจสามารถรับได้ จึงนับว่า “เก่ง” ฉะนั้น ถ้าหมายเอาเพียงความห่างของ
ระยะทางตั้งว่า คำว่า “ใกล้” (สันติเก) นั้น ก็ไม่ต้องใช้ให้ชวนแย้งชวนงง
หรือ แถมมาให้รุ่มร่าม เพื่อ ฟุ่มเฟือยเกินไปเปล่า ๆ ใช้คำว่า “ทั้งที่อยู่ไกล” แค่นี้พอ
แต่ที่แท้แล้ว ความหมายของภาษาบาลีคำว่า “ทุเร” ก็คือ “สันติเก” ก็คือ
มันหาใช่เพียงหมายเอาแค่ “ไกล” และ “ใกล้” ง่าย ๆ คน ๆ เท่านั้น ไม่ ! มัน
ลึกซึ้ง มีความหมายประณีตหลายเหลี่ยม หลายรอบ หลายชั้นเชิงมากกว่านั้น อีกนัก
กว่านัก ในความเป็น “อภิญญา” น

มันหมายเอา **ความไกล-ความใกล้** ของ **เสียง ๑ กับ**
เสียง ๒ เอง นั้นแหละ เป็นสำคัญ คือ ได้ยินเสียงปกติธรรมดา แล้วผู้มี
“อภิญญา” นั้น สามารถหยั่งรู้ตาม “เสียงต้น” นั้น เข้าไปได้ไกล ได้ลึก ได้
ซึ้ง ชุ่มซาบเกิด “ญาณ” แค่นี้ ? (นี่คือ ความหมายของ “ทุเร” ชั้นแรกง่าย ๆ)
หรือ ได้ใกล้ ได้ต้น ได้ต้น ได้กลาง เป็นความกว้างขวางเป็นที่สุดเท่าใด ?
(นี่คือ ความหมายของ “สันติเก” ชั้นแรกง่าย ๆ)

ได้ส่วนต่อไปอีก (ความหมายของ “ทุเร” อีกนัยยะต่อมา) หรือ ได้
ส่วนเดิมอยู่เท่าเก่า (ความหมายของ “สันติเก” อีกนัยยะต่อมา)

เป็นเชิง “รู” ที่แหลมลึกละเอียดกว่ากันมากน้อยเท่าใด ? มีลักษณะแตกต่างกัน แต่ละระดับ แต่ละมุมเหลี่ยมอย่างไร ? ได้เพิ่มออกไปๆ เป็นความเจริญก้าวหน้าอยู่เรื่อย (ทุเร) หรือ ได้อยู่แค่นั้นๆ แหละ เป็นที่สุดที่ปลายแล้ว (สันติเก)

ดังนั้นสำคัญ ! เพราะ “ทุเร” นั้น มันมีความหมายว่า *เพิ่มออกไปๆ, ไกล, นับเอาส่วนต่อไป* และ “สันติเก” นั้น มันมีความหมายว่า *มีอยู่ในที่สุด, ใกล้, นับเอาส่วนเดิม*

ยกตัวอย่างประกอบนัยะแห่งความหมายจากสิ่งสมมุติง่ายๆ เอาแค่ตัวเลขมาลองเชิงวัตถุต้นๆ เช่น เรา “เริ่มต้น” ที่ 3 เป็นหลัก แล้วต่อไป 4-5-6-7 ดังนั้น 7 ก็นับเอาเป็น “ทุเร” 4 ก็นับเอาเป็น “สันติเก” หรือเมื่อ 7 นับเอาเป็น “ทุเร” 5 หรือ 6 ก็นับเอาเป็น “สันติเก” อย่างนั้น ก็ได้ เห็นไหม ? หรือ 4-5 เป็น “สันติเก” 6-7 ก็เป็น “ทุเร” ดังนั้นก็เป็นได้อีก ในชั้นง่ายๆ มิติเดียว หรือ สองมิติ ก็แค่นั้น

หรือ เรา “เริ่มต้น” ที่ 5 ในจำนวนทั้งหมด อันมี 3-4-5-6-7 เมื่อจุดเริ่มอยู่ที่ 5 เช่นนั้น 3 กิต 7 กิต เรียกว่า “ทุเร” และ 4 กิต 6 กิต เรียกว่า “สันติเก” ดังนั้น เป็นต้น เป็นขบวนการหลายมิติยิ่งกว่าขึ้นไปอีกจากตัวอย่างแรก คือ เราจะรู้ถึงความห่าง ความตื้นลึกหนาบาง ความเกี่ยวพันกันทางเหลี่ยมมุมแง่อื่นๆ ว่าเท่ากันในเชิงนั้นแล้วก็จริง แต่ก็ยังมีความไม่เท่ากันในเชิงอื่น ๆ อีกมากขึ้นๆ ลึกซึ้งขึ้นไปเรื่อยๆ

เทียบตัวอย่างด้วยรูปแบบแค่ตัวเลขนี้ มันเป็นแค่มุมเหลี่ยมง่ายๆ คล้ายๆ บอกแค่ “ทิศทาง” และ “ระยะทาง” ด้วยซ้ำ แต่ไม่ใช่ดอกนะ ! ที่จริงมีหลายลักษณะ หลายขนาด หลายเหลี่ยม หลายเชิงชั้นยิ่งกว่านอกนั้นก็กว่านั้น ในความหมายของ “ทุเร” กับ “สันติเก” โดยเฉพาะเหลี่ยมมุมของ การได้ “อภิญญา” คือ มันได้ “ฉาน” ได้ “ญาณ” จริงๆ

ท่านจึงเปรียบกับเสียงกลอง เสียงอะไรต่างๆ อีก หลายอย่าง ถ้าเข้าใจในการกำหนดการสำคัญมันหมายได้แก่ ได้เป็นการเข้าใจดี เป็นความรู้ยิ่ง หมายความว่า ได้รูรอบในลักษณะของกิเลส กับ การลดกิเลส นั้นๆ นั่นเอง ก็คือ ได้รู้ “เสียง ๒”

ที่ซ่อนซ่อน สลับแฝงอยู่กับ “เสียง ๑” แต่กระนั้น ก็ยังไม่ใช่ว่า จะเป็นอนุหาทรณ์ที่เป็นตัวอย่าง อันให้ความหมายของ “ทุเร” และ “สันติเก” ได้ครบครัน หรือตรงนามธรรมชาติแจ้งได้มากมายนัก แต่จะเข้าใจจนและดัดเดี่ยวสำหรับผู้สภาวะ

มันยาก ในการจะรู้ “เสียงที่ ๒” โดยหยั่งเข้าไปจนถึงปรมัตตเป็นที่สุด จะรู้รอบในรายละเอียดต่างๆ จึงเปรียบเสมือน “บุรุษเดินทางไกลที่ฟังได้ยินเสียงแว่วๆ อยู่” มันได้รู้ หรือ จะได้ยิน ก็ไม่แจ่ม ไม่แจ้ง ไม่ชัดเจนไรนักรอก จึงเปรียบเหมือน บุรุษเดินทางไกลที่ฟังได้ยินเสียงแว่วๆ อยู่ แต่ผู้มี “อภิญญา” ก็อาจสามารถเข้าใจละเอียดได้ชัด แม้ความแตกต่างกัน อันมาจากจุด เพียงได้ยิน “เสียงมนุษย์” ปกติเท่านั้นแหละ ทว่าก็อาจเข้าใจหยั่งลงไปรู้ความแตกต่างของกิเลสตัณหา รู้เหตุรู้ปัจจัยต่างๆ ที่ปนอยู่ได้ หรือ ดังนี้ และ ดุสุด

เช่น แม้เสียงดูประหนึ่งโกรธ แต่จิต ไม่มีโทสมุทจิตเลย ก็รู้ได้ ดังนี้ หรือ เสียง ไม่มีรัก ไม่มีโกรธเลย แต่แฝงไว้ด้วย อกุศลจิต เพราะผู้นั้นพยายามบั่นเสียง ด้วยเจตนา ไม่ให้มี ดังนี้ ก็รู้ได้ เป็นต้น หรือ เพราะ

โมหมุทจิต ของผู้พูดเอง เขาก็นั่นนของเขาวา เขาพูดด้วยเสียง ไม่มีรัก ไม่มีโกรธแล้ว แต่แท้จริง จิต มันยังมี เจ้าของเสียงเอง ไม่รู้จิตของตนเอง ก็เป็นได้ ดังนี้ กลัดขังกันไปอีก หรือง่ายๆ ก็ “เสียง” มีโลก-โกรธ-หลงใดๆ เท่าใด ก็รู้

เปรียบเหมือนได้ยินเสียงนั้นแล้ว ก็เข้าใจแจ่มว่า มาจาก “กลอง” หรือ เป็นเสียงของ “กลอง” ได้ยินเสียงนั้นแล้ว ก็เข้าใจแจ่มว่า มาจาก “ตะโพน” หรือ เป็นเสียงของ “ตะโพน” และรู้ละเอียดเพิ่มด้วยว่า เสียงกลองมันต่างจากเสียงตะโพนอย่างไร ? เป็นต้น

หรือได้ยินเสียงนั้นแล้ว ก็เข้าใจแจ่มว่า มาจากเสียง “สังข์” หรือ เป็นเสียงของ “สังข์” และเสียงสังข์ต่างจากเสียงกลองอย่างไร ? และยังคงต่างจากเสียงตะโพนอย่างไร ? ก็รู้อีก ดังนี้ “ไกล” ขน และ เรา “ไกล” เข้าหรือยัง ?

เสียงนั้นมาจากเสียง “บัณเฑาะว์” หรือ เป็นเสียงของ “บัณเฑาะว์” และเสียงบัณเฑาะว์ต่างจากเสียงสังข์ ต่างจากเสียงตะโพน ต่างจากเสียงกลองอย่างไร ?

และเสียงนั้นมาจาก “เป็งมาง” ก็รู้ว่า มาจากเสียง “เป็งมาง” หรือ เป็นเสียงของ “เป็งมาง” ทั้งเข้าใจได้รอบถ้วนในความแตกต่างของแต่ละเสียง ทั้งเข้าใจในความหมายของแต่ละเสียง รู้เหตุรู้ปัจจัยถึงเหลี่ยมมุมแม่คล้ายกัน ก็แยกได้ชัดคล้ายมาก คล้ายน้อย ก็รู้ ไม่คล้ายกันเลย ต่างกันไปในแง่ไต เเชิงไต ก็รู้

เหมือนคนเดินทางไกล ๆ หัดฟังเสียงต่างๆ แล้วฟังอ่าน ฟังทำความเข้าใจให้แจ่มชัด ถูกตรง รู้ออบ นั่นเทียว และ ทำตนให้เป็นดีได้ (มีทิพย์) เป็นที่สุดอยู่

มันเป็นความยากยิ่งเรื่องหนึ่ง ที่ต้องยกให้ เป็น “อภิญญา” จริง ๆ หากผู้พยายามอ่านคำอธิบายนี้ ๆ ทวน ๆ จะพอเข้าใจได้

และแม้ผู้ใด ได้ “อภิญญา” เยี่ยงนี้ ก็เป็นประโยชน์แท้ ประโยชน์จริง ที่จะนำไปเพื่อธรรม ทั้งแก่ตน และ แก่ผู้อื่นอย่างสูงยิ่งแล

ยิ่งกว่านั้นอีก “โสตทิพย์” นี้ ก็มีความหมายกว้างไปกว่าที่หมายเอาแต่เสียงทิพย์ อันเกี่ยวกับปัจจัยเพียงทางหูออกไปอีกว่า เป็นความประกอบไปด้วยความสูงชัน (ทิพย์) โดยการได้รู้ (โสต) “ความซ่อนแฝง” ที่อยู่ ในรูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัสต่างๆ เพิ่มขึ้นจากในเชิงของ “เสียง” เเชิงเดียว หรือ สามารถรู้ความเกี่ยวของที่ละเอียด ในมุมเหลี่ยมที่หยั่งซึ่งความจริงเข้าไปอีก ๆ ในมุมลึกของสรรพสิ่งทั้งหลาย นั่นเอง ก็เป็น “เชิงซ่อน” ของคำว่า “โสตทิพย์” อยู่ ถ้าผู้ใดเข้าใจ “เชิงซ่อน” นี้ได้ ก็จะมีอภิญญา หรือ ความรู้ยิ่งที่รู้ลึกยิ่ง เป็นปฏิสัมภิทาญาณเพิ่มขึ้นไปอีก

โดยลำดับขั้นแห่ง “อภิญญา ๖” (อันนับเอาจาก “อิทธิวิธี” เป็น อภิญญา ๑ ต่อจากนั้น ก็มี โสตทิพย์-เจโตปริยญาณ-บุพเพนิวาสานุสติญาณ-จตุปปาตญาณ-อาสวกขยญาณ) จาก “อิทธิวิธี” นั้น ก็นับว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “สักกาย” แท้ ๆ เป็นเรื่องหยาบเรื่องใหญ่ เป็น “รูปธรรม” เห็นชัดๆ ปรากฏ

เป็นลำดับๆ ชับซ้อนอยู่ในที่ เริ่มจาก “อิทธิวิธิ” มานั่นแหละ ต้องให้
 ความสังเกตพิจารณาตามให้ดีๆ ว่า มันละเอียดจนเรียงลำดับไป

ซึ่ง “โสตทิพย์” นี้ ก็ยังเป็นสภาวะที่เป็น “รูปธรรม” ที่เรียกว่า
 “อรูป” ขนอภาพ-อโณม จริงๆ เพราะมันไม่ใช่วัตถุต่างๆ ก่อนๆ หรือเป็นรูป
 เป็นภาพชัดๆ ที่สัมผัสได้หยาบๆ เช่น ด้วยมือ ด้วยร่างกายเสียดสีเอา หรือ ด้วย
 ตาเห็น เป็นต้น มันสุขุมประณีตจนไปกว่าคนที่เรียกว่า “รูป” ว่า “ภาพ” ว่า
 “โณม” ขนตอนหนึ่งกันแล้ว มันไม่เห็นตัวรูตนได้ง่ายๆ แล้ว จึงชวนให้เข้าใจว่า
 เป็นเรื่องของ “นามธรรม” ซึ่งมันก็เผลอๆ เข้าไปหาอรูป เผลอเข้าไปหานามธรรม
 แล้วจริงๆ เป็นแต่ว่า ยังไม่ใช่ “จิตในจิต” เองแท้ๆ คือ ยังไม่เป็นเวทนา-สัญญา-
 สังขาร-วิญญาณ เท่านั้น มันเป็นเพียง “อรูปธรรม” ที่มันแฉกคล้ายๆ กับจิต มีเงื่อนไข
 ว่า ไม่ใช่ “รูป” อันเป็น วิญญาณ ที่เป็นตัว “รู” เสียเองเท่านั้น ซึ่งจะต้องแยก
 ให้ออกจริงๆ ว่า เสียงไม่ใช่วิญญาณ เสียงเป็นรูปธรรม เสียงไม่ใช่ความรู้สึก ไม่ใช่
 นามธรรม ไม่ใช่ตัวอารมณ์ แต่ก็อาจจะใช้หยั่งสาวสืบเข้าไปหา “จิต” แท้ๆ ได้
 หาก มี “ความแก่” หรือ มี “อภิญญา” ดังได้อธิบายผ่านมาแล้ว

— บทที่ ๒๕ —

อ. “เจโตปริยญาณ” สิ! จึงจะเป็นเรื่องของ

“จิตในจิต” แท้ เป็นเรื่องของ รูปจิต-อรุปจิต โดยตรง แต่ก้ออกหน้าและ
 ถ้ายังหลงยึดอยู่แต่กับ ปุคคลาธิฏฐาน คือ มุ่งอยู่แต่รูปธรรม (“รูปจิต” ถ้าละเอียด
 สุขุมเข้าไปอีก เรียกว่า “อรุปจิต”) โดยไม่เข้าใจ “เวทนา” ของจิตในจิต
 นั้น ๆ ไม่เข้าใจให้ถึง “ธรรมในธรรม” เช่น ไปมัวเล่นจิตออก-จิต
 เข้า ถอดจิตไปเที่ยว ให้ไปเห็น ไปดูรูปนั้นเรื่องนั้น อันอยู่นอกตน ก็ตาม ในตน
 ก็ตาม ก็ยังคงเป็น “มิจฉาทิฏฐิ” อยู่ทงนั้น
 เช่น ไปพบวิญญานคนนั้น เทพองค์นี้ ไปดูของหาย ไปดูคนนั้นคนหนึ่งที่
 อยู่ไกล อันเป็นเรื่องนอกตน
 หรือ ไปดูเมืองสวรรค์ ไปดูเมืองนรก ซึ่งเป็นเรื่อง “ในตน” แท้ๆ ไม่ได้
 ไปไหนเลยสักหน่อย! (อันนี้ เป็น อุปาทานจิตชนิดหนึ่ง เป็น “สมมุติสัจจะ” ของจิต
 ผู้นั้น ๆ เอง ซึ่งผู้ยัง “ไม่รู้แจ้ง” หรือ ยังมี “อวิชชา” อยู่ ก็จะหลงว่า มีเมืองสวรรค์
 เมืองนรกอยู่ “นอกตน” เป็นรูปร่าง สีสัน ตาม “อุปาทานจิต” ของตนอย่างนั้น ๆ
 แต่โดยแท้จริงแล้ว ผู้พ้น “อวิชชา” จริง จะรู้แจ้งเข้าใจชัดว่า อยู่ “นอกตนนอกตัว” นั้น
 ไม่มีวัตถุ ไม่มีวิญญานที่เป็นรูปเป็นตัว (อัตตา) อย่างนั้น ๆ หรือ! แต่ “จิต”

ที่เป็นสวรรค์ เป็นนรก อย่างนั้นๆ ของตนนั้น มีจริงๆ เรียกว่า “อุปาทาน-จิต” เป็นอัตตภาพของตนโดยแท้ สิ่งที่ได้เช่นนั้น ก็เรียกกันว่า “มโนมยัตตา”)

หรือ ใช้จิตไปหยั่งรู้ในจิตของผู้อื่นว่า เขาคิดอย่างไร ? เขาจะพูดอย่างไร ? เขาจะทำอะไร ? ก็ไปดักรู้เขาก่อนได้ เรียกว่า เก่งทางดักใจ แล้วก็หลง “ความเก่ง” คิดในความสามารถอยู่เพียงนั้น ก็หาได้เป็น “สัมมาทิฐิ” ไม่ยังเป็น “มิจฉาทิฐิ” อยู่แท้ๆ

การทำได้เช่นนั้น ก็เรียกว่า “เก่ง” จริงเหมือนกัน เรียกว่า “อาเทศนาปาฏิหาริย์” ซึ่งพระพุทธองค์ก็ได้บริภาษ ไว้ก่อนแหละว่า พระองค์ เกลียดชัง (ขิคุจนามิ) เบื่อระอา(ทรายามิ) ไม่ชอบใจ(อัญญิยามิ) ใน “อาเทศนาปาฏิหาริย์” ทั้งห้ามสาวกของพระองค์แสดง และไม่ให้เป็นข้อนกับเรื่องพวกนี้เป็นอันขาด เพราะมันเป็น “เดรัจฉานวิชา” แท้

อย่าว่าไปถึงขนาดเล่นกับวิญญาณคนโน้นเทพองค์นี้ หรือ ตามของหาย ทายเลขทายเบอร์เลย นั่นเป็นเรื่องหยาบมากแล้ว แม้แต่การทายใจ การดักใจ แล้วเที่ยวได้อามาพูดมาบอกเล่นกับใครๆ อันไม่เป็นไปเพื่อมรรค เพื่อผล สุนิพพาน ก็ผิดธรรม ผิดศีล ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทันที เพราะใน “ศีล” นั้น เดรัจฉานวิชาเหล่านี้ มีห้ามไว้ทั้งสิ้น ผู้มี “ศีลสิกขา” หรือ ตั้งใจศึกษาศีลของศาสนาพุทธให้ถ่องแท้ ย่อมจะรู้จะเข้าใจได้ เว้นแต่ผู้ไม่มี “ศีลสิกขา” อย่างแท้จริง ก็จะยังไม่เข้าใจ หรือ ผู้ศึกษา “ศีล” เข้าใจแล้ว ทรู้อยู่ ว่า ผิด แต่ก็ยังละเมิด ผู้นั้นก็ยังมีเลส-ตัณหา-อุปาทาน เป็น “เหตุ” (สมุทัยอริยสัจ) อยู่ เท่านั้น ไม่มีอื่น ไม่โดยตรง ก็โดยอ้อมหรือโดยเชิงสุมุขลักซ้อน

ผู้ใดไปหลง “อาเทศนาปาฏิหาริย์” คือ ไปหลงสำคัญผิดว่า ผู้สามารถรู้ “อรูป” ต่างๆ (ซึ่งที่ถูกต้องจริง เป็นอภิญญาชั้น “โสตทิพย์” มิใช่ “เจโต-ปริยญาณ” ด้วยซ้ำ) คือ ความรู้แค่ขั้นรูปรูป หรือ รู้ “ผลของความคิด” มิใช่รู้จิต รู้ช้อนลึกลงไป ใน “ผลของความคิด” นั้นๆ ถึงขั้นเข้าใจในโลภมูลจิต โทสะมูลจิต ฯลฯ และ

ซ้อกลงไปอีกเป็น “เวทนาในเวทนา” ดังนี้ ไม่ ตักใจรู้ใจคนได้ว่าเขาคิดอย่างไร ? เขาจะพูดว่าอย่างไร ? ก็รู้ได้ก่อน เขาจะทำอะไร ? ก็รู้ได้ก่อน นั้น ก็ไป “หลง” ว่าเป็น “คุณธรรม” ของ “อริยเจ้า” “หลง” ถือเอาเป็นเครื่องพิสูจน์ว่า คนผู้นั้นเป็นผู้มีคุณธรรมแบบพุทธวิชา หรือ บางคนหลงเลยเถิดไปว่า เป็นคุณธรรมเครื่องพิสูจน์ความเป็นพระอรหันต์เอาด้วย ผู้ผู้นั้นก็เป็นคนที่ยังไม่เข้าใจ “พุทธวิชา” ยังไม่มี “สัมมาอริยมรรค” และ เป็นผู้ “หลงผิด” โดยแท้ (มิจนาทิฏฐิ)

เพราะความสามารถในเชิงเช่นนี้ เพียงเท่านั้น นั้น ไม่ใช่ “เจโตปริยญาณ” อันเป็น อภิญญา ของพุทธอุคตรอง มันยังเป็น แค่ “เจโตปริยญาณ” ที่เป็นอาเทศนาปาฏิหาริย์” เป็น โลกียอภิญญา เพียงรู้ “รูปธรรม” ของจิต ได้เท่านั้น ยังไม่ลึกซึ้งถึงขั้น “เวทนา” ของจิตในจิตนั้นๆ ยังไม่รู้ถึงขั้น “ธรรมในธรรม” คือ รุติ (กุสลาธรรม) คือ รู้ชั่ว (อกุสลาธรรม) อันเป็นขั้น “อภิธรรม” ก็ยังไม่นับว่าเป็น “สัมมาทิฏฐิ” หรือ ยังไม่นับว่าเป็น “สติปัฏฐาน” แท้ถูกต้อง อันจะมี “ผล” ละชั่วประพฤดีดี จนถึงจิตหลุดล่อนบริสุทธิ์ผ่องใสได้

“เจโตปริยญาณ” ที่ถูกต้องเป็นอภิญญาแท้ๆของพุทธ เป็นสติปัฏฐานแท้ๆ นั้น จะต้องรู้ว่า “จิต” นั้นๆ มีกิเลส มีตัณหาอย่างไร ? มีทุกข์ มีสุขอย่างไร ? หรือ มีโลกะ มีโทษขนาดไหน ? ต้องรู้ “รูป” (ขั้น “อรูป” อีก) และต้องรู้ “นาม” (ขั้น “ความรู้สึก” ที่แฝงซ่อนปรุงแต่ง “รูป” นั้นๆ อยู่ด้วย เรียกว่า รู้ “เวทนา” จึงจะเป็นการรู้แจ้งใน “สังขาร” เป็นการรู้รอบถ้วน อันเรียกว่า “ปริยญาณ” ใน “เจโต” ถูกแท้)

ดังเช่น สำนวนที่แปลกันไว้ในพระไตรปิฎก ฉบับมาตรฐานหลวงว่า

“เธอย่อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นด้วยใจ คือ จิตมีราคะ ก็รู้ว่า จิตมีราคะ หรือ จิตปราศจากราคะ ก็รู้ว่า จิตปราศจากราคะ

จิตมีโทสะ ก็รู้ว่า จิตมีโทสะ หรือ จิตปราศจากโทสะ ก็รู้ว่า จิตปราศจาก
 โทสะ จิตมีโมหะ ก็รู้ว่า จิตมีโมหะ หรือ จิตปราศจากโมหะ ก็รู้ว่า
 จิตปราศจากโมหะ จิตหดหู่ (สังขิตต) ก็รู้ว่า จิตหดหู่ หรือ จิตพุ่งซ่าน
 (วิกขิตต) ก็รู้ว่า จิตพุ่งซ่าน จิตเป็นมหรคต (มหัคคต) ก็รู้ว่า จิตเป็นมหรคต
 หรือ จิตไม่เป็นมหรคต (อมหัคคต) ก็รู้ว่า จิตไม่เป็นมหรคต จิตมีจิตอื่น
 ยิ่งกว่า (สอตุตตร) ก็รู้ว่า จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือ จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า
 (อนตุตตร) ก็รู้ว่า จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ (สมาทิต) ก็รู้ว่า จิต
 เป็นสมาธิ หรือ จิตไม่เป็นสมาธิ (อสมาทิต) ก็รู้ว่า จิตไม่เป็นสมาธิ จิต
 หลุดพ้น (วิมุตต) ก็รู้ว่า จิตหลุดพ้น จิตไม่หลุดพ้น (อวิมุตต) ก็รู้ว่า
 จิตไม่หลุดพ้น

ดูกรมหาบพิตร (ผู้ที่พระพุทธรองค์ตรัสอยู่ด้วย ซึ่งในที่นี้ ก็เป็นแค่ขรवास
 เท่านั้น สังเกตให้ดี และธรรมที่แสดงอยู่ในขณะนั้น ก็เป็นธรรมชั้น “อภิญญา”
 ซึ่งเป็น อุตตริมินุสธรรม) เปรียบเหมือนหญิงสาว ชายหนุ่ม ที่ชอบการ
 แต่งตัว เมื่อส่องดูเงาหน้าของตน ในกระจกอันบริสุทธิ์สะอาด หรือ
 ในภาชนะน้ำอันใส หน้าที่ไฟ ก็จะพึงรู้ว่า หน้าที่ไฟ หรือ หน้าที่ไม่มีไฟ
 ก็จะพึงรู้ว่า หน้าที่ไม่มีไฟ ฉันทใด ภิกษุก็ฉันทนั้นแล ฯ

จะเห็นได้ว่า แม้แต่คำแปลในที่นี้ ก็ยังได้แปลไว้แล้วอย่างถูกต้อง คือ
 “รู้ใจ-ด้วยใจ” ไม่ว่า จะเป็น “ใจ” ของใคร ก็ต้อง ^{รู้} ให้ถึง “ตัวในใจ”
 คือ รู้ถึงความรู้สึกในใจ (นี้แหละคือ รู้ “จิตในจิต”) รู้รสของใจ รู้เวทนา
 ของใจ รู้สุข รู้ทุกข์ รู้โสมนัส รู้โทมนัส รู้กิเลสมูลต่างๆ รู้
 “อารมณ์” ไม่ใช่จะรู้ แต่เพียง “รูป” นอกๆ ของจิตอยู่ แค่นี้ ! กล่าวคือ
 ไม่ใช่แค่ภาพที่แสดงเพียงสีแสง แสดงแค่บทบาทของโฉมกายที่เป็นไปอยู่เท่านั้น ถ้า
 แค่นั้น มันยังคงเรียกว่า “รูป” “รูป” นั้นมันแค่เปลือก ! แค่ความหยาบ มัน
 ยังไม่ถึงขั้น “นาม” ยังจับนามยังไม่ถูกนามเลย มันยังคงหลงแต่แค่ “รูปจิต” อยู่
 มันต้องเป็น “ความรู้สึก-ความรู้สึก” นั้นๆ อยู่ที่ตัวเอง สมชื่อว่าเป็น “นาม” ตัวจริง
 มันจะต้องรู้รสของใจในใจ เป็น “นาม” จริงๆ และยังจะรู้ความลึกซึ้งละเอียดซ่อนเชิง

อีกหลายชั้นแม้ใน “นาม” นั้น ๆ อีกด้วย

มันจะต้อง “รู้” ทะลุแทงตลอดไปให้ถึงความละเอียด ความสุขุมของจิตว่า
รูปเป็นรูป นามก็ต้องเป็นนาม (ไม่ใช่ “ตัวรู้” ไปจนหมดรู้รูป รุณาม) กระทั่งถึง
“สัญญา” **ทุกสัญญา** ให้เป็น “เวทิต” ให้ได้จนสุดตลอด แม้ที่สุด “**นิโรธ-**
สัญญา” แท้ ๆ ก็ยังคือ “**รู้**” สภาพของจิตของเราเองที่ได้ “**ดับลง**”

จริง ๆ จนปราศจากกิเลสมูลทั้ง ๓ สิ้นสนิท แม้จนที่สุดแห่ง
ที่สุดอุปกิเลสชั้น “อโศก” ชั้น “วิรช” ทั้ง “เขม” ก็ **รู้แจ้ง** (เป็น “**สังคิกรณะ**”
นี่คือ “**นิโรธอริยสัจ**” จะไม่ใช่ดับจิตเลย) และ เราสามารถอยู่กับจิตนั้น ๆ ได้

อย่างแก่ หนาตาจะให้หยุดลักษณะจิตเช่นนั้น ๆ เสียตามที่เรากำหนดรู้ชัด ก็ให้หยุด
สนิทได้อย่างแก่ (แม้จิตที่มีลักษณะเรียกว่า “อโศก” กระทั่งถึง แม้แต่จิตที่มีลักษณะ
“อภิโมทยจิต” ก็จะต้องให้มาเป็น “อนุโมทนจิต” หรือ สมาริแบบ “สมาทห” ก็ให้
มาเป็นสมาริแบบ “สมาหิต” ด้วย ให้สำคัญ ดังนี้ เป็นต้น) เรียกว่า มีอำนาจ
เหนือจิตของเราเอง นั่นเอง จึงจะได้ชื่อเป็น “**นิโรธ**” (อริยสัจ) เป็น

“**โลกุตตระ**” ที่จริง จนตราบสิ้นถึงหมดสนิท “**ทุกเขอนัตตสัญญา**”
ก็เกิดรู้ เกิดแจ้งอย่างสุดรู้ แสนรู้ เป็น “**เวทิต**” ที่เดียวว่า “**ทุกซ์**” ก็ไม่ใช่ตัว
ไม่ใช่ตนแท้ ยึดเอาไม่ได้ ไม่ยึดเอาก็ยอมมีตามสภาพแห่งเหตุและปัจจัย แต่มันก็
ไม่ใช่ของใคร ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ของเขาที่ไหน ! มันเกิดเพราะเหตุเพราะปัจจัย
นั้น ๆ ต่างหาก เมื่อเราสามารถปรับเปลี่ยนจิตไปสู่ **จิตที่ไม่มีทุกข์ยิ่งกว่า**
นั้นได้ เราก็เปลี่ยนแปลงไปสู่จิตที่เราเห็นว่าดีอยู่แล้วขนาดนี้ละ ! เป็นจิตที่
ดียิ่งแล้วสำหรับเรา ไม่มีจิตขนาดอื่นจะยิ่งกว่าแล้ว เราก็จงอยู่กับจิตนั้น ๆ
เพื่อเกอกุลผุอน และ เกอกุลตนตามควรแล้ว เป็นอยู่เถิด

จากบทอภิญาหมวด “**เจโตปริยญาณ**” ที่แปลไว้ในฉบับมาตรฐาน
หลวงปู่ มีคำที่จะต้องปรับความเข้าใจกันก่อนอื่นก็คือ คำว่า “**อื่น**” ซึ่งใช้อยู่กับ
คำว่า “**สัตว์อื่น**” กับ “**บุคคลอื่น**” ในประโยคที่ว่า “**เธอย่อมกำหนดรู้**
ใจของ สัตว์อื่น ของ บุคคลอื่น ด้วยใจ”

ที่จะต้องปรับความเข้าใจ ก็เพราะสำคัญมาก สำหรับ “อภิญญา” หมวดนี้ มันเพราะคำๆนี้คำเดียวนี้แหละ ที่ทำให้พุทธศาสนิกชนเป็น “มิจฉาทิฏฐิ” กันไปเสียจนแทบหมด พันมิจฉาทิฏฐิไม่ได้ กันสักที ! จึงไม่อาจถึง “มรรคอรียสัจ” กัน “ผล” ก็จึงไม่ต้องหวัง เพราะมันเป็นอันหวังยังงี้ๆ ก็ไม่มีทางได้

คำว่า “อัน” ที่เอามาแปลลงไปในที่นี้ มันทำให้คนเข้าใจผิด “ฐาน” กรรมฐานจึงเปไปหมด คือ ไปมัว “ทำนา” ของคนอื่นเสียหมด ไม่ “ทำนา” ของตน โดยที่ตนก็ยังไม่ยอมอยู่ ยังไม่ใช้คนมี “ข้าว” มีสมบัติ บริบูรณ์อะไร ทั้งๆที่รู้ในตนเองดีแท้ๆ ว่า ตนยังจนจริงๆ นั้นแหละ เพราะ “หลงผิด” (โงะ) เอาจริงๆ เพราะ “เมาความเก่ง” (สุราเมรัย) เอาแท้ๆ

เนื่องจากถูกผู้ไม่รู้จริงเขามอมด้วยภาษาสำนวนประโยค คำพูดจูงใจให้ ไป “สนใจ” คนอื่น—สัตว์อื่นเสียก่อน แล้วหลอกด้วยคำยอกย่องว่า “เก่ง” เสียด้วย ถ้าไปรู้ใจสัตว์อื่นได้ มันก็อยาก “เก่ง” ใหญ่ เช่น รู้ว่า ถึงมันจะพูดว่าอย่างไร ? ก็อาจไปตีความหมายของเสียงที่มันร้องออกมาได้ ก็ว่า “เก่ง” หรือ เสือตัวนั้นคิดจะกินหมาน้อยตัวนั้นหรือยัง ? ก็ไปตีความรู้ใจมันเสียก่อนได้ และ หรือ จะไปตีความรู้ใจของ “คน” ได้ว่าใครทำอะไร ? ใครคิดอย่างไร ? ก็รู้ได้ มันก็นัยะเดียวกันนั้นแหละ แล้วก็ไปปลุกระดมโฆษณากันว่า “เก่งๆๆๆ” ถ้าทำได้ ออกปานั้นเป็น “อภิญญา” เป็น “ยถาวิชา” เป็น “ปาฏิหาริย์” ของพุทธศาสนาเชียวนะ ! (แท้จริงเป็นได้แค่ อาเทศนาปาฏิหาริย์) ยิ่ง “เข้าใจ” ของพุทธได้ เริ่มเปลี่ยนทันที เริ่มเบี่ยง เริ่มเฉไฉออกไปแล้ว โดยผู้ไม่รู้ ละเอียดใน “นาม” ใน “รูป” เพราะไปมัวหลง “รูป” หลงผลผลิตของใจ-จิต หลงสิ่งที่เขา “คิด” แล้ว ซึ่งไม่ใช่หยั่งเข้าไปรู้ “สมุทัย” ของใจในใจ อันเป็นสิ่งที่ “ก่อน” คิด เขามีจุดมุ่งอะไร ? เป็น การรู้ “จิตในจิต” หรือ รู้จิตแล้วย้อนเข้าไปรู้ต้นเหตุ

ที่พาให้เกิด "รูปจิต" อันนั้นว่า มีความเห็นแก่ตัว
จัดแค่นั้น ? มีโลกะ มีโทษขนาดไหน ? จึงจะมา

"ผลิต" เป็นความคิด ความต้องการนั้น ๆ ออกมา

"ผล" แห่งความคิด ความต้องการนั้น จะเพื่อผู้อื่น หรือ เพื่อตน ก็
รู้ได้

ถ้าเพื่อ "ผู้อื่น" โดยไม่ลำเอียง ไม่แคบๆ เกินไปแค่คนที่เรารักเราชอบ หรือ
แค่ "ความเป็นคนของเรา" จนเกินไป หรือ ไปฝ่ายข้างที่ "ไม่ถูก" มากไปแล้ว ก็
ดีแน่ หนักหนาเพื่อ "ตน" ละ ! เป็นสภาพที่เหมาะสมควรที่สุดแล้วหรือ ? ไม่มีก็มาก ! ?
เกินจำเป็นไหม ! ? เป็นภาระหนักเกินแรง เกินความสามารถหรือเปล่า ! ? ถ้ามัน
"สำคัญ" เหมาะควรแก่การยังความเป็นไป ให้เจริญอยู่ให้ก้าวไปด้วยดีอยู่ ก็ใช้ได้

หากมันมันเอียงมาข้างเห็นแก่ตัวมากเกินไป **ความต้งอยู่อันพอดี** และ
"พอดี" นั้นก็จะเป็นความมกน้อยที่สุด ด้วย ละก็ ! (ให้คิดถึงทั้งฐานะทางวัตถุ
และ ฐานะทางนามธรรม คือ ยังหลง "อยากใหญ่" ในที่ๆ เราไม่ควรมีฐานะต้องใหญ่กว่า
ก็ได้ ดังนี้ หรือ ยังมีมากอยู่ในสรรเสริญ ก็ดี) ก็นับว่า ยังใช้ไม่ได้ ดังนี้ เป็นต้น

และที่มันสำคัญกว่านั้นอีก ก็คือ ต้องจับประเด็นสำคัญให้ได้ก่อนว่า **ก่อน**
เราจะไปเที่ยวได้ "เก่ง" ฐึใจคนอื่นสัตว์อื่น นั้น เราได้ "รู้ใจ
ของเรา" ดีแล้วหรือยัง ? เราได้ "ทำนา" ของเรา จนมี "ข้าว" พอ
เลี้ยงตนบริบูรณ์แข็งแรงได้แน่ใจแล้วหรือ ? **ถ้ายัง ! จุดแรกก็ต้อง "ทำ**
นา" ของตนเสียก่อน จึงจะเป็น "นักปฎิวัติ" ที่ดี ที่ได้ตรวจกำลังพล
เตรียมลู่วางแผนรัดกุมแล้วจริง แล้วค่อยไปช่วย "ทำนา" คนอื่น หรือ ค่อย
ไปสร้าง "อภิญญา" ตักฐึใจคนอื่น - สัตว์อื่น ก็ไม่ว่า และดีด้วย
ถูกต้องตามลำดับด้วย ึงควรจะต้องทำยั้งๆ

ต้องรู้เบื้องต้น-ท่ามกลาง-บั้นปลายให้ดีๆ แล้วทำ
ให้งามเป็นลำดับจริงๆ เกิด จะทั้งลัดทั้งเร็วทั้งเก่งทั้งจริงที่สุดด้วย

ดังนั้น “ความเจริญยิ่ง” (อภิญา) ลำดับแรกของผู้ยังไม่เก่งแต่ยังไม่
 บรรลุเป็นที่สุด ก็จะต้องรู้ว่า คำว่า “อื่น” คำนั้น มันหมายถึง “จิต”
 ของเราเองนั่นแหละ ที่ยื่นออกเหนือไปจาก “จิต” ที่เราได้รู้มันดีแล้ว เป็น
 “จิตอื่น” หรือ “จิตต่างๆ” ที่มันเกิด มันดับอยู่ในตัวเรา โดยเรา
 รู้ไม่เท่าตามันยังไม่ทัน มันยังอยู่ในอำนาจของเราไม่ได้ “จิต” ที่มันยังเป็น
 ฝึ เป็นเปรตแฝงอยู่ กัด เป็นเดรัจฉานแฝงอยู่ กัด เป็นทุกข์เป็นร้อน (นिरยกมิ)
 แฝงอยู่ กัด หรือ แม้เป็นอสุรกายแฝงอยู่ ก็ต้องมาเรียนรู เพราะจิตที่เป็น
 “ฝึ” เหล่านี้ในตัวเรานี้แหละ เรียกมันว่า “สัตว์อื่น” หรือ เรียกมันว่า
 “บุคคลอื่น” (เป็นจิตในตัวเราเรียกว่า “โอปปาติกสัตว์” ซึ่งจะเห็นได้
 ทั้งในบัดใดๆ ที่มันเปลี่ยนไป เปลี่ยนมา จะเป็นทั้ง “ฝึ” ทั้ง “เทวดา” (ซึ่งก็ยังเป็นสัตว์)
 ถ้าผู้ถึงภูมิพรหม ก็เป็นทั้ง “พรหมสัตว์” อีก มีอีกมากมาย)

“บุคคล” นั้นแปลว่า ผู้จะเสวยความพ้นทุกข์ ได้โดยตรง หรือ จิตที่มี
 บัญญาสูงจนอยู่ในเขตจะเรียนรู้นิพพานได้ เช่น “เสขบุคคล” อันคือผู้กำลังเป็น
 ตัวสืบทอดศาสนาแท้ๆ หรือ ผู้กำลังศึกษาพากเพียรทำตนเพื่อยืนยันคำว่า “บุคคล”
 โดยมีมรรค มีผล แสดงความเป็น “บุคคล” ซึ่งได้กำหนดกันแล้วว่า แตก
 ต่างจากคำว่า “สัตว์” อันหมายความว่า ผู้มีทุกข์ก็ยังไม่รู้ตัว โดยเฉพาะ “โอปปา-
 ติกสัตว์” หรือ “พรหมสัตว์” เป็นต้น ดังนี้ ซึ่งไม่ต้องกล่าวไปถึง “สัตว์นรก”
 หรือ “อบายสัตว์” กันก็ได้ และ “อรหันตบุคคล” หรือ “อเสขบุคคล”
 เช่นนี้ ก็หมายถึงผู้ไม่เสวยทุกข์แล้ว เพราะมีปัญญาขอดีอยู่แล้วจริงๆ หรือ
 แม้จะเป็น “อริยบุคคล” ดังนี้ ก็หมายเอาว่า จะเป็น “อริยะ” ชนิดใดๆ ก็ได้ ที่มี
 บัญญา (ทางธรรม) บ้างแล้ว “ทุกข์” น้อยลงแล้ว “รู้ทันและรู้ทำ” ได้ผลแก่
 ตนบ้างแล้ว หรือ ผู้เป็นอริยบุคคลสูงสุดแล้ว ก็คือ ผู้เป็น
 “บุคคล” แล้วบริบูรณ์

ซึ่งสรุปแล้ว ผู้ยังไม่บริบูรณ์ มันก็ยังคงคือ สัตว์อยู่เช่นกัน เพียงมี
 ความหมายแยกออกไปอีกว่า ให้หมายเอาพวกที่ต่างจาก “อเวไนยสัตว์” (สัตว์ที่สอน
 ไม่ได้ หรือ คนที่สอนไม่ได้) พวกหนึ่งเท่านั้นเอง และ ในพวก “เวไนยสัตว์”

กำหนดเอาผู้ที่ “รู้อยู่จริงแล้ว” เป็นบุคคล ผู้ยังรู้อยู่ไม่จริง ก็ยังนับเป็นสัตว์อยู่อีก อันมีระดับ ที่แบ่งกันด้วย “จิต” โดยตรง อีกหลากหลายชั้นตอนนักกว่านัก (ไม่เกี่ยวกับรูปร่างกายเลย หากจะเกี่ยว “รูปรนอก” ก็คือ “กรรม” นั้นแล จำแนกสัตว์)

ผู้ใดสูงขึ้นมาด้วยการทำตน ให้พ้นทุกข์ได้ในขั้นใด ก็เรียกว่า เป็น “บุคคล” ในขั้นนั้น แต่ยังนับเป็น “สัตว์” สำหรับ “ขั้นสูง” อีก ในขั้นต่อไปอยู่ จนกว่าจะบรรลุแล้วสูงสุด ไม่มีความเวียนกลับมาเป็น “สัตว์” อีก จึงจะได้ชื่อว่า “บุคคล” แท้ๆ ไม่มีความเป็น “อื่น” อีก สิ่งนั้น อันนั้น หรือ จุดนั้น ระดับนั้นคงที่ ไม่มีทิศต่ำลงไปอีกเป็นอันขาด

ถ้าเอาที่ตัว “จิต” แท้ๆ ก็ “อรรถัตตผลจิต” ดวงนั้นๆ นั้นแหละ คือ “บุคคล” หากเอาที่ “คน” ทั้งตัว ก็คือผู้มีปริมาณของ “ผลจิต” ที่ไม่เวียนกลับอย่างแน่ๆ แท้ๆ หมดยุทธความสงสัยในตน แจ่มในความพ้นทุกข์ของตนอย่างไม่เปลี่ยนภูมิ ไม่เปลี่ยนทิศจริงๆ เด็ดขาด ผู้นั้นแหละ “บุคคล” ซึ่งพ้นความเป็น “สัตว์โลก” แน่ๆ ไม่เวียนกลับแท้ๆ (บุคคล = ป + อุกคฺค ป = สิ่งที่เกิดแรก, นำมาก่อน อุกคฺค = สูงขึ้นเพราะปัญญา, ยิ่งใหญ่ขึ้นเพราะการเรียนรู้ “ปุคฺคฺค” หรือ “บุคฺคฺค” จึงหมายความว่าตามคำแปลว่า สิ่งที่สูงขึ้นเพราะปัญญานำมาก่อน หรือ สิ่งที่ยิ่งใหญ่ขึ้นเพราะการเรียนรู้สิ่งที่เกิดแรก)

ด้วยเหตุดังกล่าวมาแล้วนี้ คำว่า “ปรสัตตานัง” กับ “ปรปุคฺคฺคานัง” ทั้มาในบาลี ในที่นี้ จึงควรจะแปลแล้วกำกับไว้ด้วย เช่น “เธอยอมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น (คือ ต่างหากจาก “ใจที่เป็นสัตว์เดิมอันเราเคยเป็น”) ของบุคคลอื่น (คือ ต่างหากจาก “ใจที่เป็นบุคคลเดิมอันเราเคยเป็น”) ด้วยใจ” ไม่อย่างนั้น จะทำให้ผู้ยังไม่เข้าใจถูกเป้าหมายหลง “พุ่งออกไป” (จิตต) มองเอาผู้อื่นคนอื่นนอก “ตัวเอง” ทันที ก็กลายเป็นการชี้ทางผิดให้แก่ผู้ยังหลงทางอยู่ เพราะ “กรรมฐาน” ที่ถูก ที่จะต้องมองต้องอ่าน ให้มากของผู้ยังไม่บรรลุนิพพานนั้นอยู่ที่ “กายยาววา หนาคืบ กว้างศอก พร้อมสัญญาและใจ” ของตนเอง เท่านั้นเป็นสำคัญ

สำหรับพระ“อรหันต์”จริง ไม่ต้องวงเล็บกำกับท่านก็ได้ ตรงคำว่า “อื่น” นั้น หมายถึงใคร? จุดใดแท้? เพราะท่านจะต้องเข้าใจ “อื่น” ดีที่สุดโดยไม่ล้มตน ท่าน “รู้ตัวของท่าน” อยู่เสมอๆ ท่านจึงเข้าใจ “อื่น” ได้แท้จริง อยู่เสมอๆ และท่านนั้นแหละ คือ “ตัวอื่น” ที่หมดความเป็น “อื่น” แล้ว โดยแท้จริง (“นิยตบุคคล” ชั้นสูงสุด) ที่กำกับไว้ นั้น จึงเพื่อเตือน สำหรับผู้ยังไม่รู้แท้ ยังไม่รู้จริง หรือ ยังไม่บรรลุสูงสุดนั่นเอง ให้เห็น “สัตว์อื่น-บุคคลอื่น” ที่ในตัวเอง หรือ เห็นความแตกต่างของ “จิต” ที่เป็น “สัตว์” กับ “จิต” ที่เป็น “บุคคล” โดยให้เห็น ให้มองดูที่ “จิต” ของตนเอง สัมผัสให้จริงจึงจะเรียกว่า “รู้ของจริง”

มิใช่ได้แต่ฟัง รู้ และได้แต่เข้าใจเพราะเพียงคิดตามด้วยเหตุผล เป็นได้ อยู่แค่ “ตักกั โหติ วิมังสี” คือ เป็นนักตรรกศาสตร์ หรือ นักทฤษฎี แล้วก็ได้แต่คิดได้แต่ “ต้นเตา” เอา คาคคเนเอาด้วยมันสมอง นั่นมันเป็น “มิจฉาทิฎฐิ” ตัวสำคัญ ที่มักันมากที่สุด ใน “ทิฎฐิ ๖๒” เพราะเอาแต่คิด มันเป็นอะไรก็ได้ทั้งนั้นแหละ แล้วก็พาผู้อื่น “หลงผิด” ติดอยู่แต่เพียงเชื่อ “ความคิด ความคาคคเน” กันอยู่เท่านั้นๆ พวกกันตายเน่ากันแล้วๆเล่าๆ มาไม่รู้ก็บ่ปี ก็กลับปีกัน ก็ไม่รู้ ก็ “ได้” แต่แค่ “ความคิดความคาคคเนกันนั้นเท่านั้น” อยู่คนเดียว มันก็อนิจจา! กิณตัวผู้นั้นตลอดกับปีกลับปี พระพุทธองค์จึงได้ทรงเรียกพวก “ฉลาดๆคิด” (บางคน แผลมลิกจนหลงรับรองกันว่า “ปราชญ์” ก็มี) นี้ เป็นมิจฉาทิฎฐิประเภท “ตักกั โหติ วิมังสี” ซึ่งมีมากหลายจริงๆ แล้ว “คนผู้ฉลาดได้แค่ความคิด” นี้ ก็หลอกโลกเอาเปรียบสังคม เอาเปรียบผู้อื่นอยู่ด้วยความฉลาด (มีโกงแถม) แผงเร้นอย่างผาด อยู่กับมวลชน ทำตนให้เป็น “หนกรรม” แก่ตนเอง หนักแล้วหนักเล่า มากแล้วมากเล่า เป็น “นรก” ให้ตนอย่าง “ไม่รู้” อยู่ต่อๆไป

แต่ก็น่าเห็นใจท่านผู้แปล เพราะมันยากจริงๆ แต่จริงๆนั้นบ่ว่า เป็นคุณยิ่งที่สุดในที่นี้จึงขอบอกไว้ด้วยว่า ไม่ได้ดูถูก หรือ ไม่ได้เพ่งโทษผู้แปลแต่อย่างใด แต่ขุจุดที่ควรจะได้ขุ

ด้วยความบริสุทธิ์ใจจริงๆ เพราะกลัวอยู่ เข้าใจอยู่ และเห็นใจอยู่

ถึงจะได้แปลกันตั้งแต่ได้ลองมีคำวงเล็บกำกับลงไปแล้วก็ดี มันก็ยังกินความไม่หมดอยู่อีกหนึ่งแหละ ดังนั้น ถ้าเราจะแปลประโยคนั้นว่า “เธอยอมกำหนดรู้อุจิตในจิตต่างๆ ด้วยจิต เพื่อรู้อยู่ในความเป็นสภาวะของสัตว์ต่างๆ กับ ความเป็นสภาวะของบุคคลต่างๆอยู่เท่าใดๆ” ก็ลองทำความเข้าใจดูเถิดว่า จะช่วยให้เราเข้าใจขึ้นเป็นประโยชน์ขึ้นไหม ? ก็ถอยเอาประโยชน์นั้นๆ เทอญ ถ้า “ไม่” ก็แล้วไปถ้ายิ่งพาให้แย่งไปกว่าเก่า ก็โปรดโยนทิ้งเสียทันที เพราะที่ท่าน ทำเพื่อหวังประโยชน์แต่ประตูเดียว แม้แต่จะหวังให้ผู้แปลเองแท้ๆ ขุนใจ ไม่ชอบใจ ก็มีได้มีเจตจำนงเลย (ไม่มี “วิชา” เลย มีแต่ “อิจฉาวจร” ที่สุดสุดจริงๆ) และขออภัยด้วย ถ้าหากมันจะทำให้ใครขุนใจ ไม่ชอบใจแล้วก็ดี

ถ้าอ่านคฤงคยาหมวด “เจโตปริยญาณ” ทั้งหมด เท่าที่มมาในบาลี สังเกตง่าย ๆ ก็จะเห็นได้อยู่แล้วว่า เท่าที่ท่านบรรยายไว้ทั้งหมดนั้น ท่านมีเจตจำนงจะให้ “รู้” อะไร ? (เปิดกลับไปอ่านทวนคฤงคยา “เจโตปริยญาณ” บทแปลที่นำมาให้อ่านผ่านมาแล้วนั่นแหละ อีกที จะทำให้เข้าใจได้อีกแยะ)

ก็รู้อาภาพของ “จิตในจิต” ทั้งหมดนั่นเอง แม้จะไปหยั่งรู้อุจิตของ “คนอื่น” ที่ไม่ใช่ตัวเรา ก็ตาม หยงลงไปให้แทงทะลุไปถึง “ปรมัตถ” แท้ นั้นแหละ จึงจะเป็นทางตรงแห่งเป้าหมายของพุทธศาสนา มิใช่ไปตามรู้แค่ “รูป” ทัพนั่น เกิดขึ้นของจิตอยู่เท่านั้นไม่ คือ ท่านให้ตรวรู้อุจิต “สมุทัย” อันเป็นเหตุ หรือคือกิเลสทั้งสน และ ดับกิเลสให้ได้ แต่ถ้าผู้ใดยังไม่รู้แม้กิเลส ไม่หัดดับกิเลสของตนๆ รู้อัตตณ รู้อรูป รูนามของมันจนดี เล็ก-ใหญ่ หรือ แก่จัด-อ่อนบางอย่างไร กระทั่ง จิตว่างจากกิเลสสนิทอย่างไร ก็ยังไม่รู้แท้แล้ว จะไปจับสัมผัสเอาที่ผู้อื่นนั้น ก็ยากกว่ายากนักหนา จุดสำคัญแห่งผู้ฝึกในเบื้องต้น จึงต้องหัดจับจิตตนไว้ในเนื้อในตนให้ได้ก่อน

“อภิญญา” ในขณะนั้น หรือ ความเก่งของเสขบุคคลที่กำลังกล่าวถึงนั้น

ก็เป็นเพียงลำดับที่ ๓ (เจโตปริยญาณ) หรือ **วิชชา** ลำดับที่ ๖ ยังไม่ถึง **อภิปัญญา** ที่ ๖ หรือ **วิชชา** ลำดับที่ ๕ อันเป็นขั้น “**อัสวัคขญาณ**” แท้
 ชั้นสุดท้ายหรือหอกนะ ! สังเกตดี ๆ ยังจะต้องไล่เรียงสลับซับซ้อน หมุนเวียนชำระ
 กิเลส รอบแล้วรอบอีกอยู่นักกว่านัก (ถ้าท่านผู้บรรลุสุดยอดแล้ว ผู้สำเร็จ
 แล้วท่านจะไปเที่ยวหยั่งรู้ ของผู้อื่นอีก อีแบบไหน ? อย่างไรนั้นก็ช่างท่าน !
 เพราะท่านทำถูกแล้ว ตามรอบตามลำดับ)

ดังนั้น “**อภิปัญญา**” แบบพุทธแท้ หรือ **พุทธวิชชา** หมวด **เจโตปริยญาณ** นี้
 ก็คือ ท่านให้**ตรวจจิตตน (เจโต)** ให้ได้จริงๆ ให้**รู้รอบแทงทะลุให้**
ถ้วน (ปริยญาณ) จึงจะเรียกว่า เก่ง ว่า ความสูงยิ่ง ๆ ขึ้น ซึ่งภาษาบาลีที่ว่า
 “**อภิปัญญา**”

หากมี**ราคะ**ที่จิตเรา ก็ให้**รู้** หรือ ไม่มี**ราคะ**แล้ว ก็ให้**รู้**
 นอกจากไม่มี**ราคะ** มันก็อาจจะมี**โทสะ** ก็ได้ ก็ให้**รู้ให้ชัด**ดีกว่า มี หรือ
 ไม่มี กระทั่ง**โมหะ** ก็เช่นกัน นั่นเป็นหมวดใหญ่ ๆ ในเงื่อนไขของ
 “**กิเลสมูล**” ซึ่งมันก็มีกิเลสทั้งสิ้นทั้งหมดอยู่แค่ ๓ กิเลสมูลเท่านั้น
 แผลงในโลก หากไม่อธิบายต่อ จะรวบรัดกันหยาบ ๆ ง่าย ๆ แล้ว **เมื่อจิต**
ที่ไม่มีราคะ ก็รู้ จิตไม่มีโทสะ ก็รู้ จิตที่ไม่มี
โมหะก็รู้แจ้งทั่วถ้วน หยาบ-กลาง-ละเอียด เป็นที่
สุดแล้วก็เขินอันรู้ทะลุสนรอบ ก็จบได้แล้ว ! สำหรับผู้ที่มีปฏิภาณในตัวเอง
 แยกความหมุนรอบเชิงซ้อนที่สุขุมประณีตได้เองอย่างแท้ ๆ จริง ๆ

แต่ความมันยังหยาบไป สำหรับผู้ที่ยังไม่มีปฏิภาณในตัวเอง แยกความหมุน
 รอบเชิงซ้อนที่สุขุมประณีตไม่ได้เองแท้ ๆ จริง ๆ จึงจำเป็นจะต้องขยายให้ละเอียด
 ขึ้นกว่านี้ไปอีก ซึ่งก็ไล่เรียงไปเป็นลำดับ ๆ ดังธรรมะหมวดอื่น ๆ ใด ๆ อีกนะแหละ
 ไม่ผิดแผกแหกคอกไปไหนหรอก “**นวัคคสัตตศาสตร์**” ย่อมเป็น**นวัคคสัตตศาสตร์**
 วันยังค่ำ คือ ขยายความ หรือ ขยายเหลี่ยมมุมเงื่อนแง แล้วก็ย่อ หรือ รวม

เนื้อหาสาระเข้าโหลงเป็นต้นเค้า แล้วก็เอามาขยายให้รู้ง่ายใหม่มุมใหม่ขึ้นไปอีก ซึ่งมันก็นำเรื่องเก่าอันแหละ มาขยายอีก ๆ ๆ ๆ แล้วก็รหยังย่อนลงไป โหลงรากลึกรู้ต้นเค้า (รุ้ระคะ หรือ รุ้หยังไกล่เข้าไปหามโนปพพัง) เข้าไปอีก ก็เป็นอยู่ตงัน

ฉะนั้น ในลำดับต่อจากนี้ไป คือ จากคำแปลที่บรรยายไว้ใน *อภิญาญา* หมวด *เจโตปริยญา* ของพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมาตรฐานหลวง ตั้งแต่ “เธอยอมกำหนดรู้อใจของสัตว์อื่น.....” จนถึงที่ว่า “จิตปราศจากโมหะก็รู้อจิตปราศจากโมหะ” อันเป็นคำสุดท้ายของกิลีสมูล ๓ ดังกล่าวแล้ว

คำขยายต่อไป ก็อธิบายเชิงเหลี่ยมที่ยอกย้อนของจิตอีกหนะแหละ “จิต” ต่อไปก็คือ จิตที่เรียกในภาษาบาลีว่า “จิตต” ซึ่งจะไม่วิเคราะห์ที่พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมาตรฐานหลวงแปลกันไว้ละ ! จะขออธิบายตามเนื้อแท้ ๆ เลย

“จิตต” ที่ท่านใช้ในทนม ๒ คำ คือ “สังจิตต” กับ “วิกจิตต” สองคำนี้จะแปลเอาความว่า หดหู่ ท้อแท้ หรือ พุงซ่าน อะไร ก็ถูกทั้งนั้นแหละ โดยศัพท์ตรงๆ ของคำว่า “จิตต” ก็แปลว่า พุงไป, ซัดไป, ขว้างออกไป หรือ เริ่มเป็นตัวตนที่ก่อเรื่องก่อสุขก่อทุกข์ได้แล้ว ในทนม เามาใช้เป็น “สังจิตต” ก่อน

“สังจิตต” ก็หมายเอาความว่า จิตที่เป็นทุกบั้นนั้นๆ เป็นอย่างไร ? ก็ให้รู้อให้ได้ จะเรียกว่า จิตหดหู่ ก็ได้ จิตท้อแท้ ก็ได้ หรือแม้จะเรียกมันว่า ตัวพุงซ่าน (ซึ่งตรงกับศัพท์ด้วย คือ “มีการพุงออกไป” สัง+จิตต) ก็ยังได้อีก หรือจะหมายเอา จิตที่อดอดขัดเคือง หนีบหนัก ถ่วงทิ่ม ซ้ำมเขา หมกมุ่น วุ่นวาย ทรมาณให้ผู้ปฏิบัติธรรมอ่านรู้อ สัมผัสรู้อยู่มันแหละว่า มันไม่สบายอยู่หนักหนา มากมาย เห็นชัด รู้อชัดอยู่เท่าใดๆ ก็ให้รับ “รู้อ” อาการ รู้อสภาพมัน ที่มันถึงสู่เป็นไปอยู่กับใจ

แล้วจัดการลดลง คลายลง อย่าให้ “ทุกข์” อยู่อย่างนั้น จงปรับจิตเสีย เปลี่ยนจิตเสีย ให้เป็นรื่นเร้ง เบิกบาน หรือ อยู่ในเชิงยินดี (ปโมทย) ก็ยังดี ยังนับว่า เป็น “สวรรค์” นับว่า หลีกทุกข์ หรือ หลบทุกข์ไปชั่วคราวก่อน ก็ยังได้ (ลด “สั๊กกาย” ให้ได้)

และเมื่อลดลงได้บ้าง ก็เรียกจิตที่ลดลงนี้ว่า **“วิกขิตต”** ซึ่งเป็นจิตที่ต่ำชั้นกว่าเก่า กล่าวคือ จิตที่ไม่ต้องการให้มี “ทุกข์” นั้น ก็พ้นไปแล้ว “ไม่มี” ได้แล้ว หรือ ลดลงได้บ้างแล้ว ตามความหมายของ “วิ” ความหมายหนึ่ง ประเด็นหนึ่ง ที่หมายเอาความว่า “ไม่” ก็ได้กันล่ะ ! ก็ถูกแล้ว ยังมีอีกความหมายหนึ่ง คือ สูงขึ้น เจริญขึ้น “ยิ่ง” ขึ้น ดังนั้น ในขณะนี้ จิตที่เรา กำลังได้ประพุดคือเป็นอยู่ขณะนั้นนั้น จาก “สังขิตต” เมื่อทำให้เป็นจิตที่กระเถิบสู่ความ “ยิ่งขึ้น” ได้ ก็สมกับศัพท์คำว่า “วิ” ที่หมายเอาความว่า “ยิ่ง” ได้อีกด้วย ก็ตรงกับความหมายอีกประเด็นหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ทั้งความหมายฝ่าย “ลด” (คือ “ไม่”) และ ฝ่าย “เพิ่ม” (คือ “ยิ่ง”) ต่างก็มีพร้อมครบอยู่ในสภาพที่ได้กระทำแล้วนี้ ตามจิตเจตจำนงของเรา ไม่มีอะไรขัดแย้งกันเลย แม้ในความหมายของคำพูดจะ “ขัดแย้ง” แท้ๆ แต่ในกรรมกริยากลับเป็นผล “สอดคล้อง” กันยิ่ง ดังนั้นเอง คือ สภาพแห่งความถูกต้อง ลงตัวแท้ ถาวรได้จริง จะหมดวิจิกจมาจริง หยุดคิดหยุดสงสัยสนธิ (**วิกขิตต** เป็นคำสนธิจาก วิ + ขิตต)

กระนั้นมันก็จะอาจจะเลยเถิด หรือ ยังพ้น “ทุกข์” ที่ละเอียดลึกซึ้งไม่หมดสนิท ก็จึง “รู” ให้ชัด อ่านออกให้ได้อีก และ ทำการเปลือง ทำการปล่อย หรือ สลัดออก ดับรังับมันลงให้ได้อีก นั่นเอง มันจะเป็น “รูปจิต” หรือ “อรูปจิต” อย่างไร ? ใน “จิตวิกขิตต” นั้นๆ ก็ให้รูให้จริง สัมผัสสภาพจิตนั้นๆ ให้ชัดเจน ให้แจ้งแก่ใจให้จริง เรียกการรูยี้งั้นๆ ว่า **“มหัตคตจิต”** เป็นการตรวจแล้วตรวจอีก ไม่ให้มีเศษเหลือนั้นแหละ หากยังมีอยู่อย่างไร ? ก็ให้รูว่า “มี” แล้วจัดการอย่าให้มี มันจึงจะเป็นกรรมวิธีสร้างสภาวะแห่งทิศทาง หรือ จัดกระแสนิ่งเดินเข้าหา “สุญญตา” เข้าหาความหมดสูญ ซึ่งเป็นทิศเดินที่จะสู่ความสันเกลี้ยงสนิท ไม่มีเศษเหลือ ได้แท้ และเมื่อจัดการกับ “รูปจิต - ออรูปจิต” ที่ยังเป็นเศษเหลือหมดแล้ว สิ้น “รูปจิต - ออรูปจิต” ที่เป็นพิษเป็นภัยลงหมดแล้ว จิตอย่างนั้นก็เป็นจิตว่างลงจากแม่เศษเหลือ ก็ไม่มี

และถ้าไม่รู้ ไม่ตรวจให้ลึกซึ้ง ไม่หยั่งลงจนละเอียดจริง ไม่จัดการจนสุขุม ประณีตจริง ก็เรียกว่า **“อมหัตคตจิต”**

ในขณะที่ปฏิบัติภารกิจกับจิต ทั้ง “รู” ทั้งฝึกหัด “ทำ” ให้ได้อยู่กับ จิต ก็จะต้องแล้วแกว่งกลิ้งขึ้น เรียกว่า มี “วสี” ก็เรียก เรียกว่า มี “สปีปะ” (ศิลปะ) ก็เรียก หรือ จะเรียกเป็นคำอธิบายไปเป็นขบวนเลยว่า กำลังล้าง “สัพพาสวะ” ลง ด้วย “ทัตสนา-สังวรา-ปฏิบัติเสวนา-อธิวาสนา-ปรัวัชชา-วิโนทนา-ภาวนา” ก็ยังเรียกได้ บทประพจน์ก็มีนัยะเดียวกันทั้งสิ้น จะเรียกว่า กำลังทำ “อาณาปาณสติ” ก็ยังถูกต้องแท้จริงใหญ่ คือ จิตจับจิตได้ จิตจัดการละ,ล้าง,ฆ่า,ดับกิเลสด้วยรู้ ด้วยวิธีการต่างๆอย่างได้ผลอยู่ เป็นพระโยคาวจรชั้นอนาคามีภูมิจริงๆ มีความชำนาญ มีความเชี่ยวชาญมีความเก่งขั้นจริงๆ

“จิต” ที่เกิดขึ้นมาเป็นความเก่งเป็นความสามารถต่างๆนี้แหละ เราจะรู้ตื้นขึ้นมาอีกอย่างหนึ่งว่า เราเก่งจริงหรือ ? หรือว่า จิตที่มันมักจะอยู่เหนือเรานั้นเก่ง ? จิตที่มันมักจะใหญ่ในตัวเรานั้นเก่ง ? หรือว่า เรารักจะเป็นใหญ่กว่าจิตขึ้นมาแล้ว ? การได้มี **ความเก่ง** จนซักจะเป็นใหญ่เหนือจิตตนนั้นมาแล้ว ! (จะด้วยเหตุปัจจัยชั้นง่าย ๆ มาก่อนก็เหมือนกัน ชั้นยากขึ้นโดยเหตุปัจจัยที่ยาก ๆ ขึ้นไปตามลำดับก็เหมือนกัน) นี้แหละเรียกว่า **“สอูตตร”** คือ จิตซักจะมีอำนาจเหนือกิเลส เหนือความเคยเป็นทาสจิตอย่างนั้น ๆ มาได้บ้างแล้ว ซึ่ง เป็นจิตที่มีความเลิศลอยขึ้นมาแล้วก็จริง แต่มันยังไม่แน่นหนามั่นคงนัก มันยังไม่ไวใจตัวเองเด็ดขาด ยังรู้สึก **“ควรจะเป็นจิตที่เก่งเยี่ยม ได้ยิ่งกว่านี้”** (ที่ในฉบับมาตรฐานหลวงแปลไว้ว่า **“จิตมีจิตอันยิ่งกว่า ก็รู้ว่า จิตมีจิตอันยิ่งกว่า”**)

กระทั่งเราแน่ใจว่า ในกิเลสในตัณหาในอุปาทานอย่างนั้น **เราอยู่เหนือมันเด็ดขาด** ! ด้วยเหตุด้วยปัจจัยอย่างนั้น ขนาดนั้น เคยทำให้เราเกิดหวนไหว้ทุกขมีสุข หรือ มีโลกมุขจิต-โทสมุขจิตได้ มาบัดนี้ เรารู้แน่แก่ตนเด็ดขาดว่า ด้วยเหตุด้วยปัจจัยอย่างนั้น ขนาดนั้นนั้น ไม่มีทางจะทำให้เราเกิดกิเลสเกิดนิเวศอะไรได้เลยแล้วจริงๆ อย่างพื้นวิจิกิจณา เหมือนแหละเรียกว่า **“อนูตตร”** (จิตไม่มีจิตอันยิ่งกว่า) คือ เรามีสอำนาจเหนือกิเลสขั้นนั้น แน่นนอน

กิเลสนั้นๆ ไม่มีอำนาจยิ่งกว่าเราอีกเป็นอันขาด

จิตได้รับประโยชน์ยิ่ง เพราะได้สั่งสม "อริโมกข์" ลงไปให้แก่จิตออกปานนั้น จิตมีฐานะสูงขึ้นไป มีความหยั่งลงที่มั่นคง ความเกิดเป็นจิตที่บริสุทธิ์ผ่องใส มีปริมาณมากขึ้น มีฐานะดีขึ้น มี "อริยสมบัติ" ร่ำรวยขึ้น จึงเป็น "อริจิต" ที่แท้ ด้วยประการดังที่ได้อธิบายมาเรื่อยๆ นี้แหละ เรียกว่า "สมาธิ" จะเรียกง่ายๆ ก่อนว่า **สมาธิ** ก็ได้ เรียก **อธิจิต** ก็ได้ เรียกว่า มี "อริยฐานบารมี" ก็ได้ (คือ มีฐานที่ดีที่สูงยิ่งๆ, มีหลักอันมั่นคงขึ้นๆ) เป็น "สัมมาสมาธิ" แท้ๆ ที่เดียว เป็นการตั้งมั่น (มีจิตมั่นคง) เป็นการลงหลักอย่างแน่นหนาดังนี้ให้แก่ **จิตส่วนที่หรือเรื่องที่แล้วเสร็จ** ในประโยชน์นั้นๆ และอันใด-เรื่องใดยังไม่ได้รับประโยชน์ยังงอนตงลงแนบแน่นมั่นคง ก็ให้รู้ เรื่องอันเกี่ยวกับเหตุกับปัจจัยใด ที่ยังไม่เรียบร้อยเหลือเศษ หรือ ยังไม่มีอำนาจเห็นอย่างเด็ดขาด ยังมีส่วนธุลีละอองอะไรเหลือปนอยู่ ก็ให้รู้ และจะพึงทำให้สิ้นทำให้สำเร็จผลอีกให้ได้ ดังนี้เรียกว่า "อสมามิ" คือ จิตที่ยังมีส่วนมีเศษใดที่ยังไม่แข็งแรง มั่นคง ยังไม่เข้าไปในอำนาจเด็ดขาด ยังไม่มั่นคงแท้ ก็ให้รู้ว่า ยังไม่เป็น "สมาธิ" ในส่วนนั้นๆ

และถึงที่สุดรอบถ้วน เป็นเรื่องแล้วเสร็จ เป็นความหมดสิ้นแห่งทุกข์ เป็นความหลุดพ้นแห่งการยึดมั่นถือมั่น เป็นความสิ้นจบก็รู้แจ้งชัดในความสิ้นจบ รู้ในความละเอียด ความสุขุม ความประณีตอันสุดจิตสุดรู้ของเรา เป็นการวางใจ เป็นการปล่อยใจอยู่ในสภาพธรรมตาๆ แม้จะอยู่ในสภาพไหน ทำงานใดอยู่ ตันอยู่ หรือ หลับอยู่ หรือ แม้จะสัมผัสสภาวะอยู่กับเหตุที่เคยทุกข์เคยสุขนั้นๆ เสียด้วยซ้ำ ก็ไม่มีทุกข์ไม่หลงสุขนั้นจริง ๆ รู้ชัด ก็เข้าใจในสภาพความจบนั้นอยู่ทุกขณะทั้ง "วิตก" ขึ้นมารู้ ถ้าไม่วิตกขึ้นมารู้ ก็แนใจอยู่ว่า เราจบอยู่ เราสบายอยู่โดยอัตโนมัติ เป็นความปกติที่บริสุทธิ์และบริบูรณ์ที่สุด เรียกสภาพนี้ว่า "วิมุตต"

สภาพสุดท้ายจริงๆ อันเป็น "อนันตัง" แท้ๆ คือ "อวิมุตต" ซึ่ง ฟังเผินๆ แล้วจะรู้สึก ว่า "ช่างแล้ว ไม่รู้แล้วเอาเสียเลย!" ก็ให้เห็นว่า จบ ว่า ตังมัน ว่า อยู่เหนือ อะไรต่อมิอะไรมาไม่รู้ก็ตกลง แล้วทำไมจึงวนกลับมา มี "ไม่หลุดพ้น" กันอยู่อีกเล่า? ("อวิมุตต" แปลงๆ ว่า "ไม่หลุดพ้น")

การรู้ความจริงตามความเป็นจริง ในสภาพที่เรียกว่า "สมมุติสัจจะ" ซึ่ง หากเรายังไม่ตายเฝ้าเป็นที่สุด ยังไม่แยกธาตุดับขันธสลายสูญแท้ เป็น "อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ" เราก็มียังมีสภาพ มี "ส่วนต่อ" อยู่ (เป็น "ปฏิภาค" กัน คือ ยังมี ส่วนที่ทวนไปวนมาอยู่ตามสมมุติ) เราก็อาจจะต้องพบกับเหตุบังเอิญอันจะก่อทุกข์ได้อีก อยู่ ทุกสภาวะที่เกิดจริงเป็นจริง อันจะมาสัสสะมากระทบมาพบเราได้ **ไม่แน่** หรือ! (เพราะโลกนั้นเขาไม่มีอะไรแน่นอน มัน "อนิจจัง" จริงๆ) จึงต้องรู้ให้จริงให้ได้ใน "สมมุติสัจจะ" บางครั้งอาจจะมีเหตุบังเอิญที่ใหญ่ที่ "แรง" เกินที่เราได้เคย **แน่ใจ-เคยมันใจ-เคยผ่านเคยสัมผัส** "แรง" อันมากนั้น ฤทธิ์อันกล้าของบังเอิญ นั้นๆ ก็อาจจะทำให้จิตเรากระพือขึ้นมาได้อยู่บ้าง เผยออกมาบ้าง สภาพเช่นนั้น เป็น "เศษที่เกินส่วน" เกินอินทรีย์ เกินพลัง อันยังไม่ได้เคย ไม่ได้ผ่าน ไม่ได้พบ แม้ในอดีตใดๆ จึงอาจจะทำให้เกิดผลสะท้อนขึ้นมาได้บ้างเป็นที่สุด จึงเรียกว่า "อวิมุตต" ได้อยู่ แต่สภาพเช่นนั้น ก็จะไม่ทำให้ผู้บรรลุสูงสุดที่รู้ เท่าทัน "อนัตตา" หรือ รู้ใน "เจโต" รอบถ้วนมากมายออกปานนี้ เกิดผล ก่อ "โลกะ" ก่อ "โทสะ" ได้เป็นอันขาด จะเป็นแต่เพียง "กัมปติ" ความ กระเทือน หรือ ความไหวหวัชวณะ ปัจจุบัน ที่เกิดและรู้ทันที เท่านั้นเอง

"ความไม่หลุดพ้น" ส่วนนี้ "ประณิต" เหลือเกิน มิได้เพียงใน "ปัจจุบัน" นั้นๆ เท่านั้น แล้วก็จะไม่มีอีก พระอรหันต์ทุกท่านจะ "รู้" จะเข้าใจสภาพธรรมเช่นนั้น ผู้ยังไม่ถึงขั้นเป็น "อรหันต์" คือ ขน "อนาคาม" ก็จะมีสภาวะบ้างแล้ว และจะพอรู้ได้ ส่วน พระอริยะต่ำกว่านั้นจะยังยากที่จะรู้

และสภาพจิต **"อวิมุตต"** ดังกล่าว^๕ จะเป็นการเสริมอินทรีย์เพิ่มพละ
เพิ่ม "อิทธิวิธิ" เพิ่มความสูง ความเก่ง ให้แก่พระอริยเจ้าชั้นสูง^๕ ด้วยชา
 ดังนั้น แม้จะเป็นพระอริยเจ้าชั้นปฏิญญา^๕ แล้วว่า คนเป็นพระอรหันต์ ก็ตาม ก็จึง
 ยังมีได้ยังเป็นได้ เพราะความไม่เที่ยงแห่งเหตุปัจจัยในโลกดังกล่าวแล้ว (แต่ไม่ใช่
 เพราะความไม่เที่ยงของจิตพระอรหันต์ท่านคอกนะ ! มันเป็นใบไม้ส่วนที่เป็น
 "ใบไม้ทั้งป่า" ที่ผันผ่านมาผัสสะท่าน ให้ท่านได้เรียนรู้เพิ่มภูมิหะ ! ไม่ใช่ "ใบไม้
 กำมือเดียว" ของท่านคอก เหตุปัจจัยที่เป็น "ใบไม้กำมือเดียว" ของท่าน ท่านหมดกิจ
 สันภาระแล้วจริงๆ) ถ้าโลกไม่มีเหตุปัจจัยดังกล่าว^๕ หมุนมา ผ่านมาผัสสะ
 กับพระอรหันต์องค์^๕ ก็จะไม่มี "อวิมุตต" ^๕ เกิดเลย ตลอดฉบับ^๕ เป็น
 "อนุปาทิสถนิพพานธาตุ" ไปแล

การรู้ "วิมุตต" เป็นที่สุด และการรู้จนถึง "อวิมุตต" เป็นที่สุดออก
 ปานนี้ พระพุทธองค์จึงตรัสเปรียบไว้ว่า

เหมือนหญิงสาวชายหนุ่มที่ชอบการแต่งตัว นั่นก็คือ เหมือนพระอริยเจ้า
 ผู้รักในความหลุดพ้นสูงสุดแท้แล้ว

เมื่อส่องดูเงาหน้าของตนในกระจก อันบริสุทธิ์สะอาด หรือในภาชนะน้ำอัน
 ใสฉันทใด ก็จะเห็นได้ว่า เหมือนพระอริยเจ้าผู้มี "สติ" อันส่องใสบริบูรณ์
 เป็นเครื่องสอดส่องอยู่ อย่างรู้ อย่างเรียบ อย่างง่ายแล้ว ไม่ต้อง
 พยายามอะไร ก็รู้ได้ เมื่ออะไรผัสสะแปลกลบดอมผ่านเข้ามาแม้เพียง
 เป็นธุลี ฉนั้น

หรือ ที่พระพุทธพจน์ตรัสเปรียบเทียบต่อไปอีกว่า หน้ามีไฟ ก็จะพึงรู้ว่า
 หน้ามีไฟ หรือ หน้าไม่มีไฟ ก็จะพึงรู้ว่าหน้าไม่มีไฟ ฉนั้นใด ก็หมายความว่า
 พระอริยเจ้าก็จะพึงรู้เศษธุลีในโลก อันอาจจะพลัดผ่านเข้า
 มาผ่านจิต และ เมื่อใดจะไม่มีธุลีใดๆ พลัดผ่านเข้ามา
 เลยในจิต คงมีแต่ความปราศจากมลทินธุลีอยู่ ก็จะพึงรู้
 ได้อย่างแท้จริง แม้ฉนั้น

สรุป "เจโตปริยญาณ" ก็คือ ความเก่งยอดในการรู้ละเอียดถึงจิตต่าง ๆ (ปรสัตตานัง และ ปรปุกคคานัง) ที่มันมีลักษณะมีอาการ "ต่าง" กัน มันมีกิเลส ก็รู้ว่า มีกิเลส มันไม่มีกิเลส ก็รู้ว่า มันไม่มีกิเลส มีมาก มีใหญ่ มีจัด ก็รู้ว่า มีมาก มีใหญ่ มีจัด มีปานกลาง มีอ่อนบาง ระดับใด ๆ ก็รู้เป็นชั้นเชิงละเอียด และแต่ละกิเลสเป็นไหน ? ไปในแง่มุมใด ? ก็รู้ในความต่างกันนั้น ๆ ("ปร" แปลว่า ต่าง, อื่น, นอกไปจาก) จิตแท้ ๆ มีอย่างไร ? ก็รู้ชัด ควรจะให้ตนมีจิตอย่างไร ? ก็หัดทำเอาให้ได้ ให้เก่ง ให้มันคงเด็ดขาด รู้ชัดถนัดแจ้งใน "จิต" ที่ **นอกไปจากจิตเช่นนั้น ๆ** แล้วมีจิตอย่างอื่นอีกไหม ? ก็รู้ใน "ความเป็นความไป" (คต) ได้อย่าง "ลึกซึ้งซับซ้อนละเอียดอ่อนประณีตยิ่งมากมายหลากหลาย" (มหัคค) ดังนั้น เมื่อมีการสัมผัสเหตุปัจจัยต่าง ๆ มีโลกก็อะไรผ่านมากกระทบอย่างไร ก็รู้แจ้งได้หมด และพึงหัดทำให้อยู่เหนือโลกก็เช่น ๆ ให้ได้ จะรับรู้กับโลกทำงานร่วมกับโลกขนาดเท่านั้น ๆ ก็พยายามให้อาจสามารถทำร่วมด้วยได้อย่างสบาย จะไม่ทำร่วมด้วย ตัดปล่อย ไม่รับเข้ามาวนด้วยเลยในจิต ก็หัดสลัดหลุด ก็หัดวางมือ (วางจิต) ให้ได้อย่างเด็ดขาดสะอาดเอี่ยม จะไม่ให้เรื่องใด ๆ เข้ามาสู่จิต หรือ ไม่ให้มีฤทธิ์เหนือจิต ก็หัดทำให้ได้อย่างปิดสนิท **และหรือ จะให้เรื่องใด ๆ เข้ามาสู่จิต กระทบสัมผัสสัมพันธ์ถึงจิต ก็ได้ทั้งสิ้น แต่จิตดี !** จะเป็น "นาย" เหนือเรื่องเหล่านั้น **ไม่ให้เรื่องเหล่านั้นจูงดึง หรือ บังคับให้จิตเราเป็น "ทาส" เป็นผู้หวนไหวเป็นอันขาด** เรื่องเหล่านี้ จะมาทำให้ "จิต" เราอ่อนแอ หรือ เรื่องเหล่านี้ จะเข้ามาเป็น "เจ้า" จิตเราไม่ได้ จะต้องทำ "จิต" ให้พ้นอำนาจ พ้นฤทธิ์โลก ๆ ให้ได้อย่างเด็ดขาดอยู่เสมอ รู้ "ความควรความไม่ควร" ให้ได้อย่างละเอียดทุกสถานะ แล้วจึงจะให้จิตทำงานร่วมด้วยอย่างดี กับ สถานะ ที่ดีที่ สุด

ควรที่สุด เป็นประโยชน์ สูงที่สุด ประหยัดที่สุด
ตามสภาพนั้นๆ สถานการณ์นั้นๆ

“เจโตปริยญาณ” จึงเป็นการ “รู้” จนแจ่มรอบในสภาพจิตต่างๆ
 เป็นผู้ “รู้อย่างรอบ” (ปริยญาณ) อันเกี่ยวกับ “จิต” (เจโต) ของตนเอง
 อย่างแท้ๆ จริงๆ เป็นการรู้ใจด้วยใจของตนเองประกอบพร้อมขันธ์
 ใจของตนเอง (เจตสา) มิใช่แค่คิดคาดรู้ หรือนักตามรู้อยู่เพียงเท่านั้น (ตรรก
 หรือ ตักกั, วมังสั)

ดังนั้น สรูป ความหมายสั้นๆ ตามคำแปลขัณฑ์ๆ ของ “เจโตปริย-
 ญาณ” ก็จะได้ความถูกต้องตรงแท้ว่า....

“เธอย่อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นด้วยใจ....” นั้น ก็คือ
 ผู้มีอภิญญา “เจโตปริยญาณ” นั้นๆ ได้ทำการกำหนดรู้สภาพในจิตในใจ
 ของตนเองแท้ๆ เป็นเรื่องถึงใจในใจ หยั่งรู้ถูกแม่นยำตรงลงไปรู้สภาพความเป็นใจ
 แท้ๆ ได้จริง โดยเฉพาะ เป็น “นามกาย” หรือ “นามธรรม” แท้ๆ ของใจจริงๆ
 (ไม่ใช่เพียงหลง “รูปนิमित” หรือ “รูปธรรม” ของใจอยู่เท่านั้น จะต้องรู้ส่วน
 “รูปธรรม” หรือ “นามธรรม” ของใจในใจอย่างถูกแท้แม่นยำ รู้ความเป็น “รูปธรรม”
 หรือ “รูปกาย” ของใจในใจด้วย รู้ทั้ง “นามธรรม” หรือ “นามกาย” แท้ๆ ด้วย
 จึงจะชื่อว่า รู้แจ้ง “ธรรมกาย” หรือ เห็น “ธรรมในธรรม”)

และ รู้สภาพความเป็น “สัตว์” รู้สภาพความเป็น “บุคคล” ของใจเราเอง
 แท้ๆ ชัดเจนถูกต้องว่า มี “สัตว์” อย่างใดบ้าง? ชั้นใดบ้าง? มี “บุคคล” อย่าง
 ใดบ้าง? ชั้นใดบ้าง? อันต่าง(ปร)กัน มีอยู่มากมาย....

“....คือ จิตมีราคะ ก็รู้ว่า จิตมีราคะ หรือ จิตปราศจากราคะ ก็รู้ว่า จิต
 ปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้ว่า จิตมีโทสะ หรือ จิตปราศจากโทสะ ก็รู้ว่า จิต
 ปราศจากโทสะ จิตมีโมหะ ก็รู้ว่า จิตมีโมหะ หรือ จิตปราศจากโมหะ ก็รู้ว่า
 จิตปราศจากโมหะ....” นั้น ก็คือ

ผู้มีปัญญา “เจโตปริยญาณ” นั้นๆ ได้กำหนดรู้สภาพในจิตในใจของตนถูกแท้แน่นอนตรงจริงว่า กิริยาของจิต หรือ อารมณ์ของตนอย่างนั้นๆ ก็รู้ว่า จิตมีราคะ เป็นต้นเองหนอ (อันคือ ความเป็น “สัตว์เปรต”) หรือ กิริยาของจิต หรือ อารมณ์ของตนอย่างนั้นๆ ก็รู้ว่า จิตปราศจากราคะ เป็นต้นๆ เองหนอ (อันคือ ความเป็น “อริยบุคคล” ซึ่งมีอีกหลายแบบหลายระดับ) กิริยาของจิต หรือ อารมณ์ของตนอย่างนั้นๆ ก็รู้ว่า จิตมีโทสะ เป็นต้นๆ เองหนอ (อันคือ ความเป็น “สัตว์นริยะ หรือ สัตว์นรก”) หรือ กิริยาของจิต หรือ อารมณ์อย่างนั้นๆ ของตน ก็รู้ว่า จิตปราศจากโทสะ เป็นต้นเองหนอ (อันคือ ความเป็น “อริยบุคคล” ซึ่งมีอีกหลายแบบหลายระดับ) และกิริยาของจิต หรือ อารมณ์จิตอย่างนั้นๆ ของตน ก็รู้ว่า จิตมีโมหะ เป็นต้นๆ (อันคือ ความเป็น “สัตว์เดรัจฉาน”) หรือ กิริยาของจิต หรือ อารมณ์ของตนอย่างนั้นๆ เอง ปราศจากโมหะ ก็รู้อย่างชัดแท้ว่า จิตปราศจากโมหะ (อันคือความเป็น “อริยบุคคล”) เป็นต้นๆ เป็นต้น

“....จิตหดหู่ (สังขิตต) ก็รู้ว่า จิตหดหู่ หรือ จิตฟุ้งซ่าน (วิกขิตต) ก็รู้ว่า จิตฟุ้งซ่าน....” นั้น ก็คือ

ผู้มีปัญญา “เจโตปริยญาณ” นั้นๆ ได้กำหนดรู้สภาพในจิตในใจของตนถูกแท้แน่นอนตรงจริงว่า กิริยา หรือ อารมณ์อย่างนั้นๆ ที่เรากำลังสัมผัสอยู่นั้นแหละคือ จิตหดหู่ (สังขิตตจิต) รู้แล้วๆ เห็นอยู่ชัดทีเดียวว่า อ้อ ! อย่างนั้นเองๆ หรือ กิริยา หรือ อารมณ์อย่างนั้นๆ ที่เรากำลังมีอยู่ สัมผัสอยู่นั้นแหละคือ จิตฟุ้งซ่าน (วิกขิตตจิต) รู้แล้วๆ เห็นอยู่ชัดทีเดียวว่า อ้อ ! อย่างนั้นเองๆๆ ดังนั้นแหละคือ “การรู้” ที่ **ต่าง(ปร)** จากที่เคยรู้มา มัน **รู้ยิ่ง** หรือ **เกิดรู้** แจ่มถูกตัวใจ แน่กว่าก่อนขึ้นมาจริงๆ มันจึงเป็น “ใจรู้” ที่ **ต่าง** จากตัว “ใจรู้” ตัวเก่า นั่นคือ ความหมายของ ความที่แปลกกันไว้ว่า รู้ “ใจของสัตว์อื่น” ซึ่งเป็นไปเพื่อการไม่สะสมกองกิเลสแน่ๆ จะมีใช้การไปมุ่งรู้หมายรู้ หรือ ให้ไปเกิดรู้เอา “ใจของคนอื่น - ของสัตว์ตัวอื่น” ตัวไหนๆ ก่อนเป็นอันขาด ซึ่งนั่นจะเป็นไปเพื่อการสะสมกองกิเลสมากกว่าอยู่ชัดๆ

“....จิตเป็นมหรรคต (มหัคคต) ก็รู้ว่า จิตเป็นมหรรคต หรือ จิตไม่เป็นมหรรคต (อมหัคคต) ก็รู้ว่า จิตไม่เป็นมหรรคต....” นั้น ก็คือ

ผู้มีปัญญา “เจโตปริยญาณ” นั้น ๆ ได้กำหนดรู้อสภาพในจิตในใจของตนถูกแท้แน่นอนตรงจริง และ เกิด “ญาณ” เกิดปัญญาแท้ได้ขึ้นมาดีกว่า สภาพที่รับรู้ความจริงแท้แค่จาก ตนหลง “รูปนิมิต” ของจิตตนเองอยู่เป็นนรรคเป็นนรกก่อนโน้น มาเป็นรู “รูปธรรม” ที่จริงแท้ของจิตได้แน่นอนตรงถูกต้องเข้า เลิกหลงอยู่แต่กับ “นิมิต” กับ “อัตตภาพ” ได้แล้ว แคนก็เป็น “มหัคคตจิต” แล้วจริงๆ คือ มันเป็นการเปลี่ยนจิต-เปลี่ยนรูจาก “โง่” หรือ “หลงผิด” มาเป็นถูกต้อง เกิด “ญาณ” อันรูยิ่งขึ้นได้จริง กันแหละ ความเป็นไป-เป็นได้อันยิ่งๆ ขึ้นของจิตเราเอง (มหัคคตจิต) จริงๆ

หรือ ยิ่งได้รู้แท้สัมผัสจิตตนแน่นอนตรง แยก “รูปกาย” อย่างรู้ชัดว่า “รูปกาย” แยก “นามกาย” อย่างรู้ชัดว่า “นามกาย” ก็คือ จิตเรายิ่ง “รู้ง” (อภิญญา) หรือ ยิ่งเกิด “ความเป็นไป-เป็นได้จริงที่ยิ่งเจริญขึ้นๆ” (มหัคคตจิต) จริงๆ

หรือยิ่งเกิด “ญาณ” -เกิดความรู้ตรงแม่นยำในราคะ-โทสะ-โมหะ ก็รู้งเกินไปอีก แลมลตราคะ-โทสะ-โมหะ ก็ลดได้จริงแท้ แต่ก็ยังรูจิต ตามจิตของตนได้ละเอียดขึ้นอีกถึง “จิต” นั้นว่า ขนาดลดแล้วก็ยังไม่สะอาดแท้ ยังเป็น “สังขิตตจิต” (จิตหตุไม่ผ่องใสเบิกบานร่าเริง) ก็ยังตามรูจับได้ไถ่ทันของตคนอื่น และแม้เป็น “วิกขิตตจิต” (จิตยังฟุ้งซ่าน) ก็ยังตามรูจับได้ไถ่ทันของตคนอื่น หรือ จิตนั้นสะอาดแท้แล้ว ไม่มี “สังขิตตจิต” แล้ว ไม่มี “วิกขิตตจิต” แล้วจริงๆ แน่ๆ ก็รู้งจริงรู้งแจ้งชัดได้ กันแหละคือ “อภิญญา” ของเรา คือ ความเป็นไป-เป็นได้อันยิ่งๆ ขึ้นของจิตเราเอง (มหัคคต) จริงๆ

และมันจะรู้ตัวเราเองดี จะยอมรับความจริงด้วยว่า การรู้งจิตเพียงแค่นี้ๆ อย่างนั้นๆ ของตนเมื่อก่อนนั้น มันก็แค่ขุ่นผืนๆ ตนๆ (อมหัคคตจิต) มันยังไม่ได้รู้ลึกก็รู้ง ยังไม่รู้อความเป็นไปอันยิ่งของจิตอย่างที่เราได้รู้ง (อภิญญา) ขึ้นมาแล้วจริงๆ (มหัคคตจิต) จึงจะเป็นผู้รู้งแจ้ง แน่ชัด เป็นจริงใน “มหัคคตจิต” ว่าต่างกับ “อมหัคคตจิต” อย่างไร? ด้วยปัญญาอันยิ่ง หรือ ด้วย “อภิญญา” เป็น เจโตปริยญาณ กันจริงๆ

และยิ่งได้ “ญาณ” มี “อภิญญา” ยิ่งๆ ขึ้นไปอีก ก็ยิ่งจะเห็นจริงใน
 ความจริงของ *จิต-เจตสิก* ยิ่งจนกว่า เป็น “มหัคคตจิต” กันอย่างไร? แค่นี้?
 และที่เราทั้งได้เป็น ทั้งได้รู้ **แต่ก่อนมานั้น** มันแค่ขั้น “อมหัคคตจิต” อยู่
 แท้ๆจริงๆ ยิ่งๆ ขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งก็ยิ่งจะเก่งเป็น “มหัคคตจิต” ขึ้นเรื่อยๆ เมื่อ
 ยิ่งรู้จิตที่ยังมีกิเลสจริง และ รู้จิตที่หมดกิเลสจริง แท้ๆ ขึ้น แน่ๆ ขึ้น เช่น
 ยิ่งรู้ต่อไปในจิตที่ว่า

“... *จิตมีจิตอื่น* ยิ่งกว่า (สอฺตฺตร) *ก็รู้ว่า จิตมีจิตอื่น* ยิ่งกว่า หรือ *จิต*
ไม่มีจิตอื่น ยิ่งกว่า (อนฺตฺตร) *ก็รู้ว่า จิตไม่มีจิตอื่น* ยิ่งกว่า...” นั้น ก็คือ

ผู้มีอภิญญา “เจโตปริยญาณ” นั้นๆ ได้กำหนดรู้สภาพในจิตในใจของ
 ตนถูกแท้แน่นอนตรงจริง และ เกิด “ญาณ” เกิดปัญญาแท้ได้ขึ้นมาอีกว่า สภาพจิต
 ของตนที่เรามั่นใจนั้นนั้น มันยังไม่ดีที่สุด มันอาจจะดีขึ้นแล้ว (เฉพาะเรื่องๆ ไป)
 หรือ มันอาจจะดีมากแล้ว แต่ถ้าปรับปรุงจิตให้ขึ้นไปได้กว่านี้ ยิ่งกว่านี้ได้ มันจะ
 ยังเป็นได้อีก เราก็จะรู้อยู่จริงๆ ว่า “จิตอื่น” ที่จะเป็นไปได้ยิ่งกว่านี้ มันยังมีอีก
 ยังจะเป็นได้อีก ดังนั้น นั่นคือ “**สอฺตฺตรจิต**” หรือ จิตที่ยังเป็น “**สอฺตฺตระ**”

หรือ รู้แน่ชัดในจิตตนว่า “จิตอื่น” ที่จะเป็นไปได้ยิ่งกว่านี้ คือ จะ
 สะอาดยิ่งกว่านี้ จะสบาย-ง่าย-เบา-โปร่ง ยิ่งกว่านี้ จะแข็งแรงมั่นคงเท่านี้ๆ ก็มั่นใจ
 บ้าใจแล้ว หรือคือ จะดีเยี่ยมยิ่งกว่านี้ (เฉพาะเรื่องๆ ไปก่อนนะ!) ไม่มีอีกแล้ว
 ดังนั้น นั่นแหละคือ “**อนฺตฺตรจิต**” หรือจิตที่เป็น “**อนฺตฺตระ**”

การได้ “รู้ยิ่ง” ใดๆ ขึ้นอย่างนั้น ขึ้น มันยังเป็น “อภิญญา” ที่ประณีตกว่า ที่
 ดียิ่งกว่า “อภิญญา” ซ้ำก่อนๆ จริงๆ และยิ่งจะ “รู้ยิ่ง” (อภิญญา) ยิ่งๆ ขึ้น
 เมื่อกระเถิบสูงขึ้นสู่สภาพที่ว่า

“... *จิตเป็นสมาธิ* (สมาหิต) *ก็รู้ว่า จิตเป็นสมาธิ* หรือ *จิตไม่เป็น*
สมาธิ (อสมาหิต) *ก็รู้ว่า จิตไม่เป็นสมาธิ*....” นั้น ก็คือ

ผู้มี **“เจโตปริยญาณ”** นั้น ๆ ได้กำหนดรู้สภาพในจิตในใจของตนถูกแท้ แม่นตรงจริง และเกิด **“ญาณ”** เกิดปัญญาแท้ได้ขึ้นมาดีกว่า สภาพจิตของตนที่เรามองขณะนั้นนั้น เป็น **“สมาธิ”** (สมาหิต) ก็รู้แท้เข้าใจได้เข้าใจถูกต้องด้วยว่า เป็น **“สมาธิ”** (สมาหิต) หรือ ไม่เป็น **“สมาธิ”** (อสมาหิต) ก็รู้แท้เข้าใจได้ถูกต้องด้วยว่า ไม่เป็น **“สมาธิ”** (อสมาหิต)

ข้อสังเกตในทันทีคือ คำว่า **“สมาธิ”** ในเจโตปริยญาณนี้ เป็นเพียงคำเรียกเล่น ๆ ของภาษาไทย เท่านั้น อันที่จริง ในพระไตรปิฎกแล้ว ณ ที่พระบาลีเองนั้น ใช้คำว่า **“สมาหิต”** ไม่ได้ใช้คำว่า **“สมาธิ”** ซึ่งก็เป็นคำ **“บาลี”** ตามคำบาลีที่ว่า **“สมาธิ”** ตรงๆ ตัวดอก! และก็ไม่ได้ใช้คำว่า **“สมาทห”** ซึ่งเป็นคำ **“บาลี”** ที่ไทยก็แปลกันว่า **“สมาธิ”** เหมือนๆ กันอีกคำหนึ่งด้วย ก็ขอเน้นความหมายพิสดาร หรือ ความหมายละเอียดของ **“สมาธิ”** ที่คือ **“สมาหิต”** นเสียในทันที เพราะเป็นคำที่ใช้ใน **“เจโตปริยญาณ”** ขึ้นละเอียด จึงต้องรู้ให้ละเอียด

“สมาหิต” อันเรียกกันเล่นๆ ว่า **“สมาธิ”** นี้ คือ มันมีความหมายถึงจิตอันยัง เหมือนความหมายของ **“สมาธิ”** ปกติทุกประการ นั้นแหละ ซึ่งมันมีลักษณะที่ต้องมีสภาพ ละ หน่าย คลาย ว่าง จากกิเลสวัตรธรรมต่างๆ นั้นหนึ่ง ก็แน่นอนล่ะว่า ต้องมี! และนอกจากนั้นความหมายที่ว่า ตงมน หรือ มนคง ถาวร ยั่งยืน ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่หวั่นไหว อะไรต่างๆ ในเชิงนอกมาก ที่บาลีใช้คำว่า **“ฐิต”** หรือ **“ฐาน”** นั้น ก็มอยู่ด้วยพร้อมๆ ในคำว่า **“สมาหิต”** นี้

แถมยังเป็นสภาพ **“สมาทห”** อันหมายถึงเอาลักษณะ **“เต็มท”** ในความพร้อมด้วยกำลัง และ ผลรูป หนุ่มแน่น เต็มกำลัง สดใหม่ กระปรกระเปร่า กล้าหาญ องอาจ แข็งแรงอีก รวมอยู่ด้วยอย่างแน่นหนา ตั้งมั่น ก็มอยู่ใน **“สมาธิ”** ที่บาลีก้าวขานว่า **“สมาหิต”** นทางนั้น

และสำคัญยิ่งโดยเฉพาะอีก ในความหมายสำคัญของ **“สมาธิ”** ที่เรียกว่า **“สมาหิต”** ก็คือ มี **“หิต”** นั้นแหละ เป็นพยัญชนะยั่งยืน (สมาหิต=สม+อาหิต)

หรือ สม + หิต ซึ่ง อาหิต = พรังพร้อมแล้ว, กองแล้ว, ตัดไปแล้ว, เป็นแล้ว และ หิต = ประโยชน์(เกอกุล) โดยเน้นหมายเอา “ประโยชน์เกอกุล” เป็นสำคัญ ดังนั้น “สมาหิต” อันเป็น จิตสำคัญของพระอรียะขนาคนั้น จิตนั้นจะต้องคำนึง หรือ มุ่งหมาย ถึงความเป็นสภาพที่ “ประโยชน์เกอกุล” อีกด้วย

คำว่า “ประโยชน์เกอกุล” นั้น พระอรียะที่ทำจนหมดตัวตน หมด ประโยชน์ต้นแล้ว ก็จะมีแต่ “ประโยชน์เกอกุล” ผู้นั้น นั่นแหละ เป็นสำคัญ เป็น สัญญลักษณ์ “จิต” สำคัญนั้น จึงเมื่อสิ้นกิเลสละเอียดสุขุมสุดในตาบ่านใดแล้ว ก็ยังจะคำนึงถึงความเกอกุล ความเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นสำคัญยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงจะได้ชื่อว่า จิต “สมาธิ” ของพุทธ เป็นสมาธิที่จะไม่ใช่สภาพ “ไม่มีประโยชน์ ต่อสังคมต่อผู้อื่น” หรือ ส่อให้เห็นว่า เป็น “ความเห็นแก่ตัว” ดัง “สมาธิ” หลับตา ของนิกายฤๅษี นั้นเลย

การมี “เจโตปริยญาณ” หรือ การมี “สมาธิ” ระดับนี้ จึงคือ การรู้ “จิต” ตนเองว่า ตนเป็น “สมาหิต” ด้วยแล้วหรือไม่ ? หรือ ตน *ไม่เป็น* “สมาหิต” (อสมาหิต) อันมีความลึกซึ้งมากจนถึงขั้นนี้ทีเดียว ดังเอง

“อสมาหิต” จึงคือ ไม่มีประโยชน์เกอกุล ทั้งไม่องอาจ แกล้วกล้า ทั้งไม่กระปรกระเปร่า ทั้งไม่ตั้งมั่นไม่ถาวร และ ทั้งไม่ใช่จิตลละนิวรณ์ นั้นเอง

ต่อไปจากนี้ คือต่อจากความหมายที่ว่า จิตเป็น “สมาหิต” ก็รู้ว่า เป็น “สมาหิต” จิตเป็น “อสมาหิต” ก็รู้ว่า เป็น “อสมาหิต” นี้แล้ว ก็เป็นอันจบ เป็นอัน “รอบ” (ปริย) เป็นอันครบสภาพ ดังนั้น ต่อจาก “สมาหิตจิต” จึงคือ

“...จิตหลุดพ้น (วิมุตต) ก็รู้ว่า จิตหลุดพ้น จิตไม่หลุดพ้น (อวิมุตต) ก็รู้ว่า จิตไม่หลุดพ้น” อันหมายความว่า...

ผู้มีอภิญญา “เจโตปริยญาณ” นั้นๆ ได้กำหนดรู้สภาพในจิตในใจของตนถูกแท้ แม่นตรงจริง และเกิด “ญาณ” เกิดปัญญาแท้ ได้ “จิตอย่างนั้นๆ” แท้จริง ๆ ว่า เป็นสภาพจิต “วิมุตต”

และที่ยังไม่ถูกต้อง ลงตัว แม่นตรง เป็นจริง ถึงสภาพแท้จริง ก็เป็นจิต “อวิมุตต”

ก็เป็นอันถึงสิ้นสุดครบ “เจโตปริย” กันด้วยประการดังนี้ จะไม่อธิบาย
“วิมุตต” และ “อวิมุตต” ซ้ำซากอีกล่ะ !

“ญาณ” ก็คือ มีญาณทัสสนะ”จริง เป็น “สัมมาญาณะ”แท้
“เจโตปริย” ก็คือ มี “มโนมยิทธิ”จริง เป็น “สัมมาวิมุตต”
แท้

“เจโตปริยญาณ” ถ้ารู้ได้จริง และมีได้เป็นได้จริง ก็เป็น
“อรรถัตตผล”จริง ด้วยประการดังนี้

ผู้รู้ได้จริงก็เป็นเรื่องยากแน่ แม้แค่เพียง “รูจริง-รูถูก” ก็ยังเป็นเรื่องยาก
และหาได้ยากแล้ว

ดังนั้น เราผู้ศึกษา ผู้ใฝ่ธรรมแท้ๆ ใฝ่ถึงที่สุด จึงต้องพากเพียร ต้อง
ต่อสู้กับแรงโลก เพราะหาหน้หาเพื่อนได้ยาก ก็ตามที่ แวดล้อมเรลด่วนมีแต่แรง
หมุ่นที่หมุ่นนุดไปในทิศทางเข้าหา รากะ-โทสะ-โมหะ เพื่อคลุกอยู่กับ “โลกียสุข”
เป็นธรรมดา ก็ตามที่ เราก้จะอยู่กับ “แรงโลก” ที่ชาวโลก เขายังอยู่ได้ ยังกทนได้
นั้น ให้ได้ ผู้ที่จะได้ชื่อว่า เป็นผู้อยู่เหนือโลก (โลกุตตร) จะทนต่อแรงโลกได้
เป็น “ปกติ” ยิ่งกว่าชาวโลกเขาต้องทนได้ด้วยสิ ! จึงจะ คือ ผู้อยู่เหนือโลกแท้จริง

เท่าที่เราได้ผ่านพบกับโลกมา ต้องกระทบสัมผัสกับโลก กับเหตุ
ปัจจัยต่างๆ เท่าใดๆ หนักหนา รุนแรงขนาดที่ **โลกปกติ** เขาจะต้อง
ประจัญเป็นความทุกข์ หรือ ความปกติที่กระทบสัมผัสอยู่เสมออัน
มันเป็นความยาก ที่จะให้เขาไม่มีโลภะ โทสะ ไม่ให้มีเศษความชอบความ
ชังขุ่นทจิด เป็นความลำบาก **อันปกติ** ของมนุษย์ที่พึงควรสู้ได้
หรือ เพื่อนๆ มนุษย์ส่วนใหญ่ เขากำลังสู้้อย่างหนักร้าย เผลยแล้ว
เป็นที่สุดเท่าใดๆ **เราก้จะพึงหัดสู้ให้ได้ อย่างอาจหาญ ร่าเริง ร่าบริน**
ไร้ทุกข์ ใต้เงงที่สุด เท่าที่จะทำได้ให้เป็น “ความเงง” เป็น อภิญญา
ต่อๆ ไปเรื่อยๆ แต่ก้ไม่ ไข่จะรีบเร่งรัด ไปเอาเรื่อง **เกินวิสัยของตน**

มาทำให้มีขึ้นตอน จนดูเป็นการทารุณโหดร้ายกับอินทรีย์พละของตนเองเป็นแน่ (ไม่
 ทำเกิน "มัชฌิมา" จนเป็น "อัตตกิลมถานุโยค") แต่เราก็จะไม่เฉื่อยชา
 ซักช้าที่จะต้องสร้าง "นิสัย" ให้เป็น "วิสัย" อันเก่งกล้า
 แกร่งกล้าเท่าๆ กับเพื่อนมนุษย์ทุกคน ที่จะต้องประจัญกับ
 บทบาทของโลกที่เขาเรียกกันว่า "ชีวิตต่อสู้" หรือ "ทุกข์"
 นั่นเอง หรือ ความยากลำบากในโลก (เช่น ความจน ความเป็น
 ผู้มีน้อยใช้น้อย สภาพไม่มีวัตถุใช้ สภาพไม่มียศ ไม่มีอำนาจ สภาพความเป็นอยู่
 ที่ง่ายตายไม่เพื่อ สภาพควรมีควรได้ควรเป็น แต่ไม่มี ไม่ได้ ไม่เป็น สภาพประสบ
 กับการพลัดพราก ฯลฯ) โดยเราเองนั้น ใน "จิต" จะไม่มี "ทุกข์"
 ไม่มีอารมณ์ทรมาณอะไร ! เมื่อเป็นเมื่ออยู่กับสภาพดังกล่าวนี้ ส่วน
 เรื่องที่รู้แน่เห็นแท้แล้วว่า ไม่จำเป็นเลย ที่ความเป็นคน (แม้ชั้นปุถุชน) จะต้อง
 "ทนทุกข์" เพราะมัน ผู้เป็นอริยะแท้ ก็จะไม่ไปสร้าง "วิสัย" เลยเป็นอันขาด

ผู้ทำได้สำเร็จเรียกว่า เป็นผู้ "มโนมยิทธิ" หรือ มี "อิทธิวิธิ" ตามลำดับ
 และผู้จะทำสำเร็จจนเป็น "วิสัย" ก็โดยเข้าใจ โดย "รู้" (ญาณ) ในขั้นตอน
 แห่ง "จิต" (เจโต) ของตนให้รอบถ้วนดิบดี (ปรีย) ดังกล่าวมาแล้ว แล้วก็จะต้อง
 มี "ตบะธรรม" หรือ ต้อง "ตั้งตนอยู่ในความลำบาก" เสมอ (ตามพระพุทธพจน์ ใน
 "เทวทหสูตร" มัชฌิม. อ.ปริ. ข้อ ๑๕) มีทมะ มีขันติ กุศลธรรมจึงจะเจริญยิ่ง (พระ
 พุทธเจ้าไม่สรรเสริญแม้คนผู้หยุดอยู่ในกุศลธรรม ดังพระสุตตัน. อังค. ทสก. ข้อ ๕๓)
 มิใช่จะมานั่งๆนอนๆ หลง "สุข" หลงเสพย์เป็นชาวโลกๆ ผู้ไม่รู้สัจธรรม โดย
 เฉพาะหลงเสพย์ "ความสงบ-ความหยุด-ความไม่ทำงาน" (ลัทธินั่งหลับตาส่วนใหญ่
 จะหลงได้ง่ายที่สุด) เพราะนั่นคือ ความประมาท และนั่นคือ การเริ่ม
 "ปฏิเสวนา" (หัดเสพยา) เริ่มก่อ "อธิวาสนา" (หัดอดหัดฝืนเหมือนกัน) แต่
 ไปในทิศแห่งความเป็นชาวโลกอีกชนิดหนึ่งอยู่เช่นกัน หรือ ไปสู่อบายโดยตรงนั่นเอง

คือ ขี้เกียจสันหลังยาว และ เอาเปรียบเอารัด อันเป็น "ความสำเร็จ" หรือ สภาพบรรลุผลของลัทธิเต๋ย (เป็นความสุดโต่งฝ่าย "อึดตา" คือ อึดตึกิลมถานุโยก จนถึงผลที่สุดที่เรียกว่า "อึดตวินิบาต") ซึ่งนั่นไม่ใช่ พุทธวิชาเลย แต่บทฝึกหัดที่ต้องรู้จักการทำความสงบ-สร้างความหยุดให้ได้นั้น ก็ต้องทำ ต้องฝึก และ ต้อง "รูแท้" ในรสแห่งความสงบ-ความหยุดให้ได้จริงๆ ซัดๆ ด้วย ดังนั้น บางคนอาจจะใช้วิธีหัดฝึกนั่งหลับตา เพื่อ "รู" สภาพความหยุด-ความสงบบ้าง เพื่อช่วยให้ตนทำความหยุด-ความสงบได้ ก็มี ก็ไม่ผิด บางคน ก็ไม่ต้อง ทว่าไม่ใช่ไป หลงเสพยา ความหยุด หลงติด ความสงบ จนเลยเถิด ไม่ ผู้ ไม่เข้าใจ "พุทธ" แท้ๆ จึงพยายามเข้าใจให้ถูก!

และหรือ ไม่ใช่ว่า จะต้องไป "อุตรี" เอาเรื่องวิภูฐาน (วิถถาร) เอาเรื่องท เกินมนุษย์มาเขาจะทำ มาทำให้มันกล้าแข็ง ให้มันเก่งกาจเกินคนไป จนเด่น โต้ง เช่น จะโกนหัว ก็ไม่โกน มานั่งถอนผมทีละเส้น จนเลือดไหลท่วมหัว แล้วก็ถือว่า เก่ง "ใจเด็ด" อย่างที่ภูฐิของศาสนานิกรณ์ต์ ดังนี้ เป็นต้น

หรือ ไปหาเรื่องพิลึกๆ พิเรนๆ มาบำเพ็ญตบะ โดยผลวิสัยมนุษย์จนเกินขอบ เขต เช่น ไปหาต่าปูแหลมๆ มาหัดนั่งบนนั้น ให้ได้ เป็นต้น ก็คือ อึดตึกิลมถะ ๆ หรือ จะแค่นั่งไปหัดนั่งหลับตา ไม่รับรู้อะไร ไม่กินข้าวกินน้ำให้ได้มาก ๆ วัน ติดต่อกัน ทีหลงเรียกกันว่า "เขานโรธสมบัติ" แล้วหลงว่า เป็น "ผล" เป็น "พุทธคุณ" เป็น "คุณสมบัติ" ของพระอริยะ พระอรหันต์ ก็เป็น "มัจฉาทิภูฐิ" กันอยู่แท้ๆ เพราะคุณสมบัติแค่นี้ ปุ่ชุนคนธรรมดาๆ เมื่อฝึกเข้าหัดเข้า จนถึง ขนาด มันก็จะอาจสามารถทำได้ ดังนี้ ก็ล้วนคือ อึดตึกิลมถานุโยก

"นโรธสมบัติ" แบบนี้ มันมิใช่ "ผล" ของพระอริยะที่มัญญาน หรือ มวิมุติ ะไร แต่ถ้าจะนำมาใช้ประกอบเป็น "มรรควิธ" บ้าง เป็นตบะธรรมบ้าง เพื่อจะ ได้นำมาอุปการะวิบัสสนากิพอได้ ทว่าจะต้องเข้าใจในวิธีการทำ การใช้ให้ถูกทาง อย่างดี จึงควรทำ ซึ่งผู้ไม่ถนัดวิธีการนี้ ไม่มีจริตในเชิงนี้ ไม่ต้องทำเลย ก็ไม่เสีย ไม่ดีอะไร

หรือ แม้แต่จะต้องไปบำเพ็ญตบะ เพื่อต่อสู้กับเสือกกับสิ่งกักร้ายอะไร ให้ได้แก่ังกาก่อน จึงจะมาบำเพ็ญตัดกิเลส ก็เป็นเรื่อง "หลงทาง" (มิจฉามรรค) ทางสั้น หรือ ยิ่งไป "หลงผิด" ว่า การมีความเก่งจนสามารถสู้กับเสือกได้สำเร็จ ทำให้งูร้ายคลายพิษได้ ทำให้คนเขากับสัตว์ร้ายได้โดยมันทั้งหลายไม่ทำอันตราย แล้วนับว่า นั่นเป็น "พุทธคุณ" เป็น "พุทธอภิญา" ที่จะเอาแก่นั้นมาพิสูจน์ว่า บรรลุธรรม เป็นผู้สำเร็จ เป็นผู้หมดกิเลส ก็ยิ่ง "มิจฉาทิฎฐิ" เลยเถิดใหญ่ ซึ่งในทุกวันนี้ มีหลงผิดเช่นนี้กันมากเหลือเกิน อันล้นคือ "อัตตกิลมณูโยค" เป็น ความเลยเถิด เป็นความ สุกโต้ง โดยตรงนั่นเอง จงเรียนรู้อีกว่า "อัตต-กิลมณูโยค" กันให้ลึกซึ้ง เป็นธรรม อย่าให้รู้อยู่เพียงแค่โลก ๆ หยาบๆ ง่าย ๆ ดนๆ กันเท่านั้น

หรือ ยิ่งไปหลงผู้เก่งทาง "ใจ" โดยมีจิตเป็นอำนาจพิเศษ เพราะสำเร็จ "ทางใน" ทั้งหยั่งรู้ ทั้งดักใจ ดักคอคนได้ ทั้งรู้อดีต รู้อนาคต ทั้งเอามาบันดล บันดาลอะไรต่ออะไรก็ได้ แม้จะใช้อำนาจจิตบันดาลให้หายไข้ ให้ร่ำรวย ให้เจริญฯ ให้หนังเหนียว ให้ไปสิงอยู่ในอัฐิ หิน ดิน ปูน (เครื่องราง, พระเครื่องฯ) แล้วก็ยังมี อำนาจอยู่ในอัฐิ หิน ดิน ปูนนั้น ขนาดช่วยให้รอดที่วิ่งอย่างประมาทควรจะคว่า แต่ก็ใช้ ฤทธิ์ (อันเอามาจากทางใจของเกจิอาจารย์นั้นแหละ) บันดาล หรือ ดึงไว้ไม่ให้คว่า หรือ คว่าแล้วก็ตาม ชนกันอย่างแรงขนาดแตกแล้ว แต่ผู้พระเครื่องฯ เก่งๆ นั้น จะต้อง ไม่แตก ! ดังนั้น ก็เป็นเรื่องวิถดถาร เป็นเรื่องพลกตกกคือ เป็น "อัตตกิลมณู-นุโยค" หรือ ความเพ้อ ความเลยเถิด ไปจาก "พุทธธรรม" โดยแท้ เกิน สัจธรรมเกิน "พุทธธรรม" ที่ไม่ควรจะไปหลงไหล ถ้าสัจธรรม หรือ พุทธคุณหมาย เอาอย่างนี้ เป็นความเก่งเยี่ยงนี้ ทำไมพระพุทธเจ้าจึงให้พระเทวทัตกลิ้งหินมาทับ พระบาทจนเป็นแผล จนห้อเลือด หรือ เจ็บองค์ได้แล้ว ? ! พระพุทธเจ้าก็ไม่เก่ง เท่าเกจิอาจารย์ในสมัยนั้นหนะซี ! อีกแหละ นักเลี้ยงก็จะเลี้ยงไปอีกว่า พระ-พุทธเจ้าได้ใช้ฤทธิ์แล้ว ถ้าไม่ใช่สิ ฮี ! หินจะต้องทับพระพุทธเจ้าถึงแตกแน่ ! ! หากอย่างนั้นจริง พระพุทธเจ้าทำไมไม่ทำให้เคล็ดฉลาดไปเสียเลยเล่า ! ทำไม จึงต้องให้ทับนิ้วอยู่ได้ มันก็ไอ้ไม่เก่งเท่าเกจิอาจารย์สมัยนี้อยู่อีกหนะแหละ !

เพราะพระพุทธเจ้ายังกลัวคลาดแคล้น ก็ยังช่วยตนไม่ได้ “คุณวิเศษ” แห่งความเป็น
 พุทธ ขนาดคนชั้น “พระพุทธเจ้า” ผู้ซึ่งถือว่า มี “บริสุทธิ์คุณ” เป็นที่สุดออกปานนี้
 (ซึ่งถ้าหมายเอาความเก่งแบบเครื่องจักรวิชาเช่นนั้น มันก็ต้องยิ่งเก่งเยี่ยมเนียนสนิทวิเศษสุด
 ไม่เหลือเศษเหลือรอยแน่ๆ) เมื่อเหลือรอย เมื่อขัดแย้งเห็นได้ชัดๆ อยู่ ดังนั้น
 “พุทธธรรม” หรือ “พุทธคุณ” จึงไม่ใช่หมายเอาความเก่งอย่างนั้น
 แน่ๆ !! แม้จะเป็นได้จริง ก็เป็นเพียง เรื่องจริง แต่ไม่ใช่ “พุทธคุณ” อย่า
 หลงเลอะ !

ผู้ “หลงผิด” คิดว่า พุทธคุณ คือ เรื่องเหลวไหลพวกนี้ ก็จงไตร่ตรอง
 ดีๆ ใคร่ครวญกันให้เห็นแจ้งกันให้ได้เถิด **อย่า “อวดดี” ใ้ที่ “ไม่ดี
 ไม่ถูกต้อง” กันเลย** เมื่อเป็นผู้ยังรักษาพุทธศาสนากันแท้

พุทธศาสนิกชนเอ๋ย ! อย่าหลงทางกันอยู่นักเลย คิดดีๆ ตรองดีๆเถิด !
 ซึ่งถ้าตรองให้เห็นแล้ว จะเข้าใจใน “พุทธคุณ” หรือ “พุทธวิชา” ดั่งนั้นว่า มัน
 ไม่ได้หมายเอา “เครื่องจักรวิชา” หรือ ความเป็น “ไสยคุณ” เหล่านั้นเลยจริงๆ
 “ปาฏิหาริย์” ก็เป็นคนละ “ปาฏิหาริย์”

ความเข้าใจ หรือ ความเห็น ของคนนั้น มันผิดอยู่ จึงเรียกว่า “มิจนา-
 ทิฎฐิ” (มิจนา=ผิด, ทิฎฐิ=ความเห็น, ความเข้าใจ) คือ พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้นั้น
 อย่างหนึ่ง พระองค์ทรงสอนไว้ว่า ถ้าคนไหน “ไม่ทำสิ่งนั้นๆ—ไม่ทำอย่างนั้นๆ”
 ก็นับได้ว่า เป็นปาฏิหาริย์ หรือ นับเป็นความมหัศจรรย์ แต่คนไปหลงเข้าใจกลับ
 กันเสียกับคำสอนของพระพุทธเจ้า กลายเป็นว่า ถ้า “ทำสิ่งนั้นๆ—ทำอย่างนั้นๆ”
 ได้ นั่นแหละ นับว่า เป็นปาฏิหาริย์ หรือ นับเป็นความมหัศจรรย์

เช่น พระพุทธเจ้าทรงสอนเราว่า ปาฏิหาริย์ของพุทธศาสนา หรือ ปาฏิหาริย์
 ที่จริงสูงยิ่งนั้น ก็คือ พระพุทธเจ้าสอนเราไว้ว่า **อย่าเหาะ หรือ อย่าอยากเหาะ**
 (ตามที่ได้ห้ามพระโมคคัลลาน์กับพระปิณฑโฆถกาทวาช) **อย่าเล่นทายใจ หรือ**
อย่าเล่นดักใจ ดังนั้น เมื่อคนผู้ใดทำตามได้ คือ ไม่เหาะ ไม่อยากเหาะ ไม่ไปมัว
 เล่น หรือ ไม่เรียนดักทายใจคนนั้นคนนั้น นั่นแหละ ผู้ทำตามได้จริงๆ นั้น
 เป็นผู้ “ปาฏิหาริย์” เรียกเต็มๆว่า บรรลุ “อนุศาสน์ปาฏิหาริย์”

คือ ทำถูก ทำได้ตาม “คำสอน” (อนุศาสน์) ทำถูกต้อง ทำได้ตาม “ภานิต” (คำที่ได้กล่าวแล้ว) ของพระบรมศาสดา เช่นนั้นจึงเรียกว่า **“ปาฏิหาริย์”** แท้ๆ **ที่พูดถือว่า สำคัญ** เป็นปรากฏการณ์ที่แปลกประหลาด หรือ เป็นความมหัศจรรย์ยิ่งกว่า เหาะได้, ทายใจคนได้ เสียอีก

จะเห็นได้ว่า มันเข้าใจผิด **กลับกัน** คนละกลับเอาจริงๆ ไม่ใช่ผิดน้อยๆ ด้วย มัน “ผิด” ขนาด **ขึ้น “กลับกันเป็นตรงกันข้าม”** เอาเลยทีเดียว พระพุทธองค์ทรงปรามพุทธสาวกของท่าน **ไม่ให้เหาะ** ดังนี้ ผู้ไม่ยอมเหาะ ผู้ไม่หลงใหลในการเหาะ ไม่หลงเชิดชู ทุ่มใจ ได้จริงๆ จึงถือว่า เป็นผู้ “ปาฏิหาริย์” มิใช่ผู้ละเมิดไปเล่นเหาะ ไปอยากเหาะ แล้วเหาะได้ เป็นผู้ “ปาฏิหาริย์” เพราะ **ปาฏิหาริย์** อย่างเหาะนั้น มันคือ **เครื่องยานวิเศษ** คือ **“อิทธิปาฏิหาริย์”** ที่พระบรมศาสดาของพุทธตรัสออกจากพระโอษฐ์ โต้ๆ แท้ๆว่า **พระองค์อดีตเมื่อระอา เกลียด อิทธิปาฏิหาริย์** หรือ แม้จะ เล่นทายใจ ผักหักเล่นตักใจคน ก็เป็น **เครื่องยานวิเศษ** เป็น **“อาเทศนาปาฏิหาริย์”** แล้ว “หลง” กันว่า ผู้ทำได้ ทำเป็น และ ทำอวด เป็นผู้ “ปาฏิหาริย์” นั้น ผิดหมดเลย! ผู้ไม่ต้องไปเป็น ไม่ต้องไปทำ แม้ทำได้ทำเป็นมาก่อน ก็ต้องหยุดทำเอาเสียด้วย นั่นต่างหาก คือ มี **“ปาฏิหาริย์”** ที่ถูกรณณ ถูกศีลของพุทธศาสนาที่พระบรมศาสดาของพุทธ ตรัสว่า **พระองค์อดีต เมื่อระอา เกลียด อาเทศนาปาฏิหาริย์** ก็จึงทำความเข้าใจให้ดีๆ เกิด

พระพุทธองค์ตรัสไว้ ในพระสูตรต้น. ๗๗. สล. ซึ่งมีมากมายตั้ง ๑๐ กว่า พระสูตร กล้วนตรัสไว้ว่า **“แม่ขอนก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง”...นะ!** ภิกษุทั้งหลายเอ๋ย จงสังวร จงเว้นขาดให้ได้ เช่น...

“ภิกษุ **เว้นขาด**จากการขวนขวาย (คือ ไม่กระทำให้สิ่งเหล่านั้นเคียดขาด ในการจะพยายามให้เป็นให้มีให้ได้) เล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ ผู้เจริญ (“พระ” ผู้เก่งกาจ) บางจำพวก ฉันทโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้ว ยังขวนขวายเล่นการพนัน (คือ ยังไปมัวเสียเวลา ไปมัวพยายามอยู่กับเรื่องเล่นๆ เรื่องที่ไม่ใช่สาระ เป็นเรื่องเพียง “แข่งเก่ง” เป็นเรื่องเพียง “หาทางแสดงความชนะเขา”

พวกเพียรเพื่อ “เก่งกว่าเขา” เท่านั้น ซึ่งยังเป็นมานะกิเลสชั้นอภายมุข) อันเป็นที่
ตั้งแห่งความประมาท (ปมาทภูฏานา) เห็นปานนี้ คือ เล่นหมากรุก... (เป็นต้น) เล่นตวง
ทราย... เล่นเขียนทายกัน... เล่นทายใจ ฯลฯ แม้อ่อนก็เป็นศิลาของเธอ
ประการหนึ่ง ฯ”

ดังนั้น ถ้วนแล้วแต่เป็นข้อห้าม ให้เว้นขาด ให้ได้ (โดยเฉพาะผู้เป็นภิกษุ)
อย่าไปชวนชวาย อย่าไปพากเพียรพยายามจะเป็นจะเก่งกันเลย ผู้ไม่ชวนชวาย
ผู้เว้นขาดได้ คือ **ผู้บริสุทธิ์ศีล** ผู้เกิดปัญญาเห็นแจ้งหยุดได้ เลิกได้
เว้นขาดได้จริง เห็นแท้ด้วยปัญญาอันเข้าใจยิ่ง ไม่ไปแต่ต้องคลุกคลี ได้จริง จิต
อยู่เหนือมัน ไม่มีโลกะ ไม่มีโทสะจริง ผู้นั้นก็คือ **ผู้มี “ปาฏิหาริย์”**
เป็นผู้ปรากฏการณ์แปลกประหลาด เป็นความมหัศจรรย์

ใน เกวัญสูตร ๓๓. สล. ก็นั่นไว้ว่า “แม้อ่อนก็เรียกว่า อนุศาสน์-
ปาฏิหาริย์” ซึ่งความเต็ม ๆ กว่านี้ ก็ว่า ดังนี้ ...

“ภิกษุเว้นขาดจากการชวนชวายเล่นการพนัน อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
เช่น อย่างสมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยัง
ชวนชวายเล่นการพนัน อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเห็นปานนี้ คือ เล่น
หมากรุก... (เป็นต้น) เล่นตวงทราย... เล่นเขียนทายกัน... เล่นทายใจ ฯลฯ
แม้อ่อนก็เรียกว่า **อนุศาสน์ปาฏิหาริย์ ฯ”**

ดังนั้น เป็นต้น จึงทำความเข้าใจกันให้ดี ๆ จะเห็นได้ว่า พุทธศาสนิกชน
ทุกวันน ไม่เข้าใจ “ทฤษฎี” ที่เป็นพุทธกันแล้ว ยังเป็น “มัจฉาทฤษฎี” คือ เห็น
ยังไม่ถูกไม่ตรงกันอยู่มาก และ หลงผิดกลับตาลบ้ตรกันจนเมื่อได้ยินได้ฟัง
แม้ในคำในความที่กำลังอธิบายอยู่ขณะนั้น ก็อาจจะงง ๆ จะรู้สึกแปลก จะไม่เชื่อ
เอาด้วย ถ้าผู้ใดยึดถือเห็นยวนแน่น หรือ ผู้มอคตเอาமாக ๆ

จะขอยกตัวอย่างอีกบางข้อชัด ๆ ที่ พระบรมศาสดาทรงสอนไว้ดัง ๆ ว่า
“แม้อ่อนก็เป็นศิลาของเธอประการหนึ่ง” นะ ! ภิกษุทั้งหลายเอ๋ย จงเว้นขาดให้ได้

เช่น ในมหาศีล ข้อ ๗ จะขอกัดเอาเฉพาะ ข้อที่จะเห็นจะรู้กันได้ง่าย ๆ ชาติ ๆ พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ว่า ...

“ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยเตรัจฉานวิชชา เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก (ซึ่งหมายถึง “พระ” ที่โต้งๆดั่งๆ มีลูกศิษย์ลูกหามาก) ฉะนั้นโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพ โดยทางผิด ด้วยเตรัจฉานวิชชาเห็นปานนั้นคือ... รตนามนต์... ทำพิธีบูชาไฟ... ประยาดต่างๆ บ้ายยา ใส่ยารักษาโรคให้ผู้คนเขา ฯลฯ แม้เขื่อน ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง” เป็นต้น

ก็ดูเอาเถิด “รตนามนต์” ยัง พระบรมศาสดาห้ามไว้ สอนไว้ ออกแจ้งๆ โต้งๆว่า ให้ภิกษุสาวก เว้นขาดให้จงได้ อย่างกระทำให้เลย มันเป็นเตรัจฉานวิชชา แต่ภิกษุที่ประกาศตนว่า เป็นพุทธ ก็ยังทำกันอยู่ ละเมิดศีลกันอยู่อย่างไม่มีหระเลย

ในสมัยพุทธกาลก่อนโน้น มันก็มักกันออกเคลื่อนไหว ลัทธิเดียรถีย์อื่น ๆ ที่เขา “รตนามนต์” พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเห็นโทษ เห็นภัย จึงได้ทรงห้ามสาวกกระทำ ขนาดตั้งเป็น “ศีล” ให้สังวรระวังกันทีเดียว ให้หยุด ให้เลิก ในสมัยพุทธกาล ภิกษุสาวกของพุทธศาสนา จึงไม่มีใครทำ ไม่มีจารีต ไม่มีประเพณีอย่างนั้นในลัทธิพุทธ มีแต่ในลัทธิอื่น ๆ พระพุทธเจ้าไม่ให้พุทธศาสนิกแสวงบุญด้วยการกระทำเช่นนั้นๆ จึงได้ตั้งเป็น “ศีล” ห้ามไว้ทีเดียว แต่ปัจจุบันนี้ ก็หมุ่นกลับไปทำ “สัญญาณียัญญ์” (พิธีการที่ใช้น้ำเป็นสื่อ เป็นที่พึง) นั้นอีก เหมือนเดียรถีย์เยี่ยงในสมัยพุทธกาล จนบางคนอาจจะออกแปลกใจเอาเลยก็ได้ว่า นี่พูดอะไรกัน? มีที่ไหน? “พระ” ของพุทธศาสนา ไม่รตนามนต์! (ปัจจุบันเป็นดังนี้ จริงๆ)

และยังจะแปลกใจออกไปอีกถ้าเข้าใจไม่ได้ว่า ภิกษุใด “ไม่รตนามนต์” เว้นขาดจากการรตนามนต์ ได้นั้นแหละ ภิกษุนั้นเป็นผู้มี “ปาฏิหาริย์” แท้ๆ จริงๆ เป็น “พุทธปาฏิหาริย์” ถูกๆ ตรงๆ ไม่ใช่ “เดียรถีย์ปาฏิหาริย์” เอาด้วย และเป็น “ปาฏิหาริย์” แน่ๆ เพราะจะต้องต่อสู้กับการต่อต้านและออกอดอ่อนหนักมาก

อย่างนั้นคือ “ปาฏิหาริย์” ของพุทธศาสนา เรียกว่า **อนุศาสนี-ปาฏิหาริย์** แท้ๆ ที่เดียว คือ ประพฤติได้ตาม “คำสอน” (อนุศาสนี) ของพระบรมศาสดา เป็น “อริยกันตศีล” คือ ทั้งประพฤติบริสุทธบริบูรณ์ได้ ทั้งเข้าใจดีในโทษภัย ในผลประโยชน์แท้ๆ เว้นขาดจากสิ่งนั้นแล้วเป็นบุคคลอย่างไร ? คืออย่างไร ? เข้าใจเหตุรู้ผลจริงๆ ไม่งมงาย จึงเว้นขาด—ไม่กระทำได้อย่างสนิทใจ

คนทั่วไป**เห็น**กัน เข้าใจกันเพียงว่า ถ้าพระ “รัตนามนต์” ให้ แล้วเกิดรำเกิดรวย เกิดหายโรคหายภัย หรือ เกิดมีผลชะงัดพิลึก น่าอัศจรรย์ นั่นต่างหากคือ “ปาฏิหาริย์”

แต่พระพุทธเจ้า**เห็น** หรือ อริยบุคคล ที่เป็น พุทธศาสนิกชนอันมีสัมมาทิฐิแล้ว**เห็น**กลับกันไปเลยว่า พระที่ไม่รัตนามนต์เลย ไม่ละเมิดศีล ไม่ต่างทำตามคำสอนพระบรมศาสดาได้บริสุทธบริบูรณ์จริงๆ แม้แต่จะ “รด” เพื่อประโลมใจ ก็ไม่ทำ! นั่นเสียอีก เป็นผู้มี “ปาฏิหาริย์” เป็นอนุศาสนีปาฏิหาริย์

มันกลับตาลปัตรกันไหมล่ะ ?

ที่จริงของง่าย ๆ แท้ ๆ แต่ไม่ทำ กลับจะไปหาเรื่องทำของยาก ๆ ก็ การจะ “รัตนามนต์” ให้มันมีฤทธิ์ มีผลชะงัดส่งผลให้สำเร็จเป็นอะไรต่าง ๆ นั้นหนะ มันง่ายอยู่หรือ ? ที่จะทำนามนต์ให้มีฤทธิ์ ให้เกิดจังหวะที่สัมฤทธิ์ผล ให้มีความเป็นไปได้จริงๆ มันมีแต่หลอก ๆ ล่อ ๆ กันอยู่เท่านั้นเอง (คือ ไม่ได้จริง มากกว่าได้) มันเป็นที่พึ่งที่ไม่เกษมเลย แต่การจะ “ไม่รัตนามนต์” เลย เว้นขาดการกระทำที่เป็น **เดรัจฉานวิชขานเสีย** หยุต-เลิก-งดทำ ให้ได้ นั่นต่างหาก มันง่ายกว่า เป็นกองสองกอง แล้วทำไม ? ภิกษุสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงไม่ทำ !

ก็มีคำตอบชัด ๆ ใ้ว่า เพราะยังมี “มิจฉาทิฐิ” เพราะยังไม่เกิดปัญญา รู้เห็นเข้าใจแจ้ง (อวิชชา) เพราะยังไม่เกิด “ญาณ” ไม่เกิด “อริยัญญา” ว่า ความจริงมันคืออะไรกันแน่ การรัตนามนต์มันมีผลเสียผลดีอย่างไร ? ได้มากกว่าเสีย ? หรือ เสียมากกว่าได้ ? ไม่รู้จริงๆ ! หรือ แม้รู้แล้ว ก็ไม่มีฤทธิ์ พอละผนกระแสดความต้องการ ของชาวโลกก็เขาได้ ไม่มีความเก่ง ไม่มีญาณ

ไม่มี “ธรรมฤทธิ์” ไม่มีความเด็ดขาดที่ยังชีพอยู่ได้ โดย “ไม่รตน้ำมนต์” ยังต้องตามใจญาติโยม ยังต้องเอาใจญาติโยม ยังต้องเอาใจหมู่ที่ผิดแท้ ๆ อยู่ ภิกษุ นั้น ๆ ยังไม่มีอำนาจ ยังไม่มีฤทธิ์พอ ที่จะไม่ตามใจญาติโยมในเรื่องนี้ ยังไม่สามารถจะขัดเกลาศาสนาโยมได้ จึงเลิกไม่ได้ เว้นขาดไม่ได้ ต้องอนุโลมเขาอยู่ ยังไม่อาจหาญแกวักถ้ำเพียงพอ ก็ไม่ได้ชื่อว่า เป็นผู้มี “ปาฏิหาริย์” เพราะไม่มีฤทธิ์ ไม่มี ความเก่ง จนละ จนเลิกได้ นี้เอง คือ การไม่มี “ปาฏิหาริย์” ถ้าเลิกได้ และอยู่ได้ ยังชีพอยู่โดยไม่ต้องไปทำที่พึ่งอันไม่เกษม ให้ปวงชน แต่เราสามารถให้ “บุญญา” แก่ปวงชนได้ ดีกว่า เป็นที่พึ่งอันเกษมยิ่งกว่า จึงจะเรียกว่า “อริยบุคคล” เป็นผู้ “พุทธปาฏิหาริย์” (ความมหัศจรรย์ทางความรู้ยิ่ง)

ใน สุตตัน. ทีฆ. สล. “แก้วฏฐสูตร” พระพุทธองค์ก็ทรงยืนยันไว้เช่นกัน ว่า...

“ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพ (ไม่กระทำการสิ่งเหล่านี้เด็ดขาด ในการเป็นอยู่แห่งชีวิต) โดยทางผิด ด้วยไตรัจฉานวิชชา เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญ (“พระ” ผู้โต้งตัง หรือ พระผู้ใหญ่, พระเถระ) บางจำพวก ฉันทโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิด (ยังมีความเป็นอยู่อย่างผิด ๆ ไม่รู้ขอบเขตสมณสารูป ไม่รู้หน้าที่ฐานะ ไม่รู้การงานที่ถูกต้องของ “พระ” ที่เป็นพุทธสาวก) ด้วยไตรัจฉานวิชชาเห็นปานนี้ คือ.... รตน้ำมนต์... ทำพิธีบูชาไฟ... ประยูตต่าง ๆ... บ้ายยา ใสยา รักษาโรค ให้ผู้คนเขา ฯลฯ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่า อนุศาสน์ปาฏิหาริย์ ๆ

ดังนั้น เป็นต้น จึงทำความเข้าใจให้ดี ๆ แล้วจะเข้าใจ “พุทธปาฏิหาริย์” ได้ หรือ จะเป็นเรื่อง “ทำพิธีบูชาไฟ” นี้ ก็ตาม ถ้าอธิบายขึ้นมา ก็จะงง จะฉงน จะไม่อยากจะเชื่อขึ้นมาทีเดียวว่า พุทธศาสนาของเราทุกวันนี้ มัน นอก รัศ นอกรอยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพาทำ จนบางคนอาจจะอ่านคำอธิบายนี้แล้ว ก็จะคิดเลยเถิดไปว่า นี่จะมัลลัมมาลั้ง จาริต ประเพณี ที่เขายึด เขาถือกันมาตั้งแต่หลายร้อยหลายพันปีกันทำไม ? ไปโน่นที่เดียว

ก็ชอบออกไปเลยว่า ต้องล้ม ต้องล้างกันจริงๆ เพราะแม้แต่ในสมัยพุทธกาล ผู้คนมีความเจริญทางปัญญาน้อยกว่าทุกวันนี้แท้ๆ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ยังล้มล้าง จารัต ประเพณีพวกนี้ ยิ่งปัจจุบันสมัยนี้ คนมีความเจริญทางปัญญามากกว่า ดึกดำบรรพ์โน้นมาก ก็ยังต้องล้มต้องล้างกันแน่ๆ เรื่อง "ทำพิธีบูชาไฟ" (อัคคี-ยัญ) นี้ มีมาก่อนพระพุทธเจ้าอุบัติเสียอีก และมันก็มีครองโลกไปเรื่อย ๆ ในสมัยพุทธกาลโหดร้าย ทารุณ หรือ เสียหายมากกว่าทุกวันนี้ เพราะใช้เครื่องบูชา หรือ เครื่องจุดเครื่องเผาที่โง่งมมากกว่ากัน โดยหลงผิดกันขนาด ใช้คนที่ยังเป็น ๆ ทำพิธีบูชา จุดเผา ก็ทำ รองลงมาคือใช้ สัตว์ต่าง ๆ จุดเผาบูชา ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความป่าเถื่อน เข้มโหด รองลงมาเป็นระดับ ๆ ซึ่งทุกวันนี้ ก็ไม่มีกันแล้ว หรือ จะเหลืออยู่ก็อยู่น้อยเต็มที ในหมู่ชนที่ยังไม่เจริญทางสมองเพียงพอเท่านั้น แต่กระนั้น ก็ยังเผาทำลาย เสียหาย เอาอะไรต่ออะไรมาเผา มาจุดทิ้ง เป็นขี้เถ้าไปอีกอยู่จนได้อยุ่นั่นเอง ในหมู่ชนบางกลุ่มที่มปัญญาชั้นตอนหนึ่ง เช่น ยังเผาข้าวของอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ก็ม गयाทำลายวัตถุโดยเปล่าประโยชน์ จนปัญญาสูงขึ้นมาก ก็เลิกเผาข้าวของจริงๆ มาเผากระดาษที่ทำแทนข้าวของเครื่องใช้ ("กงเต็ก" เป็นต้น) แต่ก็ยัง คือง गयाกันอยุ่นั่นเอง แม้ที่สุดเผาไม้มัน เผาไขมัน เผาขผึ้ง (ที่คนไทยเรียกกันว่า "เทียน") เผาขี้เถ้า เผาเกลือ เผาแร่ (ที่คนไทยเรียกกันว่า "รูป") ก็ยัง गयाเปล่าตายกันไปเป็นอามิสบูชา ใน "ศีล" พระพุทธองค์ก็ห้ามไว้หมด ทำพิธีบูชาไฟด้วยสิ่งต่าง ๆ พวกนี้ (คือ พุทธศาสนา แท้ ๆ ถูก ๆ นั้น ไม่มีแม้แต่จุดรูป จุดเทียน บูชาด้วยไฟกันอย่างทุกวันนี้เลยจริงๆ) จากพระบาลีตรง ๆ ก็ เช่น ที่แปลกันไว้ว่า...ทำพิธีช้ดแกลบบูชาไฟ ...ทำพิธีช้ดรำบูชาไฟ ...ทำพิธีเดิมเนยบูชาไฟทำพิธีเดิมน้ำมันบูชาไฟ จะเห็นได้ว่า มันก็คือ หาเชื้อเพลิงมาเป็นส้อเผาให้เกิดไฟที่ทำปฏิกิริยาเผาไหม้อยู่ ใหม้เปลว มีควัน ใหม้แสงอะไรต่าง ๆ ที่แสดงการใช้ "ไฟ" เป็นส้ออยุ่นั่นเอง เดียวนี้พัฒนามาถึงขั้นใช้ "ไฟฟ้า" จุดตามกัน ทงวันทงคนไปเลย หรือ แม้แต่ทำพิธีเสก เบ้า บูชาไฟ คือ ใช้วัตถุที่จะเผาเป็นส้อเผาของน้อยที่สุด เหลือแต่ใช้ลมมีการเป่า การพ่นอะไรประกอบจงใจเข้าไปในพิธีการนั้นๆ พระพุทธองค์ก็ทรงตรัสสอนไว้ว่า ไม่ทำเสียได้ เลิกเสียได้ นั้นต่างหาก

เป็น “ปาฏิหาริย์” อ่านดูใน “เกวัญสูตร” สุตตัน. ทิม. สล. ละเอียดย ๆ เกิด

จงทำความเข้าใจใน “ปาฏิหาริย์” ที่เป็น สัมมาทิฏฐิ ให้ดี ๆ

แม้จะ เป็นหมอดู...เป็นหมอปლुकเสก...เป็นหมอผี...เป็นหมอลงเลขยันต์
 คุ่มกันบ้านเรือน ฯลฯ ต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นต้น ก็ล้วนเป็น “ศีล” ที่พระบรมศาสดา
 ทรงสอนไว้ว่า ให้เว้นขาด อย่าไปอุตริกระทำขึ้น แม้จะเคยทำก็ให้เลิก ให้หยุด
 ให้ได้ทั้งนี้ โดยเฉพาะผู้เป็น “พระ” หรือ เป็นภิกษุ

ความว่า “หมอดู” ก็คงจะเข้าใจได้ชัด ๆ แล้ว ก็อย่าทำ จงทำตนให้
 เป็นผู้มี “ปาฏิหาริย์” ให้ได้ ละเว้นเสีย ถ้ายังทำอยู่ หรือ ไม่ได้ทำ ก็
 อย่าไปหลงเลอะเข้า

ความว่า “หมอปლुकเสก” นี้ ผู้ยังเข้าใจไม่ได้ ยัง “มิจฉาทิฏฐิ” อยู่ ก็
 คง “ปลุกเสก” กันอยู่ออกขรมมเถ และ แลมชั้นชอบ หลงยกย่องยกยอ เป็น
 “ปาฏิหาริย์” กันอย่างกว้างขวางอยู่เอาด้วย

ภิกษุใดเป็นหมอ “ปลุกเสก” เป็นอาจารย์ “ปลุกเสก” ไม่ว่าจะปลุก
 เสก เครื่องราง ๆ ปลุกเสกพระเครื่อง ๆ ปลุกเสกพระพุทธรูปอะไรต่าง ๆ นั้น ล้วน
 แต่เป็นเรื่อง **ผิดศีล** ของผู้เป็นภิกษุในพุทธศาสนา (นอกจาก จะ “ปลุกเสก” คน ให้มี
 ศีล-สมาธิ มีปัญญา หรือ “ปลุกเสก” คนให้ลดโลภะ เลิกโทสะ สิ้นโมหะ เท่านั้นแหละ
 จึงจะเป็นการ “ปลุกเสก” ที่ไม่ผิดศีล) และ เป็นเรื่องไม่มี “อนุสาสนีปาฏิหาริย์”
 เอาเสียจริงๆ ซึ่งมันกลับกันกับความเห็นของชาวโลก ๆ เลยกที่เดียว จงเห็นให้
 ออกเถิด

ซึ่งแท้จริงแล้ว ผู้เว้นขาด การ “ปลุกเสก” ได้ ต่างหาก คือ ผู้
 บริสุทธศีล คือ ผู้มี “ปาฏิหาริย์” แท้ๆ “พระ” ของพุทธศาสนาแท้ๆ
 ต้องไม่ “ปลุกเสก” จึงจะเป็น “อนุสาสนีปาฏิหาริย์” อย่า
 เป็นผู้มี “ปาฏิหาริย์” ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า **อึดอัด เบื่อระอา กลียดขังเลย** จงทำ
 ตนให้เป็นผู้มี “ปาฏิหาริย์” อันเป็น สัมมาทิฏฐิ เถิด !

ความว่า “หมอดี” นี้ ก็หลงเป็น หลงทำกันอยู่แยะ สำหรับผู้ไม่รู้จริง
 ยัง “มิฉนาทิกฐิติ” อยู่ จงพยายามทำความเข้าใจให้เด็ด เรียนรู้ “ผี” ให้ออก
 “ผี” คือ สัตว์นรกที่แฝงอยู่ในจิตคน หรือคือ “อกุศลจิต” ของเราเอง นั้นเอง
 โดยแท้ที่สุด ถ้าจะเป็นหมอดี-ปราบผีแท้ๆ ผีโดยปรมาตถ์ลือถือ จงทำเกิด
 และ ควรทำ หรือ ต้องทำทีเดียว คือ ขมา “ผี” ในตัวเรา ให้ได้ถูกตัว
 ถูกตนแท้ๆ ให้ได้ก่อน แล้วจะไป “ซ” ผีให้คนอื่นๆ เห็นผี รู้จักผีของเขา
 ในตัวเขาบ้าง แต่ถ้าเป็น “หมอดี” แบบเดรัจฉานวิชา แบบไสยศาสตร์ลือถือ
 อย่าเลย !! เพราะมันเท่ากับเรากลายเป็นผีได้แต่ “ผีหลอก” ส่วนตัวเราแท้ๆ
 นั้นแหละยังเป็น “ผี” ทรายกาย เป็นผีแท้ๆ หนักหนาๆ เนื่องจากเราก็ไม่รู้จักผี แต่
 เรากลับไปหลอกเขาด้วย “ความไม่รู้จริง” ของเรานั้นแหละ จึงได้ชื่อว่า “เราคือผี”
 เพราะไปหลอกเขาอื่นว่า เราเป็น “หมอดี” หรือ ผู้ปราบผีแท้ๆ “ผี”
 ที่ปราบอยู่นั้นมันไม่จริง มันเป็นเพียงความคิด-ความสมมุติของเราเอง มันเป็น
 โมหะ เป็นอวิชชาอยู่แท้ๆ ยังเป็น “อตฺตา” เรายังหลง “สมมุติ” อยู่แท้ๆ จริงๆ ว่า
 สิ่งนั้นไม่จริงเป็นอย่างนั้นๆ อยู่ เมื่อเขามี “ผี” ที่เป็นรูปเป็นตัว ที่นอกไปจาก
 “จิต” ของตนเอง หรือ นอกไปจาก “จิต” ของคน ในร่าง
 ในกายที่ยังมีชีวิตเป็นๆ อยู่ (ปรกตฐิวักผี) มันก็เป็นโลกเรื่อนั้นๆ
 อยู่นั่นเอง การไม่เป็น “หมอดี” ในแบบไสยศาสตร์ แบบเดรัจฉานวิชา
 นี้ ให้ได้จริงๆ นั้นแหละ จึงจะเป็น “ปาฏิหาริย์” แท้ๆ ของพุทธ

ความว่า “หมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน” นี้ ก็ยังทำกันอยู่เกลื่อนกลาด
 ฟังภาษาเผิ่นๆ บางคนอาจจะไม่รู้จะทำอะไร? แต่ถ้าอธิบายกันชัดๆ “ลงเลขยันต์
 คุ้มกันบ้านเรือน” หรือ “คุ้มกัน” วัตถุอื่นๆ ใดๆ ก็เถอะ ภาษาเดยวัน เขาเรียก
 กันว่า “เจิม” ไรละ! นั่นแหละ คือ “ลงเลขยันต์” เจิมบ้านเรือน เจิมป้าย เจิมรถ
 เจิมเรือบิน ฯลฯ เจิมคุ้มกัน หรือ เจิมเป็นพิธีกรรม เป็นรูปแบบที่จะทำให้คนหลง
 หวัง หลงฝันว่า มีอิทธิฤทธิ์ มีสิ่งลึกลับ มีอำนาจประหลาดที่เป็นอีกสิ่งหนึ่ง นอก
 ตนนอกตัวของเรา มาคอยช่วย คอยบันดาล จึงยังเป็น “ไสยศาสตร์” อยู่ (ไสย=
 มีศคา, ยังไม่ชัดแจ้ง, ยังหลับไหลอยู่)

แท้จริงนั้น เราพึ่งตัวเราเอง เราพึ่งกรรม (การกระทำ, การงาน) ที่เป็น
 ของ ๆ ตน เมื่อผู้ใดยังเข้าใจไม่ได้ และ ทั้งยังละเว้น ยังเลิก “หลง” เลิกคิด
 เลิกยึด “เลิก” คือ ไม่ฟัง ไม่มี ไม่เอา ไม่เกี่ยว ยังไม่ได้ ก็ยังไม่มี “พุทธ-
 ปาฏิหาริย์” ถ้าผู้ใดหยุดเจิม เลิกลงเลขยันต์คุ้มกันนั้นได้ ก็เป็นพุทธสาวกที่
 บริสุทธิ์ ศด เป็นผู้ไม่เลียงชีพโดยทางผิดด้วยเครื่องงานวิชาได้แล้ว ก็เป็นผู้
 “ปาฏิหาริย์” โดยแท้จริงชั้นทิฏฐุชุกรมทีเดียว คือ เห็นถูกแท้ และ การกระทำ
 ก็ถูกแท้ตรงกัน จริงๆ ด้วย เป็น “บุญ” (กิริยาวัตถุ) สูง “บุญ” มาก ระดับปลายแน่ !

จะเห็นได้ว่า ศาสนาพุทธ ทุกวันนี้ยัง “มิจนาทิฏฐิ” กันเคลื่อนกล่นอยู่
 แค่นี้ ? มันเข้าใจ หรือ เห็นกันคนละความเห็นจริงๆ กลับตาลบับตรกัน
 เป็นตรงกันข้ามทีเดียว จนบางคนอ่านมาถึงแค่นี้แล้ว จะเชื่อไม่ไหว
 หรือ ไม่อยากจะเชื่อเลยจริงๆ จะเป็นไปได้ยังไง ในเมื่อพุทธศาสนาในเมืองไทย
 ไม่ได้เป็นอย่างที่เขียน ที่อธิบายนี้เลย มีแต่ละเมียดคิด มีแต่ “ปาฏิหาริย์”
 เครื่องงานวิชา หรือ “ปาฏิหาริย์” ไสยศาสตร์กันอยู่ทั้งนี้เคลื่อนกล่น

ก็จริง ! พุทธศาสนาในเมืองไทยปัจจุบันนี้ เป็นเช่นนั้นจริงๆ
 ถ้าผู้ใดเห็นได้ เข้าใจได้ ก็จงสังวรระวังเถิด หยุด ! กันเสียที เลิก !
 กันเสียที ศาสนาพุทธเหลือความแท้ เหลือความบริสุทธิ์อยู่แค่นี้ ?
 จงตื่นขึ้นเถิด ! อย่ามัวมโขงอยู่เลย ต้องมาช่วยกัน โดยเฉพาะทำ
 ที่ตนให้ได้ก่อน เลิกละ เว้นขาด ตามศีล ตามคำสอน (อนุศาสน์)
 ของพระบรมศาสดาให้ได้ ทำ “อนุศาสน์ปาฏิหาริย์” ให้เป็นให้มี
 ให้ได้ เพราะเดี๋ยวนี้ “ศีลลิกขา” นั้นกล่าวได้เลยว่า ไม่มีกันแล้ว อย่าไป
 พูดถึง “สมาธิ” ถึง “ปัญญา” กันเลย บ่วยการเปล่า ! เพราะเบื้องต้นก็ยัง
 “ไม่มี” และอย่าพูดไปถึงขั้นว่า ยัง “ไม่งาม” เลย ! ก็แค่นี้ ก็ยังไม่มี ! แล้ว
 จะเอาอะไร “งาม” ! ศาสนาจึงเสื่อมโทรม มีแต่เครื่องงานวิชา มีแต่
 ไสยศาสตร์กันเป็นพื้น ทั้งๆที่พากันยืนยันว่า ตัวเราคือ “พุทธ” แต่
 ความรู้ หรือ วิชา ที่เป็น ที่มี ที่ใช้กันอยู่นี้ หาใช่ “พุทธวิชา” ไม่

เป็น “**ตรัจฉานวิยชา**” อยู่แท้ ๆ เกือบสิ้นเชิง โดย “**ธัจธรรม**”

“**ปาฏิหาริย์**” ที่พระพุทธเจ้าของเรา สรรเสริญ ไม่ขยะแยง ไม่เกลียดชัง นั้น จึงดูจะไม่น่าดึงดูดใจ “คน” เลย จริง ๆ มันย่อมทวนกระแส หรือ มันจะกลัดปัดกันเสมอกับความรู้สึกของคนโลก ๆ (ปฏิโสศ) โดยแท้จริง ดังนี้เอง

“**โลกุตระ**” คือ มันไม่กำหนดใคร่ ตัด ยึด ดึงเหนี่ยว เอาจริง ๆ แต่จะ “**ยอดรู้**” และ “**ยอดขัง**” ใจของพระอรียเจ้าแน่ ๆ เมื่อผู้นั้นมีญาณตกกระแส—เข้ากระแสโลกุตระแท้จริงแล้ว มันยังจะเห็นแท้ เห็นจริง มันยังจะสว่างไสว มันยังจะทะลุปรุโปร่ง

แม้ความเห็นแจ้งชัดที่จะเห็นชัดยิ่งขึ้นว่า “**ปาฏิหาริย์**” ของพุทธนั้น ก็คือ ความมี “**ศีล**” บริสุทธิ์จริง ๆ มี “**จิต**” (สมาธิ) อันเป็นได้แท้ วาง—ว่างเบาสบาย ไม่คิด ไม่สงสัยแล้วจริง ๆ และ เต็มไปด้วย “**ปัญญา**” อันเข้าใจอยู่ อันรู้อยู่ สันสงสัยจริง ๆ

ดังนั้น แม้พระบรมศาสดาจะตรัสไว้ว่า....

“**เธอเว้นขาดจากการซื้อขาย**” หากภิกษุใด เว้นขาดได้ เลิกซื้อเลิกขายได้โดยจริง ก็เป็น “**ปาฏิหาริย์**” จริง ๆ จะเข้าใจซึ่งได้จริงๆ ว่า มันเป็น “**ปาฏิหาริย์**” อย่างไร ? เพราะคนมันเป็นไม่ได้ง่าย ๆ หรือ ! (แม้จะบวชเป็น “**พระ**” แล้ว ก็ยังเลิกยาก ตัดขาดได้ยากอยู่นั่นเอง)

“**เธอเว้นขาดจากการรับทอง (ธนบัตร เป็นต้น ซึ่งเป็นของราคาสูง) และ รับเงิน (เหรียญ, สตางค์ เป็นต้น ซึ่งเป็นราคาของ)**” ก็เป็น “**ปาฏิหาริย์**” จริง ๆ ถ้าทำได้จริง บริสุทธิ์นอก บริสุทธิ์ใน ไม่มีค้างพร้อยทั้งนอกในจริงๆ เพราะคนมันเป็นไม่ได้ง่าย ๆ หรือ ! ยิ่งทำได้เป็นได้ และผู้ทำได้นั้น ก็เป็นอยู่สบายจริงๆ ด้วย จึงยังเป็น “**ปาฏิหาริย์**” แท้ ๆ

“**เธอฉันหนเดียว ไม่ฉันในเวลา ‘วิกาล’ (หมายความว่า ไม่ฉันเล่น ไม่ฉันจุกจิบ ไม่ฉันอื่นอีกจากมื้อจากครั้งที่ได้กำหนด) ไม่ฉันในราตรี (ไม่ฉันกลางคืนอย่าไปแปล ‘วิกาล’ เป็น ‘กลางคืน’ ซ้ำกับ ‘ราตรี’ ละ !)**” ก็เป็น “**ปาฏิหาริย์**” จริง ๆ

ถ้าทำได้จริง และ บริบูรณ์ทั้งทางกายนอก บริบูรณ์ทั้งทางในใจอยู่

..... ฯลฯ.....

จะเข้าใจไปตลอดแม้ว่า.....

“เธอละคำเพื่อเจ้า....” ก็เป็น “ปาฏิหาริย์” จริงๆ ถ้าทำได้จริง

“เธอเว้นขาดเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน....” ก็เป็น “ปาฏิหาริย์”

จริงๆ ถ้าทำได้จริง

“เธอละการลักทรัพย์....”

“เธอละการฆ่าสัตว์....” ก็เป็น “ปาฏิหาริย์” จริงๆ ทั้งนั้น ถ้าทำ

ได้จริง

“ปาฏิหาริย์” ที่พระบรมศาสดาของพุทธศาสนาทรงสอนไว้ จึงต้องหยั่ง
ให้ “เห็นดี” ให้ถึงธรรม ถึงจุด “ดี” ที่แท้ให้ได้ เข้าใจใน “กุศลธรรม-อกุศล
ธรรม” ของ “กรรม” หรือ ของการกระทำ กับ การละเลิก ให้ถึงแท้ชัดๆ

ธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงจะลงร่องลงช่องเป็น “เอโก ธัมโม”
เป็นเรื่องเดียวร้อยเดียวกัน ไม่ขัดกัน ไม่ยื้อแย่งตนเอง และ จะเข้าใจจริงๆ ว่า
มันเป็น “ปาฏิหาริย์” จริงๆ ทั้งเป็น “อนุศาสน์ปาฏิหาริย์” แท้ๆ ด้วย

ที่เห็นง่ายที่สุด ในขณะนั้นก็คือ ผู้ปฏิบัติ “ศีล” บริสุทธ์-บริบูรณ์ได้นั้นแล
คือ “ปาฏิหาริย์” เป็น “อนุศาสน์ปาฏิหาริย์” กันแท้ๆ จริงๆ “อนุศาสน์”
อื่นๆ นอกนั้นยังมีอีก ยิ่งเป็น “ปาฏิหาริย์” ที่ยากยิ่งขึ้น ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น ก็
ยังมีมากมาย 84,000 พระธรรมชั้นที่เดียว ซึ่งผู้ทำได้จริง ก็จะเป็น “อนุศาสน์-
ปาฏิหาริย์” กันอีกขนาดไหนๆ ก็เป็นเรื่องจริง ดีจริง ประเสริฐจริง เป็น
ประโยชน์ตน-ประโยชน์ท่าน ยิ่งกว่า อธิปาฏิหาริย์-อาเทศนาปาฏิหาริย์ ที่เป็น
เดรัจฉานวิชา ออกนอກหน้าในโลก ในสังคมมนุษย์จริงๆ

ที่ได้อธิบายเลยออกไป จนกินแถมถึงอธิปาฏิหาริย์-อาเทศนาปาฏิหาริย์
(แบบไม่ใช่พุทธ) นี้ ก็เพราะมันเกี่ยวกับ “เจโตปริย” คือ “ความรอบของจิต”

ซึ่งจะต้อง “กำหนดรู้” (สัญญา) ซึ่งขอบเขตที่หมาย (สัญญา) เน้นเอาเนื้อ ๆ ส่วนเป็นสาระแท้ เป็นส่วนสำคัญของพุทธ (สัญญา) ให้ผู้หลงเข้าใจเลยเถิด ผู้ไม่รู้ความรอบที่ขอบเขตแห่งพุทธ จะได้เข้าใจในขอบเขตของพุทธ **จะได้ไม่ไปแสวงบุญ หรือ แสวงเอา “ความเก่ง, ความดี” (บุญ) ที่นอกขอบเขตของพุทธ**

“การไม่แสวงบุญนอกขอบเขตของพุทธ” นั้น หมายเอาให้รู้ความเก่ง-ความดีของพุทธแท้ ให้ได้อย่างเนื่อง

“การไม่แสวงบุญนอกขอบเขตของพุทธ” ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้นั้น จงอย่าเข้าใจผิด ๆ โดยไปหลงตน ๆ เจริญ ๆ หมายเอาว่า พระพุทธเจ้าเป็นคนใจแคบ ห้ามไปทำทาน ทำบุญกับคนนอกศาสนาเป็นอันขาด ถ้าขึ้นใจคิดตน ๆ อย่างนั้น มันเป็นการ “ดูหมิ่น” พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และ พระกรุณาธิคุณ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างจัง และที่แท้ ก็คือ คนผู้นั้นเข้าใจภาษาที่อธิบายธรรมไม่ออกด้วย ลองอ่านย้อนใหม่ดูอีกทีก็ได้ว่า “บุญ” หมายความว่าอะไร ? และ “การไม่แสวงบุญนอกขอบเขตของพุทธ” นั้น แท้ที่จริง “การแสวงหา” มันหมายเอาอะไร ? “นอกขอบเขต” มันหมายความว่าไป ?

จึงจะต้องรู้ว่า “พุทธ” นี้กำหนดคุณธรรม (พุทธคุณ) ไว้แค่ไหน ๆ แท้จริงแล้ว พระพุทธองค์ท่านเพียงเน้นเอา (สำคัญมันหมาย) เรื่อง **ความเป็นอยู่ธรรมดา ๆ** ที่มีปัญญา (ไม่เอาเปรียบอย่างซื้อสัตย์) ช่วยตนให้อยู่กับโลกเขาอย่างสบาย ๆ (ชนิดไม่ตาม “ใจ” ตน) อย่างมีประโยชน์ด้วย มีการมีงาน (มี “กรรม” คือ สัมมากัมมันตะ) มีใจงอมืองอเท้า และเป็นผู้เสียสละสุดขยอ เป็นผู้อยู่กับ “ทุกข์” ในการเป็นอยู่ของชีวิตปกติธรรมดา ชนิดที่ผู้อื่นเขาทนไม่ได้ เขาจะทุกข์ เมื่อเขาขาดสิ่งที่เขาปรารถนา อยากได้ เขาจะทุกข์ เมื่อเขาต้องเจอต้องประสบกับสิ่งที่เขาไม่ปรารถนา ไม่อยากได้ แต่ “ผู้บรรลุนิพพาน” นั้นจะไม่ทุกข์เลย เพราะไม่ต้องอยากได้สิ่งใด และ ไม่ทุกข์เลย

เมื่อต้องประสพกับสิ่งที่ทนได้ยาก ทนได้โดยลำบาก ก็

ตาม ดั่ง^๕ เป็นเป้าหมาย เป็นจุดสำคัญ เป็น “พุทธคุณ” จึงประจักษ์ “พุทธ-
คุณ” อย่าง^๕ ลง^๕ ที่ตนเกิด จึง “พุทธภิเษก” คุณธรรมอย่าง^๕ ใส่^๕ ตน และ คนอื่นๆ
ให้ได้^๕ เเทอญ อย่าไปหลง^๕ มัว^๕ เมา^๕ อยู่กับ “ไสยภิเษก” กัน^๕ นั้ก^๕ เลข แล้ว^๕
พากัน^๕ เบี้ยว^๕ วาลี่ เอา “ไสยภิเษก” (แท้^๕) มาเรียก^๕ ขาน^๕ ว่า
“พุทธภิเษก” หลอก^๕ ผู้หลอก^๕ คนให้^๕ หลง^๕ มงาย^๕ เมา^๕ มากัน เป็น^๕ นรก^๕ ใส่^๕ ตัว^๕ เอง
กัน^๕ ไป^๕ ทำ^๕ ไหม ?

การจะทนต่อความยาก ความลำบากในโลกได้ ก็ต้องเกิด “ญาณ” เกิด
ปัญญา^๕ รู้^๕ แจ่ม^๕ ใน^๕ ใจ^๕ แท้^๕ จริง^๕ ๆ เป็น^๕ สภาพ^๕ ไม่^๕ ลืบทัว^๕ ลืบทน นั้น^๕ เอง ซึ่ง^๕ ต้อง^๕ ทำ^๕ ให้
“จิต” เกิด^๕ วิชา^๕ ะ^๕ จริง^๕ ๆ ก็^๕ จะ^๕ ไป^๕ สู^๕ “อนัตตา” จริง พร้อม^๕ ทั้ง^๕ รู้^๕ จัก
“จิต” ตัว^๕ ที่^๕ จะ^๕ เป็น^๕ “อุปกิเลส” ที่^๕ จะ^๕ มี^๕ มา^๕ นะ^๕ ตลบ^๕ หลั่ง^๕ ดี^๕ ชั่ว^๕ อย่าง
สำคัญ^๕ อี^๕ ก^๕ ได้ ถูก^๕ ตน^๕ ถูก^๕ ตัว^๕ แท้^๕ ๆ ของ “จิต” ตน^๕ ด้วย จิต^๕ หยุ^๕ ดย^๕ คม^๕ น^๕ ถ้อม^๕ น^๕
จริง^๕ ๆ ต่อ^๕ สิ่ง^๕ ที่^๕ สัม^๕ ผัส^๕ อยู่^๕ นั้น^๕ ๆ เข้า^๕ ใจ^๕ ใน^๕ เหตุ^๕ ใน^๕ ผล^๕ ถึง^๕ การ^๕ เกิด^๕ ของ^๕ ความ^๕ ยาก^๕ ความ^๕ ลำ^๕ บาก
นั้น^๕ ๆ ตั^๕ ว่า มี^๕ เหตุ^๕ อย่าง^๕ ไ^๕ ? บั^๕ จัย^๕ อย่าง^๕ ไ^๕ ? (เหตุ^๕ บั^๕ จโย มหา^๕ บั^๕ ฐฐาน) และ^๕ เรา^๕ จะ
ทน^๕ ลำ^๕ บาก^๕ อยู่^๕ กับ^๕ กรรม^๕ นั้น^๕ หรือ กับ^๕ “งาน” นั้น^๕ ๆ อยู่ ก็^๕ เพราะ^๕ เห็น^๕ จริง^๕ อย่าง^๕ ชัด^๕ แจ่ม^๕ อยู่
แท้^๕ ๆ ว่า มัน^๕ เป็น^๕ “กุศล^๕ กรรม” เป็น^๕ ของ^๕ ดี เป็น^๕ เรื่อง^๕ ที่^๕ ควร^๕ ทำ^๕ อยู่ หรือ มัน^๕ ดี
มากกว่า^๕ เสีย จึง^๕ อยู่^๕ กับ^๕ งาน^๕ นั้น^๕ ทำ^๕ กรรม^๕ นั้น^๕ อยู่ หรือ ทน^๕ ต่อ^๕ ความ^๕ ลำ^๕ บาก^๕ นั้น^๕
ได้^๕ อย่าง^๕ เสวย^๕ ใจ เบิก^๕บาน^๕ ใจ ไม่^๕ ท้อ^๕ แท้^๕ อะไร เห็น^๕ อย^๕ นั้ก^๕ เรา^๕ ก็^๕ จะ^๕ หยุ^๕ ด ! ไม่^๕ มี^๕ ใคร
มา^๕ เป็น^๕ นาย หรือ มา^๕ เป็น^๕ เจ้า^๕ เรา^๕ ได้ ! ถ้า^๕ ยัง^๕ ไม่^๕ เห็น^๕ อย^๕ พอท^๕ น^๕ ได้^๕ อยู่ เรา^๕ ก็^๕ จะ^๕ ทำ^๕ อยู่
ไม่^๕ หา^๕ เรื่อง^๕ ชี้^๕ เกีย^๕ จ หลบ^๕ เลีย^๕ ง โธ^๕ ตน^๕ เอง งาน^๕ หนั^๕ ก^๕ ก็^๕ เอา งาน^๕ เบาท
ก็^๕ สู^๕ ขยั^๕ น หมั่น^๕ เพียร ก็^๕ ไม่^๕ ไช้^๕ ความ^๕ เลา หรือ ความ^๕ เสีย^๕ หาย^๕ อย^๕ ไร^๕ เลย^๕ ใน^๕ โลก ใน
การ^๕ ที่^๕ คน^๕ จะ^๕ สร้าง^๕ กุศล^๕ กรรม^๕ อยู่^๕ เสมอ^๕ ๆ เนือง^๕ ๆ ดั่ง^๕ นี้ มี^๕ ไช้^๕ หรือ^๕ ? !

และ^๕ อี^๕ ก^๕ หนึ่ง ใน^๕ ขณะ^๕ ใด^๕ ที่^๕ เรา “ต้อง^๕ ทน^๕ ต่อ^๕ ความ^๕ ยาก^๕ ความ^๕ ลำ^๕ บาก^๕ นั้น^๕ ๆ”

นั่นแหละคือ เรากำลังได้เพิ่ม “อิทธิวิธี” อยู่ที่เดียว “จิต” มันก็จะหาทางลดความ
 ลำบากอยู่อย่างอัตโนมัติ และ “รูปันธ์” ก็จะก่อรูปขึ้นมาสู่กับความลำบากนั้นอยู่
 อย่างอัตโนมัติด้วย เราจะเก่งขึ้นจริงๆ จะสู้ทนได้แก่วักล่าและสหายชน จะได้
 ๕ **ทงปัญญา** ที่ เป็น ความ เข้าใจลึกซึ้งขึ้นจริง หากผู้นั้นมี “ธรรมวิชัย” ไปพร้อมๆ เสมอ
 กับ “การงาน” (กรรม) นั้นๆ ทาง “เจโต” หรือ **ความเก่งทางจิต** ก็จะเก่ง
 ๕ ขึ้นด้วยอย่างแท้จริง มันจะทำงานลงตัวจริงมีตัวจริง ยากจะกลายเป็นง่าย ไม่น่า
 ๕ ทนได้ ก็จะกลายเป็นง่ายสบายจนคนต้องแปลกใจจริงๆ (เพราะมิใช่เพียง “คิดคะเน”
 ๕ แต่ “ทำ” จริงนั่นเอง) ผู้ประพฤติจริง ใช้สติปัญญาจริง มีธรรมวิชัยจริงเท่านั้น
 ๕ จึงจะรู้ชัดเข้าใจชัดในผลได้จริงๆ จึงเป็น “ประโยชน์ตน” โดยตรงแท้ และ “เป็น
 ๕ ประโยชน์แกผู้อื่น” ด้วย ถ้าเราแยกออกเห็นชัดได้ตรงกับพระพุทธรูปที่ตรัสไว้ว่า
 ๕ “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงตั้งตนในความลำบากเถิด กุศลธรรมจะเจริญ
 ๕ ยิ่งๆ” (จาก เทวทหสูตร มัชฌิม. อ.ปริ. ข้อ ๑๕ สุตตันตปิฎก) **“โลกุตตร-**
๕ ธรรม” ที่แท้จริงนั้น มิใช่ธรรมะ “มั่งง่าย” หรือ “ฉาบฉวย” เลย
 ๕ โดยเฉพาะ มิใช่เป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน และหรือ ไม่ใช่เป็นไปเพื่อการสั่งสม
 ๕ กองกิเลสเอาวัดเอาเปรียบเห็นแก่ตัวแน่ๆ แต่กลับจะเสี่ยสละจริงๆ

นักทบทวน หรือ อ่านทบทวนทำความเข้าใจให้ละเอียดดูดีๆเถิด ทั้ง “อิทธิ-
 ๕ วิธี” ทั้ง “โสตทิพย์” และ ทั้ง “เจโตปริยญาณ” นั้น มันเป็น สมังคีธรรม หมายถึง
 ๕ ความว่า เป็นสภาพที่เกี่ยวโยงร่วมกัน สัมพันธ์กัน สืบเนื่องกันอยู่ มีทั้งลักษณะเป็นตัว
 ๕ เองชัดๆ และ มีทั้งลักษณะเป็นอันอันรวมอยู่แยกไม่ออก ในทั้งสภาพ หยาบ-กลาง
 ๕ -ละเอียด กล่าวคือ มีเนื้อหาได้เรียงแล่นลึก สุขุม ประณีตเข้ามาหาความลึกซึ้ง ช้อน
 ๕ ช้อน ละเอียดสุด เป็นขั้นตอน เป็นชั้นเชิง ทำงานรับช่วงสอดแทรกเหลื่อม
 ๕ เลื่อนเข้าหากันและกันอยู่ที่เดียว มีทั้งภายนอก-ภายใน ขึ้นปร่มัตถันนั้นจะถึง “จิต”
 ๕ เสมอ แต่ก็มี การเกี่ยวพันกับส่วนที่เป็นภายนอกมากน้อยเป็นขั้นต้น-ท่ามกลาง-
 ๕ ปลาย ให้พิจารณาเห็นให้ได้เสมอๆ แม้ “จิตในจิต” เองแล้ว ก็ยังมี
 ๕ **หยาบ-กลาง-ละเอียด** ในจิตเองอีก มากมายหลายกลมเหลื่อเกิน

การเรียน “รู” ให้ “รูรอบ” นั้น จึงมิใช่เรื่องง่าย ๆ เลย ข้อสำคัญนี้
 ทุกขั้นตอนของแต่ละรอบ จะต้องรู้ขอบเขต รูเข้าหมาย ต้น-กลาง-ปลายของ
 ขอบเขตนั้น ๆ ที่เราหมายเอาให้ได้ นอกเหนือจากนั้น ต้องอย่ายึดมั่นถือมั่นเป็น
 อื่นขาด ให้เอาจริงอยู่เพียงกับ “ขอบเขต” ที่สำคัญ อันเราได้กำหนดหมาย
 ว่า นี่แหละต้องให้ “มัน” ต้องให้ “กงที่” ต้องให้ “เด็ดขาดเที่ยงเป็น
 โลกุตตระ” (คือ ฟุ้งไปทิศเดียวแล้วไม่มีเวียนกลับ) ให้ได้อย่างพื้นสงสัจจริง ๆ
 เนื่อ ความหมายของคำว่า เที่ยง หรือ ยึดอย่าง “นิยต”
 มิใช่เที่ยงอย่าง “นิจจ” และ มิใช่ยึดอย่างโมหะที่
 เรียกว่า “อภินิเวสาเย”) รอบต่อ ๆ ไป เราก็จะรู้เลื่อนหล่อมเชื่อมต่อ
 ประสานกันอยู่เสมอเองแหละ ไม่ตัดตอนลงเบาะ ๆ ไปเสียทีเดียวหรอก ! มัน
 ซ้อน ๆ ซ้อน ๆ อยู่อย่างนั้น ๆ แหละ และก็จะมิซ้อนตอนที่ห่างจนนับได้ว่า “ขาดรอบ”
 หรือ “พันรอบ” ซ้ำกันและกันแล้ว ในส่วนที่เราจะฟังรูเอง จริง ๆ

พอมาถึงตรงนี้ ก็ใครจะขอยืนยันย้ายอื่น แบ่งขั้นตอนให้กระจะชัดกันอีกที่
 จากของจริงให้ดูซิ เช่นว่า

๑. “อิทธิวิธ” นั้น ก็คือ การมีกัฏฐิให้แก่ หรือ หักทำให้ได้ให้เป็น
 ให้เข้าใจใน “วิธ” และ “วิธ” ต่างๆ อย่างชัดแท้ แบ่งอย่างหยาบๆ ว่า เรื่องนอก
 ให้รูนอก ในให้รูใน มากมายให้รูมากมาย ลดลงให้รูลดลง มากจนให้รูมากจน
 หนึ่งเดียวให้รูหนึ่งเดียว ไม่มีเลยให้รูไม่มีเลย และทำให้เป็นตงแต่วิชงาย ๆ
 กับ เหตุปัจจัยง่าย ๆ โกลัตัวไปก่อน อะไครควรก่อนให้รูก่อน อะไครควรหลังให้รูหลัง
 อะไริเป็นเหลี่ยมอย่างไร ให้รูในเหลี่ยมนั้น ๆ อย่างน้อยที่สุด ก็ควรจะทำในเรื่อง
 หยาบๆ ใหญ่ๆ โกลัตัวให้ได้กันก่อน รูให้ชัดเข้าใจให้จริงก่อน เป็นสัมมาทิฏฐิ แล้ว
 ก็ทำให้ได้ หรือ อันไหนเรื่องไหนทำได้แล้ว ก็รูตามความจริงให้เป็นสัมมาทิฏฐิ
 ให้ได้ว่า อย่างนั้นนั้นเป็นขั้นต้น ขนกลาง ขนปลาย อย่างง่าย ๆ อันใดทำได้
 แล้วก็ให้ “รูแล้ว” แล้วอย่าหลง “หยุด” อยู่แก่นั้น ให้หา “ขั้นตอน” ที่
 หยาบใหญ่ขั้นใหม่ของเราต่อไปอีก อันก็คือ ความละเอียดขั้นสูงขนนั้นเองแหละ
 ถ้าเทียบกับความหยาบใหญ่ขั้นเก่าขั้นก่อน คือ ได้ “รู” กันถูกต้องชัดแท้

หรือ นับเอาว่า "อิทธิวิธี" นั้น ก็คือ คำสั่งละ "มิจฉาทิฏฐิ" นั้นเอง

๒. "โสตทิพย" นั้น ก็คือ การรู้ความข้อน การเข้าใจในสภาพเชิงซ้อน ที่สืบทอด และ เหลื่อมซ้ำอยู่กับใหม่บ้าง กับเก่าบ้าง รูปรูปร่าง-รูปร่าง รูปร่าง จากหยาบสู่ละเอียดย หรือ ละเอียดสู่หยาบทั้งหลาย รู้เหตุใกล้ รู้เหตุไกลที่แน่นอนเป็นจริง รู้นั้น รู้ลึก รู้หนา รูปร่าง รู้แง่ รู้เงื่อนไขสลับซับซ้อนตามที่เป็นจริง ใหญ่ ๆ หยาบ ๆ เป็นเรื่องใกล้กันอย่างไร ? ใหญ่ ๆ หยาบ ๆ เป็นเรื่องไกลกันอย่างไร ? ละเอียดสุขุม เป็นเรื่องใกล้กันอย่างไร ? ละเอียดสุขุม แต่เป็นเรื่องไกลกันอย่างไร ? ใหญ่ ๆ แต่เป็นเรื่องละเอียด และเป็นเรื่องยากขึ้นอย่างไร ? ละเอียด แต่เป็นเรื่องใหญ่ และเป็นเรื่องง่ายขึ้นอย่างไร ? ใหญ่ ๆ แต่เป็นเรื่องง่าย และเป็นเรื่องเล็กน้อย ใหญ่ ๆ แต่เป็นเรื่องเล็ก ๆ และ เป็นเรื่องง่ายขึ้นอย่างไร ? ฯลฯ ส่วนใดสิ่งใดสำคัญมากกว่า ควรทำให้แก่ตนก่อนกว่า แม้จะเรียกว่า หยาบ เรียกว่า ละเอียด ก็ตาม ก็ควรรู้ระดับ รู้ชัดรู้ขอบ รู้ความควรจะทำต่อ ทำก่อน หรือ ทำไว้ก่อน ไว้ทำที่หลัง เข้าใจในสภาวะ "แตกต่างกัน" กันชัดซึ้ง ละเอียดตลอดลึกซึ้งจน ได้เข้าไปหาปรมาตตถึงขั้น คือ เข้าไปหมายเอาแต่เรื่องของจิต - เจตสิก - รูปจิต-อรุพจิต มากขึ้น ให้ใกล้ขึ้นๆ ซึ่งมีการละ ล้าง จางกลาย ได้ถูกตัว ลดตนได้จริงๆ

หรือ นับเอาว่า "โสตทิพย" นั้น ก็คือ คำสั่งละ "สัฏกายทิฏฐิ" นั้นเอง

๓. "เจโตปริยญาณ" นั้น ก็คือ การรู้แท้ใน "จิต" จริงๆ ถ้วนรอบซัด เจน มากเหลื่อมมากกลม สืบต่อละเอียด มาจากภายนอก เข้ามาหาภายใน ตามระดับตามขั้นแห่งความแก่ และ รู้ละเอียดแก่เยี่ยมประณีตสุขุมในจิตภายใน ลึกซึ้งสืบต่อเข้าไปเรื่อยๆ ตามภูมิ จนเป็นที่สุดแห่งที่สุดยิ่ง จนรู้แน่แท้แม้ในจิตวิมุตต จิตนิพพานนั่นทีเดียว ที่สุด แม้แต่จิต "อวิมุตต" ของพระอรหันต์ อันเป็นอนันันต์ดัง ของอนิจจัง ก็จะได้รู้ได้โดยไม่สงสัยเลย (พ้นวิจิกิจฉา) เพราะเป็นผู้หยั่งถึงสภาวะแท้

มีความเป็นไปในจิตตนเองแล้วจริง เป็นการ “รู” อย่าง **กินรอบ** เข้าไปถึง “ความเป็น” ของจิตจริง แม้จะเพียงเพียง “ได้รู” ได้สัมผัสความเป็นรอบ-ความเป็นจบ เป็นเพียง “บัญญัติ” (คือ เพิ่งเริ่มตั้งขึ้น, เริ่มก่อ, เริ่มประสพ) ก็ตาม ก็เรียกได้ว่า ถึงขั้น “ปรีย” อันหมายความว่า “จงให้เกิดจนถึงเขต หรือ ถึงรอบ เพื่อยืนยันสิ่งนั้นในความเป็นจริง ที่ ‘จิต’ ของเราเอง” รู้สภาพ “จิต-วิมุติ” ต่างกับ “จิตอวิมุติ” กันแน่ชัด จะเป็นการมี “อนัตตา” จริง เข้าถึง “สูญญตา” ด้วย “จิต-เจตสิก-รูป” ของตนแท้ แม้จะตัวเล็กตัวแรก ก็ได้ หรือ รวมความนับเอาว่า “เจโตปริยญาณ” นั้น ก็คือ คำสังสละ “อิตตานุกิจฺจึ” ตัวจริง นั่นเอง

จะเห็นได้ว่า อภิญญาทั้ง ๓ นั้น มันมีความสัมพันธ์กัน จากหยาบ มาเป็น กลาง มาเป็นละเอียด และแม้ในแต่ละอภิญญา ก็ยังมี หยาบ-กลาง-ละเอียด ซ้อนซ้อน แฝงซ้าอยู่ในตัวเองอีก

ถ้ารูได้ดังนี้ จึงจะเป็น “พุทธวิขา” แท้ เป็นอภิญญา ที่ทรงคุณ จะช่วยให้ตรัสรู้ได้ เรียกว่า รูลึกซึ้งถึง “จิต” ตัวจริง (เจโต) อันเป็นรอบ หรือ เป็นอันดี เป็นอันจบ ครบขบวนไปตามลำดับๆ ไปตามภูมิ เก่งมาก เก่งน้อยของแต่ละภูมิ เป็นอันน่าได้ น่าเป็น น่ามี น่ารัก น่าชอบใจยิ่ง ที่สุด ที่มนุษย์ควรจะรักจะชอบ จะเป็น (ปรีย) จึงจะเรียกว่า มี “เจโตปริย-ญาณ” แท้ๆ ถูกตรง และ “สำคัญถูก” แล้ว

รูขั้นสูงสุด เป็น “ปรมัตถธรรม” ก็จะต้องรู “จิต” รู “เจตสิก” รู “รูปจิต” รู “อรูปจิต” รู “เวทนา” รู “ธรรมารมณ” แม่ของ “อรูปจิต” นั้นๆ หรือ รู “ธรรมในธรรม” จริงๆ และ รู “นิพพาน” ซึ่งจะต้อง “กำหนดรู้” (สัญญา) ให้เป็น “ความรู้นั้นๆ แท้ถึงขั้นจิตเสวยอารมณ์แล้วจริง แม้ที่สุดอารมณ์วิมุติ” (เวทียิต) โดยเฉพาะให้ “นามขันธ์” ของเราเองเกิดรู้ เกิดสัมผัสจริง ให้ได้ ที่ตนแท้ทุก ๆ สภาวะ และสำคัญที่สุด ที่สภาวะของ “นิพพาน” แล้วเรายังจะไปรูแท้ของผู้อื่นได้

การ “รู้” ที่ตน จึงสำคัญกว่า การจะไปเที่ยว “รู้” ของผู้อื่นก่อน

“เจโตปริยญาณ” ที่ถูกตรงแท้ๆ จึงมิใช่หมายเอาการไปเที่ยวได้รู้ในจิต รู้ความคิดของผู้อื่นเป็นสำคัญด้วย ที่สำคัญแท้^{๗๕} นั้น ก็คือ หมายเอาความเก่ง ความสามารถ ที่สามารถรู้จิต รู้กิเลสของตนได้ชัดเจนรอบถ้วน นั่นต่างหาก เป็นสำคัญจริงถูกตรง จงเข้าใจประเด็นแท้ๆ เบ้าหมายจริงๆ ของ “อภิญญา” ที่เป็น พุทธวิชา ที่ถูกตรงให้ได้ จะได้ไม่หลงผิดไปมัวเทศุน “หลงไหล” ในความเก่งอันไม่เข้าท่า ไม่เข้า “ทาง” (มรรค) และไม่เสียเวลาสำหรับผู้ปฏิบัติพุทธธรรม

ส่วนผู้ที่ได้ปฏิบัติประพฤติกกรรม จนรู้รอบของตนได้จริงแท้ เก่งเยี่ยมแล้ว ต่อไปจะไปเที่ยวได้รู้นอกตน ไปเฟ่งรู้ของผู้อื่นในภายหลัง ก็ย่อมได้ ดีด้วย และ ต้องทำเช่นนั้นนี้อยู่ดี เป็นลำดับๆ จงเรียงลำดับแห่งบทประพฤติกกรรมให้งาม เป็น **ต้น-กลาง-ปลาย** ให้ดีๆเถิด

— บทที่ ๒๖ —

ฅ. “**บุพเพนิวาสานุสติญาณ**” ก็เช่นกัน ก็จะต้องจับประเด็น จับจุดหมายที่เป็นเบ้าขัด ๆ แท้ ๆ ถูกตรงให้ได้ ว่า การมี “อนุสติ” หรือ การระลึกถึงระลึกย้อนทวนตามสิ่งที่แล้ว ๆ มา นี้ก็ทบทวนถึงความเคยเป็นอยู่ที่ย่านมาแล้วนั้น ๆ จะระลึกไปทำไม ? จะนี้ทบทวนดูให้ได้ประโยชน์อะไร ?

ถ้าไปหลงเข้าใจอยู่ว่า “**บุพเพนิวาสานุสติญาณ**” นั้น หมายถึงเพียงการระลึกย้อนไปเพื่อ “รู้” ว่า แต่ปางก่อน ๆ ที่เราจะมาเกิดเป็น “คน” เป็นร่างเป็นกาย แทนที่ท่อนนั้น เราได้เกิดมามีร่างมีกายเป็นอะไร ? เป็นคน หรือ เป็นสัตว์ ? ถ้าเป็นคนมีรูปร่างอย่างไร ? ข้อเรียงเสียงไร ? ลูกใครหลานใคร ? หรือ เป็นพ่อคนนั้นแม่คนนี้อยู่เท่านั้น มันก็ไอ้เท่านั้นเอง จะไม่มีประโยชน์ทาง “ธรรม” อันเป็นที่สุดได้เลย

หรือ ยิ่งหลงผิดหนักไปใหญ่ ขนาดถ้าระลึกได้ว่า เป็นใคร ? แล้วก็ไปมัวเมาพยายามระลึกให้ได้ดีกว่า มีความเด่นอะไร ? ดังในแง่ไหน ? เป็นเศรษฐี หรือ ว่า เป็นเจ้าขุนไหน ? เป็นตัวละครโด่งเด่นในสมัยที่เกิดนั้น ๆ แค่นี้ ? ดังโด่งเด่นมาจนถึงปัจจุบันหรือไม่ ? หรือ ไม่ก็เป็นผู้มั่งร่ำรวยอันพลิกก๊กกอบชวนให้ทึ่ง ชวนให้ดูเกี่ยวพันกับความสำคัญอะไรต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้อย่างไรไปโน้น ! อันเป็นเรื่องราวเพื่อผลทางโฆษณาตัวตนเพิ่ม “กิเลสให้แ่ก่กิเลส” ของตน แล้วตนก็จะ “ยึด” ไปเปล่า ๆ เปล่า ๆ โดยตนก็ไม่รู้ตนหรือกว่า ตนได้หลงตน ได้ยึดเข้าให้ชนิดเต็มเปาแล้ว อย่างนี้ ก็เป็น “มิจฉาทิฎฐิ” ไม่ได้เข้าใจในอภิญญา ข้อ “**บุพเพนิวาสานุสติญาณ**” แห่งพุทธศาสนาเพียงพอเลย

เป็นการ “หลง” นินาย แม้จะทำได้จริง ก็เป็นเพียงนักประวัติศาสตร์คนหนึ่ง ที่พากเพียรพยายามค้นคว้าประมวลความอันเป็นโบราณคดี (โดยเฉพาะของตน) ไว้ให้ยืดยาวมากมวลงมากมายจนมาเท่านั้นเอง และโดยแท้แล้ว เป็นการทำได้เกินมากกว่า เป็นการระลึกโหมเม สะเปะสะปะไปตามกิเลส ตามอุปาทาน นั้นแหละ ส่วนใหญ่

อะไรคือ “การบรรลุธรรม” ? ระลึกชาติได้แล้ว มีผลสำเร็จในทางหลุดพ้น ละชั่วประพฤติดี ทำให้บริสุทธิ์ผุดผ่องถึงจิตกันอย่างไร ? มีบทปฏิบัติ ขัดเกลา อันอาศัย การระลึกชาติ ระลึกทบทวนย้อนสิ่งที่ผ่านมานั้นๆ กันไหน ? ได้ลองพิจารณากันให้ตรงเบ้ากันหรือไม่ ?

ถือว่าใครใด ไปเมามายอยู่แต่ในเบ้าที่ว่า “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” ของ พุทธศาสนานั้น หมายถึงเพียง การระลึกได้ หยั่งย้อนไปได้ไกลๆ ข้ามชาติ ข้ามภพ ข้ามช่วงชีวิต ข้ามร่างกายชั้นนั้น ไปได้มากๆ ชีวิต มากร่างกาย มากกาย เป็น ร้อยร่าง พันกาย หมื่นชาติ แสน-ล้านชีวิต ได้ แม้จะรู้ลำดับเรื่อง รัฐบาลบาท ตลอดจนเหตุการณ์ คำพูดของอดีตนั้นๆ แต่ไม่คำนึงถึงเวทนา ถึงจิต หรือถึงปรมัตถ์ โดยระลึกกันเอาเพียงกายนอกกาย อันเป็นแต่ “รูป” ที่ไร “นาม” เป็นอันยุติเพียงเท่านั้นแล้ว นับว่า เป็น “การเก่ง” เป็นยอดอกภิญญา เป็นสมรรถภาพสำคัญของพุทธแล้วละก้อ ! นั่นคือ ยัง “สำคัญผิด” (สัญญาวิปลาส) ยังเข้าใจผิด (มิจฉาทิฎฐิ)

ถ้าบ่กใจปฏิบัติแล้วๆ เล่าๆ พากเพียรประมวลความรู้ความสามารถอยู่แต่แค่ “เบ้าหมาย” อย่างนี้ ไห่ยังๆ จน เป็นเพิ่มการระลึกชาติให้ได้ จากรู้อย่าง พันกาย ได้แล้ว ก็เพิ่มให้ได้ เป็นรู้หมื่นร่าง แสนกาย ออกปานใดๆ ก็รับรองว่า การปฏิบัติแม้จะแสนเก่งเช่นนี้ ออกปานใดๆ ? ถ้า “ทิฎฐิ” หรือ ความเข้าใจ หมายเอาเพียง “รูปธรรม” เท่านั้น ก็ไม่ใช่ “สุปฏิปันโน” ที่มี “อริยมรรค” ดอก ! (คือ ปฏิบัติเก่ง แต่ไม่ตีบริบูรณ์เสียแล้วละ ! เพราะ “อริบัญญัติ” ไม่มีสืบต่อไปอีก) เพราะมันไม่เป็น “อุชุปฏิปันโน” เลย ! (คือ ปฏิบัติตรงเป็น

“ เตนตรง ” ไปซะแล้วหละ ! เพราะมันกลายเป็น “ เลยเถิด ” ผิดเบ้าที่หมายที่กำหนดไป
 ซะอีก) จึงจะไม่เกิด “ ญาญปฏิบัติโน ” เป็นอันขาด ! (คือ จะไม่เกิดเป็นผู้มี
 “ สัมมาญาณ ” ทะลุรอบเป็นแน่แท้ !) . และจะไม่ถึงซึ่งความเป็น “ สามัญปฏิบัติโน ”
 กันได้สักที (คือ จะไม่ได้มีโอกาสเป็นเจ้าของ “ ธรรม ” กับเขาเสียเอาเลยหนะซี ! เพราะ
 ได้แต่แค่ “ กาย ” แม้แต่ “ เวทนา ” ก็ไม่รู้ “ จิต ” ก็จะไม่แทงทะลุ แล้วจะถึง “ ธรรม ” จนเป็น
 ผู้เห็นธรรม รู้แจ้งธรรมนั้น ย่อมไม่ได้)

หรือ ยิ่งไปหลงผิดติดยึด เช่น เมื่อระลึกชาติได้แล้วว่า ตนแต่ปางก่อนนั้น
 สมมุติว่า เราเคยเกิดเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ที่มีชื่อเสียงองค์หนึ่ง หรือ เคยเกิดเป็นถึง
 พระมารดาพระเจ้าแผ่นดินเสียเลย ดังนั้น เป็นต้น แล้วก็ไปหลงใหลได้ปลื้มอยู่แต่
 กับความเป็นแล้ว ความเคยมีมาแล้วนั้น อันเป็นอดีตผ่านนานไกลมาแล้วเป็นไหน ๆ นั้น
 อยู่ไม่รู้สร้างชา ก็ยังน่าเศร้า น่าสมเพช แม้จะเคยเป็น “ จริง ” ป่านใด ก็ตาม
 ก็ยังน่าสมเพชอยู่นั่นเอง เพราะมันเหมือนกับชายที่หลงรักเนื้อหนังผิวพรรณหญิงสาว
 คนหนึ่ง รักไปจนกระทั่งเนื้อหนัง ผิวพรรณนั้นแก่เหี่ยวก็ยังคงหลงรัก แม้กระทั่ง
 เนื้อหนังนั้นตายเน่าอดพุพองเหม็นแล้ว เขาก็ยังคงมาย รักเนื้อหนังเน่าอดพุพอง
 เหม็นเน่านั้น หรือ แม้เนื้อหนังนั้นจะแยกเปื่อย กระจัดกระจายเน่าเฟะเหม็นคลุ้ง
 เขาก็ยังหลงรักหลงยึดสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้ ไม่มีอยู่จริงนั้นอยู่ ฉันทใด ก็ฉันทนั้น และแม้
 ที่สุด เนื้อหนังนั้นไม่เหลือเกาะกุมกันอยู่แล้ว มันเปื่อยยุกระจายแยกส่วนตัด
 จับเขาไม่ได้แล้ว ว่า ส่วนใดเป็นเนื้อเป็นหนัง แต่เขาก็ยังคงหลงรัก หลงยึดว่า สิ่งนั้น
 ก็ยังคงอยู่ ยังคงมีสิ่งนั้นที่เขาหลงอยู่ นั่นแหละ ยังคงคือ “ จิต ” ที่เป็นนิจิจของเข
 ตัวเดียวแท้ ๆ คงอยู่ ทั้ง ๆ ที่ทุกอย่าง อนิจจัง อย่างว่าแต่ “ รูป ” เลย แม้
 “ วิญญาณ ” ก็ อนิจจัง ก็อนัตตา แต่เขาคอนผันไตรลักษณ์อยู่แท้ ไม่มีความเป็น
 “ พุทธ ” เลย ถ้ายิ่ง “ ไม่จริง ” ไม่เป็นการระลึกที่ถูกแท้ะไรเลย เพียงเป็น
 เรื่อง โมเมะสะปะสะปะ (ซึ่งมีกันเป็นส่วนมากด้วย) ก็ยังคงมายหนัก

แต่ถึงอย่างไรมันก็ยังมโง่งมกับตรัสรู้แต่กับความเก๋า ความเก๋ ความหลังอัน
 ผุๆ พังๆ ผ่านพ้นมาแล้วนั้น ๆ อยู่นั่นเอง อันเป็นความยึดที่ “ ไม่ฉลาด ” เลยสักน้อยนิด

เนื่องจากยิ่งผ่านมานานเท่าใด ? ก็ยิ่งน่าสมเพชมากเท่านั้น เพราะ เรื่อง หรือ
 สิ่งใดเมื่อมันยิ่งเก่ายิ่งแก่ มันก็ยิ่งเสื่อม ยิ่งสิ้นเหตุหมดปัจจัยลงไปเท่านั้นๆ ก็คือยิ่ง
 ไม่จริงไปเท่านั้นนั่นเอง ข้อสำคัญเดี๋ยวนี้ๆ นั้นแหละ เรายังจริงไหม ? !
 โดยเฉพาะ โลกะ-โทสะ-โมหะ อย่าง หยาบ-กลาง-ละเอียด ในเรา
 ต้องตรวจดูๆ ให้เป็น "มหัศจรรย์" ให้ได้จริงๆ ! ถ้ามันยังมีอยู่
 แถมยังมีมาก มีหนักแน่นอยู่เอาด้วย ก็นั่นแหละเรา
 กำลังบ้าทำ "เหียง" นั่นแหละเรากำลังบ้าทำ "อัตตา"
 นั่นแหละเรากำลังบ้าทำ "นิจจัง" ระวังเกิด! เร่งลด เร่งทำลาย
 เกิด !

ดังนั้น ถ้าผู้ใดไปหลงเข้าใจว่า ยิ่งระลึกชาติได้ไกล ได้เก่าปีนนานชาติเข้าไป
 มากยิ่งเท่าใด ? ยิ่งหลงตนว่า ยิ่งได้สิ่งดี ได้สิ่งยอด(ตั้งนักประวัติศาสตร์) ผู้นั้น
 ก็ยิ่ง "มิจฉาทิฎฐิ" ยิ่งๆ ขึ้น ยิ่ง "สัญญาวิปลาส" ยิ่งๆ ขึ้นมากเท่านั้นๆ !
 เพราะยิ่งเก่ายิ่งแก่นั้น ยิ่งไม่ใช่ "ของจริง" ยิ่งไม่ใช่ "รูป-นาม" ที่จะคงอยู่จริง
 โดย "ปรมาตถธรรม" นั้น ยิ่งใหม่ยิ่งแท้ ฉะนั้น ยิ่งเท่าทันปัจจุบันเท่าใด
 ก็ยิ่งนั่นแหละ "จริง" ยิ่งกว่าสิ่งที่ผ่านกาลนานเนิ่นเพิ่มขึ้นเท่านั้น (แต่ถ้าใหม่จนยังไม่
 มาถึง ยังไม่เกิด ยังเป็นอนาคต ก็ "ไม่จริง" อีก)

ผู้ยิ่งหลงจริงจังกบอดีตอยู่เท่าใด จึงยิ่งได้
ชื่อว่า ยิ่ง "สัญญาวิปลาส" เท่านั้นๆ คือ สำคัญผิด
 หรือ หลงว่าของ ๒ สิ่งนั้น เป็นสิ่งเดียวอยู่นั่นเอง เช่น หลงว่า ร่างที่เคยเกิดมา
 แล้วตายไปแล้วนั้น เป็นเราเดี๋ยวนี้ หรือ ก็เท่ากับหลงว่า เมื่อวันเสาร์ที่แล้ว เป็น
 วันเสาร์นี้ ขณะนั้นนั่นเอง ยังไม่ต้องพูดไปถึงวินาทีที่แล้ว กับ วินาทีนี้ หรือ จิตดวง
 ที่เกิดดับแล้วดวงที่แล้ว กับ จิตดวงที่กำลังเกิดอยู่ดวงเดี๋ยวนี้หรือ ! ยิ่งผู้ใดเห็นเป็น
 สำคัญอยู่ในใจมากเท่าใด ? หรือ ยิ่งจริงจังกยึดแน่นยึดมากเท่าใด ? ก็ยิ่งชื่อว่า
 "วิปลาส" หรือ พันเพื่อน หลงไหล เลอะเทอะ อាកารหนักยิ่งเท่านั้นๆ !

แต่จะมีใครว่า “อดีต” ไม่มี หรือ “อดีต” ไม่มีฤทธิ์ ไม่มีวิบาก ไม่มีอำนาจส่งผลต่อบัจจุบัน ต่ออนาคต เป็นอนาคต อย่าเข้าใจผิด !! เพียงแต่ว่า เราย่าไปคว้าเอา “อดีต” มาหลงเป็นจริงเป็นจัง เป็นวรรคเป็นเวรอยู่เป็นอนาคต หรือ เราจะไปแก้กรรมเปลี่ยนเวรใน “อดีต” นั้น ไม่ได้ ! อย่างมงาย !! แต่เราจะทำปัจจุบันให้ดี ให้มีฤทธิ์ มีผลไปสู่อนาคตเท่านั้น ที่จะทำได้ แก้ได้ และควรสนใจ เรามัก “อดีต” เพียงเป็นครู เป็นความจริงเพียงแต่เทียบเคียงปรับปรุงให้แก่เรา เท่านั้นแหละสำคัญ

“บุพเพนิวาสานุสติญาณ” นั้น จะเป็น “ญาณ” เป็น “วิมุติ” กันจริงๆ ได้อย่างไร ? เป็น “วิชา ๑” ใน “เทววิโซ” กันแน่ไหน ? จะต้องกำหนดให้รู้จุดสำคัญ ประเด็นที่หมาย ต้องให้แม่นยำให้ตรงเข้า

เรามาดูจากบาลี และ ที่พระไตรปิฎกฉบับมาตรฐานหลวงแปลกันไว้ดูซิว่า อภิญญาในแขนง “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” นี้ จะเอาความหมายกันแค่ไหน ? อย่างไร ?

ที่แปลกันไว้ ก็เข้าใจตามๆกันมาว่า ดังนี้ :-

“เธอย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปป์เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปป์เป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปป์เป็นอันมากบ้าง ว่า ในภพโน้น เรามีสื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุข เสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้น เราก็ดีซื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เธอ่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการพร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้

ดูกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนบุรุษจะฟังจากบ้านตนไปบ้านอื่น แล้วจากบ้านนั้น ไปยังบ้านอื่นอีก จากบ้านนั้น กลับมาสู่บ้านของตน ตามเดิม เขาจะฟังระลึกได้อย่างนี้ว่า เราได้จากบ้านของเราไปบ้านโน้น ในบ้านนั้นเราได้ยินอย่างนั้น ใต้อย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ใต้อย่างนั้น เราได้จากบ้านนั้นไปยังบ้านโน้น แม้ในบ้านนั้น เราก็ดูได้ยินอย่างนั้น ใต้อย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ใต้อย่างนั้น แล้วเรากลับจากบ้านนั้นมาสู่บ้านของตนตามเดิม ดังนี้”

ถ้าอย่าง “บุคคลาธิฐาน” ก็ไม่มีปัญหาอะไร ? เพราะไม่ต้องใช้ปัญญาให้ลึกซึ้งแต่อย่างใด คำว่า ระลึกชาติ โดยเฉพาะคำว่า “ชาติ” ก็หมายเอาการเกิดของร่าง ของแต่ก่อนที่คลอตจากท้องพ่อท้องแม่ นับชาตินับวิญญูเอาด้วย “รูป” หยาบ รุข รุข หรือ แม้ว โศทร-ฉิวพรรณ ก็ตาม หรือ รุอาหาร ก็ตาม ก็ล้วนเป็นเรื่องของความหยาบ เรื่องของ “กาย” เรื่องของ “สั๊กกาย” อย่างโลก ๆ ที่หลงยึดได้ยึดดีแค่นั้นเอง ศาสนาอื่น ลัทธิเล็ก ลัทธิข้อย หรือ ลัทธิส่วนตัวไหนๆ เขาก็รู้ เขาก็ทำกันได้ออกกรรมถมเถ สำหรับการระลึกชาติแบบนี้ ยิ่งระลึกได้มากชาติ ก็ยิ่งหลงตัวหลงตนว่า “จริง” ยิ่งขึ้น “เที่ยง” ยิ่งขึ้น จึงยิ่งติดยิ่งขึ้น และ ยิ่งมีกิเลสเพิ่มเป็น “ตัวตน” เพราะหลงตนว่า “เก่ง” มากขึ้นๆ วิชาเข้าไปอีก

มันไม่หน่าย ไม่มีละคลายกันละ ! มันมีแต่จะติดจะยึด จะแนบแน่น มีแต่จะถูกผูกมัดตรึงเข้าด้วยความหลงยึด เพราะมันยังจะปักใจว่า **จริงแท้ ไม่เสื่อม ไม่เปลี่ยน ไม่เป็นอื่น** เนื่องจากมันยืนยันอยู่แต่ที่ว่า **มีเราอยู่เมื่อก่อน เดี๋ยวนี้มันก็มีเรา** มันก็แสดงสภาพ “อึดตา” เน้นช้สภาวะ “เที่ยง” !

ความเป็น “สัตสัททวิญญู” เกิดขึ้นได้ เพราะการระลึกชาติแบบ “มีฉา-ทวิญญู” อย่างนี้ ด้วยประการฉะนี้แล “อภิญญา” ทว่าด้วย “บุพเพนิวาสานุสติญาณ”

ของพุทธศาสนาแท้ๆ จึงมิได้หมายเอาการระลึกชาติแบบหลงมัวเมาอยู่แต่แค่ “รูปหยาบ” หรือ แบบเกิดจากท้องพ่อท้องแม่ หรือ แบบสืบประวัติศาสตร์เขียนนิตยสาร ต่อให้การระลึกนั้น เก่งเยี่ยม “หยั่งย้อนกาล” สืบสาวอนุปรมาณูสุณญาณเข้าไปรู้อะไรที่ เหลื่อนั้น เป็นจริงได้ จริงแท้แค่ไหนก็ตาม เพราะการระลึกเอาได้แค่สภาพหยาบ เช่นนั้น แม้จะรู้ว่า แต่ละชาติ แต่ละปางของตนนั้น เสวยสุข เสวยทุกข์อยู่อย่างใด ๆ ก็หาได้ “รู” เบอรู้หนาย รูชัดรู้หลาบอะไรไม่! มันไม่มี “ความรู้” ก้าวล่วงพ้น ความหยาบ-พ้นสักกายไปถึง “ปรมัตต์” คือ ถึงจิต-เวทนา-ธรรมกันได้สักที! อันหมายถึงแค่หยั่งเข้าไปรู้ “นาม” ของสภาพนั้นๆ ที่ในพระไตรปิฎกฉบับมาตรฐาน หลวงนี้แปลว่า “ชื่อ” นั้นแหละ และเป็นเพียงความหยั่ง “ปรมัตตธรรม” (หยั่งเข้า หาแก่น) ชั้นแรกเท่านั้นด้วย ก็ไม่มีทางจะก้าวสู่ “ความเจริญ” (อภิญญา) แท้ๆ ที่ เรียกกันว่า “อภิญญา” ตามจริงถูกต้องได้ จึงหลงกันอยู่แค่ “อภิญญา” หยาบๆ ตันๆ เจินๆ อยู่แค่นั้นเอง ผู้ระลึกชาติไปเห็น “นรก” นั้น ก็อาจจะกลัวบาป กลัว “อกุศล” อยู่หรือ! แต่ผู้นั้นจะรู้ “นรก” จริง แล้วป้องกัน “นรก” ให้ตนได้จริง นั้นแสนยาก ส่วนมากจะแนะนำ “นรก” ให้คนอื่น (ซึ่งก็เป็น “นรก” แบบอัตตภาพ ตันๆ) แล้วตนเองก็จมอยู่กับ “สวรรค์ดวง” (อันก็คือ “นรก” แท้ๆที่ตนรู้อะไรไม่ได้นั่นเอง) จึงยังได้ “นรก” หนักขึ้นไปอีก

“บุพเพนิวาสานุสสติ” จะเกิด “ญาณ” จริง! เกิดปัญญาแท้! จนไปรู้อะไรว่า “สุข” คือ “อติคะ” และรู้ “ทุกข์” ว่า มันเป็น “อริยสัจ” มันเป็น “ความเกิด” (ชาติ) มันจะมีแต่การต่อสู้ที่เป็น ไปเพื่อการได้มาให้ตน มันจะมีแต่เห็นเดเห็น้อยอย่างเฉาผลาญไร้ค่า มันจะได้ แต่ “ดิรน” เพื่อการ “ฆ่าตัวเองแล้วๆอีกๆ” หรือที่เรียกว่า เพื่อตัว เพื่อตน อันไม่ รู้อุปสัน อันไม่ยอมให้ตัวตนตายสนิท หรือ ตายจริง ตายจบกันสักที จึงไม่มี “เลิก เกิด” หรือ “เลิกวน” ไม่มี “ดับ” เพราะหลงเหยียดล่อที่เรียกกันว่า “สุข” (อติคะ) อยู่แล้วๆเล่าๆ เป็นวัฏฏ์กับปี้อยู่ ไม่มี “เต็ด” ไม่มี “ขาด” อยู่นั่นแล้ว

จิตมันยังสุข มันยังคิด มันยังอโรย มันยังหลงเหนียวแน่นแนบแน่น กิ่ง
 “ไม่รู้จัก” **ตัวติดแน่น-ตัวเหนียวแน่น** หนึ่งขึ้น ถ้าทราบโดยผู้หนึ่งไม่รู้
 ว่า “อภิญญา” ขึ้น “บุพเพนิวาสานุสสติญาณ” อันเป็นอภิญญาระดับที่ ๔ (พุทธ
 วิชา ชั้นที่ ๗) คือ “ญาณ” (สัมมาญาณ) คือ **ความรู้** ลึกซึ้งยิ่ง ประณีต
 ยิ่งไปกว่า “อิทธิวิธี” ลึกยิ่งกว่า “โสตทพิสัย” และสุขุมซุ่มแฝงยิ่งกว่า
 “เจโตปริยญาณ” เป็นลำดับ เป็นชั้นเชิงเข้าไปหา “อาสวะ” เพื่อล้าง เพื่อ
 ถอดถอน “อาสวะ” จนบรรลู่ “จุตุปปาตญาณ” และกระทั่งถึง “อัสวกั-
 ขยญาณ” อันเป็นที่สุด ดังที่ได้กำขับกำขาได้เรียงกันมาเรื่อยๆ อยู่แล้ว ตั้งแต่ได้
 อธิบายถึง “อภิญญา” ในช่วงนี้

“**ความรู้ยิ่ง**” (อภิญญา) ขึ้นลึกมาจนระดับนี้ จึงมิได้หมายเอาแค่
 “วัตถุหยาบ” มิได้หมายเอาแค่ รูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัส “เกิด” มาให้รู้ให้เห็น
 เป็นเพียงขั้น “รูปธรรม” ด้วนๆ ตันๆ แค่นั้นไม่!

เพราะผู้จะได้รับ “ญาณ” เป็น “อภิญญาญาณ” ขึ้น “บุพเพ-
 นิวาสานุสตี” นี้ จะต้องมิ “ญาณ” เป็น “อภิญญาญาณ” ขึ้นต้นๆ มาก่อน
 แล้วจริงๆ เป็น “สามัญผล” ตราบจนมา มี “อภิญญาญาณ” ขึ้น “เจโต-
 ปริยญาณ” อีกก่อน เป็นระดับๆ อันเป็นระยะก้าวของ “ญาณ” ตามความจริงแท้
 ซึ่งก็ต้องรู้ “จิตในจิต” รู้อรอบ รู้เขตชั้น ชัดขึ้นแห่งรอบ ของ “จิต-เจตสิก” ต่างๆ
 มารระดับหนึ่งแล้วจริงๆ โดยเฉพาะ “จิต” ที่เกิด-ดับๆ ในปัจจุบันที่เป็นสภาวะ
 จับมันคนตาย เป็นสภาพชัดแท้ ก็จะต้องได้หัดได้ฝึกเรียนรู้ “นามกาย” (ของจิต)
 เรียนรู้ “อุเทศ” (ข้อแตกต่างต่างๆ อันแยกแยะแบ่งรายละเอียดออกได้) มาแล้วเป็นภูมิ
 เป็นความรู้ตามระดับ มีอินทรีย์ มีผลถูกต้องจริงๆ รู้ในกิเลส-ตัณหา-อุปาทาน
 และ จิต-เจตสิก-รูปจิต-อรุปจิต-นามกายชั้นมีชั้นมีเชิงแล้วจริงๆ

หากผู้ใด**เข้าใจผิด** ยังหลงคิดว่า **“บุพเพนิวาสานุสติญาณ”** นี้ เป็นเพียง**อภิญญา** ขึ้นหยาบ ๆ คน ๆ อยู่แค่ระดับชาติกันเพียง **“รูปร่าง”** หรือ **“รูปจิต”** อันเป็นตัว เป็นตน เป็นบุคคล เป็นเรา เป็นเขา เป็นผู้นั้น เป็นคนนั้น ที่จับเอา แต่เปลือกนอก ๆ มานั่งไล่ประวัติศาสตร์ส่วนตัวเล่นเฉย ๆ (ส่วนมากหลงตามแนวฤษี หรือ แนวลัทธิคามาเพื่อ) ก็จะได้ประโยชน์อะไร ชำนิหน้าจะได้รับโทษที่หลง ไปยึดไปติดผิดๆ อยู่ ดังอธิบายมาแล้ว แลจะมีกิเลส **“หลงตน”** มาตนเองอีก ดัง ได้อธิบายมาแล้ว เช่นกัน ซึ่งมีนักปฏิบัติธรรมที่ **“หลงตน และ มาตน”** เพราะการ เข้าใจผิดใน **“บุพเพนิวาสานุสติญาณ”** เขิงนี้อยู่จริงๆ แม้ในทุกวันนี้

การระลึกชาติ ที่เรียกว่า **“บุพเพนิวาสานุสติ”** นี้ เป็นการ สร้าง **“ญาณ”** สร้าง **“อภิญญา”** อันลึกซึ้ง จนเข้าใจเข้าหมายชัดว่า **“ชาติ”** ในที่นี้ นั้น หมายถึงเพียง **“การเกิด”** ที่ระลึกย้อนเอาสิ่งเก่าสิ่งก่อนขึ้นมา ทบทวนเพื่อสร้าง **“ญาณ”** ไม่ใช่เพื่อบอกใจยึดมั่น หรือ เพื่อหลงติดหลงเห่ออะไรเลย แต่เพื่อสร้าง **“อภิญญา”** โดยจะอาศัย **“ชาติ”** เหล่านั้นแห่งทะเลเข้าสู่ **“ความจริง”** (สัจจะ) ให้เห็นแจ้งว่า

สภาวะแห่ง “ความเกิด”ทั้งหลาย ที่เราอาจย้อนไปหยิบเอาความจำเก่าๆ มาพิจารณาแต่ละเรื่อง แต่ละช่วงของชีวิตนั้น ไม่ว่าจะ เป็น **“เรื่องอดีต”** (**บุพเพนิวาส**) ที่ผ่านมาแล้วเมื่อก่อน วนาทที่แล้ว เมื่อก่อน อาทิตย์ที่แล้ว ปีที่แล้ว หลายปีที่แล้ว หรือ จะเลยเข้าไปจน **“ชาติที่แล้ว”** ตามที่ขอบหมายเอากันนักหนานั้น ก็ตาม ดังนั้น จะระลึกได้ก็ชาติ กิสิบชาติ กร้อยชาติ-พันชาติ-หมื่นชาติ-แสน ชาติ ก็ตาม ก็ล้วนจะต้องพิจารณาแห่งทะเลให้ละเอียดใน **“ชาติอดีต”** นั้นๆ สืบสาวเข้าไปจนแจ้งชัด รู้ละเอียด รู้สุขุมว่า

“ความเกิด” (**ชาติ**) ในภาวนานั้น ชื่อว่า **“สุข”** (**เวทนา**) หรือชื่อว่า **“ทุกข์”** (**เวทนา**) หรือว่า เราได้ผลไปเสียแล้วจนไม่รู้ว่าเป็น สภาวะช่วงนั้นๆ

มันสุข หรือ มันทุกข์ (อทุกข์มสุขเวทนา) หรือ ภาวะนั้นชื่อว่า "ปิติ" (เวทนาไปข้างชอบใจ) ภาวะนั้นชื่อว่า "ปฏิกฆะ" (เวทนาไปในข้างไม่ชอบใจ) ภาวะนั้นชื่อว่า "ถนิมัทธะ" (เวทนา ที่ไปข้างโง่ลงๆ หรือ ไม่ค่อยรู้ได้ง่ายๆ ว่า ชอบ หรือ ไม่ชอบ) ภาวะนั้นชื่อว่า "อธิบัญญัติ" (เวทนาที่เป็น "เวทียติ" คือ ผู้หนึ่งเองรู้จิตในจิตของตนเองอยู่อย่างแท้จริง เป็นปัจจุบันอยู่แท้ๆ ด้วย เป็น "อธิบัญญัติ" ชั้นต่ำ และชั้นสูง ก็แจ่มแยกสภาพของจิตออกเสียด้วยว่า ขณะนั้นๆ "จิต" ของเรากำลังอยู่ในสภาพ "ดี" (กุศล) หรือ "ชั่ว" (อกุศล) หรือ ยังแยกไม่ออกว่า จะเป็นดี หรือ จะเป็นชั่ว (อทัพยากต) แต่ก็กำลังได้พยายามแยก กำลังใช้บัญญัติวิเคราะห์-วิจัย (ธรรมวิจัย หรือ วิบัสสนากิจ) อยู่จริง ๆ) ฯลฯ เป็นต้น

ต้องรู้ทางทะลุช่องเข้าไปถึง "เวทนา" ของ "ชาติ" (ซ้อนเข้าไปใน "ตัวตน" ที่เราระลึกได้นั้น ๆ) ให้ได้ ดังนั้น มิใช่จะรู้มันเพียงแค่ว่า "กาย" แคเปลือก หรือ แครูปประจักษ์กันเข้าเป็นกลุ่มเป็นก้อน แล้วก็เห็นกรูได้แคผิวหยาบนอก ๆ ง่าย ๆ คน ๆ อยู่เฉย ๆ ไม้

เพราะฉะนั้น การจะย้อนระลึกถึงสิ่งที่ผ่านมาจากตน อันประสพมาจริง จะระลึกกันสักกชาติ ก็เรื่อง ก็สิ่ง ก็ไม่ว่า แต่ละชาติที่ระลึกขึ้นได้แล้ว ก็นำมาธรรม-วิจัย หรือ ทางทะลุช่องซ่อนใจเข้าไปให้รู้ให้แจ้งถึง "การเกิด" ในภพนั้น (สภาพใดๆ ก็ตาม ที่ได้เกิดแล้วเป็นมาแล้ว) ก็ให้รู้ "ชื่อ" มันให้ได้ เช่น รู้ใน "เวทนา" ต่าง ๆ ดังอธิบายผ่านมาแล้ว เป็นต้น หรือ จะเรียกว่า รู้รสชาติ รู้บทบาทอาการ รู้นามกายอะไร ก็ตาม ก็ได้ ดังนั้นแหละ คือ สภาพของ "ญาณ" ที่เกิดอย่างทอธบายว่า "ในภพนั้นเรามีชื่ออย่างนั้น" นั่นเอง คือ เราได้ "รู้แจ้ง" สภาพธรรมตรงตามปริยัติยืนยัน ตามบัญญัติ ชัดขึ้นจริงขึ้น ดังเช่น เมื่อห่านที่ล่องมานั้น "เรา" (คือ "จิต" ของเรามีสภาพอย่างนั้น ๆ นั้นแหละ) ชื่อว่า เจ้า "สุข" เมื่อ 20 นาที ผ่านมานั้น เรามัชื่อว่า เจ้า "ทุกข์" หรือ เมื่อห่านที่ผ่านมานั้น เราชื่อว่า เจ้า "ถนิมัทธะ" หรือ เมื่อ 20 นาทีผ่านมานั้น เราชื่อว่า เจ้า "อธิบัญญัติ" เพราะรู้ตัวอยู่ว่า เรา "ทุกข์" ดังนั้น เป็นต้น

ซึ่งก็ยังเป็น “ญาณ” (หรือ “อริยญาณ”) ที่นอนอยู่ ยังจะต้องแทงทะลุเข้าไปให้รู้ลึก รู้ซึ้งยิ่งกว่านั้นอีก ให้ถึง “จิตในจิต” ของ “ชาติ” นั้น ๆ ด้วยให้ได้ รู้ “ธรรมในธรรม” ของ “ชาติ” นั้น ๆ ให้ทะลุรอบให้เป็นที่สุดอีก

นั่นคือ จะต้องรู้ว่า แม่ “ชา” อย่างนั้น ก็มีโคตรอย่างนั้นลักเข้าไปอีก เช่น ระลึก “สภาพอดีต” (ชาติ) ที่ผ่านมาร่องหนึ่งได้แล้ว รู้ชื่อ หรือรู้ว่า เป็นรสนชาติของ “ทุกขเวทนา” ก็ให้หยั่งย้อนทวนตามเข้าไปให้รู้ “สมุทัย” ของทุกขเวทนานั้น ให้แจ้งต่อไปว่า มันเกิดขึ้นมาเพราะอะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นมูล เป็นราก เป็นเงา ? นั่นคือ การหยั่งเข้าไปถึงสกุล ถึงโคตร ของ “จิตในจิต” ก็จะไปพบเหตุ พบรากมูลได้ ซึ่งอาจจะเป็น “โลภมูลจิต” หรือ “โทสมูลจิต” หรือ “โมหมูลจิต” ของตนนั่นเอง เป็นโคตร เป็นพ่อเป็นแม่ หรือ เป็นปู่เป็นย่าเป็นทวด เป็นตัวการก่อให้มันเกิด “ทุกขเวทนา”

แต่คนก็ยังไม่ว่าง ยังจะต้องยกย่อนชอกชอนรู้อย่างยิ่งกว่านั้นอีก คือรู้ว่า มีวิพรรณอย่างนั้น อันหมายความว่า จะต้องรู้อัน รู้อะไร รู้อะไรบ้าง นั่นคือ รู้ตัวรู้พรรณ หรือ รู้อัน รู้อรรถตามสมมุติสิ่งนั้น อย่างน้อยก็รู้นอก รู้ใน รู้เรา รู้เขา รู้ดี รู้ถูก และ ควรรู้ให้ได้มาก ๆ ขึ้น รู้หายไล่เรียงขึ้นไปหา รู้ละเอียด รู้สูงไล่เรียงระดับ ไปหา รู้ต่ำ รู้ดีไล่ขึ้นไปหา รู้ชั่ว ให้ถูกธรรมในธรรม กล่าวคือ ให้รู้สภาพที่ทรงไว้เช่นนั้น ๆ หรือ สภาพที่มันกำลังเป็นอยู่นั้น ๆ ในขณะนั้นว่า เหมาะควรหรือไม่ ? การทำให้มีรูปมีทรงมีตัวมีตนขนาดนั้น ๆ มากไปไหม-น้อยไปไหม ? หายไปอย่างไร-ละเอียดเกินไปอย่างไร ? สูงไป-ต่ำไปแค่ไหน ? ดีมากไป-ชั่วมากไป ไม่เหมาะสมเหตุ-ผล-ตน-ประมาณ-กาล-บริษัท-บุคคล อันพึงควรเช่นนั้น เช่นนี้ ก็รู้ให้แจ้งแทงให้ชัดถูกเนื้อหาถูกสาระ ที่จำกัดคำกำหนดความมีขอบมีเขต โดยเฉพาะรู้ออกนอก ที่เป็นพื้นผิว เป็นขีดขั้น อันเรียกกำหนดว่า “วิถณะ” ของแต่ละขนาด แต่ละรอบ ให้ลงตัวจริงๆ

ซึ่งถ้าเป็น “เสขบุคคล” หรือ “ปุถุชน” ระลึกย้อนอยู่เช่นนั้น ก็จะมีแต่ ความขาดตกบกพร่อง หรือ ความผิดของตน นั่นเอง เป็นเหตุ ความมากไป-น้อยไป ของตน นั่นแล เป็นมูล ความหยาบเกินไป-ละเอียดเกินไป เป็นราก ความไม่รู้ สูง ไม่รู้ต่ำแต่อย่างเหมาะสม เป็นเงา ความไม่รู้ดี ไม่รู้ชั่ว อย่างชัดแท้ เป็นพ่อ เป็นแม่ พาให้ก่อ พาให้เกิด “อกุศล” ต่างๆ ที่ผ่านมา เพราะความ “หลง” ตามๆ ภายจน - ปุถุชนทั้งหลายเขาพาเป็นพามิในโลก (โมหะ) เป็นทวด เป็นโคตร และ เพราะความ ไม่รู้จริง (อวิชา) เป็น “โคตร” ที่ยิ่งใหญ่ และหรือ ความยังไม่ฉลาดจริง ยังไม่มี ญาณพร้อมพร้อม ละเอียตลเอียดด้วย “สัพปุริสธรรม ๑” หรือ ยังไม่มี “สัพปุริสธรรม ๑” (อริบัญญัติ) มาเป็นส่วนช่วยให้ก่อกรรมให้ทำดีขึ้นมาสักน้อยบ้างเลย นั่นแหละ เป็น “มโนปุพพังสา” แท้ๆ หรือ เป็นโคตร เป็นต้นเค้าของ “จิตในจิต” อันเป็นต้นตอสุด

จึงยังหลงอยู่ใน “อาหาร” ต่างๆ อยู่ บางทีหลงแม่แต่ใน “กวจิงการอาหาร” ซึ่ง เป็น “อาหาร” ขนหยาบตา ขนตื้นแท้ๆ คือ ยังคิด ยังหลงกันอยู่ในข้าวสุก ขนม- สด หรือ กั๊วๆ แกงๆ อันเป็นเรื่องแห่ง เรื่องก่อน แห่งดิน-น้ำ-ไฟ-ลม หยาบๆ พาซ้อ ง่ายๆ ตื้นๆ เงินๆ ผิวๆ เปลือกๆ แคยัดการทรงอยู่ หรือ รักจะให้สภาพนั้นๆ เกิดอยู่ เป็นอยู่ โดยหลงใน อาหารหยาบๆ ใหญ่ๆ ตื้นๆ ที่ผู้หลงนั้น มีบัญญัติรับรู้แค่เพียงรูป นอก หรือ “สักกาย” ของมันเท่านั้น ยังไม่ได้เคลื่อนเข้ารู้ เข้าละ เข้าลดกัน ขึ้นจิต ขึ้นวิญญาน ขึ้นผัสสะ แล้วก็เข้าใจใน “ปฏิจจสมุปบาท” ตามถึง “เวทนา” อ่าน ถึง “ตัณหา” หยั่งถึง “อุปาทาน” กันจริงอะไรไม่! ดังนั้น จึงจะหยั่งถึง “ภพ” กำหนดรู้ “ชาติ” เข้าใจใน “ชรา-มรณะ ฯลฯ” อะไรนั้น ยังไม่ได้หรอก! จึง เป็นเพียง “หลง” รูปนอก “หลง” แห่งดินแห่งน้ำ หรือ แคสัมผัสเย็น-ร้อน-อ่อน- แข็ง แล้วก็คงแสวงหาเย็น-ร้อน, แ่่งเย็น แ่่งร้อน ฯลฯ กันอยู่ หลง “สักกาย” ของอาหารนั้นๆ ว่า เป็นสำคัญกันอยู่เท่านั้น

เช่น หลงแค่ความสนุกสนาน หลงแค่ความเอร็ดอร่อย หลงแค่ความเพลิดเพลิน หลงแค่ความ “มันส์” หลงแค่การได้ “สนองใจ” (ภวตัณหา) หลงแค่ ได้สัมผัสกับรูปแบบ หรือ วัตถุอื่นๆ หลงแค่ได้สะสมเข้ามา หรือ ได้ทำลายลงไป

แก้วตฤ-มหาภูตรูป หลงแค่สี่แค่รูปทรง หรือ หลงแค่เสียงแค่กลิ่น หรือ หลงแค่รสสัมผัสนอกๆ แล้วก็เห็นสุขเห็นทุกข์อยู่แค่นั้น ทั้งสุข หยาบๆ แค่นั้น ยังไม่ได้ (กามตัณหา) เท่านั้น ไม่มีความรู้ที่ละเอียดลึกซึ้งซ่อนซ่อนไขเข้าไปรู้ "สาระ" หรือ "แก่นใน" ที่จำเป็นกว่า-สำคัญกว่า (ภว-วิภว) อันเป็นขั้น กิเลส-ตัณหา-อุปาทาน แล้วได้ผลได้หัตถลต-ลักษณะชาติของกิเลส ของตัณหา ของอุปาทาน จึงยังไม่มี!

ผู้หลงชนิดหยาบตันเพียงผิวเผิน ยึดได้เพียงวัตถุ-รูป-เสียง-กลิ่น-รส-สัมผัสนอกๆ แล้วก็อาศัย "สุข-ทุกข์" อยู่แค่นั้น (กามาสวะ) หรือ การ "สนองใจที่หลงยึดหลงถือว่า ควรได้ ควรเป็น ควรมี" อยู่เท่านั้นๆ (ภวาสวะ) เช่นนี้ ชั่วว่า "ไม่รู้แก่นของ "กาวพิงการอาหาร" จึงมีชีวิตอยู่ด้วย "ผัสสาหาร" ๕ ต้นๆ เงินๆ เพียงแค่งงขอให้ได้วัตถุ-รูป-เสียง-กลิ่น-รส หรือ การ "สมใจ" นั้นๆ มาสัมผัส (ผัสสะ) มาร่วมสังเคราะห์ที่มากกระทบร่วม (สังสัคคะ) มาปรนปรุง (สังขาร) มาร่วมปฏิบัติตามที่ตนยึดหลงว่า "สำคัญ" (สังวาส) เท่านั้นๆ เท่านั้นๆ แล้วก็หลงว่านี่คือ "ค่า" ของชีวิต นี่คือ "ความพอ" (แห่งใจที่อยู่แค่นั้น) ของชีวิต นี่คือกำไร หรือ ประโยชน์ของเรา (อายุ) ที่ชีวิตใดๆ เกิดมาก็ยังจะต้องแสวงหาให้ได้-แย่งเอาให้ได้-จะต้องเสียเวลาให้มัน-จะต้องบริการ "เจ้าอนุสัย" ๕ อยู่ เพราะมันยังเป็นความยึดหวังที่จะรู้ตัวมันไม่ได้ง่ายๆ เลย ยังเป็นความปรารถนาอย่างหนึ่งสนิทอยู่ในกัน บังลึกสุดของจิต (หลงเป็น "อายุ" ของตน จึงต้องให้มี "อายุ" หรือ มี "เกิด" ให้แก่ตน "ความเกิด" ที่ยังมีอยู่ตัวนี้ เรียกว่า "อนุสัย" หรือ "อาสวะ" พวกนักคิดที่ไม่รู้จัก "จิต-วิญญาณ" กันแท้ๆ ได้แต่เรียนภาษา "อนัตตา" เรียนแต่ทฤษฎี "สุญญตา" และมีความโน้มเอียงไปข้าง "อุจเจททิฏฐิ" นั้น จะไม่เห็นความสำคัญของอนุสัย-อาสวะ และจะหยิ่งถึงอนุสัย-อาสวะไม่เป็นด้วย พวกนี้จึงปิด "นิพพาน" คือ ไม่มีทางได้ "นิพพาน")

"มโนสัญเจตนา" หรือ ความมุ่งมาดปรารถนาใน "จิตใน" ของเขาผู้นั้น จะม้อย่างนี้ และเท่านั้น! เรียกว่า "อุปาทาน" ก็ได้ ใจเขาก็เห็นว่า "อาสวะ" ก็จริง ผู้เห็นแท้ก็คือ "อตตา" ก็ยังชัด นั่นคือ "อาหาร" ๕ แท้ที่แสนจะรู้ยาก

“วิญญาณ” หรือ ความรอบรู้ของเขาผู้นั้น จะมีเท่านั้น ! (เป็นปัญญาสูงสุด แต่ไม่พ้น “วิญญาณ” หรือ “จิต” ที่ยังเป็นผี)

เขาจึงเป็นอยู่ด้วยการ “มีอาหารอย่างนั้นๆ” ! ดังนั้น (เรียกตามศัพท์ ว่า “วิญญาณาหาร”)

คำอธิบายว่า “มีอาหารอย่างนั้น” ใน “บุพเพนิวาสานุสติ-
ญาณ” นั้น ซึ่งแปลจากบาลีที่ว่า “เอวมหาโร” จึงหมายถึง กวฬิงการาหาร-
ผัสสาหาร-มนโสนัญเจตนาหาร-วิญญาณาหาร ตามที่ได้อธิบายมานั้น ดังนี้
เอง มิใช่หมายถึงอย่างง่าย ๆ พน ๆ ผิว ๆ เฝิน ๆ แต่ “อาหาร” ที่กินเข้าไปในท้อง
เช่น เกิดเป็นคน ก็มิใช่ขำกับมกแกงเป็น “อาหาร” เกิดเป็นควาย ก็มิใช่หญ้า มิใช่ไม้
เป็น “อาหาร” ฯลฯ อยู่เพียงตน ๆ เงิน ๆ เท่านั้น ไม่ ! ถ้ารู้แจ้งแทงทะลุเข้าไปได้
ดังนี้ จึงจะเรียกว่า ถึง “จิตในจิต” และ ถึง “ธรรมในธรรม” เข้าไปเรื่อย ๆ
รู้แจ้งแม้ที่สุด “อาหาร” ชั้นจิต ชั้นเจตสิก สุขุมกันปานนั้น ๆ

เพราะเหตุว่า “ไม่รู้” (อวิชชาสวะ) อยู่แต่ก่อน และ เดียวกันก็ยัง
“ไม่รู้” นั่นเอง จึงทำ “บุพเพนิวาสานุสติ” ที่ใด ก็ไม่เกิด
“ญาณ” แท้สักที ต่อเมื่อได้เรียนรู้ทฤษฎีถูกต้อง วิชาในการปฏิบัติ
ธรรมที่จะส่งผลดี ผลตรง ผลเป็น “มหัศจรรย์” ครั้นผู้ใดระลึกชาติ (บุพเพนิวาสานุ-
สติ) หรือ ระลึกย้อนหยิบเอาเรื่องที่ได้ผ่านได้พบมาแล้ว มาพิจารณาทบทวน แทะให้
ทะลุถึงซึ่งลึกซึ้งเข้าไป จึงจะพบว่า คน “เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ” และ
“มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น” กล่าวคือ ยังหลงว่า เป็น “สุข” หลงว่า เป็น
“ทุกข์” ยึดเสพยา ยึดทรงไว้ให้มีอารมณ์อย่างนั้นๆ ไว้ อย่างว่าแต่ยึดเสพยา
เพราะมัน “สุข” เลย ทั้งๆ ที่มัน “ทุกข์” อยู่แท้ๆ ก็ไม่รู้จักปล่อย ไม่รู้จัก
เลิกยึด ไม่เข้าใจในการคลายอารมณ์นั้นทั้ง ! ไม่รู้ว่า จะวางอารมณ์นั้น
ออกไปนั้น ทำอย่างไร ? จึงต้องมี “ทุกข์” อยู่ในจิต **อยู่นานบ้าง-
อยู่เดียวเดียวบ้าง** (นี่แหละคือ ความมี “อายุ” ของมัน) ก็เป็นไปตาม
เพลงของมัน เจ้าตัวเองไม่อาจสามารถยับยั้ง หรือ บงการให้ “เกิด” ให้ “ดับ”
อะไรได้ตามเจตนาของเราเลย !

เช่นเอง เรียกว่า **ผู้อยู่ในโลกีย์ หรือ ปุถุชน หรือ ผู้ยัง**
“ไม่หลุดพ้น” ผู้ยังไม่สามารถ “ดับ” สุข หรือ มา “ทุกข์”
 ให้แก่ตนได้

การหยั่งย่นระลึกเอาความเก่าความหลังมารู้ (บุพเพนิวา-
 สานุสติ) จึงคือ การนำเอา “ความโง่” (อวิชา) เก่าๆ ของเรา
 มาอ่านให้แทงทะลุ มาทำให้เข้าใจ มาทำให้เกิด “ญาณ” เกิด
 ปัญญา, เกิดฉลาด, เกิดหายโง่, เกิดรู้ทันความหลงได้ เช่นนี้ยะดังนี้เอง

มิใช่ว่า ยิ่งระลึกรู้ชาติเก่าได้ ก็ยิ่งหลงชาติเก่า ยิ่งให้ชาติเก่านี้มาเพิ่มก็เลย
 เพิ่มตัณหา ยิ่งคิดชาติเก่าโดยไม่ทำลายความคิด ยิ่งโง่งมงาย วุ่นวาย เพื่อพกหนักหนา
 เพราะชาติเก่า และชาติเก่าก็ไม่ช่วยให้เกิดการหน่ายคลายอะไรได้ มีแต่ไปหลง
 เอาชาติเก่านี้แหละ มาเป็นเหตุเป็นปัจจัย ให้ทุกข์ๆ สุขๆ เป็นวรรคเป็นแว่ร ดินๆ รนๆ
 ซ้ำๆ แซะๆ อยู่อก เป็นชีวิตซ้อนชีวิตให้หนักที่บถมตนเข้าไปเสียอีก ก็ช่วยชำระ
 เข้าไปใหญ่ ดังนั้น หากจะระลึกชาติ ก็จงทำให้ถูก ใช้ให้ตรงเถิด

ตั้งคำอธิบายไว้ อย่างซ้ำซ้อน ใน “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” ว่า
 “....ใน ภาพนั้น เรามี ชื่ออย่างนั้น มี โศครอย่างนั้น มี ผิพรรณอย่างนั้น มี อาหาร
 อย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภาพ
 นั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภาพนั้น แม้ใน “ภาพ” นั้น เราก็ได้มี “ชื่อ” อย่างนั้น มี
 “โคตร” อย่างนั้น มี “ผิพรรณ” อย่างนั้น มี “อาหาร” อย่างนั้น “เสวยสุข เสวยทุกข์”
 อย่างนั้นๆ มีกำหนด “อายุ” เพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภาพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภาพ
 นี้ (แล้วก็ระลึกให้รู้ หยั่งแทงลงไปถึง ชื่อ-โคตร-ผิพรรณ ฯ ต่างๆ นั้นอีกนั่นแหละ) เธอย่อม
 ระลึกถึงชาติก่อน ได้เป็นอันมาก พร้อมทั้ง อาการ พร้อมทั้ง อุเทศ ด้วย
 ประการฉะนี้....”

เมื่อระลึกได้มาก ๆ ก็จะได้รู้มาก ๆ ถึง "อาการ" แห่ง "ชาติ" ทั้งหลายว่า มันมีหลากหลายอาการ รุ่งในข้อแตกต่างต่าง ๆ อันแยกแยะแบ่งออกได้ (อุเทศ) ก็เป็น "ความรู้" ที่ละเอียดงั้น เมื่อยังระลึก "ชาติ" ไปรู้สภาพความเคยเกิด เคยเป็นในภพต่าง ๆ เช่น สภาพใน "อภายภาพ" บ้าง สภาพใน "เทวภาพ" บ้าง สภาพใน "มนุสสภาพ" บ้าง ก็จะยิ่งได้เข้าใจใน "ข้อ" ของจิต-เวทนา และ ธรรมารมณ์ต่าง ๆ ได้รู้ "โคตร" ของจิตต่าง ๆ ลึกซึ้งยิ่ง เข้าไปจนกระทั่งว่า เราเป็น "กัณ्हโคตร" (สายดำ, สายฤๅษี, สายเตียรถีย์) หรือ "ศากยโคตร" (สายขาว, สายพุทธแท้) แม้ที่สุด ก็อาจจะรู้แจ้งจนที่สุดได้ว่า เราเป็น "โกณฑัญญโคตร" (สายปัญญาหน้า, สายที่มีความง่ายสะดวก, สายเบา-คล่องตัว, ไม่ยึดไม่ปักโดยไม่รู้จักจริง, เร่ว อยู่เสมอ ๆ) หรือ "กัสสปโคตร" (สายเจโต, สายที่มีความหนัก-อดทน, รู้ความแน่นแน่, ไปช้า ๆ) ได้เข้าใจลึกซึ้งถึงขั้น ถึงระดับละเอียด-สุขุมทั้งในแง่ในเชิง ยอกย้อน วนเวียน เหลื่อมซ้อนต่าง ๆ อันเรียกว่า ชั้น "วรรณะ" หรือ ฌีวาพรรณพื้นฐานของจิต อย่างไร คือ รากเง้าที่สมมุติขานชื่อว่า วรรณะ "สุทร" ก็จะเข้าใจได้ว่า หมายเอาจิตที่ใช้ "พลังรูป" เป็นใหญ่ เป็นพวก "กรรมาชีพ" เป็นผู้มัจฉยัตใน "จิตวิสัย" เป็นสำคัญ เป็นพวกยึดรูปแบบหรือระบบดำเนินชีวิตยังความเป็นอยู่ โดยสัจจะคือ ผู้ถนัดใช้กำลังกายเป็นเอก ใช้กำลังปัญญาเป็นรอง ซึ่งต่างกับพวกวรรณะ "แพศย์" อันหมายเอาจิตที่ใช้ "พลังนาม" เป็นใหญ่ เป็นพวก "ปัญญาชีพ" เป็นผู้มัจฉยัตใน "จิตวิสัย" เป็นสำคัญ เป็นพวกใช้ ความฉลาดรักษาตัวรอดดำเนินชีวิตยังความเป็นอยู่ โดยสัจจะก็คือ ผู้ถนัดใช้กำลังปัญญาเป็นเอก ใช้กำลังกายเป็นรอง นั่นเอง หรือ พวก "สุทร" เป็นผู้ลงมือขุดปลุกทำออกมา พวก "แพศย์" เป็นผู้ลงมือช่วยแบกช่วยหามช่วยขนออกมาเผยแพร่ พวก "สุทร" นั้น เป็นตัวที่ถือว่า เป็นหลัก เป็นแกนแท้ ๆ ชัด ๆ เด่น มาก รัตรอบ ไม่แผ่ไปพันเผื่อ กับใครมาก ส่วนพวก "แพศย์" นั้น เป็นตัวที่ถือว่า เป็นกำลังกระจาย เป็นตัวแผ่ เป็นหน่วยขยายอาณาเขต มีความสับสน มีความคับคูลาน มีพัฒนาการเป็นหลัก กว้างออก ๆ และพัวพันเชื่อมโยงกับโลกภายนอกจากแกนเดิมออกไป ๆ

และแม้กระทั่งวรรณะ “กษัตริย์” ก็เข้าใจ จะรู้ละเอียดลึกซึ้งไปได้อีก ว่า หมายถึงสิ่งที่วัดกันด้วย “บุญเขต” คือ ผู้ช่วยคนอื่นได้ด้วยความเก่งทางนอก ๆ เป็นสาย “กรรมอาชีพ” (กรรมาชน) หรือ พวกขุนศึก (ผู้รักการต่อสู้ ผู้ชอบตัดสินด้วยความรุนแรง ช่วยผู้อื่นอยู่ด้วยความรุนแรง) นายทุน (ผู้มีกำลังทางวัตถุโดยตรง มีอาวุธ มีเงิน ฯลฯ เป็นต้น แล้วช่วยผู้อื่นอยู่ด้วยกำลังวัตถุ ฯลฯ) คักคินา (ผู้มีอำนาจได้โดยทางรูปแบบ โดยระบบวิธีสืบต่อชั้น ต่อศักดิ์ ต่อฐานะ ต่อพงศ์เผ่าด้วยเชิงรูปธรรม ด้วยการกำหนดตัว กำหนดตน หรือ ต้องแต่ง ต้องตั้งเป็นกิจจะลักษณะกันทีเดียว เเด่น ๆ ชัด ๆ ตายตัว ๆ เป็นวิธีสืบทอด แล้วช่วยผู้อื่นอยู่ด้วยรูปแบบด้วยระบบ) โดยสรุป ก็คือ พวกยึดระบบ ยึดรูปแบบ ใช้กำลังกายเป็นเอก ใช้ความหยาบ ๆ ง่าย ๆ ต้น ๆ ภายนอก ๆ เป็นเอก ไม่เก่งทางกำลังปัญญา ไม่มีความสุขุมลึกซึ้ง ใช้ระบบ หรือ ใช้วัตถุเป็นความถนัดชั้นเอก ใช้ปัญญาเป็นความถนัดชั้นรอง นั่นเอง

ส่วนวรรณะ “พราหมณ์” นั้น หมายถึงสิ่งที่วัดกันด้วย “บุญฤทธิ์” คือ ผู้ช่วยคนอื่นได้ด้วยความเก่งทางใน ๆ เป็นสาย “ปัญญาชีพ” (ปัญญาชน) หรือ พวกนักคิด, วิทยุชน, นักวิชาการ (ผู้ตัดสินปัญหาหรือต่อสู้กันด้วยปัญญา ไม่ชอบความรุนแรง ช่วยผู้อื่นอยู่ด้วยปัญญา) นักพรต, นักบวช (ผู้มีกำลังภายในโดยตรง มีทั้งพลังทางจิต และพลังปัญญา และที่สุกก็คือ ปัญญาตนเอง เป็นสูงสุด แล้วช่วยผู้อื่นอยู่ด้วยความสุขุม ด้วยความลึกซึ้งภายใน) บัณฑิต, ปราชญ์ (ผู้มีอำนาจได้โดยทางปัญญา โดยความฉลาดแท้ ๆ แล้วกระจายอำนาจด้วยเชิงนามธรรม ด้วยระบบให้ “ความรู้” แสดงบทบาท สืบทอดกันเอง แล้วช่วยผู้อื่นอยู่ด้วยอำนาจนั้น อย่างปราศจากความเห็นแก่ตัวเป็นที่สุด เป็นผู้รู้แจ้ง “อิตตา” จริง และปลดปล่อย “อิตตา” ของตนได้แท้ ๆ เรียกว่า “เวทิตัทโพ วิทยุ หิ”) โดยสรุป ก็คือ พวกยึดปัญญา ยึดความนักคิด ใช้กำลังปัญญาเป็นเอก ใช้ความสุขุม ลึกซึ้ง ซับซ้อนภายใน ๆ เป็นเอก ไม่เก่งทางกำลังกาย ไม่มี ความถนัดในการใช้ความรุนแรง หรือ ใช้วัตถุหยาบ อาศัยกำลังปัญญาเป็นความถนัดเอก อาศัยกำลังกายเป็นความถนัดรอง

ถ้าสังเกตให้ดี ๆ จะเห็นได้ว่า แท้ๆ นั้น มันก็มี “โคตร” อยู่เพียง ๒ โคตร เท่านั้นแหละ คือ ตระกูล “รูป” กับ ตระกูล “นาม” หรือ การใช้ “เจโต” กับ การใช้ “ปัญญา” หรือ ใจวัตถุ ใจกาย ใจรูปธรรมเป็น “กรรมาชน” กับ ใจจิต ใจความคิด ใจนามธรรมเป็น “ปัญญาชน” แต่มันมีรายละเอียดมุมเหลี่ยมประกอบ ต่างๆ นานา ด้วยองค์แห่งบัญญัติสมมุติทั้งที่เป็นรูป ทั้งที่เป็นอรูป ผสมอยู่มากหลายชั้น เจริงเท่านั้นเอง แล้วมันก็ไหลเลื่อนหมุนเวียนวนสลับกันไปมาอยู่ “ความไหลเลื่อน” อัน จับรู้อย่างไม่มัน คนรู้อย่างไม่แท้ นั้นแหละ ที่มันรุ่มยาก แท้ๆ ก็มี “กัสสปโคตร” กับ “โกณฑัญญโคตร” หรือ “ศรัทธา” กับ “ปัญญา” เท่านั้นแหละ ซึ่งเป็นสภาพ ที่มันหมุนวนสลับซับซ้อน มีรายละเอียดสลับไปสลับมา น่าฉงน และก็ต้องฉงน สำหรับผู้ยังหยังไม่ถึงเหตุถึงผลเพียงพอ ทั้งยังสรุปแก่น ย่นย่อเข้าใจ “ความเกิด” กับ “ความปรุงแต่งเชื่อมต่อ” และ “ความเสื่อมสลาย” กับ “ความสูญสิ้นสนิท” ไม่ชัดเจนแน่แท้

โดยสัจจะอีก “กำลังกาย” กับ “กำลังปัญญา” นั้น ก็จะต้องช่วย เหลือ เกื้อกูลกันอยู่ ตลอดดกบี่ปกัลป์ในโลก ทั้งกันไม่ได้ ใครดีราคา “กำลังปัญญา” สูงกว่า “กำลังกาย” คนนั้นคือ ผู้ไม่รู้ “สัจจะ” เป็นคนลำเอียง คนขี้โลก เห็นแก่ตัว หรือ เห็นแก่พวก เป็นความผิด ความเลว และ เช่นเดียวกันใครดีราคา “กำลังกาย” สูงกว่า “กำลังปัญญา” คนนั้นก็ยังคงคือ ผู้ไม่รู้ “สัจจะ” เป็นคนลำเอียง คนขี้โลกเห็นแก่ตัว หรือ เห็นแก่พวก เป็นความผิด ความเลว อยู่อีกเช่นกัน แต่ที่เป็นไป อยู่ในโลกนั้น ฝ่ายผู้ใช้ “กำลังปัญญา” จะใช้ความฉลาดของตนนั้นแหละ สร้างความลำเอียงให้แก่ตัวเอง ให้แก่พวกตัวเองอยู่เสมอๆ เพราะธาตุแท้แห่ง กิเลสในตน ยิ่งฉลาดมาก ยิ่งลำเอียงได้ อย่างลึกซึ้งมาก

โลกจึงไร้สันติธรรม จึงยังเบียดเบียน ยังเกิดความผิด ความเลวขึ้นครอบงำใน
 โลก ในสังคมมากยิ่งขึ้นขึ้นเสมอ การปฏิบัติธรรมเพื่อลดกิเลส หรือ “ความ
 นลาต” ที่จะช่วยให้คนลดกิเลส (“ศาสนา” นั้นเอง) จึงจำเป็น และ เป็นเรื่อง
 สำคัญที่จะต้องมียู่ในโลกตลอดกาล เพราะผู้ใจแท้ถึง “สัจธรรม” เท่านั้น
 คือ **ผู้เสียสละที่แท้จริง จะเป็นผู้ไม่เห็น**
แก่ตัว ได้แท้จริงที่สุด กว่าปัญญาชนใดไหน ๆ หมด !

ผู้รู้แจ้งใน “สัจธรรม” จึงคือ ผู้เข้าใจความเป็นกลาง ความสมดุลง ความ
 พอดี ไม่เอียงไปข้างไหน เป็นผู้รู้กาล **รู้โลก** **รู้เศรษฐกิจ** ในโลก
 ในหมู่ ในกลุ่ม ในสังคม อย่างแท้จริง ไม่หลงไหลทั้ง “กำลังกาย”
 และ ไม่หลงไหลทั้ง “กำลังปัญญา” แต่จะใช้ “อริปัญญา” กับ “จิต” ที่สามารถ
 เฉยวางสนิท ไม่ทุกข์ ไม่เดือดร้อนใจจริงๆ แม้จะทำงานใดๆอยู่ (วิมุติจิต) นั้นแหละ
 ช่วยโลก คำจุนโลกอยู่ อย่างไม่ต้องการอะไรตอบแทนจริงๆ แม้แต่ “สุข”

ส่วนผู้ที่ยังไม่แทงทะลุรู้แจ้งแน่แท้ ใน “ชื่อ” ใน “โคตร” ใน “วรรณะ”
 ต่างๆ เท่านั้น จึงหลง “อาหาร” หลง “สุข” จึงยังมี “ทุกข์” จึงต้อง
 มี “อายุ” (จงทำความเข้าใจในคำว่า “อายุ” ให้ดีๆ) เพราะกำหนดเอาเองไม่ได้
 ทำ “เกิด” – ทำ “ตาย” ให้แก่ “อวัจจจิต” ต่างๆ ของตน ไม่ได้เด็ดขาดแน่แท้จริง
 จึงได้ชื่อว่า **ผู้ยังไม่จบ** ยังไม่เก่งสุด ยังไม่ไซ่มนุษย์ผู้ “เจริญยิ่งสุดยอด” แท้
 ยังไม่เป็น “นิตายุกอ” (ผู้กำหนดอายุตาม “เจโตปริยญาณ” เาเอง ได้แน่นอน)
 ยังไม่เป็นมนุษย์อุตตรกุรุทวีป เพราะยังไม่ “อมโม” (ไม่รู้จิต จนทำจิตอย่างใหม่
 กลบเคลื่อนจิตอย่างเก่า ยังไม่ได้) ยังไม่ “อปริกคโห” (ไม่รู้รอบจริง จึงยังไม่พ้น
 การฉวยไว้ เม้มไว้ หรือ ยึดไว้อยู่)

จึงยังเป็น “จิต” ที่ **เปรียบเหมือนบุรุษจะฟังจากบ้านตน ไปบ้านอื่น**
แล้วจากบ้านนั้น ไปยังบ้านอื่นอีก **จากบ้านนั้น กลับมาสู่บ้านตามเดิม**

เขาจะพึงระลึกได้อย่างนั้นว่า เราได้จากบ้านของเรา ไปบ้านโน้น ในบ้านนั้น เรา
 ได้ยืนอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้นิ่งอย่างนั้น เราได้จากบ้าน
 แม้นั้น ไปยังบ้านโน้น แม้นในบ้านนั้น เราได้ยืนอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น ได้พูด
 อย่างนั้น ได้นิ่งอย่างนั้น แล้วเรากลับจากบ้านนั้น มาสู่บ้านของตน ตามเดิม
 ดังนี้ ๗

ซึ่งความหมายว่า ผู้มี "บุพเพนิวาสานุสติ" นั้น ก็คือ ผู้รู้เห็น
 "จิต" ของตนว่า มันยังคงได้แต่ท่องเที่ยวไป ไม่หยุดหย่อน จาก "ชาติ" นั้น
 (จากบ้านนั้น) แล้วก็ไป "ชาติ" โน้น (ไปบ้านโน้น) แล้วก็ไป "ชาติ" อื่น ๆ
 อีก (ไปบ้านอื่นอีก) แล้วก็กลับมาสู่ "ชาติ" ของตนตามเดิม (กลับมาสู่บ้านของตน
 ตามเดิม) ก็ยิ่งกลายเป็น "อตตะ" เป็นความไม่หมดสิ้น เป็นความวนไปวน
 มา เกาะอยู่ ยึดอยู่ หลงว่า เรามิ "ตน" หลงว่า เรามิ "บ้าน" ยังห่วง
 บ้าน ยังยึด "ตน" ห่วงการเกิด ห่วง "ชาติ" จะสลาย ก้าว "ชาติ"
 จะไม่มีอีก จึงไม่ได้ถึง "สุญญตา" สักที

และที่แท้จริงนั้น ผู้ที่เกิด "ญาณ" เพราะ "บุพเพนิวาสานุสติ"
 หรือ ผู้ที่เกิดผลมี "บุพเพนิวาสานุสติญาณ" ก็คือ ผู้จะรู้จริงว่า "บ้าน"
 ที่ไม่ใช่ของตน "ชาติ" หรือ "ความเกิด" ที่ไม่ใช่ตัวเราของเราอะไรหรอก !
 (แต่ถ้าผู้ใดผู้หนึ่ง "หยุดจิต" ของตนไม่ได้จริงๆ มันก็มี "ของตน" จริงๆ) มันเป็นเพียง
 สภาวะธรรมที่ประชุม ที่ดำเนินบทบาทอยู่เท่านั้น ถ้ามันสมควรจะไป ก็ไป ถ้ามันสมควร
 จะมา ก็มา สมควรจะหยุด ก็หยุด (และ "หยุด" อวจรจิต "ของตน" ได้จริงๆ) หรือ ถ้า
 มันสมควรจะยืน ก็ยืน ถ้ามันสมควรจะนั่ง ก็นั่ง สมควรจะพูด ก็พูด สมควร
 จะนิ่ง ก็นิ่ง **เรายังมี "สภาวะธรรม" ที่มันมีบทบาทได้อยู่ (คือ
 ยังไม่ตายเฝ้า, ทำอะไรๆ ได้อยู่) ก็จงใช้ "ปัญญาารอบรู้" ความเหมาะสม
 ความควร ความเป็นประโยชน์ (สัมมา) โดยคำหนึ่ง หรือ
 คำนวนด้วย "สัปปริสธรรม ๗" แล้วก็ประกอบ "สภาวะ-
 ธรรม" นั้นๆ อยู่กับชาวโลก ช่วยชาวโลกเขา ไปเกิด !**

โดยมีความตั้งใจ มีความมั่นใจ เห็นในความจริงอยู่ว่า “ความเสี่ยสละ” นั้นแหละ คือ ความยอดสุด ประเสริฐสุด ของคนที่ตนจะต้องเกิดอยู่ เป็นอยู่เสมอให้ได้ อย่างชัดเจนพอเหมาะพองามให้ทุกขณะ แล้วก็ ทำให้จงได้ และจะยังทำ ๆ ต่อไป ทั้งพยายามพากันอื่น ๆ ทำอีกด้วย

คน **ไม่รู้** ดังนี้ นั้นแหละ มากกว่ามากในโลก เขาจึงพากันยึด “บ้าน” ยึด “ชาติ” ยึดการกระทำเพื่อให้ตนเอง “เกิด” หรือ ตนเอง “ได้” ตนเอง “มี” ตนเอง “กำไร” ตนเอง “เสพย์ประโยชน์” ตามที่ “จิตใน” (อาสวะ) ของตนคิด อยู่ ยึดอยู่ จะเอาอยู่ จริง ๆ นั้นเอง สรุปก็คือ ทำอะไรก็ตาม ก็ “เพื่อตน อย่างดีหน่อย ก็เพื่อพวกของตน” อยู่ **ไม่รู้แล้ว !!**

นั่นคือ ความหมายของภาษาที่ว่า “แล้วเราก็กลับจากบ้านนั้น มาสู่บ้านของ ตน ตามเดิม” คือ “ขว้างงูไม่พ้นคอ” คือ จะทำอะไรก็สลัดไม่หลุด ทำ ด้วย “จิต” ที่บริสุทธิ์ผุดผ่องจริงๆ ปราศจากเชื้อความต้องการมาให้แก่ตน อย่างสิ้น เกลี้ยงแท้ๆ ยังไม่ได้ **จะต้องให้มันวนมาถึง “ตน” อยู่เป็นที่สุด จนได้ อยู่นั่นเอง และ ยิ่งฉลาดเท่าใด ก็จะทำให้มัน “วน” มาถึงตน อย่าง “อำพราง” อย่างซ่อนเร้นลึกซึ้ง เป็นที่สุดเท่านั้น ๆ**

“จิตใน” ที่มันยังหลง “บ้าน” หรือ หลง “ตน” (หลงเป็น “อัตตา”) นั้นแหละ จึงสำคัญมากที่สุด ที่จะต้องทำลาย “สัญญาวิปลาส” (ความหลงผิด สำคัญผิด)

ดังนั้น ผู้ระลึกชาติ ระลึกถึงสิ่งที่ผ่านมาแล้วทั้งหลายทั้งปวง ก็ให้เห็นจุดจริงในความ “ไม่จบ” ไม่สิ้นสุด อยู่ที่ “ยังกลับมาสู่บ้านของตนตามเดิม” อยู่ นั้นแล้ว นั่นเอง ซึ่งตนหลงเป็น “จุดจบ” ของผู้ที่ “ไม่มีจบจริง” เพราะ ยังไม่ทำลายบ้านจริง !

ความวนมาให้ “ตน” ความต้องเหลือ “ตน” หรือ ความวนกลับมา “บ้าน” ความต้องเหลือ “บ้าน” จึงจะต้องทำลาย “บ้าน” หักขั้วยอด เรือนของบ้านให้ได้ ดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงอุทาน เมื่อได้ทรงรู้เท่าทันว่า ตน ต้องเวียนวนเป็นนายช่างก่อสร้างบ้าน (หรือคือ ก่อ “ตน”) ให้แก่ตน ชาติแล้ว ชาติเล่าอยู่นั้นแล้ว เพราะความหลง “บ้าน” พระพุทธองค์จึงได้เปล่งอุทาน “หักขั้วยอดเรือนของบ้าน” ว่า.... “เมื่อเรายังไม่ประสบญาณ มัวแสวงหา ตัณหาเป็นดังนายช่างผู้กระทำเรือน ได้ท่องเที่ยวไปสู่สงสาร มีความเกิดเป็นเอนก ความเกิดเป็นทุกข์ซ้ำไป เนอะ ! ตัณหาเป็นดังนายช่างผู้ทำเรือน เราเห็นเจ้า แล้ว เจ้าจะทำเรือน (คือ อัตถภาพ) ของเราไม่ได้อีกต่อไป เพราะซี่โครงทั้งหลาย ของเจ้าทั้งสิ้น (คือ กิเลสที่เหลือ) เราหักเสียแล้ว ยอดเรือน (คือ อวิชชา) เรารื้อ เสียแล้ว จิตของเราถึงนิพพาน เป็นไปด้วยความไม่โง่ต่อสังขารแล้ว ถึงความสิ้น ไปแห่งตัณหาทั้งหลายแล้ว” อ่านดูดีๆ เถิด

นั่นคือ พระองค์ทำลายจุดสำคัญสุดของ “บ้าน” อันก็คือ จะต้องทำลาย ความยึด ความหลงใน “ตน” ใน “จิตใน” หรือ ในจิตเล็กๆ ที่มันยังไม่รู้จริง ! รู้ไม่ชัด ! ว่า “ตน” นั่นคือ ความประชุมของสิ่งประกอบต่างๆ เท่านั้นจริงๆ ไม่ใช่ ใคร ? ไม่ใช่เขา ! ไม่ใช่เรา ! และ “ชาติ” หรือ ความเกิดมาแห่งสรรพสิ่ง ไม่ว่า จะเกิดมาเกาะกันเป็นก้อนใหญ่กลุ่มแน่นเรียกว่า “วัตถุธรรม” ไปจนกระทั่ง เกิดมาเกาะกันเป็นกลุ่มแน่นที่ละเอียด เป็น “อรุปรธรรม” มองเห็นยาก สัมผัสรู้ยาก ก็ ตาม หรือ จะเกาะกันเพียงชั่วคราว เป็นลักษณะผ่านที่เรียกว่า “อาการ” เรียกว่า “กิริยา” ก็ตาม จนที่สุดที่เกิดมาเกาะกันประชุมกันเป็นกลุ่มแน่นละเอียดประณีตสุขุม ยิ่งที่สุด เป็น “ความรู้สึ” ที่ยึดที่ติด (อุปาทาน) เป็น “อารมณ์ในจิต” (นามกาย) ที่ยิ่ง รู้ได้ยากยิ่ง เป็นขั้นสูงสุดที่เรากำลังพูดถึงหมายถึงอยู่ในขณะนี้ ที่เรียกว่า “ตน” ว่า “อตฺตา” หรือ “อตฺถภาพ” ว่า สิ่งจะต้องมีอย่างนี้เป็นอย่างนี้ แล้วเราจะดีใจ (สุข) ไม่ได้ใจ (ทุกข์) เมื่อมีผลเกิดสมตามที่ “ยึดหมาย”

เราจรรู้แจ้ง “ความเกิด” เหล่านี้ให้ชัด และ จรรู้จัก “ความดับ” ที่สำคัญ ที่จะหมายเอาว่า อะไร “ดับ” และ อะไรที่มันยังจะต้องมีอยู่ตามจริง (คือ ยังจะต้อง “ไม่ดับ”) ให้ถูกให้ตรง ไม่หลงปน ไม่สับสน ให้ได้เป็นที่สุด

ผู้ปฏิบัติคนใดปฏิบัติจนบรรลุ “ผล” มาถึงขนาดนี้ ระลึกชาติ ระลึกถึงสิ่งที่ได้ “เกิด” ผ่านมาแล้วต่างๆ จนมี “ปัญญา” (ญาณ) เข้าใจสิ่งที่ควรเข้าใจได้ พอเหมาะสมแก่ฐานที่เดี๋ยว คือ เป็นผู้มั่งอกัญญาได้ระดับสูงขึ้นมา จนถึงขั้น “บุพเพนิวาสานุสสติญาณ” นี้แล้ว อันจะเป็นทั้ง “เจโต” ทั้ง “ปัญญา” ขั้นสูง ขึ้นประณีตยิ่งกว่า “อิทธิวิธี” เป็นไหนๆ เพราะมันเป็น “อกัญญา” ระดับ ๔ ซึ่งเป็นระดับที่สูงขึ้น ลึกซึ้งขึ้นมาจากระดับ ๑ (อิทธิวิธี) สูงขึ้นมาจากระดับ ๒ (โสตทิพย์) สุขุมลึกซึ้งขึ้นมาจากระดับ ๓ (เจโตปริยญาณ) ตั้งไกลโกลแล้ว

“อกัญญา” ต่างๆ นี้ ก็เป็น “ผล” ที่จะเกิดจริงเป็นจริงในผู้ปฏิบัติ เป็นความสูงๆ ตามลำดับ ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงยืนยันไว้ท้ายข้อ หรือปลายลำดับขั้นทุกๆ ขั้น ใน “สามัญญผลสูตร” (ที่มหินทกย สีสันชวรวรรค) ทุกข้อทุกระดับว่า “ดูกร มหาบพิตร นี้แหละ สามัญญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่า สามัญญผลที่เห็นประจักษ์ ข้อนั้นๆ”

“สามัญญผล” หมายความว่า ความมี “ผล” ที่จะต้องเป็นไปตามธรรมดาๆ ของผู้ปฏิบัติธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยิ่งใน “สามัญญผลสูตร” นี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอธิบาย “ผล” แห่งการปฏิบัติธรรมให้แก่พระเจ้าอชาตศัตรูฟัง เป็นลำดับๆ ไกลขึ้นตอนอ่อนแก่จากต่ำขึ้นมาหาสูง ตั้งแต่ขั้นต้นจนถึงขั้นสูงที่สุด คือ “อัสวักขยญาณ” อันเป็น “ผล” ที่หมายสูงสุดของพุทธศาสนา แล้วพระพุทธองค์ทรงยืนยันด้วยพระพุทธพจน์ไว้ เป็นขั้นสุดท้ายอย่างแจ่มแจ้งอีก เมื่อได้อธิบายถึง “อัสวักขยญาณ” (อกัญญา ระดับที่ ๖) จบลงว่า “ดูกรมหาบพิตร ก็สามัญญผลที่เห็นประจักษ์ข้อนั้น ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่า สามัญญผลที่เห็นประจักษ์ข้อนั้น ย่อมไม่มี”

ดังนั้น เราก็คงจะรู้ได้จากพระสูตรนั่นเองว่า “ผล” แห่งศาสนาพุทธนั้น คือ
อย่างไร? ^{๕๖}ขั้นใด สูงต่ำกว่ากันอย่างไร? และ ผลที่หมายสูงสุดนั้น ^{๕๗}ตัดรอบ
เอา “จุด” อะไร? แค่นั้น ?

“ความเก่ง” หรือ อภิญญา ^{๕๘}ดังที่เราได้อธิบายมาตามลำดับๆ นี้ จึงเป็น
“ความรู้ง” หรือ “ความเก่ง” ^{๕๙}ที่เบนความสูงขึ้นไป มาตามลำดับๆ ^{๖๐}แท้ๆ ของ “ธรรมะ
แห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” หรือ ของ “ธรรมะที่เรียกว่า พุทธวิชาแท้ๆ จริงๆ”

การ “ระลึกชาติเก่า” ^{๖๑}ขึ้นมา เป็นปัจจัย เพื่อวิปัสสนา จนเกิด
“ญาณ” (บุพเพนิวาสานุสติญาณ) ^{๖๒} เพราะรู้อะไรแห่งทะเล “รูป”
เข้าใจแจ้งแทงตลอด “นาม” หรือ รู้อะไรแห่งทะเล “เหตุปัจจัย” (มหาปัญญาฐาน)
เข้าใจแจ้งแทงตลอดใน “ความเชื่อมต่อ-ความส่งสับการเป็นไป” (ปัจจุอาการ หรือ
ปฏิัจจสมุปบาท) ^{๖๓} ได้ถูกต้องจริงๆ จนชื่อว่า บรรลุ “บุพเพนิวาสานุสติญาณ”
ตามเป้าหมายของพุทธวิชาแท้ๆ นี้ ^{๖๔} จึงเป็น “ความรู้ง หรือ ความเก่ง” (อภิญญา)
ที่เก่งยิ่งกว่า ตียิ่งกว่า นำทั้งยิ่งกว่า ประณีตยิ่งกว่า “อิทธิวิธี” ^{๖๕} ที่ว่า เหาะได้
เดินน้ำ ดำดินได้ ^{๖๖} แท้ๆ จริงๆ ด้วยนัยยะแห่งธรรมเป็นประการเช่นนี้เอง จึงจะถูกต้อง
เป็นจริง ลงร่องลงช่อง ^{๖๗} ไม่ขัดไม่แย้ง ตามที่พระพุทธเจ้าทรงยืนยันว่า “บุพเพ-
นิวาสานุสติญาณ” ^{๖๘} นั้น เป็น “ผลธรรม” ^{๖๙} ที่ยิ่งกว่า ทั้งประณีต
ยิ่งกว่า ^{๗๐} ช้อยก่อนๆ คือ ยิ่งกว่า “อิทธิวิธี” ^{๗๑} แน่ๆ เพราะลำดับสูงกว่า

แต่ถ้า “สามัญผล” ^{๗๒} ที่ยังหลงเข้าใจอยู่แบบปุถุชนวิญญูฐาน หรือ แบบโลกๆ แล้ว
ทุกคนก็ต้องเห็นว่า “การเหาะเหินเดินน้ำดำดินได้” ^{๗๓} นั้น เป็นผลที่เก่ง
ยิ่งกว่า นำทั้งยิ่งกว่า สูงเด่นยิ่งกว่า “การระลึกชาติได้” ^{๗๔} อย่างแน่ๆ เพราะ
เหาะได้ เดินน้ำ ดำดินได้ ^{๗๕} นั้น มันเป็นการเหลือวิสัยไปเสียยิ่งกว่า การระลึกชาติได้
เป็นไหนๆ ^{๗๖} การเหาะได้ ฯลฯ ^{๗๗} มันก็ต้อง ^{๗๘} เก่งกว่าดีกว่า การระลึกชาติ
ได้ ^{๗๙} แน่ๆ ^{๘๐} เมื่อเป็นดังนี้ ^{๘๑} ก็จะขัดแย้งกับพระพุทธพจน์ที่ทรงสอนยืนยันไว้ว่า

“บุพเพนิวาสานสติญาณ” นั้นต้อง เก่งกว่า ต้องดียิ่งกว่า ประณีตยิ่งกว่า **“อิทธิวิธี”** นั้นทันที

ด้วยเหตุฉะนั้น ก็จะเห็นได้ชัดว่า หากแม้ใครรู้สึกว่าการเหาะได้ เดินน้ำ ดำดินได้ แบบบุคคลอิทธิฐาน แบบเอวร้างเอากายเหาะทั้งแห่งทั้งท่อนกันเลย เป็นสำคัญ ฯลฯ นั้น เป็นเรื่องเก่งเป็นเรื่องดีกว่า การระลึกชาติได้ คนนั้นก็ยังไม่เข้าใจอย่างโลก ๆ อยู่ เพราะไม่เข้าใจขั้นตอนของกรรม ยังไม่เกิดปัญญาเข้าใจแท้ ยังไม่หยั่งลง จนมีสภาพเห็น **“ผล”** ของการระลึก**ฐิติชาติ** ยังไม่เห็นคุณในการระลึกชาติว่า มันมีสาระทำให้เราปรับปรุงจิต ดับกิเลส เกิดความรู้ยิ่ง เบา-ง่าย-ว่าง-ไม่เวียน-พันทุกข์ได้จริงแท้ มันมีประโยชน์กว่าที่จะไปมัวยุ่งกับการทำกายให้เหาะ ให้เดินน้ำดำดิน ฯลฯ เป็นไหน ๆ มันจึงดียิ่งกว่า และ มันละเอียดลึกซึ้งยิ่งกว่าจริงๆ

ดังนั้น ใครไปหมายเอาการเหาะเห็นเดินน้ำดำดินฯ เถนตรงข้อ ๆ ข้อ ๆ อย่างนั้น มาเข้าใจว่า เป็น **“อภิญญา”** หรือ เป็น **“ปาฏิหาริย์”** ของ **พุทธศาสนา** จึงเป็น **“มิจฉาทิฎฐิ”** เพราะขัดกับคำสอนของพระศาสดา แม้แม้นี้ เพียงเท่านั้น ก็เป็นเหตุผลที่จะเห็นได้ รู้ได้ อยู่ใต้ง ๆ ขัด ๆ จริง ๆ ถึงเป้าหมายของ **“พุทธศาสนา”** ทบทวนไตร่ตรองดูดี ๆ ว่า ไซ้หรือไม้ ? **“ปาฏิหาริย์”** ในเชิงอื่น ๆ หรือ **“อภิญญา”** ข้ออื่น ๆ ที่เป็น **“โลกีย-อภิญญา”** ที่ไม่ใช่ **“สาระ”** ของพุทธศาสนา ก็โดยนัยเดียวกันนั้นแล จะไม่บรรยายต่อละ ขอให้ผู้อ่านวิเคราะห์ต่อเอาเองเถิด เพราะได้อธิบายมาแล้ว

ถ้าผู้ใด **“เห็นได้”** เข้าใจได้จริง ก็จะเห็น **“ทะเล”** ไปได้อีกไกล จะเห็น **“สอดคลอง”** ในเรื่องต่างๆ คลายข้อข้องใจแคลงใจต่างๆ ไปได้อีกมากเรื่องมากข้อที่เดียว

เช่น จะเห็นแจ้งชัดว่า **“การระลึกชาติ”** นั้น เมื่อหมายเอา **“ความเกิด”** ที่เป็นการเกิดของจิต ทุกขณะที่มันเกิด แล้ว **“ดับลง”** แล้วเราก็ย้อนกลับไปหยิบจับเอา **“ความเก่า”** หรือ ความเกิดของจิตที่มีรูปมีอาการแล้วนั้น ๆ มาระลึกดู

มาทำ “ความรู้ใหม่” คู่ออกที่ “จิต” ที่เคยเกิดมาแล้ว ยิ่งเก่ายังนาน ยิ่งจะต้อง “ย้อนกาล” ไปไกลๆ นั้น ก็ยิ่งจะไม่ “สดใหม่” ไม่ “รู้” อะไรได้มาก มันจะไม่ มีประโยชน์เท่าระลึกเอา “จิตใหม่” ที่เกิดแล้วดับไปใหม่ๆ มาอ่าน มาพิจารณา มาวิปัสสนา แห่งทะลุรู้กาย-เวทนา-จิต-ธรรมเลย ดังนี้ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า “การระลึกชาติ” ที่จะเป็นไปได้เพื่อ “สัมมาญาณ” เป็นไป เพื่อ “สัมมาวิมุตติ” นั้น ยิ่งระลึกชาติได้เร็ว มีสติรู้เท่าทันได้ถึง “ความเกิด” อันใหม่ที่สุด ได้เท่าใด ? ก็ยิ่งจะเป็นประโยชน์มหาประโยชน์มากเท่านั้น ! ระลึกถึงได้ชั่ววินาทีที่ผ่านไป ได้ว่า เรามีอารมณ์อย่างไร ? เราเกิดเป็น “ผี” หรือ เกิดเป็น “เทวดา” หรือ เกิดเป็น “พรหม” แล้วก็ให้รีบแก้ไขให้ทันที่ที่ การระลึกชาติที่ยัง ระลึกถึงชาติที่เพิ่งผ่านไปได้เร็วเท่าใด ? ใหม่เท่าใด ? ก็ยิ่ง “ดีเยี่ยมยอดสุด” เท่านั้น ! เพราะมันใกล้กับจวบจนธรรมที่สุดยิ่ง จึงใกล้ “ปรมัตตธรรม” ที่สุด เป็นของใหม่สดที่สุด จึงจริงแท้แน่นอนใจได้ยิ่งกว่าสิ่งที่ยังเก่ายังแก่ ! ยิ่งจับมันคนตายอยู่คามือ คาเหตุการณ์ปัจจุบันขณะนั้นๆ มันก็ยิ่งแท้ๆ จริงๆ ยิ่งกว่าที่ผ่านไปแล้ว แม้ชั่วนาที ชั่ววินาที เอาทีเดียว

ดังนั้น ยิ่งชั่วขณะจิตนั้นกระทบ ขณะจิตนั้นเกิดอารมณ์จับ “ชาติ” จับ “ความเกิด” ของจิตนั้นได้ ยิ่งทันที่ทันควัน ก็นั่นแหละ ยิ่งคือ ความจริงที่ยิ่งกว่าจริงที่สุด เป็นยอด “ปรมัตตธรรม” เราจะได้รู้ “จิต” แท้ๆ จับอารมณ์แท้ๆ ของ “จิต” ถูกจริง แล้วก็ให้หยั่งอ่าน “เวทนา” ทั้งหลาย ของ “จิต” นั้นๆ ของเรา ให้ออกเกิด ! นั่นแหละคือ “ชาติ” ตัวสำคัญที่ มุ่งหมาย เป็น “สัมมาญาณ” แล้วจงปรับจงเปลี่ยน (จงทำ “อิทธิวิธี” ให้บรรลุ เป็น “มโนมยิทธิ”) จงสด จงทำการผ่อนคลายอารมณ์ จิต ที่มันโลภ มันโกรธ หรือ มันทุกข์ มันสุขนั้น ลงให้ บางเบา หรือ ยิ่งหลุดพ้น บริสุทธิ์ ว่าง เฉย ปราศจากโลก-โกรธ สิ้นทุกข์สิ้นสุข บริสุทธิ์ผุดผ่องสนิทสะอาดเนียนได้

ก็ยิ่งยอดเยี่ยมแห่ง "ปรมัตถ" เป็น "สัมมาวิมุติ" เลย เป็น
 "ฌาน" แห่งแบบพุทธศาสนา อันเรียกว่า "โลกุตตรฌาน" จง "รู้" และ
 จง "ทำ" ให้ได้ ดั่งนี้เถิด

"บุพเพนิวาสานุสติญาณ" ที่ทรงฤทธิ์ ทรง "ผล" หรือ นับว่า "เก่ง"
 ถูกต้องเป็น "สัมมาทิฏฐิ" แล้วละก็ จะต้องยังระลึกชาติได้เร็ว ระลึก
 ถึงความเกิดได้ใหม่สด เป็นการระลึกถึงขันธ์พลันทัน "จิต" ดวงที่เกิดแล้วดับ
 ลงไปในทันทีทันใด เราได้รับหยาบขึ้นมาระลึกดูได้เสมอๆ นั่นต่างหาก ที่ยังเก่ง
 ยิ่งทรงฤทธิ์ ทรงผล ฉะนั้น "การระลึกชาติ" ที่เป็นไปเพื่อ "ผล" ทางพุทธ-
 ศาสนาแท้ จึงจะมีความเห็นดี-เห็นเก่งในเงื่อนไขที่กลับกัน กับความ
 เห็นของเดิรยถีย์ หรือ เดรัจฉานวิชาอีกแยะ ฉะนั้น แม้จะระลึก
 "ชาติ" อดีต ก็เอาที่เกิดกันในชีวิตร่างกาย ก็ยังแท้ ยิ่งจริง ไม่ว่าจะเกิดกาย-
 กรรม-เกิด, วชิกรรม-เกิด หรือ มโนกรรม-เกิด กิดทั้งนั้น แม้จะเป็นเมื่อบัพแล้ว
 หรือ หลายบัพแล้วก็ตาม ไม่ต้องขำมร่างกาย ขำมกายแห่งนั้นไป มันเป็น "ความ
 ยินยอม" ได้จริง ได้แท้ยิ่งไปกว่าระลึกขำมภพ ขำมร่าง ขำมกายจันทรัน เราเคยเป็น
 อย่างนั้น มีจิตอย่างนั้น อารมณ์อย่างนั้น ขว้อย่างไร ? ดีอย่างไร ? เราก็คงจะ
 ยินยอมได้จริงแท้แน่นอน พยานหลักฐานก็ชัดกว่า แล้วก็นำมาทำแก้ หรือ แก้ตัว
 ประพฤติตนใหม่ ไม่ใช่ช่วยอย่างก่อน ไม่ใช่หม้อย่างเก่า ให้ได้ ก็เป็น "สันติภูมิโก"
 คือ พิสูจน์ได้ชัดกว่า ที่จะขำมชาติไปพูดถึงชาติที่หมายเอาคนละร่างคนละกาย เพราะ
 มันใหม่สดกว่า ยิ่งระลึกได้เร็ว เป็นเดือนที่แล้ว ก็ยังใหม่สด และแท้กว่าบัพที่แล้ว
 หรือ ยิ่งเป็นวันที่แล้ว ก็ยังใหม่สด แท้จริงยิ่งกว่าเดือนที่แล้ว และ ยิ่งนาทที่แล้ว
 วินาทีที่แล้ว ก็ยังใหม่สด ยิ่งแท้แน่เอี่ยมอ่องยืนยันกัน
 ได้เร็ว เหลือ "ความจริง" อยู่มากยิ่งขึ้นๆ เป็น "บุพเพ-
 นิวาสานุสติญาณ" ที่มีประสิทธิภาพยิ่งๆ ขึ้น แสดงถึง "สติ"
 อันยิ่ง คือ มีความระลึกทั่วได้เร็วได้ไว และ แสดงถึง "สมาธิ" อันยิ่ง

คือ มีจิตเพียงแต่ถาวรด้วย “รู” ด้วยแรงแห่ง “วิมุตติ” แต่ ที่มีพื้นฐานแล้วจริง จึง จะ “รู” ได้เร็ว “วิมุตติ” ได้แรง แกร่งกล้า จึงทำ “ทวิภูฏี” ให้เป็น “สัมมา” กันจริงๆ ให้ได้เกิด !

สุดท้ายแห่ง “ปรมัตถ” ก็ยังจับได้ไฉนใน “ความเกิด” ของชาติใน ปัจจุบัน อันเป็น “ปัจจุบันนิวาसानุสติญาณ” เลยทีเดียว ทั้งกายกรรม-วจีกรรม ทั้ง “จิต” ที่กำลังทำงานอยู่ในขณะปัจจุบันทันหัน และมี “ญาณ” หยั่งลง มีสติรูดรอบ เท่าทันอยู่ว่า จิตเราทำงานอยู่ (คือ เกิดอยู่ หรือคือ “ชาติ” ที่สำคัญที่สุด เป็น “ปรมัตถ” ที่สุด) นั้นๆ มีโลภะ มีโทสะ หรือไม่? มีสุข มีทุกข์หรือไม่? (สัมมาสติ) แล้วเราก็จึง “ทำ” กับจิต ให้สู “วิมุตติ” ให้เป็น “อุเบกขาเวทนา” เป็น “ฉาน” เป็น “วุฏฐาน” ให้เด็ดขาด ให้ได้ (“สัมมาพยายาม” คือ เป็นความพยายามที่ถูกต้อง ของพระ หรือ ของนักปฏิบัติธรรม และเป็นความพยายามช่วงสุดท้าย เพราะ ถ้าทำได้เด็ดขาดแล้ว ถาวรแล้ว ผู้นั้นก็จะไม่ต้อง “พยายาม” กันอีก มันจะ ง่ายตายและเป็นเองทีเดียว) ก็ยังมีอันสูงส่งสูง มีผลมากแต่ยิ่งๆ

ดีกว่า ถูกกว่า ที่จะไปมัวหลงไหล ระลึกชาติได้ ไปจนถึงชาติขั้นร่างกาย โคตรตระกูล ที่ยิ่งเก่า ยิ่งแก่ ยิ่งย้อนกาลไปร้อยชาติพันชาติ คนละร่าง คนละ ชั้นคนละกายไปมากเท่าใด ก็ยังไม่แท้ ยังไม่ใหม่ ยังไม่สด ก็ยังไม่มีการเชื่อม (ไม่มี “ปรมัตถ”) จึงจับ “สาระ” ของบุพเพนิวาसानุสติญาณ ที่เป็น “พุทธวิชา” อันเป็นปรมัตถธรรม ให้ได้ถูกเป้าหมายกันเกิด

เราไม่ควรจะไปมัวเมาตกเป็นทาสของ “อดีต” อันที่จริงเท่านั้น ไม่ใช่บทของ “ไตรลักษณ์” แล้ว (อ=ไม่ ตีตะ=สภาวะ ๓ หรือ ไตรลักษณ์) อดีตไม่ใช่การเกิด ขึ้น อดีตไม่ใช่ความตั้งอยู่ อดีต คือ สิ่งที่ตั้งไปแล้วจริงๆ

ผู้ไปหยิบเอาอดีต หรือ “บุพเพนิวาส” มาคิดขึ้นใหม่ หรือ ระลึกไปถึงความ เก่านั้นๆ แล้วก็เฝ้าเอามาย่ำย่ำแชะ เกิดสุข-เกิดทุกข์ อนาถรร้อนเจ้า อยู่ ไม่รู้เล็ก ไม่รู้แล้ว หรือ เกิดก่อน เกิดสร้าง เกิดแล้ว

ก็ยังมาหลง "ทำเกิด" ใหม่อีก ไม่มีอภิปัญญารู้เท่าทันอดีต

มันอยู่อีก ผู้หนึ่งจะไม่มีทางเกิด "ญาณ" ไตๆ อันจะพึงควรได้ เพราะการรู้จักใช้ "อดีต" หรือ ใช้ "บุพเพนิวาสานุสติ" เลย ผู้จะได้ "ญาณ" เพราะหยาบอดีต ข้นมาระลึก เพราะใช้ "บุพเพนิวาสานุสติ" ก็โดยผู้หนึ่ง จะต้องมัจฉิกลาปัจเจง มีอารมณ์อยู่เหนือฤทธิ์เดชของอดีต ถ้าผู้รู้ตนว่า ยังอ่อนแอ หรือ พ่ายแพ้ต่อ "อดีต" เรื่องใด แรงอยู่ อย่าเพิ่งไปหยาบอดีตเรื่องนั้นมาคิด ทั้งมันก่อน บัดออกจากจิตให้ได้ก่อน ตั้งใจ ตั้งสติให้ดีกว่าก่อน แล้วค่อยนึกหยาบเอา "อดีต" ขึ้นมาพิจารณา (แม้เรื่องที่ยังมีฤทธิ์เดชแรง ก็ยังพอไหว ถ้าได้ตั้งสติให้ดี) ค้นอ่าน หยั่งตรวจดูลงไปถึง "เวทนา" หรือ "สุข-ทุกข์" ของอดีตนั้น ถึงรากเง้าถึงต้นตระกูล หรือคือ "โลก-โกธธ" ของอดีตนั้นๆ แล้วนำมาเทียบกับปัจจุบันของเราว่า เรายังเป็นอยู่เช่นเดิม เลวกว่าเดิม หรือ ดีขึ้นกว่าเดิม ถ้ายังเลวอยู่ก็ตั้ง "ศีล" ก็คิดหาอุบายหากฎ หาข้อกำราบปราบใจตน ให้แก่ตนขึ้นมา ตั้งมาตรการขึ้น เอาจริงเอาจัง รัตรอบ จำกัตนเข้าไป ในทุกอริยาบถต่อไป ก็เป็น "ศีลสิกขา" ดังนี้ ก็เข้าหลักเข้าทางที่จะไปสู่มรรคสู่ผล และ ยังหยาบอดีตขึ้นมาเดี๋ยวนี้ แล้วรู้อารมณ์เลวของจิตเราเดี๋ยวนี้ พลังก็รีบปรับเปลี่ยนจิต ทำกับจิตจริงๆ ให้มันลดละคลายสู่สภาพ "วิมุติ" ลง "วุฏฐาน" เข้า ก็นั่นแหละคือ "ทำมาน" เป็น "จิตสิกขา" แท้ เป็นการใช้ "วิชา ๑" **บุพเพนิวาสานุสติ** **ญาณ** จะเกิดผลได้มีจริง และ ทำงานเดินทางไปสู่ "อัสวักขญาณ" จริงๆ

ส่วนผู้ที่ยังเป็น "ทาส" ของอดีต จะไม่รู้ตัวเลยว่า ตนถูก "อดีต" มันใช้เอา มันเล่นงานเอา ยิ่งระลึกชาติไปได้มาก แล้วก็ไปหลง "จริงจัง" อยู่กับอดีตเหล่านั้นมากเท่าใด? ก็ยิ่งจะถูกอดีตใช้ซ้อก ๆ ๆ ทำโน่น ทำนี่ ประติดประต่อเรื่องก่อ เรื่องสร้างอยู่นั่นแล้ว "อดีต" ที่ระลึกได้ จะไม่ช่วยให้ตนได้รู้ธรรมเลย เพราะมันไม่ได้ "วิปัสสนา" ไม่ได้หยั่งย่อนแทงทะลุรู้ "นาม" (คือ รู้เวทนา-จิต ของอดีต) จึงไม่มีทางรู้ธรรม ของอดีตนั้น ๆ

แต่ไปถูก “รูป” แห่งอดีตกดหัวใช้เสีย จึงกลายเป็นทาสของอดีต หรือ ทาสของ
 สิ่งทีตนระลึกย้อนกาลได้ การมีอภิญาแต่มี “บุพเพนิวาสานุสติ” หรือ
 แก่ระลึกชาติได้ แบบนี้ เท่านั้น ก็เลยยังช่วย ยิงขาดทุนใหญ่ เนื่องจาก
 ยังจริงจังกับอดีตนั้น ๆ จนเกินเหตุ ยังหลงว่า **อดีตนั้น ๆ เทียง** อดีต
 นั้น ๆ เป็นของจริง (นิจจะ หรือ สัสสตะ) อันยั้งคือ ความไม่เข้าใจ-ไม่รู้ชั้นเชิงจริง
 นั่นคือ ยังไม่เกิด “ญาณ”

เมื่อผู้ใดเข้าใจ “อดีต” ได้ดี รู้ชัดว่า มันก็คือ “สิ่งที่ได้ดับไปแล้ว”
ไม่ใช่ของจริง รู้เท่าทันในปัจจุบันดั่งยังขึ้น รู้เท่าทันในความติดอดีต ยึด
 อดีตเป็นนิจจาของตน จนอยู่เหนืออุทรเดชของอดีต ได้พอสมควรแล้ว คือ เกิด
 “ญาณ” เป็น “สัมมาญาณ” รู้ว่า มันเป็นสิ่งที่เคยเกิดเคยผ่านมา และ มันเคย
 พาทุกข์มาหนักแล้ว จึงจะเป็น “ผล” ช่วยจิตเราให้รูปปล่อย รูวาง เป็น “สัมมาวิมุติ”
 เป็นการระลึกชาติที่มี “มรรค” มี “ผล” หรือ มี “บุพเพนิวาสานุสติ” จน
 เกิด “ญาณ” จริง ๆ ถูกทางแท้แล้ว ที่นี้จะระลึกถึง “อดีต” จะนั่งนึก
 ระลึกทวนดูความเก่า เรื่องหลัง แล้วหยั่งดู กาย-เวทนา-จิต-ธรรมของ “อดีต”
 เหล่านั้น ทงหลาย เพื่อความรู้อย่าง เพื่อความเข้าใจยิ่ง เพื่อยืนยันความแท้
 จริง คือ เพื่อความแน่ใจถึง “ความโง่เก่า ๆ” ที่ผ่านมา เพราะไป
 หลงติดหลงยึดหลงเป็นวรรคเป็นเวรกับมัน มานักหนา เป็นการเพิ่ม
 สรรพธา เพิ่มบัญญัติแท้ ก็จง “ทำ” จงระลึกได้เสมอ ๆ จงระลึก
 ย้อนไปถึงหมิ่นแสนชาติใด อย่างไร ก็พึงทำได้ และ ควร
 ทำ เมื่อตนมี “อุฏฐาน” แล้วจริง มีความพักแล้วพอเพียง ก็จงมี “อุฏฐาน”
 อันตรง “กรรมฐาน” ต่อไปเทอญ จงรู้ “ขั้นตอน” รู้ลำดับแห่งกรรมฐานของตน
 ให้ถูก ให้ตรงเถิด

เพราะ การมี “อุฏฐาน” ที่แท้แล้ว ก็เป็น “ฌาน” จริง ซึ่งเป็นระดับ
 “ฐาน” ที่จะให้ต่อ “อุฏฐาน” ให้ทำได้โดยตรงถูกระดับ ไม่อ้อมไม่เอียง

จึงเป็นการปฏิบัติตรง ผู้ “ฐาน” เช่นนี้ ไม่จำเป็นจะต้องใช้กรรมวิธี “นั่งเข้า
 ฌานหลับตา” และ จะไม่คิดใจใน “ชาติเก่าปางก่อน” อันเป็นชาติ
 ที่ขำมภพ ขำมร่างกายขันธ์นี้ ไปอะไรหนักหนาจริงๆ แต่จะยิ่งเกิด
 “ญาณ” ระลึกรู้ชาติเก่าปางก่อนหลัง ได้ยิ่ง ๆ ขึ้น ไปอีก
 ต่างหาก แม้ชาติที่ขำมภพขำมร่างกายขำมกายก็จะยิ่งรู้อย่าง
 จริง เมื่อเรามี “วิมุตติ” จริงแล้ว ก็จะมี “ญาณ” ระลึกรู้ “ชาติ” อันยาวไกล
 (ทูเร) ไปได้เอง ก็คือยี่ “ญาณ” นั้นในตอนนั้น อันเป็น “เบื้องต่อไป” เทอญ
 จึงสำคัญเบื้องต้น-เบื้องต่อไปให้ถูกต้อง ถูกขั้น ถูกระดับเถิด

ข้อสำคัญ ขอให้มี “สัมมาทิฏฐิ” ในบุพเพนิวาสานุสติญาณให้ได้แท้ ให้ตรง
 เบ้า ๕ กรรมวิธี (มรรค) เมื่อ “ระลึกชาติ” นั้น จะระลึกอะไร ? แคไหน ?
 และทำอะไร ? จึงจะเป็น “วิชา ๑” ที่จะพาส่งผล ถ้าขั้นเข้าใจ
 “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” เป็น มิจนาทิฏฐิ แล้ว จะไม่ชื่อว่า “วิชา ๑” ของ
 พุทธ และมันจะไม่ใช่ “มรรคอรียสัจ” อันจะพาส่งผลจริงๆ แต่กลับจะเป็น
 การทำลายตน กลายเป็นกิเลสตัณหาเป็น “โมหะ” ยิ่ง ๆ ขึ้น ก่อให้เพิ่มโทษะ เพิ่ม
 โทษะ ไร่ไป ผู้ปฏิบัติผิด เพราะหลงผิดตั้งกล่าวนี้ จึง “ขาดทุน” หรือ “เสียท่า”
 อันอาจเรียกอย่างตลาด ๆ หน่อยกว่า “ช่วยมหาช่วย” จริง ๆ และมีมากหลาย
 ในหมู่นักแสวงหาธรรมะ ที่ยังไม่เข้า “สัมมาทิฏฐิ”

สรุปรวมความ “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” นั้น ก็คือ จะต้อง
 พ้น “มิจนาทิฏฐิ” สิ้นไปได้จริงๆ ไม่เช่นนั้น จะ “ช่วยมหาช่วย” เอา
 เพราะเป็นเรื่อง “จิตในจิต” เป็นเรื่อง “จิตถึงจิต” แท้ เป็นการ “เข้าจิต” เกิด
 สภาวะจริง ไม่ใช่เพียง “เข้าใจ” แครู้เหตุผลระดับหนึ่ง คือ เพียงสักแต่ว่า
 “รู้” อยู่เท่านั้น ทั้งไม่ใช่การ “หลงรูปจิต” เป็นมรรคเป็นเวรกันอีกด้วย เพราะ
 แม้ระลึกชาติ เกิดสภาวะจริงได้ บันรูปเก่าที่เคยเกิดได้แล้ว ก็มีให้ “รูป” นั้น
 มันช่วยวนชวนเราให้เข้าไปกับมัน คือ เราไปหลงจริงจัง หลงภูมิใจจมอยู่กับ “ความ
 เก่า” นั้น มันก็ช่วยกันเท่านั้นเอง เราจะต้องวิปัสสนาหยั่งย้อนย้อนเข้าไปใน “รูป” นั้น

ใน “ความเก่า” (กาย) นั้น ให้ถึงเวทนา—ถึงจิต—ถึงธรรม จนละ หน้าย คลาย เห็นแท้ให้ได้ว่า มันพาเราทุกข์ (อริยสัจ) มานักหนาทุกชาติ ๆ ๆ นั้นแหละ เราจะ ละ หน้าย “อดีต” นั้น ๆ ด้วยซ้ำ มิใช่เราจะหลงเมาอยู่แต่กับ “อดีต” นั้น ๆ เป็นอนัตตา ไม่เช่นนั้น ผู้นี้จะช่วยชาติอยู่กับความเป็นทาสของ “อดีต” หรือ เป็นทาส “รูปจิต” แชะช้วนเวียนจมดิ่งอยู่กับมันจนตายฟรีกันเป็นชาติ ๆ ตั้งกล่าว แล้ว เพราะปฏิบัติไม่เป็นวิปัสสนา ไม่เป็นสติปัญญา เนื่องจากยัง “มิจฉาทิฎฐิ” อยู่แท้ จึงต้องทำความเข้าใจให้ตรง ทำความเห็นแท้ให้เขาร่องเข้เข้าเถิด

เมื่อเข้าใจ “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” ได้จุดหมาย เห็นเอาความ สำคัญได้ถูก ไม่สำคัญผิดแล้ว อภิญญาอันเป็น “วิชา ๒” (แห่ง “เทวโฆ”) คือ “จตุปปาตญาณ” ก็เข้าใจได้ง่ายเข้า

- บทที่ ๒๗ -

๘. จุติปาตญาณ ตามบาลี และที่แปลเป็นไทยไว้ คือ :-

“ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจาก
 อุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ต้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไป
 เพื่อรู้จติ และ อุปัตติของสัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจติ กำลัง
 อุปัตติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก
 ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็น
 ไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านั้นประกอบด้วย กายทุจริต วจีทุจริต มโน-
 ทุจริต ตีเตียนพระอรียเจ้า เป็นมิจนาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจ
 มิจนาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ
 วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านั้นประกอบด้วย กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต
 ไม่ตีเตียนพระอรียเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมา-
 ทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้
 เธอย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปัตติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี
 มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธ ล่วงจักขุของ
 มนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้
 เปรียบเหมือนปราสาทตั้งอยู่ ณ ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร บุรุษ
 ผู้มีจักขุ ยืนอยู่บนปราสาทนั้น จะพึงเห็นหมู่ชน กำลังเข้าไปสู่เรือนบ้าง
 กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนนบ้าง นั่งอยู่ที่ทาง
 ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนครบ้าง เขาจะพึงรู้ว่า คนเหล่านั้นเข้าไปสู่เรือน
 เหล่านี้ ออกจากเรือน เหล่านี้ สัญจรเป็นแถวอยู่ในถนน เหล่านี้ นั่งอยู่ที่ทาง
 ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร ฉนั้นใด ภิกษุก็ ฉนั้นนั่นแล ฯ.....”

เมื่อมาถึงขั้นนั้นแล้ว ก็จะขอผ่าน “ปกเกล้าธิฎฐาน” ไปเลย เพราะเป็น
 อภิญญา ลำดับที่ ๕ หรือ พุทธวิชา ลำดับที่ ๘ แล้ว ขึ้นจะถึงจุดล่าง “อาส-
 วัคชยะ” กันออกปานนั้น เราจะต้องไม่มัวเมาอยู่กับ “รูปหยาบ” และ
 อย่าสับสนเอา “สภาวะหยาบ” ที่ใช้ภาษา ใช้บัญญัติอย่างเดียวกันกับ
 “สภาวะละเอียด” มาใช้ปน มาโล้เรียงแทรกผสมเข้าใน “รอบ” ในภูมิ ที่
 ไม่ใช่รอบ ไม่ใช่ภูมิของมันเป็นอันขาด ต้องให้ถูกฝาถูกตัว ถูกสภาวะที่หมาย
 เอาให้ตรงแท้ให้ได้ ไม่เช่นนั้น จะเกิดการ “ลงตัว” จน “จบ” หรือ จนเป็น
 ความ “หลุดพ้น” สูงสุด ไม่ได้จริงๆ

จุดอุปปาทญาณ^๕ เป็น “ความรู้ง” ที่รู้ความเกิด กับ ความดับ เป็น
 ขั้นสรุป โดยภาษา มันก็บอกอยู่ในตัวแล้ว คือ “จุด” (หรือ “จุด” ที่เราไทย ๆ
 รู้จักกันดีแล้ว) กับ “อุปปาท” (หรือ “อุบัติ” ที่เราไทย ๆ ก็รู้จักกันมาดีแล้วเช่นกัน)

ดังนั้น ความว่า “ยอมโน้มน้อมจิตไปเพื่อรู้จุด และ
 อุบัติของสัตว์ทั้งหลาย” นั้น จึงหมายถึงว่า เรายอมโน้มน้อมจิตของเรา
 บุญญาของเรา มุ่งไปเพื่อ “รู้ง” เพื่อรู้แท้ๆ อย่างถูกต้อง เก่งจริง ใน “จุด”
 ซึ่งแปลงง่าย ๆ กันก่อนว่า “ความดับ” และ ใน “อุบัติ” ซึ่งแปลงง่าย ๆ กันก่อนว่า
 “ความเกิด” แห่งความเป็นสัตว์โลก (สัตว์นั้น) อันก็คือ “จิตของเราเอง” อีกหนึ่ง
 แผละ ที่มันยังเป็น “สัตว์โลก” (ระวัง! จับความสำคัญ หรือ รู้สภาพที่หมายให้ดี
 ให้ถูก ให้ตรง ให้คม อย่าหลือม อย่าผิดฝา ผิดตัว เช่น คำว่า “สัตว์โลก” ในที่
 นี้ ภาษานี้ก็ใช้ “สัตว์” คำเดียวกับที่หมายถึง หมู-หมา-กา-ไก่ ฯลฯ หรือ คน
 แต่ความหมายแท้ ที่กำหนดในที่นี้ ลึกซึ้ง สุขุม กว้างไกลกว่านั้นนัก) อย่าว่าแต่แค่เป็น
 “สัตว์อบาย” หรือ แค่เป็น “สัตว์ที่เรียกว่า เทวดา” เท่านั้นเลย แม้เป็น “สัตว์”
 ชั้นสูงสุดที่เรียกว่า “พรหมสัตว์” หรือ เป็น “โอปปาติกสัตว์” (คือ “จิต” ของพระ
 อนาคามี) ชั้นสูงสุดปานใด ก็ตาม เราก็จะใช้ “ธาตุรู้อันมีความสามารถยิ่ง”
 (ใช้อำนาจทางกาย) นั้น ให้มัน “ไปตลอด” หรือ ให้มันแสดงความรู้ตลอด
 ทะลุ “ไป” ทั่วอัน “พรหมโลก” หรือ ขอบเขตใดที่รวบรวมเอาความเป็นสัตว์

ทชอว่า “พรหม” แต่ระดับชั้นเชิง ทุก ๆ ลักษณะไว้ เราจะรู้ไปให้ทั่วถ้วนให้ได้ใน
ขอบเขตนั้น และ รู้จักสัตว์นั้น ๆ ให้หมดทุกระดับชั้นเชิง ทุกลักษณะให้ได้จริง ๆ ที่มีใน
ตัวเรา แล้วก็จะตอง “ดับ” หรือ “อยู่เหนือ” (นิโรธ, นิรุทธา) ความเป็น “สัตว์-
โลก” นั้นๆ ให้ได้ อย่างเก่งสุด บริบูรณ์สุด

และ จะต้องเห็นอยู่ (ปัสสติ) เป็นสภาพที่ “กำลังจุด” (จวมานะ)
“กำลังจุด” (อุปัทมานะ) แจ่ม ๆ ชัด ๆ เป็นปัจจุบัณกรรมทีเดียว
ดังที่ความขยายประโยคต่อมว่า “**เออ เห็น หมูสัตว์ที่กำลังจุด กำลัง
จุด**”

อภิญญา ขนนั้น นั้น มันต้องรู้เห็นเป็นจริง และ มีความรู้ความเข้าใจยิ่ง
ในสภาวะจิต-เจตสิก-รูปจิต-อรูปจิต ชัด ๆ เจน ๆ ได้เยี่ยมแล้ว

เช่น เถว หรือ หยาบ (หีนะ) ประณีต หรือ ละเอียตสุขุม (ปณีเต)
ก็แยกออกแบ่งออกได้ถูกต้อง

มีผิวพรรณดี หรือ ทำให้ปรากฏงามได้ขนาดได้คุณภาพตามระดับตามชั้นอย่าง
ชัดเจนนองแท้อยู่ (สุวัณณะ) มีผิวพรรณทราม หรือ ทำให้ปรากฏยังไม่งาม ไม่ได้
ขนาดยังไม่ได้คุณภาพตามระดับตามชั้น (ทุพพันณะ) แต่ก็เห็นชัดถองแท้อยู่

ได้ดี หรือ ดำเนินไปด้วยดีมีความเจริญ (สุคเต) ตกยาก หรือ ดำเนินไป
ไม่ดียังไม่เจริญ (ทุคคเต) ก็สามารถหยั่งรู้ละเอียดถึงจริง

ด้วยปัญญาอันยิ่ง เพราะจิตบริสุทธิ์ เห็นด้วย “ตาทิพย์” ที่สามารถ
เห็นอมนุษย์ธรรมตาจริง ๆ (สำนวนเดิมพระไตรปิฎกแปลไว้ว่า “ด้วยทิพยจักขุ
อันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์”)

และ ย่อมรู้ชัดซึ่งสัตว์เหล่านั้น ๆ ผู้เป็นไปตามเหตุตามผลที่ได้กระทำตาม
จริงว่า เมื่อสัตว์เหล่านั้นประกอบด้วย กายทุจริต วชิทุจริต มโนทุจริต ก็ตี
ตีเตียน หรือ เป็นผู้ว่าร้ายพระอรหันเจ้า ก็ตี เป็นมิจฉาทิฎฐิโดยจริง (เพราะไม่
สำเหนียกรู้เอาเลย) ก็ตี เจตนากระทำอยู่เสมอ ๆ ทั้งที่รู้ว่า ไม่ดี เป็นมิจฉาทิฎฐิ
ก็ตาม เมื่อผ่านสภาพที่เรียกว่า ตายไป (หรือ เปลี่ยนสภาพไป) ก็จะบังเกิดขึ้นใหม่

เป็นไปอย่าง *ไม่เจริญ* (อบาย) *ดำเนินไปไม่ดี* (ทุกคติ) *ตกต่ำ* (วินิบาต) *ทุกข์ร้อน* (นรก) ที่สำนวนเดิมในพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยแปลไว้ว่า “ย่อมรู้ชัดซึ่ง หมูสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วย กายทุจริต วิจิ- ทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอรียเจ้า เป็นมิจฉาทิฎฐิ ยึดถือการ กระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อม เข้าถึง อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ”

ความที่ว่า “เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก” นั้น แปลมาจากบาลี ได้ดี ชัดตรงสำหรับผู้จริงรู้อบ แต่คน *ไม่รู้รอบ* ก็ชอบไปเน้นเอาว่า เป็นความหมาย ที่หมายเอากันแต่เพียง “การตายหน้าเข้าโลงของคน” เท่านั้น เพราะ ยึดมั่นในคำว่า “กาย” จำกัดอยู่เพียงแค่วัตถุนร่างกายเนื้อเท่านั้น ตามความหมาย ไทยๆ (ซึ่งบาลีเขาก็ว่า “กาย” ด้วย) แต่ที่จริง คำว่า “กาย” ในที่นี้ ประณีต มาถึงขั้นนั้นแล้วนั้น มันไม่ได้หมายเอาเพียงแค่วัตถุนร่างกายเนื้อตัวของคน อันยึด จำกัดอยู่เพียงหยาบๆ เป็นแค่นั้นบุคคลาธิฎฐานตนๆ เป็นวัตถุใหญ่ๆ เป็นก้อนโต สัมผัสง่าย ๆ เพียงเท่านั้น ไม่! ซึ่งแท้จริงแล้ว อัน “เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกาย แตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก” นั้น มันหมายความว่า เมื่อถึง คราวครบรอบในโอกาสข้างหน้า ที่สถานภาพเดิมของสิ่งนั้นๆ หรือ ของ “ความประชุม” อันนั้นๆ มันไม่ประชุมกันอยู่ในทรงเก่า รูปเก่า อากาเรเก่าแล้ว มันแปรไปเป็นอันแล้ว อย่างແหลกแจกจ่ายไปที่เดียว ผู้มี “อภิญญา” แท้ๆ นี้ ยังจะสามารถสัมผัสได้ อย่างเห็นได้ รู้ได้ชัดๆ แม้ แต่ “ส่วนเหลือ” ที่สำคัญของสถานภาพนั้นๆ ซึ่งจะเคลื่อน (จุติ) ไปสู่สถานภาพอื่น เช่น จะไปตกอยู่ในสถานภาพที่ เบลลง ไปสู่ความไม่ดี ต่ำทรามลง ทุกข์ร้อน (ตอนท้ายนี้คือ ความหมายของประโยคที่ว่า “เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก”)

ดังนั้น ต่างหาก ที่คือ ความหมายแท้ที่สุขุมลึกซึ้ง มันมีความหมายกว้าง ไกล ละเอียดลึกไปจนถึงการเปลี่ยนสถานภาพของการประชุมเป็นกลุ่มก้อน ไม่ว่า จะประชุมกันจนถึงขนาดเป็นวัตถุธาตุใหญ่โตมหัพการปานใด หรือ เป็นธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม หรือ แม้จะเป็น “อากาศธาตุ” และที่สุด แม้กระทั่งเป็น

สถานภาพของวิญญาณธาตุ “ที่ประชุมกันอยู่อย่างใหญ่ หรือ เห็นได้ชัด” (กาย) แล้วเปลี่ยนสถานภาพไปเป็นวิญญาณที่เล็กละเอียดเห็นได้ยากขึ้น ฐิตได้ไม่ชัด (อรุปกาย) ก็ตาม หรือ วิญญาณธาตุที่ประชุมกันอยู่ในสถานภาพที่ “ดี” (เทวดา) เห็นอยู่ชัดๆ แล้วเปลี่ยนสถานภาพไปเป็น “ต่ำทราม” (อปายสัตว์) เห็นได้ชัดๆ ก็ได้ เช่นกัน

เช่นนี้ ก็เป็นสภาพที่อยู่ในความหมายของสำนวนที่ว่า “เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึง อมาย ทุกคติ วินิบาต นรก” จริงๆ อย่าเข้าใจเป็นสัสสตปฏิภูมิตัวเป็นอันขาด

เช่น ยกตัวอย่าง คนธรรมดาๆ นแหละ เมอกัน คุยจ้อหัวเราะร่วนอยู่ทีเดียว ในปัจจุบันนั้น ก็เรียกว่า เขามี “วิญญาณธาตุ” อยู่ในสถานภาพของเทวดา แต่ประเดี๋ยวต่อมา ได้รับความไม่พอใจ ก็โกรธขึ้นมาแทนที่ ในปัจจุบันนี้ ก็เรียกว่า เขามี “วิญญาณธาตุ” อยู่ในสถานภาพของสัตว์นรก ดังนั้น ก็เรียกว่า “เบื้องหน้าแต่ตาย เพราะกายแตก” แท้ๆ ชัดๆ อะไรคือ เบื้องหน้า? อะไรคือ ตาย? อะไรคือ กายแตก? ผู้ปฏิบัติธรรมแท้ๆ จะเข้าใจทันที และจะต้องสำนึกถึงวรรตนั้นที่ “ไม่ให้” “วิญญาณธาตุ” ของตน ต้องแปรสถานภาพไปสู่ที่ตาออกอย่างนี้จะระมัดระวัง “จิต” หรือ ระวัง “วิญญาณธาตุ” มันจะตกต่ำไปเป็นสถานภาพ “อกุศลจิต” ขนาดใดๆ ก็ฉีกหัดจับให้ได้ ฐิตให้ทัน แล้วจะไม่ให้มัน “เกิด” อย่างตกต่ำเป็นอันขาด เมื่อผู้นั้น เป็นพระโยคาวจรชั้นจับ “จิตในจิต” ของตนได้แก่จริงจัง (มี “เจโตปริยญาณ” แคล้วคล่อง) จะอยู่กับจิตเสมอ ไม่ห่างจิต ไม่พล่อจิต ผู้มีภูมิจน “นักสติปฏิฐาน” แท้ๆ ก็ย่อมทำได้แท้ และ จะสูงขึ้นดั่งจริง ๆ

ผู้มีภูมิจน “จตุปปาทญาณ” นั้น จะเข้าใจคำว่า “ตาย” หรือ “กายแตก” นี้ ประณีต ชั้น จิต-เจตสิก-รูปจิต-อรุปจิต เป็นตัว “ตาย” เป็นตัว “กายแตก” เปลี่ยนสถานภาพ ไปจริงๆ จะไม่หลงมัวงมอยู่กับการ “ตาย” ของเนื้อหนังมังสาเน่าเลย เพราะนั่น มันก็ต้องจริงยิ่งกว่าจริงอยู่แล้วหาย่างง่าย ๆ เห็นอยู่ชัด ส่วน “จิต” หรือ “วิญญาณธาตุ” นี้สิ! มันรู้ไม่ยาก เห็นไม่ชัดว่า จะ “ตาย” จริงหรือเปล่า? จะหยุดเปลี่ยนสถานภาพได้เด็ดขาดเที่ยงแท้แล้วหรือยัง? ถ้าจับได้มัน คนได้แท้ “ตาย” ได้แน่!

ก็จะสิ้นรอบ บัด “การเกิด” ได้สนิท จึงจะต้องพิสูจน์เอง ให้อูฐของจริง มีของจริงให้ได้อูฐ

ความไม่เปลี่ยนแปลงเลขของสถานภาพ หรือ ความบริบูรณ์, ความเที่ยงแล้ว, ไม่เป็นอื่นอีกแล้วนั้น มีอยู่สถานภาพเดียว คือ “วิญญาณธาตุ” ที่ได้ชื่อว่า เป็น “นิพพาน” หรือ สุกขวิญญาณ เป็น “วิญญาณัง อนัตตสหนัง อนันตัง สัพพโต-ปภังง” ใน “ธาตุ” อื่นๆ แม้แต่ดิน-น้ำ-ไฟ-ลม ใดๆ ก็ไม่มี “เที่ยง” ไม่มีเลยที่จะไม่เปลี่ยนแปลงไป “ความเที่ยง” หรือ “ความบริบูรณ์สุดขีด” ก็คือ ความไม่เปลี่ยนแปลงอีกแล้วของปัญญา กับ วิมุตติจิต นั้นเอง เพราะเข้าใจแท้ เพราะเห็นจิต รู้วิญญาณธาตุของตนจริงๆ และ จิตที่บริบูรณ์สุดขีด วิญญาณธาตุที่ไม่เปลี่ยนแปลงอีก ก็รู้อยู่เสมอแล้ว “ตัววิญญาณธาตุ” ที่ไม่เปลี่ยนแปลงนี้ ได้ชัดแท้จริง ก็พ้นสงสัย สนิทสนมตลอดกาล อย่างอื่น ไม่มีอะไร “เที่ยง” เลยจริงๆ

หรือ แม้ “ธรรมารมณ” ที่มีอาการอยู่ มีสถานภาพอยู่ เป็น “สุขเวทนา” อยู่หลังๆ ชัดๆ เจนๆ เป็นสภาพใหญ่หยาบ รุ่งๆ แท้ๆ เบื้องหน้าแต่เปลี่ยนอาการ เปลี่ยนสถานภาพ จากความชัดๆ เจนๆ ความใหญ่ๆ หยาบๆ นั้นไป เป็น “ทุกขเวทนา” ก็นั่นแหละ คือ ลักษณะของจิตของวิญญาณธาตุ ที่ยังไม่พ้น “ทุกข์” หรือ ยังไม่มีปัญญาแท้จนสามารถรู้เท่าทัน “ทุกข์” (ยังไม่เป็น “ปริยญฺเอยย”) ยังมีความเปลี่ยนแปลงได้ ยัง “เกิด” ใหม่อยู่อีก ยังมีความยึดว่า อย่างนี้ชอบ, พอใจ (สุข) อย่างนี้ไม่ชอบ, ไม่พอใจ (ทุกข์)

ความเปลี่ยนของ “วิญญาณธาตุ” ลักษณะดังนี้แล คือ ความยังไม่เป็น “อธิปัญญา” ยังเข้าใจถึงความไม่อยู่ในสถานภาพที่คงที่ ของสรรพสิ่ง (อนิจจัง) ยังไม่ได้ ยังมีความนึกคิดที่จะให้วิญญาณธาตุ รับรส รับสัมผัส รับผล แต่ในสถานภาพที่ตนต้องการและหมายมั่น (อุปาทาน)

โดยไม่มีปัญญาเข้าใจใน “องค์ประกอบ” (เหตุ-ปัจจัย) และ “การผสมหรือปฏิกิริยา” (สังขาร) ที่เกิดอยู่ ดำเนินอยู่ทุกวินาที ยิ่งกว่าทุกวินาทีในโลกว่า ไม่มีอะไร “คงที่” และ สำคัญที่สุดก็คือ “องค์ประกอบ” (เหตุปัจจัย) ต่าง ๆ ที่มีกระจายตัวอยู่เป็นยอดปรมาณู เป็นยอดเอกภพในโลกนั้น มันก็ร่วมทำงานของมันเองเหมือนกัน แทรกอยู่กับที่เราทำอยู่ทุกขณะกาลด้วย โดยที่เราไม่เห็นไม่ได้ ยังมีอีกมากกว่านั้น มันมีทั้งเล็กสุด และใหญ่กว้างสุด จนเราไม่มีอำนาจสัมผัสสัมผัสจะรับสัมผัสรับรู้ได้ เราจึงบอกรันมัน ไม่ให้มันเป็นส่วนเพิ่ม หรือ เป็นส่วนลดในการทำงาน ในการผสม ในปฏิกิริยาที่เกิดอยู่กับตัวเรา ตามที่เราต้องการ ได้สนิทสูงสุด

เราจึงไม่ควรจะไปยึดมั่นว่า จะต้องได้อย่างโน้น จะต้องเป็นอย่างนี้ เป็นอันขาด แต่เราจะต้อง “รู้” ว่า ควรจะเป็นอย่างโน้น ควรจะเป็นอย่างนี้ ให้ได้มากที่สุดมากที่สุดมากที่สุดแล้วเราก็จะ “เลือก” ละเว้นไม่ทำ ที่จะเป็นอย่าง “ชั่ว” จะต้อง “ทำ” หรือ ร่วมด้วยแต่จะเป็นอย่าง “ดี” จริงๆ บริสุทธิ์ใจที่สุด จึงจะต้อง “รู้” องค์ประกอบที่จะเข้ามาแทรก เข้ามาร่วมในการทำของเรา ให้ได้มากที่สุด ถ้วนทั่วที่สุดเสมอๆ เท่าที่เราจะสามารถทำได้เป็นที่สุด การ “เป็นไปได้อัน” อย่างที่อธิบายนี้ จึงเรียกว่า “ภูมิ” เรียกว่า “เก่ง” หรือ ดุจคน สูงชน เรียกว่า สุกติ โลกสวรรค์ หรือ เป็นศัพท์ที่เรียกว่า เกิด “ญาณทัสสนะ” และ “มโนมยิทธิ” นั่นเอง

สภาพการเช่นนี้ ก็คือ สภาพที่สำนวนในอภิญญา “จุตูปปาตญาณ” นี้ ว่าไว้ว่า “ส่วนสัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วย กายสุจริต วิจสุจริต มโนสุจริต ไม่ติเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้”

ถ้าจะขยายคำ กระจายความให้กระจ่างขึ้นอีก ก็จะได้ว่า :-

“ส่วนสัตว์เหล่านั้น (คือ ผู้ที่เป็นผู้ฝ่าย “กุศล”) ก็เช่นกัน ก็ย่อมเป็นไปตามเหตุตามผลที่ได้กระทำตามจริงว่า เมื่อสัตว์เหล่านั้นประกอบด้วย กายสุจริต วิจสุจริต

มโนสัจจวิ กติ ไม่ดีเตียน หรือ ไม่เป็นผู้ว่าร้ายพระอริยเจ้า กติ เป็นสัมมาทิฐิ โดยตรง กติ หรือ เจตนากระทำให้อยู่เสมอๆ โดยตั้งใจ เพราะรู้ว่า ดี เป็น สัมมาทิฐิ ก็ตาม เมื่อผ่านสภาพที่เรียกว่า ตายไป (หรือ เปลี่ยนสถานภาพไป) ก็ยังบังเกิดขึ้นใหม่เป็นไปอย่างที่เราเรียกว่า ดำเนินไปด้วยดี มีความเจริญ (สุคติ) ประกอบไปด้วยความยิ่งเลิศ (สวรรค์) ถ้ายังไม่หมดสิ้นปัจจัยจนเกลี้ยงสนิท ในความเป็น "โลก" (โลกัง)

("โลกัง" หรือ "โลก" คำสุดท้ายนี้ จึงมีสภาพหมุนรอบเชิงซ้อนสูง สุด คือ **ต้องรู้** ทั้ง "สมมุติสัจจะ" **ต้องรู้** ทั้ง "ปรมาตตสัจจะ" จนถึงขั้น "เบื้องหน้า.... (แต่ตายเพราะกายแตก)" กล่าวคือ แม้ "ตายเพราะกายแตก แล้ว" ต่อจากนั้นไปอีก เรียกว่า "เบื้องหน้า" จะยัง "มี" สถานภาพอะไร ก็ตาม เป็น "ส่วนเหลือ" เป็น สมมุติสัจจะ อันจะยังวนเวียนอยู่ในสรรพสิ่งทั้งหลาย ยังจะเป็นส่วนที่เรียกว่า "เกิด" อยู่ ก็ให้เป็น "สุคติ" (ดำเนินไปด้วยดีมีความเจริญ) หรือ เป็น "สวรรค์" (ประกอบไปด้วยความยิ่งเลิศ) นั้นเกิด ส่วน ปรมาตตสัจจะ คือ วิญญาณธาตุ ของเรานั้น ไม่ต้องหลงคิด หลงตามไปมี อารมณ์ ชื่นชอบ หรือ เหี่ยวเฉาอะไรกับส่วนที่ยังดำเนินไปตามที่มัน ยังไม่สลายนั้นอีก ซึ่งเมื่อเราได้กระทำโดยคำนวณว่า "ดีสุด" โดยสัจจวิ โดย บริสุทธิ์ใจสุด ด้วย "เจตนา" อันบริบูรณ์ ในความเหมาะสมที่สุดแล้ว ก็เป็นอันเล็กน้อยสำหรับเรา เป็น "จบสนิท" หรือ "แล้วรู้แล้ว" (นิโรธอริยสัจ) "โลก" ก็ถึงจะเป็น "โลก" และ จะเป็น สมมุติสัจจะ ทัตติ เราผู้จบ ผู้สิ้น ผู้เลิก ผู้ไม่มี "เบื้องหน้า" ก็ถึงจะเป็นปรมาตตสัจจะ ทัตติจริง หมัด "เรา" ลงไปได้ด้วยประการอย่างนี้ แต่ "เขา" หรือ โลก หรือ สังคมนั้น ไม่หมด ทว่าดีแท้ คือจริงอยู่ต่อไป)

แล้วก็ยังมีความอธิบายซ้ำๆ ซ้ำๆ อีก (ใน อภิญญาข้อ "จุตูปปาตญาณ" นั้นแหละ) อันหมายถึง "วิญญาณธาตุ" นั้น ก็ยังจะต้องมีงานอยู่คือ "ต้องมี ฐิ" ว่า จะต้องเห็นตัวตนๆ อยู่ที่เดียว กำลัง "จติ" กำลัง "อุปัตติ" มี สภาวะหยาบ (เลว) ละเอียตสุขุม (ประณีต) ก็แยกออก แบ่งออกได้ถูกต้อง

ทำให้ปรากฏงามได้ขนาด ได้คุณภาพ ตามระดับ ตามขั้น ชัดเจนต้องแท้ (มีผิวพรรณดี) ทำให้ปรากฏยังไม่งาม ยังไม่ได้ขนาด ยังไม่ได้คุณภาพ ตามระดับ ตามขั้น แต่ก็เห็นชัดต้องแท้ (มีผิวพรรณทราม) หรือ ดำเนินไปด้วยดี มีความเจริญ (ได้ดี) ดำเนินไปไม่ดี ยังไม่เจริญ (ตกยาก) ก็สามารถหยั่งรู้อะไรได้ถึงจริง ด้วยปัญญาอันยิ่ง เพราะจิตบริสุทธิ์ เห็นด้วย "ตาทิพย์" (ด้วย "อริปัญญา" เป็นที่สุด แม้จะเห็นด้วยอำนาจ "เจโต" ก็จะต้องรู้ซึ้งลงไป "รูป" ที่เห็นนั้น แยกออกจาก เป็น "เสว-ประณีต-ผิวพรรณดี ฯลฯ" ต่างๆ นั้น จริงๆ ด้วย จึงจะเป็นที่สุด) ที่สามารถเห็นอมนุษย์ธรรมตาจริงๆ และ ย่อมรู้จักสิ่งสัตว์เหล่านั้นๆ ผู้เป็นไปตามเหตุตามผลที่ได้กระทำตามจริง ด้วยประการฉะนี้

มันรู้แจ้ง รู้จริง เห็นชัด เข้าใจละเอียดถึง ราวกับ "ผู้รู้"
นั้น เป็นคนตาดี ที่ยืนอยู่บนปราสาท หรือ หอสูง ซึ่งตั้งอยู่
ณ ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร จะพึงเห็นหมู่ชนกำลังเข้าไปสู่
เรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนนบ้าง
นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนครบ้าง

การรู้เห็นนั้น มีสภาพขันธ์ ที่เปรียบประดุจ คนกำลังเข้าไปสู่เรือน
(สมาธิสส กัลลิต) หรือ อีกนัยหนึ่งเรียกว่า "ดับ" กับ สภาพคนกำลังออก
จากเรือน (สมาธิสส โคจร) หรือ อีกนัยหนึ่งเรียกว่า "เกิด" และ ทั้งรู้
เห็นชัดในสภาพกำลังสัญจรอยู่เป็นแถวอยู่ในถนน (อภูฐาน, आयุห) หรือ อีก
นัยหนึ่งเรียกว่า "เกิด" กับ สภาพนั่งอยู่ (หยุด) ที่ทาง ๓ แพร่งท่ามกลาง
พระนคร (วภูฐาน, ติภูฐ) หรือ อีกนัยหนึ่งเรียกว่า "ดับ"

และ การรู้เห็น นั้น ทั้งเห็นด้วยตาดี ยืนอยู่ที่ที่จะต้องเห็น
อย่างกระจะกระจ่างด้วย (มีผัสสะแท้ หรือ มีปัจจัยตั้งจริง) ทั้งรู้ด้วย
อย่างซื่อซาย้ายันยันว่า เป็นสภาพ "นามธรรม" เป็นความรู้

ที่กระจะกระจ่าง สำนึกในตัวตน แยกส่วนนั้น-ส่วนนี้ออก อย่าง
ไม่ปนเป ไม่วกวน หรือ ไม่เหลื่อมๆ ไม่พร่าๆ เลยด้วย คือ ต้อง
คม - ชัดแจ๋ว - ลงตัว (มีญาณที่สสนะแท้ หรือ มี “วิญญาณ” ชนิดที่เป็น
“วิญญาณัง อนิทัสสนัง อนันตัง สัพพโตปภังฯ” ที่เดียว)

ดังจะเห็นได้ จากสำนวนเดิมที่แปลมาจากบาลีของพระไตรปิฎกฉบับมาตรฐาน
หลวงนั กษัตอยู่แล้ว แต่ต้องละเอียดลออ รู้ชัด รู้ช้อน รู้สภาพซ่อนเชิง ช้อน
เชิงอยู่ในที่ให้ดี สำนวนส่วนนี้ก็มีว่า “เปรียบเทียบปราสาทตั้งอยู่ ณ ทาง ๓ แพร่ง
ท่ามกลางพระนคร บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนปราสาทนั้น จะพึงเห็นหมู่นก กำลังเข้าไป
สู่เรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนนบ้าง นั่งอยู่ที่ทาง ๓
แพร่ง ท่ามกลางพระนครบ้าง เขาจะพึงรู้ว่า คนเหล่านั้นเข้าไปสู่เรือน เหล่าเหล่านั้นออกจาก
เรือน เหล่าเหล่านั้นสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนน เหล่าเหล่านั้นอยู่ที่ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร
ฉันทไถ ภิกษุ ก็ฉันทนั้นแล้ว” ดังนี้

“ผู้รู้” หรือ ผู้เกิดญาณ (ผู้บรรลุ “จุดอุปาทญาณ” นั้นเอง) จะเข้าใจ
แจ้ง ทุกรายละเอียด ทุกชั้น ทุกตอน ทุกข้อ ทุกแง่ อย่างละเอียด-สุขุม-ลุ่มลึก
และ ทังกระจ่างใจชัดเจนด้วยว่า แต่ละแง่ แต่ละแง่อนั้น มันซับซ้อนกันอยู่อย่างไร ?
มันดูเหมือนกัน แต่มันก็มีแง่ที่ไม่เหมือนกันผสมอยู่
เสมอๆ แม้จะอธิบายออกมาเป็นภาษาไม่ได้ ก็ “รู้” อยู่แท้ๆ จริงๆ อยู่ในใจ
อยู่ที่เดียว ด้วยภาษาคำว่า “ดับ” (จุตติ) กับ “เกิด” (อุบัติ) เพียง 2 คำสั้นๆ และ
มันใหญ่ยิ่ง กว้างขวาง ลึกซึ้ง ซับซ้อน ยิ่งกว่ายิ่ง นึกกว่านึก

“อภิญญา” ชั้นที่ ๕ หรือ วิชชาข้อที่ ๘ นี้ จึงยิ่งดียิ่งกว่า
ทั้งประณีตยิ่งกว่าข้อก่อนๆ (คือ ดีกว่า ประณีตกว่า “บุพเพนิวาสานุสติ-
ญาณ” ยิ่งกว่า “เจโตปริยญาณ” ยิ่งๆ กว่า “โสตทิพย์” และดีอื่นๆ กว่า
ประณีตยิ่งๆ กว่า “อิทธิวิธี” เป็นไหนๆ) ที่ผู้บรรลุจริงในตน จะเห็นประจักษ์
ว่า มัน “ประณีต” มันเป็น “ผล” ที่ทำให้คนชาญฉลาดขึ้น เป็นอริยะชั้นอย่าง
ปกติๆ สามัญๆ แท้ๆ เพียงไรๆ! มันไม่พิลึกก็ก๊อ หัวอหวน นำทั้ง

นำตาลูกตาฟองอะไรหรอก ! แต่ที่ว่า ผู้ฟัง “รู้” ได้ ฟังเข้าใจแท้ แม้เข้าใจเพียงด้วยคำสอน ด้วยภาษา เมื่อได้ฟัง หรือ ได้อ่านคำอธิบาย คำยืนยันใน “อภิธาน” ข้อนี้นี้ ก็จะ “ซาบซึ้ง” จะ *ลึวงรู้-ลึวงรู้-หยั่งรู้* แทงทะลุเป็น “อนุศาสน์ปฏิหารย์” ได้ทีเดียว มันจะรู้สึกอยู่ใน “ความเก่งกาจอาจสามารถอันแหลมลึกมอธปัญญาของตน” ได้จริงๆ จนจะนึกเห็นใจคนอื่นๆ ที่เขาก็คงจะรู้ได้ยาก หรือ “รู้ไม่ได้” เหมือนๆ กับ เมื่อก่อนที่เรายังไม่บรรลุนั้นเอง (นี่คือ อาการของบุพเพนิวาสานุสติญาณเชิงซ้อนที่เกิดขึ้นเองเป็นเอง)

ถ้าสภาพ “คนกำลังเข้าไปสู่เรือน” นั้น เราจะเรียกว่า “ดับ” (จตุติ) สภาพ “คนกำลังออกจากเรือน” ก็จะเรียกว่า “เกิด” (อุบัติ) และ ถ้าจะเรียกสภาพ “คนกำลังเข้าไปสู่เรือน” ว่า หยุด, อยู่, พัก, ตั้ง, พอ, ทรงไว้ ฯลฯ (ฐิติ, วุฏฐาน, กัลลิต ฯลฯ) สภาพ “คนกำลังออกจากเรือน” ก็จะเรียกว่า “ไป, เพียร, เพิ่ม, เดิน, ก้าว, เคลื่อนอยู่ ฯลฯ” (สมาบัติ, อุฏฐาน, โจร ฯลฯ) อย่างไม่ข้องใจเลย ในสภาพธรรมที่ย่อมเป็นไปอยู่ในโลก เพราะรู้แจ้งในความแปร และ ความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง

ถ้าสภาพ “กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนน” นั่นคือ “เกิด” (สมาบัติ, อุฏฐาน, อายุห ฯลฯ) สภาพ “นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร” ก็คือ “ดับ” (ฐิติ, วุฏฐาน, สันติภูม ฯลฯ) ดังนั้น คือ **เข้าใจสภาพ “เกิดดับ” จริงๆ** และ ทำไมพระพุทธองค์จึงตรัสละเอียดแทรกไว้ด้วยว่า **นั่งอยู่** แล้วยังมี **ที่ทาง ๓ แพร่ง** ขยายประกอบบอก ยังไม่พอ ยังแถม **ท่ามกลางพระนคร** อีกด้วย ทั้งๆที่สภาพ “นั่งอยู่” ก็คือ คำบอก หรือ สื่อความหมายที่จะทำให้เราเข้าใจว่า “หยุด” ว่า “ดับ” บริบูรณ์แล้ว และ ดูจะไขแสดงว่า “หยุด” แท้ หรือ “ดับ” แทงกว่าเอาด้วย

ตามความเป็นจริงแล้ว การ “หยุด” หรือ การ “ดับ” ของศาสนาพุทธ โดยเฉพาะของ “ผู้บรรลุนิพพาน” หรือ “ผู้ตรัสรู้” ในคนเป็นๆ นั้น (หมายถึงพระอรหันต์ที่ยังไม่ตายเน่า, ผู้บรรลุนิพพานแล้ว แต่ยังเป็นคนเป็นๆ อยู่) มันไม่ได้บริบูรณ์อยู่ที่ “หยุด” แล้ว ก็ไม่มีอะไร “นิ่ง” เป็นเบื้องไปเลย

หรือ “ดับ” แล้ว จะต้อง “มีดับ” อย่างนั้น ไม่ใช่เลย ! แต่
 ความบริบูรณ์แห่งการ “หยุด” หรือ การ “ดับ” ของผู้ตรัสรู้ในศาสนาพุทธที่เรียก
 ว่า “นิโรธริขสัจ” นั้น มัน “หยุดโดยมีกรรม มีการกระทำด้วยซ้ำ
 หรือ “พัก” ก็มี “เพียร” หรือ “ไม่มีอะไร” ก็ยังมี “รู้” หรือ
 แม้ “ดับ” ก็ยังมี “แสงสว่างแจ่มจ้า” เป็นสัมพัทธภาพอัน “สัลเลข”
 หรือ “ปฏิโสด” อยู่ในโลกอยู่นั่นเอง มันเป็น “สภาพ
 ขัดแย้ง” ที่ลงตัวได้โดยตัวเอง มี “ความจบ” อยู่
 ในตัวเอง ^{๕๔} นคือ “วิมุตติ” สูงสุดของพุทธ ที่จบด้วย “อุกโตภาควิมุตติ”
 (“วิมุตติ” โดยมี 2 ภาคเสมอ) จริงๆ ด้วยประการเช่นนี้เอง

การตายอย่างเยี่ยงมอดของบุรุษ หรือ ความดับสูงสุดของผู้ตรัสรู้ จึง
 เป็น “การตาย” ที่รู้โลก ๓ เห็นโลก ๓ เป็นอย่างดี (“นั่งอยู่” ที่ทาง ๓ แพร่ง)
 พันความเป็น “เศรษฐี” (^{๕๕}ผู้ยังมีวิชาอยู่ในโลก ๓) พันความเป็นสัตว์โลก
 หรือ “ความดับ” ของผู้ตรัสรู้แห่งพุทธศาสนาเท่านั้น จะต้องดับอยู่
 อย่างรู้ อย่างสว่าง ไม่ทิ้งโลก ไม่ทำลายโลก ไม่เป็นภัยต่อโลก
 ไม่หนีโลกเป็นที่สุด แต่กลับจะอยู่ “ท่ามกลางพระนคร” เอา
 ด้วย หมายความว่า ผู้ที่อยู่เหนือโลกแล้ว หรือ ผู้พ้นโลกแล้ว แต่ยังคง
 คือผู้อยู่ในใจกลางของโลกทุกๆ นั่นเอง หรือ หมายความว่า ผู้ที่มี “ความ
 ดับสนิท” ของพุทธเท่านั้น ก็คือ ผู้ที่อยู่กับโลกเขาได้อย่างปกติธรรมดา ไม่ทุกข์
 ร้อนหวั่นไหว ไม่สะเทือนสะท้อ และ แลเมื่อยังรู้รอบกว้างขวาง ยิ่งแจ้งยิ่งสว่าง
 เป็นตัวนำ เป็นผู้นำ เป็นตัวอย่าง เป็นแกนกลางแห่งโลก
 ให้แก่โลก เป็นดวงประทีปให้แก่โลกด้วย อย่างแท้จริงที่สุด
 มีประโยชน์แก่โลกอย่างสูงสุด จะอยู่กับสังคม จะปน ๆ อยู่กับคน
 กับมหาชน จะช่วยมหาชน ช่วยสังคมอย่างบริสุทธิ์ใจ

จริง ๆ ที่สุด จะไม่หลีกหนีคน หรือ กลัวสังคม (หมด
 “ภยากติ” ทั่วๆ) อย่างพวกเด็กรถีย์ หรือ จะไม่เหมือนผู้ยังเป็น
 พระโยคาวจรอยู่ ยังไม่บรรลเป็นที่สุดรอบ เป็นอันขาด
 ระวัง ! อย่าไปหลงผิด เข้าใจเอา “เด็กรถีย์” ว่า เป็น “พุทธ” !!

ผู้บรรลธรรมของพุทธศาสนาจึงเป็น “ครู” ทุกคน เป็น “ที่พึ่ง” ของปวงชน
 (เป็น “สรณัง คัจฉามิ” เป็น “พหูชนหิตายะ” ตามที่เปล่งสวดตัวแท้ ใครพบ
 “ครู” เช่นนี้ จงรีบเข้าใกล้ เข้าหากลุกกลีผู้รู้เกิดรู้ดับ ทำเกิด ทำดับได้ นี้ เทอญ)

เพราะท่านรู้จักความเป็น “โลก” แท้จริง (โลกวิทู) “โลก” แบบ
 ไตควรทำลาย ควรดับ ท่านก็ดับเสีย “โลก” แบบไตควรก่อ ควรจรโลง
 ท่านก็ก่อ ก็จรโลงอยู่เต็มที “โลก” แบบไตไม่ต้องไปก่อ ไม่ต้องไปดับ
 มัน ไม่ต้องไปหลงเสียเวลาเรียนรู้มันหรอก ! ท่านก็รู้จริง รู้แจ้ง ญ “โลก”
 นั้น ๆ

ผู้รู้ว่า “โลก” อย่างไร ? ที่ตนควรเลิกควรทำลาย ควรทำ “ความดับ” เสีย
 ให้สนิท โดยเฉพาะเลิกวน เลิกเวียน เลิกเกิดเลิกดับ เลิกสุขเลิกทุกข์ กับมันเด็ด
 ขาด แต่ยังทำ “ความดับ” เสียให้สนิทยังไม่ได้ มีแต่เข้าใจ เห็นแท้ชัดเจน ไม่
 สงสัยว่า “โลก” อย่างนี้เป็น “อกุศล” เป็นบาป เพราะมันเป็น “โรค” เป็น
 ความเกิดอยู่ที่ชั่วที่ต่ำหยาบ เป็น ความต้องวนเวียนไป เป็นสุข เป็นทุกข์กับมันอยู่
 อย่างเห็นในภาวะ เห็นในโทษ เห็นในความจริงที่ยืนยันไม่เสื่อมคลายชัด ๆ ไม่
 สงสัยอีกเลยจริงๆว่า ควรเลิก **ควรยกจิตขึ้นเป็น “โ” จากมัน**
 และ ถัดดับมันทำลายมันให้สูญสลายไปจากสังคม ไปจากเอกภพนี้ได้ ไม่ให้เหลือ
 “ราก” อย่างอื่น เพราะมันเป็น “ราก” ก็ยังดี เพราะมันคือ “โลกอบาย”
 ผู้ที่เห็นว่า เป็นผู้สัมผัสมาอริยมรรคแล้ว อย่างน้อยที่สุด ก็คือ เห็นถูกแล้ว เข้า
 ใจดี เข้าใจชั่ว มันคงตรงแน่ ไม่เปลี่ยนแปลง เรียกว่า มี “สัมมาทิฏฐิ”

ดังนั้น คนผู้ถนัดว่า ตนยังจำเป็นต้องเกี่ยวข้อง และต้องสัมผัสอยู่กับ “โลก” ต่ำ ดังกล่าวนั้น แม้จะให้ความเป็นไปแห่งสิ่งนั้น เรืองขึ้น เกิดขึ้น ดำเนินไปอยู่ (คือ ยังคงเป็น “โลก” อยู่) ก็จะเกิดอึดอัดใจ ไม่สบายใจ ไม่ชอบใจ จะมี “หิริ” มี “โอตตปัสสะ” อยู่ทุกทีไป ดังนั้น เรียกว่า มี “สัมมาสังกัปป”

ยังต้อง “พุด” (วาจา) ต้องทำเป็นงานเป็นการร่วมเข้าด้วย (กัมมันโต) หรือ ยังต้องใช้เป็นกิจกรรมประจำเลี้ยงชีพ (อาชีโว) ก็ยังจะอึดอัดมาก ไม่สบายใจมากจนเรื่อย ๆ ถึงจะฝนจะทนเอา ก็ยังต้องทนต้องฝน ก็ยังจะทำให้ระเบิด หรือ หนัสนอกไปได้แรง และ เร็วขึ้น หาก “สัมมาทิฐิ” เกิดแล้วจริง เหมือนเมื่ออึดอันไว้นาน ๆ ยิ่งแน่น ยิ่งแรง และ จะเร็วด้วย

หากเป็นดังนี้ ผู้หนึ่งก็ต้องคิดหามาตรการ การหาระบบวิธีที่จะผ่อนคลาย หรือ เลิก ละ ลด เว้นออกมาจาก “โลกอบาย” นั้น ๆ ให้ได้ การวาง “มาตรการ” หรือ จัดระบบวิธีให้แก่ตน เพื่อเกิดผลลด-ละ-ขาด-เว้นออกมาจาก “โลกอบาย” นั้น ๆ “มาตรการ” นั้นแหละคือ “ศีล” แล้วประพฤติปฏิบัติให้มีวิริยะ มีพยายาม มีสติ รู้อยู่เสมอว่า เราได้ทำถูกต้องตรงตามมาตรการอยู่ หากผู้หนึ่งยังมีสันตริณจิตทำงานร่วมด้วยอยู่ หรือ คือ มีสังเกตุพิจารณาการเป็นไปของตนอยู่ทั้งภายนอก-ภายใน ก็จะ ได้รู้เห็น ได้เข้าใจ สภาวะแห่งความพัฒนาของตน ทั้งด้านนอก ทั้งด้านในจิตของตนจริงๆ ที่เดียว

การได้รู้ ได้เห็น ได้เข้าใจ สภาวะแห่งความพัฒนาของรูปธรรม-นามธรรมดังนี้ เรียกว่า “อธิปัญญา” (อภิปัญญา) เราจะฉลาดขึ้น หลกแหลมขึ้น จะรู้ “โลก” ได้จริงจิงชัดขึ้น โลกต่ำ-โลกอบายของเราได้ดับไปจากเรา ก็จะ “รู้” ได้จริงๆ ว่า เราได้หลุดพ้นมาแล้วจากโลกนั้น ๆ หรือ พ้นมาได้นิดหน่อย-พ้นมาได้มากแล้ว-พ้นมาได้เด็ดขาดสนิท เราจะรู้ เราจะแจ้ง เป็น “ปัญญาวิมุตติ” เราจะทำได้จริง ตั้งแต่ฝนจิต อดจิตได้บ้างไม่ได้บ้าง (วิจขัมภณวิมุตติ-ตทังควิมุตติ) จนได้เก่งจนสนิทซ้น และ เร็วขึ้น (ปฏิบัสสัทธวิมุตติ - นิสสรณวิมุตติ) จนกระทั่งทำได้เด็ดขาด เทียงแท้

แท้จริง (สมุจเจตวิมุตติ) ก็จะมี จะแจ้ง เป็น “เจโตวิมุตติ” ได้ด้วย “อธิปัญญา” หรือ “ญาณทัสสนะอันวิเศษ” โดยนัยประการ ดังนั้แล

“โลก”ใด ที่เราตรวจตนแล้วว่า เป็นความเป็นอยู่ หรือ ความเป็นไป แห่งชีวิต(เกิด) ที่เราต้องใช้สมอง ใช้เวลาร่วมงานกระทำอยู่ หรือ แม้ที่สุดอาศัย เป็นอาชีพเลี้ยงตน เมื่อเราเห็นแจ้งแล้วว่า “โลก” นั้นๆ มันยังเป็น ความไม่เหมาะสม ไม่ควร ไม่ดีสุด เราก็เรียกมันว่า “โลก อบาย” กันทุก “โลก” หรือ ทุกความเป็นอยู่-ความเป็นไปแห่งชีวิต (แม้แต่ “โลก” แห่งการเกิดของจิต ที่ยังแอบเสพยาเลเวลความต่ำอยู่ ทุกดวง) ผู้รู้ อยู่ เห็น อยู่ นั้น ก็จะต้องพยายาม อย่าให้เกิด “โลก” ดังนั้นจนที่ตน(ดับ) ตั้งแต่ หยาบจริงๆ เช่น โลกแห่งการพนัน โลกแห่งสิ่งเสพยาติติ โลกแห่งแฟชั่น โลกแห่งการมรณณ์ โลกแห่งศิลปะ ศิลปิน หรือ การแสดงออก การประดิษฐ์ การสร้างอะไรก็ตาม ได้อย่างเก่งอย่างเชี่ยวชาญ ที่มี “มล” ไม่ยกฐานะของเศรษฐกิจ (ทั้งเศรษฐกิจทางวัตถุและทางจิต) ให้แก่สังคม โลกแห่งการกีฬา(การออกกำลังกาย ไม่ว่า จะเป็นทางกาย ไม่ว่าจะเป็นทางสมองหรือจิตปัญญา) ที่มี “มล” ไม่ยกฐานะของเศรษฐกิจ โลกแห่งการเที่ยวกลางคืน โลกแห่งมิตรชั่ว โลกแห่งความเกียจคร้าน ฯลฯ

และหรือ ผู้ใด พ้น “โลก” อบายขั้นต้น ดังกล่าวมาแล้วจริง(ดับ) แต่ยังมีความเป็นอยู่ความเป็นไป กับ “โลกกามคุณ ๕” กับ “โลกัธรรม ๘” อย่างหนักหนา อย่างชัดเจน โดยเราได้อยู่ เห็นอยู่ ของเราว่า เรายังมีเชือกิส-ค้นหา-อุปาทานอยู่ในมัน (เกิด) “โลก” ใด ที่เรามี “หิริ” มี “โอต-ตปปะ” ในมันแล้วจริง นั่นก็คือ “โลกอบาย” สำหรับเรา แต่จะยังเป็น “โลกสวรรค์” สำหรับผู้ที่เขาทั้งหลายยังไม่หะ หรือ อวิชา ได้โดยแท้ ไม่ประ-หลาดเลย ! จงทำความเข้าใจให้ได้ แล้วอย่าเฉยเมย อย่าปล่อยปละละเลย อย่าประมาท (พระบรมศาสดาทรงสอนเราไว้ว่า “ไม่ให้ประมาทแม้โทษภัยอันมีประมาณ น้อย” เทียบนะ !) ต้องพยายาม “ดับ” โลกอบายที่เราเห็นเห็นแท้ ของเราให้ได้ไปเรื่อยๆ มันจะเป็นระดับๆ ให้เราเห็นได้เป็นได้เรื่อยๆ ไปๆ สูงๆ สุขุมประณีตๆ

และแม้ที่สุด ผู้ใดพิน "โลก" ดังกล่าวในระดับต่อมานั้นๆ ได้จริง (ดับ) แต่ยังมี "โลกอึดตา" คือ มีจิตชอบ-จิตชัง ยังมียินดี-ยินร้ายอยู่กับสิ่งใดๆ ก็ตาม ที่เราได้พบได้ร่วมสัมผัสร่วมรู้ (เกิด) โลกชั้นนี้เป็นโลกแห่งภูมิอนาคามี เป็นเรื่องของ "จิต" โดยตรง อ่านความยังมีเศษเสี้ยวของความยินดี - ความยินร้ายของจิตตนออกจริงๆ แม้ "โลก" ขนาดนี้ ก็น่าแหละ ยังคงคือ "โลกอบาย" สำหรับเราอริยะระดับนี้ แล้วก็หัด **ปรับจิตเปลี่ยนจิตให้พ้นจากอาการยินดี-ยินร้ายให้ได้ (วิมุติ-ดับ)** ให้มีแต่จิตปัญญาที่เข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่กับเราขณะนั้นให้ได้ว่า คืออะไร ? กำลังจะพัฒนา หรือ กำลังจะเสื่อม ? และ มันควรจะพัฒนาตามฐานะแห่งเศรษฐกิจของเวลาปัจจุบันนั้นหรือไม่ ? ถ้าควรมาก ก็ร่วมมือร่วมใจทำขึ้น จรรโลงขึ้นให้มาก ถ้าควรปานกลาง ก็อนุเคราะห์ไปปานกลาง ถ้าควรน้อยจะอนุเคราะห์หรือไม่ ก็ยอมได้ ถ้าไม่ควร ก็ต้องช่วยกันทำให้เสื่อมสลาย หรือ ทำลายไปเลย (แต่มีใช้ฆ่าแกง รุนแรง อย่างชาวโลก)

การรู้แจ้งเข้าใจในปรากฏการณ์ อันพร้อมด้วยคำ หรือ ระดับฐานะแห่งเศรษฐกิจ ดังนี้แล คือ "ญาณทัสสนะ" หรือ เรียกว่า "เกิด" (จิตยังมี "เกิด" อยู่ แต่เป็นการเกิดของสุคติ หรือ "สุกโต" คือ มีการเป็นไปที่ดีที่เจริญจริงๆ เป็นโลก "สวรรค์" แท้ ไม่ใช่สวรรค์แบบผู้เมาอารมณ์ หรือ สวรรค์ที่ยังหลอกลุกๆ (อึดตา, อุบาทานจิต หรือ อัสสาทะ) ไม่ใช่ผู้เสพยา หรือ ผู้เห็นแก่ตัว แต่เป็นผู้ทำความเกิดที่เป็นประโยชน์เพื่อผู้อื่น เรียกว่า ผู้รังสรรค์ หรือคือ "พระเจ้า" เอาด้วย)

การจะปรับจิตเปลี่ยนจิตให้พ้นจากอาการ "ยินดี" ซึ่งหมายถึง โภกมุลจิต ตั้งแต่ยึดจัด ต้องการให้ได้มาสมใจตนจัด หวงแหนจัด แล้วก็ค่อยละเอียดยมา จนถึงขั้นเป็นปรารถนาดี แม้ที่สุด ชั้นละเอียดยถึงขนาดยังมีอารมณ์ยินดี อาการ "ยินร้าย" ถ้า "ยินร้าย" จนออกบทรบพาทก็หมายถึง โภกมุลจิต ตั้งแต่ยึดจัดให้ทำลายอย่างร้าย ให้ผลกโสให้ล้ม เลิกล้มไปจนสมใจตนจัดอยู่ ถ้อยดีในบัญญัติตนจัด ยินยอมจะให้ทำลายให้เลิกล้มชนิดจะเป็นไปได้ยาก หรือ จะเป็นไปไม่ได้เลย

ก็ไม่รู้จักกาละเทศะแห่งโลกเลย และค่อยละเอียดมาจนขั้น อึดอัดขัดเคือง แม้ที่สุดละเอียดถึงขั้น ยังมีความเห็นยืนยันตามที่ตนเห็น ไม่ยอมปล่อย ไม่ยอมวาง แล้วตนก็ไม่ชอบใจอยู่นิด ๆ น้อย ๆ เมื่อกระทบสัมผัส สิ่งนั้นเรื่องนั้น (ยังหลงใน "อายตน") อยู่ก็ดี ก็จะต้องรู้ "จิต" นั้น ๆ ของเราให้ได้ และ ปรับเปลี่ยนปล่อยวางมันให้ได้ ให้แก่ง ให้เด็ดขาด ให้แน่นอน ให้ได้ จึงจะพ้นยินดี พ้นยินร้าย สนิท แล้วก็เรียกกันได้ว่า "ดับ" หรือ "อยู่เหนือจิต" (นิโรธ, นิรุตธา)

ลึกสุด ที่ยังเป็น "อุปกิเลส" เศษสุดท้าย ที่จะต้องปรับจิตตนให้ได้ เป็นชัดเจจนถึงที่สุดแห่งที่สุด จนจะเรียกได้ว่า "วิมุติของเราไม่กลับกำเริบ ขาดินเป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ภพที่เกิดใหม่ไม่มีอีก" เป็นสภาพ "ดับสนิท" ในลัทธิพุทธนั้น ก็จะต้องเป็นผู้พ้น "วิจิกิจฉา" ในสภาวะอาการ หรือ นิमितของอุปกิเลสชั้นละเอียดสุด อันมี :-

๑. อมนสติการ	๒. ถิ่นมิทชะ	๓. ฉัมภิตัตตะ
๔. อุพพิละ	๕. ทุฏฐุลละ	๖. อัจจาททวิริยะ
๗. อติลีนวิริยะ	๘. อภิขัปปา	๙. นานัตตสัจญญา
๑๐. รูปานัง	อดินิฆายิตัตตะ	

ซึ่งเราจะต้องไม่มี "อุปกิเลส" เหล่านี้ในจิต จริง ๆ หรือ เราจักทำให้ "ไม่เกิด" ความสงสัย "ไม่เกิด" ความไม่ขัดแย้งในจิตว่า เรามีอุปกิเลสทั้ง ๑๐ ผู้ในจิตขณะนั้น ๆ หรือไม่ !

(๑ ผู้มีบทปฏิบัติอยู่จริง ได้รู้จิตนั้น ๆ จริง และได้ปรับได้เปลี่ยนอยู่จริง ผู้นั้นแหละ เรียกว่า ผู้กำลังมี "อาณุปาณสติ" ในขณะที่มีสมาธิโพล่ง ๆ นี้เองแหละ เป็นผู้ชื่อว่า กระทำ "สติปัญญา" แท้ที่ถึงจริง มีงานกับจิต-เจตสิก รูรูบจิต-อรูบจิตชัด และ รู้แจ้งใน "สารรูป" ของนิพพานถูกแท้)

- จิตของเราจะต้องเป็น “แสงสว่าง”
- จิตของเราจะต้องเป็น “วิชา”
- จิตของเราจะต้องเป็น “ปัญญา”
- จิตของเราจะต้องเป็น “ญาณ”
- จิตของเราจะต้องเป็น “ดวงตา”

ดวงตา-ญาณ-ปัญญา-วิชา-แสงสว่าง ต้อง “เกิด” ขึ้นแก่เราอย่างแท้จริง
 อย่างพ้น “วิจิกิจฉา” สุดท้าย
 และ “อุปัททกิลเลส” แม้ชั้นละเอียดสุด ๑๐ ประการนี้ ก็จักต้อง “ดับ”
 ไปจากจิตของเรา อย่างพ้น “วิจิกิจฉา” สุดท้ายจริงๆ ด้วย

ไม่เช่นนั้น มันก็จะเป็น “เชื่อ” (สังขาริกะ) นำพาให้เกิด “อุทธัจจกุกกุจจะ”
 ได้อยู่ ผู้รู้แจ้งขั้นสุดยอด จะต้องรู้เท่าทัน “อุทธัจจะ” ในจิตทุกสภาพ
 และ จะต้องรู้อุทธัจจโสตตอกนิฏฐคามิ พร้อมทั้งดับ หรือ ไม่ยึดไม่
 ติด ไม่หลงไม่เสพยา แม้จิตขนาดสุดยอดดังนี้ ได้อย่างแนใจจริงๆ
 “อุทธัจจะ” จึงจะไม่เป็น “สังโยชน์” พันเศษเสี้ยวครั้งสุดท้ายได้เป็น “วิชา”
 เต็ม ไม่เหลือแม้ “อวิชาสังโยชน์” ใด ๆ อีก

จาก “อุปัททกิลเลสสูตร” สุตตัน. มัชฌิ. อุปปริ. ข้อ ๔๔๑-๔๖๖ ผู้อาจ
 สามารถค้นอ่านเอาหลักฐานในพระไตรปิฎกได้ ก็จงพึงกระทำให้ยิ่ง ๆ ขึ้นเถิด ในทันที
 ก็จะนำมาให้อ่านประกอบบ้างบางช่วงบางตอนเท่านั้น

พระพุทธเจ้าตรัสถามพระอนุรุธกับหมู่คณะด้วยเรื่องการเป็นอยู่ประจำวัน เมื่อ
 ได้รับคำตอบว่า เป็นไปตามสมควรแล้ว จึงตรัสต่อไปว่า

“ทีละ ๆ อนุรุธ ก็พวกเธอผู้ไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่
 อย่างนี้ ย่อมมีคุณวิเศษ (อุตตริมนุสสธรรม) คือ ญาณทัสสนะอันประเสริฐ
 สามารถกว่าธรรมของมนุษย์อันยิ่ง เป็นเครื่องอยู่สบายอันได้บรรลุแล้วหรือ ฯ”

สังเกตให้ดี พระพุทธเจ้า กับ พระอนุรุทธ พุตกันนั้น ถ้ามองดูเรื่องอุตตริมนุสสรธรรม หรือ ถ้ามองถึงมรรค-ผลก็เห็นว่า **เออมีแล้วหรือ?** อย่างปกติ ๆ เหลือเกิน “อุตตริมนุสสรธรรม” หรือ มรรค-ผลเหล่านั้นมิใช่พูดถึงไม่ได้ แต่อวดออกมาว่า “มี” ก็ได้ เมื่อเรามีจริง (ไม่เป็น “สฺว” ถ้าไม่มีจิต “สาเรยย”) และ จะแสดงออกไปเป็นปกติ เมื่อเรา “เป็น” อย่างนั้น ๆ แล้วจริง ๆ มันเป็นเรื่องธรรมดาที่จะบอกกันได้ ถ้ามั่นใจได้ ผู้ “ไม่มี” ก็จะแก้ ๆ - ยาก ๆ (มัก ๆ) ที่จะตอบ แต่ถ้าผู้ “มี” ก็จะตอบเพื่อนสหธรรมิกผู้ใดถามถึง มรรค-ผล ที่ตัวมีได้อย่างไม่ต้องเก้อเงิน ไม่ต้องยากยุ่งเลยจริง ๆ (แต่มิใช่ตอบอย่างอวดดีเกินไป หรือ ยกขึ้นข่มเขา จนอีกฝ่ายต้องอับอาย หรือ โกรธ ทว่าก็ต้องให้เขาเกิด “อิจฉาวจรจิต” ให้ได้ หรือ แสดงให้จงใจเขาให้เขาศรัทธา ให้เขาปรารถนาบ้าง นั่นแหละ ดีที่สุด)

พระอนุรุทธ ก็ทูลตอบว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ พวกข้าพระองค์ผู้ไม่ประมาท มีความเพียรส่งคนไปในธรรมอยู่ ย่อมรู้สึกแสงสว่าง และ การเห็นรูป แต่ไม่เข้าเท่าไร แสงสว่าง และ การเห็นรูป อันนั้น ของพวกข้าพระองค์ ย่อมหายไปได้ พวกข้าพระองค์ไม่แห่งตลอดนิมิตนั้น ๆ”

จะเห็นได้ว่า **ศาสนาพุทธนั้น** ไม่ได้ใฝ่หาอะไรยิ่งไปกว่าใฝ่หา “คุณวิเศษ” ที่เรียกว่า **อุตตริมนุสสรธรรม** และ “อุตตริมนุสสรธรรม” ก็ไม่ใช่อะไรอื่นเลย คือ **เครื่องอยู่สบาย** (ผาสุวิหาโร) กับ **ญาณทัสสนะอันประเสริฐแสนวิเศษ** (อลมริยญาณทัสสนวิเสโส) ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ธรรมดา ๆ นั้น หาได้ยากยิ่ง และ คำว่า “อยู่สบาย” หรือ “สบาย” อันบาลีว่า “ผาสุ” (หรือ “ผาสุก”) ในที่นี้ ก็ไม่ได้หมายความว่า “สบาย” อย่างชาวโลกเขาติดเขายึด แต่ก็ **ไม่ขัดกับชาวโลกด้วย** คือ หมายถึงความง่ายในใจ ความสะดวกโดยควร โดยธรรม โดยพอเหมาะ โดยเฉพาะ ก็มีความฉลาดที่ละเอียดบริสุทธิ์ใจที่สุดประกอบอยู่ใน

ความง่าย ความสะดวกนั้น อย่างมีไข่ง่าย หรือ สะดวก เพราะเห็นแก่ตัว เอาเปรียบผู้อื่น หรือ สะดวก เพราะขเกยจกกราน เป็นอันขาดด้วย

จะเห็นได้ชัดๆ อีกว่า **“อุตตริมนุสสรรม”** หรือ **“คุณวิเศษ”** ของผู้บรรลุธรรมใน ศาสนาพุทธนั้น มิใช่สิ่งพิลึกกึกกือ ไม่ใช่ความเก่งกาจที่เป็น **“เดรัจฉานวิชา”** เป็น **“ไสยศาสตร์”** นอกรีตนอกเป้าหมาย ซึ่งเป็นเครื่องมือหากินของผู้ทำลายศาสนาพุทธ (คือ ผู้วอดอุตตริฯ ที่ไม่ถูกจริงตรงจริง หรือ ไม่ควรรอด) จนพายุผู้คนหลงผิด และ มัวเมวมงายกันอยู่มากหลากหลายในปัจจุบันนี้ **ไม่เลย!**

แท้ๆ นั่นคือ สิ่งที่เรียกว่า **“ฆาตุวิหาร”** หรือ ที่แปลกันว่า **“เครื่องอยู่ฆาตุ หรือ เครื่องอยู่สบาย”** โดยแท้โดยจริง ซึ่งจะมีได้เป็นได้ ก็ต้องมี **“ญาณทัสสนะอันประเสริฐแสนวิเศษ”** จริงๆ ด้วย จึงจะเรียกว่า **“รู้”** สภาพธรรมนั้น และ จะต้องทำให้ **“มี”** ทำให้ **“ได้”** ทำให้ **“เกิด”** สภาพธรรมนั้นๆ ที่เราเอง เป็นของจริงอีกด้วย

“ญาณทัสสนะอันประเสริฐแสนวิเศษ” จึงเป็น **อุตตริมนุสสรรม** เป็น **คุณวิเศษ** ที่จะต้อง **“เกิด”** ต้องมีขึ้นในเราให้ได้ แม้เราจะ **“เกิด”** สภาพธรรมที่เรียกว่า **“วิมุตติ”** ลักษณะใดๆ วิถีใดๆ มาก่อน ก็ตาม ก็จะต้องมา **“เกิด”** สภาพธรรมที่เรียกว่า **“ญาณทัสสนะอันประเสริฐแสนวิเศษ”** นี้ เป็น **“บัญญัติวิมุตติ”** ให้ได้เป็น **สำคัญ** คือ จิตของตนวิมุตติ (เจโตวิมุตติ) แล้ว ก็ให้ **“รู้”** ให้แน่ๆ จริงๆ ว่า อย่างนี้ๆ แหละ คือ **“วิมุตติ”** แท้ๆ ของพุทธศาสนา หรือ มีความเข้าใจทางปริยัติทางบัญญัติในเรื่อง **“วิมุตติ”** มาก่อนอย่างไรก็เป็น **“สัมมาทิฏฐิ”** แท้แล้ว ก็มาทำให้เป็นที่จิตเราให้ได้ และ จับจิตรู้จิตของเราว่า **“วิมุตติ”** ถึงจิต (เจโต) แล้วนั้น เป็นอย่างนี้ๆ

และ การอยู่ยงอายุของผู้คนพิเศษ หรือ มีญาณปัญญาอันประเสริฐ
จะไม่ใช้ภาวะของคนผู้สภาพเขาเปรียบพวณ หรือ มีเปรียบพวณ โดยจะเห็นได้ชัด
แม้การกิน การอยู่ การหลับ การนอน ก็ไม่มีเปรียบเทียบพวณเห็นคนอื่นเขาอย่างเห็นได้ ช
ได้ ยืนยันได้ ชัด ๆ จริง ๆ ! ผู้มี “เครื่องอยู่ยงอายุ” มีคุณสมบัติจริงนั้น แม้การ
กิน การอยู่ การหลับ การนอนของท่าน นอกจากจะไม่เอาเปรียบ หรือ อยู่ในสภาพไม่
มีเปรียบพวณแล้ว ท่านยังจะกินเป็นครุ อยู่เป็นครุ หลับเป็นครุ นอนเป็นครุ เป็น
สธณะ (เป็นแบบเป็นอย่าง เป็นหลักยึด เป็นที่พึ่ง) แก่พวณเสมอ ๆ อีกด้วย

พุทธศาสนิกชนทุกคนจะต้องพยายามให้ “เกิด” สิ่งนี้

ที่นี้การจะ “เกิด” สิ่งนี้ได้นั้น

ก็คือจะต้อง “ดับ” สิ่งทีเรียกว่า “กิเลส” ให้ได้ นั้นเอง

ซึ่งก็ได้อธิบายสาธยายเกี่ยวกับการ “ดับ” เรื่องนี้ มาโดยตรงอยู่เสมอ
กระทั่งที่สุด “อุปกิเลส” ที่กำลังพุดถึงอยู่นี้ ก็จะต้อง “ดับ” ให้ได้ ให้สิ้น เรา
จึงจะ “เกิด” ญาณ เกิดปัญญา เกิดวิชา เกิดดวงตา เกิดแสงสว่าง หรือ เกิดเป็น
“วิสุทธิเทพ” เป็นที่สุด

การ “ดับ” จึงคือ การ “เกิด” นั้นเอง เป็นอันเดียวกันแท้

หากเรา “ดับ” สัตว์อภายในตน (อย่าลืมน่าว่า “สัตว์อภาย” ก็มีชั้นมีระดับ) ได้
สนิท วิสุทธิหมดจดเด็ดขาดเป็นที่สุดใน “จิตกิเลส” ใด เมื่อนั้นเราก็ “เกิด” เป็น
พระ หรือ เป็นพุทธอัครธรรมแท้เรื่อยไป (หรือ เป็น อุบัติเทพ-วิสุทธิเทพ)

ความเป็น “พุทธ” หรือ การเกิดของ “พุทธ” ก็คือ เช่นนี้เอง

การตายสิ้น การ “ดับ” สนิทสุด ก็คือ การ “เกิด” เป็นขั้นสุด

ยอดสุดดับสูญในวิภิกษา (อโสมนเจตสิกตัวสุดท้าย) ก็คือ เกิดอมตะใน
ปัญญา (โสมนเจตสิกตัวสุดท้าย) ให้ได้ทุกจุดทุกเรื่องทุกทีไปเกิด ในจิตของเรา

ที่พระอรุณพุทธตลอดพระพุทธรองค์ไปว่า แสงสว่าง และ การเห็นรูปของ
ท่านยังไม่บริบูรณ์ เพราะยังไม่แทงตลอดนิมิตนั้น

คำว่า “ ย่อมรู้สึกแสงสว่าง ” หรือ บางท่านแปลว่า “ การจำแสงสว่าง ” อันมาจากบาลี “ โภกาสัญญเว สัญญานาม ” นั้น โดยธรรมเนียมฐาน มันคือ **สภาพรู้ที่เอียงมาทางเข้าใจ** หรือ **เรื่องปัญญา** ส่วนที่ว่า “ การเห็นรูป ” อันมาจากบาลี “ ทัสสนัญจ รูปานัง ” นั้น โดยธรรมเนียมฐานแท้ๆ มันคือ **สภาพรู้เหมือนกัน** แต่รู้ในลักษณะเอียงไปทางเชื่อ หรือ **ศรัทธามัน** มันเป็นความละเอียดลึกซึ้งอยู่ในตัวของ “ **ญาณทัสสนะ** ” สำหรับพระโยคาวจรชั้นสูงจะรู้จักดี และ จะเข้าใจแยกสภาพทั้งสองนี้ออกทีเดียว **และจะต้องให้ตน “ เกิด ” สภาพทั้งสองนี้อย่างบริบูรณ์เป็นที่สุด**

เมื่อพระอนุรุทธสารภาพว่า ท่านยังไม่ “ แทงตลอดนิมิต ” ก็หมายความว่า ยังรู้แจ้งไม่สิ้นรอบ ยังเห็นจริงไม่จุใจ สภาพของ “ ชาติรู้ ” ยังไม่เกิดจนครบความบริบูรณ์ นั่นเอง

จะบริบูรณ์ได้ ก็โดยการรู้แจ้งในจิต - เจตสิก - รูปจิต - อรูปจิตของตนเอง หนะแหละว่า มันมีเศษธุลิกิเลสที่เรียกกันอยู่ขณะนี้ ว่า “ อุกกิเลส ” ในจิตของเราหรือไม่ ? แล้วก็ต้องทำให้ “ ฐ ” จักมันอย่างชัดเจนแจ่มสว่าง เข้าใจสภาพมันมีอย่างไร เป็นอย่างไร ? แตกต่างกัน ซึ่งละเอียดหนัก สุขุมหนักยิ่งแล้วนี้ นั่น เป็นไฉน ? ให้ปรากฏเข้าใจ ใส่แจ้ว สว่างแจ่มอยู่จริงๆ (นั่นคือ ความหมายของ “ การจำแสงสว่าง ”) และจะต้องทำให้ “ ฐ ” จนมันใจ จนเชื่อสนิท จนเกิดรูปร่าง จนจับสภาพนั้นได้ติดในใจ ถูกตรงสภาพนั้นๆ แท้ๆ เทียงๆ แน่ๆ นอนๆ เมื่อใดๆ ก็ได้ๆ (นั่นคือ ความหมายของ “ การเห็นรูป ”) จนพ้นวิจิกิจฉา

เรื่องการพ้น “ วิจิกิจฉา ” จึงเป็นสภาพธรรมที่สำคัญมากในการตรัสรู้ เพราะมันเป็นตัว “ ปิด ” ฉาก แห่ง “ เจตสิก ” ตัวสุดท้ายที่สุด ของทุกๆ ฉาก

ที่เดียว แม้งากจบเป็นที่สุด แห่งรอบที่สุด ไม่ว่าจะ ต่ำสุด-สูงสุดใดๆ ก็ตาม

การ “ดับ” ของ วิจิกิจจา เป็นที่สุด จึงคือ การ “เกิด” ของ บัญญา แท้ๆ
เป็นที่สุดแน่ๆ นั้นแล ต้องทำดังนี้ ให้เป็นที่สุดให้ได้เสมอๆ เกิด

พระพุทธองค์ตรัสตอบพระอนุรุธว่า

“ดูกรอนุรุธ พวกเธอต้องแหงตลอดกนิมิต นั้นแล แม้เราก็เคยมาแล้ว
เมื่อก่อนตรัสรู้ ยังไม่รู้เองด้วยบัญญัติอันยิ่ง^๑ ยังเป็นโพธิสัตว์อยู่ ย่อมรู้สึก
แสงสว่าง และ การเห็นรูปเหมือนกัน แต่ไม่เข้าเท่าไร แสงสว่าง และ การเห็น
รูปอันนั้นของเราย่อมหายไป เราจึงมีความดำริตั้งนั้นว่า อะไรหนอแล เป็นเหตุ
เป็นปัจจัยให้แสงสว่าง และ การเห็นรูปของเราหายไป ดูกรอนุรุธ เรานั้นได้มี
ความรู้ตั้งว่า วิจิกิจจา แล เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็ “วิจิกิจจา” เป็นเหตุ
สมมติของเราจึงเคลื่อน เมื่อสมาธิเคลื่อนแล้ว แสงสว่าง และ การเห็นรูป จึงหายไป
เราก็ทำให้ไม่เกิดวิจิกิจจาขึ้นแก่เราได้อีก ๆ”

ก็ต้องค่อยๆ มาทำความเข้าใจไปที่ละน้อยๆ กันให้

“แหงตลอดกนิมิต” นั้น หมายความว่า ต้อง “รู้” ทะลุละเอียดนอก –
ใน ทั้งที่มืดเลยม มีแง่ มีชน มีเชิง สลับซับซ้อน “รู้” อะไรละ ? ก็ “รู้” นิมิต
นั่นเอง “นิมิต” คือ นิ+ม+อิต พอเห็น “ม” ก็คงจะรู้แล้วว่า มันก็ค่อ
จิตนั้นแน่ๆ “อิต” หมายความว่า ย้ายนัยเอาความมี ความเห็นที่เห็นๆ อยู่
สัมผัสอยู่รับรู้ อยู่ เป็นความมีแล้วจริง เป็นแล้วจริง ถึงแล้วจริง “นิ”
หมายความว่า ไม่ ดังนั้น “นิมิต” จึงคือ ที่ “จิต” นี้เอง นั้นแหละ สัมผัสให้แท้

(๑ “บัญญัติ” อันยิ่งนี้ คนชั้นพระบรมโพธิสัตว์ หรือ ชั้นโพธิสัตว์มหาสัตว์ ท่าน
ก็ใช้คำว่า “อภิสัมพุทโธ” แต่ถ้าคนธรรมดาที่ใช้ “อภิบัญญัติ” หรือ “อธิบัญญัติ”
และ ภูมิจิตก็มีตามฐาน ตามระดับจริงนั้น ๆ ด้วย ซึ่งจะเป็ใคร ระดับไหน ก็ให้มันเกิด
การรับรู้ซึ่งเข้าใจอย่างลึกจนโล่งจนคลายสงสัยให้ได้กันทุกเปลาะๆ เทอญ)

ล้วงถึงให้จริง แล้ว“รู้”ให้ออกให้ได้ว่า **ไม่ใช่ความจริง(นิ)ก็มี และ จิตจริงๆ(ม)ก็มี ต้องแทงทะลุ หรือ แทงตลอด**

เรา “เกิด” ญาณทัสสนะอันวิเศษประเสริฐสุด ไม่ได้ เป็นที่สุด หรือ “เกิด” การจำแสงสว่าง และ การเห็นรูป ไม่ได้ เป็นที่สุดกันอยู่เพียงไร ก็เพราะสมาธิของเราเคลื่อน

“สมาธิเคลื่อน” (สมาธิ จวิ) นั้น หมายความว่าถึงแก่กัน ก็คือ **จิตที่เป็นสภาพ “รู้” อย่างแก่ ชนิด ขอดแก่ที่สุด** ของเรานั้นแหละ มันจะมีความสามารถ “รู้” วิเศษสุดแก่ได้สูงสุดขนาดไหน ก็นับเอาขนาดนั้น ของเรานั้นแหละ เป็น “อธิจิต” หรือ เป็น “สมาธิ” หรือ “ปัญญาอันยิ่ง” ของเรา หรือ “อภิสัมพุทโธ-อภิปัญญา-อธิปัญญา” (ในเมื่อ “สมาธิ” หมายถึง “อธิจิต” และ เมื่อ “จิต” หมายถึง “ธาตุรู้”) จะเรียกตัวไหนตัวหนึ่ง ก็เลือกเอา ล้วนเป็นภาษาแทน เรียกสภาพจริงตามความเป็นจริงนั้นๆ ได้ทั้งนั้น ของจริง ก็คือ **“ธาตุรู้สภาพแก่ที่สุด”** ของเรานั้นเอง แต่แล้วมันก็ไม่มี “ธาตุรู้สภาพแก่ที่สุด” นี้ ทำงานอยู่ในจิตขณะนั้นๆ มันกลายเป็นว่า “จิต” ตัวรู้ หรือ ตัวความฉลาดเฉลียวนั้น กลับหย่อนสมรรถภาพไป ถ้าหย่อนสมรรถภาพมาก ก็ยิ่งชื่อว่า “สมาธิเคลื่อน” มาก นั่นเอง หย่อนสมรรถภาพไปน้อย ก็ชื่อว่า “สมาธิเคลื่อน” ไปน้อยๆ (สังเกตดีๆ ในคำว่า “สมาธิ” ที่สูงเยี่ยมยอดเท่านั้น มันกลับจะไม่มีสภาพ “ดับธาตุรู้” หรือ “ไม่รับรู้” หรือ “ไม่รู้อย่างยิ่ง” อะไรทำนองนั้น เป็นอันขาด)

จึงจำเป็นจะต้องมี **“จิตสภาพแก่ที่สุด” (อธิจิต หรือ สมาธิ)** นี้ ใช้อยู่เสมอๆ ในเรา หรือ “จิตสภาพแก่ที่สุด” นี้ จะต้องเต็มสมรรถภาพอยู่เสมอๆ ในตัวเรา อย่าย่อหย่อน อย่าให้กลายเป็น “จิต” ที่มีคุณภาพเป็นอันไป... แล้วเราก็คจะเป็นอันหวังได้ว่า เราคือ **ผู้มี “การจำแสงสว่าง และ การเห็นรูป”** หรือ เราก็จะเกิด “คุณวิเศษ” (อุตตรिमनुสธรรม) เกิด **“ญาณทัสสนะอันวิเศษประเสริฐสุด” (อลมรียญาณทัสสนะวิเสโส)** จริงๆ ตามขั้น ตรงภูมิ

แต่ถ้าจะไม่ได้ ไม่เป็นดังกล่าว หรือ จะไม่ “เกิด” ผลบรรลุดังสูงที่สุดดังหวังนั้น

พระพุทธองค์ทรงยืนยันไว้อีกแหละว่า เพราะ “วิจิติจณา” เป็นเหตุ **ตัววิจิติจณา** นั้น จึงสำคัญมากที่สุด ที่จะต้องเข้าใจมันให้ถ่องแท้เพียงพอ

“วิจิติจณา” คือ การยังมีความไม่ชัดเจนในความรู้ของตน ยังเป็นความไม่ตัดสินใจในตน ยังไม่รู้จริงจนแน่ใจ มั่นใจชัดใจปักใจแจ่มใจ

ในขณะนี้ เรากำลังหมายถึง การรู้จัก “จิตสภาพแก่่งสุด” ของเราเอง ซึ่งเราจะต้องทำตนให้เป็น ผู้มี “จิตตัวแก่่งสุด” นี้ในเราเสมอๆ (อันเรียกว่า เป็น “สมาธิ”) แล้ว “จิตสภาพแก่่งสุด” นี้ มันจะทำงานเองจริงๆ มันจะพาเราเจริญ พาเราเดินทางไปสู่รัชชอันมนุษย์โลกควรได้ควรเป็น คือ เป็นพระอรหันต์ได้อย่าง “อนันตัง” ที่เดียว มีสูง และ สูงไปเรื่อยๆ อย่างเทียบแท้ หรือ อย่างมีทิศตรงทิศเดียว คือ ทิศเหนือ (อุตตร) ไม่มีวก ไม่มีวน ไม่มีคด ไม่มีโค้ง ไม่มีกลับหลัง และ ไม่มีเลือนถอยเอาเลยจริงๆ เป็นขั้นสุดท้าย จะมีแต่ความรุ่งเรืองสว่างไสวพุ่งไปให้ตรง ยิ่งๆ ขึ้น และ เก่งกล้าใหญ่กว้างไปเรื่อยๆ จริงๆ (วิญญาณัง อนัตตสณัง อนันตัง สัพพโต ปภังฯ)

ดังนั้น เราจึงจะต้องรู้จัก “จิตสภาพแก่่งสุด” ของเราให้ได้ **อย่างไม่สงสัย อย่างไม่ลังเล รู้จักมันให้ชัดเจนที่สุด รู้แจ้ง ตัดสินใจ ให้แน่นอนอนที่สุด รู้ให้จริง รู้ให้แนบ รู้ให้มั่น** แล้วเราจะทำตนให้เป็นผู้ที่มี “จิตสภาพแก่่ง” นี้ อยู่กับตัวเราเสมอๆ ให้ได้มากชั่วโม่งที่สุด-มากนาคที่สุด-และมากวินาทีที่สุดให้ได้จริงๆ หรือ เก่งละเอียดยิ่งดั่งกว่าวินาทีได้เท่าใดๆ ก็จงทำเอาให้เกิดจริงเป็นจริงแก่ตนเถิด

การ “ดับ” ของวิจิติจณาขั้นนี้ **จึงคือ การ “เกิด” ของปัญญาแท้ๆ** และ การ “เกิด” ของวิมุตติอยู่พร้อมๆ กันทีเดียว หรือคือ การ “เกิด” ของมรรค-ผล-นิพพาน ที่จะไล่เรียงตามมาจริงๆ

พระพุทธพจน์ที่ว่า “ดูกร อนรุทธ เรานั้นได้มีความรู้อย่างนี้ว่า “วิจิติจนา” แลเกิดขึ้นแก่เรา ก็ “วิจิติจนา” เป็นเหตุ สมาธิของเราจึงเคลื่อน เมื่อสมาธิเคลื่อนแล้ว แสงสว่าง และ การเห็นรูป จึงหายไปได้ เราก็กทำให้ไม่ “เกิด” วิจิติจนาขึ้นแก่เราได้อีก”

นักปฏิบัติธรรม ที่ทำความเข้าใจได้ดีๆ แล้ว จึงจะต้องหัดมันใจ **หนัก** กำหนดรู้ สภาพ “จิต” ตัวที่ใสที่สุด สว่างที่สุด มีสภาพบริบูรณ์ที่สุดของเรานี้ให้ได้ **อาณจิตตัวเองให้ออก** แล้วมี “จิตสภาพแก่ที่สุด” ตัวนี้ อยู่กับตัวให้ได้เสมอๆ อย่าพราว อย่าห่างมันทีเดียว

ถ้าทำได้กินนแหละคือ ผู้เที่ยงแล้วต่อการจะได้ตรัสรู้สูงสุด

และแม้ “รู้” จิตตัวนี้แล้วจริง แต่หากจะมีจิตจร หรือ กิเลสผ่านพัดเข้ามาทำให้ “จิตตัวแก่ที่สุด” ของเรา เสราห์มองไป เอนไปบ้าง ไหวไปบ้าง เป็นบางครั้งบางทีคือ ยังมีเศษกิเลสทำร้ายอยู่บ้างนั่นเอง แต่เราก็รู้เท่า รู้ที่มันมีอยู่เสมอ ก็ผู้นั้นแหละคือ ผู้เป็นพระอนาคามีแล้วโดยจริง

เป็นผู้รู้จัก “จิต” จับสภาพจิตตนเองได้แท้ “กามราคะ” หรือ “ปฏิฆะ” เพราะเหตุแห่งกาม เพราะเหตุแห่งวัตถุโลกๆ ไม่มีแล้วอย่างแน่นอนในเรา (สิ้น “สังโยชน์” เบื้องต่ำ ๕ ประการ อันมี สักกาย-ศีลพตปรามาส-วิจิติจนา และ กาม-ราคะ ปฏิฆะ)

ไม่มีโลภะ ไม่มีโทสะ เพราะกาม เพราะวัตถุโลกๆ ขึ้นหายขึ้นต่ำ จะยังเหลือโลภะ เหลือโทสะอยู่อีกบ้าง ก็เพราะ “มานะ” เพราะ “อุทธัจจะ” ที่ยังไม่รู้เท่ารู้ทันนั้นแหละ เป็นเหตุเป็นปัจจัย หาใช่เพราะเหตุหายเหตุต่ำๆ นั้นๆ อยู่ไม่

จะสูงจนถึงขั้นแม้เศษเหลือของวัตถุกาม เป็น “รูปราคะ” เป็น “อรูปราคะ” ก็ไม่มี (สิ้นเกลี้ยง) จริงแล้ว

แต่กระนั้นก็ตาม พระอนาคามีขั้นสูงถึงขนาดนี้ ก็เชื่อว่า จะไม่มีโทสะ ยังมีโทสะได้อยู่ แม้ขั้นรุนแรงมากมายก็ยังได้ กิริยาอาการแสดงโทสะออกมาก็เหมือน ๆ กันนั้นแหละ กับผู้เป็นปุถุชนที่เขาโกรธ เพราะเหตุแย่งгамแย่งลาภแย่งอบายมุขต่ำ ๆ กัน เหตุ-ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบให้เกิดโทสะเท่านั้น ที่มันหยาบมันละเอียด หรือ มันไขว้แบ่งต่ำแบ่งสูงผิดกัน และ การรู้ตัว ไหวตัวว่า “ตนโกรธ” นั่นอีก ที่พระอริยเจ้า จะไหวรู้เร็วกว่า นั่นอีกหนึ่ง การอาฆาตพยาบาทอีก one ที่พระอริยเจ้า ก็จะเบาบางกว่าคนธรรมดา มาก ยิ่งเป็นพระอริยเจ้าขั้นสูง ก็ยิ่ง “ไหวรู้” เร็ว และ “อาฆาต” อ่อนมากขึ้น ๆ

ฉะนั้น จึงยากมาก ที่จะรู้ได้ เมื่อเห็นคนโกรธ เห็นคนมีโทสะแล้ว จะชี้ว่า ใครคือ “ปุถุชน” ? ใครคือ “พระอนาคามี” ? ถ้าไม่ทราบเหตุทราบปัจจัย หรือ ให้แก่ๆ ก็คือ ไม่ทราบถึง “จิตในจิต” ของคนผู้นั้น ๆ ด้วย “เจโตปริยญาณ” จริง ๆ

เพราะการจะหยั่งรู้ว่า ใครเป็น “พระอริยะ” โดยเฉพาะขั้นสูง ๆ เช่น พระอนาคามี หรือ พระอรหันต์นั้น มันไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ไม่ใช่เรื่องตื้น ๆ

ถึงความหลุดพ้น ความปล่อยวาง การพ้นทุกข์นั้น มันเกิด มันเป็นไปได้อยู่ใน “จิต” ของท่านผู้บรรลุนั้น ๆ อันมีเหตุมีปัจจัย มีขั้นตอน มีเชิงชั้นประกอบอีกอยู่ (ปรมาตตัสสัจจะ) และ การแสดงสมมุติสัจจะของท่านผู้บรรลุนั้นเป็นเช่นคนธรรมดา ๆ ปกติ ๆ นั้นเอง จึงอย่ารีบร้อนตีตุ้ตู่ตุ้กอะไรเอาง่าย ๆ เป็นอันขาด โดยเฉพาะไปผล็ผล็ตามคำหนดิเตยพระอริยเจ้าผู้ที่เรายังไม่รู้ไม่แจ้งได้ด้วย “ญาณ” ๕ ด้วยการพิสูจน์แล้วอย่างแท้จริง เข้าใจแท้ เพราะผู้ทบรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว แม้โดยลักษณะข้างนอกของท่าน กายกรรม, วาจากรรม อาจจะทำให้คนธรรมดา มองเห็นดูเหมือนว่า ท่านยังโกรธ ก็ยังมีได้เป็นได้ แต่แท้จริง จิต (มโนกรรม) ของท่านในขณะนั้น ๆ ก็ตาม ไม่มีโลกไม่มีโกรธเลยจริงๆ ผู้ยังไม่ได้พิสูจน์ในท่านจนถ่องแท้ก็อย่าผล็ผล็ตามไปคำหนดิเตย หรือ หลงตัดสินเอาง่าย ๆ เป็นอันขาด

เรื่องของ “จิตในจิต” จึงเป็นเรื่องลึกซึ้ง ชอนชอน ซับซอน ดังนิจริงๆ ก็น่าทึ่งขนาด พระอรหันต์แท้ๆ ก็ยังไม่รู้ว่า พระกฤษณะท่านนั้น เป็นพระอรหันต์ เพราะพระกฤษณะท่านนั้น ยังเดียงแย่งเอาสลาจากท่านอยู่ ดังนั้น เป็นต้น หรือ พระสารีบุตรเองแท้ๆ ยังไม่ทราบว่า พระลघูณฐกัณฑ์ทียะ เป็นพระอรหันต์ ก็ยังได้ฟังๆ ที่อยู่ด้วยกัน สอนก็สอนเองอยู่ทุกๆ ด้วย (“ภักทียสูตรที่ ๒” ชุททก. อุทาน. จุฬวรรค. ข้อ ๑๔๘) ดังนั้น เป็นต้น

จึงขอให้ระวัง และ อย่าด่วนตัดสิน “พระอริยะ” ด้วยความประมาทง่ายๆ เป็นอันขาด และ มันไม่เป็นกำไรเลย สำหรับผู้ที่ตัดสินผิด หรือ ผู้ไปตู่ไปจาบจ้วงพระอริยะเจ้านั้นๆ

“พระอนาคามี” ดังที่กล่าวถึงถึงอยู่นั้น แม้จะรู้จัก “วิปัสณุปกิเลส ๑๐” ชัดเจน ไม่ว่า โภกาส-ปีติ-ปีตัสทัทธิ หรือ อธิโมกข์-บัคคะ-สุข โดยเฉพาะ ละเอียดย่น ญาณ-อุฏฐาน-อุเบกขา ก็รู้แจ้งชัดแท้ ตัดขันธ์หายขาด ลดขันธ์กลางได้มากแล้ว เหลือส่วนละเอียดย่นเท่านั้น ก็ยังเก็บส่วนละเอียดย่นเข้าใจในความ สุขุมประณีตนั้นๆ เป็น “นิกันตี” ได้อยู่ ก็ตาม

หาก “อุปกิเลส ๑๖” ยังมากอยู่ ก็ยังมีโทสะ มีโลภะได้ออยู่ รุนแรงก็ได้ อ่อนบางก็ได้ บ่อยๆก็ได้ นานๆครั้งก็ได้ แล้วแต่จริตแล้วแต่บุคคล ดังนั้น จึงจะต้องลดจิตที่มันมีสภาพเป็น อภิขณาวิสมโลภะ-พยาบาท-โคธะ-อุปนาหะ และ จะต้องเรียนรู้สภาพละเอียดย่นลงไปเรื่อยๆ ที่เป็น มกัจะ-ปลาส-อิสตามัจฉริยะ ตลอดไปถึง มายา-สาธูยยะ-ถัมมะ - สारัมมะ เพราะจิตส่วนที่เหลือทั้งหลาย ล้วนยังมาจาก มานะ-อติมานะ-มทะ-ปมาท เป็นแกน เป็นอุปกิเลส หรือ เป็น “สังโยชน” ขันธ์ละเอียดย่น ที่มันยังค้างยังไม่หมด เป็น “อุทรมภาคิยสังโยชน” คือ สังโยชนของพระอนาคามีอยู่ทั้งสิ้น

จึงจะต้องสำรวจตรวจไล่ อย่าให้มันซ่อน มันแฝงหลอกอยู่ในจิตเป็นอันขาด ต้องรู้มันให้จริง จับให้มัน รู้ให้ชัด อย่าให้สงสัย ต้องให้แน่ใจให้ได้ แม้ดั่ง

จิตที่ยังมีอุปกิเลส ก็ให้รู้ให้แท้ นั่นคือ จิตที่หมดอุปกิเลสแล้ว ก็รู้ให้แจ่มใจ
ชัดเจน

ผู้จะรู้ชัดได้อย่างพ้นสงสัย (พ้น “วิจิกิจฉา”) โดยแม้จะรู้ว่า ตนยังเหลือ
“อุปกิเลส” ชนิดนั้นๆ อยู่ในจิต กัด หรือจะรู้ว่าตนพ้นมลทินสิ้นแล้ว กัด จิตที่จะรู้ได้
ชัดได้แจ้งนั้น จะต้องเป็นจิตที่เข้าใจในสถานะของ “อุปกิเลส ๑๐” ซึ่งเป็น
**ความละเอียดสุขุมซ้อนแฝงอยู่อีกชั้นหนึ่งเข้าไป
อีกด้วย** เราจะต้องพยายามอย่าให้จิตถูก “อุปกิเลส ๑๐” ครอบงำ ให้ได้
เสมอๆ จริงๆ จึงจะเรียกว่า **สมาธิของเราไม่เคลื่อน** ในทุกๆ สภาพ ที่เราได้รู้จัก
และแนใจกับ “จิตสภาพเก่งสุด” นั้นๆ เราจะให้มี “จิตตัวเก่งสุด” นั้นแหละ มันอยู่
กับเราเสมอๆ หรือ พุดกันชัดๆ ก็คือ **เราจะต้องพยายามให้มีสมาธิจิตอยู่
ตลอดเวลา** นานที่ แม้น เดิน นั่ง นอน หรือ อยู่กับงานใดๆ หวังว่าคงไม่งง ไม่
สงสัย (พ้นวิจิกิจฉา) กันได้ เป็นขั้น เป็นเปลาะแล้วอย่างดี ในบัญญัติที่อธิบายอยู่ขณะ
นี้ว่า “สมาธิจิต” เพราะเราหมายเอา “สมาธิ” แท้ๆ ของพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้า อันเป็น “อริจิต” แท้ๆ ที่มีได้แม้มืดตาโพล่งๆ (มิใช่ไปมัวหมายเอาแต่
ว่า “สมาธิ” จะมีได้ ก็เฉพาะนั่งหลับตา แต่เมื่อจับ “สภาพจิตเก่ง” ของเรามาใช้งานได้
จริง นั่งหลับตา ก็มีสัมมาสมาธิได้)

แม้จะเป็นจิตที่ไม่มีอารมณ์ กามฉันทะ-พยาบาท-ถีนมิทธะ-อหังการะจะ
ในจิตขณะนั้นๆ อย่างไม่สงสัย (พ้นวิจิกิจฉา) มาได้แน่ๆ แท้ๆ มาชั้นหนึ่งแล้ว โดยรู้
อยู่เห็นอยู่ในจิตตนชัดใจ แจ่มใจ มั่นใจมาแล้วจริง ก็ตาม

เศษกิเลสอันเรียกอยู่ว่า “อุปกิเลส ๑๐” ที่เรากำลังพูดถึงอยู่นั้น มันยังมี
ส่วน มีฤทธิ์สามารถทำให้สมาธิจิตเคลื่อน และ ทำให้ “อริบัญญัติ” ไม่
เกิดได้อย่างบริบูรณ์ เป็นความสุขุมลึกซึ้งชั้นยอดสุด ที่นักปฏิบัติธรรมระดับพระ
อนาคามชั้นปลาย จะต้องพึงรู้ พึงเห็น พึงสังวร และ จัดการกับตนให้ได้อย่างพ้น
“วิจิกิจฉา” กัน เป็นเปลาะสุดท้าย ให้ได้ เราจึงจะเดินชนๆ เราจึงจะก้าวชนๆ
สู่ความสูงแท้ มั่นพพานขั้นสุด หรือ อรหันต์เป็นที่พึงได้ พึงถึงโดยไม่ช้า

แล้วผู้นั้นจะตรัสรู้ตัว "วิมุตติ" แท้ๆ ในอนันตังนนั้นเอง

ดังนั้น เรามาทำความรู้จักเจ้า "อุบักกิเลส ๑๐" นี้ ให้กระจะกระจำกันให้ได้กันก่อนดูซิ

(๑) อมณสีการ เจ้าตัวนี้ หมายความว่า จิตไม่ใส่ใจเต็ม กล่าวคือ เจ้าตัวจะต้องตรวจจิตตนเองดูให้ชัด รู้จิตให้จริงว่า จิตเราผูกอยู่กับงานนั้น การนั้นหรือเปล่า? (มน=จิต, สี=ผูก, การ=งาน, อ=ไม่) ถ้ามันไม่ผูกอยู่ครบ คือ มันอยู่บางส่วน มีบางส่วนที่พุ่งไปอื่น บางส่วนก็ว้อบๆ แว็บๆ ไปเรื่องนั้นการนั้นอะไรอยู่ โดยไม่อยู่กับการนั้นงานนั้นอย่างจดจ่อใส่ใจจริงทั้งหมด ก็ลักษณะนั้นแหละเรียกว่า "อมณสีการ" หรือ จิตใส่ใจในสิ่งนั้นการนั้นไม่เต็มจิต ก็ให้พยายามรวบรวมจิตให้มัน "ตั้งใจ" ให้มัน "ใส่ใจ" ให้มัน "ตนแข็งเต็ม" ให้มันทำงานกับการนั้นๆ โดยรับรู้รับคิดให้เต็มหน้าที่อยู่เถิด จะได้พ้น "อุบักกิเลส" ข้อนั้น

(๒) ถีนมิทระ ตัวนี้หมายความว่า จิตหวั่น กล่าวคือ จิตมันถูกจับไว้ อยู่ได้เหมือนกัน ไม่ชัด ไม่สาย ไม่พุ่งไปโน้นมานั้นหรือ แต่มันจะหยุดทำงาน มันจะหลบลึกเข้าไปอยู่ในภวังค์ จิตมันจะลดการรับรู้ จิตหวั่น จิตข่ม จิตเคลม จิตผลอยเข้าไปหาการหลับ แม้จะเริ่มหวั่นลง หรือ เริ่มลดการรับรู้จะเข้าสู่ภวังค์ลงเพียงน้อย ก็นั่นแหละคือ ถีนมิทระแล้วน้อยๆ ถ้าหวั่นมากขึ้นๆ ก็เป็นอาการ ถีนมิทระหนักขึ้นๆ จิตจะไม่ทำงานเลยเป็นที่สุด ก็เป็นโรค "ถีนมิทระ" หนักสุด

คนที่ติดหลับติดนอนก็จะง่วงนั้น เป็นกิเลสธรรมดาๆ ส่วนพระโยคาวจรที่รู้อิสระของความสงบ ความหยุด ว่า สบายดี ก็จะมี "หลง" ติดจิตหยุดจิตสงบ ก็มีที่จะหวั่นแก่ มีก็จะหลบลึกเข้าไปสู่จุดสงบจุดพักหนักขึ้นไปอีก เรียกว่า ยังมีกิเลส "ถีนมิทระ" หนักจัดกว่าถีนมิทระของคนธรรมดาหาเสียอีก จะเป็นได้ดั่งนั้นจริงๆ ถ้าพระโยคาวจรนั้นๆ ไม่เรียนรู้เหตุผล หรือ ทฤษฎีแท้ๆ มาก่อน และ ไม่ได้สังวร ฝึกมา "ถีนมิทระ" นี้ให้ดีๆ มาก่อน หนักเข้าๆ ก็จะเป็นเคียดภัยติดสงบ เงือขยา เชื่องข่ม เกียจคร้าน ไม่ทำงาน ไร้เงื่อง กลายเป็น

คนคว่ำครี าศนาพุทธทุกวันนี้กำลังถูกผลักดันให้เป็นไปสู่จุดนี้ ! จึงจะต้อง
 แก่ไขอุปาทานจุดนี้กัน อย่าไปหลงคิด หลงอร่อยมันเป็นอันขาด **ต้องรู้**
เท่าทันให้ดีๆ ที่เดียว รู้ให้ชัดว่า "หยุด" หรือ "พัก" นั้น
มันก็เป็นความดีจุดหนึ่งที่เราจะต้องใช้มันให้ถูกเวลา

ใน "อุปกิเลส ๑๐" นี้ ไม่ได้หมายความว่า "ถิ่นมิทระ" ขึ้นหยาบ
 ถึงขนาดวังเหงาหวานอน หรือ จิตพลอยผล็อยเข้าสู่วังค์ไปแล้วตั้งที่ได้อธิบายถึง
 ผ่านมาแล้วโน่นหรอก นั่นแหละ มัน "มหากิเลส" ชัดๆ อยู่แล้ว ส่วน "อุปกิ-
 เลส" ที่กำลังหมายถึงนั้น **เพียงแต่จิตมันหริ มันขี้มลงไป**
ไม่เบิกบาน ไม่เบิกโพลง แจ่มใจเป็นปกติธรรมดา
เต็มสภาพเท่านั้น นั่นแหละ คือ "อุปกิเลส" ที่เรียกว่า
ถิ่นมิทระ แล้ว จิตเริ่มลดจากมีสติ ลดจากมนสิการลงไปหน่อยเท่านั้น
 แหละ ก็เป็นเหตุให้สมาธิเคลื่อนกันแล้ว จึงเป็นสภาวะจิตที่ละเอียดสุขุม
 ประณีตยิ่งนัก พระโยคาวจรขั้นสูงจะต้องระวังจิตสภาพนี้ของตนให้ดี

"อมนสิการ" กับ "ถิ่นมิทระ" นี้ เป็นสภาวะจิตคู่หนึ่ง ไม่เกี่ยวกับ
 บัญญัติอันที่อื่นสิ่งนอกตัว เป็นเรื่องของการปรับจิตตนเองโดดๆ แท้ๆ

(๓) ฌัมภิตัตตะ หมายความว่า จิตผ้อ, จิตมีความห้วน, จิตเกรง, จิต
 ลดกล้าจากปกติเต็ม กล่าวคือ มันมีเศษธุลีแห่งความกลัวเข้ามาแทรก ถ้าเป็น
 หนักเต็มรูป ก็ขึ้นกลัวเกรง ขลาดขยาดหวาดเสียว หมดความกล้าไปเลย ก็เรียกว่า
 "อสุระ" ไปเลย แต่ใน "อุปกิเลส ๑๐" นี้ หมายเอา แม้รู้ในจิตตนว่า เกิดมีเชิง
 ห้วน มีสภาพผ้อใจ เกิด "ปอด" ขึ้นในใจ หรือ แผลบปลาบขึ้นมาในใจ เป็น
 เชิงไปทางลดความกล้าธรรมดาลงเพียงน้อยเท่านั้น ก็นั่นแหละคือ ตัวร้ายที่ยังเป็น
 ใ้อัโจร ทำให้ไม่กล้าในสิ่งที่ควรกล้า ไม่เก่งในสิ่งที่ควรเก่ง ยังมีส่วนขาดๆ ลดๆ อยู่
 ไม่อาจหาญเต็มภูมิ จึงเรียกว่า "สมาธิเคลื่อน" ได้อยู่ จงระวัง !

(๔) อุพพิละ หมายความว่า **ตื่นตื่น, ลิงโลด** เป็นพวกปัดที่มันยังมี
 บทบาท มันยังยินดีเห็นดีจัดเกิน จนทำให้จิตบ่ยกัด ถ้ามากไป ก็จะทำให้เกิดอคติ
 เกิดเอนเอียงขึ้นได้ หรือ กล้าเกินไป เร่งร้อนเกินไป รุนแรงเกินไป ก่อเก่งเกินที่ควรจะ
 ก่อ คือ เก่งเกินงามได้ ยังมีส่วนเกินควร นั่นเอง อันตรงกันข้ามกับ “**ฉมฺภิตตตะ**”
 ซึ่ง^{๔๘๘}มักเป็นสภาวะจิตที่^๔คู่หนึ่งตามสภาพ และ ไม่ใช่สภาวะเฉพาะจิตตนเองโดดๆ เท่า
 นั้น มีการเกี่ยวกับเหตุเกี่ยวกับปัจจัย^๕อันด้วย

“**ฉมฺภิตตตะ**” นั้น เป็นความท้อแท้กลายๆ เป็นสภาพไม่กล้า โน้มโน้ม
 ไปทางจะไม่ทำ ไม่นำพาให้เกิดให้มี เป็นไอ้โจรร้ายทำให้เราไม่ก้าวหน้า ไม่
 อาจหาญ

ส่วน “**อุพพิละ**” นั้น เป็นความลิงโลด ตีใจเกิน เป็นความกล้าเกิน
 ไม่ยับยั้ง โน้มโน้มไปทางจะทำอะไรจะเป็นจะมีจะให้เกิดอย่างนั้นๆ ชนิดที่ไม่มี
 ไหวพริบที่จะรู้ตัวว่า เป็นยินดีจัด เฟ่งจัด บักดั่งจัด เป็นยึดจัด ได้ง่ายๆ ถ้าแรง
 ไปก็จะเป็น “**อภิขณาวิสมโลกะ**” ก้นที่เดียว ! ก็ยิ่งจะเฟ่งฟุ้งมุ่มมาตกันจนเกินการ
 เกินควร ทำให้มีความห่าม ความตะกละตะกราม ความดีเดือด ความรุนแรง เร่งร้อน
 ถ่าป่านนั้นแล้ว เมื่อ^๕รู้ตัว ก็จึงรับลด รับละ รับปล่อยเถิด

ทั้ง ๔ **อุบั๊กกิเลส** ที่ผ่านมานี้ แม้^๕เศษเสี้ยวแห่ง **อุบั๊กกิเลส** ใดๆ
 เข้าไปในจิต พระอนาคามี จะต้องพยายามรู้ให้ได้ และ จะต้องปรับเปลี่ยนสู่สภาพ
ปราศจาก “อุบั๊กกิเลส” ให้ผ่องใส ให้มีความปานกลางให้พอดีๆ
 ทำด้วยสติแจ่มแจ้ง หากยังมี^๕แม่เศษธุลีแห่ง **อุบั๊กกิเลส** หนึ่งใดอยู่ ก็นับว่า เป็น
 “**ทฎฐุลละ**” คือ เป็นความชั่ว เป็นความหลงเหลือแห่ง^๕เศษชั่วเศษไม้อื่นๆ อยู่
 อย่าง^{๕๘๙}มักเรียกว่า เป็น “**ทฎฐุลละ**” และ.....

(๕) **ทฎฐุลละ** นั้น หมายถึง ความชั่ว ความไม่ดี ความไม่งามทั้งหลาย
 อัน^๖ผู้รู้ใน^๖ชั่วนั้น ในสภาพอย่างนั้นๆ แล้วโดยจริง (ตามขั้นตามภูมิแท้แห่ง^๖ผู้^๖นั้นๆ) ก็
 ไม่^๖ให้^๖ในจิตตนเลยเป็นอันขาด ถ้า^๖ทั้ง^๖รู^๖ทั้ง^๖เข้าใจ^๖อยู่แล้ว ยังมี^๖เจตนา^๖ให้^๖ชั่ว^๖นั้น^๖ผสม

ทำงานอยู่ในจิตอยู่ แม้เพียงน้อยนิด แม้เพียงเป็นธุลี ก็นั่นแหละคือ “ทฤ-
จฺจลละ” ตัวแท้ ในอุปกิเลส ๑๐^๕ ก็จะต้องระงับอย่าประมาท อย่าแก่งัดคะนอง
ปล่อยเล่น ก่อเล่นเป็นอันขาด จิตเราจะ “เห็นรูป” ไม่แท้ “แสงสว่าง” ก็จะมีสี
ผสมมีหมอกมีควันเข้ามาปนแซม (ถ้าสิ่งนั้นๆ “ชั่ว” แต่ผู้นั้นก็ยังไม่รู้ไม่เห็นในชั่วนั้น
ก็เรียกว่า เป็น “อวิชชา” และหากแม้สิ่งนั้นๆ “ชั่ว” แต่ผู้นั้นกลับเห็นว่า “ดี” เสีย
ด้วย นั่นคือ “หลงผิด” หรือ “หลงกลับกัน” เรียกว่า “โมหะ”)

(๖) อัจฉารทวิริยะนั้น ก็เป็นความเลยเถิดไปหน่อยของจิต คือ มี
ความเพียรจัดไป ที่จริงนั้น ความเพียร ความวิริยะ ความเป็นวายามะ นั้นแหละ คือ
เป็นกุศลจิต ที่จะก่อให้เกิดกุศลธรรม แต่ถ้ามั่นหนักจัด มันเกินขอบเขตแห่งความ
ควรไป ก็เป็นสภาพสุดโต่ง หรือ เกิน “ดี” ไป เกินสภาพ “เหมาะสม” ไป การ
มี “เพียร” มี “พยายาม” อยู่อย่างสมบูรณ์นั้น ก็ดีแล้ว แต่อย่าให้มันหักโหม
หรือ เลยแรง เกินแรงจัด จนจิตไม่ใส จิตไม่เบาไม่โปร่ง จิตต้อ จิตมุ่น หรือ
จนจิตต้องตกอยู่แต่กับสภาพทุกข์ที่บดมทน จนไม่อาจเกิดปัญญาจะรู้พอ, รู้ไม่พอ จะรู้ดี,
รู้ชั่วใด ๆ ได้ ก็นั่นแหละ เพียรหนักไปจนทุกข์บดมทนแฉ่แล้ว จึงมีเพียร มี
พยายาม มีอด มีทน มีฝนอยู่เกิด แต่ต้องรู้ความพอเหมาะ พอสมในอุตสาหวิริยะ
หรือ พยายามนั้นๆ ของตนอยู่เสมอว่า ให้มีเต็มทีเต็มกำลังที่เรียกว่า พอดี พอเหมาะ
พอจะพาเจริญยิ่งสุด พาก้าวหน้าแต่ไม่ล้ำหน้าเกินไป คือ พากอบปร
ประโยชน์ได้สูงสุดนั้น มันขนาดเท่านั้น ๆ จึงจะเรียกว่า “สัมมา-
วายามะ” หรือ “วิริยารัมภะ” ที่ดี เราจะเพียรเพื่อกูกุลตนอยู่ ก็ตาม
จะเพียรเพื่อกูกุลท่านอยู่ ก็จงเพียรเถิด ก็จงอุตสาหะให้พอเหมาะพอดีเทอญ ให้ได้
ทั้ง ๒ ส่วน ละก็ดี ผู้ได้ประโยชน์ตนอัน “รู้” ว่า พอควรแล้ว พอดีแล้ว
(ไม่ต้องมากเกิน) แล้วก็จะเพียรเพื่อกูกุลผู้อื่น นั่นแหละ เป็น “สัมมา
วายามะ” ที่แท้ ตราบจน “หมดกิจตน” แล้วก็ยังมีแต่เพียรเพื่อบุคคลอื่นเท่านั้นเอง
“ตนอันยังชีวิตไปแต่พอดี” อย่างไม่มากไป นี่แหละ
มนุษยรัฐตน รัฐตัว ได้ยากที่สุด ส่วนมาก มีแต่จะประคบ
ประหม่อมตน และตามใจตนเองมากเกินไปอยู่เสียทั้งนั้น

(๓) อดีตวินวิริยะ นั้น ก็เป็นความเลียดเกิดขึ้นหนึ่งอีก คือ เลียด
 เลียดชนิดไม่พอ น้อยไป หย่อนไป โดยเฉพาะ ขณะที่เราหมายเอาเรื่องของ
 “ความเพียร” คือ **ย่อหย่อนในความเพียร** ดังนั้น ถ้ามีจิตติดสบาย
 ติดมกง่าย ติดหลงตัว กลัวเหน็ดเหนื่อย กลัวหนัก กลัวจะตาย หรือ แม้กลัวจะ
 ขาดทุนใดๆ (ภยากติ) ก็ทั้งนั้นแหละ มันก็จะไม่ทำอะไรสมกับที่ควรจะทำ ทั้งๆ
 ที่รู้ว่า ดี ว่า เหมาะควร ที่จะทำ ก็จึงทำเกิด อายย่อหย่อน อายดูตาย อายสะสม
 กุศลละ หรือ โกลสัจจะ (ความเกียจคร้าน, ความเหนียว) ใส่จิตตัวเองเลย มันจะคิด
 เป็นนิสัย สันดาน เป็นวาสนา แล้วจะเป็นผู้ไม่แคล้วคล่อง

ไม่ว่าจะเป็นงานเกี่ยวกับด้านนอก ด้านใน ถ้ามันก่อปรด้วยประโยชน์อันเหมาะ
 แก่กาละ เทศะ และ ฐานะ จริงแล้ว ก็จึงทำเกิด หัดเพียร หัดขยัน มันก็เป็น
 “อริวาสนา” ที่ได้สั่งสม เป็น “วาสนาอันยังอันเยี่ยม” เพราะผู้หนึ่งๆ ได้หัดอดทน
 หัดฝนทำเข้าไปบ้าง มันก็ย่อมจะเกิดผลสั่งสมให้เรายังๆ ขึ้นได้ โดยไม่ต้องฝน ไม่ต้อง
 ทน ไม่เป็นกรลำบาก ได้เอง เป็นที่สุด ในเมื่อทำๆ ไป จนถึงรอบถึงขั้นตอนบริบูรณ์
 ของมัน

**“ตน อันยังชีวิตไปแต่สร้างสรรค์คุณงามความดี” อย่าง
 ไม่น้อยไป นี้แหละ มนุษย์รู้ตนรู้ตัวได้ยากที่สุด ส่วนมาก
 มีแต่จะประคบบประหม่อมตน และตามใจตนเองมากเกินไป
 อยู่เสียทั้งนั้น**

ทั้ง ๑ อุกกิลเลส ที่กล่าวมาแล้ว หากเราได้ปรับปรุง ได้พยายามให้ได้อยู่
 เสมอๆ มันก็จะค่อยเป็นค่อยไปเอง ผลจะเกิดไปตามระดับ เอียงเทไปแท้ๆ ตาม
 การกระทำจริงๆ ของผู้หนึ่งๆ ขออย่างเดียวอย่ามี:-

(๔) อภิขีป้า อันคือ **ตัณหากระหาย** หรือ **กระสันอยากมากล้าลวง
 หน้าไป** เป็นจิตเร่งร้อนอยากได้เร็ว อยากมีเร็ว อยากเป็นให้ทันทีทันใจ ซึ่งที่
 จริง มันเป็นไปได้ไม่ได้ เหตุ-ปัจจัยมันยังไม่ครบ ยังไม่มีพอ แต่ “ใจมันร้อน” มัน
 ต้องการเร็ว มันเป็น “ตัณหา” ตัวจริงแท้ๆ เศษจิตตัวกระสันอยากล้าหน้า

ไปน มีได้เสมอๆ ถ้าไม่คอยระวัง ถ้ามันเกิดแรงๆ มากๆ แล้ว ไม่รู้เท่าทัน จะทำให้ท้อแท้ใจ จะทำให้เหนื่อยหน่ายลงได้ทันที มันก็จะตกล้วนไปเป็น ไม่น่า "มนสิการ" ไม่น่า "เพียร" ไปเลย ก็นั่นแหละ จะทำให้จิตเรลาดสภาพแก่ลง สมาธิเราจะเคลื่อนได้

ดังนั้น เมื่อเราเข้าใจในอุบายกิลเลสทั้งหลายที่กล่าวมาแล้วนั้นๆ ดั่งข้างบนแล้ว ก็ปรับให้ดี ประจิดให้อยู่ในสภาพพอเหมาะพอสมที่สุดแล้ว ก็ให้มันดำเนินไปเอง มันย่อมได้ ย่อมเป็น ย่อมมีเองโดยแท้ อย่ามีตัณหากระหาย หรือ มีความกระสันอยากล้ำหน้าเป็นอันขาด จะแพ้ภัยตัว ทุกสิ่งต้องมีเวลา ต้องมีเหตุมีปัจจัยสมเหตุ สมผล จึงจะเกิด จึงจะได้ จึงจะถึง เหมือนที่พระพุทธองค์ทรงสอนเปรียบเทียบไว้ว่า **คิงขวานาทำนา เขาย่อมลงมือไถ-คราด-หว่านเมล็ด** แล้วก็ให้น้ำให้เปียไปเป็นระยะๆ ถึงเวลามันก็จะมีข้าวกล้า แล้วก็ดำ แล้วจึงจะค่อยโต ค่อยออกรวงไปตามลำดับ เราจะไปเร่งร้อนรีบร้อน พอหว่าน ก็จะให้ข้าวโต พอข้าวโต ก็จะให้ออกรวง จะให้สุกทันทีทันใด โดยไม่ให้เวลาให้โอกาสต่อเหตุปัจจัยเลยนั้น ย่อมไม่ได้

จิตผู้ใดมี "อภิปปา" ก็คือ จิตที่มีตัณหากระหาย มีความต้องการล้ำหน้าอย่างนั้นๆ นั่นเอง จึงตรวจจิตตนให้ดี แม้เศษละอองแห่ง "ตัณหากระหาย" ก็อย่าให้มันมี แล้วจึงเป็นไป ดำเนินตนไปตามศีล ตามพรตอันควรเถิด เราย่อมจะได้สิ่งที่ยังไม่ได้ ย่อมจะถึงสิ่งที่ยังไม่ถึงนั้นๆ

ข้อสำคัญ ก็คือ :-

(๕) นานัตตสัญญา อันหมายความว่า อย่าไปสำคัญสภาวะอัตตาต่างๆ ผิดไป จึงเห็นสำคัญในสิ่งที่ควรสำคัญ อย่าไปยึดสำคัญในสิ่งที่ไม่ควรสำคัญ ผิดกาละ ผิดฐานะ ผิดเทศะ เป็นอันขาด จึงกำหนดลงไปให้รู้ชัดแท้ๆ ให้ได้ว่าสภาพอะไร? คืออย่างไร? ตั้งแต่สภาพอัตตาหยาบๆ มาทีเดียว และที่สำคัญที่สุด ในขณะที่นั้นคือ อย่ากำหนดหมายสภาวะของอุบายกิลเลสทั้ง ๘ สภาพที่กล่าวถึงมาแล้วนั้น

ผิดตัว สับกัน ปนกัน หรือ เพี้ยนไปเป็นอันขาด ต้องอ่านให้แน่ เข้าใจให้แท้ กำหนดลงไปให้ถูก ให้ตรง ลงตัว ชัดๆ เจนๆ อย่าให้ลั้งเล อย่าให้สงสัย จับให้มั่น สำคัญหมายให้แม่นๆ **จนพิน "วิจิทธิจณา" ให้ได้** เดียวจะไปสำคัญสถานะต่างๆ ผิดเพี้ยนสับสนไม่แน่นอนไม่ได้ ก็ยัง "ลั้งเล" อยู่นั่นเอง พินวิจิทธิจณาไม่ได้ อยู่อกแหละ หรือ แม้บางคน พินสงสัย พินลั้งเลแล้ว เชอสนิท เห็นดีแล้วอย่างที่สุด แต่ยังไม่ "เป็นไปได้" สมบูรณ์ ก็เพราะ ยังจับ "อิตตา" นั้นๆ ของตน ยังไม่ได้มั่น **ยังไม่ได้ "จิตอรหัตตผล" ที่จริง หรือ ที่ยิ่งกว่าจริงๆ** เท่านั้นเอง **จิตจึงเหลาะแหละ แวะเวียน** ไม่มั่นคง ลงจบ ได้แน่นอนสักที

ถ้าสังเกตพิจารณาให้ดีๆ จะเห็นว่า "อุบักกิเลส" ทั้งหมดนี้ **มันมีส่วนคล้ายๆ กัน ปนอยู่ทั้งหมด** แต่มันก็มีส่วนที่แตกต่างกันไปอยู่ทุกตัว เพราะสภาวะธรรมมันเล็กละเอียดอยู่แล้ว ผู้มีภูมิไม่สุขุมละเอียดจะเห็นว่า มันก็เหมือนกันไปเลย หรือ ไม่บางคนก็จะเห็นว่า แตกต่างห่างไกลกันไปเลยตามภาษาบอก ซึ่งแท้จริงนั้นมันคล้ายกันมาก แต่มันก็ยังมีเหลี่ยมที่ไม่เหมือนกันอยู่บ้าง ละเอียดประณีตจริงๆ เราจะต้องแยกแยะให้ชัด กำหนดให้มั่น ให้แน่จริง ต้องรู้ส่วนที่คล้ายกัน หรือ เป็น "แกนร่วม" และ ต้องรู้ส่วนที่ไม่คล้ายกัน อันยังมีอยู่ ให้ได้ชัดๆ เมื่อใครหมายเอาส่วนไหน เราก็จะได้รู้รอบถ้วนทุกส่วน ตามที่หมายนั้นๆ เราจะได้เอา หรือ **ทรงไว้** ให้ถูกส่วน และ **ดับ** ให้ถูกส่วน

ความกำหนด รู้ หมายถูก ในความสำคัญของสภาพธรรมทั้งหลายได้แน่นอน แน่นมั่น ละเอียดลึกซึ้ง แม้แต่ความสุขประณีตของจิต-เจตสิก-กุศลธรรม-อกุศลธรรมบรรดามี สุขุมแม่นยำ จนถึง **อรหัตตตา (อรห+อิตตา)** ได้จริง ถูกต้อง ถูกตัว อย่างแน่ใจมั่นใจ ในตนของตน ดังกล่าวนั้นแล คือ **ผู้พิน "นानัตตสัจญา"** เป็นผู้กำหนดถูก ผู้รู้ความสำคัญแท้ ผู้เข้าใจ กำหนดรู้ หมายรู้ ในสิ่งต่างๆ ได้ละเอียดลออ ผู้รู้ความสำคัญในสถานะต่างๆ ที่ต่างกัน แม้ละเอียด สุขุมประณีตลึกซึ้ง แท้จริง ผู้หมายเอาอะไรอย่างไร ก็ได้ กระจู ก็ทำได้ "เกิด" ได้ และ ไม่เอาอะไร หมายหยุดอะไร หมายดับสันส่วนใด กระจู ก็ทำได้ เป็นได้ "ดับ" ได้ โดยเฉพาะ ความเกิด-ความดับ ของ กุศลจิต หรือ อกุศลจิต

ผู้บรรลุถึงขั้นตอนนี้ ก็สูงส่งเยี่ยมยิ่งแล้ว ขอให้ตรวจให้แน่ ให้ละเอียด แล้วกำหนด แล้วตัดสินใจให้ดีๆ เกิด เมื่อ "รู้" จริงถูกตัวถูกสภาวะแท้ และ ทำให้ "เกิด" ทำให้ "ดับ" ให้ได้ ให้เก่ง ตามความจำนงหมายเกิด ก็จะเป็นผู้ ถึงที่สุด บริบูรณ์ จบกิจ สันถาระ เป็นอรหันต์ได้ทีเดียว.....
ถ้าไม่หลง.....

(๑๐) รูปานัง อตินิขฌายิตัตตะ อันทมายถึง การยึดมั่นจัด, ไม่ อนุโลม, เอาเป็นเอาตาย เพราะความเพ่งยึดต่อสิ่งที่ได้นั้น ๆ จนเกินไป

การเพ่งยึดต่อสิ่งที่ได้นั้น ๆ จนเกินไปนั้น ไม่ว่าจะได้อะไร? แล้ว "หลง" สิ่งที่ได้นั้น จน "ยึด" ว่า เราจะต้องได้ เราจะต้องมี เราจะต้องเป็นสิ่งนั้น จะต้องคง ได้คงมั่นคงเป็นอยู่เสมอๆ อยู่เย็นงั้น หรือ จะต้อง "เกิด" อย่างนั้นๆ ให้ได้ จะต้อง "ทรงไว้" อย่างนั้นเสมอๆ ลดไม่ได้ แปรไม่ได้ เพราะอย่างนั้นคิดเหลือเกิน ถูกต้องเหลือ เกิน

ผู้ยึดเข่นนี้ ผู้มีความรู้สึกเข่นนี้ ผู้ยังมีตัวนี้เกิดอย่าง ไม่รู้ตัว จะยังมีทุกข์ จะยังไม่จบกิจ เจ้าความร้ายกาจตัวนี้ มันจะ แผงตัวเป็น "กิเลส" ตัวสุดท้าย ที่จะตัดลบเป็นสภาพหมุนรอบเชิงซ้อน (คัมภีร์วรา-ภาโส) เล่นงานพระโยคาวจร ที่ไม่รู้เท่าทันได้เสมอ แม้แต่พระอนาคามีขั้นสูงสุดยอด อย่างเก่งสำคัญที่สุด ให้ระวังให้จงดีทีเดียว มันเป็นยอด "มานะ" ที่ลอบ เล่นงานพระเสขบุคคลได้อย่างเก่งกาจแผงเร้นเหลือเกิน

ในขณะที่ ขั้นตอนที่เรากำลังอธิบายกันอยู่นั้น มันมิใช่ยึดความต่ำ ความหยابกันแล้ว มิใช่ยึดแค่อบายมุข มิใช่ยึดแค่ รูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัส มิใช่ยึดแค่ลาภ-ยศ-สรรเสริญ-สุข ซึ่งก็แนบงกว่าแนกกันแล้วว่า ถ้ายึดสิ่ง เหล่านี้ มันก็ต้องทุกข์ ต้องยังไม่จบกิจสันถาระแห่งตนอยู่แน่ๆ เพราะยังจะต้อง ยอแย่ง ยังจะต้องได้ จะต้องมี จะต้องเป็นในองค์ประกอบนั้นๆ เมื่อไม่ได้ ไม่มี ไม่เป็น หรือ แม้แค่บพร่องไม่บริบูรณ์สมใจหวังที่ต้องการ ก็ย่อมทุกข์ ย่อมคนอยู่

ไม่มีจบเป็นแน่นอน มันยังเป็น “อตัตา” จริงๆ คือ ถ้าไม่ทุกข์เพราะ
 หวงแหวนไม่ยอมใคร ดังกล่าวแล้ว ก็ทุกข์เพราะตนคิดคั้นนี้ เสพคั้นนี้ จะไม่ยอม
 พรากจากคั้นนี้กันนรีนทร์ที่เคยว นอกอนึ่ง อันเป็น “ทุกข์” ที่ละเอียดสุขุมลึกซึ้งมาก
 (รู้ได้ยากยิ่งกว่า “จักเส้นผมออกเป็นร้อยแฉก และแต่ละแฉกจะต้องให้เท่าๆกัน” นั้นเสียอีก)

ซึ่งในชั้นตอนนั้นนี้ มันยึด “รูปจิต” หรือ “อรูปจิต” ของตน (อันล้วน คือ
 “รูปานัง” หรือ “รูป” จริงๆ จึงทำความเข้าใจให้ดีๆ) ที่เป็น **อตินิขมา-**
ยิตตตะ โน่นแน่ะ ! ไม่ใช่ยึด “รูป” หยาบๆ ต่ำๆ กันเลย

“อตินิขมายิตตตะ” นั้น มันหมายความว่า ตัวจิตที่ได้เพ่งเพียร
 ขำระล้างนิรวณกิเลสนั้นๆ มาได้แล้วอย่างยิ่งโดยจริง (อติ+นิ+มาย+อติ+อตัต)
 เป็นสิ่งเป็นส่วนที่ได้ เป็นสิ่งเป็นส่วนที่มี เป็นสิ่งเป็นส่วนที่เป็นไปแล้วด้วย (อติ)
 และ เป็น “นิขมาย” ที่เยี่ยมที่ยิ่ง (อติ) ด้วย เป็น “จิต” ที่ไม่ต้องเพ่ง ไม่ต้อง
 เผาอีกแล้ว เพราะได้เพ่งรู้ได้พึงเรียน และได้เผาได้ชำระนิรวณกิเลสนั้นๆ กันอย่าง
 ยิ่งจริงแล้ว (นิ+มาย) แต่แล้วเราก็งัยมาหลงรัก หลงหวงซ่อนซ้ออยู่ในสิ่งที่ได้
 สิ่งที่เป็น (เกิด) ในตนนี้ เป็น “อตัตา” เป็น “มมังการ” เป็น
 “อหังการ” อยู่อีก ยังมาหลงหวง “ความเกิด” ซ่อนตลบอยู่อีก
 สำคัญว่า เป็นของเรา ที่จะต้องเที่ยงจะต้องยืนยงคงอยู่ จะต้องไม่เสื่อม ไม่บ่กพร่อง
 จะต้องคงที่ ใครมาทำให้บ่กพร่อง ใครมาทวง ใครมาหมายทำลายล้าง ก็จะมีทุกข์ร้อน
 ดนรนจิตว่าความรุนแรงขึ้นมาทันทีทันใด ผู้นั้นก็จะยังทุกข์ได้อีก จะยังมีจักจอก
 กิจนั้นคือ กิจรักษา กิจบ่งกันไม่ให้ใครมาแย่ง “อริยสมบัติ” นี้ไป นรีนทร์

ซึ่งมันก็น่าเห็นใจยิ่ง ! เพราะผู้ที่ไม่รู้จัก “สมบัติ” อันเป็นยอด สมบัติ
 ที่ควรได้ ควรมีแห่งความเป็นมนุษย์ลงขนน ก็เป็นผู้รู้เขมยั้ง รู้ถูกแล้ว และ
 แถมทำจิตให้ปลอดจากกิเลสนิรวณนั้นๆ ก็ทำได้แล้ว การทำตนให้หลุดพ้นจาก
 กิเลสนิรวณนั้นๆ ได้ แม้ส่วนหนึ่งสิ่งใด ก็นั้นแหละคือ “สมบัติ” ที่เรียกว่า
 “อริยสมบัติ” แม้ที่สุด ในบัดนี้ ขนาด “อุบักกิเลส” ชั้นละเอียดถึง ๘ ระดับ

จาก "อมนสิการ" มาจน "อภิขัปปา" กระทั่งถึง "นानัตตสัญญา" นี้ ก็รู้ กว่าจะไม่มี ก็ได้ฟัง ได้เผาบริสุทธิสะอาดมาถนอมเป็นที่สุดแล้วออกปानนแล้วเขยวนาเป็นผู้ "อริยสมบัติ" ถนอมแล้ว ใครจะมาดูถูก "สมบัติ" นี้ หรือ ใครจะมากระทำการอย่างไร เพื่อให้ "สมบัติ" ยอดสมบัติ เสิ่สมนิต ลดค่าลงหน่อย แม้แค่ ใครก็ตามที่เขาเข้าใจไม่ได้ว่า สิ่ง "ดีเยี่ยม" เขาจะมาลบหลู่ ดูถูกหน่อย หรือ ดูถูกมากก็ตาม ถ้าเรารู้เท่าไม่ทันตามความเป็นจริง ไม่มีปัญญาอันขง ก็จะตอง "ทุกข์" หรือ ไม่งามพร้อมเป็นที่สุดอยู่ ได้จริงๆ

เพราะด้วย**ความหลง "อริยสมบัติ"** เกิดขึ้นมาซับซ้อนหมุนรอบเชิงซ้อนขึ้นมาเล่นงานพระโยคาวจรชั้นสูงผู้นอก ก็จะเป็นท้อบ เป็นทสน ไม่ดี เวียนวน เป็น "คัมภีราวภาโส" อยู่อย่างจริงๆ **ความหลง "อัตตา"** มันละเอียดสุด ที่จะต้องฟัน "นานัตตสัญญา" ให้ได้ "**โลกอัตตา**" มันซับซ้อนปานนจริงๆ นั่นแหละคือ "**อัตตา**" ทมิซอว่า "**รูปานัง อตินิขฌายิตัตตะ**" หรือ "**รูปานัง อตินิขฌายิตัตตะ**" ที่ขงยึด

จรู้เท่าทัน "**จิต**" ที่ติดสิ่งดี หลงความดี หวงแหนตัวตนแห่งส่วนดีจนจัดไปเกินไป จนทำให้เรายังกลับไปวนเวียน มีทุกข์ มีโศก มีโลก มีโรค มี**อาพาธ** ได้อีกนี้ ให้ขาด สำคัญ (สัญญา) มันให้ถูกตัว อ่านจับเมื่อมันเกิดที่จิตเราให้ออก แล้วเห็น "ทุกข์" (อริยัจ) เพราะการยึด เพราะการเอาเป็นเอาตายของเราให้ได้ หากเราทนได้ และ ยังเป็นไปด้วยดีอยู่ ก็เอา ที่เดียว! **สู้ได้-ดี-ได้อยู่** จงยึดเป็นยึดตายเลย แต่หากทนไม่ได้ หากทุกข์จัด ก็จง**อนุโลมเกิด!** "อนุโลม" ที่ไหน? ก็อนุโลมที่จิตของเรานั้นเอง ขอมวางยอมเสีย ปล่อยให้เป็นไปเสีย ถ้าไม่ยอมปล่อยที่จิต ขึ้นยังหวงแหน ยังเสียตาย ก็นั่นแหละคือ ยังมี**จิต "รูปานัง อตินิขฌายิตัตตะ"** อยู่ จรู้จัก "**อัตตา**" ตัวปลายสุด (อรห+อันต หรือ อรห+อัตต+ผล) นี้ ให้กระจำงจัด และ ดีแท้แน่จริงเกิด

ถ้าเราจะยึด "ดี" นั้นๆ ไว้ และ เรายังอยู่กับเขาทั้งหลายได้ โดยจิตใจก็บอกกับตนได้ว่า สิ่งนั้นดี สิ่งนั้นถูกแท้แน่ๆ และ เรายังคงยืนยง

ทำอย่างนั้น(ทำตามที่เราเห็นดี) เป็นอย่างนั้น มีอย่างนั้นอยู่ โดยเราก็ดูเห็นได้ โดยไม่ลำบาก หนได้โดยไม่ว่าง ทั้งกายทั้งใจ โดยเฉพาะ ใจ หรือ ส่วนในเราก็ดูสบายแล้ว ส่วนนอก ก็ไม่มีวิเวก ไม่ก่อความเสื่อมเลวให้แก่ผู้อื่น(อาจจะยังมี "ชด" อยู่บ้าง ก็เป็น "สัลเลขธรรม" อันต้องเป็นจริงๆ) เมื่อสิ่งนั้นดีจริง ถูกจริง ก็จึงยินดีเกิด เพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่โลก เพื่อเป็นหลักยึดเพื่อเป็น "ที่พึ่ง" อันยิ่งยอด เพื่อเป็น "โพธิสัตว์" เพื่อความเป็น "อรหันต์" ที่แท้ของพุทธศาสนา ที่มีภูมิ มีอธิปไตยเข้าไปใน "อนันตัง" เข้าใจใน "ปฏิจาสมุปบาท" เข้าใจใน "สันตติ" เข้าใจ "อิทัปปัจจยตา" อย่างสุขุมละเอียดแท้ อันจะต้องควรมีควรเป็น อยู่เป็น "ที่สุด" ให้ได้ โดยรูปหยาบๆ เราจะไม่ขัดไม่ขวางละ ! เราจะยอมตาม เราจะยกให้เป็นขั้นเป็นตอน ส่วนในรูปละเอียดลึกๆซึ่งเราจะยึดไว้เพื่อเป็นแบบอย่างนั้น เราก็จะยังยึดอยู่อย่างฉลาด ไม่ให้เขารู้ได้เป็นที่สุดก็ได้ จะยังคงมีส่วนถ่วงโน้มไว้อยู่ให้แก่โลก ให้แก่ปวงชน จะยังคงรักษา "ดี" นั้นไว้อยู่ ซึ่งเราจะทำได้ จะเห็นได้ เพราะจิตของเราหมดยึด จิตของเราหมด "วิจิกิจฉา" จิตของเราเข้าไปรอบว่า ได้ "อนุโลม" แล้วเท่าใด? ที่ไม่อนุโลม ที่เรายังคงจะยึดอยู่มีอีกเท่าใด? ซึ่งไม่แรงไป ไม่จัดไปเลย สำหรับที่เราจะใช้ให้เกิดผล ให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มากที่เราหมาย แต่ก็อาจจะแรง อาจจะจัดไปสำหรับหมู่มากที่ยังอ่อน ยังไม่มีพลังอินทรีย์ ก็เป็นจริง ! เราอยู่ดีอยู่เย็นนี้ เราก็ดูไม่สงสัย

การอนุโลม - ปฏิโลมขั้นละเอียดสุดของตน โดยใช้อธิปไตย ใช้ความบริสุทธิ์ใจ อย่าให้มี "อคติ" ใจ อย่าให้เห็นแก่ตัวเป็นอันขาด เพื่อประโยชน์แก่โลกแก่ปวงชน (พหูชนทิตายะ) แม้เราก็ดูเห็นอยู่ว่า เราก็ดูมี "กุศลกรรม" อันเป็นประโยชน์แก่เขา โดยจริง หาได้เอาเปรียบเอารัด หรือ มุ่งร้ายใดๆไม่เลย รู้ในความละเอียดลึกซึ้งอันแท้ "ประโยชน์" นั้นๆ แม้จะเป็น "ประโยชน์อันน้อยอันนิด" (อายุตน) ปานใดๆ ถ้า "ตน" จะเอาเปรียบ

ก็มีความ "ละเอียด" แท้ อยู่ใน "ตน" จริงๆ (ละ "อายตน" เป็นที่
 สุกจริงแท้) เราก็เข้าใจได้จริง ไม่สงสัย ไม่กังขา ไม่ลังเล ก็นั่นแหละ
 คือ พัน "วิจิกิจฉา" เป็นที่สุด

เกิด "สัจจानุโลมญาณ" แล้วแท้ๆ

ต่อจากนี้ จิตก็จะ ตัดโคตรความเป็นจิตวิญญาณ ที่เกี่ยวเกาะวถวน ความ
 เป็นโลกในความหมายทางธรรม ความเป็นวิญญูะ ความเป็นทุกข์ ความเป็นกังวล
 เป็นอะไรก็ตาม ที่ยังเป็นส่วนเหลือของความเป็นมูลเค้าแห่งทุกข์แห่งอกุศล ออกหมด
 เป็น "โคตรญาณ" เอง นั่นแหละคือ มรรคจิต-ผลจิต มันก็จะเกิดต่อ
 เองเป็นเองโดยไม่มีอะไรคั่น อะไรขวาง ซึ่งเป็นเรื่องของ "จิต" เกิดเอง
 เป็นเอง โดยเหตุโดยปัจจัย (ซึ่งจะไม่ใช้ เกิดเองโดยบังเอิญ เกิดเองโดยไม่มีองค์
 ประกอบ เป็นอันขาด) แต่เมื่อเจ้าตัวเองยังรู้เหตุรู้ปัจจัยไม่ได้ ก็เรียก
 ว่า เกิดอย่างพระเข้าบันได หรือ เกิดอย่างเป็นเองโดย "อัตโนมัตี"

แต่ส่วนจะรู้ "มรรค" หรือ รู้ละเอียดในมรรควิธี หรือ มรรควิธีต่างๆ
 ดี จนอาจสามารถเอามาพูด มาอธิบาย มาสอนคน ได้ นั่น ก็ต้อง "บัจเจกขณ-
 ญาณ" เกิดจริงๆ คือ ทบทวนไตร่ตรอง เรียบเรียงให้ดีๆ ให้แตกฉาน เป็น
 "ญาณ ๑๖" เช่น เกจิอาจารย์รุ่นเก่าก่อนได้แจกแจกกันมา เป็นต้น ไม่ใช่ของ
 ได้ง่ายง่ายๆ เลย และ แม้จะรู้ชัดใน "ผล" ต่างๆ จนอาจสามารถเอามาพูด มา
 อธิบาย มาสอนคนได้ นั่น ก็เช่นกันอีกเหมือนกัน คือ ต้อง "บัจเจกขณญาณ" เกิดจริง

ดังนั้น เราจะรู้ใน "มรรค" จนพูดได้ อธิบายได้ มีเหตุมีผลกระจะ
 กระจำ มีภาษา มีนัยะ ที่รู้ชัดพอ แก่ผู้อื่นได้ อันเรียกว่า "มรรคญาณ" นั้น
 จึงต้อง "บัจเจกขณะ" ต้องทบทวน ต้องเรียบเรียงไตร่ตรองพิจารณา รู้กันอีก
 นึกว่านึก สำหรับ "สุตพุทธ" กับ "อนุพุทธ" ซึ่งข้อสำคัญนั้น ต้องมี "ของจริง"
 จริงๆ ถ้ามี "ของจริง" ที่ไม่จริงบริบูรณ์ มันก็จะพาเพี้ยน พาออกนอกสัจจะไป
 เรื่อยๆ ดังที่มตัวอย่างเกจิอาจารย์รุ่นเก่าก่อนเป็นๆ มานั่นเอง ส่วน "บัจเจกพุทธ"

กับ "สัมมาสัมพุทธ" ก็ไม่ต้องรำเรียน เรียบเรียงอะไรนัก ก็จะได้แตกฉานเอง หรือ
สิ่งไหนอกุศล ก็จะต้อง "บัจเจกขณ" อีกหน่อย บ้าง ตามบารมีแห่งภูมิของแต่ละท่าน
และ ยิ่งเป็นองค์ "อนุตตรสัมมาสัมพุทธเจ้า" แล้ว ก็ไม่ต้อง "บัจเจกขณ" ไม่ต้อง
ตระเตรียม-เรียบเรียงใดๆ จะหยั่งรู้ได้เอง ณ บัดนั้นๆ ทันทีทันใดทั้งหมด

จะรู้ใน "ผล" อันชัดแจ้ง จนพูดได้ อธิบายได้ มีเหตุมีผล มีความกระ
้าง มีภาษาออกมาระจะแจ้งได้ ก็เช่นเดียวกันคือ ต้อง "บัจเจกขณะ"
จนเกิด "ญาณ" ให้ได้จริงๆ

"รูปานัง อตินิขายิตัตตะ" จึงเป็นอุปกิเลสส่วนสุด ที่จะไม่ยึด ก็
ไม่ได้! ต้องยึด! ต้องให้มีอยู่ ต้องให้เหลืออยู่ในโลก แต่ถ้าไม่รู้อัจฉริยธรรม
กับคนไหนจะพอยึดได้ กับคนไหนยังยึดเอากับเขาไม่ได้ หากเราอนุโลมปฏิโลมไม่
เป็น ยึดหยุ่นไม่ออก จึงยังเป็นความลำบากอยู่ ยังยากยิ่งอยู่ สำหรับผู้ยังไม่อาจรู้ผู้อื่น
ที่ควรอนุโลม-ไม่ควรอนุโลม เมื่อยึดจัดไป แรงไป จนไม่ยอมอนุโลมกันเลย
ไม่ว่าใคร ก็จึงทุกข์ได้ง่ายๆ ถ้ารู้เพื่อนสั้น เพื่อนยาว อนุโลมบ้าง แต่
เราก็ฉลาดที่จะดึงเขาไว้บ้างในส่วนลึกซึ้ง **จึงเป็นความสามารถ**
ของ "อริยบุคคล" นั้นๆ จะพึงทำ เมื่อทำได้ก็เรียบร้อย ก็ไม่มี "วิรู-
บักซ์" ไม่มี "วิวาท" และ ไม่มี "วิมาน" เลื่อนลอย หรือ "วิมาน" มอมเมาใดๆ
นอกจาก "วิมาน" อันขัดเกลา โดยที่ผู้ถูกขัดเกลาลงไปใน "จิต" นั้นไม่รู้เลยว่า ถูกขัด
ถูกลง แต่เขาก็ได้จริงๆ ก็เป็นประโยชน์ยิ่งแล้วแก่ปวงชนแก่โลกดังนี้ ก็เป็นการ
ช่วยหรือสัตว์ชนสัตว์สัพพัญญูต่อไป

ส่วนตัวผู้กระทำนั้น จะทำได้เก่ง ได้แข็งแรง ก่อกล้าแต่สุภาพเรียบร้อย
เท่าใด? **ก็อยู่ที่ความสามารถ** ถ้าไม่สามารถ ก็อาจจจะรุนแรง หักหาญ
ราญรอนกันตามขนาดแห่งความสามารถ และ ความกล้าแห่งจิต เพราะมันจะต้องมี
การต่อต้าน และ ตอบโต้ อย่างแน่นอน ตนจะทนต่อ "สภาพตอบโต้" หรือ "ต่อ
ต้าน" ได้ไหม? ตนจะฉลาดรักษาตัวรอด ทั้งสร้างสรรค์เป็นความเจริญรุดหน้า ได้ไหม?

และ การขัดแย้ง หรือ ขัดเกลานั่นๆ จะมีผลเป็น “ขัดแล้ว” เกิดผลจริง มีผู้ยอมให้
 ขัด มีผู้รับการขัดหลุด ขัดพ้นขึ้นมาจริงๆ หรือเปล่า? ถ้าเป็นไปได้จริง อีกทั้ง
 ตนก็ทนได้ ไม่ทุกข้อนาทร และปริมาณ ก็เหมาะสมสมควร มีเป็นจำนวน เป็น
 สถิติที่คู่ควรกับการทำ หรือ มีค่าเพียงพอกับที่ลงทุน ก็จึงดำเนินต่อไปเกิด

ผู้ทนได้มากเท่าใด? และ เกิดผลเป็นไปได้ด้วยดีได้มากด้วย ก็คือ ความเก่ง
 ยิ่ง สามารถยิ่งเท่านั้นๆ แลและ หมายความว่า สภาพตอบโต้ ก็แรง ผู้ขัดผู้เกลาให้
 แก่เขา ก็ทนได้ และ ผล ก็มีอยู่มากพอควรทีเดียว

ผู้ทำได้ โดยเกิดผลขัดเกลามาได้มากยิ่ง โดยเกิดการต่อต้านน้อยที่สุดได้เท่าใด?
 ก็ยิ่งเก่งยอดเยี่ยมขึ้นไปอีก หมายความว่า สภาพตอบโต้ น้อย ไม่หนักหนาอะไร
 ผู้ขัดผู้เกลาให้แก่เขา ก็ทนได้ แม้หนักแค่ไหนๆ และ ผลก็มีอยู่มากพอควร หรือ มาก
 ยิ่งๆ ขึ้น

แต่ถ้าไม่มีผลอะไร! หรือ มีผลน้อยเหลือเกิน จนไม่เห็นค่าเห็นคุณอะไร
 พอเหมาะพอสมกันเสียเลย ก็จึงหาทางเพิ่มวิธีการก่อ “ผล” สร้างประโยชน์ขึ้นจนเกิด
 แม้จะต้องทนต่อ “สภาพตอบโต้” หรือ หนักกับการต่อต้านบ้าง ก็เอาที่เราพอทนได้
 เกิดเหตุ การจะก่อ “ผล” สร้างประโยชน์ อันเป็นไปเพื่อความละ ความ
 หน่าย ความคลายให้แก่มนุษย์นั้น มันก็เหมือนกับเราเอ็นดูเด็ก เอ็นดูหมา เห็นมัน
 เจ็บป่วยก็ต้องฉินยาให้ เด็กแก่ก็ต่อต้าน หมาบางตัวก็จะกัดตอมเอาเสียด้วย ก็ต้อง
 พยายามใช้ความเก่งของเราหาหาเหลี่ยมคูให้ดีๆ

ถ้าเราไม่ทนเสียเลย ไม่ยอม “ตั้งตนอยู่ในความลำบาก” บ้างเลย (นี่ก็ถึง
 “เทวทหสูตร” ที่พระพุทธองค์ทรงย้ำเตือนสอนไว้ให้มากๆ) จะเอาแต่หลบเลี่ยง
 หมกตัว ซ่อนตน หรือ เสพย์สุขอยู่สงบ ไม่ให้มีอะไรกวน ไม่ให้มีเรื่อง ไม่ให้มี
 ปฏิกริยาใดๆ เลย ก็ผู้นั้นแหละคือ ผู้ยังมี “รูปานัง อดินิยามา-
 ยิตตตะ” ที่ยังยึด “รูปจิต-อรูปจิต” แท้ๆ คือ หลงยึดได้แต่เพียง
 แค่ ความสงบของตน ความไม่ร่วม ไม่รวมอะไรกับใครใดเลย ผู้นั้น ก็มี

“สิ่งนั้น” ที่ตนยึดได้ จะมี จะเป็น จะเสพย์ นั้นแหละ เป็น “อัตตา” เสพย์
 มากๆ เข้า ก็เป็น “ปรมาตมัน” ยังไม่หมดตัวตนแท้ ยังเห็นแก่ตัวอยู่
 ยังมีตัวของ “อัตตา” (ตน) ยังมีรูปรอยของนิमितที่เป็น “ของตน” หรือโลกให้
 แก่ตนอยู่ ยังหลงสุข ชนิดที่ว่าหลง “ความสงบ” เป็นกิเลสเอาที่เดียว

ซึ่งจุดที่หลงยึดเอาสภาพสงบสุขเช่นนั้นๆ นั้น ลัทธิได้ยึดอินๆ เขาหลงกัน
 เขาได้ เขาถึง มีอยู่จริงๆ แต่ไม่ใช่ “อันตะ” ไม่ใช่ “อันติมะ”
 ที่เป็นของพุทธศาสนา เพราะยังไม่ยอดสุดปลายสุดแท้ ยังไม่งามพร้อม
 ยังยึดมั่นถอมัน ยังเป็นลัทธิ “อัตตา” หรือ “อาตมัน” อยู่จริงๆ ญาณบัญญัติ
 ทางรอบความเป็น “อนัตตา” ยังไม่เกิดแก่ผู้ยึดเสพย์ หรือ ยังติดความสงบไม่
 ไถ่ถอน ไม่คลาย ไม่สลัดคืน นิจจริงๆ

ความหลุดพ้น “อูปกกิเลส” ถึงขั้นสูงสุด รู้แจ้งในจิตส่วนละเอียดสุดหมด
 และ ทำได้เป็นได้ ขำระล้าง ปล่อยวางได้จริงมาจนถึงขั้น “นानัตตสัญญา” แล้ว
 ขั้น “รูปานัง อตนิชฌายิตตตะ” นี้ จึงเป็นสภาพธรรมขั้นสำคัญสุดจริงๆ ที่จะต้อง
 เข้าใจถึงการยึดเป็นอย่างไร? แล้วเราก็เลิกยึดให้ได้ และ จะต้องหมุนกลับไปสู่
 สภาพเมื่อไม่ยึด ก็จะต้องรู้ส่วนที่ไม่ยึด มีเหตุปัจจัยอย่างไร? เท่าไร? ที่จะอนุโลม
 อีก เป็นการสลัดคืนขั้นสูงสุดที่เรียกว่า “ปฏินิสสัคคานุปัสสี”

จบแล้วก็ยังเป็นผู้ไม่จบอยู่ นี้แหละ คือ ผู้ถึง “อนันตัง” คือ
 ผู้เป็น “อันติมะ” หรือคือ “อันตคุ” แท้ๆ และ ก็มีใช้ว่า เราไม่
 มี “ความจบ” (อันติมะ=อันสุดท้าย, เสร็จ, จบ, อันตคุ=ผู้ถึงที่สุด, ผู้ชนะ
 ความทุกข์)

เราคือ ผู้ “จบ” ได้จริงๆ ในจิตของเรา ทุกครั้ง ทุกขณะ กับ
 ทุกเรื่องที่เราได้ใช้ปัญญา ได้ตัดสิน ได้ไตร่ตรอง โดยรู้ชัดว่า เป็น
 ประโยชน์เกื้อกูลโลก เกื้อกูลปวงชน ไม่มีอคติ ๔ ไฉๆ เลย อย่างบริสุทธิ์

บริบูรณ์โดยจริง เมื่อตัดสินแล้ว หลังจากได้ไตร่ตรอง ทบทวนอย่างดีแล้ว เป็น "สัมมาสังกัปป" ก็จบ ก็ไม่ถือสา ก็วาง ก็ปล่อยจริงๆ ไม่เหลือเชื่อ "กังวล" เลย สิ้นธุลี "อุทธัจจะ" เกลียงสนิท **หมด "วิจิ- กิจฉา" แท้ๆ** (นี่คือ "สุญญตธรรม" อันเป็นที่สุด) แล้วเราก็ทำ

การกระทำของผู้มี "สัมมาสังกัปป" ออกปานนี้จริงๆ ที่เรียกว่า "สัมมากัมมันโต" หรือ "กัมม+อันต" ที่ชอบแล้ว ควรแล้ว เป็นผู้มี **"การกระทำเป็นที่สุด"** หรือ เป็นผู้มี **"ที่สุด ในกรรม"** หรือ เป็นผู้มี **"กรรม(การกระทำ, การงาน) เป็นความจบ"** เป็นขั้นสูงสุดท้ายจริงๆ (มี "กรรม" ถึงขั้น "อันต") ซึ่งเที่ยงแท้พร้อมไปด้วย "ความดี" เป็นจุด สุดท้าย

"จบ" เมื่อตัดสิน หยุดกังวล หยุดฉงนฉงาย หมดลังเล สิ้นทราก แห่งความสงสัย **พ้น "วิจิกิจฉา"** กันทุกคราวทุกครั้ง แห่งกรรม แห่งการ กระทำ เพราะเรานั้น แม้จะทำอยู่ ก็ **สิ้นทรากจากโลภะ-โทสะ โมหะอย่างสะอาดจริง** และ **ทั้งสิ้นทรากจากฉันทา คติ-โทสาคติ-โมหาคติ-ภยาคติอย่างสมบูรณ์สูงสุด** ด้วย **ปัญญาอันยิ่ง** ของเรานั้น **เห็นอยู่ รู้ อยู่ ไม่คิด ไม่โงงเลย** จริงๆ (ผู้บรรลุดุธรรมของพุทธ จะบรรลุดด้วย "ปัญญาอันยิ่ง" ดังนี้)

ก็เป็นอันเราก็จบทุกสิ่งทุกอย่างได้ เพราะสิ่งที่ "ดับ" หรือ ที่จบที่ หยุด **กัมแล้วจริง** อันคือ "จติ" หรือ "จุต" และ สิ่งที่ "เกิด" หรือ ที่ก่อที่เป็นไปด้วยดี **กัมแล้วจริง** อันคือ "อุบัติ" หรือ "อุปาท" **กัมรูป ก็ "เห็นรูป"** **กัมรูปต่างๆ** ทั้งใน "ตัวจบ" ทั้งใน "ตัวเกิด" **ชัดๆ** ออกปานนี้ **ดงนแล**

ที่เป็นอันแจ่มแจ้ง **เกิด "แสงสว่าง"** เกิดญาณ ได้ถึงขั้น
"จตุปปาทญาณ" ^๕จริงอีกกระชั้นแฉะ

จึงทั้ง **"เห็นรูป"** จึงทั้งมี **"แสงสว่าง"** ^๕จริง ด้วยประการ
ละตนเอง

การจะเรียนรู้ และ หยั่งสัมผัสยอดสุดกันให้แจ้งใน **"ความเกิด-
ความดับ"** จึงไม่ใช่อภิญาขั้นต่ำกว่าอภิญา ลำดับ ๑-๒-๓-๔ ใด ๆ เลย
ตามัญญาผลขั้น "อภิญา" ^๕ระดับจตุปปาทญาณนี้ จึงเป็นความจริงชัดแจ้ง ตามที่
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงยืนยันไว้ใน "สามัญญาผลสูตร" ^๕ที่ข. สล. ว่า "ดูกร
มหาบพิตร ^๕นี้แหละสามัญญาผลที่เห็นประจักษ์ ^๕ทั้งดียิ่งกว่า ^๕ทั้งประณีตกว่า ^๕สามัญญา
ผลที่เห็นประจักษ์ ^๕ข้อก่อน ๆ ๆ"

จตุปปาทญาณ ของ พุทธวิยชา ^๕แท้ ๆ จึงไม่ใช่ "อภิญา" ^๕แค่จะมา
นั่งหลับตาว่า ใครเกิดมากี่ชาติ ใครตายมากี่ปีแล้ว คนโน้นตายจากชาตินี้จะไป
เกิดเป็นสัตว์อย่างนั้น คนนั้นตายจากหมาจากลิง ฯลฯ มาเกิดเป็นคนในชาตินี้ คนนี้จติ
จากเทวดาอย่างนั้นมาอุบัติเป็นคน ๆ นั้น คน ๆ ชาติที่แล้วเกิดเป็นคน ๆ นั้น คน ๆ นั้น
ชาติก่อนเป็นคนนั้นคนนั้น แล้วตายมาเกิดเป็นคน ๆ นั้นในชาตินี้ ฯลฯ ^๕นั่นไม่ใช่
ประโยชน์เป็นไปเพื่อสัจญาตา หรือ เป็นไปเพื่อความละ-หน่าย-คลาย
ไม่ใช่เป็นไปเพื่อนิพพานแน่ ๆ ^๕ยังเป็น "เดรัจฉานวิชา" ^๕อยู่แท้ ๆ

และ อนึ่ง คนผู้มีความสามารถอันระลึกชาติตั้งกล่าวนี้ได้ หรือ มีญาณหยั่ง
รู้แต่ตั้งกล่าวนี้ได้จริง แล้วหลงกันว่า ตนมี "จตุปปาทญาณ" ^๕อันเป็น "อภิญา" ^๕
ลำดับที่ ๕ กันโน้นเลยนี้แหละ ก็เอาละ! ก็ลองรับกันดูก่อน! แต่จะมีใครยอมรับ
ใหม่ว่า คนที่สามารถหยั่งญาณรู้ชาติรู้ภพรู้ความเกิดความตายผู้อื่นได้ชนิดนั้นนี้ ^๕ดี
ยิ่งกว่า ประณีตกว่า หรือ เก่งกว่า ^๕คนผู้มีความสามารถ ^๕หาะได้ ^๕ดำดั้นได้ ^๕เดิน
บนน้ำได้ ฯลฯ ^๕อันเป็น "อิทธิวิธีย์" ^๕แบบพาช่อเถนตรง ^๕ง่าย ๆ ^๕ตั้น ๆ ^๕ด้วยกัน ^๕ที่เป็นแค่
"อภิญา" ^๕ลำดับที่ ๑ ^๕แค่นั้นด้วย ^๕ก็จะไม่ยอมรับกันละซี! ^๕ส่วนใหญ่ก็จะเห็นว่า
การหาะได้ ^๕ดำดั้นได้ ฯลฯ ^๕อะไรพวกนี้ ^๕นั่นแหละเก่งกว่า ^๕เยี่ยมกว่าระลึกรู้การเกิดการตาย

แต่คนธรรมดาที่มักจะหาว่า ท่านอวดอ้างเสมอ เหมือนอย่างกับสุนัขในขณะนั้น ก็กำลังหาว่า พระอริยเจ้าทั้งหลายนี้ ท่านอวดอ้างอยู่นั่นแหละ สมัยปัจจุบันนี้ ก็เช่นกัน ฉะนั้นแล้ว ที่จริงนั้น พระอรหันต์ท่านพูด “ความจริง” (อสฺสฺฐิ, อมายาวิ) ผู้บรรลุอรหันต์จริงจะกล่าว “ความจริง” (ยถาภูตัง อัตตานิ อวิกิตตา) จะไม่เก้อๆ ยากๆ หรือ ยิ่งโกหกขี้ดๆ แม้พูดให้ผู้อื่น “หลงทาง-หลงผิด” เข้าใจความจริงเป๋ไปจากความจริงนั้น ท่านจะไม่พูดเด็ดขาดแน่ๆ ผู้บรรลุถึงขั้น “อรหันต์” แล้ว จะแกล้วยกล้า ไม่มีภัยาคติ และ จะไม่พูดโกหกขี้ดๆ หนึ่ง เช่น เมื่อถูกถามว่า “ท่านเป็นพระอรหันต์หรือ ?” ก็จะไม่ตอบว่า “ไม่, อาตมาไม่ใช่พระอรหันต์” อันเป็นมุสาวาทแท้ๆ โต้ๆ เป็นอันขาด เพราะพระอรหันต์นั้น จะรู้ตัวเองจริงๆ ว่า “ตนเป็นพระอรหันต์” ท่านจะไม่สงสัยในตน จะรู้ความจริงอันเป็นความจริงที่สูงสุดอย่างมั่นคงเด็ดเดี่ยวเที่ยงแท้ พระอรหันต์จะโกหกไม่ได้จริงๆ ท่านจะตอบความจริงจะไม่ต่างไม่พร้อยแม้ศีลแค้นุสาฯ จริงๆ หรือ ถ้าพระอรหันต์ท่านเห็นว่า ผู้ถามนั้นเป็นอนุปสัมบัน หรือ ในกาละใดที่ยังไม่ควรตอบตรงๆ ท่านก็จะตอบด้วยปฏิภาณบัญญัติตามภูมิที่ท่านจะตอบได้ ของแต่ละองค์ ซึ่งก็จะไม่ให้เขา “หลงผิด” อยู่ดี (คือ ไม่ให้หลงผิดไปว่า “ท่านไม่ใช่พระอรหันต์” แต่มันอาจจะเพียงยังไม่บอกเบรียงๆ ตรงๆ ก่อนเท่านั้น) มิใช่จะโกหกกันขี้ดๆ โต้ๆ ออกอย่างนั้น ผู้ยิ่งโกหก ก็ได้อยู่เฉยๆ นี้ จะไม่ใช่พระอรหันต์เลยในโลก ดังนั้น เมื่อพระรูปใดท่านตอบว่า “อาตมาไม่ใช่พระอรหันต์” หรือ “อาตมายังไม่ได้บรรลุอรหันต์” หรือ สำนวนอื่นๆ ที่เป็นคำปฏิเสธตรงๆ แท้ๆ เช่นนี้ ก็ขอให้เชื่อท่านเถิดว่า ท่านไม่ใช่พระอรหันต์จริงๆ เพราะท่านเป็น “พระ” ท่านจะไม่โกหกคนเป็นอันขาด ไม่ต้องถึงขั้นเป็นพระอรหันต์ดอก ! พระสมมุติสงฆ์ ท่านก็จะไม่โกหกจริงๆ-ถ้าเป็นพระที่ดีแท้ (นอกจากจะเป็น “พระไม่ดี” แท้ๆ เป็นพระกะเลาะลาดเหมือนๆ ชาวบ้านๆ คือ ยิ่งเหลาะๆ แหละๆ นั่นก็ให้รู้ความจริง) ขอให้เชื่อท่านเถาะ ใครๆ ก็อย่าอูตริไปคิดให้เลยเถิดไปอีกเอาเองล่อว่า ท่านพูดถ่อมตัวถ่อมตน ! เพราะการพูด “ถ่อมตัว” นั้น ไม่จำเป็นต้อง “โกหก” การโกหก (มุสา) กับ การพูดถ่อมตน (นิวัต) นั้น มันคนละชนิดแท้ๆ

จึงอย่าได้เข้าใจให้เลยเถิดไปเลย ไม่เช่นนั้นก็จะกลายเป็นว่า ผู้ที่นำความไปพูดนั้น
 แผละ พูดเอาเอง ซึ่งเป็นการ “ใส่ความ” พระท่าน ก็ท่านปฏิเสธอยู่แต่ๆว่า “ท่าน
 ไม่ได้เป็นพระอรหันต์” แต่ผู้ที่เที่ยวได้พูดโพนทะนากลับไปพูดว่า “ท่านเป็นพระ
 อรหันต์” ทั้งๆที่ท่านปฏิเสธอยู่โต้งๆ มันก็เท่ากับไปด่าว่า หรือ ไปยึดเยียดว่า
 พระรูปนั้น ท่านต่อแผล ท่านสับปลับ ท่านพูดนั้นอย่างหนึ่ง—ความจริงนั้นท่านเป็นอีก
 อย่างหนึ่ง ! ฉะนั้น มันก็เท่ากับเท็จ หรือ โกงกษัตริย์อยู่นั่นเอง คนผู้เที่ยวได้พูด
 ไปพล่อยๆ (แม้จะเจตนาดี ต้องการโฆษณาอาจารย์ของตน ก็ตาม) นั้นแหละ ได้นรก
 ได้บาปนะ ! จะบอกให้ เหมือนยึดเยียด “ปาราชิก” (คือ อวดอุตริฯ ที่ไม่มีจริง
 ไม่เป็นจริงในตน) ให้แก่อาจารย์ตัวเอง และอนึ่ง ถ้าพระที่ตีมี “หิริ—โอตตปัปะ”
 เมื่อตนไม่เป็นพระอริยะ ไม่เป็นพระอรหันต์ หากมีใครๆไปเที่ยวพูดว่า ท่านเป็น
 ท่านก็จะหาทางปรามเขาผู้นั้นไม่ให้พูดแน่ๆ นอกจากจะตามตัวผู้พูดนั้นมาห้ามปราม
 กันไม่ได้ ก็จำใจจำยอม เพราะสรวีสัย แต่ถ้า “พระ” รูปนั้นมีจิตลามก แม้ตนไม่
 เป็น ทว่าอยากให้คนหลงคิดว่า ตนเป็น ก็เป็นความชั่วส่วนตัว ความเลวส่วนตัว
 ก็แน่นอน “พระ” รูปนั้น ก็จะต้องปล่อยยให้เขาโพนทะนา หรือ จะขึงขัง ยิ่งใช้เล่ห์
 ให้เขาโพนทะนาหนักเข้าเสียอีกก็ได้ **จิตของใคร ก็จงรู้จิตจริง ๆ ของตนเองเถิด**
อย่าให้ “จิต” ตกไปสู่ความต่ำเลย)

เมื่อสุสัมมาถามเอาความแท้ ได้รับคำยืนยันชัดเปรียงออกมาแล้วว่า พระ
 อริยเจ้าทั้งหลายนั้น ท่านอวดอ้างพระอรหันต์ผลได้จริงๆ สุสัมมา จึงซักต่อไปว่า
 “ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พวกท่านรู้ที่อยู่เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมบรรลุนิธิ
 วิถีหลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคน ก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียว
 ก็ได้ ทำให้ปรากฏ ก็ได้ ทำให้หายไป ก็ได้ ทะลุฝา กำแพง ภูเขา ไป
 ได้ไม่ติดขัด เหมือนไปในที่ว่าง ก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงในแผ่นดิน ก็ได้
 เหาะไปในอากาศเหมือนนก ก็ได้ ลูบคลำพระจันทร์ พระอาทิตย์ ซึ่งมี
 ฤทธิ์ มีอำนาจมาก ด้วยฝ่ามือ ก็ได้ ใช้อำนาจทางกาย ไปตลอดพรหม-
 โลก ก็ได้ บ้าง หรือหนอ ฯ”

ภิกษุทั้งหลาย หรือ พระอรหันต์ทั้งหลายก็ตอบว่า “หาเป็นอย่าง
 นั้นไม่ ท่านผู้มีอายุ ฯ”

ผู้ซึ่งหลงยึดตามความเข้าใจง่ายๆ ใดๆ โดยเฉพาะผู้หลงยึดอยู่ว่า คุณวิเศษของพระอรหันต์นั้น ต้องหาะได้ ดำดินได้ ฯลฯ ต้องแสดงพลังกึกก้องต่างๆ นั้นได้ หรือ ต้องมีอิทธิปาฏิหาริย์แปลกๆ ตามภาษาคำพูดตรงๆ ท่อๆ ข้างบนนั้น เมื่อได้ฟังคำปฏิเสธรของพระอรหันต์เหล่านั้นเข้าอย่างนี้ ก็จะงง ก็จะงงว่า อ้าว! บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว ทำไมตอบอย่างนั้นล่ะ? ทำไมทำอภิญญาไม่ได้ล่ะ? (ซึ่งยังมีผู้หลงเข้าใจผิด ยึดอรรถัตตคุณผิดจริงๆ ถึงขนาดกล่าวว่า “เออ! ถ้าอยากให้เห็นเชื่อว่าท่านเป็นพระอรหันต์ ท่านก็ต้องหาะให้ดูมาสิ! ดำดินให้ดู! หายตัวให้ดู! ฯลฯ หายใจให้ดู หรือ ไม่ก็พูดเป็นคนปากศกัถ์สิทธิ์ให้ดูบ้างสิ! แม้แต่รักษาไข้ ต่อกระดูกนั่งทางในบอกนั่นบอกนี่ให้ดูบ้าง ฯลฯ เสียก่อน ถึงจะเชื่อว่า ท่านเป็นพระอรหันต์” เชื่อกันอย่างนี้ ก็มีถมเถจริงๆ)

อาจจะมึบางคน อ่านผ่านคำอธิบาย และคำวิเคราะห์ “อภิญญา” ข้อต้นนี้ไปแล้ว ก็อาจจะยังไม่งง ยังไม่สงสัย ก็ได้ เพราะคนผู้นั้น ยังเข้าใจผิด (เป็นลูก) ในใจตนแน่ๆ อยู่ว่า “อภิญญา” ข้อต้นนี้ เป็นของดีวิเศษ เป็นความเก่งชนิดที่เยี่ยมยิ่งกว่า “อภิญญา” ข้อที่ ๖ คือ “อาสวกษยญาณ” อันเป็นญาณของพระอรหันต์แท้ๆ (ซึ่งการเข้าใจดังนี้ ก็เป็นความเข้าใจที่ผิดๆ อยู่แล้ว เพราะขัดแย้งกับคำตรัสยืนยันของพระพุทธองค์ที่ว่า “อภิญญา” ข้อต้นๆ นั้น ไม่วิเศษไปกว่า อภิญญาข้อท้ายๆ หรอก! กล่าวคือ อภิญญา ข้อที่ ๕ ต้องเก่งดีวิเศษกว่า ข้อที่ ๔-๓-๒-๑ ดังนี้ เป็นต้น ข้อที่ ๔ ก็ต้องเก่งดีวิเศษกว่า ข้อ ๓-๒-๑ ข้อที่ ๓ ก็ต้องเก่งดีวิเศษกว่า ข้อที่ ๒-๑ ฯลฯ หรือ ข้อที่ ๕-๔-๓-๒ ก็ต้องเก่งดีวิเศษกว่า ข้อที่ ๑ ฯลฯ หรือ ข้อที่ ๒ ก็ต้องเก่งดีวิเศษกว่า ข้อที่ ๑ และ อภิญญา ข้อที่ ๖ ก็ต้องเก่งดีวิเศษกว่า ข้อที่ ๕-๔-๓-๒-๑ ฯลฯ ดังนี้ เสมอ ตามวิชาแบบพุทธแท้แน่ๆ)

พออ่านต่อไปๆ ใน “สุลิมสูตร” นี้ แม้ “อภิญญา” ลำดับข้อต่อไปๆ พระอรหันต์ทั้งหลายนั้น ต่างก็คงปฏิเสธอยู่เรื่อยไปว่า **“หาเป็นอย่างนั้นไม่”** ๗๗ ผู้อ่านก็จะยังไม่งงเท่าไรหรอกอยู่นั่นเองแหละ สำหรับผู้ที่ยังหลงเข้าใจผิดอยู่ ยังเข้าใจดูไม่ได้ว่า “อภิญญา” ข้อต้นๆ นั้น จะไม่เก่ง ไม่พิเศษ ไม่ตี-ประณีตสุขุมไปกว่า “อภิญญา” ข้อท้ายๆ ตามพระพุทธพจน์ที่ทรงยืนยันไว้แน่ๆ แต่ผู้ฟังมาแต่ต้น ก็จะยิ่งงงยิ่งขง ๗๗ เหมือนอย่างทีสุลิมะเขางง เพราะมัน “พลิกถ้อย” ที่เขาหมายไว้ในใจนั่นเอง คือ สุลิมะนั้น กำหนดหมายในใจเอาว่า “อภิญญา” ต้องอย่างบุคคลาธิฐาน เป็นต้นว่า เช่น เหาะอย่างนกบินจริงๆ ฯลฯ หรือ “จุตูปปาตญาณ” ก็นั่งหลับตาไปเห็นรูปเห็นภาพคนผุ่ณผุ่ณจริงๆ

ก็เอาล่ะ, บางคนก็อาจจะคิดตีเอาว่า ท่านพระอรหันต์เหล่านั้นล้วนแล้วแต่เป็น “สุกขวิปัสสโก” คือ ไม่มี “อภิญญา” วางั้นเถอะ! ก็ต้องตอบยังงั้นเองแหละ เพราะตนไม่มี “อภิญญา” นี้! ก็อาจจะยังไม่งง ไม่งงจนเท่าไรละ (สำหรับคนที่ยังกำหนดคิดหมายอยู่แต่ว่า “อภิญญา” ต้องแบบ “บุคคลาธิฐาน” เท่านั้นจริงๆ)

ครั้นอ่านไปถึง “อภิญญา” ลำดับที่ ๖ เข้า อันย่อหมายถึงการถึงที่สุด **ซึ่งเป็น “อภิญญา” ที่สำคัญ** และเป็นข้อสุดท้ายแล้ว แม้ “สุกขวิปัสสโก” หรือ จะเป็น “ฉัพภิญโญ” หรือ พระอรหันต์ชนิดไหนๆ มันก็ต้องได้ “อภิญญา” ข้อที่ ๖ นั้นแน่ๆ

แต่แล้ว พออ่านไปพบว่า สุลิมะถาม **ขันธ์ที่ ๖** ขึ้น “ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พวกท่านรู่อยู่เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมถูกต้องอารูปวิโมกข์อันสงบ ก้าวล่วงรูปวิโมกข์ทั้งหลายด้วยกาย บ้างหรือหนอฯ”

ภิกษุทั้งหลาย หรือ พระอรหันต์ทั้งหลายเหล่านั้น นั้นแหละ ก็ยังคงตอบเหมือนเดิมอีกว่า **“หาเป็นอย่างนั้นไม่ ท่านผู้มีอายุฯ”**

ผู้อ่านมาถึงตรงนี้ ก็จะต้อง... “อ้าว!” เลยละทน พร้อมกับฉงนต่อไปว่า
ถ้าอย่างนั้นเป็นอย่างไรละ? เพราะนั่นมันข้อสุดท้ายแล้วนี่! ไม่เป็นอย่างไรเลย
ได้อย่างไรกัน? แม้แต่อภิญาข้อสุดท้ายแล้ว ก็ยังปฏิเสธ นี่มันยังงัยกันแน่?

จะเห็นได้ชัดว่า “สุสิมะสูตร” นี้ ดูๆ ข้างขัดแย้งกับ “สามัญญผลสูตร”
(ทีฆ. สัตตขันธ์) อย่างหน้ามือเป็นหลังมือเลยทีเดียว เพราะพระพุทธองค์ตรัสใน
“สามัญญผลสูตร” ทั่วๆ ผู้ปฏิบัติธรรมของพระองค์นั้น จะต้องได้ “อภิญา” ไปตาม
ลำดับๆ จริงๆ ทุกคน เป็นปกติ จึงเรียกว่า “ผลตามปกติ” หรือ “ผลอัน
เป็นสามัญ” (สามัญผล) ไม่ใช่เรื่องแปลกพิสดาร คือ จะต้องได้ “อิทธิวิธี”
เป็นปกติสามัญ เป็นผลสามัญ จะต้องได้ “โสตทิพย์” เป็นปกติสามัญของผู้
ปฏิบัติมาถูกทางจริงๆ และ “อภิญา” ข้ออื่นๆ ต่อไป ก็ได้ทุกระดับเป็นสามัญ
เป็นธรรมดา ไม่ใช่เรื่อง “วิสามัญ” (ไม่ใช่เรื่องยกเว้น หรือ เรื่องพิเศษ) อะไรเลย
จนถึง “อภิญา” ข้อที่ ๖ เป็นสูงสุด ดีกว่า ประณีตกว่า สามัญผลอันใดหมด ก็
เป็นจบอรหัตต์ และ “อภิญา” ที่พระพุทธองค์หมายนั้น ก็หมายถึงเอา “อภิญา-
ญา” ในเชิง “พุทธวิชา” แท้ๆ ดังที่ได้อธิบายผ่านมาแล้วนั้น จริงๆ
ด้วย พระองค์จึงได้ทรงยืนยันว่า “.... สามัญผลที่เห็นประจักษ์
ข้อนั้นๆ จะทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่า สามัญผลที่
เห็นประจักษ์ข้อก่อนๆ” เสมอ คือ ข้อยิ่งปลาย ยิ่งท้าย ยิ่งสูงขึ้นไป
ก็จะยิ่งนั้นแหละยิ่งเยี่ยมกว่า น่าฟัง น่าอัศจรรย์กว่า ดีกว่าเสมอๆ เมื่อได้
“อัสวกัชฌญาณ” ข้อที่ ๖ เป็นพระอรหัตต์แล้ว ก็เป็นอันไม่นับว่า
“อภิญา” ข้อไหนๆ จะมาเก่งมาดีเยี่ยมกว่าไปอีกกันแล้ว

ดังนั้น หากผู้ใดยังมีจิตไปยึดเข้าใจเอาอยู่ว่า “อภิญญา” นั้น จะต้องเป็นแบบ “บุคคลาธิฏฐาน” (แบบที่ “สุลิมะ” เขาหมายเอา หรือ เขาหมายถึงอยู่ในใจ) บอกว่า เหาะ ก็จะเป็นแบบนกบินไปบนฟ้าจริงๆ ว่า คำคืน ก็จะมีหลุดหายไปบนดินแข็งๆ นั้นจริงๆ ฯลฯ บอกว่า ไปถึง “พรหมโลก” (ไปหาพระเจ้า) ก็ยังไม่รู้จัก “พรหมโลก” แท้ ยังจะเป็นแบบบนรูป สร้างนิมิต มีตัวตน มีภพ มีโลกอื่นๆ เป็นภาพ เป็นรูปทรง มีสถานที่อยู่ที่อื่นๆ (เป็น “สวรรค์” เป็น “อตคตา” ให้แก่ตนเองอยู่) หลงว่า เป็นสภาพนอกจิต นอกเจตสิกของตนเองอยู่ละก็ จะจริงจริงๆ จะรู้สึกขัดแย้งจริงๆ ! (เพราะผู้ยังไม่พ้น “ภวราคะ” ยังหลงรูปจิต-อรุปลจิตอยู่จริง)

แต่ถ้าผู้ใดจับประเด็นถูก มีอภิญญาแทรกซ้อนเข้าไปเข้าใจเอาได้ว่า “อภิญญา” นี้ พระพุทธองค์หมายเอาอย่าง “ธรรมาธิฏฐาน” เป็นเรื่อง “ธรรมในธรรม” เป็นสภาพที่ชั่วของ “จิต” เท่านั้น เป็นเรื่องกุศล-อกุศลจิต (กุศลธัมมา-อกุศลธัมมา จึงจะเรียกว่า เป็นอภิจรรณ หรือ เป็นอภิปรัชญาของพุทธ) เป็นเรื่อง **จิต** ที่ดำเนินไปสู่ **ความรู้ยิ่ง (ญาณ)** **จิต** ที่ดำเนินไปสู่ **ความไม่หวั่นไหว (วิมุตติ)** โดยตรงแท้ๆ เท่านั้น หาใช่เรื่องสรีระตัวตน สัตว์บุคคล ภูเขา ท้องฟ้า

(๑) จึงได้ถูกพระอรหันต์ทั้งหลายท่านปฏิเสธ และ ที่ท่านปฏิเสธ ก็เพราะพระอรหันต์เหล่านั้นท่านมี “อภิญญา” ต่างหาก (ไม่ใช่ พระอรหันต์ที่ไม่มี “อภิญญา” เลยนะนี่หนะ ! สังเกตดีๆ) คือ ท่านมี “โสตทิพย์” มี “เจโตปริยญาณ” ที่แท้จริงๆ เชี่ยวแหละ หยั่งรู้ใจของสุลิมะว่า หมายเอาต้นลึกหนาบาง หยาบ-ละเอียดยุคไหน ? “รูปจิต” ของคำว่า เหาะ-คำคืน หรือ เสียงทิพย์-ระลึกชาติ... ฯลฯ อะไรต่างๆ ของสุลิมะนั้น มีลักษณะ มีเป้าหมายแท้ มีความจริงเป็นอย่างไร ? พระอรหันต์ที่ท่านกำลังโต้ตอบกับสุลิมะอยู่นี้ ท่านหยั่งรู้ในมหัคคจิตของสุลิมะจริงๆ ท่านมี “โสตทิพย์” มี “เจโตปริยญาณ” แท้ๆ (อันเป็นอภิญญาขั้น “ของแถม” เสียด้วยซ้ำ) เมื่อท่านตอบแก่สุลิมะ ท่านจึงได้กล่าวว่า “หาเป็นเช่นนั้นไม่” เพราะความหมายของ “อรหัตตผล” อันเป็นอรหัตตคุณแท้ๆ นั้น มันไม่ได้เป็น “บุคคลาธิฏฐาน” อย่างที่สุลิมะหมายเอาอยู่ในใจนี้ ไม่เลยจริงๆ)

ทรวดทรง รูปร่าง สีสัณ รัส เสียง กลิ่น ดิน-น้ำ-ไฟ-ลม ฯลฯ ใดๆ ในที่ไหนๆ ไม่ !
ก็จะไม่งงเลย ทั้งจะเข้าใจธรรมของพระพุทธองค์ชัดว่า เป็น “เอโก ธัมโม” จริงๆ
เป็นธรรมะร่องเดียวรอยเดียว ลงช่องถูกเหลี่ยม เข้าระดับ **ไม่ขัด ไม่แย้ง**
อะไรกันหรือ เป็นแต่ว่า มีชั้นเชิง หยาบ-กลาง-ละเอียดลึกซึ้งซ้อนซ้อนเท่านั้น

จะเห็นชัดได้ว่า ผู้ยังไม่รู้ละเอียด หรือ คูณนั้นๆ นั้น ดูๆ มันขัดแย้งกัน แต่
เมื่อดูละเอียดแท้แล้ว จะเห็นว่า ไม่ขัดแย้งอะไร ถ้าใครเข้าใจได้แล้วอย่างชัดแจ่ม
ใจ จะไม่สงสัยเลย ไม่ว่าจะนำ “สุตฺติมะสูตร” กับ “สามัญญผลสูตร” มาเทียบ
เคียงอ้างอิงกัน สูตรหนึ่งจะยืนยันว่า **เหาะเหิน เดินน้ำ ดำดิน ได้ ฯลฯ** และ อีก
สูตรหนึ่งจะขัดแย้งว่า **เปล้า-หาเป็นเช่นนั้นไม่ !** ก็จะเข้าใจความหมายทันทีว่า
จริง ! เหาะเหิน เดินน้ำ ดำดินได้จริงๆ (ตามที่ “สามัญญผลสูตร” หรือ พระ
พุทธองค์หมายเอา) แต่ไม่ใช่เหาะเหิน เดินน้ำ ดำดินอย่างมิจฉาทิฎฐิหยาบๆ อยู่แค่
เป็นบุคคลาธิฎฐานนั้นดอกนะ ! (ซึ่งก็จริงอีก ตามที่ “สุตฺติมะ” หมายผิดไว้ในใจ เช่นนั้น)

แต่นั้นแหละ ถ้าใครยังไม่หลงเข้าใจ ยังไปยึดหมายนึกเอาอยู่ว่า เป็นเหาะบิน
ไปบนฟ้าจริงๆ ดำดินแข็งๆ นั้นจริงๆ ตั้ง “สุตฺติมะ” คิดหมาย มัน “ก็หาเป็น
อย่างนั้นไม่” จริงๆ และ พออ่านพระสูตร 2 สูตรนี้ ก็จะรู้สึก “ขัดแย้งกัน”
จริงๆ ถ้ายังเข้าใจ “พุทธอภิญา” ผิดๆ โดยเข้าใจแบบง่ายๆ ต้นๆ เป็นมิจฉาทิฎฐิอยู่
แบบ “สุตฺติมะ” เขาเข้าใจ ยึดหมายเอา

เพราะ ผู้หลงยึดแบบ บุคคลาธิฎฐาน นั้น มุ่งเพ่งจะเอาตัวเอาตน เอาคนทั้งร่าง
ไปเหาะไปลอย ทว่าส่วน “ธรรมในธรรม” หรือ “ธรรมาธิฎฐาน” นั้น หมายถึงเอา
ความเหาะของจิต ความลอยความเบาของจิต-เจตสิก-รูปจิต-อรุจิต
โดยตรงนั้นต่างหาก หาใช่ตัวไต่ตนบุคคล หาใช่รูปทรงไร้แท่งไร้ก้อนใดๆ อย่างนั้นไม่
ตั้งที่ได้อธิบายละเอียดให้ฟังผ่านมาแล้ว

และ แม้จะเอา “แก้วสุตฺติ” ที่พระพุทธองค์ทรงยืนยันว่า พระองค์เกลียด
ชัง ขยะแขยง เบื่อระอา ต่อ อิทธิปาฏิหาริย์-อาเทศนาปาฏิหาริย์ อันมีการ
ใช้ภาษาอธิบายว่า **เหาะเหิน เดินน้ำ ดำดิน ฯลฯ** ดังที่รู้ใจคน เหมือนๆ กันกับ
“สุตฺติมะสูตร” และ “สามัญญผลสูตร” นี้เช่นกัน มายกอ้างอิงเทียบเคียงขัดๆ กันก็ตาม

ก็จะไม่ยุ่งเลย และ จะไม่ขัดแย้งกันเลย จะเข้าใจ “เป้าหมาย” ของ พุทธวิชชาหัตถ์เงินยี่งู ขึ้นเสียด้วยเข้าไป จะเข้าใจซัดลึกลงไปอีกด้วยว่า พระพุทธเจ้าปฏิเสธ หรือ เห็นค่าที่ต่ำของ “ปาฏิหาริย์” แบบ โลกียอภิญญา อย่างมาก หรืออย่างรุนแรงขัดชั้นเพียงใด ดังนั้น พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จงอย่ามัวเมาหลงผิด ใน “อภิญญา” ใน “ปาฏิหาริย์” ที่เป็นเรื่องนอกพุทธแท้ ๆ กันอยู่นักเลย พระพุทธองค์ตรัสไว้ดีแล้ว จริงแล้ว ถูกต้องแล้ว และ พระพุทธองค์ก็ไม่เคยแสดง ปาฏิหาริย์ที่เป็นแบบบุคคลาธิฐานเลยจริงๆ ด้วย ไม่ว่าจะอธิบายไว้ในที่ใดๆ ก็ล้วน เป็นเรื่องของ “ธรรม” เป็นเรื่องของ “ธรรมาธิฐาน” ทงสน ไม่เช่นนั้น พระพุทธเจ้า ก็คือ ผู้กลืนทำลายทบวนของตนเองแน่ หรือ เป็นผู้พูดไม่อยู่กระเรื่องกระรอย เป็นผู้พูดสับปลับแน่ ถ้าเข้าใจธรรมะไม่ถึงธรรม

“อภิญญา” ที่ตรงเป้าหมายพุทธนั้น จะแทงตรงเอาเข้าแท้จริง จะเจาะลึก สุขุม และ จะเข้าใจยิ่งขึ้นไปอีกว่า ทำไมพระพุทธองค์จึงทรงห้ามผู้แสดงปาฏิหาริย์ แบบเหาะเหมือนนกจริงๆ ได้เสียด้วย (ดังที่ได้ทรงห้ามแม้แต่พระโมคคัลลาน์) ตั้งเป็น “ศีล” ไว้ ห้ามไม่ให้ทวยใจคน ทวยใจใคร เอาเสียด้วย (กระนั้น พระก็ยังไม่ละเมิด คนก็ยังชอบ)

ก็เหมือนกับคนผู้มีความสามารถทางโลก เช่น เก่งแสดงกลได้อย่างยอดเยี่ยม ประดิษฐ์ดอกไม้ได้อย่างเยี่ยม รักษาไข่ได้อย่างเก่ง หรือ จะเก่งยอดเยี่ยมถึงขั้นเป็น เกษตรกรผู้มีความรู้มอปานใดๆ เมื่อมาบวชเป็นภิกษุมาศึกษาธรรมะแท้ ก็จะต้อง วางมือจากความสามารถเหล่านั้นๆ มาสร้างความสามารถที่เป็นไปเพื่อรู้แจ้งธรรม ส่งเสริม ธรรม เผยแพร่ธรรม นิดกว่า ถูกหน้าดีกว่า เพราะดีกว่า จำเป็นกว่า สูงกว่าจริงๆ ในโลก จงรู้จักระเบียบกฎเกณฑ์ จงรู้จักวินัย จงรู้จักหน้าที่ จงรู้จัก “ขอบเขตของพุทธ” ตามฐานะ ให้ถูกให้ตรงเถิด ผู้เป็นมรธาวาสกิด ผู้เป็นพระทั้งหลายกิด

เพราะเหตุดังนั้นเอง แม้ใครจะเรียนไสยศาสตร์ เตรีจฉานศาสตร์ เหาะได้ มาก่อน คำดั้นได้มาก่อน ทวยใจคนได้เก่งมาก่อน หรือ แสดงกล ประดิษฐ์ดอกไม้ เป็นช่างฟัด รักษาไข่ เพาะปลูกเก่งกาจ ฯลฯ ดังกล่าวแล้ว เป็นต้น มาก่อน

เมื่อมาตั้งใจศึกษาพุทธวิชา ปฏิญาณตนเข้าเป็นนักบวช โทนหัวโล้น บินทบาทกินกันแล้ว หรือ นักศึกษาพุทธ- ศาสตร์แท้ๆ จึงมี "ศีล" มีวินัย ห้ามทำห้ามฝักฝืน ห้ามเล่าเรียน ห้ามแสดงอวดสิ่งเหล่านั้นทันที จึงอย่าละเมียดเล่นโดยไม่สังวร เป็นอันขาด (ผู้เคยทำสิ่งใดได้มาก่อนแล้ว ถ้าจำต้องทำด้วยจำเป็น ก็เป็นเรื่องจำยอม เป็นครั้งคราว และมีสติวิโมกข์ในเหตุ-ผลแต่ละคราวนั้นๆ อยู่ด้วยว่า สมควรที่สุดเท่านั้น จึงทำ ซึ่งจะมีใช้การทำด้วยชอบ ด้วยเจตนาละเมียดกฎ ละเมียดศีลของพระศาสนาเลย และที่สำคัญที่สุด ก็คือ มิใช่ว่า ผู้ที่ยังไม่เป็น ยังไม่ได้ในวิชาดังกล่าวนี้ มาก่อน แต่จะมาเล่าเรียนวิชาดังกล่าวต่างๆ นี้ ในตอนบวชเป็นนักบวชนั้น ไม่ได้เป็นอันขาด อย่างว่าไปถึงขั้นอุตริตั้งหลักสูตรกันขึ้นสอนนักบวชกันอย่างอเวจีกันตัวเลย แม้เพียง แอบไปเรียนกับโรงเรียนของมรวาสเขาก็ได้รอกแล้ว เพราะมันเป็นการทำศาสนา ให้ห้วนตัวน เป็นการทำลายศาสนาให้เสื่อมโดยตรง)

และสุดท้าย แม้แต่ "อภิญญา" ชั้นที่ ๖ ที่สุตีมะถามพระอรหันต์เจ้าทั้งหลายนี้ สุตีมะก็ได้นำไปทูลถามพระพุทธเจ้าอีกด้วย และ ก็ได้รับคำตอบ ปฏิเสธเช่นเดียวกันด้วยเช่นกัน แต่พระพุทธองค์ทรงคุณวิเศษตรงที่ปฏิเสธด้วย ทว่าทำให้สุตีมะเข้าใจถึงจุดถูก จุดผิด ได้ทะลุแจ้งด้วย ส่วนพระอรหันต์เจ้าทั้งหลายนั้น ไม่มีความสามารถจะทำให้สุตีมะเข้าใจได้ ดังคำโต้ตอบต่อไปนี้

สุตีมะ : "ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พวกท่านรู้อยู่ เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อม ถูกต้องอรุณวิโมกข์อันสงบ ก้าวล่วงรูปวิโมกข์ทั้งหลายด้วยกาย บ้างหรือหนอ?"

พระอรหันต์เจ้าทั้งหลาย : "หาเป็นอย่างนั้นไม่ ท่านผู้มีอายุฯ"

สุตีมะ : "ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย คำตอบนี้ และการไม่เข้าถึงธรรม เหล่านี้ มีอยู่ในเรื่องนับคน อาวุโสเรื่องนเป็นอย่างไรแน่?"

พระอรหันต์เจ้าทั้งหลาย : "ท่านสุตีมะ ผมทั้งหลายหลุดพ้นได้ด้วย ปัญญาฯ"

สุสิมะ : “ผมไม่เข้าใจเนื่อความแห่งคำที่ท่านทั้งหลายกล่าวโดยย่อ^๕ โดยพิสดารได้ ขอท่านทั้งหลายจงกล่าวแก่ผม เท่าที่ผมจะฟังเข้าใจเนื่อความแห่งคำที่ท่านทั้งหลายกล่าวโดยย่อ โดยพิสดารเถิด”

พระอรหันต์เจ้าทั้งหลาย : “ท่านสุสิมะ ท่านฟังเข้าใจ หรือ ไม่เข้าใจก็ตาม แต่ผมทั้งหลายก็หลุดพ้นด้วยปัญญา”

สุสิมะก็เลยได้แต่งเป็นไก่ตาแตก เหมือนผู้ที่ได้ง เมื่ออ่านพบเรื่องราวของ “สุสิมะสูตร” นั้นนั่นเอง

เมื่อพระอรหันต์เจ้าทั้งหลาย ไม่สามารถช่วยสุสิมะได้ต่อไป สุสิมะจึงเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยตรง และ ก็ไปทูลซักทูลถามเช่นเดียวกันกับที่ได้พูดได้ตามกับพระอรหันต์ทั้งหลายมาแล้วนั่นแหละทั้งหมด พระพุทธองค์จึงแสดงอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ คือ *เก่งเยี่ยมในการสอน* หรือ คำสอนที่มฤทรมสมรรถนะ ทำให้สุสิมะเข้าใจแจ่มแจ้งได้จนถึงขั้น “อภิญญา” ทั้งหลาย ก็เข้าใจได้ว่า สิ่งที่ได้ของพุทธนั้นหมายเอาความแท้จริงที่เป็นไตรลักษณ์ เป็นเรื่อง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นเรื่องของปฏิจาสมุปบาท เป็นเรื่องหน่าย คลาย และดับสิ่งที่ควรดับ หรือ อยู่เหนือจิต-เจตสิกคนได้ จนพ้น “อวิชชา” คือ มี**ปัญญาอันยิ่ง** เป็นผู้รู้ อยู่ เห็นอยู่จะแจ้งในสังขารที่มีจริง เป็นจริงได้ในตนเองจริงๆเอง นั่นต่างหาก เป็น “สิ่งที่ได้” สูงสุด

และ เมื่อได้ “**ปัญญาอันยิ่ง**” (วิชชา) ดังนี้แล้ว (นี่คือ การบรรลุธรรมของพุทธแล้ว) มันคือ คนผู้นั้นหมายเอา การหาะได้ ดำเนินได้ อะไรต่างๆ ฯลฯ อย่างนั้นหรือ ? พระพุทธองค์ทรงย้อนถามสุสิมะ เมื่อได้ทรงอธิบายจนสุสิมะเข้าใจแจ่มแจ้งแล้ว สุสิมะก็ทูลตอบว่า “ไม่ใช่อย่างนั้นพระเจ้าข้า”

และ “อภิญญา” ข้ออื่นๆ ก็เช่นกัน พระพุทธองค์ก็ทรงย้อนถามเอาไปจนหมดทุกข้อว่า **อภิญญาของพุทธ** นั้นหมายเอาตนๆ อยู่แค่ “บุคคลาภิญฐาน” ดังที่สุสิมะหลงกำหนดผิดเบา ผิดจุดเท่านั้นหรือ ? สุสิมะก็เข้าใจได้ว่า ไม่ใช่อย่างที่เขาเข้าใจมาแต่ต้นนั่นเลย

แม้ที่สุดตรัสถามว่า “คุณสุตติมะ เธอรู้อยู่ เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมถูก
 อารูปวิโมกข์อันสงบ ก้าวล่วงรูปวิโมกข์ทั้งหลายด้วยกาย บ้างหรือหนอ ?”

สุตติมะ : “มิใช่อย่างนั้นพระเจ้าข้า”

บางคนก็จะงงอยู่นั่นเองว่า *อะไรกันนี้ !* ใคร ๆ ก็หมายเอา หมายไปให้ถึง
 “วิโมกข์ธรรมอันสงบ” เสร็จแล้วโดนจึงว่า “ไม่ใช่ !” กันไปหมดเสียทั้งนั้น

ก็ “ไม่ใช่” จริง ๆ ! เพราะถ้าวิโมกข์ธรรมแบบเข้าไประดับ ไปติด “ความ
 สงบ” หลงความสงบ จะยึดเอาแต่ความสงบเป็นเครื่องเสพยา เป็นผู้จะจมอยู่แต่กับ
 สภาพรูปหยาบเป็นใหญ่ (กายเนน *มุสิตฺวา* วิหรัสตี) ไม่ออกจาก
 ความสงบ ไม่สลัดคืน “ความสงบ” อันหมายเอา “สงบกาย” นั้น
 จนเอาแต่กายหยุด กายนิ่ง กายไม่มีการงาน กายเป็นคนขี้เกียจ กายเหมือนหุ่น
 เหมือนตุ๊กตา กายไปหลบซุกหลบซ่อนอยู่ในถ้ำ ในป่า ในที่ไกลหมุ่คน แม้ในห้องใน
 กุฏิเจียบงุดอยู่คนเดียวจนไม่ถอดถอนได้ ไม่สลัดคืนได้ ไม่มีแรง-
 งาน ไม่มีผลผลิตอะไรจากผู้ถึงวิโมกข์ธรรมแล้วนั้น ๆ ที่สุด แม้จะมีวิโมกข์ธรรมแล้ว
 ก็ยังจะต้องอาศัยหลบอยู่ในป่าในถ้ำ ต้องง้อสถานที่อยู่ ว่างั้นเถอะ ! ศาสนา
 พุทธไม่มี “จุดยืน” อย่างนี้แน่ ๆ ศาสนาพุทธไม่มีลักษณะทำคนให้
 เป็นตุ๊กตา หรือ ทำคนให้เป็นซากแข็ง ซากแห้งที่เดินได้ เป็นคนคร่ำครึ เฉื่อยชา นิ่ง
 เสพยนอนเสพยาแต่ “รูปสงบ-อรุณสงบ” หรือ เอากายทั้งกายเอาตัวทั้งตัวจมอยู่แต่กับ
 จิตสงบ (อยู่กับรูปจิต หรือ อรูปจิตก็ตาม ที่มีสภาพเอาแต่หยุดทำเดี๋ยวนั้น) ใคร ๆ ก็ไม่
 ยอยากเกี่ยวข้อง อะไร ๆ ก็ไม่อยากเกี่ยวข้อง หลบหลีกหนีหน้าผู้คน (โดยเฉพาะหลบ
 งาน ไม่มี “สัมมากัมมันโต” อันเหมาะสมฐานะของคนผู้เยี่ยมยอดถึงขั้นมีวิโมกข์
 ได้วิมุตติกันเลย) ออกห่างผู้ ห่างคน กลายเป็น “คนกลัวคน” ไปเลย หาได้อ่าง
 หาญแกล้วกล้า ตามที่พระพุทธพจน์ทรงรับรองไว้ไม่ หาได้มีจิตมั่นคงแน่วแน่
 จริง ไม่มีหวั่นไหว แม้จะสัมผัสกระทบอยู่กับโลกธรรมทั้งปวงก็อยู่ได้ (*มุฏฐัสสะ*
โลกธัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ น กัมปติ) ตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ ไม่เลย ถ้า
 เป็น “วิโมกข์” อย่างนั้นก็ “ไม่ใช่” แน่ ๆ ถูกแล้ว

ยิ่งไปหลงว่า “วิโมกขธรรมอันสงบ” (สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รุเป อารุปรฺปา) คือ หลับตาเข้าไปทำเอาให้ได้รูปจิต-อรูปรจิตอันว่าง อันหยุด อันดับ แบบนอนหลับ แบบที่ได้อธิบายแยกแยะให้เข้าใจชัดๆ ที่ผ่านมาแล้ว ซ้ำซาก ซึ่งหมายเอา “สงบจิต” เป็นอภิสิทธิ์ญาณโรธบ้าง เป็นอัสสัมชัญบ้าง เป็นอาภิญญัตถญาณยะ(ตามที่ฤษีคาบสกำหนดหมาย) บ้าง หรือ แม้เนวสัจญาณาสัจญาณยะตนะบ้าง ฯลฯ หรือ จะลวงพันรูปจิตทั้งหลายไปได้ แล้วหลงเสพยาอยู่แต่อรูปรจิตอันสงบเสพย์สมสุขสมติดแน่นเหนียวหนึบอยู่บ้าง หรือ เป็นอูปักกิลส “รูปานัง อตินิชฌายิตตตะ” ขึ้นรูปขึ้นอรูปรละเอียดลึกซึ้งขึ้น ขึ้นไหนขนาดไหนๆ แล้ว ก็ไม่รู้จักได้ถอน ไม่รู้การสลัดคืน (นิสสัคคะ) ก็ตาม **ก็ยังไม่ใช่ “จุดจบ” ยังไม่ใช่ จุดหลุดพ้นสูงสุดของพุทธวิชชาอยู่นั่นเอง**

หรือ ยิ่งไปหลงว่า “วิโมกขธรรมอันสงบ” นั่นคือ การหลับตาเข้าไปนั่งเพ่ง นั่งวาด จนเกิดรูป เกิดนิมิต จนสัมพันธ์กับสภาพอย่างหนึ่งในจิตแล้วก็เข้าใจว่า นี่แน่แล้ว! คือ การถึง คือ การเป็นการได้นิพพาน ได้สุญญตา ได้ถึงเมือง ถึงโลกแห่งนิพพานแล้ว เมื่อเกิดมั่นใจแนใจขึ้นมาว่า “ไอ้สภาพอย่างนี้ๆแหละ” คือ ตนได้วิโมกข์ ได้วิมุตติ ได้นิพพาน ก็จะเกิดวามหวามใจ บีบใจ มีอาการต่างๆ บ้างมีแสงสว่างอันเจิดจ้ามากมายเป็นนิมิตในจิต บ้างเป็นสภาพโล่งหลุดเบาลอย ว่างหวืออย่างไม่เคยประสพ บ้างก็มต่าง ๆ เพี้ยน ๆ กันไปตามแต่ใครจะสมมุติจะยึดกำหนดอุปาทานไว้ (ตั้งแต่เคยมีเกจิอาจารย์ต่างๆ เคยได้พบได้เกิดกันมาแล้ว) ก็เป็นไปได้ เป็นจริง เป็นแสง เป็นสภาพต่างๆ แม้ภาพว่างๆ นั้นได้จริง แต่ก็ไม่ใช่ “วิโมกขธรรมอันสงบ” แท้ ตามนัยที่สุดแห่งที่สุดของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าหมายถึงหรืออก สภาพเช่นนั้นคือ **นิมิตหลอกจิต สัจญาณหลอกสัจญา** แท้ๆ เป็น “สัจญาวิปลาส” เอาด้วย (ไม่ใช่ “สัจญาเวทียิต” เลย) **สำคัญผิด คือ ไปหลงยึดเอานิมิตต่างๆ นั้น ยกขึ้นเทียบเท่ากับสภาวะนิพพานทีเดียว** เนื่องจาก “นानัตต-สัจญา” ยังไม่ละเอียดแท้ ความเห็นยังไม่เป็น “สัมมาทิฏฐิ” หมายความว่า การกำหนดหมายใน “อัตต” ทั้งหลาย หรือ การกำหนดรู้สาระสำคัญของสภาวะธรรมต่างๆ ผิดไปแล้ว

เพราะ “วิโมกขธรรม” นั้น ต้องถึงได้ด้วยปัญญาที่แจ่ม ใส ใจ
 ตนอยู่ทุกขณะทุกเมื่อ แม้ลมตาไหลงๆ ทำงานทำการอะไรอยู่ ก็ได้ แม่หลับ ก็รู้ว่า
 หลับ หรือ แม่หลับ แต่มีสติเต็ม ก็รู้ชัดว่า หลับทวารอื่น ส่วนทวารจิตยังรู้เห็น
 อยู่ ควบคุมตนได้อยู่ในจิตตนเต็ม จิต-เจตสิกมีสภาพอย่างนั้น ควรปล่อยออก เปลือง
 ทิ้ง จิต-เจตสิกมีอาการอย่างนั้น ควรดับเสีย หยุดเสีย หรือ จิต-เจตสิก มีสภาพ
 อย่างนั้นแล้ว ควรให้เป็นไป ควรให้ถึงซึ่งความเป็นอย่างนั้น จิต-เจตสิกมีอาการ
 มั่งงานอย่างนั้น ก็เป็นกุศลที่ดียังแล้ว ก็ควรให้เป็นอยู่ ควรให้ดำเนินไป ควรให้เกิดต่อ
 ไป (อดีตกัมมะ) เพราะประกอบไปด้วยความเป็นที่สุดที่สมควรยิ่งแล้ว ดียิ่งแล้ว
 ชอบแล้วจริงๆ **ส+อันติ=สันติ** จริงๆ (ส=ประกอบพร้อมด้วย, มี อันติ=ความเป็น
 ที่สุด, สภาพไม่มีควมวนอีก)

เรียกว่า รู้จิตแท้ รู้ละเอียดสุขุมในเจตสิก หรือ อาการ หรือ สภาพของ
 จิต ที่มีการงานเกิดอยู่ทุกขณะได้ แม้การงานของจิตอย่างใดที่ “ดี” ที่ “ไม่ดี”
 ก็รู้ชัดแท้ เมื่อนับว่า “ดี” เมื่อนับว่า “ไม่ดี” ในกาละอย่างนั้น มี
 องค์ประกอบอย่างนั้น หรือ มีเหตุมีปัจจัยเท่านั้น นับว่า “ดี” ในกาละอย่างนั้น มีองค์
 ประกอบอย่างนั้น หรือ มีเหตุมีปัจจัยเท่านั้น นับว่า “ไม่ดี” ก็เข้าใจละเอียดมี
สัพปุริสธรรม ๗ ในจิต ในปัญญาพิจารณาไตร่ตรองประกอบด้วยแท้ๆ มากน้อย
 ตามภูมิจริงๆ (ญาณ หรือ ปัญญาวิมุตติ) การงานของจิตอย่างใดที่ควรหยุด (จตุ
 หรือ ดับ) ควรให้ดำเนินต่อไป (อุบัติ หรือ ให้เกิด) ก็ทำเอาได้ ให้จิตหยุดการ
 งานนั้น หรือ ให้ทำการงานนั้นต่อไป ก็ทำเอาได้จริงๆ (วิมุตติ หรือ อุกโตภาควิมุตติ
 ที่เดียว)

เป็นผู้รู้ “เกิด-ดับ” ละเอียดลเอียดสุขุมลึกซึ้งถึงที่สุดจริง จะยัง
 ไม่ถึง “อัสวักขญาณ” อยู่ก็เพียงแต่ ทำเกิด-ทำดับ ให้ได้ทีตนยังไม่เด็ดขาด
 หรือ ยังไม่มั่นคงเท่านั้นเอง ถ้าทำได้กั้นแหละ คือ “ผล” (สัมมาวิมุตติ) ทุกบท
 แห่งการทำได้ละ

“จตุปปาตญาณ” จึงคือ การรู้การเข้าใจเรื่อง “ความเกิด-ความดับ”

หรือ เรื่อง “ความรับสภาพไว้” (เกิด) กับ “ความไม่รับสภาพไว้” (ดับ) หรือ เรื่อง “ความเปลี่ยนสภาพไป” (ดับ) กับ “ความยังไม่เปลี่ยนสภาพไป” (เกิด)

และ มันจะมี “อริบัญญัติ” เพิ่มพูนเข้าไปรื้อถอนเพิ่มภูมิแห่ง “เจโตปริยญาณ” ละเอียตลึกซึ้งชัดเจนถึงแก่นของ กิเลส วิบัสสนูปกิเลส อปกิเลส หรือ อูปักกิเลสต่าง ๆ ได้มากขึ้น ยิ่ง ๆ ขึ้นว่า สภาวะอย่างนั้นเป็นกิเลสขนาดเท่านี้ ๆ สภาวะอย่างนั้นเป็นกิเลสขนาดเท่านี้ ๆ สภาวะอย่างนั้น ในกาละอย่างนั้น ในหมู่ชนขนาดนั้น เป็นสิ่งไม่ควร สภาวะอย่างนั้น ในกาละอย่างนั้น ในหมู่ชนขนาดนั้น เป็นสิ่งควร เราจะรู้ลึกซึ้งขึ้นจริงๆ และแล้วเราก็จะเป็นคน รู้จัก “สัมมาอริยมรรคองค์ ๘” แจ่มใญ่ยิ่ง ๆ ขึ้น พร้อมทั้งเราจะมีสัมมาทิฏฐิแท้ ๆ สัมมาสังกัปป - สัมมาวาจา - สัมมากัมมันโต - สัมมาอาชีโว - สัมมาวายาโม - สัมมาสติ - สัมมาสมาธิ จริง ๆ

เราจะรู้ “ทุกข์” อันเป็นความทนได้ยาก และ จะรู้สภาพที่เรทนได้โดยไม่มี ยาก ทนได้โดยไม่มีลำบากชัดเจน แล้วเราก็จะยินดีให้ “ความทนได้โดยไม่มียาก” “ทนได้โดยไม่มีลำบาก” นั้น “เกิด” อยู่ ดำเนินไปอยู่ แม้จะต้องมีข้มฝน (หมะ) ต้องอดต้องทน (ขันติ) ก็อยู่

เมื่อเรากระทำตน หรือ ตังตนอยู่ในความลำบากอย่างนั้น กุศลธรรมก็จะเจริญยิ่งจริง ตามพระพุทธพจน์ไม่ผิดเลย เราอยู่ในกุศลธรรมนั้น เห็นกุศลธรรมนั้นเจริญอยู่ ๆ จริง ๆ ด้วย มีใจมุ่งมาย มีใจไม่รู้อะไร เป็นกุศลต่อผู้อื่น และ ทั้งเป็นกุศลต่อตนเองด้วย เกอกุลผู้อื่น เกอกุลตน ก็มีอยู่ชัด ๆ ไปพร้อมกัน หรือ แม้ประโยชน์ตนจะไม่เห็นชัด ก็เห็นประโยชน์ผู้อื่นชัด ๆ ไปพร้อมกัน หรือ แม้ประโยชน์ตนจะไม่เห็นชัด ก็เห็นประโยชน์ผู้อื่นชัด ๆ เป็นคุณเป็นค่า เป็นการเสียสละ เป็นการให้แก่ผู้อื่นชัด ๆ อยู่ที่เดียว (เมื่อเราไม่มีความต้องการแล้วจริง) หรือ แม้นามธรรมจะไม่เห็นชัด ก็เห็นรูปธรรมอยู่ตัง ๆ ชัด ๆ อยู่ที่เดียว และ เราจะหยุดเมื่อไหร่ก็ได้ เพราะเราไม่ได้ทำด้วย “อยาก” หรือ “ไม่อยาก”

แต่เราทำด้วย “รู้” ว่าดี หรือ ไม่ดี ควร หรือ ไม่ควร

เมื่อ ดี เมื่อ ควร เราก็ทำ

เราไม่ได้ทำ เพราะ ชอบ เพราะ ออยาก เลยจริงๆ เราจึงจะ “ไม่ติด” ไม่หลงมันเป็นแน่ เมื่อถึงขั้นเมื่อยทนได้โดยยาก ทนได้โดยลำบากแล้วจริงๆ เราก็หยุด ก็เท่านั้นเอง ยังไม่เมื่อย ยังพอทนได้ หรือ ยังน่าจะทนเพราะเห็นในกุศลนั้นๆ อยู่ ก็ให้มันดำเนินไป ก็ให้มัน “เกิด” อยู่ ทั้งสภาพของความยังเป็นไปทางกาย ทั้งสภาพของความยังเป็นไปทางจิต

มีทั้ง “กัมมกัมมันโต” อันหมายความว่า การงานทางกายกรรม – วจีกรรม – มโนกรรม สภาพของความยังเป็นไปทางความประชุมพร้อมแห่งกรรมทั้งหมด ทั้งนอกและใน นั่นคือ การ “เกิด” อยู่ของพระอริยเจ้าที่ยังไม่ตายเนา (โยนิ) ก็ต้องมัวงมมีการ มีผลผลิต (กรรม) ไม่ใช่คนหยุดนิ่งๆ ไม่ใช่ซากแห้งเดินได้ หรือ ไม่ใช่คนที่หลบผู้ หลบคน ติดความสงบอยู่แต่ในห้อง อยู่แต่ในถ้ำในป่า แต่เป็นคน **มีงานเผยแพร่วุทธธรรมอันเป็นสิ่งควร*** เป็นหน้าที่

(* เรียกว่า “กัมมโยนิ กัมมพันธุ กัมมปฏิสรโณ” คือมี “การงาน” นั้นแหละ เป็นความเกิด (กัมม-โยนิ) อยู่ แสดงส่วนเหลือว่า ยังไม่ตายเนา ยังมีประสิทธิภาพแห่งความเป็นคนอยู่ มิใช่ “ซากแห้งที่เพียงหายใจได้ เดินได้ แต่ไม่มีบทแห่งการงาน ไม่มีผลผลิตอะไร เป็นคนไร้ประโยชน์แล้ว เสื่อมจากการเป็นคนแล้ว” อย่างนั้น ไม่ ! แท้จริงนั้นเป็นคนที่ยิ่งใหญ่แน่ ๆ เป็นคนมีประโยชน์ชัดแจ้งจริงแท้ มี “การงานเผยแพร่วุทธศาสนา” หรือ มี “พุทธกิจ” นั้นแหละ เป็นการสืบเผ่าต่อพันธุ์ไว้ สืบพุทธสกุลไว้ (กัมม-พันธุ) อันจะไม่ใช่ “กิจนอกพุทธ” จะไม่ใช่การงานเผยแพร่งที่เป็น “กัมมรดา” ไม่เป็น “เศรษฐานวิชา” ค่าย จึงจะชื่อว่า “สรณะ” แท้ๆ เป็น “สังฆัง สรณัง คัจฉามิ” เป็นโลกนารถอย่างอนุพุทธะแท้ เป็นที่พึ่งของโลกแท้ เพราะ “ตนทำตน” ให้เป็นที่พึ่งแก่ตนได้อย่างดีแล้ว ตามระดับ ค่ายการบรรลุ “พุทธธรรม” ก่อนจริงๆ (กัมมัสสิโกมหิ = ตนทำ จนตนมี ตนได้) แล้วตน ก็เผื่อแผ่แก่กุศล อุทิศตนให้เป็นที่พึ่ง →

เราก็ทำด้วยอิทธิบาท มีฉันทะ มีวิริยะ อดุสสาหะ มีจิตเท่าใดก็เอาใจใส่ไม่เนือยๆ
 เเน่ๆ ชั่งกะตายเป็น แต่มีวิมังสา คิดค้น ปรับปรุง พัฒนาการให้มัน “เผย” จริงๆ อยู่
 ที่เดียว เผยทั้งแบบ **แฉ่** เผยทั้งแบบ **แพร์** ไม่ใช่ในวันจะปล่อยให้มันถูก
 ปกปิด ถูกอำพราง ถูกสิ่งอื่นกลบ ถูกสิ่งไม่จริงไม่ใช่สัจธรรมเคลื่อน ถูกซ่อน ถูก
 บัง ถูกทับ ถูกถม สูญหายไป อย่างนั้น ไม่เอา และ “แพร์” จริงๆ ให้มัน
 กระจายออก โดยเราเพิ่มปริมาณ เพิ่มอำนาจแห่งการขยายด้วยความพยายาม
 อย่างสุดปัญญา อย่างเต็มสมรรถภาพที่เราจะพึง “แพร์” ให้ขยายให้ขจรออกไป
 จึงจะเป็นผู้จรรโลงพุทธศาสนาแท้ เป็นผู้ทำ “เลข” เป็นผู้มี “อาคม” (คำ
 อธิบายอย่างย่อ และ อย่างลึกซึ้งละเอียด) เป็นผู้ใช้ “อนุศาสน์” (คำสอน) จน
 เป็นปาฏิหาริย์ได้แท้ จึงจะชื่อว่า “แฉ่” (คือ ได้ทำการขยาย ได้ก่อให้เกิดผลนั้นๆ
 ยึดออกไป) พร้อมทั้งใช้ “พระอาณา” ของพระพุทธองค์เป็นผล ตนก็พึงมี
 “อาณา” (คำสั่ง) ได้ด้วย เพราะคนศรัทธาเลื่อมใสเชื่อมั่น ก็ล้วนถูกหลักตรง
 ธรรมเป็นสัจธรรมทั้งสิ้น

สภาพการณ์ดังนี้ มันก็คือ “ศาสนา” อันประกอบพร้อมด้วย อาณา-อนุ
 ศาสน์-อาคม-เลข ครบองค์ประกอบของความเป็น “ศาสนา” ก็ถูกต้อง
 ร้อยเปอร์เซ็นต์ ไม่เห็นจะนำลงตรงไหน? (“ศาสนา” นั้น นอกจากจะมี
 “สัจธรรม” เป็นสภาวะจริงของตัวมันเองเป็นแกนแล้ว ก็ยังจะต้องมีองค์ประกอบ 4 นี้ปรากฏ
 ห้อมล้อมอยู่จริงด้วย จึงจะเรียกได้ว่า นั่นคือ “ศาสนา” คือ ต้องมี อาณา-
 อนุศาสน์-อาคม-เลข แสดงบทบาทประกอบอยู่จริง ๆ)

แก่ปวงชน แก่สังคม แก่โลก ช้าช้ามัน ย้อนคืนตอบแทนอยู่จริง ด้วยการแจก “พุทธ-
 ธรรม” ที่ตนได้บรรลุแล้วนั้นๆ (คือ ต้องเป็น “กัมมทายาท” = เพราะมีมรดก คือ มี
 คุณธรรมที่เป็นพุทธธรรมแท้ๆ นั้นแล้วในตน ได้รับ “ผล” ของการปฏิบัติธรรมจริง
 เป็นผู้ “สมบัติ” จริง แล้วจึงจะได้ชื่อว่า เป็น “ผู้แจก” เผื่อแผ่ผู้อื่นได้) ต้อง
 อย่างนี้ จึงจะเรียกว่า เป็น “กัมม-ปฏิ-สรณะ” อันเป็นการทำงาน (กัมม) สุดท้าย ที่ยืน
 ยืน “กัมม+อันต์” (การงาน+อันต์สุดท้าย) และ เป็น “สัมมา” ที่สุดอยู่กระนั้นๆ เอง
 คือ “สัมมากัมมันโต”)

ผู้จริง ถึงจริง เป็นจริง ย่อมทำจริงอย่างนี้

ผู้ยังไม่รู้จริง ก็แอบแฝง เพื่อเสพยาสุข หรือ ฉลาด
แกมโกง ใช้ความอำพรางแฝงซ่อนอาศัยอยู่ บนความได้
เปรียบชาวโลก แฝงกิน แฝงอยู่ แฝงใช้พุ่มเพื่อย แฝง
เสพยาความสุข โดยมี "กัมม" (การงาน หรือ "กรรม" ก็
ตัวเดียวกัน) เหมือนกัน แต่เป็น "กัมมรตา" ไม่ใช่ "สัมมา-
กัมมันโต" ถูกหน้าที่ตรงธรรม ไม่มีเนื้อหาแท้ ก็ไม่ใช่
ผู้เผยธรรม ไม่ใช่ผู้แพร่ธรรมที่แท้ ก็เท่านั้น

บาปใคร-บุญมัน ชั่วใคร-ชั่วมัน ดีใคร-ดีมัน ไม่มีแบ่ง
ไม่มีโกงกันได้ !

ยิ่งถ้า "พระ" ของพุทธศาสนารูปใด มี "มัจฉากัมมันโต" เผยแต่ไตรจ্ঞาน
วิชา แม้แต่ไสยศาสตร์ แพร่แต่งงานการที่ไม่ใช่หน้าที่ ทำแต่งงานที่ผิดศีล
ละเมิดวินัย ทำแต่งงานหาเงิน ทำแต่งงานค้ำงานขาย ทำแต่
งานที่นอกฐานะอัน ไม่ถูกธรรม ไม่ตรงธรรม ทำแต่งงานที่ผิดเพศ คือ
งานที่ไม่ใช่กิจของสมณเพศ หรือไม่มีแต่ "กัมมรตา" (หรือ
"กัมมารมตา") คือ ทำแต่การงานที่ตนชอบตนยินดี เอากิเลสเข้าตัดสิน ถ้าไม่ชอบก็
ไม่ทำ หมายความว่า ยังทำงานด้วยความกำหนดด้วยกิเลสอยู่ ยังหาได้ทำ
งานโดย "ปัญญา" ที่พิจารณาเป็นกุศล(ดี)-อกุศล
(ไม่ดี)จริง ตามกิจอันควร ตามเพศ ตามศีล ตาม
หน้าที่แท้ ไม่ ยังหาได้ทำด้วยความเป็นกลาง
และได้พยายามให้บริสุทธิ์ตรงธรรม ตรงศีล ตรง
วินัยจริงๆ ไม่ ยิ่งจะเพิ่มบาปหาบหนกรรมหนเวร หรือ "ชั่ว" หนักขนๆ
ละ !

พระอริยะเจ้าของศาสนาพุทธนั้น (ผู้มี "สัมมาทิฐิ") ทำงานด้วยความเห็น
ควร-เห็นดี (สัมมา) มิใช่ทำงานด้วยความชอบ-ความไม่ชอบ อันเป็นกิเลสแท้ๆ

ยังเป็นทาสของ “จิต” ตัวเองอยู่ โดยสังขรณ์นั้น ชอบ ก็ทำ ถ้า
 ควร และ ดี แม้ไม่ชอบ ก็ทำ ถ้าควร และ ดี ถ้าไม่ดี
 ไม่ควร ไม่ว่าจะชอบ หรือ ไม่ชอบ ก็ไม่ทำทั้งนั้น และในการ
 ทำงานนั้นๆ ด้วยมรรวิวิธีเยยงนแหละ เป็น “สัมมากัมมันโต” แท้ จะขัด
 เกลาจิตของผู้ยังมี “ความชอบ-ความไม่ชอบ” อยู่ในจิตเองด้วย ผู้มี “สติปฏิฐาน”
 ที่พร้อมด้วย “สัมมาอริยมรรค” ผู้มี “อาณาปาณสติ” ที่พร้อมด้วย “สัมมาอริย-
 มรรค” ก็จะมี “ผล” จริงๆ

แต่พระผู้มี “มิจนากัมมันโต” ก็จะทำแต่งงานที่ไม่ถูกธรรมไม่ตรงธรรม ซึ่ง
 ตัวเองหลงเข้าใจผิดว่า “งาน” นั้น “กิจ” นั้น เป็นของควรจริงๆ ส่วนผู้อยู่ว่า
 เป็นของ “ไม่ควร” ทว่าเอาแต่ความชอบของตนเป็นตัวนำ หรือ เอาแต่ความแพ้ต่อ
 กิเลสเป็น “กรรม” ทำแต่การงานที่ดำเนินตามหลังความใคร่อยาก ความใฝ่ลาภ-
 ยศ-สรรเสริญ-สุข เป็นเส้นทางเดินของชีวิตอย่างนี้ เรียกว่า “กัมมาราม-
 ตา” หรือ “กัมมรตา” อันเป็นกิจที่ “เป็นไปเพื่อความเสื่อมของภิกษุ”
 (ตามพระพุทธพจน์ใน อังคุต. อฎฐก. ข้อ ๑๘๓) ก็ผู้นั้นแหละ มักรก มีอเวจเป็นของ
 เขาเอง เพราะเขาเคยสิ่งที่ ไม่ควรเคยเขาแพร์สิ่งที่ ไม่ควรแพร์
 และเขาทำหรือเขามิแต่การงาน (ก่อกกรรม) อย่างนี้จริงๆ เขาไม่ได้ “แผ่” ศาสนาเลย
 ตามที่เขาหลงเข้าใจว่า เขา “แผ่แผ่” เพราะเขาไม่มีสิ่งที่ถูกเทศถูกฐานะ
 ถูกหน้าที่จะแผ่ แม้แผ่อะไรออกมา มันก็เป็นแต่ที่ ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่สังขรณ์
 ตรงกันข้ามกลับแผ่ อธรรม เอาสิ่งที่ไม่ตรงกับสังขรณ์มาแผ่เสียอีก จึงได้ชื่อว่า
 เขาทำลายธรรม เขาบูยบูยาศาสนา

“กัมมะ” (กรรม) ที่เป็น “กัมมันโต” ไต ใครทำก็เป็นของผู้มันๆเอง
 ผลักไล่ให้ใครก็ได้ ปฏิเสธก็ไม่พ้น ย่อมเป็นกรรม เป็นการกระทำแท้ ของผู้
 มันๆเอง และที่ “ผู้เขย่น” พุด ที่ “ผู้เขย่น” ว่าอยู่นั้น ก็ไม่ได้มีเจตนาใส่ร้ายใคร
 ไตเลย แต่ต้องกล่าวสังขรณ์ ต้องเน้นสังขรณ์ด้วยความเกอกุล ด้วยจริงใจ
 เพราะรู้ อยู่ เห็นอยู่ ดังกล่าวความจริงๆ ซึ่ง “ผู้รู้ความจริง” เมื่อเห็นอยู่ดำดาในการ

กระทำบาป กระทำสิ่งที่ เป็นไปทางเลวทางต่ำอย่างนี้ ย่อมจะต้องว่ากล่าว ชี้แนะ ทัก
ท้วงไว้เป็นธรรมดา ไม่เช่นนั้น ผู้ทำบาปก็จะคงบาปอยู่ ไม่ได้
ช่วยกัน **ธรรมะ ก็ยิ่งจะถูกทำลายหนักยิ่งขึ้น**
เพราะ “ผู้รู้ความจริง” นั้นกลายเป็นผู้ดูตาย หรือ
ใจดำไป และ ผิดความเป็น “สัมมา” อย่างยิ่งด้วย ถ้าไม่ทำ เพราะกลายเป็น
คนวางเฉยอย่างโมหะ เหมือนผู้ใหญ่เห็นเด็กแกทำผิดอยู่ จะเป็นภัยต่อตัวแก
เองอยู่ต่อหน้าต่อตา แล้วจะไม่ทักไม่ท้วงแกยังงี้ ? ยิ่งเป็นเด็กในบ้าน หรือ
เป็นเด็กที่อยู่ใน **บริษัทเดียวกัน** ทำงานผลิตผลอันเดียวกันนั้นด้วย
เมื่อเห็นผิด เห็นบกพร่องอยู่ต่อตา ก็ยิ่งจะต้องรีบท้วง จำเป็นต้องท้วง เพื่อ
รักษาผลรักษาประโยชน์นั้น ๆ (อนุรักษนาปธาน)

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “กัมมัสสโกมหิ กัมมทายาโท กัมมโยนิ กัมม-
พันธุ กัมมปฏิสรโณ” ซึ่งเป็นการเน้นว่า **คนเราเกิดมานั้น มัน**
อาศัย “กรรม” (หรือ กัมม) นี้แหละไม่มีอื่นเลย จงแนใจเถิด

“กรรม” อันหมายถึง การกระทำ หรือ ความประพฤติ
ของใคร ๆ ก็ของคนนั้น นี้แหละ เป็นตัวสำคัญสุด เป็น
ตัวบงการ เป็นตัว “พระเจ้า” เห็นให้ได้ว่า “การงาน” หรือ
“พฤติกรรม” ของคน นั้นแหละ คือ “พระเจ้า” “กรรม”
คือ “พระเจ้า” “พระเจ้า” คือ “กรรม” พอพูดถึงคำว่า
“กรรม” พุทธศาสนิกชนชอบไปคิดถึง “อดีต” กัน ไปนึกถึง “เวร” ไปลง
โทษสิ่งเก่าเรื่องเก่า จะรู้เรื่องเก่านั้น หรือ ไม่รู้ ก็นึกจะไปลงโทษหรือลงคุณเรื่อง
เก่ากันเสียหมด แล้วก็มา **ท้อแท้ใจ** ว่า “แก้ไขไม่ได้ กรรมเราทำไว้ไม่ได้
ก็ต้องยอม เป็นอยู่อย่างนี้แหละ” หมายความว่า ตนทำแล้ว ทำต่ออยู่
ยังงี้ ก็จะต้องยอมอยู่กับความเลวกับต่ำอยู่ ยังงั้นแหละ ! **นี่เป็นข้อ**
เสียอย่างร้ายกาจทีเดียว มันต้องคิดให้เห็นว่า ก็เพราะเรา “ทำเลว”
มาแล้ว เราจึงจะต้องหยุดการกระทำเลวนั้น ๆ หรือใด ๆ ก็ตาม ลง จะต้อง “ทำดี”
ชดเชยแทนให้ได้เสมอ ๆ นั่นต่างหาก คือ การ “แก้กรรม”

เราแก้ “กรรม” ได้ เราฝันพรหมลิขิต หรือ เราต่อสู้อำนาจบงการของพระเจ้าได้ แต่ก็ยากหน่อยละ ! และ **จะต้อง “แก้” โดยตัวเราเองด้วย** อย่าไปเชื่อนักหลอกตุน เล่นไสยศาสตร์ ทำมายากลใดๆ ที่เขาหลอกเอาเงิน หลอกเอาความดีความดีอะไรจากคุณเป็นอันขาด **เราจะแก้กรรมให้คุณไม่ได้** บริสุทธิ์บริบูรณ์เท่าตัวคุณเองแก้กรรม ให้ตัวเองเป็นเด็ดขาด เพราะพระพุทธเจ้าไม่ได้เสียมสอนเราว่า **“กรรม” นั้นมีเจ้ามีนายเหมือนคนในโลก เหมือนสังคมาเจ้านาย** หรือ เหมือนศาสนาอื่นๆ ชงมสังคมา ที่เรียกว่า “พระเจ้าบงการ” กัด หรือ เรียก “พระพรหมลิขิต” กัดตาม เรียก “เจ้ากรรมนายเวร” กัดตาม ดังนั้น “เจ้ากรรม-นายเวร” อะไรที่ไปพินอบพิเทาขอ ไปอ้อนวอนร้องขอ กัดตาม หรือ จะถึงขนาดเช่นเหล่า เช่นข่าน่า เงินทองข้าวของอะไรก็น้อยนุกัดตาม มันก็คือ “เจ้า” กินสินบน “นาย” โลกสินบาท “เจ้า” คอรัปชั่น “เจ้า” ไม่มีเมตตา มีย่างหรือ แกล้งให้คนทุกข์ยากอยู่ได้ เพื่อรอแลกสินบน มันก็เป็น “เจ้า” ที่ไม่น่านับถือ ไม่น่าคบค้ากันแล้ว เพราะเป็นนักคอรัปชั่นขี้ร้ายกาจ เป็นผู้ไม่มีคุณงามความดีพอที่จะเคารพแล้ว แท้จริง มันไม่มี “พระเจ้า” ไม่มี “พระนาย” อะไรหรอก มันเป็น **“พิธีกรรมอำพราง” ทางไสยศาสตร์** ที่เขาหลอกคุณไปตาม **“ความไม่รู้จริง” ของเขา** โดยอ้างสิ่งๆ ต่างๆ ไม่ใช่ “ภาววิสัย” สิ่งลอยๆ ลมๆ บันนาคเป็นตัวอะไรให้คนยึดคนเกาะไป ส่วนมากก็หลงว่า เป็นจริง เป็นจังกับ “อรูป” กับความไม่กระจะกระจำอยู่แน่แหละ แต่ที่จริงคุณได้ประโยชน์จากไสยศาสตร์อยู่นิดหนึ่ง คือ ให้คุณมีกำลังใจ เช่น พอไปทำพิธี “แก้กรรม” หรือ ขอให้เจ้าเวรนายกรรมอะไรช่วยหน่อยละอะ ! นั่นแหละก็คือ การสร้างความมั่นใจ หรือ การเพิ่มพลังใจในการกระทำในการงานของผู้นั้นเท่านั้นเอง **ไม่มีอะไรช่วยคุณ ! ไม่มีเจ้าไม่มีนายที่ไหน !** นายเวรนายกรรมนั้น คือ ตัวของคุณเอง มันเป็นเรื่องของคนที่มีจิตใจยังไม่กล้า ยังไม่แข็ง หรือ ยังไม่มีปัญญารู้ละเอียดในเหตุในผลนั้นๆ เพียงพอจริงๆ ยังต้องการ “พวง” ยังต้องการ “แพ” ช่วย ยังไม่มีความมั่นใจขึ้น **“ตายเป็นที่พึ่งของตายน”** เป็นที่สุดเท่านั้น จึงสำคัญที่สุด ที่คุณจะต้อง **“ทำดี”** ในวินาทีนี้ และวินาทีต่อไปทุกๆ วินาที ให้จงได้

คุณเป็น “กัมมัฏสโกมหิ” หมายความว่า คุณมีบทบาทแห่ง

ความประพฤติ แม้จะเริ่มแต่**ความประพฤติของจิต**

ก็คือ คุณมี**การกระทำ** หรือ **การงาน** นั้น ๆ นั้นแหละ เป็นของตนเอง เป็นเครื่องแสดงความเป็นคุณเอง ไม่มีใครมาบันดาลมาบังการ ไม่มีใครมาเป็นเจ้า เป็นนาย ไม่มีใครมาลิขิต หรือ ไม่มีใครมารับมาแบ่งเอาไป แบ่งใครก็ไม่ได้ ผลักไสก็ไม่ได้อันจริง ๆ **พฤติกรรม** หรือ **การกระทำ (กรรม) ไม่ใช่**

วัตถุธสมบัติ “เกิด” ที่ใครเป็นของผู้อื่น “พระเจ้าก่ตนตัวเองนี่เอง” หรือ “เจ้ากรรมนายเวรก็ตัวเองนี่เอง” ใครสะสม “กรรมดี” ก็พระเจ้าบันดาลดีให้ ใครสะสม “กรรมชั่ว” ก็พระเจ้าบันดาล ชั่ว เลว ต่ำให้ (ซึ่งอันนี้เขาเรียกกันว่า **ผี** หรือ **ซาตาน**) ใครมีพฤติกรรมใด “เกิด” ที่ใคร ก็เป็นของผู้อื่น **ไม่ว่าจะเกิดในที่ลับแต่ใดก็เป็นของตนอยู่จริง ๆ** จึงเรียกว่า “กรรมเป็นของของตน” (**กัมมัฏสโกมหิ**)

“กัมมทथाโท” จริง ๆ ด้วย หมายความว่า เราทำอะไรที่เรานั้นแหละจะต้องรับผล หรือ รับช่วงความสืบทอดนั้น งานนั้น การกระทำนั้น หรือ พฤติการณ์นั้น ๆ เป็นความสะสม เป็นความเคยชิน เป็นแรงเป็นฤทธิ์ นั้น ๆ อยู่ที่คุณ **ยังไม่ครบผลขัตตพอบเท่านั้น** ที่เราจะยังไม่เห็นผลทันทีทันใด ถ้างานนั้น การกระทำนั้นมีปัจจัยเพียงพอแล้วละก็ มันจะแสดงผลออกมาให้เราเห็นชัด ๆ จริง ๆ ทันที **ไม่มีใครมาเพิ่มมาเติมให้หรอก !** และ ก็ไม่มีใครมาตัดมาแบ่งเอาของเราไปเลย !

นอกจากเรานั้นแหละจะไปสร้าง “รูรว” หรือ สร้าง “ปากหมัดปากทาก” ที่เกาะติดตัวเราไว้เอง **ดูตเลียดที่เราทำเราสร้างขึ้นมาจาก** **อย่าไปโทษใครอื่นเลย**

ตรวจหา “รูรว” ค้นหา “หมัด” หา “ทาก” ของคุณ ที่เกาะคุณอยู่ให้เจอ และอุด “รูรว” หรือ สกัดหมัด กำจัดทากออกไปจากตัวคุณเองให้ได้ เป็น “โท” แก่ตัวเถิด เมื่อคุณทำดี

มันก็เป็นของคุณ และ จะก่อ จะตั้ง จะมี จะสะสมมากน้อย ก็ตามที่คุณ “ทำดี” นั้นจริง (หรือ “ชั่ว” ก็เช่นกัน) มันจะเป็นตัว หรือ มีแรง ถ้ายังมีน้อยอยู่ ก็ดูเหมือนไม่มี ไม่เห็นรูป ไม่เห็นแรง ดูเหมือนไม่มีเรื่อง แต่จะ “มีอยู่” จริงๆ ตามส่วนที่เราได้ทำ จะติดตามอยู่เป็น ทายาท เป็นมรดก เป็น “ผล” ที่ตนจะต้องรับตกทอด จริงๆ ด้วย เมื่อมากพอ ผลดี (หรือ ผลชั่ว) จึงจะแสดงรูปเต็ม สืบสาน รับช่วงไปจริงๆ เห็นชัดๆ (หรือ แม้ไม่เต็ม ก็สืบสาน รับช่วงไปเหมือนกัน แต่เห็นไม่ชัดเท่านั้น เพราะไม่เต็ม) เรียกว่า “กรรมเป็นทายาท” หรือ เราทำอย่างไร? เราก็จะมีอย่างนั้นแหละเป็นสมบัติ(คือ คุณสมบัติ หรือ โทษสมบัติ) เป็นมรดกของตนเองสืบต่อ เป็นตน เป็นผู้รับผลของกรรม และเรามีสติจะใช้ “ผล” นั้นอย่างบริสุทธิ์ด้วย หรือ “ผล” นั้นจะมีฤทธิ์ มีสิทธิ์ มีแรงเอากับเรา ตาม ฤทธิ์ตามแรงของมันจริงๆ ด้วย นี้แหละ ที่เรียกกันว่า “กรรมเก่า” หรือ “พรหมลิขิต” หรือ “พระเจ้า” หรือ “เจ้ากรรมนายเวร” หรือ แม้แต่คำว่า “สัญชาติญาณ” ก็ดี “พรสวรรค์” ก็ดี “สันดาน” ก็ตาม “บารมี” ก็ตาม ฯลฯ ซึ่งแท้ๆ ก็คือ การกระทำของเราเอง นั่นแหละ เป็นสำคัญ เป็นตัวพาเป็น เป็น “ตัวเกิด”

ถึงกระนั้นก็ตาม มันมีฤทธิ์มีแรงจริง! แต่เราก็จะแปรมัน แก้มันได้ด้วยเรา เองนี้แหละ ไม่มีใครจะ “แก้กรรม” ให้เราได้หรอก!! อย่าไปลูกหลอก! ทว่าถึงขั้นนี้ มันก็ต้องแก้กันยากหน่อยละ

ดังนั้น ดิถีที่สุด ก็คือ อย่าไปประมาทคิดง่ายๆ ทำง่ายๆ ตามใจ “ชั่ว” ของตัวเอง ตามใจกิเลสตัณหา แล้ว “ทำชั่ว” มาก่อนเป็นอันขาด จึงทำแต่ “ดี” มันไว้เสมอๆ ก็จะไม่ต้อง “แก้กรรม” อะไร จำไว้แต่เพียงว่า **“เราทำดียังไม่ได้ดี ก็เพราะเราทำดียังไม่มากพอ”**

จงทำความเข้าใจดูดีๆ จน “พ้นสงสัย” ให้ได้เถิด อย่าให้เหลือสงสัยเลย! แล้วคุณจะตั้งหน้าตั้งตาตั้งใจ “ทำดี” จริงๆ เมื่อคุณเข้าใจในความจริงนี้จริงๆ เพราะถ้าคุณ “ทำดี” แม้นิดแม้น้อย มันก็เป็นของคุณ ไม่มีใคร “โกง”

กรรมดีที่เห็นคุณทำจริงไปเป็นมรดกของเขาคือได้ และเช่นเดียวกัน ถ้าคุณ “ทำชั่ว” แม้นิดแม้น้อย มันก็เป็นของคุณ คุณจะเบียดเบียน ผลักไส “ชั่ว” ไปให้ใคร มันก็ไม่จริง หรือ จะปกปิดให้มีผิดเพี้ยนที่ว่าคุณพยายามให้สุดมิดอย่างไร มันก็คือ “มรดก” ของคุณวันยังค่ำ ที่จะตามเล่นงาน ทวงหนี้ หรือ ออกฤทธิ์ออกผลแก่คุณตามที่มันเป็น มันมีจริง แล้วคุณจะสะสมมรดกชั่วไปทำไม ? ! ให้ใจ ? ! เพราะคุณนั่นแหละ จะเป็น “ทายาท” ของกรรมของคุณเอง ด้วยเหตุดังนี้ เมื่อคุณมีช่อง มีโอกาส “ทำดี” จงรีบทำให้มาก หรือ แม้จะ “ทำดี” นนแสนยาก แม้จะฝน “ทำดี” ก็จงฝนทำทนทำเข้าไปเถิด แต่ “ทำชั่ว” นั้น แม้คุณจะมีช่อง มีคนช่วยอยู่พร้อมพร้อม มีโอกาสง่ายตายที่สุดปานใด ก็อย่าพึ่งทำเลย หรือ ยังจะต้องฝนต้องทนทำชั่ว หรือ ชั่วนี้ทำยาก หรือ มีความยากแสนยาก มีความยุ่งแม่หน้อย มาปนแซมอยู่กับวาระจะ “ทำชั่ว” นั้นๆละก็ รับผิดชอบทำ ยิ่งตัดสินใจได้แล้วว่า อย่าทำเลย ! เมื่อมี “ไหวรู้” ได้ รุดนชนมาเมื่อใด กิด

“กัมมโยนิ” นั้น ได้แก่ การงาน พฤติกรรม หรือ การกระทำทั้งหลาย ทั้งปวง นั้นแหละคือ “ความเกิด” แท้ ดังนั้น ถ้าจะให้ มี “ความเกิด” ต้องให้ความดี-ความถูกต้อง-ความเป็นเนื้อหาสาระ ที่โลกต้องการจริงๆ สำคัญแท้ๆ มีประโยชน์สูงๆ นั้นเถิด เกิดขึ้นในโลก หรือ “อุปบัติ” ขึ้นในเรานั้นแหละ สำคัญสุดสำหรับพระโยคาวจร

โดยนัยที่สำคัญ “ความเกิด” คือ “ความดับ” ตามที่เราเคยเรียน รุมาแล้ว แม้เราจะไม่ได้ก่อ “ความเกิด” แต่เราช่วยกันทำ “ความดับ” และ ต้อง “ดับ” ความชั่ว-ความไม่ถูกต้อง-ความเพ้อ-ความไร้สาระ สิ่งในโลกควรจะลดน้อยลง หรือ กำจัดทิ้ง ความไม่สำคัญแล้ว ความไร้ประโยชน์แล้ว ความบั่นทอนเศรษฐกิจของมนุษยชาติ อย่างนี้ เราต้องทำ “ความดับ” เข้าให้ ทั้งแก่เราที่ยังมีอยู่ในตัวเราเอง ทั้งแก่โลก ซึ่งถ้าผู้หนึ่ง หมกแล้วในตัวเรา เราก็มองแต่หน้าที่ “ดับ” ให้โลก

ดังนั้น ก็เป็น **"ความดับ"** ที่เป็น **"การเกิด"** อันดีงามแท้ๆ ตรงๆ อยู่ในตัวเองทีเดียว ลองทำความเข้าใจให้ดีๆ จะเข้าใจได้ว่า **"การดับความชั่ว"** ก็คือ **"การเกิดความดี"** นั่นเอง ดังนั้น ผู้ใดปราบความชั่วได้ ก็จงปราบเกิด ให้ถูกรู้นะ ให้ถูกหน้าที่ ให้ตรงสมรรถภาพละกอดที่สุด

การทำงาน พฤติกรรม หรือ การกระทำ (กัมม หรือ กรรม) ที่ดี โดยนัยยะ คือ การดับความชั่ว—การหยุดความชั่ว—การเลิกความชั่ว—การตายสนิทของความชั่ว จึงเป็น **"โยนิ"** หรือ เป็น **"ความเกิด"** ที่ดีด้วย เมื่อเราทำเสมอ ทำอยู่เรื่อยๆ แล้วมันก็จะ เป็น **"กัมมพันธ์"** เป็นสิ่งสะสมที่จะออกฤทธิ์เกิดเชออย่างนั้นๆ สืบไป เป็นเนื้อหาแท้ๆ อย่างนั้นๆ นั่นแหละ อันจะพาดำเนินต่อไป เป็นกอบเป็นกำ เป็นหมู่เป็นกลุ่ม เป็นเผ่าเป็นพันธุ์ เป็นตระกูลขึ้นมาเอง ซึ่งก็เนื่องมาจากการกระทำการทำงาน หรือ พฤติกรรม ที่จริงทั้งสนทนนั้น อันควรเห็นให้ชัดว่า มันก็คือ สิ่งที่เราทำมาแล้ว หรือ กำลังทำอยู่นั้นๆ นั่นแหละ จะเห็นได้ว่า มนุษย์นั้น มี **"กรรม"** เป็นที่สุดแห่งที่สุด (กัมมันโต) จริงๆ จะเป็น **"สัมมา"** หรือ **"มัจฉา"** กันเท่านั้นเอง

แม้ที่สุด มันจะเป็นที่พึ่งอาศัยแก่เจ้าของพฤติ เจ้าของการ เจ้าของงานเองด้วย เป็นที่พึ่งที่อาศัยให้แก่ชาวโลก ให้แก่สังคมด้วย ฟังกันไปฟังกันมาอยู่ในโลก ในสังคมจริงๆ เรียกว่า **"กัมมปฏิสรโณ"** โลกจึงขาด **"การทำงาน"** ขาด **"พฤติกรรม"** หรือ ขาด **"การกระทำ"** ที่เป็นผลฝ่าย ที่ดีที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์แท้ๆ ไม่ได้ ถ้าโลกขาดการกระทำที่ดี ขาดพฤติกรรมที่ดีของมนุษย์ ขาดแม้แต่ความคิดที่ดี (อย่าพูดไปถึงสิ่งใหญ่ สิ่งหยาบถึงขนาดวจีกรรม—กายกรรมเลย) หรือ ขาดการทำงานที่ถูกที่ควร โดยไปทำแต่การงานเลว การงานที่ลุดโลกลงต่ำ การงานที่ทำลายโลก หรือ มีแต่คิดโลก คิดโกรธ คิดอาฆาต ไม่รู้ตัวสักที บางทีคิดดีหรืออก แต่พูดยังโลกยังโกรธยังอาฆาต! หรือ บางทีบางคนคิดดี พูดดี แต่กายกรรมยังโลก ยังมีสภาวะแห่งการโกรธ ยังอาฆาตอยู่! มันก็ยังใช้ไม่ได้ โลกก็ **สั้นที่พึ่ง สั้นที่อาศัย**

และ จะแตกทำลายลงในที่สุด หรือ เลวร้ายกลึกลำบากเป็นแน่ เพราะมรดกที่ตกทอด
ลงไปในโลกในสังคมนั้น มีแต่ "เลว" ชาตีกัรบมรดก "เลว" โลกก็ได้ "เลว"
นั้นแหละเป็นเชื้อเป็นบ่ม "ก่อเกิด" ต่อไป การสืบสาน ก่อเผ่าต่อพันธุ์ ก็เป็นพันธุ์เลว
โลกก็ต้องพังไ้อ้ทมันเกิด มันมี มันสืบ มันต่อๆมานั้นแหละ จะเป็นอย่างไรละ ? ถ้า
โลกมีแต่ "พันธุ์เลว" เป็นทพงเป็นทสบต่อ

ผู้หม่ทพงของต่นดื่ จ้งจะตบแทน หรือ ย้อนทวนกลั้บมาให้โลกได้ร้บ
ผลผลิตดื่ หรือ อย่างน้อยก็ ได้ร้บ "ค่าสั้บพั้ช" จากกรงานดื่่นดื่ด้วย จ้ง
เรียกว่า ต่างเป็นทพ้ชชื่งกั้นแล้กั้น ตบกั้นไปแทนกั้นมา (ปฏิสรโณ) ทกอณ
ทกปรมาณูสั้บพั้ชกั้นหมด ในเอกภพจบทว้สนถันแคว้นแตนว้ตตุแล้ววิญญาน ผู้รู้
รู้จริง จ้งกรทำแต่ "ดี" จริงๆ

พระอรียเจ้าแท้ๆ จ้งมี "สั้บมาทมันโต" คือ มีกรงานทดี ทอูก
ทควรย้งเป็นทดีสุดอยู่ จริงๆ ด้วยประการฉะนี้ มิใช่เป็นพระอรียะ
แล้ว ก็ไม่ต้องทงาน เป็นพระอรียะผู้มีโลกุตตรจิตสงบ
แล้ว ไม่ต้องทำอะไร ดั้งที่พากันหลงเข้าใจผิดไม่ ! เพราะลुक
ศิษย์ของพระพุทธเจ้าแท้ๆ ทมีปัญญาเป็นสั้บมาทปฏิฐิ์จริงๆนั้น ย่อมรู้ว่า กร
ไม่ทงาน หรือ กรเกียจๆคร้านๆนั้น มันย้งเป็นคนไม่เจริญ
ย้งเป็นคนต่ำ ย้งเป็นจิตต่ำอยู่นั้กหนา ย้งเป็น "อบายมุข" ทเดียว ย้งเป็นนั้กเอาเปรียบ
โลก เอาเปรียบสังคม เอาเปรียบมนุษย์ เขาย้งเป็นนั้กเบียดเบียนกั้นแรงผู้่อัน ย้ง
เป็นคนที่เห็นแก่ตัว ย้งไม่ใช่ผู้ "เสีย" (เปรียบ) สดระแท้ แต่ย้ง "ได้" ย้ง "เอา"
(เปรียบ) อยู่มากกว่า "เสีย" จริงๆ ย้งฉลาดแบบเชโก คือ สมองฉลาดจริง
แต่ก็เลศย้งมีอยู่มากจริง ก็ย้งใช้กลวิธี "เอา" (เปรียบ) อย่างแนบเนียน ชับช้อน จนคน
รู้ไม่เท่าตามไม่ทันได้สนทนั้กแล ! หรือ ย้งผู้มีปัญญาแต่เชโกมาก (ไม่ว่าจะ
เป็น "ฆรวาส" หรือ เป็น "นั้กบวช") ก็ย้งจะใช้เลศเล่ "ผลัดกันจับไล่" ให้พระอรหันต์
แท้ๆ พระอรียเจ้าจริงๆ ผู้ช้งทงานช่วยมนุษยชาติ กอบกู้ความเป็นอยู่สุขให้แก่
มนุษยชาติแท้ๆนั้น ท่างหน้ หลกพ้น ไปจากวิถึแห่งสังคมที่ตนจะกอบโกย จะหลอกกั้น

ได้ จะเป็นใหญ่ จะครอบครองผู้ไ้กว่าไว้เป็นฐานกิน-ฐานใช้-ฐานอำนาจของตน ก็
ยังเป็นความจริง จริงๆ สังเกตอ่าน พินิจพิเคราะห์ให้ดีๆ ให้เห็นกัน ให้ได้เถิด !

หรือถ้าหากเป็น “คนดีแท้” หมดพฤติกรรมที่เป็นความต่ำความเลว เล็ก
การกระทำที่เบนความชั่วความต่ำได้แท้ เอาเวลา เอาแรงกาย แรงปัญญาไปกระทำ
ไปฝึกฝน ในพฤติในงานที่ดียิ่งขึ้น ใน “กรรม” ที่ให้ค่าแก่มนุษย์ยิ่งขึ้น เป็นคน
ฉลาดแท้ เป็นคนบริสุทธิ์แท้ ซื่อตรง ก็ยังคงจะทำงานให้แก่โลก เพราะมัน
จะได้งานที่ดี ที่บริสุทธิ์ จะได้ผลผลิตที่ดีควร ที่ถูกต้อง ที่เป็นสาระแท้ๆ อันตรงต้อง
กับเศรษฐกิจแห่งมนุษยชาติให้แก่มนุษยชาติ

ผู้ดีความชั่วได้สนิท แค่นั้นโตดอัน ก็จะมี “กรรม” อันบริสุทธิ์แค่โตดอัน
นั่นเอง ให้แก่โลก ให้แก่สังคม ให้แก่มนุษย์ชาติ ผู้ดีความชั่วได้สนิทเพิ่มสูง
ขึ้นอีก เป็นสภากาชาด ก็จะมี “กรรม” อันบริสุทธิ์แค่สภากาชาดนั้นแหละ ให้แก่โลก
ให้แก่สังคม ให้แก่มนุษย์ชาติ ผู้ดีความชั่วได้เกลี้ยงเพิ่มอีก ไม่เป็นทาสโลกย์ได้
เพิ่มสูงยิ่งขึ้นไปอีก ก็ยังคงมี “กรรม” ที่ดีที่บริสุทธิ์มากขึ้นไปอีกตามลำดับๆ เป็น
อนาคามี เป็นอรหันต์นั้นๆ นั้นแหละ ให้แก่โลก แก่สังคม หรือ ให้แก่มนุษย์ชาติ
แล้วเรื่องอะไรจะไม่ให้พระอริยเจ้าทำงาน ไม่ให้พระอรหันต์มาอยู่กับปวงชน มัน
ต้องให้ท่านมาอยู่มาคลุกคลีกับปวงชนซี ! ถึงจะถูก เพราะท่านจะทำแต่ดี ท่าน
จะพา จะนำ จะชวนทำแต่ดี จะเป็น “ที่พึ่ง” ที่ดี จะเป็น “แบบอย่าง” ที่ดี (คือ
สังฆัง สรรณัง แท้ เพราะท่านเป็น “อัฐรูปุริสปุคคธา เอส ภควโต สวากสังโฆ” จริงๆ)
ขอให้เข้าใจ “งาน” ของพระอริยะ ให้ถูก ให้ตรงก็แล้วกัน “พระ” (อริยะ) นั้น
ทำงานเป็น “ครู” แท้ๆ จริงๆ เป็นครูทั้งกายกรรม-วจีกรรม-มโนกรรม ไม่ใช่เป็น
ได้แค่ “วจีกรรม” เท่านั้นนะ ! และแก่นสารแห่ง “การงาน” ของ “พระ” ไม่ใช่
ช่างก่อสร้างสร้างทางวัตถุโลกๆ ไม่ใช่เกษตรกร ไม่ใช่นายแพทย์ ไม่ใช่หมอดู
ไม่ใช่พ่อค้า ไม่ใช่พนักงานเงิน ไม่ใช่พนักงานยาบาล ไม่ใช่ นักโศยศาสตร์ ไม่ใช่ นักแสดง
ความโลภ-ความโกรธอาฆาต ไม่ใช่ นักกดขี่ ไม่ใช่ นักขูดรีด ไม่ใช่ ผู้หาทางเอาเปรียบ
ผู้อื่น ไม่ใช่ ผู้เบียดเบียนกินแรง และไม่ใช่ ผู้ขี้เกียจขี้ขลาดอยู่เฉยๆ อย่างไม่รู้กาละเทศะ

ทั้งไม่ใช่ผู้เพื่อ ผู้หลงโลกจนไม่รู้งานของพระ ไม่เข้าใจงานของชาวโลกเขา จนต้อง
ไปทำงานอย่างชาวโลกๆ คือ “ทำงาน” เพอลาก-ยศ-สรรเสริญ-โลกีย์สุข อย่างนั้น
อีกด้วย ไม่!

ที่คนทั้งหลาย “หลงผิด” ไปว่า เป็นพระอริยะ เป็นพระอรหันต์แล้ว จะ
ต้องไม่มาเกี่ยวข้องกับคน ต้องไม่มาอยู่ใกล้คนนั้น เหตุหนึ่ง ก็เพราะคนผู้นั้น
เขาไม่รู้แต่สงบนอก หรือ “ตายนอก” เขาไม่รู้**ความสงบใน** หรือ “ตายใน”
ที่พระอริยะของพุทธแท้ๆ ท่านมี ท่านได้ อันเป็นการ “ตายแท้” หรือ “ดับสนิท”
ชนิดที่ แม้ทวารนอกจะกระทบสัมผัสอีก กับสิ่งที่ท่านได้**ตายจาก** แล้วจริงนั้น
มันก็จะไม่มี**ฟื้น**อีกจริงๆ ไม่มีการ**เวียนกลับ**อีกแท้ๆ ท่านจึงจะอยู่กับ
สังคัม อยู่กับคนที่เขามีสิ่งที่ท่านตัดขาด-ดับสนิท หรือ “ตายจาก” นั้น ได้ อย่าง
ไม่หวั่นไหว (น กัมปติ หรือ “อเนชชา” หรือ “อุเบกขา”) ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข
จริงๆ เหตุที่สอง ก็เพราะคนผู้นั้น**เรียนมาผิด** โดยไปหลงเอา “ทิฏฐิ” ของ
เดิรลัทธิ หรือ ความรู้ ความเข้าใจของคนผู้นั้นๆ ไปหลงเชื่อเอาอย่างผิด ไปยึดผิด
เป้าหมายปลายทางของพุทธที่แท้ๆ (คือ ยัง “มิจจาทิฏฐิ” อยู่) โดยไปหลงยึดเอา
เป้าหมายปลายทางของศาสนาอื่น ที่เขาบรรลุสุดยอดได้แค่ **นำตนให้**
ติดสงบ-ไม่ทำงาน - เกลียตคน - กลัวสังคัม - ต้องหนีก็อยู่แต่
ในที่ลับเร้น โดยไม่มีการ**“สลัดคืน”**(ปฏินิสสัคคะ)ได้ ยังเป็นคนที่
จะได้ “ความสงบ” ที่ใด ก็ยังเป็นได้แค่ “ความสงบ” ที่ต้องพึ่งสถานที่ พึ่งโอกาสเวลา
พึ่งพลังที่จะประกอบการอันยังอาศัยสิ่งภายนอกตัวนอกตน หรือ แม้องค์ประกอบหยาบ
ในตนอยู่ หรือ ยังต้องอาศัย “สถานที่” ต้องอาศัย “เวลา” ต้องอาศัยความ
สามารถที่ยังไม่แก่ ยังไม่เด็ดขาดนั้นๆ ทำเอาอยู่ จึงจะมีจึงจะเป็น “ความสงบ” ได้
แล้วกลั้วว่า **นี่เองเป็นจุดสูงสุดของศาสนา เป็นเป้าหมายปลายทางของ**
ศาสนา **ซึ่งจะยังไม่ใช่จุดสุด ไม่ใช่ “ปลายทาง” แท้ของ**
พุทธศาสนาเลย

ผู้คิด ^{๒๔๖}ไม่ให้พระอริยะ หรือ ^{๒๔๗}ไม่ให้พระอรหันต์มาอยู่ใกล้คน จึงเท่ากับ
 ตั้ “ที่พึ่ง” (ตั้ “ปฏิสรโณ”) ที่จะย่อนทวนมาให้แก่ตนนั้น ๆ เอง จึงเป็นผู้
 “มิฉนาทปฏิฐิ” แท้ ๆ อยู่ ก็จะได้เห็นได้ชัด ๆ ว่า “ขัดแย้ง” พระพุทธพจน์อยู่ตรง ๆ
 แม้แต่ข้อ “ปฏิสรโณ” นี้แท้ ๆ อันเป็น “กัมม” ขึ้น “กัมมันโต” ^{๒๔๘} จึงยังไม่
 “สัมมา”

แล้วทั้ง “พระ” ทั้งฆราวาส ที่หลงผิดด้วยกัน ที่หลงยึดได้แค่จุด
 เท่านั้น ยึดเอาได้ ภูมิธรรม ของนักบวชลักษณะนี้ แค่นี้ ๆ เป็นเป้าหมาย
 ปลายทางด้วยกัน เป็นผู้ที่มีภูมิเท่านั้นจริงๆ ก็เลยยืนยัน “จุดยืน” ของศาสนา
 ลัทธินี้ อย่างนี้ด้วยกันไป ตามๆ กัน ถ้อยที ถ้อยเห็นเช่นเดียวกันไป ยอมรับ
 ความเป็นความมีอย่างนี้ๆ กันไปตามประสาที่มีประโยชน์หรือมีโทษแก่มนุษย-
 ชาติได้เท่านั้น ๆ

หรือ ยิ่งคนผู้บัญญัติ(เลิก)ใครอยู่เข้าใจอยู่ว่า “พระอริยะ” นั้นแหละ คือ
 “ที่พึ่ง” ของมนุษยชาติ คือ ผู้จะจรจรโลงมนุษยชาติให้ขาดรู้เท่าทันโลกแท้
 จริง แต่ผู้บัญญัตินั้นก็กลับทำเป็น “ไม่รู้” แกล้งตั้งขุมยอมรับสมอ้างเสียเลย ว่า
 “พระอริยะ” จะต้องไม่อยู่ในสังคม ต้องไม่อยู่ใกล้มนุษย์ชน ต้องหนีไปอยู่ห่างไกลผู้
 คน เข้าป่า เข้าถ้ำ หรือไม่งั้นก็ต้องหมกตัวอยู่แต่ในกุฏิ พ้ำไม่ให้ดู ฝนไม่ให้รู้ไปเลย
 ไม่ให้เป็นครูแนะนำใคร ไม่ให้สอนไม่ให้แนะ ไม่ให้ชี้ธรรมอะไร ไม่ให้ไป
 ว่ากล่าวคนผิด ไม่ให้ขอธรรม ผู้บัญญัตินั้นเขาก็จะรับๆ เอาออกห่อหมก รับรวบรัด
 ทำเป็นเห็นจริงตาม เพื่อจะได้ขจัด “พระอริยะ” หรือ ขจัด “คนผู้มักน้อย” ผู้เริ่มเห็น
 ประโยชน์ในทางไม่โลกโมโหสนั้น ออกไปอยู่เสียห่างๆ ตน จะได้ไม่มา “เปิดโปง
 เปิดเผยสังขาร” ที่ขจัดบกพร่อง หรือ อุกุศลที่ตนยังกระทำ จะได้ไม่มาสอนคน
 ให้รู้เท่าทันใน “ภูมิธรรม” และ เลศเล่ห์อันอิงแอบแนบซ้อนต่างๆ ที่แฝงเร้นพรางผู้คน
 ช่งตนก็กำลังมีอยู่ ใช้อยู่ ตนจะได้อยู่บนบัลลังก์ ลาก-ยศ-สรรเสริญ-โลกียสุข โดย
 ไม่สะดุด ไม่สะเทือน หรือ ^{๒๔๙}ไม่มีก้างขวางคอ นิรันดร์

เพราะพระอรียเจ้าของพุทธศาสนาแท้ นั้น.....

มีทั้ง "สัมมาสังกัปป" อันหมายความว่า *การทำงานทางมโนกรรม*ของท่าน
 ก็เป็นการทำงานที่ดีบริสุทธิ์ **สภาพของความยังเป็นไปทางจิตที่ยังคิดนึก** ยังปรุง
 สร้างให้แก่โลก ก็เป็นการให้ (ทาน) โดยบริสุทธิ์ โดยแท้ โดยไม่แฝง **ไม่มีเล่ห์**
มาเพื่อตนเลยจริงๆ นั่นคือ การ "เกิด" อยู่ของพระอรียเจ้าที่
 ยังไม่ตายเฝ้า กล่าวคือ ท่านย่อมมีความรับรู้ และ ท่านก็ย่อมมีความดำรงตรึงกัน
 คิดอยู่เป็นธรรมดาของคนที่ยังไม่ตายเฝ้าเข้าโลก **การงานของจิตนั้นๆ เกิดขึ้นมากก็ทำ**
งานอยู่ด้วยความรู้ดี ถิ่นนั้นแหละ คือ "กัปป" หนึ่งในของ "จิต" นั้นๆ (สัง+กัปป
 หรือ กัปปิ นั่นเอง หมายความว่า ประกอบพร้อมด้วยกัปปิ) ผู้ยังมี "กัปปิ" ก็คือ
 ผู้ยังมีจิต หรือ ยังมีระยะเวลาของตัวรู้ ที่ยังทำหน้าที่ ทำการงาน "รูสภาพ" นั้นๆ
 อยู่ ("อายุของจิต" หรือ "กัปปิ" ขันปรมาณู ซึ่งใครจะมีเป็น "สังวัฏฏ" คือ
 เป็นรอบๆ ติดต่อกัน หรือ ไม่เป็นรอบติดต่อกันละ เป็นช่วง เป็นตอนกระปริด
 กระปรอยก็ได้ เรียกว่า "วิวัฏฏ" ก็ล้วนนับเรียกว่า "กัปปิ" ทั้งนั้น ผู้มี "บุพเพ
 นิวาสนาสติญาณ" ก็จะตามระลึกพวก "สังวัฏฏกัปปิ" หรือ "วิวัฏฏกัปปิ" พวกนี้แหละ
 คือ จิตที่เคยตรึกเคยคิดเคยเป็นเคยมี อันไหนยังไม่ดียังบกพร่องก็จะได้ปรับปรุงขึ้น)
 และผู้ยังเห็นว่า สภาพนั้นๆ ควรรู้อยู่ เป็นสภาพดี ก็ให้จิตรู้อยู่ ยังไม่เปลี่ยนจิตไป
 อัน และควรร่วมพัฒนาด้วย ก็จะทำงานด้วยอยู่ที่เดียว **"ความเกิด" ที่หมาย**
เอา "ความรับสภาพไว้" ก็คือดังนี้ เมื่อเห็นว่า พอควรแก่เวลา ควรแก่กาล
 จะต้องหยุดรับสภาพนั้นแล้ว ก็หยุด ก็ไม่รับสภาพนั้นไว้ ก็ปล่อยการรู้อุเรื่องนั้นไปเสีย
 ก็พัก ก็ดับเรื่องนั้นไป **"ความดับ" ที่หมายเอา "ความไม่รับสภาพ**
ไว้" ก็คือดังนี้

และ "ความเปลี่ยนสภาพรับรู้ของจิตไป" เป็นไปรับรู้อื่นเสีย ก็คือ
 "ความดับ" ของจิต ความสิ้นกัปปิของจิตลง เช่นกัน **ถ้ายังคงรับรู้เรื่องราว**
 นั้นๆ อยู่ ยังไม่เปลี่ยนเรื่อง ไม่เปลี่ยนการติดต่อของเรื่อง **"ความยัง**
ไม่เปลี่ยนสภาพรับรู้ของจิตไป" ก็คือ "ความเกิด" อยู่ ก็เป็นธรรมดา

แห่งความดับ-ความเกิด หรือ ความตาย-ความเป็นของจิต **ใครทำความดับ-ความเกิด หรือ ความตาย-ความเป็นถึงขั้น "จิต" ใหม่ๆ ได้เด็ดขาด ดังนี้แหละ คือ พระอรหันต์**

ผู้ละเอียดถึงจิต-เจตสิกออกปานนี้ **เข้าใจจริงๆ ในความเกิด-ความดับของจิต-เจตสิกจริง** ก็จะไม่มี망มางมายติดยึดอยู่กับความดับ-ความเกิด หรือ ความตาย-ความเป็น อันเป็นเรื่องของ "ความเปลี่ยนแปลง ของรูปกายไป" เพราะหยุดระบบทำงานปกติในร่างกายลง ไม่ฟื้นกลับมาทำงานอีก เรียกว่า **ความดับ-ความตาย** กับ "ความมีสภาพ ของรูปกายที่ยังทำงานสั่งสมเป็นรูปร่าง ตัวตนขึ้นมาอยู่" เรียกว่า **ความเกิด-ความเป็น** มันก็เป็นความจริงเหมือนกัน เป็น**ความเกิด-ความดับ**ของบุคคลาธิฐาน เป็นตัวตน บุคคล สัตว์แห่งๆ ก้อนๆ หยาบๆ ใหญ่ๆ เอาด้วย **ทำไมมันจะไม่รู้** อันก็ต้องมี ต้องเป็น ต้องเวียน ต้องวนตามความเป็นจริงของเหตุของปัจจัย

เมื่อเหลือ "เหตุ" ดับเหตุไม่เป็น ดับเหตุไม่สนิท มันก็ยังคงเกิด ต้องเป็น **ซึ่งเป็นจริง มีจริง และ ต้องเกิดจริงดับจริงตามกาย-ตามจิตที่ดับได้จริง** หรือ ไม่จริงนั้นๆ แน่

ถ้า "กาย" ก็ดับอาหารของกาย มีขาว มีน้ำ มีลม ฯลฯ เป็นต้น อย่างบุคคลาธิฐานง่ายๆ ซื่อๆ ถ้าอย่างธรรมาธิฐานก็ "ดับเพื่อเกิด" อย่างดี ซึ่งก็คือ ให้กายมันเกิดอยู่ แต่ให้ดับอนุพยัญชนะที่เป็นพิษในอาหาร อันมีความเป็นพิษจริงในตัวธาตุพิษ คือ กามคุณ ๕ หรือ พิษ คือ ภาวะ เป็นต้น ถ้า "จิต" ก็ต้องดับ "อาหาร" ทางจิต ซึ่งมี โลกมูล-โทสมูล-โมหมูล ไปจนถึงสุดขั้นอนุสัย-อัสวะ ที่เป็นต้นเหตุ รากเง้า หากดับ "ต้นเหตุ" (อัสวจิต) ไม่สนิทจริง มันก็จะเกิด และ โต เป็น "จิตอกุศล" และต่อไปเป็น "รูป" เป็น "กาย" ได้จริง

ข้อสำคัญ "เหตุ" ที่จะพาเกิดทุกข์ (ทุกข์สมุทัย) นั้นแหละคือ

จุดที่พระโยคาวจร ควรจะจับให้ได้ รู้ให้ถูกตัวมันแล้ว จึงดับเหตุที่จิตไปตั้งสมมุติ-
 ฐานไว้นั้น ๆ เสีย เราไป “ตั้งสมมุติฐาน” ไว้ในจิตของเราจริงๆ ว่าอย่างนั้น ๆ ถ้า
 จิตได้รับการมีสภาพอย่างนั้น ๆ (ตามที่ทั้งวาดไว้ตั้งไว้ ทั้งที่เคยประสบเคยผ่าน แล้วจำได้
 และยึดไว้ต่อ เรียกมันว่า “อุปาทาน” ทั้งสิ้น) แล้วละก็ เป็นความสุข เป็นความสนใจ
 (โลก) จึงชื่อว่า มียางเหนียวในจิตอยู่ ผู้ก่อกำเนิด โยงจิตไว้ว่า ควรได้ ควรมี ควรเป็น
 (ภวต้นหา) แล้วจึง “หวังจะได้” ถ้าแรงมากจน ก็ “อยากได้” ถ้าแรงมาก
 ยิ่งจนออก ก็ “แสวงหาให้ได้” ถ้าแรงมากจัดสุด ก็ “จะต้องเอาให้ได้” หาก
มันไม่ได้สนใจ ก็อาจจะเกิดการประท้วงจนประทุออกมาถึงกายขั้นธเอาก็ได้ เป็น
 เจ็บป่วยเจ็บปวด หรือ ถึงขั้นสลบ และหรือ ถึงตายก็ยังได้ ด้วยจิตดวงนี้ จิตเป็น
 อย่างนี้ (ทางวิทยาศาสตร์เรียกว่า เป็นโรค Psychosis) ทั้งหมดนั้น เป็นสภาพจิตที่ใช้
 ภาษาเรียกว่า “โลก” เป็นเหตุ อันทำให้ถึงขั้น “กายตาย” ได้ และ “จิต” ก็
“เกิด” ขึ้นๆ อยู่ในขณะ “กายตาย” นั้นอยู่ที่เดียว ใคร
 เห็นได้บ้างไหมเอ๋ย ? เพราะ “จิต” นั้นแหละ “เกิด” โลกจิต จนไม่สมในโลกร
 ก็กลายก่อ หรือ เกิดต่อเป็นโกธ (โทสจิต) อย่างร้ายแรง จนร่างกาย “ตาย” ได้
 ดูเอาเถิด **“กายตาย” ลงไปแท้ๆ แต่ “จิตเกิด” จริงๆ** ที่
 อธิบายนี้ ยกตัวอย่างสภาพที่หยาบใหญ่มีอาการ มีปฏิกริยา จัดๆ ชัดๆ มาให้รับรู้
 เข้าใจตาม จะได้เห็นชัดๆ

และ แท้จริงนั้น สภาพ “ประท้วง” ถึงขั้นนั้น นั่น คือ เมื่อ “ไม่ได้สนใจ”
 แล้วเจ็บป่วย เจ็บปวด หรือ สลบนั้น นั่นแหละ เป็น “ทุกข์” แล้วจริงๆ (“ตาย” ก็คือ
 ทุกข์ที่อมสุขของทุกขอริยสัจ แล้วก็ต้องหล่นจากชั่ว เหมือนผลไม้ ถ้ายังไม่สามารถดับ
 เชื้อ คือ ดับ “เมล็ด” จนเป็นที่สุด มันก็จะเกิดได้อีกตามจริง ถ้าใครดับ “เมล็ด”
 ในผลไม้ได้จริงๆ ผลไม้นั้นก็หมดตัวตน สันการเกิดของผลนั้นๆ จริง) นั่นแหละ
 คือ **“ทุกขอริยสัจ” ที่เห็นได้ชัดๆ** สภาพเช่นนี้ เรียกว่า “ทส” คือ การ
 ครอบรอบแห่งทุกข์ที่เกิดในจิตจนทุกข์ทะลุออกมาถึงกายทีเดียว ถ้าใครไม่รู้
 สมมุติฐาน (อวิชชา) ก็เรียกสภาพนี้ว่า บัวย, ไข้ธรรมดา จิตชนิดนี้ คือ “โลกะ-
 มุลจิต” เมื่อมัน “ไม่สนใจ-ไม่ได้สมตามราคาโลกะ” แรงขึ้นๆ จนร้าย มันก็กลายเป็น

“โทสมมูลจิต” อันเกิดอยู่แต่ภายใน เป็น “โทสะ” ชั้น “ทส” เมื่อเหตุปัจจัยภายนอก ไม่สมส่วนสอดคล้อง ภายก็ตายได้

แต่ถ้าร่างกายทนได้ ไม่ถึงตาย ไม่สลบ และ ไม่เจ็บ ไม่ป่วย เมื่อจิต จะเอาให้ได้” นั้นยังแรงจืดอยู่ และ ครั้นไม่ได้สมใจ ก็จะมีประทุออกมาเป็นรูปของ “โทสะ” ทางอาการกายได้อย่างชัดเจน เป็นอริยาบททางกายกรรม หรือ วจีกรรม ตั้งแต่อย่างร้าย อย่างทำลายรุนแรง แสดงความอำมหิตจัดชัดเจน คือ ทำร้ายผู้ ขัดขวาง เป็นต้น ไปจนร้ายชั้นค่อยยังชั่วลงไป ๆ เป็นทะเลาะวิวาท โต้แย้ง คำว่า ฯลฯ ไล่่อ่อนลงไป ๆ เป็นระดับ ๆ จนแม้แต่มีแต่ทำที่ที่ประท้วงอย่างสุภาพกราย ๆ ว่า *ไม่ชอบ* แล้วนะ! เช่น หยุด ไม่ทำตามที่เขาจะให้ทำอย่างนั้นกัน หรือ ทำตามแต่ขัด ๆ ขึ้น ๆ อยู่ในที่ ไปจนถึงขั้นปากคานแต่กายยังยอมทำตาม จนถึงละเอียดขึ้นไปที่กระทั่งกายก็ ไม่ทำ ปากก็คานอย่างรุนแรง และ ถึงขั้นพูดคานแต่เบา ๆ และ สุดท้ายก็ไม่พูดคาน เลย **แต่ในใจยังคงเป็นความไม่ชอบ** ก็ยังคงคือ โทสมมูลจิตสืบทอด อยู่นั่นเอง เป็นที่สุด ละเอียดเล็กกลง น้อยลง ประณีตขึ้น ๆ นั่นเอง

จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องตามรู้จิตตัว “ไม่ชอบ” ของเราให้ได้จริงๆ **นี่แหละตัว “พาให้ทุกข์”** เมื่อเราปรับเปลี่ยนให้มันเป็น “ปโมทยัง” อัน หมายความว่า รื่นเร็ง เบิกบาน หรือยินดี ได้ **เราก็จะพ้นทุกข์ได้** แม้จะเป็นไป ข้างฝั่งฝ่ายมี “ยินดี” (อันอาจจะเป็นเชื้อแห่งการเกิดได้) แต่หากยินดีในงานที่ผิดแท้ งานที่ควรแท้ เป็น “สัมมา” และ เราได้ตรัสรัก ไตร่ตรอง พิจารณาถ่องแท้แล้ว ก็ยังนับว่าดี ก็เป็นการทำงาน (กัมมันโต) ด้วยสภาพสวรรค์ “พ้นทุกข์แล้ว” หากผู้นั้นมสติอยู่ ไม่หลงใหลยึดติดในงานนั้น ๆ ซ่อนซ่อนแล้ววนเล้าอก ก็ไม่มี ปัญหาอะไร ก็เป็นความจบได้แล้ว

และ ที่เป็นที่สุดแห่งที่สุด ก็คือ ทั้งความไม่ ยินดี ก็จะไม่ให้มีในจิต ทั้งความยินดี ก็จะไม่ให้ ค้างในจิต นั่นแล เป็น “ความว่าง” แท้ เป็น สุนฺณญตา เป็นที่สุด

ข้อสำคัญที่สุด จะให้จิต "เกิด" หรือ ให้จิตมีการงาน จะต้องเป็นการงาน
ที่ควรด้วยปัญญาอันยิ่ง ปราศจากโลภะ - โทสะอย่างละเอียดบริสุทธิ์แท้ๆ นั้น
แหละควรสั่งวรให้มากที่สุด เพราะมันเป็นต้นทาง "กรรม" อันเราพึงมีอยู่ จะได้เป็นส่วน
"กุศล" (กรรม) ซึ่งเป็นความเจริญแท้ๆในโลก ทั้งแก่ตน และแก่ผู้อื่น แก่สังคม
แก่โลกแก่มนุษย์ชาติ อย่างไม่ต้องกังวลใดๆ **ไม่ต้องสงสัยใดๆ** ได้ด้วย

ผู้เข้าใจได้ เรียงรู้ได้ถึงขั้น และ จับสภาวะจิต-เจตสิกแท้ๆได้ เข้าใจ
ความดับ (จตุ) ความเกิด (อุบัติ) ได้ถึงขั้นจิต-เจตสิกตั้งขึ้นจริง ก็เป็นผู้เกิด
"ญาณ" จริงๆ คือ แทะทะละละเอียดมี "ความรู้" พ้นโมหะ เป็นผู้ถึงขั้นมี
"จตุอุปาทญาณ" แท้ๆ จะยังเหลืออยู่ก็แต่ "ทำ" ให้ได้จริงๆตามที่
"รู้" นี้ ก็เป็นถึง "ผล" ที่ถึงขั้นสำเร็จ **ทำเกิดได้ ทำดับได้** ก็เป็นผู้
มี อมตธรรม ผู้ถึงขั้นที่สุดแห่ง "ความเกิด-ความดับ" หรือ "ผู้มีความเกิด-ความ
ดับ" อย่างสูงสุด สิ้นสุด เรียกคนผู้นี้ว่า "คนตายแล้ว" (นิพพาน แท้ๆนั้นแหละ
แต่เรียกภาษาว่า "ตาย" กันง่ายๆตามประสาสอนเด็ก หรือ สอนผู้รู้ลึก รู้ซึ่งยังไม่ไหว) ก็
ได้ แต่คนผู้นี้ยังไม่ตายเน่าอะไรหรอก! ยังเป็นคนมีชีวิต "เป็นๆ" อยู่แท้ๆ
แต่ก็มีส่วนสำคัญแห่งชีวิตได้ "ตาย" ไปแล้วจริงๆ จึงเป็น "คนใหม่" ที่อยู่ใน
"ร่างเก่า" อันเรียกกันจริงๆว่า "อริยบุคคล" หรือ จะเรียกคนผู้นี้ว่า ตัว
"พระ" ตัว "เจ้า" ก็เป็น "พระ" แท้ๆ เป็น "เจ้า" แห่งคนที่ควรยกไว้
ควรนับถือ เคารพ บูชากันจริงๆ จะรวมเรียกท่านว่า ตัว "พระเจ้า" โดยตรง
ก็ใช่แล้วแน่นอน เพราะท่านไม่เกิดไม่ตายแล้วจริงๆ สำหรับสิ่งส่วนที่ท่านได้ทำให้
ตายสนิทแล้วในจิตวิญญาณ แม้จะมีชีวิตจะเกิดอยู่ ก็เกิดเพื่อผู้อื่น เป็นพระผู้
สร้างประโยชน์แก่โลกแก่มวลชนจริงๆ ฉะนั้นแล จะเป็นผู้เกิดอยู่ที่ "ไม่มีกรรม"
อันไม่ควรมี และจะ "มีแต่กรรม" อันควรมีจริงๆ นำคน พาคน เป็นตัวอย่างแก่
คน เป็นแบบแก่คน เป็น "ความดี" ให้แก่ผู้รู้ ผู้เห็นดี ได้เอาไปทำตาม ท่าน
จึงคือ "ครู" คือ ผู้ที่ควรเอาอย่าง ควรเป็นแนวทางอย่างเดียวกับท่านๆ ให้ได้จริงๆ

เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านจึงมี "สัมมาอาชีโว" คือ เป็นอยู่

ไปด้วยสิ่งที่ถูกที่ตีที่ขอบที่ควรอย่างถูกแท้ดีจริงจริงๆ อันเป็น
 “อาชว” หรือ “อาชพ” อย่างสูงสุด คือ ยังมี “ชีวิต” เป็นปกติที่ไม่เหมือนคน
 ปกติ แต่เป็น “ชีวิตพิเศษ” หรือ “ชะแบบพิเศษ” ที่คนทั้งหลายพึงควรมี
 ให้ได้ เป็นให้ได้ สำหรับผู้ที่ได้เกิดมาเป็นคน

สรุปรวมความ “จตุปปาตญาณ” นั้น ก็คือ จะต้องรู้อะไรที่ควรเพิ่ม ควรลด
 หรือ สิ่งที่ควรให้ “เกิด” หรือ ให้ “ดับ” ให้สำคัญแท้ แล้วก็ทำมัน “เกิด” อยู่ใน
 ตัวเราซึ่งเห็นเด่นเห็นชัดเห็นอยู่ใหญ่ๆหายๆ อันไม่ควรเกิดขึ้น ให้ลดลงๆ ให้ได้จริง
 เป็นปัจจุบัน ให้ได้ เรียกว่า พัน “สักกายทิฏฐิ” สั้นไปได้จริงๆ เพราะเป็น
 เรื่อง “จิตในจิต” เป็นเรื่อง “จิตถึงจิต” แท้ (เป็นชั้น “โอบปาติกะ”) เป็นการ
 “เข้าจิต” เกิดสถานะจริง มิใช่เพียง “เข้าใจ” ที่หมายความว่า แกรู้เหตุผล
 ระดับหนึ่ง คือ เพียงสักแต่ว่า “รู้” อยู่เท่านั้น (ไม่ใช่แค่พัน “มัจฉาทิฏฐิ”)
 แต่มันมีการลด การหน่าย การคลาย เป็นผลแท้จริงๆ ทั้งรู้อะไรที่ลดของตนจริงๆ
 ด้วย แม้จะยังไม่สิ้นเกลี้ยงบริบูรณ์ก็ตาม ดังนี้เรียกว่า พัน “สักกายทิฏฐิ”
 ของพระอนาคามี

การขยายอธิบายความ “จตุปปาตญาณ” มาจนขนาดนี้ ถ้าผู้ใดทำความเข้าใจได้อย่างดีแท้ ก็จะทำให้ผู้นั้นเข้าใจความเกิด-ความดับได้อย่างดียิ่งขึ้น และ
 จะทำให้ผู้นั้นเข้มแข็งขึ้นๆ ไม่ขยายความเกิด และไม่กลัวความดับ เพราะไม่หลง
 คิดหลง “ยึด” ลืมอ้อมเอมเกาะแน่นอยู่แต่กับความดับ (ความหยุด, ความพัก)
 และรู้อารมณ์ปล่อย (ที่จิต) รู้อุโลมกับเหตุปัจจัยที่จำเป็นนั้นๆ รู้อุสรู้อุทนต์กับ
 ความเกิด (ความเป็นไปอยู่, ความมีชีวิต, ความกระทบสัมผัส, ปฏิบัติต่างๆ) ได้แล้ว
 จริงตามกาลตามเวลา โดยตลอดเวลานั้น เข้าใจใน “ประโยชน์” (บาลีว่า
 “हित” อันมาจาก ห+อิต ห=คือ ความมี, ทำให้เกิดขึ้นในโลกอยู่ อิต=รู้อะไรที่ยังมี,
 เข้าใจในสิ่งเกิดตามภูมิปัญญาของผู้สร้างเอง, ถึงแล้ว, รู้แล้ว ผู้ทำ “ห” ให้ “อ” (งาน,
 สมบูรณ์) ได้ เป็นเยี่ยมที่สุด (อันต) ได้เท่าใดๆ ก็นั่นแหละ คือ อรหันต์ (อร+ห+อันต)

ที่เป็น "สัมมา" ได้ตามภูมิ (ที่เป็นพุทธ) อันยิ่งยอกเท่านั้น) อัน "ตัวเรา" จะพึงควร
ทำ ควรเป็นไปอยู่ ควรให้ดำเนินไปอยู่ ในกาละนั้นๆ กับเหตุปัจจัยต่างๆ ในช่วง
นั้น นั้น เมื่อเรายังไม่ตายเน่า

"ความดับความเกิด" นี้ จึงหมายเอา "จิต" เป็นสำคัญที่สุด "จิตตาย"
(อุฏฐาน) คือ จิตปล่อยได้ จิตวางได้ จิตเพิกได้ จิตสลัดคืนได้ จิตหมดทุกข์หมด
สุข จิตหมดทั้งอดีตขัดเคือง และหมดทั้งอัมเมมเปรมปลื้ม มีแต่ความเข้าใจ อย่าง
ไม่ข้องคา ไม่สงสัย (พ้น "วิจิจจา" แท้) แม้ในความเกิด หรือ ความทุกข์แห่ง
"รูปันธ์" ที่จะต้องรับเย็นรับร้อน รับอ่อนรับแข็งแทงทิ่ม อันยังจำเป็นจำใจ ให้ต้อง
"เป็นไป-ดำเนินไป" อยู่ในขณะบัดเดียนั้น ก็ "ยอม" ให้เกิด (อุฏฐาน) เพราะ
เป็น "ผู้รู้" และ "รู้อย่างเข้าใจในเหตุในผลในประโยชน์ในสาระ" ว่า ควรให้เป็น
ไป หรือ จำต้องให้เป็นไปอยู่ **เพราะนี่คือ ดีที่สุดแล้ว ตามกาละ**
เทศะฐานะในบัดนี้ : เป็นผู้สัปปริสธรรม ๗ ประการ ครบถ้วน รู้เหตุ
(ธรรม) รู้ผล (อรรถ) รู้ตน (อรรถา) รู้ประมาณ (มัตต) รู้กาลเวลา (กาละ)
รู้บริษัทหมู่กลุ่ม (ปริส) รู้บุคคล รู้เขารู้ฐานะกาย ฐานะใจของผู้อื่น (บุคคล-
ปโรปรัญญ)

ผู้จะเป็นไปได้ถึงปานนั้น ก็เพราะ "ผู้นั้นเข้าใจชัดในความเห็นแก่ตัว" อย่างแท้
จริง แม้จะเฉพาคราว จะเฉพาเรื่องก็ตาม ก็คือ **หมดตัวจริงๆ** ในเรื่องนั้น
เป็นผู้กำลังลดความเห็นแก่ตัวให้แก่ตนเองอยู่แท้ เป็นผู้กำลังเสียสละแท้ กำลังเป็นผู้ก่อ
ประโยชน์-ทำดีอยู่จริง แม้จะทุกข์ จะลำบาก แต่ทนได้โดยไม่ยาก ทนได้โดยไม่
ลำบากอะไร **จึงทำได้** เช่นเองแล ที่เรียกว่า เป็นผู้หมด "ตัวตน"
ที่จิตแล้ว เพราะเป็นผู้ไม่ถือสาแล้ว เป็นผู้ยอมแล้ว เป็นผู้อนุโลมแล้ว
เป็นผู้ตัดสินใจให้แก่ตนอย่างไม่คับแค้น ไม่เทียบเคียง ไม่แข่งขันอีกแล้ว แต่เป็นผู้ชนะ
แล้ว เนื่องจากไม่หลงติดยึดขอกยกย่อนซ่อนซ้าในจุด "ดี" แม้นอนินทรุตโต ชั่วว่า
เป็นผู้อิสระโดยจริง

ตั้งที่ได้อธิบายผ่านมา จนถึงช่วงว่างได้ปล่อยได้เป็นที่สุด
นี้แล จะคือ “อัสวักขญาณ” กล่าวคือ การดับที่อัสวะ การตายสนิท
ของ จิตที่เป็น กิเลส ตัณหา อุปาทาน เป็นสภาพครบถ้วนบท ครบละเอียดหมดสิ้น
“สัพพาสวะ” (ทั้งอภิขณาวิสมโลกะ และ ทั้งพยาบาท โภคะ ไปจน...ปมาทะ) เป็น
“รอบ” ที่เรียกว่า บรรลุสุดในการทำจิต-ก่อบัญญา หรือ บทสำเร็จของอริจิต
คือ ญาณทัสสนะ ผู้ได้สร้าง “รอบ” (ปริบูรณ์ หรือ บริบูรณ์) ให้ได้ ทั้ง “หยุด”
ทั้ง “รู้เข้าใจชัดแจ้ง” ได้ครบ (ปริสุทธิ หรือ บริสุทธิ) มากที่เท่าใด ก็ดีมาก เก่งมาก
เท่านั้นๆ

“ความเก่ง” (อภิญญา หรือ วิชา) เช่นนี้ เรียกว่า เป็น “พุทธวิชา”
เป็นอภิญญา ตรงเข้าของพุทธแท้

ไม่ใช่เรื่องอื่น หรือ ความเก่งอื่นใดเลยจริงๆ พระอรหันต์ของพุทธนั้น
หมายเอาเรื่องอื่น ความเก่งอย่างอื่น เป็นเวืองต้องรู้ต้องทำได้ จึงจะ
เรียกว่า พระอรหันต์ เป็น “ความเก่ง” ของพุทธศาสนา ส่วนจะทำสิ่งอื่นเรื่อง
อื่นได้ ให้เก่งมหาบรมเก่งอย่างไร ก็ยังไม่ใช่ “ความสำเร็จ” ของพุทธศาสนา
ยังไม่ใช่การบรรลุธรรมของพุทธศาสนา

ดังนั้น แม้พระภิกษุใด หรือ ผู้ยืนยันว่า ปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนาคนใด
บอกว่า ตนปฏิบัติธรรมแล้ว เกิดเก่ง รักษาใช้ คุณนาคคนได้แม่น จับผี ได้
วิญญาน เล่นวุ่นอยู่กับ “มโนมยอิตตา” ทั้งหลายได้พลิกก๊กก้อ มีอำนาจจิตทำให้เหนียว
ทำให้คนอื่นเมตตา เสกเป่าพระเครื่องฯ ฯลฯ ได้ ฯลฯ (ต่อให้เป็นจริงด้วย) แม้ที่สุด
เหาะได้ ดำดินได้ หายตัวได้ ทายใจ ตักใจเก่ง ฯลฯ ใดๆ ต่างๆ (และแม้จะเป็นได้
จริงๆ ด้วย) อันไม่เกี่ยวกับสภาพการรู้แจ้ง กิเลส ตัณหา อุปาทานในจิตของตน
ไม่เห็นหนัดไปในจตุรฎีกิเลสรู้ตัณหาจริงๆ จังๆ จนลึกหยั่งไปถึง “อัสวะ” แล้ว
ล้างวางปล่อย “อัสวะ” ให้สิ้นได้ละก็ **เปล่าตายทั้งเพ** เพราะเรื่อง
เหล่านั้น สิ่งเหล่านั้น ไม่ใช่ “อรหัตตคุณ” ไม่ใช่ “อริยผล” เลย เป็นเรื่องเกี่ยว
กับการใช้อำนาจใช้พลังจิตจริงเช่นกัน แต่ไม่ใช่ประโยชน์เป้าหมายของ

ศาสนาพุทธ นอกจากไม่ใช่แล้ว ยังแถมเป็น**หอกข้างแคร่**ของพุทธศาสนา
 อย่างสำคัญเอาเสียด้วย เพราะเป็นเรื่องของการใช้พลังจิตเช่นเดียวกัน ทว่าใช้
 กันไปคนละรูป “ผลเด่น” เป็นคนละเรื่อง “ทิศเดิน” ไปคนละทาง ซึ่งมัน
 แยกกันยาก ก็โดยมันเกี่ยวเนื่องกันอยู่ตรง ต่างก็ใช้ “พลังจิต” ด้วยกันทั้ง
 ๒ วิชาการนี้แหละ จึง**“หลงทาง”**กันมาก

ดังนั้น เมื่อใครไปจับ “เป้าหมาย” เอาได้ จุดใด “ทิศ” ใด ผู้นั้นก็จะไปตาม
 ทาง (มรรค) ที่เขาจับเอาได้นั้นๆ ทางหนึ่งจึงไปสู่**“ไตรเจ्ञานวิชชา”**
 หรือ โลกียศาสตร์ที่พระพุทธองค์ทรงขยาะแขยงเกลียดชัง ฯลฯ
 ส่วนอีกทางหนึ่ง จะไปสู่**“พุทธวิชชา”** หรือ โลกุตตรศาสตร์

ใครจะมีหวังบรรลุ**“อรหัตตผล”** หรือ ไม่บรรลุกัน ก็ตรงจับ ตรงวาง
“เป้าหมาย” หรือ **“ทิศเดิน”** (มรรค) กันได้ หรือ ไม่ได้กันตรงนั้นแหละ สำคัญนัก!

- บทที่ ๒๘ -

๙. "อาสาชยญาณ" นั้น พระพุทธองค์ตรัสไว้ชัดเจน ก็ลอง
 อ่านคำตรัสดู อาจจะวอกวนซ้าซากบ้าง และแม้กระนั้น ในคำเล็กคณน้อยทั้งหลาย
 ในคำตรัสนั้นๆ ก็ล้วนแจ้งความหมายละเอียดอยู่ในตัวทั้งสิ้น "ความซ้า" ก็เพอ
 ความชัดเจนยิ่งขึ้นแท้ ความละเอียดของคำแทรกอธิบายสอดเพิ่มเข้ามาๆ ก็คือการ
 อธิบายขยายขึ้นๆ อย่าเบื่อความซ้า แต่ต้องเป็นผู้จับความละเอียดเพิ่มให้ได้ จาก
 คำแทรก คำขยาย ในความซ้าชากนั้นๆ ผู้ทรม "จิต" เบอความซ้าชานี้ เพราะมี
 "มานะ" อยู่ในอาสวะ นั้นหนึ่ง กับเป็นผู้อ่านขอความซ้าชานี้ๆ แล้วไม่เกิด
 ปัญญาและศรัทธาใดๆเพิ่ม มีแต่สักแต่ว่าอ่านได้ แล้วก็มีความรู้ศรัทธาอยู่เท่า
 เดิม ไม่เพิ่มศรัทธาขึ้นทริย ไม่เพิ่มปัญญาขึ้นทริยใดๆเลย นอกหนึ่ง จึงเบอ ก็เป็น
 ความจริง ดังนั้น เมื่ออ่านกิจงให้ได้ประโยชน์เพิ่มในคำจากความทมิ์แทรกซ้อน
 ขยาย แผลกไปในแง่ในมุมต่างๆ ให้ดีๆ

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า...

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควบคุมการทำงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนั้น ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อ อาสวักขยญาณ ย่อมรู้ชัดตามเป็นจริงว่า ทุกข์ ทุกขสมุทัย นิ ทุกขนิโรธ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนั้น จิตย่อม หลุดพ้นแม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อ จิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว (คือ ตน “รู้” ในตนอย่างชัดเจนทีเดียว ว่า “จิตหลุดพ้น” นั้น เป็นอย่างไร เห็นชัดๆ รู้ชัดๆ อยู่ในขณะนั้น บัจจุบันนั้นๆ ที่เดียว) รู้ชัดว่า **ชาติ** สิ้นแล้ว (คือ เห็น “การตายของจิต” เห็น “ความตายสนิท” ของ “ความเกิด”(ชาติ)ชัดๆ หมดโลกจิต หมดโทสจิต สันโมหจิต ไม่สงสัยในภาษาที่ว่า “ความตาย” อย่างปรมาตต์แท้จริงๆ เห็นความตายของจิต ชั้น “มโนปพพัง” ตายแท้ๆ มิใช่ความตายที่ไร้การรู้ การเห็น อย่างความตายของกายหยาบ แต่เห็นเจ้าตัวเห็น ความตายที่มีอยู่ต่อหน้าต่อตานั้นๆอยู่ที่เดียว “นิพพาน” ของพุทธแท้ๆ มีสติสัมปชัญญะ จึงคือ คนตายที่เห็นที่รู้ความตายของตนอยู่ต่อหน้าต่อตา อย่างนี้เองแหละ “ชาติ” สิ้นแล้ว “ชาติ” คับสนิทแล้ว) **พรหมจรรย์** ย่อจบแล้ว **กิจ ที่ควรทำ** ทำเสร็จแล้ว **กิจอันเพื่อความเป็นอย่างนี้** มิได้มี (คือ จิตตัด จิตปล่อย จิตวาง จิตเฉย จิตสงบ จิตไม่สะอึก ไม่สะเทือน จิตไม่ผูกพัน จิตไม่เก็บชอบ ไม่เก็บเคืองอะไรไว้เลยจริงๆ หมดเศษที่จะก่อโกละ สันธูลที่จะก่อโทสะ และ เจ้าตัวก็รู้แจ้ง ในจิตของตนพ้นโมหะอย่างบริสุทธิ์ ไม่เอนไม่เอียงจริงๆ และ ไม่ใช่สักแต่ว่า กดข่มไว้ หรือ เพียงทำลมมันเสียชั่วคราวๆ ด้วย เรื่องนั้นที่สัมผัสอยู่ หรือ เกิดเห็นอยู่ขณะนั้นนั้น ไม่มีเศษละอองธุลี อะไรที่จะเป็นเชื้อให้ ทำการล้าง ทำการละใด ๆ อีกแล้ว มันได้เสร็จกิจแล้ว ได้เสร็จสิ้นหมดความ กังวลสงสัยใดๆจริงๆ มีแต่ความวางใจ ความเบิกบานแจ่มใส ความมรรยัสถิ์ ความสุภาพ ความสงบ ถ้าปฏิบัติริยาเช่นนี้ หรือ พุทธิการณเช่นนี้ จะเกิด จะมี จะมาแล้วผ่าน กระทบสัมผัสกับ เจ้าของจิตดวงที่กำลังได้ กำลังตั้งอยู่นั้น อีกต่อไปในอนาคต ผู้นั้นก็ไม่ต้องต่อสู้ ไม่ต้องลำบาก และไม่มีอะไรอีกแล้ว ที่จะต้องทำให้แก่ตน “เพื่อจะมีสภาพบริบูรณ์อย่างนี้” มันเสร็จ มันจบ พุทธิกรรม ที่พระพรหมจะต้องทำ หรือ ไม่มีพุทธิการณแห่งความเป็นพรหมอีกเลย แม้แต่เศษธุลีน้อยจริงๆ มีแต่จิตสดใสสะอาด รับรู้ รับเข้าใจความประสพ ความสัมผัสอยู่ต่างๆ ตามสภาพแห่ง ความเป็นจริง มีเท่านั้นๆ อยู่เท่านั้น)

ดูกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนสระน้ำบนยอดเขาใสสะอาด ไม่ขุ่น มัว บุรุษมีจักษุ ยืนอยู่บนขอบสระนั้น จะพึงเห็นหอยโข่ง และ หอย กาบต่างๆบ้าง ก้อนกรวดและก้อนหินบ้าง ฝูงปลาบ้าง กำลังว่ายอยู่บ้าง

หยุดอยู่ข้าง ในสระน้ำ เขาจะพึงคิดอย่างนี้ว่า สระน้ำใสสะอาด ไม่
 ขุ่นมัว หอยโข่งและหอยกาบต่างๆข้าง ก้อนกรวดและก้อนหินข้าง ผุง
 ปลาข้าง เหล่านี้ กำลังว่ายอยู่ข้าง กำลังหยุดอยู่ข้าง ในสระน้ำนั้น
 ดังนี้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่
 มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ครอบแก่การงาน ต้งมั่น ไม่หวั่นไหว
 อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออัสวักขญาณ ย่อมรู้ชัดตามความเป็น
 จริงว่า ^{นี้}ทุกข์ ^{นี้}ทุกขสมุทัย ^{นี้}ทุกขนิโรธ ^{นี้}ทุกขนิโรธคามินีปฏิบัติ
 เหล่า^{นี้}อัสวะ ^{นี้}อัสวสมุทัย ^{นี้}อัสวนิโรธ ^{นี้}อัสวนิโรธคามินีปฏิบัติ
 เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้นจากกามาสะ แม้จากกวาสะ แม้
 จากอวิชาสะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว รู้
 ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว **พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว**
กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีไม่ได้

ดูกรมหาบทิตร ^{นี้}แหละสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีต
 กว่าสามัญผลที่เห็นประจักษ์ข้อก่อนๆ

ดูกรมหาบทิตร ก็สามัญผลที่เห็นประจักษ์ข้ออื่น ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีต
 กว่าสามัญผลที่เห็นประจักษ์ข้อนี้ ย่อมไม่มี ฯ”

การทำจิตแก่่ง หรือ หยุดจิตได้จริง วางจิตได้สำเร็จแท้ แม้ในขณะ “รู้ๆ”
 มีทวารทั้ง ๕ ทั้ง ๖ รับรู้ (คือ มี “วิญญาณ” ครอบ ทั้งจักขุวิญญาณ โสทวิญญาณ
 ไปจนมโนวิญญาณ) ทำงานเป็นปกติ มีสัมผัสอยู่ (มิใช่ ดับวิญญาณ บิดตา บิดหู
 ไปจนบิดมโน ดับจิตหมดเกลี้ยง) แต่ไม่มีกิเลส ไม่มีโลภะ ไม่มีโทสะ จริงๆ
 เป็น “จุด” ที่เรียกว่า หยุดจิตจากโลภะโทสะได้แท้ๆ ทั้งๆที่จิตเบ็ดรู่อยู่เต็มทีทุก
 ทวาร ^{นี้}แหละ เรียกว่า “มโนมยิทธิ” หรือ “เจโตวิมุตติ” อันเป็นที่สูงสุด
 (จะไม่ใช่หมายเอาจิตดับ ไม่รับรู้ในสัมผัสอะไรเลยแน่ๆ ที่ถูกแท้จริงของ
 “พุทธวิชา” นั้น ต้อง “รู้” และ **ดับในรู้** จึงจะเรียกว่า “นิพพาน”

พระพุทธเจ้า “ปรินิพพาน” จึงปรินิพพานด้วยการรู้ มีสติเต็ม โดยใช้ ศัพท์สำนวนไทยๆ ว่า “ออกจาก ฉานที่ ๔” ซึ่งหมายเอาว่า ไม่ใช่ ดับอยู่ในความไม่เบ็ดเตล็ด แต่ “ออกจากความเฉยนิ่ง” เอาเสียด้วยจริงๆ นั่นแหละคือ “นิพพาน” หรือ “ปรินิพพาน” แท้ๆ ของพุทธศาสนา)

การรู้แท้ถึงจิตจริง รู้ถูกต้อง ทั้งจิตที่วางได้ หยุดได้ (สภาพวิมุตติ) และ รู้ทั้งจิตที่ปราศจากมลทินนั้นๆ (สภาพสันนิเวศนะ) แต่จิตก็ยังทำงานของมันเองอยู่ ตาม เหมาะตามควร เป็นประโยชน์ธรรมดา ข้อสำคัญต้อง “รู้จิต” ที่ยังมี “อารมณ์ โลกะ โทสะ” นั้นๆ จริง แล้วก็รู้ชัดว่า มันทั้งหลายนั้น ได้ หลุดล่อน ไม่มีแล้วใน “จิตตน” ถูกแท้แน่จริง อย่างนี้เรียกว่า “ญาณทัตตะ” อันบริบูรณ์ ซึ่งเรียกเต็มก็ได้ว่า “วิมุตติญาณทัตตะ” หรือ “ปัญญาวิมุตติ” ที่เป็น “สมุจเฉทวิมุตติ” แล้ว

ผู้มี “วิมุตติ” ทั้งสองนี้ ครบถ้วนแท้จริง คือ มี “ปัญญาวิมุตติ” (หรือ “ญาณทัตตะ”) กับมี “เจโตวิมุตติ” (หรือ “มโนมยิทธิ”) เรียกว่า เป็น ผู้ถึงขั้น “อุกโตภาควิมุตติ” แท้ เป็นพระอรหันต์บริบูรณ์ร้อยเปอร์เซ็นต์แล้ว

แล้ว “ผล” แห่งจิตที่มี “อุกโตภาควิมุตติ” ดังนี้ จะยังบทบาท เชื่อมต่อให้เกิด “ผล” ไปถึง “รูปกาย” อีกที

รูปกายที่ทนได้ยากต่อผัสสะที่เย็นจัด ร้อนจัด อ่อนจัด แข็งจัด หรือ มีรส จัดเผ็ดแสบทางทวาร หู-ตา-จมูก-ลิ้น-กาย ในลักษณะใดๆ ก็ตาม “อุกโตภาควิมุตติ” อันมี “วุฏฐาน” มี “อุฏฐาน” แท้ๆ จะปรับเปลี่ยน จะปรับปรุงให้ทนได้ ต่อ สภาพจัดไปแรงไปนั้นๆ เก่งขึ้นเรื่อยๆ เมื่อทำปฏิเสวนา-อธิวาสนา เพิ่มจนเรื่อยๆ เร็วด้วย และมากด้วย โดยตั้งใจจะทำ (อธิฏฐาน) แต่ถ้าไม่ตั้งใจจะทำ ก็ไม่เก่ง ขึ้นละ ! เพราะ “มโนปุพพัง คมารัมมา มโนเสฏฐา มโนมยาฯ” คือ ใจ เป็นประธาน ใจ หรือ จิต จะรับรู้ก่อน แล้วจึงจะสั่งปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปยังรูปยัง กายจริงๆ ถ้าอินทรีย์พละยังไม่แก่กล้าเลย ก็ปรับได้เปลี่ยนได้ช้าหน่อย ต้องทนได้

ยาก มากหน่อย ถ้าอินทรีย์พละแก่กล้าพอปานกลาง ก็จะปรับจะเปลี่ยนได้พอปานกลาง ไม่ช้าไม่นานเกินไป และยิ่งอินทรีย์พละแก่กล้าอย่างยอดเยี่ยมเท่าใด ก็จะปรับจะเปลี่ยนไปเร็วได้ไวได้เท่านั้น ๆ เก่งที่สุด หรือ มฤต (อิทธิ) ที่สุด ก็คือปรับเปลี่ยนรูปแปลงกายได้ตามจิตที่ต้องการในทันทีทันใดนั้น การปรับรูปการเปลี่ยนกายแปลงกายได้เลยทันทีทันตาเห็นนั้น ๆ ก็นั่นแหละ เรียกว่า “อภิญญาทางกายขั้นที่ ๕” (ปุคคลาธิฏฐาน) เป็น “อิทธิวิธี” ชัด ๆ ทำให้หายไปทั้งทางรูปทางกาย หรือ ทำให้ตายไปได้ทั้งทางกาย และ ทำให้เกิดขึ้นใหม่ก็ได้ทั้งทางรูปทางกาย ทำให้ทรงอยู่คงทนอยู่ได้ทั้งที่ไม่น่าอยู่ได้ ทำให้เปลี่ยนไปแปรไปก็ได้ ดังนี้ เมื่อใคร จบกิจ สิ้นพรหมจรรย์แล้ว อยากจะทำพวกอภิญญา “ปุคคลาธิฏฐาน” นี้ต่อกี่ชีวิต !

ซึ่งเป็นของยาก เป็นการกระทำที่ต้องใช้อินทรีย์พละยิ่งกว่า “ทำให้เกิดทำให้ตายแต่เพียงทางจิต” ขึ้นไปเสียอีก แต่ต้องมีข้อแม้ว่า ผู้ทำได้นั้น ต้องมี “ความรู้ หรือ มีเหตุผล” เพียงพอในการทำให้ตายให้เกิดนั้น ๆ โดยเป็น “ประโยชน์เกื้อกูลแท้” (हित) คือ “เกื้อกูลท่าน เกื้อกูลตน” ให้เป็นไปอยู่ตามความพอดีพอเหมาะ และ ไม่ใช่เพื่อความเห็นแก่ “ตัว” ไม่ใช่ด้วย “อำนาจ” ของโลกะ โหสะเสย ไม่ว่าจะเป็อำนาจเพียงน้อยนิดปานใดจริงๆ จึงจะเป็น “อิทธิวิธี” หรือ “อภิญญา” ของพุทธแท้ ที่ทวนซ่อนมาเป็น “ปุคคลาธิฏฐาน” เป็นสมมุติสัจจะอีกที ซึ่งต้องหมายเอาทำที่ใจให้ “ตาย” หรือ “ให้ดับให้เกิด” ได้ เป็นสำคัญก่อน (มโนปพหังคมาธัมมา ฯ)

เพราะฉะนั้น การสิ้น “อาสวกขยะ” นั้น จึงคือ การ “รู้” (วิชา หรือ เวทยิต) หรือ การเข้าใจถึงใจ ทำได้กับ “ตัวใจ” ของตนจริงๆ จิตของตนนั้นทำ “ตาย” ได้แล้ว และ ขอมให้จิต “รับรู้” ความกระทบสัมผัสนั้น ๆ อยู่ ก็ได้อีก (เรียกว่า “เกิด” ได้อีก) อย่าง “ทนได้โดยรู้ หรือ ทนได้โดยเข้าใจในความยากลำบากนั้น ๆ” แท้จริง ทั้งเข้าใจ

“ประโยชน์” และ เข้าใจ “ความเห็นแก่ตัว” จริงๆ ด้วย
 ว่า แม้เราจะตั้งตนอยู่ในความลำบากนั้น ก็เป็นประโยชน์ต่อโลกจริงๆ และ เราก็ไม่
 เห็นแก่ตัวจริงๆ เรากำลังเสียสละอยู่แท้ๆ เป็น “ทาน” ที่ถูกรรรม เห็นอยู่ชัดๆ แจ่มๆ
 ผู้บรรลุ “อหัตตผลจิต” จริง จึงจะกล่าวตนได้ ต่อลมแดดฟ้าฝนสัตว์เสือกกรนกลาน
 หรือ การสัมผัสที่เผ็ดแสบต่างๆ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระสูตรต่างๆ นั้นจริง
 แม้บางที่ “ทนได้ยาก” ทางรูปชั้นรั้นปานใด แต่ทางนามชั้นรั้นจะสู้ได้ทนได้นำมา
 ก่อน (มโนปุพพัง คมารัมมา ฯ) จะพาให้เป็นได้ และมีฤทธิ์ทางกายเพิ่มขึ้นๆ ตาม
 จริงๆ เป็น “อิทธิวิธ” เป็นอภิญาแท้ แม้ทาง “บุคคลาธิฏฐาน” จริง

ต้องมี “รู้” หรือ มี “เข้าใจแท้” อยู่จริง ประกอบอยู่จริง เรียกว่า
“ญาณ” (ปัญญาวิมุตติ) และ จิตก็หมดถือสา (แม้สภาพทางกายจะต้องทน เพราะ
 จิตเข้าใจจริงๆ) จิตยอมแล้ว จิตเฉยได้ จิตอนุโลมแล้วจริง ไม่มีอึดอัด ไม่มี
 ขัดข้อง (นิพพาน มาจาก นิ = ไม่ + พาน = ข้อง, เครื่องร้อยรัด) จิตปล่อย จิต
 วางจริง แม้จะมีเจ็บมีปวดอยู่ทางกายโหนโหนอยู่แท้ๆ ก็ตาม ก็ยังปล่อยใจใน “จิต”
 ยึดก็ยังไม่ยึด เรียกว่า “เจโตวิมุตติ” (คือ หมดโลกะ หมดโทสะ เพราะพ้นโมหะแท้)
 ผู้ที่เจ็บแล้ว ยังมีโทสะ คือ ผู้ที่ยังมี “ตัวตน” ผู้เจ็บกาย ยังมี
 เจ็บใจ คือ ผู้ที่ยังมี “พยาบาท”

ผู้ที่เจ็บแล้ว ยังมีอาการต่อสู้โต้ตอบ คือ ผู้ยังมี “ตัวตน” ผู้เจ็บ
 กาย ยังมีความอึดอัดเคืองอยู่ คือ ผู้ยังมี “พยาบาท”

ผู้ที่เจ็บแล้ว ยังไม่รู้ความจริงว่า มันเป็นความ
 ธรรมดาด้วยเหตุด้วยปัจจัย ก็คือ ผู้ยังมี “ตัวตน” (อัตตา)

ผู้เจ็บกายแล้ว ยังมีความขุ่นมัวอยู่ คือ ผู้ยังไม่ถึง “วิมุตติ”

ผู้มีความเจ็บใจอยู่ ยังมีแค่ความหนักใจอยู่ หรือ
 แม้ที่สุด ยังมีเพียงความขឹងความค้ำใจ ผู้นั้นคือผู้ยังไม่
 แจ้ง “อนัตตา” ยังมีการยึด ยังทำ “สุญญตธรรม” ให้แก่
 ตนยังไม่ได้ เป็นที่สุดแท้จริง

ดังนั้น แม้จะยังปรับเปลี่ยนกายชั้นนี้ (ทุกทวาร) ให้มันทนเย็น หนาว นทน อ่อน นทนแข็ง ทนต่ออาการเจ็บแสบ ยังไม่ได้เก่ง หรือ ไม่ได้สนิทเนียนก่อน แต่ส่วน “จิต” นั้น เบิกบานแจ่มใสอยู่ ยังมีรัศมีอยู่ (ไม่มากนัก) สุภาพ-สงบ รู้ความธรรมดาในเหตุในปัจจัย ไม่ขุ่นมัว ไม่หนักใจ ใดๆเลยจริงๆ สนิทเนียนแล้วสำหรับ “จิตในจิต” แท้ๆ ก็นับว่า สิ้น “อาสวัชยะ” แล้ว เมื่อรู้เข้าใจชัด และ ทำได้ดังกล่าวนั้นแล้วจริง ก็ มี “ญาณ” มี “วิมุติ” บริบูรณ์บริสุทธ์แล้ว เป็น “สุกขวิปัสสโก” แล้วจริงๆ สำหรับผู้เข้าใจความจริงตามเหตุตามปัจจัย เพราะ มี “ญาณทัสสนะ” อันแจ่มแจ้งชัดแล้ว จึงเรียกว่า “วิมุติ” (วิมุติญาณทัสสนะ) นับเป็น “มโนมยิทธิ” แท้ๆ ทำได้ถึงจุดต้นแห่งเหตุ อันคือ “มโน” (บุพพังคา-ระมมา ฯ) ได้แล้ว เป็นแต่เพียง “อิทธิวิธี” ทางรูปกาย ยังปรับ ยังเปลี่ยนให้ลงกัน ให้เข้ากัน ยังไม่ได้อย่างสนิทเนียน หรือ ความเก่งอีกชั้นหนึ่ง คือ แม้ความเจ็บทาง กายิกทุกข์ ก็สามารถดับได้ด้วยนั้น ยังทำไม่ได้ เท่านั้นเอง เรียกว่ามี “มโน-มยิทธิ” ทว่ายังไม่มี “อิทธิวิธี” (คือ มี “อิทธิ” ทางใจ ทว่ายังไม่มี “อิทธิ” ทาง กาย) แต่ก็เป็น “ปรมาตถธรรม” ชั้นแท้ ระดับ “บริบูรณ์ถึงจิต-เจตสิก” (และ ถึง “รูปจิต-อรุปจิต” แล้วด้วย) ยิ่งแต่ “รูป” นอกๆ “กาย” นอกๆ เท่านั้น ที่ยัง ปรับ ยังเปลี่ยนแปรรูป แปลงสสาร แปลงวัตถุยังไม่เก่ง ถ้าจะให้ได้ ก็ต้องทำ “อริยาสนา” ต่อไปอีกหน่อย คือ ต้องมี “ทัสสนา” เพิ่ม “สังวร” ก่อ “ปฏิเสวนา”
 ๕
 นนแล

ต่อเมื่อจิตจะมีอำนาจ มีความสามารถปรับเปลี่ยนได้เก่งขนาดแปลงรูปปรับกาย ให้เย็นเย็น ก็ดี รวยิ่งกว่าสายฟ้า เป็นร้อน เป็นอ่อน เป็นแข็ง ก็ดีแท้ รวยิ่งกว่า สายฟ้า พอสัมผัสเย็นก็ปรับมาพอดี สัมผัสร้อน-อ่อน-แข็ง-เจ็บ-แสบ ก็ปรับให้ พอดีได้ โดยไม่ต้องทน ไม่ต้องมีความรู้สึกเจ็บ (อันคนธรรมดาๆ ต้องเจ็บ) ไม่ต้อง แสบ (อันคนธรรมดาๆ ต้องแสบ ฯลฯ) แต่เฉยได้ วางได้ ปรับตนเข้ากับดินฟ้าอากาศ ได้เก่ง ไม่เจ็บป่วยง่าย ๆ ไม่พ่ายแพ้ต่อสสารพลังงานใดๆง่าย ๆ ผู้นั้นก็เป็นผู้มี

“อภิญญา” ยั้งขึ้น มี “อิทธิวิธิ” เก่งกล้าขึ้น ที่สุด อาจสามารถส่งผล ออกมาปรับกาย แปลงกายได้ เปลี่ยนกายได้ นั่นคือ บทบาทของ “มโน/พหังคมา ฐัมมา มโนเสฏฐา มโนมยา ฯ” ก็เป็นการสำเร็จด้วยใจก่อน คือ ก่อตัวบนตนได้ สำเร็จในจิต เป็น “มโนมยอัตตปฏิลาโก” ก่อน (“มโนมยอัตตา” อันนี้ ไม่ใช่ โลเกียะ แต่เป็น “อรหัตต” หรือ อรห+อัตตกันเชียวนะ !)

แล้วก็ค่อยสำเร็จได้ แม้แต่บันดาลให้เกิดได้ ทั้งรูปใหญ่ รูปหยาบ รูปโต เป็น “โอสาริกอัตตปฏิลาโก” ตามมาทีหลัง (ถ้าจะบันดาลกันถึงขั้น “รูปหยาบ-รูปใหญ่” ปานเช่นนี้ ก็ถูกต้อง เนื่องจาก มีต้น-กลาง-ปลาย ที่เป็น “สัมมาอาริยมรรค” ไม่ขัดกับ คำสอนตอนใด แม้จะกล่าวว่า “อิทธิวิธิ” เก่งกว่า “อัสวักขยญาณ” เพราะผู้มี “อิทธิวิธิ” เช่นนี้ มีอัสวักขยญาณเป็นที่สุดของพุทธแล้ว นอกนั้นมัน “ของ แฉม” ซึ่งไม่ใช่เรื่องเบื้องต้นจริงๆ เป็นเรื่องไปไม้ทั้งป่า เป็นเรื่องต้องตามมาทีหลัง)

ดังนั้น การเดินน้ำ ดำดิน แปลงกาย หายตัว จนถึงรูปถึงกาย จึงเป็นไปได้ จริง และ ไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดอะไร แต่ก็ยากยิ่ง ไม่ใช่เรื่องเล่นเลย ถ้าผู้ใดจะทำให้ถึงขั้นแปลงกายหายตัว หรือ เหาะเหิน เดินน้ำ ดำดิน ได้ ก็เชียว จง ฝึกเอาเถิด ทำเข้าไปเรื่อยๆ เฟ่งเพียรเข้าไปมากๆ หรือ หากแมนเป็นผมพลบับจ้าย (ในเรื่องอย่างนี้) มีอินทรีย์พละกล้าแข็งมาเก่า (ในเรื่องอย่างนี้) ก็จะไม่ต้องเพียร ต้องฝึกมาก ก็จะได้เร็ว ก็เป็นจริง หรือ จะปรับเปลี่ยนพลังงานแปรแปลงสสาร บังคับวัตถุอะไรให้ได้ จนเป็นความเก่งออกมานอกตนนอกตัว เป็นเรื่องมหัศจรรย์พิลึก กก็ถือ ก็ไม่ใช่เรื่องน่าฉงนน่าอัศจรรย์ หรือ ลึกลับคนเต็นอะไร...

เพราะ “คน” นั้น เมื่อสามารถรวมพลังมาใช้ ให้ได้ อย่างเก่งแล้ว ถ้าทำ ได้จริง ก็จะมีพลังงานเกินกว่าที่คนจะคาด จะคิดถึง จนอาจเปลี่ยนสสาร แปลงพลังงาน ได้ อย่างมหัศจรรย์จริงๆ ผู้สำเร็จได้ดังนี้ด้วย ก็เรียกว่า พระอรหันต์แบบ “ฉกภิญโญ” ที่มี “อิทธิวิธิ” พิเศษแฉม เป็นพระอรหันต์ที่มี “ความเก่ง” (อภิญญา) อันเป็น ของแฉม เป็นเรื่องของทาง “รูปธรรม” ความจริงพระ อรหันต์นั้น มี “อิทธิวิธิ” ที่เป็นความเก่งทาง “นามธรรม” แล้วทุกองค์ อย่าลืม ! คือ มี “วิธิ” อันเฉียบขาด (สมุจเฉท) ในตนแล้ว

อย่างแท้จริง (อิทธิ) รู้ชัดเจน ทำได้จริงๆ แท้ๆ ในการปรับเปลี่ยนแปลงใจ
 แปรจิต ได้ตามต้องการ เรียกว่า “มโนมยิทธิ” (“มโน+มย+อิทธิ” มโน=ใจ
 มย = ทำให้เป็นจนได้แล้ว, อันเป็นแล้วในเรา อิทธิ = เก่งยิ่ง) จนถึงขั้นเป็น
 “อิทธิวิธี” (“อิทธิ+วิธี” วิธี=ขบวนการที่ทำให้เป็นไปได้อย่างดีอย่างเก่ง หรือ
 บทบาทนั้นๆ ที่ถูกหลักถูกเหลี่ยมมีประสิทธิภาพ) ที่มีเฉพาะ ได้แล้ว ในตนจริงๆ
 เป็นความสำเร็จถูกเป้าหมาย คือ ดับทุกข์ได้ทั้งหมด จบสิ้น “เจตสิกทุกข์”
 แต่อาจจะยังมี “กายิกทุกข์” อยู่ก็ได้ (คือ ทุกข์มีปัจจุบันที่มันยังมีเหตุ มีปัจจัยอยู่เท่านั้น
 และมันก็แรงเกินอินทรีย์ เกินพลังเราเท่านั้นเอง) กล่าวกันชัดๆ ก็คือ “จิต” สัน
 เตือคร่อนอึดอึดขัดเคือง พ้นความหนักใจจริงๆ พ้นโศก-ปริเทวน-ทุกข์-โหม่นส-
 อุปายาส แท้ๆ ไม่มีภพของจิต ไม่มีชาติของจิตเกิดแล้วจริงๆ แต่ “กาย” อาจจะ
 มีร้อน มีเย็น มีอ่อน มีแข็ง มีสภาวะต้องทนอยู่ก็ได้ ส่วนผู้ใดไม่ต้องทน หรือ
 ไม่ร้อน ไม่หนัก ไม่ลำบากเลย แม้ทางกายจะมีสภาวะเย็นร้อนอ่อนแข็ง สภาวะหนัก
 สภาวะลำบาก ที่คนธรรมดาๆ เขายังทนไม่ได้ แต่ผู้นั้นปรับได้ แปรได้ หรือ ไม่
 ต้องทนนั่นเอง ก็นับว่ามี “อิทธิวิธี” ที่เก่งขึ้น ยิ่งขึ้นไปอีกจริงๆ อันเป็นได้เป็น
 จริง เรียกว่า ความสามารถที่เกินกว่ามนุษย์ธรรมดา หรือ “อภิญญา” หรือ “ปาฏิ-
 หารีย์” ก็ไม่ผิดเลย ซึ่งจะต้องแยกแยะ “สาระสำคัญ” ทางจิต ทาง “นาม-
 ธรรม” โดยเฉพาะ ให้ออก แยกทางวัตถุ ทาง “รูปธรรม” ก็ให้รู้ขอบเขตให้ชัด

ข้อสำคัญ หรือ ความสำคัญแท้ ของ ความบรรลุนิพพาน
 พุทธศาสนานั้น มันอยู่ที่ “อัสวักขยญาณ” อันหนึ่ง และ
 อันเดียวเท่านั้น

คือมี “ญาณ” ที่เป็น “สัมมาญาณ” จริงๆ (ปัญญา หรือ รู้แท้เข้าใจแท้จริงแท้)
 และ มี “วิมุตติ” ที่เป็น “สัมมาวิมุตติ” แท้ๆ (จิตหลุดพ้นจริง เกลี้ยงจริง
 ที่มีการรู้ ความหลุดความเกลี้ยงนั้นๆ ในตนจริงด้วย)

ดังได้อธิบายมาแล้วขยายเหลี่ยมเล่าอยู่ เพื่อจะให้รู้หลายแง่หลายมุม

และ “สัมมาญาณ” นั้น ก็คือ วิชา ข้อที่เรียกกันด้วยภาษามากออกไปอีกว่า “ญาณทัตตนะ” หรือ “วิบัติสสนาญาณ” นั่นเอง

“สัมมาวิมุตติ” นั้น ก็คือ วิชา ข้อที่เรียกกันด้วยภาษามากออกไปอีกว่า “มโนมยิทธิ” ซึ่งเป็น “ความเก่งทางจิต” แท้! เก่งที่ทำ “วิมุตติ” ได้ ทำ “นิพพาน” ได้ มิใช่เก่ง เพราะไปทำจิตให้เล่นแร่แปรธาตุ หรือ ทำนั่นก่อนนี้ให้พลิกก็กักอยู่ไม่! จริงๆ! ที่เป็นเป้าหมายของ “อรหัตตผล”

ดังนั้น “อัสวักขยญาณ” ของพระอรหันต์ ระดับแรก ที่เรียกว่า “สุกขวิบัติสสการหัตต์” จึงต้องประกอบไปด้วยญาณทัตตนะ กับ มโนมยิทธิ ที่เป็น “สัมมาญาณ” เป็น “สัมมาวิมุตติ” แท้ๆ อย่าให้เบี้ยวเบียงอย่าให้ผิดเป้า

มีเท่านั้น ก็เป็น “อรหัตตผล” แท้ เป็น “โลกุตตรจิต” ผู้ได้ “อรหัตตผล” มากๆ ก็เป็นพระอรหันต์ (อรห + อันต) และ นี่เป็นจุดสำคัญ เป็นเป้าหมาย แท้ๆ จริงๆ ของพุทธศาสนา อันเรียกว่า “ใบไม้กำมือเดียว” ตามที่พระพุทธองค์ทรงหมายถึง และเป็น “เบื้องต้น” แห่งที่สุดของพรหมจรรย์จริงๆ ต้องจับต้น-จับกลาง-จับปลาย ให้ “งาม” ด้วยเบื้องต้น-ท่ามกลาง-บั้นปลายเด็ดเทอญ!

แต่ถ้าผู้ใดเพ่งเพียรด้วยวิธี “จับจิต” เอามาใช้งานเล่น เป็น “มิเตอร์” คอย ตักรูใจคนว่า จะคิดยังไง? ก็รู้ได้ และต่อให้เก่งขนาดรู้ได้ละเอียดียบป่านใดก็ตาม (เจโตปริยญาณ แบบ อาทิสนาปาฏิหาริย์ อย่างที่พระพุทธองค์ทรงหมายถึงใน “แก้วมธุรสสูตร”) หรือ เอามาใช้เล่นตักรูเสียง รุกข์กลิ่นพิเศษๆ ไม่ว่าเสียงไกล เสียงใกล้ เสียงที่เกินมนุษย์ธรรมดาจะสามารถรับได้ กลิ่นที่เกินมนุษย์ธรรมดาจะรับรู้ได้ หรือ ตักรูรับรู้ “อรูป” ต่างๆ ให้ละเอียดประณีตสุดเก่งป่านใดก็ตาม (เจโตปริยญาณ แบบ อิทธิปาฏิหาริย์ อันเรียกกันว่า “ไสตทิพย์”) หรือ จะเอามาใช้ เล่นอยู่แต่เพียงแปรรูป แปลงร่างทางกายทางวัตถุเล่นอยู่เท่านั้น เป็น “อิทธิวิธี”

เป็นอิทธิปาฏิหาริย์แบบโลกีย์ๆ โดยไม่เรียนรู้ “วฏฐาน” ไม่เรียนรู้ลักษณะของ
กิเลส-ตัณหา-อุปาทานเลย จะทำตนให้พ้น “ทุกข์” พ้นยึดถือ เป็นจิตว่าง จิต
ปล่อย ก็ทำไม่ได้ แม้จะเหาะเหิน เดินน้ำ ดำดิน แปลงกาย เก่งขนาดปานใดๆ
อันเป็นการแปรรูป เปลี่ยนนอรูป หรือ เล่นแร่แปรธาตุจากสสารสู่พลังงาน จากพลังงานสู่
สสารอยู่เท่านั้น ซึ่งรวมเรียก “อิทธิวิ” ทั้งสิ้น หรือ แม้จะรูปรูปธาตุที่เป็นกลิ่น
เป็นความร้อน เป็นแสง เป็นเสียง เป็นแม่เหล็กไฟฟ้า ได้เล็กละเอียดยิ่งกว่าปรมาณู
เท่าใดๆ ก็ตาม และที่สุด แม้จะเก่งละเอียดสุขุมขนาดรูได้สัมผัสได้ แม่ “ธาตุ” เล็ก
ที่สุด คือ “ธาตุแห่งความคิด” หรือ “ธาตุแห่งความรู้สึก” สามารถรู้จิตตกใจ
ผู้อื่นได้ตั้งกล่าวแล้วนั่นเอง ก็ตามที่ ก็ยังไม่ใช้ผู้มี “อัสวักขยญาณ” ยังไม่ใช่
พระอรหันต์ ยังเป็นเพียง “เครัจฉานวิชา” (อันเก่งเยี่ยมเหมือนกัน) อยู่เพียงเท่า-
นั้น ไม่เรียกว่า พระอรหันต์แบบ “ฉลภิญโญ” หรอก! (ก็เป็นแม่แต่ “พระอรหันต์
สุกขวิปัสสโก” ยังไม่ได้เลย) เรียกว่า มี “อิทธิวิ” ก็ได้ แต่เป็น อิทธิปาฏิ-
หาริย์ ที่พระพุทธรองค์ทรงขยะแขยง เกลียดขัง เบื่อระอา เนื่อง
ด้วยมันไม่มี “วิมุตติ” ไม่มีนิพพานในคนผู้ทำได้นั้นๆ จึงยังไม่ใช่พระ
อรหันต์ ยังไม่ใช่ “พุทธวิชา” เพราะความรู้ความสามารถแค่นี้ “ฤษีคัม-
ธารี” หรือ อาจารย์เดยรลีย์ใดๆ ก็สามารถสอนให้ ให้เป็นได้ ไม่ต้องใช้ฝีมือ
ชั้นพระอริยสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือ พระพุทธเจ้าเองสอนหรอก!

และ จะเรียกว่า “โสตกัพย์” ดังกล่าวมานั้น (แบบโลกีย์) ก็ดี

จะเรียกว่า “เจโตปริยญาณ” (แบบโลกีย์) ก็ดี ก็เรียกได้

แต่ก็ยังล้วนเป็นอิทธิปาฏิหาริย์ เป็นอาเทศนาปาฏิหาริย์ที่พระพุทธรองค์
ทรงขยะแขยง เกลียดขัง เบื่อระอา เนื่องด้วยมันไม่มี “วิมุตติ” ไม่
มีนิพพานในคนผู้ทำได้นั้นๆ จึงยังไม่ใช่พระอรหันต์ ยังไม่ใช่ “พุทธวิชา”
เพราะความรู้ความสามารถแค่นี้ “ฤษีมณิก้า” หรือ อาจารย์เกจอาจารย์เดยรลีย์
ใดๆ ก็สามารถสอนให้ ให้เป็นได้ ไม่ต้องใช้ฝีมือชั้นพระอริยสาวก หรือ ชั้น
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนหรอก! **ก็จริง** ดังที่พระพุทธรองค์ตรัสยืนยันไว้ใน
“เกวัญสูตร” ที่ฌนิกาย สลขันธวรรค ก็ลองทำความเข้าใจดีๆ

สำคัญมาก ก็คือ ขอให้เข้าใจคำว่า “วุฏฐาน” และ “อุฏฐาน” ให้ใหม่ “อุฏฐาน” ให้ได้ โดยตลอดกาลเถิด **จึงจะมี “อาสาชฌญาณ”**

ตลอดกาลนาน

ผู้จับสภาพของ “อาสาชฌญาณ” ได้ชัดเจน ลงตัวถูกต้อง แม้จะบรรลุเป็นพระอรหันต์แบบ “สุกขวิปัสสโก” คือ ผู้มีบุญญาวิมุตติ และ ปล่อยวางได้ทั้งใจ กายภายนอกอาจจะไม่มีฤทธิ์ ไม่มีเดชอันใดเลย บทของ “มโนปพิงคมาชฌมา มโนเสฏฐา มโนมยา ฯ” ก็จะดำเนินผลติดต่อส่งผล เกิดผลตามมาเป็น จลภิญโญ - จตฺปฐิสัมภิปัตโต ได้เอง และ ตรงทางด้วย หากผู้นั้นมี “อุฏฐาน” (เพ่งเพียรฝึกทำขึ้นมาก ๆ)

ด้วยเหตุนี้เอง ผู้ใดจะไปมี “อภิญา” มากมายเก่งกาจ ครบ อภิญาอีก ๕ อย่าง (อีกอย่างหนึ่งที่สำคัญมากนั้น คือ “อาสาชฌญาณ” ในที่นี้ยังไม่นับเข้าร่วมให้) แม้จะเก่งขนาดปรับสสาร แปลงพลังงาน ปรุงวัตถุดิบ ปรุงรูปได้ จนถึงขั้นเหาะข้ามโลก ข้ามพระจันทร์ เดินน้ำ ดำดิน เล่นแร่แปรธาตุ ให้พลิกพิลาศขนาดไหนๆ ในแบบเก่งอย่าง “อิทธิวี” นี้ (อภิญา อย่างที่ ๑) แต่ถ้าไม่เรียนรู้อัจฉริยะ ให้ดับกิเลสได้ สงบจิตได้ เป็นสำเร็จถาวร มี “ญาณทัสสนะ” มี “มโนมยิทธิ” จริงๆ มาก่อน มี “ฌาน” เป็นองค์ประกอบนำอยู่เสมอๆ อย่างถูกต้องลงตัว เป็นได้ทั้งๆ ที่ลืมตา โพลงๆ อยู่คนเดียวตลอดเวลา โดยมีใจว่า ถ้าจะมีได้ เป็นได้ ก็ต้องไป “ทำเอา” หรือ “นั่งหลับตา” เข้า จึงจะเป็น จะมี กล่าวคือ ต้องเป็น “อาสาชฌญาณ” อันถูกต้องเป็นอริยสัจ มีสัมมาอริยมรรค องค์ ๘ ครบถ้วน แม้ในขณะที่ปกติลืมตาอยู่จริงๆ ผู้นั้นก็จะไม่ใช่ “พระอรหันต์” ของพุทธศาสนาเลย

ผู้เป็นพระอรหันต์ ของพุทธแท้ จึงมี “อาสาชฌญาณ” เป็นสำคัญจริงๆ และ จะต้องประกอบไปด้วย “ญาณทัสสนะ” กับ “มโนมยิทธิ” ที่ถูกต้องจริงๆ โดยเฉพาะ “ฌาน”

ดังนั้น แม้จะไปมือนิภฏญา เก่งกล้าในเรื่อง “โศคทิพย์” (นิภฏญา อย่างที่ ๒) ในเรื่อง “เจโตปริยญาณ” (นิภฏญา อย่างที่ ๓) เรื่อง “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” (นิภฏญา อย่างที่ ๔) เรื่อง “จตุปปาทญาณ” (นิภฏญา อย่างที่ ๕) อันไม่เป็น “สัมมาญาณ” แต่เป็นนิภฏญา หรือ เก่งแบบ “รูปธรรม” อยู่เท่านั้น ไม่เข้าใจแจ้งใน “จิต-เจตสิก” ชัด ไม่รู้ซึ้งไปจนถึงขั้นดับอาสวะให้สิ้นได้ แม้กระทั่งรูปจิต-อรุปจิตเกลี้ยงเกลา หมด “สัพพาสวะ” (สัพพ+อาสวะ) สิ้นทรากอโสก-วิรัช (ไม่หมองใจ เพราะสิ้นยึดในรูป “ไม่ชอบ” ไม่หมองใจ เพราะสิ้นยึดในรูป “ชอบ”) ถึงขั้นสุดเป็น “เขม” (ความผ่องแผ้วสุดสบาย) ในจิตตนแท้ ก็ไม่ใช่ “สัมมาอรยมรรค” แน่ๆ

ผู้ที่เกิด “ญาณทัสสนะ” จนพาให้มี “มโนมยทธิ” เป็นวิมุติ เป็นวิภูฐานได้แท้ ก็เพราะเกิด “จตุปปาทญาณ” (จงเห็นสภาพ “หมุนรอบเชิงซ้อน” ของญาณ หรือ วิชาทั้งหลายให้ออกด้วย) กล่าวคือ มีความเห็นแจ้งใน **ความเกิด-ความดับ** เข้าใจในความหมุนไป เคลื่อนไป เวียนไปของสัตว์โลก (โดยเฉพาะตัวเรายังเวียนไปเสพยาสิ่งที่ยังหลงติด) และ สรรพสิ่งว่า มันไม่เที่ยงไม่ตายตัว ไม่แท้ ทารุณ เสื่อมถอยง่าย ทนได้ยาก ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ไม่ใช่อะไรของใครเลย ?!

ผู้เห็นแจ้งใน **ความเกิดความดับ** เข้าใจในความหมุนไปเคลื่อนไป เวียนไปของสัตว์โลก และ สรรพสิ่งได้แท้ ก็เพราะเกิด “บุพเพนิวาสานุสติ-ญาณ” เป็นเครื่องชู เครื่องช่วยอันสำคัญยิ่ง กล่าวคือ มีการพากเพียรระลึกเอาสิ่งที่ผ่านมาแล้ว มาพิจารณา มาค้นคิด หยั่งให้เห็นกาย เห็นเวทนา ในจิต ในธรรม ของรูป ทุระลึกกันๆ ของเรื่องทุระลึกกันๆ เช่น ระลึกถึงเรื่องที่เกิดจนกระทบสัมผัส ผ่านไปเมื่อวินาทีที่แล้ว เอามารู้ว่า เรากระทบสัมผัสกับอะไร ? เมื่อรู้ ก็เป็น “กายานุปัสสนา” และ ตอนนั้นเรามีจิตเป็นเช่นไร ? เมื่อรู้ ก็เป็น “จิตตานุปัสสนา” นั่นคือ “วิปัสสนา” ในฐานะ “รูป-นาม” คู่แรก ต่อจากนั้น ก็จะรู้

“จิต” เป็นสุข หรือ “จิต” เป็นทุกข์ หรือ “จิต” เฉยๆ ไม่สุขไม่ทุกข์ และผู้
 รู้ดังนี้ ใน “จิต” ของตนเองนั้นแล คือ รู้ “เวทนา” อันเรียกว่า มีสุขเวทนา—
 ทุกขเวทนา หรือ มุโหภกขาเวทนา? นี่เป็น “เวทนานุปัสสนา” ซึ่งมันจะเป็น
 ความเกาะยึดเป็นกลุ่ม เป็นจำนวนหมู่ใหญ่กองโตขนาดไหน? (“กายานุปัสสนา” ของ
 ภายใน คือ ของ “จิตในจิต” เป็นวิปัสสนาชั้นละเอียดชั้น) และ ในความสุข—
 ความทุกข์นั้นๆ นั้นเอง คือ “อารมณ์” ของจิตที่เรียกว่า “จิตสังขาร” ก็ต้องหยั่ง
 อ่านแทรกเข้าไปใน “สุข” ใน “ทุกข์” นั้นๆ ว่า มันมี “กามารมณ์” (กาม+อารมณ์)
 หรือมันเป็น “ธรรมารมณ์” (ธรรม+อารมณ์) ถ้ากิเลสที่ปรุงร่วมด้วยนั้นๆ แค่
 “สังโยชน์ ๕” เบื้องต้น ก็เรียกว่า นั้นยังคือ “กามารมณ์” ถ้ากิเลสที่ปรุงร่วม
 ด้วยนั้นๆ เป็น “สังโยชน์ ๕” เบื้องปลาย ก็เรียกว่า นั่นคือ “ธรรมารมณ์” ทั้ง
 รู้ชัดเจน ในชั้น ในเชิงแห่ง “จิต” แห่ง “กิเลส” หยาบ-กลาง-ละเอียด ชัดแจ้ง
 จริง ตราบจน “กิเลส” จางคลายจาก “จิต” ก็รู้จริง เป็นไปได้จริง แม้ที่สุด
 ถึงขั้น “วิมุตติ” ก็ทำได้ เป็นได้จริง คือ ทั้งสามารถรู้แท้ และ ทั้งทำได้แท้ๆ
 ละเอียดลึกซึ้งขงขงๆ เสมอๆ ก็นั่นแหละคือ “ธัมมานุปัสสนา” เป็นผู้เห็นธรรม
 ซึ่งเท่ากับ “เห็นตถาคต” ที่เดียว

ผู้ระลึกรู้เท่าทันอดีตที่ผ่านมาไปได้ใหม่สดเท่าใด ยิ่งนับเป็นผู้ “สติ”
 มีความระลึกรู้เท่าทันปัจจุบันได้แก่ยิ่งย้อมเท่านั้นๆ เป็น “ปรมัตถธรรม” เท่านั้นๆ

หรือ จะหยิบเอาความจำใจ ขึ้นมาระลึกรู้ย้อนกาลเวลาเข้าไปค้นเอาเรื่อง
 เก่า ที่เรายังรู้ได้มีได้อยู่ เป็นรูปเป็นหมู่เป็นกลุ่มของอดีต (บุพเพนิวาส) จะเป็น
 เรื่องเมื่อชั่วโม่งที่แล้ว เดือนที่แล้ว ปีที่แล้ว ก็ตาม หรือ ชาติที่แล้วโน้นเลย ก็ตาม
 (กายานุปัสสนา) อันยังสามารถจะจำถึงรสชาติในสุข ในทุกข์ของมัน หรือ ความ
 เฉยๆ ไม่สุขไม่ทุกข์ของมันได้อยู่ ว่า เป็นอย่างนั้นๆ (เวทนานุปัสสนา) และ
 แยก रूप แยกนามของ “อดีต” นั้นๆ ออกชัด เรื่อง หรือสิ่งที่ “ถูกรู้” เรียกว่า
 “รูป” หรือ “กาย” รสชาติของส่วนที่ปรุงซ้อนร่วมอยู่ด้วยของเรื่องนั้นๆ สิ่งนั้นๆ

เรียกว่า “นาม” หรือ “จิต” (ที่จริงในขณะระลึก “อดีต” ขึ้นมารู้ มันไม่ใช่ “นาม” หรือ “จิตจริง” แห่งเรื่องเก่าสิ่งเก่าจริงแต่ครั้งกระโน้นๆ หรือ มันเป็น “จิตใหม่” ที่ตามระลึกเอานิยายเก่าขึ้นมา รู้ใหม่ เท่านั้นซึ่งอาจจะจำแม่นก็ได้ จำเพี้ยนก็ได้ หรือ อาจจะหลงเลอะก่อรูปก่อเรื่องนิยายขึ้นเองอันไม่มีความจริงเลยก็ได้) เมื่อเข้าใจ “จิต” ได้จริง โดยรู้ได้แท้ จนจับสภาวะ “รูป” ของจิต และ “นาม” ของจิตออกแท้ๆ หรือ ยิ่งรู้ซึ้งเข้าไปอีกถึงสภาวะที่รับรู้ เป็นความรู้ของเราเองที่รับรู้ในขณะนั้นๆ มันจะมีอารมณ์รู้สึกเป็นปัจจุบันซึ้งอยู่ในขณะที่อยู่ ณ นั้น ก็รู้ได้อีกว่า เป็น “ธรรมารมณ์” อย่างไร? ก็ยังรู้ “จิต” (จิตตานุปัสสนา) รู้ธรรม (ธรรมารมณ์) เพิ่มขึ้น ถ้าแบ่งซัว—แยกคือออกอีก แบ่งต่ำ—แบ่งสูง แบ่งเชิง—แยกชั้นแห่งสัจธรรมได้มากขึ้น มากเชิงได้อีก ก็ยังเป็น “ธัมมานุปัสสนา” เป็น “ญาณ” จริงๆ อันเรียกว่า “วิปัสสนาญาณ” หรือ “ญาณทัตสนะ”

ดังนั้น เรียกว่า วิปัสสนาใน “บุพเพนิวาสานุสติ” แล้วจะเกิด “ญาณ” (“ญาณทัตสนะ” หรือเรียกว่า “วิปัสสนาญาณ”) เมื่อเกิด “ญาณ” ได้จริง ก็เป็น “บุพเพนิวาสานุสติญาณ”

การระลึกรู้และการทำได้เสมอๆ เหนือๆ เราเรียกว่า “สมาบัติ” (การเกิดได้เสมอๆ) มันจะส่งผลให้เราเข้าใจความเกิดแล้ว—ความดับไปแล้ว (อดีต) ความเกิดใหม่ของกาย ของเวทนา ของจิต ที่เป็น “ปัจจุบัน” ซึ้งๆขึ้นมา และแล้วมันก็ดับไปอีก มันจะทำให้รู้ความสุขความทุกข์ชัดซึ้ง มันจะทำให้รู้ความหมุนเวียน ความไม่เที่ยง ความไม่คงอยู่ และ จะเข้าใจความเกิดขึ้น - ตั้งอยู่ - แล้วยกดับไป ของ “กลุ่มสภาพ” (กาย) ของ “จิต” (กลุ่มสภาพที่ละเอียดประณีตซึ้ง) ของ “เวทนา” (กลุ่มสภาพประณีตยิ่งๆขึ้นไป) ของ “ธรรม” (สิ่งที่มีกันจริงๆ) ได้จริงๆว่า ไม่ใช่ของจริง ไม่ใช่ของใคร?! จึงไม่ใช่ของเราด้วย!

และ แม้ความยัง “ยึด” จริงๆ อยู่ของจิตเรานั้น มันก็เป็นของเราจริงๆ ก็เป็นจริงเป็นแท้ด้วย ความยังหลงอยู่กับ “สุข-ทุกข์” ของตัวเรา แล้วยกถือ โลกะ ก่อโทสะอยู่แท้ๆ เราก็จะรู้ชัด รู้เท่าทันมากขึ้น ก็เข้าใจจริงแท้ได้ว่า

ความยังหลงยึดอยู่จริง มันก็มีจริง ยัง“วิมุตติ” หลุดพ้นไปไม่ได้
 แต่จะไปหลงว่า พอเราเข้าใจว่า อะไรๆ มันก็ไม่ใช่ของใคร ? อะไรก็ไม่เที่ยง !
 ไม่ใช่ตัวตน ! โดยเข้าใจ ได้เพียงด้วยปัญญา แต่ไม่ทำให้เจโต หรือ
 “จิต”ของเรา มันหมดสุขสิ้นทุกข์ได้แท้ๆจริงๆ ไม่เคยหัด
 ละโลก-ละโกรธจริงๆแท้ๆ แล้ว “จิต” เราจะเป็นผู้บรรลุ เป็น
 ผู้สำเร็จ มี“วิมุตติ” จริงนั้น เป็นไปไม่ได้ ! นอกจากเรื่อง
 ใดที่เรามีพลวบัจฉัยมาก่อนแล้วเพียงพอ ก็จะเลิก จะละ จะลดได้จริงๆทันทีเข้าใจ
 นั่นก็เป็นได้จริง ถ้ายังเด็ก ยังลดไม่ได้จริง มันก็ยังไม่จริง

ผู้รู้แท้จริงๆ จะเข้าใจ “ความเกิดขึ้น” ของจิตจริงๆ จะรู้แท้ ใน
 “ความมีอยู่ ความยังทรงอยู่ ความยังยึดอยู่ ความยังติด
 อยู่จริง” ของจิตแท้ๆ ของตน และจะรู้ชัดเจนใน “ความ
 ดับไปแล้ว - ความเลิกขาด - ความหยุดได้แล้ว - ความดับ
 ไปสิ้นสนิทแล้ว” ของเรื่องที่เราไปหลงยึดไว้ในจิตแท้ๆ ของ
 ตนได้ จริงๆด้วย

จึงจะเป็นผู้ “ไตรลักษณ์ญาณ” มีแท้ เป็นแท้ในจิต - เจตสิก - รูป ของผู้
 ประพติจริงนั้นๆ

“จตุปปาทญาณ” จึงจะเกิดจริง รู้จริง ดังนี้ และ “บุพเพนิวา-
 ธานุสสติญาณ” ก็ยังเกิด ยังส่งผล ยังรู้เพิ่มขึ้นๆจริงๆ “ผล” ที่เป็น
 “อัสวักขยญาณ” ถึงจะมีได้ เป็นจริงตาม

เพราะฉะนั้น การปฏิบัติที่จะเกิด “ญาณทัสสนะ” เกิด “มโน-
 มยิทธิ” ได้แท้ ผู้ปฏิบัติจึงจะต้องเริ่มที่ “บุพเพนิวาธานุสสติญาณ” ก่อน
 (วิชา ๑) การเข้าใจรู้แจ้งในความเกิดดับของสัตว์โลก และสรรพสิ่ง โดย
 เฉพาะความเป็นสัตว์โลกของตนนั้นแหละ ก็จะบังเกิดจริง เป็น “ญาณ”

เป็น “ จตุปปาตญาณ ” (วิชา ๒) และ แน่ใจว่า ผู้นั้นจะต้องมี “ ฌาน ” ยืน
 โรงอยู่เสมอ ๆ หรือ ผู้ปฏิบัติจะไปหยิบยกเอาสิ่งที่เกิดที่ตับอื่น ๆ ของผู้อื่นนอกตัวเรา
 มาพิจารณาเทียบเคียงเพิ่มความแน่ใจแน่วจริงเข้าไปอีก ก็ได้ด้วย

เมื่อถึงความรู้อันจริง—ความแจ่มชัดแท้—ความพ้นสงสัยอย่างสนิท (ญาณทัตสนะ)
 และ ถึงความดับไปแล้วจริง—ความหยุดได้แล้วจริง—ความเลิกขาดได้แล้วจริง—ความ
 ดับไปสิ้นสนิทแล้วแท้ในจิตตน (“ มโนมยิทธิ ” ที่จริง มิใช่ทำได้แต่ “ ดับ ” เท่านั้น
 “ มโนมยิทธิ ” นั้น ทำได้ทั้ง “ เกิด ” ความเจริญ ตามภูมิผู้นั้น ๆ อีกด้วย) ผู้นั้น ก็จะมี
 “ อาสวัคชญาณ ” (วิชา ๓) จริง เพราะมาแต่การปฏิบัติการกระทำ “ บุพเพ
 นิวาसानุสติญาณ ” กับ “ จตุปปาตญาณ ” นั้นเองแท้จริง เป็นเหตุเป็นปัจจัย

ผู้ปฏิบัติถึง “ สัมมาญาณ ” (ญาณทัตสนะ) มี “ สัมมาวิมุตติ ” (มโนมยิทธิ)
 ได้จริง เพราะการประพาศด้วย “ บุพเพนิวาसानุสติญาณ ” กับ “ จตุปปาตญาณ ”
 จนเกิด “ อาสวัคชญาณ ” ดังนี้ ก็เรียกพระอรหันต์นั้น เป็นผู้ บรรลุแบบ
 “ เติวิชโช ” (เตะ = ๓ วิชโช = วิชา “ เติวิชโช ” = วิชา ทั้ง ๓)

จะไม่มี “ อภิญญา ” ใดๆ เด่นโด้งเต็ดดวง แม้แค่จะเป็น “ บุพเพนิวาसानุ
 สติญาณ ” ก็ไม่ถึงขนาดสามารถล่วงระลึกภูเอาชาติขั้นรูปกายร่างเก่า ชีวิตก่อนกว่า
 ร่างกายที่มีอยู่ในขณะนี้ ขนมารู้มาเห็นได้ เป็นตัวเป็นตนเป็นรูปเป็นร่างเลย ก็ยังนับ
 ว่า ผู้ที่ได้กระทำการปฏิบัติโดยนัยะตามอย่างอธิบายมานั้นมาก คือ ระลึกเอา “ อดีต ”
 (แม้เรื่องที่เพิ่งผ่านมาเป็นหน้าที่เป็นวินาที) มาพิจารณา มาวิตก—วิจารณ์ มาเป็น “ ธรรม
 วิจัย ” แท้ ๆ จนเกิดผลรู้แจ้งมีญาณ มีวิมุตติจริง ก็เป็นผู้บรรลุแบบ “ เติวิชโช ”
 จริง ๆ อย่างไม่สงสัยเลย และ หากแม้จะยังระลึกภูเอาชาติขั้นรูปเก่าร่างชีวิต
 ก่อนที่ไม่ใช่ร่างกายขั้นธาตุอันเป็นปัจจุบัณนั้น ขนมารู้จริงเห็นแจ้ง ส่งผลเป็น “ อาสวัค
 ชญาณ ” ได้ด้วย ก็ยังนับ “ เติวิชโช ” ผู้มี “ บุพเพนิวาसानุสติญาณ ” มากจน สูง
 ขึ้น ก็ไม่มีบัญญัติอะไร

“ จตุปปาตญาณ ” ก็โดยนัยเดียวกัน

ข้อสำคัญอย่าไปหลงเพลิน เพื่อพอกอยู่กับการระลึกได้แต่แค่ “รูปธรรม” เป็นเพียงรูปร่าง รู้นั้น รูปร่างบุคคลสัตว์ของเราของเขายู่เท่านั้น แม้จะมากเรา มากเขาสักเท่าใด มันก็ไม่ส่ง “ผล” เป็นอาสวักขยญาณได้ ถ้าไม่เข้าใจทะลุไปถึง “กาย” ถึง “จิต” ของสัตว์ของบุคคลนั้นๆ และ ทะลุทะลวงไปถึง “เวทนา” แจ่มแจ้งตลอดไปถึง “ธรรมในธรรม” ของตัวของตนของบุคคล-สัตว์ที่เป็นเรา เป็นเขา จนเกิดเป็นสัมมาญาณ สัมมาวิมุตติในคนได้จริง

จะเห็นได้ว่า “วิชยา ๙ ประการ” ตั้งแต่ “ฉาน” ไต่เรียงมา เรื่อย ทั้ง “ญาณทัสสนะ” ทั้ง “มโนมยิทธิ” และ “อิทธิวิธี-โสทธิพิทย - เจโตปริยญาณ - บุพเพนิวาสานุสติญาณ - จตุปปาตญาณ” จนถึง “อาสวักขยญาณ” นั้น มันมีความสัมพันธ์ เป็น “สมังคีธรรม” มีความเกี่ยวเนื่องร้อยเรียงทำงานร่วมกันเป็นเหตุเป็นผล เป็นเหตุเป็นปัจจัย ซึ่งกันและกัน ทั้งโดยตรง ทั้งโดยอ้อม ทั้งที่เห็นชัด ทั้งที่แฝงซ่อน เป็นเชิงชั้นให้เห็นความซ้อน ความลึกซึ้ง มากกว่าที่อธิบายนี้อีกนักกว่านัก

ผู้มี “จตุปฏิสัมภิทาญาณ” เก่งกล้า แกร่งกล้า มากเท่าใด ก็จะมี รุ้ง ละเอียดจริง ได้มากเท่านั้นๆ

และผู้จะมี “จตุปฏิสัมภิทาญาณ” ได้เก่งกล้า แกร่งกล้า ได้เท่าใด ก็เพราะเรียนรู้ถูกทาง พร้อมด้วยมีความพากเพียรพยายาม เป็น “สัมมาวายาโม” ยิ่งๆ ขึ้นไป นั่นเอง

สรุปความ “อาสวักขยญาณ” นั้น ก็คือ การลด หน่าย คลาย วาง จนสิ้นเกลี้ยงบริบูรณ์ ไม่มีเหลือเศษ รู้ชัด มีญาณทัสสนะแท้ ถึงได้แม้กระทั่ง “อัตตานุ” (อัตต+อนุ=อัตตาคาที่แม่เล็ก แม้เป็นรูปละเอียดตลอด) และ กระทบจนหลุด จนพ้นสภาพที่หลง “อัตตา” ซึ่งมเป็นชนเชิงหยาบ กลาง ละเอียด ชับซ้อน

ช่อนเชิงต่างๆ กลับไปย้อนมา แผลมเข้า ลึกขึ้น ประณีตยิ่งขึ้นไป กระจูเท่าที่มัน
 จริงๆ เห็นแจ่มเห็นจริง เข้าใจทะลุใน “อัตตา” แม่เล็กแม่เป็นธาตุ
 ละเอียดลออ จนพันสงสัยจริงๆ กำหนด “อรหัตต” (อรห+อัตต) อันเป็นที่
 สุด (อันท) ทุกสิ่งโยชน์ได้ และ ทำได้สำเร็จตามสภาพที่กำหนดนั้นๆ แม่ที่สุด
 แห่งที่สุด ทั้ง ๑๐ สิ่งโยชน์ จึงเรียกว่า พัน “อิตตานุทฎฐิ” ถึงที่สุด
 แท้ เป็น “อรหัตต์” (อรห+อันท)

- บทที่ ๒๙ -

ทำไมจึงแบ่งแยกพระอรหันต์เป็น “ สุกขวิปัสสโก ” บ้าง เป็น “ เติวิโช ” บ้าง เป็น “ จพิกญโญ ” บ้าง เป็น “ จตฺตปฏิสัมภิตปฺปัตโต ” บ้าง

ก็เนื่องมาแต่การดำเนิน “ กัมมฐาน ” ที่ยังไม่ตรงกันเสียทีเดียว กับการมีความรู้ มีความสามารถมากน้อยต่างกัน มีความแก่เด่นแตกเงื่อนແก่ແก่กว่ากัน พิเศษไปบ้าง

พระโยคาวจรรูปใด “ วิปัสสนา ” ตลอดเวลาเสมอๆ ทุกขณะ ฝึกเพียรด้วย “ สติปัฏฐาน ” ยืน เดิน นั่ง นอน มีภาระงานใดๆ อยู่ ก็พิจารณาตลอดเสมอ โดยอาศัยผัสสะปัจจุบันเป็น “ มัคคปฏิปทา ” ไปตลอด สร้างอินทรีย์ - พละไปในตัว ก่อให้เกิด “ ญาณทัสสนะ ” และ สร้าง “ มโนมยิทธิ ” เข้าสู่ “ อาสวักขยญาณ ” จนครบรอบถ้วน สังสม “ อรหัตตผล ” กระทั่งสุดยอด “ อนัน ” เป็น “ อรหันต์ ”

ผู้นั้นก็สบาย เป็นผู้ทำตน “ ล้าง - ขำระ หรือ ทำความสะอาด ” (อุกฺข) ด้วย “ วิปัสสนา ” แท้ๆ ด้วย “ สติปัฏฐาน ” อย่างดี อันเป็น “ ทางเอก ” ถูกต้องแท้จริง ซึ่งเหมาะสมกับคนทุกคน เพราะดีที่สุด (ส)

คำว่า “ สุกฺข ” นั้น หมายความว่า “ ทำความสะอาดอย่างดี ” หรือ “ การชำระด้วยวิธีดี ” มาจากคำสองคำคือ ส + อุกฺข (ส = ดี อุกฺข = ล้าง, ขำระ, สะอาด) หรือ หมายความว่า “ ประกอบพร้อมด้วยการล้าง, มีความสะอาดพร้อมพร้อม ” ก็ได้ มาจากคำ สองคำ เช่นกัน คือ ส + อุกฺข (ส = ประกอบพร้อม, มีพร้อมพร้อม)

ส่วน “ วิปัสสโก ” นั้น หมายถึง ผู้ “ วิปัสสนา ” เป็นอาวุช หรือ ผู้ทำตนให้ถึงธรรมด้วย “ วิปัสสนา ” ของพระพุทธเจ้าแท้ๆ หรือ ผู้บรรลุธรรมด้วย

ความรู้อยู่ที่ (มิใช่ว่า “วิมุติ” ก็ไม่รู้ ถึงธรรมก็ไม่ทราบ “เหตุ” อย่างนั้น ไม่ใช่ “วิปัสสนาบุคคล”)

และ ในพุทธศาสนานี้ ทุกคนจะต้องมี “วิปัสสนา” เป็นอาวุธ หรือ ปฏิบัติ “วิปัสสนา” ทั้งสิ้น

ดังนั้น พระอรหันต์ทุกรูปจึงต้องเป็น “สุกขวิปัสสโก” หมด **ทุกคน** ไม่ละเว้น คือ เป็นผู้ทำความสะอาดอย่างดีที่สุด หรือ เป็นผู้ชำระด้วยวิธี ที่ดีสุดตามทฤษฎี หรือ ตามแนวทางตรงของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

นี่จึงเป็น “มรรควิธี” ทางเอก เป็นทางหนึ่งทางเดียวจริงๆ ที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยืนยันด้วยคำตรัสที่ว่า เป็น “เอกายน - มัคโค” การบรรลุธรรมของพุทธมามกะทุกรูปทุกนาม จึงบรรลุ ด้วยทางอื่นไม่มี (กล่าวดังนี้ จะมีผู้แย้งเถียงไม่น้อยเลย โดยเฉพาะผู้เรียนรู มามาก ๆ แต่ไม่มี “อุกโตภาควิมุติ” แท้ ไม่มี “ผล” บรรลุจริง)

แต่ที่เน้นแยกเรียก ผู้บรรลุส่วนหนึ่งว่า “สุกขวิปัสสโกบุคคล (สุกข - วิปัสสโก) อีกส่วนว่า “เตวิชชบุคคล” (เตวิชชโย) นั้น ก็หมาย เอา “กัมมวิธี” ดังกล่าวแล้ว

กล่าวคือ ผู้สัทธินทรีย์ สัทธาพละแก่กล้าแล้ว และมีบุญอินทรีย์ บัญญา พละ เป็นสัมมาทิฐิ เป็นสัมมาสมาธิ อันเพียงพอแล้วด้วย ก็ไม่ต้องปฏิบัติอะไร มากนัก เพราะเป็นผู้รู้จัก “ผัสสะ” ได้ดี เข้าใจใน “สังขารธรรม” ได้มากแล้ว และ แท้ ๆ ก็คือ ผู้เป็นพระโยคาวจรจนจิตตกเข้ากระแสนาคามี รู้สงบ และ อยู่สงบได้แล้ว “โลก” ทั้งหลายอันมี โลกอบาย โลกกาม โลกธรรม ไม่กวนใจ ไม่ก่อกวนขุ่น ตอง “ติดดิน” เพราะมัน นับว่า เป็นผู้ปลงบัจจัยสูงแล้ว จิตไม่ฟุ้งซ่าน รู้ หยุดรู้ อยู่ ก็ให้ “ระลึกเอาอดีตทั้งหลาย” มาพิจารณา จน เกิด “ญาณ” เกิดบุญอินทรีย์ บัญญาพละ แล้วเกิด “การปลดปล่อย” เพิ่ม ขึ้น ๆ ไปเรื่อย ๆ ก็สามารถจะบรรลุธรรมได้ เพราะสัทธินทรีย์ สัทธาพละมีมาก แล้วจริงๆ

ผู้บรรลุได้ด้วยการใช้ “บุพเพนิวาสานุสสติ” จนเกิด “ญาณ” เกิด “จตุปปาตญาณ” เห็นแจ้งใน “วิมุติ” หรือ “จติ” และ “อุปัตติ” อย่างชัด รู้จริง มีจริงในตนจนละเอียดลออถึงระดับ “อาสวะ” เป็น “อัสวักขยญาณ” จนครบถ้วน เป็นพระอรหันต์ ได้เขียนขึ้น จึงแยกเรียกเสียว่า “**เทวียชบุคคล**” หรือ **พระอรหันต์แบบ “เทวียชโย”** เหตุที่ต้องเรียกเช่นนั้น ก็เพราะมี “กรรมวิช” ชื่นเนนรายละเอียดแห่งบทปฏิบัติต่างกันอยู่ในนัยยะ กล่าวคือ “**เทวียชโย**” นั้น ใช้ **ปัจจุบันธรรมก่อผัสสะ** จับสังขารธรรม มีความเป็นอยู่ รูรูรูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัสนอก-สัมผัสใน ประพฤติธรรมตามชีวิตเป็นอยู่ปกติธรรมดา แห่งมนุษย์ผู้สร้างสรรอยู่กับสังคมมนุษย์ปกติธรรมดาทุกอิริยาบถนั้น “**น้อย**” ไป แต่ไปมีอิริยาบถปลีกตนอยู่ พิจารณาตรวจจิตละเอียดด้วยการทบทวน การระลึกย้อนของเก่าเสีย เป็นส่วน “**มาก**” กว่า การรับผัสสะ จับสังขารธรรมโดยอาศัยปัจจุบันนั้นๆ เท่านั้นเอง ถ้าผู้มีอินทรีย์ผละสูง **จริงๆ** แท้ๆ ก็บรรลุได้เร็วจริงๆ ถ้าผู้มีอินทรีย์ผละต่ำ ก็จะไม่ **มีทางบรรลุ** ได้ง่าย ๆ เลย จะต้องปฏิบัติไปนานปี-ชาติ อีกหลาย ๆ ชาติ

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม “**สติบัญญัติฐาน**” หรือ “**การปฏิบัติธรรม**” อันเป็น “**ทางเอก**” ทางยิ่งใหญ่ ทางตรงของพุทธศาสนานั้น ก็คือ ให้เกิดบทปฏิบัติทุกอิริยาบถ มี “**วิปัสสนา**” ทุกขณะทุกเวลา นั้นแหละ ดีที่สุด ยืน-เดิน-นั่ง-นอน-มีภาระงานใดๆ อยู่ ก็เพียรรู้เท่าทัน “**ผัสสะ**” จาก หู-ตา-จมูก-ลิ้น-กาย-ใจ ของตน ทุกขณะโดยความเป็น “**ฉาน**” พิจารณาแล้ว (ซึ่งก็จะเกิด “**ญาณทัสสนะ**”) ปรับเปลี่ยนจิตตน ให้เป็น “**มโนมยทริ**” ให้มี “**อิทธีวิ**” จนได้ขนาด “**ใช้อ่านาจากทางกาย** ไปตลอดพรหมโลก ก็ได้” นั้นแล ให้ถึงภูฐาน ให้ได้ทุกชั้นทุกตอนมากที่สุดเถิด มีผัสสะอยู่เมื่อใด ก็จะทำให้ผู้นั้นเจริญ “**โสตทิพย์**” อยู่เสมอๆ ทุกเมื่อ เป็น อภิญญาจริง ผู้มี อภิญญาแท้ๆ ในข้อ “**เจโตปริยญาณ**” จริง ก็ย่อมจะรู้จัก “**เจโต**” อันเป็น “**ปรีย**” จริง ก็จะต้องจัดการกับ “**เจโต**” ของตน ให้สู่สภาพ “**อนุดต-สมาหิต-วิมุติ**” อย่างดีสุดแท้ตัวเองแล และ แม้จะอยู่คนเดียว ตะ-หู-จมูก-ลิ้น-กาย

ไม่มีผัสสะอะไร พอจะเป็นทุกข์เป็นร้อน ก็ “ระลึกอดีต” (บุพเพนิวาสานุสติ) เรียนรู้ “ความเกิด-ความดับ” (จตุปปาท) ให้ซบซามเห็นจริงใน “ปฏิจาสมุปบาท” จน ละ คลาย หน่าย ชัดถึง “อนัตตธรรม” กันได้ ประโยชน์สูงสุดที่สุดไม่มีใดเทียบ ถ้าทำได้ครบทุกแบบ ทุกชนิด ทุกอริยาบถ ทุกขณะจิต และ “วิปัสสนา” หรือ “สติปัฏฐาน” นั้น ต้องมีให้เป็นทุกเวลา รู้ทุกผัสสะ จึงจะเจริญได้แท้จริงเร็ว (ชิปปาภิญญา)

ต้องเข้าใจ “ฐาน” ของบุคคลให้ดี โดยเฉพาะ “ตัวเราเอง” ว่า เรามีอินทรีย์พละอยู่ในขั้นใด ระดับไหน ? และอยู่ในแง่ไหนมาก ? ต้องปรับเปลี่ยนไปทำในแง่ไหนอีก ?

พระพุทธเจ้าทรงสอนพระสาวกองค์ใด ที่มี “ฐาน” ถึงขั้น “อนาคามี” ดังกล่าวนี้ พระองค์ก็ทรงขบอกให้ว่า โนนแน่ะ ! โคนไม้ โนนแน่ะ ! ลอมฟาง โนนแน่ะ ! สุกัญญาคร โนนแน่ะ ! ที่สังัด จงไปเกิด ! ไปนั่งยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนาทบทวนย้อนระลึกถึง “อดีต” ที่ผ่านมา ให้รู้แจ้งในสังขารกาย-สังขารจิตต่างๆ และ จงพิจารณาให้เข้าใจแจ้ง ทั้งแจ้งใจแนในการทำได้ของตนด้วย สำหรับเรื่อง “ความเกิด-ความดับ” จะได้มันใจบักใจ จะได้เข้าใจยิ่งขึ้น จน “ญาณ” เกิดขึ้นเต็มรอบ “เจโต” ก็จะมีวิมุติสยลงเป็นที่สุดได้ (จะหลับตา “ระลึก” หรือ สิมตา “ระลึก” ก็ได้)

อย่าหลงเข้าใจผิดว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนคนให้ไปนั่งโคนไม้ นั่งในที่สังัด เข้าบาทันที่กันทุกคนเป็นอันขาด ถ้าผู้ใดพละอินทรีย์ยังไม่เข้าร่องเข้ารอย ยังไม่มี “ฐาน” ยังไม่มีขั้นโดยจริง ต่อให้ไปนั่งหลับตา หัด “ระลึกชาติ” ให้เก่งเยี่ยมปานใด ก็จะได้แค่ “เตร็จฉานวิชา” เท่านั้นจริงๆ แล้วก็พาหลงผิดเอา “เตร็จฉานวิชา” นั้นๆว่า เป็นมรรคผล นึกว่า ตนบรรลุ “พุทธธรรม” (เพราะเพียงได้แค่ “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” หรือ ได้แค่ “จตุปปาทญาณ” ชนิดยังไม่ถูกต้อง ไม่บริบูรณ์พร้อมอะไร) เช่นนี้ ก็มีกันมากมายจริงๆ ในผู้ปฏิบัติธรรม หรือ ผู้บวชเข้ามาในศาสนาพุทธ

แม้แต่ “อาณาปาลสติ” ที่หมายเอาการนั่งหลับตาเพ่งลมหายใจเป็น
 กสิณ ก็เป็นมรรควิธีที่เหมาะสมกับพระโยคาวจรที่จิตสูง ขันตกเข้ากระแสนาคามิ
 โดยนัยะเดียวกันนั่นเอง ถ้าเข้าใจว่า “อาณาปาลสติ” คือ การนั่งเพ่งลมหายใจ
 เข้าออก แล้วก็เรียนรู้ “รูป-นาม” จากการไม่เอาผัสสะหยาบ โดยเริ่มเอาผัสสะ
 ละเอียด ขึ้นจับ “ลมหายใจ” เป็นรูปกันเลย หรือ ยังจะใช้ “การระลึกอดีต”
 พิจารณา “ความเกิดความดับของสรรพสิ่ง” เพื่อเกิดญาณเกิดวิมุตติ (คือ ไม่จำเป็นต้อง
 ต้องขยายขอบเขตการผัสสะออกให้กว้างขวาง ดังที่ได้อธิบายมาแล้วตั้งแต่ ภาค 1 ตอน
 ต้นมาเรื่อย) ก็ยังเป็น “วิปัสสนาธุระ” ของผู้มีภูมิจิตขึ้น “พระอนาคามิ” จริงๆ

การเพ่ง “ลมหายใจ” หรือ ใช้ “ลมหายใจ” เป็นกสิณนั้น ผู้จะประพฤติ
 “วิปัสสนา” ในขั้นนี้ จะต้องเข้าใจว่า “ตนเล่นกับธาตุลม” และเป็น “ธาตุลม”
 ขึ้นสะอาด ขึ้นสูงด้วย เป็นบทปฏิบัติของผู้มี “ภูมิจิต” ขึ้นละเอียดสุขุม คือ เรียนรู้
 จิตในจิต-เวทนาในเวทนา และ แน่ใจว่า “ธรรมารมณ” ซึ่งเป็นการรู้อารมณ
 แห่งกุศลธรรม-อกุศลธรรม ที่ละเอียดซับซ้อนลึกซึ้งมีรสบางเบาได้แล้วจริงๆ จึงจะมี
 ผลตรง เพราะขนาดรูปขันธ์ หรือ “รูปธรรม” ของ “กาย” อันเป็นตัวตนขณะนั้น นั้น
 ก็ขยับเอา “ลมหายใจ” เป็นสักกายกันแล้วนี่! ก็ต้องแสดงว่า เข้าใจ “สักกาย” ได้ดี
 ในส่วนหยาบเป็น “รูปธรรม” หยาบๆ ต่ำๆ มาแล้ว และ ตัด ละ มาได้พ้นสักกายขั้นต้นๆ
 ต้นๆ กันมาได้แล้ว ตัวอย่างเช่น ธาตุลมที่เป็น “รูปธรรม” หยาบๆ เป็นต้นว่า “ไอ
 ระเหย” หรือ “ควันละเอียด” ดังนี้ อันเป็น “กลิ่น” เป็นธาตุลมที่ยังมีฤทธิ์ มีรูปธาตุ
 หยาบๆ ต่ำๆ ทำปฏิกริยาได้แรงๆ ซึ่งเรียกว่า “อบายมุข” ก็ละ ก็เลิก ได้แล้ว

ซึ่งต้องหมายถึงขั้นหลุดพ้นในธาตุดินหยาบๆ ธาตุน้ำหยาบๆ ธาตุไฟ
 หยาบๆ และ ขณะที่เรากำลังกล่าวถึงธาตุลมหยาบๆ ก็ต้องหลุดพ้นมาได้แล้ว
 แม้แต่ กลิ่นบุหรื ควันบุหรื (อันยังเป็นรูป-รส-กลิ่นที่ยังหยาบๆ นับเป็นสิ่งเสพยึดติดชั้น
 กามคุณ ระดับ “อบายมุข” อยู่เลย) ก็ต้องพ้น “สักกาย” เพียงแค่นี้มาได้แล้ว จริงๆ
 ด้วย

จึงมาถึงขั้นกลาง ก็กลิ่นหอม กลิ่นเหม็น ลมเย็น ลมร้อนอะไรต่างๆ
 ดังน เป็นตน ก็รู้ในผัสสะขั้นนี้ รู้ในเวทนาที่เกิดทุกข์เกิดสุข เนื่องจากผัสสะที่มีรูป

ขนาดกลั่น ขนาดลม ดังกล่าวนี้ ก็ละ ก็เล็ก หมดสุขหมดทุกข์ หมดยึดถือ หรือ
รูเท่าทัน “รูปธรรม” ขนนั้นมาได้แล้วจริง

จนที่สุดขนลมละเอียดขึ้น “ลมหายใจ” เป็น “รูป” แล้วจะเรียนรู “นาม”
ที่สังขารอยู่กับลมหายใจนั้น และ ธาตุที่ละเอียดสุขุมยิ่งกว่านั้นต่อๆ ไปอีก

แต่ถ้าผู้ใดยังไม่รู้ “รูปหยาบ” ยังไม่เข้าใจ “สั๊กกายหยาบๆ” ไม่รู้
“นาม” รูจิตของตนที่ติด ที่หลง ที่ยังมีกิเลสตัณหาอยู่กับรูปหยาบ-สั๊กกายหยาบๆ
หรือ “หมู่กลุ่มของรูปหยาบ” (ภายนอกกาย และ ภายในกาย ชั้น “สั๊กกาย” คือ หมู่
กลุ่มของสิ่ง ของเรื่องที่ยังใหญ่ ยังหยาบ รังง่าย) ก็ยังไม่รู้ “รูป” ไม่รู้แม่ “จิต”
(นาม) ของตนว่า ยังเร่าร้อน เสพยสังหยาบสิ่งต่ำอยู่ แค่ “การพนัน” เป็นต้น
แค่ “รูป” (หยาบ) “ของเสพยติด” ที่รู้ได้ชัดๆ แจ่มๆ ง่ายๆ แค่ “รูป” (หยาบ)
“ผู้หญิง-ผู้ชาย” (เมถุนธรรม) ที่รู้กันได้ชัดๆ แจ่มๆ ง่ายๆ แค่ “รูป” (หยาบ)
“มหรสพ-การละเล่น” แค่ “รูป” (หยาบ) “ขเกยจขคร้าน-ไม่ทำงานทำการ”
แค่ “รูป” (หยาบ) อันเรียกว่า “หัวหนานรก” หรือ “นรกหยาบๆ ขนต่ำสุด” (อบายมุข)
ซึ่งแค่นี้ ปุถุชนผู้จะเลื่อนขนของตนขนเบนพระโศดาบัน ก็จะต้อง “รู” รูป-ล่าง “นาม”
ของตนมาเป็นขนตน ขนตน พนฐานแท้

และหรือ แค่ “รูป” (หยาบ) ชั้น “คนเมาลาก” อยู่ ก็ยังไม่รู้ “รูป” ของ
ลากที่ตนหลงมัน “คนเมายศ” อยู่ ก็ยังไม่รู้ “รูป” ของยศที่ตนหลง “ตนยัง
เมากามคุณ ๕” อยู่ ก็ยังไม่รู้จัก “รูป” ของกามคุณ ๕ ทงหลาย “ตนยังเมาสรร-
เสริญ” อย่างโลกอยู่ ก็ยังไม่รู้จัก “รูป” ของสรรเสริญหยาบๆ สรรเสริญโลกๆ ที่ตน
หลง ก็ยังร่วม “สังขาร” มีหน้าซายังร่วม “สังวาส” กับ “รูปธรรม” เหล่านั้นอยู่
อย่างคัมค้ำแสนสุขคลุกคลี (สังสัคคะ) ด้วยซ้ำ ซึ่งที่กล่าวมานั้น ยังล้วนเป็น “รูป
หยาบ” (ของระดับพระสกทาคามี) ก็ยังไม่รู้ใน “รูป” ยังไม่เข้าใจในความเป็น
“สั๊กกาย” ของมัน ตามฐานะของตน ยังขนสวรรค์ ลงนรกอยู่กับ “รูปธรรม”
เหล่านั้นอยู่ ก็บ้วยการจะไปนั่งหลับตาเล่นกับ “รูป” สะอาด “รูป” ละเอียดขนลม
หายใจธรรมดๆ และ เล่นกับจิตขนม “ธรรมารมณ” สุขุม มีรสชาติสุขเวทนา ทุกข-
เวทนาทุกขประณีต ขน อากาศธาตุ-วิญญาณธาตุ ออกปานนั้น จะยกจิตอันยังหยาบ

ขั้นสู่วิปัสสนาอันละเอียด ผิดขั้น ผิดฐาน ผิดฝา ผิดตัวกันได้อย่างไร ? เพราะแค่
 “ทุกข์” (อริยสัจ) อย่างหยาบ ๆ กร้าน ๆ ซึ่งเกิดจาก “ปัจจัย” ต่ำ ๆ หยาบ ๆ แท้ ๆ
 ที่กระทบอยู่เสมอสัมผัสอยู่ โทนโตะออกปานนั้น ก็ยัง “รู้ทุกข์” ไม่ได้ว่า เพราะเหตุอะไร?
 เพราะปัจจัยอะไร ? ที่ตนยึดผัสสะนั้น ๆ อยู่ ตนมัตถ์หาอยู่ **“ปฏิจจนมุป-**
บาท” แค่นี้ ๆ หรือ **“อิทัปปัจจยตา”** แค่นี้ ๆ ก็ยังสืบสาว
 รวเรื่องเอา **“รูป”** เอา **“นาม”** ยังไม่ได้ แล้วจะไปรู้ “ทุกข์”
 รู้เวทนา เห็นทุกข์ เห็นเวทนา ซึ่งเกิดจาก “ปัจจัย” ที่ละเอียดบางเบา เพราะ
 เป็นเพียงทวารจิต กับ ลมหายใจ และหรือไม่กี่ภาพนิมิตบ้าง (อันก็คือ จิตวิมุตต))
 จินตนาการบ้าง (อันก็คือ จิตวิมุตต) อันเป็นเรื่องที่สุขุมละเอียดจริง ๆ แต่จะไป
 ปลุกปล้ำ ฝืนเรียน หรือ ข่มขืนรีดขำเราเพื่อให้รู้ “ทุกข์” รู้ “สมุทัย”
 กัน แล้วจะทำ “นิโรธ” ให้แจ้งให้ได้ในขั้น “นาม-รูป” อันเป็น
 “สุขุมรูป” ออกปานนั้น (คือ ชั้น “ลมหายใจ” เป็น “รูป” ชั้นหยาบ แล้วก็
 “รูปจิต” และ “อรุปรจิต” เป็นขั้นสูงชั้น ๆ) ก็อย่าไปหวังหวานกันนักเลย อย่า
 เป็น “ดอกฟ้ากับหมาวัด” ผู้ไม่รู้ “ฐาน” ไม่รู้สารรูปตามความเป็นจริง จนปานนั้นกัน
 อยู่เลย (อุททาหรณ์นี้ เป็น “สมมุติสัจจะ” แต่ผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องรู้แน่เทียบเคียงให้
 ได้ว่า “ปรมาตตสัจจะ” นั้น ก็มี “สารรูป” ของมันจริง ๆ) เหมือนอย่างกับผู้
 ฐานจิตเท่ากับตะกร้าตุ๋นต่าง ๆ อยู่ ซึ่งจะรองรับจับงานได้แค่สิ่งของหยาบ ๆ ขนาดธาตุ
 ดิน แล้วจะให้มารับจับงานกับสิ่งของละเอียดชั้น ขนาดธาตุน้ำ มันก็ยอมไม่ได้
 ยิ่งละเอียดจัดไปถึงขั้นให้ไปรับจับงานกับสิ่งของละเอียดยิ่งขึ้น ขนาดธาตุลม มันก็ยังไม่
 ไม่มีทางจับติดอะไรเลย ฉันทใด ก็ฉันทนั้นแล

แต่ก็เป็นประโยชน์ได้อยู่บ้าง แม้จะให้ “ผู้ยังไม่ประสปีระสา” นี้ประพลติ
 “อาณาปาณสติ” แบบ “วาโยกสิณ” อันยังไม่ถูกขั้นถูกฐานะ ก็ตาม ถ้าสอนกัน
 ให้ถูกจุดถูกเป้าหมายไม่หลงเลอะเป็น “เตรจนาจานวิชชา” หรือ ไม่หลงไหลติดยึด
 “มิจฉาผล” จนเกินขอบเขตเลยเถิดมากไป ก็จะได้ “ความหยุด” ได้สภาพจิตอัน
 รับการฝึกหัดอยู่ในอำนาจควบคุมมากจนจริง **ความมันไม่ใช่ประโยชน์**

อันเรียกว่า "วิปัสสนา" (สำหรับผู้ยังไม่ประสปีระสา หรือ ภูมิฐานยังไม่รู้
รูปรู้นามขั้น "สุขุมรูป") **มันเป็นเพียงประโยชน์ขั้น "สมณะ"** คือ
เป็นการจูงใจ หรือ ใช้อุบายให้ผู้ประพฤติได้ฝึก "สงบจิต" ลงให้ได้ ถ้าไม่หลง
และไปกับ "เดรัจฉานวิชา" ซึ่งจะได้เหมือนกัน หากแม่นฝึกจนได้จนถึง

ดังนั้น สำหรับผู้ยังไม่รู้โอหน้ออะไร ? จีบไปนั่งหลับตาเข้า ให้เพ่ง
ลมหายใจ ให้จิตผูกอยู่กับลมหายใจ ให้เพ่งสะดือ หรือ เหนือสะดือเท่านั้นวนเท่านั้น
เพ่งท้องพองท้องยุบ เพ่งพุทโธ เพ่งลูกแก้ว เพ่งพระพุทธรูป หรือ เพ่งธาตุดิน ธาตุ
น้ำ ธาตุไฟ ไปจนถึงธาตุลม ฯลฯ ออกปานไหน ก็ตาม จิตก็จะได้ถูกฝึกให้รู้พัก รู้
จดจ่อ รู้จักกับการมีที่เกาะ จะได้สัมผัสกับสภาวะจิตที่มันรวมกันอยู่ มันไม่
กระจัดกระจายซัดส่ายพุ่งปรุงมากเรื่องที่เราเรียกว่า "เอกัคคตารมณ์" นั้นบ้าง ก็ไม่เลว
เลย ถ้าวัด "ฐาน" แล้ว "กระทำ" ให้ถูกต้องอย่างเข้าใจ (ทิฏฐุกรรม) ข้อ
สำคัญผู้สอน ผู้อาจารย์ต้องรู้ "ฐาน" ของผู้ที่กำลังฝึก กับ ต้องไม่ให้ "ใช้จิต" ผิด
หรือ เล่นกับจิตออกนอกกลุ่มนอกทาง ต้องเข้าใจให้ถูกเข้า ต้องทำให้ถูกกับ "ฐาน"
และ จะต้อง "เพิ่มฐาน" รู้ขั้นตอนแห่งการเพิ่มบทปฏิบัติในโอกาสต่อไป เพราะ
"เอกายน มัคโค" อันเป็นทางเอกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั้น มิใช่มี
แต่บทปฏิบัติที่นั่งหลับตาเพ่งลมหายใจเท่านั้น

แม้ในคำตรัส ก็มีได้บอกว่า "อาณาปาณสติ" เป็น "เอกายน มัคโค"
เพียงแต่ทรงยืนยันว่า เป็นของดีมีประโยชน์มาก (มหานิสังสา) มีผลมาก (มหัพผลา)
อยู่บ้างเหมือนกัน ข้อสำคัญต้องรู้ "กรรมฐาน" จริงๆ

ผู้จะปฏิบัติ "อาณาปาณสติ" อันเป็นบทปฏิบัติขั้นแก่ ขนาดหยิบเอา
"ลมหายใจ" มาเป็น "รูป" ซึ่งมันละเอียดขนาดต่อจาก "ฐาน" นี้ ก็ถึง "อากาสา-
นัญจายตนะ" จริงๆ คือ เอา "ธาตุความว่าง" (ปริเฉทรูป) เป็น "รูป" และ
จะอ่าน "อารมณจิต" หรือ จะจับ "นามธรรม" ในขั้นละเอียดที่สุดกันถึงขั้น แม้แต่
"รูป" ยังสุขุมเล็กละเอียดประณีตขั้น "อากาสา" (ซึ่งละเอียดกว่า "ลมหายใจ" หรือ
"วาโยธาตุ") ขั้น "ปริเฉทรูป" ออกปานนั้นแล้ว ขั้น "จิตในจิต" หรือ ขั้น "นาม"

จะละเอียดลึกซึ้งเชิงซ้อนกันออกไปไหน ? ก็ลองคิดดู และ การปฏิบัติขั้นนี้ระดับ
 นนมนั้นจะเดินทางเข้าสู่บทของ "สันตวิหาร" ต่อไปจริงๆ ("สันตวิหาร" คือ ฐานที่
 อยู่ ที่เป็น ชั้นปลายของพระอริยะ อันเรียกว่า อรูปจิต-อรูปฌาน กันจริงๆ)

ผู้ปฏิบัติจะเกิด "ญาณ" ได้ ก็จะต้องมีจิต "วิตก-วิจารณ์" เป็นแล้วจริงๆ
 ขำของตามขั้นตามระดับขึ้นไปเรื่อยๆ แท้ๆ มิใช่ว่า สภาวะ "วิตก" คืออย่างไร ?
 "วิจารณ์" คือไหน ? ก็ยังไม่รู้ ยังไม่ได้สัมผัสจริง ยังนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการ
 ปฏิบัติเพื่อเกิด "ญาณ" เกิด "วิมุตติ" ไม่ได้ ! (แม้แต่ผู้ปฏิบัติธรรมนั้นๆ จะไม่ทราบ
 ชื่อว่า การกระทำอย่างนี้ อาการอย่างนี้ในตน เรียกว่า "วิตก" อย่างนี้ๆ เรียก
 ว่า "วิจารณ์" ก็ไม่เป็นไร ขอให้ "อาการอย่างนั้นๆ" ที่มันเป็นสภาพของ "วิตก-วิจารณ์"
 แท้ๆ จริงๆ ในตนเกิด ลักษณะเกิดก่อนเช่นนี้เรียกว่า "ธรรมฐิติ" ซึ่งมันเป็นธรรมคา
 ที่จะต้องเกิดก่อน "ญาณ" วิมุตติ ญาณ "นิพพาน") เพราะฉะนั้น จะไปข้าม ไปฝืน
 นั่งหลับตาปิดหูกันเล่น กับลมหายใจออกหายใจเข้า ที่เหมาเอาว่า เป็นกรรมวิธีของ
 "อาณาปาณสติ" กันนั้น โดยเคร่ง ทำให้จัดให้มากอย่างไร ? อย่างไร ? ก็
 เกิด "ญาณ" เกิด "วิมุตติ" ได้ยากสุดแสนยาก แต่ก็จะมีพลบับจ้าย มีความคล่อง
 แคล้วความเคย มีวสีในแง่ที่ได้ฝึกเพียรอยู่บ้างจริง ตามนัยะของสมณะดังกล่าวมาแล้ว

เรื่องของ "อาณาปาณสติ" ที่จะอธิบายให้เข้าใจอย่างชัดเจนโดยเฉพาะ
 นี้ จะได้สารยายตอนท้ายๆ ของหนังสือ "ทางเอก" นี้ (คือ ภาค ๔) ซึ่งจำเป็น
 เหลือเกินที่จะต้องอธิบายกัน เพราะทุกวันนนี้ เข้าใจกรรมฐาน "อาณาปาณสติ" กัน
 ผิด และเข้าใจกรรมวิธีของ "อาณาปาณสติ" กันผิดๆ เลื่อนเป็นกันมานานแสน
 นาน จนไม่เป็นมหันตผล ไม่เป็นมหานิสสาตามทีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรับ
 รองไว้แล้ว **มันกลายเป็นพา "มิจฉาทิฎฐิ" ไปเสียมากกว่า**
มาก ตอนนึ่งขอรังบ์เรื่อง "อาณาปาณสติ" ไปก่อน จะไปอธิบายเอาตอน
 หลังจากได้อธิบาย "วิตก-วิจารณ์" อันเป็นฐานของ **ฌาน ๓** ได้อธิบาย "ปฐ" **๑**
 อันเป็นฐานของ **ฌาน ๒** ได้อธิบาย "สุข" โดยแท้ๆ ตามบัญญัติเดิมอันเป็นฐาน
 ของ **ฌาน ๓** และที่สุด "อุเบกขา" อันเป็นฐานของ **ฌาน ๔** กันให้กระจะกระจำง
 ๕ ๕ ๕ ทงสนทงหมดเสียก่อน แล้วถึงจะอธิบาย "อาณาปาณสติ" อย่างละเอียดพิสดารกัน

และก่อนจะถึง **ฌาน ๑-๒-๓-๔** อันเป็น "ทิฏฐัมมสุขวิหาร" เป็นผลธรรม
ของนักปฏิบัติธรรมแท้ ก็จะขออธิบายแยกแยะ **อรหัตต์ ๔ แบบ** ให้กระจ่างชัด
เป็นขั้นตอนที่ควรรู้ ให้ถูก ให้ตรงกันบ้างก่อน

ผู้ "ญาณทัสสนะ" มี "มโนมยิทธิ" ทั่วๆ ละเอียดเข้าไปถึง "สัพพาสวะ"
ดับได้ปลดปล่อยได้สิ้น รู้แจ้งหลุดพ้นครบถ้วนเป็น "อัสวักขญาณ" ^{๕๗} เป็น
"วิชา" ของพระพุทธเจ้า และนับเป็น "สุขวิบัติสสโก" ทุกรูปทุกนาม

ผู้บรรลุ "อัสวักขญาณ" ที่มีลักษณะ หรือ มีนัยอย่าง พระยส ^{๕๘}
หรือ มีนัยเหมือนพระพุทธองค์เอง ^{๕๙} กัด เป็นคน มีการใช้ "อนุสติ" ระลึกลึกลง
"บุพเพนิวาส" ทบทวน "ความเกิด-ความดับ" ต่างๆ ไปมา จนบรรลุเห็นเด่นชัดตัดตสัน
ตนได้ เป็น "อรหัตต์" ด้วยกรรมวิเศษเช่น ^{๖๐} เราก็กัดเรียกให้ละเอียดยิ่งขึ้นไปอีก
ว่า บรรลุด้วย "เทวิชโช" (ดังที่ได้แจกแจงเหตุผลในการต้องเรียกว่า "เทวิชโช" ให้
ทราบผ่านมาแล้ว จงพิจารณาให้ดีๆ ว่า พระยส หรือ แม้พระพุทธเจ้าเป็น "เทวิชโช"
อย่างไร ?) ^{๖๑} ซึ่งจะมีได้ เกิดได้ กับผู้มีอินทรีย์พละแก่กล้าเท่านั้น ธรรมดาแล้ว ก็
จะต้องประพฤติปฏิบัติให้รู้ "ความจริงของปัจจุบัน" ให้ได้เสมอๆ เข้าใจผัสสะแท้ๆ
มีประสบการณ์จริงๆ สร้างสัทธินทรีย์-ปัญญาอินทรีย์ไปเรื่อยๆ สำหรับผู้ยังไม่บริบูรณ์
หรือ ยังไม่แก่กล้าจนอยู่ในฐานของ อุกมคติคตัญญู หรือ วิบัญญัติัญญู

ส่วนผู้บรรลุ ที่เรียกว่า "ฉฬภิญโญ" ^{๖๒} นั้น ก็คือ ผู้มีความเก่งพิเศษเพิ่ม
มาจากมี "ญาณทัสสนะ" (ตามขั้น) เพิ่มมาจากมี "มโนมยิทธิ" (ตามขั้น) แลเมเข้าไปอีก
เป็นผู้มี "ความเก่งเด่น" ^{๖๓} ในอันนั้นอันนี้มากกว่าธรรมดา มีความ
เชี่ยวชาญ มีความสามารถพิเศษขึ้นในหลาย "ความเก่ง" (อภิญญา) ต่างๆ ^{๖๔} คือ
มีอภิญญาต่างๆ ดังได้อธิบายมาแล้ว ทั้งในแบบ "พุทธอภิญญา" โดยตรง กล่าว
คือ มีสภาวะของการเป็นอภิญญา "แบบพุทธ" ตามธรรมดาสามัญ เกิดแท้เป็นจริง
นิ่งแน่แท้แล้วในตน เป็น "ธรรมวิคิตัญญู" เกิดอยู่ในตน หยั่งลงทำหนทางเพื่อ
"อัสวักขญาณ" เป็นที่สุดแท้ มาตามลำดับ เป็นปกติสามัญ (ตามที่พระพุทธองค์
ทรงยืนยันไว้ใน "สามัญญผลสูตร" ^{๖๕} แน่ๆ) ^{๖๖} และ ที่สำคัญ ต้องถูกแท้เป็น "พุทธ"

ตรงเข้าจริงๆก่อน แล้วมี "ความเก่งเด่น" ในแต่ละแง่ แต่ละเรื่อง หรือแต่ละอภิญญา มากเป็นพิเศษ ไปอีกกว่าพระอรหันต์ปกติๆธรรมดาๆ จึงเรียกพระอรหันต์ผู้มี "ความเก่งเด่น" ไปกว่าอภิญญาปกติสามัญของพระอรหันต์ในพุทธศาสนาธรรมดาๆว่า **พระอรหันต์แบบ "ฉัพภิญโญ"**

เช่น อาจจะมี "โสตทิพย์" กระจะกระจ่างสามารถพิเศษในแง่^๕ จัดเด่น หรือ อาจจะมี "บุพเพนิวาสานุสติญาณ" กระจะกระจ่างสามารถพิเศษในแง่^๕ จัดเด่น หรือ อาจจะมีทั้งสองอภิญญาดังกล่าวมานี้ กระจะกระจ่างสามารถพิเศษ จัดเด่น หรือ อาจจะมีอภิญญาอื่นๆ กระจะกระจ่างสามารถพิเศษ จัดเด่น และ อาจจะมี มาก เก่ง จัดเด่น ได้หลายๆ อภิญญา หรือ อาจจะมีเก่งที่สุด ก็มีความเก่งเด่นครบทุกอภิญญาในพระอรหันต์องค์นั้น และหรือ จะแถมมี "อภิญญา" ในแบบ "ไตรจ্ঞานอภิญญา" ด้วย เป็นบางอภิญญา ก็ได้ (แต่ถึงแม้ไม่มี "ไตรจ্ঞานวิชชา") ก็ได้ชื่อว่า **ฉัพภิญญบุคคลแล้วจริงๆ เมื่อผู้นั้นมี "ความเก่งเด่นพิเศษ" ในแต่ละแง่แต่ละเชิงแท้ๆ เห็นๆ ขึ้นมา (เก่งแบบ "พุทธอภิญญา" นะ ! ไม่ใช่ "ไตรจ্ঞานอภิญญา" ดอก ! ต้องขอกำชับกำชาอีกที) อยู่แต่ว่า จะ "เก่งเด่น" ครบ 6 เเชิงเต็ม หรือ ไม่ เท่านั้นเอง เก่งสุด ก็มี "ไตรจ্ঞานอภิญญา" แถมครบทุกอภิญญาอีกนั่นเอง**

ข้อสำคัญ ที่น่าสังเกตที่สุด ก็คือ ผู้ยังไม่มี "อาสวัภยญาณ" หรือ ยังไม่บรรลุปะเป็นพระอรหันต์ แต่มี "ไตรจ্ঞานอภิญญา" จะเรียกว่า เป็น "ฉัพภิญโญ" ยังไม่ได้ เพราะ "ฉัพภิญโญ" ต้องมี **อภิญญา "อาสวัภยญาณ" ขึ้นพื้นเสียก่อน**

ดังนั้น ถ้าผู้ใดมี "อาสวัภยญาณ" แล้ว ก็เป็น "สุกขวิปัสสโก" ได้แล้วจริง และแล้วจะมีอภิญญาพิเศษมีความเก่งเด่นกล้าสูงพิเศษ เช่น มีทั้ง "อิทธิวิ" มีทั้ง "โสตทิพย์" (ในแบบ "พุทธอภิญญา") มีไปหมดในอภิญญาทั้ง ๕ ครบ ก็จะเรียกผู้บรรลุนั้นว่า "ฉัพภิญญบุคคล" หรือ พระอรหันต์ "ฉัพภิญโญ" ชนิดครบ ๖ (ฉพ) เพราะคำว่า "พระอรหันต์" ต้องมี "อาสวัภยญาณ" แล้วด้วยก่อน เป็น "หนึ่ง" (เอก)

ที่ ถ้าไม่ครบ เช่น มีแต่ความแค้นในแง่ “จตุปาทญาณ” ดังนี้ เป็นตัวอย่าง (ซึ่งที่จริงอาจจะมี “แค้น” ในแง่อื่นๆก็ได้) ก็นับเป็น “ทวิปัญญา” คือ มีจตุปาทญาณ กับ อาสวกขญาณเพียง 2 อย่าง (ทวิ) หรือ จะมีแต่บุพเพนิวาสานุสติญาณ กับ อาสวกขญาณ ก็เป็น “ทวิปัญญา” หรือ จะมีความแค้นพิเศษในอภิญญาใดอภิญญาหนึ่ง กับ อาสวกขญาณ ก็ล้วนเป็น “ทวิปัญญา” โดยนัยเดียวกัน ฯลฯ ถ้ามีมากกว่าจริงๆอีก ก็นับเป็น “เตริปัญญา” (มีความแค้นพิเศษในอภิญญา 3 อย่าง) และ “จตุปัญญา” (มี 4 อย่าง) หรือ “ปัญญาปัญญา” (5 อย่าง) ไปตามจริง หนึ่งๆ ก็ละเอียดล่อไปอีก ไม่แปลก ไม่ละอะเทอะอะไร ซึ่งก็เป็นเรื่องของความกระจะกระจำเป็นคัมภีระ ละเอียดคำ-ล่อความ หลากหลายมากมายขึ้นไปอีก

ข้อที่น่าสังเกต ก็คือ ถ้าเป็น “พุทธผลปัญญา” หรือ เป็นอภิญญาแบบพุทธวิชาต่างๆแล้ว “ความแค้น” ก็จะเริ่มมี **ไต่ย้อนทวนขึ้นมาจากปลายไปหาต้น** เป็นระดับปกติสามัญ กล่าวคือ พอมีธรรมฐิติญาณ เกิดรู้ เกิดเป็นในตนจริงๆ เป็นธรรมดาที่ควรได้ควรเป็น (ซึ่งเป็น “สามัญผล”) คือ มีอิทธิวิมม โสตทพิย มีเจโตปริยญาณ แล้วก็มีบุพเพนิวาสานุสติญาณ มีจตุปาทญาณ อย่างแน่ใจเป็นที่สุด จนกระทั่งมีอาสวกขญาณ เป็นอนุโลมธรรมดาแล้ว ต่อจากนั้นมันก็จะเริ่มปฏิโลม เป็นธรรมดา คือ จากนั้น ผู้หนึ่งจะมี “ความแค้น” ในจตุปาทญาณ เพิ่มขึ้น แล้วก็มาบุพเพนิวาสานุสติญาณ แล้วก็เจโตปริยญาณ แล้วจึงจะแค้นใน โสตทพิย ที่สุดแค้นใน อิทธิวิมมต่างๆ และ จะเป็นยอดเลิศที่สุด ก็ขึ้นเนรมิตคนเดียวเป็นหลายๆคน ก็ได้ คือ สร้างคนให้เป็นพุทธบุตรขึ้นมาอีก หรือ ช่วยทำคนอื่นให้ได้ธรรม ดังที่เราเคยได้เคยมีขึ้นมาๆ (ขั้นไหนก็ได้ ขอให้เป็น โสตาบันบุคคล-สภิกาคามีบุคคล-อนาคามีบุคคล-อรหัตบุคคล) นอกจากเราได้คนเดียวแล้ว นั่นเอง

การกระทำของผู้มีอภิญญาเช่นนั้น ถ้าแค้นถึงขั้นนี้ ก็นับผู้หนึ่งได้ว่า เป็นอาจารย์ผู้ **“พุทธอภิเชก”** ชนิดที่ถูกแท้ ถูกจริง ของ **พุทธศาสนา** (จะไม่ใช่ “เตรจฉานวิชา” เลย ก็จะเห็นได้ รู้ถูกได้จริงๆดังนี้ๆ)

ซึ่งจะมีผู้ใช้ไปหลง “พุทธานิเชก” อธิฐ-หีน-ดิน-ปุ่น-โลหะ ฯลฯ อัน
นอกรัตนอกรอยของพุทธเทออยู่เป็นอันขาด เป็นการเพิ่มคนให้ได้บรรลุธรรมเช่น
เดียวกับที่เราได้บรรลุ (เอโก ธัมโม) ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด ๆ นี้แหละ ขึ้นมาได้อีก มาก
ขึ้น ๆ นี่ก็เป็นธรรมดา ๆ หรือ เรียกว่า สามัญ

ส่วนบางคนจะมีความวิสามัญบ้าง ไปมีความถนัดพิเศษรู้มากเก่งมากในแง่ใด
แง่หนึ่ง เช่น ไป “เก่งเด่น” ในโสตทิพย์ก่อน หรือ ไป “เก่งเด่น” ในเจโตปริยญาณ
ก่อน ก็เป็นไปได้ มีได้ ในแต่ละคน ก็ไม่ใช่เรื่องจะเข้าใจไม่ได้ หรือ ไม่ใช่ความ
ลึกลับอะไร !

หรือ จะแลมเอา “เตร็จฉานอภิญญา” ดังได้กล่าวถึงมาแล้ว เข้าไปนับเป็น
“อภิญญา” ด้วยอีก ก็แยกประเด็นให้แน่ ๆ แน่น ๆ ก็ยังนับได้อีก (ถ้ายังอุตสาห
จะเอา ๆ ๆ ทั้ง ๆ ที่มันไม่ใช่ “พุทธวิชา”) ในเมื่อพระอรหันต์นั้น ๆ มีจริง ก็ไม่
แปลกประหลาดอะไรอีก

กระนั้นก็ดี ถึงจะมี “เตร็จฉานอภิญญา” แลมอยู่จริง พระสัมมาสัมพุทธ-
เจ้าก็ได้สิ้นพระวาจาทรมแสดงไว้แล้ว ดังนั้น ผู้ใดแสดง ก็จะต้องอาบัติทุกกฏ
หรือ ทุพภาสิต แน่น ๆ แม้จะมีในตน (สำหรับ “เตร็จฉานอภิญญา”) เหมือนอย่าง
พระมหาโมคคัลลานะได้แสดง และต้องถูกพระพุทธองค์ปรับเป็น “อาทิกัมมิกะ” เสีย
ตั้งมากมายหลายครั้งเหลือเกิน ในหลักฐานพระวินัยต่าง ๆ นั้น ! ยิ่งภิกษุรูปใดไม่
มีในตนหากขึ้นไปอุตริหลอกชาวบ้านเข้า ผู้นั้น ก็อาบัติปาราชิกเป็นธรรมดา

หรือ แม้แต่ที่พระพุทธองค์ตรัสว่า พระองค์คืออดีต (อัญญา) ขยะ-
แขยง (ทรายา) รังเกียจ (ชิตฺจณฺมิ) ในอุทฺธเคชแบบเตร็จฉานอภิญญา
พระองค์ก็ตรัสไว้ชัด ๆ โต้ ๆ (ใน “แก้วฏฐสูตร” ที่ม. สล. ดังที่ได้อธิบาย และ อ้างอิง
ผ่านมาแล้ว)

และ ขนาดพระอรหันต์ต่าง ๆ ท่านยืนยันว่า “เตร็จฉานอภิญญา” หรือ
พวกอทธิปาฏิหาริย์ พวกอาเทศนาปาฏิหาริย์เหล่านั้น มันไม่ใช่ “อรหัตตคุณ” ไม่
ใช่ “ผล” ของพระอรหันต์ หรือ ที่บรรดาพระอรหันต์ใน “สุลิมสูตร” ท่านพา
กันยืนยันว่า “หาเป็นเช่นนั้นไม่ !” ๆ ๆ ใครปฏิบัติพุทธธรรมแล้ว ผลที่

ได้บรรลุขั้น หาเป็นเช่นชนิดที่คนอีกมากมาย "หลงผิด" อยู่ **ไม่!** คือ บาง "หลงผิด" เป็นฤทธพิเศษ บาง "หลงผิด" เป็นดักทายใจแบบโลก ๆ นั้น **ไม่!** แม้พระพุทธองค์ทรงยืนยันด้วย ทั้งได้ทรงอธิบายพิสูจน์ยืนยันไว้ใน "สุตติมสูตร" สังยุต. นิทานวรรค ให้เห็นออกเด่นชัดว่า "อรหัตตผล" นั้น ไม่ใช่อิทธิปาฏิหาริย์—อาเทศนาปาฏิหาริย์ ดังที่คนอีกมากหลายหลงเข้าใจว่า "ใช่" นั้น ไม่หรรษา! ที่เป็น "อภิญญา" ของพุทธแท้ ๆ ตรง ๆ **จงทำความเข้าใจให้ประณีต ให้สุขุมดี ๆ เกิด!**

การเป็นบุคคลผู้มี "ความเก่งเด่นพิเศษ" (ฉฬภิญโญ) จึงต้องเป็น "อรหันต์" คือ มี "อาสวกขญาณ" เสียเป็นพื้นฐานก่อน หรือคือ เป็น "สุกขวิปัสสโก" ด้วย ทุกๆองค์ทีเดียว เมื่ออรหันต์ผู้นั้นไม่มี "ความเก่งเด่น" ในอภิญญาทั้ง 5 ใดๆพิเศษเลย ท่านก็เป็นแค่ "สุกขวิปัสสโก" เท่านั้นจริงๆ เป็นผู้มี "อภิญญา" อันเป็นสามัญผลธรรมดาๆ หรือ เป็นเรื่องแห่งขั้นตอนธรรมดาๆ ของผู้ประพฤดิธรรม (ซึ่งเป็น "อภิญญา" แล้ว เป็น "อภิญญา" จริงๆ เพราะคนปุถุชนมีไม่ได้ หรือ ยังไม่มี "ความรู้—ความเก่ง" ที่เรียกว่า "อภิญญา" นี้กันจริงๆ) แล้วก็มี "ผล" เป็นสามัญปกติได้เรื่องไปจนถึง "อาสวกขญาณ" ดังที่พระพุทธองค์ทรงยืนยันไว้ใน "สามัญญผลสูตร" ทีฆ. สัล. แคนั้นหรรษา! พระอรหันต์ที่ได้ชื่อว่า "สุกขวิปัสสโก" ก็มี "อภิญญา" สามัญนั้นเป็นปกติจริงๆ จากอิทธิวิธ และ ก็มี โสทธิพิย แล้วก็มี เจโตปริยญาณ แล้วก็ต้อง บุปเพนิวาสานุสติ จนเกิดญาณ จนที่สุดก็ต้องมี จุตูปปาตญาณ อย่างชัดแจ้ง จึงจะส่งผลให้เกิด อาสวกขญาณ พยายามทำความเข้าใจให้ประณีต ให้สุขุมจริงๆ ให้ได้

ส่วน ที่ตั้งชื่อเรียกภาษาคำใหม่ว่า "ฉฬภิญโญ" นั้น นั่น มันคือ "ความเก่งเด่น" หรือ "ความมากพิเศษ" เพิ่มไปอีกจริงๆ สำหรับผู้ที่ เป็น ทม ความมากพิเศษ เก่งพิเศษในพระอรหันต์ที่ได้ชื่อว่า "ฉฬภิญโญ" เพื่ออธิบาย เพื่อขยายความละเอียดแห่ง "ความมี—ความเป็น" อันยังมีรายละเอียด

ที่ไม่เท่ากัน อีกมากมายนักเหลืออีก ในโลก ส่วนจะ “ เก่งเด่น ” ก็แบ่ง จะเก่งพิเศษกล้าสูง มากน้อยอีก เป็น “ ทวิปัญญา ” ในแง่ใดๆ ก็ต่างได้ ต่างมี เป็น “ ทวิปัญญา ” ที่เก่งกันคนละอภิญญา คนละแง่ ก็ยังเป็นได้อีก ยิ่งเป็น “ เติปัญญา ” ก็ยิ่งจะมีแรงแบบให้สลับซับซ้อนขึ้นอีก ก็พยายามทำความเข้าใจให้ดีๆ ต่อไปเป็น “ จตุปัญญา ” เป็น “ ปัญญาปัญญา ” ก็ยิ่งซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จนที่สุด เป็น “ ฉฬปัญญา ” ก็ไม่ต้องซับซ้อนไม่ต้องซ่อน เพราะมันครบ

การมี “ ความเก่งเด่นพิเศษ ” กว่า “ ความเก่งสามัญ ” (ซึ่งก็เก่งเหนือปุถุชนแล้วจริง) แต่ละแง่ แต่ละแขนง จะน้อยบ้าง-มากบ้างในประการต่างๆ ที่ได้แจกออกมาให้รู้นั้น จึงเป็นเรื่องของ “ ความรู้ ” ของผู้ที่มีของจริง ก็จะพอรู้กันง่าย ถูกแท้ และ จะเข้าใจได้ทันที แม้จะชนะแค้นไต่ขงขึ้นมาแทนๆ ซึ่งการจะแจกออกไปให้ละเอียดกว่านั้น ก็ยังมีอีกมากมายยิ่งนัก (แม้แต่ที่ได้แจกออกสู่กันฟังมาแล้วนั้น ก็ยังไม่ได้แจกออก กล่าวขานแง่เชิง สัตว์ส่วนต่างๆ ให้ครบครันอะไร) ดังนั้น จึงเรียกขานพระอรหันต์ ที่มี “ ความเก่งเด่นพิเศษ ” ไว้ด้วยภาษาจบ ภาษาปลายที่ว่า “ ฉฬปัญญา ” ไว้พอรู้กัน สำหรับรายละเอียดจริงๆ ก็มีอีกมากกว่ามาก ตัวอย่างที่ได้อาจรายละเอียดมาสู่ฟังบ้างแล้วเล็กน้อยนั้นแล ส่วนจะมี “ ความเก่งเด่นพิเศษ ” นั้นๆ มากสูง กล้าชัดอีกเท่าใดๆ ก็เป็นจริงตามที่ผู้หนึ่งๆ พยายามจะขบขั้มบารมีสั่งสมมาจริง หรือ จะพากเพียรเพิ่มขงนอก หลังจากเป็นพระอรหันต์แล้วก็ตาม ก็ได้ ซึ่งก็ไม่ใช่ประโยชน์ตนแล้ว แม้ตนจะเก่งกาจขึ้น ก็เพื่อผู้อื่น จึงคือ งานของ “ โพธิสัตว์ ” แท้ๆ

คำว่า “ โพธิสัตว์ ” นั้น มีความหมายต่างๆว่า ผู้เก่งขึ้นๆ ผู้มีความสามารถขึ้นเรื่อยๆ แต่จะเก่งในการลดโลกก็ออกจากตน (สำหรับผู้ที่ยังไม่บรรลุนิพพาน) ผู้บรรลุนิพพาน “ อรหัตตผล ” แล้ว (แต่ละฐาน แต่ละระดับ) ก็จะเก่งเพื่อผู้อื่น และเก่งในการลดโลกก็ ลดกิเลสตัดต้นเหตุให้ผู้อื่นชนะแค้น และ ลักษณะดังนี้ เรียกว่า เป็น “ การเพิ่ม ” ความดีให้กับโลก กับผู้อื่น ไม่ใช่เพื่อตนเองจริงๆ (ซึ่งจะไม่นับเอา เก่งสร้างวัตถุ สร้างกิเลสให้แก่โลกยิ่งขึ้น คือ เครื่องชกการเป็น

“โพธิสัตว์” แน่ ๆ) เป็น “ความเก่ง” ที่มีข้อแม้อยู่ ช่างมีคน
 เข้าใจผิด จับเอาลักษณะต้น ๆ แค่ว่า “ช่วยผู้อื่น” หรือ แค่ว่า “ความเก่ง”
 มาตีค่าว่า เป็น “โพธิสัตว์” ง่ายๆ ก็จึงเป็น “โพธิสัตว์ปู้ลชน” ไปก็มี ก็
 เลยตกลงกันใหญ่ เพราะคำว่า “โพธิสัตว์” คือ ผู้มีบัญญัติธรรม
 โดยเฉพาะ เป็นเครื่องหมายสำคัญ ประกอบอยู่ใน “ความเก่ง” นั้น ๆ หรือ
 การ “ช่วยผู้อื่น” นั้น ๆ ส่วนคำว่า “ปู้ลชน” คือ ผู้ไม่มีบัญญัติ
 ธรรม ยังโง่(อวิชชา) ยังหนา ยังทึบอยู่ (ปู้ล) จึงพลอยเข้าใจคำว่า คนผู้เป็น
 “โพธิสัตว์” ผิดไปกันอยู่ทั่วไป เพราะการ “ช่วยผู้อื่น” นั้น มันช่วยให้ติดบាយมุข
 ต่าง ๆ ก็ได้ “ช่วยผู้อื่น” ให้ติดอาหารอร่อย ๆ ก็ได้ “ช่วยผู้อื่น” ให้มีโรค
 มากขึ้น ๆ ก็ได้ “ช่วยผู้อื่น” ให้จิตใจหลงไหลในลาภ-ยศ-สรรเสริญ-โลกียสุข
 มากขึ้น ๆ ก็ได้ “ช่วยผู้อื่น” ให้หลงไหลติดใจ ในรูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัส
 หนักขึ้น ๆ ก็ได้ “ช่วยผู้อื่น” ให้หลงตัวหลงตนก็ได้ “ช่วยผู้อื่น” ให้เป็นโจร ก็ได้
 “ช่วยผู้อื่น” ให้หลงผิดเบงมิฉนาทิกฎิ ก็ได้... ฯลฯ และ เช่นที่กล่าวมาแล้ว มี
 กันมาก ตายต้นด้วย ล้วนคือ การ “ช่วยผู้อื่น” ทั้งสิ้น แต่เป็นการ “ช่วยผู้อื่น”
 ให้จมอยู่ในวัฏฏะ อันไม่พ้นนรก ไม่ได้ขง ไม่ได้รอเขาให้พ้นวัฏฏะเล็ก-ใหญ่อะไรดอก
 หรือ “ความเก่ง” นั้นก็ มันเก่งในการหลอกคนได้แนบเนียน ก็ได้
 “เก่ง” หาเงินหาทอง ก็ได้ “เก่ง” ทำอิฐสร้างปูน เป็นบ้าน เป็นสิ่งก่อสร้างใหญ่
 บ้าง แปลกบ้าง ก็ได้ “เก่ง” เดรัจฉานวิชาอะไรต่างๆ อีกมากมาย ก็ได้ “เก่ง”
 ในการเสียดสละตน แต่ให้คนอื่นได้ก่อนบ่าหนักยิ่งขึ้น ก็ได้ “เก่ง” ในการสอนคน
 ให้ได้ ให้เป็นตาม จนบรรลุผลสำเร็จตามทีผู้สอนมุ่งหมาย ก็ได้ (แต่ยังไม่ใช้บรรลุ
 “อริยผล” หรือ ยังเข้าใจสิ่งที่บรรลุผิดอยู่) ฯลฯ

ล้วนเป็นการ “ช่วยผู้อื่น” และ เป็น “ความเก่ง” ทั้งสิ้น

ตัวอย่างแห่งคุณภาพ หรือ คุณธรรมต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็น “ความเก่ง” ใด ๆ
 หรือ “การช่วยผู้อื่น” นานา ดังที่ยกมากล่าวให้ฟังนี้ ๆ จะนับเป็นคุณธรรม
 หรือ คุณภาพของ “โพธิสัตว์” ยังหาได้ไม่! พระอรหันต์ผู้มี “ปฏิสัมภิทา-
 ญาณ” จริง ๆ ท่านจะรู้อะไรใจได้ดีว่า คุณธรรมใด ควรเพิ่ม ควรทำ ควรยังให้
 เป็นไป เพราะมันจะต้องมี “สัปปริสธรรม 7” ประกอบการรู้ การตัดสิ้นนั้นจริงๆ แล้ว

พระอรหันต์นั้น จึงจะทำ จึงจะเพิ่ม เนื่องด้วยมันเป็น "กุศลกรรม" อันควร อันจะต้องยังให้ถึงพร้อมไปตามกาละ เทศะฐานะโดยจริง มันเป็นค่าของมนุษย์ที่ควรดำเนินไปตามฐานะของคนที่ได้ชื่อว่า "ผู้เจริญอนันต์" หรือ "ผู้ประเสริฐยิ่งๆ ขึ้นไปเรื่อยๆ นිරันตร์" ไม่มีความตกต่ำลงอีก" นั่นเอง คือ **อรหันต์แท้ๆ** ที่หมดตัวหมดตนจริงๆ ไม่เห็นแก่ตัวแท้ๆ และคือ **โพธิสัตว์**แท้ๆ ด้วย

คำว่า "สุกขวิปัสสโก-เทวิชโช-ฉฬภิญโญ-จตุปฏิสัมภิทูปัตโต" ทั้ง ๔ ข้อนี้ ต้องระวังให้สำคัญ **จับประเด็นให้ดีๆ ให้ชัดๆ แม่นๆ เป็นหลัก** ไว้ให้ได้ก่อนว่า **ล้วนเป็นชื่อของ "พระอรหันต์" นะ!** ไม่ใช่ข้อฉายาที่จะเอาไปเรียกคนผู้ใด "เตรจฉานวิชา" สะเปะสะปะ ผิดๆ ถูกๆ เล่นด้วย ผู้จะเป็น "ฉฬภิญโญ" จะเป็น "จตุปฏิสัมภิทูปัตโต" ก็จะต้องเป็น "สุกขวิปัสสโก" มาก่อนแล้วทั้งสิ้น และจะมี "เทวิชโช" ด้วย ไม่มากก็น้อย ถ้ามีเทวิชโช หรือใช้ "บุพเพนิวาสานุสติญาณ" มากกว่า การปฏิบัติโดยใช้ "ปัจจุบันธรรมกับผัสสะทั้งหลาย" แล้วจึงบรรลุ ก็เรียกว่า เป็น "สุกขวิปัสสโก" เหมือนกัน คือ เป็นผู้ "ทำความสะอาดอย่างดี" หรือ "ประกอบพร้อมด้วยการล้าง" เป็นพระอรหันต์ด้วยการเพิ่ม "ปัญญาทรयी" จนสิ้นอาสวะได้ เพราะ **ทบทวนประสบการณ์ที่เคยผ่านมา เป็น วิปัสสนกิจ** ส่วนใหญ่ จนรู้แจ้งพ้นวิจิกิจฉาสุดท่ายได้สะอาดจริงๆ ก็ไม่ใช่เรื่องที่น่าจะสับสนอะไร

สำหรับ "**ฉฬภิญโญ**" ก็นัยะเดียวกัน คือ ก็เป็นพระอรหันต์ หรือ เป็น "สุกขวิปัสสโก" ด้วย ส่วนจะมี "ความเก่งเด่นพิเศษ" (ฉฬภิญโญ) ในขณะบรรลุ เพราะมีพลังบัจฉัย มีบารมีพิเศษมาในตัว ก็ไม่ใช่ของแปลก และหรือ แม้ไม่มีมาก่อน ผู้บรรลุเป็นอรหันต์แล้ว ก็คงพึงสร้าง "ฉฬภิญโญ" เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เป็น "ทวิภิญโญ" เป็น "เตภิญโญ-จตุภิญโญ-ปัญจภิญโญ" ไปตามลำดับด้วยจริงๆ ยิ่งถ้าพระอรหันต์นั้นมีอิทธิบาทสูงๆ มีอายุยาวหน่อย หลังจากบรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว ก็จะมีเวลาพิสูจน์ความจริงให้ได้ แม้จะไม่ใช่ "ความเก่งเด่น" (ฉฬภิญโญ)

ที่เก่งพิเศษเยี่ยมไปที่เดียว ก็จะ “เก่งพิเศษเพิ่ม” ทวีขึ้นมาในตัวพระอรหันต์นั้น ๆ เอง
 นั้นแหละ จะรู้อะไรเห็นเองเป็นบัจฉิตั้ง เป็นสันติภูมิวิโคจรจริงๆ ดังนั้น การเป็น
 “เทววิโซ” ก็จะเป็นด้วย อยู่ในตัวของพระอรหันต์ชนิด “ฉัพภัญญู” จริงๆ นั่นเอง
 ขอให้ “กำหนด” ให้ถูกแล้วกัน ใต้อธิบายประเด็นของ “เทววิโซ” มาแล้ว ถ้า
 เป็นถึง “ฉัพภัญญู” เต็มๆ แท้ๆ เพราะ “ฉัพภัญญู” ก็คือผู้จะต้องมี “ความ
 สามารถพิเศษ” หรือ มี “ความเก่งเด่น” มากกว่าพิเศษกว่าสุกขวิปัสสโก และ
 เทววิโซ นั้นแน่ๆ ก็ไม่น่าจะยากเย็นอะไรที่จะทำความเข้าใจ และ แม้จะถาม “ไตรจ
 านอภิญญา” เข้าไปอีก แล้วจะจัดอยู่ในหมู่ผู้มีความเก่งพิเศษที่เรียกว่า “ฉัพภัญญู” นี้
 ด้วย ก็จงนับเอา แต่แท้จริงแล้ว แม้จะไม่มี “ไตรจานอภิญญา” เลย
 ทว่ามี “พุทธอภิญญา” จริงๆ ก็จงทำความเข้าใจให้ประณีตสุขุมดี ๆ ว่า
 นั้นแหละคือ พระอรหันต์ที่เรียกว่า “ฉัพภัญญู” แท้ๆ ของพุทธศาสนา
 แล้ว บริบูรณ์แล้วจริงๆ โดยไม่ต้องไปนับไปเกี่ยวอะไรกับ “ไตรจานวิชา”
 เพราะการจะมี “ไตรจานวิชา” หรือไม่? ก็ไม่ได้เป็นคุณสมบัติของความ เป็น
 “พุทธวิชา” หรือ ไม่ได้เอื้อในการสร้างพุทธศาสนา มีหน้าซ้ำ “ไตรจานวิชา”
 นั้น มันกลับทำลายพุทธศาสนาเสียอีก **ก็จงทำความเข้าใจให้
 ประณีตจริงๆ เถอญ**

สำหรับผู้ที่เชื่อว่า “จตุปฏีสัมภิตัปัตโต” หรือ ผู้มี “ปฏิ
 สัมภิตาญาณ ๔” อย่างเก่งเยี่ยมที่สุดนั้น ก็คือ พระอรหันต์จะต้องเป็น
 “สุกขวิปัสสกบุคคล” ด้วย เป็น “เทววิชบุคคล” ด้วย และ จะต้องเป็น “ฉัพภัญญ
 บุคคล” (แบบ “พุทธอภิญญา” แท้ๆ) ด้วย นั้นแหละ เป็นสูงสุด ซึ่งจะไม่เกี่ยวกับ
 “ไตรจานอภิญญา” ใดๆ เลย สำหรับ “จตุปฏีสัมภิตัปัตโต” นี้ เพราะเป็น
 “อภิญญบุคคล” ของพุทธศาสนาโดยตรง โดยแท้ โดยเฉพาะ เป็นพระอรหันต์ชนิด
 ยอดเยี่ยมของพุทธนั่นเอง เช่น พระสารีบุตร เป็นต้น

ถ้าผู้ใดเพียงเป็น “สุกขวิปัสสกบุคคล” คือ มีอภิญญาเกินเพียงดำเนินไป
 ส่งผลให้เป็น “อัสวกขญาณ” แล้วรู้แจ้งฉลาดรอบในเนื้อหาสาระของ “ญาณทัสสนะ”
 (สัมมาญาณ) รู้แจ้งฉลาดรอบและมีจริงใน “มโนมยทิ” (สัมมาวิมุตติ) อย่างครบจริง

เป็นจริงได้ ^๑ **นิ** ๑ และ ^๒ **ท**รู้แยกแยะแบ่งดี-แบ่งชั่ว ^๓ **ร**ู้ความลงตัว ความพอดี ^๔ **ร**ูปบทบาทสมังคี หรือ ^๕ **ป**ฏิจจสมุปบาทก็เข้าใจจริง เรียกว่า ^๖ **จ**แจ้งในธรรมถึงจิตแท้

^๗ **นิ** ๒ ^๘ **ร**ู้คำพูด ^๙ **ร**ู้ภาษา เข้าใจในเนื้อหาของภาษา หรือ ^{๑๐} **บ**ัญญัติต่างๆที่จะแจกแจง แสดงออกอธิบายได้อย่างดีลึกซึ้ง ^{๑๑} **นิ** ๓ และ ^{๑๒} **ม**ีความละเอียดรอบ ^{๑๓} **ม**ีความเข้าใจแจ่มแจ้งชัด ^{๑๔} **ไม่**ขัดข้องในแง่มุมของ ^{๑๕} **“วิชา ๓”** แห่ง ^{๑๖} **สติบัญญัติ** ฐาน ^{๑๗} **แท้**ๆ อันมีคือ ^{๑๘} **“ญาณทัสสนะ”** (^{๑๙} **สัมมาญาณ**) ^{๒๐} **“มโนมยทิ”** (^{๒๑} **สัมมาวิมุตติ**) และ ^{๒๒} **“อาสวกักขณญาณ”** (^{๒๓} **สัมมาอริยผล**) ^{๒๔} **ม**ีความชาญฉลาดรู้แจ้งใน ^{๒๕} **“วิชา ๒”** ของ ^{๒๖} **สุกขวิปัสสโก** ^{๒๗} **จริงๆ** ^{๒๘} **นิ** ๔ ^{๒๙} **ผู้**นั้นก็เป็น ^{๓๐} **“จตุปฏิสัมภินัทปัตโต”** ^{๓๑} **ท**ที่เชี่ยวชาญ ^{๓๒} **เอก** ^{๓๓} **ข**อบ ^{๓๔} **ข**่าย ^{๓๕} **ของ** ^{๓๖} **“สุกขวิปัสสโก”** หรือ เป็น ^{๓๗} **“สุกขวิปัสสก-** ^{๓๘} **บุคคล”** ^{๓๙} **ที่**มี ^{๔๐} **“อัตถปฏิสัมภินัทญาณ”** ^{๔๑} **นิ** ๑ ^{๔๒} **มี** ^{๔๓} **“ธัมมปฏิสัมภินัทญาณ”** ^{๔๔} **นิ** ๒ ^{๔๕} **มี** ^{๔๖} **“นिरุตติปฏิสัมภินัทญาณ”** ^{๔๗} **นิ** ๓ และ ^{๔๘} **มี** ^{๔๙} **“ปฏิภาณปฏิสัมภินัทญาณ”** ^{๕๐} **นิ** ๔ ^{๕๑} **คือ** เป็น ^{๕๒} **ผู้**รอบ ^{๕๓} **แก**่ง ^{๕๔} **แท้**ในความ ^{๕๕} **ตรัส**รู้ ^{๕๖} **เป็น** ^{๕๗} **“สุกขวิปัสสกบุคคล”** ^{๕๘} **พร้อม**ทั้ง ^{๕๙} **“อัตถะ”** ^{๖๐} **(มี** ^{๖๑} **ทั้ง** ^{๖๒} **“ร**ู้ ^{๖๓} **ถูก** ^{๖๔} **“ร**ู้ ^{๖๕} **จริง** ^{๖๖} **และ** ^{๖๗} **ทำ** ^{๖๘} **ได้** ^{๖๙} **จริง** ^{๗๐} **ใน** ^{๗๑} **ตน** ^{๗๒} **หรือ** ^{๗๓} **ผล**) ^{๗๔} **พร้อม**ทั้ง ^{๗๕} **“ธรรม”** ^{๗๖} **(มี** ^{๗๗} **เนื้อ** ^{๗๘} **หา** ^{๗๙} **เป็น** ^{๘๐} **จริง** ^{๘๑} **มี** ^{๘๒} **จริง** ^{๘๓} **หรือ** ^{๘๔} **รู้** ^{๘๕} **เหตุ** ^{๘๖} **รู้** ^{๘๗} **ผล**) ^{๘๘} **พร้อม**ทั้ง ^{๘๙} **“นिरุตติ”** ^{๙๐} **(ภาษา** ^{๙๑} **หรือ** ^{๙๒} **บัญญัติ** ^{๙๓} **ที่** ^{๙๔} **ใช้** ^{๙๕} **แสดง** ^{๙๖} **ออก** ^{๙๗} **ให้** ^{๙๘} **คน** ^{๙๙} **อื่น** ^{๑๐๐} **รู้** ^{๑๐๑} **ได้**) ^{๑๐๒} **พร้อม**ทั้ง ^{๑๐๓} **“ปฏิภาณ”** ^{๑๐๔} **(ความ** ^{๑๐๕} **รู้** ^{๑๐๖} **รอบ** ^{๑๐๗} **ไหว** ^{๑๐๘} **พริบ** ^{๑๐๙} **ครบ** ^{๑๑๐} **หรือ** ^{๑๑๑} **รู้** ^{๑๑๒} **ได้** ^{๑๑๓} **ลึก** ^{๑๑๔} **แหลม** ^{๑๑๕} **ถ้วน** ^{๑๑๖} **รอบ**) ^{๑๑๗} **แต่** ^{๑๑๘} **ไม่** ^{๑๑๙} **ได้** ^{๑๒๐} **เก**่ง ^{๑๒๑} **อย่าง** ^{๑๒๒} **อื่น** ^{๑๒๓} **“แถม”** ^{๑๒๔} **พ**ก ^{๑๒๕} **เลย**

เช่น ^{๑๒๖} **ผู้** ^{๑๒๗} **ก็** ^{๑๒๘} **เป็น** ^{๑๒๙} **พระ** ^{๑๓๐} **อร** ^{๑๓๑} **ห**ัน ^{๑๓๒} **ต์** ^{๑๓๓} **ที่** ^{๑๓๔} **เร** ^{๑๓๕} **ย** ^{๑๓๖} **ก** ^{๑๓๗} **ว** ^{๑๓๘} **า** ^{๑๓๙} **“จตุปฏิสัมภินัทปัตโต”** ^{๑๔๐} **ได้** ^{๑๔๑} **จริง** ^{๑๔๒} **ข** ^{๑๔๓} **ึ** ^{๑๔๔} **น** ^{๑๔๕} **หน** ^{๑๔๖} **ง** ^{๑๔๗} **มี** ^{๑๔๘} **ความ** ^{๑๔๙} **รู้** ^{๑๕๐} **และ** ^{๑๕๑} **มี** ^{๑๕๒} **ความ** ^{๑๕๓} **สามารถ** ^{๑๕๔} **ย** ^{๑๕๕} **อด** ^{๑๕๖} **ใน** ^{๑๕๗} **ความ** ^{๑๕๘} **เป็น** ^{๑๕๙} **พระ** ^{๑๖๐} **อร** ^{๑๖๑} **ห**ัน ^{๑๖๒} **ต์** ^{๑๖๓} **แท้** ^{๑๖๔} **ๆ** ^{๑๖๕} **รู้** ^{๑๖๖} **“ม** ^{๑๖๗} **ร** ^{๑๖๘} **ร** ^{๑๖๙} **ค** ^{๑๗๐} **”** ^{๑๗๑} **รู้** ^{๑๗๒} **“ผล”** ^{๑๗๓} **แจ** ^{๑๗๔} **ก** ^{๑๗๕} **“ม** ^{๑๗๖} **ร** ^{๑๗๗} **ร** ^{๑๗๘} **ค** ^{๑๗๙} **”** ^{๑๘๐} **แจ** ^{๑๘๑} **“ผล”** ^{๑๘๒} **ได้** ^{๑๘๓} **ร** ^{๑๘๔} **อบ** ^{๑๘๕} **และ** ^{๑๘๖} **พระ** ^{๑๘๗} **อร** ^{๑๘๘} **ห**ัน ^{๑๘๙} **ต์** ^{๑๙๐} **ช** ^{๑๙๑} **น** ^{๑๙๒} **ิ** ^{๑๙๓} **ค** ^{๑๙๔} **นี้** ^{๑๙๕} **ส** ^{๑๙๖} **่ว** ^{๑๙๗} **น** ^{๑๙๘} **ใหญ่** ^{๑๙๙} **จะ** ^{๒๐๐} **เป็น** ^{๒๐๑} **ผู้** ^{๒๐๒} **ป** ^{๒๐๓} **ฏิ** ^{๒๐๔} **บ** ^{๒๐๕} **ติ** ^{๒๐๖} **แบบ** ^{๒๐๗} **ใช้** ^{๒๐๘} **“สติบัญญัติ** ^{๒๐๙} **ฐาน”** ^{๒๑๐} **ทุก** ^{๒๑๑} **อิ** ^{๒๑๒} **ริ** ^{๒๑๓} **ยา** ^{๒๑๔} **บ** ^{๒๑๕} **ถ** ^{๒๑๖} **เป็น** ^{๒๑๗} **“ม** ^{๒๑๘} **ร** ^{๒๑๙} **ร** ^{๒๒๐} **ค** ^{๒๒๑} **วิ** ^{๒๒๒} **ธ** ^{๒๒๓} **”** ^{๒๒๔} **ถ** ^{๒๒๕} **น** ^{๒๒๖} **ค** ^{๒๒๗} **แบบ** ^{๒๒๘} **ถ** ^{๒๒๙} **ม** ^{๒๓๐} **ตา** ^{๒๓๑} **โ** ^{๒๓๒} **ป** ^{๒๓๓} **ล** ^{๒๓๔} **ง** ^{๒๓๕} **ๆ**

^{๒๓๖} **“จตุปฏิสัมภินัทปัตโต”** ^{๒๓๗} **อีก** ^{๒๓๘} **แบบ** ^{๒๓๙} **หนึ่ง** ^{๒๔๐} **ก็** ^{๒๔๑} **คือ** ^{๒๔๒} **ผู้** ^{๒๔๓} **บ** ^{๒๔๔} **ร** ^{๒๔๕} **ร** ^{๒๔๖} **ค** ^{๒๔๗} **“อา** ^{๒๔๘} **ส** ^{๒๔๙} **ว** ^{๒๕๐} **ก** ^{๒๕๑} **ัก** ^{๒๕๒} **ข** ^{๒๕๓} **ณ** ^{๒๕๔} **ญา** ^{๒๕๕} **ณ** ^{๒๕๖} **โดย** ^{๒๕๗} **มี** ^{๒๕๘} **“บ** ^{๒๕๙} **ุ** ^{๒๖๐} **พ** ^{๒๖๑} **เ** ^{๒๖๒} **น** ^{๒๖๓} **ิ** ^{๒๖๔} **ว** ^{๒๖๕} **า** ^{๒๖๖} **ส** ^{๒๖๗} **า** ^{๒๖๘} **น** ^{๒๖๙} **ุ** ^{๒๗๐} **ส** ^{๒๗๑} **ติ** ^{๒๗๒} **ญา** ^{๒๗๓} **ณ** ^{๒๗๔} **”** ^{๒๗๕} **กับ** ^{๒๗๖} **“จ** ^{๒๗๗} **ุ** ^{๒๗๘} **ต** ^{๒๗๙} **ุ** ^{๒๘๐} **ป** ^{๒๘๑} **า** ^{๒๘๒} **ต** ^{๒๘๓} **ญา** ^{๒๘๔} **ณ** ^{๒๘๕} **”** ^{๒๘๖} **เป็น** ^{๒๘๗} **อง** ^{๒๘๘} **ค** ^{๒๘๙} **่** ^{๒๙๐} **ป** ^{๒๙๑} **ระ** ^{๒๙๒} **ก** ^{๒๙๓} **อ** ^{๒๙๔} **บ** ^{๒๙๕} **ด** ^{๒๙๖} **ตั้ง** ^{๒๙๗} **ได้** ^{๒๙๘} **อ** ^{๒๙๙} **ธิ** ^{๓๐๐} **บาย** ^{๓๐๑} **มา** ^{๓๐๒} **แล้ว** ^{๓๐๓} **และ** ^{๓๐๔} **มี** ^{๓๐๕} **“อ** ^{๓๐๖} **ัต** ^{๓๐๗} **ถ** ^{๓๐๘} **ะ** ^{๓๐๙} **-** ^{๓๑๐} **ธ** ^{๓๑๑} **ร** ^{๓๑๒} **ร** ^{๓๑๓} **ม** ^{๓๑๔} **-** ^{๓๑๕} **น** ^{๓๑๖} **ิ** ^{๓๑๗} **ร** ^{๓๑๘} **ุ** ^{๓๑๙} **ต** ^{๓๒๐} **-** ^{๓๒๑} **ป** ^{๓๒๒} **ฏิ** ^{๓๒๓} **ภา** ^{๓๒๔} **ณ** ^{๓๒๕} **”**

ในวิชา ๓ อันมี “บุพเพนิวาสานุสสติญาณ” มี “จตุปปาตญาณ” และ “อัสวักขญาณ” มีความชาญฉลาดรู้แจ้ง และมี “ความเก่งเด่นพิเศษ” ใน “วิชา ๓” ของเทววิโช^๕จริงๆ ผู้^๕นี้ ก็เป็นบุคคลที่มี “จตุปฏิสัมภิตาญาณ” ที่เชี่ยวชาญแค่ขอบข่ายของ “เทววิโช” คือ เป็นผู้เก่งแท้ใน “เทววิโช” ทั้งรู้รอบละเอียดพร้อมที่จะแจกแจงแสดงให้ผู้^๕อื่นได้ครบ “ปฏิสัมภิตาญาณ ๔” ด้วย ในเรื่องเกี่ยวกับ “เทววิโช” และ จะมีแม่ “ญาณทัสสนะ” (สัมมาญาณ) มี “มโนมยิทธิ” (สัมมาวิมุตติ) ในผู้บรรลุแบบ “เทววิโช” นี้ด้วย แต่ก็ไม่รู้ซึ้งลึกแหลมแจ้งชัดแม่นยำตรงโดดเด่นใน “ญาณทัสสนะ-มโนมยิทธิ-อัสวักขญาณ” เหมือนจตุปฏิสัมภิตาทัพบัตโตในแบบสกุขวิบัตโตเองที่เดี๋ยวนี้ เพราะพระอรหันต์ชั้นนี้^๕ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ปฏิบัติในแบบใช้ “สติปัญญาฐาน” ไม่ทุกอิริยาบถเป็น “มรรควิธี” จะใช้การระลึกรอคัด การทบทวนย้อนของที่ผ่านมาแล้ว นำมาย้ำซ้ำทำความเข้าใจให้แจ้งในความเกิด-ความดับ จนเกิดการตรัสรู้และหลุดพ้น ส่วนใหญ่ถนัดแบบอยู่กับที่ หรือ ชอบที่อยู่สงบ ที่เปลี่ยว และ เก่งทางหลับตา

“จตุปฏิสัมภิตาทัพบัตโต” อีกแบบหนึ่ง ก็คือ ผู้บรรลุ “อัสวักขญาณ” โดยจะเป็นผู้ญาณทัสสนะ กับ มโนมยิทธิเป็นเอก (ลักษณะ “สกุขวิบัตโต”) หรือ จะมีบุพเพนิวาสานุสสติญาณ จตุปปาตญาณเป็นเอก (ลักษณะ “เทววิโช”) ก็ตาม แต่ขอให้เป็นผู้มี “ความเก่งเด่นพิเศษ” แถมพกเข้ามา พร้อมทั้ง “อตตะ-ธรรม-นिरุคฺติ-ปฏิภาณ” ใน “ความเก่งเด่นพิเศษ” นั้นๆ อีกด้วย ก็นับเป็นพระอรหันต์ “จตุปฏิสัมภิตาทัพบัตโต” เป็นแต่ว่า จะมี “ความเก่งเด่นพิเศษ” น้อยอย่างอยู่ ก็ยังไม่ใช่ “ฉัพภิญโญ” เต็มๆ ดังได้กล่าวแจกแจงมาแล้ว คือ อาจจะเป็น “ทวีภิญโญ” หรือ “ไตรภิญโญ” หรือ “จตุภิญโญ” หรือ “ปัญจภิญโญ” ตามที่จริง เป็นจริงนั้นๆ หรือ ยิ่งผู้ใดไม่มี “ความเก่งเด่นพิเศษ” ในบุพเพนิวาสานุสสติญาณ กับ จตุปปาตญาณ แล้วก็มีจตุปฏิสัมภิตาญาณใน “ไตรภิญโญ” นี้ ก็ยังเป็นฉัพภิญโญ ที่มีจตุปฏิสัมภิตาญาณในเทววิโช^๕ซ้ำ ลึกซึ้ง เยี่ยมยอด ในแขนง^๕ แง่นิ่งๆ^๕ขึ้นไปอีกเท่านั้น และอย่างเก่งก็มีสูงสุดเพียง “6 ความเก่ง” ^๕นั้นเท่านั้นแหละ จึงรวมเรียกผู้ที่มีความมาก

มีความเก่งพิเศษแถมพกเหล่านี้ไว้เต็มที่ ด้วยภาษาเต็มๆ ไว้เสียเลยว่า “ฉกัญญาญ” แต่จะเป็นแค่ทวิปัญญา หรือ เตปัญญา... ฯลฯ ดังกล่าวมาแล้วเท่าใดๆ ก็ได้ หากมี “ปฏิสัมพันธ์ญาณ ๔” ใน “ความเก่งเด่นพิเศษ” นั้นๆ ของตนด้วย ก็นับเป็น “จตุปฏิสัมพันธ์ญาณบุคคล” ในส่วนที่ตนได้ ตนมจริง นั้น ถูกต้อง

“จตุปฏิสัมพันธ์ปั๊บโต” ที่เก่งสุดยอดสุด

๘๘ ๖
ก็เป็นผู้บรรล

“อัสวักขญาณ” โดยมีอรรถ-ธรรม-นิรุตติ-ปฏิภาณพร่งพร้อม ทั้งเป็นผู้มีความ เป็นสุขขวิปัสสโก เป็นตวิชโช เป็นฉกัญญาญครบถ้วน ในตน อย่างแท้จริง

ผู้ใดมีครบเท่าใด ก็เป็น “จตุปฏิสัมพันธ์ปั๊บโต” ที่เก่งยอดมากเท่านั้นๆ ตามความเป็นจริง

ส่วนผู้บรรล “อัสวักขญาณ” มีญาณทัสสนะ มีมโนยทิธแท้ได้จริง ไม่ว่าจะ เป็น “สุขขวิปัสสโก” หรือ “ตวิชโช” หรือ “ฉกัญญาญ” แต่ทว่าไม่มี “ปฏิสัมพันธ์ญาณ ๔” คือ ไม่ฉลาดลึกซึ้งถึงเนื้อหาสาระที่ตนเป็นจริงมีจริง หรือ ไม่รู้รายละเอียดลึกซึ้งของมรรคของผลนั้นชัดๆ (ไม่มีอรรถปฏิสัมพันธ์ญาณ) ไม่ฉลาดลึกซึ้งถึงการเกี่ยวข้อง และการแยกแ่งอันชัดเจน จนเป็นที่สุด หรือ รู้เหตุ-ผล ต้น-ปลาย ยังไม่ชัด ทั้งนอก และ ใน ทั้งตน และ ลึก ทั้งจน และ ตอน ที่ลึกมาก กว่ามากระดับนัก(ไม่มีธัมมปฏิสัมพันธ์ญาณ) ไม่ฉลาดลึกซึ้งถึงภาษา หรือ บัญญัติที่จะ นำมาใช้แสดงออกให้คนอื่นรู้ได้ (ไม่มีนิรุตติปฏิสัมพันธ์ญาณ) และไม่ฉลาดลึกซึ้งถึง ความรอบ ความครบถ้วน ความบริบูรณ์ในสิ่งที่ตนได้ ตนมั้นนั้นๆ หรือ ไหวพริบความรู้ ได้ลึกแหลมถ้วนรอบ ยังไม่มี (ไม่มีปฏิภาณปฏิสัมพันธ์ญาณ) ผู้บรรลเช่นนี้ ก็เรียกว่า ได้แต่บรรลเพียงเริ่มมี “ผล” หรือ จะมี “ผล” บริบูรณ์แล้วก็ตาม แต่ไม่เก่ง “เหตุ” ไม่เก่ง “ภาษา” ไม่เก่ง “บัญญัติ” บัน “มรรค” บัน “ผล” ออกมาเป็นสมมุติสัจจะ ให้ผู้อื่นรู้เห็นด้วยไม่ได้ เพราะไม่ได้ฝึกฝน “อุฏฐาน” (ความเพียรในงานที่ควรเพียร) เอาแต่ทำ “วุฏฐาน” (ความหยุด, ความวาง) ง่ายเดียว จึงไม่ก้าวขึ้นสู่ความเป็น “จตุปฏิสัมพันธ์ปั๊บโต”

คงได้แต่เพียงเป็น “ผู้บรรลุ” ให้รู้เห็นเป็นการยืนยัน เป็น “พระอริยะสักกั-
พยาน” เป็นผู้ประโยชน์ตนมาก ทว่าไม่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น (คือ พระอริยะ
ชั้น “กายสักกั” ยังไม่เป็น “ปัญญาวิมุตติ” มีแต่ “ธรรมวิสุทธิญาณ”)

หากไม่ละเอียดลเอียดใน “คุณลักษณะของอรหันต์แท้” หรือ ไม่แจ้งชัดใน
“พุทธวิชา” จริงแล้วละก็ ผู้บรรลุเพียงเป็นสักกัพยาน (เป็น “ศรัทธาวิมุตติ”
หรือ อย่างสูงแค่ “กายสักกั”) ก็จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้มี “ปฏิสัมภิทาญาณ ๔” หรือ
ผู้มีประโยชน์เกื้อกูลผู้อื่นไม่ได้เลยแม้แต่น้อย ก็เป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง

(พระอรหันต์แท้ๆของพุทธชน เป็น “อุภโตภาควิมุตติ” มีความเป็น “จตุปฏิ-
สัมภิทาญาณ” ผสมผสมอยู่บ้างทุกองค์ คือ พอบอกพอสอนได้ทุกรูป แม้จะสอนได้
น้อยก็ตาม เพราะมีทั้ง ปริยัติ – ปฏิบัติ – ปฏิเวธ หรือ มี ศีลสิกขา – จิตตสิกขา
– ปัญญาสิกขา ครบถ้วน ถูก สัมมาอาริยมรรค ทุกองค์ มิใช่เน้นปฏิบัติที่ไม่มี
ปฏิบัติ หรือ มิใช่เน้นปฏิบัติที่ไม่มีปริยัติ จนกลายเป็นผู้มีกิเลสแล้วพาลหลงตนกัน
ถนัดกัน “พระปริยัติ” ก็กลายเป็นพระลูกกรุง “พระปฏิบัติ” ก็กลายเป็นพระลูกทุ่ง
“พระปริยัติ” ก็เอาแต่ภาษา เอาแต่บัญญัติกับบัญญัติ (ที่ไม่ใช่ “ญาณทัสสนะวิสุทธิ”)
มาเป็นอำนาจข่มทับ “พระปฏิบัติ” ส่วน “พระปฏิบัติ” ก็ไม่มีปริยัติก็เอาแต่จิตที่มี
ความยึดมั่น ความหลงได้ หลงมี ทางจิตของตน มาเป็นอำนาจข่มทับ “พระปริยัติ”
สุดท้าย ก็แตกแยกเป็น “พระบ้าน-พระป่า” (หรือ “พระปริยัติ-พระปฏิบัติ” นั่นเอง)
อย่างนั้น ไม่ ! และมีผู้ผู้แต่ศีลแต่พรต ทว่าไม่มีญาณ ไม่มีวิมุตติ หรือ มิใช่
ผู้มีแต่วิมุตติ แต่วิมาน ทว่าไม่มีญาณ ไม่มีศีล ไม่มีระเบียบวินัย ไม่มีจารีตประเพณี
ไม่มีเสขิยวัตร ไม่มีบัญญัติเข้าใจรอบถ้วนแท้ว่า **ตน** มีแต่บัญญัติเปล่าๆ หากมีศีลไม่ !
หากมีวิมุตติแท้จริงไม่ ! เพราะไม่มีความเข้าใจไม่มีบัญญัติลึกซึ้งพอจะรู้ว่า “ศีล” ก็คือ
“พรต” ก็คือนั้น มีความสำคัญต่อความเป็นมนุษย์ ความเป็นสังคมมาก
มายปานใดๆ ? เนื่องจากไม่มีความจริงที่เห็น “จิต-เจตสิก-รูป-นิพพาน” อันเป็น
ญาณ เป็น วิมุตติ จริงๆ เกิดกับผู้นั้นๆ แท้ๆ นั่นเอง)

และสิ่งที่น่าสังเกตอย่างยิ่งอีกข้อหนึ่ง ก็คือ “พระอรหันต์สาวก” นั้น แม้จะเป็นสกุลวิปัสสโก หรือ เป็นเทววิโซ เป็นจตภิญโญ กระทั่งเป็นจตุปฏิสัมภีที่ปัดโตก็ตาม ก็ยังไม่ใช่ “พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า” อยู่แน่นอน จึงจะเป็นผู้ที่ยังไม่ “งาม” พร่งพร้อมบริบูรณ์ หรือ สูงส่งจนไม่มีที่ติอย่างแน่ๆ ไม่ว่าทั้งทางกิริยามารยาท ทั้งทางกายกรรม หรือ ทั้งวจีกรรม คำพูด น้ำเสียงต่างๆ ก็ดี หรือ ยิ่งเป็นด้านความรู้ ด้านปัญญา ก็ยิ่งเอาไปเทียบพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้เลย **จึงอย่าเพิ่ง ไปเพิ่งผิดตำหนิติเตียนพระอริยเจ้า โดยคิดอ่านเอาด้วยใจนึกใจคาดเอาเองง่ายๆ เป็นอันขาด** ก็ขนาดพระสารีบุตร ซึ่งเป็นอรหันต์ชั้นอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธองค์แท้ๆ ก็ยังมีที่ติออกมากมาย (แต่อย่าไปเปลอ “ติ” เข้าล่ะ ! การตีพระอริยเจ้านั้นมันเป็นอย่างไร ? พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ชัดแล้ว) พระอรหันต์องค์อื่น ๆ อื่อกก็เหมือนกัน ซึ่งยังมีส่วนบกพร่อง ส่วนที่ยังไม่งามพร้อมประดุจผ้าพับไว้ กิริยาทางกาย น้ำเสียงภาษาอันเป็นวาสนาบารมี มันจะ “งาม” ไม่มีแงบกพร่อง ไม่มีส่วนติได้ จับผิดได้นั้น **ไม่มีตอกในอรหันต์สาวก !** ผู้งามบริบูรณ์ลงช่องลงรอยทุกส่วนทุกสิ่งนั้น มีแต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้น จงเข้าใจตามนี้ ให้ดี ๆ มิฉะนั้น จะทำให้ผู้คะเนผิด ๆ นั้น **ไม่มีโอกาสได้พบ “พระอรหันต์” เลยตลอดกาลเอาเชียวหละ !!** เพราะไป “กำหนดในใจ” ไว้ผิดหนะซี ! (สัญญาวิปาส)

อย่าพาลแผลอกำหนดในใจหลงเข้าใจว่า ผู้มีคุณธรรมชั้น “อรหันต์สาวกสังโฆ” หรือ พระอรหันต์ชั้นลูกศิษย์ลูกหาพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น คือ ผู้มีคุณธรรมอันหนึ่งอันเดียวที่เทียบเท่าเสมอกันกับ “อรหันต์สัมมาสัมพุทธโฆ” เป็นอันขาด ไม่เช่นนั้นคุณจะไม่ **ไม่มีโอกาสได้พบได้เห็น “พระอรหันต์” เลย** เพราะไปกำหนดหมายไว้ในใจผิด และ **ก็มีคนตั้งกำหนดหมายไว้ในใจตั้งกล่าวนี้อยู่มากเหลือเกิน** จึงพาลพาให้คนผู้นั้น ไม่สามารถเห็นพระอรหันต์ หรือ พระอริยะชั้นธรรมตาๆ ได้ อย่างน่าสงสาร น่าเสียดาย

ทั้งๆ ที่คนผู้นั้น พบพระอรหันต์ พบพระอริยะหลายระดับอยู่ ไม่น้อยเลยจริงๆ (เพราะ “หลงผิด” มากที่สุดในทุกวันนี้ ก็หลงไปว่า แม้ความเป็นพระอริยะชั้น โสดาบัน ก็ยังหลงไปกำหนดหมายเอาว่า เหมือน หรือ จะต้องเป็นคนที่เทียบเท่าพระอรหันต์ หรือ นักข้อยังไปกว่านั้น ก็ไปกำหนดหมายเอาว่า เหมือน พระอรหันต์สัมผัสสัมพุทธเจ้าไปโน่นกันเลยทีเดียว) เนื่องจาก แยกแยะขั้นตอนสภาวะธรรม แม้แต่การประกอบด้วยเหตุปัจจัย ก็แยกสูง-ต่ำกันไม่ออก ในขณะที่พูดคุยกัน โดยตั้งสติดีๆ อยู่ ก็มีปัญญา ก็รู้ระดับ รู้ขนาดสูง-ต่ำกันดีดอก แต่ในขณะที่ปกติธรรมดาแล้ว ส่วนมาก “มักเผลอ” หรือ เรียกว่า “หลง” (โมหะ) กันได้เสมอ สังเกตตนเองให้ดีๆ ก็ได้ เพราะ “สัญญา” ของผู้นั้น ยังกำหนดไม่เก่ง จึงเกิด “สัญญาวิปลาส” ได้อยู่)

จึงขอให้สังวร ตั้งใจ กำหนดหมาย ทำความเข้าใจกันให้ดีๆ ศาสนาพุทธอันมี “สัมมาอริยมรรค” องค์ ๘ ซึ่งมีขั้น มีตอน มี “สัมมา” หรือ มีความเหมาะสมกันคนละฐานะ ไม่เท่ากัน ไม่เหมือนกัน อย่าเข้าใจผิด “ฐาน” ผิดชั้น ผิดตอน เป็นอันขาด “ความพอดี” แล้ว สบายดีแล้ว หรือ ปานกลางแล้วของพระอริยะ มันไม่ใช่ “ความพอดี” สบายดี ปานกลางของปุถุชนจริงๆ และ “ความพอดี” ความสบายดี ความปานกลางแล้วของพระอริยะแต่ละระดับ แต่ละชั้น มันก็มีองค์ประกอบไม่เท่ากันอยู่อีก ไม่เป็นไปได้อย่างเดียวกันจริงๆ ในแต่ละชั้นๆ มันมีความเก่ง-ความสามารถ สูงกว่ากันอยู่แท้ๆ เป็นสังขธรรมจริงๆ แม้จะเป็นขรवासเพศเหมือนกัน ก็ยังมีความเป็น “พระ” (อริยะ) ที่สูง-ต่ำกว่ากันอยู่ในขรवासต่อขรवासนั้นๆ อยู่อีกนักกว่านัก ในความเป็นสังขธรรม

เออละ ! สำหรับการแจกแจงความละเอียดลึกซึ้งของ **วิชา ๘** และ **ความหมุนรอบเชิงซ้อน** ของพระอรหันต์ต่าง ๆ เพียงเท่านี้ ก็คงพอ

และ เราได้แจกแจงเรื่อง “**ฌาน**” จนกระทั่งเกี่ยวเนื่องร้อยเรียงมาจนถึง **วิชา ๙** ประการ ครบหมดสิ้น ตั้งแต่ “**ฌาน**” ที่ไปสำคัญผิด ยึดเอา “**วิธี**” ที่ไป “**เก่ง**” (อิทธิ) ออกนอก “**ผล**” คือ ไม่ได้ผลที่เป็น “**อรหัตตผล**” สักที

ไปได้แต่ “โลกีย์ผล” และ ได้แยกแยะเชื่อมโยงมาจนเข้า “มรรค” เข้าทาง พร้อมทั้ง
 เน้นแล้วซ้ำอีก จนน่าเบื่อ สำหรับผู้ที่ไม่ใส่ใจ ไม่สนใจจริง (แต่ผู้ใส่ใจจริงสนใจแท้
 จะยังซาบซึ้ง และรู้สึกชั้นๆ ตามลำดับมาจริงๆ ถ้าผู้นั้นสนิทใจ และหรือ มีสัพพาสวะ
 สาย “มานะสังโยชน์” อยู่ในใจไม่มาก)

หากยังไม่กระจะกระจ่างใจ ก็จงย้อนทวน อ่านซ้ำๆ ตรวจสอบพิจารณาดูอีก
 หลายๆ เที้ยว ก็ยังดี จะกระจะกระจ่างได้ (ข้อความในหนังสือนี้ ผู้มี “ญาณ”
 หยั่งถึงจริง จะไม่อ่านเพียงเที่ยวเดียวเลยเป็นอันขาด ยังจะต้องอ่านอีก ดูกันได้อีกเสมอๆ
 และ จะแทงเนื้อแทงแก่นขึ้นอยู่เสมอๆ โดยแท้จริง)

เมื่อไม่สำคัญผิด ก็ย่อมจะปฏิบัติสู่มรรคสู่ผลได้แท้ หรือ แม้จะไปหลงยึด
 หลงถือเอาทางผิดปฏิบัติอยู่ ก็ย่อมจะเกิด “ผล” เหมือนกัน ตามทางที่ผู้นั้นเดิน ผู้นั้น
 พากเพียร นั่นแหละ **แต่ถ้าไม่ปฏิบัติจริงไม่พากเพียรเอา มันก็
 ไม่ได้อะไรไม่มีผลอะไร**

พระพุทธองค์จึงได้ทรงแบ่งบุคคลออกเป็น 4 จำพวก ดังที่ได้เคยยกพระสูตร
 จาก “บุคคัลบัญญัติ” มาให้อ่านผ่านมาแล้ว อันเข้าใจได้ง่ายๆ กันก็คือ

บุคคลจำพวกหนึ่ง มีได้ เป็นได้ แค่ “เจโตสมณะ” คือ สงบรำบ
 ได้แต่ในสภาพนั่งหลับตาทำเอา หรือ สงบรำบได้แต่ในสภาพเมื่ออยู่ห่างจาก “โลก”
 หนีไกลไปจาก “สังคม” จาก “โลกีย์สัมผัส” บุคคลอย่างนั้น ก็มอยู่ นิ่ง เพราะ
 ไม่รู้ “โลก” อันถ่องแท้รอบถ้วน ไม่รู้จัก ไม่รู้ปฏิบัติ อันถูกต้องแท้จริง

บุคคลจำพวกสอง ได้ “โลกุตตร” แม้จะนั่งหลับตาทำ “เจโต-
 สมณะ” กับเขา ก็เป็นไม่ได้ บุคคลอย่างนั้น ก็มอยู่ นอกหนึ่ง แต่รู้จัก “โลก” ถูก
 ต้องถ่องแท้ รู้จัก รู้ปฏิบัติถูกต้องตนถูกตนถูกสภาพจริงๆ (บุคคลผู้ได้ “โลกุตตร” แท้ อย่าง
 นี้ แม้จะให้หนีจากสังคม ไม่คลุกคลีกับ “โลกีย์” ที่ตนหลุดพ้นได้แล้วนั้นๆ ก็จะไม่ได้อบาย
 ไม่คลุกคลีได้เหมือนพวก “เจโตสมณะ” คำว่า “เจโตสมณะ” จึงเน้นจริงๆ เอาเฉพาะ “นั่ง
 หลับตาสมาธิดับจิตเหมือนลัทธินิธิ” กันนั่นแหละ เป็นเอก)

บุคคลจำพวกสาม ใต้ทั้ง “โลกุตตร” ใต้ทั้ง “เจโตสมณะ” ก็มีอยู่
 อีกหนึ่ง

บุคคลจำพวกสี่ ไม่ได้อะไรสักอย่าง จะเป็นเพราะไม่ได้ปฏิบัติเลยก็ได้ เพราะปฏิบัติแต่ไม่ “เอาจริง” ก็ได้ ผู้ปฏิบัติแล้ว “เอาจริง” จะต้องได้ แม้ไม่ใช่ “ผล” ที่เป็น “สัมมาอริยผล” มันก็ต้องได้ “ผล” เป็น “โลกียผล” ตามมรรค ตามกรรมวิธีนั้น ๆ อยู่แน่นอน สำคัญอยู่ที่ “เอาจริง” หรือไม่ ?! เท่านั้นเอง

เป็นอันว่า เราได้อธิบาย ส่วนเพื่อ หรือ **สถานะของสิ่งที่ไม่ใช่เนื้อแท้ ๆ ของ “ฉาน”** (แบบพุทธ) เรียกว่า กิเลสของฉาน หรือ “ฉานเบี้ยว ๆ” ฉานออกนอกกริตนอกรอยอยู่ ที่ทำให้คนหลงผิด และหลงผิด เป็นการออกนอกอยู่นอกเรื่องของพุทธศาสนาไป ตั้งแต่ต้น ๆ หยิบ ๆ แล้วก็ได้อะไร ๆ ขยายความละเอียดขึ้น ใกล้เคียงมาหา “ฉาน” แท้ ๆ ที่ตรงกับ “บัญญัติ” ของพุทธศาสนาจริง ๆ ถูกตรงกับความหมายของคำว่า “ฉาน” เอง เป็นที่สุดได้แล้ว ยิ่งแต่จะแยกกระจะกระจำงในแง่มุมของ ฉาน ๑ - ฉาน ๒ - ฉาน ๓ - ฉาน ๔ ว่า มีระบบความสัมพันธ์ เกี่ยวโยง เป็นสัมพันธ์ธรรมชัด ๆ กันอย่างไร ? เท่านั้นเอง

ซึ่ง “ฉาน” นั้น มาจากรากศัพท์คำว่า “ฉา” หมายความว่า เผา, ไฟ, ไหม้, เผ่ง, ทำให้สูญสิ้นไป, การเพ่งจิตอำนาจ และเกิดการทำลายหรือเผา อุกุศลจิตที่รู้นั้น ๆ ลงไปให้แก่ตนสำเร็จ **นี่คือ ความหมายตรง ๆ เนื้อหา**

“ฉาย” หมายความว่า จงเผา, จงเผ่ง, จงตรึก, จงก่อไฟ

“ฉาม” หมายความว่า เผาไหม้, หมดสิ้นไป, อันเพลิงไหม้แล้ว

“ฉาปิก” หมายถึง ผู้เผา, ผู้จุดไฟ

หรือ “ฉาปนกิจ” (มาจาก ฉาปน+กิจ ฉาปน หมายถึง การเผา) ก็หมายถึง งานการหมักการเผา โดยนำไปใช้หมายถึงเอาเฉพาะ “เผาศพ” ไปเสียเลย ดังนั้น เป็นต้น

“ฉาน” แท้ ๆ จึงคือ ความเริ่มก่อไฟ ในขั้น “ปฐม” และ เผาไหม้ลงจน “สูญสิ้น” เรียบร้อย ในขั้น “สุดท้าย”

“ปฐมฌาน” หรือ “ฌาน ๑” จึงคือ การเริ่มมีพิจารณา มีการค้นคิดหาความจริง มีการไตร่ตรองหาเหตุ-ผลในจิตของตนว่า ตลอดเวลาเราเป็นคนใช้หู-ตา-จมูก-ลิ้น-กาย-ใจ นี้ เรามีอารมณ์ กามฉันทะหรือไม่? มีอารมณ์พยาบาทหรือไม่? มีอารมณ์ถีนมิทธะหยาบ ๆ ชัด ๆ หรือไม่? มีอารมณ์อุทธัจจะกุกกุจจะหยาบ ๆ ชัด ๆ หรือไม่? นี้เป็นขั้นต้น พื้นฐาน รู้ “รูป” รู้สภาวะโต้งๆ แท้ๆ ก็ต้อง “รูตน” ให้ได้ ให้รูจริงอย่างไม่สงสัยชนิดไม่มีวิจิกิจฉา พร้อมกับค้นหา “เหตุ” ที่เกิดสิ่งนั้น อารมณ์นั้น ให้ได้ด้วย เป็นการทำงานให้แก่ตนโดยเฉพาะเกี่ยวไปถึงอาการ-อารมณ์ของ “จิต” เพื่อจะหา “ตัวที่จะเอามาเผา” นั้นเอง เรียกว่า **ฌานที่ ๑** อย่าเลยเถิด! อย่ากำหนดไกล - ลึก - สูง เกินสภาพขั้นต้น ไปจนเป็นความบริสุทธิ์-บริบูรณ์ จนไม่รู้ ต้น-กลาง-ปลาย อะไรกันเลย เมื่อเกิดรู้-แล้วเผา หรือ ทำให้สูญสิ้นไปลงเรื่อยๆ เป็นสภาพ ญาณ-วิมุตติ-วิมุตติญาณที่สละสลวย สงสมจนเรื่อยๆ จริง และ พอ “รูแท้แน่ชัด” ถึงเหตุ-ผลชัดเจนแม่นยำที่สุด (อธิปัญญาเกิดเป็นขั้นสุดท้ายจะล้างอาสวะ) มันก็จะ “วางผล็อย” ทันที หรือ สลายหายไปจริง โดยแท้ๆ แล้วมันไม่มี การเผาการปิ้งอะไรหรอก! แต่ภาษาเท่านั้นที่เราเอามาเป็น “สื่อความหมาย” โดยเอาภาษาจากรูปธรรมหยาบๆ มาใช้ให้เข้าใจได้ ด้วยการเปรียบเทียบเข้ากับทางนามธรรมอันละเอียดๆ แท้จริง นามธรรมมันไม่ใช่สภาวะเดียวกันกับรูปธรรมเลยจริงๆ ภาษาที่ใช้กับนามธรรมจึง “รูแท้” กันได้ยากมาก หากไม่มีสภาวะแห่งนามธรรมนั้นจริงๆ ในผู้ใดแล้ว ก็จะไม่มีการ “รูแจ้ง” หรือ ไม่เรียกว่า “บรรลุธรรม” เป็นอันขาด (เพราะภาษาทุกคำล้วนคือ “รูปธรรม” ทั้งสิ้น)

ถ้าผู้ใดเพียงแต่พอ “รู” บ้างถึงเหตุ และ ผล แล้วจิตก็วางได้ปล่อยได้ทันที ก็เรียกผู้นั้นว่า เป็นผู้มี “เจโต” แก่กล้า แก่วนกล้า หรือ มีอินทรีย์ มีพลัง “ศรัทธินทรีย์” ตั้งลงมั่น (มีสมาธินทรีย์) มาก่อนแล้ว พอเกิด “ปัญญา” (ปัญญินทรีย์) รู้อะไรรอบข้าง ก็กลายเป็น “วิมุตติ” ทันที เพราะเป็นผู้ได้ “อดกลั้น” (อิริยาสนา) ได้ เสพย์คุ่น (ปฏิบัติเสวนา) กับการพราก การงด การเว้น การหยุดขาดจากสิ่งที่ไม่ควรเสพย์นั้นๆ มาจนใน “จิต” แท้ๆ นั้น “เว้นรอบขาดถ้วน” (ปริวัชชนา) ลงในจิตได้แล้วจริงๆ

เป็นพื้นฐานเดิมมา จะตั้งแต่ปางใดเมื่อใดก็ได้ (ชาติหนึ่ง อาจจะได้ฝึกได้ทำก็เป็น
ได้) แม้จะมาหลงเสพยา มาหลงคลุกคลีจนดูเหมือนกับเป็นผู้เสพยาตดเช่นเขาอนอก
ก็ยังมี ไม่ติดจริงติดจัง ติดแน่นติดแน่นอะไรหรอก ! จึงเมื่อผู้นั้นพอรู้แล้ว
ในเหตุ ในผลชัดเจน ก็วางก็ปล่อยได้รวดเร็วทันที บรรลุเป็น “ภาวนา” แท้กันเลย
ทีเดียว (อย่าลืมนึกคำว่า “ภาวนา” นั้น มันหมายถึง “ความบรรลุ” หมายถึง
“ความถึงผล-ความเกิดผลแล้ว” ที่เดียวละ ! ไม่ได้หมายความว่า “เริ่มต้นทำ” หรือ
“กำลังทำ” ดอกนะ !)

ส่วนผู้ที่ยังไม่ได้สร้าง “เจโต” มาก่อน ไม่เคย “ปฏิเสวนา” ไม่มี
“อิริยาสนา” ยังไม่เคยเกิด “ปรีวิขณา” ในจิตมาก่อน เป็น สรัทธินทรีย์-
สรัทธาพละ แม้จะมี “ปัญญา” รู้แสร้งรู้ เข้าใจและแสนเข้าใจอย่างไร ? ก็
จะต้องมาหัดพราก หัดเล็ก หัดเสพยา (ปฏิเสวนา) ในสิ่งที่ควรเสพยา คือ ต้อง
ทำความ “คุ้น” ในสภาพที่เป็นความพราก ความห่าง ความหลุดขาดจากกัน ตั้งแต่
พราก-ห่าง-หลุด-ขาด ข้นหยาบๆ เป็นสภาพพรากวัตถุแห่งก่อน ห่างข้าวของตัวตน
ใหญ่ๆ ไปก่อน (ดังนั้น ผู้ที่จะต้องหนีผู้ หนีคนออกไปอยู่ป่าอยู่เขา จึงจะพอทนได้ จึง
คือ ผู้ที่ยังไม่มี “เจโต” กล้าแข็ง หรือ อาจจะมี “เจโต” กล้า แต่ปัญญาอ่อนอยู่ ก็ได้ ยัง
ต้องอยู่ในบ้านานๆ ก็ยังแสดงว่า “เจโต” ยิ่งอ่อนมาก หรือ “ปัญญา” อ่อนมาก) ต้อง
อดกลืน (อิริยาสนา) สัมผัสจิตที่ไม่เสพยาไม่แตะ ไม่คลุกคลีกันจริงๆ จนเกิดสภาพ
“ทนได้” หยั่งลงจิต ตั้งมั่นไม่หวั่นไหววนเวียนโอนเอนอยู่กับจิต แล้วก็ต้องมี
“ความรู้” ความเข้าใจที่จะทำความแน่ใจข้างไป จนเห็นจริง รู้แจ้งว่า มันไม่ใช่
สิ่งจำเป็น มันไม่ใช่สิ่งที่จะต้อง มี ต้องเป็น ต้องเกิด ก็ได้จริง มันไม่ใช่สิ่งแก่งมี
อำนาจอะไรหรอก ! จิตเราเอง นั้นแหละ ไป หลง อยู่ ใต้ อำนาจมัน
จรรวมจิต-ปล่อยใจให้ได้มั่นคงแน่วแน่ จนสามารถกระทบสัมผัส หรือ จะรู้ จะเห็น
จะเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นๆ เรื่องนั้นๆ อันเป็นปัจจัยที่เคยก่อทุกข์ก่อสุข ก็ได้แล้ว โดย
จิตปล่อย จิตวางได้ทั่วๆ มันไม่ใช่ความสุข-ความทุกข์อะไรเลย ! ต้องทำจน
มันใจ จนแน่ใจ จนเด็ดจริง พ้นความสงสัย มีกำลังแห่ง “เจโต” ครอบรอบ

เล็กได้เด็ดขาด เว้นได้เด็ดเดี่ยว รอบถ้วน (ปรีวิชันนา) ตนจะแน่ใจในตนเอง
 ตนจะจริงจัง และ บอกกับตนได้เองจริงๆว่า ตนชนะแล้ว ตนอยู่เหนืออำนาจ หรือ
 ตนมีอำนาจเหนือกามฉันทะ พยาบาท ถิ่นมิทระ อุทธัจจะกุกกัจจะนั้นๆ ได้จริงๆแท้ๆ
 อย่างชัดเจน อย่างแจ่มแจ้ง ไม่ข้องใจ ไม่สงสัยเลย (พื้น "วิจิกิจฉาสังโยชน์")
 เพราะแม้จะเหลือเศษเสี้ยวแห่งอารมณ์ติดอยู่นิดน้อย (อายตน) หรือ ขนาดปานกลาง
 (ธาตุ) และหรือ ขนาดเป็นกลุ่มเป็นก้อนเป็นหมู่เป็นกอง จนรู้ชัดเห็นโต้งๆ (ฉันท) ก็ตาม
 ผู้รู้นั้น ก็จะมี "สภาพจิต" ของตนได้จริงๆ อย่างไม่สงสัย ไม่มีวิจิกิจฉาเลยจริงๆ
 และ จะพากเพียรลด ละ ทำปฏิเสวนา ทำธิวาสนาให้แก่ตน ให้เกิดปรีวิชันนา
 บรรเทาลง บางลง เป็นวิโนทนามาเรื่อยๆ จนสุดท้าย เป็นภาวนาถึงที่สุด ได้
 โดยรู้ชัดรู้จริงอย่างไม่สงสัยเลย (พื้น "วิจิกิจฉา" แน่ๆ ก็คือ มี
 "บัญญัติ" แน่ๆ ชัดแจ้งแท้ๆ นั่นเอง)

เพราะต้องเป็นผู้มีอำนาจเหนือจิตของตนได้อย่างแท้จริง (วสวัตตี) จึงจะ
 เรียกว่า ผู้ชนะแท้ (ชินะ) "ผู้เหนือโลก" ของพุทธศาสนา (โลกุตตร)
 ไม่ใช่ไปเหนือ "โลก" อะไรที่ไหนเลย

และสภาพที่ "จิตมีอำนาจเหนือจริง" หรือ ยังจิตให้เป็นไปใน
 อำนาจได้ (วสวัตตี) นั้น จะต้องเป็น "อธิจิต" ที่ประกอบพร้อมด้วย ความ
 ฉลาด 7" หรือ จะต้องเป็น "สมาธิ 7" ครบพร้อม อันได้แก่....

1. เป็นผู้ฉลาดรู้ละเอียดรอบถ้วนในอธิจิตนั้นๆ (สมาธิ กุสโล)
2. ฉลาดในการทำจิตให้เข้าสู่สภาพนั้น ให้เป็นสภาพอย่างที่มีมุ่งหมายนั้น ได้
 เสมอๆเนื่องๆ (สมาธิสุต สมบัติติ)
3. ฉลาดในการทำจิตสภาพอย่างนั้นๆ ให้คงอยู่ตั้งมั่นทรงนานแน่นแน่ ได้
 (สมาธิสุต ฐิติ)
4. ฉลาดในการทำจิตให้เพิก ให้พัก หรือ ให้พ้นจากสภาพอย่างนั้น หลุดเล็ก
 จากสภาพอย่างนั้น ได้จริง (สมาธิสุต วุฏฐาน)

5. ฉลาดในความรู้อะเอียดพร้อม รุ่มลึกรู้เหตุ รู้ค่า รู้ขนาดของสภาพอย่าง
นั้น ๆ และ ทำได้ด้วยอย่าง เป็นคนเป็นอันแน่ ๆ (สมาธิสัส กัลลิต)

6. ฉลาดรู้ละเอียดในอารมณ์ ในความเป็นไปที่ต่อเนื่องมีบทบาทอยู่ตลอดของ
จิตอันยิ่ง ต่าง ๆ (สมาธิสัส โจร)

7. ฉลาดในการทำกับจิตได้เก่ง เชี่ยวชาญ หรือ มีกำลังจิตแข็งแกร่งสามารถ
มีฤทธิ์แรง รู้เห็นได้เด่น ๆ ชัด ๆ มาก ๆ จนต้องเรียกว่า เป็นอภินิหาร (สมาธิสัส
อภินิหาร)

ผู้ประกอบด้วยธรรม 7 ประการนี้แล **ย่อมยังจิตให้เป็นไปในอำนาจ
ได้ (เกิด) และ ไม่เป็นไปตามอำนาจของกิเลส (ดับ)** (จาก วสสุตที่ ๑
อังกุตตร . สัตตก . ข้อ ๓๗)

ดังนั้น ผู้ประพฤติธรรม หรือ ผู้บรรลุตระม ได้ โดยไม่ต้องไป “นั่งหลับตา”
หลับหู่อะไร ให้นานให้มาก ไม่ต้องออกบ่าออกเขาอะไรให้ยาก ให้ลำบาก หรือ
ยังต้องมานั่งพิจารณา ขึ้นพิจารณา นอนพิจารณาอะไร ก็ไม่ต้องเสียเวลาเลย พอฟัง
คำอธิบาย หรือ พอได้รับปริยัติแล้วพิจารณาตามในทันทีทันใด ก็สามารถบรรลุได้ ใน
เดี๋ยวนี้ ปลอดภัย ละเลิกได้ทันที จริง ๆ รู้ชัดเห็นจริง เป็นได้จริง อย่าง
พันวิจักจณา จึงคือ ผู้เก่งยอด เป็นผู้เยี่ยมยอด เป็นผู้ยังจิตให้เป็นไปใน
อำนาจได้ รวดเร็ว ทันที ทันใจ ได้ออกปานฉะนี้ นับเป็นผู้มอญพระ พละสูง
แก่กล้า สามารถตรัสรู้ได้เร็วพลันง่ายตาย เป็น “อุคฆตติคตัญญู” แท้ ๆ คือ เป็น
คนชนิดบัวที่เตรียมจะบาน เป็นคนชนิดหาได้ยากมาก แม้ในสมัยพุทธกาล ก็ยังมี
ไม่มากเลย เช่น พระพาหิยทารุจิริยะ พระยส และ พระอริยเจ้าผู้ซึ่งเพียงฟังธรรม
จบ ก็บรรลุ โสดาบัน – สกิทาคาม – อนาคาม ทั้งหลาย ตามพุทธประวัติ ก็มีเป็น
หลักฐาน ๆ ล ๆ ดังนี้ เป็นต้น

ความจริง จึงเป็น ว่า ผู้บรรลุได้ โดยไม่ต้อง “นั่งหลับตา”
ทำนานเลย **ไม่ต้องหลบต้องเลียงออกบ่าออกเขา เพื่อพราก เพื่อห่างอะไรเลย**
จึงเป็นผู้เยี่ยมกว่า ผู้บรรลุที่จะต้องไปมัวมโข่ง นั่งหลับตาเพ่งพิศ พิจารณา
ปีแล้วปีเล่า อยู่ในถ้ำในเขาเป็นไหน ๆ

ซึ่งใน “พุทธศาสนา” แท้ๆ ทุกวันนี้ ยังมี**คนหลงผิด** ขนาดถึงกับ ยืนยันทำร้ายกันออกมาเลยว่า ถ้าใครไม่นั่งหลับตาบำเพ็ญฌาน หรือ ไม่ออกบ่าออก เขาเข้าถ้ำแล้วจะก่อ จะไม่มีทางบรรลุธรรมเอาเลยทีเดียว เพราะ**ผู้เข้าใจผิด-ผู้หลงผิด**กลุ่มนี้ เขาข่มมั่นถือมั่นยืนยันเลยว่า **คนจะบรรลุธรรมได้ มีทางเดียว ต้องใช้วิธี “นั่งหลับตา”** และเรียกว่า นี่คือการ “กรรมฐาน” หรือคือ “การปฏิบัติธรรม” อย่างอื่นมิใช่! อันเป็นการ “หลงทาง” หรือ หลงผิด เป็นการเข้าใจผิด (มิจฉาทิฐิ) อย่างที่เคยเป็นกันมาแล้ว เป็นมาก่อนสมัย พุทธกาล และ แม้ในสมัยพุทธกาลก็ยังมีผู้หลงผิดชนิดนี้ผู้อยู่ และ จะยังมีต่อไป อีก อย่างไม่มีที่สิ้นสุดในเรื่องนี้ (ยิ่งไปหลงนั่งหลับตาบำเพ็ญแบบผิดๆ อย่างที่พวก โลกีย์ฆานเขาทำกัน ก็ยิ่งแย่มากใหญ่ หรือ แม้จะเป็นอย่างอาฬารดาบส อุทกดาบส ก็ยังผิด อยู่นั่นเอง)

ทั้งๆ ที่ตัวอย่างพระอรหันต์เจ้าที่บรรลุธรรมในสมัยพระพุทธองค์ ก็ไม่เห็นมี ประวัติว่า ใครสักคนเดียว ที่เล่าบอกไว้ว่า **บรรลุธรรมในขณะที่นั่งหลับตา** มีแต่อยู่ในสภาพธรรมดาๆ ลืมตา และ ตอนจะบรรลุก็ทำงานอยู่บ้าง ขึ้นบ้าง เดินบ้าง นั่งบ้าง นอนบ้าง อยู่ในอริยาบถอะไรต่างๆ ก็ได้ทั้งสิ้น ตัวอย่าง ผู้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ เพราะนั่งฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าไป พลาง ไตร่ตรองเพ่งพินิจ (ฌายต) หรือ เพ่งเฝ้าไปด้วยในบัดเดี๋ยวนั้น แล้วก็บรรลุธรรม ในเมื่อพระพุทธองค์บรรยายจบบทจบแต่ละพระสูตร นั้นต่างหาก ที่มีเป็นตัวอย่างเยอะแยะมากมาย ยิ่งบรรลุเป็นพระโสดาบันด้วยแล้ว ยิ่งมากมายกว่ายกอง และไม่เกี่ยวกับการนั่งหลับตาเอาเลย เพราะมันเป็นการบรรลุ ชันตน เป็น “ธรรม” ทัศนคติๆ ธรรมดาๆ ก็รู้ ก็พราก ก็จากได้ เป็นปกติกันอยู่แล้วส่วนมาก คือ ผู้มีศรัทธาวิมุตติ มีกายสิทธิ์ หรือ เจโตวิมุตติอยู่แล้ว เพียงแต่ มาทำความเข้าใจให้รู้ชัดเจน (ปัญญาวิมุตติ หรือ ญาณทัตสนะ) พร้อม โดยการตรวจ ตน รู้ความจริงที่ตนมี ตนได้ ก็จะแจ้งในความหลุดพ้นจากอกุศลธรรมขั้นต้นๆ อัน เป็น “อบาย” เป็นธรรมระดับแรกได้ง่ายๆ เนื่องจากส่วนใหญ่ผู้นั้น จิตส่วนใน

ไม่ได้ติดแน่นติดจริงอะไรหรอก (คือ มีเจโตวิมุตติกันอยู่แล้ว) เพียงแต่ “ไม่รู้” ความจริงชัดเจนเท่านั้นเอง เมื่อคลุกคลีอยู่แต่กับคนโลกย์ ๆ ก็เลยทำให้พลอยหลงคลุกคลี (สังสัคคะ หลงเห็นว่า เป็นสวรรค์ เป็นความสุขความสนุกความเพลินต่าง ๆ ฯลฯ) หลงเกี่ยวข้องกับ “อบาย” ต่าง ๆ ไปอย่างนั้นเอง พอมาได้ฟังแค่ภาษา ก็เข้าใจชัด พอรู้ความก็เขินอาย พอรู้คำแท้ก็เห็นแท้ได้ ก็ละ ก็เลิก ก็หยุดที่เคยไปหลงติดอยู่ด้วยความหลงตามชาวโลกย์นั้น ๆ ได้ทันที (เรียกว่า “อุภโตภาควิมุตติ”) เพราะบรรลุนิพพานขั้นต้น มันแค่หยุดอบาย เลิกในอบายทั้งหลาย (โดยเฉพาะ “อบายมุข”) “ปัดอบาย” ที่ตนไปหลงติด หลงคลุกคลีได้ เลิกขาดไม่ยุ่งเกี่ยวเกี่ยวข้องเนื่องดกราย เมืองนรก (อบาย) นั้น ๆ ได้หมดเกลี้ยง ก็เป็นพระอริยเจ้าจริงๆ มีขั้นมีตอนมีระดับจริงๆ อย่าพากันสับสนเอา “คุณธรรม” ของพระอรหันต์ขั้นปลายสุดสูงสุด หรือ พระอริยเจ้าขั้นสูงอื่นๆ มาเป็น “คุณธรรม” ของพระโสดาบันเป็นอันขาด (ซึ่งทุกวันนี้ “เข้าใจผิด” ดังนี้กันเกือบทั้งนั้น) มิฉะนั้นจะแบ่งสมณะ ๔ เหล่าไม่ออกเลย และจะพลอยหลงผิด จะเข้าใจในองค์ ๘ แห่งสัมมาอริยมรรคของพระอริยเจ้าแต่ละระดับไม่ได้ ก็จะสำคัญผิดแม้ “วาจา” แม้ “การกระทำ” หรือ แม้แต่ “อาชีพ” ของพระอริยเจ้าแต่ละระดับไปหมด วาจา-การกระทำ-อาชีพ ก็ย่อมส่อภูมิแท้ของคนได้แท้ด้วยโดยจริง

เพราะสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมัตตะ สัมมาอาชีวะของพระอริยเจ้าระดับใดๆ ก็จะต้องเป็นไปจริงมีบทบาทอย่างนั้นๆ จริง ตามสัมมาทิฏฐิ (ความเข้าใจจริงจนเรียกได้ว่า “ญาณ”) และสัมมาสมาธิ (จิตทำได้จริงอย่างเข้มแข็งมั่นคงจนเรียกได้ว่า “วิมุตติ”) ของแต่ละท่านนั้นๆ ดังนั้น พระอริยเจ้าผู้มี “วิมุตติ” ในระดับใด ได้แล้วจริง แม้จะยังไม่เคยได้ยินใน “ไตรจกานกถา” ยังไม่เคยได้ยินใครใน “ศีล” คือ ยังไม่ได้ไหวทัน (ปฏิภาณ) ในการเกี่ยวข้องกับคลุกคลีอยู่ของตนที่ตนยังทำอยู่ ซึ่งการนั้น ซึ่งกิจนั้น อันไม่ดีไม่ควร แต่พอรู้พอเข้าใจในเหตุผลของ “ไตรจกานกถา” นั้นๆ หรือ พอรู้ว่า ระเบียบวินัย (ถ้ารู้แท่งทะเลถึง “นัยอันลึกซึ้งยิ่ง” ก็ยังเป็น “วิ” = ยิ่ง เป็น “นัย” = เหลี่ยมมุม, เซิงชัน, แ่งเงื่อน ใ้ล้กุกแท่งเยียม) รักฎเกณฑ์ของฐานะนั้นๆ ต้องไม่ทำสิ่งนั้น

เรื่องอย่างนั้น เท่านั้นแหละ พระอริยเจ้าท่านนั้น ก็จะหยุดทำ จะไม่เกี่ยวข้องกับ “ไตรเจฉานอาชีพ” จะหยุด “ไตรเจฉานกัมมันต” นั้นๆ จะไม่ทำสิ่งนั้นเรื่องนี้ ตามกฎตามหลัก ตาม “กถา” นั้นๆ ได้ทันที ไม่ว่าจะ เป็นศีลตั้งแต่ ศีล ๕, ศีล ๘, ศีล ๑๐, จุลศีล, มัชฌิมศีล, มหาศีล, ปาฏิโมกขุทเทส ๒๒๗ หรือ โอวาทปาฏิโมกข์ศีล ๘๔,๐๐๐ ไตๆ ตามภูมิ ตามฐานะแห่งความสูง-ความต่ำอันแท้จริงของท่านนั้นๆ จริงๆ

ถ้าเลิกไม่ได้อย่างบริบูรณ์ เช่น พอท่านเข้าใจใน “ไตรเจฉานอาชีพ” หรือ “ไตรเจฉานกัมมันต” เข้าใจใน “ศีล” นั้นแล้ว แม้เพียงได้ยิน “กถา” ได้ฟังคำพูดว่า หยุดเสีย! เลิกเถิดในสิ่งนั้นเรื่องนั้น ท่านก็เข้าใจแท้ใน “ใจ” หรือใน “จิต” อันเป็นข้างใน ก็เลิก ก็หยุดได้ทันที แต่ “ภายนอก” ยังไม่ได้เลิก! เพราะความจำเป็นแท้จริงๆ ก็มีอยู่

ทว่า ในใจของผู้ “เจโตวิมุตติ” จริงๆ จะไม่ห่วง “อาชีพ” ไม่ห่วง “การกระทำ” นั้นเลย “จิต” แท้ๆ ทั้งอาชีพ ทั้งการกระทำนั้น ได้จริง แต่ทางภาระทางกายนอกรูปนอก ยังต้องคลุกคลีต้องทำอาชีพนอนอยู่ ก็เพราะภาระจำยอม ท่านก็จะรู้ตัว รู้ใจจริงของท่าน และแน่นอนที่สุด ท่านผู้จะต้องพยายามหาทาง “หยุด” หาทางเลิก หาทางปลดปล่อยจาก “อาชีพ” ปล่อย “การกระทำ” ที่เป็น “ไตรเจฉานวิชา” นั้นๆ จะหาทางไม่ละเมิด “ศีล” นั้นๆ ให้ได้เป็นที่สุดอย่างจริงจั่ง ให้ได้เป็นที่สุด ตามภูมิจิตอันแท้จริงของพระอริยเจ้าแต่ละระดับนั้นๆ จริงๆ (ยกเว้น ผู้ไม่มี “วิมุตติ” จริง แต่มี “ปัญญา” รู้ได้แล้ว ก็เลยหยิบเอาเชิงแง่ที่ “รู” นั้น มาเป็นเหตุเลศอ้าง ทำกลบเกลื่อนตักสิน และ เขาผู้นั้นจะไม่คิดหาทางเลิกด้วย ก็มีจริง! เป็นบาป เป็นนรกจริงของผู้ที่ทำนั้นๆ อยู่จริงๆ) ผู้มี “ความจริง” (สัจธรรม) เท่านั้น ที่ “รูจริง แล้วจะทำจริง” ให้ลงตัวลงร่องลงช่องกัน ไม่ค้านไม่แย้งกัน

เนื่องจาก ผู้ใดได้ธรรมแล้ว ผู้หมัธรรมแล้ว ผู้ที่เป็นธรรมแล้วแท้จริง จะต้องให้ธรรมเป็นเครื่องรักษาตน ทั้งตนก็ต้องรักษาธรรมนั้นไว้ ยิ่งกว่าแก้วมณีที่ เลิศค่าใดๆ ด้วย เพราะถ้าผู้ใดได้ “สิ่ง” ใดไว้แล้ว เมื่อผู้นั้นรู้จักค่าของ “สิ่ง” นั้น อย่างถูกต้องแท้ ผู้นั้นก็จะรักษาสິงนั้นไว้อย่างเป็นที่สุดจริงๆ และ ที่สุดแห่ง ที่สุด คนจะไปได้ เป็นให้ได้ เป็นที่สุด อย่างแท้จริงนั้น ก็คือ คนทุกคนจะใช้สิ่ง ที่ตนได้ ตนมี ตนเป็นอย่างสูงสุดนั้น นั่นแหละ เป็น “อาชีพ” เพราะฉะนั้น เมื่อ ผู้ใด “ได้ธรรม” แล้วจริง มีธรรมแล้วจริง เป็นธรรมแล้วจริงบริบูรณ์ ไม่ต้องฟังอัน เลย ผู้นั้นก็จะฟัง “ธรรม” เท่านั้นยังชีวิตอยู่ ผู้นั้นจะฟังความถูกต้อง ความดีงาม ความมีระเบียบ มีหลักเกณฑ์ มีศีลอันบริบูรณ์สูงสุด ที่ตนสามารถมีได้นั้นแหละ เป็น เครื่องยังชีวิตให้เป็นไปอยู่ **ผู้นั้นก็มี “ธรรม” เป็นอาชีพ เป็นที่ สุดจริงๆ** โดยจะไม่เหมือนคฤหัสถ์ยังชีพ สาระ ก็จะไม่ใช่อะไรอย่างคฤหัสถ์ วิชา ก็จะไม่เป็นอย่างไรอย่างคฤหัสถ์ บทแห่งการกระทำ หรือ การงาน ก็จะไม่ใช่งานอย่าง คฤหัสถ์ การแลกเปลี่ยน วนเวียน สะสม ก่อสร้าง กักตุน ก็ยังจะไม่เป็นเช่นคฤหัสถ์ อย่างแท้จริง แม้พระจริยเจ้านั้นๆ จะยังไม่มาอยู่ในสภาพโกนหัวนุ่งจีวร จะยังอยู่ใน สมมุติเป็นฆราวาสเพศอยู่ก็ตาม **ผู้มีธรรมแล้วเท่านั้น ก็จะเป็นอยู่ เป็นไป มี สาระสัจจะแตกต่างจากความเป็นคฤหัสถ์จริงๆ**

จะเป็นอยู่ และ เป็นไปด้วยสภาวะของ “วิเวก ๓” โดยแท้จริง

คือ “กาย” วิเวก “จิต” วิเวก เพราะ “อุปธิ” แห่งผู้นั้นๆ นั้นแหละ วิเวกแท้แล้ว ตามภูมิ ตามระดับจริง

— บทที่ ๓๐ —

เรามาพูดถึง “วิเวก ๓” กันดูบ้าง

“วิเวก ๓” นั้น มี กายวิเวก-จิตวิเวก-อุปธิวิเวก ถ้าเราเข้าใจ “วิเวก ๓” ดูกว่า เราควรจะรู้จัก “พระอริยะ” ได้ดีขึ้นอีก และ จะเข้าใจพระของ พุทธศาสนา กับ พระของฤๅษีเตี๋ยรณีย์ ขึ้นอีก อันดับแรก เรามารู้จัก “กายวิเวก” ดูก่อน

กายวิเวก นั้นแหละคือ “ฉาน” ลมตาจริงๆ เป็นสภาพสงบสุภาพ คือ ราบรื่น ง่าย งาม อยู่จริงๆ ในขอบข่ายที่เรียกว่า “กาย” และ กายวิเวกก็ ไม่ได้หมายความว่าผิดๆ เพี้ยนๆ หลงๆ อย่างต้นเงินเป็นว่า คนผู้ใดได้อยู่ในที่สงบ แล้วก็เลยเข้าใจเอาว่า นั่นคือ “กายวิเวก” เช่น เอาการไปอยู่ในป่าช้า เอาการไปอยู่ถ้ำ ไปอยู่ที่ห่างผู้ห่างคน หรือ เอาการไปอยู่ในที่ๆ สงบ เอาการไปอยู่ใน “สถานทีวิเวก” อย่างนั้นไม่ใช่ตัว “กายวิเวก” เลยจริงๆ

สถานทีวิเวก หรือ สถานที่สงบสงัด ก็เป็นเรื่องของสถานที่ มิใช่เป็นเรื่องของกาย มิใช่เป็นเรื่องของ “วิ” และมิใช่เรื่องของ “จิต” ยิ่งเป็น “อุปธิ” แล้ว คนนั้นแหละจะมี “อุปธิ” ติดยึดวุ่นวายเอา กับ “สถานทีวิเวก” โดยคนผู้นั้นจะไม่ “วิเวก” เลย แต่ก็หลงผิดคิดว่า “ตนนั้นวิเวก” ก็มีอยู่มากหลาย จึงมาจับประเด็นให้ถูกประเด็น จึงมาจับสาระให้ถูกสาระ มาจับเป้าหมายให้ถูกเป้าหมาย จับตัวให้ถูกตัว จับคำให้ถูกคำ จับความให้ถูกความ อย่าให้หลงเหลือมหลงเงา อย่าให้พลาดเบิ่นแทเพี้ยนความหมายสำคัญแท้ไปเป็นอันขาด

บ้ำาจะสงบ บนภุเขาจะเงียบ ก็เป็นเรื่องของ “บ้ำา” เป็นเรื่องของ “ภุเขา” ในถ้ำจะระงับ หรือ ที่ลอมฟาง กลางสวนจะนั่ง จะยืน จะเข้ก มั่นก็ เป็นสิ่งนั้น แห้งนั้นของม้นเอง “วิเวก” ของม้นเองสงบ-เงียบ-เรียบราบ มิใช่ “กายวิเวก” หรือ “กายสงบ” ตก ! จับประเด็นดี ๆ

“กายวิเวก” นั้น หมายความว่า อาการกายกรรม อิริยาบถทางกาย ของคนโดยตรงทีเดียว ไม่อยู่ในอาการเดือดร้อน ไม่อยู่ในสภาพที่คั่นรน ไม่มีลักษณะ กระดกกระเด็น เก้งก้างกรัดกราย ไม่เป็นอิริยาบถคั่นคั่นขัดส่ายไปมามากมายเหมือน ชาวคฤหัสถ์เขาเป็นอยู่ ไม่รู้กรรุกรนข่านข่า ไม่บ่งบอกถึงความร้อนใจ และ ก็มีใช้ จะตบตีบ อับอับ หุดหู่ ห่อเหี่ยว เรียวโรย หลบลัด นิ่งงิ่ง นิ่งเตอ งุ่มง่าม ย่ำหยุด จน เกินไป อย่างนั้นด้วย ความหมายที่ชัดแท้ ก็คือ มีลักษณะทางกายกรรม ไม่กระทำ ไม่มีบทบาทเหมือนอย่างกายกรรมของผู้มี โลกะ-โทสะ-โมหะ หรือ มีอาการกายกรรม ที่ไม่บ่งบอกถึงความมีอารมณ์ โลกะ หรือ โทสะ หรือ โมหะ แม้จะทำการ-ทำงาน อยู่โดยอย่างไรก็ตาม ก็ตาม หรือ จะ “หยุดนิ่ง” อยู่ ก็ตาม จะอยู่ในกรุง อยู่ในบ้าน ใน คฤหาสน์ หรือ อยู่ในบ้ำา เขา ถ้ำ ก็ตาม ก็ยังคงมีอาการกาย-อิริยาบถทางกายสุขุม แม้จะทำงานเคลื่อนไหวอยู่ อย่างหนัก-แรง-เร็ว ก็สุภาพ เข้กเข้น พอดัฟองาม เป็นผู้มีสภาพ “ตำรวม” (คือ มีความพยายามรวบไว้, รัตรอบไว้, ไม่ใช่ให้มากออก) เป็นผู้มีสภาพ “สังวร” (คือ มีการแสดงถึงว่า มีความระลึกระวังให้สภาพเป็นไปอยู่อย่าง เหมาะยังถูกต้องยิ่ง สมควรยิ่งคียิ่ง อยู่เสมอทุกอกกับกิริยา) เป็นผู้มีสภาพ “สงบ ระงับ” ไม่ยึด ไม่เกาะ ไม่ติด ไม่คั่น ไม่เต้น มีแนวโน้มไปสู่ความหยุดติด หยุดคั่น หรือ เลิกคิด เลิกคั่น มีความปล่อย ความวางเสมอ ๆ เป็นสภาพ เรียบรื่น ง่าย งาม หรือ แสดงชัดถึงความเป็นตัวของตัวเองอันอิสระ หลุดล่อน ถ้าเกี่ยวกับ “สถานที” แล้ว ก็มีลักษณะอาการแห่งกายกรรม ที่ไม่คั่นสถานที ทังไม่ติดสถานทีนั้น อย่างเห็น ด้รู้ใด้ง่าย ๆ เอาด้วย (ซึ่งผู้หลง “สถานทีวิเวก” เสียอีก จะติดสถานที หรือ คั่นสถานที นั้น ๆ และนั่นคือ หมายถึงความไม่ “วิเวก” ของผู้นั้นอยู่แล้ว ต่างหาก)

“วิเวก” คือ ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลงในสิ่งอะไร ๆ ที่มีอยู่ในสถานทีนั้น ๆ ถ้า “กายวิเวก” ก็เป็นได้ด้วยอาการกาย ด้วยท่าที่เบ็ดเตล็ด ด้วยอิริยาบถใหญ่ชัด เพราะฉะนั้น จึงจะ**ไม่มีอาการกายเดือดร้อน** เมื่ออยู่ในสถานทีนั้น หรือ เมื่อออกไปจากสถานทีนั้น ๆ และ ไม่คืนรนที่จะออกไปจากสถานทีนั้น ๆ เพราะไม่โลภ ไม่อยากได้อะไรที่มีนอกเหนือจากในสถานทีนั้น มี เป็นผู้ไม่คืนอกไม่คืนเข้า และ แม้ตัวร่างกายของตัวเองจะกำลังยืน กำลังเดิน กำลังนั่ง กำลังนอน กำลังพูด กำลังอยู่กลางแดด กำลังอยู่กลางฝน หรือ กำลังประกอบการทำงานทางกายกรรมใด ๆ อยู่ ก็จะได้เห็นได้เข้าใจได้ว่า ท่านผู้นั้น “วิเวก” อยู่ คือ ไม่คิดคืนระริกกระรุมมากไปเกินกว่าเหตุ ไม่ซัดสายหิวหิวมากไปเกินกว่าเหตุ ไม่หลุกหลิกกรูกรูร่วนจนเกินกว่าเหตุ ไม่แสดงอาการเป็นไปเพื่อโลภะโทสะเกินกว่าเหตุ แต่จะมีลักษณะอาการกายโน้มเอนไปในทางข้างฝ่าย “น้อย” ด้วยกิเลส หรือ “ไม่มีกิเลส” กว่าที่คลุหุสถ์เขาเป็น เขามีกันอยู่อย่างเทียบกันได้ เห็นกันชัด ๆ ผู้มีปัญญาในเชิงเทียบเคียงจะดูออกรู้ได้จริงๆ และ ก็จะไม่เฉยเมย—เฉื่อยและเกินกว่าเหตุ จะไม่หดหู่ห่อเหี่ยวเกินกว่าเหตุ จะไม่หุบหงับง่วงโงกเกินกว่าเหตุ จะไม่หลบลี้หนีหายเกินกว่าเหตุ จะไม่หยุดไม่คิดเกินกว่าเหตุ จะไม่ “น้อยไป” เกินกว่าเหตุด้วย

“กายวิเวก” นั้น หมายเอาตั้งกล่าวมาในข้างต้นนั้นแท้ๆ พยายามทำความเข้าใจให้ดีๆ เกิด! แม้คำว่า “กาย” จะหมายเอาว่า คือ ความประชุม ที่จะนับความเกี่ยวของให้รวมเอาทั้ง “สถานที” ด้วย ก็ตาม ก็อาจจะมีสภาพเป็น “กายวิเวก” หรือ “กาย” ไม่ “วิเวก” เพราะ “สถานทีวิเวก” แท้ๆ เป็นเหตุก็ยังได้ทั้งสน

ดังนั้น “กาย” ของพระโยคาวจร อาจจะไม่ “วิเวก” เลยก็ได้ แม้จะอยู่ใน “สถานทีวิเวก” แท้ๆ แล้ว ก็ตาม ถ้าตนยังทนต่อ “สถานทีวิเวก” นั้นไม่ได้ ก็อาจจะ “พละนกาย” หรือ “เหี่ยวทคกาย” ไม่สงบเลย และแม้จะชอบ “สถานทีวิเวก” นั้น ยิ่งถ้าชอบ หรือ โลกในสถานทีนั้นมาก ๆ ด้วยนั้นแหละ ยิ่งจะเห็นได้ง่ายชัดว่า จะทำให้ “กายไม่วิเวก” ได้แน่ๆ เมื่อมีใครมาไล่ให้ออกจาก “สถานทีวิเวก” นั้น ดูที่ ดั่งนี้ เป็นต้น

“กายวิเวก” จึงมิใช่ “สถานที่วิเวก” หรือ มิใช่ “กายได้อยู่ในที่สงบ” แต่ก็มีได้หมายความว่า “สถานที่วิเวก” จะไม่ก่อให้เกิด “กายวิเวก” ก็อาจจะช่วยได้ตีมาก เท่าๆกับอาจจะไม่ช่วยเลย กลับจะทำให้ “ยิ่งไม่สงบ” (ไม่วิเวก) ก็ได้ ถ้าคนผู้นั้นยังไม่เหมาะสมภูมิ เหมาะสมสภาพ

และ จงอย่าเข้าใจให้เลยเถิด (สุดโต่ง) ไปถึงขนาดว่า **“กายวิเวก”** คือ กายอยู่เฉยๆ กายนิ่งๆ เท่านั้น กายไม่กระตุกกระติก (ที่หลงยึดเอาหนึ่งหนึ่งซึ่งๆ ทั่วไปโน้นทีเดียวเลยก็มี) เยียงนั้นอีกเป็นอันขาด ถ้าไปหลงยึดเอาแต่หลับตานิ่ง หรือ การหยุดเมืออาการกายทั้งหมด ไม่เคลื่อนไหว ไม่มีอริยาบถใดเลย หรือ เฉยเมย เฉื่อยเนือย เหี่ยวหด เสพยึดติดความหยุด ไม่ทำอะไร จึงจะเรียกว่า **“กายวิเวก”** ก็เป็นความหลงผิด เป็นการเข้าใจ มีขณิมา หรือ สัมมา ยังไม่ได้ที่จะ **สุดโต่งเลยเถิด** เอนเอียงไปเป็นฝ่ายข้าง “อรรถกถาญาณโยค” เข้าเสียอีก (จงพยายามทำความเข้าใจให้ดี ๆ กับคำว่า “อรรถกถาญาณโยค” ก็คือ ผู้ฝึกฝน “จิตนิยม” ทั้งหลาย นั้นเอง เป็นพฤติกรรม) ดังนั้น ผู้ใดยึดเยียงนี้ เข้าใจผิดอย่างนี้ “กายวิเวก” ของผู้นั้น ก็จะมีได้แต่เฉพาะอริยาบถนั่ง หรือ นอนหยุดสนิท นิ่งแนบเป็นท่อนไม้แท่งหินไปเท่านั้น

คำว่า “ฌาน” ขณิกายวิเวก หรือ สมาธิขณิกายวิเวก ของผู้เข้าใจผิดชนิดนี้ จึงจะมีได้แต่ในอริยาบถจำกัด ในเวลาจำกัด “กายวิเวก” ของผู้เข้าใจผิดดังกล่าวนี้ ถ้าจะให้เกิด ใหม้ ก็ต้อง “ทำ” เอา สร้างเอา หรือ ประกอบขึ้นจึงจะได้ และอยู่ในขอบเขตเวลาจำกัด จะไม่สามารถมีได้ทุกอริยาบถ ทุกเวลาเป็นอันขาด ผู้เข้าใจผิดดังกล่าวนี้ ก็เป็นเช่นเดียวกับผู้เข้าใจว่า “สมาธิ” หรือ “ฌาน” นั้น จะมีได้แต่เฉพาะตอนนั่งหลับตาทำเอา นอนทำเอา เท่านั้น

เพราะฉะนั้น “ผู้เข้าใจผิด” โดยนัยดังกล่าวนี้ จะไม่มี “วิ” อันวิเวก ซึ่งก็ยังคงความเป็น “กายวิเวก” หรือคือ ความยังเป็นอาการกายภายนอกอยู่ด้วย นเลย หรือ จะเข้าใจ “วิ” ทั่วเวก ไม่ได้เลย เนื่องจากว่า เมื่อ “วิเวก”

ไปหมายเอาหยุดสนิท หนึ่งเจ็บเสียหมดแล้ว “วจี” อันหมายเอากรรมคำพูด หมายเอาภาษาอันจะต้องมีเสียง มีความไม่เจ็บ มีความไม่หยุดสนิทในเสียง แล้วจะทำอย่างไร ? จึงจะได้ “วจี” อันจะต้องมี “วิเวก” ไปพร้อมด้วยได้ ถ้าขึ้นไปหลงผิดว่า “วิเวก” คือ หยุดสนิท คือ เจ็บหนึ่งหมด ไม่มีอะไร ไม่มีกรรม ไม่มีอาการ ไม่มีบทแห่งการงานของมัน ก็เมื่อการงานของวจี คือ ทำเสียงให้ดังออกมารู้อะไรด้วยกัน แล้วจะให้ “วจี” มันมี “วิเวก” ได้อย่างไร !

หากเข้าใจผิดเสียเช่นนี้แล้ว **“กายวิเวก”** อันหมายถึง “วจี” ของคนก็คือ คนไม้ หรือ ไม้ท่าเดียว (ไม้ลูกเดียว) เถนตรงเลย

หากเข้าใจผิดเป็นนัยะดังกล่าวนี้ วจีกรรม กับ กายกรรมต่างๆ ถ้าจะนับว่าเป็น “วิเวก” ก็ต้องคือเรื่องๆ เดียว คือ หยุดสนิท เจ็บหนึ่งเหมือนกันเปียบ ! และแน่นอน ก็จะเหมือนกันไปจนถึง “จิตวิเวก” เอาด้วย สำหรับผู้เข้าใจเลยเถิดหรือเข้าใจผิดดังกล่าวนี้ เพราะจะ **“เลยเถิด” (สุดโต่ง)** ไปจนถึงว่า ฌาน-สมาธิที่บำเพ็ญกันเป็นขั้นสูงสุด หรือ นิโรธ-นิพพานนั้น คือการดับ การหยุดสนิท การเจ็บหนึ่งไปหมด ไม่มีบทบาท ไม่มีการงาน ไม่มีพฤติ ไม่มีกิริยา-อาการ ของอะไรๆ แม้แต่ “จิต” ก็จะไม่ให้มีจิตเลย เป็น **“อภิสัญญานิโรธ”** หรือ **“อสังขย”** เป็นที่สุด ดังได้เคยอธิบายมาแล้ว แล้วจะพูดกันถึงการดับสนิทของกิเลส การหยุดสนิทของอาการทุกข์อาการสุข หรือ การเจ็บหนึ่งไม่ปรากฏสภาพของ **“อารมณ์ โลภะ อารมณ์ โทสะ แม้แต่ อารมณ์ โมหะ”** ไม่รู้อะไรด้วยกันได้เลย เนื่องจากเข้าใจคำว่า หมดสิ้น ดับสนิทสงบสนิท หยุดสนิทอะไรต่างๆ นั้น เป็นการ “ยึด” ไว้ที่จุดปลายโต่งสุดท้ายอันเดียวเสียหมด เมื่อเพ่งยึดจนเลยเถิด (สุดโต่ง) “จิต” ไปถึงขนาด แม้แต่ “จิต” ก็ให้หยุด **ไม่ให้มี “รู้” อะไร** “วจี” ก็ต้องมีไม่ได้ “กายกรรม” ใดๆ ก็ไม่มีได้ กาย-วจี-จิต-อุปธิ จึงแยกไม่ออกแน่ และ ไม่ต้องอธิบาย

เพราะความดับสูญ หรือ ดับหมดสิ้น หรือ สงบสนิท แบบนั้น มัน “ง่าย” เสียเหลือเกิน ใครๆ ก็รู้ได้ ใครๆ ก็เข้าใจได้ “ความดับ” (นิโรธ) “ความสงบ” (วิเวก) ต้นๆ เงินๆ อย่างนั้น มันจะลึกซึ้งสุขุมประณีตอะไร? **สังขารม**
-ปรมัตตธรรม หากมันต้นๆ ง่ายๆ ง่ายๆ อย่างนั้น พระพุทธเจ้าจะเอาอะไรมายิ่งใหญ่ ในเมื่อเดี๋ยวก็สูญไ้ไหนๆ เขาก็รู้ และโลกมันก็คงจะสันตสุขเสียแล้วซ้! เมื่อคน ก็ทำนิโรธ-นิพพาน-วิเวก แบบนั้นกันหมดจริงๆ แต่แล้วโลกก็จะยิ่งฉิบหาย! ดับ สูญสิ้นตโรกันไปหมด! เพราะสร้างแต่ความ “ไม่มี” (นัตถิ) เถนตรง หยาบๆ ต้น-เงิน อย่างนั้นๆ ลัทธิ “มิจฉาทิฎฐิ” เช่นนี้ ท่านเรียกกันว่า ลัทธิ “นัตถิกิฎฐิ”

ถ้า “จิต” ของผู้ใด “ยึดมั่น” ไว้ผิด ดังกล่าวแล้วนั้นจริง แม้จะอธิบายกัน ให้ต้นลึกหนาบางละเอียดลออกันอย่างไร ก็จะไม่เข้าใจไม่ได้เลย เพราะ **เลยเถิด -สุด โต้่งเสียแล้วแท้** จริงๆ

ขอให้ทำความเข้าใจกับคำว่า “วิเวก” อันอธิบายความด้วยคำว่า สงบ สัมรวมลง ระวังเสมอ ความสงบ ความปลอด ซึ่งหมายถึงมีแนวโน้มไปในทิศทาง “น้อยเข้า-เบาลง-ง่ายขึ้น” หรือที่สุด ถึงขั้น “ไม่มี” ก็เป็นเรื่องในรูป ในสิ่งที่ ไม่ควรมี “ไม่ทำ” ในเรื่องที่เกิดสภาพเกินฐานะแล้ว สิ่งใด เรื่องใด รูปใดที่ “ไม่ควรมีเลย” ตลอดกาล ก็ตัดขาด ระวังสุด เป็น “ไม่มี” เอาเลย สิ่งใด เรื่องใด รูปใดที่ “ยังควรมีบ้าง ไม่มีบ้าง” ยังต้องยึดหยุ่นอยู่ตาม เหตุ-ผล-ตน-ประมาณ -กาล-บริษัท-บุคคล (สัปปริสธรรม ๗) ก็ต้องยังยึดหยุ่นอยู่ หรือ สิ่งใด เรื่องใด รูปใดที่ “ยังต้องมีอยู่ตามสมมุติแท้ๆ ของมันเอง” ก็ต้องมีอยู่จริง เป็นแต่ว่า พยายามให้ “ประหยัดที่สุด” ให้ได้จริงๆ แล้ว “น้อยได้ที่สุด” ก็เท่านั้นแล้วจริงๆ ซึ่งแน่นอน ก็ต้องมี “ประโยชน์สูง-ตรงสาระแท้” ประกอบอยู่ด้วยให้มากที่สุดเท่าที่จะ เป็นไปได้ ถิ่นนั้นแหละคือ จบ คือ ลงตัว

ดังนั้น ถ้า “ถึงกาละ” หรือ ถึงคราวที่จะให้หยุดสนิท ก็หยุดซ้! ถ้า ถึงกาละที่จะให้มี “กายกรรม” ในขณะใด? เท่าใด? จะได้ประโยชน์สูง และได้ประหยัดสุดแล้ว (หรือ “วิเวก” แล้ว) คือ ได้สัมรวมสุดแล้ว ได้สังวรสุดแล้ว

ได้ทำให้สุภาพแล้ว เห็นพอดี รู้สึกว่าพองามแล้ว ก็ต้องมี “ ภาวกรรม ” นั้น
 อย่างนั้น มีอริยาบถนั้น ๆ อยู่ เหมาะสมแก่บทบาท แก่กาล แต่ต้องไม่มี “ แนว
 โนม ” ที่จะต้องให้อยู่ฝ่ายข้างน้อย เมาง่าย หรือ “ ไม่มี ” เป็นที่สุด (มี “ อับปิยะ ”
 หรือ เป็นไปเพื่อ “ มัชยสถ ” จริง ๆ โดยเจตนาอยู่เสมอ)

“ **วิเวก** ” แปลว่า **ปลอด** แต่ไม่ใช่**ปลอดเปลี่ยว** มันหมายเอาว่า
ปลอดโปร่ง นั้นต่างหาก และ มันก็ไม่ได้หมายความว่า “ ปลอดคน ” หรือ “ ปลอด-
 งานการ ” แต่มันหมายเอา “ ปลอดภัย-ปลอดโทษ ” มันแปลให้ถูกๆ แท้ๆ ก็ได้ว่า
 เรียบรื่น เมาภาระ ไม่หนักหนา-ยุ่งยาก เป็นไปด้วยดีแล้ว สบาย (สบาย หรือ เขียนกัน
 อย่างเต็มเครื่องก็คือ “ สบาย ”) ความเจริญ, ความเป็นผลประโยชน์ (ภาย) มันไม่
 ได้แปลว่า “ การปลีกตัวไปอยู่ที่สงัด ” แต่มันเป็น “ การรู้ที่จะปลีกความวุ่นวายทุกซ์
 ร้อน-สุขสัน หรือ การคืนรนลงโลดเร่เร็ว ” ต่างๆ ให้หลุดไปจากใจได้จริงๆ มัน
 ไม่ได้แปลว่า “ การรู้สึกเปล่าเปลี่ยววังเวงใจ ” เลย แต่มันแปลว่า “ การรู้สึก
 อ่อนใจ บริบูรณ์ใจ โปร่งใจ สบายใจ เบาใจ ” ต่างหาก มันหมายถึง **ความอิสระ**
 แท้ ที่ทุกอย่างมี สัมผัสอยู่พร้อม แต่ไม่ติด ไม่เกาะ ไม่ข้อง ไม่คา ไม่ถ่วง ฯลฯ

“ **วิเวก** ” แปลว่า **สงบ** แปลว่า **ความสงัด** แต่ไม่ใช่ **สงบเยียบ-
 เยียบ** หรือ **ความสงัดที่ปราศจากสรรพสิ่ง** สรรพสำเนียงเสียงใด ๆ
 หรือไม่ได้หมายความว่า ทุกอย่างหยุดนิ่งตายไปที่เดียวหรือก แม้แปลว่า **สงบ**
 มันก็หมายเอาว่า **สงบศึก-สงบจากทุกซ์** มันหมายเอาแท้ๆ ที่ “ จิต ” นั้นแหละ
 เป็นสำคัญ จิตสงบ จิตระงับ จากกิเลส ตัณหา อุปาทาน จิตเบาบางจากโลภะ
 โทสะ โมหะ แม้ที่สุด จะหมายความว่า นิ่งสนิท หยุดสะเด็ด ก็คือ **โลภะ**
โทสะ โมหะ ไม่มีสนิท หมดสะเด็ด ในจิตนั้น ๆ ต่างหาก มันหมายถึง **สันติภาพ**
-สันติธรรมแท้ ที่ต้องเกิดได้ที่คนเป็น **ของจริง** จึงจะแผ่เชื้อต่อออกไปสู่สังคม
 ได้จริง (แต่ทุกวันนี้ “ สันติภาพ ” ปลอมนั้น มีมากเหลือเกิน สุดจะกล่าว)

ผู้ความเข้าใจถูก เข้าใจแท้ เข้าใจตรง อันเรียกว่า **เกิด “สัมมา-
ทิฏฐิ” แล้วจริง** จึงจะมีสัมมาวาจา (วจีกรรม) สัมมากรรมันตะ (กายกรรม)
และที่สุด สัมมาอาชีวะ (เป็น “สุจริตกรรม” ทั้งกาย-วจี-มโน ได้)

กล่าวคือ “**วิเวก**” นั้น หมายถึงว่า เมื่อมี “**วจีกรรม**” หรือ มีบท
แห่งการงานของ “**วจี**” มันก็ต้องมีภาษา มีคำพูด มีการแสดงออกทางเสียง ทางคำพูด
ทางสำเนียง แม้เสียงนั้นจะ **ตั้ง** เป็นธรรมชาติของผู้มีเสียงทุ้มกังวานก้อง (เช่น เสียง
ของพระพุทธรองค์นั้น ก้องกังวาน ตั้ง ฯลฯ หรือ ผู้มีเสียงปานเสียงพรหม) ก็ยังเรียก
ว่า “**วิเวก**” อยู่นั่นเอง

เมื่อบทแห่งการงานทาง “**วจี**” นั้น ถึงจะ “**ตั้ง**” ก็แสดงผล เป็นไปเพื่อให้ผู้
รับฟังเกิด “**วิเวก**” หรือ พาเกิดสงบ ปลอดปล่อย สำรวมลง ระวังเสมอ มั่นน้อม
(แต่ไม่ใช่ “**ทำน้อม**” ตอกระ!) รู้จักพอแก่ตน แต่หัดจ่ายออก ละ หน่าย ถ่าย
ถอน ความเพ้อ ความใหญ่ ความมาก อันเกินความจำเป็น ลงได้จริง ถึงที่สุดนั้น
กล้า “**ไม่มี**” กล้าสละหมดได้จริง แล้วอยู่ได้อย่างสงบสุขเจริญจริง ชนิดไม่เห็นแก่
ตัวแท้ๆ มีหลักฐานรู้ได้ เห็นได้ ไม่มมงายเลย

แต่ไม่ใช่ “**ตั้ง**” ปลุกใจให้ฮึกเหิมเสริมร้อน เลือดปล่าน ก่อโกรธ ก่อโลภ เป็น
อันขาด

และ สำคัญที่สุดก็คือ ไม่ว่า จะ “**ตั้ง**” หรือ จะ “**เบา**” จะ “**น้อมอ่อนหู**”
ก็ตาม ก็มีไช่ขุ่แห่ให้ใครๆ ที่ได้รับฟังเสียงนั้นแล้ว กลายเป็นคนสงบ หรือ หยุด
แบบขี้เกียจสันหลังยาว เอาแต่นั่งปรี้อ นั่งหลับ-นอนเล่น-เดินเล่น เป็นอันขาด
แต่ต้องเป็นผู้ “**รู้งาน**” รู้งานหมาย รู้งานที่ มี “**กุศลกรรม**” คือ ต้องเป็นผู้
“**การงานอันดี ฉลาด เจริญ สูงขึ้นเสมอๆ**” (ได้แก่ ผู้เล็กในพฤติกรรม
ชั่ว ผู้ทำในพฤติกรรมดี ให้ได้เสมอๆ เป็นต้น ดังนั้นเรียกว่า “**งานของจิต**” หรือ
งานทางธรรมแท้ๆ อันเรียกว่า “**วิเวก**” จริงๆ ซึ่งมาจาก วิ+วเอก วิ=ยิ่ง, ไม่
ว=พหุติ เอก=หนึ่ง, ไม่มีสอง รวมความแล้ว ก็หมายความว่า ไม่ให้มีพหุติดันเป็นสอง
หรือ ไม่ให้มีพหุติดันอย่างไหน แต่ให้มาอย่างนี้ ให้ได้ หรือ ก่อพหุติดันที่ยิ่งๆ ขึ้น)

จึงขอกำชับอีกที่ว่า ความหมายของ“วิเวก”นั้น อย่าไปเข้าใจเลยเถิด ไปจนถึงขั้น “หยุดตาย” หรือ ดับเครื่อง ดับกิริยา ดับภาษาสู่มเสียงไปเสียทีเดียว ดังนั้น แม้ “จิตวิเวก” ก็จึงไม่ได้หมายถึง “ดับจิต” หรือ “เปลี่ยวใจ” อะไรเช่นนั้น ด้วย แต่ “อุปธิวิเวก” นี้สิ! หมายถึงเอา “ดับกิเลส” แน่ๆ !! จะ “ดับ” จะไม่ให้มี “กิเลส” อย่างสนิทสนมเกลี้ยงแคะใดๆ ได้ ก็จึงเชิญให้ดับสนิท ให้สิ้นสะเดีตทีเดียว! ขอให้ทำความรู้ให้ละเอียดลออ เข้าใจความสำคัญของ สัจธรรมให้แม่นยำ ตรงแก่นตรงเนื้อแท้ที่หมาย ให้ดีๆ ได้อธิบายนี้ะนะมานานแล้ว แม้ความหมายที่ว่า ไม่ใช่ “ดับจิต” แต่ “ดับกิเลส” สิ้นสนิทหนึ่งน้อหนึ่งก็ไม่ได้ให้เหลือ (อาภิญญัญญ หรือ นัตถิ กิญจิติ)

ก่อนจะอธิบายต่อออกไป ก็ขอทำความเข้าใจง่ายๆ กันไว้สักขั้นหนึ่งก่อนเถอะ (เพราะจะอธิบายขยายออกไปอย่างพิสดารกว้างไกลอีกมาก) ว่า

“กายวิเวก” นั้น คือ กายก็เป็นผู้สังกัดอยู่ หรือ กายแล มีพฤติกรรมอันเอกยอดยิ่ง กล่าวคือ “กายกรรม” ทั้งหลายเป็นพฤติกรรมเสงี่ยม เยี่ยมยิ่งอย่าง “เอก” ได้จริงๆ เช่น มีการเดินอยู่ก็เป็น “เอก” มีการยืนก็เป็น “เอก” การนั่งก็เป็น “เอก” การนอนก็เป็น “เอก” เข้าสูบ้านเพื่อมณฑพาคก็เป็น “เอก” นั่งในที่ลับไม่มีใครเห็นก็ยังเป็น “เอก” ตั้งใจจงกรมก็เป็น “เอก” ไม่ว่า จะ เทียวไป “เป็นอยู่” อย่างไร มี “อิริยาบถ” ไหนๆ “เป็นไป” ใดๆ ย่อม รักษา ย่อมควบคุมคุ้มครองอะไรๆ ดำรงความเป็นไปของชีพ ก็เป็น “เอก” อยู่ทั้งสิ้น **นั่นชื่อว่า กายวิเวก (โส เอก คัจฉติ เอก ติฏฐติ เอก นิสีทติ.....เอโก รโห นิสีทติ เอโก จังกมัง อธิฏฐาติ เอโก จรติ วิหริติ อิริยติ วัตตติ ปาเลติ ยเปติ ยาเปติ อยัง กายวิเวโก ฯ)**

คำว่า เป็น “เอก” (เอโก) นั้นแหละสำคัญ ในที่นี้ ซึ่งก็คือ ความ เป็นสภาพดีที่สุดที่จะเป็นไปได้อย่างยิ่งยวด นั่นเอง ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว แม้แต่คำว่า วิเวก=วิ+เวก ขอให้ถูกต้อง แม่นตรง ก็แล้วกัน ทั้งกาย ทั้ง “วจ” อันต้องเข้าใจให้ดีๆ ว่า “วจ” นั้น ก็มีสภาพ “วิเวก” ได้เหมือนกัน

เพราะมันถึงคือ สภาพภายนอก หรือ สภาพภายในใหญ่อยู่ จึงรวมเรียกจัดเข้าอยู่ในหมวด “กายวิเวก” ด้วยเลย และ ในที่นี้ ก็ขอแจกออกมาให้เห็น ให้รู้ละเอียดเพิ่ม ให้กระจ่างกระจ่าง

มีข้อที่น่าสังเกตอยู่ ก็คือ อาจารย์เก่าก่อน แปลความหมายคำว่า “เอโก” ว่า ผู้เดียว แม้ “วิวิตตัง” ก็แปลโน้มน้อมเอนไปว่า สงัดอย่าง “ปลอดเปลี่ยว” ก็เป็นความเห็น หรือ ความเข้าใจที่แตกต่างล้นออกไป ก็ขอให้ผู้รับรู้รับศึกษา เลือกลง ตัดสิน เลือกลงใจเอาเองเถิด เพราะในหนังสือ “ทางเอก” นี้ มีแง่ที่แตกต่างจาก “ความเห็น” เก่าแก่ของโบราณจารย์ มามากกว่ามากแล้ว

และ แม้ในพระบาลีจะมีแจ้งบอกว่า “กายวิเวก เป็นโณ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ช้องเสพเสนาสนะอันสงัด คือ บ่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ บ่าช้า บ่าชัญ ที่แจ้ง ลอมฟาง ถึงอย่างนั้น กายก็เป็นผู้สงัดอยู่.... ฯ” ดังนี้ แท้ๆ โบราณจารย์ก็ยังไม่กล้าสรุปความหมายมาให้เรียนกัน ในตำราที่นักธรรมทั้งหลายเรียนนั้นแหละ ว่า

กายวิเวก ได้แก่ อยู่ในที่สงัด ฯ ดังนี้ เป็นต้น

แทนที่จะสรุปเน้นให้ถูกเข้ว่า กายวิเวก หมายความว่า เป็นผู้สงัดด้วยกายอยู่ หรือ กายแลเป็นผู้สงัดอยู่ (กาเยน จ วิวิตโต วิหริติ) ยังจะแม่นตรงเข้าหมายแก่นแท้เนื้อแท้กว่า เป็นไหนๆ ดังนี้ นี้กลับไปจับเอาสภาพไม่ใช่แก่นไม่ใช่เข้เข้าหมายแท้มาสรุปให้เรียนกัน จึงทำให้การถ่ายทอดความรู้ผิดเพี้ยนไปเรื่อยๆ เนื่องจากผู้แปล เข้าใจ หรือ มีความเห็นโน้มน้อมเอนไปในทางลัทธิฤทธิคาบสมากอยู่ นั่นเอง จึงแปล หรือ จับประเด็นผิวเผิน ไปคว้าเอาเปลือกเป็นแก่น เลยเอนเอียงไปข้างฝักฝ่ายให้เห็นลักษณะของ “วิเวก” ไปในเชิงที่ถ้าหากหมายความว่า “สงบ” ก็จะต้อง เลยไปจนเป็น เงียบเชียบ นิ่งงัน ถ้า “สงัด” ก็จะต้อง เลยไปจนเป็น ปราศจากสรรพสิ่ง สรรพสำเนียงเสียงใดๆ ถ้า “ปลอด” ก็จะต้อง เลยไปจนเป็น ปลอดเปลี่ยว เดี่ยวโดด จึงเป็นสภาพเลยเถิดสุดโต่งไป ดังได้วิเคราะห์ให้ฟังมาแล้ว

หรือ จะไปคิดตีความเอาว่า “กายวิเวก” นั้น หมายถึง เรื่องหยาบ
เรื่องใหญ่ เรื่องเป็น “ภายนอก” รึ! ก็ไม่เชิง เพราะท่านกษัตริย์นั้นไว้วางใจว่า “ตัว
เข้าแห่งความสัจ” แม้ในคำอธิบายความของ “กายวิเวก” นั้น ก็ให้หมายเอา
“กาย” ไม่ใช่ให้หมายเอา ป้า โคนไม้ ภูเขา ฯลฯ อะไรพวกนั้นให้ออกเลยเถิดไป
ดังที่คำมีความเป็นประโยคกำกับอยู่แล้วว่า “กายแลงตั้งอยู่” (กายน จ วิวิตโต
วิหริติ) หรือ ที่สำนวนแปลของโบราณจารย์เองก็ว่า “และเป็นผู้ตั้งด้วยกาย
อยู่” (กายน จ วิวิตโต วิหริติ) หรือ แม้จะแปลไปเป็นว่า “กายแลงเป็นพุดอัน
เอกยอขยั้ง” ก็ใช้ว่าจะทั้งแก่นทั้งเข้าหมายแผกเพี้ยนไปที่ไหนจากสารัตถะสำคัญ
ไม่! แต่ถ้าไปเอานิมิตเครื่องหมาย “ภายนอก” ที่หลายมากกำหนดเป็นเข้าเป็นแก่น
สาระนั้นสิ! มันจะกลับผิดทิศทาง-ผิดท่าที่ ซึ่งข้อสังเกตในแง่ก็คือ เรื่อง
“กาย” เรียกขานว่า “กาย” แท้ๆ แต่ไม่มีคำ ไม่มีความ ไม่มีประโยคบอก
เงื่อนไข แสดงแง่ให้ไปว่า “ภายนอก” (พหิทธา) อะไรมากมายนักเลย แต่ในเรื่อง
“จิตวิเวก” นั้นสิ อันเป็นเรื่อง “จิต” แท้ๆ ท่านกลับมีคำมีความมีประโยค
บอกเงื่อนไขแสดงแง่ให้ไปพิจารณาเทียบเคียงร่วมรวมเอา “ภายนอก” (พหิทธา) เข้ามา
วุ่นด้วย เช่นประโยคที่ว่า “จากการยืนยันอยู่กับเหตุเค้ามูลเครื่องหมายทั้งหลาย รู้
กันได้เป็น ภายนอก ด้วยที่เดียวว่า จิตเป็นผู้ตั้ง” (พหิทธา จ สพพนิมิตเตหิ จิตตัง
วิวิตตัง โหติ) หรือ สำนวนของโบราณจารย์ท่านแปลก็ว่า “และจากสังขารนิมิต
ทั้งปวงในภายนอก” (พหิทธา จ สพพนิมิตเตหิ) ซึ่งก็ไม่ได้ผิดอะไร แต่อธิบายสั้น

จะลองอ่านดูบทที่ว่าด้วยคำอธิบาย “กายวิเวก-จิตวิเวก-อุปธิวิเวก” ที่
แปลเป็นไทยไว้ทั้งหมด ในพระไตรปิฎก สำนวนฉบับหลวงเลย ก็จงลองสังเกตดู
ดูๆ.....

“ชื่อว่า วิเวก ในคำว่า ผู้ตั้ง มีสันตติบท แสงหาคุณใหญ่ ดังนี้ วิเวก
มี ๓ อย่าง คือ กายวิเวก ๑ จิตวิเวก ๑ อุปธิวิเวก ๑ ฯ”

กายวิเวก เป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมชองเสพเสนาสนะอันสัจ
คือ ป้า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ้ง ลอมฟาง และเป็นผู้ตั้ง
ด้วยกายอยู่ เธอเดินผู้เดียว ยืนผู้เดียว นั่งผู้เดียว นอนผู้เดียว เข้าสูบ้านเพื่อ

บัณฑิตผู้เดียว กลับผู้เดียว นั่งในที่หลักเรือนผู้เดียว อธิษฐานจงกรมผู้เดียว ผู้เดียว
เที่ยวไป ยับยั้งอยู่ ผลัดเปลี่ยนอิริยาบถ เป็นไป รักษา บำรุง เขียวยา นชอว่า กาย-
วิเวก ฯ

จิตวิเวก เป็นไฉน ภิกษุบรรลุปฐมฌาน มีจิตสงบจากนิวรณ์ บรรลุ
ทุติยฌาน มีจิตสงบจากวิตกวิจารณ์ บรรลุจตุตถฌาน มีจิตสงบจากปฐิ บรรลุจตุตถ-
ฌาน มีจิตสงบจากสุขและทุกข์ บรรลุอากาศานัญญาตนฌาน มีจิตสงบจากรูป-
สังขยา ปฏิขสังขยา และนันทตตสังขยา บรรลิวินญาณัญญาตนฌาน มีจิตสงบจาก
อากาศานัญญาตนสังขยา บรรลุอาภิกขัญญาตนฌาน มีจิตสงบจากวินญาณัญญาตน-
ตนสังขยา บรรลุเนวสังขยานาสังขยาตนฌาน มีจิตสงบจากอาภิกขัญญาตนสังขยา
(เมื่อภิกษุนั้น) เป็นพระโสดาบัน มีจิตสงบจากสัทธิ วิจิกจนา สลัพัตตปรามาส
ทิวานุสัย วิจิกจนาสุสัย และจากกิเลสที่ตั้งอยู่ในเหล่าเดียวกันกับ สัทธิ เป็นต้นนั้น
เป็นพระสกทาคามี มีจิตสงบจากกามราคสังโยชน์ ปฏิขสังโยชน์ กามราคานุสัย ปฏิมา-
านุสัย อย่างหยาบ ๆ และจากกิเลสที่ตั้งอยู่ในเหล่าเดียวกันกับกามราคสังโยชน์ เป็นต้น
นั้น เป็นพระอนาคามี มีจิตสงบจากกามราคสังโยชน์ ปฏิขสังโยชน์ กามราคานุสัย
ปฏิมานุสัย อย่างละเอียด ๆ และจากกิเลสที่ตั้งอยู่ในเหล่าเดียวกันกับ กามราคสังโยชน์
เป็นต้นนั้น เป็นพระอรหันต์ มีจิตสงบจากรูปราคะ อรูปราคะ มานะ อหังการ
อวิชชา มานานุสัย ภวราคานุสัย อวิชชานุสัย กิเลสที่ตั้งอยู่ในเหล่าเดียวกันกับรูปราคะ
เป็นต้นนั้น และจากสังขารนิमितทั้งปวงในภายนอก นชอว่า จิตวิเวก ฯ

อุปธิวิเวก เป็นไฉน กิเลสที่ดี ขันธที่ดี อภิสังขารที่ดี เรียกว่า อุปธิ-
อมตนิพพาน เรียกว่า อุปธิวิเวก ได้แก่ธรรมเป็นที่ระงับสังขารทั้งปวง เป็นที่สลัดคืน
อุปธิทั้งปวง เป็นที่สนตคณา เป็นที่สำรอกคณา เป็นที่ดับคณา เป็นที่ออกไปจาก
คณาเครื่องร้อยรัด นชอว่า อุปธิวิเวก ฯ

(ถ้าได้อ่านตัวภาษาบาลีประกอบด้วยเลย ก็ยิ่งจะทำให้มีหลักฐาน และเข้าใจง่ายขึ้น
อีกทีเดียว แต่ในที่นี้จะไม่นำมาลงไว้ละ ผู้สนใจ โปรดค้นหาค้นหาเอง ในพระไตร
ปิฎกเกิด จากสูตรต่าง ๆ และหรือ จาก “คฤฎกสูตรคณิเทศที่ ๑๔” ขุททก.มหา. ข้อ ๗๐๑)

เมื่ออ่านพระบาลีในหมวด “กายวิเวก” แรก พออ่านพบที่ท่านกล่าวถึง “สถาน-
ทวิเวก” ต่างๆ อันได้แก่ ปา โคนไม้ ภูเขา ถ้า ปาชา... ฯลฯ เป็นต้นนั้น บางคน

อาจจะเข้าใจดีขลุ่ยเอาตน ๆ ง่าย ๆ ตามความเชื่อเดิม ๆ แบบฤษีดาบสดังกล่าวแล้ว ว่า พระพุทธเจ้าจะให้ไปปฏิบัติแต่ในป่า ในเขา ในถ้ำ ฯลฯ ก็อย่าเพิ่งเลยเถิดคิดเหมาเอา อย่างนั้นเพียงผิวเผินเป็นอันขาด พระพุทธองค์ทรงเน้นการอยู่ป่า อยู่โคนไม้ ฯลฯ แก่พระโยคาวจร ก็จริง ก็เป็นเรื่องของ กาละ เทศะ และฐานะ โอกาส อันควรอัน เหมาะสม ของแต่ละคน แต่ละคราว ซึ่งก็ได้อธิบายมามากแล้วเช่นกัน และก็มิใช่ จะให้คิดป่า หรือ หลงป่า หลงโคนไม้ ฯลฯ แต่เป็นการยืนยันว่า แม้จะอยู่ถึงในป่า อยู่แม้กับโคนไม้ ฯลฯ อันมนุษย์ปุถุชนทั่วไป ไม่ได้เป็นอยู่กับสถานที่อย่างนั้นเป็นปกติ นั้นหนะ “กาย” เรายัง “วิเวก” ได้จริงอยู่หรือ ? ทิ้งไม่ “ตน” หรือทิ้ง ไม่ “คิด” แน่นะ ! และทิ้งไม่ “ทุกข์” ด้วยแ่งอื่น ๆ อีก เช่น ต้องบวชไว้ เพราะ อยู่สถานที่นั้น (ซึ่งนั้นก็คือ “กายไม่วิเวก” ชั้นหนักแล้ว) หรือ ไม่ “หลงสุข” ด้วย แ่งอื่น ๆ อีก เช่น ต้องบวชไว้ เพราะจากสถานที่นั้น (ซึ่งก็คือ “กายไม่วิเวก” ชั้นหนัก เช่นกัน) เป็นต้น

และ อีกเรื่องก็ว่า “ผู้เดียว” ที่หลากหลายนั้น โบราณจารย์ท่าน แปลมาจากคำว่า “เอโก” ซึ่งก็เป็นความเห็นแตกต่างกับที่เราเห็น ก็ได้ วิเคราะห์ให้ฟังซงพ่วงผ่านมาเมื่อก นนเอง หากจะวิเคราะห์ต่อออกสัณตักยงจะเข้าใจ ชัดแจ้งยิ่งขึ้น คือ

เมื่อผู้ใดได้อ่านคุณสำนวนแปลของโบราณจารย์ ที่มันขานความว่า “ผู้ เดี่ยว ๆ ๆ ๆ...” นั้นแล้ว ใครรู้สึกบ้างไหมเอ๋ย ? ว่า มันโดดเดี่ยวเดี่ยวดาย และ เปลี่ยวเปล่า จนเหงาหงอยเสียเหลือเกิน มันไม่มีคำว่า จะ “เบิกบานแจ่มใส - รุ-ตน” (เป็น “พุทธ”) หรือ “เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่มวลมหาชน-เพื่อความ สุข แก่มวลมหาชน” (เป็น “ธรรม” อันเป็นคุณเป็นประโยชน์) กันที่ไหนเลย ? ! มันรู้สึก ว่า จะหมด “สังฆ” กันเสียแน่แล้วหนอ ! เพราะตลอด “กายกรรม” ที่กล่าวมาซง ตามด้วยคำว่า “ผู้เดี่ยว ๆ ๆ...” นั้น มันดูเหมือนหมด “สังฆกรรม” เสียแล้วหนอ ! สัน “สังฆเฉติ” (สืบต่อ, ติดต่อกัน) สัน “สังฆาฎ” (การติดต่อกัน, การรวมกัน) เสียแล้วหนอ ! เอาเสียจริงๆ มันออกจะเป็นเชิง “ตัดช่องน้อยแต่พอตัว” จนเห็นสภาพ “เห็นแก่ตัว” เด่นชัดเหลือเกิน ! เมื่ออ่านความเป็น “ผู้เดียว” ในอนุศาสน์นั้น พระธรรมของ พระพุทธองค์จะชวนให้ไปสู่ “ความเป็น” เช่นไรกันแน่ ? ลองทำความเข้าใจ

แม้ต่อภาษาหนังสือ และ **ทำความเข้าใจ** แม้กับความหมายอันควรถูกแท้แม่นตรงกันทีเดียว แต่แปลว่า “**ผู้เดียว**” แต่แปลว่า “**เป็นเอก**” หรือโดยอรรถสสารก็หมายความว่า “**ความเป็นสภาพที่ดีที่สุดที่จะเป็นไปได้อย่างยิ่งยอด**” นี้ คุณจะถูกต้องกว่าไหม? ขอให้สังเกตคำอธิบายในหมวด “**จิตสังขาร**” ทวนต่อไปอีกนิดเถิดว่า การ “**สังัด**” จากขั้นตอนต่างๆ ดังคำอธิบายไว้อย่างมีระดับนั้น กล่าวคือ **ความสังัด** หรือ **ความเป็น “เอก”** ขึ้นๆ ตามลำดับๆ ไซ้หรือไหม? และนั่นคือ **ความเป็นสภาพ “วิเวก”** ยิ่งๆ ขึ้นไซ้ไหม?

อีกอนึ่งคำว่า “**ผู้เดียว – คนเดียว**” ที่ชอบแปลกันจากรากศัพท์คำว่า “**เอก**” นี้ ก็อยากจะให้คนคว่ำทำความเข้าใจกันทีเดียว อย่างน้อยจาก “**เถรนามสูตร**” สุตตัน. สังยุตต. นิทาน. พระพุทธองค์ก็ทรงยืนยันย้ำความเข้าใจให้แก่พระเถระอย่างชัดแจ้งว่า คำว่า “**ผู้เดียว – อยู่คนเดียว**” (**เอโก – เอกวิหาโร**) นั้นมีนัยยะพิสดารกว่าด้วยประการใด จงทำไว้ในใจให้ดีในประการนั้น ในที่นี้ขอยกคำตรัสของพระบรมศาสดา ในข้อ ๑๒๑ ใน “**เถรนามสูตร**” ที่ทรงสรุปไว้ชัดเจน ว่า....

“**เราย่อมเรียกภรรษาผู้ครอบงำจันทร์ อายตนะ ธาตุ และไตรภพทั้งหมดได้ ผู้รู้ทุกข์ทุกอย่าง ผู้มีปัญญาดี ผู้ไม่แปรเปลี่ยนในธรรมทั้งปวง ผู้ละสิ่งทั้งปวงเสียได้ ผู้หลุดพ้น ในพระนิพพานเป็นที่สันตติมหา ว่า เป็นผู้มีปกติอยู่คนเดียว ดังนี้ ฯ**”

คำว่า “**ผู้เดียว – เป็นอยู่คนเดียว**” หรือ “**เอโก**” นั้น นั้น จึงต้องสัมพันธ์กับคำว่า “**วิเวก**” หรือ วิ+ว+เอก กันจริงๆ มิใช่ “**โดดเดี่ยว**” แน่ๆ ภายวิเวก จึงขอสรุปช่วงนี้ ซึ่งได้ขออนุเคราะห์ไว้พอสมควรแล้ว แคนก่อน

ส่วน “**จิตวิเวก**” นั้น ก็คือ **จิตก็เป็นผู้สังัดอยู่ หรือ จิตแลเป็นพฤติกรรมอันเอกยออดยิ่ง** กล่าวคือ “**มโนกรรม**” ทั้งหลายเป็นพฤติกรรมแก่กาจเยี่ยมยอดอย่าง “**เอก**” ได้จริงๆ เช่น บรรลุรูปมถาน เพราะมี**จิตสังัด**จากนิรวรณ์ บรรลุรูปมถานทั้ง ๔ เพราะมี**จิตสังัด**จากสุขและทุกข์ บรรลุอรุปมถานทั้ง ๔

เพราะมีจิต **สังัด** จากสัญญาที่ยังไม่รู้แจ้งแทงทะลุ เป็น พระโสดาบัน เพราะมีจิต **สังัด** จากสังโยชน์ ๓ ทัฏฐานุสัย วิจิกิจฉานุสัย และ จากกิเลสที่มีรูปมรรังมเหล่ามกอดเดียวกันกับ สังโยชน์ ๓ นั้นๆ เป็นพระสกทาคามี เพราะมีจิต**สังัด**จากสังโยชน์ ๕ เบื้องต้น (โอรัมภาคิยสังโยชน์) กามราคานุสัย ปฏิฆานุสัย อย่างหยาบๆ และ จากกิเลสที่มีรูปมรรังมเหล่ามกอดเดียวกันกับ สังโยชน์ ๕ เบื้องต้น กับ ทังอนุสัยนั้นๆ อย่างหยาบๆ เป็นพระอนาคามี เพราะมีจิต**สังัด**จาก สังโยชน์ ๕ เบื้องต้น (โอรัมภาคิยสังโยชน์) กามราคานุสัย ปฏิฆานุสัย อย่างละเอียดๆ และ จากกิเลสที่มีรูปมรรังมเหล่ามกอดเดียวกันกับ สังโยชน์ ๕ เบื้องต้น กับ ทังอนุสัยนั้นๆ อย่างละเอียดๆ เป็นพระอรหันต์ เพราะมีจิต**สังัด**จาก สังโยชน์ ๕ เบื้องปลาย (อุทรมภาคิยสังโยชน์) มานานุสัย ภวราคานุสัย อวิชชานุสัย และ จากกิเลสที่มีรูปมรรังมเหล่ามกอดเดียวกันกับ สังโยชน์ ๕ เบื้องปลาย กับ ทังอนุสัยนั้นๆ และ อีกทงจากการยืนยันอยู่กับ “เหตุเก่ามูลเครื่องหมายทั้งหลาย” (สัพพนิมิตเตหิ) ที่รู้จักได้เป็น “ภายนอก” (พหิทธา) ด้วยที่เดียวว่า จิตเป็นผู้สังัดจริงๆ (พหิทธา จ สัพพนิมิตเตหิ จิตตัง วิวิตตัง โหติ) มีขั้นมีระดับ เป็น “เอก” ได้ตามขั้น ตามระดับ “วิเวก” ได้ชนิดใด ก็เป็น “จิตวิเวก” แห่งความเป็นพฤติอันเอกแก่กวางเยยมอยู่ใน “ยอด” ในปลายนั้นๆ เท่านั้นๆ **นี่ชื่อว่า จิตวิเวก**

ซึ่งก็หมายถึง ผู้ประสพผล มีสภาพจิตบริสุทธิ์ บรรลุซึ่งความเป็นผู้มีจิตผ่องแผ้วอย่างยิ่ง (ปริสุทฺธจิตตานัง ปรมโวิทธานัปปัตตานัง) นหมายเอาตัว “จิต” แท้ๆ โดยตรง เป็นพฤติแห่ง “วิเวก” จิตนั้นเป็นธาตุรู้บริบูรณ์ เป็นจิตพ้น “อวิชชานุสัย” เป็นที่สุดได้จริงๆ นั้นแล

ที่น่าสังเกตมากที่สุด ก็คือ การเป็นผู้บรรลุเป็นพระอรหันต์นั้น จะต้องมีสภาพ “ภายนอก” (พหิทธา) ให้เห็นให้รู้ได้ เป็นเครื่องหมายเป็นเหตุเป็นเค้าชัดๆ เจนๆ แท้ๆ จริงๆ (สัพพนิมิตเตหิ) ให้ยืนยันได้กันแน่ๆ ด้วย เช่น มีภูมิปัญญาในเรื่องกามราคะ และ มีความเป็นผู้พ้น “กามราคะ” ให้รู้ๆ เห็นๆ เป็น “ภายนอก” อย่างเด่นชัด ซึ่งเป็นภูมิเพียงเบื้องต้นอยู่ ดงน เป็นต้น เป็นนิमितหมาย (สัพพนิมิตเตหิ) เป็นสภาพใจแสดงชัดอยู่ในท่านพระอรหันต์นั้น ซึ่งโทษโทษ

อยู่นอกๆ จับได้ทั่วๆ ใต้เท้า (พหิทธา) และ แม่เมืองปลาย มานะ
 หยิบๆ ซัดๆ ดงัน “ภวภูมิ” ต่างๆ หรือ มีภูมิปัญญาในเรื่องจิตวิญญาณอย่างชัดเจน
 (มิใช่หลง “วิญญาณ” เลอะเทอะ) ดงัน เป็นคน ก็ล้วนจะต้อง มีเป็นเจ้าเงื่อนเป็น
 เครื่องหมาย (สัพพนิมิตเตหิ) เป็นสภาพไขแสดงชัดอยู่ไหนที่ๆ (พหิทธา)
 ในท่านผู้เป็นพระอรหันต์ นั้นๆ

และ จะมีใจเพียงหมายว่า มีจิตสงบด้วยสมถภาวนา (อันผู้แยก
 วิเคราะห์หมายให้แตกต่าง กับ “จิตบริสุทธิ์ด้วย วิปัสสนาภาวนา”) ดงันใน
 ตำราเรียนของนักธรรมทั้งหลายในเมืองไทย เล่าเรียนกันมานั้น เท่านั้น ไม่!

ที่จริงแล้ว หมายถึง “จิต” จะ “สงบสงัด” (วิเวก) ได้ด้วยอย่างไร
 ก็ได้ทั้งสิ้น ขอให้มี “จิต” นั้น “วิเวก” ขึ้นจริงๆ ก็แล้วกัน ตั้งแต่สงบได้ด้วย
 ขันต้น เรียกว่า “ฌาน ๑” ดงันที่เคยอธิบายมาแล้ว ก็ ยังไม่ดับสิ้นถึงขั้น
 “สังโยชน์” ถึงขั้น “อนุสัย” และ ถึงขนาดละเอียดสุดอะไร ก็ได้ก่อน เอา
 ปัจจุบันนี้เท่านั้น พันเพียง “นิวรณ์” ก่อน จะด้วยระบบ “สมถภาวนา”
 หรือ ระบบ “วิปัสสนาภาวนา” อะไรก็ตามทั้งนั้น และ แม้จะลืมตา ก็ใหม่ฌาน
 หรือ หลับตาก็ใหม่ฌาน ก็เรียก “วิเวก” ได้ ขึ้นแรกกันจริงๆ ผู้มี “จิต” เป็นได้
 จริง ก็เป็น “จิตวิเวก” แท้ แล้วก็ค่อยเกี่ยวด้วยเหตุปัจจัยความรอบรู้ หรือ
 ประกอบไปด้วยข้อแม้อื่นๆ ก็เป็น “จิตวิเวก” ที่สูงขึ้นไปตามลำดับ
 จนสูงสุดก็พ้นอวิชชา “สังโยชน์” สุดท้าย สิ้น “อนุสัย” ท้ายสุด อย่างบริสุทธิ์
 บริบูรณ์จริงๆ ด้วย แม้แต่ข้อแม้ที่ว่า “พหิทธา จ สัพพนิมิตเตหิ” ดงันอธิบายมาแล้ว
 ก็เป็น “จิตวิเวก” ตามขั้น ตามระดับจริงๆ เป็นแต่ว่า หมายถึงเอา
 “จิต” ตรงๆ เท่านั้น ในหัวข้อ “จิตวิเวก” นี้ (ซึ่งแตกต่างกับ “อุปธิ-
 วิเวก” กันที่ “อุปธิ” นั้น หมายถึงเอา “กิเลส” ตรงๆ เท่านั้น ที่มัน “สงบสงัด”
 และ สงบสงัดอย่างตายสิ้นทรากสนิทกันให้ได้ให้สุด จึงจะเป็น “อุปธิวิเวก” สุดด้วย)

จิตวิเวก จึงคือจิต (ของผู้บรรลุนั้นๆ แท้ๆ) บริสุทธิ์อยู่จริง ถึง
 ยิ่งความเป็นผู้มีจิตผ่องแผ้วอย่างยิ่งแท้ (บริสุทธิ์จิตตานัง ปรมโว-
 ทานัปปัตตานัง) ไม่ใช่กำหนดเหตุผลอยู่ที่ว่า หมายถึง บรรลุด้วย “กรรมวิธี”

สมถภาวนา ตามที่เกจิอาจารย์เก่าๆ เข้าใจกันมาเดิม และ เกจิอาจารย์ส่วนใหญ่ ก็มักจะมุ่งไปที่แบบหลับหลับตานั่นด้วย ไม่ใช่เช่นนั้นหรอก ! มี "ฌาน" แท้ๆ เชียวล่ะ ! ลืมตาทีเดียว คับกิเลสอยู่ พันอวิชชาอยู่ สันนอนุสัย-อัสวะ เป็นที่สุดแท้ๆ จริงๆ ได้อยู่ เป็น พระโสดาบัน-พระสกทาคาม-พระอนาคาม และ เป็นพระอรหันต์ กันจริงๆ แต่กำหนดหมายให้รู้ว่า **นี่เป็นจิตสะอาดจริง (ปริสุทธจิต) นี่เป็นความมีความเป็น ความมีในตัวจิตเข้า ถึง เป็นความขาวมุดม่อง หรือ ถึงสภาพจิตม่องแผ้วแท้ (ปรมาไวทานปัตต) จริงๆ**

มิใช่ไปหมายเอาอยู่แค่ "วิธิ" ว่า เป็น วิธิสมณะ อันแยกต่างจาก วิธิวิปัสสนา นั้นหรอก !

และ "อุปธิวิเวก" ก็มีได้ไปกำหนดเหตุผลอยู่ที่ หมายความว่า **ได้แก่ทำจิตให้บริสุทธิ์ด้วย วิปัสสนาภาวนา** อันตำรานักธรรมทั้งหลายในเมืองไทยเล่าเรียนนั้น หมายให้เป็นอย่างแตกต่างกับ "จิตวิเวก" อยู่ (คือ "จิตวิเวก" เขาหมายกันว่า "ได้แก่ทำจิตให้สงบด้วยสมถภาวนา" ดังได้กล่าวมาแล้ว) เช่นนั้น **ไม่!**

"อุปธิวิเวก" นั้น คือ **อุปธิก็เป็นตัวสกัดแท้อยู่ หรือ อุปธิแลมี "ความหมดพฤติ" (อันควรหมด) เป็นยอดถึง** กล่าวคือ "กรรม" ทั้งหลายเป็นพฤติ (กรรม) เก่งกาจงามเสงี่ยม เยี่ยมยิ่งอย่าง "เอก" ได้จริงๆ เพราะ "กรรม" ทั้งหลาย "หมดพฤติ (กรรม)" อันแล้ว อันบาป อันอกุศล จนละเอียดสุดชั้น "อนุสัย" และ แม้การสลัดคืน "อิตตา" สุตท้าย (ปฏิณิสสัคค) เพราะ "อุปธิ" อันคือ ความตั้งอยู่ของเหตุปัจจัยที่ยังมีอยู่จริงนั้นๆ มันหมดเกาะ หมดติด หมดการเป็นเหตุทำให้ตนต้องทุกข์ ต้องหลงสุข ต้องหลง "อิตตา" จนตามไป "เกิด" อีกแล้ว หมดแรงที่จะทำให้ติดอยู่ในวัฏฏะจริงๆ จึงได้ชื่อว่า "วิเวก" เช่น ที่กล่าวขานกันว่า กิเลส กัด ขันธ กัด อภิสังขาร กัด หรือ ที่กล่าวขานกันว่า **อุปธิวิเวก กัด อมตนิพพาน กัด** ผู้ถึง "อุปธิวิเวก" แท้ นั้น จะรู้แจ้งถึง ความเป็น "สมณะ" ที่ถูกต้องพอดีที่สุดในขบวน "สมณะ" ทั้งหลาย และ จะรู้แจ้งถึง "สังขาร" ที่ยังต้องตั้งอยู่ อย่างดีที่สุดในความเป็น "สังขาร" ทั้งหลาย (สัพพสังขารสมโถ) แม้แต่

ความเป็น “สวรค์” (ศักดิ์) หรือ ความไม่ต้องคิด “สวรค์” (นิสศักดิ์) ทั้งหลายนั้น
 ควรจะตั้งอยู่ควรจะทรงอยู่ในรูปในนามอย่างไร ? แคไหน ? ก็จัดแจงทำให้พอดีที่สุด
 ได้จริง แล้วๆ ก็ “สละคืน” (ปฏินิสศักดิ์) ในสิ่งทั้งปวงเป็นจริงๆ ได้จริงๆ (สัพพปฏิ-
 ปฏินิสศักดิ์) หรือแม้จะเป็นสิ่งที่กล่าวกันว่า ตัณห์กขย วิราด นิโรธ นิพพาน
 ใด ๆ ก็ดี ก็ล้วนรู้จริง ถูกต้องแม่นยำ และ ทำได้เป็นได้จริงมีจริง คือ
 “ความควรมีอยู่” ก็มี “ตั้งอยู่” จริง “ความควรมีบ้าง ไม่มีบ้าง” ก็ตั้งอยู่ใน
 ฐานะทำได้สมควร “ความไม่ควรมีเลย” ก็ “ตั้งอยู่ในฐานะไม่มี” ได้
 อย่างสนิทเด็ดขาดจริง **นี่ชื่อว่า อูปรวิเวก**

คำว่า “อูปร” นั้น แปลกันไว้ว่า เข้าไปตั้งไว้, ความพัวพัน, กิเลสอัน
 เป็นเหตุทำให้เกิดอีก, กิเลสที่ทำให้ติดอยู่ในวัฏฏะ, ตัว, ร่างกาย, ฐานะ, หลัก, ชั้น ๕

ซึ่งล้วนถูกทั้งสิน เมื่อสังเกตดูก็จะรู้จะเห็นได้ว่า มันหมายถึง สภาพ
 ทุกๆอย่างไปที่เดียว มันหมายถึงไปหมด ตั้งแต่สภาพการณ์เริ่มมีบทบาทการ “เข้าไป”
 แล้วต้องทรงชน จนต้องมีสภาพ “ตั้งไว้” (เข้าไปตั้งไว้) ตั้งนั้น เป็นต้น และแม้
 แต่ สภาพการณ์ที่ยังเป็นเพียงมีอาการนาม แห่ง การเกี่ยวข้อง การยังไม่ขาดลงจากกัน
 การยังเป็นบทบาทแห่งเยื่อใย (ความพัวพัน) อยู่ ตั้งนั้น อีก และโดยเฉพาะกระทั่ง
 หมายถึง สภาพของ “กิเลส” ทั่วๆ ที่มัน (มีอำนาจยิ่งกว่าอำนาจ “จิต” ของเรา) เป็น
 เหตุทำให้เกิดอีก หรือ ที่มันทำให้ (“จิตวิญญาณ” ของเรา) ติดอยู่ในวัฏฏะ นี้
 แหละคือ **หน้าตา เนื้อตัว แก่นสาร ตัวสำคัญยิ่งตรงๆ ของ**
ความมุ่งความหมาย ที่จะต้องทำการ **สงบสั่งตน** จนถึงขนาด “ดับสูญ”
 หรือ “หมดสนิท” หรือ “สุดให้โต่ง” กันอย่างไร ? พระโยคาวจร ก็ต้องรู้แจ้งชัด
 ของตัวเองให้ได้ และต้องทำให้สิ่งที่เรียกว่า “กิเลส” นั้นๆ ให้ดับสูญ
“สุด” ให้ตายหมดสนิท ให้ “โต่ง” หาทิศทาง “ดับ”
 (เกลี้ยงๆ) **ทิศมุ่ง “สูญ” (สนิทๆ) ไปไกลเท่าไรได้** ก็จึงทำเอา
 เกิดเทอญ **ต้องการ ความแท้จริง-ความมั่นคง** ของสภาพตนเอง เป็นสำคัญ
 สูงสุด

ดังนั้น “อุปธิ” ส่วนที่แปลว่า “ตัว” (อัตต) ที่มันไม่ได้เห็นแก่ “ตัวมันเอง” กันจริงๆ แท้ๆ อย่างมีสัจชาติแห่งความตรงเป็นสัจจะที่สุดแล้ว ทั้ง “เจ้าตัว” ก็รู้ตัวที่อยู่ครบถ้วน ด้วยสติ-ปัญญาของตัวอยู่ใน “ตัวกาละ” นั้นๆ (คือ เป็นปัจจุบันนั้น) แท้ๆ อีกว่า ตัวเองก็ “พอตัว” ได้จริง “พอใจ” อยู่อย่างไม่จำเป็นต้องมี “ใจเสพยาเป็นสุข หรือ ใจสัมผัสอยู่เป็นทุกข์” ใดๆ อีกด้วยจริงๆ แต่ก่สบาย (คือ มีความเจริญอย่างง่ายดาย) และ ทั้งสภาพความ “พอ” นั้นๆ ก็เป็นความ “ดี” เป็น “กุศลธรรม” แท้ๆ ด้วยอีก จึงเรียกว่า “พอดี” เหมาะเจาะสมควร อีกทั้งจะ “พอกันที” อยู่ในตัวนั้นๆ ได้ในตัวที่เดียว นั้นแหละคือ “ตัว” (อุปธิ) นั้น ถึงขั้น “วิเวก” สูงสุดที่เรียกว่า “เหมาะสม” (อรห) สูงสุดแล้วสมบูรณ์ จึงเรียก “ผล” แห่งความสมบูรณ์สูงสุดนอกชอหนึ่งว่า “อรหัตต” (อรห+อัตต) ซึ่ง เป็น “อุปธิวิเวก” จริงๆ สูงสุดแล้ว หรือ จะเรียกว่า อมตนิพพาน ก็มีนัยะเดียวกันนั่นเอง

และ ส่วนที่แปลว่า “ร่างกาย” (“สังขาร” ส่วนหนึ่งของมนุษย์) ก็จะต้อง “วิเวก” ด้วย กล่าวคือ แม้จะนับเอาแค่รูปร่างทรวดทรงองค์เอาจของ “ร่างกาย” ตรงๆ ง่ายๆ ผู้มี “อุปธิ” ที่ “วิเวก” ในแง่ในเชิงนี้ ก็จะต้องมี “ร่างกาย” ที่ “พอดี” อันจะค่อนข้างไปหา “ผอม” จะไม่อ้วนอ้วน ฉะนั้นจะเคยได้ยินคำพังเพยแต่โบราณกันมาแล้วที่ว่า “ข้างที่ฤกษ์ผอม” ซึ่งหมายความว่า เดรัจฉาน หรือ ผู้ยังง้อยู่ในยอมอ้วนยอมใหญ่ไปเรื่อยๆ ไม่รู้จบ และ จะยิ่งๆ ขึ้นไปในทิศทางยิ่งใหญ่-ยิ่งมากเสมอ ส่วนหมู่นี้ หรือ นักบวช, สมณะที่แท้ ที่มีปัญญาจริงนั้น จะค่อนข้างไปในทาง “ผอม” หรือน้อยลงๆ และ ก็จะมีจุดพอดี คำว่า “พอดี” หรือ วิเวกสูงสุดสมบูรณ์แห่ง “ร่างกาย” ของสมณะที่เป็นอริยะแท้ๆ จึงจะไม่ “อ้วน” ท่านจะไม่ปล่อยตัวปล่อยใจให้อ้วน เพราะพระโยคาวจรที่ไม่เป็นทาสอาหาร (โภชนะ, ภัตตะ โดยเฉพาะ คำว่า “น้ำปานะ” อันคือ อาหารที่ซ่อนแฝงตัวสำคัญนัก ในชีวิตนักบวช ที่ทำให้นักบวชท่านผู้เจริญ อ้วนกันเป็นส่วนมาก) ไม่เป็นทาสการนอน เป็นผู้รู้จักประมาณ และ สำรวม-สังวร ควบคุมดูแล ปฏิบัติตน มี “โภชนะ มัตตัญญูตา” (ผู้ประมาณในอาหาร) มี “ชาคริยานุโยคะ” (ผู้ตื่นอยู่) จริงๆ

ถูกต้องสังขารม มีทั้งบัญญัติรัฐอุกทำอุก “ร่างกาย” ย่อมจะอยู่ในสภาพ “วิเวก” คือ ไม่เป็นไปในทิศทางอ้วน-ใหญ่ขึ้นๆแน่ จะเป็นไปในทิศทางผอม-น้อยลงๆ จริงๆ แต่จะไม่ใช่ ผอมแห้ง-ผอมโรย หรือ เป็นโรคเพราะอาหารไม่พอแน่ๆ (ถ้าเป็นอย่างนั้นก็คือ ประมาณผิด จนน้อยเกินไป) เนื่องจาก การประมาณในเรื่องอาหาร-เรื่องพักเรื่องเพียรต่างๆ นั้นเป็นการศึกษาของ “พุทธธรรม” แท้ๆจริงๆ ที่พระโยคาวจร หรือนักวิปัสสนาที่เข้าใจดีแล้ว จะพึงศึกษาเสมอ ในทุกประโยคแห่งอิริยาบถของชีวิตปกติ

สมณะอ้วน ก็ยกเว้นผู้มีสรีระ ที่ไม่สามารถควบคุมได้กันจริงๆแล้ว หรือ เพราะมีโรคจะต้องอ้วน และท่านผู้เจตนาเองอย่างแท้จริงที่จะทำตนให้อ้วน เช่น พระมหา กัจจายนะ เป็นต้น เท่านั้น

ไม่เช่นนั้นแล้ว ผู้มี “อุปถิวิเวก” จริง ในส่วนที่หมายเอาเป็นเรื่อง “ร่างกาย” นี้ ก็จะไม่มัวพุดติแห่งร่างกายเป็นทางอ้วน แต่จะเป็นทางผอม และ จะสงบผ่องใสเบาสบาย ปลอดโปร่งอยู่ จะไม่ใช่ซัดโรย ผอมแห้ง เหี่ยวโหย โยแรง เป็นอันขาด เพราะถ้าเป็นอย่างนั้นก็ไม่ใช่ “วิเวก” อันถูกต้อง

ส่วน “อุปธิ” ที่แปลว่า “ฐาน” กติ “หลัก” กติ และ “ขันธ ๕” กติ ก็ล้วนแล้วแต่จะต้องทำให้ “วิเวก” กันถ้วนทั่วด้วยทั้งนั้น เช่น “ฐาน” ก็จะต้อง “วิเวก” จนถึงสภาพ “สันตฺถฐาน” (สันโดษ) หรือ ต้องถึงสภาพ “วุธฺฐาน” (พักได้เพิกได้) และ แม้ “อุฏฺฐาน” (ความขยัน) ก็ต้องมีอย่าง “วิเวก” แท้ คือ มีบทบาทแห่งความขยันหมั่นเพียรอยู่อย่างสงบราบรื่นปลอดโปร่งอยู่จริง ดังนี้ หรือ มี “กัมมฺฐาน” มี “อธิฐาน” มี “สมมุติฐาน” มี “ภูมิฐาน หรือ สฐาน” อะไรต่ออะไรอีก ก็จะมีพุดติที่เป็นไปอย่าง เรียบรื่น-ง่าย-งาม แต่จะไม่มีไปในแง่ “วิภูฐาน” (สิ่งไม่ควรมี) หรือ “วิภูสนฺฐาน” (สภาพตกแต่ง-แต่งตั้งกันจนเกินจนเพื่อ) หรือ แม้แต่ “ปมาทฺฐาน” (ตั้งอยู่ในความประมาท) เป็นอันขาด

สิ่งใด เรื่องใด รูปใด นามใด ที่ “ไม่ควรมีเลย” ตลอดกาล ก็ตัดขาดระงับสุด เป็น “ไม่มี” เอาเลย สิ่งใด เรื่องใด รูปใด นามใด

ที่ “ยังควรมีบ้าง ไม่มีบ้าง” ยังต้องยึดหยุ่นอยู่ตาม เหตุ-ผล-ตน-
 ประมาณ-กาล-บริษัท-บุคคล ก็ต้องยังยึดหยุ่นอยู่ หรือ สิ่งใด
 เรื่องใด รูปใด นามใด ที่ “ยังต้องมีอยู่ตามสมมุติแท้ๆ ของมันเอง”
 ก็ต้องมีอยู่จริง เป็นแต่ว่า พยายามให้ “ประหยัดที่สุด” ให้ได้จริงๆ
 แล้ว “น้อยได้ที่สุด” ก็เท่านั้นแล้วจริงๆ ซึ่งแน่นอน ก็ต้องมี
 “ประโยชน์สูง-ตรงสาระแท้” ประกอบอยู่ด้วย ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็น
 ไปได้ ก็นั่นแหละ คือ ผู้มี “วิเวก” แท้

และ นั่นแหละ คือ “หลัก” แห่งวิเวก หรือ แม้แต่ เหตุ-ผล คำ ความ ข้อความ
 ทั้งหลาย ที่ได้อธิบาย ขยายเรื่อง “วิเวก” มาตลอดอยู่ในขณะนี้ ก็ล้วนมี “หลัก”
 ที่จะทำให้อุบัติวิเวกให้ได้ ให้เป็น ให้ถูกต้อง ทั้งนี้
 “อุปธิ” จึงคือ “หลัก” และ ก็จะต้องเป็น “หลัก” ที่นำไปสู่ “วิเวก” ด้วย
 จึงจะได้ชื่อว่า “อุปธิวิเวก” ถ้า “หลัก” ใด ไม่นำพาไปสู่ “วิเวก”
 “หลัก” นั้น ก็ไม่ใช่ “อุปธิวิเวก” แต่ก็ชื่อว่า “หลัก” เหมือนกัน เรียกว่า
 “อุปธิ” ด้วย ทว่า เมื่อ “หลัก” นี้ นำพาไปสู่ความเป็น “กิเลสที่ต้องวนอยู่ใน
 วัฏฏะ” “อุปธิ” ชนิดนี้ จึงไม่ได้ชื่อว่า “อุปธิวิเวก”

สุดท้าย “อุปธิ” ที่แปลว่า “ขันธ ๕” ก็แน่นอนที่สุดว่า พระอรหันต์
 นั้น ย่อมคือ ท่านผู้มี “ขันธ ๕” อันวิเวกถึงที่สุดบริบูรณ์แล้วนั่นเอง แท้ๆ
 จริงๆ อย่างมีบทบาทแห่งการรู้อยู่ ชนิดแจ่มชัด ด้วยปัญญาอันยิ่ง (อริปัญญา) ของตน
 แน่ๆ จริงใจด้วย “ขันธ ๕” อันมี รูป-เวทนา-สัญญา-สังขาร-วิญญาณ ก็จะต้อง
 มีบทบาทการงานของมันอยู่เต็มแรง ตามหน้าที่ปกติ จะไม่หวั่น-ไม่กลัว-ไม่
 ร้อย-ไม่โรยแรง-ไม่นิ่งแข็งหยุดที่เถื่อนตรง จนกลายเป็นไม่มีบทบาทการงานอัน
 ใด! แล้วก็ไปหลงเรียกว่า “วิเวก” อย่างนั้น ไม่! ส่วนท่านผู้มี
 “วิเวก” ยังไม่ถึงที่สุด ก็อาจจะมิ “ขันธ ๕” ที่ วิเวก ได้บางสัดบางส่วนบ้าง ก็ได้
 ยังไม่บริบูรณ์ ครบพร้อม ก็ย่อมเป็นจริง ตามความเป็น ความมีได้จริงแห่งผู้นั้นๆ

แต่ท่านก็ยังเป็น “ผู้แสวงหาคุณใหญ่” (มเหสินติ) อยู่เสมออยู่นั้นแหละ ส่วนผู้เป็นได้
 มีได้สูงสุดจริง “ขั้น ๕” ก็ **วิเวก** ถึงที่สุดบริบูรณ์จริง เพราะ “หลัก” ที่ท่านมั่น
 พา**วิเวก**แท้ และ “ฐาน” ก็ยอม**วิเวก** สูงสุดได้ขนาดด้วย นั่นเอง

สรุป “**กายวิเวก**” ก็คือ สภาพแห่ง “**กายกรรม**” (อันรวมเอาทั้ง
 “**วจีกรรม**” ด้วย) ซึ่งหมายเอาส่วนใหญ่ ส่วนหยาบ ส่วนภายนอก ของบุคคล นั้นแล
 เป็นตัว “**วิเวก**” และ “**วิเวก**” ก็หมายความว่า เป็นอิสระแท้ อันเรียบร้อย—ง่าย—
 งาม เจริญยิ่ง—สบายยอด บุคคลนั้นจะอยู่ ณ ที่ใด ๆ ก็ได้ “**กายกรรม**” ของบุคคล
 นั้น ก็จะ “**วิเวก**” อยู่ทั้งสี่

และ “**จิตวิเวก**” ก็คือ สภาพแห่ง “**มโนกรรม**” ซึ่งหมายเอาส่วน
 ละเอียด ส่วนเล็ก ส่วนภายใน ของบุคคลแท้ ๆ เป็นตัว “**วิเวก**” และ “**วิเวก**” ก็
 หมายความว่า เป็นอิสระแท้ อันเรียบร้อย—ง่าย—งาม เจริญยิ่ง—สบายอยู่ ถึงขนาด
 แม้นอก ก็เครื่องยืนยันบอกความหมายให้รู้ให้แจ้งถึงความ “**วิเวก**” ภายในได้
 ที่เดียว

สุดท้าย “**อุปวิเวก**” ก็คือ สภาพของ “**กิลิต**” นั้นแหละ เป็น
 เป้าหมายใหญ่ว่า จะต้อง “**วิเวก**” อันมุ่งถึงขนาดสงบสงัดดับสนิทสิ้นสูญให้
 จริง ๆ จนชื่อว่า “**ไม่มี**” ให้ได้ แต่ “**อุปวิ**” ก็ยังมีสภาพที่หมายถึง ความยัง
 “**ตั้งอยู่**” หรือ ความยัง “**มีอยู่**” อัน ๆ ของบุคคลผู้นั้น ๆ ทั้งหยาบ ทั้งละเอียด
 อีกด้วย ที่ “**วิเวก**” อย่างสมสัดส่วนบริบูรณ์ มีสังขารกาย สังขารจิต และ
 สังขารกรรม ดังนี้

โดยทุก “**กรรม**” ล้วนเป็น**วิเวก**ทั้งสี่

ผู้ถึงซึ่ง “**วิเวก ๓**” แล้วบริบูรณ์สูงสุด จึงคือ ผู้ยังมีพร้อมทั้ง **กายกรรม**
 —**วจีกรรม**—**มโนกรรม** เป็น**พฤติกรรมอันเอกยอดยิ่ง** ยืนยัน “**ความมี**”
 หรือ ความเหลือแห่งขั้น ๕—เป็นฐาน—เป็นหลัก (สอุปาทิเสส) ซึ่งเป็นตัว “**ผู้สงบ**”
 (วิเวก) เป็น “**สันติบท**” (สันติบัญญัติ) เป็น “**ผู้แสวงหาคุณใหญ่**” (มเหสินติ)

ยังมีบทแห่งกรรมเป็น “ความเกิด” (กัมมโยนิ) อยู่ แต่ก็เป็น “กรรม” (การงาน, การกระทำ) หรือ เป็น “ความเกิด” ของผู้สังกัด อันจะยังต้องมีอยู่ เป็น “สันติบท” (หลักแห่งสันติ หรือ ก้าวแห่งสันติ หรือ บทบาทแห่งสันติ) คงอยู่เป็นตัวอย่างตัวแบบในโลก ยังเป็น “กิริยา แห่งการมุ่งไปสู่คุณความดี ความเจริญ ความยิ่งใหญ่” (แสวงหาคุณใหญ่) นั่นเอง เป็น “กรรม” (กัมม) หรือ เป็น “ความเกิด” (โยนิ) อยู่จริงๆ

เพราะ “กรรม” หรือ การงาน-การกระทำ^๕ เป็นตัวหลัก-ตัวแกนของมนุษย์จริงๆ แม้จะเลวอยู่ จะดีอยู่ หรือ ที่สุดเป็นผู้สำเร็จสูงสุดบรรลุ “อรหันต์” แล้ว ก็ยังคงมี “กรรม” เป็นตัวยืนอยู่จริง สำหรับคนที่ยังมีขันธ์ ๕ ยังไม่ตายเนาเข้าโลง

เกิดเป็นคนต้องมี “การงาน” มี “การกระทำ” อันเรียกว่า “กรรม” ต้องมี “กรรม” เป็นกำเนิด (กัมมโยนิ) (คือ เหลือ “การงาน” นั้นแหละเป็น “ตัวเกิด” เป็นตัวยืนบทบาทอยู่ แต่ “ใจ” นั้นจึงเป็น “ตัวตาย”) มี “กรรม” เป็นเผ่าพันธุ์ (กัมมพันธุ์) (มี “การงาน” เป็นกอบเป็นกำ และเป็นเครื่องสืบต่อเป็นไป) มี “กรรม” เป็นที่พึ่งอาศัย (กัมมปฏิสรโณ) (มี “การงาน” เป็นค่าแห่งชีวิต “การงาน” นั้นๆ ไครๆ ก็ได้พึ่ง ได้อาศัย เป็นประโยชน์ ตนก็ได้เป็นประโยชน์ตน ผู้อื่นก็ได้อาศัย เป็นประโยชน์ท่าน)

และ มี “กรรม” นั้นแหละ เป็นที่สุด คือ มี “กัมมันตะ” (กัมม+อันต กัมม=กรรม, การงาน, การกระทำ; อันต=ที่สุด, ปลาย, สิ่งสุดท้าย) ดังนั้น คนที่ยังไม่ตายเนาโลง ก็ต้องยังมี “กรรม” หรือ ยังมี “การงาน” นั้นแหละ เป็นอันดับสุดท้ายของความไม่ตาย ของความเป็นชีวิต แต่ใน “ใจ” นั้น “ความเห็นแก่ตัว” ตายสิ้นทรากสนิทเกลี้ยงแล้ว (จงเข้าใจ คำว่า “กรรม” ให้ดีๆ อย่าเอาไปปนกับคำว่า “เวร” “กรรม” หมายถึง การงาน ธรรมดาๆ หมายถึง การกระทำตรง ๆ ปกติๆ นี้เอง ส่วน “เวร” นั้น

หมายถึง ความผูกพัน หมายถึง ความสืบทอดของอดีต และ แม่ของอนาคต ยัง
เป็นความจงจำ ยังเป็นเรื่องไม่หลุดจากจิต ยังเป็นเรื่อง “วาง” ไม่ได้ ยังเป็นบาป
เป็นบุญ ยังคือความเป็นไปที่ยังขาดกันไม่ได้ ยังเป็นความไม่ตายสิ้นทราก ไม่จบ
ลงในตัว เพราะความไม่สามารถของเจ้าของ “กรรม”)

พระอรหันต์ จึงคือ คนเป็น ๆ ที่มีความตายแล้วอยู่ในตัว (อรณชิว)

พระอรหันต์ จึงคือ คนที่ไม่ตายไม่เป็นอีก (อมตนิพพาน)

พระอรหันต์ จึงคือ คนเป็น ๆ ที่มีการงานเพื่อตัวเองน้อยที่สุด (และที่แท้ก็ไม่ใช่
เพื่อตัวเองเลย ถ้าผู้ันรู้แจ้ง “สัมพัทธภาพ” ได้จริง ๆ) แต่มีการงานเพื่อผู้อื่น
มากที่สุด มีค่าที่สุด (พหุชนหิตาย-พหุชนสุขาย-พหุชนอัทธาย)

“สัมมากัมมันตะ” ของพระอรหันต์ จึงคือ **คุณ**
ประโยชน์ คือ **“คุณค่า”** ที่ให้แก่โลก แก่สังคม โดยตรง
และ เป็นการทำงานที่มีผลผลิตส่งเสริม **“เศรษฐกิจ”** จริง ๆ ด้วย
ยังเป็น **“เศรษฐกิจที่ว่าด้วย** ความเป็นมนุษย์ ผู้ดีแท้ เจริญแท้
ประเสริฐแท้” (เป็น “อุปสงค์” ที่มีอัตราสูงเหลือเกินในโลกทุกวันนี้)

ยังเป็น **“อรหันต์”** ที่เก่งที่สูงเท่าใด ๆ ยังเป็น **“โพธิสัตว์”** สูงยิ่งเท่านั้น ๆ
และจะมี **“การงาน”** สูงยิ่ง ๆ ข้น ตามภูมิ ตามขั้น เพราะมันเหมือน
“เครื่องจักรกลขั้นพิเศษยอดเยี่ยม” ก็ย่อมต้องทำงานสูงข้นตามจริงจั้นนั้น และ
งานที่ท่านทำ (เรียกโดยภาษาว่า ยังมี **“กรรม”** อยู่ แต่สิ้น **“เวร”** แล้ว จึงเรียกว่า
“สัมมากัมมันตะ” และ กรรมต่างๆ ที่มีนั้น เป็นอโหสิกรรม) ก็เป็นผลิตผลที่มีค่า
มีราคาทางเศรษฐกิจแพงลิบลึกกว่าผลิตผลใดๆ ในโลกด้วย เพราะ
เป็นสิ่งที่โลกขาดแคลน เป็นสิ่งที่อยู่ในความต้องการ
อย่างยิ่งของโลกของสังคมของมนุษย์ (แต่มนุษย์เฉยเมยต่อ “สิ่ง” นี้ยิ่ง)
พระอรหันต์ข้งเก่ง ๆ จึงคือ ผู้ยิ่งช่วยอุ้มชูโลก ช่วยชุบชีวิตให้แก่สังคมอย่างมาก

เนื่องจาก **“อิทธิวิธ”** ของท่านมีมากข้นสูงข้น **“ฉัพภัญญู”** ก็ยิ่งเยี่ยมข้น
“จตุปฏีสัมภิทาญาณ” ก็ยิ่งสูงข้น ทุก **“อภิญญา”** ทุก **“วิชา”** ก็จะมีเพิ่มข้น ๆ

อันมาแต่ “**สัมมาทิฏฐิ**” คือ มันเข้าใจถูกต้องจริงๆ แล้วท่านผู้นั้น ก็จะมี “**สัมมาสติ**” มี “**สัมมาวายามะ**” ทำงานประสานร่วมอยู่อย่างจริง คือ ทำรอบให้รอบยิ่ง เพิ่มรอบให้มากรอบขึ้น เรียง “**ร้อย**” ให้มากร้อยขึ้นนั่นเอง (**สติ=ร้อย, รอบ, ร้อยอย่างไม่สะลึมสะลือ, รู้ชัดเจน (พื้นแนวสัญญา นาสัญญา)**) ด้วยความพยายาม ด้วยอุฏฐาน คือ มีปากเพียรอย่างไม่ท้อถอย ไม่ท้อแท้จริงๆ (**วายามะ ซึ่งมาจาก ว+อายุ+อาม ว=พฤติกรรม อายุ=ประโยชน์ อาม=ความตกลง, การยอมรับ**) จึงเป็นพฤติกรรมแห่งประโยชน์แท้ๆ จริงๆ

แม้ “**วจีกรรม**” นั้นๆ ของพระอรหันต์ จะไม่เป็น “**สัมมา**” เท่า “**วจีกรรม**” ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อพระอรหันต์นั้นๆ ท่านมี “**สัมมาทิฏฐิ**” มี “**สัมมาสติ**” และมี “**สัมมาวายามะ**” อยู่จริงแล้วไซ้ ท่านก็จะเกิด “**โพธิจิต**” ขึ้นเรื่อยๆ เสริม “**โพธิญาณ**” แก่ตนเพิ่มเข้าเสมอๆ คือ มี “**ปัญญาอดรู้**” ปรับปรุงตนยิ่งขึ้นเยี่ยมขึ้น ดี-เก่ง-สูงไกลเข้าสู่ความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจริงๆ แท้ๆเอง เป็นระดับเป็นขั้นตามจริง โดยพระอรหันต์แท้ๆ นั้น ท่านจะไม่หวังแม้ “**ความเป็นพระพุทธรเจ้า**” เอาด้วย ส่วนจะเป็น หรือ ไม่เป็น จะเอา หรือ ไม่เอา มันก็เรื่องของพระอรหันต์แต่ละท่านเอง คนอื่นไม่เกี่ยวเลย และทุกบทบาทแห่งการ “**ทำงาน**” ก็ย่อมเป็น “**กัมมทายาท**” โดยสัจโดยจริง “**พระอรหันต์ก็ย่อมจะเป็นผู้ “ได้” ด้วยเสมอ** คือ ได้ “**โพธิญาณ**” ได้ “**โพธิจิต**” และ จะไม่ฉงนฉงายอะไรสำหรับผู้มีสภาวะจริง เพราะได้ปฏิบัติแล้ว พัน “**วิจิกิจฉา**” สูดยอดแล้ว ได้ประพาศธรรมเป็น “**สัมมาทิฏฐิ**” มาแล้ว ปรากฏ “**ผล**” จนเข้าใจคำว่า “**สัมมา**” สู่ “**สัมพุทธ**” ได้แท้ๆ โดยไม่ต้องมีภพหน้า ไม่ต้องมีวิมานล่อจืดล่อใจอะไร มันมีแต่ความจริงที่เป็นไปตามความจริง

“**กายกรรม**” ของพระอรหันต์ ก็ยังไม่มี “**สัมมา**” เท่า “**กายกรรม**” ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็จะมี “**สัมมา**” ขึ้นเพิ่มขึ้น ด้วย “**โพธิญาณ-โพธิจิต**” นั้นๆ เดียวกัน กับ “**วจีกรรม**” เช่นกัน

และสุดท้าย “สัมมาอาชีวะ” หรือ การยังชีพอยู่ การมีชีวิตอยู่กับโลก กับสังคมมนุษย์ของท่านนั้น ท่านก็จะเป็นผู้เลี้ยงตนด้วยธรรมเป็นอาชีพ มีความอยู่รอดได้อย่างเปลื้องวัตถุ เปลื้องสมบัติของสังคมน้อยที่สุด สำหรับรูปจันทร์ของพระอรหันต์เองจริงๆ ทั้งจะเป็นผู้มีชีวิตอยู่อย่างเป็นตัวอย่าง เป็นแบบอย่าง เป็นแม่พิมพ์ เป็นครู เป็นที่ควรยึดเอาอย่าง เป็นหลักยอดหลักปลาย เป็นผู้สั่งสอนเอาอย่าง เอาเป็นที่พึ่งได้อย่างแท้จริงสูงเยี่ยมอยู่ตลอด จึงจะเรียกว่า ท่านนั้นเป็น “สรณัง กัจฉามิ” ที่แท้ คือ ท่านเป็นผู้สั่งสอนสูงแท้ อันมนุษย์พึงมี พงเป็น พึ่งได้ แจกแก่ใครๆ อยู่เสมอ ซึ่งได้แก่กายวิเวก-วจีวิเวก-จิตวิเวก เพราะ “อุปวิเวก” ที่แท้ หรือ กายกรรม-วจีกรรม-มโนกรรม อันเป็น “กรรม ๓” ที่ดีเยี่ยมสูงแท้จริงๆ ที่เรียกว่า “สุจริต ๓”

ทั้งหมดนี้ จะร้อยเรียง “หมุนรอบเชิงซ้อน” สนับสนุนส่งเสริมซึ่งกันและกันขึ้นมาเรื่อยๆ

อันเริ่มมาแต่ “สัมมาทิฏฐิ” เป็นเบื้องต้นจริงๆ เป็น “ฐาน” แท้ฐานแรก (สฐาน) แล้ว “สัมมาสติ” กับ “สัมมาวายามะ” ก็เข้าร่วมทำงานในท่านผู้ “อุกฺฐาน” หรือ มี “กรรม” เป็นกำเนิด มี “กรรม” เป็นแม่พันธุ์ มี “กรรม” เป็นที่พึ่งอาศัย และมี “กรรม” เป็นที่สุดนั้นๆ จริงๆ อีก

ก่อนจะมี “กรรม” อะไร ? หรือ จะเริ่มมีอะไร “เกิด” ? “จิต” (มโน) จึงเริ่มก่อนเป็น “สัมมาสังกัปปะ” ที่ (มโนปุพฺพังคมารัมมา ฯ) คือ เริ่ม “การงาน” ที่จิตชนก่อนอื่น เรียกว่า “มโนกรรม”

เมื่อผู้นั้นมี “สัมมาทิฏฐิ” (มีความเห็นถูกต้อง) เป็นหางเสือที่พาเรอวิ่งไป มี “สัมมาวายามะ” เป็นกำลัง เป็นเรียวแรง และมี “สัมมาสติ” เป็นกัปตันเรืออย่างดี

เมื่อจะเริ่ม “ไป” หรือ จะเริ่ม “เป็น” หรือ จะเริ่ม “เกิด” หรือ เริ่มมี “การงาน” (กรรม) นั้นเอง ก็จะมีที่ “จิต” ก่อน จิต(มโนกรรม)

จึงเป็น “สัมมาสังกัปป” คือ เริ่ม “กรรมดี” ขึ้นแล้วตั้งแต่เริ่มที่จิต หรือ **ต้นทาง** (แต่ถ้าไม่ใช่ “กรรมดี” ก็เป็น “มิจฉาสังกัปป”) ไม่ว่าจะ เป็นบทบาทของ “ความคิด” บทบาทของ “ความสังการ-ความบงการ” จุดแรก อันเรียกอีกคำหนึ่งว่า “สัญชาตญาณ” จนกระทั่งถึงบทบาทที่เรียกว่า “เจตนา” (ถ้าไม่ถึงขนาด “เจตนา” ก็คือ “จิตใต้สำนึก” แท้ ที่เป็นตัวสังการ หรือ เป็น “ดวงาน” อันเรียกว่า “สัญชาตญาณ” ของผู้นั้นๆ นั้นเอง ไม่ใช่ของใครอื่น ถ้ามันยังเป็น “อกุศลจิต” (ใต้สำนึก) หรือ ยังเป็น “สัญชาตชั่ว” (สัญชาตญาณ) อยู่ ก็นี้แหละ คือ “อนุสัย” หรือ “อาสวะ” ที่เจ้าตัวผู้ยังมีตัวตนอยู่ จะต้องตามฆ่า ตามดับมันเสียให้ตายสนิทให้ได้)

และ พร้อมกันนั้น เมื่อมีทั้ง **ความเข้าใจ ทางที่ดี ที่ดีที่ถูกแท้** (สัมมาทิฐิ) มีทั้งความอดุทธาพยายามจริง (สัมมาวายามะ) อีกทั้งมีความสว่างแท้ ความรู้ชัด ไม่มีดๆ ไม่มีวๆ ไม่สะลึมสะลือ ไม่มมๆ คลำๆ อยู่ในวงค์ หรือ มีทั้งตัวบังคับตัวคอยสอดส่อง “รู้เห็น” เป็นไปอยู่ตลอดเวลาทุกขณะ ทุกสิ่งทุกอย่าง (สัมมาสติ) **“วจี” หรือ “วาจา” ที่จะเกิดตามหลัง “มโน” ซึ่งมีคุณภาพ ออกปานนี้ เช่นนี้ต่อไปนะ** (เพราะมโนบุพพังคมาธัมมาฯ คือ จิตต้องเกิดก่อน หรือ จิตต้องมาก่อน เป็นก่อนจริงๆ “จิต” ต้องเป็นประธานในสิ่งทั้งหลาย ตั้งพระพุทฺธพจน์แท้ๆ โดยเฉพาะ “กรรม” ทั้งหลาย) จึงเป็นอันหวังได้แน่ๆ ว่า จะต้องถูกผลักดันไปในทางดี ทางถูก ทางชอบ ทางควรตาม แม้จะ “ยาก” ออกปานใด ก็จะถูกก่อกอดทะล่อมให้ “เกิด” ดี ให้ “เป็นไป” ด้วยดีจริงๆ ได้ ตาม “ภูมิฐาน” (ของผู้นั้นๆ) ที่รู้ที่สามารถเป็นแรงเป็นฤทธิ์ และ ที่จะไต่ขึ้นมาใหม่ คือ “สิ่งเพิ่มรู้” และ “ความดียิ่ง” เต็มเข้าไปเรื่อยๆ ทุกวินาทีทุกขณะจิต ที่มีการสอดส่องการระมัดระวัง (คือ มี “สติ-ปัฏฐาน” มี “สัมมัตถฐาน”) และ พยายามอดุทธาหะอยู่อย่างดีจริงๆ (คือ มี “อิทธิ-บาท”) (“สิ่งเพิ่มรู้” นั่นคือ “สัมมาญาณ” และ “ความดียิ่ง” นั่นคือ “สัมมาวิมุตติ” หรือ คือ เพิ่ม “อภิญญา” เพิ่ม “วิเวก” นั้นเอง)

“สัมมาวาจา” จะเกิด จะเป็นไป โดยนัยของสภาพหมุนรอบ
เชิงซ้อนเป็น “อนันตัง” อย่างนี้

“อิทธิวาสนา” อันคือ ความสูงชัน ความยิ่งใหญ่แห่งคุณสมบัติของเรา
(เพราะได้พากเพียร ได้อดกลั้นฝืนทน) ก็จะทับทวีสูงยิ่งขึ้น จริงๆ

ยิ่งใครมี “ฐาน” สูง มี “ภูมิ” สูง สิ่งที่จะ “เกิด” ตามต่อจาก
“ฐาน” นั้นๆ ของตน ก็ยิ่งจะเพิ่มขึ้น เจริญขึ้น ตามความเป็นจริงได้

คนไม่มี “ฐานแท้” หรือ ไม่มี “ฐาน” เลยในทางธรรม กล่าวคือ ไร้
“สถาน” (สถานภาพ) หรือ ไร้พื้นฐาน หรือ ไร้ “ภูมิฐาน” ทางธรรมจริงๆ เพราะ
ไม่ได้ก่อ “บัญญัติฐาน” (คือ ไม่ได้เริ่มปฏิบัติให้เกิดจริงมีจริงบ้างเลย นั่นก็แน่ละ !
หรือ ปฏิบัติเหมือนกัน แต่ไม่ถูกไม่ตรง ก็ไม่เกิด “บัญญัติฐาน”) ไม่ได้ทำ “สติ-
บัญญัติฐาน” จริง ถูกทาง นั่นเอง เนื่องจากยังเป็น “มิฉนาทวิภูฏี” อยู่

ดังนั้น แม้จะปฏิบัติอยู่อย่างหนัก อย่างมากออกปานใด ก็ตาม หรือ ถึงแม้
จะเป็น “สัมมาทวิภูฏี” แล้ว แต่ไม่ยอมลงมือปฏิบัติฝึกหัดอดทนเอาเสียบ้างเลย ก็ตาม
เขาก็จะมากมุลขึ้นด้วย “วิภูสนัญฐาน” เท่านั้นเอง เพราะธรรมดาของ
“คน” นั้น ก็ต้องมีแต่ “กรรม” นั่นเอง เป็น “ตัวเกิด” (กัมมโยนิ) อยู่ ไม่กาย
กรรม กวีจักรกรรม ไม่เช่นนั้น ก็มีแต่ “มโนกรรม” มีแต่บทแห่งการกระทำอยู่เสมอ
เป็นส่วนมาก นั่นเองแหละ สำหรับคนที่ยังไม่ตายเน่า

กล่าวคือ สิ่งที่เกิดแก่ผู้นั้นก็จะมีแต่ เพิ่มความมากเรื่อง เพิ่มความหนัก
เพิ่มความพอกพูนไปสู่ทุกซ์ ไปสู่ความใหญ่ ความตึงเบ่ง ตึงแบกภาระ สืบสาว
ราวเรื่องให้ต้องจำยอมเรื่อยไป เป็นภาวะบานเบิกออกไปเรื่อย จะมีแต่ตกแต่ง เพิ่ม
ประกอบเข้าไปอีก ให้หนักยิ่งขึ้น ให้ใหญ่หรือยิ่งขึ้น ประดับเข้าไปอีก ให้ย้อมใจ
ยิ่งขึ้น มันก็ยิ่งใหญ่ ยิ่งบาน ยิ่งหนัก ยิ่งทุกซ์ทับถมตนเข้าไปใหญ่ การประดับ
การตกแต่ง ให้บานเบิกออกไป เป็น “สมมุติ” ที่เกิดขึ้น หลอกหลอนกันในโลก
เป็นตัวอย่าง เพื่อให้เอาอย่าง แล้วตนก็ยัง “ทุกซ์” ยิ่ง “คน”

ยิ่ง “หนักใจวนใจ” เพราะมันจะเล็ก จะลดลงไม่ได้ มันยังต้องรักษา ต้องหลงเสน่ห์ หลงเป็นสุข ที่ต้องได้อย่างนี้ๆ จะต้องมี ต้องเป็น อยู่อย่างนี้ๆ ยิ่งต้องแบก ต้องเป็นภาระ อันต้องทนด้วย (“อัสสาทะ” แท้ๆ หรือ “อัครตสา, อัครโอะชา” จริงๆ) เช่นนี้แหละ เรียกว่า “**วิภูสนัญฐาน**”

จึงจำเป็นเหลือเกินที่จะต้อง “**วิภูสนัญฐานา เวรมณี สิกขาปทัง สมาதியามิ**” ให้ได้จริง มี “**ผล**” จริง สำหรับผู้ปรารถนา “**ผล**” ปรารถนานิพพานแท้

เมื่อ “**วิภูสนัญฐาน**” เกิดมากเข้าๆ ก็จะส่งผลเป็น “**วิภูฐาน**” (วิถการ) สืบต่อไป

กล่าวคือ “**วิภูสนัญฐาน**” ทั้งหลายนั้น จะเป็นค่านิยมที่เลว เป็นอำนาจจูง ดึงที่เลว เป็นตัวอย่างชั่วๆที่เกิดขึ้นในโลก เพราะคนผู้เป็น “**มิจฉาทิฏฐิ**” หรือ ไม่ยอมปฏิบัติให้ดีขึ้นแก่ตนนั้นๆ จะเบี่ยงเบนกระทำการสร้างก่อออก ปรุงสร้าง ขยายไปแต่ในทิศทางที่ห่างออกจาก “**จุดถูกจุดแท้**” ไกลออกไป ห่างไปทุกที่ๆ ก็ จะไม่เข้ารูป ไม่เข้ารอยหนักขึ้นๆ จนละเทะเสียหาย จะไม่เข้าเรื่องไม่เข้าราวกับ ที่ดีที่ถูกต้องยิ่งขึ้นๆ จนเห็นได้ชัดแท้ ชัดใดยืนยันอย่างกระจ่างได้จริง สำหรับ “**ผู้รู้ผู้มีปัญญาแท้**” ว่า แหวกแนวแล้ว แหกคอกแล้ว สาระได้หลุด ออกไปจากฐานเดิมแล้ว ออกนอกทางนอกธรรมแล้ว จนที่สุดก็ เรียกว่า “**ผิดทำนองคลองธรรมไปอย่างน่าสมเพชน่ารังเกียจ**” แต่ สำหรับ “**ผู้ไม่รู้ผู้ไม่มีปัญญาแท้**” ก็จะหลงเห็นว่า แปลก ใหม่ พัฒนา ก้าวหน้า สร้างสรร บุกเบิก นำทั้ง ฯลฯ แล้วเขาก็จะ “**หลง**” เป็นค่านิยม เป็นรสนิยม ยึด เป็นตัวอย่าง เห็นเป็น “**ดี**” ไปจริงๆ แล้วเขาก็จะก่อโลก สร้างโลก ให้มี “**ฐาน**” ตามที่ตัวหลงนี้ (“**สมมุติฐาน**” เกิดขึ้นแล้ว เกิดขึ้นเล่า มากแล้ว มากอีก ก็โดยนัยประการอย่างนี้)

สภาพที่อธิบายมาข้างบนทั้งหมดนี้แลคือ **วิภูฐาน** หรือ **“จิตถาร”** ที่เราใช้เรียกกันในภาษาไทย

“**วิภูฐาน**” (วิ+ภูสน+ฐาน วิ=ยิ่ง, ไม่ ภูสน=ความประกอบ
ที่พอกออกใหญ่ขึ้นอย่างโลก ๆ , ความประคับคองแต่งงอกบานที่ไม่รู้ว่าควรหรือไม่ควร,
เครื่องหุ้มเครื่องพอกอยู่ข้างนอกซึ่งไม่ใช่เนื้อ, สิ่งเพื่อ ฐาน=ที่เกิดขึ้นแล้ว, สิ่งที่มีจริง)
เกิดขึ้นได้

“**วิภูฐาน**” (วิ+ฐาน วิในที่นี้แปลว่า ไม่น่า, ไม่ควร หรือ เกินไป,
มากไป) เกิดขึ้นได้

ก็เนื่องมาแต่ **“ปมาทภูฐาน”** (ปมาท+ฐาน ปมาท=โลภะจัด หรือ
โทสะจัด จนไม่เหลือสติขยับยั้ง, ใจจัดจนกล้าทำ หรือ หลงทำแม้แต่ในความเสียด แม้ใน
ความเลว)

กล่าวคือ ฐานเดิมของผู้นั้นไม่ดี จึงเกิดการอวดดี ไม่ระมัดระวัง เดิน
เลื้อ ไม่พากเพียร จะให้ดีกว่านั้นอีกแล้ว ไม่ตั้งใจอีกแล้ว จะเอาง่าย
เชื่อว่า จะตามใจตนเอง ยึดตัวหลงตัว เห็นแต่แก่ตัว เอาแต่ตัวเองเป็นเครื่อง
ตัดสิน เรื่องจึงเบ่งใหญ่ บานใหญ่ มากใหญ่ และกลายเป็น **“ผิดใหญ่”** เป็นที่สุด
จนเรียกว่า **“วิภูฐาน”** ก็เพราะเนื่องมาจาก **“ปมาทภูฐาน”** เป็นตัวการ
ร้าย นั่นเอง และถ้าผู้ใด **“ปมาท”** สนิท คือ โมหะหนักจัด หรือ ใจจัดจริงๆ
จนกลายเป็นหลงผิดแท้ **หลงยึดเอา “ขั้ว” นั้นเป็น “ดี”** ไปเลย ก็
จะเห็นว่า **“วิภูฐาน”** นั้นๆ **“ดี”** ไปเลย ตามความเห็นของผู้นั้นๆ จริงๆ จึงคือ
คน **“จิตถาร”** แท้ๆ ที่คนไทยเข้าใจในศัพท์นี้กันดีอยู่แล้ว

ผู้ถึงขั้น **“วิภูฐาน”** นั้น **“วาจา”** ก็พลอยผิดไปหมด เป็นภาษาวิภูฐาน
(จิตถาร) เป็น **“วาจาวิภูฐาน”** คือ กล่าวพูดในสิ่งในเรื่องที่ไม่น่าพูด กล่าวพูด
ออกมาโดยไม่ยั้งคิด ไม่สำรวม อวดดีทันที่กันเลย

เช่นว่า “เรานี้แหละคือพระพุทธศรีอริยเมตไตรย !” หรือ “ศาสนาพุทธที่แท้จริงฉลาดจริงนั้น เขาไม่มโหฬารอยู่กับ ‘ศีล’ หรือ !” ดังนี้ เป็นต้น คือ “ภาษาวิญญาน”

หรือ ผู้เอการหนักกว่านั้น ก็จะกล่าวว่ กล้ายันยืนออกมาเลย เช่นว่า “คนตายแล้วสูญ จะไปมีอะไรอีก !” ผู้เข้าใจอย่างนี้ คือ ผู้ไม่รู้จัก “อตฺตา” จริง ไม่เข้าใจ “จิต-เจตสิก” แท้ๆ โดยเฉพาะ ไม่ใช่พระอรหันต์ไม่รู้ “นิพพาน” จริง คนที่กล่าวว่อย่างนี้ จึงคือ “อุจเจททิญฺญี” แท้ๆ ทุกคน แล้วเขาก็จะตูดถูกเหยียดหยามผู้เชื่อว่า “ตายแล้วยังมีความสืบต่อ” โจมจงเงงไป ก็เพราะเป็นความหลงผิด “สุดโต่ง” ฝ่ายหนึ่ง พวกที่มีความเห็น “สุดโต่ง” ไปทางนี้ ก็จะยังมีชีวิตเอียงไปข้าง “กามสุขขัลลิกะ”

หรือ ผู้ “มิฉนาทิญฺญี” อีกพวกหนึ่ง ก็จะกล่าวว่ว่า “คนตายแล้วก็ยังเกิดต่ออีก ไม่มีสิ้นสุด ไปเป็นปรมาตมัน ไปอยู่กับวิญญานใหญ่ ไปอยู่กับพระพรหมพระเจ้า ไฉน ! ต่อให้เป็นพระอรหันต์ก็ยังติดต่อได้ แม้เป็นพระพุทธเจ้า ผู้ปรินิพพานแล้ว ก็ยังเหลือตัวตนที่นั่งทางในเข้าไปติดต่อได้ !” และเขาก็ทำของเขาได้จริงๆ เพราะเขามี “อุปาทาน” เช่นนั้นแท้ๆ แล้วเขาก็เพียรสร้าง “อตฺตภาพ” ต่างๆ ขึ้นมาจน “สำเร็จ” ตามประสาของเขาจนได้ ตั้งแต่ขึ้น “อรุณมยอตฺตปฏฺฐิตาโก” ไปจนถึงสภาพ “มโนมยอตฺตปฏฺฐิตาโก” ครอบงำทั้ง “โอพาริกมยอตฺตปฏฺฐิตาโก” ซึ่งล้วนแต่จริง ! เพราะล้วนเป็น “อตฺตา” ที่เขายังยึดเป็น ยึดมีอยู่จริง คนเหล่านี้จึงกล่าวว่ ยันยืนหนักแน่นอย่างของเขา เช่นกัน ผู้มีทิญฺญีเช่นนี้ จึงคือ “สัสสตทิญฺญี” ทั้งนี้ แล้วเขาก็จะเล่าเรื่องติดต่อกับวิญญานพระอรหันต์ผู้กั้นพัง หรือ สาราขยเรื่องการติดต่อกับวิญญานพระพุทธเจ้าอันเป็นรูป เป็นตัว เป็นต้นสูงกันทั้ง พวกกันมหัศจรรย์กัน ไปเป็นคั้งเป็นแคว จนกระทั่งสร้างกัน บนกันจนเป็น “พุทธเกษตร” เป็นที่สุด แล้วก็หลงติด หลงยึดกันไป บรรลุหลุดพ้นกันไม่ได้ ก็เป็นความหลงผิด “สุดโต่ง” อีกฝ่ายหนึ่ง พวกที่มีความเห็น “สุดโต่ง” ไปทางนี้ จะยังมีชีวิตเอียงไปข้าง “อตฺตกิลมณะ”

ดั่งนี้ ก็เป็นไปได้ และ เป็นกันอยู่มากหลาย เพราะผู้ที่ยังไม่ตรัสรู้แจ้ง
 ทางทะเลในความเกิด-ความดับอย่างแท้จริง เป็น "อรรถัตผล" แล้ว จะยังมี
 มี "จิต" โน้มเอนไปในไม่ข้างใดก็ข้างหนึ่งอยู่จริง ๆ น้อย หรือ
 มาก ก็ยังเอียงอยู่ตามนั้น ๆ เนื่องจากมันจริงทั้งสองคติ และ มันก็ไม่
 เทียงแท้แน่จริงถูกจริงอยู่ทั้งสองคติ นอกจากเราทำให้เกิดจริงเป็นจริงจน
 ได้ที่ตัวเองเป็น "ผล" ตรัสรู้แท้เท่านั้น แล้วจะสิ้นสงสัย จะสิ้นเอียง
 จะหยุดเอียง จะรู้ "ความมี" จะไม่ปฏิเสธ "ความมี" เพราะท่านรู้แจ้งจริง ๆ ว่า
 โลกนั้นเป็น "อัตตา" จริง ๆ ตั้งแต่หายบ ๆ จนถึงขั้นละเอียดสุดยิ่งกว่า "อากาศ-
 ชาติ" ตลอดจน "เงาแห่งเงาของวิญญาณชาติ" นั่นทีเดียว

หรือ ผู้ที่ "วิญญาณ" อากาณหนักยิ่งกว่านี้ไปอีก ก็จะกล่าวได้ว่า กล้า
 ยืนยันออกมาเลย ทั้งๆที่ตัวเองก็แสนที่จะไม่เคยพิสูจน์ไม่เคยรู้แจ้งเห็นจริงเลย เช่น
 ว่า "ทำบุญทำทานกับพระสี ! พระท่านจะเป็นผู้นำส่งสิ่งที่ทำบุญทำทานนั้น ๆ ไป
 ถึงญาติโยกิตกาที่ตายไปแล้วได้ ถ้าทำบุญทำทานกับคนธรรมดา เขาจะนำส่งไป
 หาญาติที่ตายไปแล้วไม่ได้หรอกนะ ! " ถึงดั่งนี้เขาก็พูดกันได้ ช่างอะไรเลย !
 ทำตนเป็น "กบฏกัศตัว" เป็นดั่ง "ผู้วางเหยื่อล่อปลาเพื่อมาปลาจะนั้น" มันช่าง
 ถูกเปรียง ! ร้อยเปอร์เซ็นต์ ตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ใน "นานาคติถยสูตร" อัน
 เคยนำมากล่าวสู่ฟังเสียจริงๆ ทำไมหนอ ! "พระ" ถึงได้เห็นตนเป็นคนมีก็มาคอย
 รับใช้ปรตอยู่แค่นั้น แทนที่จะช่วย "ปรต" ที่เห็นอยู่ดำตาโทนโท (ปรตคตุชิวก)
 แต่กลับไม่ช่วย กลับไปมัวเมาหลงล่อ "ปรต" ที่ไม่รู้ไม่เห็น และ ไม่เป็นไปจริงนั้นอยู่
 ได้ ! "พระ" นั่นคือ บุรุษไปรษณีย์ที่จะต้องมาคอยรับใช้ส่งสิ่งของ ส่งสมบัติที่ทำทาน
 ให้แก่คนตายอยู่เท่านั้นแหละหรือ ! ตนเองต้อง "อาบัติ" รู้ไหม ? ในฐานะประกอบ
 "บุญกรรม" อยู่แล้วๆ เล่าๆ แล้วก็ "ไม่มีปัญญา" รู้เท่าทันสักที่อยู่เช่นนั้น
 หรือ คือ "พระ" ?! นี้อหรือ "พระของศาสนาพุทธ !" ช่วยปวงชนได้แค่นั้น
 หรือ ?

หรือ ผู้ที่ “วิภูฐาน” อาการหนักเหมือนกัน ทว่าเป็นอีกสภาพหนึ่ง ก็จะไม่กล้ากล่าว ยืนยันออกมาเลย ทั้งๆที่ตัวเองก็แสนที่จะไม่เคยพิสูจน์ ไม่เคยรู้แจ้งเห็นจริงเลยเช่นกันว่า “ศาสนา คือ สิ่งมอมเมา คนมีศาสนา คือ คนโง่ ถูกหลอก ถูกจูงจุมูก” แล้วเขาก็จะไม่นับถือ “ศาสนา” ที่พ่อแม่บูยาตายายของเขาเคยนับถือมา ทว่าเขาก็กังคังไป “หลง” ยึด “ศาสนาย่อยๆ” หรือ ลัทธิที่ยังไม่มีอายุยืนนานเท่าใดแบบใดแบบหนึ่งอยู่นั่นเอง ไม่ “เมา” ฝัน เพราะมันโบราณไป แต่กลับไปหลง “เมา” ผงขาว ซึ่งก็ยังไม่พ้นถูกครอบงำด้วย “ความเชื่อถือ” แบบหนึ่งอยู่นั้นแหละ เพราะเขาไม่รู้ความจริงของ “ศาสนา” ว่า คืออะไรกันแท้? แต่เพราะเขาไปได้รับ “วิภูฐาน” ของมิจฉาทิภูฐานในศาสนา ไปได้รับ “วิภูฐาน” ต่างๆ ของมิจฉาทิภูฐานในศาสนาเข้า (ซึ่งก็น่าเห็นใจเท่าๆกัน หรือ ยิ่งกว่าผู้ที่หลงผิดในศาสนา เพราะหลงเมาเปลือกเมากะพาศาสนาเสียอีก!) เขาจึงเกิด “โทสะ” เอากับศาสนา จนเขาต้องกลายเป็นผู้มี “วาทวิภูฐาน” ไปด้วย มันไม่ใช่ความผิดของเขาทั้งหมดที่เขาต้องกลายเป็นผู้ “วิภูฐาน” แต่เขาก็ผิดที่ไม่ศึกษา “ศาสนา” ให้ถ่องแท้

ภาษาที่ผิดเพี้ยนจนแหกคอกแหวกแนวแหวกทาง (มิจฉามรรค) ออกนอกกรัดนอกรอย “พุทธสัจจะ” ดั้งเดิม เป็นต้น เป็นตัวอย่างของ “วาทวิภูฐาน” ซึ่งมีมากเหลือเกิน ในวงการพุทธศาสนาทุกวันนี้ และล้วนเป็นดั่งที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสตติตติง “มักขลิโคสาล” ว่า เป็น “มักขลิโควาทะ” คือ เป็นคำพูด เป็นวาทที่พาให้โลกฉิบหาย เป็นการพูดที่มผลนำพาให้โลกโน้มน้อมไปสู่ความเสื่อม ความเดือดร้อน จึงขอให้ไตร่ตรองกันให้ดีๆเถิด แม้ในเรื่องของ “วาท”

และ “กายวิภูฐาน” อันคือ การเกิดทางพฤติกรรมออกมาเป็นเรื่อง เป็นราว เป็นจริงเป็นจัง มีรูปมีอากัปภิกิริยา มีอาการ มีบทบาทขัดแจ้งใหญ่โต มีความประกอบที่เป็นกลุ่มใหญ่ เรื่องมากจน หมู่กรรมโตขึ้น เรียกว่า “กายกรรม” เมื่อมัน “วิภูฐาน” จนใหญ่ จนโต ยิ่งกว่าเพียง “วาท” การเกิดทาง “กายกรรม” นั้น

ก็โดยนัยะเดียวกันกับ“วาทวิภูฐาน”นั่นเอง เป็นแต่ว่า ทำปรากฏออกมาทาง“กาย”
ชัดๆ เห็นได้ มีรูปการณปรากฏกันเลยทีเดียวจนเท่านั้นเอง ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องมา
จาก“มนวิภูฐาน” หรือ “จิตวิถิตาร” ก่อนทั้งสิ้น

เมื่อเกิด“วิภูฐาน”ขึ้น กิด เกิด“วิภูสนวิภูฐาน”ขึ้น กิด มันก็จะเป็น
“ฐาน” คือ สิ่งที่เกิดขึ้นในโลกจริงๆ จะไม่ถูกต้องปานใดก็ตาม จะชั่ว
จะเลวปานใดก็ตาม มันก็จะมีอำนาจขยาย มันจะเกิดการสะพัด จึงไม่ควร
จะให้“ฐาน”ชั่วใดๆเกิดขึ้นในโลกเลยเป็นอันขาด นั่นแหละ ดีที่สุด

ดังนั้น ถ้าจะมี“ฐาน”ต้องเกิดขึ้นในโลก ก็ต้องพยายามให้
มีแต่“ฐาน”ดี เกิดขึ้นให้ได้เสมอๆ

คนผู้รับสัมผัส รับรู้มาทาง“ได้ยินได้ฟัง” กิด เห็นการประพศติการ
กระทำอาการ หรือ รับ“สัมผัส”จากทวารต่างๆ มาจาก“ฐาน”ใดๆ เมื่อ
เริ่ม“รับรู้”(จากได้ยิน หรือ เริ่มเห็น หรือ เริ่มได้สัมผัสทางใดก็ตาม) ก็จะเกิด
ผล“จิต”ลงที่จิต เริ่มเรียกได้ว่า“อธิภูฐาน”(อธิ+ฐาน) หรือ แม่ที่เรพยายาม
สร้างลงในจิตของเรา หรือ เป็นเรื่อง เป็นความมุ่งมาดปรารถนา เป็นความนึกคิด
เป็นเจตนา กิด ก็ล้วนคือ **สิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว** แต่บางสภาพเป็นอย่างน้อยยิ่ง
จนตนนึกว่า“ไม่มีเกิด”(สำหรับผู้ไม่รู้ในความสุขุมประณีต) ซึ่งแท้จริงมันก็ได้
เริ่มเกิดแล้วในตน ทว่าอย่างน้อยยิ่งจริงๆ และยังไม่มีออกฤทธิ์พิชภัยอะไร ขึ้น
ต่อมา กิดเกิด“รู้”ดี “รู้”ชั่วขึ้นแล้ว ก็โน้มน้อมจิต ตั้งจิต ก่อกรรมดี เพิ่ม
“ภูมิจาน”ให้แก่ตนขึ้นเรื่อยๆ ก็เรียกว่า **บทแห่ง“อธิภูฐาน”แท้**
(ถ้าสั่งสม“อธิภูฐาน”ไปในกรรมแล้ว ก็จะเป็นจริงเช่นกัน และสุดท้าย ก็
ไปเป็นผู้“วิภูฐาน” หรือ “วิภูสนวิภูฐาน”นั่นเอง)

เพราะฉะนั้น ถ้าผู้ใดยัง“เข้าใจไม่ถูก”ในความหมายของคำว่า“อธิภู-
ฐาน” ยัง“รู้ผิดๆอยู่ หรือ รู้ไม่จริง”(มิจนทวิภูฐาน) คือ ยังไม่มี“มรรค”
(ที่เป็น“สัมมาอาริยะ”) หรือ ยังไม่มี“สัมมาทวิภูฐาน”เป็น **มูลฐาน** นั่นเอง

ผู้นั้นก็จะยังโง่งม **ตั้งจิต “ขอ”** โดยเป็นไปเพื่อโลภะ หรือไม่ก็เป็นไปเพื่อโทสะในผู้นั้นอยู่ **จึงไม่ใช่ “อธิฐาน”** ที่ถูกที่แท้ แต่ยังเป็น **“อธิฐาน”** มีจิตที่ผิดจริงๆ เหมือนกัน ก็ถูก! ผู้มีจิตที่ผิดนั้น เขาก็มีสิทธิใช้คำว่า **“อธิฐาน”** ได้ ฟ้องศาล หรือ จับเขาเข้าตารางไม่ได้ แต่จะมี **“นัย”** ต่างกันอย่างไร? ก็จงจับสาระของ **“จิตที่ตั้งขึ้น”** (ฐาน) นั้นๆ ให้ได้ว่า มันเป็น **“อธิ”** แก่ **“ฐาน”** จิตของตนจริงๆ หรือ มันเป็น **“อธิ”** แก่ **“ฐานจิต”** ของตนแท้ๆ พิจารณาให้ชัดเจนจริงๆ

สุดท้ายแห่ง **“อธิฐาน”** นั้น ก่อกำเนิดขึ้นอย่างนั้นมันคงยัง เป็นตัวเป็นเนื้อแล้วในตน **“ตั้งมั่น”** แล้วในตน จนตนไม่จำเป็นจะต้อง **“รู้”** อ้อก็ได้ เพราะเป็นไปในทางดีเด็ดขาดแล้ว ซึ่งในกรณีหลังนี้มีภาษาเรียกสภาพอย่างนั้นนอกหลายคำ เช่น **“สัมมาสมาธิ”** เป็นต้น หรือ **“อัตตโนมัตติ”** (ที่เข้าไปในทาง **“สัมมา”** นะ!) หรือ วิมุติ, นิพพาน, สมุจเฉท หรือ แม้แต่คำว่า **“สันดาน(สันตทาน)** (มักนิยมหมายเอาสภาพที่เข้าไปในทางแล้ว) หรือ **“บารมี(ปารมี)** (หมายเอาสภาพที่เข้าไปในทางดี) ตลอดจนคำว่า **“วิสัย”** ก็ตาม มีข้อแม้อยู่แต่ว่า ใครก็ตาม **ขอให้มี** ทิศทางไปในทาง **“สัมมา”** ก็แล้วกัน สูงสุดกระทั่งคำว่า **“สยัมภู”** ก็คือ **“อธิฐาน”** คือ **“ความเป็นเองเกิดเองมีเองแล้วที่ปล่อยได้แล้ววางได้แล้ว ไม่ต้องห่วง ถือว่า จบภาระ หรือ สิ้นกิจ”** บริบูรณ์ เป็น **“ฐาน”** ที่ตั้งได้มั่นคงจริง สูงสุดยิ่งยอดจริง (**อธิ**)

เป็น **“ความจริงแท้”** ที่เกิดขึ้นอยู่ในโลก เป็น **“สฐาน”** แท้ เป็น **“ภูมิฐาน”** จริง อันมีระดับอยู่ในแต่ละคนแต่ละชั้นเรียกว่า **“ธรรมฐิติ”** เมื่อมัน **“ตั้งลง”** หรือ **“ตั้งขึ้นที่ใจแล้วจริง”** ตัวเองจะ **“รู้ตัว”** หรือ ไม่? ก็ตาม

เมื่อ **“วิญฐาน”** หรือ **“วิญฐานฐาน”** นั้น ผ่านผู้ใดเสมอๆ สัมผัสผู้หนึ่งเนื่องๆ บ่อยจนมากเข้า **“อธิฐาน”** ก็จะเติบโตขึ้น ก่อร่างสร้างตัวขึ้น ถ้าเป็นไปใน **ทางดี** ก็เป็น **“อธิฐาน”** แท้ เรียกได้ว่า **“สัมมาธิฐาน”**

แต่ถ้าเป็นไปใน **ทางผิดทางชั่ว** ก็เป็น **"อธิฏฐาน" มิจฉาทิฏฐิ** หรือเรียกได้ว่า **"มิจฉาทิฏฐาน"** ซึ่งเมื่อมันเกิดจนครบรอบถ่วงขนาดหนึ่ง คือ สิ่งที่ได้รู้ได้รับได้เข้าใจใน "ความมี" นั้นมากจนๆ แลมปรุงเป็น "ชอบ" หรือ "ไม่ชอบ" เต็มใส่ใจไว้เรื่อยๆ จนเต็มขนาด นั่นเอง เรียกว่า **"สมุฏฐาน"** (สม+อุ+ฐาน หมายความว่า สิ่งที่เกิดขึ้นเกิดซ้ำๆ ยืนยันจนต้งลง ชวนให้หลงเชื่อว่าเป็นจริง) หรือ **"สมมุติฐาน"** (สม+มุติ+ฐาน หมายความว่า มันรับรู้ต่อเนื่องกันจนยอมรับ หรือ รู้สึกว่าเป็นจริง)

ถ้าผู้ใดสั่งสมความ "ชอบ" หรือ สั่งสมความ "ชัง" เข้าไปเรื่อยๆ **"สมุฏฐาน"** ก็จะมากขึ้นๆ โทษๆ ความวุ่นวายก็จะมาก "ทุกข์" ก็จะเยอะแยะหลากหลาย ผู้หนึ่งจึงต้องมี **"กัมมัญฐาน"** (กัมม+ฐาน หรือ กรรม+ฐาน)

ถ้าผู้ใดไม่เกิด "ชอบ" ไม่เกิด "ชัง" ไม่มีอารมณ์รัก ไม่มีอารมณ์โกรธ ขนาดละอองธุลี (อายตนะ) ก็ไม่มี แม้จะผ่าน จะสัมผัส "วิฏฐาน" นั้นๆ หรือ "วิภูสนัญฐาน" ที่เกิดอยู่ในโลกนั้นๆ บ่อยเท่าใดมากเท่าใด ก็ "เฉย" ก็ "วาง" อยู่เสมอ เพียงแต่รับรู้ ทว่าไม่เกิด "สมุฏฐาน" หรือ ไม่เกิด "อธิฏฐาน" อันโตขึ้นใหญ่ขึ้นไปข้างฝ่าย "มิจฉาทิฏฐิ" คือ แค่รับรู้ แค่เข้าใจใน "ความมี" นั้นๆ ในโลก ในใจไม่มีบทบาทปรุงเป็น "ชอบ" หรือ บทบาทปรุงขึ้นเป็น "ไม่ชอบ" เต็มใส่ใจสักที ผู้หนึ่งก็จะไม่ต้องทำ "กัมมัญฐาน" ไม่ต้องมี "กัมมัญฐาน" อะไรเลยในชีวิต คือ เป็นผู้ไม่มี "กัมม" (หรือ "กรรม") เป็นผู้ไม่ยัง "กรรม" ตกลงที่ตน **"กัมมัญฐาน"** จึงแปลจริงๆ ได้ว่าอย่างนี้ คือ ที่อธิบายผ่านมาตลอดนี้

คนผู้หนึ่ง ก็คือ ผู้มี "วิฏฐาน" แล้วจริงๆ นั่นเอง
"มี" จริงๆ ! ไม่ใช่แค่ความเข้าใจ แอมมีการ "ทำได้" ด้วย กล่าวคือ มีความสามารถ "รู้" ในจิตนั้นๆ ถูกจริงชัดจริง (สมาธิ กุสโล) และ ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจได้แท้ๆ (รวัดดี, เจโตวิปลิบโต) หรือ มี **"สมาธิ 7"** ได้แท้ๆ จริงๆ มิใช่มีแต่แค่รู้

เมื่อมี “**วิญญูฐาน**” แท้ **จึงไม่หลง “สมุฏฐาน”** หรือ **เป็นคนหมด**
 “**สมมุติฐาน**” ด้วยประการดังนี้ (แต่ก็ยังรู้ “**สมมุติฐาน**” ทั้งหลายชัดเจน เห็นแจ้ง
 แม้จะสัมผัสสัมพันธ์กันอยู่ก็ยังได้ ในคราวต้องสัมผัสสัมพันธ์กับ “**สมมุติฐาน**” นั้นๆ)
 คือ **ไม่ติด-ไม่ยึดมั่นหลงใหล** ใน “**สมมุติฐาน**” และ **ไม่เข้าใจผิดใน “สมุฏฐาน”**
 หรือ **รู้แจ้งแจ่มชัด** ใน “**สมุฏฐาน**” ทั้งปวงคั้งแล้วจริงๆ

ดังนั้น **แม้คนผู้จะ “ทำ” อะไรๆ อยู่ หากไม่มี “ชอบ” ไม่มี**
“ชัง” เป็นบทบาทของจิตเลย (จริง ๆ แน่ ๆ อย่างสุขุม
ประณีตแท้ ๆ) **จึงคือ ผู้สังกรรมจริงๆ เป็นผู้พินบาป พินบุญ หรือ**
จะพูดว่า เป็นผู้มีกรรมแต่ไม่มีเกิดได้แท้จริง เรียกว่า เป็นผู้ได้
บารมีเยี่ยมยอดชั้น “อริฏฐานบารมี” แท้ ถึง “ฐาน” อัน
เยี่ยมยอด เป็น “ฐาน” อันสูงสุด “ฐาน” อันยิ่ง (อริ=ยิ่ง
ฐาน=สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วสิ่งที่มีจริงในตน) เรียกอีกชื่อว่า “อรหัตผล”

เช่น **ที่อธิบายมานี้ เป็น “ผล” เป็นบทบาทแห่งการเป็นไปจริงตามเหตุ-ปัจจัย**
ที่ทำงานร่วมกัน (ปัจจัยการ หรือ ปฏิจจสมุปปาท) ร้อยเรียงกันไปเรื่อย ๆ

ผู้ใดยังมี “ปมาทัญฐาน” อยู่ จึงต้องเริ่มต้น “ตั้งใจ” หรือ เริ่ม
ไตร่ตรอง “รู้” จุดดี-จุดชั่วให้ชัด และ “ตั้งใจ” ละชั่ว ก่อ “พฤติดี” ต่อไปได้
ได้ เรียกว่า “อริฏฐาน” แท้ๆ หรือคือ “สัมมาทิฏฐิ” นั่นเอง เป็น
“ภูมิฐาน” เบื้องต้น และ จะได้เป็น “สฐาน” ที่เหมือน “เจ้าอันมัพันธ์ดี”
แล้วก็พากเพียร “อริฏฐาน” ขึ้นขึ้นต่อไปอีก อันคือ ก่อ “กัมมัญฐาน” ขึ้นต่อ จะได้
เต็ม “กรรมดี” ละเลิก “กรรมชั่ว” จริงๆ ให้แก่จิตสูงขึ้นไป และ เข้าสู่ความสุดได้
เรื่อย ด้วยประการดังนี้

เพราะฉะนั้น **เมื่อเราเข้าใจในบทบาทของปัจจัยการต่างๆ ดังนี้แล้ว เราก็**
จับเหตุทั้งหลาย (สมุทัย) ได้ว่า อัน “กรรม” ต่างๆ ที่เราได้ทำลงไปนั้น ก็เนื่องมาแต่
“ความไม่รู้” (อวิชชา) ในเจ้าสิ่งทีเรียกว่า “วิญญูฐาน” ทั้งหลายในโลก

นั่นเอง แล้วก็หลงติดเป็นถึก จนสุดท้าย “ทำ” ตาม และ “ความไม่รู้” ใน
 เจ้าสิ่งๆ ที่เรียกว่า “**วิภูสนัญฐาน**” ทั้งหลายในโลกอีกอย่าง แล้วก็ทำ
 ตนโดยมี “**วิภูสนัญฐานัง สรณัง คัจฉามิ**” หรือ มี “**โลกียัง สรณัง คัจฉามิ**” นั่นเอง
 (คือ เอาชาวโลกีย์เป็นแบบอย่าง ทำตามๆ ชาวโลกเขาไปเสียหมด แทนที่จะเอาพระพุทธ
 เจ้าเป็นแบบอย่าง หรือ เอาพระอริยสงฆ์เป็นแบบเป็นอย่าง ตามที่เราได้เปล่งวาจา
 หรือ ได้สัญญาแล้วว่า ตนจะขอมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นแบบเป็นอย่าง หรือ
 เป็น “**สรณะ**”) คือ หลงไหลยินดีไปแต่กับความบานเบิก การพอกเพิ่มที่ไม่รู้ความ
 จบ ไม่รู้ความพอที่ตั้งตัว ยึดเอาแต่ความบานเบิก ความพอกเพิ่มระดับขึ้นในสังคม
 ในโลก เป็นแบบอย่างเป็นเครื่องจูงดึง หลงระเริงอยู่แต่กับความใหม่ ความแปลก
 ความประดิษฐ์สร้าง-ปรุงรูปไปไม่หยุดหย่อน นั่นแหละ เป็นเครื่องชวนใจ เครื่องชูชีวิต
 หลงเห็นแต่ว่า ความใหญ่ ความมาก เท่านั้น จะเป็นทพวงพาวชีวิตให้เป็นสุข

“**สันโดษ**” จึงมีไม่ได้ (“**สันโดษ**” คือ “**สันตุฏฐิ**” หรือ “**สันตุฏฐาน**”
 อันหมายความว่า การกำหนด “**ความพอ**” ให้แก่ตนเอง แล้วก็ทำให้ได้ตามที่เรา
 กำหนดนั้น)

ความมักน้อย หรือ จะทำตนไม่ให้บานออก ไม่ให้พอกเข้า เพิ่มเข้า
 เพิ่มขึ้น ไม่ให้เปลืองยิ่งขึ้น หรือ จะทำตนให้น้อยลงๆ เล็กๆ (คือ อปัปีจนะ) จึง
 ไม่เกิดเลยจริงๆ

ผู้นั้น จึงถึงซึ่ง “**ปวิเวก**” (ป+วิเวก) หรือ เป็นผู้บรรลุ “**วิเวก**” อย่างแท้จริง
 ไม่ได้แน่

เพราะ “**อปัปีจนะ**” (อ+ป+อิฉน **อิฉน**=ความต้องการ, ความปรารถนาตาม
 ใจ, เจตจำนง **ป**=เป็นหัวหน้า, นำมาก่อน, เกิดขึ้นเด่นกว่าส่วนอื่น **ฉ**=ไม่ คำว่า
 “**อปัปีจนะ**” จึงหมายความว่า ไม่ให้ความปรารถนาตามใจเกิดขึ้นเลยได้ยิ่งที่สุด) นั้น ไม่มี

ซึ่งก็เพราะ “**สันตุฏฐาน**” (สันต+อฏฐาน = ความพากเพียรที่จะให้บรรลุ “**สันต**”
 หรือ บรรลุความยอดเลิศเป็นที่สุด) ไม่ได้ทำให้สำเร็จลงไปได้ เป็นขั้น เป็นตอน ก่อน
 (เพราะแต่ละขอบเขตของที่สุด มันมีที่สุดของมันอยู่ทุกขั้นทุกตอน เรียกว่า

“**ปาริปาเจติ**” คือ ทำให้แก่โดยรอบ, ทำให้สุกโดยรอบ)

เมื่อ “อปปี้จะ” ก็ไม่เกิด หรือ ไม่ได้ทำให้ “อปปี้จะ” แก่โดยรอบ, ไม่ได้ทำให้ “อปปี้จะ” สุกโดยรอบ บ้างเลย

“สันโดษ” (สันตุฎฐาน) ก็ทำให้สำเร็จลงไปแม่เป็นครั้ง เป็นคราว เป็นชั้น เป็นตอน ก็ไม่รู้จักกะ ไม่รู้จักเกณฑ์ให้แก่นั้น ไม่พยายามทำให้ได้ หรือ ไม่ได้ทำ “สันโดษ” ให้แก่โดยรอบ, ไม่ได้ทำให้ “สันโดษ” สุกโดยรอบ อีกบ้างเลยเช่นกัน

“ปวิเวก” (ป+วิเวก) ก็ไม่มีผลแสดง ไม่มีสภาวะปรากฏ หรือ ไม่มี “วิเวก” ได้เกิดหยั่ง ตั้งสภาพลงในขั้นนั้น ๆ บ้าง แล้วมันจึงจะเป็น “วิเวก” จึงจะมี “วิเวก” จน “วิเวก” แก่โดยรอบขึ้นมาจริง จน “วิเวก” สุกโดยรอบให้แก่เจ้าตัว รู้เห็น เป็นแน่ในตนได้ แต่ไม่รู้รู้อย่างนี้ และ ไม่ได้มีสภาวะอย่างนี้ ไม่ตั้งใจให้มีสภาวะอย่างนี้ ปรากฏขึ้นที่ตนเลย

“อสังสัคคะ” (หรือ “นิสสัคคะ”) จึงจบลง หรือ บริบูรณ์ไม่ได้ด้วย กล่าวคือ ทำ “สภาพจิต” ที่ไม่คลุกคลีนรก ทำ “สภาพจิต” ไม่เกี่ยวเกาะสวรรค์ ไม่ติด ไม่หลงสวรรค์ อันเป็น “สภาพจิต” ที่สูงจริง ประเสริฐจริง ให้แก่นั้น ไม่สำเร็จ ไม่เสร็จลงได้ นั่นเอง (อ+สัง+สัคคะ หมายความว่า สภาพผู้พ้นนรก และ สภาพหมดสิ้นเกลี้ยงแม่แต่ “สวรรค์” นั้น ก็เป็นแล้ว และ ก็ไม่มีแล้ว ไม่ติดแล้ว นั่นคือ ฐานแห่งนิพพาน)

เมื่อ ก่อ “ฐานแห่งนิพพาน” ไม่ได้ หรือ ไม่ได้ก่อ “อสังสัคคะ” ไม่ได้ก่อ “ปวิเวก” และหรือ ยังไม่ได้ก่อแม่แต่ “สันโดษ” แม่แต่ฝึก “อปปี้จะ” ก็ไม่มี คนจึงหลงแต่ปรุงแต่ง-ตบแต่ง-พอกเพิ่ม-บานเบิกออก-ประดับประดาเข้าไปเป็น “ฐาน” (หลง “วิภูสนัญฐาน”) เพราะเข้าใจผิดว่า “สวรรค์” คือความสุขที่แท้ หรือ หลงผิดเอาว่า “สัคค” นั้น เป็น “สันต” (สัคค=ส+อัคค หมายความว่า มีความใหญ่, ประกอบพร้อมไปด้วยความมากมาย สันต=ส+อันต หมายความว่า มีความเป็นที่สุด, มีความเป็นยอดเป็นขั้นปลายแล้ว, เป็นจุดสุดท้ายสูงสุดที่คนควรได้ควรเป็น)

บทบาทของคนจึงอยู่ด้วยการพยายามจะ “สังขาร ๆ ๆ ๆ” ... คือ การปรุง

การแต่ง ให้พอก ให้เพิ่ม ให้ประดับ ประดา (ซึ่งล้วนแต่เป็น “อุปุณฺณภิกขุสงฆาร” เสีย
 ราวไปทั้งนั้น) ให้บานออกเบิกออก อย่างไม่เคยรู้ขอบ ไม่เคยตัดเขตลงเลย (ไม่มี
 “อาณาปาด” คือไม่ทำขอบเขตแห่งชีวิตให้มันรู้จักความ “พอแล้ว” และ “เล็กลง”)
 ใหญ่เท่าใหญ่ไปขนาดไหน ? ก็จะไม่รู้ “เพื่อ” จึงจะไม่มีทางได้รู้จบใน “ความ
 ลงตัว” (ทาง “นิพพาน” ความเป็น “วิมุตติญาณทัสสนะ”) ไม่แจ้งไม่ชัดใน “ความ
 เหมาะสมแท้จริง” (อรห) เพราะไม่มี “ภูมิจ्ञาน” ที่เป็น “สัปปริยธรรม 7”
 หรือ “สัจตบรูญ” ในตนอย่างแท้

คำตรัสสั่ง และ สอน ประโยคสุดท้ายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (ปัจฉิม-
 โอวาท) จึงเป็น คำตรัสสั่ง ที่เป็น คำสอน ประโยคแรก ที่คนทุกคนจะต้องระลึก
 เสมอ และ “อธิฏฐาน” เสมอ คือ ทำให้เกิดให้ได้ขึ้นที่ตนเสมอๆ แม้น้อย
 เท่าใดๆ ก็ตาม และ ทำให้เกิดจนเป็นความมั่นคงยิ่ง เป็นตัว เป็นเนื้อ จนเป็น
 “อรหัตต” เป็น “อัตตโนมัต” เป็น “พุทธวิสัย” หรือ ที่สุด เป็น “สยัมภู” ให้ได้

เพราะ “ต้น และ ปลาย” มันรวมกันอยู่ใน “ปัจฉิมโอวาท”
 นั้นแล้ว

“ปัจฉิมโอวาท” นั้น เป็นคำภีร์ที่สั้นที่สุด เป็นความละเอียดที่สั้นที่สุด
 เป็นยอดแห่ง “พระคาถา” สุดยอดแห่ง “เคยยะ” เป็น “นิกเขปทมัสาระแนณ
 เปรียะ” เท่าๆ กับ โอวาทปาฏิโมกข์ ที่ว่า “ละชั่วประพฤติดี จนให้ถึงขั้นจิตบริสุทธิ์
 ผ่องใส” นั้นเทียบ

“โอวาทสุดท้าย” ของพระพุทธองค์ท่าน ที่เราจะต้องทำเป็น “ประโยคแรก”
 และ เป็น “ประโยคต่อๆๆ...” ไป จนกระทั่งถึง “ประโยคสุดท้าย” เป็นที่สุด
 จริงๆ “โอวาท” นั้น ก็คือ...

“สังฆาร” ทั้งหลาย มีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา พวกเธอทั้ง
 หลาย จงยังประโยชน์แก่ตน และ ท่าน ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ “ประมาท”
 เกิด.

พุทธศาสนิกชนทุกคน จึงต้องเริ่มต้นที่ “ประมาท” อันเป็นสมบัติของตน เป็น “ฐานจิต” ทั่วๆ ที่เรียกว่า **ปมาทฐฐาน** กับ “สังขาร” อันเป็น “การงาน” ที่ตนจะต้อง “รู้” ให้แจ้ง และ “ทำ” ให้ถูก เป็น “กัมมฐฐาน” ที่ทรงฤทธิ์ จนบรรลุผลที่ตนอยากได้ คือต้องให้ถึงชนถูกตัว หรือ ถูกเรื่องเป็น “บุญญาภิสังขาร” จนตราบเป็น “อิทธิภิสังขาร” และ “วิสังขาร” เป็นที่สุด

“วิสังขาร” นั้น หมายความว่า **ต้องปรุงต้องแต่ง** แต่ไม่ใช่ปรุง แต่งให้เป็น “**วิภูสนฐฐาน**” ดอกณะ ! ตั้งหลักทำความเข้าใจให้ดีๆ **ต้องปรับ ต้องปรุง** ในสิ่งที่ทำให้ยิ่งขึ้นๆ อยู่เสมอจริงๆ **เพิ่มสิ่งที่ยังไม่ดีให้ดียิ่งขึ้น** ให้ได้ (นี้ตามความหมายของ วิ=ยิ่ง)

และ **ไม่ปรุงไม่แต่งไม่เสริม** ในสิ่งที่ **ไม่ดี** **ไม่พอกไม่เพิ่ม** ในสิ่งที่ **ไม่ดี** **ต้องไม่ปรุง ไม่เพิ่ม** ในสิ่งที่ควรพอกแล้ว หรือ เพื่อแล้ว (นี้ตามความหมายของ วิ=ไม่) นั่นเอง

คำว่า “**วิสังขาร**” จึงแปลว่า **ปรุงเกิด แต่งเกิด ปรับเกิด** แต่ต้อง **ปรับปรุง-ตบแต่งเฉพาะทางถูกทางดี** ที่แท้ และ **ต้องไม่ปรุงไม่แต่ง** ในสิ่งในส่วนที่ “**ไม่ดี**” จริงๆ เป็น “**สัมมาทิฐิ**” อย่างอมมืออย่างเกี้ยวจันหลังยาวอยู่ เป็นอันขาด (“**วิสังขาร**” จึงคือ “**สติขา**” ทั่วๆ ตรงๆ ของผู้ยังไม่เป็นอรหันต์ (เสขบุคคล) และคือ “**กุศลกรรม**” ทั่วๆ ตรงๆ หรือคือ “**การงานที่ดีสูงสุด**” ที่ต้องทำอยู่ของ พระอรหันต์ นั่นเอง) และ **ต้อง “สังขาร”** อย่าง “**บุญญาภิสังขาร**” ให้แก่ตนแก่ท่าน ให้ได้ โดยเฉพาะ “**ตน**” ต้องล้างกิเลสของตนเป็นงานจำเป็น ก่อนจะไปสอนผู้อื่น “**บุญญาภิสังขาร**” หมายความว่า **ต้องปรับปรุงเรื่องพอกกิเลสชำระตัดหาให้ยิ่งขึ้น** ขึ้น เกิด (**บุญญา + อภิ + สังขาร = บุญญาภิสังขาร** **บุญญา**=ชำระ, พอก **อภิ**=ยิ่งๆ) แม้ได้พอกแล้ว ก็จึงพอกต่อไปอีกให้เก่งยิ่ง ให้เป็น “**อิทธิภิสังขาร**” ให้ได้ (อิทธิ + อภิ + สังขาร = อิทธิภิสังขาร **อิทธิ**=เก่ง) เพราะถึงจะปรับยังไป ปรุงอยู่ยังไปๆ ก็ **ไม่ควร “ประมาท”** แม้จะมั่นใจในความแน่นอน ความมั่นคง ความเที่ยงแท้ของเรา ก็ตามที่ มันก็ไม่น่าจะถือ **เที่ยง** แบบ ทรงอยู่ หรือ ยึดอยู่ที่เก่าเท่าเก่า

ไม่ควรคงที่นั่นครออยู่ ถ้ามันยังมีความเลื่อมเป็นธรรมดาอยู่ละ ! (ซึ่ง
ก็ น่าจะเป็นสัจจะที่ยืนยันกฎ "อนิจจัง" แท้) ความดีมันก็ลดลง ความมันคงมันก็
คลายคลอน **เราจะ "ประมาท" อยู่ทำไม ?** ต้อง "อนุรักษ์นา"
และ "บูรณะ" หรือ พัฒนาให้ยิ่งๆ อยู่เถิด ! จึงจะต้อง **"วิสังขาร"** อยู่เรื่อยๆ
อย่าให้ **"หยุดนิ่ง"** โดยไม่มี **"การงาน"** (คือ ไม่มี "สัมมากรรมันตะ") แต่ต้อง
"หยุดกิเลส" ให้นิ่งแน่ โดยไม่มี **"การงาน"** (ของกิเลส เกิดบทบาทอยู่ที่เรา
เลย แม้เท่าธุลีละออง) ให้ได้จริงๆ จึงจะเป็น **"ปกติ"** สูงสุดสมบูรณ์ (สันตุฎฐาน =
สันต + อุฎฐาน) จิตของเราจะต้องว่างที่สุดจากกิเลสให้ได้จริงๆ แท้ๆ (นี่คือ
วิ=ไม่ สำเร็จแล้ว) แต่ปกติเราจะ **ไม่ว่างที่สุด** จากการทำงาน (กรรมันตะ) จริงๆ แท้ๆ
(นี่คือ **วิ=ยัง** สำเร็จลงแล้ว เช่นกัน) ทั้ง 2 สภาพมีพร้อมๆ กันอยู่ในขณะเดียวกันได้

ต้องใหม่ "การงาน" มีการทำความ "ยิ่งๆ" ขึ้นไปให้ได้เรื่อยๆ จริงๆ
จึงเรียกว่า **"วุฏฐาน" แท้ๆ** (ว+อุฎฐาน ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่า หมายความว่า
"พฤติกรรมแห่งความ پاکเพียร")

คือ จิตที่หยุดยึด หยุดคิด หยุดเกาะ (หมายเอาไม่ติด "ความหยุด" ด้วย) ก็
"ทำ" ให้มันเป็นให้ได้จริงๆ ยิ่งๆ ขึ้น จิตละอองธุลีใดที่มันส่อแนวโน้มไปทางชอบ
ทางไม่ชอบ ก็รับปรับ รับผิดชอบ รับผิดชอบ "ทำ" ให้ได้ ขนาดใดเป็นที่ "สุด"
แล้ว "จบ" แล้ว "ลงตัว" แล้ว พันสภาพหมดความชอบหมดความขังแล้ว ก็ต้องรู้
"สภาพจิต" อย่างนั้นๆ ให้ชัด (การฝึก "ทำ" อย่างนี้ให้เกิดได้เสมอๆ นั้น คือ "สมาธิสส
สมาบัติ" หรือ คือ การทำ "สมาบัติ" ของพุทธวิธีศาสนาแท้ๆ)

ส่วน "กรรม" อันควรประกอบ เหมาะควรที่สุดดีสุดที่จะทำเพื่อเป็นผลผลิต
เป็นความไม่ขเกยจของเรา เป็นความไม่ไร้ประโยชน์อันเกิดจากเรา เราก็จะ "ทำ"
จะมีเสมอ พฤติกรรมอย่างนั้นก็เป็นประโยชน์ทั้งแก่ "ตน" อย่างประเสริฐสุด
(เพราะเป็นการเพิ่ม "อริยาสนา" แท้) และเราก็จะเป็นประโยชน์แก่ "ท่าน" อยู่ในตัว
พร้อมๆ กัน (ซึ่งเป็นกรรม-กิริยาอันเดียวกัน ลงร่องลงช่อง หมดการขัดแย้ง)

จึงเรียกพฤติกรรมนี้ว่า **พฤติกรรม ยอดเยี่ยม ชั้นเอก ที่
มีแต่ความยิ่งๆ ขึ้น** (เพราะที่เลวลงไม่ให้มี แม้แต่ดีเท่าเดิม

ก็ยังไม่ให้พอ ไม่ให้ยึด ไม่ให้คงที่) หรือ เรียกว่า **พฤติกรรมอย่าง**
เยียมยั้งเป็นที่หนึ่ง อันมาจากรากศัพท์ วิ+ว+เอก รวมความรวมคำ
 ขานกันว่า “วิเวก” นั่นเอง (วิ=เยียม, ยั้ง, ยอด ว=พฤติกรรม เอก=เป็นที่หนึ่ง,
 ชั้นหนึ่ง)

ดังนั้น จึงจะเป็นสังขารมที่ถูกแท้ ลงตัว ลงร่องลงช่อง **สมคัล้อยกกับพระ**
พุทธพจน์ ที่ตรัสไว้ใน “ฐิติสูตร” อังคต.ทสก. ข้อ 53 ซึ่งมีว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 เราไม่สรรเสริญแม้ซึ่งความ**ทรงอยู่**ในกุศลธรรมทั้งหลาย โฉน
 เราจะสรรเสริญความเสื่อมลงในกุศลธรรมทั้งหลายเล่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 แต่เราสรรเสริญ**ความเจริญขึ้น** (วุฑฒิ) ในกุศลธรรมทั้งหลาย มิใช่ความ
ทรงอยู่ (ฐิติ) มิใช่**ความเสื่อมลง** (ปาริทาน) ในกุศลธรรมทั้งหลาย ฯ”

โปรดสังเกตให้ดี ๆ ว่า “ที่สุดแห่งที่สุด” นั้น พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ
 อะไร ? ทรงให้เป็น ให้ถึงอย่างไร ? ใน “ฐิติสูตร” นั้น จึงทำความเข้าใจกับ
 ความว่า “**ความเสื่อม**” (ปาริทาน) นั้น ๑ “**ความตั้งอยู่**”, **ความทรงอยู่**,
ความเป็นอยู่, **ความหยุดอยู่** (ฐิติ) นั้น ๑ และ **ความเจริญ**, **ความก้าว-**
หน้า ย่าง ๆ ขึ้น (วุฑฒิ) นั้นอีก ๑ ให้ดี ๆ แล้วจะเข้าใจความยอดเยี่ยม ความ
 สูงสุดยิ่งได้จริงแท้ว่า **เราควรจะ “หยุดอยู่” ให้ได้ตลอดไปนั้น**
“หยุดอะไร ?” และ ควรจะ “ทำอยู่” ตลอดไปนั้น “ทำ
อะไร ?” จึงจะเป็นอยู่ จึงจะตั้งอยู่ จึงจะทรงอยู่ด้วย **ความเจริญ** ที่
 ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ตามนัยะที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ

พุทธศาสนิกชนผู้ใดจะบรรลุถึง “**วิเวก**” ก็จะต้องรู้แจ้งเข้าใจชัดเจนใน
 “**วิเวก**” ให้ได้ให้แท้ มิฉะนั้น จะเข้าใจผิดไปหลงว่า “**วิเวก**” คือ “**หยุด**
สนิท !” เอาเสียหมด แล้วก็กลายเป็น “**เถนตรง**” อะไรก็จะหยุดตะพึด ! จน
 กลายเป็นคนไม่มีการกระตุกกระตัก ไม่มีวี่ ไม่มีงาน ไม่มีพฤติกรรมใดๆ เอาแต่อยู่
 นิ่ง ๆ เฉย ๆ ไปอย่างพำซ่อ ซึ่งเกี่ยวส้นหลังยาวไปหมด ซึ่งเป็น “**ทิกฺขณิ**”
แบบเตียรถีย์ หรือ **พวกลัทธิอื่น** ไป

ซึ่งในกรณีเช่นนี้ พระพุทธเจ้าของเรา ก็ได้เคยถูกดูมาแล้ว โดยเขาที่ว่า “ลัทธิของพระโคตมเป็นลัทธิทำลาย แผะลาญโลก เป็นลัทธิไม่พัฒนา เพราะสอนให้หยุด !” พระพุทธองค์ทรงแก้ข้อข้องใจว่า “จริง ! เราสอนให้หยุด ! แต่เรามีได้สอนให้หยุดทำดี เราสอนให้หยุดทำบาป หรือ หยุดทำชั่วด้วยประการทั้งปวงต่างหาก !”

ดังนั้น ก็เป็นข้อยืนยันอันลึกซึ้งว่า “พุทธศาสนา” นั้นแตกต่างจาก “ลัทธิศาสนา” อื่น ๆ โดยไม่ “ยึด” อย่างหลงใหล ไม่เกาะอย่างตาบอด ไม่ “นิจจัง” แต่เป็น “อนิจจัง” จริงๆ แม้ในสิ่งที่ “บรรลุแล้ว” นั้นๆ ก็ยังไม่ยึดไม่เกาะ ไม่นิ่งแน่แน่เชื่อมอยู่กับสิ่งนั้น แม้ “สงบ” ก็มีได้สงบอย่างตนเงิน แม้ “หยุด” ก็มีให้หยุดอย่างมงามายเด่นตรงไร้ปัญญา

ดังนั้น “วิเวก” ของพุทธศาสนา จึงต้องการคำอธิบายอยู่ด้วยเสมอ เพราะมันไม่ “นิจจัง” จริงๆ แต่มันก็เป็น “นิยต” จริงๆ (สำหรับผู้มีภูมิขั้น “นิยต” แท้) หมายความว่า มันแท้ มันเป็นจริงอย่างนั้นๆ ได้แน่ๆ กล่าวคือ มันจะ “ไม่เป็นอย่างนั้น แต่มันจะเป็นอย่างนั้น” อยู่ตลอดไป สู่ว่างๆ ขัน เจริญขัน ประเสริฐขัน เทียงและตรงไปไม่แปรผัน แม้มันจะไม่ตรงเป็นเส้นตรง หรือ ไม่ร้อยเปอร์เซ็นต์ ในบางคนก็ตามภูมิ ตามความเป็นได้จริงๆ ของแต่ละคน มีชั้น มีขั้นแห่ง “นิยต” อยู่ด้วย ที่นับว่า “นิยต” ได้ ก็ตรงที่ไม่เลี้ยวหนัแล้ว ไม่เลี้ยวหลบแล้วแน่จริงเป็นจริง ไม่สะดุดไม่หยุดก็หยุดเกาะอยู่จริง เป็น “สภาพของการไป... และไปอย่างมีทิศเข้าหาจุดประเสริฐยิ่งๆ ขันสู่สัมมาสัมพุทธโน้นแหละเป็นที่สุด” (สมาธิสส โคจร) ตราบเท่าที่ผู้นั้นจะ “หยุดเหตุ” ผ่อนบั้งจ้ายเอาเองจริงๆ ตามกาละ เท่าที่ผู้นั้นจะ “ทำกาละ” เอาได้ ด้วยสามารถเท่าใดๆ (สมาธิสส วุฏฐาน)

ผู้ที่มี “พฤติกรรมเยี่ยมยิ่งเป็นที่หนึ่ง และมีคนเดียวจริงๆ” คือ ยอดแห่งผู้ “วิเวก” (วิ+ว+เอก) จึงคือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ผู้เดียว (เป็น 2 ก็ไม่ได้)

เพราะเป็น "อู๋วาน" จริงๆ และพระพุทธรูปก็มีตรัสไว้ยืนยันด้วย) ส่วนผู้
 "วิเวก" ร่องๆ ลงมา ก็ได้แก่พระอรหันต์ที่เป็นพระโพธิสัตว์ และ พระมหาสัตว์
 ทิ้งหลาย หรือคือ ผู้ที่ตรัสรู้แล้วก็อธิบายๆๆๆ แล้วก็เพิ่มตรัสรู้ขึ้นอีก หรือ เพิ่ม
 ปฏิสัมพันธ์ญาณอีก แล้วก็สอนอีกไปอีกๆๆๆ สืบต่อศาสนาไว้ๆๆๆ (เลข) นั่นเอง
 ศาสนาพุทธจึงแสดงแต่ "อาณา" และ "อนุศาสนีย์" และ "อาคม" หรือ
 เรียกกันเป็นศัพท์รวมว่า **"อนุศาสนีย์ปาฏิหาริย์"** เป็นคำคัญยิ่งสุด
 และ สืบต่อเนื้อหาสาระ มีมรรค มีผลจริงๆ อยู่ยืนนานได้และขยายขอบเขต
 แพร่ออกไปกว้างไกล (แต่ก็ไม่ยืนนานไม่แพร่เท่าที่ควร ก็เนื่องจากผู้ "มีจิตปฏิวัติ"
 นำความเป็นเดิยริลย์เข้ามาแซมปนแย้งย้อนทำลายอยู่ นั่นเอง) เพราะเป็นศาสนาที่ **ไม่**
ขี้เกียจ ไม่หลบเลี่ยงงาน สอนได้บอกได้จริงๆ ไม่คิดอ่านเอาardt
 เอาเปรียบผู้อื่นแท้ๆ ตรงๆ ด้วย เหตุว่า มี "ความฉลาด" จริงแล้ว จริงๆ **ในตน**
 และ มีความซื่อสัตย์บริสุทธิ์สะอาดแท้แล้วจริงๆ **ในตน ไม่หลงเสพย์สุข**
และไม่หลงเสพย์แม้แต่ความสงบ ที่หมายเอา **ความเป็น**
"คนอยู่หนึ่งๆเฉยๆ" จริงๆด้วย ทว่า มี "ความสงบ" มี "ความว่าง"
 มี "ความว่าง ความพักอยู่ในจิต แม้ในขณะที่ทำงาน" มี "วิเวก" ที่แท้ๆ ถูกๆ
 จริงๆ ทำได้ อธิบายได้ บอกแก่ผู้อื่นให้ฝึกหัดด้วยวิธีต่างๆ เพื่อเป็นอย่างนั้น เพื่อ
 เกิด "ผล" อย่างที่วาน ได้จริงๆ ด้วย

ไม่ใช่ "ปรัชญา" ปากเปล่า ! หรือ เอาแต่พูดๆ อธิบายๆ แต่ไม่มี "ของจริง"
 ที่ยืนยันแม้แต่สักรายสักอย่าง ! อย่างนั้น ไม่ ! โดยเฉพาะ แม้แค่ "ผู้พูดเอง" ก็ยัง
 เป็นไม่ได้ ปฏิบัติไม่ได้ !! แม้แต่ขั้นต้นขั้นต้นขั้นง่าย อย่างนั้น ไม่ ! จริงๆ

หรือมีฉะนั้น ก็ปฏิบัติได้ แต่ถูก หรือ ไม่ ? ตรงทางเป็น "สัมมาทิฐิ"
 หรือไม่ ? ก็ไม่มีทฤษฎี ไม่มีปรียัติ ไม่มี "สภาวะธรรม" ในตน ตรวจสอบ
 หรือ ไม่กล้าสอบ ไม่กล้ายืนยัน (ข้ามีหน้ากลบเกลื่อน-ปิดบัง-หลบเลี่ยง
 การยืนยัน - อำพราง ด้วย) ก็ได้พากันหลงทางสะเปะสะปะไปเกลื่อนกล่นมากมาย
 หลากหลาย "ทิฐิ" นั้ !!

และ แม่ที่สุดปฏิบัติไปด้วย ถูกด้วย แต่ไม่มีปรีชา พุทก็ไม่ได้อธิบายก็ไม่เป็น กลายเป็น “อหังการ” นั่น ก็ไม่เป็นจุดหมายของศาสนาพุทธ ไม่ใช่เอกลักษณ์ของศาสนาพุทธ

และ ทุ่มกันมากที่สุดในทุกวันนี้ ก็คือ ที่พูดนั้น โก้-สูง-ถูก-ดี-งาม-ยอด-เยี่ยม ผู้พูดก็พูดได้แสนเก่ง (“ปรีชา” ก็ไปอย่างหนึ่ง) แต่ไอ้ที่ประพาดอยู่ เป็นอยู่ หรือ ปฏิบัติกันอยู่นั้น มันกลับกันเสียชั่ว ผู้ทำก็ทำได้แสนเก้! (“ปฏิบัติ” ก็ไปอีกอย่าง) ตรงกันข้ามกัน หรือไม่เกี่ยวข้องกันเลย ไม่มีความสัมพันธ์กันเลย ไม่ได้เอาที่พูดมาใช้ ไม่ได้เอาที่อธิบายนั้นมาทำกันเลย กล่าวคือ พูดอธิบายนั้น ล้วน “กิจพระ” หรือ ธรรมะชั้นสูงเป็นส่วนใหญ่ แต่ผู้พูดผู้อธิบายนั้น ทำแต่ “กิจคฤหัสถ์” หรือ มีแต่อย่างคหิปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ มันเลยเกิด “สภาพธรรม” อย่างใหม่ขึ้นมาอีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ “พูดก็อย่างหนึ่ง (คือ อย่างโก้-สูง ฯลฯ) แต่ก็ทำอย่างนั้นๆ แหละ (คือ อย่างที่เป็นอยู่ นั้นแหละ) แล้วก็ถือกันว่า นั้น เป็นสภาพสำเร็จแล้ว ถูกแล้ว ดีแล้ว สูงแล้ว” แท้ๆ แล้ว

นั่นคือ “ความไม่ถูกฝ่าถูกตัว” ชนิดหนึ่ง ได้เกิดขึ้นแล้วในโลกต่างหาก และที่ร้ายสำคัญที่สุดก็คือ แดงมีการหาทางช่วยกัน “กันท่า” ไม่ให้ใครรู้ “ความไม่ถูกฝ่า ไม่ถูกตัว” อันนี้ ด้วยเลศเล่ห์ต่างๆ ด้วยซ้ำ! ถ้าใครขึ้น ช้ ขนทวงขึ้นมาท้าวว่า “ส่อเสียด” บ้าง “พูดกระทบท่าน” บ้าง “ยกตนข่มท่าน” บ้าง ฯลฯ โดยเขาผู้ฟังโหดนั้น จะไม่เข้าใจเลยว่า “พระ” จะต้อง “ธรรมคำ-ธรรมชา” ผู้คนที่ไม่รู้ ให้รู้ ช้ผิด ให้รู้ผิด ช้ถูก ให้รู้ถูก และ เขาจะไม่รู้เลยว่า ผู้แสดงธรรมโดยปราศจากจิตโลก ปราศจากจิตโกรธ ไม่มุ่งร้าย ไม่มีจิตเป็น “มาร” แต่อย่างใดเลย (อมาชาวี) นั้น เป็นพระธรรมกถึกขึ้นไหน? และ จะมีในโลกนี้ด้วยหรือ? หรือไม่ก็เห็นว่า “ช้ผิด!” โดยเหมาโมเมเอาเพียงว่า เพราะ บู้ยา ตาทวด เขาพาทำกันมาอย่างนี้ๆ อาจารย์ ป่าจารย์ เก่าๆ ก็พากันทำมาอย่างนี้ๆ” วางั้นไปเลย! กรณีหลังนี้แหละ ร้ายนัก เพราะที่ว่า อาจารย์ ป่าจารย์ เก่าๆ ก็ไม่ใช่ “เก่าจริง” เก่าถูก-เก่าแท้อะไร เป็น “เก่ารุ่นใหม่” ที่ได้ช่วยๆ กันค่อยๆ เบี้ยวบาติไปเรื่อย

จนนานเข้าก็แปลบาลี “เบยว” หรือ บางทีจนกระทั่ง “กลับ” กันไปหมด แปล “นาม” เป็น “รูป” หมายถึง “รูป” เป็น “นาม” กันไปหมด เช่น “จิต-วิญญาณ” ก็ไปอธิบายเป็น “รูป” อยู่นอกตัวเรา เป็นร่างอย่างนั้น ทรงอย่างนั้น ส้อย่างนั้นอะไรให้เปราะไปหมด ซึ่งแท้จริง มันเป็น “นาม” มันเป็น “สภาพรู้ เป็นการรู้” ที่อยู่ ในผู้ใด ก็ของผู้นั้น จะไม่มีตัว มีสี มีสระกันได้อย่างไร ! มันก็ค้ำบ้านพระพุทธ พจนทศสไว้ว่า “อสรรั้ง” หมดเท่านั้น ดังนี้ เป็นต้น

ดังนั้น พุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่จะขาด “ปริยัติ” หรือ ขาด “ปฏิบัติ” ไม่ได้ โดยเฉพาะ “พระ” หรือ ผู้ปฏิบัติธรรมแท้จริง ในผู้นั้นต้องมีให้พร้อมทั้งปริยัติ และ ปฏิบัติ ต้องเรียนต้องรู้ให้แจ้งบรรลุให้ถึงทั้ง “ปริยัติ” ทั้ง “ปฏิบัติ” ให้เกิดผลแท้ลงตัวกัน ให้ตรงกัน ให้ช่วยกัน ส่งเสริมกันและกัน ให้จริง ดังนี้ คือ “ปฏิเวธ” หรือคือ “การเกิดผล” ที่ภาษาบาลีเรียกเต็มๆ ชัดๆ ว่า “ภาวนา”

และแม้แต่คำว่า “ภาวนา” นี้ ก็เถอะ ! ที่ถูก ที่แท้แต่เดิม มันหมายความว่า การมีสภาพอย่างนั้นๆ ปรากฏ หรือ เกิดขึ้นมาจริงๆ แล้ว (สภาพจริงตามนั้น ยืนยันทฤษฎีนั้น) และ “ปฏิเวธ” (ปฏิ+เวธ) มันก็หมายความว่า ทวนแล้วทวนเล่า ทั้งทำ ทั้งพิจารณา ตรวจสอบแก้ไขใคร่ตรงให้เกิด (มีจริง) ให้ตรง (ถูกกับปริยัติ) แทนดูแล้ว เจาะดูแล้ว แทนดูอีก เจาะดูอีก ให้ลงฝังตัวกันเท่านั้นเอง “รู้” ก็ให้เป็น “สัมมาทิฐิ” “รู้” ก็ให้ถึง “สัมมาญาณ” ให้ได้ “เกิดผล” ก็ให้เป็น “สัมมาสมาธิ” “เกิดผล” ก็ให้ถึง “สัมมาวิมุตติ” ให้ได้ ถึงขั้น “เก่ง” จริงๆ เป็น “อิทธิปาฏิหาริย์” แท้ๆ ด้วย คือ “อิทธิ” (เก่ง) ในการมี “นิพพาน” ได้จริงๆ มี “มรรค” มี “ผล” กันแท้ๆ มิใช่ “อิทธิ” ทางเดรัจฉานวิชาดอกนะ ! เพราะมันตรงกับคำสอนว่า มันเบา-ว่าง-พ้นภาระ-เย็น-“สันต” จริงๆ (อนุศาสน์ปาฏิหาริย์) และได้สัมผัส ได้รู้ อยู่ เห็นอยู่ชัด ดักดูรู้ได้หัวใจของตนเองแท้ๆ ชัดๆ (อาเทศนาปาฏิหาริย์) ดังนั้น “ภาวนา” จึงมีความหมายนัยเดียวกันกับ “บริกรรม” (มาจากบาลีว่า “ปริ+กรรม”)

ซึ่งหมายความว่า “ได้กระทำกันจนมีผลรอบถ้วน” หรือ แปลงง่าย ๆ ก็ว่า “ทำกันจนรอบ” (ปริ=รอบ กัมม=ทำ) อันเป็นความจบแห่งบทกัมมัญฐานแต่ละ “ฐาน” ๆ ไป

แต่ทุกวันนี้ ทั้ง “ภาวนา” ทั้ง “บริกรรม” ก็ถูกเบียดมาตีไปหมายเอาว่า “ท่องบ่น” บ้าง หรือไม่กี่ “กำลังทำพิธีปฏิบัติอยู่” ซึ่งเพี้ยนจากความจริงไปแล้ว ทั้ง “ท่องบ่น” (อันได้แก่ “บทการกระทำทางปริยัติ”) ทั้งตามนัยะอันหลัง (ก็ ได้แค่ “บทการกระทำทางปฏิบัติ”) เพราะ **ความใจเร็วด่วนได้** พอเริ่มลงมือ ก็เอาตัวจบเลย ไม่ได้สภาวะ ได้แต่ชื่อ ได้แต่ภาษา ก็เอาดี มันเองนั่นเลย!

หรือไม่ก็ ได้ผลนิด ได้ผลหน่อย ก็รับนับ รับเรียกเอาว่า ได้ “ภาวนา” แล้ว มี “บริกรรม” แล้ว กันเลย แท้จริงแล้ว ทั้ง “ภาวนา” ทั้ง “บริกรรม” มันหมายถึง “ปฏิบัติ” อันหมายถึง “ผลเกิด” แล้วเห็นอานิสงส์ที่เดียว

หมายถึง “ตัวบรรลุผล” ได้เสวยรส เป็น “วิมุติรส” แม้จะแก้ “ตังค-วิมุติ” หรือ “วิกขัมภนวิมุติ” ก็ยังคือ *ควรแล้ว-ถูกแล้ว* เป็นขั้นต้น ถ้ายังเป็น “วิมุติ” สูง “วิมุติ” เก่งยิ่งกว่าขึ้นไปอีก ก็ยังเป็น “ภาวนา” เป็น “บริกรรม” ที่แน่แท้ยิ่ง มิใช่หมายเอาแค่เพียงเพ่งท่องบ่นปริยัติ

หรือ ยังเป็นเพียง “บทการปฏิบัติอยู่” ขึ้นยังไม่มีผลรอบอะไรเท่านั้น ไม่! แต่มัน หมายถึง ผลพิสุจน์ของ ปริยัติ กับ ปฏิบัติ หมายถึง ผลพิสุจน์ จนเกิด “สภาพจริงแห่งความสงบได้” ตามนั้น ยืนยัน “ทฤษฎีวิมุติ-วิเวก” นั้น เป็นความครบรอบ (แม้จะอย่างต้น อย่างน้อย ก็ดี) เป็นความถ้วนทั่วจริง มิใช่ “ยังกำลังทำอยู่” หรือ เป็นเพียงแค่เรียนท่องทฤษฎีจำ ๆ กันเอามา เท่านั้น ไม่เลยจริงๆ

เห็นไหม ? ! ว่า แค่ว่า “ภาวนา - บริกรรม” เท่านั้น ก็ได้ “เบียดมาตี” กันไปแล้ว เท้าใด ?? บาลีสำคัญอื่น ๆ ก็แทบทิ้งนั่นแหละ

เป็นต้นว่า คำว่า “ฉาน” ก็ดี คำว่า “บุญ” คำว่า “ทาน” คำว่า “เวทนา” คำว่า “สังสาร” แม้แต่คำว่า “ปัจฉัย ๔” หรือ คำว่า อะไร ๆ ก็เถอะ ฯลฯ ที่ ได้ เพี้ยน บ้าง จน เบียด บ้าง จน กลับ ตาล บัตร เป็น ผิด ตรง กัน ข้าม

และ บ้างก็จนวนย้อนซ้ำเอา “ความคิด” แท้ ๆ มา มีรูปมีรอยซ้ำเหมือนกับ “ความถูก” จึงพาให้คนหลงได้ง่าย แต่แท้ ๆ แล้ว มันเป็น “สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน” ซึ่งเป็นชั้นของการเพิ่มรอบ ที่หยาบยั้งขุ่น จัดจ้านยั้งขุ่นไปอีกต่างหาก และ หมนกันก็ได้มากมายหลายรอบยิ่งนักด้วย “สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน” นี้ มีทั้งสภาพ หมุนไปสู่ทางผิด-ทางต่ำ มีทั้งหมุนไปสู่ทางถูก-ทางสูง เรียนรู้กัน ดี ๆ เกิด ! !

ด้วยเหตุฉะนั้นเอง ผู้ประพฤดิธรรมต้องเข้าใจ “วิเวก” แท้เป็น “สัมมาทิฎฐิ” จึงจะบรรลุ “วิเวก” ได้ครบพร้อม ภายวิเวก - จิตวิเวก - และอุปรวิเวก โดยเฉพาะต้องให้เป็น “จิตวิเวก” เป็นที่สุด ให้เป็นปรกติให้ได้ ถึงจะบริบูรณ์ด้วย บริสุทธิ

เพราะ “จิต” นั้นแหละ เป็นที่สุดเป็นปลาย และก้จิตนั้นแหละ เป็นจุดต้น เป็นประธาน อย่างน้อยที่สุด “จิต” ก้จะต้องเกิดความเข้าใจ หรือ มีปัญญาเป็น “สัมมาทิฎฐิ” หรือ มีฉะนั้น ก้ต้องทำสภาพนั้นเกิดให้ได้ เป็นให้ได้ และ ต้องตรงสภาพที่ถูกแท้ด้วย

ผู้บรรลุ “วิเวก” สูงสุด จะเหลือเชอของ “ปมาทัฏฐาน” อยู่ใน “จิต” แม้เพียงธุลีละอองไม่ได้เลย และ เมื่อนั้น ผู้นั้นจะเข้าใจคำว่า “อฏฐาน” อย่างซาบซึ้งที่สุด พร้อมกันนั้น ก้จะเข้าใจแจ้งอย่างสิ้นกังขาใน “อฏฐาน” ที่เอาความหมายกันว่า หยุต, พันแล้ว, พัก, เพิก ฯลฯ และ แม้จะอธิบายเป็น “สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน” เข้าไปอีกว่า ใน “อฏฐาน” นั้น มี “ว+อฏฐาน” ก้ยังเข้าใจแสนเข้าใจยิ่ง และ จะเข้าใจไปตลอดถึง “เราไม่ใช่เรา” หรือ “ตัวเราไม่มี” หรือ “ไม่เห็นแก่ตัว” จริงๆ ได้อย่าง เป็นจริง-จริงใจ เพราะ ผู้นั้นมีแต่ “กรรม” (การงาน) เท่านั้น เป็นตัวของมันเอง ! จึงเข้าใจที่สุดได้ แม้ถึงขั้น “ทำกรรมแต่ไม่มีเกิด” (เราไม่เกิดจริงๆ เชอธุลีธุลีทุกข์ หรือ เชอโลกะ โทสะ ไม่มี โดยรู้อยู่ในอริจิตแท้ของตนจริงๆ) อริจิตชั้น “อรุปจิต” (อรุปมยอัคตา) ขนาดเรียกกันว่า “อายตน”

ประณีตสุขุมปานนี้ หรือปานใด ก็ฉลาด จะตรัสรู้ จะหยั่งรู้ได้อย่างแท้ๆ
 จริงๆ (สมาธิ กุสโล) และ จะให้ตั้งอยู่ หรือ จะให้ดับไป ก็ “ตั้งรู้แจ้งละเอียด
 ทุกขนาดทุกระดับ และ ทั้งทำได้เด็ดขาดแก่เยี่ยมหมด” จริงๆ (สมาธิสส อภินิหาร)
 จะเห็นความเป็น “ สักกาย ” ของจิตในจิต กระ้างแจ้ง (หมู่กลุ่มอันใหญ่ชัดของจิต)
 และ จะละหน่ายไถ่ถอนไม่ให้เหลือแม้ “อายตน” (ไม่หลงแม้กำไรเล็ก ประโยชน์น้อย
 เสพย์ใส่จิตตน) จะรู้ “ทุกข์” อย่างอริยสัจ (รู้แจ้งสิ่งจะล้างจะละแท้ๆจริง)
 และ จะไม่ติดไม่ยึดแม้ “สุข” ก็จะเป็น **บริสุทธิ์บริบูรณ์** (ไม่สงสัยแม้แต่ความ
 ว่างที่ว่าดีที่สุด อร่อยที่สุด (สำนวนชาวโลก) เพราะมันอร่อยจริงๆ (คือ “พอ”
 แล้ว “ยินดี-เห็นดี-รู้ดี” สูงสุดแล้วในใจ) ดีจริงๆ เราก็มีอยู่ รู้ อยู่ และ ก็ได้ใช้
 สอยมันเป็นประจำอยู่ แต่เราจะไม่หลง ไม่ติดมันจริงๆ ด้วย)

จึงขอว่า ผู้เยี่ยมยอดใน “**วุฏฐาน**” และ “**อฏฐาน**” รอบถ้วน
 แน่ๆ (เยี่ยมใน “**สมาธิสส ว+อฏฐาน**”) เป็นผู้ “**กรรม**” เป็นที่สุด คือ
 กระทำการเกิด กระทำการดับได้เองเป็นที่สุด (**กัมมันตะ**) กล่าวคือ จะให้
 กาย-วจี-จิตมันเป็นไปอยู่ หรือ จะให้หยุด ก็กระทำได้จริงๆ มิฉะนั้นก็ ให้กายทำ
 จิตพัก หรือ กายพักจิตทำ ก็กระทำได้จริงๆ เป็นต้น

— บทที่ ๓๑ —

เพราะฉะนั้น ก็ขอวกเวียนย้อนเข้ามาหาเรื่อง “กัมมัญฐาน” กันอีกทีเถิด
เผื่อจะได้ยืนยัน และ แจกไล่ระดับของ “กรรม” ให้กระจัดชัดเจนได้อีกบ้าง

ก่อนเราจะ “ทำได้” เราก็คงต้อง “เริ่มต้น” (คือ เริ่มก่อ “กรรม”) ก็จำ
เป็นที่สุดที่จะต้องรู้จัก “ฐาน” ของตน (สัkkาย) ให้แท้ แล้วเราจึงลงมือ
“กระทำ” เรียกว่า ทำ “สัมมาทิฏฐิ” ขึ้นที่มโนกรรม (จิต) ก่อนอื่น คือ ให้รู้
“ตน” ให้ได้ ว่า “ตน” มีอะไรที่จะทำให้ตนละกิเลสจริงๆ ในขั้นต้น
ที่สุด

ลักษณะเช่นนั้น เรียกว่า มี “กัมมัญฐาน” ต้น หรือ เริ่มทำ
“กรรมฐาน” เป็น “การงาน” ขั้นที่ ๑ เป็นมรรคองค์ที่ ๑ สำหรับผู้จะ
ปฏิบัติธรรม หรือ ผู้ยังไม่บรรลุดังขั้นปลายสุดใดๆ ก็ตาม

มิใช่ไปนั่งหลับหูหลับตา บ่นคาถาพิมพ์ตามแบบอาจารย์นั้นอาจารย์นั้นอยู่ อย่าง
ไม่รู้ต้นสายปลายเหตุอะไรกันเลย แล้วก็หลงยึดเข้าใจอยู่แต่ว่า อย่างที่ตนทำนั้นเท่า
นั้น คือ ทำ “กัมมัญฐาน” อย่างอื่นมิใช่ ! หรือ อย่างอื่นไม่ใช่ “การปฏิบัติ
ธรรมเพื่อบรรลุผล !” อย่าเข้าใจผิด (มิจฉาทิฏฐิ) เอาปานนั้นเป็นอันขาด ! ดัง
นั้นแล้ว ก็จงดูเอาเถิด แม้คำว่า “กัมมัญฐาน” นั้น ก็ดี ในทุกวันนี้ มันได้
“เบียดบาดี” กันออกไปขนาดไหน ?

หรือไม่เช่นนั้น ก็ไปหลงแต่อ่านแต่เรียน หรือ ฟังแต่ภาษาเป็นคำเป็นความมากมาย เป็นคัมภีร์ลึกลับ แล้วก็ได้แต่จดจำท่องจำ หรือ ขบคิดผกผันอยู่แต่กับภาษากับวาทะต่างๆ แล้วก็เข้าอกเข้าใจอยู่แต่กับภาษากับวาทะนั้นๆ เท่านั้น เป็นสุดซบซึ้ง นักปฏิบัติธรรม นักศึกษาธรรมประเภทนี้ ยิ่งมากใหญ่ โดยแท้ ก็ไปหลงเอาแต่ “การรู้” ได้แต่บัญญัติ-ภาษา-วาทะ มาเป็น “กัมมัฏฐาน” อย่างนี้ ก็เป็นพวก “อิตฺตวาทุปปาทาน” ไป แล้วก็เพิก ก็พอกันแค่นั้น (อิตฺตวาทุปปาทาน=อิตฺต+วาท+อุปาทาน หมายความว่า ฉวยเอาได้แค่วาทะแค่ภาษาอยู่เท่านั้นเองเป็นเนือเป็นตัวเป็น “ภูมิแห่งตน) ก็เป็น “มิจฉาทิฏฐิ” อยู่อีกพวกหนึ่ง ชนิดนี้ มีมากกว่าพวกนี้ หลับตาเสียด้วยซ้ำ

หรืออีกพวกหนึ่ง ก็หลงผิดมันทั้ง ๒ “กัมมัฏฐาน” นั้นเลย คือ เชื่อเน่เลยว่าการปฏิบัติ หรือ มี “กัมมัฏฐาน” นั้น ก็คือ ต้องไป “นั่งหลับตาบำเพ็ญ” นั้นแหละ จึงมีการนั่งบ้าง ทำบ้าง แต่ไม่ได้อะไรเป็นการตัดกิเลสจากการนั่งหลับตานั้นหรอก ! จะพอได้พอรู้บ้าง หรือ เกิดปัญญาขึ้น ก็ไปได้เพราะจากอ่านมา ฟังมา ท่องมา จำมาโน่นจริงๆ เป็น “ความรู้” (มิใช่รู้กิเลส ตัดกิเลสได้ รู้จิตวิมุติก็นั้นจริง เพราะผลจากนั่งหลับตาวิปัสสนาจริงอะไรหรอก ! แต่ตัวเองไม่รู้ตัวเอง) ก็กลายเป็นพวก “สึลพัตฺตูปาทาน” คือ มีหลักมีเกณฑ์มีเหตุมีผลมาก (ศีล) แต่เป็นบัญญัติ เป็นสุดมยบัญญัติ เป็นจินตามยบัญญัติ ไม่มี “ญาณ” ใดๆ ไม่เป็น “อริยัญญา หรือ กวณามยบัญญัติ” ที่จริงๆ หรือ บางคนจะมีการประพடுத்தการกระทำก็มาก(พต) แต่ไม่มี “วิมุติญาณทัสสนะ” ไม่มีผลปฏิบัติธรรมอะไร ? (สึลพัตฺตูปาทาน=สึล+พต+อุปาทาน หมายความว่า ฉวยเอาได้แค่ศีลแค่บำเพ็ญพรตตามๆ กันไปเป็นธรรมเนียมเป็นจารีตอยู่เท่านั้น) เพราะยังมี “กัมมัฏฐาน” ผิดๆ พลาดๆ อยู่ทั้ง ๒ (คือ ทั้งตัว “รู้” ทั้งทำให้เป็น ยังไม่ถูกต้อง) จึงยังคง “มิจฉาทิฏฐิ” อยู่นั่นเอง

หรือไปมี “กัมมัฏฐาน” ในแบบอื่น อย่างอื่น ก็ยังมีอีกหลายหลายหลายแบบ นึกว่าหนัก ที่บรรดาเกจิอาจารย์สร้างขึ้นมาบ้าง ตนเองไปยึดเอาผิดๆ แบบโน้น เหลี่ยมมนบ้าง ก็จะไม่จারেในหมดละ !

ถ้าเราไม่รู้แจ้งรู้ถูกใน “ฐาน” ของตนว่า ตนมีกิเลสอะไรมาก มีตัณหาอะไรจัด มีอุปาทานอะไรหนก้อยู่ แล้วไปคว้าเอา “ศีล” ไปคว้าเอา “พรต” (อุบาย หรือ วิธีในการปฏิบัติ มาประพฤติ) อันไม่ถูกต้องกับ “ฐาน” ของเรา มันก็ไม่ได้ชำระ ไม่ได้ฟอกอะไรเลย ก็ทำกันไปเปล่า ๆ ปล่อยให้ เพราะหนึ่ง เราไม่มีสิ่งที่จะต้องฟอก ก็เป็นได้ หรือ สอง เรามีสั่งที่จะต้องฟอกอยู่จริง แต่ยังไม่เหมาะที่จะต้องฟอกก่อน หรือ ลึกเกินไปเป็นชั้นปลาย ก็เป็นได้ ดังนั้น ถ้าเราไม่ตรวจ “ตน” แท้ ๆ ไปหยิบเอาพรตเอาศีล หรือ เอาอุบายเอาวิธีในการปฏิบัติอันเป็น “กัมมัญฐาน” ซึ่งไม่ใช่ “ยา” ที่ตรงกับ “โรค” เราจะได้แต่มี “ศีล” มี “พรต” อันเปล่า ๆ ปล่อยให้จริงๆ คือ ได้แต่ทำ ๆ ๆ ไปอย่างนั้นเอง เน้นนาน และ ไม่มี “ผล” เป็นวิมุตติหลุดพ้นอะไร ! เรียกว่า ไม่พ้น “ศีลพรตปรามาส” คือ ไม่พ้น “ศีล” ข้อนั้น ไม่พ้น “พรต” (การบำเพ็ญว่าด้วยเรื่องนั้นบพนั้น) อันนั้น กันไปได้สักที ก็เลยไม่ต้องมี “อริศัล” ไม่ได้เพิ่ม “ศีล” ใหม่ที่ยงขมมาทำอกสัทท หรือ “ศีล” นั้นไม่ได้ผลอะไร ไม่มี “พรต” ใหม่ เพื่ออริจิต-อริบัญญัติกันขึ้นไปได้อีกเลย เป็นอย่างไรก็อยู่อย่างนั้น หรือ ไม่ก็เรียนไป ปฏิบัติไปก็เห็นตนมันเท่าเท่า หรือ แยกว่าเท่า ก็เลยได้แต่หย่าแหยะ ซ้ำซากอยู่แต่กับ “ศีล” ข้อน่า “บพสกหัต” ชั้นเดิมอยู่นั่นเอง ตลอดชาติตลอดกาล จึงเรียกขานกันว่า ไม่พ้น “ศีลพรตปรามาส” เพราะ “ศีล” มันไม่เขยิบเป็น “อริศัล” ชั้นเสียที บพบำเพ็ญประพฤติ(พรต)ก็ไม่มี “กรรมฐาน” ใหม่สูงขึ้นอีกเลย

นี่คือ “ศีลพรตปรามาส” แท้ มันสักแต่ว่า มี “ศีล” มี “วินัย” มี “กรรมฐาน” เรียน (ศึกษา) ไปเถิด ท่องไปเถิด ทำความเข้าใจทั้งตรวจทั้งสอบกันไปเถิด บางคนตรวจกันสอบกันจนได้เปรียญ ๕ ได้ปริญญาเอก (นี่คือ ศักดิ์แห่ง “ศีล”) แลม่มีการประพฤติบำเพ็ญอีกเสียด้วย เช่น อาหารก็ลดมากขึ้น 2 มื้อบ้าง ไม่นอนฟูกไม่หนุนหมอนบ้าง ก็ได้ประพฤติจริง แต่ทำไปเถิด ประพฤติก็นิ่ง ๆ กว่านั้น ก็มี บางคนประพฤติก็นอนขนาดกินอาหารวันละมื้อ หรือ อดอาหารได้หลาย ๆ วัน นั่งหลับตาแข็งท้อได้บ้าง บ้างก็พบสวรรค์-นรก มีฤทธิมีเดช อะไรต่ออะไรเก่งกาจ เลื่องลือกันจริงๆ จนขนาดได้กลายเป็น “เกจิอาจารย์” แสนขลังแสนดั่งกันจริงๆ (นี่คือ ศักดิ์แห่ง “พรต”) ดังนั้น แต่ไม่มีมรรค ไม่มีผล ไม่มีปัญญา-อริบัญญัติ

เป็น **ขัจฉิตัง เวทิตัพโพ วิญญู ติ** ยืนยันกับตนไม่ได้เลย แม้แค่ **โศดาปัตติมรรค** อันเป็นเพียง **“ฐาน”** สมณะชั้นต้นของตน ก็บอกไม่ถูก รับรองตนไม่ได้ จึงสักแต่ว่า มี **“ศีล”** มี **“พต”** ทั้งเรียน ทั้งบำเพ็ญไปเปล่า (นี่คือ **สภาพแห่ง “ปรามาส”**) จนตายดับขันธกันไปที่ๆ ที่ชื่อว่า **“ศีล”** มี **“พต”** นั้นแหละมากกว่ามากแล้ว เช่น นแล เรียกว่า **ไม่พ้น “ศีลพตปรามาส”** จริงๆ

ส่วนแยกกว่านั้น คือ พวกที่เรียนก็เหาะๆ แหะๆ มี **“ศีล”** ก็แค่ท่องได้ 7 คำนาน 12 คำนาน และรู้อารัต รู้อะไรแบบพิธ ที่ถ่ายทอดตามๆ กันมา แล้วก็มี **“ขัตติ”** เอาแค่นั้น เป็นอยู่ ประพฤติไป บำเพ็ญตามจารีตตามประเพณีไป เลี้ยงชีพไป ไม่มีความรู้อยืนยันกับตนได้ว่า ได้มี **“มรรค”** ได้มี **“ผล”** อะไร อย่างเป็น **“ญาณ”** เป็น **“ปัญญา-อริปัญญา”** แก่ตน ไม่มี **“อริจิต”** อันยืนยันได้ว่า เกิดผล วิมุติ-วิเวกแท้ อะไร ถ้าเพื่อนสหพรหมจรรย์ ได้ถามถึงมรรค-ผลบ้าง ก็ **จะ “เกือ ยาก” (มังกุ) เต็มที่** เพราะ **“ฐาน”** สมณะ เพียงชั้นต้นของตน **แค่เป็น “โศดาปัตติมรรค”** ก็ยืนยันกับตนไม่ได้จริงๆ ตราบจนตายแล้วตายเล่ากันไปกับ

มากกว่ามาก ดังนั้น ก็คือ **ผู้ไม่พ้น “ศีลพตปรามาส”** ยิ่งแท้ๆ ที่เดียว ส่วนแยกกว่านั้น ก็คือ พวกที่ม गया ไปหลงอยู่กับ **“ศีล”** หรือ **“ปริยัติ”** ที่ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัยของพระพุทธเจ้า เรียน **“ปริยัติ”** นอกกริถ นอกธรรมวินัยกันจริงๆ มีทั้งเป็นภาษาบาลี อันอธิบาย อันเป็นไปผิดทางอยู่ก็มี ไม่ใช่เรื่องเลยก็มี แต่ก็เป็นภาษา **“บาลี”** อันชวนให้คนหลงโมเมปนเปว่า เป็นเรื่อง **“พุทธศาสนา”** ก็มากมาย บางทีก็ไปเรียน **“ปริยัติ”** อันไม่ใช่ธรรมวินัยเลย และด้าน **“ปฏิบัติ”** คือ **“พต”** ก็ไปนำเอาจารีตของลัทธิอื่นเข้ามายึดถือ เข้ามาปนเป ผสมผสานเป็นการประพฤตินอกกริถออกไปเรื่อยๆ จนมีจารีต มีพิธีการแปลกๆ ปลอมๆ อยู่ในศาสนาพุทธ **ก้านแย้งสารัตถะของศาสนาพุทธ** แล้วก็ยึดมั่นถือมั่นกันต่อๆ มา พาศาสนาพุทธเสื่อมลงๆ จริงๆ พวกนี้ คือ **ผู้นอกจากไม่พ้น “ศีลพตปรามาส”** แล้วยังเป็น **“ตัวร้าย”** ที่ทำลายศาสนาพุทธด้วย

นอกจากเราจะต้องพ้น "ศีลพตปรามาส" ดังกล่าวมาแล้ว เรายังจะต้องรู้ "ฐาน" ของเราให้ชัดให้เข้าใจแก่จนพ้น "วิจิกิจฉา" ให้ได้ (นั่นคือ ต้องพยายามเห็น "สัkkาย") จึงจะทำ "กัมมัฏฐาน" ได้ผลดีจึง

"ฐาน" ที่เราจะต้องทำ "กรรม" กับมันก่อนเพื่อน ก็คือ "ฐานประมาท" (ปมาทัญฐาน) หรือ จิตของเรานั่นเอง ที่มันยึดอย่างเก๋าอยู่นั่นแหละ มันมันใจ มันแน่ใจ มันยอมขัว มันไม่ระแวงระวัง มันเลินเล่อ มันไม่พากเพียรจะแก้ไขใหม่ มันไม่พากเพียรจะให้ติดต่อไปกว่านั้นอีกแล้ว มันดูถูกตนเองแล้ว มันดูหมิ่นตนเองแล้วว่า จะทำดีกว่านั้นไม่ได้ นลักษณะ 1 หรือไม่กี่ "หลงตัวเอง" นี้ก็ว่าตัวเก่งแล้ว ถูกแล้ว แฉียงแล้ว อย่างอื่นไม่มีถูกอีก จะไม่ยอมให้แก่อื่นมม่อนถูกได้บ้างเลย มันไม่ยอมให้อย่างอื่นดีกว่าอย่างนี้ มันไม่ "ตั้งใจ" ให้ทำกรรมใหม่ที่ดีขึ้นอีกแล้ว มันไม่ "ตั้งขันทีใจ" (อธิษฐาน) เป็นเบื้องต้น มันจะเอาแต่อย่างที่เคยๆอยู่นั่นแหละ เข้าว่า จะตามใจ (ที่ติดที่ยึดเก่าๆ) ตนเอง ยึดตัวหลงตัว (ยึดความสุขความทุกข์อันเก่า) อยู่อย่างไม่ยอมไถ่ถอน ไม่ยอม "ตั้งใจ" (อธิษฐาน) ขึ้นใหม่ นอกลักษณะ 1

ลักษณะทั้งหมดที่กล่าวมาคือ "ปมาทัญฐาน" เป็นยอดแห่ง "มานะสังโยชน์" อนุสุตท่ายปลายโต่ง ที่ยิ่งใหญ่ มีตนอยู่ ณ ทน ขววยค้อยู่ที่กลาง และ หยั่งยึดลงไปอยู่ถึงก้นบึ้งของจิต เป็น อนุสัย หรือ อาสวะตัวละครเอ็ดสุขุมสุดตัวร้าย ชื่อว่า เล็ก แต่ใหญ่ที่สุด เป็น "สัkkาย" ตัวต้น ตัวแรกที่สำคัญนักสำคัญหนา ที่มันกั้น "ความเจริญของคน" นั้นแหละคือ "ตัวตน" (มานะ) ที่มันยึดตัว ยึดตนอยู่จริง จนไม่เปิดทางให้แก่ "ตน" เอาจริงๆ อ่านทวนดูดีๆ มีในคนทุกขนาด ตั้งแต่ "ปฤชน" ไปเรื่อย "โสตามัน" ก็มี "สัkkาคาม" ก็มี "อนาคาม" ก็ยังมี

ดังนั้น "กัมมัฏฐาน" ขึ้นแรกที่สุด ที่เราจะต้อง "กระทำ" ก็คือ ตรวจตนให้รู้ในความชอบ-ความช้ง ความคิด หรือ ความยังไม่ยอมห่าง ความมัวเมา หรือ ความยังกระทำอยู่อย่างเก่า ยังไม่ยอมลดถอย ความหลงเสพย์ หลงยึดเป็นสุข พัวตัวเองจมอยู่กับมัน นั้น ให้เห็น ให้รู้ ให้ชัด การกระทำหรือกิจดังนั้น คือ

“งานที่จะทำให้คนเป็นอริยะสูงขึ้นไป” อันภาษานี้เรียกรวมสั้นๆว่า **“กัมมัญฐาน”** เป็น “การงาน” ที่จะทำให้คนเจริญ-ก้าวหน้า-พัฒนาทุกๆที่สุด เริ่มต้นที่ “จิตทำงาน คิดค้นตรวจตน” นั่นเอง เป็น **“กัมมัญฐาน”** บทที่ ๑ เกิดที่ “มโน” เพื่อรู้ เพื่อทำให้เป็นจริง เรียกว่า **“สัมมาทิฏฐิ”** การ “รู้” เช่นนี้ คือ เข้าใจจุดต้นของทางไปสู่นิพพาน หรือ มี “อริยัญญา” บทที่ ๑ แล้วถึงจะมีสัมมาสังกัปป-วาจา-กัมมันตะ-อาชีวะ เป็น **“สัมมา”** ต่อๆมา โดยมีสัมมาสติ สัมมาวายามะเป็นตัวกัปตัน และแรงเครื่องจักรเครื่องยนตร์ จึงจะก่อปรก่อก้าวเกิดขึ้น สร้าง หรือปรับปรุง **“สังกัปปะ”** (การงาน หรือ พุทธิทางจิต) ก็ได้ **“วาจา”** (การงาน หรือ พุทธิทางคำพูด) ก็ได้ **“กัมมันตะ”** (การงาน หรือ พุทธิภาพ-พุทธิภาวะ ทั้งทาง กาย-วจี-จิต ทั้งอุปธิ) ก็ได้ และ **“อาชีวะ”** (การงาน หรือ พุทธิแห่งกรรม ที่อยู่ใบบุคคลใดบุคคลนั้น ทั้งหมด อันเป็น “ฐาน” อยู่จริง) ก็ได้ ต่างรวมตัวเข้าหาเป้าหมายที่เรียกว่า **“สัมมา”** คือ **เหมาะสม-ถูกต้องที่สุด-ดีที่สุด-เก่งสำเร็จ เต็มขาดมันคง เยี่ยมยอดที่สุด** หรือ **“วิเวก-วิมุตติ”** ที่จริงแท้ นั่นเอง และ ทงสนทั้งหมดนั้นแล เป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดขึ้น เป็น **“สัมมาสมาธิ”** เป็นที่สุดองค์แห่ง **“สัมมาอริยมรรค”** อันมี องค์ ๘ จะมีบทบาท หรือ มีการทำงานเป็นระดับเป็นขั้นตอน และเกี่ยวพันเชื่อมโยงส่งผลต่อตามกันไปด้วย อย่างแท้จริง เช่นนี้

ทั้ง การตรวจในตน ที่เริ่มต้น ก็จะต้องพบ **“สังกาย”** นั่นแหละก่อน

“สังกาย” ก็คือ ความประกอบกันเข้าของ **“รูป”** กับ **“นาม”** หรือ หมู่มวลนาม - รูป ที่ทำงานร่วมกันอยู่ อย่างรู้เด่นเห็นโตชัดเจนของตน นั่นเอง หรือคือ ความประกอบกันเข้าเป็นเรื่องหยาบๆ ใหญ่ๆ เป็นสภาพยังโต ยิ่งเด่น ยิ่งรู้เห็น ยิ่งชัด เกี่ยวกับ **“นาม-รูป”** ของตนเอง โดยตนเอง นั่นเอง

ถ้าเป็น **“อนาคามี”** ก็จะมี **“จิตกับจิต”** นั่นแหละ เป็น **“รูป กับ นาม”** ในตน (สังกาย) คือ เป็นความประกอบกันเข้าของ **“รูปจิต”** กับ **“นาม”** บ้าง หรือ เป็นความประกอบกันเข้าของ **“อรูปจิต”** กับ **“นาม”** บ้าง เมื่อใดมันจับได้ไล่ทัน เห็น หรือ รู้แจ้ง **“เจ้ากลุ่มแห่งความประกอบกันเข้าของรูปกับนาม”** นั้นๆ ชัดเจน

เหมือนมันใหญ่โตโอ้อ่า เช่น เรามืออาการโรกะ อย่างนี้ แม้อาการโรกะนั้น จะเล็กน้อย จะเบาบาง จะอ่อนแอ แต่เรารู้เห็นมันอยู่โต้งๆ ชัดๆ อยู่แจ้งๆ หรือ เรามืออาการโทสะ ก็ตาม แม้อาการโทสะ จะเล็กน้อย จะเบา จะอ่อน แต่ก็รู้ก็เห็นอยู่โต้งๆ ชัดๆ ดังนี้ เป็นต้น หรือ เรามืออาการโมหะ ก็ตาม ก็นัยะเดียวกัน (แต่ “โมหะ” นั้นมันเป็นตัวอันแย้งเป็นตัวซ้อนแฝงที่ยากกว่าตัว “โรกะ-โทสะ” อยู่) แล้วทำให้มันลดลงเล็กลงเบาบางไปอีกได้ ก็เมื่อนั้นแหละ คือ พ้น “สักกาย” หรือ รู้จัก “สักกาย” อันคือ “หมู่กลุ่ม” (กาย) ที่ชัดโตที่หยาบใหญ่ (สัก) สำหรับเรา แล้วเราก้ทำให้มันพ้นจากความใหญ่ เป็นน้อยลงเล็กลงได้

จงทำความเข้าใจกับคำว่า “สักกาย” ของสภาพ “อนาคามี” ให้อ้อๆ และคำว่า “พ้น” หรือ “พ้นจาก” ก็ต้องทำความเข้าใจให้แท้ๆ ด้วย

เช่น คนผู้ไม่หลงหยาบคาย จนถึงขั้น จะแสดงอาการ “พยามาต” ออกมาให้ใครๆ เห็นทางกาย ทางวจี ก็ไม่แสดงแล้วหละ (ถ้าเจ้าตัว “เปลอ” แสดงออกมา และเจ้าตัวเกิดรู้ตัวขึ้นมา ก็จะมี “หิริ-โอตตปัสสะ” ของตนจริงๆ) แต่ “ในใจ” ของตนยังมีเจ้า “รูปจิต” ที่ยังยึดมั่น ยังไม่ยอมลดราวาสะอก ยังจะเอาชนะคะคานอยู่ หรือ ยัง “ผูกเวร” ยังถือสาอยู่ และถ้าตนยังไม่ “รู้ตัว” トラบใดก็ยังไม่พ้น “มิจฉาทิฏฐิ” และแม้ “รู้ตัว” แล้ว (นั่นคือพ้นมิจฉาทิฏฐิแล้ว) แต่ยังคงลดความใหญ่ลง ลดความจะเอาชนะคะคานนั้นๆ ให้น้อยลงบ้างไม่ได้ ยังไม่ยอม “อกภัย” ลงกว่าเดิม ยังไม่ยอม “อโหสิ” ให้อ้อๆ ยังไม่ลด “ถือสา” มันก็ยังไม่พ้น “สักกาย” คือ ยังไม่เกิดการ “รู้” ยังไม่เกิดการเข้าใจจุดที่จะทำกับมัน เพื่อล้าง เพื่อดับ เพื่อทำลายให้น้อยลง (ทุกข = ทุ+อกข ทุ=ตัวเลวที่ต้องรู้จักมัน อกข=ล้าง, ทำลาย) จนสุดท้าย เพื่อทำความเป็น “อนัตตา” ให้เกิด หรือ เพื่อ “ไม่ให้มีแม้เศษน้อยของ “อตตา” ในปัจจุบันนั้นๆ เทียว” (ให้พ้น “อตตานุกิฏฐิ” อตตา+อน+กิฏฐิ อนุ = เศษน้อย, ตามคิคออยู่ กิฏฐิ = ปัจจุบันนั้นๆ เทียว) เป็นที่สุดให้ได้

ดังนั้น トラบไตยังไม่เกิดการรู้เห็นเจ้า “มโนวิญญาณ” ตัวนี้ (นั่นคือ การ “เห็น
ผี” ที่จริง หรือ คน “ตาทิพย์” ของพุทธศาสนาที่แท้) トラบไตนี้ ก็ยังไม่นับว่า
พ้น “มิจฉาทิฏฐิ” หากมันเรายังมีอยู่จริง

แต่ถ้าผู้ใดไม่มีแล้ว “ได้แนใจได้มันใจจนพ้นวิจิกิจฉา” จริงๆ แล้วว่า จิต
ตัวนี้ หรือ จิตแบบนเรไม่มีแล้ว ไม่เกิดแล้ว ในเราอย่าง “เที่ยงแท้แนใจจริง”
(นิยต) เพราะเรา “รูแจ้ง” ใน “หน้าตา” ใน “ลักษณะอาการ” หรือ “รู
“รสชาติ” มันดีแท้แล้ว (สมาธิสส กัลลิต) “รูแจ้ง” แม้กระทั่ง “สีลา” ของมัน
(หรือ สวดลาย) หรือ การเป็นชีวิตเต็มรูปของมัน (คือ การเกิดอย่าง “ชลาพูชโยนิ” ของ
มัน) “รูแจ้ง” แม้กระทั่ง “บทกระบิตกระบวน” ของมัน หรือ อาการกิริยาประกอบ
ที่ซ่อนผลมอยู่ของมัน (คือ การเกิดอย่าง “อัญทชโยนิ” ของมัน) “รูแจ้ง” แม้กระทั่ง
“บาท่างบทเดิน” หรือ จับมันคนตัวการ “การเกิด” ได้ (คือ การเกิดอย่าง “สังเสทช-
โยนิ” ของมัน) และ “รูแจ้ง” แม้กระทั่ง “มันยังเป็นผลคอยแอบหลอนแอบหลอก
หรือ มันคอยตักเล่นงานเราตอนเปลอๆ อยู่ๆ ก็โผล่พลว้เกิดขึ้น โดยเราตั้งหลักไม่ทัน
หรือไม่ เราก็นึกว่ามันหมดแล้ว แต่อยู่ๆ มันก็โผล่ขึ้นมา” (เรียกว่า รู “โอปปาติกะโยนิ”
ของมัน) (ลักษณะการ “รูแจ้ง” ตั้งแต่ “สีลา” ... มาจวบจน “มันผลุบโผล่
เหมือนผีหลอก” นี้ เมื่อได้สัมผัส “รูในจิตตน” จริง เรียกว่า “สมาธิสส โจร”
รูสภาพการเกิด การเป็นไป การเดินบทบาทอยู่ของอาสวะจิต) และแล้ว ผู้หนัก
ปฏิบัติจน “หยุดได้” แม้จะหยุด จะดับไม่ได้ทันที โดยต้องพยายามระงับใช้กรรม-
วิธีอยู่เป็นครูใหญ่จึงหยุดได้ ดับได้ ก็ตาม หรือ หยุดมันดับมันได้ทันทีที่ “รู” ก็ตาม
ก็ล้วนเรียกว่า “สมาธิสส วุฏฐาน” ทั้งนั้น แต่ถ้าผู้ใดทำได้ทันทีที่ “รู” หรือ
ดับได้ทันที และ รวดเร็วเด็ดขาด — เมื่อจับได้ไล่ทัน “จิต” พวกอนุสัย-อาสวะ
พวกนี้โผล่ล่ล่ก็ เรียกว่า เป็น “ผู้พ้น” เป็น “การหลุดพ้น” เป็นอภินิหาร (การ
ทำได้ “ทันที” หรือ ทำได้ “เด็ดขาด” หรือ ทำได้ “เร็ว” หรือ ทำได้ “เก่ง” เหล่านี้
คือ “สมาธิสส อภินิหาร” ถ้าเพียงทำได้ แต่ยังไม่ทันที่... ฯลฯ ทำยังไม่ได้
เก่งนั้น ยังไม่เรียกว่า ถึงขั้นมี “อภินิหาร” เรียกได้ว่า เพียงมี “วุฏฐาน”
แต่ถ้าหากดับไม่ได้ หยุดมันไม่ลง ก็คือ ยังไม่มีแม้ “วุฏฐาน” ต้องพยายามทำให้ได้)

ผู้จะ “ทำได้” ดังกล่าวนี้ จริงๆ ก็จะต้องเป็นผู้ที่ “รู้” ในอภิจิต (สมาธิ) ที่จริงๆ ร้อยอย่างฉลาดลึกซึ้งถูกสภาวะแท้ๆ (สมาธิ กุศลโล) และ ถ้าเรียกว่า “อนาคามี” ก็จะต้องจับได้ ไล่ทันมัน ในขณะที่มันมี อยู่ใน “จิต” เรา เป็น “ปัจจุบันนั้นแท้ๆ” (ทวิภูฏี) จนต้องเรียกว่า “รู้เห็น” หรือ “รู้ที่อยู่เห็นอยู่” (ชานโต-บัสสโต) จึงจะถือว่า พัน มิจฉา-ทวิภูฏี เป็นผู้ “มรรค” แท้ๆ และคือ “อนาคามีมรรค” ถ้า จิตไม่รู้ที่อยู่เห็นอยู่เป็นปัจจุบันนั้นที่เดียว ไม่ถือว่า “อนาคามี” แท้ จำไว้ให้ดี จับให้ได้สภาพแท้เทอญ

และที่สำคัญยิ่ง ก็คือ รู้จิตแล้ว ทำ “งานจิตศาสตร์” กันขนาดนั้นแล้ว จะต้องมีความสำรวมสังวรยิ่งขึ้นไปอีกด้วยว่า ก็จิตอย่างนี้ (มโน) เรื่องอย่างนี้ (กาย) ก็เลสอย่างนี้หนะ (อุปธิ) เรานึกว่า ได้ทำกิจหมดเสร็จไปแล้วในตัวเรา แต่มัน อาจจะยังมี “ผีหลอก” อยู่อีก ก็ได้ จนเจ้าตัวอาจจะถึงกับอุทาน ! ประรภพ้อกับตัวเองว่า... โธ ! ไฉนจึงยังมีแอมมีโผล่ๆ มาอีกเล่า ! ทำไมหนอยัง “เกิดอยู่” อีก นึกว่า “ตาย” ไปสิ้นแล้ว ยังมีโผล่มาอยู่อีกหรือนี่ ? ! โธ ! ช่างไม่จริงตามที่เราหลงนึก ว่า หมดไปแล้ว คัดขาดไปสิ้นแล้วกันเสียเลยหนอ ! การรูสึกอย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ใน “จิต” ตัวใด นั่นแหละคือ การเกิด “อนิจจัง” เห็น “อนิจจัง” จริงๆ เห็นความยัง ไม่แท้ ของจิต ของ “มโนวิญญูญาณ” ของเรานั้นเอง ยังไม่เที่ยงในความสามารถของเรา มัน ยังไม่ “นิยต” จริง อย่างถึงที่สุด แล้วแต่ว่า จะมี “ผีหลอก” (คือ ยังมีเศษของธาตุละอองแห่งอารมณ์ รากะ-โทสะ-โมหะ วีบอบแว็บๆ โผล่หน้า แหกตา อยู่ใน จิตตน) มาก หรือน้อย ก็ตามที่ เป็นจริง ถึงจริงแห่งขั้นนั้นๆ อาจจะเป็น “อนิจจัง” ขั้นสูง ระดับปลาย เกือบจะสมบูรณ์สุดยอด ก็เป็นได้ แต่ที่ว่าภายนอกข้างนอก ของเรานั้น คนอื่นจะไม่เห็นกายกรรม - วจกรรม ที่เป็น โลภะ - โทสะ - โมหะ เพราะจิตนเลย หยาบๆ แค่ กายกรรม - วจกรรม เราจะไม่ได้แสดงออกมาเลย

แม่ “จิต” กัมมปฏิฐัมมสุชาวิหาร เป็นสันตวิหารบ้างแล้วด้วย ถ้าว่ “เที่ยง” ได้ ถ้าว่ ฟันแล้วอย่าง “แท้” ได้ “นิยต” สำหรับ “กามกาย” หรือ “กามคุณ” ทางทวาร ๕ “จิตในจิต” ของเราเท่านั้นที่เรา “ยังรู้ยังเห็น” ของเราค้นเดียว ว่า ไม่บริสุทธฺ์ หรือ ยังมี “ผีหลอก” มากบ้าง-น้อยบ้าง ตาม “ภูมิฐาน” ของผู้นั้นๆ หรือ ขนาดคนผู้ “เจโตปริยญาณ” สามารถหยั่ง “จตุปปาต” ของผู้นั้นได้เท่านั้น จึงจะอาจตั้งรู้จักรู้ของพระโยคาวจร ผู้มุกุมจิตถึงขั้นนี้ได้ แต่ก็ยากแสน เพราะเวลา เกิดมันนานเหลือเกิน กว่าที่จะเกิดกันที่หนึ่ง ไม่ใช่เจ้าตัวที่มีการสำรวมสังวรจริง จะ “ตักกู” กันไม่ได้ง่ายเลย แท้ๆ นอกนั้น จะไม่มีใครรู้ ไม่มีใครเห็นเลย จริงๆ

ดังนแลคือ “อนาคามีแท้” ๗ หรือ “จิตชว” หรือ แม่ “จิตต” ที่เรายังหลงติดหลงเสพยา จะหลอกจะเล่นงานเราอยู่ในจิตของเราเท่านั้น เราดู เราเห็น “โอปปาติกสัตว์” นั้น (ผี หรือ เทวดาชั้นนั้นชั้นนี้ของเรา) และ เราเอง มี “โอปปาติกสัตว์” จึงเรียกพระอนาคามีว่า ผู้โอปปาติกะ พระพุทธองค์ จึงตรัสเรียก “อุปปาติกะ” หรือ “โอปปาติกะ” แทนคำว่า “พระอนาคามี” กันเลย ผู้ใดเคยอ่านพบในพระสูตร ในพระไตรปิฎก จึงทำความเข้าใจได้ๆ ก็เพราะเป็นผู้สภภาพริสุทธฺ์กายกรรม-บริสุทธฺ์วจีกรรมแล้ว แม้มโนกรรม บางส่วนบางรอบบางขนาดก็บริสุทธฺ์ได้แล้ว ฟัน “กรรมใหญ่-กรรมหยาบ” แล้ว ฟันหมู่กลุ่มเรื่องหยาบเรื่องใหญ่ที่เรียกด้วยภาษานี้ว่า “สักกาย” ได้จริงๆ และ ฟัน “ราคะ” ที่เป็นกามคุณ ๕ คือ ทางตา-หู-จมูก-ลิ้น-กายนั้น ไม่โลภะ ไม่อึดอัดขัดเคือง (โทสะ) ให้ใครเห็นได้แล้วจริงๆ แต่ยังมีเหลือ “มโนกรรม” หรือ ยังเหลือ “ทิพพกาย” (คือ ไม่ใช่ “สักกาย”) เท่านั้น ที่หลอกตัวเอง มันยัง เล่นงานตัวเองอยู่ ยังไม่ “บริสุทธฺ์” ในตน ใน “จิตของตน” อยู่เท่านั้น ซึ่งถ้า จะเพ่งโทษกัน จะคิดให้เลยเถิดไปอีกแง่หนึ่ง คือคิดว่า “หลอก” คนอื่นอยู่ด้วย ก็ ว่าเอาได้ หรือ คิดไปได้ แต่แท้ๆแล้ว ไม่ได้ “หลอก” เราก็ไม่ยอมให้เกิดในจิตของเราเลย เราอยากให้มันหมดชว หมดเลวทั้งนอกจิตในจิตนั้นแหละ แม้ไม่ หมดเกลี้ยง ทำได้แค่ไม่ชวออกมาทางกาย ไม่เลวออกมาทางวจี ก็ถ้าว่ ผู้ไม่เป็น อย่าง “คามบุคคล” หรือ ไม่เป็นอย่าง “อาคามบุคคล” ธรรมดาๆ เขาได้แล้วแหละ

จึงเรียกว่า “อนาคามะ” หรือ “อนาคามีบุคคล” (อน+อากาม อน=ไม่ อากาม=ผู้ยังเวียนกลับ) เป็นผู้ยังเหลือ “จริต” ที่ยัง “ทุ” (“ทฺจริต”) อยู่เพียง “มโนทฺจริต” ส่วนกายทฺจริต-วจิตฺทฺจริตนั้น ไม่มีแล้ว สะอาดบริสุทธิ์ ไม่เกิดบทบาท ไม่เวียนกลับไปเกิดไปเป็นกันอีกแล้ว ไม่มี “กรรม” ที่เป็น “อกุศล” ในโลกแห่งกาม หรือ โลภายนอกได้แล้ว เป็น “ปกติ” (ศีล) ไม่ต้องฝืน ไม่ต้องทุกข์ ไม่ต้องทน ไม่ใช่เคร่ง ไม่ได้เครียด (สำหรับเรา) สบายๆ (ปกติจริง ๆ =ศีล) แต่ผู้คนที่ยังละเว้นไม่ได้ของเรา เขาก็จะยังทน ยังฝืน ยังต้องเคร่งต้องเครียด ไม่ปกติ ไม่สบาย นั่นก็แน่ๆ (ยังไม่เป็น “ศีล”) ต้องเวียนกลับไปเสพยาอีก (ยังไม่ใช่ “อนาคามะ”) เพราะยืนยันมั่นคงอยู่เป็นหลักหินอันหนักแน่น (ศีลา อันก็คือ ศีล) ยังไม่ได้จริงๆ แต่สำหรับ “ผู้โอบปตีกะ” หรือ “อนาคามี” แล้วจริงนั้น โลกด้านนอก หรือ ด้านกาย และ วจีไม่มี “ความเกิดเป็นเกิดมีเกิดเสพยา” ออกจากท่านผู้จริง ๆ (อย่างแน่วใจแน่วใจ เพราะ “รู้แจ้ง” ด้วย สัมมาทิฏฐิ มี “กำลังจิต” เป็น สัมมาสมาธิจริงๆ) จะมีอยู่แต่โลกด้านใน หรือ จิตในจิตของท่านเองเท่านั้น ที่ยัง “เกิด” อยู่ จึงเรียกว่า ไม่กลับมาเกิดในโลก “ภายนอก” อีก แต่ก็มีกิเลส-ตัณหา-อุปาทานน้อยเต็มที่แล้ว หรือ ต้องอ่อนแรงจริงๆ จึงจะเป็นจริง เป็นผู้เบาบางในชั่วในบาปในกิเลส-ตัณหา-อุปาทานจริงๆ เห็นๆ ได้ ดังนั่นเอง

เพราะฉะนั้น ผู้ “รู้เห็น” จิตของตน ที่ชั่วที่เลวได้ ในปัจจุบัน หรือ ในขณะที่เกิดโลก เกิดโทษอยู่ทีเดียวทันทีนั้นๆ รู้แท้ เห็น “ความเกิด” ของจิตว่า มันยัง “เกิด” อยู่ เห็น “ความตั้งอยู่” ของจิตว่า มันยังมีอยู่ ยังทรงอยู่ แม้ยังทำให้มันหายโทษะ หยุคโทษะสนิทไม่ได้ (ยังทำให้ “ดับไป” อย่างหมดโทษะหมดโทษะ เพียงในขณะที่มันก็ตาม ไม่ได้) แต่ทำให้มันลดลงได้ ก็ยังเรียกว่า เป็น พระอริยะในบัดนี้ที่เดียว เป็น “โสดาบัน” เป็นผู้พ้นมิฉนาคทิฏฐิ เป็นผู้ทำ “สติปัฏฐาน” อยู่อย่างถูกต้องแท้ๆ และผู้นั้นก็ได้ “พยายาม” อยู่ที่เดียว (มี สัมมาวายามะ) มีสติรู้แจ้งในจิตชั่วนั้นอยู่ชัด (มี สัมมาสติ) แล้วก็พยายาม “ลดโทษะลดโทษะ” ลงอยู่ เป็นผู้พยายามทำ “ความเสื่อมไป หรือ ความดับไป” ให้แก่จิตเลวณอยู่ หรือ ทำความดับไปให้แก่สัตว์โลกที่กำลังเกิดอยู่นั้นด้วยความพยายามยิ่ง

เต็มสติกำลัง ถ้าลดความเป็น "สักกาย" ของโลกะโทสะนั้น ๆ ลงได้
 ในปัจจุบันนี้ทีเดียว (ไม่ต้องถึงกับสนิทก็ตาม เพียงแต่ทำให้ดับทำให้ลด) ก็นั่นเอง
 เรียกว่า "พินสักกายทิฏฐิ" คือ โกรธจัด ก็ลดลงมาได้ ก็นั่นแหละคือ
 "โสดาบันแท้" ผู้ลด "สักกาย" ได้จริง

และ ถ้าผู้ลดได้เก่งจนเรื่อย ๆ เบบางลงจริง ก็นั่นแหละคือ **งาน**
 "สกทาคามีแท้" ผู้ใดทำ "กรรมฐาน" (คือ การกระทำ "สติปัฏฐาน" ใน
 ระดับขั้นที่กำลังกล่าวถึงอยู่นี้) ขึ้น "สกทาคามี" เช่นนี้ ก็จึงรู้จัก "กรรมฐาน"
 เช่นนี้ให้ชัด แล้วจึงฝึกด้วย "อิทธิวิธี" ที่ถูกกับเรื่องกับจิตกับอุปนิสัยเหมาะอัน
 ตรงกับฐานของตนจริง ๆ ้นเรื่อยไป จนเป็นผู้สิ้น "กามราคะ-ปฏิฆะ" คือ
 บทบาทโลกะ - โทสะ ในเหตุปัจจัยนั้น ๆ ในรูปแห่งพฤติกรรมทางโลก-
 ภายนอก ก็ไม่มีแล้ว ดังที่ได้อธิบายผ่านมามาก่อน คงเหลือแต่ใน "รูปจิต"
 หรือ อรูปจิต เป็นรูปราคะ หรือเป็นอรูปราคะในจิตเท่านั้น

ต่อไปผู้ลด "รูปราคะ" หรือ ผู้ลดโลกะผู้ลดโทสะให้แกจิตของตนจริง ๆ
 ทุก ๆ ปัจจุบันนี้จริง ถ้า "ลด" ลงได้หมด แม้แต่ "อรูปราคะ" ก็ดับลงหยุด
 โกรธหยุดโลกลงได้สนิท ในบัดนั้น ก็เรียกว่า "อรหัตต์" (วิมุตติ) ชั่วคราว
 หรือ "อรหัตตผล" (เฉพาะกรณีที่กำลังเกิดขึ้นนะ!) แต่ถ้าเรานึกว่า หมดแล้ว
 ดับลงได้แล้ว เป็น "อรหัตตผล" แล้ว สำหรับจิตดวงนี้ หน้อย! ยังมีผล ๆ
 ใฝ่ ๆ ขึ้นมาในจิตได้อีกบ้างอยู่ จะมากเท่าเดิมก็ตาม หรือ ฝั่น้อย ๆ ไม่ชดนัก แต่
 "อรูป" ก็ตาม ก็เรียกว่า ยังเป็น "อรูปราคะ" ยังไม่ใช่ "อรหัตต์" แท้เฮอะ!
 นั่นก็คือ ยังเป็น "อนาคามี" อยู่ ยังไม่ใช่ "อรหัตต์" แท้ จิตนั้นยัง
 ไม่เที่ยงแท้ (อนิยต) ยังไม่มั่นคงเด็ดขาด ยังมี "อัตตานุทิฏฐิ" อยู่
 ก็ให้รู้จัก "อัตตานุ" (อัตต+อนุ) ที่เกิดใน "ปัจจุบันนี้ ๆ" (ทิฏฐิ) ให้ได้จริง ๆ เกิด
 แม้จะ "อนุ" (น้อย ๆ นิด ๆ) แค่นั้น ๆ ก็ยังได้ชื่อว่า ยังไม่สิ้นเชื่อ ยังไม่หมดละของสติ
 ของ "อัตตา" อยู่นั่นเอง จึงจำเป็นต้องให้รู้ใน "อนุ" นั้น ๆ หรือ ที่หลงเป็น "อายตน"
 (อาย+ตน) นั้น ๆ อยู่ในจิตของเรา ก็จะต้องพิจารณาให้ยิ่งว่า มันเป็น "อาย" (ประ-
 โยชน์) จริง ๆ หรือเปล่า? ถูกแท้นะ? สอบถาม ทบทวน (ปฏิบัติ หรือ สมาบัติ)

ให้ได้จริงๆ ทำบุญญาให้เข้าใจชัดให้ได้ว่า มันเป็น “ทุกข์” มันเป็นสิ่งเลวที่จะต้อง
 ล้างไม่ให้เหลือ เจาะเข้าไปให้เห็น แทนเข้าไปให้แจ้งชัด (ปฏิเวธ) จนจิตแจ้ง
 ความเข้าใจเกิด มีญาณเห็น สัมผัสได้กระจ่าง ไม่สงสัยเลยว่า ถ้ามันยังเหลือเชื้อ
 เค้าใดๆ อยู่ สิ่งเหล่านั้นก็จะต้องเป็น “ประโยชน์” (อายุ) จริง จึงจะยอมให้มัน
 “เกิด” ให้มันมี “อายุ” (อายุ + อุ อุ = เกิด) ถ้าไม่ใช่ “ประโยชน์” แท้
 สิ่งนั้นถึงดับมันเสียให้สนิท (อย่าให้มันเป็น “อุ”) จะได้เบา-ว่าง-ง่าย

หากจะมี “กิจ” มี “กรรม” หรือ มี “การงาน” อยู่ ให้มี
 “เกิด” อยู่ ก็จงรู้ให้แท้จริงชัดแจ้งถูกต้องว่า เราไม่ได้ทำ
 เพราะโลก ไม่ได้ทำเพราะโครธ ไม่ใช่ “ทำ” เพราะจะได้มาให้สมใจ
 แก่ตัวเรา ให้ “ใจ” เรามันได้เสพย์สุขสมตามปรารถนา ไม่ได้ทำ
 แม้แต่เพราะต้องแลกเปลี่ยนกับลาภ หรือ กับยศ หรือ กับสรรเสริญ
 หรือ กับสุข ที่ตนได้รับอยู่ในบัดนั้นๆ ไม่! แต่เรา “ทำ” เพราะเพื่อ
 “ประโยชน์” เกิดขึ้นในโลกนี้เท่านั้น เพื่อใคร หรือ ผู้ใดจะได้
 “ประโยชน์” ได้ “ผลงาน” ได้ผลผลิตนี้ไป ก็ได้ทั้งนั้น ไม่ใช่
 ของเรา ไม่ใช่ของเขา คนไหนกันหรือ! และไม่ใช่เพื่อแลกเปลี่ยน
 เพื่อต้องการอะไรตอบแทนมาเลย แม้แต่อารมณ์สุข หรือ
 อารมณ์ชื่นชมเมื่อสมใจนึกสมใจคิด

ถ้าเรา “ทำ” (มี “กรรม”) มันก็ต้องเห็น้อยเป็นธรรมดาๆ ยิ่งทำมาก
 หรือ หนักมากยิ่งเห็นชัด ถ้าเราหยุด “ทำ” มันก็จะว่าง-เบา-พ้นภาระ ไม่เห็น้อย
 ก็เท่านั้นเอง สำหรับ “กาย”

แต่ “ใจ” นั้น เราเบา-ว่าง-พ้นภาระอยู่เสมออยู่แล้ว
 จริงๆ เพราะรู้เท่าทันใน “อหิ” (อันแปลกัน ว่า “เรา”) เพราะรู้ความ
 จริงตามความเป็นจริงแท้จริงของ “อหิ” และ จับสภาพธรรมของจิต
 ของเรานั้นไป “หลง” ฝากฉายเอา “หลง” ยึดตัว “หลง” หอบหวง ฯลฯ

แล้วก็ปลดปล่อยอาการ "หลง" นั้นๆ ได้จริงๆ ไม่ลกฉวยเอา ไม่ยึดตัว ไม่หอบหวง ไม่ทำติดทำเสพยา ฯลฯ กันจริงๆ ที่เป็น **กรรม-กิริยา แห่ง จิต แห่ง วิญญาณ เองแท้ๆ** จะมีใช้เพียง "เข้าใจ" แจ่มแจ้งสว่างไสว มีใช้เพียง "สมมุติรู้" กันด้วยความหมาย แสนสวยแสนซึ้งเท่านั้นๆ ไม่!

ผู้หมด "เรา" (คือ **อหิ** อันมาจากรากศัพท์ **อห=อ+ห** **อ=ไม่** **ห=** สะสม, หอบหวง, กอบกอง, ยึดตัว, ทำรูปทำร่าง, รวบรวมไว้เป็นของตน ที่จริงแล้ว โดยพยัญชนะนั้น **อห=ไม่สะสม, ไม่ยึดตัว, ไม่รวบรวมไว้เป็นของตน** กันทีเดียว) การจะหมด "เรา" นั้น จึงต้องเป็นผู้แจ่มแจ้งใน "อิตตา" แท้ๆ แล้วหยั่งแทงเข้าไปทำลายใน "อิตตา" นั้นๆ อย่างถ้วนถึง ("อิตตา" ก็มาจากรากศัพท์ "อต" คือ **อต+ตา=อิตตา** **ตา=บ้จจัยทำความเข้าใจให้ "อต" เป็นนามเท่านั้นเอง** ส่วน **อต=อ+ต** **ต=ความเป็นไป, ความดำเนินไปอยู่** และที่จริงแล้ว โดยพยัญชนะนั้น **อต=ไม่เป็นไม่ไป** กันแล้ว)

ถึงขนาดนั้น มันจึงต้องมี "ของจริง" ต้องเป็นผู้สัมผัสแต่ละอยู่กับ "สิ่งที่ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน" นั้นๆ กันจริงๆ แต่ก็มี "อิตตา" ให้เรารู้ เราสัมผัสแต่ละ จนรู้ว่า หมด รู้ว่า ไม่มี รู้ว่า ปล่อยกันวางกัน หรือ หลุดกัน พรากจากกัน หรือ สลายสภาพนั้นๆ (คือ อิตตา) ไปจากเราแล้ว ได้จริง ไม่หลงผิด หลงเหลือม หรือ ผิวเผินใน "อต" หรือ "อิตตา" แท้ๆ จึงจะไม่ยึดใน "อห" หรือ **อหิ** จริงๆ เพราะเป็นผู้หยั่งแจ้ง ทั้งเป็นถึงความจริงอันแท้จริงจริงๆ ไม่ใช่แค่ัมพยัญชนะ หรือ บัญญัติกำกับบอก และ ไม่ใช่แค่ัมตัวรู้ที่เข้าใจเป็น "ทิจฐิ" หรือ เป็น "สิ่งที่ (เพียง) เห็น" (ทิจฐิ=ทิ+ฐ) เท่านั้น แต่ต้องเป็น "สิ่งที่ เป็น" เป็น "สิ่งที่เกิด" (อุฐฐิ=อุ+ฐ)

จึงจะได้ชื่อว่า ผู้ถึงซึ่งความเป็น "อรห" (อ+รห=ไม่ถือไม่ดับ, ไม่มีไม่บัง) หรือถึงซึ่งความเป็น "อรต" (อ+รต=ไม่มีความกำหนด, ไม่หลงในความยินดี) เป็นผู้แจ่มแจ้งใน "กัลลิต" คือ สิ่งก่อเป็นตัวนั้นๆ ขนาดเท่านั้นๆ จนกระทั่ง รู้ในทรง

รู้ในรูปร่าง รู้ในอำนาจ รู้ในรส รู้ในฤทธิ์ของมัน ครอบทั่วถึง รู้มาก-น้อย รู้ต่ำ-สูง รู้ดี-ชั่วของสภาพนั้นของสิ่งนั้น อันใช้อักษรสมมติขึ้นใช้แทนว่า "ห" และ เป็นผู้รู้แจ้งใน "โคจร" คือ ความเคลื่อนไหวไป บทบาทการดำเนินไป สิ่งที่ยังเป็นพลังงาน มีทิศทางอย่างนั้นๆ มีความตรงมีความคดอย่างนั้นๆ มีความขี้มีความเร็วเท่านั้นๆ มีความยังไม่ถึงมีความเกินไปแล้วก็รู้ระยะ รู้กำหนดได้ มากไป-น้อยไป ยาวไป-สั้นไปต่างๆ อันใช้อักษรสมมติขึ้นใช้แทนว่า "ต" (จึงจะจัดสรรความพอดีได้)

ผู้รู้ชัดใน "สมาธิสส กัลลิต" และ "สมาธิสส โจร" คือ รู้ถึง "อริจิต" ที่มีสภาพ "กัลลิต" เช่น หยั่งรู้ในความเป็น "ห" ดังนี้ เป็นต้น รู้ถึง "อริจิต" ที่มีสภาพ "โคจร" เช่น หยั่งรู้ในความเป็น "ต" ได้จริงแล้ว ดังนี้ เป็นต้น จะให้เกิด ก็จะต้องให้ "งาม" (อร) ต้องให้เป็น "แกน" เป็น "แก่น" แท้ๆ (อร) เป็น "เนื้อในที่ดีพร้อม" (อร) (ดังนี้ คือ ลักษณะ "ห") จะเป็น "เพลลา" (อร) ก็จะต้องให้ประโยชน์แก่คุมแก่ "กงกรรม" แก่ "จักรวัญญู" แก่ "โลก" ซึ่งหมุนไปโดยต้องอาศัย "ฤทธิ์" อาศัย "แรง" จากเพลลา เป็นกำลังใหญ่ เป็นเนื้อแท้ๆ เป็นสัญญาณลักษณะ - ทิศทางที่สูง จริงๆ เป็น "เพลลา" ให้แก่เขาอย่างคล่องรื่นแท้ๆ เป็นเนื้อในอันสำคัญ (ดังนี้ คือ ลักษณะ "ต") ผู้นั้นจึงจะเรียกว่า "อรห" (อร + ห = แกนแสนงาม) หรือ "อรต" (อร + ต = เพลลาแสนแรงรื่น)

แต่ที่ใช้ "อรห" มาเป็นสมมุติบัญญัติ เรียกผู้มี "ผลบรรลุธรรม" กัน (ไม่ใช้ "อรต" นั้น) ก็เพราะ "อรห" เป็น "รูป" เป็นส่วนซัดที่จะยกมาพอรู้กันได้ง่ายกว่า "อรต" เพราะแม้จะเรียกว่า "รูป" เรียกว่า "กาย" มันก็เป็น "รูป" ขึ้น "สุขุมรูป" ขึ้น "ทิพพกาย" คือ เป็นความละเอียด ความเล็ก ความประณีตจริงๆ รู้ยากกันยิ่งอยู่แล้ว ส่วน "อรต" นั้น เป็น "อรูป" ที่ซ่อนอยู่กับ "รูป" นั้นๆ อันรู้ยาก จับได้ไต่ทันยากกว่า "รูป" เหมือนเราจะ "รู้" นามได้นั้น ต้องเรียนรู้ยากกว่า "รู้" รูปนั่นเอง "อรต" ก็เช่นกัน มันจะเป็น "นาม"

ของ “อโรห” เพราะ “อโรห” กับ “อโรต” นั้น แท้ๆ ก็คือ “นาม-รูป” ชนิดหนึ่ง คือ “จิต” ที่แสดงสภาวะ “กัลลิต” (อโรห) กับ “โคจร” (อโรต) นั่นเอง แยกกันเด็ดขาดไม่ได้ “อโรต” นั้น เป็นความละเอียดเหลือเกิน เป็น “ปัจจุตัง” เป็นของผู้นั้นเอง “รู” เอง เกิด และ ดับเองทันทีในตัว โดยที่ผู้นั้นไม่อาจจะรู้ได้ด้วย “ทัน” ในบางสิ่งบางอย่าง ทั้งเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวเฉพาะตัว เช่น “พลังงาน” (เปรียบได้กับ “อโรต”) ย่อมแปรสภาพไปง่ายกว่า “สสาร” (เปรียบได้กับ “อโรห”) หรือ พลังงาน ย่อมจับจัมผัสสัมผัส “รู” ได้ยากกว่า สสาร แม้โดยทางวิทยาศาสตร์ชั้นสูงชั้นละเอียด สสาร กับ พลังงาน ก็แยกออกจากกัน ในเบื้องสูงละเอียดสุด ไม่ได้เด็ดขาด ฉะนั้น “อโรห” กับ “อโรต” ก็ฉนั้นนั้น เมื่อจะเลือกใช้ “บัญญัติ” ในขั้นประณีตสุดนี้ ผู้รู้ท่านจึงไม่นำ “อโรต” มายกอ้าง ไม่นำมากล่าวขานนัก แต่ นำ “อโรห” มาใช้เรียกผู้บรรลุสูงสุด เรียกจุดยอดสุดของ “ผล”

เรื่องของ “จิตในจิต” เป็นที่สุด จึงเป็นเรื่องของ “การรู้อันแสนประณีตยิ่ง และ ต้องเห็น ต้องสัมผัสจริง ทั้งต้องเป็น ต้องมีจริงๆ” (ไม่ใช่ “เห็น” ซึ่งหมายความว่าหายๆ อย่างที่ ใช้ลูกตาหรือกระจก !) และขณะใด “สัมผัสอยู่รู้ อยู่เห็น อยู่” เป็นปัจจุบันนั้นๆ (ทิฏฐิ) เลย ก็ยังนั่นแหละ เป็น “ความจริงยิ่งกว่าความจริงใด” ที่เรียกว่า “ปรมัตถธรรม” หรือคือ “สัจธรรม” อันหมายความว่า ความตั้งอยู่แท้ๆ – ความทรงอยู่จริง ที่สุด หรือ จะแปลเอาสารัตถะเป็นที่สุด ก็จะได้ว่า “**ความมี**” ที่ยึดได้ตีสูง สุด จึงทำให้ประเสริฐสุดชนิดปราศจาก โลภะ โทสะ โมหะ ไม่ให้เหลือเชื่อความเห็นแก่ตัวเลย แม้เพียงรู้ดีในขณะนั้นๆ ให้เป็นที่สุดให้ได้ แล้วก็จะจบลงในตัว

ปัจจุบันใด ? (ทิฏฐิ) ผู้ใดรู้จิตเห็นจิตของตนอยู่ว่า *ยังไม่ “ประเสริฐสุดหนอ !”* คือ “**วฏฏฐาน**” สูงสุด ก็ยังไม่เที่ยง หรือ ยังไม่แท้ (หมายความว่าถึง

รู้ในตนว่า เรามี "ความพัก-ความเพียร" ของเรา ขนาดเท่านั้น ๆ เราก็พอสบายแล้ว
 เราก็มี่ "ทิวฐธัมมสุขวิหาร" แล้ว เราก็เป็นไปได้แล้วด้วยแล้ว แต่เราทำให้มีตลอด
 กาล ตลอดทุกสภาพ ยังไม่ได้) **"อุฏฐาน" สูงสุด (สันตอุฏฐาน)** ก็ยังไม่
 เทียง หรือ ยังไม่แท้ (หมายความว่า รู้ในตนว่า เรามี "ความเพียรอันสัมบูรณ์"
 ของเรา (ปรมาตตประโยชน์) ขนาดเท่านั้น ๆ เราก็สบายแล้ว ทำน้อยกว่านี้ไม่ควร
 เพราะเรายังทำได้เท่านั้น ๆ ที่อยู่ หรือ จะทำมากกว่านี้ไป ก็ไม่ควร จะเสียหายแก่
 ตน โดยเฉพาะ "แก่ผู้อื่น" เรารู้แล้วแต่เราก็ทำให้มี ให้ดีที่สุดในทุกกาล
 ตลอดทุกสภาพ ยังไม่ได้) ผู้คนที่กำลังเป็นผู้พัน **"มัจฉาทิฏฐิ"** อยู่ที่เดียว
 คือ มี "รู้" แต่ "ทำตามไม่รู้" ยังไม่สำเร็จเด็ดขาด

และ บัจจุบันใด ? (ทิฏฐิ) ผู้ใคร่รู้เห็นจริงในตนอยู่ว่า เราทำได้
 เรามียุ่จริง ทั้ง "อุฏฐาน" ทั้ง "อุฏฐาน" ในขณะนั้น ๆ คือ ความปล่อยจิตวาง
 จิต เราก็มียุ่ที่เดียว การงาน หรือ ความเพียรในสิ่งที่ควรทำ เราก็มียุ่ที่เดียว
 (ไม่สงสัย ไม่ลังเล ใน "กรรม" ที่กำลังมี ใน "จิต" ที่กำลังสบาย นิ่งจริง ๆ) แต่
 กระนั้น ก็ยังไม่แน่ใจ ยังลังเลสงสัย ยังไม่ตัดสินใจเห็นว่า สภาพเช่นนั้น ๆ คือ ดีที่
 สุดหรือยัง ? ถึงกระนั้น ผู้เป็นอยู่ดังนี้ ก็ได้ชื่อว่า กำลังเป็นผู้พัน **"สักกาย-**
ทิฏฐิ" อยู่ที่เดียว (ในที่นี้คือ "สักกาย" แห่งพระอนาคามี นะ ! กำหนดลงไปให้
 ชัด ทำความหมายลงไปให้ถูกฝาถูกตัว มิใช่ "สักกาย" ของโสดาภูมิ-สกทาคามี
 ภูมิต่อก !) พัน "วิจิกิจฉา" ใน "สักกาย" หยิบๆ ได้แล้ว แต่ "วิจิกิจฉา"
 ในส่วนละเอียดของจิตในจิตยังไม่พ้น พยายามทำความเข้าใจให้ประณีตให้สุขุมจริงๆ
 เถิด

ที่สุด บัจจุบันใด ? (ทิฏฐิ) ผู้ใคร่รู้แจ้งเห็นแท้ในตนอยู่ว่า ตนยังติด
 ยึดเล็กยึดน้อย บ้างก็เอียงไปใน "ความพัก" (ติฏฐาน) บ้างก็เอียงไปใน "ความเพียร"
 (อุฏฐาน, อยุท) บ้างก็เอียงไปใน "ความดี" บ้างก็เอียงไปใน "ความชั่ว" (ไม่ใช่ชั่ว
 จัดและแรงอะไรนักหรอก แต่เพียงชั้นยังไม่บริบูรณ์) แล้วผู้คนที่ตัดสินใจเอาได้ หมด
 ถือสา มี "สัจจานุโลมญาณ" ใช้สัจปุริสธรรม ๗ เข้าตัดสินใจได้อย่างถ่องแท้

ไปทุกคราว ถอดถอน “ความเอียง” ของตน ทำตรงกับความแน่ใจ
 ของตนนั้น ๆ ว่า “บริสุทธิ์แล้ว” ให้จริงใจ เรา “สิ้นความเห็นแก่ตัว”
 จริงได้ อย่างมีหลักฐานเห็น ๆ มากมายเกินจนไม่ต้องตัดสิน ผู้นั้นก็ชื่อว่า
พ้น “อัตตานุทิฏฐิ” ก็เป็นสภาพของ “อรหัตตผลจิต”

อธิบายความ ผู้ยังมี “อิตตา” เศษเล็กเศษน้อย (อิตตานุ) ที่ยังบรรลุไม่ได้
 เช่น :-

ผู้จัดไปมากเกินไปใน “ความพัก-ความหยุด” (คิฏฐฐาน) โดยยึดแต่ความพัก
 มีชีวิตมากไป-เอียงไปแต่ฝักฝ่ายข้างความพัก-ความหยุด จนกลายเป็น “เสพย์สุข”
 แต่กับความสงบความหยุด อันก็จะส่งสมก่อ “อิตตา” ให้จิตได้อย่างแท้จริง
 นั่นคือ “อิตตกิลมถานุโยค” ที่พระอริยเจ้าชั้นสูงจะต้องรู้รอบเข้าใจจริง
 และ จะต้องมีความเป็นอยู่ หรือ จัดการกับชีวิตของตนให้พ้น “อิตตานุทิฏฐิ”
 ที่จะพึงอาจเกิดได้เพราะเหตุนี้เสมอ เพราะไม่เช่นนั้นมันจะกลายเป็น “มานะสังโยชน์”
 กล่าวคือ เป็น “ภวาสวะ” ที่ไม่สิ้น “ภพ” จบชาติอยู่นั่นเอง จะกลายเป็น “อภิชฌาวิสม-
 โลกะ” อันหมายถึง โลกแรง ต้องการจัดอยู่แต่ใน “ความหยุด-ความพัก-ความสงบ”
 เรียกว่า หลงความสงบ หลงความพักจนมึนเป็นอนเป็นไม่ได้ ก็จะยังก่อกุศลให้ตน
 ได้ในกายภาคหน้า

หรือไม่ บางคนก็จัดไปมากเกินไปใน “ความเพียร - ความทำ จนไม่รู้พอไม่รู้
 ควร” (อุฏฐฐาน) โดยหลงใน “ผล” ที่ได้ จนกลายเป็น “อภิชฌาวิสมโลกะ” ในจิต
 จึงเกิดเป็น “ความสมใจ” เป็น “ความสุข” (เป็นโลกียสุข) ก็จะ “หลงไหล” ยึดถือ
 จัด แล้วจะเกิด “โลก” ไม่หยุด ฟุ้งเฟื่องจะมีให้เกิดขึ้น จนไม่รู้ความเหมาะสมความควร
 อันใดกันล่ะ! (ลักษณะนี้คือ “อภิชฌาวิสมโลกะ”) ลักษณะของ “โลกียะ”
 นั้น “ผลสุข” หรือ การได้เสพย์สมใจ มันจะเป็นเครื่องล่อ เครื่องจูงนำคน
 ให้ “ทำ” ไม่ให้หยุด! อย่าว่าไปถึง “สุข” เพราะได้ลาภ “สุข” เพราะได้ยศ
 “สุข” เพราะได้สรรเสริญเลย และ อย่าว่าไปถึง “สุข” เพราะเพลินในรูปในภาพ

“สุข” เพราะเพลินในเสียง - ในกลิ่น - ในรส หรือ ในการได้รับสัมผัสทางความหยาบ ภายนอกเลย มันเป็นเรื่อง “หยาบ” เป็นขั้นจะต้อง “รู้” และ ต้องหยุดได้-ดับ ได้มาก่อน **ขั้น “อัตตานุทิฏฐิ”** ในเรื่องเหล่านี้ มาก่อน เป็นเบื้องต้น-ขั้น กลางมาให้ได้จริงๆ

ส่วนในขณะนั้น เรากำลังอธิบายหมายเอาขั้น แม้แต่ “สุข” เพราะปีติใจ “สุข” เพราะเพลินไปกับยินดีในใจ “สุข” เพราะไม่รู้ตัวว่า ตน “หลง” ไปกับ “ความดี” นั้นมากไป ยึดความดีนั้นแน่นเหนียวเอาเป็นเอาตายกับ “ความดี” นั้น (รูปานัง อตฺตนิชฌายิตคตฺตตะ) จนตนเองนั้นแหละ เกิดผลเป็น “อภิชฌาวิสมโลกะ” ขึ้นแล้ว ก็ไม่รู้ มี “อาสวะกิเลส” เกิดแล้ว ก็ไม่แจ้ง มี “อนุสย” (อนุ+สย) หยั่งลงในจิตแล้ว ก็ไม่ไหวทัน (อนุ=เล็ก ๆ น้อย ๆ สย=หลับ, มีคัมภีร์, ยึดอยู่, ความ ประกอบขึ้นเป็นตัวตนแล้วยังไม่รู้) เราจะต้องรู้ให้ชัดเจน และ ทำให้ขั้น **“อัตตานุทิฏฐิ”** เป็นที่สุดให้ได้ อย่าให้จิตยึดเกาะกุมเป็น “อตฺตา” หลง ผล-ยึดเพียรจัดเกินไป จนไม่รู้ทุกข์ แม้สุขภาพกาย ก็เสื่อมแล้ว แย่แล้ว ก็ยังไม่รู้ตัว ก็จะเป็นผู้ทำ “อตฺตกิลมณานุโยค” ให้แก่ตนเองๆ

หรือ ถ้าผู้ใดยึดอยู่แค่ “อภิชฌาวิสมโลกะ” คือ จะต้องเป็นอย่างที่ตน หมายนแหละ อย่างเดียว ไม่ปลดจิตไม่ยอมวางใจละ ! หากมันเป็นอื่น ตนก็จะ อึดอึด-ขัดๆ ออกๆ อยู่ในใจ หนักๆ อึ้งๆ อยู่ในอารมณ์อยู่อย่างนั้นแหละ (จะอึดอึดมาก ขัดๆ ออกๆ มาก หนักๆ อึ้งๆ มาก หรือ น้อย ก็ตามแต่แรงแห่งความยึด-ความถือดีของผู้ นั้นๆ) ผู้ นั้น ก็จะ “ทุกข์” เท่านั้นๆ ก็จะไม่ “พ้นทุกข์” ไปได้เท่านั้นๆ ก็เป็นเศษ เหลือเชื่อ “อาสวะ” อยู่เพียงเท่านั้นๆ เพราะความเอาแต่มุ่งหมายโน้มน้าวจิตตนอยู่ ไม่ยอมหย่อน ไม่ยอมอมโนโลม ไม่ยอมปล่อยจิต เหตุก็เนื่องมาแต่ไม่พิจารณาเหตุ-ปัจจัยอื่น หรือ แม้จะพิจารณาเหตุปัจจัยอื่นแล้ว เข้าใจในแง่ “ดี” ไปด้วยแล้ว แต่ก็ยังให้ “จิต” ดันทุรัง จะเอาอยู่อย่างนั้นๆ ทั้งๆ ที่มันยัง “ทำ” ไม่ได้ มันเพ่งแต่จะให้เกิดความสมใจๆๆ เราให้ได้ จะไม่ให้ขาด ไม่ให้วรรคเว้น กันละ

นี้แหละเรียกว่า “อภิขณาวิสมโลกะ” (อภิขณา+วิสม+โลก อภิขณา=เพ่ง, มุ่งมั่น
จิต วิสม = เสมอ ๆ อย่างยิ่ง, ติดต่อกันอยู่ไม่ให้ขาด ไม่ให้วรรคเว้นกันล่ะ โลก=
ความอยากได้, ความมุ่งจะเอา, ความจะสนใจๆๆ เราให้ได้) มันคือ จิตที่ยัง “ตันทุรัง”
เป็นกิเลสร้ายตัวหนึ่ง หลบซ่อนอยู่ในจิตเก่งร้ายกาจเหมือนกัน จับตัวมันให้ตีๆ
มันเป็น “จิตเลว” แท้ๆ ตรงๆ ไม่ใช่ “รูปานัง อตินิขมายิตตัตตะ” เสียด้วยซ้ำ

หากผู้ใดไม่ยอมปล่อย ไม่ยอมจริง ๆ ไม่อนุโลมแท้ ๆ ไม่ยกเล็ก ยังถือสา
ยัง “นับ” ด้วยคน ใส่จิตได้ หรือ ยัง “นับ” เอาตัวถือ (สา) นี้ ใส่จิตได้ มันก็จะ
เป็น “ปมาท” ทดลงใส่จิต เป็นเชื้อแท้ของ “อาสวะ” แม้น้อยปานใด ก็ตาม
เรียกสภาพการสะสมอย่างนั้นว่า “นับถือตน” หรือ “นับยึดตน” แต่ไม่ได้ “นับถือ
ตน” หรือ “นับยึดตน” หมายความว่า “อหัตตา” การนับถือตน การนับยึดตน ดังนั้น
มันยังมีเชื้อเลวอยู่เรียกว่า “มานะ” เป็นการสั่งสมจำนวนของ “ทุกข์สมุทัย” แค
ขึ้นอึดๆ อึดๆ ขัดๆ ยอกๆ หรือ หนักๆ อึ้งๆ อยู่ในจิตของตนนี้แหละ ใส่เข้าไปเป็น
“ตน” อันต้อง “นับ” เข้าเป็น “สมบัติ” ของตน มันก็เป็นการ “เพิ่มตน”
เป็นการ “ก่อตน” ให้แก่ตนเอง ด้วยประการฉะนี้เอง เรียกเต็มว่า เป็นผู้
“ปมาทัญฐาน” ถ้าใครอยากได้ อย่างนี้ อยากมี อยากเป็นเช่นนั้น ก็จงทำเอา แต่
ถ้าใครไม่อยากจะ ไม่อยากมี ไม่อยากเป็น ก็จงรู้จัก “อภิขณาวิสมโลก” ให้ได้
จะใช้วิธีทบทวน “บุพเพนิวาสานุสสติ” ตรวจรูปจิต-อรุปรจิต ดูของตนดี ๆ อย่างนี้
ก็ได้ หรือ ยังจะใช้วิธีระวังตนให้รู้ในสัมผัสทุกสัมผัส จับจิตหยาบ จิตละเอียด ให้
ได้ อ่านให้ออกในทุกๆ บัจจุบันของตน ก็ได้ และ ยิ่งดี แล้วเลิกให้ได้ ฆ่าให้ได้
ทุกที ทุกขณะปัจจุบันเทอญ

หากไม่เช่นนั้นแล้ว “ปมาท” เสมอ หรือ ปล่อยให้มันเป็น “ปมา-
ทัญฐาน” ขนมาเรื่อย ๆ มันก็จะเป็นการผูกอยู่ เป็นการทำความคิดไว้ เป็น
กอบเป็นกำเข้า ซึ่งมีแต่เชื้อ หรือ มีแต่ “สมบัติ” ที่เรียกว่า “อาสวะ” หรือ
เรียกว่า ความไม่สะอาด อันคือ “ความทุกข์” และ “เหตุแห่งทุกข์” แม้จะ
ทุกข์แค่ไหน อึด ๆ ขัด ๆ ยอก ๆ หนัก ๆ อึ้ง ๆ ก็ตาม มันก็เป็นการผูกความไม่ไว้

เป็นการระสมความไม่สะอาดเข้าไว้ เรียกในภาษาบาลีว่า “อุปนาหะ” เมื่อ
 “อุปนาหะ” ระสมตัวเพมจน ๆ มันจะกลายเป็น “พยาบาท” คือ เป็นการมุ่ง
 ร้าย เป็นการปองร้าย เป็นการหมายมันจะทำไปแต่ในทางไม่ดี จะทำแต่ในทางหยาบ
 จน ๆ และ เมื่อ “พยาบาท” มันโตขึ้น ๆ ก็จะกลายเป็น “โกธ” อันคือ การ
 เคืองแค้น การต่อต้านล้มล้างอย่างทำลายให้ได้ทันที การเป็นศัตรูคู่อาฆาตที่เห็นบ
 บาทได้

สภาวะของ “จิต” อาสวะที่มันทำการ “เกิด” เพราะเหตุ เพราะปัจจัยที่มี
 มันจะทำงานเป็น **ปัจจัยการ** ดงนแล

มันเป็นเพียงอุปภิเลส “อาสวะ” หมู ๑ อันมี อภิชฌาวิสมโลก-พยาบาท
 -โกธ-อุปนาหะ เพียง 4 ตัว 4 สภาวะ เท่านั้น

ซึ่งมันจะ “สังขาร” กันขึ้น และหมุนรอบเชิงซ้อนขึ้นโตใหญ่ ก็เนื่อง
 มาแต่ “ปมาท” เป็น “สังขาริกะ” หรือ เป็นเชื่อเง่า เป็นสมมุติฐาน แต่
 เป็น “เง่าที่มพันธ์ชั่ว” เราจะต้องขุดค้นไปให้ถึง “เชอเง่าที่มพันธ์ชั่ว” คือ
 ตัว “ปมาทัญฐาน” นี้ ให้ได้ มิฉะนั้น มันจะยังเป็นเหตุเป็นปัจจัยอยู่ไม่รู้แล้ว
 อยู่ นั่นเอง

หากดับไม่ได้ ตัดลงเป็นเปลาะเป็นขนลง ตามที่ได้อธิบายมาแล้วนั้น ไม่สำเร็จ
 ลงแล้วไซ้ “อาสวะ” เหล่านี้ จะแผ่ลูก กระจายบทบาทออกไปอีก

จาก “ปมาท” ตัวนี้ ก็มีหมู่ของเขาเป็น “วงศวานหวานเครือ” อยู่ คือ
 มานะ-อติมานะ-มท-ปมาท เมื่อเริ่มต้น “ปมาท” ก็เริ่มต้นเป็น “มานะ” ขน
 ทจิต กล่าวคือ พอจิตปักมันลงว่า เอาอย่างนั้นแหละ ทำอย่างนั้นแหละ โดยที่ไม่ยอม
 ปล่อยเป็นอื่น และไม่ยอมเห็นส่วน “ดี” แง่ “ดี” ของผู้อื่นเขาอนบ้างเลย ยึดตน
 ถือตัวเข้าเลย ถ้าถึงขั้น ไม่มี “สภาวะยอมลดละ หรือ ปล่อยวาง” เจือปน หรือ
 ให้แทรกซึมเข้าไปใน “ปมาท” จิตนี้ ได้บ้างแล้วไซ้ จิตนี้จะเป็น “มานะ” ใหญ่เต็ม
 รูป จะเป็น “มานะ” จิตจน ๆ หากไม่ได้ทำตามใจ ก็ยังจะเกิดเป็น “มท” ขึ้นมา

คือ ยังจะ “ขี้” จะยัง “เคี้ยว” เขาเป็น “น้ำมันเมา” (มท) หรือ เป็น “ความแรงจัด” ยิ่งๆ ขึ้น เป็นความเข้มมากขึ้นๆ หรือเรียกว่า ยิ่งเมาอย่างมดมัว ยิ่งมัวเมา ยิ่งแข็งข้อ ยิ่งต่อต้าน ยิ่งจะปักใจกระทำไปในทิศทางที่ตนปักใจนั้นๆ แรงจัดขึ้น นั่นเอง และ หาก “มท” สะสมลงในจิตมากเข้าๆ ก็จะกลายเป็น “อติมานะ” คือ ดูหมิ่นถิ่นแคลนอีกฝ่ายหนึ่ง หรือ อีกเรื่องหนึ่งไปเลย ตนจะใหญ่จัด ตนเบ่งจัด ตนคิดตนเด่น ตนแน่ ตนแท้ ยามานะ ยัตมานะ แม้ขยายขอบเขตของความยึดตัวถือตนเข้าไปใหญ่

หากแน่นไม่ “หยุดยั้ง” ลงแค่ “อติมานะ” มันก็จะหมุนรอบเชิงซ้อน “ทำงาน” ก่อและเกิดฤทธิ์เกิดสภาพอวสวะอื่นๆ ไปอีกมากต่อมากไปอีก

ก็จะขออธิบาย “สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน” ให้ฟังอีกสัก “ขบวนการ” หนึ่ง ที่จริง มันหมุนซ้อนซ้อนซ้อนไขว้ไปได้หลาย “ขบวนการ” กว้างออกนัก วนขึ้น วนลง หรือ เรียงมาก เรียงน้อย บนก่อน ล่างก่อน เสริมเหตุ สืบปัจจัยเป็นรูปกระสวนสลับซับซ้อนมากรูปหลายลักษณะ ซึ่งจะอธิบายทั้งหมดทงสนไม่ไหว ผู้ ผู้เพียร ฟัง วิจัย-วิเคราะห์ตามรู้เอาตามอำนาจแห่ง “อุฏฐาน” ของตนเองเถอญ

เช่น เมื่อ “อติมานะ” ไม่หยุด ! เกิดหยิ่งผยองขึ้นในจิต จน “ดูหมิ่น ถิ่นแคลน” ฝ่ายอื่น เรื่องอื่นจัดแล้ว มันก็จะกลายเป็น “มักขะ” คือ ลบหลู่ “คุณ” อีกฝ่ายหนึ่งลงไปหมด จนกระทั่งมองไม่เห็น “คุณงามความดีมีส่วนถูกส่วนดี” ของอีกฝ่ายหนึ่งไปเลย ถ้า “อติมานะ” ยิ่งแรงยิ่งใหญ่จัด มันก็จะลบหลู่ “คุณ” ท่านลงไปอีกเรื่อยๆ แม้คนผู้นั้น จะมี “คุณ” มี “ความดี” หรือ เรื่องนั้น จะมี “คุณ” อยู่จริง มากมายก่ายกองสักปานใด ก็ตาม “คุณ” นั้น ก็จะไม่มีความประโยชน์อะไร จะไม่มีน้ำหนักช่วยอะไรได้เลย จาก “มักขะ” สภาพคู่เคียงของ “มักขะ” ชื่อว่า “ปลาต” ก็จะติดตามๆ มา กล่าวคือ เมื่อ “ลบหลู่คุณท่าน” แล้ว เจ้า “มานะ” มันก็จะทำงานก่อเกิด “ตน” เพิ่มขึ้นมา เป็น “ปลาต” ติดตามมาโดยง่าย คือ สำคัญตนว่า เท่าเทียมท่าน ไม่เท่ากันหรอก ! มันจะโตได้อีกจนสำคัญตนว่า ดีกว่าท่าน หรือยกตนขึ้นเทียบเท่าท่าน ยกตนข่มท่านขึ้นมาได้เลย

หากยังไม่หยุดจิต ยังไม่หมด "มานะ" ยังไม่ลดราวาสอกกลงในจิตแล้ว มันก็จะเพิ่ม "ตน" เพิ่ม "ตัว" โด่ต่อไปอีกเป็นการแข่งดี การขันสู้ การตั้งตนขึ้นเป็นคู่แข่งคู่แข่ง แสดง จะแสดงอย่างเอาชนะด้วย หรือ จะต่อสู้แข่งขันแสดงความเก่งกว่า จะยกจะทำตนว่าแน่กว่าออกมาให้ปรากฏ นั่นเอง ซึ่งภาษาบาลีเรียกว่า "สารัมภะ" เมื่อ "สารัมภะ" เกิด คู่เคียงก็จะตามมาโดยง่าย คือ "ถัมภะ" อันคือ การต่อต้าน การไม่มียอม การไม่มีลดราวาสอกอย่างหนัก การมิดหน้า (ใจมัวใจเมาจัด) ชนิดเอาหัวชนฝา ถือตัวถือตนซัดจัดให้เห็นจริงจนถนัดใจยิ่ง ชนิดไม่ยอมเป็นอันละ ! จะเอาอย่างนั้น ! มันต้องอย่างนั้น ! ต้องอย่างข้าเห็นข้ารู้ข้าจะเอาจนถึงจะถูกจึงจะดี ! ถ้าไม่เป็นอย่างนี้ ไม่ได้เป็นอย่างนี้ ก็ให้อัดอัด ขัดข้อง กุมกิดกุมเคืองหนักจิตรม ใจตนอยู่นั้นแล้ว ถ้าใครลักษณะจิตเป็นเช่นนั้น เรียกว่า "อัตตวินิบาต" คือ จิตตกอยู่ในนรก ("จิต" นั้นแหละ คือ "อัตตา" "วินิบาต" นั้น คือ "นรก") เป็นนรกแท้ๆ นรกในปัจจุบันที่พิสูจน์ได้ (สันทิฏฐิโก) ขึ้นปรมัตถธรรม เป็น "อัตตกิลมถานุโยค" ซัดๆ จริงๆ เพราะความไม่รู้เท่าทันใน "อัตตา" แล้วยกยัดมัน ถอมนทารุณกรรมตนเอง

และแล้ว ความต่อต้าน คือตั้ง (ถัมภะ) นี้ เมื่อมันไม่หยุด มันก็จะก่อตัว เกิดตนเป็น "อิสสา" คือ ความไม่ยอมให้เขาถูกเขาตี ความอยากเห็นของตนว่าถูก ว่าดี นี้ เกิดขึ้นเด่นกว่า โด่กว่า ความไม่ยอมให้ใครถูก ใครดีเกินตนไปละ ! ที่ไทยๆ เราเรียกว่า "ริษยา" หรือ บางทีก็เรียกเลยไปเป็น "อิจฉา" ซึ่งคำว่า "อิจฉา" ภาษาบาลีคำนี้ มันหมายความว่า "ความต้องการ, ความปรารถนา" เมื่อจิตมันยึดมันดันดิ่งกัน ขนาดจะไม่ยอมให้ใครดี ใครเด่นได้เลย มันก็จะมีแต่จิตที่จืดจ่ออยู่ที่ "มุ" (ทะลุดุคฺคัณ) ที่ "มุงม่น" จัดแรงเอาเป็นเอาตาย (ที่ไทยเราบางทีก็เรียกว่า "มานะ" หรือ ทิฏฐิมานะ แล้วหมายเอาว่า "มุ" ก็ลักษณะนั้นละ !) แต่ ถ้าจิตใดเพียงยึดเพียงจืดจ่ออยู่ในจิตเรียกว่า อิจฉาเฉยๆ (ซึ่งไม่ใช่ "ริษยา" คอกนะ ! อย่าเข้าใจผิด "อิจฉา" ตัวนี้ มันหมายถึงจิตมีเจตจำนง มีความต้องการ กลางๆ ปกติ ยังไม่ชั่ว—ยังไม่ได้ ยังไม่ใช้กิเลสอะไร) ถ้ามันเพียงยึดเพียงจืดจ่ออยู่ในจิตก็เป็น "รูปจิต" จิตนกัมค่าเท่ากับ "อิจฉา" เฉยๆ (กัลลิต) ถ้ามันมีบทบาทเพิ่มขึ้น

มัน “โคจร” ขึ้น มันออกโรงเล่นงวจน มันก็เป็น “รูปาวจรจิต” เรียกมันว่า “อิจฉาวจร” (อิจฉา+อวจร) หากมันเป็น “ความต้องการ” ที่ดีที่ถูก และมีบทบาทดี มี “กรรม” (การกระทำ) อันถูกอันดี แสดงออกมา มันก็เป็น “เสฏฐา” (เศรษฐกิจ หรือ เป็นบทบาทของ “มโนบุพพังคมาธัมมา มโนเสฏฐาฯ” นั่นเอง) เป็นการเจริญ เป็น ความก้าวหน้า เป็นสภาพขยายขึ้น โดชน ใหญ่ขึ้น ทดงาม เป็น “คุณ” เป็น ประโยชน์แท้อันควร ก็เป็นความประเสริฐ

แต่ถึงแม้มันเป็น “ความต้องการ” ที่เลว เป็น “อิสสา” แท้ๆ คือ ไม่ ยอยากให้ใครทำเด่น ทำดีเท่าตน ความไม่ยอยากให้ใครเด่นเกินตน มันก็จะ เป็น “สังขาริกะ” เป็นเชื่อดุนดันให้ทำให้เกิดบทรแสดงออกมา ทั้งๆ ที่ตนนั้นมีความ ต้องการที่เลว อันเป็นความเข้าใจผิด (มิจฉาทิฏฐิ) ที่ตนคิดว่า “อย่างนี้ดี” นั้น ตนหลง ตนเห็นเอง ความจริงมันไม่ถูก มันไม่ดี ! แต่ก็จะนำเสนอ นำออก ก่อบทบาท นำอวด ทำออกให้ปรากฏ ก็เป็นการแสดงของผิด ของเลว เรียกในภาษาบาลีว่า “สาธูย” (ความโอ้อวด) เป็นการ “อวดดี” ที่ไม่ใช่ “สิ่งดีแท้” หรือ เป็น การ “อวดดี” ที่ “อวดเลว” หรือ เป็นการ “อวดอุตตริ” ที่ตนหลงผิดใน “อุตตริมนุสสธรรม” นั้นๆ ก็เหมือนกัน จึงเป็น “สโร” แท้ที่เดียว (สโร คือ ความฉ้อฉล, ปลอม แต่เจ้าตัวไม่รู้ตัวหลอกนะ ! ถ้ายิ่ง “รู” ก็ยิ่ง คือ หลอกแท้ๆ) คือ “อวดสิ่งที่ตนมี แสดงสิ่งที่ตนได้” จริงๆ แต่แสดงของผิด อวดของ เลว อวดความเลวหนะ ! (ที่ตนหลงว่าดี ว่าถูก !) ออกมานั่นเอง สิ่งนี้จึงเรียกว่า “มายา” โดยตรง เป็น “ของหลอก” เป็น “ของไม่จริงแท้ ไม่ดีแท้” เป็น “มารยา” เป็นสิ่งที่้มมากเหลือเกินในโลก ซึ่งกำลัง “ลวงโลก” อยู่จริงๆ ใน บัจจุบันนี้ **โลกจึงเต็มไปด้วย “ความเกิด” (มารยา หรือ ธรรมชาติ ลวง) ที่มาแต่ “มิจฉาทิฏฐิ”** ดังนี่เอง

ดังนั้น เรียกว่า “สาธูย” ที่เกิดเพราะ “อิสสา” แท้ๆ คือ ไม่ยอยากให้ ใครได้ดีได้เด่นเกิน ตนก็จะโอ้อวด จะแสดง จะก่อบทบาท ก่อพฤติ ก่อกรรม ขนมา การกระทำนั้นเรียกว่า อวดดีที่ไม่ดี ผลของมันจึงเรียกว่า “มารยา” (มายา)

คือ ความเป็น "มาร" ทั่วๆ ความเป็น "สิ่งทำลาย" ทั่วๆ นั่นเอง เป็น "สิ่ง
 หนึ่งที่เกิดขึ้น" เหมือนกัน แต่เป็น "ความเสื่อม" เกิดขึ้น เป็นการทำให้ "สิ่งที่ควร
 มีอยู่" ให้สูญสลาย เป็นการทำให้ "สิ่งที่ไม่ควรจะมีอยู่" ให้เกิดขึ้นมา จึงนับเนื่อง
 เป็น "สโท" ที่เป็น "สาธยาย" ไม่ใช่ "สโท" ที่เป็น "เสฏฐา"
 (วิชาเศรษฐศาสตร์ชั้น "นามธรรม" ทั่วๆ)

อีกนัยหนึ่งนั้น ละเอียดขึ้นอีก ลึกซึ้งขึ้นอีก คือ แม้ผู้นั้นจะมีความต้อง-
 การนำเสนอ นำออกก่อนบทบาท นำออกทำออกให้ปรากฏ จะเป็นการแสดงของดี
 ของถูกต้องแล้ว ก็ตาม (ถ้าเป็นของถูกของดี ก็เป็นบุญของโลกของสังคม ถ้าเป็นของ
 ผิดของเลว ก็เป็นเวรภัยของโลกของสังคม เพราะจะทำไฉนได้เมื่อเขา "หลงผิด")
 ในขณะที่แสดงนั้น ในขณะที่วาดอยู่นั้น อย่างมี "จิตหลงผยองตน" อย่างมี "จิตดูถูก
 คนอื่น" อย่างมี "จิตโอ้อวดทับถมเขา" อย่างมี "จิตคิดหมายว่าเราเป็นคู่ต่อสู้"
 อย่างมี "จิตคิดปดืเหลือใจไปกับสิ่งที่เราเห็นว่า 'ดี' นั้น" อย่างให้มี "จิตคิดร้ายคิด
 เลวด้วยประการทั้งปวงผสมลงไปเป็นอันขาด"

จะต้องเป็นผู้ฉลาดรู้จัก "อธิจิต" (สมาธิ กุสโล) ทั่วจริง เป็นผู้มี "สติ"
 พร่องพร้อม มี "ความพยายาม" ทำงานอยู่จริงๆ เป็นมรรคสมังค์ พยายาม
 แสดง พยายามกระทำอย่างวางปล่อย อย่างเบิกบานแจ่มใส (อย่าให้มันเคร่ง,
 ขริม, เครียดจนเห็นเป็นเอาเป็นเอาตายเกินไป จนน่ากลัว ไม่น่าเข้าใกล้) อย่างเป็นกลาง
 แท้ หรือ ระวังอย่าให้ข่มเขา เสียดสีเขา ประท้วงเขา พยายามให้น้อยที่สุดเป็น
 ที่สุด จนไม่มีจริงๆ ให้ได้ (มัธยสถ์ที่สุด) อย่างสุภาพ อย่างสงบเยือกเย็น อย่าง
 ให้เขาเห็นชัดว่า หมดความอยาก หมดความต้องการปรารถนา

และที่สุด แม้แต่แสดงความดีใจ หรือ เสพย์ความยินดี หรือ มีจิต "หลง
 เริง" ในความยินดีแม้แต่น้อยนิดคิดหน้อยอยู่ หากจะต้องมีก็ให้เป็นเพียง "อนุโมทนา"
 หรือ "ปฏิสันถาร" อุปาทานใน "อนุโมทนา" หรือ หลง "ปดื" ก็อย่าให้มี อย่า
 ให้ปรากฏขึ้นได้ ทั่วๆ ที่เรามี "เจตจำนง" หรือ เรียกกันชัดๆ ว่า เราจงใจอยู่
 เราต้องการ เราปรารถนาแท้ๆ (อิจฉาวร หรือ ตั้ง "มโนสัญญาเจตนา" ขึ้นโดยตนเอง)
 นั้นแหละ ก็ยังจะต้อง "สังวร" คือ ให้ประเสริฐสุดพร้อม ให้ประกอบพร้อม

ไปด้วยสภาพดีสุด งามสุด มีผลประโยชน์สูงสุด และ ประหยัดสิ่งที่ควรประหยัดให้สุด เป็นที่สุดให้ได้ ดังที่ได้อธิบายสภาพที่จะกระทำแก่ตนทั้ง “มโนกรรม” ทั้ง “วจีกรรม” และ ทั้ง “กายกรรม” ให้ได้จริงๆ ไม่ให้มีลักษณะโลภะโทสะปรากฏ ให้มันเป็นสักแต่ว่า “กรรม” เป็น “สมมุติสัจจะ” อยู่ในโลก

แม้แต่ “ความยินดี” ก็ยังจะต้องระวังให้แสดงออกแต่น้อยไว้เสมอ อย่าให้แรงให้มากให้ได้ จึงเรียกเป็นคำขาคันเลยว่า “อนุโมทนา” (อนุ = น้อย, ตาม โมทนา = ความยินดี “มหาโมทนา” เราจะไม่พูดกัน) และจะขนาดน้อยเท่าใดๆ ก็ไม่ให้หลงเริงหลงติดหลงเสพย์ในจิตด้วย เราจะมีแต่พอเป็นบทบาทกาย หรือ บทบาทวจี เพื่อให้คนได้รู้ตามเรื่อง ตามสมมุติได้เสมอว่า เราเบิกบานแจ่มใสอยู่จริง ไม่ได้หมั่นหมองเลยในใจ และ จะมีบทบาทอย่างชาวโลกอยู่บ้างเท่าที่จำเป็น เพื่อเป็นการต้อนรับ หรือ เป็นการต้อนรับ เมื่อมีสิ่งหนึ่งเกิด ก็ทำอีกสิ่งหนึ่งขึ้นตอบรับ เพื่อให้รู้ว่า รู้แล้วละ! หรือ ยินดีแล้ว เห็นดีแล้ว เป็นที่ดียิ่งแล้ว เหมาะสมแล้ว ลงตัวแล้ว ยุติธรรมแล้ว พอเท่านั้นก็ดีแล้ว สันติแล้ว รู้ในคืนนั้นแล้ว เป็น “เอกภาพของสันติ” แล้ว (สันติ=ส+อันติ ซึ่งหมายความว่า ประกอบพร้อมด้วยความ เป็นที่ สุด) ลักษณะดังได้บรรยายมานี้แหละ อันเรียกในศัพท์ที่ออกศัพท์หนึ่งว่า “ปฏิสันถาร” (คือ มีความตั้งอยู่ได้อย่างดี มีไปมีมาอันพองาม มีความหมั่นเวียนอยู่ในสภาพเกิดที่เต็มที่สุดแล้ว จึงใช้บัญญัติภาษาให้แปลว่า “การต้อนรับ” โดยตรง จึงเขียนว่า “ปฏิสันถาร”)

เมื่อทำได้แล้ว ก็จะเป็นเพียงเป็น “มหากิริยา” แท้ อันยังมี “มหาวิบาก” ซึ่งก็ควรที่สุด เพราะเพื่อเป็น “มหากุศล” ให้ถึงพร้อมอยู่เสมอๆ จึงจะได้ชื่อว่า “อัสสุ อมายาวี” คือ ไม่ใช่ไอ้อวด ไม่ใช่มารยา แต่เป็น “สโร” กันทีเดียว คือ แสดงตามที่มีครบบริบูรณ์จริงๆ ไม่ได้เสไม่ได้อสร้าง ไม่ได้แก่ง หลอกเลย เพราะในจิต ไม่มีแม้แต่เศษของ “อัสวะจิต” ถึงขนาด “อัสสาสังโยชน” หรือ “อัสสาภิเลส” ออกปานนั้น ก็ไม่มีผสมอยู่ด้วยจริงๆ จิตนั้น สะอาดชัดเจน มีแต่กาย หรือ วจีเท่านั้น ที่สมมุติไว้ตามโลกเขาอยู่ และเป็นมายาแท้ๆ ด้วย คือ

เป็นสภาพที่ดูเหมือนขัดแย้ง มีเชิงซ้อนอยู่ชั้นแหละ ดูเหมือนหลอก ดูเหมือนไม่แท้ ไม่ลงตัวกระนั้น ๆ ! แต่มันแตกต่างกัน ตรงที่กรณี ผู้ทำ เป็นผู้ทำขึ้นเอง โดยรู้อบถวน เป็นผู้ก่อเกิดมันขึ้นมาเองโดยตนรู้กระจ่างชัดเจนอยู่ ระวางอยู่ มีสติอยู่ สำรวมอยู่ ไม่ให้มี "อาสวะ" ใดๆ แม้แค่เสี้ยว รูลึเข้ามาผสมในจิตอยู่แท้ๆ และ ท่านก็ทำได้จริงๆ อยู่ จึงเรียกว่า ท่านผู้นั้น เป็นผู้เบิกบานแจ่มใส ทั่วรู ทั่วต้นอยู่จริง นั่นคือ ผู้ถึง "พุทธ" แท้

โดยรูจริงเป็นจริงได้ใน "อริจิต" ทั้งหลาย (สมาธิส อภินิหาร) ขนาด "สมาธิส กัลลิต" เป็นอย่างไร ? ก็รูจริง เข้าใจสภาพมันจริง และ ทำได้จริง "สมาธิส โคจร" เป็นอย่างไร ? ก็รูจริง เข้าใจในสภาพมันจริง และ ทำได้จริง เพราะได้ก่อได้ทำได้สร้าง "สมาธิส สมาบัติ" อย่างรู้ อย่างเข้าใจใน "สมาธิส สมาบัติ" แท้ๆ ให้แก่ตนมาเสมอๆ จริง จนเกิด "สมาธิส รุติ" หยั่งลงอย่าง "รู" อย่าง "เห็น" อย่างสัมผัสอยู่ในตนแท้ๆ จริงๆ และ แม้ "สมาธิส วุฏฐาน" ก็รูแจ้งเห็นจริง เข้าใจแท้ ไม่สงสัยไม่งมงายไม่ลังเลเลย สภาพเป็นอย่างไรในจิต ก็รูจริงเข้าใจจริง ทำได้ เมื่อมันมันมันอยู่ในจิต และ ที่สุดทำได้แก่ ทำได้เด็ดขาด ทำได้รวดเร็ว ทำได้เที่ยงแท้แน่ๆ ทุกเมื่อด้วย ถึงขนาดจะให้มันเป็น "วุฏฐาน" แท้ๆ คือ ทั้งมีพัก-ทั้งมีเพียร หรือ ทำพักได้ ทำหยุดได้ แล้ว ก็เพิกจากพัก เพิกจากหยุด โดยไปมีเพียร ไปมี "ไม่หยุด" แต่ก็ยังคงมี "จิต" ที่เป็นสภาพไม่มี "กิเลส" อันได้ทำสำเร็จได้มาแล้วจนเคยแน่ใจว่า "ตั้งมั่น" นั้น คงเต็มอยู่ด้วย (ยังมี "สมาธิส รุติ" อยู่) กล่าวคือ จะให้มันเป็น "อวุฏฐาน" ใน "วุฏฐาน" หรือ จะให้เป็น "คิณรุติ" (พัก) ใน "อายุหติ" (เพียร) ขนาดไหน ก็รูจริง ก็ทำได้แน่ๆ แท้ๆ ด้วย ดังนั้น ก็เป็นผู้มี "สมาธิ กุสโล"

เป็นผู้ยอด "มายา" หรือ เป็น "มายา" อย่างดีเยี่ยม คือ เป็นผู้ก่อ "สมมุติ" แต่ก่อด้วยวิชชา นั่นเอง หมายความว่า เป็นผู้เข้าใจ "สมมุติ" อย่างแท้จริง ไม่พ่นเผื่อ ไม่ "ก่อสมมุติ" เพื่อ ! ไม่สร้าง "สมมุติ" ที่ไม่ควรสร้าง !

เป็นผู้แจ่มแจ้งจริงใน “สมมุติสัจจะ” ดังนั้น เมื่อยังเป็นผู้สร้างเป็นผู้ทำอยู่ (คือ ยังต้องมี “กัมมันต์”) ก็นับเป็นผู้ที่ยังทำ “ความเกิด” อยู่แท้ ๆ (กัมมโยนิ) เป็นผู้ให้กำเนิดเองแท้ (คือ “พระเจ้า” จริง ๆ) นับเป็นยอด “มาร” เหมือนกัน ! แต่ไม่เรียก “มารยา” (ผี, ซาตาน) เรียกกันอีกในคำหนึ่งว่า “มารดา” (หรือ “มารดา” นั้นเอง) (“มารยา” นั้น ตามพจนานุกรมบาลีแท้ ๆ คือ “มายา” และเมื่อหมายถึงสภาพด้านดินนี้ มันแปลว่า ความเปรี๊ยะปราด, ความปราณี, ความรุ่งเรือง หรือ ความมีคุณสมบัติสูงสุด ที่เดียว ส่วน “มารดา” นั้น ตามพจนานุกรมบาลีแท้ ๆ คือ “มาตา” ซึ่งเรากำลังจะอธิบายถึงความเป็น “นามธรรม” หรือ ความมีสภาพอย่าง “ธรรมาธิกฏฐาน” ขึ้นสูงขึ้นไปยิ่ง ๆ ของมันอยู่ที่เดียว)

เมื่อเป็นผู้ทำ “ความเกิด” ได้ออกปานนี้ เป็นผู้สร้างผู้ก่อในสิ่งดี เยี่ยมถึงขนาดต้องเรียกว่า “พุทธ” กันแล้วนี่ เพราะ “งาม” พร้อมบริสุทธ์ บริบูรณ์ทั้งกาย—วจ์แล้วนี่ ! เฉพาะ “มโน” นั้น ปราศจากอาสวะสูงสุดออกปานนี้ และ ก็เป็นจริงเหลือเกิน ตามพระพุทโธอนุศาสนีย์ ที่ว่า มโนปฺพทัง คมาธัมมา มโนเสฏฐา มโนมยา (แล้ว “มยา” ก็จะพอกเพิ่มได้เต้าขึ้นมาเป็น “มายา”) สิ่งที่เกิดก่อน หรือ ประธานของสิ่งทั้งหลาย อันคือ “ใจ” นั้น เป็นใจบริสุทธ์ ใจอันหมดเกลี้ยง ไม่เหลือแม้ละอองธุลีของอาสวะชั้น “อิสสาสังโยชน์” หรือ “อิสสาภิเลส” กันได้แล้วทีเดียว ดังนั้น “มยา” ไต ? หรือ “มายา” ไต ? ก็จะต้องบริสุทธ์ด้วย ตามฤทธิ์แรงของ “อริวาสนา” แห่งผู้นั้น ๆ หรือ ตามความสุดแก่่งสุดฝนสุดกลั่นกันได้เท่าความเป็นจริงของผู้นั้น ๆ เกินฝนสุดที่ เกินกลั่นสุดเขต ไปไม่ได้ดอก ! ข้อสำคัญ ขอให้ตั้งตนอยู่ในความลำบากเกิด มี “ทมะ” มี “ขันติ” ให้เป็นที่สุดเกิด “กุศลธรรม” จะเจริญยิ่งได้จริง ๆ (ตามพระพุทโธพจน์ ใน “เทวทหสูตร” ที่ทรงสอนไว้สำคัญยิ่งจริง ๆ)

ผู้ให้ “กำเนิดพุทธ” เช่นนี้แหละ จึงเรียกว่า “มายา” หรือ ต้องเรียกกันให้สำคัญขึ้นว่า “ศิริมามายา” (คำว่า “ศิริมหา” นั้น

เป็นคำที่เติมเข้ามาขยายให้รู้ว่า เป็นสภาพที่ดียิ่ง รุ่งเรืองจริง มีคุณสมบัติสูงขึ้นไปนั้นเอง) และเช่นนั้นแหละ จึงได้ชื่อว่า เป็น**มารดาของพระพุทธเจ้า** ฌ บัดนี้ จึงสำนึกกันให้ดีๆ เกิดว่า เรากำลังพูดกันอยู่ด้วยเรื่องของ “จิตวิญญูณ” ทั่วๆ ตรงๆ โดดๆ เป็น “ปรมาตถธรรม” จริงๆ มิได้ไปหยิบเอาสัตว์-บุคคลคนใด มาผสมลงไปเลย แต่กระนั้นก็ดี ก็ยังเห็น**ความลงตัวของ “บุคคลวิญญูณ”** อันเป็นพุทธประวัติแห่ง “พระพุทธเจ้า” (ซึ่งเป็นส่วนแห่ง “รูป”) กับ “สัมมาวิญญูณ” อันเป็นบทบาทแห่งความเกิดของ “พระพุทธธรรม” (ซึ่งเป็นส่วนแห่ง “นาม”) กันให้ได้เกิด ผู้รู้ได้จริง ก็ให้เห็นจริง ยิ่งผู้ใดมีสภาวะธรรม ทำได้แท้ เข้าถึงจริง ก็**จะยิ่งรู้อย่างเห็นจริง** แล้วจะสว่างโพล่งด้วยตนเองทีเดียว ว่า **ผู้ใดเห็นธรรม (พุทธธรรม) ผู้นั้นเห็นเรา (พุทธเจ้า) จริงแน่แท้หนอ !**

“มโนปุพพัง ฯ” จึงเป็นแม่ของสิ่งทั้งปวงทั้งหลาย หรือ กลายไปเป็น “คามารัมมา” หรือ กลายมาเป็นสิ่งทั้งหลาย (มาเป็นธรรมทั้งปวงทั้งสน นันเอง)

“มโนปุพพัง” จึงเป็นยอดแห่ง **สมุทัย**

หาก “สมุทัย” เป็น **อัสสะกิเลส** อยู่ ยังไม่ยอมหยุดสนิท หรือ ยังลดไม่ได้ ดับไม่ได้ แม้ที่สุด ที่เรากำลังไล่เรียงระดับประณีตสุขุม กันจนขนาดมาถึง “อิสสา” สังโยชน์กันแล้วนี้ มันก็ยังจะก่อเกิด “ความเลว” ก่อเกิด “**มัจฉริย-จิต**” ได้ต่อไปอีก เป็น “อัสสะกิเลส” ที่ละเอียดสุขุมลึกซึ้งซ่อนเข้าไปอีก

ดังนั้น หากเป็นไปใน “ทิศตถุก-ทางตัด” (สัมมาอริยมรรค) คือ เจ้าของจิตพ้น “มัจฉาทิฏฐิ” และ พ้น “สักกายทิฏฐิ” ด้วย แม้จะยังไม่พ้น “อิตตานุ-ทิฏฐิ” ก็ตาม “สาธุชย” ก็ยังจะเป็น “เสฏฐา” ขนมาบ้าง สังฆารก็จะ เป็น “ปัญญาลิสังฆาร”

หากผู้ใดพ้น “อวิชชา” รู้แจ้งใน “อิสสาสังโยชน์” และ ดับสนิทได้ ตั้งแต่ “อิสสาสังโยชน์” ไม่เหลือเศษมาก่อเกิดอัสสะซึ่ง “สาธุชย” ต่ำหยาบลงไปอีกแล้วก็ได้ (มโนปุพพัง ฯ) และ ดับได้ ที่จิตนั้นแหละ

สิ้นทรากรจริง "มัจฉริยะ" ก็มีต่อได้เหมือนกัน แต่ไม่ใช่อาสวะกิเลส ทว่าเป็น
อภิปฏัตถัมมไป คือ เป็น ม+อัจฉริยะ (ม=จิต, ชาติรู้ อัจฉริยะ=รู้ยิ่งยอด, เป็น
 ปราชญ์แท้ มัจฉริยะ โดยพยัญชนะจึงหมายความว่า "จิตที่เป็นปราชญ์แท้") เป็น
 ผู้สร้างสรรค์ เป็นผู้ก่อเสริมธุรกิจให้แก่โลก เป็นผู้ "ให้" โดยตรงโดยแท้
 (ตรงกันข้ามกับ "ขี้เหนียว" อย่างเห็นได้ชัด) มิใช่ผู้กักตุน มิใช่ผู้สังสม มิใช่ผู้
 ตระหนี่เลย และ แม้ "สาธุชน" ก็จะไม่เป็นอาสวะกิเลสด้วย ก็จะเป็น "เสฏฐา"
 แท้ ๆ ไปทีเดียว (เสฏฐา=ความเจริญ, ความก้าวหน้า, ความเป็นที่เกื้อหนุนด้วยใจบริสุทธิ์
 แท้ เป็นมหาภราดรภาพประเสริฐเป็นที่สุด) เป็น "ผู้สร้างสรรค์" ที่รู้ความพอ รู้เท่าทัน
 ความพอ เป็น "ผู้ก่อเสริมธุรกิจให้แก่โลก" ที่รู้ระดับแห่งความสำคัญ ความจำเป็น
 ของสสารและพลังงานในโลกอย่างดี เป็น "ผู้ให้โดยตรงโดยแท้" ที่ไม่หวังอะไร
 ตอบแทนเลยจริงๆ แม้จะเป็น "ความสุข" อันเป็น "ความสุข" ชนิดพิเศษ
 (วุฒสมสุข) แท้ ๆ ก็ไม่ติด ไม่ยึดจริงๆ (บวการกกล่าวถึง "สุข" เพราะสมใจใน
 ลาภ-ยศ หรือ สรรเสริญที่ยังหาบๆ อันปุถุชนพึงหวังกันอยู่เลย) สุดท้าย
 "มายา" จึงเป็น "ยอดศิริมหายา" จริงๆ เป็นยอดแม่ เป็นยอด
 ผู้ให้ความก่อเกิด เป็นยอดพระผู้สร้าง เป็นยอดแห่งผู้บันดาล เป็นยอดแห่งผู้
 ประทาน เป็นยอดแห่งผู้ให้ เป็นผู้ให้ที่แสนสะอาดหมดจด เป็นผู้ทำงานเพื่อให้
 แก่ผู้อื่นจริงๆ จึงเป็น "พระเจ้า" แท้ เป็น "บิณฑ" จริงๆ

"มหารดา" หรือ "มามาตา" (ศิริมหายา) ในความเป็น
 ธรรมะชั้นสุด ก็มีคามหมายถึง พระผู้สร้าง หรือ ผู้ให้, ผู้ก่อกำเนิดแท้ๆจริงๆ
 จึงได้ชื่อว่า เป็นมหารดา(แม่ยิ่ง) หรือ บิณฑ(พ่อยิ่ง) **โดยธรรม**
 (ธรรมาธิฐาน) ดังนี้ เพราะเป็น "เอโก ธิโม" ด้วยประการฉะนี้ หรือ
 เป็นความทรงไว้ในอย่างเดียวกันขั้นสุดยอด ด้วยนัยะดั่งนี้เอง หมดเพศ(หมดความ
 แตกต่างกัน) หมดความเป็นสิ่ง ๒ สิ่ง เพราะถึงความเป็นหนึ่ง เป็นสิ่งหนึ่ง เป็น
 อย่างหนึ่งอย่างเดียวกัน **โดยธรรมโดยแท้** เป็นสภาพเดียวกันเหมือนกัน
โดย "กรรม" เป็นตรชนีเครื่องชี้ หรือ "กรรม" แท้ๆ

เป็น**สิ่งจำแนก**จิตวิญญาณในสรรพสัตว์จริงๆ ฉะนั้น (วิ+ว+เอก) หรือคือ กิริยา(พฤติกรรม) **ชั้นหนึ่ง**เขี่ยยิ่งสูงยอด เป็น**ความมีความเป็นชั้น** “**จิตในจิต**” จริงๆ (พระพุทธรูปเมื่อบรรลุนิพพาน จึงหมดเพศ หรือ เป็นเทพบุตรไป ด้วยนัยะแห่งธรรมอย่างสูงสุด ดั่งใจเอง)

จงทำบุญญาให้หยั่งถึง ให้เห็นแจ้ง **แห่งทะเลความซื่อแผ่**ที่สุขุมคัมภีร์ราวภาโส **แห่งธรรมในธรรม**ให้ได้เทอญ (ธรรมานุบัสนา)

เรื่องก็จบ ก็เกมกันด้วยดีสุด **ตรงที่ “ธรรมในธรรม”** อันเป็นที่ **สุดนั้น** มันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือ เป็นเรื่องหนึ่งเรื่องเดียวเท่า นั้น เป็นที่**สุดจริงๆ (เอโก อัมโม)** ความจบที่**สุดจึงมี** เมื่อผู้นั้นทำได้ **จริงเป็นถึงจริง** (ผู้ใดเห็นเรา(พุทธเจ้า) ผู้นั้นเห็นธรรม(พุทธธรรม) หรือ ผู้ใดถึง ธรรม ผู้นั้นถึงเรา นั่นเอง)

ผู้รู้รายละเอียด รู้สภาวะของจิตจริงๆทุกสภาพ (ทุก “สมาธิสส กัลลิต” (รูป) และ ทุก “สมาธิสส โคจร” (นาม) ทั้งในสภาพตีกลับ หรือ หมุนรอบเชิงซ้อน) และ ทำได้จริงออกปานนี้ **จึงคือ อัจฉริยะ** คือ บัณฑิต คือ ยอดคน คือ ผู้ได้ชื่อว่า **“อรหันต์”** (“อภฺกุตธัมม” หมายความว่า **อัจฉริยะ** ซึ่งแท้ๆ ก็คือ **อ+ภฺกุต+ธัมม=ธรรมที่เกิดแล้วแต่ก็ไม่เกิด** หรือ **ธรรมที่ประเสริฐสุดชั้นวิญญาณที่ ไม่มีอาสวะวิญญาณ** อ=ไม่ ภฺกุต=เกิดแล้ว, วิญญาณ)

แต่ถ้าผู้ใดไม่รู้ดั่งนี้ **ปล่อยให้ “อิสสา”** ซึ่งเป็นอาสวะชั้นละเอียดนี้ **ยัง** **ดำเนินบทบาทผู้ร้ายอยู่** เป็นความผยองตน ความตูดอกคนอื่น ความไม่ยอมให้ **คนอื่นได้ถูกได้บ้าง ฯลฯ** ความคิดร้ายคิดเลว ด้วยประการทั้งปวง ผสมลงไป**ในจิต** อยู่แล้วไซ้ ก็**จะยัง**เป็น “**เชอ**” เป็นการสังสม จะมีฤทธิ์ มีแรงสร้าง “**อาสวะกิเลส**” อันสุดท้ายที่เรียกว่า **“มัจฉริยะ”** (ที่เป็น อุปกิเลส) ได้อีกแน่ๆ

และ อย่างกิเลส "มัจฉริยะ" นี้ หนักที่สุด ก็จะเป็นการเห็นแก่ตัว
 จัดที่สุด เป็นยอดแห่งการยึด การหวังตัวอย่างร้ายกาจสุด แม่นมัวตัญข้าวของ ก็จะไม่ยอมให้
 วัตถุข้าวของของตนแก่ผู้อื่นแก่โลกเลย จะหวังเห็นเห็นแก่ตัวจัดจนทำลาย
 ทั้งเสียเองเลย ไม่ยอมให้ผู้อื่นได้เป็นประโยชน์กันล่ะ! ก็จะยินดีทำ แม่ไม่มีวัตถุ
 แต่มีร่างกาย ก็จะไม่ยอมให้ แม่ร่างกายนั้นแหละ แก่ผู้ทนต์เกิด "มัจฉริยะ" ขึ้น
 ในจิต หรือ ที่สุด จะไม่มีร่างกาย มีแต่แรงใจ หรือ แรงความคิด แรงปัญญา ก็
 จะไม่ยอมให้กระทั้งแรงใจ แรงปัญญา แก่ผู้อื่นเลย จะเฉยเมย ไม่ร่วมมือใดๆ
 ที่เดียว และ ถ้าหากอยู่ในสภาพจำเป็นจะต้อง "ร่วมมือ" ก็จะร่วมมือด้วยอย่าง
 ขาดทุนที่สุด (หากผู้อื่นยังมี "อัสวะ" ตัวอยู่ในจิต ก็ตัวเอวนั้นแหละขาดทุน) เพราะ
 ถึงแม้จะร่วมมือทางกาย ทางวจีไปด้วย (เพราะจำเป็น หรือ จำยอม ดังกล่าวแล้ว) แต่
 "ทางใจ" นั้นอัสวะต่างๆ จะเจริญพิศวัตโทษนั้นๆ อื่น ไม่หยุดเลย มี
 พยาบาท-โกธ-อุปนาหะ ฯลฯ เป็นจุดเริ่มไปที่เดียว มากขึ้นโทษนั้นๆ ตามความ
 รักรู้ ยิ่งจำยอม ก็ยิ่งจำทน ก็ยิ่งบ่มแค้น บ่มไม่ชอบ (โทสะมูลจิต) พอเข้าเพิ่มขึ้น

"มัจฉริยะ" จึงเป็นความตระหนกเหนียว เป็นยอดแห่งความหวังเห็น
 เป็นยอดแห่งการเห็นแก่ตัวสุดขีดสุดเขตจริงๆ และ เป็นยอด "อัสวะ" ที่ร้ายกาจ
 ออกปานจริงจริงๆ

เมื่อจิตผู้ใดเป็นดังนี้แล้ว "มโนกรรม" ของเขาก็จะเป็นจอม "มายา"
 และ เป็น "มายา" ที่เป็น "มารยา" ("มาร+ย") หรือ มา+ย
 คือ ตัวที่ประกอบไปด้วยความยังไม่รู้แจ้งแล้วจึงจะมัวจะมัวดั่งๆ หนึ่งด้วย ยังไม่ได้
 เยี่ยมสะอาดหมดจด ยังหมองยังมี ยังมีด้อย จึงเรียกว่า "สย" (ส+ย หรือ สัย,
 ใสย) คือ เหมือนคนหลับ คนบอด คนมืด คนมัว นั่นเอง ผู้จะเจริญยิ่งสุดยอด
 จึงจะต้องอย่าให้เหลือ "สย" แม้แค่ "อน" (เศษนิดเศษน้อย) ก็จะต้องทำความ
 หลุดพ้นให้ได้ ทำความรู้อบให้ได้ พ้น อน+สย=อนสัย (หรือ "สย" แม้แค่
 "อน") ให้ได้ จนเป็นผู้มี "มายา" แบบ "มารดา" (มาร+ต)
 หรือ มาตา(มา+ต) ให้ได้ กล่าวคือ เป็นผู้เกิดผู้ก่อ ก็เป็นอย่างผู้ "สตี"
 (ส+ต หรือ สตี) เป็นผู้รื้อรอล้วน เป็นผู้สัมผัสปัญญารู้อยู่เสมอ และ ที่สำคัญ

ต้องเป็นผู้มี "สัมมาทิฐิ" ให้ได้ (นี่คือ ประธานของการปฏิบัติทีเดียว) แล้วเป็นผู้ระวังระไวใสสะอาด อยู่เสมอ (อย่าให้หมองอย่าให้มัว) ต้องให้มีจิตเบิกบานและแจ่มใสอยู่เสมอ เรียกว่า มี "สติ" (สต) อยู่พร้อม หรือ ผู้รู้ความเป็นไป (ต) ที่มันยังมีความเป็นไป (โคจร) อยู่ตามควรตามเหมาะสมจริงๆ ไม่หลับไหล ไม่ดับมืด ไม่หลงยึด ไม่หลงกัก ไม่หลงเหนียวไว้ ไม่เหนียวแน่นไว้ ไม่หวงแหน ไม่ขี้เหนียว ไม่ตระหนี่ โดยเฉพาะ ในจิตไม่ "หลงตัว" ไม่ถือตัว ไม่มี "มานะสังโยชน์" และ ไม่หลงปักมั่นอยู่แต่ว่า จะต้องเอาอย่างเราเห็น จะต้องเป็นอย่างเรารู้ โดยไม่ยอมอนุโลม ไม่ยอมลดราวาศอกเลย ชนิดไม่รู้เหตุไม่รู้ผลแท้เอาเสียบ้างอย่างนั้น ไม่ได้! จะต้องไม่เปลอ "ยึดมีเรา" เข้าแล้ว (ไม่เป็นแม่ "มย" (ม+ย) ก็ หลงว่า เป็นเรา) ไม่หลงผิดว่าอะไรเป็นของใคร? แต่ที่รู้ว่า อะไรก่อเกิดจากใคร? และหรือ อะไรเป็นของใครตามสมมติ ตามแต่ใครยังยึดว่า เป็นของเรา-ของเขา ของใครใดเท่าไรๆ? และ ยึดอยู่มากอยู่น้อยกันคนละแค่ไหน? ก็รู้จริงตาม "ความเป็น" จริงๆ ตามที่เขาขังหวงของเขาอยู่ตามขนาด ส่วนตน (หรือ เรา) นั้น หมดความเป็นของ "ตัว" แล้วจริงๆ (เป็นจิตที่รู้อย่าง หรือ จิตที่มีทั้งเกิดและตายอยู่ในตัว เรียก ว่า "มต") ไม่ขี้เหนียวกันถึงขนาดนี้ ไม่หวงแหนกันประณีตออกปานนี้ ไม่เห็นแก่ "ตัว" แม้แต่เหล็ยมก็ไม่มีจริงๆ กลัวจะเสียเหล็ยม! นั่นไม่มีจริงๆ จะยอมได้ เล็กได้ ใครจะข่ม ก็ไม่ร้อนใจ ไม่ถือสาได้จริงๆ ใครจะขยี้แย่งเอาถูก เอาดีไป ทั้งๆ ที่เขาก็แสนจะไม่ถูกจริง ไม่ดีจริง ก็ไม่เดือดร้อนหวั่นไหว แต่ก็ไม่ดูตายเฉยเมยจนเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อธรรม ก็ไม่ใช่ จะทำตามกาละเทศะด้วยสัปปุริสธรรม ๑ ประการเสมอ แม้ "กรรม" ที่ตัวเองกำลังกระทำอยู่ ก็มี "มโนสัญเจตนา" ที่เป็น "กุศลเจตนา" เป็นที่สุดแท้บริสุทธิ์จริงๆ และก็ไม่มีเพื่อแลก ไม่มีเพื่อจะได้อะไรมาให้แก่ "ตัว" เป็นการตอบแทน อย่างสิ้นเสวยสันอยากจริงๆ ไม่มีบทบาทแห่งความอยาก หรือ ความเสพย์แผ่ซ่าน ซ่อนตามอยู่ในจิตจริงๆ

“**มายา**” ตัวอักษรสุดท้ายนี้ จึงเป็น “**มารยา**” นั้น ก็จริง !
 (เพราะเมื่อมัน ไม่ได้เป็น “**มารดาของพุทธ**” มันไม่เป็น “**อัทธฤตัมม**”
 มันก็ต้องเป็น “**อุปกิเลส**”) สำหรับผู้ยังไม่รู้จริง (ยังอวิชชาอยู่)
 และ ยัง “**ประมาท**” (เปมาท) ให้มันมี “**สังขาร**” มี
การปรุงสร้างด้วย บัจฉัยที่เป็นกิเลสชั่วร้าย **ส่งสมกันมา**
เรื่อยอยู่ “**ความจบ**” หรือ “**ความดับสนิท**” ก็จะไม่มี

“**ตัว**” (อิตตา) หรือ “**ตน**” (แม้เศษละอองเล็กเศษธุลีน้อย) ที่ผู้
 โดยยังหลงตัว **ไม่รู้ตน**จริงๆ อยู่ในโลก จึงเรียกว่า “**มายา**” ชนิด
 ที่เป็น “**มารยา**” ทั้งสิ้น (คือ ไม่ใช่ “**มารดา**” หรือ “**ศิริมหามายา**”
 นั้นเอง)

เว้นแต่ผู้รู้ ผู้เข้าใจแจ้งสิ้น ผู้หยั่งต้มมัดได้ในตน แม้ละเอียดยขนาดราก
 เเงาจิตที่เป็น “**อิสสาสังโยชน**” แม้ที่สุด ชั้นปลายสุดแท้ “**มัจฉริย-**
สังโยชน” ตั้งได้อธิบายมานั้น จึงจะพ้นความเป็น “**มายา**” ที่เป็น
 “**มารยา**” เป็นผู้พ้น “**อวิชชาสังโยชน**” กันเป็นที่สุดแท้

และ หากผู้ยัง เข้าใจแจ้งถึง “**ความเป็น**” จริง ได้มีเองเป็นเองแท้ๆ มา ตั้ง
 กล่าวแล้ว นั้น แม้จะเรียกชื่อ “**จิต**” ชั้นนี้ว่า “**มายา**” ก็จะเป็น
 “**มายา**” แบบ “**มารดา**” หรือ “**มารดาชนิดพิเศษ**” (ศิริ-
 มหามายา) อันเป็น “**มายา**” ชนิด “**ตีกลับ**” จากสามัญ เป็น
 “**มายา**” ชั้นเหนือโลก เหนือสามัญแท้จริง คือ เป็น **ผู้ก่อ**
ผู้ทำให้เกิด **ผู้สร้าง** **ผู้รังสรรค์** **ผู้จรโลง** **ผู้ประ-**
ทาน **ผู้อนุเคราะห์โลก** **ผู้เป็นไป** เพื่อประโยชน์
แก่ผู้อื่น **ผู้กระทำ** หรือ **ผู้มีการงาน** อันจะเป็นผล

เพื่อให้ความสุขความเจริญให้สันติภาพภราดรภาพ
แก่โลกโดยตรง จึงจะชื่อว่า เป็น "พระ" ผู้บันดาล
แท้ ที่สำคัญจริงๆ เนื่องจาก การบรรลุแจ้ง เป็นแท้ได้จริง ลึกซึ้งถึงขั้น
"อภิธรรม" ออกปานนี้จริง ตัว "จิต" ที่เรียกด้วยภาษาว่า "มารดา"
(มาตา) นี้ จึงไม่ใช่เพศหญิง ไม่ใช่ "แม่" อย่างสมมุติโลกเขารู้
โลกเขาหมายกัน กำหนดกัน

เพราะ เมื่อถึงขั้น "ตรัสรู้" แล้ว ความเป็น "อิตถิเพศ" ก็หมดสิ้นไป
และ "จิตมารดา" นี้ ก็เป็น "สันตฺสสเทพบุตร" ไปแล้วจริงๆ
คือ สภาพของ "จิต" มันเป็นจริงๆ มันเกิดพหุติ เกิดกิริยาเป็นเทพบุตร ที่
เรียกว่า "สันตฺสส" (สันต+อุสส) อันได้แก่ ความเป็นผู้มี "สันติ" ทั้ง
ในตนเอง และ ทั้งทำความก่อให้เกิด "สันติ" ขึ้นให้แก่โลก จึง
เป็น "ยอดแม่" จริงๆ เพราะเป็น "แม่" ที่มี "อุสส" แท้ หมายความว่า
เป็น "แม่" ที่สูงกว่าความเป็น "แม่" อย่างโลกๆ ที่ว่าสูงที่สุดขึ้นไปอีก เช่น
คนที่เป็นผู้ไม่มี "ราคะ" ในตนได้แล้ว อย่างจริงแจ้งแล้ว ก็ยังเพื่อแผ่ก่อให้เกิด
เกิด "ความไม่มีราคะ" จริงๆ แจ้งๆ อย่างตนนี ที่ "กนอื่น" ได้อีก มีจริง
เป็นจริงแท้ ดังนี้ เป็นต้น (สันต=ประกอบด้วยความเป็นที่สุด, เป็นไปกับความเป็นที่สุด
อุสส=สูงกว่า, ยิ่งๆ ขึ้นไปอีก)

จะเห็นได้ว่า ความเป็นไปของจิตที่ดี โดยเฉพาะ **อุปกิเลส** มันมี
บทบาทที่ความเป็นเหตุ เป็นปัจจัยการเกี่ยวพันกันลึกซึ้งเหลือคณา ถ้าดี ถ้าถูกได้
ก็จะไปสู่ที่สุดได้จริงๆ แต่ถ้าไม่ดี ไม่ถูก ก็จะไปสู่เลวสุ่ร้ายได้หลายเหลือ อย่าง
ไม่มีที่สิ้นสุดเลย คือ นิรันดร

เมื่อเข้าใจถึงความลึกซึ้ง ความหมุนรอบเชิงซ้อนของ "สัพพาสวะ" (กิเลส)
ทั้งหลายนี้ ซึ่งถ้าจะไล่เรียงไว้อย่างกลางที่สุดก็จะได้ดังนี้ :-

อภิชฌาวิสมโลกะ (เพ่งพุ้งหมายแต่จะได้รับความสนใจ ๆ ๆ ให้ยิ่งให้
ยอดอยู่เสมอ ๆ)

- พยาบาท** (การมุ่งร้าย, การปองร้าย, การหมายมันจะทำไปแต่ในทางไม่ดี)
- โกธ** (การเคืองแค้น, การต่อต้านล้มล้างอย่างทำลายให้ได้ทันที)
- อุปนาหะ** (ผูกใจ, ผูกความไม่ดีไว้, สะสมหมักหมมความไม่สะอาดไว้ในใจ)
- มักษะ** (ลบหลู่คุณท่าน, ล้มคุณค่าที่เขามี, ลดค่า “ความเป็นผู้มีประโยชน์” ของเขาลง)
- ปลาต** (ยกตนขึ้นเท่าเทียมท่าน, ยกตนข่มท่าน, ตนไม่เสมอเขาจริงไม่เห็นว่าเขาจริงแต่หลงยกตนยัดตน)
- อิสสา** (ริษยา, ไม่อยากให้เขาได้ดี, ความผยองตนแล้วก็จะหาทางกดผู้นั้นลงไป)
- มัจฉริย** (ตระหนี่, “ความไม่ยอมให้” ที่ไม่ยอมให้แม้กระทั่ง “ความร่วมมือ” หรือ ที่สุดแม้จนไม่ยอมให้ “ความร่วมมือ”)
- มายา** (มารยา, สิ่งไม่ใช่สัจธรรม, ไม่ใช่ความดีที่ลงตัวเป็นที่สุดถูกแท้บริสุทธิ์แท้)
- สาธุชย** (อวดโอ้, อวดดีที่ไม่ดี, แม้ทำดีแสดงดีอยู่จริง แต่ก็ยังมีจิตหลงใน “ดี” นั้น หรือ หลงผยองตน, จิตยังมีความไม่ดีแฝงอยู่)
- ถัมภะ** (ถือดี, ยึดมั่นถือมั่น, ไม่ยอมอนุโลม, ไม่แก้ไขไม่ไถ่ถอน)
- สาร์มภะ** (แข่งดี, หาทางโต้เถียง, ต่อสู้เพื่อชนะอย่างไม่ลดละ)
- มานะ** (ถือตัว, ยึดตนเป็นใหญ่, ยึดมั่นเข้าไปอย่างไม่รู้ถูกรู้แท้ไม่ว่ากรณีใดๆ, ยังเป็นเรา, ยังเหลือ “ภพ” ที่ตนเองเสวยโดยไม่รู้เท่ารู้ทัน)
- อติมานะ** (ดูหมิ่นถั่นแคลนอีกฝ่ายหนึ่งหรืออีกเรื่องหนึ่งไปเลย, ตนดีตนเด่นตนแน่ตนแท้, หยิงยโส, ผยองพองขน)
- มท** (ยังมัวเมา, ยังเข้าใจผิดวนลึกลับ, ยังแข็งข้อถือมั่น, ยังจะทำให้สิ่งที่ไม่ถูกไม่ดีเป็นหนักขึ้นมากขึ้น)
- ปมท** (จิตบักมั่นจนไม่ระแวงดีเลวกันแล้ว, สติไม่ใสทำไปโดยไม่ชั่งตวง เพราะเมาตน, ตันทุรัง, แดกดันประชดประชัน)

ผู้รู้แจ้งในตัวตนในสภาพของหัวหางกลางปลายได้ถูกแท้ ถูกรอบ ถูกขนาด ถูกเรื่อง รู้สภาพของการมาการไป ความเป็นความไปจริง (สมาธิสส กัลลิต-โคจร) พักได้เพิกได้ ทวนความสั้นรอบคุดีแล้ว มีความจบอยู่และสู่ความยั่งยืนได้อีก ทำความยังต้องมียังต้องเป็นอยู่ได้แน่แท้สบาย (สมาธิสส วุฏฐาน) และ รู้ความเกิดอยู่เป็นอยู่ยังไม่ขาดสั้นลง ทั้งรู้ความจริงของสิ่งที่สั้นลงแล้วอยู่ในตัว รู้อยู่เสมอเป็นอยู่ได้อยู่เสมอๆ มันคงได้แล้ว เพราะได้ฝึกปรือมา แน่ใจได้แล้ว เพราะมีสิ่งเกิดความมั่นใจได้จริงกับตน (สมาธิสส ฐิติ-สมาบัติ) ผู้นี้ก็หมดบัญญัติ **สั้น "วิจิกิจฉา"** ไม่ข้อง ไม่มีอะไรคิด มีแต่ความปล่อย มีแต่ความโล่ง มีแต่ความหลุดอยู่ตลอดทุกขณะ **แม้จะมีเกิด มียึด ก็มีดับ-มีปล่อยอยู่ในตัวทันที** เป็นการเกิดที่ **ไม่เกิด** อยู่เสมอๆ (สมาบัติ) ขึ้น **"นิโรธอริยัตถ์"**

สังเกตให้ดูว่า "สภาพธรรม" นั้น ก็จะวนไปวนมา ย้อนแย้งวนทวนจาก "มี" แล้วมันลดลงไปได้เป็น "ไม่มี" เพราะเราเพียรรู้ เพียรทำ ให้มัน "ไม่มี" เป็นที่สุดจนได้ แล้วที่สุด มันก็จะเหลือสิ่งที่ "มี" ที่เป็นอยู่ อย่างบริสุทธิ์-บริบูรณ์ ตามเหตุตามปัจจัยที่เหลืออยู่แท้ เป็นแท้ที่สุด เรียกว่า **"ปฏินิสสัคคานุ-บัสสี"** คือ เป็นสภาพกลับคืน หรือ ตกกลับ หรือ "วน" เป็นที่สุด แต่ต้องรู้แจ้งรู้จริงจากการพิจารณาแล้วๆ อื่นๆ ด้วย **"สมาธิ กุสโล"** ของเรา จนเป็น **"สมาธิสส อภินิหาร"** แล้วจริงๆ มันจึงจะ "วน" อย่างไม่ง "วน" อย่างกระจะ "วน" อย่างรู้ "ตัว" รู้ "ตน" วนอย่างรู้ "จบ" มันจึงจะเป็นถึงจุด **"สุด"** กันเสียที แม้บาลีก็เป็นคำเดียวกันนี้เลย คือ **"สุทอ"** หรือ **"สุทธี"** (หรือ แม้แต่ข้อเขียนความบรรยายต่างๆ ในหนังสือ **"ทางเอก"** เล่มนี้ ก็เขียนก็ทำออกมาอย่าง **"สุด"** แล้วจริงๆ เท่าที่เห็นแท้ รู้จริง เป็นได้ ว่า **สุดที่ควรแล้ว** เรียกว่า เป็น **"สุทธีนิทเทส"** จริงๆ)

ตามธรรมดาของปุถุชน หรือ มนุษย์ทั่วไปนั้น มันหลงสิ่งที่ "มี" อยู่ (อนันตภาพ) จึงจะต้องสอนให้ "ไม่มี" (สุญญภาพ) คือ พยายาม "ลดสิ่งที่ มีเพื่อ - มีไม่ได" ลงมาให้ได้เรื่อยๆ ให้รู้จริงรู้แท้ ตามความเป็นจริงของตน

เมื่อไม่มีได้ในสิ่งใดส่วนใด ก็เรียกว่า **"วิมุตติ"** จะต้อง**"วิมุตติ"** หลุดพ้นสิ่งที่ต่ำ
ที่หยาบ ให้ได้จริงๆ ไปเป็นขั้นตอน จนละเอียดสุดถึง**"จิตในจิต"** ชั้นความ
รู้ลึกซึ้ง ความเป็นไต่ทลกลซง ที่เรียกว่า ชั้น **"อตฺตา"** แท้ๆ ให้รู้ผลของ
"อรหัตตผล" (อรหัตตผล) ขนาดต่างๆ จริงๆ ก่อน คือ เข้าใจ **"จิต"** เป็น
สันตวิหาร มี **"อรูปฌาน"** ถึมตา ได้กันแท้ๆ ในผู้นั้นๆ สำหรับเรื่องนั้นๆ ให้สำคัญ
แล้วจึงค่อยรู้การตีกลับ หรือ การสลัดคืน **"อตฺตา"** (ปฏินิสสัคคานุปัสสี)
ที่เป็น **"อรหัตตผล"** ชั้นสุด จึงค่อยเป็นอันบริบูรณ์ เรียกการ
สลัดคืน **"อตฺตา"** หรือ การถึง **"อรหัตตผล"** ชั้นสุดนี้ว่า **"อนัตตา"**

ข้อสำคัญที่สุด ในการเรียนรู้ และ ปฏิบัติธรรมนั้น **อย่าสอน**
"อนัตตา" ก่อน **"วิมุตติ"** เป็นอันขาด ต้องให้รู้จัก **"วิมุตติ"**
และ ต้องมีสภาพ **"วิมุตติ"** ในตนก่อนเสมอ ให้มี **"อตฺตา"** ที่เป็น
"อรหัตตผล" ให้ได้ก่อน แล้วค่อย **"ปฏินิสสัคคานุปัสสี"** เป็น **"อนัตตา"** เป็นขั้น
สุดท้าย ถ้าผู้ใดเรียน **"อนัตตา"** ก่อน **"วิมุตติ"** ก็จะมีเพ้อเจ้อ
ไปแต่กับความคิด ยิ่งผู้มีปัญญาแต่ยังไม่มี **"วิมุตติ"** อันใดในตน
ก็จะหลงผิดหลงตัวได้ง่ายๆ ที่สุด บ้างก็ได้เพียง **"รู้"** วิมุตติใดที่มีเป็น
บารมีเดิมติดตนมา ก็จะได้เพียงเท่าเดิมนั้น แต่จะไม่รู้ตัวรู้ตน โดยเฉพาะไม่อาจ
รู้ **"เจโตวิมุตติ"** ของตนชัดเจนแน่แท้ จึงจะไม่ได้เพิ่มภูมิ **"วิมุตติ"** ให้ตนอีก
หรือ บ้างก็จะได้เพียงรู้ภาษา เข้าใจเหตุผล เป็นเพียง **"ตรรก"** แล้วก็ **"หลงตน"**
กลายเป็น **"ตักก โหติ วิมังสี"** (นักรู้ ด้วยคาดคะเนตนเอง) กันอยู่เท่านั้น ระวัง!
กันให้ดีๆ เถิด.

ผู้เรียบเรียงพระอภิธรรม 9 ปริเภทเป็นคัมภีร์ เป็นอาคมให้อนุชนรุ่นหลังเรียน
กันอยู่ทุกวันนี้ จึงจัดนำเอา **"อิสสาภิเลส"** กับ **"มัจฉริยภิเลส"** เข้าไปเป็น
"สังโยชน" อันละเอียด ชั้นสุดท้ายปลายสุด โดยรวม **"รูปราคะ"** กับ **"อรูป-**
ราคะ" เป็น **"ภวราคะ"** เสีย และยก **"อุทรัจจะ"** ออก เอา **"อิสสา"**

กับ “มัจฉริย” เขาเป็น “สังโยชน์” ชั้นปลายสุดแทน ดังนั้น อุทฺธัมภากิยสังโยชน์
 คือ สังโยชน์ของพระอนาคามี หรือ สังโยชน์ชั้นสูงของหมูนักศึกษาชั้นอภิธรรม
 จึงมี 5 ข้อ ที่แตกต่างจากอุทฺธัมภากิยสังโยชน์ธรรมดาสามัญ คือ แทนที่จะมี
 “รูปราคะ – อรูปราคะ – มานะ – อุทธัจจะ – อวิชชา” (นี่คือ “อุทฺธัมภากิย-
 สังโยชน์” ธรรมดาสามัญ) เขาก็ไม่มี “ภวราคะ-มานะ-อิสสา-มัจฉริยะ-
 อวิชชา” เป็น “หลัก” ในการเรียนรู้ “ละสังโยชน์” ก็ไม่แปลกอะไร! ถ้าผู้ใด
 เข้าใจ สภาวะจิตจริง รู้สาระแท้ หยงถึงเนื้อแท้ของ “อนุสัยกิเลส” หรือ “สัพพาสวะ”
 ต่างๆ นั้นได้จริง ก็จะไม่มองในบัญญัติในภาษาที่ใช้สื่อความหมายแทนสภาวะธรรมต่างๆ
 จะไม่หลงสภาวะ จะรู้แจ้งรู้มุ่มแห่งภาษานั้นๆ บัญญัตินั้นๆ อย่างไม่ข้องใจ และ
 จะไม่บໍกมั่นติดแน่นในภาษา อย่าง รุกัด รู่ว่าง ด้วยบัญญัติอันยิ่ง เองแท้

สภาพของ “สักกาย” แห่ง “อนาคามี” นั้น จึงเป็นเรื่องการเห็นจิตชัด
เห็นจิตเต็ม เห็นจิตโตใหญ่ สัมผัสแน่นแน่นแน่นมัน เข้า
ใจจิตได้อย่างแจ่มสว่างรู้แน่เห็นแน่ เหมือนลูกคำด้วยมือได้ แม้
 พระจันทร์พระอาทิตย์ ซึ่งมันเป็นของอยู่ไกลแสนไกลอยู่สุดเร้นสุดรู้จนคนไม่อาจจะ
 ตะได้จับได้จริง ๆ (ในสมัยพุทธกาลโน้น เรื่องพระจันทร์พระอาทิตย์นั้น มันสุดเร้นสุด
 รู้กันจริง ๆ) เรื่อง “จิต” นี้ ก็มันเดียวกัน มันก็แสนสุดเร้นสุดรู้ เหมือนมันไกล
 แสนไกล ยิ่งขึ้น “สักกายแห่งพระอนาคามี” กันแล้ว มันก็ขงสุดลึกสุดเร้น สุดจะ
 รู้กันได้ไม่ง่ายเลย เพราะมันขงสุขุมประณีตยิ่งแล้วจริงๆ จึงยากจะรู้ ยากจะสัมผัส
 ได้ประจวบลูกคำพระจันทร์พระอาทิตย์ นั้นเทียว แต่ก็ต้องเออมถึง ไม่ลึกกลับลึกเร้น
 สามารถรู้แจ้งรู้ขงรู้จริงแท้ได้ด้วย อย่างชัดแท้สัมผัสแน่นแน่นแน่นมัน มันเห็นชัด
 เหมือนจิตโตๆ ใหญ่ๆ มันสัมผัสสรสัมผัสรู้ เหมือนลูกคำด้วยมือกันได้ ฉะนั้น
 จริงๆ และ เมื่อลดอุทฺธ ลดรส ลดค่าของสักกายทั้งปวงนั้นๆ ลงได้แท้ ผู้เป็น
 “พระอนาคามี” ท่จะก้าวเข้าสู่ความเป็น “พระอรหันต์” ก็จะมี **“สักกายทิฏฐิ”**
แห่งจิตในจิต ถึงธรรมในธรรมได้ขงๆ ขงไปจริง ดังนี้ **เมื่อยังเข้าหาสภาพ**
“สุดท้าย” สูงสุด เทียบให้เห็น เคียงเข้ากรูว่า ไกลกันแทบจะเป็นลักษณะเช่นเดียวกัน

และ มันจะเป็นเช่นเดียวกันจริงๆ เมื่อจิตถึงจุด **รู้ความเหมือนกันในความไม่เหมือนกันแห่งสิ่งนั้นๆ** หรือ **รู้ความไม่เหมือนกัน ในความเหมือนกันของสรรพสิ่ง** อย่างสั้น “**วิจิติจนา**” สนิทจริงๆ ปล่อย “**เรา**” ปล่อย “**เขา**” ตาม “**ความเป็น**” ของผู้นั้นๆ **รู้ “เรา” (อัครัตถุญ)** **รู้ “เขา” (บุคคลปโรปรัตถุญ)** ตาม “**ฐาน**” ที่แท้ที่จริง เรียกว่า “**สमानัตตตา**” อธิบายความ ก็คือ ส+มาน+อตัต+ตา หมายถึง **ความเป็นจิตของใครก็ของมัน อตัตตาของใครก็ของมัน มันคงมีความไม่เท่ากันอยู่นั้นแหละ** **ในความเป็นสิ่ง ๒ สิ่งแท้ๆในมหาเอกภาพ** (เพราะแม้แต่ความเป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นสภาพ “**เสมอภาค**” หรือ “**มีความเท่ากัน**” อันบริสุทธิ์ ยิ่ง ยิ่งเป็น “**อรุณ**” (สิ่งที่เป็นไปได้) ถ้าจะเกิดมีในเวลาเดียวกัน ๒ พระองค์ หรือ ความเหมือนกันเท่ากันครบครันทุกสภาวะทุกสัดส่วนแห่งองค์ประกอบทั้งสิ้นนั้น พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ก็ยังมียิ่งมีหย่อน มีมากน้อยต่างกันอยู่ทั้งนั้นจริงๆ) แต่ทำให้มันอยู่ด้วยกันได้อย่าง “**สันติ**” ที่สุด หรือ “**วิเวก**” ที่สุด ประจวบสิ่งๆ เดียว หรือ มันเป็น “**ของมันและกัน**” นั้นเอง ด้วยความเข้าใจอันดียิ่ง เป็น “**สัจจานุโลมญาณ**” อันเป็นสภาพดีที่สุด แล้วก็มี “**ความจบ**”

สภาพดังนี้ ชื่อว่า **ผู้พ้น “อิตตานุกิฏฐิ” เป็นที่สุด** คือ เป็นผู้หมดการถือตัวยึดตน ไม่ยึดเราถือเขาได้แล้วจริงๆ หมัดจิตโทสะ สันจิตโลภะ ไม่มีโมหะในจิตแท้ กลายเป็น **ผู้รู้ความจริงละเอียดยิ่ง** แม้เศษธุลีเล็ก ละอองน้อย ขึ้น “**อนุ**” ขนาด “**อนุ**” ปานใดๆ ที่จิตยังทำหน้าที่ “**รูจิต รูกิเลส**” ในตน และ ทำ “**การเกิด-การดับ**” ให้แก่สิ่งที่ “**ต้องเกิด-ต้องดับ**” ได้อย่างเป็นผลสำเร็จเสร็จแท้อยู่ในปัจจุบันนั้นๆ ก็เห็นได้แท้รู้ในจิตตนที่มันยัง “**มึนงง**” หรือ มันยัง “**ทำหน้าที่รู**” นั้นได้แน่ๆจริงๆ ตามสมรรถภาพของจิต ตามความเป็นจริงของพลังงานซึ่งมี “**สมรรถนะ**” นั้นอยู่ ไม่มี “**ความเพ่งพุงมุงม**” (อภิขมา=อภิ+ขมา หมายถึงความตามราคะศัพท์เดิมว่า เสาเกินไป หรือ ไม่เกิดการเผาเอาเสียเลย. ยิ่งไปกว่ารู ยิ่งไปกว่าไม่รู้ หรือคือ รูมากไปจนเป็น “**ล้น**”

ไม่รู้มากไปจนเป็น “ทึบ” มันไม่พอเหมาะพอดีนั่นเอง) ไม่มี “ความเข้าใจผิด” เลย แม้แต่วินิตินัยก็ไม่น้อยที่ไม่เหลืออยู่จริงๆ ในปัจจุบันนี้ ในขณะที่เป็น “ชาครู” หรือ “อายตนรู” จำนวนนั้นทำงานอยู่ ว่า มันเป็น “ความต้องการ” ที่ “เรา” เป็นผู้รับ เป็นผู้เอา เป็นผู้ใดผสมอยู่ในนั้นอยู่หรือ? **(เขียนมัน “ไม่มี” จริงๆ)** มันยุ่งแทบจะถูกรอบตัวมัน รุ่ยราวรู้ไกล รู้ได้ทั้งหยาบละเอียดจริงๆ ไม่ใช่โก่งเลยแม้แต่เศษธุลี (นี่คือ สภาพที่ถ้าหากจะเรียกว่า **ความเป็นยอดจิต ยอดปัญญา** ก็คือ สภาพที่ทั้งรู้อยู่ โดยควบคุมตนเองอยู่ ทั้งข้อต่ย์บริสุทธ์แท้ โดยรู้ต้นซัดแท้ของตน **จริงอยู่** ซึ่งเป็นสิ่งที่ “วัตถุ” ไม่มีคุณภาพเหมือนได้ แม้ปุณชนคนธรรมดาๆ ก็จะไม่เหมือนได้ง่ายๆ เลย)

และหรือ แม้จะวิเคราะห์กันว่า มีพลังงานจำนวนหนึ่งในคน (คือ “จิต” ของเราเองนี่แหละ) ทำงานอยู่ ดำเนินบทบาทอยู่ จะเรียกตามภาษาว่า มีความมุ่งหมาย มีความปรารถนา มีความจำนง หรือ มีจิตต้องการ (ภาษาบาลีเรียกว่า “อิฉา”) อยู่ในๆ ก็ตาม ก็เป็นเพียงเครื่องกลเครื่องหนึ่ง มันทำงานโดยจริงอยู่ ตามสมรรถภาพของมันเอง อย่างสุดฤทธิ์สุดความสามารถของมัน ก็เท่านั้น! (นี่คือ สภาพที่ถ้าหากจะเรียกว่า **ความเป็นยอดวัตถุ** ก็คือ สภาพที่ทั้งดำเนินแรงกลมันก็ดำเนินไปได้ อยู่เต็มตามประสิทธิภาพของมันเหมือนคนอื่นๆ ทั้งหลาย แต่มันไม่มีทุกข์ และ ไม่ห้วงแม้สุข ซึ่งเป็นคุณภาพที่ “จิต” คนปุณชนธรรมดาๆ จะไม่มีเหมือนได้ และ จะเหมือนมันเป็น “วัตถุ” เอาเสียจริงๆ นั่นเอง)

มันไม่ได้ทำงานเพื่อ “ความยินดี” ของตนเอง (อย่ากล่าวไปถึง “ความยินร้าย” เลย) มันไม่ได้ทำงานเพื่อมันจะได้รับผลสุข เพื่อมันจะได้เปรียบคนอื่นด้วยกลวิธี ลึกซึ้งซ่อนแฝงซ่อนอยู่อย่างใด ก็ไม่มีจริงๆ — ยิ่งเพื่อมันจะได้รับผลอะไรมาตอบแทน เป็นสรรเสริญ เป็นยศ เป็นลาภทางอารมณ์อย่างไรๆ หรือ ลาภทางวัตถุใดๆ นั้น ยิ่งหยาบกว่า “สุข” จึงยิ่งไม่ต้องกล่าวก็ได้ (นี่คือ **ความไม่มีสภาพเป็น “จิตนิยม” เหลืออยู่เลย อย่างสะอาดสูงสุด และยิ่ง “วัตถุนิยม” ก็ยิ่งไม่เป็นแน่ๆ** เพราะไม่เป็นไปเพื่อความแลกเปลี่ยนใดๆ ทั้งไม่เอียงเอนไปเห็นแต่ว่า วัตถุสำคัญกว่าจิตด้วย)

คนทำงานอยู่ดังนี้ เรียกว่า "ผู้พินิจฉภาทวิญญู" แท้ๆ หมดสั้น "มิจฉภาทวิญญู" ละเอียตสูงสุดจริงๆ รู้อะไรใน "มิจฉภาทวิญญู" จนเป็นบัจจุบันสุดท้ายได้จริง ถูกตัวแท้

มี "ความต้องการ" แต่ไม่ได้สะสม "ความต้องการ" ไม่หลงยึดมั่นถ่มถ่ม ใน "ความต้องการ" นั้น จนกลายเป็น ผู้ไม่เข้าใจตามเหตุปัจจัย ก็ไม่ใช่ (รู้อริยสัจ) ไม่หลง "ผลของงานที่เกิดจากความต้องการนั้นๆ" ไม่สะสม "ผลของงานที่เกิดจากความต้องการนั้นๆ" มามัวเมาเฝ้าเสพย์เป็นสุข ไม่ได้ใจ ไม่เสียใจ ในผลงานที่เกิดจากความต้องการอันบริสุทธิ์นั้นๆ เรียกว่า เป็นผู้มี "อิจฉา" ทำงานอยู่ที่ "ม" (จิต, ชาติรู) ในปัจจุบันนั้นๆ ในขณะนั้นๆ เท่านั้น แล้ว จบในตัวมันเอง

มีแต่ ม+อิจฉา+ทวิญญู กล่าวคือ มี "ชาติรู" หรือ จะเรียกว่า มี "อายตนะรู" ก็เข้าใจให้ได้ว่า มันหมายถึง "ความรู้ที่รู้געได้ ทั้งหยาบไปตลอดถึง แม้อุบัติของชาติรู" ละเอียตสุขุมขึ้นไปอีก อันเป็นสภาวะธรรมที่ใช้บัญญัติ "ม" นี้ สมมุติขันธ์เรียก สมมุติขันธ์เขียนแทนไว้ นีหนึ่ง กับ ความมีทิศทางของพลังงานจิต-ความมีสมรรถภาพของพลังงานจิต ที่มันทำงานเข้า มันก็จะมีอำนาจมีแรงเคลื่อน มีบทบาทก่อบทบาทประกอบอะไรๆ ขึ้นมาได้ตามฤทธิ์แรง และ มุ่งไปตามแรงประกอบนั้นๆ ก้าวไปๆๆ ซึ่งเป็นสภาวะธรรมที่ใช้บัญญัติ "อิจฉา" นี้ สมมุติขันธ์เรียก สมมุติขันธ์เขียนแทนไว้ นีอีกหนึ่ง และ ความปรากฏอยู่เดี่ยวนั้น ตัวเองนั้นแหละรู้เห็นเข้าใจ (ตามภูมิแห่งผู้นั้นๆ) ความมีสภาพขณะนั้นๆ ที่เราเรียกขานกันว่า "บัจจุบัน" นั้นแหละ แล้วตนเองก็มีฤทธิ์แรงตามนั้น อันเป็นสภาวะธรรมที่ใช้บัญญัติ "ทวิญญู" นี้ สมมุติขันธ์เรียก สมมุติขันธ์เขียนแทนไว้ นีอีกหนึ่ง

รวมความแล้วก็หมายความว่า ม=ชาติรู อิจฉา = การทำงานของ ชาติรูซึ่งยอมมีบทบาทและมีจุดมุ่งมีทิศทาง ทวิญญู =ตนเองก็เป็นไปตามฤทธิ์แรงของ ชาติรูที่ตนยึดอยู่เดี่ยวนั้นๆ

มีแง่ หรือ มี "เงื่อนไข" อยู่แต่เพียงว่า "ธาตุรู้" นั้นมันรู้ "ถูกต้อง" (อูหฺ) จริง ๆ แท้ ๆ ถึงที่สุด เหมาะสมที่สุดกับเหตุ-ปัจจัยทั้งหลายทั้งปวงแล้วหรือยัง ?

ถ้า "ยัง" ก็จงเรียนรู้เพิ่ม พากเพียรเพิ่ม พิสูจน์เพิ่มเข้าไปให้รู้ถูกต้องจริง ๆ และ ทำให้หลังตัว ทำให้ได้เด็ดขาด เพื่อจะได้เป็น "สมุจเฉท" หรือ เป็น "อภินิหาร" ให้ได้ แล้วก็ยังจะทำต่อไปอีก

และที่ยังต้อง "แก้" นี้แหละ จึงเรียกการกระทำนั้นว่า **เป็น "มิจฉาทิฏฐิ"** เพราะมันยังไม่บริบูรณ์ แต่เมื่อ "รู้" แท้ได้ "รู้" ถูกตรง ได้ชัด เท่านั้น ก็เริ่มนับว่า พัน "มิจฉาทิฏฐิ" ขนต้นขนต่อได้ แล้ว เพราะ "รู้" ที่ ๆ จะ "แก้" แล้ว

และ จะยังต้องมีการกระทำ มีธาตุรู้ มีทิศทางเดินไป หรือ มีความมุ่งมาดปรารถนาให้เดินไปทางนั้น ๆ อยู่อีก และ ต้องกระทำอยู่ จึงจะคือ **ม+อิจฉา+ทิฏฐิ** อันแปลว่า จงให้มีจิตต้องการ และ รู้ในความต้องการ "ที่ถูกต้องจริง" ทั้งให้มีการกระทำเพิ่มความตินั้น ๆ อยู่เสมอ ๆ อย่าให้ "หยุด" ลงได้ง่าย ๆ ให้มันมีอยู่ทุก ๆ ขณะเสมอ

จนที่สุด ถึงขั้นแก้ได้แล้วจน "สำเร็จ" ให้ได้

เนื่องจากมีการรู้ที่ถูกต้องเห็นแท้ เป็น "ญาณทัสสนะ" แรก เสียก่อน (พัน "มิจฉาทิฏฐิ" ขนต้นขนต่อ) แล้วก็รู้ที่อยู่เห็นอยู่ในทุกๆ ปัจจุบันในตนในส่วนที่จะต้อง "แก้" (เรียกว่า "ทัสสนา" เป็นการพัน "มิจฉาทิฏฐิ" ขนต่อมา หรือ เป็นการได้ "ม+อิจฉา+ทิฏฐิ" เพิ่มขึ้น) ได้ระมัดระวังจัดแจงตนอยู่เสมอ ๆ ที่จะให้ตนดีขึ้น ๆ (เรียกว่า "สังวร" พัน "มิจฉาทิฏฐิ" ยิ่งขึ้น หรือ เป็นการได้ "ม+อิจฉา+ทิฏฐิ" เพิ่มอีก) ได้พิจารณาแล้วแต่ทุกเที่ยวทุกขณะจึงทำอย่างนั้น จึงรับอย่างนั้น และก็ทำแล้วทำเล่า ซ้ำแล้วซ้ำอีกอยู่เสมอ ๆ (เรียกว่า "ปฎิเสวนา" พัน "มิจฉาทิฏฐิ" ยิ่งๆ ขึ้น หรือ ได้ "ม+อิจฉา+ทิฏฐิ" เพิ่มขึ้นอีก) ได้ฝนทำ-ได้ทนทำ-ได้พากเพียรอดสาหัส อยู่ตลอด จึงเกิดเป็นผลเขยิบขึ้น ๆ ไปสู่ดียิ่ง ๆ ขึ้น (เรียกว่า "อริวาสนา" เป็นการ พันสภาพหนึ่งขึ้น และ ได้สภาพหนึ่งมาเพิ่มอีก ตามนัยะเดิม) ได้พากเพียรทำจริง

จนมามากพอ จนถึงเขตที่เรียกว่า “ครบ” เป็นรอบเป็นชั้น จนเกิดอย่างนั้นเป็นอย่างนั้น ได้โดยรู้สึกไม่ลำบาก ผ่อนรส “การทน” ลงได้ชั้นหนึ่งจริง “ความฝน” ลดลงแล้ว จนรู้ชัด (เรียกว่า “ปรีวิษณา” ยิ่งพ้นสภาพไม่ดี และ กลับได้สภาพที่เป็นสัจธรรม คือ “วิมุตติ” ยิ่งขึ้น) ได้ทำจริงมีจริงให้แก่ตนแล้วในการจับได้ “สิ่งที่ควรจับออกไป” เลิกสิ่งที่ควรเลิกได้ ทำตนให้เป็นอย่างใหม่มีอย่างใหม่ที่ดีกว่าเก่าได้ เห็นความง่ายกว่าเก่า มีสาระกว่าเก่า เป็น “สัจจะ” แท้กว่าเก่า และทำได้โดยไม่ยากโดยไม่ลำบาก โดยบรรเทาฝน – บรรเทาทนลงไปจริง ๆ แล้ว มันทำได้โดยไม่หนักหนาทำได้โดยง่าย เป็นอย่างนั้นได้โดยไม่ลำบากจริงๆ (เรียกว่า “วิโนทนา” ยิ่งใกล้พ้น “มิจฉาทิฏฐิ” ตามความหมายโลกใต้เท้า และ ยิ่งมาเป็น “ม+อิจฉา+ทิฏฐิ” ตามความหมายแท้ ใดยิ่งๆ) ได้มีสภาพนั้นแล้วอย่างแท้ เป็นสภาพนั้นแล้วอย่างปกติ เป็นได้เหมือนอย่างมันเป็นเอง มีเอง เกิดผลตามที่เรามุ่งหมายปรารถนามาแต่ต้นจนบัดนี้ครบถ้วนบริบูรณ์ กระทั่งแม้ แต่เราไม่ต้อง “สังวร” ไม่ได้ “พยายามฝนทนตั้งใจ” อะไรมันก็เกิดได้เป็นได้ของมันเองเป็นปกติได้แล้ว (เรียกว่า “ภาวนา” พ้น “มิจฉาทิฏฐิ” สนิทละเอียด มี “ม+อิจฉา+ทิฏฐิ” ครบเต็ม)

เมื่อ “เป็นได้” แล้วออกปานนั้น มันก็คือ สมปรารถนา สมที่ต้องการ สมที่มุ่งมาดมาเสมอ แต่ขั้นนั้นแหละ แม้ไม่ต้องการ มันก็จะได้จะเป็นอยู่อย่างนั้นๆ แน่ๆ

เมื่อทำเหตุทำปัจจัยมาได้ครบถ้วน จึงไม่ต้องไปติดอกดีใจอะไร และ ไม่ต้องไปต้องการมันอีกก็ได้แล้ว ซึ่งมันก็เป็น**ความบริบูรณ์**ของสิ่ง ของเรื่องที่เราได้ “ต้องการ” ได้มุ่งมาดมาก่อนแล้ว (**อิจฉา**) บัดนี้ ได้ตั้งมั่นลงที่จิต ก่อฐานเป็นเชื้อเคาเป็นเนื้อแท้ลงที่จิต (**ม**) กระทั่งเรียกว่า จะมีก็ได้อยู่เสมอๆ ทุกบัจจุบันที่ “จิต” (**ม**) ของเราจะ “ต้องการ” (**มโนสัญเจตนา**) ให้มันเกิด ให้มันก่อเป็นกายกรรมเมเนวจักรม ก็ทำได้ทันทีทุกครั้งทุกขณะ ไม่มีอะไรมากันมาขวางได้อย่างง่าย ๆ โจ่ง ๆ เห็น ๆ ของตนที่เดียว (**ทิฏฐิ**) เรียกในบาลีสุดท้ายว่า **ส+ม=สม** ซึ่งก็หมายความว่า ประกอบพร้อมไปด้วย “ม” สำเร็จลงกันแล้ว หรือ เป็นไปกับ “ม” หรือ มี “ม” เป็นของตน หรือ “ม” นั้นเป็นเขา หรือ สักแต่ว่า “ม” นั้น

เท่านั้น (เพราะ ส แปลว่า ประกอบพร้อมด้วย, เป็นไปกับ, ของตน, เขา, นั้น) อันจะเห็นได้ว่า มันเป็นความ “ ลงตัว ” เท่านั้น มันไม่ใช่ของเราของเราอะไร มันสักแต่ ว่า มี **สม+มุตฺติ=สมมุตฺติ** คือ มี **สม** ให้เราเป็น “ ความรู้ ” (มุตฺติ=ความรู้)

จึงเรียกความบริบูรณ์นี้ว่า “ **สัมมาทิฏฐิ** ” แทนคำว่า “ **ม+อิจฉา+ทิฏฐิ** ” ครบเต็ม หรือคือ “ **มิจฉาทิฏฐิ** ” บริบูรณ์เสีย เป็นบัญญัติใหม่ขึ้นมาอีกคำหนึ่ง ซึ่งคำว่า “ **สัมมา** ” มันก็มาจาก **สม+ม** อันก็คือ “ **จิต** ” อันบริบูรณ์นั้น (**ม**) นั้นแหละอยู่เสมอๆ เมื่อไหร่ ๆ ก็มีเอง ๆ (**สม**) ดังนั้น “ **ปัจจุบัน (ทิฏฐิ)** ” ใด ที่ต้องไขสิ่งนั้นเรื่องนั้น ก็ไขได้ทันที ทำได้ทันที ถูกต้องเป็นจริง และเด็ดขาดด้วย จึงเรียกว่า “ **สัมมาทิฏฐิ** ” ซึ่งมันก็คือ **ม+อิจฉา+ทิฏฐิ** ที่มันบริบูรณ์จริง ๆ นั่นเอง และ มันก็ไม่ใช่ของที่มีเจ้าเข้าเจ้าของอะไร มันเป็น **อรห+อิตฺตา(อรหัตต“ผล”)** ชนิดหนึ่ง เท่านั้น ที่ควรกระทำอยู่ ควรมีอยู่ในโลก ควรก่อให้เกิดโลก

เมื่อ “ **เครื่องกล** ” (คือ คนผู้นั้น) ยังไม่แตกพัง ยังไม่สลายทำลายไป ก็ไม่ควรหวังแทน ไม่ควรขเหนี่ยวใน “ **อิตฺตา** ” แม้นอนินด (**อนุ**) แม้ที่สุด “ **อรหัตตผล** ” (**อรห+อิตฺต**) อันเป็น “ **ผล** ” ปลายสุดก็จะต้องรู้เท่าทันว่ามันก็สักแต่เป็น “ **ม** ” ชนิดหนึ่งเท่านั้นจริงๆ แล้วก็ต้อง “ **สลัดคืน** ” (ปฏินิสสัคคะ) ให้เป็นที่สุดแห่งที่สุด จึงจะพ้นจาก “ **อิตฺตานุ** ” (**อิตฺตา+อนุ**) ต้องเห็นให้ได้อย่างนี้ แล้ว “ **ทำ** ” ให้ได้สำเร็จแท้ จนทำได้ทุกๆ ปัจจุบันจริงๆ (**ทิฏฐิ**) อีกให้เป็นที่สุดเทอญ จึงจะครบสิ้นเป็น **พ้น “ อิตฺตานุ+ทิฏฐิ ”**

ปัจจุบันใด ? ผู้ใดทำได้จริง ! ผู้นั้นแลชื่อว่า พ้น “ อิตฺตานุทิฏฐิ ” ในปัจจุบันนั้นๆ จึงเป็นผู้พ้น “ **อิตฺตานุทิฏฐิ** ” ให้ได้ มากปัจจุบัน มากขณะเถิด จนที่สุดเราแน่ใจตนได้ว่า เราอาจสามารถพ้น “ **อิตฺตานุทิฏฐิ** ” ได้ ทุกปัจจุบัน ทุกเมื่อ ทุกขณะ หากมีเหตุ

มีปัจจัย หรือ มีผัสสะนั้นๆ เมื่อนั้น เราก็คงบอกกับตนเองได้ว่า กิจนั้น เราเสร็จแล้ว ภาระนั้น เราได้ปลงแล้ว ความยังไม่หลุด ได้หลุดแล้ว ความยังไม่พ้น ได้พ้นแล้ว เราเป็นผู้ถึงที่สุดแล้ว เราเป็นผู้สำเร็จเป็นที่สุดในเรื่องนั้น ในกิจนั้นแล้ว อย่างบริบูรณ์

“กัมมัญฐาน” นั้น จึงกลายเป็น “สถาน” เพราะประกอบไปด้วย “ความเป็นอย่างนั้นได้จริงๆ” เสมอ มี “ความสำเร็จอย่างนั้น” แล้วอย่างแน่แน่ว หรือ มันคงอยู่ทุกปัจจุบัน ทุกครั้งที่มีผัสสะอย่างเช่นนั้นๆ จึงเรียกว่า ผู้มี “ฐาน” หรือ เป็น “ฐาน” แล้วในผู้นั้น มี “ฐาน” ที่เป็นแล้ว ได้แล้วในผู้นั้นอย่างบริบูรณ์ ดังนั่นเอง

ตั้งหลักให้ตายนะ ! ขณะนี้ เรากำลังพูดถึงการพ้น “สัkkายาทิฏฐิ” ขึ้นพระอนาคามี ดังที่เราได้จับ “สมมุติฐาน” กันมาแต่ต้นแล้ว ลืมกันหรือยัง ? และแล้ว เราก็คงสร้างใหม่ “สมมุติฐาน” ขึ้นมาให้ได้เรื่อยๆ จนบรรลุเป็น “สัมมาทิฏฐิ” พ้น “ฐาน” ไม่ดีต่างๆ นานาบรรดามี แม้ละเอียดเป็น “อิตตานุ-ทิฏฐฐาน” ขนาดเท่าใดๆ ก็ตาม มาสู่ “ฐาน” ดี กันให้ได้ ด้วย “กัมมัญฐาน” จริงๆ จนเป็น “ภูมิจาน” (stature) เป็น “สถาน” (status) เท่าที่เราได้ไล่เลียงมาถึงขั้นสูงจนสุดขนาดนั้นแล้ว

จนถึงขั้น “อิตตานุทิฏฐิ” ซึ่งมีสภาพหมุนรอบเชิงซ้อนละเอียดสุขุมไป จนเป็นเรื่องของ “จิตในจิต” โดยเฉพาะจริงๆ ไม่เกี่ยวกับ “สัkkาย” หยิบๆ อันเป็นวัตถุต่างๆ เป็นรูปหยาบข้นกามคุณ ๕ หรือ รูปหยาบ ข้นลาก-ยศ อันเป็นเรื่อง “สัkkาย” ข้นโลกียารมณ์นั้น ไม่ ! กระทั่งถึงเรื่อง “มิจฉาทิฏฐิ” ชนิดสุขุม เป็นเชิงซ้อนตีกลับละเอียดสุด ขนาดขุตรากเง่าของภาษา และ แจกสภาวะออกมาให้เห็นกันนั้นแหละ

๕๗ เป็นเรื่องละเอียด เป็นเรื่องร่ายกเห็นยาก ประณีตลึกซึ้ง และ แผ่ซ้อน

หมุนรอบเชิงซ้อนจริงๆ เป็นเรื่องของ “จิต” และการทรงไว้ของจิตตามคุณภาพ หรือตามความต้องการเป็นอย่างนั้นจริงๆ ของตัวมัน (ญาณ) กับ การไม่มีกิเลสอย่างสุดละเอียดทรงไว้ในจิต (**วิมุตติ**) อันเรียกว่า “ธรรม” (ธ+ม) แท้ๆ เป็นเรื่องของ “ธรรม” (ธ = ทรงไว้, มีอยู่ ม = จิต) โดยตรงจริงๆ จึงคือ เรื่องของ “**ธรรมในธรรม**” รู้ “กุศลธรรม” หรือ “อกุศลธรรม” ให้จริง ให้ถูกระดับถูกต้อง เรียกว่า “จิต” เป็น “อริบัญญัติ” หรือ “ญาณทัตตสนวิเสส” ตรงที่เป็นเรื่องของ “จิตในจิต” นี้เอง ต้องมีการทรงไว้จริงๆ ไม่ใช่มัน “ไม่มี” ! หรือ มัน “มี” แต่มีสภาพที่มัน “ไม่รู้” แม้ไม่ “รู้” แต่ก็บอกว่า พูดไม่ได้ พูดไม่ถูก ก็แสดงว่า ยังไม่รู้จริงจนแก่ที่สุดของมันก็ต้อง “มี” แม้จะมีความไม่มี ก็เมื่อผู้นั้นยังเป็นคนเป็นๆ ! และ ความไม่มีนั้นๆ ต้องมี “รู้” ว่า ไม่มีโลกะ-โทสะ-โมหะใน “เหตุ-ปัจจัย” อะไร ? หยาบ-กลาง-ละเอียด แคไหนกันบ้าง ? มันมัน-มันมันนา ! ไม่รู้ อย่างชนิดยากชนิดละเอียดชนิดสูง ก็ต้องรู้อย่างชนิดง่ายชนิดหยาบชนิดต่ำบ้างละ !

“สักราย” ขึ้นหยาบ ขึ้นพระโตด้ายอันเป็นขันธ์ง่าย ๆ ที่สุด หรือ ขึ้นพระ-สัททาคามีสูงขึ้นมาหน่อย นั้น ก็คือ ความประกอบกันเข้าของวัตถุ หรือ เหตุการณ์ กับ จิตรวมเป็นรูปการณเป็นเรื่องราวเป็นบทบาทที่ใหญ่โต (คือ “รูป”) อันยังมีรูปร่าง ยังมีขอบเขต ที่โตใหญ่มากมวล เกี่ยวข้องอยู่กับ เรื่องนอกตัวนอกตนอีกนัก

เช่น คนผู้มัวเมาการพนัน คนผู้ติดเหล้า ติดบุหรี่ คนผู้หลงเสพอยู่กับมหรสพ ติดกีฬาการละเล่น (แม่แค่ขันดู-ฟัง-อ่าน-ดมกลิ่น-ได้ยินข่าว หรือ สัมผัสสัถยานอก อันจะต่อมาจากสื่ออย่างไรก็ดี ก็เกิดรสเกิดชาติอยู่นั่นแล) ฯลฯ ดังนี้ เป็นต้น (นี่ขึ้นหยาบต่ำที่สุดแล้ว หรือ ขึ้นอบายมุขทีเดียว) ซึ่งก็ได้อธิบายมาแล้วนั่นแหละ

และ ก็ตัวเรานั้นแหละ คือ “**ปมาทัฏฐาน**” แท้ (คือ “นาม” และ แท้ๆ คือ “จิต” ของเรา) ซึ่งไปหลงคลุกคนปนเป วุ่นวาย (สังขาร หรือ สังสัคคะ) อยู่กับวัตถุ กับ สภาพการณที่เป็นการพนัน กติ เหล้า-บุหรี่ กติ มหรสพ กติ กีฬา

การละเล่น กัด ฯลฯ ตัวอย่างที่ยกมาเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่ยังเป็นความต่ำหยาบที่คน
ผู้ยัง “มัวเมา” ยัง “เลินเล่อ” ยังไม่พากเพียรจะแก้ไขตนใหม่ ยังติด ยังยึด ยัง
ตันทุรัง トラบใดที่ยังไม่ “ตั้งขันที่ใจ” (อธิฏฐาน) ว่า จะแก้ไขตนเล็กคลุกคนปนเป
เล็กติด เลิกสุขเลิกทุกข์ กับ สิ่งเหล่านี้เสีย ให้ได้ トラบนั้น ยังคือ “**ปมา-
ทัญฐาน**” อยู่ในผู้นั้น อันมี **คุณภาพแค่ “อบายมุข”**
เท่านั้น (ต้องเป็นพระโสดาบันให้ได้ก่อน คือ ต้อง “บิ้อบาย” ให้ได้ ตั้งที่ได้
อธิบายกันมานานกำหนดนั้นแหละ ต้องทำ “ฐานต้น” ให้เป็นอนิรัย เป็นพละให้ได้ก่อน)

ถ้าใครคิดร้ายแรง หรือ รุนแรง หรือ ถูกรับครอบงำเสียชนิดที่เรียกว่า
วัตรธรรม-รูปธรรมเหล่านั้น มันมีกันถึงขั้น ถึงขนาด “กล้าแรง-ขอมเลว” (**สุรา**)
จนทำให้ผู้นั้นยังยอมตนเป็น “ทาส” สิ่งเหล่านั้น ไม่ยอมที่จะ “อธิฏฐาน”
(ตั้งใจให้เด็ดเดี่ยวเพื่อหลุดพ้นมันให้ได้) ให้กับตนบ้างเลย ก็เรียกว่า ผู้ติดผู้เมาอยู่อย่าง
“**สุรา**” หรือ แม้จะยอมตั้งใจ (อธิฏฐาน) ยึดสู้ จะละ จะล้าง แต่ก็ไม่รอด
พ่ายแพ้ศรีโรราบอยู่ทุกที กันนั้นแหละ ผู้คือ “ทาส” การถูกรับครอบงำขนาด
“กล้าเลว-ร้ายแล้ว” อยู่อย่างนี้แหละ คือ ผู้ติด ผู้เมาอยู่อย่างที่ว่า “**สุรา**”
โดยแท้ จิตของผู้นั้น ก็เป็น “**ปมาทัญฐาน**” แท้ (ใจที่เป็น “ทาส” ที่
ประมาทเลินเล่อ-มัว-บอด-เมาก็ยังคงทรงอยู่ ตั้งอยู่ที่ผู้นั้น ๆ)

อธิบายความ คือ เช่น ผู้ที่ติดการพนันเสียจนห่างไม่ได้เลิกไม่ได้ ถ้า
ห่าง ถ้ออด ถ้างด ถ้ายายามเลิกเสียบ้าง ก็ “ทุกข์-ทรมาน-ดิรน-ใคร่อยาก”
หรือ ผู้ติดเหล้าติดบุหรี่เสียจนห่างไม่ได้เลิกไม่ได้ ถ้างห่าง ถ้ออด ถ้างด ถ้ายายาม
เลิกเสียบ้าง ก็ทุกข์-ทรมาน-ดิรน-ใคร่อยาก กาย ก็ไม่วิเวก วิจก็ไม่วิเวก
อุปธิก็ไม่วิเวก อันเนื่องมาแต่ใจมันไม่ “วิเวก” ใจมันยังไม่ “หยุดอยาก”
ใจมันยังไม่ “หยุดคิด” ใจมันยังไม่ “สงบ” แท้ ใจมันยังเป็น “**ปมา-
ทัญฐาน**” แท้ ดังนั้น และ ถ้าหยาบกล้า ติดจัด เลวแรงเสียด้วย จึง
เรียกว่า “**สุรา**” แท้ ๆ ดังนี้ กลองทำความเข้าใจกันดูดี ๆ

อย่าไปหลงเข้าใจผิดๆ อยู่แต่ว่า "สุรา" คือ น้ำเหล้า ตามที่คนไทยนำมา กำหนดใช้เป็นคำเฉพาะเรียก "นาทตมแล้วเมา" อยู่เท่านั้นเป็นอันขาด ตั้งใจทำความเข้าใจกับความหมายคำว่า "สุรา" ซึ่งหมายความว่า ความเสเพลติด-เมามาย อันแรงกล้า หรือ หยาบดำ เพราะคำว่า "สุรา" นั้น เป็นภาษาบาลีที่ไม่ได้ หมายความว่า น้ำเหล้าอยู่แค่นั้น ไม่นั่น ! และ ที่จริง "สุรา" ในที่นี้ มันหมายความว่า สิ่งที่ดี เรื่องที่ดีนั้น ร้ายกาจ ติดมากจัด หยาบกล้า เมามายในสิ่งชั่วเลว แรง ดังนั้น ใครยังยึดอะไรไว้มากอยู่ ใครยังติด ยังหลงอะไร หยาบกล้าอยู่ ก็จะต้อง "รู้" ในสุรานั้นๆ ของตนให้ได้ แม้แต่ยังหลงรัก หลงชอบพอใจในการฆ่า สัตว์มากจัดอยู่ ยังยินดีในการลักทรัพย์เลวแรงอยู่ ยังมีราคะในกามจัดจ้านอยู่ ยัง โภกหลอกลวงหยาบกล้าอยู่ ก็ล้วนแต่ยังเป็นฐานหยาบที่เรียกว่า "สุรา" อันไม่ควร ประมาทเลยทั้งสิ้น สำหรับความเป็นมนุษย์ที่ประเสริฐ เบื้องต้น หาก "ความติด" นั้น เบบาง ก็ไม่เรียกว่า "สุรา" และ "สิ่งที่ติด" นั้น ต้องเป็นเรื่องเลว เป็นของร้ายก่อน จึงเรียกว่า "สุรา"

จึงจำเป็นเหลือเกิน ที่จะต้อง "ตรวจตน" ค้น "สักกาย" ให้รู้ชัด ขึ้นต้น ที่ "โลกอบาย" โดยเฉพาะ "อบายมุข" จะต้องรู้ให้แท้ และ ความเลวความต่ำ ชั้นสี่ ๕ อย่างง่าย ๆ คน ๆ หยาบๆ ที่ท่านห้ามไว้ เมื่อ "รู้" แท้เป็นสัมมาทิฐิแล้ว ก็จะได้ลงมือปฏิบัติ "กัมมัฏฐาน" ให้แก่ตน จะได้มี "ฐาน" สูงขึ้น ๆ ๆ หรือ เป็น "อริยฐาน" ที่ยิ่งๆ ขึ้นไป โดยจริง นั่นเอง

เพราะฉะนั้น "ปมาทฐาน" ใด ของใคร ที่ยังเป็น "สุรา" (แปลว่า กล้า, แรง, ร้าย, หยาบ, มาก อย่าเอาแต่แปลว่า น้ำเหล้า และ แปลว่า น้ำเหล้า ก็ไม่ผิด) ก็คือ ยังติดมัวเมาหยาบดำ รุนแรง ติดจัดมากอยู่ในอะไร ก็ตาม ก็คือ มี จิตเป็น "สุรา" หรือ คิดของต่ำๆ ชั่วๆ หยาบๆ ก็คือ จิตเป็น "สุรา" ด้วย หรือ คิดในน้ำเหล้าอยู่ ก็มีจิตเป็น "สุรา" นัยเดียวกัน

อธิบายความอีก คือ ผู้ใดยังมี "จิต" ตีดยึด มัวเมออย่างร้ายกาจอยู่กับ "สั๊กกาย" ข้นหยาบใหญ่ ข้นดำ ทุ้ซัดๆ เข้าใจกันแจ๋ๆ โจ้ๆ นอกๆ ง่ายๆ อยู่ เช่น ใจอำมหิต โหดร้าย เช่นฆ่าอยู่ ใจเลว ลักขโมย ปล้นจ้ออยู่ รากะ กาม ต่างๆ ยังจัดจ้าน อยู่ โโกหก หยาบคาย ส่อเสียด พุ้งข่านเพื่อเจ้ออยู่ และ ยังตีดเสพย์มัวเมออยู่กับ อบายมุขทั้งหลายอยู่ ดังนั้นแล คือ **จิตเป็น "สุรา"** (โลก อบาย เป็นหยาบดำ โลกกาม-โลกธรรม ๘ เป็นกลาง โลกอาตมัน หรือ โลกอึดตา เป็นความรอบสันสูงสุด) ก็จึงรับเร่งจัดการจับเป็น "ฐาน" สำคัญ ที่จะทำ "กัมมัฏฐาน" กับมันเสียก่อนอื่น หรือ ยังตีดอย่างแรงเห็นโจ้ๆ ยังเมออย่างมาซัดๆ แม้ในโลก อึดตา ก็ดี โลกธรรม ๘-โลกกาม ก็ตาม ก็ยังคือ **จิตเป็น "สุรา" อยู่แท้** ด้วย นนเอง

"ปมาทัญฐาน" ไต ของใคร ที่เป็น **"เมรย"** (แปลว่า เร่งรีบให้แก่ ตน "เม+รย" เม = แก่ตน รย = รีบเร่ง, ต่วน) ก็คือ ยังตีดเสพย์มัวเมอละเอียดขึ้น ไม่ใช่ลักษณะใหญ่ ยึดยากเขื่องช้า เทอะทะกันแล้ว มันจะต้องรู้ใจที่ร้อน ใจที่เร่งอยู่ในๆ ตนขึ้นไปอีก ผู้ใดยังมี "จิต" ตีดยึด มัวเมออยู่กับอะไร ที่เป็นสภาพหยาบเลวข้นรอง มีความเร่งใน ใจยึด ติดสูงข้น ละเอียดข้นอก เป็นข้นกลาง ก็ให้รู้ให้ชัดว่า ไม่ใช่อย่าง **"สุรา"** นะ ! แต่ก็ไม่ห้ามถ้าจะจัดการเล็ก ละลด อด งด ตัดขาดกับมัน เพราะพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า **"อย่าประมาทแม้กับโทษภัยอันมีประมาณน้อย"** แต่ถ้ายังจัดการกับมันไม่ไหว ก็ให้จัดการกับตัว "มัวเมอที่หยาบกล้าและแรงจัด" (**สุรา**) นนก่อน ก็ถูกข้นถูกตอนตี ถูกลำดับตี มีข้อสังเกต ที่ต้องขอซ่าแซะออก ก็คือ แม่ "สังทตต" นน จะเป็นข้นกลาง เป็นของหยาบข้นรอง หรือ จะเป็นข้นปลาย ก็ตาม ถ้าหาก ยังตีดจัด ยังเมอแรงอยู่ ก็ยังคือ **"สุรา"** เป็นฐานที่ **ไม่ควรประมาท** ก่อนทั้งสิน

และ **"ปมาทัญฐาน"** ไต ของใคร ที่เป็น **"มัชย"** (แปลว่า ใจเตี้ยวน, เป็นเรื่องของใจแท้ๆเตี้ยวน "ม+อัชช" ม=ใจ อัชช=เตี้ยวน) ก็คือ ยังตีดเสพย์มัวเมอละเอียดข้นขึ้นไปอีก ไม่ใช่ลักษณะหยาบอีกแล้ว เป็นเรื่องของใจในใจ

เป็นกิเลสในภพจิตโดยตรง และต้องรู้เห็นกันเดยวนในทันทีเดี๋ยว เป็นกิเลสชั้นโลกอตฺตาแท้ๆ หรือ ขั้นรู้แจ้งเห็นจริงให้ได้ แม้แต่ไม่เกี่ยวกับโลกหยาบใดๆ แล้วมีแต่เรื่องเหลือในจิต อยู่ในจิตกันแท้ๆ ก็จะต้องจับได้ไถ่ทันกิเลสกันเดยวนๆ ให้ได้ ให้เป็น “ซานโต บัสโต วิหริติ” นั่นเอง ผู้ใดยังมี “จิต” ตีดยึดมัวเมาอยู่กับอะไรที่เป็นขั้นปลาย ก็ให้รู้ให้ชัดว่า ไม่ใช่อย่าง “สุรา” นะ ! และ ไม่ใช่อย่าง “เมรย” ด้วย แต่ก็ไม่ห้ามถ้าจะจัดการเล็ก ละ อด งต ตัดขาดกับมัน เพราะพระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “อย่าประมาทแม้กับโทษภัยอันมีประมาณน้อย” ดังนั้นหากใคร “รู้ทัน” กิเลสไหน เมื่อใด ก็จงรีบกระทำการลด ละ เลิก อด งต ตัดขาดมันเถิด อย่า “ประมาท” ให้เป็น “ปมาทฐฐาน” ติดตัว ให้มันเป็นความมัวเมาอยู่เลย เพียงแต่ผัดผ่อนให้เนิ่นช้าออกไปจาก “เดยวน” ก็เป็นการ “ประมาท” แล้วทีเดียว แม้แต่ ณ บัดนี้ เดยวนนี้ เราเปลืองใจห่างใจกันนั้นแหละคือ “ประมาท” แล้วได้ชื่อว่า “มัชช” แล้ว “เมา” กันถึงปานฉะนี้ นั่นแหละคือ ลักษณะของ “มัชช”

สรุปความ และ ยกตัวอย่างง่ายๆ “สุรา” ก็เช่น เสพย์ติดเมามายใน “โลกอบาย” เป็นต้น “เมรย” ก็เช่น เสพย์ติดเมาใน “โลกธรรม ๘ - โลกกามคุณ ๕” เป็นต้น และ “มัชช” ก็เช่น เสพย์ติดเมาใน “โลกอตฺตา” เป็นต้น

และ “สุรา” คือ เสพย์ติดเมามาย อย่างแรง อย่างหนัก อย่างมาก อย่างหยาบ เป็นต้น “เมรย” คือ เสพย์ติดเมาอย่างไม่แรง ไม่มาก ไม่หนักเท่าขนาด “สุรา” เป็นกลาง “มัชช” คือ เสพย์ติดเมาอย่างละเอียดลึกซึ้ง อย่างเบา อย่างบาง เป็นปลาย ดังนั้น หากแม้ใครยังมี “อตฺตวิสัย” ขัดบ้าน ยังมีมานะทิฐิแรงกล้า ยังเป็นทาส “โลกอตฺตา” อย่างหนักอยู่ ยังถือตัวจิตใจยังหลงตนเองมาก ก็ยังคง “สุรา” ยังเป็นผู้เมาตนจนหยาบต่ำอยู่ นั่นเอง

เมื่อเกิดญาณ หรือ เกิดรู้ “ฐาน” ของตนแน่แล้ว หลังจากได้ตรวจตน จนรู้แจ้งใน โลกอบาย-โลกกาม-โลกธรรม ๘ - โลกอาตมน์ ว่า ตนมีอะไร

ส่วนใด อย่างไหน เป็น "สัทธิ" เป็นเรื่องใหญ่ เรื่องโต เรื่องเด่น หยาบต่า จนโซ่ว "รูป" แสดง "ตัว" แก่เราอยู่ชัดๆ ในเรื่องนั้นๆ และ รู้แม่ใน "จิต" ใน "นาม" ของเราเองด้วยว่า อย่างไหน เรื่องอะไร ที่ตนยังติดมาก มัวเมาหนัก เป็น "สุธา" (เป็น "สุขเวทนา" ก็จัดแรงอยู่ เป็น "ทุกข์เวทนา" ก็จัดแค้นอยู่) ก็ให้รู้ หรือ อย่างไหน เรื่องอะไร ที่ตนยังติด ยังมัวเมาอยู่ เป็น "เมธ" ก็ให้กำหนดรู้ให้ชัดๆ เป็น "มัชฌ" ก็ให้เข้าใจ แล้วเพียรจับให้ได้ไล่ให้ทันทั้งทาง "จิต" และ ทาง "รูป" ทาง "กาย" การ "รู้" เช่นนี้ คือ "สัมมาทิฐิ" เป็น "กัมมัญฐาน" ขึ้นต้นจริงๆ เป็น "สัมมาอริยมรรค" บทที่ ๑ ที่จะต้อง "กระทำ" อย่าเอาแต่รู้ภาษา เก่งปริยัตถ์อยู่เท่านั้นเป็นอันขาด ทุกคนที่เปล่งวาจาว่า ตนเป็น "พุทธมามกะ" ต้องควรกระทำ มิฉะนั้น จะไม่ใช่ "พุทธมามกะ" จริง เพราะแม้แต่ บทที่ ๑ ของ "มรรค" ก็ไม่มี "กัมมัญฐาน" ขึ้นต้น ก็ไม่รู้ แลเมยังไปเข้าใจความหมายของคำว่า "กัมมัญฐาน" หรือ "กรรมฐาน" ผิดเรื่อง ผิดรูป ผิดบทบาท ผิดบทฝึกหัด ผิดวิธีทำเอาเสียด้วยการปฏิบัติธรรมจึง "ไร้ผล" เพราะ "มรรค" ไม่ใช่ "สัมมาอริยมรรค" มันเป็น "มิจจามรรค" ไปเสีย

"กัมมัญฐาน" ขึ้นต่อมา ก็คือ ต้องทำ "ฐาน" ให้ยิ่งขึ้น ซึ่งเรียกว่า "อธิฏฐาน" แท้ๆ ขึ้นก่อน "กรรม" ที่เดียว

กล่าวคือ เมื่อรู้แล้วว่า ตนติดขัดมัวเมาอะไรอยู่แล้ว เราก็จะเริ่ม "ตั้งใจ" หรือ "ตั้งจิต" หาอุบาย หาหลักเกณฑ์ มาปราบ มาลด มาเลิก จากสิ่งที่ตนติดมัวเอนั้นๆ ให้ได้ (หลักเกณฑ์นั้นๆ เรียกว่า "ศีล") หรือ อย่างน้อยที่สุด ก็คือ "ตั้งจิต" ตั้งใจทำลายสิ่งที่เราติด "รู้อัตถ์" แล้วว่า ควรเลิก ควรละ ควรหน่าย ควรคลาย ควรอด ควรลด ควรทำความหลุดพ้น

การ "ตั้งใจ" คิดละ คิดเลิก คิดทำลายออก คิดสละไป คิดทำความหลุดพ้น ฯลฯ ดังนั้นแล เรียกว่า "อธิฏฐาน"

เป็น “เจตนาละชั่วประพฤติกุศล” ที่ตั้งลงที่ใจของเรา เรียกกันสั้น ๆ ว่า “ตั้งใจ” หรือ “ตั้งจิต” ตั้งใจ จึงจะเป็น “กุศล” แต่ จึงจะเป็น “กรรม” ดุที่สุด ที่เรียกว่า “กุศลกรรม” เพราะเป็นการกระทำที่ถึงแก่นที่สุด คือ “เจตนาดี” (เจตนาหวังภิกขเว กัมมัง วทามิ) “ดี” เพราะไม่คิดเอา ไม่ก่อโลก

“อธิฐาน” ที่เป็น “สัมมาทิฐิ” จึงไม่ได้หมายความว่า “ขอ” ไม่ได้หมายความว่า คิด (ตั้งจิต) จะเอา คิด (ตั้งลงที่ใจ) จะสั่งสม คิดจะโลกมาให้แก่ตน หรือ คิดอยากได้นั่นได้นี้ อันเป็น “โลกีย์สมบัติ” ดังที่ คนทั้งหลาย โดยเฉพาะ “คนไทย” เข้าใจผิดใน “ความหมาย” ของภาษาคำว่า “อธิฐาน” น้อย ไม่เลย !

เพราะฉะนั้น ใครผู้ใดแม้เพียงคำว่า “อธิฐาน” หากเข้าใจความหมายผิด ไปหมายเอาว่า คือ “การขอ” ไปหลงผิดว่า “อธิฐาน” คือ การตั้งจิตโลกอยากได้วัตถุสมบัติ หรือ แม้จะขออารมณ์สมบัติอะไรมาให้ตน เช่น ขอให้รวยล้น ขอให้ได้ยศ ขอให้ใหญ่โตมีผู้สรรเสริญ หรือ แม้แต่ขอให้มีความสุข หรือ ยิ่งกว่านั้น ขอแบ่งของที่ทำทานนั้น ๆ ไปให้แก่พ่อแม่ญาติที่ตายไปแล้ว ก็เถอะ ! ก็ไม่ใช่ลักษณะของ “อธิฐาน” ที่ถูกต้องเลย ยังเป็น “มิจฉาทิฐิ” อยู่แท้ ๆ จึงทำความเข้าใจให้เป็น “สัมมาทิฐิ” ให้ได้ แม้แค่บาลีคำว่า “อธิฐาน” (เดยวัน “บาลี” มันเบยวเสี่ยจนเกือบจะทุกตัวกันแล้ว)

ถ้าจะอนุโลมให้แปลว่า “ขอ” อันพอจะกล่อมเกลี้ยงเรียกว่า เป็น “สัมมาทิฐิ” ได้บ้าง ก็คือ ตั้งจิตขอ “ความยิ่งขึ้น” หรือ “ความเจริญขึ้นแห่งมนุษย์” (อติ) อย่างถูกต้องแท้จริงเกิด คือ ขอความหลุดพ้นจากการเห็นแก่ตัว ขอให้เราอย่าขี้เหนียว ขอให้เราเป็น “ผู้ให้” (ศิริมหาบายา หรือ สันตัสสะเทพบุตร) ขอให้เราเป็นพระเจ้า เป็นพระผู้สร้าง (บิคมห หรือ ชินะ) ขอให้เราอย่าขี้หวง อย่าขี้โลก อย่าขี้อยากได้ ขอให้เราอย่าขี้โกรธ ขี้โมโห ขอให้เราวิเวกกาย วิเวกจิต วิเวกมโน วิเวกอุปธิ ขออย่าเป็นคนขี้จดจำแต่จะคิดบัญญัติทวงวิตุทวงทรัพย์สินจากผู้อื่น

หรือ แม้จดจำแต่จะคิดทวงบุญทวงคุณจากผู้อื่น อย่างนี้ ก็ถึง “ขอ” เกิด มัน เป็นการขอ “ทำดี” แล้วจึง “ทำ” ตามที่ขอนั้นให้ได้เสมอๆทันที หรือ จะ ขอรวยยอดแม้จะยังไม่รู้สภาวะ ได้แค่ภาษาแค่มัญญ์ที่ว่า **ขอมรรค-ผล-นิพพาน** เป็นต้น นั่นก็จะเป็นการ “ตั้งชนทิจิต” หรือ “การกระทำงานบพแรกลงที่ใจ” อันถูกต้องกับคำว่า “**อธิฏฐาน**” ได้บ้าง เป็น “สัมมาอริยมรรค” บทที่ ๒ คือ “**สัมมาสังกัปป**” แท้ๆ (นี่คือ “ฐาน” ของผู้ปฏิบัติที่สูงชั้น หรือ ยิ่งชั้น เรียกว่า “**อธิฏฐาน**” อย่างถูกต้องตรงแท้)

เป็น “กรรม” หรือ เป็น “การงาน” อันถูกต้องโดย
ธรรม ตามพุทธมติที่ว่า “**มโนปพพิง คมารัมมา ฯ**” คือ เริ่มขึ้นที่จิตก่อน “มโนกรรม” ใด ที่เจ้าของมโนได้ตั้งสติ ได้พยายามอยู่เช่นนั้นเสมอๆ แล้วก็ เริ่มต้น “กรรม” ด้วย “**สัมมาสังกัปป**” ให้เกิด “**อธิฏฐาน**” ถูกตรง เข้า ทิศทางสู่อริยสัจอย่าง ชูชั้น กับ “มรรค” เป็น “สัมมาอริยมรรคบุคคล” ที่แท้จริง แล้ว “ผล” ก็เป็นอันหวังได้แน่นอน การบรรลุ “มรรค” บรรลุ “ผล” จะต้อง เข้าแนวเข้าร่องเข้าช่องกัน ดังนี้

เช่นนี้ เรียกว่า “**กัมมัฏฐาน**” แท้ๆ จะเรียกว่า ทำกัมมัฏฐาน หรือ มีกัมมัฏฐานอย่างไร ก็ตาม ก็เป็นอันหมายเอาว่า มีการทำงานที่จะทำตนให้เป็น อริยะสูงชั้นๆ ถูกต้องแล้ว ดำเนินถูก “มรรควิธี” แล้ว เป็น “สัมมาอริยมรรค” จริง มีต้น-กลาง-ปลาย มีลำดับ มีการร้อยเรียงส่งเสริม ห้อมล้อม เกอกุลกันในองค์ มรรคทั้งหลายพร้อม ดังที่ได้อธิบายให้เข้าใจง่ายๆ ชนมาเรื่อยจนปานนั้น นแหละ หรือ หากใครจะอ่านจากที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสอนสาวกไว้ ซึ่งผู้สนใจหลัก ฐานมากกว่านี้ ก็ต้องไปค้นอ่านจากพระไตรปิฎกเกิด พระสูตรตันตปิฎก มัชฌิม-นิกาย อุปปริบทสนาสก “**มหาจัตตารัสกสูตร**” ตลอดทั้งสูตร นั้นแล พระ พุทธองค์ทรงอธิบายถึงมรรคสมังคี อันมีต้น-กลาง-ปลาย ลำดับการทำงานร้อยเรียง ห้อมล้อม ส่งเสริม เกอกุลกันในองค์มรรคทั้งหลาย เป็น “สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน” (**คัมภีราราภาโส**) หรือ เป็นบัจฉาการแห่งมรรค และ ผลทำงานก่อ “**อธิฏฐาน**”

ส่งเสริมซ้อนซ้อนๆกันขึ้น แยกแยะให้เห็นทั้งฝ่ายอกุศล และ ฝ่ายกุศลอันซ้อนกันอยู่
อย่างละเอียดยิ่ง แล้วลงท้ายบริบูรณ์ จะเป็น "สัมมาสมาธิ" หรือ เป็น "อธิ-
จิตอันถูกต้องแล้วตรงแล้วชอบแล้ว" ของ อริยะ แห่ง พุทธแท้

"สัมมาทิฏฐิ" จึงเป็นประธานจริงๆ เป็นตัวนำแท้ๆ ต้องยอม
เห็น ย่อมเข้าใจว่า นี่ชั่ว! นี่บาป! นี่ไม่ดีแล้ว! ควรละ ควรเลิก ควรลดความ
ติดยึดให้จริง เป็นปัจจุบันทันที ทุกขณะ ทุกเวลา

แล้วจึงมี "สัมมาวายามะ" พยายามให้จริง คือ มีพฤติกรรมอันเป็น
กำไร หรือ เป็นประโยชน์เท่านั้นๆ ดำเนินไปอยู่ ทวนตอบทวนรับ หรือ รับรองกัน
อยู่เสมอๆ (ว+อายุ+อาม ว=พหุติ อายุ=ประโยชน์, กำไร อาม=รับรอง,
ทวนตอบทวนรับ)

และมี "สัมมาสติ" ระลึกรู้ตัว รู้สภาวะผัสสะรอบตัวอยู่อย่าง "รู้ชั่ว"
ที่ตัวจะละเสมอๆ ไม่ให้ตกหล่น ไม่ให้เผลอเรือ ไม่ให้เดินเลื้อ (ไม่ให้ให้มี "ปมภา"
ถ้ามี "ปมภา" ขึ้นเมื่อใด ก็คือ ไม่มี "สติ" ในเมื่อนั้น นั่นเอง)

จึงจะพ้น "ปมภาฐาน" ได้

และ "ชั่ว" ที่เราจะรู้ ก็คือ "วิภูสนัญฐาน" กับ "วิภูฐาน"
ทั้งหลาย ตั้งอธิบายมาแล้ว โดยนัยะพอสมควร นั้นแหละ ไม่มีอัน
เราต้องรู้ "สมุฏฐาน" แท้ของตนที่มีอยู่
และ เพิ่ม "อธิภูฐาน" ขึ้นเสมอๆ จากไม่มี จนตั้งขึ้นๆ
พากเพียรใน "กัมมัญฐาน" เป็น "อุฏฐาน" อย่าให้ขาดให้ว่าง
เลย

จนกระทั่งถึงซึ่ง "วุฏฐาน" ให้ได้ ทุกเรื่อง ทุกราว ทุกสรรพสิ่ง
เมื่อถึงขั้น "ลหุภูฐาน" (คือ เบา, คล่อง, ง่าย, ฐานที่ได้สัมปรารณาอันดีสุด)
ได้แล้ว ตาม "สัมมาทิฏฐิ" ก็เป็นอันถึงที่สุดของ "อธิภูฐาน" ที่เรียกว่า
ยอดความขง คือ มี "อรหัตตผล" สำเร็จ เป็น "สมาธิ" (สม + อธิ)

หรือ อธิบายความ ก็คือ มี "อธิ" อันคือ "ความยิ่ง" นั้น เป็น "อรหัตตา" อยู่ที่จิตตนเสมอ ๆ เป็นผู้ "อิตตา" อันเรียกว่า "อรหัตต์" (อรห + อันต) เกิดอยู่ที่ตนเนื่อง ๆ ไม่ขาดสาย (สม = เสมอ ๆ, เนื่อง ๆ, ไม่ขาดสาย อธิ = ความยิ่ง, ความเหนือกว่า อันคือ โลกุตตรจิตแท้)

ดังนั้น เรียกว่า เป็นผู้มี "สัมมาสมาธิ" ถึงที่สุดเป็นยอดแห่ง "อธิฐาน"

กล่าวคือ มี "จิตตมถ" มี "จิตอันเก่งกาจได้อย่างนั้น ๆ อยู่เสมอ ๆ"

"สมาธิ" หรือ "อธิฐาน" แท้ ๆ ขึ้นต้น จึงเป็นการ "ตั้งจิต" หรือ "เต็มจิต" ใน "เรื่องดี" เป็น "อธิจิต" เบื้องต้น เป็น "จิต" ที่ขงขณ สูงขณ ขนแรก และ ที่สุดแห่ง "สมาธิ" หรือ ที่สุดแห่ง "อธิฐาน" จึงเป็นตัว "จิตตั้ง" หรือ "จิตเต็ม" เป็น "อธิจิต" สุดยอด ที่มีทั้ง "ญาณ" ทั้ง "วิมุตติ" และทั้ง "วิมุตติญาณทัสสนะ" ครบจริงๆ

ต้องเป็นผู้ที่ใคร่ชื่อว่า "วสวัตตี" หรือ มี "เจโตวสีปบัตตะ" ให้ได้ เป็นผู้ทั้ง "รู" (ญาณ) ทั้ง "ทำได้สำเร็จ" (วิมุตติ) จริงๆ ครบ "สมาธิ 7" จึงจะเรียกว่า ผู้เหนือโลกแท้ๆ อันได้ฉายาว่า "โลกุตตรบุคคล" บริบูรณ์

เมื่อ "สัมมาทิฐิ" ก็มีเป็นประธานแล้ว และ ต่อมาได้พยายาม ได้มีสติจนสำเร็จใน "สัมมาสังกัปป" จริง สัมมาสังกัปป นั้นแล จะจงใจให้ "วาจา" ก็จะไม่เอนเข้าสู่ "สัมมา" จงใจให้ "กัมมันต" หรือ การกระทำอันเป็นที่สุดทุกอย่าง ก็จะไม่เอนเข้าสู่ "สัมมา" ความรู้ดี รู้ชั่ว ก็จะละเอียดขณ ลึกซึ้งขณ ความสามารถทำดีของผู้ปฏิบัติธรรมนั้น ก็จะทำได้มากขึ้น สูงขณจริง เก่งขณจริง การเลือกความเป็นอยู่ให้กับชีวิต ก็จะเลือกอยู่ในสภาพที่ดีขณ บริสุทธขณ เป็นประโยชน์แก่โลก แก่ตน ถูกต้องขณทุกขณทุกตอนไปจริง (แต่มีใจไม่เลือกเสียภัย หรือ เลือกอย่างคนมีกิเลส ต่ำลงๆ แบบ "คนรู้มาก" นั้นดอกนะ!) เรียกว่า "สัมมาอาชีโว" เพราะเราจะรู้ จะแจ้ง จะเกิด "ญาณ" ยิ่งๆ ขนเรื่อย ๆ

และ ยังมีความเป็นอยู่ที่ดีที่ถูกต้อง ซึ่งมี สัมมาสังกัปป ที่ดีขึ้น เพิ่มขึ้น เป็น
 “อริยฐาน” เรื่อย ๆ เราก็ยังมี “สัมมาสมาธิ” ที่ขง ๆ ขึ้นทุกเมื่อ
 “สัมมาญาณ” ก็จะเจริญตาม “สัมมาวิมุตติ” ก็จะแน่นอน ยิ่งชัดเจนน
 ยิ่งเป็นสภาวะที่ยิ่ง จะเห็นยิ่ง จะรู้ชัดยิ่ง จะได้สัมผัสเสมอ ๆ “วิมุตติ” ยิ่ง
 จะเป็นรูปโตสำหรับเรา “วิมุตติ” ยิ่งจะเป็น “ตัว” เป็น “ตน” ให้
 แก่เรา

นั่นคือ “สัมมาญาณ” ก็จะเป็นของเรา !!

“สัมมาวิมุตติ” ก็จะเป็นของเรา !!

เราจึงกลายเป็นเจ้าของ “วิมุตติ” โดยที่ไม่ต้องยึด ไม่ต้องมีใจไปห่วงแหน
 ผูกพันไว้เลย และ เราจะมี “วิมุตติ” แสดง มี “วิมุตติ” อวดชาวโลก โดยเราไม่ได้
 อวดอวดเลย แต่มันเป็นแล้วที่ตน มันมีแล้วที่ตน มันเป็นพละดีอยู่กับตนนี้แหละ !
แม้ไม่อวดมันก็ต้องเป็นอยู่ มีอยู่ เปิดเผยอยู่ที่ตน บุคคล
นั้น นั่นเอง จึงเรียกว่า “สโฐ” หรือ “สฐิ” (ส+ฐ=เพียงเป็นไปกับความ
 ตั้งอยู่, สักแต่ว่าความตั้งอยู่ของตน) หรือ “ฐิน” (ฐ+น=ความตั้งอยู่หามิได้) (หรือ ฐาน)
 และแท้ ๆ คือ “วุฒฐาน” อันสมบูรณ์ นั่นเอง (คือ มีได้มันคงอยู่ ก็ได้ เลิกก็ได้
 ถอนเสีย ก็ได้) หมายความว่า เป็นจริง, มีอยู่, ตั้งอยู่ เพราะยังไม่หมดเหตุหมด
 บัญญัติ จึงยังทรงปรากฏการณ์อยู่ แต่ภายในใจนั้นไม่มี “มานะ” ก็เลสอะไรเลย
 แม้แต่คิดอยาก “โอ้อวด” (สาธุชย) มันเป็น “ความประเสริฐที่สุด” (เสฏฐา)
 ของมันแล้วเองจริงๆ ดังนี้ คือ สโฐ หรือ เรียก “สฐาน” เลย ก็ได้ นั่นแหละ
 คือ “สโฐ” ที่ไม่ใช่ “สาธุชย” แต่เป็น “สโฐ” ที่เป็น “เสฏฐา”
 จริงแท้

ก็จงทำความเข้าใจให้ได้ว่า ผู้ “รู้ตนแท้” หรือ ผู้ไม่มี
 “อวิชชา” จริง เท่านั้นนี้ จึงจะมี “ของจริง” นี้ มีอะไรก็เป็น
 ความจริง-ของแท้ ไม่มีปลอม ไม่มีอวด ไม่มีโกง ไม่มีหลอฉล โดยจริงแท้

ซึ่งตามปกติของปุณฺณ หรือ แม้เป็นเสพบุคคลอยู่ ณ ธรรมดา ๆ ก็จะมี "ความ
 ปโลม-ความอวด หรือ ความโง-ความฉลาด-ความมีเล่ห์เหลี่ยม" **ผสมปนอยู่**
ใน "พฤติภาพ" แห่งคนอยู่ ทั้งนั้นจริงๆ ไม่มากก็น้อย นั่นจึงคือ "สโฐ"
 ที่ยังมี "สาธุยาย" แต่เขาผู้นั้น ๆ ยัง "ไม่รู้ตนแท้" หรือ ยังไม่
 สิ้น "อวิชชา" เป็นยอดสูงสุดแท้ๆ เท่านั้นจริงๆ ส่วน "สโฐ" ที่
 เป็น "เสฏฐา" นั้น ผู้นั้น รู้ตนอยู่แท้ๆ ว่า ท่านไม่ได้ทำด้วย
 กิเลสอันใดเลย ท่านทำอย่างนั้น ไม่ได้เพื่อตัวเพื่อตน
 หรือ ไม่เพื่อขึ้นชมสมสุขอะไร ของตนเลย ท่านแสดงโดย
 ตรง เพื่อผู้อื่นโดยซื่อจริงๆ

และ เป็น "อสโฐ" ด้วย เพราะ ไม่ได้แกสัถอวดจริงๆ ไม่ได้
 แกสัถโอ้ ไม่มีอะไรฉลาดเป็นกลในอยู่ในจิต เพราะไม่มีกิเลส-ตัณหา-อุปาทาน
 ใดๆเลย แม้ทำอย่างนั้น เป็นอย่างนั้นอยู่ ก็ไม่ใช่เพราะโลภะ หรือ เพราะโทสะแต่
 ใดๆเลย จะคิดหวังเอาอะไรแลกเปลี่ยนกับการมี การเป็นนั้นๆ ก็ไม่มีในจิตเลย
 อย่างว่าแต่เป็น ลาภ-ยศ-สรรเสริญมาแลกเปลี่ยนเลย แม้แต่ "สุข" เพราะมันจะ
 เกิดผลสมใจ หรือ มันดับหายไป ทำลายไปสมใจ ท่านผู้มีสภาพนี้ ก็จะ
 ไม่ "หลง" เป็นสุขเป็นทุกข์ เพราะการไม่สมใจ หรือ สมใจนั้นๆ เป็น
 อัมภาค มันมีมันเป็นอยู่ของมันเองอย่างนั้น หรือ ไม่ ก็บรรจงทำให้งาม มีให้ดี
 ที่สุดชนไปอีก เพื่อ "ให้" แก่เขาอนันน ไปฟรีๆ เอาด้วยซ้ำไป ไม่ได้มีเพื่ออยาก
 ได้อะไรมาแลก แต่ถ้ามึ ถ้าเป็นอยู่แล้ว เมื่อผู้นั้นผู้ใดเขาจะให้เห็น จะได้รู้ จะได้ชอบ
 จะได้เห็นดี-ยินดีแล้ว ก็จะได้นำไปทำเอาอย่างนั้นบ้าง ไปเป็นอย่างนั้นบ้าง กัดน!
 เรารู้ที่อยู่-ก่อนโมทนาอยู่ เท่านั้นเอง

"รู้" จริงๆ มี "สัมมาญาณ" อยู่อย่างนั้นจริงๆ ด้วย

เพราะ ผู้นั้นมี "สมาธิ กุสโล" มีความฉลาดยิ่งยอด **รู้อย่างเยี่ยมใน**
"อจิจิต" ต่างๆ จริงๆ รู้จนกระทั่ง "สมาธิสส โจร" คือ **จิตในจิต**
 มันยังทำงานอยู่ ก็รู้ "บทบาท" ของ "งานจิต" นั้นๆ

อย่างเก่ง อย่างเร็วพลัน และ สามารถจะปรับจิตเปลี่ยนจิต ให้เป็นให้ไปได้เร็วพลันด้วย หากเป็นได้ถึงปานนั้น เก่งปานนั้น ก็เรียกว่า เป็นผู้ถึง "สมาธิสส อภินิหาร" ถ้ายังไม่เก่ง ยังไม่เร็วพลัน ยังไม่ได้ตามที่เจตนา ก็ยังไม่เรียกว่า เป็น "อภินิหาร" แต่ได้เท่าใด เก่งมากเท่าใด เร็วยิ่งเท่าใด สามารถยิ่งเท่าใด ก็เป็น "อภินิหาร" ชัดแท้เท่านั้น ๆ ตามที่ได้ นั้นแล

ผู้จะถึง "ฐาน" สุดท้าย มี "จิต" เป็นที่สุด จึงคือ ผู้รูแจ้งใน "อธิจิต 7" จริง และ เป็นผู้มี เป็นผู้ได้ใน "อธิจิต 7" แท้ๆ ด้วย จึงจะทำ "อธิจิต" หรือ ทำ "สมาธิ" ได้ เป็น "สัมมา" ถึงที่สุด จนได้ชื่อว่า มี "สัมมาสมาธิ"

หรือ มี "จิต" ชนิดเลิศสุดยอดแล้ว อันเรียกในภาษาบาลีว่า "มัตถ" (หรือ ไทยเขียนว่า "มรรค" นั้นเอง) ซึ่งมาจาก ม+อัคค ม=จิต อัคค=เลิศสุดยอด

ดังนั้น จะเรียกผู้ที่มีพร้อมแล้ว ทั้งสัมมาทิฐิ-สัมมาสังกัปป-สัมมาวาจา-สัมมากรรมันโต-สัมมาอาชีโว-สัมมาวาจาโม-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิเต็มยศว่า เป็นผู้ "สัมมามรรค" หรือ จะให้เต็มไปกว่านั้นอีกว่า เป็นผู้ "สัมมาอริยมรรค" ก็หมายถึงว่า ผู้นั้นเป็นผู้มี "ผล" เป็นผู้บริบูรณ์แล้วด้วย "จิตชนิดเลิศสุดยอด" (มัตถ) เป็นผู้บริบูรณ์ด้วย อริสัจ-อธิจิต-อริบัญญัติ เป็นผู้มี "ญาณ" มี "วิมุติ" มิใช่ผู้กำลังฝึกฝน หรือ กำลังปฏิบัติอยู่ ยังไม่ "สัมมา" พรังพร้อม ตามที่หลงเข้าใจเพี้ยนกันอยู่ในทุกวันนี้ไม่หอรอก ! ที่จริงนั้น ผู้มี "สัมมามรรค" นี้ ย่อมชื่อว่า เป็นผู้ถึงขั้น "ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา" แท้ๆ แล้ว ก็ เป็นผู้ไม่มีทุกข์ ที่ชาวบ้าน ชาวเมือง เขายังพากันทุกข์อยู่

ได้แล้วจริงๆ เต็มขาด ชั่งขึ้น "มรรค" (อริยสัจ) นี้ ผ่านเลขชั้น "นิโรธ" (อริยสัจ) อันเป็น "อริยสัจ" ชั้นที่ ๓ มาแล้วแท้ๆจริงๆ

ออกจะแปลกที่อธิบายว่า "มรรค" นั้น คือ "ผล" แต่จะไม่แปลกเลย ถ้าใครทำความเข้าใจได้ว่า "ผล" สุกยอดแห่งธรรมนั้น ก็คือ คนผู้ปฏิบัติตนจนมีสัมมาทิฏฐิ พรังพร้อม มีสัมมาสังกัปปะ บริบูรณ์ มีสัมมาวาจา-สัมมากรรมมันโต-สัมมาอาชีโว-สัมมาวาจาโม-สัมมาสติ-และ สัมมาสมาธิ แล้วจนบริบูรณ์ถ้วนครบ นั่นเอง เป็นผู้แจ้งใน "ทุกข์อริยสัจ" รู้ชัดใน "สมุทัยอริยสัจ" และ ได้ละ ได้ล้าง ได้เลิก จนถึงขั้น "นิโรธอริยสัจ" แจ้งจริงจนกระทั่ง เป็น "มรรคอริยสัจ" เกิดปรากฏ มีประสบการณ์ชั้น บรรลุถึงขั้นมาได้ และ ทั้ง "ถึง" ที่แท้ ทั้ง "เป็นได้" อีกอย่างนั้นๆ เสมอไปด้วย อันเรียกในภาษานี้ว่า "ภาวนากิจ" (ซึ่งแปลว่า การเกิดผล, การบรรลุถึง เบ้า, การเป็นการได้ภาวนานั้นแล้วในตน, การมีพฤติกรรมแห่งความเจริญนั้นๆ แล้ว)

"ผล" จึงคือ มรรค อันบริบูรณ์เป็น "สัมมา" ครบถ้วนแท้ ทั้ง ๘ องค์ จนเป็นสัมมาญาณ จนเป็นสัมมาวิมุตติจริงๆ นั่นเอง เป็นอริยสัจ ข้อที่ ๔ ซึ่งเป็นข้อสุดท้าย เป็นข้อปลาย หลังข้อ นิโรธ อันจะต้องทำให้แจ้งมาก่อนเสียอีก (สำหรับผู้ที่เข้าใจใน "สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน" ก็จงรู้ในข้อที่ว่า "มรรค" (คือ รู้ทาง) มาก่อน "ผล" ให้ดีๆ ว่า หมายเอาอย่างไร?)

ทุกวันนี้ มีผู้เผลอไปคิดว่า ตนมีมรรคองค์ ๘ อันเป็น "สัมมา" กันแล้วครบถ้วน ก็มากลั่นเอาการอยู่ นั่นคือ ความเบยวบาลี ชนิดสำคัญเรื่องหนึ่งทีเดียว

อย่าได้หลงผิดกันว่า ตนมี "สัมมามรรค" องค์ ๘ กันง่ายๆ เป็นอันขาด! แต่จงทำให้เกิด หรือ ทำให้ "มี" จริงๆ กันให้ได้เกิด เริ่มตั้งแต่ "ทิฏฐิ" มรรคองค์ที่ ๑ ก็ขอให้ "สัมมา" กันเสียให้ได้ จนพ้น "วิจิกิจฉา" ก่อนอันใด ก็ยังดี และขอให้เป็น "ทิฏฐุชุกัมม" กันจริงๆ แท้ๆ กันให้ได้เกิด (ทิฏฐุชุกัมม=บทแห่งการกระทำของเรา เป็นปัจจุบันนี้ๆ อยู่ทีเดียว ที่ถูกต้องด้วย)

- บทที่ ๓๒ -

เท่าที่อธิบายมาจนปานนี้ เกี่ยวกับ "ฌาน" ก็เห็นได้ว่า การจะทำให้เกิด "ฌาน" นั้น มันไม่ได้สำคัญนักสำคัญหนาอะไรกับการนั่งหลับหูหลับตาดังที่ได้หลงผิดเป็น "มิจฉาทิฎฐิ" กันอยู่มากล้นเหลือหลายว่า แก่นของการปฏิบัติธรรมต้อง "นั่งหลับตา" หรือ วิปัสสนา-กัมมัฏฐานนั้น คือ "การนั่งหลับตา" ที่แท้แล้ว ไม่ใช่เช่นนั้นเสียเลยด้วยซ้ำ

แต่จะนั่งหลับหูหลับตาเข้าเพื่อให้เกิด "ฌาน" นั้นก็ได้ด้วย ไม่แปลก! เพราะยื่นก็ทำให้เกิด "ฌาน" ได้ เดินก็ทำให้เกิด "ฌาน" ได้ (จะหลับตาหรือไม่ ก็ได้) นอนก็ทำให้เกิด "ฌาน" ได้ หรือ แม้ขณะมีอริยาบถอื่นๆ ใด มีผัสสะต่างๆ ทำงานทำการอยู่นั้นแหละ ก็ทำให้เกิด "ฌาน" ได้ และ ยิ่งดีเยี่ยมเป็นปัจจุบันธรรมอันถูกต้องตรงลงตัวเอาด้วย ถ้าทำได้เก่งแท้ด้วย ก็เป็น "ฌาน" จริงๆ เป็น "ฌาน" ถาวรเลย เป็นที่สุดทีเดียว เพราะมี "ฌาน" ได้มากโอกาส มากขณะ

แล้วทำไมเราจะต้องมันน้อย ในสิ่งที่ไม่ควรจะมันน้อยเลย คือ จะต้องได้ "ฌาน" หรือ ทำให้เกิด "ฌาน" กันแต่เฉพาะขณะ "นั่งหลับตา" ก็ทำไมไม่ทำให้มันเกิด "ฌาน" หรือ ได้ "ฌาน" กันให้มันมากโอกาส เป็นทุกขณะ ทุกอริยาบถกว่านั้น ไม่ดีกว่าหรือ ?

ที่สำคัญที่สุดนั้น มันอยู่ที่ "ความเข้าใจ" เท่านั้นเอง มันยังเข้าใจผิดอยู่ (มิจฉาทิฎฐิ) ยังเข้าใจ "มรรค" ของฌาน และ "ผล" ของฌาน ยังไม่ได้ยังไม่ตรงประเด็นแท้ๆ หรือ ยังไม่เข้าใจเป้าหมายแท้ๆ ของสภาพฌาน

การทำความเข้าใจให้ถูกเรื่อง ถูกเป้าหมาย ถูกประเด็นตรงๆ จึงสำคัญมาก และ สำคัญมากยิ่งด้วย เมื่อเป็นเรื่องของ "ฌาน" เพราะมันเป็น "อุตตริมนุสสรธรรม" เป็นความละเอียด เป็นเรื่องประณีต

ขนาดผู้ใด “ฉาน” จริง มี “ฉาน” จริง ยังอธิบายสู่ผู้อื่นฟัง แจกแจง ทั้งมรรค ทั้งผลของฉาน ให้ผู้อื่นเข้าใจด้วยได้ ก็ยังยากแสนยาก บางคนนั้น แม้จะมีฉานจริง ได้ฉานจริง ไม่สามารถพูด ไม่สามารถอธิบายได้นั้น มีมากกว่ามาก (ส่วนมากที่ว่านี้ ก็คือ ผู้เรียน “ฉาน” แต่ในแบบนั่งหลับตามา จะอธิบายไม่ค่อยได้) ดังนั้น ผู้ไม่รู้จริง ไม่มี “ฉาน” จริง ก็ได้โปรดระวังๆ! ให้มากๆเถิด อย่าอวดดี (ที่ยังไม่ได้จริง)เลย มันเป็นเรื่องทำลายธรรม ทำลายศาสนาเอาทีเดียว พระพุทธองค์จึงได้ทรงบัญญัติปรับโทษความผิด ความอวดดีของผู้ไม่มี “อุตตริมนุสสรธรรม” แล้วยังต้นเหตุอวดดี ยังดีแสดงนั้น ถึงขั้น ปาราชิก

และ “สังฆกรรม” มันได้เบียว ได้เพี้ยน ได้ผิดไปในที่สุด ศาสนาได้ตกต่ำลงๆ นั้น มันก็เกิดมาจากผู้ไม่รู้จริง ผู้อวดดี ผู้ประมาท ผู้รู้ไม่ถูกแท้แล้วถือดีหลงผิดทั้งหลาย นั้นแหละ เป็นผู้ทำลาย ไม่มีใครอื่นเขาจะทำลายพระธรรม ทำลายศาสนา ได้เก่งเท่าพวกอวดอวดตริมนุสสรธรรมที่ไม่มีในตน และ ที่ไม่เป็นจริงตอก :

และ เรื่องการอวดอวดตริมนุสสรธรรมนั้น ก็แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

คือ ประเภทที่ 1 นั้น เป็นอวดตริมนุสสรธรรม ที่พระพุทโธเจ้า ไม่อนุโมทนา ไม่สรรเสริญ ชำกลับห้ามแสดง ทั้งตรัสส่ำทับอีกว่า พระองค์เกลียดขังระอา เบื่อหน่าย ขยะแขยง (ดังที่ได้เคยกล่าวถึงมาแล้ว แม้ใน “แก้วกฐิสุต” ก็ได้เคยนำมาให้อ่าน ทั้งอธิบาย) อันได้แก่

ก. อธิปาฏิหาริย์ เช่น ผู้มฤตมเดชทั้งหลาย ตั้งแต่หะเหินเดินอากาศได้ ฯลฯ จิปาถะ ไปจนเสกนั้น เบาน มีมนต์ขลัง มีพลังปลุกดินปลุกหิน ทำโลหะ หรือวัตถุต่างๆ ให้มีฤทธิ์ มีอำนาจพิลึกต่างๆ ได้ เมตตามหานิยมบ้าง อยู่ยงคงกระพันบ้าง คุ่มครองรักษาช่วยเหลือได้นานาประการบ้าง เป็นต้น นั้น ล้วนแต่เป็นเรื่องที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นเจ้าของศาสนา ห้ามหนักห้ามหนา ให้ละเว้น ที่เดียว **บัญญัติไว้เป็น “ศีล” โต้้งๆ แท้ๆ**

เดี๋ยวนี้ ก็ไม่ "ศึกษา" (ศึกษา) กันแล้ว ก็ไปยึดกันได้แค่ "วินัย" มาเป็น "ศีล" หรือ เหมามาอย่างยัดมันเต็มมันนิตๆ อยู่แค่ "ศีล" ของพระนั้น มีแค่วินัย กับ เลขียวัตรต่างๆ เพียง 227 ข้อ เท่านั้น จึงได้ละเมิดศีล ทำลายธรรมกัน จนศาสนา เป็นปี ตกตำ ไร้คุณประโยชน์แก่กัน ดังที่เห็นๆ กันอยู่นี้แหละ **เพราะไม่มี "ศีลศึกษา" กันอย่างจริงจัง เพราะเข้าใจ "สมาธิ" หรือ "อธิจิต" ของพระพุทธเจ้าเป็น "มิจฉาทิฏฐิ" ไป นั่นเอง** จึงปลุก "พระ" (อิฐ,หิน ฯลฯ) ขายหาเงินกันโครมๆ ที่จริง ไม่ใช่ "พระ" เลย ที่เขาปลุก เขาพุทธากิแยกอะไรกันนั้น มันวัตถุแท้ๆ แต่ก็ได้ หลอกกันจนหลงไหลเสียสนิทเสียแล้วทุกวันนี้ จึงเป็นช่องให้อาชญากรรมทาง ศาสนา ฮ้อฮากันขึ้นมา โจกรกรรมพระศาสนากันเต็มบ้านเต็มเมือง บางก็เป่ามนตร์ บางก็พ่นคาถา บางก็รักษาไข้ไล่ผี (อันก็แสนจะไม่รู้ในสัจจธรรมว่า "ผี" นั้น ที่จริงที่แท้ คืออะไร?) บางก็รดน้ำมนต์ ซึ่งผู้ทำเองก็ไม่เคยศึกษาว่า "น้ำ" ที่ตนทำๆ ขึ้นมานั้นคืออะไร? มันจะกลายเป็น "สุรา" กลายเป็น "เมรัย" หรือ เป็น "มัชช" เป็น "วิส" หมอมเมาคน ที่เป็นพิษแก่คน หรือ ไม่? ก็ไม่เคยสำเหนียก ทำ กันขึ้นมา แลกเงิน แลกทอง แลกลาภกัน เป็น "มิจฉากัมมันโต" อยู่เท่าใด ก็ไม่รู้ ทำกันขึ้นอยู่เกลื่อนกล่น แลกข้าวแลกน้ำเขากิน แลกสร้างที่อยู่สร้างทอวด เป็น "มิจ- ฉนาอาชีพ" อยู่แค่ไหนๆ ก็ไม่เคยสำเหนียก สำนัก ศึกษา วิปัสสนาธุ หารู้ให้แจ้ง แทงทะเลในอิทัปปัจจยตา หรือ บัจจยาการของมัน ซึ่งที่จริง "น้ามนตร์" ประเภท ไหนๆ จะทำกันแบบง่ายๆ หรือ ให้พิชใหญ่ๆ โดๆ เท่าใดๆ "น้ามนตร์" นั้น มันก็โอ้เหมือนกันกับตะกรุด ผ้ายันต์ ปลัดขิก หรือ วัตถุก้อน ที่นำมาบนมาหล่อขึ้น เรียกกันว่า "พระ" แล้วก็ปลุก ก็เสกกัน เป็นวรรค เป็นเวร นั้นแหละ ซึ่งมันล้วนเป็น "สื่อแห่งอดีต" เป็นเรื่องของ อดีตภิกขุโยคตรงๆ แท้ๆ (เป็น "จิตนิยม") ไม่ว่าจะใช้น้ำ ใช้น้ำวัตถุเหลวใดๆ หรือ ใช้น้ำวัตถุแข็งอย่างไหนๆ มันก็โอ้เหมือนกัน นัยเดียวกัน นั่นเอง มันต่างกันเพียงชนิดหนึ่งเป็น "ธาตุดิน" แต่น้ามนตร์มันเป็น "ธาตุน้ำ" เท่านั้น ก็หลงเลอะทำหากินเลี้ยงชีพกัน หมอมเมากัน จนทำให้ "ศาสนา" เสื่อม เพราะการ "โจกรกรรม" ของตนไปเท่าใดๆ ก็ไม่เคยรู้สึก ไม่เคยเข้าใจ

มันเริ่มเสียหายนันมาตั้งแต่ “ศีลสิกขา” ไม่มี นั่นเอง แม้มี ก็จับจด และ ผิวเฟินเต็มที ซ้ำมีหน้าไปหลงผิด ยึดเอาอรรถสภาวะ เอาหลักเอาเกณฑ์อื่นๆ เป็น “ศีล” เป็น “หลักศีลาแห่งชีวิต” ของตนเข้าไปด้วย

และ เหล่าผู้ทำๆ การเป่ามนตร์ เสก สวดอะไรกันมานักหนานั้น บ้างก็อาบตัแล้วอาบต็อก ด้วยลวงกรรมขนาดเบา จนถึงปาราชิกกันไป เพราะกลายเป็น “อวดอุตริมนุสสรธรรม” ที่ไม่มีในตน เพราะ “สัปดน” (สำนวนไทยที่ได้มาจากบาลี ก็คือ “อุตริ” หรือ อวดอุตริมนุสสรธรรมที่ไม่มีในตน นั่นเอง) ไปทำน้ามนตร์รดเขาอยู่ และ มันได้หลอกเขา ทั้งๆที่ตนก็รู้ว่า ตนทำเช่นนั้น ตนก็ไม่มีฤทธิ์ มีเดชอะไร ! คนก็ได้หลง ได้เชื่อไปว่า “จะมีฤทธิ์ มีเดช ทำให้สุข ทำให้เกษม ทำให้เจริญได้ !” และแล้ว ผลก็ไม่สุข ไม่เกษม ไม่เจริญ !! ก็เกิดแล้ว เป็นไปแล้ว ซึ่งพระบรมศาสดาก็ทรงยืนยันยังกะอะไรดีว่า มันเป็นเรื่องที่จะไปหลงฟังอย่างไร มันก็ไม่ใช่เรื่องจะได้ “เกษม” จะได้ “สุข” จะได้ “เจริญ” อะไร ? แต่ผู้ต้องอาบดินนั้น ก็หาได้รู้ตนไม่ หนักแค่นี้ ก็ยังไม่รู้ตัวอยู่นั้นแล้ว มีหน้าซำกลายเป็นค่านิยม กลายเป็นแบบอย่างแก่อนุชนรุ่นหลัง ให้หลงเอาอย่างเอาแบบตาม แล้วก็ได้กระทำผิดต่อตามเพิ่มพอกพัฒนาไปสู่ทางเสื่อมยิ่งขึ้นๆ จนเป็น “มิฉฉาจา” โต้เถียงธรรม โต้เถียงศีล โต้เถียงวินัย โต้เถียงจารีตกันอยู่ขรมๆ ในทุกวันนี้ ยก “จารีต” (สิ่งที่ทำตามๆ กันมา) ข่มมาข่ม “ศีล” ข่ม “ธรรม” กันโครมๆ

จิตที่ตั้งไว้ผิด จิตที่ยึดถือเอาผิดๆ (มิฉฉาปณิหิตตัง จิตตัง) เพราะเข้าใจหลงเห็น หลงเชื่อ มาผิดๆ (มิฉฉาทิฏฐิ) จึงพลอยทำผิด ปฏิบัติผิด มีกรรมผิดๆ มีความเป็นอยู่เป็นไปผิดๆ แบบอย่างแนวทาง จึงได้พาลผิดไปเป็น “มิฉฉามรรค” กันไปหมด “ผล” จึงกลายเป็น “มิฉฉาผล” กันเต็มบ้านเต็มเมือง (มิใช่ที่ว่า ทำผิดๆ แล้ว จะไม่เกิด “ผล” เกิดนะ ! แต่ “ผล” ทางฉิบหาย !) ซึ่งก็เนื่องมาแต่การเข้าใจเพี้ยน แล้วก็บานปลายมาเรื่อย จนเห็นผิดเป็นถูก

ก็จงพากันสังเกตเอาจาก “ผล” ของพุทธศาสนา ที่มีเกิดอยู่เป็น “สามัญ” เห็น ๆ กันอยู่ในปัจจุบันนี้เถิดว่า “พุทธศาสนา” เผล็ด “ผล” หรือ ผลิ “ผล” หรือ ออก “ผล” มาเป็นคนที่หมัดโลก-โกรธ-หลง ผู้เลิกหลง ลาก-ยศ-สรรเสริญ-สุข กันได้แก่ใด ? หรือ แม้แต่ “พุทธศาสนา” ช่วย ให้คนสังวรศีล-สำรวมอินทรีย์- โภชนะมัตตัญญุตตา-ชาคริยานุโยคะ มี “ศรัทธา” แบบไหน ? มี “หิริ” มี “โอตตปเปะ” กันได้แก่ใด ? วิชชา ๘ ประการ ได้กลายเป็นเครื่องงานวิชชาภิประการ กันไปแล้ว ? ! ซึ่ง มี กัน พิลึก กึก กือ ยิ่งกว่า ใน สมัย พระ พุทธ องค์ กัน ขนาด ไหน ? “หลอก” และ “ล่อ” กันสุดเหวี่ยงเท่าใด ? ก็จงสังเกตเอาเถิด !

ข. “อาเทศนาปาฏิหาริย์” เช่น ผู้มีความเก่งทางใจ ดักรู้ ความคิดของผู้อื่นว่า เขาคิดยังไง ? ใครจะทำอะไรก็รู้ก่อนที่เขาจะทำจริงๆ ออกมาทาง กายกรรม-วจีกรรม ดังนี้ เป็นต้น หรือ ยิ่งไปกว่านั้น เหตุ-ปัจจัยที่เป็น “อรูป” อยู่ กำลังดำเนินบทบาทอย่างลึกเร้นอยู่ ซึ่งธรรมดา จะไม่รู้ได้ง่ายๆ เลยว่า ผลของ “อรูป” ต่างๆ ที่กำลังดำเนินอยู่นั้นจะสำเร็จออกมาเป็นอย่างไร ? แต่ผู้ “อาเทศนา-ปาฏิหาริย์” นั้นๆ ก็ยังอาจสามารถล่วงรู้ “ทิศทาง” รู้แนวโน้มแห่ง “ผล” ที่จะ สำเร็จล่วงหน้าได้ ก็เกิดเป็นการ “ทำนาย” ไปก่อนปัจจุบัน อันเป็นเรื่อง “อนิจจัง” แท้ๆ แต่เขาก็ยังคงเห็นว่า ทุกอย่าง “เที่ยง” ทุกอย่างมีฤทธิ์เท่าเดิม มีเดชเท่าเดิม มีคุณภาพคงทงทน ตาม “ความเชื่อ” ของเขา จึงมีการทำนาย มีการอวดความเก่งใน “การรู้ก่อน” หรือ “การดักรู้เรื่องที่ยังไม่มี ยังไม่เกิด” นั่นเอง ซึ่งแม้ “การทายใจ” หรือ “การทำนายทายทักล่วงหน้า” ต่างๆ พวกนี้ (ซึ่งเรียกกัน ว่า พวก “นั่งดูทางใน”) จะถูกแทกตาม พระพุทธองค์ที่ทรงบัญญัติให้ “เวทนา” ไว้ เป็น “ศีล” กันโต้งๆ ก็มี ห้ามอวดห้ามแสดงกันชัดๆ ก็มี แม้การทายทัก-ทายใจนั้นๆ จะรู้จริง รู้ไม่จริงแค่ไหนๆ ก็ตาม มันก็มีใช้เป้าหมายของ “พุทธศาสนา” เป็น มิฉฉามรรค-มิฉฉาผล ซึ่งหลักฐานยืนยันในพระสูตร พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ชัดแจ้ง

ว่า พระองค์เกลียดชัง ระอา เบื่อหน่ายขยะแขยง แต่พุทธ-
 ศาสนิกชนทุกวันนี้ กลับรักชอบ ชื่นชอบ ขยันท้า ขยันท้าหาเรื่องแบบ
 นี้ ไม่เบื่อหน่าย สู้ด สู้ทน หนักเอาเบาสูเสียด้วย ไม่ขยะแขยง
 กันเลย กลับเทิดทูน หลงใหล เชิดชู บูชา ผู้ทำ "อาเทศนา
 ปาฏิหาริย์" ได้นั้นๆ เอาเสียด้วย ทั้งกันมาก ! หลงใหลกันมาก ! ก็
 คิดดูเถิดว่า มัน "อวิชชา" มันไม่รู้ไม่เข้าใจกันแค่ไหน ? มันมีความเห็นมีความ
 เข้าใจกลับตรงกันข้ามกัน จน "ชาวเป็นดำ" กันออกปานนี้
 สำหรับปลุชน สำหรับผู้ไม่ศึกษาธรรมะ หรือ ศึกษาผิดๆ ศึกษาไม่ถ่องแท้

ดังนั้น ผู้ศึกษาธรรมะ ผู้มีศีลสิกขา มีจิตสิกขา มีปัญญาสิกขา หรือ
 ผู้มีอาชีพเป็น "พระ" โดยสัญญากับประชามมาแล้วว่า จะให้เขาเลี้ยงเราโดยเรา
 จะมาศึกษาธรรมะ ก็จะต้องมีหน้าที่ "เรียนรู" อย่าให้เป็น "อวิชชา" หรือ หลง
 ผิดอยู่อย่างเก่า ! แล้วก็นำมาบอกปลุชนเขา เป็นตัวอย่าง จู๊ดจ๊าดออกมาจาก
 ความหลงใหล ความรักชอบ ซึ่งโดยแท้จริง โดยสัจธรรมแล้ว นำเกลียดชัง นำ
 เบื่อหน่าย !! อย่ามัวอำพรางกันอยู่ หรือ อย่าไปพาเขาหลงผิดอยู่ มันบาป ! มันพา
 กันตกนรก !! (เพราะขนาดพระพุทธองค์ ผู้จะไม่ตรัสว่า "รัก" ว่า "เกลียด" อะไร
 ง่าย ๆ ยิ่งถึงกับต้องจนตรัสออกมา ว่า เกลียด ว่า ไม่ชอบใจ เบื่อระอา กันปาน
 นั้น มันแสดงว่า "สุดท้ายจะเห็นในจุดหมายแห่ง น้ำพระทัย ของพระบรม-
 ศาสดา" กันแค่ไหน ? ก็ลองคิดดูดี ๆ เถิด)

ดังนั้น พระสาวกแท้ จะต้องเรียนให้รู้ความจริง (สัจธรรม) สิ่งที่ย
 แรงนำเกลียด นำขยะแขยง ก็ต้องสอนต้องบอกเขาให้รู้ แนะนำ นำทางให้คนเขา
 เบื่อหน่าย ขยะแขยง หรือ ระอาออกมา อย่าให้เขาไปมัวเมา ลุ่มหลงในสิ่งผิด ใน
 เรื่องไม่เป็นอรรถ ไม่เป็นสาระแท้ โดยเฉพาะ ไม่ใช่ "พุทธสภาวะ" ดังนี้ จึงจะถูก

แต่นี้ "พระ" ผู้ประกาศตนเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า จะกลับไปหลงใหลเสียด
 เอง กลับไปติด ไปยึด ไปทิ้ง ไปหวงหนัก ติดขัด ยึดติดกว่าปลุชน เพราะยอมลงทุน

ชีวิต ทั้งร่างกายแรงใจ ทั้งเวลามากมายให้กับมัน ก็เลยยิ่งกลายเป็นคนโง่งมงาย (อวิชา) หรือ หลงใหล(โมหะ)หนักยิ่งกว่าคนธรรมดาๆเขาเสียอีก แล้วยังไม่อาย เสียด้วย !! ยังจะอดสำหัตันทุรังนำมาอวดนำมาแสดงอีกด้วยซ้ำ ทั้งๆที่พระพุทธเจ้า ห้ามไว้ เป็น “ศีล” ก็ยังไม่รู้ เพราะไม่ศึกษา “ศีล” เสียอีก “ศีล” คือ ปรียัติเบื้องต้นที่จะต้องศึกษา แล้วยนำมาประพฤติตาม ให้งามเป็นเบื้องต้น ในการเป็น พระสาวก ก็ยังไม่ทำจริงๆ ทำไม่ถูกต้อง—กลาง—ปลายให้ได้ก่อน แล้วเรื่องลึกละเอียดไปจนถึงขั้น “จิตศึกษา” มันจะรู้ได้ มันจะถูกต้องอย่างไรกัน ? จึงได้พากัน ันทุรังทำผิดๆกันสืบเนื่องกันมา จนใครจะพูดให้กลับไปหาความถูกต้องอย่าง เก่าอย่างเดิม ก็ไม่ฟัง ! (สำหรับผู้มี “มานะทิฎฐิ” แรง) ซ้ำมีหน้าหาว่า ไอ้ที่ พูดให้กลับไปผิดเอาด้วย ! ต้องอย่างที่ท่านหลง ตนทำตามๆกันนี้แหละ จึงจะถูก ! และยึดแน่นจริงๆกันอย่างนี้ด้วย ถ้าหากแม้จะมีใครมาตำหนิตเตือนเอา “ด้วยศีล” (ที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ไว้ต่างๆ) เป็นข้ออ้างแท้ๆ ก็ยังไม่ยอม ! ศาสนาจึงเรียวลงๆ เพราะพระธรรมคำสอนที่ว่า “ผู้รู้จะพึงติเตียนเราได้ด้วยศีล !” นั้น ก็ไม่มีฤทธิ์ ไม่มี นายาเสียแล้ว ไม่รู้เรื่องกันแล้ว ก็ขนาดท่านผู้รู้ ท่านยังไม่ไ้จัดเอาที่ท่านเองรู้ออก อันเป็นความละเอียดอกมากมาย ออกมาท้วงตติงด้วยซ้ำ ท่านอดสำหัตเอาคำห้ามที่เป็น “ศีล” เป็นกฎ เป็นหลักหยาบๆ ไ้ต่างๆง่าย ๆ มายืนยันกับคำท้วงคำติกันแท้ๆ ก็ยังไม่ยอมแล้ว เรื่องอันทลกขงละเอียดกว่านั้น จะพียงนำมากล่าวกัน ก็เป็นอันหวังได้ว่า ไม่มีผลอะไร

กระนั้นแหละ ถ้านักปฏิบัติธรรม หรือ “พระ” ผู้ใด หากถือดี ยึดมั่น จน “ผู้รู้จะพึงติเตียนเราด้วยศีล” แท้ๆ ก็ยังไม่ยอม ยังไม่ สำนึก ก็เป็นอันหวังได้ว่า ผู้นั้น จะไม่มีความเจริญก้าวหน้าใด ยิ่งขึ้นไปได้อีกแล้ว (เพราะขนาด “ศีล” อันเป็นหลักเบื้องต้น ซ้ำ เป็นหลักฐานที่ พระศาสดาตรัสไว้ ออกยืนยันเถียงไม่ ได้ ออกปานนี้ ยังใช้ไม่ได้แล้ว กับ “เขา” ผู้นั้นๆ ก็เป็นอันจะช่วยกันยิ่งกว่านั้น ก็ไม่ได้เสียเลย)

และ เรื่องอวดความเก่งเล่นทางใน ทายใจ ทายรูป หรือ บอกร้างสิ่งที่ยังไม่ เกิด เรื่องอวดอวดตรมโนสธรรมพรรคนั้น มันล่อแหลมกับ “ปาราชิก” ยังกะอะไรดี

พุทธศาสนิกชนทั้งหลายทั้งผู้ใหญ่ผู้น้อย ก็ไม่ช่วยกวาดขันกัน ไม่ทักท้วงกัน ไม่กระหนาบห้ามกันให้แข็งแรง แต่กลับปล่อยให้รอด ปล่อยให้แสดง ปล่อยให้เผยแพร่ ปล่อยให้ผู้ไม่รู้ (“พระ” ผู้วิเศษ) มอมเมาชาวบ้านกันอยู่ได้ “ความมมาย” ก็ยิ่งจะเกิดมากและมากยิ่งขึ้น เพราะ “พระ” ผู้ยังมีความโลก ก็จะไม่ฉวยโอกาสอวด ฉวยโอกาสแสดง เพื่อแลกลาภ เพื่อแลกยศ เพื่อแลกสรรเสริญต่างๆ จนบางองค์ ปาราชิกไปแล้วก็ไม่รู้กัน และ ก็ได้ปาราชิกโดยต่างก็ไม่รู้กัน ก็มีอยู่เนืองนือง

กล่าวคือ ท่านผู้ใดมี “อุตตริมนุสสธรรม” นั้นจริงแท้ ฐุแนแท้แก่น ไม่ใช่ทำไปอย่างไม่แน่ใจ ทำออกไปอย่างเสียงอย่างทวย หรือ ไม่เป็นจริง (อภุต) จะแสดงฤทธิ์แสดงความเก่งโต ก็จะต้องเป็นจริงแนใจจริง จะต้องสำเร็จจริงสัมฤทธิ์ผลจริง จึงจะชื่อว่า เป็นผู้ที่มี “อุตตริมนุสสธรรม” ในตนแท้ ถึงผู้นั้น แสดง ก็ถือว่า ไม่ปาราชิก ก็รอดตัวไป เพราะไม่ได้หลอกใครไม่ได้ลวงใคร ทำออกมาก็เป็นจริง (อิทธิปาฏิหาริย์ แท้ แม้จะเป็นเชิงเตร็จจานวิชา ก็ตาม แต่ก็ยังเป็นอาบัติ ผิดศีล ผิดธรรมวินัยอยู่นั้นแหละ) ทำนาย หรือ พยากรณ์ออกมา ก็เป็นของแท้แม่นยำ (อาเทศนาปาฏิหาริย์ แท้ แม้จะเป็นเชิงเตร็จจานวิชา ก็ตาม แต่ก็ยังเป็นอาบัติ ผิดศีล ผิดธรรมวินัยอยู่นั้นแหละ) แต่ถ้า ผู้ใดไม่มี “อุตตริมนุสสธรรม” นั้นจริง โดยไม่มีความเก่งจริง ไม่มีฤทธิ์จริง (อสังต) ทำออกมาไม่เป็นผลจริง (อภุต) ทำนายออกมาผิดๆ พลาดๆ หากผู้นั้นเป็น “พระ” ได้ทำออกมาอย่างนี้ ได้ทายออกมาอย่างนี้ และได้ผิด ได้พลาด ดังกล่าวนั้นแล้ว โดยตนประกาศตน หรือ แสดงตนเป็นคนอวด เป็นผู้ เชี่ยวชาญในการทำในการทายนั้นๆ ผู้นั้น ก็ปาราชิกแล้ว ทุกคน

การแสดง “อุตตริมนุสสธรรม” จึงไม่ใช่เรื่องน่าแสดงกันง่ายๆ และ “อุตตริมนุสสธรรม” ในประเภท 1 คือ “อิทธิปาฏิหาริย์” กับ “อาเทศนาปาฏิหาริย์” นี้ แม้มีจริงเก่งเยี่ยมขนาดใดๆ ก็อย่าแสดงกันเลย พระบรมศาสดาไม่ทรงอนุโมทนา ไม่สรรเสริญเลย อย่างนี้แท้ ไม่เก่งด้วยละก็อย่าอวด ! อย่าเสี่ยงกับ ปาราชิก กันเล่นเป็นอันขาด

สำเนียงกันให้มาก ๆ เกิดว่า **อิทธิปาฏิหาริย์-อาเทศนาปาฏิหาริย์นี้ มันเสียมมากกว่าได้ มันทำลายศาสนามากกว่าช่วยศาสนา** จึงพยายามหันมาสนใจใน “**อุตตริมนุสสธรรม**” ประเภท 2 กันให้มาก ๆ เกิด เพราะเป็น “**อุตตริมนุสสธรรม**” ที่เป็นประโยชน์แท้ ส่งผลแท้ เป็น “**อุตตริมนุสสธรรม**” ที่พระบรมศาสดา กับ พระสาวกทั้งหลายใช้ **สร้างศาสนาสืบพระธรรมกันมาโดยตรง** และ จะต้องให้ “**ตรงๆ -ถูกเข้าแท้ๆ**” กันด้วย แล้วจึงช่วยกันอวด ช่วยกันแสดง ให้มากให้เสมอ แต่อย่าให้เกิน “**ภูมิธรรม**” ใดๆ ของตน หรือ ตนต้องมีจริง เป็นจริง ด้วยนะ ! ระวัง ! ก็ต้อง “**ปาราชิก**” เช่นกัน ถ้าไม่มีในตนจริง ไม่ เป็นจริง และอนึ่ง ให้ถูก “**ฐาน**” ของผู้จะรับจะรองธรรมนั้นๆ ด้วย (ไม่เช่นนั้น *อาบัติปาจิตตีย์*)

ประเภท 2 นั้น เป็น “**อุตตริมนุสสธรรม**” ที่พระ **พุทธเจ้าทรงอนุโมทนาสรรเสริญ** ชำนาญนั้นว่า พระองค์เองก็แสดงอย่างนั้นๆ ทรงตรัสกำชับกำชาแก่พระสาวกกันกำหนดว่า เธอต้องทำอย่างนั้น สอนอย่างนั้น ทำนัยะแต่ตั้งนเถิด เช่น *ท่านทั้งหลายจงหยุดเสพยาสิ่งมอมเมาเสีย ทำตนให้ห่างเหินให้เลิกลาจากสิ่งมอมเมาเสียเถิด* ดังนี้ เป็นต้น ซึ่งผู้จะบอกเขาให้หยุด ก็ทำกับตนเองได้สำเร็จ แล้วมาบอกผู้อื่นให้ทำตาม ก็ทำได้สำเร็จอีก ดังนี้ เรียกว่า เป็น “**ปาฏิหาริย์**” (สิ่งมอมเมา นั้น ภาษาบาลีคือ *สุราเมรัย* มัชช)

หรือ จะเป็น “**พระอนุศาสน์**” (คำสอน) อนุๆ มากมาย เช่นว่า เธอจงอย่าขมเกลียดใครนเลย จงเป็นผู้ขยันๆ เถิด ดังนี้ ก็เช่นกัน หรือ เธอจงกินข้าวมอเดี๋ยวเถิด อย่ากินข้าวหลายมอเลย หรือ เธอเลิกพอกหน้าพอกตาแมงหยุดเจียนควทานาหอมเสียดเถิด จะเป็นบุริสุทซชนเจริญชนสูงชัน ถ้ายังพอกยังทาก็ยังไม่บุริสุทซ ยังไม่สูง ยังไม่เจริญ ยังไม่อยู่ในหมู่คนผู้ได้ชื่อว่า “**พรหมจรรย์**” นะ ! แล้วผู้ได้รับคำบอกคำสอน ก็ทำได้ เห็น “**ผล**” ดี เมื่อหยุด เมื่อเลิกลาได้จริงๆ ว่าพ้นภาระ หมดทุกข์หมดร้อน เพราะได้เลิกได้หลุดพ้นจากเรื่องติดพอกติดทา ทั้งได้เข้าใจใน “**ความหลงผิด**” แต่เก่าก่อนของตนด้วย ดังนี้แล้ว เป็น “**ปาฏิหาริย์**”

มันเป็นความเก่ง ที่ได้ช่วยคนซึ่งไป “ติดโรค” อันคนไม่ต้องไปเป็น “โรค” อย่างนั้นหรือ ! ให้หายขาดออกมาได้ เช่น ช่วยคนผู้ไปติดโรค พอกหน้าทาแป้ง ๆ อย่างนั้น เป็นต้น น้แหละ หรือ พระอนุศาสน์ ที่ทรงกำชับกำชา ไว้มากหลายว่า *อย่าเมาลาภ เมาศเลย จงหยุดเมาลาภ เมาศเสียเถิด* แล้วผู้นั้น ก็ค่อย ๆ ช่วยเติมยา ทำความเข้าใจ ช้โทษภัยแก่กัน จนเลิกละหายขาดได้อีก ดังนั้น ก็เป็น **“ปาฏิหาริย์”** และ มันเป็น “ผล” ช่วยโลก ช่วยสังคม ตรง ๆ ซ่อนอยู่ในสภาพ “เชิงซ้อน” อยู่ในโลกจริง ๆ ไม่ใช่เรื่องตลก ๆ ง่าย ๆ ธรรมดา ๆ เลยแท้ ๆ หรือ เธอจงทำอย่างนั้น ๆ จงอย่าทำอย่างนั้น ๆ เพราะอย่างนั้นดี อย่างนั้นชั่ว หรือ เธอจงอย่าฆ่าสัตว์เลย จงเป็นผู้ไม่ฆ่าสัตว์เถิด เธอจงอย่าพูดปดเลย จงเป็นผู้พูดแต่คำจริงเถิด ดังนั้น ฯลฯ ผู้ใดมี “มรรค” มี “ผล” ใด หลุดพ้นวิมุติมาแล้ว จากกิเลสตัณหาใดได้แล้ว ก็จงพากันบอกต่อ แสดงต่อ ๆ สอนกัน ต่อ ๆ ไปเถิด **“ปาฏิหาริย์”** เช่นนี้ ๆ ไม่สมควรบอก ไม่สมควรแสดง หรือ ?

ดังนั้นแล เรียกว่า **“อนุศาสน์ปาฏิหาริย์”** กล่าวคือ ผู้มี “ผล” แล้ว (สัมมาอริยมรรค) ก็เอามาสอนผู้อื่นกัน ผู้มี “มรรค” แล้ว ก็นำมาบอกกันแนะนำกัน ผู้มี “วิมุติ” แล้ว ก็เล่าแจ้งแถลงไขสู่กันฟัง ผู้มี “ฉาน” ก็อธิบาย “ฉาน” เน้นฉาน ผู้มี “สมาธิ” แท้ ๆ ตรง ๆ ก็แจกแจงแจ้งเล่าสู่กันต่อ ๆ ไป ตามขั้นตอน ตามฐานแห่งผู้นั้น ๆ ซึ่งเป็นการบอกผู้อื่นสอนผู้อื่น **อธิบายแก่ผู้อื่น ตามภูมิแท้แห่งตน ๆ** และ แม้จะต้องยืนยัน “ผล” ที่ตนได้ ที่ตนมีอยู่ เป็นยถาว่าที่ ตถาการี หมายความว่า พูดอย่างไร ก็ทำได้อย่างนั้น ทำได้อย่างไร ก็พูดอย่างนั้น ก็จงแสดง จงอวด จงยืนยันชี้ ! เพื่อความบริสุทธิ์ตน เพื่อความจริงที่จะพิสูจน์ความจริงยิ่งขึ้น เพื่อความเป็นปรมาตมที่แท้ เป็นปัจจุบันจริงที่สุด เพื่อพิสูจน์สวากขาตธรรมแห่งพระ **พุทธองค์** ว่า

1. เป็นธรรม ที่ตัวคนผู้นั้นทำเอง สมควรจะได้จริงเอง มีจริงเอง เรียกว่า **“สันทิฏฐิโก”** มิใช่เป็นเพียงคำสอนสวย ๆ แต่ทำไม่ได้ หรือ เป็นเพียงปรัชญาปากเปล่า ดังที่มีผู้กล่าวหาว่านั่นไม่ !

2. เป็นธรรม ที่ทำได้ อยู่ บรรลุ ได้จริง “แม้ในขณะที่” นี้ไง ! เรา ผู้พูดนี้แหละบรรลุอยู่ หลุดพ้นมาได้ อยู่ พิสูจน์ยืนยันกาละแห่งปรมัตถ์แท้ เป็นปัจจุบันที่สุดจริงๆ เรียกว่า “อภาลิโก” คือ ไม่ว่าเมื่อใด ไม่จำกัดยุคสมัย อีกทั้งเป็นข้อพิสูจน์ท่านพวก “มิจนาทิฏฐิ” ที่ไปหลงเข้าใจผิดอย่างปักอกปักใจ จนกล้าพูดออกมาอย่างเต็มปากเต็มคำกันได้ ว่า **ปัจจุบันนี้ ยุคนี้ ปฏิบัติไม่ได้ บรรลุไม่ได้ ยุคนี้ สมัยนี้ กาลนี้ พระอริยะไม่มี พระอรหันต์เป็นไม่ได้แล้ว** (ก็มีมัสตกตาญาณ ข้อที่ 10 ที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า ผู้มีความเข้าใจ หรือ มีความเห็นแน่ๆ ว่า พระอริยะไม่มี ! ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจนบรรลุมรรค - ผล แล้วสอนให้ผู้อื่นรู้ตามได้ ไม่มี ! ผู้มีความเชื่ออย่างนั้น นั่นแหละ คือ “มิจนาทิฏฐิ”)

ซึ่งล้วนเป็น “วาทวิภูฐาน” ด้วย ทั้งเป็นคำพูดที่ **ประจานตัวผู้พูดเอง** นั่นแหละด้วย ว่า **ตัวผู้พูดนั้นไม่รู้ธรรม ไม่รู้พุทธ ที่แท้จริงบ้างเลย และตนเอง แม้จะปฏิบัติธรรม ศึกษาธรรม จนขึ้นชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติอย่างวิริยะ อุตสาหะเป็นผู้พากเพียรเรียนรู้ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์น่าจะเรียกได้ ว่า “ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ” (สุปฏิปันโน)** ออกปานใดๆ ก็ตาม แต่ก็ไม่รู้ ไม่แจ้ง ไม่สำเร็จใน “มรรค” ใน “ผล” เลยแม้เน้อย (ซึ่งถ้ายังไม่นับถึงขั้นเป็นพระโสดาบันเต็มตัว ก็น่าจะรู้มรรค รู้ผลของ “ปหานกิจ” ต่างๆ บ้าง เช่น ตทังคปหาน วิกขัมภณปหาน หรือ แม้ไม่มีสมุจเฉทปหาน มันก็น่าจะมีปฏิบัติสัสสัทธิปหาน หรือนิสสรณปหาน เป็น “ผล” กันบ้าง อันเป็นการพนัน “สักกายทิฏฐิ” หรือ เป็นการลด “สักกาย” ในตน ในบางเรื่อง บางกิลีส บางตัมหา นี่เล่นไม่มีอะไรเอาเลย !)

บางคนนั้น มิจนาทิฏฐิถึงขั้น **กระด้างทำทายเป็น** จนกล้าพูดออกมาได้ว่า พระอริยะไม่มี ความบรรลุ “มรรค” บรรลุ “ผล” ไม่มี มันก็คือตัวเองนั่นแหละ ไม่มี ไม่สามารถรู้ด้วย และตัวเองนั่นแหละ รู้มาก็ผิด ศึกษาผิดๆ ปฏิบัติผิดๆ ปฏิบัติไม่ตรง ไม่ถูกมรรค ปรียัติก็ไม่ถูกไม่ตรง มรรค ทำตามๆ กันมา ก็ผิดๆ จน **แน่ใจปักใจมั่นใจใน “ความผิดๆ”** นั้นๆ กัน

กระทั่งเป็น “มิจาทีฏฐิ” กระทั่งทำตาย ฉะนั้นแล ชื่อว่า ผู้ไม่มี “กัมมัตสกตาณฺณ” ในข้อที่ 10 เอลย จึงเป็น “มิจาทีฏฐิ” แท้ๆ ถาวร มาแต่ต้น (อย่างน่าสงสารจริงๆ) จึงได้พูดด้วยความหลงผิดอย่างแนใจ บั๊กใจ ออกมาค่านพระพุทธพจน์ ที่ตรัสไว้ว่า “**ตราบไตที่มีผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบ ตราบนั้นโลกไม่ว่างจากพระอรหันต์**” จึงเป็นการประจานตนเองออกมาอีกแง่หนึ่งด้วยว่า “**แต่ๆตนั้นมิใช่ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอะไรดอก!**” จึงเป็นเรื่องที่ไม่น่าทำกันเลย น่าคิดน่าใคร่ครวญกันบ้าง

3. เป็นธรรม ที่มีผลพิสูจน์จริง (อย่างวิทยาศาสตร์) เรียกกันมาดู มารู มาเห็นมรรคเห็นผลได้จริงๆ อวดได้ แสดงยืนยันอยู่ให้เป็นเครื่องพิสูจน์ได้จริงๆ เรียกว่า “**เอหิบัลลิก**” มิใช่ธรรมะที่เป็นเล่ห์ เป็นกล หรือ มิใช่ธรรมะที่น่าเกลียดน่าชัง น่าอับน่าอายอะไรเลย ทั้งมิใช่ธรรมะที่จะต้องอำพราง ต้องปกปิดซ่อนเร้น หรือ บรรลุธรรมแล้ว ก็ต้องขยาดขลาดกลัว ไม่แก่วกกล้าอาจหาญ ต้องอมพะนำอยู่ เบ็ดเผยก็ไม่ได้ บอกใครก็ไม่ได้ อย่างที่ได้หลงผิดเชื่อตามๆ กันมามากหลาย นานแล้วนั้น ไม่เลยจริงๆ แท้จริง เป็นธรรมะที่ทำตาย หรือ เรียกเรื่องให้ใครๆ มาพิสูจน์ มารู มาเห็น “ของจริง” กันต่างหาก

ที่ต้องอมพะนำ หรือ ซ่อนเร้นปกปิดกันนั้น ก็เพราะเรื่องได้เกิดติดต่อบ้าง เนื่องกันนานมาแล้ว โดยอาจารย์ทม “เล่ห์” เกจิอาจารย์ทม “เชิงกล” บางรูป ได้ช่วยกัน “หลอก” ไว้ ได้วางหมากกลสร้าง “อาณาจักรแห่งความกลัว” ไว้ ด้วย การ “เบียดบัง” อย่างฉลาดแกมโกงกันไว้ อาจารย์บางรูปก็ทำไปโดยตนไม่รู้ตัวหรือ ! เพราะยังมี “อวิชชา” คือ จิตยัง “หลงผิด” แท้ๆ (โมหะ) ส่วน บางรูปนั้น ทำเพราะอำนาจกิเลสตัณหา ทำโดยรู้ทั้งรู้ในรายละเอียด มีปัญญาเข้าใจแสนเข้าใจ แต่ก็ด้วยอำนาจกิเลสตัณหาของตน จึงทำลงไป ไม่ละอายต่อบาป ไม่เกรงกลัวต่อบาป คือ สอนอธิบายตีขลุม อธิบายกำกวม สอนตัดลัดความ รวบๆ พรางๆ กันไว้เลย เช่น สอนว่า

“อูตฺตริมนุสฺสธรรมนั้น แสดงไม่ได้บอกใครไม่ได้เลย!” เป็นต้น หนักๆ เข้า ก็ถึงขนาดมดเท็จต่อๆ คำนาคำสอนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอาตรงๆ เลยว่า “อูตฺตริมนุสฺสธรรมนั้น แม้จะมีในตนจริงๆ ก็บอกก็แสดงแก่ใครไม่ได้!”

เหตุที่เขาผู้นั้น**พอใจจะพูด**ดังนั้นสอนดังนี้ ก็เพราะตนไม่มี “อูตฺตริมนุสฺสธรรม” จึงยึดใน คำสอนอันบิดเบือนสังฆกรรม เพื่อมาบด “มานะกิเลส” ของตน เพราะ “อัสสากิเลส” ของตัวมันทำงาน และ เพื่อคำจูนบัลลังก์ “ลาภ-ยศ-สรรเสริญ-สุข” ของตน ดังที่เคยกล่าวถึงมาแล้ว

ผู้ใดยังมีกิเลส - ตัณหาหลายอย่างอยู่จริง และ แรงจริง ก็พอใจที่จะ**เบียด** บาลิอยู่มาจจริงๆ แม้ขณะนั้น อ่านคำอธิบายอยู่ เดียวน ! ก็ก็ยังค้านแย้งอย่างจะคิดแย้งอยู่ และ จะพยายามหาแง่หาเงื่อนมาเถียง มาค้านเอาจริงๆ ด้วย **อย่า** **ค้านอย่าแย้งเลย!** เพราะเพียงแค่นี้ “อภิณหปัจจเวกขณะ ๑๐” ที่ภิกษุพึงนำมาพิจารณาเนื่องๆ ระลึกเนื่องๆ แท้ๆ ข้อที่ ๑๐ ก็ยืนยันโต้งๆ อยู่แล้วว่า “นักบวชควรพิจารณาเนื่องๆ (อภิณห) ว่า อูตฺตริมนุสฺสธรรม อันเราได้บรรลุแล้วนั้น มีอยู่หรือไม่ ที่จะให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเจิน หรือ เก้อ ยาก (มังกุ) เมื่อเพื่อนนักปฏิบัติธรรม ตาม ในกาลภายหลัง” ดังนั้น ท่านเหล่านั้น ก็ได้พึงพิจารณาเนื่องๆ ตามคำตรัสคำสอนของพระพุทธองค์บ้างหรือเปล่า? **อย่าว่าแต่พิจารณาเนื่องๆ** เลย เอาแค่นานๆ นำมาทบทวนดู ยังรู้ใจความดี หรือ ยังจำได้อยู่หรือเปล่า? และ ถ้ารู้ใจความดีแล้ว ในใจความแห่งคำตรัสคำสอนนั้น มันหมายความว่า **ให้บอกได้ ให้แสดงได้ หรือ บอกไม่ได้แสดงไม่ได้?** ลองคิดกันดีๆ

หรือ ในเหตุผลอื่น หลักฐานยืนยันอื่น ทั้งคำสอน ทั้งแบบอย่างอื่น ๆ ใดๆ แม้แค่ในสวากขาตธรรมเอง ก็ตาม “สันทิฏฐิโก” ก็ดี “อกาลิโก” ก็ดี “เอหิภัสสิโก” ก็ดี ก็ล้วนแต่ผู้รู้ธรรมจริง ผู้บรรลุธรรมจริง ได้มรรค ได้ผล จะต้องแสดงธรรม ให้เป็น “สวากขาตธรรม” ตามอย่างพระบรมศาสดา คือ ต้องบอกวิธีบอกแนวทางจะเดิน (คือ บอก “มรรค” ไม่ใช่มี “มรรค” หรือ เกิด “มรรค” ดอกนะ ! จับความละเอียดดีๆ และ มันจำเป็นต้องบอก) ให้แก่ผู้ยังไม่รู้ เพื่อจะได้นำไปทำ

แล้วจึงจะเกิดเป็น “ สันทิภูฏโก ” คือ ควรได้ควรเห็นควรเป็นธรรมนั้นๆ เอง และ เป็น “ อกาลโก ” คือ จะได้พิสูจน์ด้วยตนเองจริงๆ ว่า แม้เดี๋ยวนี้ เวลา นี้ ก็ยังมี “ อุดริมนุสธรรม ” ที่บรรลุได้จริง ไม่จำกัดกาล หรือ เป็น “ เอหิภัสสิโก ” คือ เมื่อได้ที่ตนจริงแล้วผู้ใดนั้น จะรู้ด้วยตนเองจริงๆ ว่า มันจริงเหลือเกิน ! จริงอย่างจะเห็นใจคนอื่นที่เดี๋ยวว่า เขาจะเชื่อใน จริงนี้หรือ ? หรือไม่ก็ปรารถนาดี ที่จะให้เขาเห็นใน จริง นี้บ้างเหลือเกิน มันแน่ใจเหลือเกินที่จะทำทนายให้มา พิสูจน์ หรือ เรียกร้องให้มาดูของจริงกัน อันก็คือ เรียกร้องมาดูที่เราเป็น เรามัน นี้แหละ เป็นอย่างน้อย ดังนั้นเอง คือ “ เอหิภัสสิโก ” แต่ถ้าไม่ให้ผู้ใด “ อุดริมนุสธรรม ” นั้น บอก ไม่ให้แสดง แล้วมันจะมี สันทิภูฏโก - อกาลโก - เอหิภัสสิโก เกิดได้อย่างไร ? มันก็มีแต่จะกุด จะห้วน จะด้วน จะสั้นลงๆ เท่านั้นเอง ผู้ “ เข้าใจผิด ” ดังนั้น นี้แหละ ที่ได้ช่วยกันทำให้ศาสนา กุด ศาสนาห้วน ศาสนาด้วน - สั้นลงจริงๆ และ พุทธศาสนามันก็ได้กุด ได้ห้วน ได้ ด้วน ได้ละอะปะปะไปจนจะไม่มี “ จริง ” (สัจธรรม) กันอยู่แล้ว ใช่ไหม ? ที่พูด นี้แกเล็งหาเรื่องลงโทษ ไล่ความหรือเปล่า ? คิดดูดี ๆ

แต่เรื่อง “ อุดริมนุสธรรม ” นี้ มันก็เป็นเรื่องสำคัญมาก ซึ่งถ้าผู้ใด ไม่มีในตนจริงและไม่เป็นอุดริมนุสธรรมจริง แล้วไปโม้ ไปอวด ไป แสดงกันเลอะๆ เทอะๆ มันก็จะกุดศาสนาให้กุด ให้ห้วน ให้ด้วน ให้สั้นได้ร้ายแรง เช่นเดียวกัน พระพุทธองค์จึงทรงตราวินัยเรื่องนี้ เอาโทษแรงถึงปาราชิก สำหรับ ผู้ไม่มีจริง หรือ บอกแสดงอุดริมนุสธรรมที่ไม่จริง จึงจะต้องสังวรระวังกันให้ มากๆ ในเรื่องนี้

แต่นั้นแหละ ตามที่เป็นอยู่จริงแล้ว ในทุกวันนี้ มันก็ล้วนต่างบอก ต่างแสดง “ อุดริมนุสธรรม ” กันอยู่โครมๆ ทั้งนั้นแหละน่า ! คือ พระท่งหลาย กิติ นึกปฏิบัติธรรมเยอะแยะทั้งหลาย ก็ตาม ต่างก็บอกเรื่อง “ ฌาน ” พูดเรื่อง “ มรรค ” อ่างอวด “ ผล ” ได้อย่างโน้น เป็นอย่างนั้น พิถีพิถันอย่างโน้น นำทางแท้ อย่างนั้น หรือไม่ก็ ว่ากันถึงขั้น “ จิตว่าง ” ขั้น “ สุนฺญตา ” โน้นเลย ! โครมๆ ประหนึ่งผู้พูดนั้น เป็นแล้ว มีแล้ว กันอยู่คนตาช่นนั้นแหละ จะมามัวต่อกันไปทำไม ?

ข้อสำคัญ ตนอ้างแล้ว อวดแล้ว ก็กลับไม่กล้ารับรองตน ว่า ตนเป็นจริง มีจริง บรรลุจริง นี้อ !! คือ ความไม่แน่แท้จริงของผู้นั้น มันเปลอพูด มันเปลอ อวดด้วยกิเลสออกมาไม่รู้กี่ครั้ง นับไม่ถ้วน ถ้าจะจับ "ปาราชิก" เพราะอวด "ฉาน" อวด "สมบัติ" อวด "วิมุตติ" อวด "สุญญตา" ฯลฯ อันเป็นทั้ง "มรรค" เป็นทั้ง "ผล" ของพุทธวิชาแท้ หรือ จะอวดเก่งหายตัวได้ อวดตายเก่ง อวดดา- ทิพย์ ฯลฯ อันเป็น "มรรค" เป็น "ผล" ของพวก เดรัจฉานวิชา คือ พวกหลง ผิด หลงทิศหลงทาง ที่พระพุทธรองค์ทรงห้ามเอาด้วย หรือ รวมความ ก็คือ อวด อดุตริมนุสสรธรรม นั้นแหละ กันแล้วละก็ ก็จะต้อง "ปาราชิก" กันทั้งหมดนั้น เอง โดยเฉพาะพระใหญ่ๆ ภูมิสูงๆ หรือ ผู้เรียนมากๆ จริงไหม ? คิดดูดีๆ

ผู้มีจริงนั้นจริงแล้ว จะแก้วักกล่าว อาจหาญ และ กล้ารับรองต่อความจริง ของตน และ จะมีญาณเห็นเลศเล่ห์ เห็นสิ่งควรอำพราง หรือ ไม่ควรอำพรางจริง จึงจะรู้เลศอำพรางของผู้ยังมีกิเลส ตัณหาได้จริงๆ มันรู้เพราะฐานจิตมีความสะอาด จริง มันจึงเห็นความสกปรกของโลกยะได้ชัด เหมือนกระจกเงาที่ขัดสะอาด ทั่วไต ก็ยิ่งจะส่องเห็นความละเอียดของสิ่งที่ปรากฏอยู่ได้ชัดมากเท่านั้น ๆ นั้นนั้น

4. เป็นธรรม ที่ควรเอาไว้ในครอบครองให้ได้ เป็น "ธรรม-สมบัติ" ที่น่าเออสมสอย น่าไขว่คว้า ยิ่งกว่าไปมัวเออมีไขว่คว้าหา "ดอกฟ้า" (อันเป็น "โลกียสมบัติ") อื่นๆ เสียอีก เป็นเรื่องน่าเื่อม น่าอ้อมเอามาให้ แก่ตนอย่างยิ่ง เรียกว่า "โอบนโยโก"

จะมีไขว่กลายเป็นสิ่งสูง ที่ไร้ค่า เป็นอันขาด ผู้สอนกันมาผิด บอกกัน มาผิด เชื่อกันมาผิด เพราะไปมัวเห็นผิด หลงผิด เป็น "มิจฉาทิฎฐิ" อยู่ว่า โลกุตตรธรรม หรือ มรรค-ผล นั้น เหมือน "ดอกฟ้า" เป็นสิ่งสูง ที่ห้ามแตะต้อง ห้าม อาจเออมี ก็ยังเป็นความเข้าใจผิดอย่างน่าสงสารใหญ่ มรรค-ผล -นิพพาน เป็น "สิ่งสูง" จริง ! แต่ควรอาจเออมีอย่างยิ่ง ทุกๆ ทุก คนต่างหาก ไม่ละเว้นว่า ผู้นั้นมีบุญน้อยมาก่อน หรือ ผู้นั้นไม่มีบารมี ไม่มี ธรรมอะไร ก็ไม่ควรไปใส่ใจคิดให้เสียเวลาเลย ควรอาจเออมี ควรไขว่คว้า

ศึกษาประพจน์ ทั้งนั้น มิใช่ยุ่งกันจนลาน อำพรางกันจนเขื่อ
 สนิทเลย ว่า โลกุตตรธรรม หรือ มรรค-ผลเป็นเรื่องสูงสุด
 สอย ! จนถึงกับห้ามกับปรามกันว่า อย่าไปหวังมรรค
 หวังผลอะไรกันเสีย ซึ่งเป็นการสอนผิด “สวากขาตธรรม”
 ของพระพุทธเจ้า ในข้อ “โอปนยิก” นี้ อย่างยิ่ง และ เดียว
 นี้ ก็ได้ “อำพราง” ตามๆ กันมา ได้ “เบี้ยวบาลี” (แม้ในคำว่า “โอปนยิก”
 นี้แหละ) ติดต่อกันมา จนสำเร็จไปมากกว่ามากแล้วจริงๆ เช่นนี้แหละ
 มันจึงทำลายพุทธศาสนาไปในตัว ผู้สอนอย่างนี้ ก็ได้เอเว็จไปในตัว ถ้าผู้
 ใดได้กล่าวได้สอนกันว่า “อย่าไปหวังมรรค-ผลกันเลย มันสูงสุดสอย !” ดังนี้
 เป็นต้น หรือไม่ก็คล้ายๆ กันอย่างนี้ ทำนองนี้ ผู้หนึ่งก็ได้ทำลายศาสนา
 พุทธลงไปแล้วจริงๆ เพราะได้ค้าน “สวากขาตธรรม” (คำสอนที่
 พระพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ผู้พูดค้านนั้น จึง
 ได้ชื่อว่า กล่าว “คำสอนที่ตนได้แย้งพระบรมศาสดาชัดๆ” ไม่เป็น “เอโก
 ธัมโม” (ไม่สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน) ซึ่งก็ต้องชื่อว่า คำกล่าวคำสอน
 ของผู้ที่สอนผิดๆ นั้น เป็นคำสอนที่เลวแล้ว นั่นเอง เพราะการสอนเช่นนั้น
 มันทำให้เกิดสภาพที่เห็นว่า.....

เมื่อคนไม่มีหวังอะไร ก็จะมีมาสนใจศึกษา
 ไปทำไมกัน ! จึงทิ้งศาสนา นั้นหนึ่ง อีกหนึ่ง
 ก็คือ เมื่อเขื่อกันว่า หวังมรรคหวังผลไม่ได้แล้ว
 ก็เลยทำให้คนพากันแปรศาสนา บัญญัติศาสนา
 เป็นเครื่องเล่น เบี้ยวเบนให้ไปเป็นกิจกรรมเพื่อ
 หาราย - ยศ - สรรเสริญ - เสวยโลกียสุข แข่งขันกับ
 กิจกรรมของโลกๆ ธรรมต่างๆ กันเสียเลย

นี่ก็เป็นกันจริงๆ แล้ว ซึ่งก็เห็นๆ กันอยู่ ศาสนาเสื่อมก็เพราะเหล่า
 ชาว “มิจนาทิฏฐิ” เช่นนี้ๆ อย่างนี้เอง

5. เป็นธรรม ที่จะเห็นได้แท้ รู้ได้แน่ๆ มั่นใจได้จริง ในตัวผู้
บรรลุเอง ประสบกับกายกับใจตนเอง ต้องเห็นเนื้อจับตัวมันที่ตนเอง
ฟังมี ฟังเป็น ฟังได้จริงๆ จึงเรียกว่า **“บัจจัตตัง”**

มิใช่ไปมัวแต่เชื่อก่อน เห็นแต่ในท่อน ฟังแต่คนอื่น หลงยึด หลงถ่อม
ได้อยู่แต่กับคนอื่น หรือ ฟังได้แค่ปริยัติ เชื้ออยู่แค่ทฤษฎี เชื่อมั่นอยู่แค่บัญญัติ
แค่คำเล่า บทเรียน อันอ่านมา ฟังมาเท่านั้น เป็นสูงสุดไม่ !

ธรรมพระพุทธเจ้ามี **“บัจจัตตัง”** เป็นที่อาศัยสูงสุด เป็นที่พึ่งอัน
เกษม คือ มี **“บัจจ+อัตต”** เป็น **อัตตา** หิ **อัตตโน** นาโถ กล่าวคือ มีสัมมา-
ญาณ-สัมมาวิมุติ นั้น เป็น **“อัตตา”** อัน **“อรห”** แท้ๆ แล้ว ในตน
จริงๆ จึงได้ฟัง **“อัตตา”** ตัวมันสมมุติอยู่ และถ้าทำให้มันเป็น **“อรห+อัตตา”**
(**อรหัตตผล**) ได้แท้ รู้แจ้งมีจริง มันจึงจะได้เป็นทพึ่ง เป็นเครื่องอาศัยอันเกษม
บริบูรณ์จริง แต่กระนั้น ก็ยังมีบท **“สลัคกัน”** (**ปฏินิสสัคคะ**) แม้แต่ **“อัตตา”** อัน
เป็นเครื่องอาศัยวิเศษสุดเกษมออกปานนี้ ถึงสภาพ **“อนัตตา”** กันจริงๆ ในพุทธศาสนา
ตั้งได้วิเคราะห์พิสดาร สู้ฟังมาแล้ว ว่า แม้แต่ **อรหัตตผล** ก็ไม่หลงคิดจริงๆ

6. เป็นผู้รู้แจ้งที่แท้จริงเสียเอง เป็นอริยชนเสียเอง มีความจริง
แท้ มีความรู้แท้ มีความบรรลุแท้ มีความสำเร็จแท้ ที่ตนเองนี้แหละ
จึงเรียกกันสุ่นว่า **เวทิตตัพโพ วิญญู หนิ** บัณฑิต หรือ วิญญูชนของ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงเป็นคนบริบูรณ์จริง มีความรู้จริง ทำได้สำเร็จจริง
โดยมี **ในตน** พร้อมแท้ๆ ดังนั้นเรียกว่า ผู้บรรลุแท้ ผู้ถึงแท้ มีมรรค
มีผล มี **“อูตตริมนุสสธรรม”** กันจริงๆ มันมีเนื้อที่ตัวแห่งความรู้ความ
แก่นั่นๆ ได้ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้จริงแท้ที่ตนเองนั่นแล คือ **แก่่ง**

ไม่ต้องมีใครมาแต่งมาตั้งเป็นบัณฑิต ไม่ต้องมีใครมาคอยประกาศศักดิ์ ประ-
กาศยศดอก ! แล้วก็ช่วยกันอวด ช่วยกันแสดง ช่วยกันนำประกาศเผยแพร่
บุคคลดงนี้ กล่าวได้ว่า **“อสัญญ-อมายาวี”** จริงๆ จงแสดงเถิด จงอวด
เถิด จึงจะได้ชื่อว่า ท่านเป็นผู้เมตตาธรรมคาจุนโลก อย่าดูดาบเป็นอันขาด !

อย่าปล่อยให้ผู้ไม่รู้ ผู้ไม่บรรลุนิพพานเขาแสดงเผยแพร่ว่าบวม จน
 สัจธรรมจมหายไปหมดเป็นอันขาด ซึ่งโลกในปัจจุบันนั้น มันถูก
 “อสังกรรม” หรือ ถูกผู้ไม่บรรลุนิพพาน ผู้ไม่รู้จริงเผยแพร่ว่าบวมเสียจน “ความ
 ไม่จริง คือ ความจริง” และ “ความจริง” ไหลขึ้นมาเมื่อใด จะถูกกระหนาบ
 หนักจนเอียงกะเท่เร่กลายเป็น “ความไม่จริง” กันไป เกือบจะสำเร็จจุลวงสนิทเนียน
 สมใจ “มาร” จริงๆ อยู่แล้ว

วิญญูชนที่แท้เอ๋ย ! จงทำ “ความเข้าใจ” เสียใหม่ให้ดีๆ แล้วจึงรับมา
 ผนึกกำลังต่อต้าน “อสังกรรม” โดยด่วน **จง “สามัคคี สัมผัสสะ” กัน**
ให้สำคัญหนักเข้าไว้เถิด !!!

เรื่องการ “อวดอุตริมนุสสรธรรม” จึงควรจะรู้ให้ถูก มันมี
 สภาพ “เชิงซ้อนซ้อนซ้อน” อยู่ในตัว แต่มันไม่ได้ขัดคำสั่งสอนห้ามที่พระบรม-
 ศาสตาวินัยบัญญัติไว้เลย ทว่า มันมีนัยที่ “หมุนรอบเชิงซ้อน” อยู่ จะต้องศึกษาให้ดี ทำ
 ความกระจะกระจำงให้ได้ แล้วจะไม่กังขาแม้สักนิดว่า

“อุตริมนุสสรธรรม” แท้ๆของพระอรหันต์นั้นแหละ ต้อง
บอก ต้องแสดง ต้องเผยแพร

และ “อุตริมนุสสรธรรม” อย่างไร ? ที่พระพุทธองค์ห้ามแสดง
 ห้ามสรรเสริญ !

ส่วนผู้ไม่มี “อุตริมนุสสรธรรม” จริง ยิ่งในเรื่อง “อนุศาสน์
 ปาฏิหาริย์” คือ **เรื่องบอก เรื่องสอน** นั้นแหละ ที่จะต้องสังวรระวังให้
 มากที่สุด เพราะมันอวดกันง่าย แสดงกันได้สะดวกที่สุด และ ทำกันมากที่สุด

เมื่อเป็นผู้ไม่รู้ธรรมแท้ เป็นผู้ไม่บรรลุนิพพานแท้ เป็นผู้ไม่มีของจริงใน
 ตนแสดง มันจึงกลายเป็นสาวยายแต่ความไม่ถูกจริง **ความไม่**
ลงร่องลงข่องที่ตนมีตนเป็นอยู่นั้นๆ ออกมา (คือ พุทก็เข็นคิธรรมดี
 หรอก ! แต่ตัวเองทำอยู่มีแต่คิโลก เป็นต้น อย่างนี้ ก็ได้ หรือ ร้ายหนักไปเลย
 พุทก็ไม่เป็นธรรม ไม่ถูกธรรม ยิ่งการกระทำแล้ว ยิ่งเลอะเทอะ แต่ประกาศตนว่า
 เป็นผู้สืบสานศาสนา ผู้รับผิดชอบธรรม) ผู้รับฟัง อันเป็นผู้ “ไม่รู้” มาก่อนอยู่แล้ว

เมื่อมาได้ฟังคำสาธยายของนักแสดงเข้า ก็จะเชื่อ เมื่อคำสาธยายนั้นพิสดารน่าเชื่อ
 ยิ่งผู้สาธยายเป็นผู้รู้มาก เรียนมาก จำได้มาก ฉลาดมาก หรือ ยิ่งอวดเป็นเชิงว่า ตน
 บรรลุ ตนมั ตนเบ็น ก็ยิ่งทำให้ผู้ฟังเชื่อหนักเชื่อแรง เขาก็รับ "พระ" รูปนั้น เป็น
 "สังฆัง สรณัง คัจฉามิ" เข้าให้ ท่านทำอย่างไร ? เขาก็จะเอาเป็นแบบ ท่าน
 เป็นอย่างไร ? เขาก็จะนับเนื่องเป็น "ลูก" เป็น "ธรรม" ไปหมดเท่านั้น ! สัจ-
 ธรรมมันไม่เบียดตอนนี้ แล้วมันจะไปเบียดตอนไหน ? ก็ลองคิดดู ศาสนา
 จึงเสื่อมหนักเสื่อมแรงด้วย เพราะมันไปหลงผิดเอาเรื่องนั้นใส่ช่องนี้ เอาเรื่องโน้น
 ใส่ช่องนั้น ไปตามสภาพของความไม่ลงร่อง ไม่ลงช่องแห่ง "ผู้ไม่จริง" ดังกล่าวมา
 นแล

"พระ" ผู้เปรียบประดุจ "มะม่วงที่เน่าอยู่ข้างใน จึงหลุดจากขั้ว
 เอง" เพราะได้อวด "อุตตริมนุสสธรรม" ในประเภทที่ 2 คือ บอกลอนโดย
 ไม่สังวร ไม่ระวัง แล้วตนก็สู้แรงกิเลสตัณหาของตนไม่ได้ เมื่อสาธยายไป ๆ ก็
 ผลอใจอดอวด อวดแสดงเลยเถิด เกิน "ภูมิตน" "เกิน" ธรรมจริงที่ตนมีในตนจริง
 ไม่ได้ กระทั่งผิดชอบ เกินเขตศีล-วินัย ผู้นั้น ก็ได้เฉียด "ปาราชิก" หรือ บาง
 คนก็ได้ "ปาราชิก" ไปแล้วโดยปริยาย เป็นผู้ได้ทำลายศาสนาอยู่ ๆ อย่างเลือดเย็น
 และแสนโหดร้ายที่สุด

ฉะนั้นแหละ ผู้เปรียบประดุจ "มะม่วงที่เน่าอยู่ข้างใน จึงหลุดจากขั้ว
 เอง" ข้างนอกดูเรียบร้อยหายหาคำหนักยาก (คือ คำสอนที่สอนดูงาม ดูสูงสวย ฉาบ
 ไว้) แต่เน่าแล้วข้างใน (คือ การกระทำ กรรมจริง มโนกรรม กิเลส วิกรรม กิเลส กายกรรม
 กิเลส การเป็นอยู่ค้ำถืดละเมิดพุทธธรรม) แม้บางลูกจะยังไม่หล่นจากต้นไม่หลุดจาก
 ขั้ว ก็เน่าแล้ว ! คน (ผู้ยังอวิชา และยังไม่เก่งทางอ่านทางใน) จะไปรู้ได้ง่าย ๆ
 ยังไงกัน ? ก็ต้องหลงเก็บเอาไปแน่ ๆ ไม่ว่าจะอยู่บนต้น หรือ จะร่วงลงมายังพื้น
 ก็ตาม และเขาก็จะ "ไม่รู้จริงๆ" ว่า เขาได้ "ผล" เน่า ผลเสียนั้น ๆ ไป ข้า
 เขาจะบริโภคมันอย่างหน้าขึ้นตาบานเสียด้วย (ถ้าเป็นมะม่วงจริงๆ คนก็จะรู้เมื่อกิน
 เข้าถึงเนื้อใน แต่ความเขิน "พระ" เป็น "ธรรม" นี้ (บอกแล้วว่า เขาจะหยั่ง "เนื้อใน"
 ไม่ได้ง่าย ๆ) คนก็จะรับเข้าไปอย่างไม่มีภูมิรู้ หรือ ไม่ระวางเลย มีแต่รับ "เชื่อเน่า"

เข้าใจในชีวิตจิตใจจริง ๆ) ปัจจุบันนักวิทยาศาสตร์จึงถูกก่อถูกสร้าง หรือ ถูกบูรณะ ถูกบำรุงให้เจริญเติบโตด้วย “เชื่อน้ำ” โลกก็เต็มไปด้วย “คนน้ำ”

ดูเอาเถิดว่า ความเสียหายร้ายแรงของผู้เป็นต้นเหตุให้ “ความดี” กลายเป็น “ความน้ำ” หรือ ธรรมกลายเป็นอธรรมนั้น มันมีผลเป็นปัจจัยการไปขนาดไหน ? พระพุทธองค์จึงปรับโทษแรงกับผู้ไม่ระมัดระวังประเภทนี้

ผู้ “ปาราชิก” หรือ เฉียด “ปาราชิก” เพราะเหตุดังกล่าวนี้ มีมากกว่ามาก จะแยกแวกก็แต่ผู้ “หลงตน” ว่า ตนมีธรรมนั้นจริง ตนบรรลุภูมินั้นจริง เท่านั้น ซึ่งผู้ช่วยไม่ได้ อันเป็นกรรมที่ไม่เจตนา

ด้วยเหตุนี้เอง พระสาวกองค์ใดรูปใดที่ท่านรู้ดี สังวรดี เมื่อท่านยังไม่มี “อุตตริมนุสสรธรรม” ขึ้นนั้นๆ ขนาดนั้นๆ ท่านก็ต้องพูดออกตัวไว้เสมอว่า *นี่ไม่ใช่ภูมิของอาตมานะ !* นี่เป็นคำสอนของอาจารย์ของอาตมา หรือไม่ก็ นี่เป็นคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านเป็นอย่างนี้ ท่านมีดังนี้ ท่านตรัสไว้ว่า สิ่งนั้นเป็นอย่างนั้นๆ สิ่งนี้เป็นอย่างนั้นๆ แม้พระอานนท์เจ้า ก็จะออกตัวไว้เสมอๆ ว่า “ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ !” ดังนี้ เป็นต้น นั่นก็เพื่อกันคนเข้าใจผิด สิ่งใดเกินกว่า “ภูมิตน” แล้ว จงสังวรระวังให้มาก อย่าไปแสดงท่าที ทำทำให้เขาเข้าใจว่าเป็น “ภูมิตน” เป็นอันขาด ถ้าตนยังไม่จริงยังไม่เป็นจริง หากผู้ฟัง ผู้รับเขา “หลง” เชื่อตามเมื่อใด และ มันเป็นการ “อวดอุตตริมนุสสรธรรมที่ไม่มีในตน” ด้วยละก้อ ! เมื่อนั้น ก็ครบองค์ “ปาราชิก” บริบูรณ์

สรุปสั้นๆ เรื่อง “อุตตริมนุสสรธรรม” นั้น ที่เป็น มรรค-ผล นั้น ก็มีอยู่ ที่ไม่ใช่มรรค-ผล ก็มีด้วย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ซึ่งเป็น “ความเก่งเยี่ยมเกินมนุษย์ธรรมดาๆ” อันคนจะทำจะเป็นกันไม่ได้ง่ายๆ ดังนี้ ทั้ง 2 ประเภท

ประเภทที่ 1 ไม่ใช่มรรค-ผล ก็คือ

อิทธิปาฏิหาริย์ กับ

อาเทศนาปาฏิหาริย์ ความเก่งเยี่ยม ประเภทนี้ ใครจะมีได้จริงกันขนาดไหน ก็ไม่ต้องแสดง ไม่ต้องส่งเสริม ไม่ต้องเกี้ยวข้อยิ่ง พระพุทธเจ้าไม่พาทำ ห้ามเอาด้วย ไม่ให้เผยแพร่ ไม่ให้แพร่ แต่“พุทธศาสนา” ทุกวันนี้ มันเสื่อม เสี่ยจนมันกลับไม่เป็นดังกล่าวนี่ และ ไม่ได้กลับน้อยๆ เสี่ยด้วย มันกลับตรงกันข้ามเอาเลย ก็ กลับช่วยกันเล่าลือ เผยแพร่ ประกาศ และ ไม่ห้าม ไม่ปรับอาบัติกันเสี่ยด้วย กลับช่วยกันส่งเสริมให้ผลิตฤทธิ์ ประโคมให้แข่งเดชกันเข้าไปใหญ่ อุดหนุน เกอกลง ชูช่วยกันเข้าไปให้มากให้เกิดยั้งขึ้นเสี่ยอีก **อาเทศกันขนาดไหนพุทธศาสนา ! มิฉฉาทิฏฐิกันขนาดไหนพุทธศาสนิกชน !**

การอวดอุตริมนุสสรธรรม ประเภทที่ 1 นี้ ถ้าไม่มีในตนจริง อวดเข้า แสดงเข้า ก็ปาราชิก แต่ถึงมีจริง ก็อย่าแสดงๆ ! อย่าเผยแพร่-อย่าเผยแพร่ ! ปกปิดไว้ อมพนะเข้าไว้ ! เข้าใจกันให้ถูกให้ต้องกันอย่างนี้ได้ไหม ?! และช่วยๆ กันทำให้ถูกๆ ตามจริง เพื่อรักษาสัจธรรมไว้กันด้วยเทอญ

ส่วนประเภทที่เป็นมรรค-ผล ก็คือ **อนุศาสนีย์ปาฏิหาริย์** ความเก่งเยี่ยม ประเภทนี้ ! พระพุทธเจ้าทรงเร่ง ทรงเร่งให้พุทธสาวกผู้บรรลุแล้ว จงอวด จงแสดง จงบอกกล่าว จงประกาศ จงเผยแพร่ จงแพร่ต่อกันออกไปๆๆ **เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของศาสนา** กับ เป็นประโยชน์แก่มวลมหาชนเป็นสุขแก่ปวงชนมหาชน โดยตรง พระพุทธ-^{๗๔๔}พจนกัมทรงยืนยันไว้ชัดว่า “ผู้ปฏิบัติได้แล้วถึงแล้วนั้น ย่อมเป็นประโยชน์แก่มวลมหาชน เป็นสุขแก่มวลมหาชน และ จะเป็นผู้ประดิษฐานหมู่มวลมนุษยชาติ ให้เป็นเผ่าอารยะ ให้เจริญด้วยญายธรรม” (จาก “วัสสการสูตร” อัง. จตุตถ.) แต่“พุทธศาสนา” ทุกวันนี้ มันเสื่อม เสี่ยจนมันกลับไม่เป็นดังกล่าวนี่ และ ไม่ได้กลับน้อยๆ เสี่ยด้วย มันกลับตรงกันข้ามเอาเลย

คือ กลั้มเผยไม่ได้ ต้องปกปิดไว้ (อย่าว่าไปถึง “แพร์” เลย) อมพะนำไว้ ประกาศว่ามีมรรค เบ็ดเผยว่ามีผล ก็ไม่ได้ จะจับสีกกันทันที เอาเขี้ยวแหละ ! ใครจะยืนยันเป็น “สันทิฏฐิโก” ก็ไม่ได้ ใครจะยืนยันให้เป็นที่พิสูจน์ “อกาลิโก” ก็ไม่ได้ ความเป็น “เอหิภัสสิโก” จึงไม่มี “โอปนยิโก” ก็ยังทำกันไม่ถูกทิศเลย “พุทธธรรม” จึงอ่อนแอ ปวกเปียก หลบหลีก สูญหายไปแล้วจริงๆ อาเพศกันขนาดไหนพุทธศาสนา !! **มิจฉาทิฏฐิกันขนาดไหนพุทธศาสนิกชน !!**

สภาพการณ์แท้ ๆ ของ “พุทธศาสนา” ในทุกวันนี้ มันเป็นเช่นว่านจริงๆ ! แล้วลองคิดดูเถิดว่า ศาสนาพุทธจะโปรอดหรือ ? นี่มันไม่ได้ถูกทำลายอยู่ดอกหรือ ? มันถูกทำลายอย่างน่าสงสารเสียด้วย เพราะมันถูกทำลายโดยไม่เจตนา หรือ โดยความรู้เท่าไม่ถึงความจริงแท้ นั่นแหละมากกว่ามาก ถ้าผู้ใดรู้แล้ว ก็น่าจะได้เลิกส่งเสริม เลิกเผยแพร่งสิ่งที่ไม่ควร หันมาช่วยกันเผยแพร่งสิ่งที่ถูกทางที่ถูกบ้าง

การอวด “อนุศาสนียปาฏิหาริย์” นั้น ถ้าไม่มีในตน
จริง อวดเข้าก็ปาราชิกทันทีเหมือนกัน แต่**ถ้ามีในตนจริงแล้ว** ก็จงอวดเถิด ตามขั้นตามภูมิ อย่าให้มันเลยเถิด และ ที่จะต้องระมัดระวังบ้าง ก็คือ จะแสดงแก่ใคร ก็จงดูฐาน ภูมิของเขาบ้าง (ปริสตัณฺณ-บุคคลปโรปรัณฺณ) ถ้าเป็นผู้ที่ยังไม่ประสปีระสาอะไร ก็ควรแสดงที่พอแก่ฐานะของเขา อย่าไปแสดงสูงเกินไปนัก (ซึ่งทุกวันนี้ ไม่มีขั้น ไม่มีต่อนกันเลย “สักกาย” ไม่สอนกันแล้ว ใครจะปฏิบัติธรรมก็จับฐาน “จิตในจิต” เลยทันที ประพฤติพรตของพระอนาคามี จะเอา “อรหันต์” กันทันทีทันใดหรือ ถ้าเรียนทางพุทรี ! ก็ไตรลักษณ์ อนัตตา จิตว่าง กันไปโน่นเลย !) ผู้อยู่ในระดับต้น ก็ควรรู้ต้น อยู่ในระดับกลาง ก็ควรแสดงภูมิกลางๆ แก่เขามีฉะนั้น มันจะเกิดเสียขึ้นได้ หรือ ไม่ฉะนั้นก็เสียเวลาเปล่า บาลิเรียกผู้ยังเริ่ม ยังไม่บรรลุน้ง่ายๆ ขึ้นแรกๆ ว่าเป็น “อนุสัมบันน” เรียกผู้สมควรจะได้รับธรรมที่เพิ่มขึ้นเพิ่มตอนสูงขึ้นไปว่า “อุปสัมบันน”

ดังนั้น เวลาจะแสดงธรรม จึงให้ดูเหมาะสมกับผู้รับ ถ้าเป็น “อนุสัมบันน”

ก็อย่าอวดอุตริมนุสสรรมขึ้นมากนักขึ้นสูงแก่เขานัก คือ อย่าแสดงธรรมชั้นยาก
เกินฐานของเขานัก หรือ อย่าเอาขึ้นไปลายมาสอนเขา มันจะไม่เข้าใจ หรือ มันจะเข้าใจ
ผิดๆ ค่ะ ได้ แต่แม้จะละเมิดการอวดอุตริมนุสสรรม กับ อนุสสัมบันน์ออกไป
ก็ตาม มันก็มีใจจะได้รับโทษคอขาดบาดตายอะไรหรอก ถ้าเรามีอุตริมนุสสรรม
ธรรมนั้นในตนจริง โทษตามวินัย ก็เพียง “ปาจิตตีย์” เท่านั้นเอง

ซึ่งต่างก็ได้พากันเข้าใจผิดกันมากมายเอาเหลือเกินในทุกวันนี้ จน
เชื่อกันว่า **อวตมรรคแสดงผลอะไรกันไม่ได้เอาเลย โมเม**
เหมาหมูกันเลย ตีขลุ้มเป็น “นัยะ” เดียวกันกับ “อวด
อุตริมนุสสรรมที่ไม่มีในตน” หมด ถ้าขึ้นอวดขึ้นแสดง
ละก็ถือเป็นต้อง “ปาราชิก” ทันที ! โธ ! ก็ถ้าแสดงไม่ได้เลยแล้ว พระ
พุทธองค์จะบัญญัติวินัยข้อ “ปาจิตตีย์” นี้ไว้ให้เสียเวลาทำไม ?! แค้น ก็คิดให้
ออกกันบ้างเถิด ! หรือ คำสอนของพระบรมศาสดาที่ตรัสไว้ใน “อภิณหปัจเจกขณะ
ธรรมสูตร” อังค. ทสก. ข้อ 48 ธรรม 10 ประการอันบรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ
ในประการที่ 10 นั้น ทว่า “คุณวิเศษที่เป็นอุตริมนุสสรรมอันเรบรรลุแล้วนั้นหนะ
มีอยู่หรือไม่ ? ที่จะให้เราเป็นผู้ไม่เก้อยาก (มั่งกุ) เมื่อเวลาเพื่อนนักปฏิบัติธรรม ถาม ใน
กาลภายหลัง”

ก็ออกอย่างนั้นแล้ว มันหมายความว่า อวด “อุตริมนุสสรรม” กันได้หรือไม่ ?
ก็จงพิจารณาดูซิ ! พระพุทธองค์ให้เตรียมไว้พูด เตรียมไว้อวดให้ได้ด้วย
เข้าไป มีใจหรือ ? ถ้ายังสงสัยกันว่า อวตมรรคอวดผลอวดตนว่า เป็นพระอริยะ
ไม่ได้ ก็จงไปอ่านพระไตรปิฎกกันดูๆเถิด เช่น “สุสิมสูตร” สังยุต. นิทาน-
วรรค ที่เคยยกอ้างแล้วเป็นต้น หรือ แบบอย่าง หลักฐาน ในสูตรอื่นๆอีกมากมาย
ที่ท่านพูดถึงความหลุดพ้น ความสันอาสวะเป็นเรื่องธรรมดาๆ หรือ ในที่มนิกาย
ศีลชั้นชวรรค ทุกสูตร พระพุทธองค์เองก็อวดตัว ประกาศตัวเองตลอดเวลาว่า ท่าน
เป็น “สยัมภู” เป็นยอดมนุษย์

เป็นแต่เพียงว่า ให้ฉลาดอวด ฉลาดแสดง อย่าให้เสียผล อย่าให้เข้าใจผิด

เพราะธรรมสูง ๆ ขันนั้น มันมักจะตกกลับ ต้องระวัง! และ สำหรับพระอริยะที่ยังไม่ถึงขั้นอรหันต์ จะอวด จะแสดงก็ให้ระวังกิเลสของตน อย่าแสดงด้วยกิเลส ด้วยตัณหาเป็นอันขาด อย่างนั้นละก็ถูกกรรม แต่เดี๋ยวนี้ ถูกบีบเข็นไปสิ้นแล้ว ห้ามแสดงมรรค ห้ามอวดผล ห้ามเปิดเผยอุตตริมนุสสธรรม แล้วจะเรียนพุทธธรรมเอาอะไรกัน ?!

พุทธศาสนา มัน “อาเพศ” ออกปานนั้นแล้ว “เพทุบาย” ของมิฉนาทิฏฐิบุคคล หรือ ของ “อิสสาบุคคล” จึงได้สัมฤทธิ์ผล ครอบคลุมพุทธศาสนิกชน จนตันตอบัญญัติ เหมือนถูกถ่วงสมอง เมื่อห้ามไม่ให้แสดงมรรค ไม่ให้อวดผล ห้ามคนผู้บรรลุธรรมไม่ให้แสดงตน (ซึ่งขัดกับสวากขาตธรรม ข้อ “เอหิภัสสโก” อยู่โทนโท) ได้สำเร็จ ศาสนาก็นับวันตายกันได้เลย เท่านั้นเอง!

พุทธศาสนาในขณะนี้ จึงมีลมปราณ “แวมบี้ๆ” เต็มที่! ผู้ “ฆ่า” พุทธศาสนา คือ ใครกันเอ่ย?? และ ใคร? คือผู้ได้ร่วมขบวนการ “ฆ่าพุทธศาสนา” ด้วยวิธีนี้กับเขาบ้าง!! ผู้รู้สำนัก ก็ควรถอนตัวออกจากขบวนการเสีย อย่าตกเป็นเหยื่อมารโดยปริยาย เพราะความเขลาของเราเองเป็นอันขาด

“พุทธศาสนา” ทุกวันนี้ จึงกลายเป็น ศาสนาแห่งไสยศาสตร์, ศาสนาแห่งเดรัจฉานศาสตร์, ศาสนาแห่งพาดิษศาสตร์, ศาสนาแห่งระบบโลกๆ, ศาสนาแห่งรัฐศาสตร์การเมือง ฯลฯ ศาสนาแห่งแดนสนธยา คือ แสนเว้งว่าง และ ไร้รูปหุ้ ทั้งๆที่ “พุทธศาสนา” เป็นศาสนาแห่งบัญญัติ ศาสนาแห่งความเจิดจ้าสว่างไสว เป็นศาสนาแห่งผู้ตนผู้รู้ เป็นศาสนาแห่งเหตุผล เป็นศาสนาที่ความจริง มั่งคั่งพิสูจน์คู่เคียงกับวิทยาศาสตร์ เป็นศาสนาที่ช่วยตัวเองได้อย่างองอาจจริงๆ เป็นศาสนาที่สะอาดบริสุทธิ์ไม่ต้องยุ่งเหยิงเรื่องเลอะ ไม่ต้องร่วมแสดง “ศาสตร์” ต่างๆ ไม่ต้องร่วมอวดร่วมอ้าง “ศาสตร์” ต่างๆ ที่กล่าวถึงมาบ้างแล้วนี้ และ ทั้งยังไม่ได้กล่าวถึงอีกใดๆ มาช่วยโฆษณา มาช่วยเผยแพร่ออก! ไม่ต้องจริงๆ!! เพราะมันจะทำให้เลอะ

“พุทธศาสนา” เป็นศาสนาที่อิสระในตัวเอง อย่าง
 ไม่มีความเป็นสองมาเกี่ยวข้องของปรนปร่งด้วยเลยได้ **ชนิดเด็ดขาดแท้จริง**
 เป็น “เอกคุณ” แท้ ซึ่งคือ สัญญลักษณ์แห่ง “เอกธรรม” (เอโก ธรรม) เซึ่งหนึ่ง ที่
 คนพึงเป็นได้ ถึงได้แท้ สำหรับผู้ถึงจริงบรรลุจริง อันเป็นความเด็ดขาดอาจหาญ
 เฉพาะตนของจิตวิญญาณผู้นั้น ๆ

แต่พร้อมกันนั้น ท่านผู้บรรลุจริง ๆ นี้ ก็ยังเห็นจริงอยู่แท้ว่า **สภาพอิสระ**
ประณีตสูงสุดแท้จริงนั้น คือ **ความปล่อยในตัวเองแท้**
จริงเท่านั้น นอกนั้นไม่มีอะไรเลยที่จะไม่เนื่องกัน หรือ ไม่เกี่ยวไม่สัมพันธ์กัน
 ไม่ว่าจะเป็แรงดูด กับ แรงดูด หรือ แรงดูด กับ แรงผลัก หรือ แม้แต่แรงผลัก กับ
 แรงผลัก และ ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะเป็นสัญญาณ อันเป็นสภาพที่นับว่า “ไม่มี” ของสุด
 มหาเอกภาพฟากหนึ่ง กับ อนันตภาพ ซึ่งเป็นสภาพที่นับว่า “มี” ของสุดมหาเอกภาพ
 อีกฟากหนึ่ง หรือ ที่สุด ไม่ว่าจะเป็ความเป็นกลาง กับ ความเป็นกลาง (ที่แท้ ๆ)
 ก็ยังนั่นแหละ ยังคือ “เอกธรรม” (เอโก ธรรม) อันสัมบูรณ์ถ้วนสิ้นทุกเชิง

ท่านจึงเป็นอิสระที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์โยอยู่กับสังคม เกื้อกูลโลก
 ประสานสอดแทรกซึมอยู่กับมวลชนทุกระดับฐานะ โดยไม่ต้องหันหน้าหลบตาปลีกตัว
 ไปเอาความอิสระหยาบจากที่ไหนให้ลำบากอีกเลย เป็น “เอกภาพ” แท้ ซึ่งคือ
 สัญญลักษณ์แห่ง “เอกธรรม” (เอโก ธรรม) อีกเชิงหนึ่ง ที่คนพึงเป็นได้ ถึงได้แท้

เพราะในที่สุด จันไม่มีที่จะกระดิกได้เลยนั้น

พุทธศาสนา ก็อิสระได้

หรือ แม้ในกว้าง สุดมหาเอกภาพไม่มีที่สิ้นสุด

พุทธศาสนา ก็อิสระได้

ผู้เข้าถึงลุดังแล้วแท้จริงในพุทธศาสนา

แม้ร่างกายท่านจะอยู่ท่ามกลางกำแพงคู่อัยชั้น

ท่านก็อิสระ !

ท่านจะถูกพันหนาแน่นอยู่ด้วยเครื่องผูกเป็นโซ่ หรือ เครื่อง
 มัดอย่างใด ๆ ร้อยรอบพันรอบ

ท่านก็อิสระ !

ท่านจะอยู่ห้อมล้อมด้วยฝูงชนทั้งคนพาลคนดีนานานับ

ท่านก็อิสระ !

ท่านจะอยู่กับผัสสะ ที่โลกสรร โลกสร้างกันขึ้นมาจากใจ - ใจ

- ใจ --- ?

ท่านก็อิสระ !

เพราะท่านเป็นผู้ได้แล้ว มีแล้ว ซึ่ง **"ฌาน"** เป็นฐานพัก เป็น**ทิฐฐิ-**
ธัมมสุขวิหาร และ มี **"วิชา จรณะ"**ทั้งหลาย เป็น
 เครื่องยังให้เกิด **"นิพพาน"** อันบริบูรณ์อยู่ได้ทุกขณะ ทุกสถานที่ ทุกภาวะประชุม

— บทที่ ๓๓ —

วิชาทั้ง ๙ ประการ ก็ได้อธิบายมาแล้วมากเหลื่อมมากเงื่อนไข
หลายชั้นหลายเชิง ตลอดกระทั่งเป็น “เชิงซ้อน” และ **ที่สุดเกินเอาแต่ที่**
เป็น “พุทธ” บริสุทธิ์แท้ๆ ก็ได้แยกสัด แยกส่วนให้เข้าใจกระจ่างกระจ่างมาแล้ว

ฉะนี้ ก็อธิบายกันมาแล้ว วนแล้ววนอีก เพื่อมัน เพื่อ
ขยาย เพื่อเกิน เพอร์ตรอบ ให้ชัด จนถึงจุดสุดท้ายกันหลายสุดแล้ว

ณ บัดนี้ ก็จะขอกล่าวให้ถึงสภาพจำเพาะของ **ฉาน ๑ - ฉาน ๒ - ฉาน ๓ -**
ฉาน ๔ ให้เป็นที่สุดกันอีกที

แต่นั้นแหละ ก่อนจะถึงเนื้อถึงตัวของ คำว่า **ฉาน ๑ - ฉาน ๒ -**
ฉาน ๓ - ฉาน ๔ กันแน่ๆ ก็ขออารัมภเสนา ให้เป็นอุทานกันอย่างแน่นๆ
เสียก่อน ซึ่งที่จะพูดต่อไปนี่ ก็แน่ล่ะว่า ต้องอิตติวุตตะกัอย่างไม่ต้องสงสัยเลย
มันคือ เรื่อง “ฉาน” อธิบาย “ฉาน” ซ้ำๆ ซ้ำๆ กันเอง

และแน่นอนที่สุด แม้จะเป็นขาคกแสนจะแก่เล่าเก่ากันอีกเท่าใด ผู้มีปรีชา
ก็ย่อมจะเกิดอหุญตธรรมได้อีกเสมอๆ ฉะนี้แล จึงได้ชื่อว่า เวทีลละ อันเป็น
“ศาสตร์” ยอดแห่งสัตถุ ของ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ฉาน นั้น ก็คือ “สภาพจิต” ของผู้รู้แจ้งเข้าใจจริงแล้ว ถึง
กามฉันทะ-พยาบาท-ถีนมิทธะ-อุทธัจจกุกกุจจะ จนพ้นความเคลือบแคลง
สงสัย พ้นความลังเล ทั้งรู้จักเจ้า “ตัวเคลือบแคลงสงสัยตัวลังเล” หรือ ตัว
“วิจิณณา” นเองอีกด้วย อย่างถูกต้องจริงๆ และ ใน “สภาพจิต” นั้น

ก็ได้ฟัง-เพียร-เผาเจ้าพวกนิรณห์ทั้ง ๕ นี้ได้ จนอยู่ในภาวะแห่ง“ทิฐฐัมมสุขวิหาร” (แม้จะยังไม่เป็น“สันตวิหาร”ก็ตาม) ดังนี้ เรียกว่า “ฌาน” ไม่ว่า ขณะนั้น คนผู้นั้น จะเดินอยู่ ยืนอยู่ หรือ นั่งอยู่ นอนอยู่ ทำงานใดๆ อยู่ ก็ตาม

“กามฉันทะ” คือ จิตที่ยังทำงานปรุงอารมณ์ไปกับรูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัส มาให้**ตนเสพย์สมใจ สุขสมใจ อร่อยสมใจ** ผลที่ได้รับเสพย์นั้นๆ เรียกว่า **“กามสุขขัลลิกะ”** เป็นโลกีย์รส ที่มีการรับรู้ แล้วตนก็ สุขน้อย สุขมากตามเหตุปัจจัยที่ปรุง ให้ตรงกับ **ความยึด ความติด (อุปาทาน)** ของเขาผู้นั้นๆเอง

ทั้ง ถ้าในจิตของใคร แม้จะกระทบสัมผัสอยู่ด้วย รูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัส เป็นขั้น เป็นธาตุ เป็นอายตนะ แต่ก็ได้ปรุง**เป็นรส เป็นชาติ ไม่ได้** หลง (มีสติรู้ชัดด้วยปัญญาถูกต้องแท้) หรือ **ไม่ได้เกิด** (คือ ไม่เสพไม่ติดในสภาพ) **ขึ้นชอบ สนุกสนาน ชำนาญ เอรีดอร่อยอะไรเลย** มีสักแต่ว่า เห็น ก็รับสภาพรู้ทางตา ไปตามความจริงของรูปนั้นภาพนั้น สักแต่ว่า รส ก็รับรู้สภาวะทางลิ้น ไปตามสภาพจริง สักแต่ว่า กลิ่น ก็รับรู้สภาวะทางจมูก ไปตามสภาพจริง สักแต่ว่า เสียง ก็รับรู้ ไปตามสภาพที่ได้ยิน หรือ สักแต่ว่า **กระทบสัมผัส** ก็ “รับรู้” สภาวะนั้น ตามความเป็นความมีของสิ่งที่มากระทบนั้นๆ จะส่งผล ก็เพียงเท่านั้น ไม่ติดใจ ไม่ผูกพัน ไม่ตกอยู่ภายใต้ฤทธิ์ของ รูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัสนั้นๆ จนทำให้ชอบ ให้ชื่น ทำให้สนุก ทำให้อร่อย **กระทั่งเหล็อร่อยตราไว้** (กามไม่เหลือแม้แต่ขนาดนิมมานรดี) **ให้ไปอยากได้** อยากมี อยากเป็นในกายหน้า (กามไม่เหลือแม้แต่ขนาด ปรมิมีตวสวัตตี) ^{ผู้ซึ่ง} **ผู้นั้นชื่อว่า นิรณห์ ๑ “กามฉันทะ”** ลด-จาง หรือ ไม่มีในจิต สภาพจิตใด ? ของใคร ? ลดนิรณห์ หรือ กระทั่งว่างนิรณห์ ดังนี้ ก็เป็นการใกล้เข้าไปเป็น “ฌาน” แล้ว ดีแล้วขั้นหนึ่ง เรียกว่า **“อุปะจาร”** (อุปะ=ใกล้, จาร=พฤติกรรมของจิต)

เมื่อจิตมันไม่มัว "ยินดี" โลดแล่น เป็นรส เป็นชาติ เป็นกามรส ได้แล้ว ออกปานนี้ กัดแล้ว จุตติยังต่อไปอีก ก็อย่าให้จิตมันไปคิดไปปรุงในทาง "ยินดี" หรือ "เห็นร้าย" อันเป็นสภาพจิตส่วนตรงกันข้ามกับยินดี-ชอบใจ กล่าวคือ ไม่ชอบใจ ไม่ชื่นใจ โดยเฉพาะ ในตอนนี้ เราหมายเอาจิตที่มีบทบาท หยาบๆ ใหญ่ๆ ชัดๆ เช่น โกรธ เกลียด อาฆาต เคียดแค้น ขวางหู ขวางตา ฯลฯ อะไรเหล่านั้น อย่าให้มัน ถ้ายิ่งใครรู้แจ้งสภาพของ "โทสมูลจิต" ที่ละเอียด ลึกลงไปได้มากกว่านั้น ก็อย่าให้มันในจิตได้อีก ก็เรียกว่า ไม่มี "พยาบาท" **นิวรรณ์ ๒** ลึกลงไปอีก

ที่เรียกว่า "กามฉันทะ" กับ "พยาบาท" นั้น มันก็หมายเอา สภาพ "โลภมูลจิต" กับ "โทสมูลจิต" ที่พึงรู้ พึงเห็น พึงเข้าใจได้ง่ายๆ หยาบๆ ใหญ่ๆ อันยังเกี่ยวข้องกับเหตุปัจจัยข้างนอกอยู่นั่นเองแหละ อย่าให้มัน "ยินดี" อย่าให้มัน "เห็นร้าย" สภาพจิตใดจง หรือว่า "นิวรรณ์" ดังนี้ (ได้ถึง ๒ นิวรรณ์แล้ว) ก็เป็นการไกลเข้าไปหา "ฌาน" เพิ่มขึ้นอีกเปลาะหนึ่ง ก็ยังเป็น "อุปจาร" สูงขึ้น ใกล้ความเป็นผู้มี "พรหมจาร" หรือ ใกล้ความเป็นผู้มี "พรหมจรรย์" ยิ่งขึ้นๆ แล้ว

เป็นผู้พ้น "กามสุขขัลลิกะ" หรือ พ้น "กามตัณหา" หรือ พ้นกิเลสจาก "ภพ" ภายนอกแล้ว ทั้งๆ ที่ลมตาเบ็ดหูอยู่นั่นแหละ รูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัสนอกใดๆ ก็รับรู้ได้อยู่ (ตามเหตุตามปัจจัย ตามขนาดของพระอริยะแต่ละระดับ) แต่ไม่ได้หลงเสาะแสวงหา - ไม่ได้ติดตราตรึงใจกันแล้ว (สังเกตให้ดีๆ ไม่ใช่ "ฌาน" นั่งหลับตาตอกนะ !)

ต่อจากนั้นไป ก็เป็นระดับละเอียดขึ้น แต่ก็ไม่ใช่ว่าขั้นสูงชันยากขึ้น ประณีตสุขุมที่ "หมุนรอบเชิงซ้อน" (กัมภีรวาภาโส) อะไรหรอก ต้องพิจารณาตามให้ดีๆ ระวิงระวน ! ซึ่งเราเคยอธิบายลึกลงสุขุม เราก็คืออธิบายกันมาหลายตรลบแล้ว

เมื่อสภาพจิตใดไม่มี กามฉันทะ ไม่มี พยาบาท จิตไม่ปรุงยินดีเห็นร้าย อะไรแล้วกับ ทวารทั้ง ๕ โดยธรรมดาโดยธรรมชาติ จิตมันก็จะหยุดละ !

สำหรับคนผู้ยังไม่เรียนรู้ “ถีนมิทธกิเลส” และยังเป็นทาส “ถีนมิทธกิเลส” ยังไม่รู้จัก “ถีนมิทธะ” ดี มันมีอำนาจทำงานครอบงำจิตอยู่ ยังรู้เท่าทัน “รสอร่อย” แห่งความหยุด และ เข้าใจอย่างถูกต้องในความไม่อยากทำงานทางทวารนอก ๆ ยังไม่ได้

“ทำงาน” หมายความว่า ร่วมปรุง หรือ ร่วมเกี่ยวข้องกับ “เหตุ-ปัจจัย” นั้น ๆ จิตมันจะหลบ หรือ มันจะแหงนหน้าย หนี้อยหน้าย เรียกว่า “จิตหลบ” หรือ “จิตหลก” หรือ “จิตทรหน”

จิตเช่นนั้น เป็นจิตตรงกันข้ามกับฝ่าย “ปรุงกามคุณ ๕” เรียกมันว่า “ถีนมิทธะ” จิตมันจะหลีกหนีไปสู่ที่อื่น ภาพอื่น (จิตแหงนหน้าย คลายจาง จาก “กามภาพ” จริง ๆ) ไม่อยากพบ ไม่อยากสัมผัส อาการเช่นนั้น ก็เรียกได้ตรง ๆ เลย คือ “วิเวกตัณหา” แปลว่า ไม่อยากได้ ไม่อยากมี ไม่อยากเป็น นั่นเอง หรือไม่ก็จิตมันจะดิ่งลงสู่ภวังค์ หรือ สู่สภาพหยุดจากทวาร ๕ หหมด เรียกได้ตรง ๆ เลย คือ “อยากหลับ” หรือ “อยากหลบ” จิตจะหลบเข้าสู่ทวารจิตทวารเดียว แล้วจึงจะมุดไป “สุดโต่ง” อยู่กับเจ้ากิเลสตัวสำคัญอีกตัวหนึ่ง อันมีผลตรงกันข้ามกับ “กามสุขขัลลิกะ” เรียกมันว่า “อิตตภิลมละ” คือ เป็นตัวเป็นตนอยู่กับอุปาทานที่ตนชอบตนยึด “ในห้วงของจิต” นั้นแหละ (ภิลมละ) ตัดเป็นตัดตายจาก ตา-หู-จมูก-ลิ้น-กายนอก เท่านั้นเอง เป็น “ภวตัณหา” แท้ ๆ เป็น “ภพ” ภายใน หรือ เป็นการหลบอยู่เฉพาะ “ตน” (“อิตตา” แท้ ๆ)

ซึ่งไปปรุง่วนอยู่กับจิตในจิต เรียกอีกภาษาหนึ่งว่า “ภวังค์” คือ ไม่อาศัย หู-ตา-จมูก-ลิ้น-กายนอกกันแล้วละ ทว่า ก็ยังมี “วิมาน” มีการสังสม มีกิเลส มีตัณหา มีทุกข์มีสุข เป็น “โอปปาติกสัตว์” แท้ ๆ จริง ๆ เป็นสภาพของ “จิตในจิต” โดยตรง ผู้ไม่ทุกข์ไม่สุข ไม่โลก-โทสะอะไรกับทวาร ๕ และ วัตถุสมบัติภายนอก แต่มันมัวเมาอยู่แต่กับโลกของ “จิตในจิต” ของตนนี้ เรียกว่า “โอปปาติกะ” หรือ “อุปปาติกะ” ถ้าคนผู้นี้ จิตหน่าย คลาย ไม่ติดในทรัพย์สินคุณการ, บ้านช่องเรือนชาน ปลอดปลง ลาก-ยศ-สรรเสริญ-โลกียสุข อันเป็นของธรรมดาที่คนโลก ๆ เขาหลง แม้เพียงภายนอก ก็เห็นได้ชัด รู้ได้จริงอยู่ที่เดียว ผู้คนชื่อว่า “พระอนาคามิ” ได้จริง

แต่ตามภพมชาติ มีรสมีเรื่องอรร้อย มีเรื่องสนุกเรื่องเพลิดเพลิน ก็ตาม หรือ มีรสไม่อรร้อย มีเรื่องอึดอึดขัดเคืองแค้นโกรธ เรื่องทุกข์เรื่องทรมาน อันเป็นเรื่องของ "กามราคะ" แท้ ๆ ทั้มันยังเป็น "ราคะ" อันแรงอันมากอยู่ เป็นแต่ว่า มันเป็นสภาพที่อยู่ "ในภายใน" เป็น "ภวภพ" เท่านั้น อย่างนี้ ก็ยังหยาบอยู่ หากกิเลสยังแรง ๆ อยู่อย่างนี้ แม้จะเป็นแต่เพียงกิเลสในภายใน อันมีอยู่ในผู้นั้นแท้ ๆ ก็จะไม่เป็น "พระอนาคามีบุคคล" ละ !! เพราะยังมี "กามราคะ" แรงร้ายอยู่นี้ ! ต้องทำความเข้าใจให้ประณีต มันเป็นสภาพหมุนรอบเชิงซ้อนอยู่ แต่ถ้า "ราคะ" นั้น อ่อนลง ๆ หรือ น้อยลง ๆ จนแน่ใจ หรือ เป็นจริง ว่า ไม่ละเมิดแรงกล้า จนออกมาข้างนอก ตา-หู-จมูก-ลิ้น-กาย นอก ได้แน่ ๆ จริง ๆ ใคร ๆ ก็เห็นได้ว่า เป็นวิมุตติ ชั้น "กายสักขี" ที่เดียว (คือ เพียงเห็นกันง่าย ๆ มีสภาพหยาบแค่กายภายนอก ก็มีพยานเห็นกับตาได้อยู่) จึงจะเรียกว่า เป็น "รูปราคะ" หรือ "อรูปราคะ" ตามลำดับ ๆ ซึ่งเป็นสังโยชน์แห่งฐานพระอนาคามี (คือ อุกุศลภวคิยสังโยชน์)

ส่วนกิเลสราคะที่ยังเป็นเชิง "กาม" และ ยังรุนแรง มัวเมามากมายอยู่ หลง-ไหลไม่รู้กัน ในชั้นหนักหนาอยู่ อันไม่ใช่ภูมิ "พระอริยะ" อะไรหรอก ! แม้จะอยู่ในภพของ "จิตในจิต" แท้ ๆ ไม่เกี่ยวกับโลกภายนอกออกป่านนี้ ชั้นหนึ่งแล้วนี้แหละ ซึ่งมันก็แรง มันก็ร้าย มันทุกข์หนักเจ็บยิ่งกว่าถูกเข็ดถูกทุบที่ผิวหนัง ก็ได้ เช่นกัน มันอรร้อยเหาะสุดชั้นสุดหวานแซบยิ่งกว่าได้ลมสัมผัสทางทวาร ๕ นอก ๆ ก็ได้ สูงส่งมีแรงมีฤทธิ์เช่นเดียวกัน กิเลสพวกนี้ จะเกิดกับคนผู้ปฏิบัติธรรมแบบ "นั่งหลับตา" ตรง ๆ นอนแหละมาก พวกอาศัย "ภวภพ" เมื่อไม่อรร้อยกับความหลับสนิท ก็จะเป็นกิเลสที่ปรุงเป็น "กามในภพจิต" หรือ "ชิงชัง ผูกโกรธ ผูกเคืองในภพจิต" นั่นเอง ลองตั้งใจทำความเข้าใจให้ประณีตหน่อย

ที่หนักเป็นสภาพรายละเอียดของความหยาบต่ำแห่ง "จิตในจิต" ที่มีความหลง (โมหะ) ว่า สูงต่อไปอีก จะอธิบายให้กระจะ ๆ ขึ้น เป็นสภาพหมุนรอบเชิงซ้อน (คัมภีร์ราวภาส) คือ ภาษาจะวน เพราะจะมี รูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัสใน ซ้อนเข้ามาในภพของจิตในจิตเข้าไปอีก โดยไม่ใช่เรื่องของภายนอกเลยจริง ๆ จับสภาพให้ดี ๆ

แต่อย่าลืม ! ถ้ายังมีสภาพ “ กามราคะ ” แรง “ ปฏิฆะ ” ยังมาก ก็ยังไม่ใช่เรื่องของพระอนาคามีดอกนะ ! ยังเป็นกิเลส-อุปาทานของผู้มีฐานต่ำกว่านั้น หรือ เป็นเรื่องของปุถุชนธรรมดาๆ เอาเลยที่ได้ยวแหละ แม้จะเป็นเรื่องของ “ ภายในจิต ” ก็ตาม จงทำความเข้าใจให้สุขุมประณีตจริงๆ และ “ ตัด ” สภาพเชิงซ้อนให้ดีๆ ด้วยปัญญาอันยิ่งยดๆ

ก่อนจะขยายความไปสู่ภูมิสูง ก็ขอเกลี้ยไปตั้งแต่ “ จิตในจิต ” ที่ยังไม่ใช่ของพระอนาคามี ยังเป็นแค่ “ กามในจิต ” ทั่วๆ ข้นหยาบไปหาละเอื่อยคั่นก่อน

เช่น คนผู้ยังหลงผิด ยังไม่เข้าใจในสังขารมฤตถูกต้องตรงแท้ ที่ยังพากันไป “ นุ่งหับตา ” เข้า แล้วก็พากเพียรทำจิตให้รวบรวม หรือ สะกดจิตให้จดจ่อเข้ามามีพลังรวม จนสามารถบับรูป-ปรุงรสให้ตนรับได้ ไม่ว่าจะมึนสร้อยเหาะอยู่อย่างไร ? ก็ไม่รู้อารมณ์จิตของตนได้ เป็นต้นว่า สร้าง “ อดตภาพ ” ขึ้นได้ แล้วก็หลง เทียวชมสวนสวรรค์ นางฟ้า เทวดา บับรูป ระบายสี ละเลงกลั่น เล่นแสง เล่นสุม เล่นเสียงกันให้ยิ่งกว่าสเตอริโอ-โทรทัศน์สี ออกปานใด ? ก็ตาม (สภาพเช่นนี้คือนัยยะแห่ง “ อุทธัจจะ ” เชิงกามฉันทะ)

หรือ จะมีรสแสบเผ็ดอยู่ เพราะรูปแค้น เพราะรอยใจที่ยังอาฆาต (เรื่องของ มิจฉาทิฎฐิ บางคน ขนาดบับรูป บับรอยทำงานแก้แค้นเช่นฆ่า นุ่งหับตาทำอยู่ในภพของจิตอยู่อย่างนั้นแหละ (อันเป็นวิชาแบบหนึ่งทาง ไสยศาสตร์) ซึ่งเขาก็หลงของเขาว่า นี่เป็นวิธีการนุ่งทำ “ ทางใน ” แล้วเขาก็เรียกว่า เป็นเรื่อง “ ฌาน ” ทั้งๆ ที่เป็น “ พยาบาท ” ทั่วๆ เป็น อุกุศลจิต ชัดๆ ออกปานนี้แหละ เขาก็ยัง “ หลงผิด ” กันว่า เป็น “ ฌาน ”) เพราะเรื่องโกรธที่ยังกรุ่น เพราะเหตุเคือง เพราะภาพน่าเศร้า น่าเกลียด น่ากลัวจนสลด (ที่เกิดอยู่ในภพของ “ จิตในจิต ” โดยไม่อาศัยลูกกะตา นั้นแหละ) จนขุ่น มุ่นจิตขนาดหนักหนา อ่อนบางเท่าใดๆ ก็ตาม (สภาพเช่นนี้คือนัยยะแห่ง “ อุทธัจจะ ” เชิงพยาบาท)

ก็ล้วนยังเป็นจิตที่ยังปรุงร่วนไปด้วย “ ราคะ-โทสะ ” อยู่นั่นเอง **ยังหาใช่ “ ฌาน ” ไม้ !** แม้จะหลับตาตัด ทวาร ๕ ได้สนิทปานใดๆ ก็ตาม มันก็ยังคือ

“อุทธัจจะ” ที่บางทีก็คลุกเคล้าไปด้วย “กามฉันทะ” รุนแรง บางทีก็มุ่งมาไปด้วย “พยาบาท” ร้ายกาจ ก่อเกิดภพก่อเกิดชาติผูกพัน เผ่าวทวนย่ำ เรื่องย่ำรสให้เพิ่มแก่ตน หนาขึ้นแน่นขึ้นใส่จิตตนอยู่นั้น แล้ว จึงพยายามทำความเข้าใจใน “สภาพสุขุมเชิงซ้อน” (คัมภีร์วราภโศ) ให้ชัดๆ จริงๆ เห็นสภาพก่อ “กามฉันทะ” เสริมสร้าง “พยาบาท” ใส่จิต โดยวิธีผ่าน “อุทธัจจะ” เจตสิกของตนแท้ๆ แบบนี้ๆ ให้ออก

มันจึงคือ “กิเลสตัณหา” ของจิตในจิตโดยตรง ที่เขาพากันเล่าไข เรียกว่า นังหลับตาเข้ามานอน ไปพบเมืองสวรรค์ ไปพบเมืองนรก นั้นแหละ หรือ เรียกว่า หลงใน “รูปฌาน” (ตามที่เขาเรียกเลย) ที่หลับตาแล้วมี ทำที่เพ่งในจิตแล้วเกิด ก็ตาม หรือ จะคิดมาก ยึดมากจนลืมตาโผลงๆ ก็ปรากฏภาพปรากฏรูป ก็ตาม ก็คือ “ราคะ” แท้ๆ “โทสะ” จริงๆ **อย่าเพิ่งหลงว่า นี่คือ “ฌานจิต” เป็นอันขาด** แต่จริงแล้ว นี่แหละคือ “อัตตา” ของบรรดานักพรต ที่เรียกกันว่า **“อิตตกิลม-
ถานุโยค”** อันต้องศึกษาให้เห็นแจ้งรูจริงให้ได้ สำหรับผู้ปรารถนา “พุทธวิชา” จริง ซึ่งยังเป็นเรื่องเกี่ยวพันกับรูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัสใน เป็น “สักกาย” ที่ตนจะต้องละต้องหน่ายให้ได้แท้ๆ ก็ยังไม่รู้ตัวรู้ “ตน” ยังเกิดสุข เกิดทุกข์ เกิดรัก เกิดชังอยู่ยงกะอะไรดี **ยังไม่ใช่ “ฌาน” ดอก** (ถ้าโดยนัยะ “พุทธศาสตร์”) จึงใช้บัญญัติให้สุขุมประณีต

และ บางนัยะก็เป็นสภาพไปติดยึดเอา “ฉันทะ” ที่เป็นความหยุด-ความไม่ทำงานของจิต เสพย์เป็นสุข เสพย์เป็นวิมาน หรือ ไปยึดเอาสิ่งไม่พอใจมาค้อมเคื่องคุ่มขัดอยู่ในจิตเป็น “กุกกุงจะ” เสพย์เป็นทุกข์ เสพย์เป็นสภาพที่ทรมานตัวเองอยู่อย่าง ไม่เข้าท่า ก็ยังอุตสาหัทำ ตราบใด ผู้ใดยังมี “อวิชา” ยังไม่รู้ว่า จิตฝ่ายข้าง “โทสะมุลจิต” นั้น มัน “ทุกข์” แท้ๆ ชัดๆ ผู้นั้น ก็ยังจะให้อารมณ์ “โทสะ” เกิดอยู่ในจิตตน อยู่ตราบนั้น แม้หยาบแรงจัดจ้านร้อนร่าปานใด ก็ยังยอม

ยังทำเหตุให้เกิดอยู่นั่นเอง เพราะความไม่รู้ว่ามี "ทุกข์" จริงๆ นั้นแท้ๆ (พยายามทำตาม กุ๊กกุกจะ ก็ตาม หรือ ปฏิบัติอย่างนั้น ก็ตาม ต่างล้วนเป็นพวก "โทสมูลจิต" ๕๕) จึงพยายามแยก "นัยะ" ต่างๆ ให้เข้าใจดีๆ มันซ้อนๆ เชื่อมๆ กันอยู่

ยิ่งบางสำนัก บางอาจารย์ไป "หลงผิด" (โมหะ, มิจฉาทิฏฐิ) ยุให้สร้างวิมานเป็นแดนสวรรค์ เป็นรูปพรรณนานา คบเทวดา เพื่อกับ "มโนมยอิตตา" ต่างๆ **เหลือใจปลุกฝัง "กามารมณ์" ทางจิต** นั่งหลับตาเข้าแล้ว ก็เที่ยวหลงสนุกเริงรมย์ บันรูปนน บันเสียงโน้น บันกลิ่นน ฯลฯ ลมเต็มรูปสี่ แสง กลิ่น เสียง รสสัมผัสใน **เสพย์กามทางจิตเพลิน** แล้วเรียกสภาพ "กามวิมาน" นี้ ว่า เป็นผลของ "ฌาน" หรือ เรียกสภาพ "นั่งหลับตาแล้วฝันเพื่อง" นี้ ว่า เข้า "ฌาน" หรือ คือ "ฌาน" ตรงๆ ทีเดียวเอาด้วย ก็มีออกเนื่องนองกลมเกลี้ยงๆ ที่ "กามราคะ" แท้ๆ ก็ยังไม่พ้น ไม่ขาด ไม่เลิกลอกออกจากจิตเลย ยิ่งหลงไหลรุนแรงติดยึดเอร็ดอระอัยจัดจันอยู่แท้ๆ เอาด้วย มันเป็น "กามราคะ" ที่ไม่ต้องอาศัย ทวาร ๕ แต่มีจริง เกิดแท้ๆ อยู่ใน "มโนมยอิตตา" เลยทีเดียว เพียงแต่ไปหลงยึดเอาการตัดความรับรู้จาก ทวาร ๕ เท่านั้น **เป็นเครื่องวัดแล้ว หลงผิด นับเนื่องเอาความสำเร็จเพียงเท่านั้นเป็น "ฌาน"**

การเข้าใจเช่นนั้น ยังไม่ถูกเลย! ยังเป็น "มิจฉาทิฏฐิ" อยู่อย่างขาดทุนร้าย-กาจ ยังไม่ลองร่องลงช่อง มันมีความละเอียดอยู่ สังเกตให้ออก ผู้ยังเข้าใจไม่ได้ นั่น แสดงว่า ยัง "ไม่รู้ชัด" แม้คำว่า กามฉันทะ หรือ กามคุณ, กามรส "ไม่รู้จัก "กายคตา" ของกามคุณ-กามรส "ไม่รู้จัก "อุปสมมา" ของกามคุณ-กามรส "กายคตา" คือ ความเป็นไปของ "กลุ่ม" ความเป็นไปของ "ก้อน" ความเป็นไปของ "ความรวมกัน" ของ "ความประชุมกันรวมกัน" ต่างๆ ซึ่งเป็นการโตขึ้น ใหญ่ขึ้น แรงจัตอยู่ แน่นหนาอยู่ หรือ ทรงอยู่ ของความประชุมกัน-ความรวมกัน-กลุ่ม-ก้อน ไม่ว่า สภาพนอกร่างกาย หรือ ภายในจิต ก็คือ "กายคตา" เน้นไปในทิศทางมาก-แรง-แน่นหนา ดังนั้น เมื่อผู้ใด "กาม" เดิมตนก็มีอยู่แล้วยังเพิ่มพอก "กาม" เข้าไปให้แก่จิตของตนหนาขึ้น มากขึ้น จึงคือ การสร้าง "กายคตา" ของ "กาม" ให้แก่ตนแท้ๆ จริงๆ

ส่วน “อุปสมมา” คือ ความลดลง ความเล็กลง ความหมดลง ความหยุดลง สภาพที่เบาบางเข้าๆ โดยเฉพาะ ลด-เล็ก-หมด-หยุด-เบาบาง จากกิเลส ราคะ-โทสะ-โมหะ ความเข้าสู่นิพพาน

และ ที่สำคัญมากคือ ยังไม่รู้จักสภาพ “ฉานแท้” จริงๆ เพราะสภาพนั่งหลับตาเข้าแล้ว ตัดความรู้จากทวาร ๕ ข้างนอกได้นั้น เขาเรียกว่า หลับ แล้วจิตหลบเข้าไปอยู่ใน “ภพ” ในจิต นั้นเอง เรียกสั้นๆกันว่า “หลับใน” ธรรมดาๆนี่เอง! หรือ บาลีเรียกว่า “ภวังค์” เป็นสภาพตัดความรู้สึกข้างนอกสิ้น หลบเข้าไปรู้สึก(หรือ ไม่รู้สึกก็ตาม)อยู่ข้างใน บางทีแม้ไม่หลับตา แต่จิตไม่รับรู้สักทางตาดอกๆ กายนอกๆแล้ว จิตหลบเข้าไปทำงานอยู่ข้างในจิตกับจิต ก็เรียกว่า “ภวังค์” หรือ “หลับใน” แท้ๆ เช่นกัน ยังไม่ใช่ “ฌ” ยังไม่ใช่ “ฉาน” อะไรหรอก!

การนับว่าจะเป็็น “ฉาน” หรือไม่? นั้น อยู่ที่สภาพจิต ลด ละ จาง คลาย จาก นีวรณ ๕ นั้นต่างหาก ไม่เกี่ยวกับทวารทั้ง ๕ ว่า จะเปิด หรือ จะปิด ทวาร ๕ จะไม่รับรู้แล้ว หรือ จะรับรู้อยู่ ก็ไม่สำคัญ

ถ้าแก่นจิตได้มีสภาพ ลด ละ จาง คลาย จาก นีวรณ ๕ หรือ จนไม่มี อารมณ นีวรณ ๕ แม้ผู้นั้น จะลืมตาโพล่งๆ ไม่ “หลับ” จะไม่ตัดความรู้จากทวารทั้ง ๕ เลย ยังมีสติเต็มพร้อม รับรู้สัมผัสอยู่กับทวาร ๕ ครบพร้อม จะเดินเหิน ยืน นั่ง นอน ทำงานอะไรอยู่ ก็เรียกว่า “ฉาน”

จงอย่าเอา “ฉาน” ไปปนกับ “หลับ” (หรือ “ภวังค์”) เป็นอันขาด และ แม้ “ฉาน” จะเกิดจริง มีจริง ในคนผู้ “หลับสนิท” (คือ ตัดความรู้จาก ทวาร ๕) ด้วย ก็จงเรียนรู้ให้ชัดว่า มีได้ เป็นได้เหมือนกัน

ดังนั้น เมื่อนั่งหลับตาเข้า แม้จะตัดความรู้จาก ทวาร ๕ สิ้นสนิท แต่ไปมี

“ฝันเฟื่อง” (อุทฺธัจจะ) **ชั้นชมกามรส** อยู่กับวิมาน ไปฟังชาน ยินดียินร้าย อยู่กับแดนรัณรมย์ในภพในจิต มีภาพ มีรูปสดสวยเรีงรมย์ เพลิดเพลินชั้นรส ไพเราะ สรรพเสียง หอมกลิ่นปราณีชาติบาดอารมณ์ อยู่กับรูป อยู่กับนิมิตในจิตนั้น ๆ อยู่ ชอบใจ ชังใจ ไหวอารมณ์อยู่กับเหตุปัจจัยภายใน ที่ตัวเองรับสัมผัสอะไรต่าง ๆ กันอยู่ แล้วเรียกผู้สภาวะธรรมอย่างนั้นเยี่ยงนกกันว่า “ฌาน” นั่นแหละ **“มิจาภิภูติ”** หิงเพ

จะ “หลับ” สนิท หรือ ตัดขาดสนิทจากภพภายนอก—ทั้งกายภายนอก จนข้างนอกเอาไฟจุด ไฟฉิวหนัง ก็ไม่รับรู้ หรือ หลับสนิทจนตัวแข็ง ตัวตรง นิ่งเหมือนท่อนไม้ จับไปตังไว้ที่ไหนก็ไม่รู้ไม่รับ แล้วจะอดสำหัดงภาษากันขึ้นมาเรียกว่า “หลับในฌาน” หรือ “เข้านิโรธสมาบัติ” อะไร ก็ตาม มันก็คือ **“ความหลับชนิดพิเศษที่สุด”** ของคนผู้นั้นต่างหาก เป็น**การหลงยึดมั่น** ในภพในแดนที่เขาเอาจิตเข้าไปผูกเข้าไป **“ยึดมั่นแน่น”** ไว้ เท่านั้น นั่นเอง (วิชาสะกคจิตธรรมคา)

มันไม่แตกต่างกับคนที่นอนหลับแล้ว “ฝัน” แต่อย่างใด และ มันก็คือ “ฝัน” อันเดียวกันกับคนที่ “ฝัน” นั่นแหละ จะต่างกันอยู่ ก็ตรงที่ ผู้หลับตานั่งเข้านั้นสามารถกำหนดเรื่อง “ฝัน” บนสร้างเอาได้บ้าง ถ้าไม่สามารถกำหนดเรื่อง “ฝัน” (นิมิต) เอาตามที่มีใจหมาย ได้ หรือ กำหนดหลับ กำหนดตื่นเข้าออก ได้ไม่รวดเร็วตามต้องการ ยิ่งเหมือนคนธรรมดา นอน ๆ—ตื่น ๆ—ฝัน ๆ แล้วไซ้ มันก็คือ **“หลับ”** ในทำนองธรรมดา ๆ เท่านั้นเอง

หรือ แม้จะนั่งหลับตาแล้ว เข้าไปยึดเอาความ “ดับสนิท” อยู่ (อัสัญญี) จิตไม่มี “ฝันเฟื่อง” (หรือ จะเรียกกันว่า ไม่มีนิมิต ไม่มีแดนนรก—แดนสวรรค์ ไม่มี “อุทฺธัจจะ” ใด) ปานนั้น ก็ยังไม่เรียกว่า “ฌาน” ถ้ายัง**หลงเสพยาหลงติด หลงอร่อย**ใน “อัสัญญีภพ” นั้น ไม่วางวาย ไม่รู้เท่าทันใน “อัสัญญีภพ” (อันคือสภาพจิตที่ไม่มีควมรับรู้อะไรเลยอย่างสนิทอยู่) แล้วก็ยังเอร์ตอรรอยเวียน “ทำ” สภาพอัสัญญีนั้นเสพยา ยึดสภาพอัสัญญีนั้นได้เป็นวิมานที่พอใจชังใจ ยึดสภาพอัสัญญีนั้นเป็นอิตตาเป็นแดนสุขแดนสูงที่ตน**หลงว่า**ตนได้ไปเป็น ตนได้ไปถึง (ภพ) ที่เล็กไม่ได้ หยุขาดไม่ได้ ยังต้องเสพยา ต้อง “ทำ” ให้แก่ตนอยู่ทุก ๆ ทุกวัน วันละ 5 ชม.

10 ชม. บ้าง หรือ แม้จะน้อยลงก็ได้จนเหลือแค่วันละ 1 ชม. 2 ชม. หรือ 2 หรือ 3 วัน จะยังต้องทำ “อสังกัม” (หรือ ที่หลงเรียกกันอยู่ว่าเข้า “นิโรธสมาบัติชนิดหลับตา”) ให้แก่ตนเสพย์อยู่สักชั่วโมง สองชั่วโมง ก็ตาม ก็ยังคง ผู้ยังไม่หลุดขาดจาก “ถีนมิทระ” ยังไม่พ้น **อัตตกิลมถานุโยค** อยู่นั่นเอง

เพราะถ้าผู้นั้นได้พักผ่อนพอแก่สุขภาพแล้ว ก็ไม่จำเป็นอะไร ที่จะไปบั่นสภาพ “อสังกัม” เสพย์อยู่อีก

ผู้ยังมีความใคร่อยาก (กาม, ตัณหา) ปานนั้น ผู้มีความเสพย์-ติดออกอย่างนี้ จึงยังไม่เรียกว่า “ฉาน” เรียกในภาษาว่า ยังเป็นผู้ “มัวเมา เสพย์ติด” (สุราเมรยมัชช ปมาทภูฐาน) แม้จะเป็นการเสพย์ อสังกัมสัตว์ หรือ อสังกัมภ หาก “ความใคร่อยาก” ที่เรียกโดยบาลีว่า “กาม” หรือ “ตัณหา” นั้น ยังมีอยู่เสพสมเป็นสุขสมยิ่ง แรงกล้า จัดมากอยู่ ก็ยังคง “กามที่เสพย์ภพ” หรือ “กามที่เสพย์ภังค์” อันเป็นสภาพหมุนรอบเชิงซ้อนกันแท้ๆ ซึ่งโดยตรงๆ ก็คือ ผู้ยังไม่รู้ใน “อรุปรจิต” นี้ๆ นั้นแหละ จึงยังหลงเริงอยู่กับ “อรุปรมยัตตา” นั้นเอง ยังเป็น “สอตุตรจิต” คือ ยังเป็นสภาพจิตที่ยังมีสภาพอนทัยงทศกวาง อยู่หน้า ! และ การหลงเสพย์หลงติดสภาพนี้ๆ อยู่เช่น แม้ไม่เรียกกามเสพย์ภพ มันก็คือ “ภวตัณหา” หยาบๆ ธรรมดาๆ นี้เอง

หากมันเหลือ “การติด” หรือ “การมัวเมา” นั้นน้อยเข้าๆ ก็เรียกว่า ยังหลงติดใน “อายตน” สภาพต่างๆ อยู่ อันมี “อาณาสนัญจา” บ้าง “วิญญาณัญจา” บ้าง “อากิญจัญญา” บ้าง “เนวสัญญานาสัญญา” บ้าง ดังที่เคยอธิบายมาแล้ว ถ้ายังไม่รู้เท่าทัน ไม่รู้แจ้งจนจับ “สภาวะของอายตน” ต่างๆ นั้นได้ชัดได้จริง แล้วก็ละ เลิก ไม่ติด ไม่ยึด ให้ได้สะอาดจริง ก็ยังไม่เป็น “ฉาน” ขึ้นปลายอีก ดังที่เรา ได้วิเคราะห์ อธิบายกันมามากแล้ว ต้องทำความเข้าใจให้หมดหลง หมดติด หมด ความเสพย์ หมดมัวเมาในมันอีก จึงจะเรียกว่า เป็น “ฉาน” ขึ้นสันตวิหาร

หากพระอริยเจ้านั้น จะนั่งหลับตาทำสมาธิ “อสังขย” เพื่อ “ประโยชน์” ใดๆบ้าง เพราะท่านพักผ่อนไม่พอ หรือ เห็นควรจะทำสมาธิจิตให้แก่ตน ตามควร ตามจริง ตามกาลเวลาที่จำเป็น ท่านก็จะทำอย่าง “รู้” ซึ่งก็จะมีส่วน และ จะไม่ใช่อ่างมกย ไม่ใช่อ่าง “หลงมัวเมา หลงติด หลงเสพย์ หลงเอร็ดอ่อย” จนไม่รู้จักเล็ก ไม่รู้จักหยุดขาด ไม่รู้จักอ้อม ไม่รู้จักพออย่างนั้น ไม่! จริงๆ! และ จะไม่ใช่เพื่อ “อวดเก่ง-อวดโก้” อะไรด้วย

หรือ แม้จะนั่งหลับตาเข้าไปเสพย์สุดจิตใจอยู่ในสภาพ “อสังขย” คือ หลับ ชนิด “ดับสนิท” ไม่มีแม้แต่สภาพรับรู้ รับสัมผัส รับแสงในจิตเช่นนั้น ติดต่อกันไป 1 วัน 2 วัน หรือ 3-4 วัน ให้แก่ถึง 7 วัน ที่เรียกกันในภาษาศาสนาฤๅษี ลัทธิ เดียรลยว่า “เขานโรธสมาบัติ” นั้น ก็ตาม หากยังหลงมัวเมา หลงติด หลงเสพย์ หลงเอร็ดอ่อย กับ อารมณ์ดับ อารมณ์หลับสนิทอยู่ หรือ แม้หลงทำเพื่ออวด เพื่ออ้าง สภาพเสพย์ติด (สุราเมรายมช) สภาพยังมีจิตนิรวณกิเลส ซึ่ง เป็น “กามฉันทะ” เป็น “ตัณหา” อยู่ทุกๆ ออกปานนี้ ก็ไม่รู้ จึงยังไม่ใช่ “ฉาน” อันบริบูรณ์ หรือ ตรงแท้ เป็นแท้ๆ นั้นเอง จึงพยายามทำความเข้าใจกับความลึกลับเยียดคนให้ได้

หรือ ยิ่ง “หลับ” เข้าไปชนิด “ขเขาสุด” แล้วยังไป “ฝันเฟื่อง” อยู่ข้างในภวังค์ และ ไม่มีอารมณ์ “ระคะ” อันบางที่กมมากหรือบางที่กมน้อย อยู่ใน “ฝันเฟื่อง” กับสิ่งที่เรียกกันว่า ภาพนิมิต-นิมิตอะไรกันนั้นแหละ หรือ กับสิ่งที่เรียกกันว่า อดีต-ภาพ ที่ตนก็แสนหลงผิดอยู่ว่า ไม่ใช่ “อิตตา” ของตน แต่หลงเชื่อแน่แท้ว่า เป็น “สัสตวิญญาน” กล่าวคือ หลงสนิทว่า “ฝันเฟื่อง” นั้น เป็น “ภาพจริง” เป็นแดน เป็นภพแห่ง “ตัวตน” จริงๆ (คือ ยังหลงว่า วิญญานนั้นมี “สรีระ” และ วิญญานนั้นเป็น “อาตมัน” ของผู้อื่น หรือ เป็น “อิตตา” ของคนนั้นคนนั้นตามประสา ของสัสตวิญญานบุคคล) แล้วยังหลงเรียงงามอยู่กับ “มโนมยอิตตา” นั้นๆ ยัง ชื่นใจชอบใจ เห็นภาพเห็นสี ก็ยังยินดี เช่น ถึงกับอุทานว่า “แหม! จัเพชชที่ห้อย พระศอพระเจ้ารามคำแหงนั้นสวย ยอดงามจนไม่อยากจะวางตา!” ดังนี้ ซึ่งเป็นสมมุติ ตัวอย่าง (ที่จริงเป็นเรื่องจริง) ของคนบางคนนั่งหลับตาทาง ทวาร ๕ เข้าไปสร้างภาพสร้างรูป

พระเจ้ารามคำแหงชั้นในภพของจิต จนเป็นรูป ภาพที่สำเร็จได้ด้วยจิต (มโนมยอัตตา) และ พอสัมผัสเครื่องทรงพระเจ้ารามคำแหง (ที่ตนบนบนมาเองด้วยความไม่รู้ นั่นแหละ) แล้วก็อุทานออกมาดังกล่าว่า อันแสดงให้เห็นสภาพยังมี "กามฉันทะ" อยู่ แต่แล้วก็ไปหลงผิดคิดว่า สภาพหลับสนิทแล้วเข้าไปฝันเพื่อมีรสชาติเรีงรมย์อยู่กับ รูป กับ สีกับกลิ่น กับ รส กับ เสียงต่าง ๆ ได้ปานประหนึ่งว่า เป็นสภาพรับสัมผัสอยู่ด้วยตา-หู-จมูก-ลิ้น-กาย จริง ๆ เลย นั่นแหละคือ สภาพ "ฌาน" เรียกกันว่า "เข้าฌาน" และ เรียกสภาพ "หลับสนิทได้ชนิดขะเขว่ที่สุด" ว่าเป็น "หลับในฌาน" ดังนี้ ก็ยังเป็น การหลงผิดอยู่จริง ๆ (ยัง "โมหะ" หรือ "มิจฉาทิฏฐิ" อยู่)

มันยังจับเข้าของความเป็น "ฌาน" ผิดไป โดยไปหลงเพียงว่า ถ้า นั่งหลับตาเข้าไปแล้ว เห็นรูป เห็นภาพ เห็นสี เห็นแสงในวงค์นั้นได้ นั่นแหละคือ "ฌาน" แล้ว หรือ หลงผิดว่า "ฌาน" คือ การนั่งหลับตาทางทวาร ๕ ข้างนอกได้เท่านั้นเอง และแล้วถ้าหลงสร้างความรู้สึก หลงปรุงอารมณ์อยู่ในภพ "จิตในจิต" โดย หลงบนรูป บนภาพในภายในจิตให้เป็นตัวเป็นตนยิ่งขึ้นให้ชัด ๆ เจน ๆ ได้ ก็ยิ่งชอบ ยิ่ง หลงหนักว่า ยิ่งได้ "ดี" ได้ "ฌาน" เก่งยิ่งขึ้น แท้จริงแล้ว มันยังได้ "ความหลงผิด" ได้ "มายา" ได้ "ความหลงติด" ได้ "ความเชื่อผิด" หนักเข้าเข้าไปอีก

สภาพเช่นนั้นแหละ ที่หลงไหล หลงเลอะกันอยู่มากกันเหลือเกินในหมู่พวกนั่งหลับตา พอใครไป "นั่งหลับตา" เข้า ก็มักจะถามกันเสมอว่า "เห็นอะไรไหม?" ถ้าได้เห็นภาพ เห็นรูป ก็หลงยึดกันไปทีเดียวว่า เป็นความสำเร็จ เป็นความเก่งของ "ฌาน" แล้วก็หลงการได้ "มโนมยอัตตา" นี้ (ซึ่งก็คือ "อัตตา" จริง ๆ เรียก ว่า รูปที่สำเร็จลงด้วยจิตตน (มโนมยอัตตา) นั่นแหละ) ว่า เป็นการมี "ฌาน" ก็เป็น "มิจฉาทิฏฐิ" อยู่แท้ ๆ

เพราะ นั่นมันเป็นเพียง "ภาพฝันอันชัดเจนน" เท่านั้น ของคนผู้สร้างภาพนั้น ได้สำเร็จ แม้ "ภาพฝัน" (นิมิต) นั้น จะเป็นภาพพระลิกยอนบนเอาอดีตขณมาได้ อย่างถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์ (ปุพเพนิวาสานุสติญาณ) ก็ตาม จะเป็นภาพที่คำนวณล่วงหน้าโดยบนเอาอนาคตขณมารู้ก่อนได้อย่างถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์ (อนาคตังสญาณ) ก็ตาม ก็ล้วนไม่ใช่ "ของจริง" หนึ่ง มันเป็นแต่เพียง "ภาพ" ที่บนขณมา

ให้ปรากฏได้ ด้วยความสามารถของคนผู้นั้นๆ เท่านั้นเอง เหมือนสร้างภาพยนตร์ ว่า ด้วยเรื่องประวัติศาสตร์ ว่าด้วยตำนาน ขนมาลายดู หรือ สร้างภาพยนตร์ ว่าด้วยการคำนวณคะเนเหตุการณ์ข้างหน้าจน แล้วก็ฉายกันดู ก็เท่านั้น

มันไม่ใช่ “ของจริง” ที่เหลืออยู่ ที่ยังคงมีอยู่ ยังเป็น “อาดมัน” หรือ เป็น “อดีตอันเที่ยงแท้ไม่มีเสื่อมไม่มีสูญหาย” เช่นนั้น ไม่! จริงๆ (ถ้าผู้ใดยังหลงเห็นว่า เป็นของจริง ผู้นั้นก็คือ “สัสสตทิฎฐิ” และ เป็นพวก “ลัทธิอาดมัน” หรือ ลัทธิอดีตตาเที่ยงแท้)

ที่จริงแล้ว มันเป็นเพียง “ความจำ” หรือ “ความรู้” เก่าๆ ของเราจริงๆ แล้วก็พยายามประกอบเป็นภาพขน นนหน่ง หรือ เป็นเพียง “การคำนวณ” ที่แม่นยำ เพราะมีความรู้ มีหลักการ มีเหตุ มีผล มีข้อมูล (อันเรียกว่า “ญาณ” ซึ่งมีอยู่ในภายในจิตได้สำนึกบ้าง จิตสำนึกแท้ๆ บ้าง ของผู้นั้นเอง) เข้าไปคำนวณ จะคำนวณ “อดีต” ขนมาอย่างถูกต้อง ก็ตาม คำนวน “อนาคต” ออกมาได้ถูกต้อง ก็ตาม แล้วก็สร้าง “ภาพ” ขนดูกัน เป็นภาพที่สำเร็จลงด้วยการปั้นของจิต ที่ภาษาบาลีเรียกว่า “มโนมยอดีตตา” นั้นเอง ก็เท่านั้น! (เป็น “อดีตตา” ชนิดหนึ่งในจำนวน “อดีตตา” อื่นๆ หลายๆ ชนิด)

ซึ่งความจริง รูปนั้น ภาพนั้น มันไม่มีจริง มันเป็น “ความปรุง” (สังขารธรรม) ของจิตของเรา ปรุงจนปั้นรูปเป็นร่างขึ้นมาสำเร็จเท่านั้น แล้วก็ผ่านไปเลิกไป มันมีเหตุมีผลตามกฏมิจิตของเรานั้นแหละปั้น มันอาจจะเคยมีมาแล้ว หรือ อาจจะไม่เคยมีมาเลยก็ได้ มันไม่ใช่ตัวตนจริง ที่มีอยู่ ณ ที่นั้น ที่นั่น หรือ ที่ไหนๆ ในขณะนั้นดอก! เจ้าอดีตนั้น มันก็เป็นสิ่งที่เคยมีแล้ว และ ก็ดับสูญผ่านไปหมดแล้ว เจ้าอนาคตนั้น มันก็เป็นสิ่งที่ยังไม่เคยมีเลย ถ้าแม่นยำจริงก็จะมีในโอกาสข้างหน้าโน้น! ขอให้คิดเห็นกันให้ดีๆ ให้ถูกเข้า ถูกสภาวะที่เราหมาย

อย่าหลงผิดอย่างกับว่า ไปหลงเห็นเอา วันที่ 13 เมษายน ปี 2519 ขณะนี้เป็นวันที่ 13 เมษายน ของปี 2518 หรือ ของปีก่อนๆ เวียนมาเกิดอีก ดังนี้ เป็นต้น (ซึ่งขณะที่เขียน ขณะนี้กำลังเป็นวันที่ 13 เมษายน 2519) หรือ ไปหลงเห็นเอา

วันเก่าก่อนโน้นเวียนมาปรากฏตัวเกิดใหม่ ในขณะนั้นกัน นั้นหนะ ! มันไม่มี มันไม่ได้เลย หรือ จะเอา “วัน” ไปเป็นวันที่จะถึงในอนาคตข้างหน้าโน้น ! มันไม่จริง ฉันทิด ก็ฉันทิดจริงๆ แต่วันที่ 13 เมษายน 2518 มันก็เคยมีมาจริงๆ แต่จะไปหลงว่า วันที่ 13 เมษายน 2519 น คือ วันเดียวกันกับวันที่ 13 เมษายน 2518 เวียนมาเกิดอีกในวัน (ที่ 13 เม.ย. 2519) ดั่งตนเอง เป็นแน่ชัดๆ อยู่ว่า มันไม่ใช่ ยิ่งเรื่อง “จิตวิญญาณ” ยังมีแง่ที่หลอกคน หลวงคนให้หลง ว่า มันจะไม่เหมือน “วัตถุรูป” แต่จะเป็นของเที่ยงที่ทรงสภาพเดิมอยู่ไม่สูญสิ้นไปเลย แม้แต่เป็นความจำ (สัญญา) ความรู้สึก (เวทนา) แม้แต่ที่มันเคยปรุงแต่งกันอยู่ (สังขาร) หรือ แม้แต่ส่วนที่มันเคยมีประสิทธิภาพอย่างไร ก็ยังคงมีเต็มๆ เหมือนเก่าเหมือนก่อน คงที่คงเที่ยง (“วิญญาณ” ที่หลงเป็น “นิจจัง” และ “อตตะ” และ “สัสสตะ”) หรือ ยิ่งจะไปเดาเด้นวนเลยเถิดเอาว่า จะมี “รูป” เหมือน “รูป” เดิม คงอยู่เที่ยงแท้ แม้จะผ่านไป ตายไปตั้งร้อยพันปี “รูป” ก็ยังคงมีคงเป็นอยู่ดังเดิม นั่นยิ่ง “มัจฉาทิฎฐิ” ใหญ่ เป็น “สัสสตะ” เป็น “นิจจัง” กันเอาเสียจริงๆ เลย และ “วน” เลอะด้วย

อย่างไรก็ดี จะมีภาพม้เรื่องเกิดขึ้นได้ในจิตภวังค์นั้น ก็ตาม หรือ ภาพนั้น เรื่องนั้น จะถูกต้องตรงกับอดีตที่เคยมีจริงๆ จะถูกต้องตรงกับอนาคตที่จะมีจริง ก็ตาม ก็ไม่ใช่ประเด็น ไม่ใช่เป้า ไม่ใช่เครื่องตัดสิน ที่จะตัดสินเรื่อง “ฉาน” เลยด้วย **สำหรับความหมายของ “ฉาน” ในศาสนาพุทธ**

คำว่า “ฉาน” สิ่งที่จะตัดสิน มันอยู่ที่ **นิรณ** หรือ **อกุศล** ในจิตขณะนั้น **ลดลงได้ หรือ ไม่มี** ในปัจจุบันนั้น นั่นต่างหาก

ถ้าจิตในขณะนั้นๆ แม้เพียงแค “นิรณ ๕” ลดลงจริงๆ แท้ๆ จนจิตอยู่ในสถานะขั้น “ทิฏฐิมมสุขวิหาร” กล่าวคือ จิตในขณะนั้น **ไม่ใช่ “ทุกข์”** เพราะกิเลส นิรณ ๕ ในขณะนั้นๆ จริงๆ และ **ก็ไม่ใช่หลง “สุข”** เพราะแม้จะสัมผัสสภาพที่มันชวนก่อ นิรณ ๕ ใดๆ อยู่แท้ๆ ในขณะนั้น **แล้วเลยหลงเสพย์เอาด้วย** ไม่ ! จริงๆ

แต่จิตต้องมี "สติ" รู้ตัว และ ต้องมี "ปัญญา" รู้จิตของตน
 แม่นมั่นอยู่ ว่า "นิรณัน ๕" เป็นอย่างนี้ๆ ณ บัดนี้ เราไม่ "ทุกข์" เพราะ
 นิรณัน ๕ อยู่จริง นั้น เป็นอย่างนี้เองๆ เราไม่หลง "เสพย์สุข" เพราะ
 นิรณัน ๕ อยู่จริงๆ ข้ามหน้ากลับกำลัง ลด ละ ทำลายนิรณัน ๕ ใต้อยู่ๆ หรือ ไม่มี
 อยู่ๆ นั้น เป็นอย่างนี้เองๆ

ดังนั้นแล คือ "ฌาน" จริงๆ ถูกต้อง เป็น "รูปฌาน" แล้ว
 และ ถ้ายิ่งลดลงได้ หรือ ไม่มี ไปถึงขนาด "รูปราคะ" ไม่ว่า "วิตกวิจารณ์"
 หรือ "ปีติ" หรือ "สุข" หรือ ไม่หลงยึด หลงติด แม้ใน "อุเบกขา" ดังได้
 วิเคราะห์วิจักษณ์มากันมาแล้ว ก็ยังเป็น "รูปฌาน" ที่สูงขึ้นๆ พ้น "รูปราคะ" ที่เป็น
 ภาวะกิเลสจนถึงตัวเป็นตน ถูกรู้ ถูกฆ่าลงเป็น "ฌาน" จริงขึ้นๆ

และหรือ ยิ่งลดกันได้ ไม่มีกันได้ ไปถึงขนาด "ราคะมูล-โทสมูล" อันไม่ต้อง
 อาศัย "รูปจิต" (รูปาวจรจิต) เกิด แต่เกิดโดยอาศัยกิเลสภายในจิตเองโดยเดี่ยว
 จริงๆ ไม่ต้องคิดขออน "ใจ" ไปถึงเหตุนอก เพราะมันไม่ "ใจ" เหตุนอก
 จริงๆ และไม่ได้ "ใจ" เหตุนอกนั้นมาทุกข์สุขด้วยแท้ ที่เป็นเรื่องรู้ยากขึ้นๆ
 ละเอียดขึ้นๆ ซึ่งเจ้าตัวก็จะจับได้ รู้สึกตัวว่า "มี" ได้ยากอยู่ เพราะ "เหตุ"
 ไม่ใช่ชั้น "รูป" หยาบแล้ว ทั้ง "อารมณ์" ก็เป็นชั้นอ่อนบางสุขุมประณีตกันแล้ว
 จนต้องเรียกว่า "อรุปราคะ" หรือ "อรุปสัญญา" หรือ "อายตนะ" (ถึงรอบขนาด
 ละเอียด เป็นชั้นปลาย) ก็ยังต้องนับว่า หยั่งลึกเข้าไปล้าง "อรุป" ยิ่งสูงเป็น
 "อรุปฌาน" และ เป็น "ฌาน" แท้ๆ บริสุทธิ์บริบูรณ์ เข้าหา
 "ฌาน" ร้อยเปอร์เซ็นต์ ที่มีค่าขึ้นไปเป็น "วิมุตติ-
 ธรรม" จริงๆ เข้าไปทุกทีๆ

เมื่อสนเกลี้ยงจาก "อรุปราคะ" หรือ "อรุปสัญญา" หรือ ไม่หลงไหลใน
 "อายตนะ" เป็นที่สุดตามลำดับ สูงขึ้นๆ หรือ เป็นยอด เป็นปลายขึ้นๆ จนเรียกว่า
 "สันต" อันคือ ส+อันต (แปลว่า ประกอบด้วยความเป็นยอดเป็นปลาย เท่าที่ตนได้
 ตนถึง) ใครเป็นจริง มีจริง ได้อาศัย "สันต" หรือ "สันติ" นั้นจริง ก็
 นั่นแหละคือ "ฌาน" ชั้น "สันตวิหารธรรม"

สภาพ“มโนมยอตตา”ที่คนนั่งหลับตา“ฝันเฟื่อง”เล่นสวรรค์ เล่นนรก
ดั่งกล่าวมาแล้วนั้น แล้วก็พากันหลงเรใจ เป็นเชิงชอบใจ หรือ เเชิง
ไม่ขึ้นใจมากน้อยอยู่กับสภาพต่างๆ เช่น พอนั่งหลับตาเข้ากับภาพ สร้างรูป
เสียง - กลิ่น - รสอะไรต่างๆ ขึ้นมารับได้ แล้วตัวผู้บนนั้นเอง ก็ยังมีอารมณ์ยินดี -
ยินดีร้ายกับรูป กับเสียง - กลิ่น - รสนั้นๆ อยู่ มีอารมณ์ชอบขึ้น เป็นต้นว่า

โอ ! สวรรค์นี้สุดสวยเหลือเกิน !

ดอกไม้สวรรค์นี้หอมสุดซึ่งเหลือเกิน !

วิมานแก้วของเราช่างวิจิตรตระการเหลือแสน !

วิมานทอง ๘ ชั้นของคุณ ตัวนี้ช่างเพริศพรายแพรวพร้อยจริงหนอ ! ดั่งนี้เป็นต้น

หรือ โอยยย... ! ชุมรกรนี้ช่างน่ากลัวเหลือเกิน ! สัตว์รกรนี้ช่างน่าเกลียดเหลือ
เกิน ! ดั่งนี้

ทราบที่อารมณ์จิตมดั่งกล่าวนั้นจริงๆ ในขณะจิตใด ก็ตาม สภาพ
นั้นๆ ของจิต ไม่เรียกว่า “ฌาน” เพราะยังมี “ราคะ” แท้ๆ หรือ
ยังไม่รู้เท่าทัน “อุทธัจจะ” (ถ้าผู้ใคร่เท่าทันขณะแห่งอารมณ์จิตของตน
นั้นได้ และ ลด “ราคมูล” นั้นๆ ลงได้จริง นั่นแหละคือ “ฌาน”)

ถ้ามีอารมณ์เชิงชอบใจมากก็เรียกว่า มี “กามราคะ” ขึ้นอภิณหวิสม-
โลภะ” ซึ่งถือว่า แรง, จัด, หยาบ, กร้าน แล้วก็ไล่ระดับไปตามความน้อยลงๆ ไป
ตามความแรงที่อ่อนลงๆ ไปจนกระทั่งมี “เปม” (ความรัก) บ้าง หรือ ที่เรียกว่า
“จิตทา” (ความเพลิดเพลิน) บ้าง เรียกว่า “ปโมท” (ความบันเทิง) บ้าง เรียกว่า
“ปติ” (ความชื่นชม) บ้าง จวบจนแม้ “อาราม” (ความพอใจ) บ้าง และหรือ
“ฉันทะ” (ความมุ่งหมายปรารถนา) บ้าง แม้แต่ “อารมณ์” (สิ่งที่จิตเสวย) ฯลฯ
ซึ่งถือว่า มีชอบใจยินดี หรือ รักขึ้นพอใจน้อยที่สุด

ถ้ามีอารมณ์เชิงขัง (ไม่ชอบใจ) มากก็เรียกว่า มี “พยาบาท” ซึ่งถือว่า
แรง, จัด, หยาบ, กร้าน แล้วก็ไล่ระดับไปตามความน้อยลงๆ ก็เรียก “โกธะ”
(ความโกรธ) บ้าง น้อยลงไปอีกก็เรียกว่า “ปฏิมะ” (ความขังเคียด) บ้าง “โสภ”
(ความเศร้าหมอง) บ้าง ไปจนกระทั่งมี “กุกกัจจะ” (ความรำคาญกังวล) บ้าง

ไปตลอดจน “ปริเทวะ” (ความคัดไม่ขาด) บ้าง “โทมนัส” (ความน้อยใจเสียใจ) บ้าง “อุปายาส” (ความกรุ่นใจ, ยังมีอารมณ์ค้างในใจ) ฯลฯ ดังนี้ (ถ้าผู้ใดรู้เท่าทันขณะแห่งอารมณ์จิตของตนนั้นได้ และ ละ “โทสมูล” นั้น ๆ ลงได้จริง นั่นแหละคือ “ฌาน”)

ถ้าแม้ยังผู้ประสพภาพนั้น ไปหลงคิด หลงยึดเอาสิ่งนั้น ว่าเป็นของแท้ เป็นของเที่ยงของจริง ผู้นั้นก็ยิ่ง “อวิชชา” ใหญ่ เรียกว่า “สัญญาวิปลาส” คือ กำหนดใส่ใจผิด ๆ ไม่รู้กาล ไม่รู้วาระ สิ่งที่เป็น “อดีต” ก็หลงว่า เป็นของแท้ของเที่ยง สิ่งที่เป็น “อนาคต” ก็หลงว่า เป็นของแท้ของเที่ยง จับมาเท่ากับ “ปัจจุบัน” หมด ทั้ง ๆ ที่คนอื่นใดเขาก็ไม่มั่งงิน ไม่เห็นสิ่งนั้น รับสิ่งนั้น มาร่วมเหตุร่วมปัจจัยด้วยไม่ได้ เขาไม่มี “ปัจจุ+อดีต” (ปัจจุ+อดีต) นั้น ๆ ด้วยเลย เพราะ ในขณะนั้นเขายังไม่มี “ปัจจุ+อุ+ปันน” (บาลีเต็ม=ปัจจุ+ปันน) (ปัจจุ=ที่เห็นได้แจ้งชัด, ที่รู้ได้จริง อุ=เกิด, เป็นไปในตน ปันน=แล้ว, เสร็จ, ล่วงแล้ว, ถึงแล้ว) คือ ยังเป็น “ปัจจุ+ปันน” ไม่ได้ ยังไม่เกิดการเห็นแจ้งได้ รู้ได้จริงสำเร็จลงแท้ในบัดนั้น เราผู้คนเดียว เราก็คือ “จริง” อยู่คนเดียว คนอื่นไหนเขายัง “รับสภาพ” นี้ มีสภาพ ร่วมด้วยยังไม่ได้ สิ่งนั้นก็ยังไม่เรียกว่า “จริง”

และ ถ้ายิ่งผู้ไม่ประสพเอง ไม่เกิดเอง ไม่เป็นเอง ไม่มีเอง แต่ไป “หลงเชื่อ” เขาเสียสนิทเลยว่า “จริง” ผู้นั้นก็ยิ่ง “มหาอวิชชา” จึงเรียกว่า “โมหะ” (มาจากรากศัพท์ว่า “มห” ดังเคยอธิบายผ่านมาแล้ว) คือ ยังเมาๆ มัวๆ อยู่ จะพ้น “วิจิกิจฉา” ยังไม่ได้ จนกว่าจะแนใจเอง เกิดเอง เป็นเอง มีเองอย่างมากพอ รอบถ้วน “ปัญญา” เกิดทะลุ ไม่ติดขัดหยั่งรู้ เป็น “ปัจจุ+เอก” (ปัจจุ+เอก) “ป+อัจจ+เอก” (ความสว่างเป็นสุดแท้ เป็นเรื่องจริงเรื่องเดียว ไม่ผิดกับที่พระพุทธองค์หมายเลย เป็น “ส+อัจจ” จริงๆ) ได้รอบถ้วน ชนกัน ถึงกัน มีเหตุ มีผล มีต้นมีปลาย ครบได้จริง รู้จุดเกิดรู้จุดดับได้แท้

ด้วยเหตุดังนี้เอง จึงจะต้องรู้ของจริง หรือ ความจริงที่ว่านั้น ให้ถึง “สัจจะ” (ส+อัจจ=ประกอบด้วยความสว่างแจ้ง) อย่าให้เหลือจุดมัว อย่าให้เหลือจุดข้องขัดสงสัย

ให้พ้นทุกข์พ้นลำบากใน "คิด" (จิ) จนกลายเป็น "รู้แจ้ง" หรือ "รู้
ได้ทันที เมื่อมีความจำนง" คือ ให้พ้น "กิจฉา" (ผู้ยังไม่สิ้นความจำนง (ยังมี
"ก+อิจฉา") ยังไม่สิ้นงานที่จะต้องรู้แจ้งให้ทะลุ จึงยังลำบาก ยังไม่พ้นทุกข์แท้ๆ)

"วิจิกิจฉา" มาจาก วิ+จิ+กิจฉ (วิ=ไม่, ยิ่ง จิ=คิด กิจฉ=ยาก, ลำบาก, ทุกข์,
ขัดข้อง-ขัดสน) ผู้จะพ้น "วิจิกิจฉา" แท้ๆ จึงจะต้อง "รู้" และ "มี"
สภาพของ "วิ" ของ "จิ" ของ "กิจฉ" กันจริงๆ

ผู้ไม่ต้องทุกข์ เพราะ "จิ" (คิด) ผู้ไม่ต้อง "ยาก" (กิจฉ) ไม่ต้อง
"ลำบาก" (กิจฉ) ไม่ต้อง "ขัดข้อง-ขัดสน" (กิจฉ) เพราะ "คิด" (จิ)
แล้ว คือ ผู้มี "วิ" แล้ว จึงเป็นผู้ถึงที่สุดแห่ง "วิ+จิ+กิจฉ" (วิจิกิจฉา)
แล้ว หรือ เป็นผู้พ้น "วิจิกิจฉา" แล้ว

ผู้มี "วิ" จึงคือ ผู้ "ไม่" ก็ได้จริง หรือ จะ "มี" ก็จะได้จริง และ
มีอย่างเก่งอย่างรู้แจ้งอย่างดั่งนี้

ผู้พ้น "วิ+จิ+กิจฉ" หรือ พ้น "วิจิกิจฉา" นั้น จึงได้แก่
สภาพจิตที่จะ "คิด" ก็ได้ จะไม่ "คิด" ก็ ได้ ซึ่งต่างล้วน พ้น
"ขัดข้อง" พ้น "ยาก" พ้น "ลำบาก" พ้น "ทุกข์" แล้วทั้งนั้นจริงๆ

จะแปล "วิ+จิ+กิจฉ" กันเอาความสั้นๆ รวมๆ ก็คือ สภาพ "ทุกข์
ไม่มีในความคิด หรือ แม้จะคิดก็ไม่มีทุกข์" จริงๆ

เพราะฉะนั้น ผู้พ้น "วิจิกิจฉา" จึงคือ ผู้พ้นทุกข์สนิทที่สุด
เพราะผู้นั้นเป็นดัง "พระเจ้า" จะให้เกิดเองก็ได้ จะไม่ให้เกิดเองก็ได้ จึง
เรียกว่า "สยัมภู" แท้ (หรือ ชั้นต้นๆ ก็ สยัมภู แบบ "อนุพุทธ" บารมีสูงๆ ก็แบบ
"ปัจเจกพุทธ") เป็นผู้เกิดอยู่กับตัวเอง เป็นได้กับตัวเอง และ เป็น
ผู้ดับอยู่กับตัวเอง ตายได้กับตัวเอง

ผู้รู้แท้ ผู้รู้แจ้ง จึงไม่หลงอะไร จะมีอะไร ก็โดยตน ให้มี
ให้เกิด และ แม้ให้เกิด ก็รู้ใน "ปัจจุบัน" นั้นๆ เท่านั้น ว่า
"จริงที่เกิดนั้นเป็นสุด" ต่อจากนั้น ท่านก็ไม่ได้เกิดจริงที่สุด

ผู้หลงแท้ ผู้ไม่รู้แจ้งแท้ ก็หลง “ภาพ” ดังกล่าวมาแล้ว จะหลง “เสียง” เป็นเพลงในสวรรค์ จะหลง “กลิ่น” เป็นของหอมในสวรรค์ จะหลง “รส” หลง “สัมผัส” อื่นๆ นานาในสวรรค์ ซึ่งต่างก็ได้หลงยึดเข้าใจผิด ๆ เรียก **สภาพจิตที่หลงอัตตา** เหล่านี้กันว่า “**ฉาน**” ก็ยังมีออกเนื่องนองถมถืด หรือไม่ก็เป็นสภาพนรก (ตามทฤษฎีต่างๆบนขันธ์ อุปาทานอยู่) เห็นสิ่งไม่ชอบใจ เห็นภาพน่าขงน่ากลัว แล้วก็มีอารมณ์กลัว มีอารมณ์ไม่ชอบอยู่กับ “รูปมยอัตตา” เหล่านี้ ก็ยังเป็นนิรวณ เป็น “อหฺจะกุกกจะ” อยู่นั่นเอง จะมีความสามารถนงหลับตา เข้า แล้วก็สร้างนิมิตขึ้นมาได้อย่างเก่งเป็น “มโนมยอัตตปฏิลาโก” ก็ตาม หรือ จะเป็น “รูปมยอัตตา” ทมนเกิดกับผุ้หลงหลับตานั่นบางครั้งบางคราวเอง ก็ตาม **ก็ล้วน ยังไม่ใช่เครื่องหมายแสดงความเป็น “ฉาน”** หากยังมีอารมณ์ เสพยิตติ สนุกสนานรื่นเริง เกลียดขง อัดอึด ขลาดกลัว หรือ ยังติมรส ยึดชาติในจิต อยู่อย่างไม่รู้เท่าทันว่า แม้จะเป็น “มโนมยอัตตา” หรือ “อรูปมยอัตตา” มันก็เป็นแต่เพียงสังแทน หรือ สมมุติที่เราโน้มน้อมทำขงเป็นส่วนประกอบ เพื่อจะนำให้ เกิด “รู” อะไรวางอย่างเท่านั้น มันหาใช่ของจริงแท้ หาใช่ตัวใช้ตนของเราของเขาท้จริงที่ไหน ไม่!

ขงจะหลงให้มอารมณ์รื่นเริง เสพยิตติ ยินดี ปรีดีเปรม เอมใจขงมา กับ การได้เสพย์ “สวรรค์” หรือ เสพย์ “นรก” เอาตอๆ เป็นโลกิยรสตรงๆนั้น ก็ขงจะไม่ใช่ “ฉาน” ใหญ่ เพราะแทนที่จะ ถ้าเม้นว่า จะเกิด **ความร่าเริงยินดีปรีดีเปรมบ้าง** ก็ควรเกิด เพราะได้รู้เท่าทัน “สวรรค์-นรก” เท้! และ ได้รูขง ได้ถึงความแท้จริงใน “สวรรค์-นรก” จริงขงๆขง! นั่นต่างหาก (นี่คือการพน “โมหะ”) ขงได้ลด “ราคะ-โทสะ” ที่หลง “กามรูป” หลง “ภารูป” (หรือ “อิตตภาพ” ต่างๆ) ขงเสียด้วย ถ้าขงนละก้อ จะมี **ความร่าเริงยินดีปรีดีเปรมเอมใจ** ก็ไม่ “ผิดทางผิดธรรม” อะไ เพราะเป็น **ความยินดีร่าเริงในสาระธรรม** ขงมันยังสนับสนุนธรรม มันขง เติมใส ขงสะอาด ขงบริสุทธิ์ ขงเพิ่มศรัทธาในธรรม (“ปัสสัทธิ” หรือ “อภิกกัณฺธ” ขงไม่ใช้ “พิททา” ดอก!) ต้องแยกให้ดี เห็นให้เข้าหมวดเข้าหมู่ เข้าทิศเข้าทาง ให้เม้นๆตรงๆ

เมื่อเป็น "ความรู้" กันจนแล้ว ก็ขออธิบายความหมายของคำว่า "ปิติ" ซึ่งเป็นคำที่แปลกกันง่าย ๆ ว่า ความยินดี, ความชื่นชม อันมักจะเลยเถิดไปเป็นเชิง "กิเลสโลกีย์" กันได้ง่ายดาย ถ้าไม่เข้าใจความหมายที่ชัดแท้ของคำว่า "ปิติ" ซึ่งเป็นอารมณ์หนึ่งของ "ฌาน ๒" นี้ โดยแท้จริงนั้น "ปิติ" มันไม่ได้หมายถึง ยินดีรำเริงปรีดีเปรม บันเทิงเป็น "โลกีย์รส" อะไรอย่างนั้นดอก ! มันหมายความว่า "ได้รู้ส่วนดี ที่ถูก ที่แท้" เท่านั้น มันเป็นการเกิดของ "บุญญาญาณ" ซึ่งเกิดเพราะ "ธรรมวิชัย" หรือ เพราะ "วิตก-วิจาร์" จนถึงผลรู้ ไม่ใช่การเกิดของ "อารมณ์" โดยเฉพาะโลกีย์อารมณ์อย่างความยินดี ความรื่นรมย์ ความบันเทิงสนุกสนานนั้น ไม่ ! ที่จริงคำว่า "ยินดี" มันก็ไม่ได้หมายความว่า สนุกสนาน รื่นเริง บันเทิงใจ มันเป็นภาษาที่แสดง "ความรู้ดี" โดยขอยืมผลของผัสสะทางทวาร "หู" อันเป็นทางรับรู้ทางหนึ่งมาใช้เท่านั้น เรียกเป็นความว่า "ยินดี" ซึ่งเหมือน ๆ กับความว่า "เห็นดี" กันยะเดียวกัน และ มันหมายเอา "การได้รู้" (ไม่ว่าจะ "เห็น" หรือ "ยิน" ก็ตาม) ใน ส่วน "ดี" ที่ถูก ที่จริง อย่างเข้าใจอย่างทราบซึ่ง นั่นเอง ไม่ได้หมายความว่า มีรสชาติ มีอารมณ์โลก ๆ

ภาษาไทยจะแปล "ปิติ" ว่า "รู้ดี" ก็ได้ "เห็นดี" ก็ได้ "ยินดี" ก็ได้ "สัมผัสดี" ก็ได้ แม้จะแปลว่า "รสดี" ก็ได้ ถ้าไม่เข้าใจผิดไปใหญ่ยิ่งกว่าคำว่า "ยินดี" เพราะแท้ ๆ มันไม่ใช่ "รสโลก ๆ" (ไม่ใช่ "อัสสาทะ") มันหมายเอาการได้สัมผัสกับความดี ความถูกต้อง ความแท้จริง นั้น เข้าแล้ว อย่าง "เห็นจริง" อย่าง "รู้จริง" อย่าง "ยินจริง" นั่นต่างหาก ขอให้เข้าใจคำว่า "ปิติ" อันเป็นองค์หนึ่งของฌานให้ดีๆ เทอญ

ดังนั้น จะได้ชื่อว่า "ฌาน" อย่างบริบูรณ์บริสุทธึ ก็ต่อเมื่อ คนผู้นั้น มีมโนมยอตตตา หรือ มีรูปมยอตตตา โดยปราศจากอารมณ์เสพยึดติด สนุกสนาน เพลิดเพลิน เป็น "รสโลกีย์" ปราศจากอารมณ์เกลียดชัง กังวล ไม่ดีมารส ไม่ยึดชาติใน "อตตตา" เหล่านั้นจริงๆ ทั้งรู้เท่าทันใน "อตตตา" แท้ ๆ

ด้วยว่า เป็น "สมมุติสัจจะ" แม้ พระอริยเจ้านั้นๆ จะนั่งหลับตานิ่งสนิท
สร้างมโนมยอตฺตา สร้างอรูปรมยอตฺตา ก็เรียกว่า "ฌาน" หรือ จะไม่
หลับตาล่ะ ลืมตาโพล่งๆ น้แหละ พระอริยเจ้านั้นๆ ก็มีญาณรู้แจ้งใน "สมาธิสท
กัลลิต-สมาธิสท โคจร" ของตนได้แม่นจริงอยู่เสมอ สามารถจับ "อตฺตา"
(อต+ตา คือ ความเป็น "อต") ต่างๆ ได้ อ่านออก รู้เห็นเป็น "อต+ถ" หรือ
คือ "อตฺถ" นั่นเอง

ซึ่งหมายความว่า รู้ "ความวิ่ง" หรือ "ความดำเนินไป
อยู่" นั้นๆ เหมือนมันเป็น "ความนิ่ง" เป็น "ความจับได้ไล่
ทัน" หรือ เป็น "ความหยุดอยู่เฉย" ที่เห็นได้ชัด รู้ได้สนิทแจ้ง
แม้จะเร็วยิ่งปานใด จะละเอียดเล็กสุขุมเป็นสายสัมพันธ์อยู่ อย่างอรูปร กว่า
อรูปรใด ก็ตาม

อธิบายอีกที หมายความว่า สัมผัส "ความเคลื่อนไหวอยู่" นั้น หรือ
"ความดำเนินไปอยู่" นั้น ได้อย่างรู้แจ้ง รู้ชัดเจน ปานประหนึ่งสัมผัส
"ความนิ่งๆ" หรือ "ความไม่เคลื่อนไหวไม่ไหวติงเลย"

หรือ จะพูดอีกทีก็คือ รู้ "พลังงาน" ได้ดี เท่าๆ กับ "รูสสาร"

หรือ รู้ความละเอียดเล็กบางเบา ได้ปานประหนึ่ง รู้ความหายาบ ความ
เป็นแห่ง เป็นก้อนใหญ่

รู้ความวิ่ง เหมือนกับ รู้ความนิ่ง

หากพอได้เรียนรู้เข้าใจแล้ว ก็ฝึกทำ ใหม่ ให้เป็นเสมอ ทุกขณะที่เป็น
อยู่ในทุกอริยาบถ ถ้าตั้งใจทำ ก็จะมีพอทำได้ เป็นครั้งเป็นคราวไป ก็เรียกแต่
ละครึ่งทำทำได้นั้นแหละว่า "ฌาน" ได้เป็นครั้งเป็นคราว(ขณิก) แม้แต่ผู้
"นั่งหลับตา" ทำเอา หรือ ต้องอยู่นิ่งๆ ว่างๆ จึงจะค่อยทำได้ เป็นครั้งเป็นคราว จะ
คราวละกี่ชั่วโมง ก็ตาม จะทำได้ชนิดมีสวรรค์มีนรก แล้วก็เสวยสมเป็นสุขเป็นทุกข์
อยู่กับสวรรค์-นรกนั้น ให้อย่างปานใดๆ หรือ จะทำได้ถึงชนิด "ดับ" ติดดับ
เสวย "อัญญัญญัพ" กันอยู่เป็นสุข ที่ละ 5 วัน 7 วัน โนน ก็ตาม ถ้าจะอดส่ำห้โมเม

นับเรียกเป็น "ฌาน" บ้าง "ฌาน" อย่างนี้ ก็คือ "ฌาน" แบบ "ขณิก-สมาธิ" ทั้งเพ เพราะไม่ใช่ "ฌาน" ที่เป็นได้ทุกอริยาบถ เป็นเพียง "ฌาน" แคบๆ จำกัดขณะอยู่เท่านั้น

และ แม้จะยังไม่ "รู" อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งแทงทะลุไปที่เดียว แต่เมื่อเราไม่เพลิดเพลิน ก็จะทำให้เสมอบ่อยขึ้น ทั้งจะเป็นได้ มีได้โดยไม่ยาก ก็นับได้แล้วว่า เป็น "ฌาน" ชั้นกลาง ใช้งานได้ดีทีเดียว จึงทำให้บ่อยๆ จะตั้งมั่นแล้วกล่าเรียก "ฌาน" นี้ว่า "อุปจารสมาธิ"

ยัง "รู" อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งแทงทะลุแท้เลย และ รู "ตน" รู "ตัว" ทั้งร่างกาย ทั้งตัวเวทนา ทั้งตัวจิต ทั้งตัวความเป็นธรรมชาติๆ นำพาจนสู่ความเป็นโลกุตตรธรรมได้แน่แท้แน่นอนยังอยู่ ก็ยังนับว่า เป็นผู้มี "ฌาน" อันแนบแน่น เรียกว่า "อัปปนาสมาธิ" "ฌาน" อย่างนี้ "สมาธิ" อย่างนี้แล คือ "ฌาน" ของพุทธศาสนา คือ "สมาธิ" ของพุทธศาสนา เมื่อเป็นได้ถึงขั้น "อัปปนา" แท้ๆ จริงๆ (ซึ่งต้องเป็น "อัปปนาวิถิ" ด้วย มิใช่เป็นแต่แบบ "อัปปนาภวังค์" และ จะไม่ใช่แบบ ที่ต้อง ถอนออกถอนเข้า จาก "อัปปนา" มาเป็น "อุปจาร" ถึงจะวิปัสสนาได้ อะไรอย่างระบบภิกษุอื่นนั้น ไม่ ! ด้วย) จึงเป็นทั้ง "ฌาน" ทั้ง "สมาธิ" อันตั้งมั่นของ "พุทธศาสนา" แท้ๆ เลยทีเดียว

และ "ฌาน" แท้ๆ ถูกๆ ดังนี้ เมื่อผู้ใดทำได้จริง จะเล็กน้อย หรือ มากขึ้นแค่ไหน ถ้าทำได้ รู้ชัด เป็น "รอบ" เป็นเรื่อง แม้จะเป็นรอบเล็ก รอบน้อย รอบหนึ่ง รอบต้น ก็ตาม ก็เรียกว่า "บริกรรมนิมิต" เริ่มได้เป็นเครื่องหมาย หรือ คำมูลแห่งมรรคแห่งผลของการกระทำ การจัดแจงที่ถูกตรงทดแทน

แล้วก็จึงเพิ่มการเขียนเอา เต็มการศึกษาเข้า จนถือเอาผลของการกระทำที่ ยิ่งๆ ขึ้นได้อีกๆ เป็นผลมากผลใหญ่ขึ้น รอบก็ใหญ่ขึ้น เรื่องกลไกขงชั้นสูงๆ ก็ เป็น "ฌาน" ที่เรียกว่า ชั้นมี "อุคคหนิมิต" เพราะเป็นผลของการศึกษาจริงๆ ยึดเอาได้ถือเอาได้ฟังได้จริงๆ เกษมแท้น้อยๆ ด้วย

ที่สุด เมื่อมีเค้ามีมูลมาก จนมีส่วนเปรียบเทียบได้เทียบได้ยืนยันว่า มากจริง ในตนของตนนี้แหละ มีผลขั้นมีสัจมีส่วนที่อยู่ในฐานะเมื่อเปรียบเทียบกับ “เครื่องหมาย” หรือ “เค้ามูล” เดิมแห่งความเป็น “พระอริยโสดาบัน” ก็มีส่วนเท่าๆ กันแล้ว เราคล้ายคลึง ทัดเทียม “พระโสดาบัน” ได้จริงแล้ว หรือ เป็นส่วนมากยิ่งแล้ว เราก็มีส่วนเหมือน “พระโสดาบัน” แท้แต่เต็มได้แล้วจริง มันก็จะให้คำตอบออกมาว่า เรามี “รอบ” แห่งความเป็น “พระโสดาบัน” ได้แล้ว ดังนี้ ก็เรียกว่า เรามี “ปฏิภาคนิimit” แล้วจริง **เป็น “ฌาน” ที่ส่งผลสู่วิมุตติแท้** เป็นมรรคเป็นผล โลกุตตระแท้ (“ปริกกรรม” แปลว่า การจัดแจง, การกระทำที่ได้ครบรอบ “นิimit” แปลว่า เครื่องหมาย, เค้ามูล “อุคคห” แปลว่า การเรียนเอา, การศึกษา, การถือเอายึดเอา “ปฏิภาค” แปลว่า มีส่วนเปรียบเทียบได้, ซึ่งเปรียบเทียบกันได้, ซึ่งคล้ายคลึง, เท่าๆ กัน, ความคล้ายคลึงทัดเทียมกัน, ความเหมือนกัน, คำตอบ)

ผู้ “ฌาน” แบบพุทธศาสนาที่ถูกแท้แท้ แท้จะมี “ญาณ” รู้ใน “อริจิต” สร้าง “อริจิต” ขึ้นไปได้เรื่อยๆ ตามความวิริยะแห่งผู้นั้น ๆ ดังนี้ จริงๆ และใช้จิตของตนอ่านจิตของตนอยู่ รู้การดำเนินไปของจิตตนได้จริงๆ (ถ้ายังไม่มี “ฌาน” จริง ไม่รู้ “ฌาน” ถูกแท้ อย่าไปเอาตฤตตริมนุสสรธรรม เพราะ “ฌาน” นั้น เป็นธรรมขั้นอุตตริมนุสสรธรรมจริงๆ นะ!) ไม่ว่าจะใช้ในขั้นรูปมยอิตตาได้ หรือ ขั้นอรูปรมยอิตตาได้ ก็ตาม จึงจะเรียกคนผู้นั้นว่า มี “ฌาน” อันบริบูรณ์จริง เพราะสภาพจิตดังกล่าวนี้ ก็คือ วิตก-วิจารณ์ อันเป็นอุเบกขา นั่นเอง

ต้องทำความเข้าใจ กับคำอธิบายความที่ว่า “ยังมีอารมณ์หลงเสพยึดติด รุนรมย์ สนุกสนาน และ ติดยิต ผูกพัน เกลียดชัง กังวล ไว้ หรือ ยังตั้งมรสยัดชาติ ในจิตอยู่” กับ สภาวะ “ปราศจากอารมณ์หลงเสพยึดติด สนุกสนาน รุนรมย์ ติดยิต ผูกพัน เกลียดชัง กังวล ไว้ หรือ ยังตั้งมรสยัดชาติในจิตอยู่” ให้ตีๆ ให้ กระจะๆ ให้ได้

“ฉาน” ต้องเป็นสภาพจิตที่ **สท ละ งาม คลาย และหรือ** **ดับ** พุทธิกรรมของ **“กามรส”** และพุทธิกรรมของ **“พยาบาท”** แต่ **ไม่ทิ้ง ไม่** **ดับ** พุทธิกรรมของความเป็นจิต ที่มีสติเต็มทำงานรู้ (คือ มี **“วิญญาณ”** ทำงานเพื่อ จะให้เกิด **“ญาณทัตสนะ”**) ทำงานคิด **“สังขาร”** (อย่างเก่งอย่างยิ่งอยู่ เรียกว่า จะให้ถึง **“วิสังขาร”**) ทำงานกำหนดชัด หรือ ถอดพิมพ์ให้เป็นสภาพนั้นๆ ให้แน่น ที่สุด (**“สัญญา”** อยู่อย่างให้ **“รู้ๆ”** ชัดแท้) เรียกว่าจะให้ถึง **“สัญญาเวทียิต”**) ทำงานต่อจากผัสสะอยู่ (คือ **เวทนา**) นอกจากมีเจตนาจะ **“หลับสนิท”** หรือ **“ดับจนไม่รับรู้จริงๆ”** นั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่ง (เรียกว่า ทำ **“อสัญญา”** ซึ่งไม่ใช่ **“ฉาน”** ไม่ใช่ทั้ง **“รูปฉาน”** และ **“อรุปฉาน”**)

การทิ้ง หรือ **การลดหย่อน** จาก **“ความเป็นจิต”** ที่ทำหน้าที่ **วิญญาณ-สังขาร-สัญญา-เวทนา** ไป นี้แหละเรียกว่า **“ถีนมิทตะ”** (นี่คือ กิเลส นีวรณ ขัน **“อุปปกิเลส”** แท้ๆ โดยตรง)

ยิ่งทั้ง **วิญญาณ (ญาณทัตสนะ) - วิสังขาร - สัญญาเวทียิต - อุเบกขา** **เวทนา** ไปเลยด้วยแล้ว ก็ยิ่งต้องนับว่า พระโยคาวจรนั้นๆ ก็ยิ่งเป็นผู้มี **“ถีนมิทตะ”** โง่จัดใหญ่ เป็น **“อตตกิลมละ”** สุดโต่งเข้าไปหาความหมดพุทธิกรรม แห่งจิต หรือ ความดับจิตไม่เหลือ (โดยไม่ใช่เวลา **“หลับ”** หรือ เวลาสมควรจะหยุด จะพักจะผ่อนตามเจตนาสักหน่อย) **ผู้นั้น ก็คือ จิตกำลังมีงานสู่ความ ไม่รับรู้ หรือ ทำจิตให้เป็น “ความไม่รู้” (อวิชชา) เอาเลยทีเดียว**

“ถีนมิทตะ” มีความหมายลึกซึ้ง ประณีต กว้างขวาง และ ถิ่นความไกล โขอยู่ เรียนรู้ให้รู้ชั้นเชิง ให้สุขุมให้ได้

“ถีนะมิทตะ” ไม่ได้แปลว่า **“ง่วงนอน”** เท่านั้น หรือ มิได้หมายความว่า ความแคว่ว่า ง่วงเหงาหาวนอนกันเพียงเท่านั้น เมื่อเป็นธรรมะชั้นละเอียดประณีต หรือ ชั้นสูงแท้ (**อภิธรรม**) มันยังมีความหมายมากแฉ่ มากมุ่ม เป็นเชิงซ้อน เป็นเหลี่ยม ลึกซึ้ง บางที่ดูหลบหล่อม บางที่ดูข้อนแย้ง บางที่ตกกลับกับขั้นต้นเอาด้วย

และ ที่จริงอีก สภาพ “ง่วงนอน” ก็มีใช้จะหมายเอาว่า เป็นกิเลสไปเสียทั้งหมด จะตั้งลุ่มเหมาหมู่เอาอาการ “ง่วงนอน” เป็นกิเลส เป็นตัณหาไปเสียหมด ก็ไม่ได้ แต่ถ้าใครติดยึดความหลับความนอนมากจนเอาแต่ “ง่วงเหงาหาวนอน” นอนไม่รู้จักพอ พักแล้ว นอนแล้วตามที่ควรจะเป็นไป แต่ก็ยังไม่รู้พอ ยัง “อยาก” นอน หรือ “จะเอา” แต่ง่วงแต่นอน ลักษณะเช่นนั้น คือ ติดการนอน หลงความหยุด เป็นกิเลสเป็นตัณหาแท้ ๆ จริง ๆ เลี่ยงไม่ได้

พระอรหันต์ก็ยังมี “ง่วงนอน” ได้เหมือนกัน โดยไม่ใช่กิเลส ไม่ใช่ตัณหา-อุปาทานอะไรเลย เราจะต้องดูเหตุดูผลกันให้ถ่องแท้ เพราะในขณะที่ท่าน “ง่วงนอน” นั้น มันมีเหตุ มีปัจจัยเหมาะสมเพียงพอจริงๆ ซึ่งไม่ใช่กิเลส-ตัณหา-อุปาทานจริงๆ

เช่น หากว่า พระอรหันต์ท่านใดเกิดได้รับการพักผ่อนไม่เพียงพอ ความขาด “มัชฌิมา” เกิดขึ้น ความไม่สมดุลย์ใน “การทำงาน” กับ “การพักผ่อน” เกิดขึ้นในตัวท่าน ดังนี้ เป็นต้น พระอรหันต์ท่านนั้น ก็ย่อม “ง่วงนอน” ได้ และ จะไปตู่ไปโทษท่านว่า เป็นกิเลส เป็นตัณหา ก็ไม่ได้ด้วย ประการอย่างนี้ ๆ แลละ ต้องพิจารณาดี ๆ การเกิดความขาดสมดุลย์ในร่างกายในรูปขั้นนี้ด้วยเรื่องอื่น ๆ ก็อาจมีอีกมากมายหลายอย่างหลายแง่อยู่ เช่น ท่านป่วย ดังนี้ ก็เป็นไปได้

โดยนัยะคล้าย ๆ กันนั่นเอง เรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง กรณีต่าง ๆ อีกหลายกรณี ที่พระอรหันต์ก็อาจจะมี “กรรม” มี “การกระทำ” อาจจะมี “กิริยา” เหมือนเช่นคนปุถุชนได้ โดยท่านมิได้มีกิเลส มีตัณหาอะไรเลยจริงๆ ซึ่งจะต้องลุ่ม หรือ จับมาเป็นผิดไม่ได้ง่าย ๆ เม่อมเหตุมีปัจจัย ดังเช่น กรณี “ง่วงนอน” นี้ เป็นตัวอย่าง แต่ถึงจะง่วงจะหาว พระอรหันต์ท่านก็จะมีสติสัมปชัญญะไม่ทำอย่างปราศจากความสังวรระวังตอก ! (เพราะแม้พระอริยเจ้าชั้นต่ำกว่าพระอรหันต์ท่านก็จะสังวร ส้ารวมแล้ว) ท่านก็จะส้ารวม จะทำอย่างผู้มีสติสัมปชัญญะอยู่เป็นแน่แท้ เราพอจะเห็นได้รู้ได้อยู่ที่เดี๋ยวว่า ท่านทำเหมือนปุถุชนธรรมดา

แต่ท่านมีสติรู้ในตน ในเหตุ ในผล รู้ในกรรม ในกิริยานั้น ๆ จริง ๆ จึงอย่าเพิ่งรีบไปจوابจ้วงคดีเข่นพระอรหันต์ท่านง่าย ๆ เป็นอันขาด เมื่อไปเห็นสภาพ บางสภาพ อันเป็นเพียง "สภาพจร" มิใช่ "สภาพถาวร" ของท่าน ซึ่งบางที บางเรื่องท่านอาจจะอนุโลมเพื่อผลอะไรบางอย่าง ในบางกรณีอย่างนี้ ก็เป็นไปได้ เช่น พระอรหันต์ท่านจะสูบบุหรี่สักมวน (ด้วยเหตุบางอย่าง ซึ่งไม่ใช่โลกเหตุ-โทสเหตุ-โมหเหตุเลย) อย่างนี้ เป็นต้น ซึ่งคนก็อาจจะไม่รู้เหตุกับท่านง่าย ๆ ใครไปเห็นเข้า ก็จะไปหลงยึดเป็นยึดตายว่า **ไม่ได้!** ถ้าเป็นพระอรหันต์แล้ว จะสูบบุหรี่ไม่ได้เลย! "จับผิด" เข้าให้ซะเลย เพราะ "เหตุ" แค้นเอง ก็ตัดสินว่า ท่านสูบบุหรี่ไม่ใช่พระอรหันต์! อย่างนี้ เป็นต้น จะเป็นการเข้าใจผิด ต้องระวัง! ประเดี๋ยว จะเลยพาลเข้าใจผิดหนักไปจนกระทั่งเห็นพระอรหันต์ "หาว" (ซึ่งเป็นกิริยาบ่งบอกความขาดตกบกพร่องอย่างใดอย่างหนึ่งในกาย หรือ ในใจของคน เป็นบางครั้งบางคราว ก็จะต้องเป็นได้) สักครั้งก็ไม่ได้ พาลจับผิดเอาหยาบ ๆ ง่าย ๆ ว่า เพราะท่านหาว ท่านจึงไม่ใช่พระอรหันต์! อย่างนี้ละก็ "ละเอียดจับผิด" เกินกว่าเหตุมากไปแล้ว

และหนึ่ง ที่กล่าวกันนักกันหนาว่า "ผู้บรรลุธรรม" คือ "ผู้ไม่ยึดมั่นถือมั่น" นั้น ก็ให้ระวังทีเดียว เพราะนั่นเป็นเพียงแง่หนึ่งเหลี่ยมหนึ่งในเชิงของจิต **ที่พระโยคาวจรจะต้องทำให้เป็นให้มีจริง ๆ** เมื่อเป็นแท้จริงแล้ว ก็เป็นความแท้ความบริสุทธิ์ใจของท่านเอง **เท่านั้น** แท้จริงแล้ว ผู้บรรลุธรรม หรือ พระอริยะชั้นสูง ท่านก็จะ **ยึดมั่นถือมั่น** ในสิ่งที่ควรยึด ควรถือตลอดชีวิต ที่ท่านยังไม่ตายเนาเข้าโลงอยู่ด้วย (ลักษณะเช่นนี้แหละ เป็นสภาพตีกลับ หรือ สภาพทำคืน (ปฏินิสสัคคะ) **ที่รู้ยาก เห็นยาก** และ จะต้องเป็นจริง — **ผู้ไม่จริงก็อาจจะเอาเงื่อนมาหลอกลวงผู้อื่น** ได้ด้วย เรียกว่า "เงโจ")

ซึ่ง บางเรื่องบางอย่างนั้น พระอรหันต์แท้ ๆ ท่านจะยึดให้รู้ ๆ เห็น ๆ เลย แถมยึดอย่าง "สภาพถาวร" เอาด้วย ท่านยึดด้วยความรู้ความเข้าใจใน "สมมุติสัจจะ" ยึดด้วย "สติญาเวทียติ" จริง ๆ ยึดเป็น "นัยะ" อันยังเป็นรูปแบบ เพื่อจะได้เป็นแบบเป็นอย่าง เป็นแนวโน้มนำจูงดึงผู้อื่น เป็นกุศโลบายอันดั่ง

และ ท่านจะไม่กลัวว่า ใครจะดูจะท้วงว่า “ท่านยังยึดมั่นถือมั่น !” เอา
 ด้วย เพราะผู้ที่ยังมีจิต “กลัว” คนเขาจะดูว่า *ตนยึดมั่นถือมั่นอยู่นั่นแหละ* ผู้
 นั้นยังมี “ตัวตน” อยู่ ยังเป็นผู้ชื่อว่า ยังมี “มานะ” อาจจะเป็นภาวะของ
 ปุถุชนธรรมดาๆ ก็เป็นได้แท้ และ อาจจะเป็นภาวะละเอียดซับซ้อนของพระอริยเจ้า
 ระดับสูง ที่ยังไม่รู้เท่าทันในสภาพกิเลสแห่ง “โลกอัสสา” ขันยอกย้อนก็ได้
 เรื่องนี้โดยมากเป็นสภาพยัง “ติดความเป็นนักรู้” หรือ “ติดดี” ของคนผู้หลงตัวตน
 ทั่วๆ อยู่ ยังติด “กลัวว่าตนจะไม่เป็นคนเก่ง-ไม่เป็นผู้รู้” (ยังหลงสรรเสริญ) ยัง
 กลัวคนจะดูถูกว่า “ตนไม่รู้” หรือ “ตนยังมีตัวตน” เพราะ “ตนยังยึด” วางขึ้น
 เถอะ ! ดังนั้น ยังเป็นผู้ที่อย่างน้อยก็ชื่อว่า ยังมี “เนวสัญญาเนวสัญญายตน”
 อยู่ชัดๆ กล่าวคือ ยังมี “ไม่รู้” คือ ยังไม่ “รู้อย่างแท้จริง” (ยังไม่ถึง “สัญญา-
 เวทียัง” หรือ ยังไม่พ้น “เนวสัญญาเนวสัญญายตนะ”) จะว่าคนผู้นั้นไม่รู้ ก็ไม่ได้ !
 ไม่รู้ ! แต่ก็ไม่เป็นเอก ! ยังไม่เด็ดขาด ยังไม่มีความมั่นคงในตน ยังหวน
 พวนพริ้งต่ออำนาจจินตนาการร้ายอยู่ ยังไม่หมดความเป็นทาสของ “พระพรหม !”
 ยังไม่สิ้นสังโยชน์ “มานะ” ยังไม่เป็นไปอย่างอิสระ ยังไม่เห็นอโลก ไม่เห็น
 “อัสสา” (ไม่เห็นอ “อาตมัน”) อย่างสิ้นเกลี้ยง ยังไม่เป็น “ความลงตัว” ที่ตน
 ได้ตัดสินด้วยปัญญาอย่างปราศจากความเห็นแก่ตัวด้วย ทั้งปราศจากความลำเอียง
 ทกษณิด (อคติ ๔) ที่แท้ๆ ด้วย (ยังไม่เป็น “อัสสา” ที่เป็น “อห” แท้ๆ หรือ ยังไม่
 เป็น “อหัตต” เป็นผลสุดท้ายนั่นเอง) **จิตยังไม่ตัดสินด้วย “สัญญาเวทียิต-**
นโรธ”

ตัวอย่าง เช่น พระมหากัสสป กัถิ หรือ พระพักกณะ กัถิ ท่านยึดเคร่ง
 จัดเป็นธุดงค์วัตรว่า ท่านจะไม่นอน ไม่เอนกายแตะพื้นตลอดชีวิต ดังนั้น ท่านก็
ยึดกันจริงๆ จนแม้พระพุทธเจ้าก็ยังเคย “ท้วงถาม” การยึดอันนั้นจากพระมหา-
 กัสสป เพื่อให้พระมหากัสสปตอบเหตุตอบผลอันกระจำงออกมาให้ใครๆ รู้ เช่น
 เป็นต้น หรือ แม้พระพุทธองค์จะ “ยึด” การไม่สวมใส่รองเท้า (รองพระบาท)
 ตลอดพระชนม์ชีพ ทั้งๆ ที่ไม่ได้กำหนดเป็นศีลเป็นกฏสำหรับพระสาวกใดๆ ด้วย แต่
 พระสาวก พระมหาสาวกทั้งหลายก็**ยึดตาม** มิหน้าเข้าพระองค์ยังเคยอนุโลมอนุญาต

ให้พระสาวกมางรูปใส่รองเท้าได้บางอย่างมีข้อแม่ด้วยซ้ำ ก็ตาม แต่สำหรับพระองค์ก็ คง **ยึด** ไม่ทรงสวมใส่รองเท้าตลอดพระชนม์ชีพอยู่นั่นเอง หรือ พระพุทธองค์ทรง “ยึด” ไม่นั่นเนื้อสัตว์ตลอดพระชนม์ชีพสำหรับพระองค์เอง ทั้งๆ ที่กตัญญูตงศัล อนุโลมสำหรับพระสาวกอื่น เป็นชั้น เป็นเปลาะ มากมายหลายกฏ หลายศีลออกใน เรื่องเนื้อสัตว์นั้น ดงน เป็นตน ก็ล้วนแต่เป็น “สภาพถาวร” ที่จะเรียกว่า “ยึดมั่น ถอมมั่น” ก็ได้ อย่างแท้

หรือ เอาชัดๆ กัน ก็เช่น พระต้อง **ยึด** “วินัย” ทั้งหลาย “ศีล” ทั้งสิ้น กฏ-ระเบียบต่างๆ นั้น ก็ล้วน คือ “ความยึดมั่นถอมมั่น” ทั่วๆ นั้นเอง แต่มันเป็นการ **ยึดมั่น** เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นจริงๆ “ตนเอง นั้นเสียสละ” ทั่วๆ เว้นแต่พวก **ปัญญาชน** (เจโก) เท่านั้น จะเลียงศีล เลียงวินัย เลียงกฏระเบียบ เพราะไม่เข้าใจในศีล ในวินัย ในกฏ ในระเบียบ ว่า มีประโยชน์ ยิ่งใหญ่เท่าใด สำหรับความเป็นมนุษย์ ความเป็นสังคมของมนุษย์ที่ต้อง **ยึด** ต้องใช้ และที่แท้ก็คือ ผู้ “ปัญญาชน” นั้นๆ ประพฤติตามศีล ตามวินัย ตามกฏระเบียบนั้นๆ ไม่ได้ มันยังทุกข์ ยังเดือดร้อน นั่นเอง จึงละเมิดกฏระเบียบ ละเมิดศีล ละเมิดวินัย แล้วก็พาลเอาภาษาโก้ๆ ทว่า “ตัวเขานั้น คือ ผู้ไม่ยึดมั่นถอมมั่นแล้ว” มาเป็น “กั้นชน” มาคุยเชิงเพื่อหลบเลี่ยง

แต่จริงแล้ว เขาเองนั้นแหละ ที่ “เป็นอยู่” ตามกฏ ตามระเบียบ ตามศีล ตามวินัยนั้นๆ ไม่ได้ มันทุกข์ มันลำบาก

ส่วนพระอรหันต์เจ้าแท้ๆ ท่านจะประพฤติได้ ทั้งไม่ทุกข์ เพราะท่าน มีปัญญาแล้วจริง มีอุบายเครื่องออกได้แล้วจริง และมีจิตที่ละ ที่เล็ก ได้แล้วจริง จึงอยู่ได้โดยไม่ต้องละเมิดศีลผิดวินัย ไม่ต้องละเมิดกฏผิด ระเบียบได้จริงๆ

ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า ผู้ **ยึด** นั้นมีปัญญาแท้ๆ เด็ดเดี่ยวด้วย พ้นสงสัยพ้นลังเล รู้ “กรรม” รู้ “กาล” และ ไม่ **ยึด** เพราะโลภะโทสะจริงๆ เข้าใจใน “ความเสียสละ” ทั่วๆ ซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อผู้อื่น เป็น **แนวโน้ม** เป็นสิ่งที่ต้องมีอยู่ ถ้าสิ่งนั้นยังดีจริง ยังใช้ได้ผล ยังสมควร

ผู้นั้นจะไม่ดูถูกศีล ไม่ดูถูกวินัย และ จะยึดศีลยึดวินัยก่อนประโยชน์แก่
ปวงชนแก่สังคมทีเดียว

ผู้รู้แจ้ง-รู้อย่างจริง (ญาณทัสสนะ หรือ อธิปัตถุญา) จะเข้าใจศีลแท้
และมีศีล บริสุทธิ์ศีลเสมอ แต่ผู้ไม่รู้แจ้ง-รู้แกมโงก-ฉลาดขจ้อ-เฉียบ
แหลมไม่มีสติจรรยา(เจโต) จะไม่เข้าใจศีล จะประมาทในศีล และ ไม่มีศีล
เพราะไม่รู้ผลของการมีศีลว่า ทำให้มนุษย์มีค่า ทำให้ปวงชนสงบเย็นเป็นสุข ทำให้
สังคมสูงขึ้นด้วย "ศีล" อย่างไร ?!

แจ้งเช่นนี้ ก็เป็นความพิสดารที่ขออธิบายแทรกๆ ไว้บ้าง ก็ให้ผู้เพียงรู้ จงรู้
ให้บริสุทธิ์ รู้ให้จริงให้สูงสุด อย่าให้มี "ทุจริต" ตนเอง หรือ ไปหลงผิดในผู้อื่น
โดยเฉพาะ ไปจาบจ้วง "ตุ้" เอาพระอริยเจ้าเข้า จะเป็นบาป เรานั้น
แหละ จะเป็นผู้ขาดทุน เพราะอย่างน้อย เราก็จะเสื่อมศรัทธาในพระอริยเจ้าลงไป
การไม่ศรัทธาพระอริยเจ้าที่แท้ ไม่ศรัทธาในบัณฑิต หรือ ในสัตตบุรุษที่จริง นั้น มัน
ก็ทำให้ผู้นั้นไม่ได้ดีเพิ่มขึ้นตรงๆ นั่นเอง ต้อง "ธรรมวิชัย" ให้สำคัญทีเดียว

แต่นั้นแหละ โดยที่แท้ พระอรหันต์ก็ไม่เอาแต่ดวงเหงาหวานอนให้ใครดู
ให้ใครจาบจ้วงเป็นอันขาด หรือ ท่านจะไม่ดวงเหงาหวานอนบ่อยๆ หรือ จะเกิดกิริยา
เช่นนั้นขึ้นไม่ได้ง่ายๆ เพราะปกติท่านมีความประมาณตน และ ประมาณในทุกๆ
กรรม ทุกๆ กาล ทุกๆ เรื่อง เพื่อให้เป็นไปอย่าง "งาม" (กัลยาณ) พร้อมให้ได้
เสมอๆ ให้เป็น "ประโยชน์" (อานิสงส์) แก่ผู้อื่นเสมอๆ ด้วย และ ให้เป็นไป
อย่าง "มัชฌิมา" อย่าง "สัมมา" ให้ได้อยู่เสมอๆ อยู่แล้ว

"ถิ่นมิทอะ" นั้น มันหมายถึง สภาพจิตที่มันจะลดการทำงานลงไปๆ
มันเป็น "กิเลส" ไม่ใช่ของดี มันจะหรั ไม่รู้เต็มความสามารถ ไม่เต็มรับ
เต็มแรงของจิต ไม่ทำงานตามหน้าที่เต็ม ถ้าจิตใจใด ปราศณาอารมณ์
เยยงน ก็เรียกว่า มี "ถิ่นมิทอะกิเลส" เว้นแต่ในคราวที่สมควรจะพัก ครอบ
เหตุครบปัจจัย

เมื่อตั้งใจให้จิต **ไม่รับรู้**ทาง “กายทวาร” คือ ไม่รับทำงานร่วมกับตา-หู-จมูก-ลิ้น-กาย โดยจัดการให้จิตเข้าไปอยู่เสียใน “ทวารจิต” ทวารเดียว (ตัด ทวาร ๕) ก็เรียกว่า **“ถิ่นมิหะ”** หนักที่ยังไม่ได้ ! ถ้าจิตนั้น มันก็ยังทำงานเต็มกำลังอยู่ คือ **รับรู้แจ่มใสเต็มที่ของจิต** อันเรียกว่า **“มีสติสัมปชัญญะเต็ม”** นั่นเองอยู่ อย่างนี้ **ยังไม่เรียกว่า “ถิ่นมิหะ”**

เช่น เรา “หลับตา” ลง จิตมันก็ยังทำงานรับรู้กับทางหูเต็ม หูก็จะรับรู้เสียง จิตก็จะรับทราบเสียง มันจะกระจำงชัดๆ ยิ่งกว่าลึมๆ ตาซาเสียออก ดังนั้น เป็นต้น ยังไม่เรียกว่า หลับ หรือ หู จึงยังไม่ใช่ **“ถิ่นมิหะ”** หรือ กับทวารอื่นๆ ก็นัยเดียวกัน

ดังนั้น แม้เราจะตัดความรู้ทาง “ทวาร ๕” ลงหมด แล้วให้จิตไปทำงานปกติรับรู้เต็มอยู่กับ “ทวารจิต” ทวารเดียว มันก็จะรับรู้แจ่มยิ่งเสียอีกเช่นกัน อยู่ใน “ทวารจิต” นั้นแหละ สภาพอย่างนี้ ดังนั้นแหละ **ที่ยังไม่ใช่ “ถิ่นมิหะ”** และ สภาพแค่นั้นเอง นั่นแหละ ที่ “ขุ” บางคนใช้เป็นเครื่องตัดสิ้นแล้วว่า **“นเองๆ”** คือ **“ฌาน”** แล้ว ชิ่งไม่น่าตื่นแค่นั้นเลย ! มิหนำซ้ำ “ขุ” บางคนนั้น **“หลง”** ขนาดหนักด้วย คือ พอ “จิต” เข้าไปรับรู้อยู่แต่ใน “ทวารจิต” (ภวภพ) ก็เจตนาให้มันก่อรูป ก่อภาพ **“เมืองสวรรค์”** ขึ้นมา จนเป็นผลสำเร็จ จนเห็นภาพ จนได้กลิ่นอยู่ในภพของ “จิต” นั่นแหละ แล้วก็สุข ก็เสเพล ชันชม รื่นรมย์ เรืองรมณ์ ตื่นเต้นยินดีกับ **“รูป”** สวย **“กลิ่น”** หอม **“เสียง”** ไพเราะ ฯลฯ อะไรต่าง ๆ นั้นเข้าไป ให้เป็น **“กามมหากาม”** ซ้ำซ้อนหลบลน (อยู่ใน “ภวภพ”) เข้าไปอีก (บางคนไม่ได้เจตนาจะสร้าง จะก่อให้เกิด “สวรรค์” เอาด้วย แต่ “อุปาทาน” เดิมของตนมันทำงานเองอยู่แล้ว โดยผู้ไม่รู้ตัวเองหรอก ! อีกแหละ ผู้ที่ชิ่งเหมือนตัวเองเป็นเอง ก็ยิ่งจะ “หลงผิด” ใหญ่ คือ หลงว่า “ตนเอง” เสียซ้ำอีก เป็นต้น เลยยิ่งช่วย) เลยยิ่งเป็น **“สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน”** ที่ร้ายกาจ หลอก “ขุ” ที่ **“ไม่รู้ไม่จริง”** นั้น เข้าไปติด **“อัตตภาพ”** ยึดจริงจับกับ **“อัตตภาพ”** พวกนี้ เพิ่มซ้ำ เต็มหนัก เข้าไปอีก ชิ่งตามจริงแล้ว **“กาม”** นอกๆ

ก็แสนจะไม่รู้เท่าทัน และ ไม่ได้ละ ใต้ล้างมันเลย (ถึงบางคนจะล้างบ้าง ล้างบ้าง ก็
 เกอะ !) แล้วยังจะมาเสริมหนักเต็มหน้าเจ้า “ กาม ” ในเพิ่มซ้าลงไปอีก นี้จะเรียก
 กันว่า “ ฌาน ” ว่า “ สมาธิ ” ว่า ทำ “ อธิจิต ” เพราะไม่ได้ลด “ นีวรณ ”
 ไม่ได้ลด “ อภสจจิต ” อันมี รากะ โทสะ โมหะ เป็นต้น กันออกอย่างนั้นน นน ไม่ได้
 เลย !! มัน “ ช่วย ” ซ้ำซ้อนออกปานนี้จริงๆ ผู้หญิงยัง “ หลง ” ยังเพิ่ม “ ตัว ”
 เพิ่ม “ ตน ” กันใหญ่ เพราะ “ ความไม่รู้ ” (อวิชชา) เช่นตนเอง

หรือ ผู้ที่ ตัดความรู้ทาง “ ทวาร ๕ ” ลงหมด แล้วไม่ไปหลง
 สวรรค์-นรก ที่เป็น “ อนาคตภาพ ” อย่างนั้นละ ! แต่กลับมา ติดหลบ ติด
 หลับ ติดอโรย เสพสุขใน “ ความหลบ-ความหลับ-ความหรี ” น โลก
 นอกที่ไม่ค่อยรู้อะไรอยู่แล้ว โลกในก็ไม่เอา “ ความรู้ ” อะไรอีก มีแต่จะมา “ หลบ ”
 มา “ หลบ ” มา “ หรี ” และ เอาแต่รู้หรือรู้อยู่สุข กับ ความหลับ-ความหลบ
 -ความหรี ผู้ก็จะ เสพยติต “ สุข ” ที่ทำเอาได้ อย่างนี้ หนักจน มากจน
 นี้แลคือ “ ถินมิทชะ ” ตัวแท้ที่สุด ผู้หัดสะสมเอาอย่างนี้ ก็จะจม
 จะเอา จะได้ และ จะเป็นแต่อย่างนี้ แม้ผู้ไม่ได้หัด ไม่ฝึกเอา ก็ตาม ถ้าจิตวาง
 “ กามฉันทะ ” วาง “ พยาบาท ” ได้ลงจริง หากไม่รู้เท่าทันเจ้า “ ถินมิทชะ ”
 นี้ ให้จริง มันก็จะเข้ามาถึงผู้ผู้กันจริงๆ ต้องเรียนรู้อันให้สำคัญ และ ต้อง
 ไม่ “ หลง ” ไม่พ่ายแพ้มันให้ได้

แต่ ถ้าเราปิดทั้ง “ ทวาร ๕ ” แล้ว และ ทั้งเรามี “ สติ-ปัญญา ” พิจารณาแล้ว
 ด้วยดี จึงเจตนาปิด เจตนาหยุด ทวารจิตโดยจงใจหรี จงใจให้หยุด อย่างเหมาะสม
 แก่ “ กรรม ” เหมาะแก่ “ กาล ” จริงๆ มิใช่เป็นไปเพราะ
 อำนาจแห่งการเสพยติต “ ความหยุด-ความหลับ-ความหลบ-ความหรี ” จริงๆ
 ก็ยังไม่ถือว่า “ ถินมิทชะ ” เช่น เราทำ “ อสังยุ ” เพื่อพัก เป็นต้น
 หรือ เจตนาพักจริงๆ ก็ปล่อยให้ “ หลบ ” ตามฐานะของแต่ละคนตามกาลอันควร ดังนี้

“ ถินมิทชะ ” นั้น เราจะนับเอาเครื่องหมายสำคัญที่เป็นดรชนขอบ
 ก็คือ ต่อเมื่อใดจิตมันสะลึมสะลือ มันทึบๆ ทึ่มๆ ลง มันปรารถนาจะไม่ทำงาน
 ตามควร (ถ้าทำงานเกินควรแล้วก็เป็นเรื่องหนึ่ง) แม้จะไม่หลับตา

จะเดินเห็นไปมา มีชีวิตต้น ๆ อยู่ น้แหละ **แค่มันไม่มองใส มันจะหยุดคิด**
หยุดอ่าน หยุดรู้ดึกกับสิ่งทกวรรู ดงนี้ **ก็คือ "ถิ่นมิทอะ" แล้ว**

และหรือ มันจะมุ่งเข้าเสพย์ความหลับ-ความหลบเอาเลยทีเดียว แต่แล้วก็ไม่
ตกอยู่ในอารมณ์ "อุทธรจจิต" คือ ผันในลักษณะต่างๆ และหลงเสพย์ความผัน
นั้น ๆ อยู่ (ภาพแดนแห่ง อุปาทาน หรือ อัดตา) ถ้าผันชัดๆ เห็นผันเต็มๆ ก็เรียก
ว่า มีกิเลส "อุทธรจจะ" แท้ๆ ไม่เรียกว่า ผันของ "ถิ่นมิทอะ" ต้องเป็น
สภาพผันรำๆ เรือ่งๆ ราบ้างไม่ราบ้าง เห็นไม่ชัดไม่เจน จึงจะเรียกว่า ผันของ
กิเลส "ถิ่นมิทอะ" **ตั้งนี้ ก็นับว่า เป็น "ถิ่นมิทอะ" อยู่**

หรือ จะตั้งเข้าเสพย์ความไม่คิดไม่นึก ไม่รับรู้ แล้วแต่ว่าจิตมันจะไปตกอยู่
ในสภาพอย่างไรก็ช่าง! เป็นภวังค์ บางที่มีรูป บางที่มีอรูรูป ราบ้างไม่ราบ้างตามม
ตามเกิด ไม่มีสติเต็ม หรือ มี ก็เลอะๆ ไม่มีเจตนาที่จะคิด ทจะโน้มน้อม หรือ
เพ่งพุ่งไปตามอำนาจสติ อำนาจเจตนาใดๆ ของเรา **ตั้งนี้แล คือ "ถิ่น-**
มิทอะ" แท้ๆ

"ถิ่นมิทอะ" ตัวแก่อาการร้ายที่สุด ก็คือ **ไม่ว่า เดิน, ยืน, นั่ง, นอน**
หรือ ทำการ ทำงานใดๆ อยู่ จะผลอไม่ได้! มันจะหรรูบเข้าสู่สภาพ ดังที่อธิบาย
มาข้างบนนี้ทันที และ เมื่อผันๆ เข้า ก็จะไปปวดหูปวดหัว จะไม่สดใสร่าเริงเลย
แม้ลมตาโพลงๆ อยู่ ก็ยังไม่ค่อยรู้เรื่องอะไรกับใครเขา ป้า ๆ เป้อ ๆ เสร่า หม่นๆ ซึมๆ
ไม่เบิกบานแจ่มใส ถ้าใครตกเข้าถึงขั้นนี้แล้ว ก็จึงรู้ตัวเกิดว่า **เป็นโรค**
"ถิ่นมิทอะ" อาการหนักแล้ว

วิธีแก้ จะต้องทำความเข้าใจให้ดี ว่า "คน" นั้น มีการทำงาน กับ
พักผ่อน ถ้าผู้ใดได้พักผ่อนเพียงพอ (ซึ่งรายละเอียดในเรื่องนี้ ก็เคยพูดถึงผ่านมา
มากแล้วในภาคต้นๆ) โดยการหยุดพัก หรือ การนอน แล้ว นอกนั้น ก็ทำงาน
เมื่อมันได้เป็น ใตมิ อย่างพอเหมาะพอสมควรแล้วจริง ก็อย่าหาเรื่องไปหลบพัก
หลบนอน เป็นอันขาด จงหางานให้ "จิตต้น" หรือ จิตมันทำงาน ให้สดใสอยู่
เสมอๆ ให้ได้ (เลือกดู "งาน" ที่ตนชอบ ตนถนัด ไปจนแม้ที่สุด ฝึกทำงานที่ตนไม่
ชอบ แต่มีประโยชน์แท้ ไม่ผิดรูป ไม่นอกกฎระเบียบ) **บอกตนเองเสมอ ว่า**

การปล่อยให้จิตหรี หรือ ดับเข้าไปเสวยภพหลับ หรือ ภพสะดุ้งสะดุ้ง ไม่ตื่น ไม่มีสติ นั้น เป็น "กิเลส" แท้ๆจริงๆ เป็นความหลงผิด โดยไปเสพยาใน "ความติด" (สุราเมรัยมีชขปมาทฎฐาน) ว่า มันอร่อย มันสบาย มันเป็นแดนที่น่าอยู่กว่า **หลงเข้าใจผิด** ว่า มันดีกว่าให้จิตรับรู้ ให้จิตทำงาน ทั้งๆที่ให้มันเสวย (เสพยา) สภาพ "พักผ่อน" จากในรอบ 24 ชม. ก็ได้ให้มันเสวยมาพอควรแล้ว หรือ บางทีมากแล้ว บางทีเกินที่ควรได้ คุ้มแล้วด้วยซ้ำ แล้วมันก็จะไม่รู้จักพออยู่นั่นเอง (เพราะมันเป็นกิเลส โดยเฉพาะ "เมถุน" 1 "ความเมา" อีก 1 และ "การหลับนอน" อีก 1 ทั้ง 3 นี้ พระพุทธองค์ทรงยืนยันไว้ว่า มันไม่มีความอึด ความพอตก ! (อดีตตสุตฺร อัง. ติก. ข้อ 548) อย่าไปคิดหลงเสพยา เพื่อจะให้มันอึดมันพอ ดั่งนักคาคคเนเตาเอา พวกหนึ่ง เขาเชื่อนั้น เลย !)

ดังนั้น ถ้ายิ่งไปตามใจมัน ให้มันอีก แถมให้มันเรื่อย ก็ยังนั่นแหละคือ **เสียง "กิเลสถิ่นมิทตะ"** ให้เจริญเติบโต หนักยิ่งขึ้น ด้วย "ปฏิเสวนา" (การเสพยาคุณ) ด้วย "มทิวาสนา" (สร้างวิมาน สร้างรวงรัง ให้แก่กิเลสมันใหญ่โตยิ่งขึ้น (อิตตา หรือ อิตตภาพ) ซึ่งเป็นสภาพที่ตรงกันข้ามกับ "อริวาสนา" เพราะฉะนั้นเขาสร้างรวงรังทางดับกิเลส) ที่สุด ก็จะเป็น "อนินเวสายะ" (ความหลงลึกปักแน่นแห่งอิตตา ! หรือ ความติด ความยึดที่จะต้องเป็นดั่งนี้ อยู่ดั่งนี้ ไม่เสื่อมคลาย ซึ่งไม่ใช่ "ปริวัชชนา" ไม่ใช่ "วิโนทนา" เสียแล้ว)

นั่นแหละคือ "ชาติ" ที่เกิดใน "ภพ" หรือ "ภวตัญหา" ที่ยังเป็นอยู่ มีอยู่ใน "ภวภพ" โดยเราไม่มีอำนาจเหนือมัน

จงรู้ตัวให้ทัน รู้ตัวให้ชัด แล้วรีบเปลี่ยนอิริยาบถ เป็นสภาพที่ "ตื่น" ยิ่งกว่า หรือ "ไม่ให้โอกาสแก่มัน" ให้สำเร็จยิ่งๆ ขึ้น อย่าตามใจมันเป็นอันขาด พิจารณาอ่านให้ออกว่า มันก็เหมือนกิเลสอื่น ๆ ทั้งหลาย ที่เราเคยเลิกมาได้แล้ว เหมือนเราเคยคิดอบายมุข เหมือนเราเคยคิดตรส เหมือนเราเคยคิดรูป - กลิ่น - สัมผัส ฯลฯ นั้นแหละ ก่อนนั้น เราก็น่าไปหลงสิ่งนั้นๆ อารมณ์นั้นๆ ว่า มันเป็น "สุข" (อภิกะ)

ไปเข้าใจผิดเห็นเจ้าพวกนั้นมันว่า เป็น "สำคัญ" (วิปัสสนา) เจ้าอารมณ์ "ถนอมิทธะ" นี้ ก็เช่นกัน เราก็กำลัง "หลง" มันอยู่โดยนัยเดียวกัน เหมือนคนทตตีฝุ่น นั้นแหละ ก็รู้ละ เข้าใจได้ละว่า หากคิดดีฝุ่นอยู่ สิบฝุ่นอยู่นั้น เป็นคนไม่ดี ต้อง เลิกคิดดีฝุ่น เลิกสิบฝุ่น จึงจะเป็นคนดีกว่า ทว่ามันก็ยังหักห้ามใจ หรือ ตัด "ใจที่ คิด-ใจที่ยังวิ่งเข้าไปเสพย์" นั้นๆ ยังไม่ได้ ฉันทใด ก็ฉันทเดียวกันนั่นเอง กับผู้ที่จิต ยังมีกิเลส "ถนอมิทธะ" ทกกำลังกล่าวถึง

ซึ่งวิธีแก้ วิธีจะทำลาย ก็คือ ต้องมีสติ "ฝัน" มันจริงๆ ต้องมีการ งาน มีอริยาบทต่างๆ แก้มันด้วย ต้องพิจารณาซ้ำซาก ใ้รู้ ให้เห็นจริง ใ้ได้ด้วย ว่า มันเป็น "กิเลส" จริงๆ ถ้าแก้ใจได้ เราก็จะเบิกบานแจ่มใสแท้จริง เป็นผู้รู้-ผู้ตื่นอย่างถูกต้องของ "พุทธ"

บทต่อสู่ฝึกวิปัสสนา ฝึกสติพื้นฐานกันในขณะที่กำลังง่วงๆ นั้นทีเดียว ก็จง ทำดังนี้ :-

พยายามมีสติ ใช้สัมปชัญญะ-ปัณฺญา จับอ่าน อารมณฺ์ อ่าน กิริยา ใน ขณะที่มีมันง่วงอยู่ในปัจจุบันนั้น เห็นให้ออก จับรสให้ชัดทีเดียว ว่า "ตัวอารมณ์ ง่วงๆ" อยู่ นั้นแหละ มันคือ ตัว "ทุกข์" แท้ๆ มันไม่ได้สดชื่น ไม่ได้ โปร่งใส ไม่เบิกบาน อะไรเลย และ ใ้พยายามจับความง่วง สดัด หรือ ฝัน หายใจยาวๆ ขยับ เปลี่ยนแปรอากัปกิริยาอย่างไรก็ตามใ้ความง่วงหายไป จนมี "อารมณ์" ที่มีสติเต็มขึ้นมาแทน มีจิตปกติที่สว่างสบายขึ้นมาแทน แล้วรีบ ตามรู้อารมณ์ ที่มัน "ไม่มีความง่วง" นั้น ใ้จับซาบใจอีกที่ชี้ ! เทียบกับอารมณ์ง่วงที่เพิ่งผ่านไปให้ชัดว่า มัน "ทุกข์" และหรือ มัน "สบาย" มัน เบิกบานแจ่มใส โปร่งโล่ง สดชื่น ต่างกัน จริงๆ ไ้ไหม ? จง เห็นด้วยปัณฺญา ใ้มากๆ ทำอย่างนั้นบ่อยๆ เห็นสัจจะเช่นนั้น ใ้มาก ครงๆ ขนเรอๆ ใ้แก่งขั่น เร็วขั่นๆ แล้วเราจะสว่างแจ่มแจ้งทั้งปัณฺญาอัน ถึงที่สุด จิตก็จะแก่ง มีอำนาจเหนือ "ถนอมิทธะ" เป็นที่สุดได้

ข้อสำคัญ อย่า ใ้อ ! กิเลส ของตน อย่าเอาใจเจ้า
“ อารมณ์ดี ” ที่มันออกอ้วนอยู่ในตอนง่วง นั้นๆ ให้ได้
 จับตัวๆ จะเจอ และ นามันจริงๆ แล้วอ่านอารมณ์ที่ดีกว่า เห็นประโยชน์ที่ได้
 เพราะไม่มีความง่วง ไม่มีความหรี ให้ได้จริงๆ เสมอๆ แล้วเราจะบรรลุด้วย
“ ปัญญา ” และ คำถึง **“ เจโต ”** ทั้งสองส่วนเป็นที่สุด เป็นความบรรลุด้วยปัญญา
 วิมุติ กับ เจโตวิมุติ สุดท้าย ได้จริงๆ

ฝึกให้รู้จริงๆ เห็นจริงๆ ทำให้มากจริงๆ เกิด ! จะแจ้งสว่าง
 และ พรังพร้อมด้วยกำลัง **“ เจโต ”** บริบูรณ์ได้จริงๆ

ถ้าไม่แก้ไข จะทำให้ **“ ฐานจิต ”** ของเราปรปรอมอยู่แค่นั้นๆ
ท้ายปลายโต้งสุดของ “ อัตตา ” ที่เรียกว่า **“ ถีนมิทธะนิวรณ ”**
 ซึ่งศาสนาเดิยรถีย์ หรือ ฤษี หลงว่า เป็นจุดจบจุดสูงสุดของเขา แต่ทุกคือ
“ อสัญญ ” หรือ ที่บางคนหลงเรียกในภาษาว่า เป็น **“ อากิญจัญญายตนะ ”** ด้วย
 และ โดยจริงก็เป็น **“ เนวสัญญานาสัญญายตนะ ”** ด้วย ชำมีหน้าหลงว่า เป็น **“ ฌาน ”**
 เสียอีก ร้ายที่สุดยัดมันเอาไว้ เป็น **“ นิโรธ ”** ของพุทธศาสนาเข้า
 ให้ด้วย

นี้แลคือ **“ อัตตวินิบาต ”** ของพระโยคาวจร ที่ยังเป็น **“ อตต-
 กิลมถานุโยก ”** ในผู้ซึ่งยังหลงทาง ผู้ยังมีจิตปฏิญญอยู่

ส่วนผู้ยังไม่หรีจิตให้ **“ อสัญญ ”** ดังอย่างนั้น คือ หรีจิตลงไปขนาดใด
 ขนาดหนึ่งเป็นขอบเขตแล้ว เมื่อใดจิตตกเป็น **“ ถีนมิทธะ ”** ได้ที่ (ถ้าผู้นั้น
 ยังเป็นผู้นไม่หมดกามราคะ ไม่หมดพยาบาทสันสนท) **อุทธัจจะ กุกกัจจะ** ก็จะชน
 มาทำงานของมันไปตามอำเภอใจทุกที่ ใครพุ่งชำนมากน้อยแค่ไหน ? จิตใครปรุง
 อยู่หยาบละเอี้ยตขนาดใด ? พอดีเข้าสู่สภาพ **“ ถีนมิทธะ ”** ได้ที่แล้ว
“ อุทธัจจะ กุกกัจจะ ” ก็จะชนมาแสดง **“ ภพ ”** แสดง **“ ชาติ ”** กัดก้นความ
 เจริญของ **“ จิตสิกขา ”** ทันที้ ตามภูมิ ตามฐานะแห่งผู้นั้นๆ เรียนรู้ และ ระวัง
 กันให้ดี ๆ เกิด !

ต่อเมื่อใครๆ ได้อยู่เหนือ "ฉันทะ" ได้ ตั้งสติพร้อม หรือ ดำรงสติ
คงมั่น และ ครานั้น หากผู้นั้นไม่มีกามฉันทะ ไม่มีพยายาม ในจิตจริง
"อุทัจจะกุกุจะ" ก็แสนง่ายดาย ที่จะบัดเป่าออกไป เราจะจดจิตอยู่กับ
อะไร? ก็เป็นการรู้เรื่องนั่นสิ่งนั้น เมื่อ "สติ" ตั้งเต็ม **วิตก-วิจารณ์** หรือ
ธรรมวิจย ก็จะมีได้ทำได้ไม่ยากเลย

จงรู้ในคำว่า "ตก" (อันเป็นรากเงาของ "ตรรก") คือ รู้ในเหตุในผลของ
เรื่องนั้น สิ่งนั้นของเรา ซึ่งกำลังรู้กำลังเห็น กำลังสัมผัสอยู่ในจิตขณะนั้น นั้น
แหละ ให้ดี และ จงรู้ในคำว่า "จาร" (อันเป็นดอกเป็นผลของ "จร") คือ
รู้ในความไปที่เป็นอยู่ ความดำเนินไป หรือ พฤติกรรมของเรื่องนั้น สิ่งนั้น
อาการนั้น ยังดำเนินอยู่ว่า มันมีลักษณะอย่างไร? มีอาการอย่างไรแค่ไหน? มีรส
ชาติมีอารมณ์(ธรรมารมณ์)อย่างไร? ต้องจับสภาพนั้นๆ มารู้อให้ชัดๆ

"สภาพจิต" ที่ไม่ถูกกวนด้วยกามฉันทะ - พยายาม - ฉันทะ - อุทัจจะ
กุกุจะอย่าง "รู้แจ้ง" รู้จริง รู้ชัด ไม่เคลือบแคลงสงสัย ใน "สภาพจิต" นั้นๆ
ของตน (พ้น "วิภิจฉนา" ในส่วนนี้ชัด) ทั้งจิตนั้น ก็ทำงาน ทำหน้าที่คิด ทำ
หน้าที่ "ผสม-ระคน-ประกอบ-ขัดสี-ตรึงตรอง-ใคร่ครวญ" ทำหน้าที่ "ปรุง
-แต่ง" หรือ "บวก-ลบ-คูณ-หาร" หรือ จะเรียกว่าอะไรอีกก็ตาม ที่เป็นงาน
ของจิตเชิงหนึ่ง เป็นตัวกำลัง "ทำ" ของจิต เพื่อความพัฒนาจิตของตน
อยู่ ซึ่งกล่าวขานโดยภาษาศัพท์บาลีว่า มี "วิตก" อยู่เสมอๆ

พร้อมกันนั้น ก็ทำหน้าที่ "รู้" ทำการแยกออกบอกถูก เป็นตัวเกิด "ผล"
ของจิต ทำหน้าที่เข้าใจในพฤติกรรมต่างๆ อยู่ว่า เกิดแล้ว เป็นดีแล้ว หรือ
เกิดบกพร่องแล้ว เป็นไปในทางเสีย ทางเสื่อมแล้ว ก็รู้ ก็เห็นอยู่จริงๆ ด้วยมัน
มีเงื่อนไขอย่างนั้นอย่างนี้ ก็รู้ ก็เห็นได้ ชับชาบถึงอยู่ เป็นเรื่องเป็นราว มีถูกมีผิด
มีสภาพ 2 มีตัวเข้าใจในปัจจุบันนั้นๆ มีสภาพเห็นจริงรู้แจ้งอยู่ในปัจจุบันนั้นๆ เป็น
อีกเชิงหนึ่งของจิต เป็นตัวกำลังรับรู้ผลของ "ทำ" (หรือ ของ "วิตก")
เป็นอันดีอยู่ ซึ่งกล่าวขานโดยภาษาศัพท์บาลีว่า มี "วิจารณ์" อยู่เสมอๆ

และ มีความยินดี รู้ที่อยู่ (ปีติ) มีความสบายใจพอใจ เป็นอยู่อย่างนั้นได้อย่างรู้
ชัดว่า “ดีแล้ว” (สุข) **สภาพจิตเช่นนี้ คือ “ฌาน ๑”**
ธรรมดาๆ ของพระอริยเจ้าทุกๆ ในขณะนั้น เป็น
“เอกัคคตา” แท้ๆ ขนาดเท่านั้นๆ อยู่ที่เดียว

“ฌาน ๑” จึงเป็นผล ที่ผู้ปฏิบัติธรรมได้พากเพียร **สังวรศีล**
- **สำรวมอินทรีย์** - **โภชนมัตตัญญูตา** - **ชาคริยานุโยคะ** จนกระทั่งเกิด
ศรัทธา-หิริ-โอตตปปะ-พหุสัจจะ และ **วิริยะ-สติ-ปัญญา** ก่อสร้าง
“สภาพจิต” โดยได้ละ ล้าง ขำระ **กามตัณหา-ภวตัณหา-วิภวตัณหา** ออกมาเรื่อยๆ
อันคือ **รู้งแจ้งในสภาพของนิรณัน ๕** ได้ถูกสภาพจริงแล้ว และ ได้ชำระนิรณัน ๕
ออกจากจิตไปเสมอๆ

ช่วงใด ที่ใครรู้สภาพจิตตนได้ชัดแจ้งว่า **จิตตนไม่ได้ตกต่ำ** เพราะ
อำนาจแห่ง **“นิรณัน ๕”** อยู่ในขณะนั้นๆ หรือ ยิ่งกว่านั้นคือ **ไม่มีอาการ**
ของ **“นิรณัน ๕”** อยู่ในจิตเราเลย แม้จะเพียงชั่วระยะหนึ่ง คือ ในช่วงนั้น ระยะนั้น
ผู้นั้นก็มีจิตเรียกได้ว่า ถึง **“ทิฏฐธัมมสุขวิหาร”** หรือ เป็น **“ฌาน”**
ในช่วงนั้น ระยะนั้น **ถ้าทำได้ “ถาวร”** ก็เป็น **“ฌานถาวร”**
ไม่ว่า จะหลับตา หรือ ลืมตาอยู่ เป็นคนผู้มีสติสัมปชัญญะเต็มๆ อาจยืนอยู่ อาจ
เดินอยู่ อาจนั่งอยู่ อาจนอนอยู่ อาจจะทำงานทำการอะไรๆ อยู่ ก็ได้ ก็ล้วนเป็น
“ฌาน” ได้ทั้งนั้น **มิใช่เรื่องแปลก !**

ถ้าเป็นคนผู้มีชีวิตปกติธรรมดาๆ ตนๆ อยู่ ก็ไม่ต้องเลยเกิดไปเป็นคน
ผู้ **“ประตุตตาย”** ในทวารทั้ง ๕ ให้กลายเป็นคนบกพร่องด้วย เป็นคน
เต็มๆ รับรู้ดี มีทวารทั้ง ๕ ทวาร ทั้ง ๖ ทวาร ทำงานบริบูรณ์ เป็นคนดีๆ ครบๆ
ลืมตาโพลงๆ ไม่ขาดไม่เกิน นี้แหละ **แต่มี “ฌาน”** อันเกิดจากจิตได้สด ได้
ปราบ นิรณัน ๕ ลงได้จริง **ก็จะเป็น “ฌาน”** ได้ชัดๆ กว่านั่งหลับนอนหลับ
เอาด้วย เพราะทำ **“ฌาน”** แบบหลับตาเข้านั้น มันจะพาลพาเป็น **“ฉันทะ”**

เองง่าย ๆ หรือไม่ ถ้าอณูสัยยังไม่เกลี้ยงดี หากหลับตา ตัดทวาร ๕ เข้าไปได้ เจ้า “อุทธัจจะ” ก็จะเข้าเล่นงานเก่ง ไม่ “ผันเฟื่อง” ก็เป็น “เนวส์ัญญานา-สัจญายตนะ” นั่นแหละ ในคนส่วนมาก (“เนวส์ัญญานา-สัจญายตนะ” แบบหลับตา ด้วย ไม่ใช่ใช้สภาวะของพุทธศาสตร์คอกณะ!) หรือไม่ ก็ “อสังญู” (หรือ “อากิจญัจญายตนะ” ตามความเข้าใจของระบบ “ฌาน” หลับตา) แต่ถ้าใครฝึกหัด นั่งหลับตาตัด “ถีนมิทระ” ได้ คุมจิตไม่ให้ตกอยู่ใต้อำนาจกิเลส อำนาจอณูสัยได้ ก็จะเป็น “ฌานชวักราว” ในขณะที่นั่งหลับตา นั่นแหละ แต่ลืมตาออกมา ก็จะ กลับมามีนิวรณ์ เช่น อยากดูบุตร—อยากกินหมาก—อยากดื่มโอวเลียงหวาน ๆ เย็น ๆ ชื่นใจ—อยากได้รูปอย่างนั้น—อยากได้รสอย่างนั้น... ฯลฯ อันเป็น “กามฉันทะ” หรือ ชอบอย่างนั้น (กามฉันทะ) ไม่ชอบอย่างนั้น (พยามาท, กุกุกุจะ) เพราะ ตา—หู—จมูก—ลิ้น—กายทั้งหลายเป็นเหตุอยู่นั่นเอง

ข้อสำคัญ จงจับประเด็นส่วนที่จะนำไปเรียกว่า “ฌาน” ให้ออก และ รู้จักจิตให้จริง ทำให้ “ดับ” ให้ “เกิด” ให้ได้แท้ หรือ พากเพียรประ-พฤติโดยให้มี การลด จาง คลาย ตัณหา—อวิชชา—นิวรณ์ ๕ ให้จริงๆ

การจะลด นิวรณ์ ๕ หรือ ล้าง อวิชชา ขำระ ตัณหา ให้ดับคืนสัน-ชากนั้น จึ่งขอยืนยันว่า เรื่องนั่งหลับหูหลับตาบำเพ็ญ แบบฤๅษี ตาบส เดียรธีย์ ตามความรู้อันแห่งศาสนาต่างๆ ศาสนาเก่าแก่ที่ใครๆ ก็รู้ก็เข้าใจอยู่ เพราะมีมานานนั้น ก่อนพระพุทธเจ้าจะอุบัติด้วยซ้ำ นั้น มันไม่ใช่แก่นของศาสนาพุทธ **หรอก!** แต่ถ้าจะปฏิบัติด้วย ก็ได้ ไม่แปลกอะไร แต่ต้องให้เป็น “อุปการะ” จริงๆนะ! อย่าปฏิบัติอย่าง “มิจฉาทิฐิ” ก็แล้วกัน

และ ที่จริงนั้น **จรณะ ๑๕** นั้แล คือ “แก่น” สำคัญของ **ศาสนาพุทธ** จง **สังวรศีล** **สังวรอินทริย์** และมี **โภช-เนมัตตัญญูตา** มี **ชาครยานุโยคะ** ให้จริงๆ นั่นเกิด! เราจะเกิด **ศรัทธา** **หิริ** **โอตตปปะ** **พหุสังจะ** **จิริยะ** **สติ** **ปัญญา** แล้วก็จะ **สังวร** **สังวร** ใน “ธรรม” ที่ได้อีกทั้ง 7 อย่างนั้นแหละ ให้ดีๆ ให้เกิดยิ่ง ให้ทรงไว้

“ศรัทธา” เราก็จะยิ่ง ๆ ขึ้น หิริ กัด โอตตปปะ กัด พหุสัจจะ กัด วิริยะ กัด สติ กัด ปัญญา กัด ของพระโยคาวจรนั้น ๆ ก็จะมี ๆ เจริญ ยิ่ง ๆ เป็น “อภิธรรม” ที่ยิ่ง ๆ ขึ้น จริง ๆ

และนั่นแหละ คือ **ฌาน ๑** แท้ ๆ ก็จะเกิดจริงตามมาจริง **ฌาน ๒ - ฌาน ๓ - ฌาน ๔** ก็จะพึงเจริญ ตามภูมิ ตามภาคปฏิบัติอันถูกต้องอันตรงของพระโยคาวจรนั้น ๆ จริง ๆ

เมื่อมี “**ฌาน**” ก็ย่อมจะโน้มน้อมต่อโยงไปให้เกิด “**วิชชา**” ได้ อภัง **ญาณทัสสนะ** ทั้ง **มโนมยิทธิ** ทั้ง **อิทธิวิธี-โสตทิพย์-เจโตปริยญาณ - บุพเพนิวาสานุสติญาณ - จุตูปปาตญาณ** และ **อาสวักขยญาณ** เป็นที่สุด โดยนัยที่ได้สาธยายมาอย่างยาวยืด เวียน ยาวนชาแล้ว ๆ เล่า ๆ มากันจนบัดนี้ นั่นแล

“**ฌาน**” ของพระพุทธศาสนา จึงไม่ใช่เกิดจากการนั่งหลับตา แต่เกิดจาก “**จรณะ**” ตั้งแต่ข้อต้น ๆ แล้วก็ เป็น **อิทัปปัจจยตา** ต่อ ๆ หนึ่งอันเป็น **สมังคีธรรม** มาจนเกิด “**ฌาน**” โดยนัยะดังนี้ จริง ๆ

และ การจะลด ล้าง ขำระ **ตัณหา-อวิชชา-นิรวณ ๕** หรือ **อกุศล-ทุจจริต** ไต ๆ ก็มีใช้ **ประพตติ** “**นั่งหลับตา**” เป็นเอกเป็นแกนอะไร แต่มี **สัมมาอริยมรรค องค์ ๗ องค์ ๘** เป็นองค์ประกอบในการประพตติอยู่ เป็น “**แกน**” สำคัญที่สุดทีเดียว (อย่าเขี้ยว ออกนอก “**อริยสัจ**” ของพุทธวิซหากันเลย) โดยการมีหลัก มีข้อ มีขอบเขตที่จะปฏิบัติ ตามฐานะของแต่ละบุคคล อันเรียกว่า **สังวร “ศีล”** ลงไปประกอบด้วยจริง ๆ เมื่อเรารู้ว่า “**ศีล**” คือ อะไร ? และจะประพตติตนอย่างไร ? จึงคือ **สังวรให้** เป็นไปตาม “**ศีล**” แล้วก็พึง **สำรวมอินทริย์ โภชนะ-มัตตัญญุตตา** และ **ชาคริยานุโยคะ** เป็น “**ข้อ**” ใหญ่ เป็นหลักสำคัญนำ ประพตติอยู่จริง ๆ

ต้องมีบัญญัติตนครอบ ๆ ให้ออกกว่า เราทำอะไร ? อย่างไร ? ซึ่งก็ไม่
 นอกไปจาก “แนวคิดที่เราเห็นและเชื่อว่าจริงอยู่” นั้นหนึ่ง จะถูกจริง
 ดิจริงหรือไม่ ? เท่านั้น ถ้าถูกแท้-ดีจริง ก็คือ “สัมมาทิฐิ” และ ต้อง
 มี “ความพยายาม” ที่จะให้เกิดไปตามที่เห็น เดินตามแนวทางที่เราเห็นว่าถูก
 นั้น ๆ อยู่จริง ๆ ด้วย อีกหนึ่ง เรียกว่า “สัมมาวายามะ” ต้องมี
 “สติ” ตามรู้ตามสอดส่องจริง ๆ เป็นตัวควบคุมดูแลไม่ให้ออกนอก
 แนวทาง ไม่ให้ผิดไปจากความเห็นที่เข้าใจแล้วว่าดีจริง ถูกจริงนั้น ๆ
 นี้ด้วย อีกหนึ่ง เรียกว่า “สัมมาสติ”)

แล้ว “มโน” ที่เป็นเจ้าเรือนของมนุษย์ตัวสำคัญ ก็จะได้รับการจัดแจง-
 การตกแต่ง-การนวดการพั้น-การบำเพ็ญชั้น (*บริกรรม*) ตามเค้ามูล
 ตาม “สัมมาทิฐิ” ที่เป็นเหตุ เป็นเครื่องหมายบอกทาง (*นิมิต*) ก็จะจัดจนพอ
 เหมาะพอสมควรจริงๆ จึงจะเกิด “กรรม” ตามที่ตนได้ ศึกษา-เรียนมา-ยึดถือเอา
 (*อุคคห*) ก็จะเป็นเค้ามูลใหม่ เป็นเหตุใหม่ เป็นทางที่ได้เดินเพิ่มขึ้น ๆ
 มีสิ่งได้รู้ได้รับเป็นความหมายใหม่ชั้น (*นิมิต*) ก็จะได้ใช้เป็นเครื่อง-
 เทียบ, มีส่วนไปใช้เปรียบกับความหมายเก่าของพระพุทธเจ้าของพระอรหันต์เจ้า
 แท้ๆ, จึงจะได้อันตราย คล้ายคลึงกันแล้ว, เท่ากันแล้ว, ทัดเทียมกันหรือยัง ?,
 เหมือนกันแท้แน่แล้วนะ ! จึงจะมี “คำตอบ” จริงๆ ให้แก่เรา (*ปฏิภาคนิมิต*)
 เมื่อเราได้ “ความตรัสรู้” อย่างนั้นแล้ว หรือ ได้ประกอบความรู้
 ความเป็นบทบาทของจิต ความมีภาระงาน (*กรรม*) ของจิตพร้อมเป็น
 “รอบ” อย่างนั้น ๆ นั่นก็คือ เราได้ “สังกัปปะ” (*สัง=ประกอบพร้อม, เป็นไป
 กับ, ดี กัป=รอบแห่งความคิด, ความตรัสรู้*) เมื่อเหมาะจริง สมควรจริง ถูก
 จริง ดิจริง “มโนกรรม” นั้น ๆ ก็เป็น “สัมมาสังกัปปะ”
 แท้ๆ แล้ว “มโน” นี้ ก็จะแผ่ส่วนเป็นเค้ามูล เป็นเหตุ ไปนำพา วาจา-กัมมันตะ
 -แม้ที่สุด “อาชีพะ” ให้พอเหมาะ พอสม ให้ถูก ให้ดีตาม ๆ ไปด้วย (ตามทฤษฎี
 “มโนปุพพังคมาธัมมา ฯ” จริงๆ) เป็น สัมมาวาจา-สัมมากัมมันตะ
 -สัมมาอาชีพะ นั่นคือ ผู้ยังประพฤติธรรม มี “สติปัญญา” กันอย่างนั้น

มีหลักเกณฑ์ มีพฤติกรรม ตรงตามแนวทางนี้ ก็จะได้พัฒนา มโน-วาจา-กรรม (ทั้งหมดรวมครบทั้งกาย-วจี-มโนถึงขั้นสุด)-และ อาชีพ ให้ดี ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ทั้งหมดนี้ ทำได้เป็น "อธิ" คือ ดั่งเช่น เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นได้ นั่นแหละคือ "สัมมาสมาธิ" ตัวแท้ ตัวตรงของพุทธศาสนา ที่พระพุทธองค์ตรัสว่า เป็น "สัมมาสมาธิ" ของพระอริยะ ไม่ใช่ "สมาธิ" ง่าย ๆ ธรรมดา ๆ ของนักบวชหรือของคนทั่วไปเข้าใจอยู่ส่วนใหญ่ นั่น ไม่!

ดังนั้น แม้ ตัณหา จะสิ้น อวิชชา จะสูญ นิรวณ ๕ จะหมดซากหมดชีวิตตายสนิทนี้ ไม่ต้องหลบตามันทำ "ฌาน" แบบฤๅษี ก็ได้ ไม่ต้องสร้าง "สมาธิ" ด้วยแกนการนั่งหลับตา แบบลัทธิศาสนาโบราณทั่วไป ก็ได้ ขอให้ประพฤติตามธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระบรมครูของเราให้ถูกต้อง พิสูจน์ให้เห็น ปริยัติ-ปฏิบัติ-ปฏิเวธ จริง ๆ มีผล "ปฏิเวธธรรม" แท้ ๆ นั่นแหละ

แม้แต่ นิรวณ ๕ จะดับได้ พระพุทธองค์ก็ทรงยืนยันไว้ว่า ต้องสร้าง สัจจิต ๓ ใหม่ ให้เกิดอยู่เสมอ เพราะ ทุจริต ๓ เป็นอาหารของ นิรวณ ๕ ดังนั้น เป็นต้น เมื่อเราไม่ให้ "อาหาร" แก่ นิรวณ ๕ อันคือ ทุจริต ๓ (ได้แก่ กายทุจริต-วจีทุจริต-มโนทุจริต) แต่เราให้ "ยา" คือ สัจจิต ๓ เสมอ ๆ นิรวณ ๕ ก็จะต้องตายแน่ ๆ

หรือ แม้แต่ อวิชชา จะเกิดอันพ้เจริญได้ พระพุทธองค์ก็ทรงตรัสไว้ว่า เพราะ นิรวณ ๕ เป็น "อาหาร" แก่ อวิชชา นั่นเอง ดังนั้น ถ้าเราไม่ให้ อาหารที่จะเกิด นิรวณ ๕ นิรวณ ๕ ก็ย่อมตาย เมื่อ นิรวณ ๕ ตาย อวิชชา ก็ย่อมผอมแห้งตายตามไปด้วย เป็น "อทัปปัจจยตา" จริง ๆ

หรือ ตัณหา จะเกิดอันพ้เจริญได้ ก็เพราะ อวิชชา เป็นอาหารแก่ ตัณหา อีก พระพุทธองค์ก็ทรงยืนยันเช่นนั้นจริง ๆ ไม่ว่า กามตัณหา-ภวตัณหา-วิภวตัณหา โดยเฉพาะ ยิ่งเราพูดกันถึงเรื่อง "ฌาน" นี้ มันคือ ภวตัณหา โดยเด่น โดยตรงอยู่ด้วย ก็ยังต้อง ตับ "อวิชชา" นั่นแหละสิ้นซากให้ได้ ภวตัณหา จึงจะสูญซากสนิทได้

เรามาลองอ่านพระสูตรสำคัญ บทหนึ่งซึ่งพระสูตรกันดูซิ ! เราจะเข้าใจ
การเรียนพุทธศาสนา การประพฤติธรรมแบบพุทธศาสนาจนอีก มากมาก ! (“ ตัณฑ
สูตร ” อังคต. ทสก. ข้อ ๖๒)

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เเงอนต้นแห่งภวตัณหา ย่อมไม่ปรากฏในกาลก่อน
แต่ **ภวตัณหา** ไม่มี แต่ภายหลังจึงมี เพราะเหตุนี้ เราจึงกล่าวคำอย่างนี้ว่า
ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น **ภวตัณหา** มี ข้อนเป็นปัจจัย จึงปรากฏ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าว**ภวตัณหา**ว่า มีอาหาร มิได้กล่าวว่า
ไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ**ภวตัณหา** ควรกล่าวว่า **อวิชชา** แม้
อวิชชา เราก็กกล่าวว่า มีอาหาร มิได้กล่าวว่า ไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหาร
ของ**อวิชชา** ควรกล่าวว่า **นิเวรณ ๕** แม้**นิเวรณ ๕** เราก็กกล่าวว่า มี
อาหาร มิได้กล่าวว่า ไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ**นิเวรณ ๕** ควร
กล่าวว่า **ทุจจิต ๓** แม้**ทุจจิต ๓** เราก็กกล่าวว่า มีอาหาร มิได้กล่าวว่า ไม่มี
อาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ**ทุจจิต ๓** ควรกล่าวว่า **การไม่สำรวม
อินทรีย์** แม้**การไม่สำรวมอินทรีย์** เราก็กกล่าวว่า มีอาหาร มิได้กล่าว
ว่า ไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ**การไม่สำรวมอินทรีย์** ควรกล่าว
ว่า **ความไม่มีสติสัมปชัญญะ** แม้**ความไม่มีสติสัมปชัญญะ**
เราก็กกล่าวว่า มีอาหาร มิได้กล่าวว่า ไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ**ความ
ไม่มีสติสัมปชัญญะ** ควรกล่าวว่า **การทำไว้ในใจโดยไม่แยบ
คาย** แม้**การทำไว้ในใจโดยไม่แยบคาย** เราก็กกล่าวว่า มีอาหาร มิ
ได้กล่าวว่า ไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ**การทำไว้ในใจโดยไม่แยบ
คาย** ควรกล่าวว่า **ความไม่มีศรัทธา** แม้**ความไม่มีศรัทธา** เรา
ก็กกล่าวว่า มีอาหาร มิได้กล่าวว่า ไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ**ความไม่มี
ศรัทธา** ควรกล่าวว่า **การไม่พึงสัทธรรม** แม้**การไม่พึงสัท
ธรรม** เราก็กกล่าวว่า มีอาหาร มิได้กล่าวว่า ไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ
การไม่พึงสัทธรรม ควรกล่าวว่า **การไม่คบสัตบุรุษ**

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้ **การไม่คบสัตบุรุษ** ที่
 บริบูรณ์ **ย่อมยังการไม่ฟังสัทธรรม** ให้บริบูรณ์ **การไม่ฟัง**
สัทธรรม ที่บริบูรณ์ **ย่อมยังความไม่มีศรัทธา** ให้บริบูรณ์ **ความ**
ไม่มีศรัทธา ที่บริบูรณ์ **ย่อมยังการทำให้ในใจโดยไม่แยบคาย**
 ให้บริบูรณ์ **การทำให้ในใจโดยไม่แยบคาย** ที่บริบูรณ์ **ย่อมยัง**
ความไม่มีสติสัมปชัญญะ ให้บริบูรณ์ **ความไม่มีสติสัมป-**
ชัญญะ ที่บริบูรณ์ **ย่อมยังการไม่สำรวมอินทริย์** ให้บริบูรณ์ **การ**
ไม่สำรวมอินทริย์ ที่บริบูรณ์ **ย่อมยังทุจรีต ๓** ให้บริบูรณ์ **ทุจรีต**
๓ ที่บริบูรณ์ **ย่อมยังนิรณ ๕** ให้บริบูรณ์ **นิรณ ๕** ที่บริบูรณ์
ย่อมยังอวิชชา ให้บริบูรณ์ **อวิชชา** ที่บริบูรณ์ **ย่อมยังภวตัณหา**
 ให้บริบูรณ์ **ภวตัณหา** มีอาหาร อย่างนี้แหละ บริบูรณ์อย่างนี้ ๆ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือน เมื่อฝน เม็ดหยาบ ตกลงเบื้องบน
 ภูเขา เมื่อฝน ตกหนัก ๆ อยู่ นานนั้นไหลไปตามที่ลุ่ม **ย่อมยังชอกเขา**
ลำธาร และ ห้วย ให้เต็ม **ชอกเขา ลำธาร และ ห้วย** ที่เต็ม **ย่อมยัง**
หนอง ให้เต็ม **หนอง** ที่เต็ม **ย่อมยังบึง ให้เต็ม** **บึง** ที่เต็ม **ย่อม**
ยังแม่น้ำน้อย ให้เต็ม **แม่น้ำน้อย** ที่เต็ม **ย่อมยังแม่น้ำใหญ่ ให้เต็ม**
แม่น้ำใหญ่ ที่เต็ม **ย่อมยังมหาสมุทรสาคร ให้เต็ม** **มหาสมุทรสาคร**
 นี้ มีอาหาร อย่างนี้ และ เต็มเปี่ยม อย่างนี้ แม่นั่นใด

ดูกรภิกษุทั้งหลาย **การไม่คบสัตบุรุษ** ที่บริบูรณ์ **ย่อมยัง**
การไม่ฟังสัทธรรม ให้บริบูรณ์ ฯลฯ **อวิชชา** ที่บริบูรณ์
ย่อมยังภวตัณหา ให้บริบูรณ์ **ภวตัณหา** นี้ มีอาหาร อย่างนี้ และ
 บริบูรณ์ อย่างนี้ ฉะนั้น เหมือนกันแล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าว**อวิชชา** และ **วิมุตติ**ว่า มีอาหาร มิได้
 กล่าวว่า ไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ**อวิชชา** และ **วิมุตติ** ควรกล่าว
 ว่า **โพชฌงค์ ๗** แม้**โพชฌงค์ ๗** เรากล่าวว่า มีอาหาร มิได้ก็กล่าวว่

ไม่มีอาหาร กี่อะไรเป็นอาหารของโพชฌงค์ ๗ ควรกล่าวว่า สติบัญญัติฐาน ๔ แม้ สติบัญญัติฐาน ๔ เราก็กกล่าวว่า มีอาหาร มิได้กล่าวว่า ไม่มีอาหาร กี่อะไรเป็น อาหารของสติบัญญัติฐาน ๔ ควรกล่าวว่า สัจจจิต ๓ แม้สัจจจิต ๓ เราก็กกล่าวว่า มีอาหาร มิได้กล่าวว่า ไม่มีอาหาร กี่อะไรเป็น อาหารของสัจจจิต ๓ ควรกล่าวว่า การสำรวมอินทรีย์ แม้การสำรวมอินทรีย์ เราก็กกล่าวว่า มีอาหาร มิได้กล่าวว่า ไม่มีอาหาร กี่อะไรเป็น อาหารของการสำรวมอินทรีย์ ควรกล่าวว่า สติสัมปชัญญะ แม้สติสัมปชัญญะ เราก็กกล่าวว่า มีอาหาร มิได้กล่าวว่า ไม่มีอาหาร กี่อะไรเป็น อาหาร ของ สติสัมปชัญญะ ควรกล่าวว่า การทำไว้ในใจโดยแยบคาย แม้การทำไว้ในใจโดยแยบคาย เราก็กกล่าวว่า มีอาหาร มิได้กล่าวว่า ไม่มีอาหาร กี่อะไรเป็น อาหาร ของ การทำไว้ในใจโดยแยบคาย ควรกล่าวว่า ศรัทธา แม้ศรัทธา เราก็กกล่าวว่า มีอาหาร มิได้กล่าวว่า ไม่มีอาหาร กี่อะไรเป็นอาหารของศรัทธา ควรกล่าวว่า การฟังสังฆธรรม แม้การฟังสังฆธรรม เราก็กกล่าวว่า มีอาหาร มิได้กล่าวว่า ไม่มีอาหาร กี่อะไรเป็นอาหารของการฟังสังฆธรรม ควรกล่าวว่า การคบหาสัปบุรุษ(สัตบุรุษ)

คุณกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้ การคบสัปบุรุษ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังการฟังสังฆธรรม ให้บริบูรณ์ การฟังสังฆธรรม ที่บริบูรณ์ ย่อมยังศรัทธา ให้บริบูรณ์ ศรัทธา ที่บริบูรณ์ ย่อมยังการทำไว้ในใจโดยแยบคาย ให้บริบูรณ์ การทำไว้ในใจโดยแยบคาย ที่บริบูรณ์ ย่อมยัง สติสัมปชัญญะ ให้บริบูรณ์ สติสัมปชัญญะ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังการสำรวมอินทรีย์ ให้บริบูรณ์ การสำรวมอินทรีย์ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังสัจจจิต ๓ ให้บริบูรณ์ สัจจจิต ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังสติบัญญัติฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ สติบัญญัติฐาน ๔ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังโพชฌงค์ ๗ ให้บริบูรณ์ โพชฌงค์ ๗ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังวิชชา และ วิมุตติ ให้บริบูรณ์ วิชชา และ วิมุตติ นี้ มีอาหาร อย่างนี้ และ บริบูรณ์ อย่างนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือน เมื่อฝน เม็ดหยาบ ตกลงเบื้อง
 ภูเขา เมื่อ ฝน ตกหนักๆอยู่ น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่ม ย่อมยังชอกเขา
 ลำธาร และ ห้วย ให้เต็ม ชอกเขา ลำธาร และ ห้วย ที่เต็ม ย่อมยัง
 หนอง ให้เต็ม หนอง ที่เต็ม ย่อมยังบึง ให้เต็ม บึง ที่เต็ม ย่อม
 ยังแม่น้ำน้อย ให้เต็ม แม่น้ำน้อย ที่เต็ม ย่อมยังแม่น้ำใหญ่ ให้เต็ม
 แม่น้ำใหญ่ ที่เต็ม ย่อมยังมีมหาสมุทรสาคร ให้เต็ม มหาสมุทรสาคร
 นี้ มีอาหาร อย่างนี้ และ เต็มเปี่ยม อย่างนี้ แม่น้ำนั้นใด

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การคบสัปปบุรุษ ที่บริบูรณ์ ย่อมยัง
 การพึ่งสหธรรม ให้บริบูรณ์.... ฯลฯ.... โภชณงค์ ๗ ที่บริบูรณ์
 ย่อมยังวิชา และ วิมุตติ ให้บริบูรณ์ วิชา และ วิมุตตินั้น
 มีอาหาร อย่างนี้ และ บริบูรณ์ อย่างนี้ ฉะนั้น เหมือนกันแล ฯ

จะเห็นได้ชัดๆว่า "นิรณ ๕" นั้น มี "ทุจริต ๓" เป็นอาหาร
 เพราะฉะนั้น ถ้าแม้ใครใด ได้ปรับปรุงการกระทำของตน จาก "ทุจริต ๓"
 อันมี ทั้ง กายทุจริต - วาจาทุจริต - มโนทุจริต ให้มาเป็น "สุจริต ๓" ได้อยู่
 เสมอๆ นั่นคือ ผู้นั้นกำลัง มา นิรณ ๕ ลต นิรณ ๕ อยู่เสมอๆ
 แต่ การมา "นิรณ ๕" หรือ การทำ "ฌาน" โดยตรง ของพุทธ-
 ศาสนา จึงมิใช่จะต้องเอาแต่ "นั่งหลับตา" ทำเดียว
 จริงๆ แล้วก็มีใช้ "หลงผิด" คิดตะแบงไปเสียอีกล่ะ ว่า การมานั่งนิ่งๆ หลับป้เป็น
 "เบอ" อยู่ และ หุบปากเงียบสนิทเป็น "โบ" นี้แหละ คือ "กายสุจริต-วจาสุจริต"
 ละ ! มันก็จะพาให้เลยเถิดได้ง่าย เพราะถ้าเข้าใจไม่ดี ก็จะกลายเป็นธรรมเบี้ยว-
 บาลิตีขลุม จะเหมือนๆกับนักธรรมบางหมู่ ที่เขาตีขลุมเอาสภาพ "บริสุทธศีล"
 ของเขา คือคำว่า พอลั่งคราวจะนั่งหลับตาปฏิบัติ เขาก็ค่อยทำการประนมมือ เปล่ง
 กล่าวคำจะเว้นจะวิรัต "ศีล" -- ปาณาติปาตา เวรมณี..... -- ไปจนจบบทที่เขา
 ตั้งใจไว้ เป็นพิศทเดียว แล้วต่อจากนั้นเขาก็นั่งหลับตาบำเพ็ญ และแล้วเขาเชื่อมั่น
 ของเขาว่า นั่นคือ เขาเป็นผู้ได้ปฏิบัติ "ศีล" แล้ว เขา "บริสุทธศีล" แล้ว
 แต่ลุดไปจากนั้นแล้ว ไม่คำนึง ดังนี้ มันก็เป็นการ "ตีขลุม" ที่ติดกิน
 แท้ๆ ซึ่งผู้ "ทำเอง" นั้นเองแหละ เข้าใจได้ตนๆ แล้วตนก็ไม่ได้เจริญกว่านั้น

นี่กันยะเดียวกัน เป็นการเบียดบาปตีความหลวมๆ คลุมๆ สุกท้าย ก็พากันเป็น ฤๅษี "ตาไฟ" หรือ เป็น "คนใบ้-คนเขื้อ" ไปจริงๆ **ลัทธิ พิธีอย่างนั้นๆ มี "มรรค" ต่างกันกับพุทธศาสนา จริงๆ** เพราะ "พุทธปฏิบัติ" มีทั้ง **สัมมาวาจา - สัมมากัมมันตะ - สัมมาอาชีวะ** กล่าวคือ การปฏิบัติกรรมฐานของพุทธศาสนาต่างๆ นั้น เป็นลัทธิที่มีมรรควิธี "พูด" อยู่ ก็ได้ ก็คือ ปฏิบัติธรรม ทำการงานทาง "กาย" หรือ ทาง "มโน" อันครบ เป็นสัมมาอาชีวะอยู่ ก็คือ ปฏิบัติธรรม ที่จะมุ่งไปนิพพานจริงๆ ขอให้สังวรสำรวม รุ้จริง ทำให้เป็น "**สุจริต ๓**" ให้ถูกต้องจริงๆ เกิด ! ก็ถือว่า ปฏิบัติแท้ ผู้รู้อุ่ รุ้จริงจะมี "ผล" แน่ๆ จริงแท้ ดังนั้น จึงอย่าหลงผิดกันเป็นอันขาด

และ ยังจะขัดขึ้นไปอีก เมื่อพิจารณาพระพุทธรูปนั้นๆ ให้ดีๆ สุขุมๆ เช่น แม้ "สุจริต ๓" ก็มี "การไม่สำรวมอินทรีย์" เป็นอาหาร ดังนั้น ถ้าแม้ ใครใดได้ปรับปรุงการกระทำตนเองตน **พ้นได้จาก "การไม่สำรวมอินทรีย์"** อันมี **ตา-หู-จมูก-ลิ้น-กาย-ใจ** ด้วย "**สติสัมปชัญญะ**" จริงๆ ให้มาเป็น "**การสำรวมอินทรีย์**" จนปรับเข้าสู่ "**สุจริต ๓**" ได้จริง กระทั่ง ความบริบูรณ์ ก็มี **กัณฺเฑาะ** คือ ผู้ที่ กำลังประพฤติดน อยู่ใน **ระบบทฤษฎีแห่ง "สติบัญญัติ"** อยู่ทีเดียว และ กำลังมีภาวะลดอาหารแก่ "**นิเวรณ ๕**" อยู่ อย่างถูกต้อง ถูกระบบของพุทธธรรมแท้ทีเดียว

ถ้ามีปัญญารู้แจ้งดี ด้วย "**ธรรมวิจย**" ก็มีบทบาทอยู่ "**วิริยะ**" ก็หนุนเสริมจริงแท้ เกิด "**รู้ดีเห็นดียินดี**" (เบ็ด) เพราะ "**ความสงบราบรื่น**" ที่เนื่องมาจากการลด อุกุศล นิเวรณ ก็เป็นได้จริง" (เบ็ดลัทธิ) ย่อมแน่นอนว่า การสะสม "**สมาธิ**" ก็เป็นไปแท้ และ ก็จะถึงฐานแห่ง "**อุเบกขา**" ได้ในที่สุด เมื่อเหตุปัจจัยครบ ดังนั้น **โพชฌงค์ ๗** ก็ย่อมบริบูรณ์ได้ นั่นก็หมายความว่า ย่อมยัง "**วิชา**" และ "**วิมุติ**" ให้บริบูรณ์ "**วิชา**" และ "**วิมุติ**" มีอาหาร อย่างนี้ และ บริบูรณ์ อย่างนี้

เพราะ “นิรณัน ๕” เป็นอาหารของ “อวิชา” ดังนั้น เมื่อเราทำ
“ฌาน” เสมอ ทุกอิริยาบถ ลด ละ จาง คลาย หรือ ฆ่า “นิรณัน ๕”
 เสมอ “อวิชา” ก็คือ ถูกฆ่าด้วย นนเอง

เมื่อ “อวิชา” ถูกฆ่า “ภวตัณหา” ก็ต้องพลอยถูกฆ่าด้วย
 เพราะ “อวิชา” เป็นอาหารของ “ภวตัณหา” ดังนั้น

ต่างเป็นเหตุเป็นปัจจัย สัมพันธ์กัน เป็นลูกโซ่ ชับซ้อนอยู่ มากชั้นมากเชิง
 นึกว่านึก

“ภวตัณหา” จะดับสิ้นทราภสนิท ก็ต้องพ้น “อวิชา” จริงๆ หรือ ต้องมี
 “วิชา” กันแท้ๆ และหรือ ต้องดับ “นิรณัน ๕” หรือ จะเรียกว่า **ต้องทำ**
“ฌาน” ก็ขอให้ทำความเข้าใจให้ดีๆ และ เข้าใจให้ได้เถิดว่า **มัน**
ล้วนสำคัญอยู่ที่ว่า ต้องเข้าใจถูกแท้ และ มีของ
จริง สภาพจริงรองรับ นั้นแหละ แล้วจะไม่สับสน ทั้ง
ไม่ง ไม่สงสัย

จึงขอให้พึงประพฤติ ปฏิบัติ ให้ประสพสภาวะธรรมของจริงเป็นจริง
 กันเทอญ เป็นระดับ เป็นขั้น เป็นตอนไป แล้วจะรู้อย่างไร จะรู้อย่างไม่ง
 ไม่คาไม่ข้อง จะรู้อย่างง่ายๆ แต่มั่นใจแน่นแนบ รู้อย่างไม่หนัก
 รู้อย่างไม่กังวล รู้อย่างสบายๆ รู้อย่างซาบซึ้ง หรือ จะอ่านหนังสือเล่ม
 นใดเรื่อยๆ ซ้ำซาก เสมอๆ และ จะรู้อีกว่า ยิ่งอ่านก็ยิ่งได้เข้าใจ ได้รู้อย่าง
 ขนจริงๆ เสมอๆ ด้วย

ก่อนจะได้เกิดเรื่อง **“ฌาน”** ลง เข้าสู่ความจบกันเสียที่ ในอีกไม่นาน
 นักขางหน้า ก็ขอนำพระสูตรสำคัญเกี่ยวกับเรื่อง **“ฉินมัทธะ”** มายืนยัน และ
 อธิบายแนะไว้สักเล็กน้อย เพื่อให้เป็นที่สุุดสำหรับเรื่อง **“ฉินมัทธะ”**

พระสูตรนั้น มีว่า ดังนี้ :-

คุณภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นธรรมอื่น utoอย่างหนึ่ง ที่จะเป็นเหตุให้ถันมิทระ ที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือ ถันมิทระ ที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญไฟบุญ utoเหมือน ความไม่ยินดี (อระติ) ความเกียจคร้าน (ตันทิ) ความบิตขี้เกียจ (วิขัมภิกา) ความเมาอาหาร (ภัตตสัมมโท) และ ความที่จิตหดหู่ (เจตโส จ ลินัตตัง)

คุณภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลมีจิตหดหู่ ถันมิทระ ที่ยังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น และ ถันมิทระ ที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญไฟบุญ uto

คุณภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นธรรมอื่น utoอย่างหนึ่ง ที่จะเป็นเหตุให้ถันมิทระ ที่ยังไม่เกิด ไม่เกิดขึ้น หรือ ถันมิทระ ที่เกิดขึ้นแล้ว อันบุคคลยอมละได้ utoเหมือน ความริเริ่ม (อารัมภธาตุ) ความพากเพียร (นิกกมธาตุ) ความบากบั่น (ปรักกมธาตุ)

คุณภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลปรารถนาความเพียรแล้ว ถันมิทระ ที่ยังไม่เกิด ย่อมไม่เกิดขึ้น และ ถันมิทระ ที่เกิดขึ้นแล้ว อันบุคคลยอมละได้ uto

พระพุทธองค์ทรงชี้ กิเลสตัวสำคัญ ตัวการร้าย ที่ทำให้เกิด "ถันมิทระ" หรือ แม้ "ถันมิทระ" อยู่แล้ว ก็ยังจะเสริมเพิ่ม "ถันมิทระ" ให้เจริญไฟบุญ (หนักหนาแย่งๆ ขึ้น นั่นเอง)

โดยพระองค์ทรงยืนยันว่า ไม่เล็งเห็นอะไรอื่นอีกแล้ว ที่เป็น "ตัวร้ายกาจ" เหมือน เจ้า 5 ตัว uto คือ

ความไม่ยินดี (อระติ) ความเกียจคร้าน (ตันทิ) ความบิตขี้เกียจ (วิขัมภิกา) ความเมาอาหาร (ภัตตสัมมโท) และ ความที่จิตหดหู่ (เจตโส จ ลินัตตัง)

นั่นแหละเจ้า "ตัวการ" ร้าย

และแล้วพระองค์ก็ทรงยืนยันอีกว่า ไม่เล็งเห็นอะไรอื่นอีกแล้ว ที่จะ เป็น "ตัวแก้" สำคัญ เหมือน เจ้า 3 ตัว uto คือ

ความริเริ่ม (อรัณยธาตุ) ความพากเพียร (นิกมธาตุ) ความ-
 บากบั่น (ปรักกมธาตุ)

ก็ขอให้ทำความเข้าใจต่อสภาพเจ้า 5 ตัวที่กล่าวนั้น ให้ดี ๆ จับ
 “ตัว” มันเมื่อเกิดที่ตัวเรา ให้ได้ทีเดียว จับได้เมื่อใด ก็ให้รีบทำลาย แปรเปลี่ยน
 ไปสู่สภาพกุศลยิ่งขึ้น หรือ ตียิ่งขึ้น ให้ได้ทีเดียว นั่นแหละ เราจะแก้
 “ถีนมิทระ” ได้

ข้อสำคัญต้องเข้าใจสภาพตามคำ ตามความหมายของเจ้า 5 ตัว นั้น ให้ดี ๆ
 ทั้งสภาพตัวอ่อน – ตัวกลาง – ตัวแก่ทีเดียว และ จับ “ตัว” ให้ได้ แล้ว
 อย่าไว้หน้ามันเป็นอันขาด ทำจริงๆ ต้องทำอย่างมี “การริเริ่ม”
 มี “ความพากเพียร” มี “ความบากบั่น” กันจริงๆ ย่นย่อ
 เหยาะเหยาะ ไม่ได้เลย

พยายามบากบั่น และ ริเริ่ม^{ขึ้น}จนเสมอ ๆ อย่าให้เฉื่อยและเป็นอันขาด
 แล้วเราจะดับ “ถีนมิทระ” ได้สนิท ตามพระพุทธพจน์ที่ทรงยืนยันไว้ว่า ไม่เล็ง
 เห็นอะไรอื่นอีกแล้วจริงๆ ที่จะเป็น “ตัวการ” และ “ตัวแก้”
 ได้ยิ่งไปกว่านี้อีก

เมื่อ “ถีนมิทระ” เบบาง หรือ ขาดสิ้นไปในใครเมื่อใด ? เมื่อนั้น ฝน
 ก็จะมี^{ขึ้น}ได้ด้วยตนชัดแจ้งจริงยิ่งขึ้น ว่า “ฌาน” นั้นอย่างไร ? ทว่า
 เป็น “ฌาน” เพราะ “นิเวรณ ๕” ลด ละ จาง คลาย หรือ
 ไม่มี นั้น ใดๆ ? ได้แน่แท้

“ฌาน” จึงไม่ใช่เป็นของที่ “ลึกรึ้น” ไม่ใช่เรื่อง “ลึกลับ” ที่ต้อง
 หลับตาดับห่ออะไร หรือ ไม่ใช่เรื่อง “เคยเกิด” อะไรเลย แต่เป็นเรื่องต้องใช้
 ปัญญา^{รู้}แจ้งจิตของตนให้จริงและให้ลึกซึ้ง และ ไม่ใช่ของง่าย ๆ เท่านั้น ที่
 จะทำให้เป็นให้มีอย่างเด็ดขาด หรือ ถาวร ทว่าแท้จริง มันก็เป็น
 “สภาพจิต” ที่ทุกคนเคยมี เคยเป็นอยู่ แต่คนไม่อาจรู้ได้ เพราะเข้าใจไม่พอ และ

ไม่มีความสามารถทำ "สภาพจิต" เช่นนี้ให้อยู่กับตน ได้เสมอๆ เท่านั้น เพราะไม่เคยเรียน และ ไม่เคยรู้ แต่กลับไปนึกเชื่อเอาว่า "ฉาน" คือ สภาพต้องนั่งหลับตาเข้าแล้วตัด ทวาร ๕ ไม่รับรู้จาก ทวาร ๕ ให้ได้เลย แล้วหลงนับเอาว่า สภาพตัด ทวาร ๕ ได้เลยนั้นแล คือ "ฉาน" ไปหลงผิดคิดว่าสภาพความหลับของคนธรรมดาๆ มาเข้าใจว่า "ฉาน" เสียนี้! (คือ สภาพตัดความรู้สึกจาก ทวาร ๕) มันก็เพี้ยนอยู่อย่างนั้นเอง ก็เลยไม่รู้ว่าคุณได้ "ฉาน" แท้ๆ เมื่อใดกัน เพราะไม่เข้าใจ "สภาพจิตที่เป็นฉาน" อย่างสัมมาทิฐิ ผู้จะรู้ว่า ตนมี "ฉาน" ชัดเจน จึงจะต้องรู้ละเอียดทั้งปริยัติ และ ปฏิบัติ หรือ แน่ใจในการสัมผัสจิต รูสภาพของนิเวศต่างๆ ได้ ถูกสภาพ แยกแยะได้ชัดเจน และ ก็ทำลด ละ ว่าง กลายลงให้ได้ จริงๆ

ผู้ใดจะรู้ว่า ตนมี "ฉาน" แล้วหรือยัง? ก็ไม่ยาก หากที่สังคๆ หน่อย ในเบื้องต้น สำหรับคนที่จับจิตไม่มั่น สัมผัสจิตรูจิตไม่ได้ง่ายๆ เป็นห้องเงียบๆ หรือ มุมเงียบๆ ที่ไหนที่หนึ่ง ก็ได้ ไม่ต้องถึงกับเป็นภูเขา เป็นถ้ำ หรือ เป็นที่ลึกลับยุ่งยากอะไรมากนักหรอก หรือ ถ้าผู้ใดสัมผัสจิตได้มั่น รู้ "สภาพจิต" แน่แท้ ก็ไม่ต้องถึงกับหาที่สังคอะไรเลย ลมตาโพล่งๆ ทำงานทำการอยู่ปกติ ก็อาจจะจับจิตรูตนได้ว่า ตนมี "ฉาน" หรือไม่? ส่วนสำหรับผู้ยังไม่เก่ง ก็ให้หาที่สังคหน่อย ดังกล่าวแล้ว ก็นั่งคุบลึงกัตงกายตรง ดำรงสติคงมั่นเข้า

เอาเหตุ เอาผลต่างๆ ที่เราได้เรียนรู้มามากมายจนขนาดนี้ ขึ้นมาตรวจ "จิตในจิต" ของตนดูเถิด เหตุ-ผลต่างๆ หรือ ทฤษฎีต่างๆ ความรู้ที่รู้มาตามปริยัติ ก็ดี สภาวะจากปฏิบัติมา ยิ่งระลึกได้ เข้าใจอยู่ ก็ดี ก็ให้นำมาประกอบการพิจารณา ยกขึ้นมาเทียบมาเคียงกันเข้าไป อ่าน "จิตในจิต" ของตนจริงๆ จับให้แน่น จับให้ถูกพร้อมๆ กับกันคิดอยู่ เรียก ว่า "จิตก" หรือ "จิตกคะ" (ตก, ตักคะ=การสร้างความรู้ด้วยเหตุ-ผล, ความคิด วิ-ยั้ง) ลักษณะนี้ จะเรียกเสียสั้นๆ ว่า "คิด" ก็ได้ แต่ก็ไม่ใช่ "คิด" ที่เป็นการคิดอะไรๆ ทั่วไปดอกนะ! มันต่างกันอยู่มาก เพราะมีข้อแม้ว่า

“คิดพิจารณาสำรวจตน” โดยเฉพาะ ขณะนี้ กำหนดเจาะชัดลงไปให้
หมายเอาที่ “จิต” ของตน เท่านั้นด้วย และ รู้ “จิต” ของเราอย่างนั้นแหละ
ติดต่อยุ่ไปให้ได้มากๆ หรือ ให้นานๆ เราจะเกิด “ความรู้เรื่องจิต” กันจริงๆ
นี่คือ เรื่องการเรียน “ปรมัตถ์” ขั้นต้น

พร้อมกันนั้น ก็จับพฤติกรรมของ “จิตของตน” ให้ออก รู้สภาพ
จิต เห็นบทบาทจิต ให้ได้จริงๆ รู้แจ้งในความเป็นอย่างนั้นๆ ของจิตแต่ละจิต
ให้ชัด ซึ่งมันต่างกัน หรือ ต่างกับความเป็นอย่างอื่น ๆ ต่างอย่างไรๆ
ก็ให้รู้! “ถูกหรือผิด?” “ดีหรือชั่ว?” สภาพเป็นอยู่นั้น ดี-ถูก หรือ
สภาพอื่น ดีกว่า ถูกกว่า ก็พยายามทำ “จิต” ให้เป็นสภาพดีสภาพ
ถูกให้ได้ จนสภาพที่เป็นอยู่นั้นๆ ดีขึ้นจริงๆ หรือ ดีแล้ว
ถูกแล้ว แม้จะรู้ทั้งรู้ว่า ยังไม่ดีที่สุดหรอก! แต่กตขณได้จริงๆ และ ก็ยัง
พยายามจะให้ดีขึ้นอยู่เสมอๆ จริงๆ และ แม้ขณะนั้น เราก็กังพอสบาย พอทน
ได้โดยไม่ยากไม่ลำบากอะไร (สุดตรจิต) เรียกว่า “พิจารณา” (การ=พฤติ-
กรรม, บทบาท) ลักษณะนี้ จะเรียกเสียสั้นๆ ว่า “เห็น” ก็ได้ แต่ก็ไม่ใช่
“เห็น” ที่เป็นการเห็นอะไรๆ ทั่วๆ ไป โดยเฉพาะยัง เป็นการเห็นในเรื่องหยาบๆ
ขั้นไม่ใช่ “ปรมัตถ์” กันดอกนะ! และ ก็ยังคงคิดค้นหาวิธี กับ การจะทำสภาพอื่น
ที่ดีกว่าถูกกว่า มีอีกหรือไม่? แล้วทำให้ได้สภาพที่ดีที่สุดถูกที่สุด ให้ได้อีก เสมอๆ
จนกว่าจะได้สภาพที่ไม่มีจิตสภาพอื่นที่ดีกว่านี้อีกแล้ว สำหรับ “ภาละ” ขณะนี้ และ
ใน “กรรม” อย่างนี้ ก็เป็นอันสิ้นสุด แล้ว ให้วางใจ หรือ ตัดสิ้นใจให้
สำคัญ และ จำ “สภาพจิต” ที่ดีเยี่ยม ที่ดียิ่งกว่านี้ไม่มีแล้ว (อนุตตรจิต)
นี้ ไว้ใช้ให้ได้

เพียงแค่นี้แล ก็นับกันได้แล้วว่า คือ “ฌาน” แล้วแท้ๆ จริงๆ
บริบูรณ์

“ฌาน” เป็นสภาพจิตที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ว่า เป็น “ทิวฐัมม-
สุขวิหาร” กล่าวคือ เป็นสภาพที่วางทุกข์ได้ เจยต่อทุกข์ได้อยู่จริงๆ “รู้ทุกข์”
นั้นๆ ที่กำลังสัมผัส กำลังเกี่ยวข้องอยู่ชัดๆ แท้ๆ จริงๆ ด้วย “ปริณญญะยะ” (สภาพ
กำหนดรู้) หมายความว่า ด้วยจิตของเราเท่านั้นเอง “รู้” แม้ทุกข์มากทุกข์น้อย

ที่ “รู้” อยู่ เข้าใจได้—รู้อย่างไรอยู่แต่ๆ ว่า นั่นแหละเป็นสิ่ง เป็นเรื่อง เป็นบทบาท เป็นอาการ มีสภาพเป็น “รูป” (สิ่งที่ถูกรู้) ที่ “เกิด” อยู่ (อุปติ หรือ อนิจจัง) หรือ ที่ “ตั้งอยู่” (ลึติ หรือ ทุกขัง) “เป็นกรรม” หรือ เป็น “การงาน” ที่เหมาะสมแล้ว ที่ควรแล้ว ที่ต้อง (โดยรู้ด้วยปัญญาจริงๆ) ที่กำลังเป็นการก่อความเจริญอยู่ เรารู้ที่อยู่ว่า เราทนอยู่ได้ โดยไม่ลำบาก ทนได้ โดยไม่ยาก (หรือ แม้จะทนอย่างยาก ทนอย่างลำบาก เราก็คือเป็นผู้มบญญารู้แจ้งที่อยู่ว่า เป็นกุศลกรรม เป็นเจตนา เพื่อผลบวบัจจย เช่นนั้น เช่นนั้น) เราจึงอยู่กับ “กุศลกรรม” นั้นๆ อย่างไม่ “ถือสา” อย่างผู้อยู่เหนอมนั้น อย่างปล่อยใจ อย่างวางใจ จริงๆ ซึ่งเราแน่ใจเหลือเกินว่า เราจะหยุด จะเลิก จะดับเรองนี้ อาการลงเมื่อไหร่ๆ ก็ได้ และ เมื่อดับ หรือ เมื่อหยุดลง ก็จะง่ายกว่า ก็จะเบากว่า ก็จะเข้าใจแสนจะเข้าใจจริง รู้ชัดมันใจ ว่า ต่อจากนั้น มันก็ “ไม่มีอะไร” (ภังคะ หรือ อนัตตา) ในจิตไม่มีกังวล—ห่วงหา—อาลัย—อาฆาตอะไรจริงๆ และ แม้วัตถุที่เกิด ก็ไม่ได้ห่วงหา ไม่ได้หลงยึดมั่น ว่า เป็นของเรา ของเขา จนเป็นตระหนี่ หรือ หลงเป็น “อัตตนิยา” อะไร หรือ ถึงยังไม่หยุด ไม่เลิก ก็ยังทำงานนั้นไป โดยจิตไม่ “พยายาม” ไม่ชิงชัง ไม่รังเกียจ ไม่เคียดแค้น ไม่อาฆาต ไม่อึดอัด ไม่รำคาญ ไม่เบ้อหน้าย ไม่กังวลอะไรด้วย และ ไม่หลงรักหลงไหลติดยึดอะไรด้วย จะให้มีในมันนั้น ก็เพียง “มันหะ” คือ ความ “พอ” ที่มีอยู่กับ “ใจ” ขณะนั้นๆ เรียกกันว่า ความ “พอใจ” อันเป็นพลังแห่งความรู้ตยง (อธิปัญญา) ที่เราพึงใช้ประกอบ เป็น “อิทธิบาท” อยู่กับงานนั้น เท่านั้นเอง

ในเมื่อเรารู้สภาพของกิเลส—ตัณหา—อุปาทาน แล้วจริง (กามกิตติ ภพกิตติ) เข้าใจ “จิต” ดีแล้วว่า เป็นสภาพ “รู้” ทำหน้าที่ “รู้” เฉยๆ แต่ๆ เมื่อใดจิตของเราไม่มีอะไรเลย (หมายเอา ไม่มีกิเลส ไม่มีตัณหา ไม่มีอุปาทาน ฯลฯ และ หมายเอาว่า ไม่ได้เป็น “อสังขญี” ด้วย ไม่หลง “อัตตา” ด้วย) มีแต่ทำงานอยู่อย่างไม่หลงไหลมัวเมาในอะไรๆ “จิต” มันก็คือ สิ่งที่ไม่มียุบ ไม่มีร่าง (อรูป, อสรีระ) จริงๆ ไม่มีตัว ไม่มีตนอะไรเลย นั่นเอง (อสรีระ หรือ อนัตตา เมื่อมันได้รู้จริง และ รู้ตัว—วางตัว เห็นตน—ปลดตน หลุดขาดจากกิเลส ตัณหา อุปาทาน ได้แต่ๆ แล้วจริง) มันก็จะเหมือน “อากาศ” มันจะรู้สึกกว้างๆ

บางๆ เมาๆ เหมือน “อากาศ” มันก็โล่งๆ โปร่งๆ ว่างๆ (นี่แหละคือ สภาพ “อากาศานัญญาตนะ”) แต่มันก็ “รู้อย่าง” ซึ่งไม่ใช่ “ไม่รับรู้” มันรู้อะไรก็ได้ ที่ไม่ใช่ความว่างเมื่อให้มันสัมผัสนั้น ด้วย และรู้ได้ แม้ความว่างความโล่งๆ โปร่งๆ เอง นั่นแหละ ด้วย กระทั่งที่สุด รู้ได้แม้แต่ตัวมันเอง (นี่แหละคือ สภาพ “วิญญานัญญาตนะ”) และแม้จะไม่ให้มัน “รู้อะไร” จะให้มัน “ไม่รับรู้” เอาเลย ก็ได้ จะไม่ให้มันมีอะไรเลย แม้แต่ “รู้อะไร” ก็ไม่ให้มัน “รู้อะไร” ก็ได้ (นี่คือ สภาพ “อากิญจัญญ” แบบ อสัณฺณิ สำหรับผู้ที่ทำได้ ทำถึง) หรือ รู้ในกิเลส-ตัณหา-อุปาทานดี, แต่, ถูกสภาพจริง รู้ภายในจิต ที่เป็นโลก-โทส-โมหะได้แท้ๆ แม้หยาบ-กลาง-รูดละเอียดยับขนาดไหนๆ ก็รู้อะไร และ ทำให้ “ไม่มี-ไม่เกิด” ที่จิตตนได้ ขนาดนึกหนึ่งน้อยหนึ่งก็ไม่มีเหลือเป็น กิเลส-ไม่มีอัสถิตตัณหา-ไม่มีความหลงในอุปาทาน ไม่มีราคะ - โทสะ - โมหะได้อย่างแท้จริง (นี่คือ สภาพ “อากิญจัญญาตนะ” ซึ่งมี “จิต” บริบูรณ์ มีความรู้สึกรับรู้ บริบูรณ์ มิใช่แบบอสัณฺณิเลย) หรือ จะให้มันรู้อะไรบ้าง นึกบ้าง จะไม่ให้มันรู้อะไรบ้าง จะไม่ให้มันรู้อะไรต่างๆ ไปพร้อมๆ กันดังนั้นก็ทำได้ เป็นได้จริงๆ ตามแต่เราจะให้มันกำหนด ให้มันยึด หรือให้มันวาง-ให้มันปล่อย ให้มันทำ หรือ ให้มันไม่ทำ ตามที่เราจะ “สำคัญ” ลงไปอย่างไรๆ (นี่คือ การพ้นสภาพ “เนว-สัณฺณานาสัณฺญาตนะ” ชั้นสูงสุด) ผู้รู้อะไรจริง และ ทำได้แท้ดังเช่นนี้แล้ว เรียกว่า ผู้มี “อรุณมาน” แล้ว

สภาวะของ “เนวสัณฺณานาสัณฺญาตนะ” (จะเกิดในสภาพ หลับตา หรือ ลืมตา ก็ตาม และ ยังไม่มีคำว่า “ฉาน” ตอคณะ!) นั้น มีต่ำ-กลาง-สูง อยู่อีกหลายระดับ หลายขนาด ขั้นต่ำที่สุด หยาบที่สุด นั่นคือ จิตพุ่งอยู่ จิตทำงานอยู่อย่างลด หรือ เบาลงไม่ได้ เรียกว่า “อุทฺธัจจะกุกกัจจะ” เต็มสภาพ ซึ่งจะเป็นสภาพมี “รูป” ก็ได้ ไม่มีรูป (อรุณ) ก็ได้ แต่สภาพนั้น มันวุ่นๆ สับสนปนเป เลอะเทอะ จับอะไรไม่ติด รู้อะไรไม่เป็นขั้นเป็นอัน เรียกว่า “พุงชาน” แท้

“จิตเลอะๆ” หรือ คึดคัก “คึดเลอะๆ” ไม่มีเหตุมีผลเพียงพอ ไม่มีหลักไม่มีฐานอะไร หรือ แก่ไปด้วยเหตุผลมาก จนเพ้อ จนเฟื่อง จนวน จนจับไม่ติด วนจนหัวกลับมาเป็นปลาย ปลายกลับไปเป็นหัวแล้ว ก็ไม่รู้ตัว หรือ มากจนมีวิ นั่นเอง หรือ รุก “รูเลอะๆ” ผ่นก “ผ่นเลอะๆ” รำๆ เรื่องๆ เปะๆ ปะๆ ไม่ได้เรื่องอะไรเลย เรียกว่า “อุทธัจจะกุกกัจจะ” แท้ๆ สภาพเช่นนั้นนะ อย่าลืมนะ ไม่ใช่ “ฉง” ไม่ใช่ “ฉาน” อะไรหรอกนะ ! แม้จะนั่งหลับตา ตัวตรงนั่ง แข็งที่อปานใดๆ ก็ตาม ถ้าสภาวะภายในจิตเป็น ดังกล่าวนั้น ก็เหมือนกันเปะเดียวกับ “นอนหลับฝันเพื่อ” อันไม่ได้สาระอะไรในเรื่องผ่นนั้นๆ เลย หรือ จับเรื่องนั้นๆ ไม่ได้ นั่นแหละ ผิดกันก็แต่ “นั่งหลับฝัน” อันไม่ได้เรื่องอะไรเท่านั้นเอง หรือ จะลืมตา เดิน-ยืน-นั่ง-นอน ทำงานอะไรอยู่ แต่จิตลี คึดฟุ้งซ่าน คำนวณการ เป็นวิมานเพื่อๆ เลอะๆอะไรอยู่ ก็อันเดียวกัน เป็น “เนวส์ัญญานาสัญญาตนะ” ปกติของมนุษย์ทั้งหลายส่วนใหญ่เป็นอยู่ นิสภาวะหนึ่ง

ขั้นต่อมา “เนวส์ัญญานาสัญญาตนะ” ชั้นกลาง ก็คือ จิตทำงานมีบทบาทอยู่ จะนั่งหลับตาเห็นรูปเห็นภาพ หรือ ไม่หลับตาก็ตาม มีสภาพเป็น “รูป” เป็นภาพ ก็ตาม ไม่ใช่ “รูป” ไม่ใช่ภาพ (อรูป) ก็ตาม แต่มีสภาพที่จับเอาได้

ถ้าเป็นรูปเป็นภาพชัด ก็ให้เห็นเป็นเรื่องเป็นราว มีบทบาทคล่องจองนั้นๆ อยู่ทีเดียว มีเหตุมีผลมีสภาพให้เราารู้ได้ ประติดปะต่อกันอยู่จริงๆ เรียกว่า “มโนมยอตตา” แต่ถ้าไม่ใช่รูป ไม่ใช่ภาพ เรียกว่า “อรูปมยอตตา”

อันต่างกับ “รูป” รูเรื่อง เข้าใจตามเครื่องหมายของรูปของเรื่อง ของบทบาทแห่งสมมุติสัจจะนั้นๆ ชัด รูเรื่องรูราวดี เท่านั้น แต่ไม่รู้เนื้อหาสาระของปรมัตถ์แท้ๆ ลึกๆ ละเอียดๆ ไม่รู้ธรรมในธรรม ไม่รู้ว่า สภาพนั้น เรื่องนั้น เครื่องหมายนั้นๆ หมายความว่าถึงที่สุดเป็น “ธรรมาธิฐาน” ว่าอะไร ? หรือว่า จะเป็นจริงตามรูปตามเรื่องตามเครื่องหมายนั้นตรงๆ ก็ไม่อาจรู้แน่ถึงที่สุด

ซึ่ง “อรุปรมยอิตตา” นั้น ถ้าสภาพผู้หลับตาสนิทงทวาร ๕ ข้างนอกเข้าไป มีเครื่องหมาย (อรุปร) รู้อยู่ และมีสภาวะ (ที่ไม่เป็นภาพ) ที่รู้ๆ ได้เหมือนมันทำงาน คล่องจ่องรอยเรียงกันอยู่ที่เดียว ในขณะที่อยู่ในภพแห่ง “อิตตา” นั้น เหมือนมัน รู้ชัดเข้าใจแจ่มอยู่แท้ที่สุด แต่พอลืมตาออกมาก็ไม่รู้เสียแล้ว ดังนั้น ก็มีอยู่ หรือ “อรุปรมยอิตตา” แบบคนปกตินี้แหละ ลืมตาคิดนี้แหละ อาศัยหลักฐาน ที่เคยรู้เคยมีเข้ามาเป็นข้อมูล เป็นข้อคิด เป็นความรู้ แต่ไม่มีความจริงที่ได้ ยืนยัน ไม่มีความจริงที่ได้สัมผัสพิสูจน์แท้ๆ อยู่กับตนแท้ ถึง “จิต ในจิต” เป็นเจโตวิมุตติ เป็นวิมุตติญาณทัสนะแท้ๆ อย่างนี้ ก็ยังเรียกว่า “แนวสัจญาณาสัจญาณายตนะ” ชั้นกลาง อยู่ทั้งสิ้น นอกสภาวะขนาดหนึ่ง

ส่วนขั้นสูงสุดแห่ง “แนวสัจญาณาสัจญาณายตนะ” นั้น เป็นความ “รู้” กันอย่างมาก ถึงขั้นรู้อย่างแจ่มชัด กำหนดหมายถูกต้องทุกสภาวะ แม้จะเป็น “มโนมยอิตตา” หลับตาเข้าไปเห็นรูป เป็นภาพนิมิตอะไร ก็รู้ได้ แจ่ม เข้าใจตลอด ถึงอริบัญญัติ แจ่มรูปธรรม-นามธรรม หรือ แม้จะเป็น “อรุปรมยอิตตา” ที่หลับตาเข้าไป ก็มีสภาวะจิตทำงานขบ คัดหยั่งรู้เข้าไปๆ และ เข้าไปเป็นได้ทำได้จนรู้อันสูงสุด สัมผัสสภาวะเช่นนั้นๆ ชัดจริง และ ถึงจะลืมตาออกมาก็ยังรู้อย่างชัดได้ถูกสภาพรู้เหตุผลอยู่ หรือ ถ้าสภาพคนธรรมดา นี้ก็คิดกระทำอะไร ก็เอาตามข้อมูลตามสภาพจริง อย่างถูกต้อง และ สุดท้ายก็มี “ภาววิสัย” เป็นการพิสูจน์เป็นความเป็นจริง เรียก สภาพนั้นว่า “สัจญาณเวทียิต” (ยังไม่มี “นิโรธ” นะ!) พ้น “นันทตสัจญาณ” ได้หมดสิ้น ยังเหลือแต่ตัว “อโรหิตต” เองเท่านั้น ที่จะ เป็น “รูปรานัง อตินิขฌายิตตตะ” ของผู้ยังหลง ยังวนนี้ เป็นสภาวะอันเดียวกันกับ “แนวสัจญาณาสัจญาณายตนะ” ชั้นสูงสุดท้าย หรือ ภูมิปลายแห่ง “อรุปร- ญาณ” แล้ว

แต่ถ้ายัง **หลงติด** สภาวะ “อากาศ” ทั้งในเชิงหลับตา และ ลืมตา

ดังที่เคยได้อธิบายมาแล้ว หลงภูมิ หลงความรู้ยิ่งที่เรียกว่า “วิญญาณ” นั่นเอง
 หลงความไม่มีอะไรเลย แม้ความรู้ก็ไม่มี หรือ อะไร ๆ ก็เห็นว่า “ไม่มี”
 อะไร ๆ ก็ไม่ใช่อะไรไปเสียทั้งนั้น (เหล่านี้ คือ “นัตถิกทิกฺขณฺ” = มิจฉาทิกฺขณฺ) หรือ
 แม้หลงความ “ไม่มีกิเลส” เกลียงของตน ที่เรียกว่า “อาภิญญ์” (สภาพที่เป็นเช่นนั้น
 คือ “มานสังโยชน์”) หลงความรู้อันยังไม่เป็นที่สุดกระจะแจ้ง จนเป็น
 “สัญญาเวทียิต” แท้ นั้น ๆ อยู่ หรือ หลงความรู้ที่เป็นที่สุดแล้ว เป็น
 ความจริงแล้ว แต่ก็ยังไม่รู้ว่า “ตนหลง” นแหละ “เจ็บแสบที่สุด”
 ที่เรียกว่า “เนวสัญญานาสัญญา”

ไม่ว่าจะหลงสภาวะใดสภาวะหนึ่ง หรือ หลงสองสภาวะสามสภาวะ
 หรือ หลงหมดทุกสภาวะ ก็ผู้นั้นแหละ ยังชื่อว่า ยังไม่หลุดพ้นจาก “อรุป”
 ทั้งหลายต่าง ๆ ยังไม่เป็นผู้หลุดพ้นใน “ฌาน” ชั้น “สันตวิหาร” หรือ
 “อรุปฌาน” หมดสิ้นละเอียดสุด แต่เป็นผู้หลงยึด “สันตวิหาร” นี้
 เป็นเครื่องเสพยา เป็น “อายตนะ” อยู่ มากน้อยก็ตาม ความ
 หลงจริงของผู้นั้น ๆ ผู้ทำจิตให้เป็น ใหลิ่ง หรือ ให้อยู่ในสภาวะ “อรุปาจร
 จิต” ชั้นใด ก็ดังแล้ว ก็ว่างจากโลกแห่งสังขารด้วย กามสุข ด้วยภวสุข
 หรือ ว่างจากสุขจากทุกข์ของโลกธรรมดา ๆ มีหยาบ - กลาง - ละเอียตมาได้ขนาด
 หนักขนาดไกลแล้ว แต่ถ้ำคิด ถ้ำหลงจิต ที่เป็น “อรุป” ชั้นสุดท้ายนี้ ก็นั่น
 แหละ ยังชื่อว่า “อัตตกิลมตะ” สุดโต่ง หรือ เลยเถิด (ไม่ว่าจะหลงคิด
 หนักเจ้า “ความว่าง” หรือ จะหลงคิดหนัก “ความยอดรู้” ก็นั่นแหละ คือ เจ้า
 เศษ “อัตตานุ” แท้ ๆ จริง ๆ ซึ่งเล็กมากนะ ! รู้ละเอียดคน รู้ตัวมันยากจริง ๆ !)
 เป็นปทปรมอยู่ในฝ่าย “หลงสุขด้วยอัตตา” อยู่ (ตรงกันข้ามกับฝ่าย “กามสุข”) ตัว
 สุดท้าย เพราะแม้ “อรุป” ก็ยังไปหลงติด ไปหลงยึด เป็นของนำหวงนำเสพยา
 ก็ยังเป็น “อัตตา” อยู่ จึงได้ชื่อว่า “อัตตกิลมถานุโยค” เพราะเห็น
 เห็นอุปสรรคปฏิบัติบำเพ็ญมาแทบตาย แต่แล้วก็มี “ตายล้ม” หรือ “ตายโคม” อยู่
 กับอัตตานิเอง เป็นสุดท้าย “ดับ” อัตตา “พ้น” อัตตาไปไม่รอดได้
 เอาเสียจริง ๆ

จึงต้องปล่อยวาง แม้แต่ “อรูป” เหล่านี้ ให้ได้เป็นที่สุดด้วย ไหลเลื่อน
เข้าสู่ “ความสูง” ความเจริญยิ่งๆ (วิสุทธิ) อยู่เสมอๆ เป็น “อนันตัง” อย่าให้อะไร
ตก “ต่ำ” เสื่อมถอย (ปริหาน) อย่าให้อะไร “เกาะนั่ง” – ตายโคมอยู่กับที่ (ฐิติ)
โดยไม่จำเป็นที่สุดเป็นอันขาด จึงจะพ้น “อุทธัจจะสังโยชน” ชั้นสุดท้าย กลาย
เป็น “วิชชาจรณะสัมบันโน” บริบูรณ์ได้ (คือ พ้น “อวิชชา” กัน
อย่างสูงสุด)

จงพยายามทำความเข้าใจกับ “อตตกิลมตะ” แม้แต่ “อนันตัง”
หรือ อื่นๆ ที่ปวง ให้ถ่องแท้ ให้เป็น “เวทลละ” หรือ เป็น “สัญญาเวทยิต”
ให้ได้ แม้แต่ตัวคำว่า “นโร” เอง ก็ดี อย่าคิดแค่อุปกิเลส ไม่พ้น
“นันทตสัญญา” เป็นอันขาด และแล้ว ก็อย่าหลงติดอยู่เป็น “รูปานัง อตนิชฌา-
ยิตตตะ” วนให้เสียเชิงอีกล่ะ !

เมื่ออ่าน “จิต” ตรวจใจตน “รู้แท้” แจ่มแจ้งได้คราใด แม้จะเป็นการ
“รู้ออบ” ขนาดใดๆ ก็ตาม ถ้าพ้น “วิจิจฉา” เป็นที่สุดแห่งที่สุด ก็จะเกิดสภาพ
“ปีติ” ยินดีอย่างแท้จริง หรือ เป็นสภาพที่มัน “ได้รู้ดี” – ได้เห็นดี – เป็น
“ตัวได้ยินดี” แท้ๆ นั่นเอง ครั้น “สภาพจิต” มันทำงาน “วิตก-วิจารณ์” เต็มที่
จนรู้แจ้ง ดังกล่าว ก็จะหยุด “วิตก-วิจารณ์” ปราบฏกการณที่สืบต่อ
ก็คือ “ปีติ” ดังกล่าวแล้ว นี่แหละเรียกว่า “ฌาน ๒”

มันจะซ่อนซ่อน เกิดแฝง เกิดตามติดอยู่ เมื่อฌาน ๑ ดำเนินเต็มรอบทุก
ระดับทุกที่ ก็มี ฌาน ๒ แทรกขึ้น คือ เมื่อวิตก-วิจารณ์มันหยุด หรือ มันได้
รู้เรื่องนั้นๆ กระจะชัดเมื่อใด มันก็คือ มัน “อ้อ !” มันแจ่มสว่างลึกซึ้ง มันได้
“รู้ดี” (ปีติ) มันได้ “เห็นชัด” ในดีแท้ๆ นั้น โดยไม่ต้องใช้
“ลูกกะตา” (ปีติ) มันได้ “ยินดีส่วนดี” นั้นชัดเจนแจ่มขุ่นจริงๆ
โดยไม่ต้องใช้หู (ปีติ) เมื่อนั้นแหละคือ “ฌาน ๒”

จิตจะวิตก-วิจารณ์ใหม่ เรื่องใหม่ อื่นใดไปเลย มันก็ยังคงมีความอึดอ้อม
แปรมบีบติดอยู่กับเรื่องที่คุณได้ คนเป็นนี้ ช่อนอยู่ในจิตอยู่จริง ๆ หรือ มันจะได้
“รู้ดี” ได้ “เห็นดี” ได้ “ยินส่วนตัวส่วนจริง” หรือ ได้ “ถึงจุดดี” นั้น ๆ
จริงๆ

ถ้ารู้ด้วยปริยัติมาก่อน ก็มาทำได้ เป็นได้จริง
ถ้าทำได้แล้วละ แต่ไม่รู้จักมัน ก็มาได้รู้มัน เห็นมันเข้า เกิดเข้าใจชัด
แจ่มแจ้งในพฤติกของมัน อย่างนี้ ก็ได้ ลักษณะต่างๆ ที่แจ่มแจ้งมาเหล่านี้แหละ คือ
สภาพที่เรียกโดยภาษาว่า “บิบัติ” มันไม่ใช่กิเลสขาม ไม่ใช่กิเลสอันเนื่องมาจาก
โลกียสุข เป็นของหายาบอะไรหรอก ! “บิบัติ” ก็ “บิบัติ” กันคนละรส คนละทางจริงๆ
จงทำความเข้าใจกับ คำว่า “บิบัติ” ให้ดี ๆ แท้จริงมันเป็นองค์ประกอบ
แห่ง “ทิฏฐธัมมสุขวิหาร” จริงๆ มิใช่มัน “บิบัติ” เพราะเหตุได้เสพยาอย่างนั้นดอก !

ด้วยประการฉะนี้แหละ จะเห็นความลึกซึ้ง ความละเอียดลออได้ว่า ผู้จะ
มี “ฉาน” ผู้จะถึง “ฉาน” จนกระทั่งรู้ตนว่าเป็น “ฉาน” นั้น
มันมิใช่ทำเอาง่าย ๆ กล้วย ๆ เพียงหลับตาตัด ทวาร ๕ เข้าสู่วังค์ แล้วจะเรียกว่า มี
“ฉาน” เกิดแล้ว โดยไม่มีปัญญาประกอบ ไม่รู้เหตุ ไม่รู้ผล ไม่ซบซามจริงๆ ว่า
นั่นแบก “อริยสมบัติ” ! นั่นแบก “โลกียสมบัติ” !! และ อะไรเบา-อะไรหนัก ?

เรื่องของ “ฉาน” จะพูดเล่นง่าย ๆ กล้วย ๆ ไม่บังควรเลย
มันเป็น “อุตตริมนุสสรธรรม” แท้ ๆ จริง ๆ เป็นความเกิดความเป็น
จริง ๆ “ฉานวิสัย” นั้น เป็นอินไตยแท้ ๆ จริง ๆ คือ ไม่ใช่เรื่องคิดเอาเฉย ๆ
ก็เพราะได้เอาแต่คิดคะเนคำนวณกัน ๆ เตา ๆ แล้วต่างอวดรู้-อวดอุตริกันมา สืบ
ต่อมานาน นั้นเอง และแล้วก็ จับเหตุจับบีบจับกันไว้แต่เพียงตน ๆ เชน ๆ จึงมี
แต่ “ฉาน” ตน ๆ เชน ๆ “ฉาน” เบี้ยว ๆ บูด ๆ กัน หากไม่มีในตน เอา
แต่คิด แต่คาดคะเนคำนวณเอา นั้น จะ “เพี้ยน” ความจริงได้ง่าย ๆ แน่ ๆ หรือ
ผู้ใด ผู้เป็น ผู้มีแต่ “ฉาน” ตน ๆ เชน ๆ “ฉาน” บูด ๆ เบี้ยว ๆ ก็จึงนำมาสาธยายสอน
ถ่ายทอดกันแต่ “ฉาน” ตน ๆ “ฉาน” เบี้ยว ๆ มันจึงเบี้ยวจึงเพี้ยนต่อ ๆ มา และ
มันก็ได้เพี้ยนกันมาเรื่อย ๆ จนทุกวันนี้ ก็เลยเข้าใจ “ฉาน” กันไม่ได้

ไปเข้าใจได้ แต่ “ฉาน” แบบชั่วคราว หรือ แบบหลับตาทำเอา อัน “ไม่รู้”
กามตัณหา ที่จริง “ไม่รู้” แม้แต่ **ภวตัณหา** ที่ตัวเองเข้าไปยึด เข้าไป
 เสพติดอยู่นั้น ๆ ด้วยซ้ำ แล้วแถมตัวเองยังหลงซ้ำเพิ่มเสริมค้นหาใน **กาม** ในภพ
 นั้น ๆ ให้ตนช่วยยิ่ง ๆ ขึ้นเสียอีก แต่กลับคิดว่า ตนได้ “ดี” ชนิดหลงทิศกลับ “ดำ
 เป็นขาว” กระนั้นแล น่าสงสารยิ่ง! ซึ่งมันซ้อนชั้น ซ้อนเชิงอยู่มากต่อมากจริงๆ

ลืมตาออกมา จาก “ฉาน” ก็จึงยังวุ่นอยู่กับ **กามตัณหา**
 หลับตาเข้าไปเป็น “ฉาน” ก็ไปวุ่นอยู่กับ **ภวตัณหา**

เพราะ “ปริยัติ” เพี้ยนไปตามผู้อวดอุตตริมนุสสธรรม ที่
 ไม่มี “ฉานแท้” ในตน นั่นเอง เป็นเหตุ เลยไม่รู้จัก
 “ตัณหา” และ ไม่ได้ละ “ตัณหา” กันสักอย่าง ไม่ว่า “นอก” ไม่ว่า “ใน”
 เลยไม่มี “มรรค” ไม่มี “ผล” ที่ถูกที่แท้ ยืนยันปรากฏ เป็น **สันทิฎฐิโก-อกาลิโก**
 -เอหิปัตติโก กันจริงๆ และหรือ แม้ผู้ปฏิบัติ นั้น ๆ จะลดตัณหา ละราคะนั้น -นี้
 ได้บ้าง ก็เพราะ “ศีล” เพราะ “พต” บางข้อ บางกัมมัฏฐาน ต่างหาก
 ช่วยให้ละ ให้ลดได้ *หาใช่เพราะนั่งหลับตาไม่!* ผู้ปฏิบัติ นั้น ก็ไม่รู้ตัว
 รู้ตนดอก! เพราะมีความ “หลงผิด” เป็นพนิจิตเสียแล้ว จึงจับเหตุ จับผล จับฝ่า
 จับตัว ไม่ได้ แล้วผู้นั้น ก็ยังยึดมั่นหลงผิดอยู่แต่ว่า “**ฉาน**” จะต้อง คือ
 สภาพที่มีในตอนหลับตานั้นเอง

ผู้จะมี “ฉาน” (ของพุทธศาสนาเป็น **สัมมาทิฎฐิ**) จึงเป็นผู้มี
 “**ฉาน**” แท้ มี **สัมมาทิฎฐิ** แล้ว มีการปฏิบัติ หรือ มีการกระทำจน
 “เผา” นيران ๕ ถูกตัว ถูกคนลงสำเร็จ หรือ ทำ “**ทิฎฐุธรรมสุขวิหาร**” ได้แท้
 ทำ “**สันตวิหาร**” ถูกต้องได้จริง จนไม่หลงคิด หลงยึด หลงเสพย์ อย่างน้อยก็เป็น
 “**ธรรมฐิติญาณ**” แม้จะยังรู้ ยังเข้าใจจับความละเอียดของ “**อริจิต**” ต่างๆ ยังไม่
 ชัด “**ญาณ**” ใน “**พระนิพพาน**” ยังไม่เกิด ก็ตาม เมื่อทวนรู้แล้ว ทวนรู้อีก

จนเข้าใจสภาวะของนิรวณ ๕ ได้ทุกประเภท และ ทุกขนาด เกิด “ญาณ” เกิด “วิมุตติ” ชัดแท้กระจะกระจำง แม้เป็น “รูป” เป็น “อรูป” กับเหตุ กับปัจจัย แต่ละระดับ ดังได้อธิบายมานี้ อย่างไม่สับสน ไม่สงสัย ก็เป็นผู้ “จิต” ชัดๆ เจนๆ เป็น “สมาธิ ๗” ได้ครบ ทั้ง “รู้แท้” ทั้ง “มีในตนจริง” ยืนยัน พระพุทธศาสนาต่อไป

ไม่เช่นนั้น ก็จะมางัดสงสัยว่า ทำไมหนอ ! **จรรยา ๑๕** จึงมี **ฌาน ๔** (ทำไมไม่มี “อรูปฌาน” อีก ๔ ด้วย) ทำไมหนอ ! ทัฏฐธัมม-นิพพานทัฏฐิ จึงไม่นับเอาคนผู้หลง “อรูปฌาน” เข้าไปเป็น “มิฉชาติทัฏฐิ” รวมอยู่ใน “ทัฏฐิ 62” ด้วย ที่แท้แล้ว ก็เพราะ “อรูปฌาน” นั้น ก็ อยู่ใน “รูปฌาน” อันเดียวกัน นั่นเอง มันก็คือ “นาม-รูป” อันหนึ่งแท้ๆ ประหนึ่ง “กาย” กับ “จิต” “รูปฌาน” นั้น ก็ เหมือนกับ “กาย” “อรูปฌาน” ก็เหมือนกับ “จิต” หรือ “รูปฌาน” ก็ เหมือนกับ “สสาร” “อรูปฌาน” ก็เหมือนกับ “พลังงาน” ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่จะ แยกกันเป็นที่สุดเด็ดขาด ได้ง่ายๆ (สำหรับ “นามธาตุ” ชั้นสูงออกปานนี้) ฉะนั้น ก็ ฉะนั้น

“อรูป” มันก็คือ อุปกิเลส ของ “รูป” หรือคือ เศษเหลือ ก็คือ “เงา” สำคัญ หรือ ความหลง (โมหะ) ที่ซ่อนซ่อนอยู่ในจิต ของผู้ที่ได้ เป็น “รูปฌาน” แล้ว นั่นแหละ สำหรับผู้ที่ **จิตบัญญัติ** หรือ **ญาณ-ทัตส์สนะ** ยังไม่แทงทะลุ จะยังมีอยู่ทุกคน **นี้ตามแบบ “พุทธ-ศาสนา” แท้ๆ** ที่ขอยืนยันว่า **พระอรหันต์ต้องมี “ฌาน” ทุกองค์** เพราะ “ฌาน” คือ ความเผา “นิรวณ ๕” อันเป็นอาหาร ของ “อวิชชา” โดยตรง ตามพระพุทธพจน์ที่ตรัส **นั้น** จริงๆ

เช่น ผู้ที่ได้ “รูปฌาน” ชั้นสูงชั้น หรือ จนมากจนเข้าของทอสมควรแล้ว

ก็จะมีสภาพติด**“ความว่าง”** หรือ ติด**“ความไม่มี”** (อากาศานัญญาตนะ และ อากิญจัญญาตนะ) ยิ่งหลงติด**“ความรู้”** ติด**“ศักดิ์ภูมิแห่งญาณแห่งวิมุติ ที่ตนได้ตนมี”** (วิญญาณัญญาตนะ) ยิ่งติดอยู่จริง ๆ เพราะยังไม่รู้ใน**“ความรู้”** ชนิดละเอียดเหล่านี้ เป็นสูงสุด (เนวสัญญานา-สัจญาตนะ) และจนจะได้จริงเป็นจริง เหมือนมันเป็น**“เงา”** จะพราวจาก**“รูป”** ไปอย่างขาดสิ้นไม่ได้ง่าย ๆ เลย นอกจากจะมี**“โลกุตระปัญญา”** ขึ้นสูงแท้เท่านั้นจริง ๆ อย่างได้เผลอไปหลงเสพ**“เงา”** (คือ**“อรูป”** ต่าง ๆ) เข้าอย่างขาดสติขาดอธิปัญญา เป็นอันขาด แต่มันก็จะเผลอง่ายที่สุด และ มากที่สุดในพระ-โยคาวจร จะมียกเว้นสำหรับผู้ศึกษาสมาธิ รู้ถูกนำมาก่อนจริง ๆ กับ ผู้มีบารมีสูง มีอินทรีย์พลังกล้าบางท่าน จริง ๆ (ยังผู้มีชื่อ**“เคียรลีย์”** และ ได้ยึดถือ ล้มลอง สั่งสม **“เคียรลีย์รส”** มาแล้วด้วย ยิ่งยากมากที่จะแก้ จะต้องอดสาหะยิ่ง ๆ จึงจะได้)

มันเป็น**“สันต”** ที่ใช่เป็น**“วิหาร”** ของ**พระอริยเจ้า**ทุกรูป เท่านั้น มันเป็น**“ความมี”** ดัง ก็เพราะอาศัย**“รูปฌาน”** เกิดแท้ ๆ ถ้า**“รูปฌาน”** ไม่มีเลย **“อรูปฌาน”** ก็จะเกิดไม่ได้เลยเป็นอันขาด หรือ มันเป็นความเกิด ความเป็นในภาย-ใน ที่สงบอยู่ ที่สุขุมแทรก เป็นฐานใน เป็นฐานอันยิ่ง (อธิฐาน) อยู่กับจิตในจิตของผู้ ดัง**“ฌาน”** แล้ว ดังนั้น ถ้า**ไม่รู้เท่าทันมัน** มันก็จะทำร้ายติดลบเอาได้จริง ๆ เพราะมันเป็น**“สัมพัทธภาพ”** (continuum) ของ**“รูปฌาน”** แท้ ๆ เป็นเงาตามตัวของ**“รูปฌาน”** หากไม่รู้มันดี เผลอเผลอ ประมาท **ค่า** ของมันก็จะแสดง-ฤทธิ์กลายตัวเป็น**“อุปกิเลส”** ไรต์ ๆ ไรต์ ๆ เหล่า ที่จะสั่งสมเป็นอนุสัยแก่**ผู้ไม่รู้เท่าทันมัน** หนึ่ง ๆ หนึ่ง

ถ้ามันเป็น**“นาม”** (อรูป) มันคืออยู่กับ**“รูป”** (รูปฌาน) มัน เป็น**“สันต”** แท้ ๆ จริง ๆ (ตามชั้น**“อิตตา”** ของผู้นั้น ๆ) มันเป็น**“ยอดสุด”** เป็น**“ปลายแท้”** **ของเรา**แล้ว อยู่ที่ว่า เราจะ**“ใช้”** มันหรือไม่? เมื่อใดที่สมควรจะใช้มัน? มันก็จะ เป็น**“วิหาร”** ของเราทันที ก็เท่านั้น! **“มี”** ใด และ **“ไม่มี”** ใด **เร็วที่สุดเท่าสำนักสัมมัต** ถ้า**“ขณะ”** ใด? **“กาละ”** ใด? ไม่ใช้มัน ก็ต้อง**“สูญญะ”** จากมัน อยู่ให้ได้

ต้องซื่อสัตย์ต่อ “ปัจจุบัน” และ “กรรม” นั้นๆ เป็น “ที่สุด”
(อันต์) จริงๆ แล้วผู้นั้น ก็จะ “จบ” สนิท อย่างสุด
 สบาย **(สัปปาย)** เป็นที่สุด

เพราะฉะนั้น ถ้ามันเป็น “รูป” **(อรูปฌาน)** อีกส่วนหนึ่ง สิ่งหนึ่ง
 ก็จะเป็น “นาม” **(รูปฌาน)** เป็น “ทิฏฐธัมมสุขวิหาร” อยู่ทุกๆ
 จริงๆ คือ มีความรู้แจ้ง ความเข้าใจชัดเป็น ญาณทัสสนวิสุทธิ อยู่ทุกๆ แล้ว
 โดย “วิตก-วิจารณ์” ก็กลายเป็น “ธรรม” ใหม่ๆ ที่ไม่ต้อง “วิจัย” แล้ว
 “ปิติ” ก็กลายเป็น “ปีตมห” ที่ “ชินะ” ใหม่ๆ แล้ว “สุข” ก็เป็น “สุขข”
 ของ “วิปัสสโก” ใหม่ๆ แล้ว “อุเบกขา” ก็เป็น “สันติธาตุ” ใหม่ๆ แล้ว
 (คือ ความราบรื่นเรียบร้อยเป็นอยู่ แม้แต่เป็นไป ก็ด้วยดีที่สุด ผัสสะใดๆ
 จะมีอยู่อย่างไรๆ ใน “ขณะ” นั้นๆ ก็เฉยสบาย ทนได้โดยไม่ยาก ไม่
 ทุกข์จริงๆ)

รวมทั้งสิ้น ก็เป็น “นิพพาน” ของผู้มี “ทิฏฐธัมมนิพพาน
 สัมมาทิฏฐิ” เต็มรูป ครบพร้อม อันมี “อากาศ หรือ อากิญจ” เป็น
 “สุญญตธาตุ” หรือ “มโนมยิทธิ” ของเรา มี “วิญญาณัญจ” เป็น
 “นามธาตุ” หรือ เป็น “ญาณทัสสนวิเสโส” ของเรา ส่วน “เนวสัญญา-
 นาสัญญา” นั้น กลายเป็น “ความรับรู้สูงสุด” เป็นทั้ง “สัจญาเวทยิต”
 (ความรู้ยิ่ง=เกติย) เป็นทั้ง “นิโรธ” ที่แท้ๆ แล้วจริงๆ (ความไม่มียิ่ง=ดับยิ่ง)
 ของผู้เข้าถึงแล้วซึ่ง **“วิชชา ๙ จรณะ ๑๕”**

เพราะเหตุที่กล่าวมานี้ “ทิฏฐธัมมสุข” (สุขที่เป็นปัจจุบัน หรือ สุขที่เป็น
 ปรมัตถ์แท้) จึงมีแค่ **“ฌาน ๔”** จริงๆ ดังนั้นเอง จึงไม่นับเอา **“อรูป-
 ฌาน”** เข้ามาเป็นจรณะ

และ **“ฌาน ๔”** ที่บริบูรณ์นั้น จะต้องไม่หลง **“อรูป”**
 ต่างๆ เป็นอุปกิเลสด้วยจริงๆ

จรรยาสมบุรณ์ หรือ **จรรยาสัมบันโน** จึงไม่นับเอาส่วนเกิน ส่วน
เลยเถิด หรือ ส่วน “สุดโต่ง” นี้ เข้าไว้ เพราะมันยังเหลือ **“อัตตา”**
(อัตตกิลมณะ) ยังมีตัวมีตน เป็นเศษกิเลสหลงเหลืออยู่แท้ๆ

“ความหลุดพ้นขั้นสูงสุด” จึงจะต้อง **“รู้”** สภาวะของ **“อรุพ”**
เหล่านี้ให้แม่นยำตรง แจ่มชัด และมีสภาวะที่เราสัมผัสเองแท้แน่ แท้ชัด ทั้งที่เป็น
“อาภาสานัญญา” เป็น **“วิญญานัญญา”** เป็น **“อากิญจัญญา”** และเป็น **“เนว-**
สัญญานาสัญญา” หรือ แม้ที่สุด จะเหลือเศษเพียงนิดเพียงน้อย
แล้วตนก็เปลอเสพย์เปลอติดเอาเป็น **“กำไร”** แก่นอยู่เท่าธุลีใด เป็น
“อายตนะ” อยู่ในจิตปานใดๆ ก็ตาม ก็ต้อง **“รู้”** ใน สภาวะ
ของ **“อาภาสานัญญา + อายตนะ, วิญญานัญญา +**
อายตนะ, อากิญจัญญา + อายตนะ, เนวสัญญานา-
สัญญา + อายตนะ” ให้แจ่มแจ้ง เป็น **“สังจนิภาวะ”** ให้ได้
แล้วอย่าเปลอไหลไป **“หลงไหลใคร่เสพย์”** หรือ ไป **“หลงยึดมั่นว่า**
มันเป็นสมบัติสุดยอด สุดอรรยของเรา” เป็นอันขาด มันเป็น มันมี มันได้
กิดแล้ว ยอดแล้ว ก็จง สักแต่ว่า **“ดี”** สักแต่ว่า **“ยอด”** เกิด! **อย่าเปลอ**
หลงให้ “เกิด” อูสิเสพย์, “เกิด” ละอองติด ขึ้นในจิตเป็น
อันขาด จงทำให้เป็น **“ฌาน”** คือ จงเพ่งรู้ ให้แจ้ง แล้วเผาธุลี
ละออง นั้นๆ ให้ดับสูญสิ้น ให้ **“สุขข”** หรือ แห่งเหือดหายอยู่ ให้สนิทๆ
เป็น **“อุกโตภาควิมุตติ”** จงให้จริงเทอญ! แล้ว จงรู้ประโยชน์ในความ
เป็นประโยชน์ รู้กาลในความเป็นกาล อันควร รู้ใช้ รู้พอ
รู้พัก รู้เพียร เป็นอยู่เถิด!!

เพราะฉะนั้น การจะมานั่งในที่สงัด ตั้งกายตรง ดำรงสติคงมั่น ตรวจจิต
ในจิต ตรวจธรรมารมณณ์ของตน จึงไม่ใช่ **“งานของผู้ปฏิบัติธรรม”** ขันต้น แค่ว่าจะเป็น

โศดาบัน จะเป็นสกทาคามีเลย มันเรื่องของผู้ที่ เป็น “โอบปาติกะ” (“อุปาติกะ” ก็เรียก “อนาคามีกะ” หรือ “อนาคามี” ก็เรียก) หรือ ผู้รู้จัก ฐิติญาณ จับจิต จับวิญญาณ เป็นจริงๆ ได้จริงๆ แท้ๆ จะหยั่งจิต ใช้จิตของตนเข้าไปคลุกคลีอยู่ในโลกของจิตของวิญญาณแห่งตน ได้จริงๆ มิใช่เพียงปากพูด (และไม่เข้าไปเที่ยวได้ยุ่งบิงหลงวุ่นวายอยู่กับจิตกับวิญญาณของผู้อื่น หรือ จิตวิญญาณของตนนอกตัวเราด้วย)

พระพุทธองค์ไม่เคยทรงสอนฆราวาสทั่วไปเลยว่า “โน้น! ถ้า-ภูเขาที่ว่าง-ลอมฟาง จงไปนั่งในที่สงัดนั้น ตั้งกายตรงดำรงสติคงมั่น ตรวจจิตในจิต ฯลฯ” เลย นอกจากสอนภิกษุสาวก นักพรตนักบวชที่เหมาะสมแก่ภูมิฐาน หรือ อนาคาริกะ คือ ผู้ทิ้งบ้านช่องเรือนชานมาแล้วจริงๆ เท่านั้น หรือ ไม่เช่นนั้น ฆราวาสนั้น ก็จะต้องมีภูมิ “อนาคามี” จริงๆ

เพราะเหตุไม่รู้แจ้งจริง นั่นเอง คนที่ชอบ “เรียนลัด” (เพราะมันเป็นกิเลสโดยตรงของคน คือ มันอยากทำที่ว่า ขำ “ภูมิสูง” ขำเรียนสูง หรือไม่ ก็ “ด่วนได้” อยากจบเร็วๆ) จึงเอาขั้นปลาย ขึ้นรู้สูง นั่งตรวจจิตในจิตได้นี้ มาสอนคนในขั้นต้น “ผล” จึงไม่มีผลสำเร็จ เป็นที่สุด บริบูรณ์ สัมบูรณ์ กันถึงขั้น “อุกโตภาควิมุตติ” ได้จริง จนปรากฏภิกษุ “สย อภิญญา” (รู้อย่างด้วยตนเอง) แล้ว “อิมัญจ โลกัง ปรัญจ โลกัง สัจฉิกัตวา ปเวเทนตีติ” (ประกาศโลกนี้โลกหน้าให้แจ่มแจ้ง) หรือ ภิกษุแบบ “เอหิภัสสิโก” (อันบุคคลจะเรียกผู้อื่นให้มาดูแล, เปิดเผยสำหรับทุกๆ คน, ทำทายเป็นมาพิสุจน์เอาด้วยตนเอง) ซึ่งหาได้ยากเหลือเกินขณะนี้ - ทุกวันนี้ จนแทบจะเรียกได้ว่า “ไม่มี” แต่พอ “มี” ขึ้นมาจริง กิ่งง! และ ไม่เชื่อว่า จะเป็นไปได้! หรือ ไม่เชื่อเลย! เพราะไม่รู้ ไม่เข้าใจ !!

ดังนั้น ผลจึงปรากฏมีแต่ คนที่นิ่งหลับตาพยายามเฝ้ามองทำความว่าง ทำความสงบจนได้ ก็กลายเป็นคนติดสงบ อร่อยในความหยุด ความว่าง ไปเป็น “ภวคัลหา” อันหนักขนๆ ทุกเมื่อ ที่ยังทำได้สนิท ทำได้แก่่ง หรือไม่ ก็นอกคู่

นอกเรื่อง เป็นหลง "อัตตา" หรือ "อัตภาพ" อื่นๆ และ ไม่ใช่เช่นนั้น
ก็หลงทางไปกับตรรกฐานวิชาต่างๆ ไปเลย ส่วนคนที่ยังทำไม่ได้
เพราะกดข่มไม่ลง ความเพียรไม่พอ ก็นั่งหลับตาไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย ได้แต่
ทำแล้วทำเล่าไปจนตายเปล่า ก็มี และ ก็ตายเปล่ากันมามากแล้ว ผู้จะได้
ประโยชน์แท้ นั้น จึงจะต้องเป็นผู้มีภูมิฐานที่ถูก กับ สถานแท้ของตน
จริงๆ

ความหลงผิดในการไปได้ "ความสงบ" เป็นกิเลส
จึงเป็นเรื่อง "รู้อยาก" เข้าใจยากมาก เพราะมันเป็น "อรูปรูป" ยิ่งเป็นความหลงผิด
ในการไปคิด "ความดี ความมี ความเป็น" ของตน ("อัตตา" อื่นๆ) ที่มีตน มีตัว มี
บทบาทกว่า "ความสงบ" แต่กลับ "รูตัว" หรือ "จับตัว" ได้ยากยิ่งกว่าเราเข้าไป
เสพยา "ความสงบ" ซ้ำเข้าไปอีก เพราะ อากาธานัญญาตนะ กับ อากิญจัญญ-
ญาตนะนั้น เป็นเพียง "รูป" เป็นตัว "ความสงบ" ส่วนวิญญาตนะ
กับ เนวสัญญานาสัญญาตนะนั้น มันเป็นตัวของมันเอง ที่เรียกว่า "จิต" เรียกว่า
"ตัวรู้" เสียเอง คือ เป็น "ตัวของตัว" หรือ มันเป็น "อรูปรูป" ขึ้นไปอีกกว่า "รูป"
เป็น "เงาแฝงเงา" เข้าไปอีก นั่นเอง จะเรียกมันเป็น "นาม" ก็ได้ ถ้าเข้าใจ
เพียงพอ เมื่อจะพูดคำว่า "รูป" คือ สิ่งส่วนหนึ่งของจิต อีกสิ่งส่วนหนึ่งในจิต
นั้นๆ ก็คือ "นาม" นั่นเอง

และ เมื่อผู้ใดรู้เท่าทันสภาพ "อายตนะ" ทั้ง ๕ นี้ อย่างทะลุ
แจ้งจริงแท้แน่ชัดแล้ว แม้นตัวมันสภาพ การมีได้ เป็นได้ถึงขั้น "อรูปรูป" ปานนี้
ก็เรียกตามภาษาว่า เป็นผู้ถึงขั้น "อากาธานัญญาตนะ สัจญญา - วิญญาตนะ -
ตนะ สัจญญา - อากิญจัญญตนะ สัจญญา - เนวสัญญานาสัจญญาตนะ
สัจญญา" และ เมื่อผู้หนึ่งๆ มีแล้ว เป็นถึง ได้เสวยอารมณ์ เช่นที่
กล่าวนั้นๆ ทั่วถึง เมื่อใด ก็ได้ชื่อว่า เป็นผู้ มี "สัจญญาเวทิต" เมื่อนั้น
คือ กำหนดได้ หมายรู้ หุกอารมณ์ แม้แต่ "อรูปรูป" ปานนี้ ก็ได้
หมดสนถ้วนถึงจริง

และ อีกทางเป็นผู้อื่น "อุติเสพย์" "หมต ละอองติด" ใน "อายตนะ" ทั้ง ๔ นั้นด้วย ไม่หลงผิด หลงหล่น บกพร่องอะไรอีกเลย นั่นก็คือ ผู้ซึ่ง "นิโรธ" แล้ว เป็นสภาพแห่ง "นิโรธอริยสัจ" ทั่วๆ ที่เดียว ที่เรียกเต็มๆ ว่า "สัญญาเวทยิตนิโรธ" นั่นเอง เพราะไม่หลงไหลได้ ปลื้มอะไรกันจริงๆ ในสภาวะธรรมถึงขนาด "อากาสาณัญญาตณสัญญา-วิญญาณัญญาตณสัญญา-อากิญจัญญาตณสัญญา-เนวสัญญานาสัญญาตณสัญญา" ออกปานนั้นแล้ว นั่นแหละ ไม่มี "สัญญา" ไตหลงเหลือให้หลงไหล อีกเลย แม้ชั้น "อรุปสัญญา" ออกปานนั้น ทั้งรู้แจ้งทะลุในมันจริงๆ ทั้งไม่ติด ไม่ยึด ไม่เสพย์มันเลยจริงๆ จึงกล่าวกันว่า "สัญญา จ เวทนา นิรุทธา โหนติ" ได้กันทีเดียว คือ แปลกันง่ายๆ กว่า ดับสิ้นหมดทั้ง "สัญญา" และ "เวทนา" แต่โดยนัยะลึกซึ้งแล้ว ก็คือ "ไม่ได้เป็นทาส "สัญญา-เวทนา" ใดๆเลย, เรายู่เหนือ "สัญญา-เวทนา" นั้นๆ ทั้งหมดทั้งสิ้น, เรารอบงำ "สัญญา-เวทนา" นั้นๆ เด็ดขาด ไม่มี "อุปาทาน" ในขั้นนี้ใดๆเลย อย่างละเอียดสุดแล้ว

ถ้าจะแปลให้ตรงที่สุด ก็น่าจะได้ว่า ดับฤทธิ์ร้าย-ฤทธิ์หลงแห่ง "สัญญา-เวทนา" ได้เด็ดขาดแล้ว ดังนั้น จึงถึงที่สุดแท้ ซ้ำว่า เป็นผู้บรรลุแม้ "อรุปจิต" ชั้น "สัญญาเวทยิตนิโรธ" ที่เดียว เพราะ เมาได้สิ้นแม้แต่ "อากาสาณัญญาตณสัญญา-วิญญาณัญญาตณสัญญา-อากิญจัญญาตณสัญญา" และ "เนวสัญญานาสัญญาตณสัญญา" จึงได้ชื่อว่า เป็นผู้ "อากาสาณัญญาตณฌาน-วิญญาณัญญาตณฌาน-อากิญจัญญาตณฌาน-เนวสัญญานาสัญญาตณฌาน" บริบูรณ์ "อรุปฌาน" ทั้ง ๔ นี้ เป็นสังตวิหารปกติของท่านผู้ใด ผู้ถึงจริงๆ ทั่วๆ แล

นั่นคือ การบรรลุ "ฌาน" แบบพุทธศาสนาที่ได้ชื่อว่า "จักขุมา ปรินิพพุโพธิ" คือ "บรรลุกันแบบสัมมาเห็นๆ" นั่นที่เดียว

ส่วน "ฉาน" หลับตา อันคนจำนวนมากได้หลงเข้าใจว่า **เรียน**
ลัด เพราะข้ามขั้น "ศีล" มาแล้วนี่! (อาจารย์พาข้าม) ไปเอาขั้น "สมาธิ" เลย
 ไม่ต้องเรียนรู้ว่า "ศีล" คือ อย่งไร? จะทำไฉนกันแท้กับ "ศีล"? ไม่เอา
 กันจริงๆ ไม่ได้ตั้งใจหัดอด-งด-เว้น หรือ "สังวรศีล" กันแล้ว ประมาท "ศีล"
 คุณ "ศีล" ไม่เข้าใจ "ศีล" กัน ไปหลงลัดเอา "สมาธิ" (บ้างก็เอา "ปัญญา"
 กันเลย) เข้าใจว่า "นั่งหลับตา" นั่นคือ ทางแห่งสมาธิ เป็น "กรรม-
 ฐาน" ขนานแท้ ขนานเดียว ของนักปฏิบัติธรรม จึงเป็น
 ระบบวิธีแคบๆ ของผู้หลงผิดอยู่ และ "มรรควิธี" นี้ ก็ได้ข้ามนักปฏิบัติธรรม
 มาทุกยุคทุกสมัย ก่อนพุทธกาลก็มีมาแล้ว ในพุทธสมัย แม้พระพุทธเจ้าเอง ก็
 ยังได้เดินพลัดเข้าไปเรียนแบบลัดกับเขา หรือ เกือบไปถูกลม่าด้วยเลย คือ เรียนกับ
 อาจารย์ดาบส, อุทกดาบส เป็นต้น ดีแต่ว่า พระพุทธเจ้าเป็นพระโพธิสัตว์แท้ เท่านั้น
 จึงรู้ทันไหวทัน มิฉะนั้น ก็คงจะตายเปล่าไปพร้อมกับความฉิบหายใหญ่ เช่น
 อาจารย์ดาบส ทั้ง 2 อยู่แค่นั้นแน่ และที่สุด ถึงขนาดพระพุทธเจ้าจะตรัสรู้เป็น
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ทรงชี้ทางถูก **สถาปนา "มรรคอริย-**
สัจ" ขึ้นมาในโลกแล้ว ผู้สอน "ฉาน" แบบนั่งหลับตา ก็
 ยังมีแข่งขันกับพุทธศาสนาอยู่ นั่นแหละ นำพากันปฏิบัติลัดที่ ไม่มี "สัมมาวาจา"
 (มีสภาพ "ใช้") ไม่เป็น "สัมมากัมมันตะ-สัมมาอาชีวะ" (แต่เป็น "เบ้อ")
 เป็นต้น เพราะมันทั้ง "ตึ" หลงเห็นง่าย และ ทั้ง "ล่อ" จึงหลงโลกตามกิเลสไว
 ดั่งได้อธิบายมาแล้ว จริงๆ

ที่สุดแห่งที่สุด "ฉาน" ระบบนั่งหลับตานี้ มันก็จะยังมีอยู่
 ครอบโลกไปทีเดียว (เหมือนกับ การ "เกิด" ย่อมมีอยู่ทุกวันนั้นแล) เพราะความรู้
 "เบื้องต้น" ขั้นปฐมที่สุด ง่ายที่สุด ตื้นที่สุด ของการจะเปลี่ยนจาก "สังขาร" มาสู่
 "อุปสม" หรือ สู "สันติ" นั้น คือ "หลับ" ดังนั้น "ฉาน" ที่อธิบาย
 หรือ เป็นไปโดยมี "ความหลับ" ประกอบอยู่ด้วย จึงทำให้คนหลงเอา "ความ
 หลับ" เป็น "ฉาน" ที่แท้ ไปง่ายๆ ด้วยประการดังนี้

การเรียนรู้อัน "ฉาน" จึงเป็นการศึกษาที่ลึกซึ้งประณีตมาก เป็นอจินไตย เป็นอุตตรนิมุตตธรรม **ที่ไม่ควรอธิบายตามอำเภอใจเลย** ใครไม่มีในตนจริงแล้ว ไปอธิบาย อวดโดยตั้งใจ เพื่อทำให้คนอื่นเห็นผิด ว่า ตนมี "ฉาน" นั้นๆ ในตน เพราะตนมีจิตหลงสรเรวริย หรือ หวังลาภ หวังยศใดๆ ก็ตาม ผู้นั้น ถ้าเป็นพระทำดังกล่าว ก็ปาราชิกไปแล้วทุกรูป ยกไว้แต่ว่า ผู้นั้นแน่ใจว่า ตนมีจริง แม้จะหลงผิดเอา "ฉาน" ผิดๆ มาเป็น "ฉาน" ก็จำอภัยให้ ไม่ปาราชิก เพราะเขายังอวิชชา จึงอธิบายไปตามโมหะกิเลส แต่มันก็เป็น การเผยแพร่ "อสังขธรรม" ให้คนหลงเป็น "สังขธรรม" ก็เป็นบาป เป็นนรกส่วนตัว ของผู้ทำนั่นเอง อยู่เอง ซึ่งก็มีอยู่มากมายถมเถ **"ความหลงผิด" ในฉาน** จึงมีมากเหลือเกินในหมู่ชน

ยิ่งไปนั่งหลับตาเรียน ไม่ได้ตามระดับชั้น จากหยาบๆ มีฐานที่สัมผัสได้ง่ายๆ ไปก่อน ก็ยิ่งจะยากมากใหญ่ หลงผิดได้ง่ายๆ และ แม้จะได้ ก็ชั่วที่สุดแบบ "วิริยธิกะ" หรือ อย่างดีก็ "ศรัทธาธิกะ" นั้นเทียว ซึ่งจะเสียเวลาเย็นเยื่อเปลืองเปล่านั้นไปกว่า "ปัญญาธิกะ" เป็นเท่าๆ ที่เดียว

การนั่งหลับตาปฏิบัติธรรม นั้น ที่จริง ก็เป็นอุปการะ เป็นเครื่องช่วยได้เหมือนกัน มิใช่ไม่มีประโยชน์เสียเลย **แต่จะต้องเรียนรู้อัน "ทางถูก" ที่แท้แน่จริง ให้ได้ก่อน** จึงจะพอมีผล

เมื่อจิตเป็น "ฉาน ๒" แล้ว **ทิวฐธรรมสุขวิหาร** ก็จะยิ่งสูงขึ้น ประณีตขึ้น ครั้น "ปีติ" มันลดลงเบาลงตามกาลเวลา จิตก็จะภาคภูมิสมใจอยู่ เช่นนั้นเอง เรียกว่า "สุข" ซึ่งเป็นอารมณ์ตามประสาชาว "สมถะ" หรือ เรียกว่า พระโยคาวจรสาย "เจโต" สาย "ศรัทธาจริต" ที่ปัญญายังไม่มากพอ

แต่ถ้าหาก**เป็นอารมณ์ฉานปรมัตถ์แท้ๆ**แล้ว จะมีทั้ง "วิปัสสนาธุระ" และ มีทั้ง "สมถะ" พร้อมในตัว ก็คือ เมื่อมี "ปีติ" เกิด

ก็จะเป็นผู้รู้เท่านั้น "ปิติ" นั้นๆ แล้วก็จะระงับ "ปิติ" ลงสู่สภาพ
เฉย สภาพว่างได้ หรือ ทำสภาพ "ปล่อยจิต" ออกไปได้อีก อย่างรู้เหมาะ ฐ
ควร ฐแจ้ง ฐชัดจริงๆ โดยเราเป็นผู้รู้ และ เป็นผู้ทำเอง
อยู่ที่เดียว แม้จะมี "รู้ดี" เกิด ก็ไม่หลงความรู้ดี นั้น แม้จะได้
"เห็นดี" เกิดจริงมีจริงที่เราแล้ว ก็ไม่ถือดีเอาเป็นเรา แม้จะเกิด
"ยินดี" นั้นจนจริงๆ ในตนแล้ว ก็จะไม่ติด ไม่ยึดเอาความยินดีนั้น ให้มี
อารมณ์ จนหลงเกาะ หลงสังสม กระทั่งกลายเป็นถือตัวหลงตนนั้นๆ

จะ "รู้" เพียงรู้อย่างแจ้งชัด จะ "เห็น" เพียงเห็นอย่างแม่นยำจริงแนใจ
จะ "ยินดี" เพียงได้ยินดีให้ถูกต้องที่สุด แล้วก็พอ แล้วก็พัก แล้วก็วาง ก็จะ
ว่างลงอีก ความปรุง ความเกาะ ความ "มีตัว" ลดลงอีก ความไม่ยึดเอาเป็น
"ตัวของตัว" แม้จะเป็นความรู้แสนรู้ ความดีแสนดี ก็วางที่ "ว่างนั้นแหละ
ดี" (ส+ข) นั่นเอง มันจะเกิดตามมา

คราใดรู้แจ้งแทงตลอดใน "ปิติ" ไม่น้อยไป และไม่เลยเกิด จนกลายเป็น
เป็นถือตัวยึดตน แล้วปล่อย "ปิติ" ลดจางคลายไป "สุข" ก็เป็น
สภาพตั้งอยู่สืบตามอยู่ วาระดังนี้ บัจจุบันธรรมแห่งจิตที่ทรง
ไว้อย่างนี้แล คือ "ฌาน ๓"

สภาพสุดท้าย แห่งจิต ที่จึงคือ ความเกิด สักแต่ว่าเกิด
ความมีอยู่ ของจิต มันยังไม่หมดเหตุ หมดปัจจัย มันก็มีอยู่ เช่นนั้นเอง
นั่นคือ อ+ป+เอก+ข (อ=เกิด ป=นำมาก่อนอื่น หรือ เป็นต้นเค้า เอก=หนึ่ง
หรือ ชั้น 1 ป=ความว่าง) อันเรียกว่า "อุเบกขา" หมายถึง สิ่งหนึ่ง
หรือ สภาพหนึ่ง เป็นต้นเค้าของสิ่งทั้งปวง ยังต้องเกิดอยู่
เท่านั้นเอง ซึ่งก็ได้แก่ "มโน" หรือ นามขันธ์บริสุทธบริบูรณ์แล้ว นั้น
เป็น "จรณะ" สุดท้าย และ ก็คือ "ฌาน ๔" เป็นความ
"เหลือ" รูปขันธ์-นามขันธ์ มีตัว มีธาตุรู้ อยู่ ตามความเหลือจริง เรียกว่า
"สตูปาทิเสส" (คือ มีส่วนเหลือเกิดอยู่ เป็นต้นเค้า)

“จรณะ” ขึ้นปลายทั้ง ๔ คือ ฌาน ๑ - ฌาน ๒ - ฌาน ๓ - ฌาน ๔ หรือคือ “ผล” ได้ขึ้นปลายที่แท้ จึงเป็น “สภาพจิต” ธรรมดาๆ ของ พระอริยเจ้าขึ้นปลายสุดแท้ๆ ด้วย เป็นสังขักรรมชนิดหนึ่ง ดำเนินบทบาทอยู่ เท่านั้น โดยท่านมี “สันตวิหาร” เป็น “อากาสนัญญาตณณาน - วิญญาณัญญาตณณาน - อากิญจัญญาตณณาน - เนวสัญญานาสัญญาตณณาน” อันก็เป็นสภาพธรรมปลายสุด ที่แทรกซ้อนอยู่ใน “รูปฌาน ๔” ดังที่ได้ อธิบายรายละเอียดมาแล้ว นั่นเอง

“อรูปฌาน” จึงไม่ใช่ “จรณะ”

และ เพราะว่า “อรูปฌาน” ไม่ใช่สภาพ “เอกภาค” หรือ ไม่ใช่สภาพ “เอกเทศ” หรือ หมายความว่า “อรูปฌาน” ไม่ใช่ ความเป็นใหญ่ เป็นตัวแท้ อะไร ของตัว เป็นแต่เพียงภาคแสดง ของ “รูปฌาน” เท่านั้น ถ้าไม่มี “รูปฌาน” แล้ว “อรูปฌาน” ก็มีเองไม่ได้ “อรูปฌาน” อาศัย “รูปฌาน” จึงมี จึงเกิดได้ เพราะ “อรูปฌาน” เป็น สภาพ “ผล” ขึ้นปลาย ของ “รูปฌาน” จริงๆ เท่านั้น เพราะฉะนั้น “อรูปฌาน” ก็ไม่จำเป็นต่อนับว่า เป็น “มิจฉาทิฎฐิ” ใน “ทิฎฐธัมมนิพพานทิฎฐิ” ด้วยประการฉะนี้

เมื่อผู้ใดยังเรียนรู้ และ พิสูจน์ปฏิบัติ เรื่อง “ฌาน” ยังไม่ละเอียดถึง “อรูปฌาน” แท้จริง อีกทั้ง ไม่สามารถเป็นขั้นสุด จนทำ “อรูปฌาน” ให้ เกิดให้ดับ (ตามโฆทรร่างๆ) แม้ในตัวในตนเอง อย่างถูกต้องตรง แท้แล้ว ก็จะไม่เข้าใจผู้มี “วิชา” ขึ้น อาสวกขยญาณ อยู่นั่นเอง ก็ยังถือว่า ยังไม่ถึง “สันต” หรือ ยังมี “วิหารธรรม” ที่ยังไม่เป็น “ขั้นปลาย ขั้นยอดสุดที่สุด” แท้

เพราะ “อรูปฌาน” มันเป็นส่วนบัจจัตถ์ เป็นประโยชน์ตน อันไม่ใช่ของตัวของตนอะไรกันแล้ว แท้ผู้ได้ ผู้มี ผู้เป็นนั้นๆ เป็นขั้น สุดท้าย เป็นฐานอาศัย เมื่อเป็นกาละ เท่านั้น

มันไม่ต้องเรียกแม่แต่ภาษาว่า มีบทแห่ง "มัชฌิมา" อันพึงเป็น
 ประโยชน์ตนประโยชน์ท่านไปพร้อมๆ กันเสียทีเดียว ซึ่งเป็น
 ความสูงสุดเป็นที่สุด แห่ง "กรรม" ที่มี "กาล" หรือ แห่ง "สมมุติสัจจะ" ที่ยังมี
 "การเกิด" อยู่ครบรูป - นาม ชั้นที่ ๕ จริงอยู่เท่านั้น

"อรุณภาพ" เป็นความลึกซึ้งละเอียดแท้ แทรกแซมผสมอยู่กับ ผู้
 บรรลุสุดยอดแล้ว เป็นประโยชน์ในตนในตัวโดยเฉพาะจริงๆ ตันรู้ได้เฉพาะ
 ตน ซึ่งจะหลงติดได้ง่ายที่สุด ถ้าผู้นั้นไม่บริบูรณ์ด้วย "ปฏิ-
 นิสสัคคานุปัสสี" จริงๆ คือ ต้องสลัดคืน ไม่ยึดไว้เป็นที่สุด
 แม้จะได้ จะเป็น จะมีแล้ว เป็นที่สุดอย่างอัตโนมัติแท้

จึงเป็นผู้มีแล้ว ก็ไม่มี เป็นผู้เกิดแล้ว ก็ไม่เกิด เป็น
 ผู้ตายแล้วไม่ตาย เป็นที่สุด ดังนี้ ฉะนั้นแล จึงไม่ควรนับเอามาเป็น "จรณะ"
 ของ พระอเสข ที่แท้จริง และ มันเป็น "ปรมัตตสัจจะ" ที่ "สูงสุดยอด" แท้ๆ
 อันผู้ใด ผู้ถึง นั้น "มีประโยชน์ตนที่สุดที่ไม่มีประโยชน์
 ตนเลย" ซึ่งเป็นสภาพที่พูดแล้วไม่มี ที่มันนั้น พูดได้ แต่ไม่ถูก
 สำหรับผู้ยังเห็นไม่ได้

ผู้บรรลุ ที่ยังเหลือ "วิญญาน" (วิญญานัง) จึงแจ่มแจ้งใสแจ้วโดยประการ
 ทังปวง (สัพพโต ปภัง) ผู้ใด ผู้ถึง นั้น ก็จะรู้สึกเอง มันเป็น "วิญญาน"
 ที่ไม่มีกิเลส - อุกุศลใด ๆ เลย แม้เพียงธุลีละอองปนปรุงอยู่จริงๆ (วิสังขาร) ซึ่ง
 เป็น "วิญญาน" ที่ยังมีเกิดอยู่ (สอุปาทิเสส) แต่ไม่มี "อวิชชา" แล้ว
 เป็น "วิญญาน" ที่เกิดโดยสำเร็จ "วิชชา ๘" แล้วจริงๆ (เพียงยังไม่เป็น
 "อนุปาทิเสส" เท่านั้น)

และ หยิบจับ หรือนำมาชี้ให้ใครรู้ได้ เห็นตามด้วยบัญญัติใด ๆ ตายตัว หรือ
 ด้วยภาษาใด ๆ ตายตัว ไม่ได้ง่าย ๆ เลย ดั่งตนเอง พระพุทธองค์จึงทรงกล่าวว่
 "อนิทัสสนัง" แต่ในส่วนผู้ใดผู้ถึงนั้น ๆ มันโล่งมันทะลุอย่างไม่มีที่กัน -
 ไม่มีที่สุด (อนันตัง) จริงๆ ด้วย

นั่นแหละคือ ทุกอย่างมันล้วนไหลไปๆ (วิตถโต หรือ จุตติ) จะหาส่วนสุด ณ
 ที่ใดไม่ได้หรอก นอกจาก "สุด" ที่จิตที่วิญญาณของเราเอง
 "หยุด" ที่จิตที่วิญญาณอันแสนรู้แท้ เป็นแท้ของเรา

แต่ทุกอย่างมันเป็น "อนันต์" รวมทั้งส่วนที่ยังเหลือเรียกว่า "เรา" น
 ก็เป็นรูปหนึ่งของ "อนันต์" ด้วย ทว่า เราสามารถ "เกิด" สามารถ "ตาย"
 อย่างสำคัญสุด ได้เองจริงๆ

"วิญญาณัง อนิทัสสนัง อนันตัง สัพพะโต ปภัง" จะรู้แจ้งเห็นจริงทุก
 สภาพ ตรงสภาพที่หมาย แจ่มสว่างทะลุโล่ง ไม่มีที่กั้น-ไม่มีที่สิ้นสุด สำหรับ
 ผู้ได้-ผู้ถึงจริง นั้นๆ แต่ก็ไม่ใช่จะรู้จะเห็นกันได้ง่ายๆ และ จะนำมา
 ชี้ให้ใครรู้ด้วย เห็นตามได้ นั้น ไม่ง่ายเลย ฉะนั้นๆเอง

วิชา จรณะ สัมบันโน ของ อรหัง สัมมา สัมพุทโธ จึงมี วิชา
 ๙ จรณะ ๑๕ โดยนัยอันลึกซึ้งเหลือแสน ดังได้สาธยายมา นั้นแล

และ จงทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ให้ได้ว่า ฌาน ๑-ฌาน ๒-ฌาน ๓
 - ฌาน ๔ ก็ได้สาธยายมาทั้งหมดแล้ว ในภาคปลายนี้ มันเป็น "ฌาน" ของ
 พระอริยเจ้าตลอดถึงขั้นสูงสุด กระทั่งถึง "ฌาน" อันบริสุทธิ์ บริบูรณ์ ของผู้มี
 วิชา ๘ ประการ แล้ว ถึงขนาดหมดสิ้น "อัสวักขณญาณ" แล้ว เป็น
 จรณะ ที่ ๑๒ - จรณะ ที่ ๑๓ - จรณะ ที่ ๑๔ และ จรณะ ที่ ๑๕
 ของ "สัมบันโน" จริงๆทีเดียว เป็นสภาพจิตที่เป็น "สัมมาญาณ"
 เป็น "สัมมาวิมุตติ" หรือ สภาวะของจิตที่ "เกิด" ที่ "ดับ" อยู่ และ
 ทำงานอยู่ตามหน้าที่ของมันเต็มๆ เท่านั้น จริงๆ

ซึ่งขั้น "อรุปฌาน" และ "รูปฌาน" สภาพสุดท้ายนี้มิใช่ "ฌาน" ของ
 เสขบุคคล หรือ "ฌาน" ของพระโยคาวจรธรรมดาๆ หรอกนะ !

เพราะ "ฌาน" นั้นคือ ความเริ่มก่อไฟในขั้น "ปฐม" และได้
 เผาไหม้ลงจน "สูญสิ้น" เรียบร้อยในขั้น "สุดท้าย" จริงๆ ดังได้อธิบาย
 และ ยืนยันมาทั้งหมดแล้วนั้นแล.

□ จบ "ทางเอก" ภาค ๓

◎ เพลงอรียะ (หมายเลข ๑)

ประโยชน์สูง - ประหยัดสุด.

◎ เพลงอรียะ (หมายเลข ๒)

เบิกบานแจ่มใส	มัชฌิณี
สุขภาพ	สงบ
หมดความอยาก	สิ้นความเสพยา.

◎ เพลงอรียะ (หมายเลข ๓)

โอ้โลกนี้ไม่มีอะไร ! มองอย่างอัปรีดิ์ ก็แสนจะมีอะไร
 ยิ่งมองหลายที ก็ยิ่งเกิดความแข็ง-ความเง็ง
 -ความร้อนจี๋ ขึ้นขึ้นที่บนหัวใจ
 ยิ่งมองหลายทาง ยิ่งเกิดความอ้างว้าง
 มาผ่าที่กลางหัวใจ
 ยิ่งมองไม่ทะลุหนังหมา-หนังควาย-หนังคน
 ก็จะร้องว่า *กูจะทนกับเขา ไปได้อย่างไร*
 ถ้ามองหลายที ก็ไม่พ้นความโศกที่อยู่บนความสบาย

โอ้โลกนี้ไม่มีอะไร ! ถ้ามองอย่างปราชัญเมธี ไม่เห็นจะมีอะไร
 ถ้ามองหลายที ก็ยิ่งเกิดความดี-ยิ่งดี
 -ดีดี ขึ้นขึ้นที่บนหัวใจ
 ถ้ามองหลายทาง ก็ยิ่งเกิดแสงสว่าง
 มาผ่าที่กลางหัวใจ
 ถ้ามองได้ทะลุหนังหมา-หนังควาย-หนังคน
 ก็จะร้องว่า *กูไม่ต้องทน มันก็แสนสบาย*
 ถ้ามองได้ทะลุโลก ก็ยิ่งพ้นสิ้นความโศกที่ยิ่งกว่าความสบาย.

๑ เพลงกริยะ (หมายเลข ๕)

เหนือพยางค์พา

เหนือคนย่อมนคน

ใครรู้งานแล้วว่า ยอดขุนเขา

คือ ต้นหญ้า ที่ถูกเหยียบบนปรุพี

เขาไม่ยอมใช้อาวุธ

เขารบด้วยมือเปล่า

เขาต้องการที่จะตายก่อนคนอื่น

เพื่อจะได้ไม่ตายอีกต่อไป

เขาเสียสละเพื่อสันติ

เขาปฏิเสธ “สันติที่มาด้วยเลือด”

เลือดนำสันติมาได้

นอกจาก สันติเพื่อสันติ เท่านั้น ยั่งยืน

เขาละทิ้งเกียรติยศ

เขาละทิ้งทรัพย์สินสมบัติ

เขาก็ไม่น้อยใช้น้อย

แต่เขารบหนักจนทุกวัน

“คน” คือ สิ่งที่เขาต้องฆ่า

เขาฆ่า “คนในตัว” เขาเองก่อน

เขาพยายามฆ่าผู้อื่นด้วย

เขาฆ่าเพื่อการ “ตายอันสุขเย็น”

เขาไม่รู้จักคำว่า แพ้

เขาพบชัยชนะที่ถาวร

เขายมได้ตลอดกาล

เขาคือ “ยอดนักรบ”

● เพลงอริยะ (หมายเลข ๕)

ผีร้าย ! ผีร้าย !! ผีร้าย !!!

ผีร้ายกำลังกัดกินมนุษย์

มันกินหยาบกินละเอียดกินเอ็นกินทั้งรื้อน ๆ

มันกินมนุษย์เกือบจะหมดโลกอยู่แล้ว

มนุษย์ฆ่ามันยาก เพราะมันเป็นชั้นฟ้า

มันเป็นความหอมความหวานฟุ้งไกลนิ่มเนียน

มันเป็นความสนุก ความมันส์ ความอร่อย ชื่นรส

มันยิ่งใหญ่มันมีอำนาจเหลือล้นเพราะมันซ่อนอยู่ในมนุษย์

มันยิ่งกว่าลมสลาดัน

มันร้ายมันแรงและมันเร็ว

มันกำลังอาละวาดไม่ปราณีปราศัย

แม้ขุนเขาใหญ่สะท้อนฟ้า ก็ต้องเอนราบเพราะน้ำมือมัน

แต่หยู้ออกหนึ่งกำลังยื่นขึ้นสะกัดกินสะอาดใจ

ท่ามกลางความหวาใจของผู้เอ็นดู

และแน่นอนสลาดันกับฝอยลมใหญ่น้อยต้องเต็นเราโกธา

แม้หยู้ออกจะโดนหนักทุกลักษณะ ก็ยังมีเมตตากองเดิม.

● เพลงอริยะ (หมายเลข ๖)

ตั้งแต่วินาทีนี้เป็นต้นไป

ข้าพเจ้าขอประกาศอย่างทำทายเป็นแล้วว่า

ข้าพเจ้าจะไม่มีวันจนอีกแล้ว

และ ข้าพเจ้าจะไม่มีวันตกงานอีกเลย.

(ຄ)

ທາງເວັກ

ໜາມ ໓

(๗)

□ ทางเอก □

(ภาค ๓)

พิมพ์ครั้งแรก สิงหาคม ๒๕๒๒

จำนวน ๓,๕๐๐ เล่ม

สนับสนุนและเผยแพร่โดย มูลนิธิธรรมสันติ

รูปหน้าปก โดย อภิสิน ศิวาธร

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์ห้องภาพสุวรรณ

๑-๓ ซี่แยกบางขุนพรหม

กรุงเทพฯ ฯ

นายชวนชัย เตชศรีสุธี ผู้พิมพ์โฆษณา ส.ค. ๒๕๒๒

เรื่องต่างๆ จาก
ทางเอก ภาค ๑

บทที่ ๑	เราจะบรรลุธรรมด้วย “ทางเอก”	1-29
บทที่ ๒	มารู้จัก “ฐาน” และ “การกระทำ” กันเสียก่อน	30-55
บทที่ ๓	มี “สภาวะ” กันอย่างไร? ถึงจะถูกจะจริง	56-98
บทที่ ๔	จรณะ ข้อที่ 1 “สังวรศีล”	99-118
บทที่ ๕	จรณะ ข้อที่ 2 “สำรวมอินทรีย์”	119-148
บทที่ ๖	จรณะ ข้อที่ 3 “โภชนเนมัตตัญญูตา”	149-244
บทที่ ๗	จรณะ ข้อที่ 4 “ชาคริยานุโยคะ”	245-288
บทที่ ๘	จรณะ ข้อที่ 5 “ศรัทธา”	289-309
บทที่ ๙	จรณะ ข้อที่ 6-7 “หิริ” และ “โอตตปัสสะ”	310-321

เรื่องต่างๆ จาก ทางเอก ภาค ๒

บทที่ ๑๐	จรรยา ข้อที่ ๘ “พหุสัจจะ” หรือ “พาหุสัจจะ” รู้จริง เห็นจริง ในความเป็นจริง	1-26
บทที่ ๑๑	จิตในกามภพ “กามจิต” หรือ “กามาวจรจิต” กามจิต กามภพ กามตัณหา	27-66
บทที่ ๑๒	การเพิ่มภูมิจาก “สมมุติเทพ” เป็น “อุบัติเทพ” จนถึง “วิสุทธิตเทพ” หลงสังสม หลงยึด หลงเสพยา	67-92
บทที่ ๑๓	“พรหม” ทำตนตั้งพรหม วางตนตั้งพุทธ	93-174
บทที่ ๑๔	ความเป็น “พรหม” คือ “พหุสัจจะ” นิโรธพุทธ นิโรธพรหม	175-224
บทที่ ๑๕	การก่อ “อายุ” หรือ การยังเป็น “สัตว์โลก” ผู้เสพยาบาย เทวดาเสพยาภพ พรหมเสพยาอดีตตา	225-269
บทที่ ๑๖	“พรหม” เป็นผู้เสพยา “รูปจิต” กับ “อรูปจิต” พรหมหลง พุทธละ	270-320
บทที่ ๑๗	“นิโรธสมาบัติ” ขนพันทุกข์ ที่เป็น “อริยสัจ” นิพพาน เพื่อ ประโยชน์สูง ประหยัดสุด	321-379
บทที่ ๑๘	ลักษณะของความเป็น “พรหม” แจกแจง สั่งสอน หรือ ทำลายพุทธวิชา !	380-454
บทที่ ๑๙	“อรุปพรหม” มัชฌิมาของพระอริยเจ้า	455-615
บทที่ ๒๐	จรรยา ข้อที่ ๙ “วิริยะ” ผลของพหุสัจจะ จรรยา ข้อที่ ๑๐ “สติ” จรรยา ข้อที่ ๑๑ “ปัญญา”	616-638

สารบัญ เพื่อค้น (ทางเอก ภาค ๓)

(เลขข้างท้ายนั้น บอกเลขหน้าต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ)

หมวด ก

“ กงเต็ก ” คือ อะไร ? เป็นพิธีทางพุทธศาสนาใช่หรือไม่ ?	166
“ กรรม ” ในความหมายต่างๆ มีโนกรรม, วิกรรม, กายกรรม มาจากไหน ?	20,278,370
กัมมัตสโกมहि (กรรม เป็นของของตน)	278
กัมมทายาโท (กรรม เป็นทายาท)	278-279
กัมมโยนิ (กรรม เป็นความเกิด)	280-281,370
กัมมพันธุ (กรรม เป็นเผ่าพันธุ์)	281,370
กัมมปฏิสรโณ (กรรม เป็นที่พึ่ง)	280,370
กัมมันโต (กรรม เป็นที่สุดแห่งที่สุด)	281,370
“ กรรม ” หรือ การกระทำ สำคัญ แค่ไหน ?	
หมายถึงอะไรบ้าง ?	274-285,370,371,376
เราจะแก้กรรมได้หรือไม่ ? และ แก้โดยวิธีใด ?	277
“ กรรม ” ที่ดื่บคายลิกขัง เป็นอย่างไร	422-423
“ กรรมเก่า ” หรือ ที่เรียกในภาษาโลกๆ ได้ ว่า พรหมลิขิต, พระเจ้า, เจ้ากรรมนายเวร, สัญชาติญาณ, พรสวรรค์, สันดาน, บารมี ฯลฯ ซึ่งแท้ๆ ก็คืออะไร นั่นเอง ?	279
“ กรรมเกินกิจ ” ของพระเสขะนั้น เป็นเรื่องของอะไรบ้าง ?	6
“ กรรมฐาน ” ที่ถูก ที่จะต้องมอง ต้องอ่านให้มาก ของผู้ยังไม่บรรลุนิพพานนั้น อยู่ที่ใด เป็นสำคัญ ?	139
กรรมต่างๆ ที่เราได้ทำลงไปนั้น เนื่องมาจากเหตุ (สมุทัย) อะไร ?	384
“ กรรม ” บริสุทธิ์ตามขั้นตอนแห่งการกระทำได้จริงแล้ว เป็นอย่างไร ?	283
“ กวฬิงการอาหาร ” เป็นอาหารชั้นไหน ? มีสาระแก่นสารเพียงไร ?	190,191

- “กสิณ” นั้น คือ ของหลอก จริงหรือ ? 50
- กสิณถม นั้นแท้ ๆ แล้ว ละเอียดเพียงใด ? เหมาะสมกับบุคคล
- “ฐาน” ใด ? เพราะเหตุใด ? 318-322
- ก่อนจะพิจารณาธาตุลมหายาบ ๆ กี่ดี ต้องหลุดพ้นธาตุใดมาก่อน ? 318-319
- ก่อนจะมี “กรรม” อะไร หรือ จะเริ่มมีอะไรเกิดขึ้น
- เริ่มที่ไหนก่อน ? เรียกว่าอะไร ? 373
- ก่อนเราจะเริ่มทำ “กรรมฐาน” จำเป็นต้องรู้จัก “ฐาน” ของตน (สัkkาย)
- ให้แท้ แล้วจึงลงมือกระทำ หมายถึงอย่างไร ? 398
- กัณหโคตร หมายถึงอะไร ? 194
- “กัมป์” หนึ่งของ “จิต” นั้น หมายความว่าอย่างไร ? 286
- “กัมมณีเย” เป็นจิตชนิดใด ? 78
- “กัมมรตา” หรือ “กัมมารามตา” คือ การงานชนิดใด ?
- หมายความว่าอย่างไร ? 274-275
- “กัมมัญฐาน” ชั้นแรกที่สุด ที่เราจะต้อง “กระทำ” คืออะไร ? 402,403,451
- “กัมมัญฐาน” ที่จะกลายเป็น “สฐาน” ประกอบไปด้วยอะไร ? 443
- “กัมมัญฐาน” เป็นการงานที่ทำให้คนเป็นอย่างไร ? 403,451
- “กัมมัญฐาน” แปลได้ว่า อย่างไร ? ทำไมจึงต้องมีด้วย ?
- มีลักษณะอย่างไร ? 383,398,403
- “กัมมัสสกาญาณ” ข้อที่ 10 พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่าอย่างไร ? 468
- “กัมมัสสโกมฺหิ กัมมททยาโท กัมมโยนิ กัมมพันธฺว กัมมปฏิสฺสรโณ”
- ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสเน้นว่าอย่างไร ? และหมายถึงอะไร ? แคไหน ? 276
- “กัลลิตะ” กับ “โคจร” คืออะไร ? ต่าง และ
- สัมพันธ์กันอย่างไร ? 411, 413
- กัลลิตโคตร หมายถึงอะไร ? 194
- “กามฉันทะ” คืออะไร ? มีสภาพอย่างไร ?
- ผลที่ได้รับเสพย์ เรียกว่าอะไร ? 485

- กามต่างๆ สัมพันธ์กันหรือไม่ ? เช่น กามคุณ, กามฉันทะ, กามรส,
 กามราคะ, กามสุขขัลลิกะ 484-496
- “กามที่เสพยาภ” หรือ “กามที่เสพยาภวัจ” คืออะไร ? เป็นอย่างไร ? 494
- “กามในภพจิต” หมายถึง การปรุ้งในสภาพอย่างไร ? 488
- “กามสุขขัลลิกะ” เป็นไฉน ? 485,487
- กามารมณี่ มีขอบเขตต่างๆอย่างไร ? 308
- “กามาสวะ” คืออะไร ? 191
- “กายกรรม” และ “วจีกรรม” ของพระอรหันต์ ที่ยังไม่ “สัมมา”
 เท่าของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะ “สัมมา” ขึ้นเพิ่มขึ้นด้วยอะไร ?
 โดยมีอะไรทำงานประสานร่วมอยู่อย่างจริง ? 372
- “กาย” ชั้นประณีตลึกซึ้ง หมายถึงอะไร ? แคะไหนกันแท้ ? 81-82,85,116
- “กายคตา” และ “อุปสมา” ของ กามคุณ-กามรส เป็นอย่างไร ? 491-492
- “กาย” คืออะไร ? วิเคราะห์ได้อย่างไร ? เช่น นามกาย
 ธรรมกาย เป็นต้น หรือ กายนอกกาย-กายของจิต
 -กายในกาย ฯลฯ 76,77,81,82,97,100,115-116,118,150,200
- กายแตก หมายถึงอะไร ? 214-216
- กาย-รูป-ใจ ในลักษณะของ มโนมยิทธิ ตามแบบ พุทธวิชา
 เป็นอย่างไร ? 85
- “กายวิภูฐาน” คือ การเกิดพฤติกรรมอย่างไร ?
 และเกิดจากอะไรมาก่อน ? 380
- “กายวิเวก” คืออะไร ? เป็นไฉน ? เป็นสภาพอย่างไร ?
 หมายความว่าอย่างไร ? แตกต่างจาก “สถานทวิเวก”
 อย่างไร ? 348-361,369
- กายสักขี เป็นอย่างไร ? 488
- การกระทำของผู้มี “สัมมาสังกัปป” ที่เรียกว่า “สัมมากัมมันโต”
 หมายถึงอย่างไร ? 255

๑		
	“การก่อสร้าง” ทางธรรมนั้น คืออะไร ? ทำอย่างไร ?	
	ก่ออะไรดี-ดับอะไรดี ?	37,39,280-281
	การเกิด “จรณะ ๑๕” ตั้งแต่ข้อต้นๆ ที่เบ็น อธิปไตยจายดา ต่อเนื่องกันเป็น	
	สมังคีธรรม มาจนเกิด “ฌาน” นั้น เป็นอย่างไร ?	523-525
	การเกิด “ญาณทัสสนะ” และ “มโนมยิทธิ”	
	ควรทำอย่างไร ? รู้อย่างไร ?	217,310-313
	“การเกิด ที่ไม่เกิด” เป็นได้หรือ ?	
	เกิด-ดับ ดับอะไรดี ?	19,20,286,294,424,434
	การเกิด ๔ ของ “จิต” โดยตรงแท้ๆ ปรมัตถ์จริงๆ	
	“ขลาพุชโยนิ” เป็นอย่างไร ?	405
	“อณทชโยนิ” เป็นอย่างไร ?	405
	“สังเสทชโยนิ” เป็นอย่างไร ?	405
	“โอปปาคิกะโยนิ” เป็นอย่างไร ?	405
	การเกิด “พุทธ” หรือ ความเป็น “พุทธ” คืออย่างไร ?	
	และอะไรคือการเกิดการดับขั้นสุดยอด ?	231
	การเกิด “อนิจจัง” เห็น “อนิจจัง” จริงๆ ชั้นปรมัตถ์นั้น	
	เห็นอะไร ? ที่ไหน ?	406
	“การเกิดอยู่” ของพระอรียเจ้าที่ยังไม่ตายเน่าเป็นเช่นไร ?	286
	การขัดเกลาจะมีผล เป็นขัดแล้วเกิดผลจริง	
	จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอะไรบ้าง ?	253
	การเข้าใจธรรมะของพระพุทธเจ้า ควรจะเข้าใจถึงขั้นไหน ? ทำไม ?	257....
	การคบหาสัปบุรุษ (สัตบุรุษ) เกิดผลได้อย่างไร ?	
	ทำให้เกิดได้อย่างไร ? เปรียบเหมือนอะไร ?	528-529
	“การคว่ำเอาแก่นละเอียดจากแผ่นกุ่มที่ฟ้าม” หมายถึงการปฏิบัติอย่างไร ?	4
	การจะทนต่อความยาก ความลำบากในโลกได้ จะต้องเกิดอะไร ?	
	ทำอย่างไร ?	173

- การจะมานั่งในที่สังัด ตั้งกายตรง ดำรงสติคงมั่น ตรววจิตในจิต
 ตรวจรธรรมารมณ์ของตน เป็นงานของผู้ปฏิบัติธรรมขั้นต้นหรือ ?
 ถ้าไม่ใช่ เป็นของใครเอ่ย ? 547-548
- การจะลด ล้าง ขำระ “ ตัณหา-อวิชชา-นิวรณ์ ๕ ”
 หรือ “ อกุศล-ทุจริต ” ใดๆ ต้องมีอะไรเป็นองค์ประกอบ
 ในการประพฤติอยู่ เป็น “ แกน ” สำคัญที่สุดทีเดียว ?
 และจะปฏิบัติอย่างไร ? 524-525, 529
- การจะหมด “ เรา ” นั้น จะต้องเป็นผู้รู้แจ้งในอะไร ? และทำลายในอะไร ? 411
- การแจ้ง “ ธรรมในธรรม ” หมายถึงอะไร ? 73
- “ การดับการเกิด ” เป็นอย่างไร ? แปรเปลี่ยนอย่างไร ? 219, 221
- การ “ ดับ ” จึงคือ การ “ เกิด ” นั่นเอง เป็นอันเดียวกันแท้
 หมายความว่าอย่างไร ? 231
- การดับ “ อาสวะ ” จนสิ้นสัพพาสวะ เป็นอย่างไร ? 293
- การดับ “ อุปกกิลเลส ” ให้หมดสิ้น จะเกิดอะไรตามลำดับ ? 231
- การได้ “ ฌาน ” แท้ถาวร จะคือ ผล ชั้นไหน ? อย่างไร ? 27-29, 48, 521
- การตายที่รู้ “ โลก 3 ” คืออย่างไร ? 222
- การที่จะพ้น “ มิจฉาทิฏฐิ ” พ้น “ สักกาย ” พ้น “ อตตานุทิฏฐิ ”
 จะต้องรู้ อยู่ เห็น อยู่ ในปัจจุบันนี้ที่เดียว
 ตามลำดับ เป็นอย่างไร ? 404, 406, 408, 409, 413, 416
- การทำตนให้มีอำนาจจิตอยู่เหนือความคิด ความยึดเดิม เรียกว่าอะไร ? 107
- การนั่งหลับตาปฏิบัติธรรมนั้น เป็นประโยชน์ เป็นอุปการะบ้างไหม ?
 ทำอย่างไรจึงจะได้ผล ? 552
- การนับว่าจะ เป็น “ ฌาน ” หรือ ไม่ ? นั้น อยู่ที่สภาพจิต ลด ละ
 ว่าง คลาย จากอะไร ? เกี่ยวกับการปิดทวารทั้ง 5 หรือ ไม่ ? 492, 498
- การบรรลุ “ ฌาน ” ขั้นสูงสุดแท้ แบบพุทธศาสนา เป็นอย่างไร ? 550

- “การบรรลุลหุ” คืออะไร ? “การบรรลุลหุ” ของพุทธศาสนา
 บรรลุลหุอะไร ? เป็นอย่างไร ? พาสีอะไร ? 56,57,180,303,482-483
 การบรรลุลหุธรรมมิใช่การไปได้ “เดรัจฉานวิชา”
 แต่บรรลุลหุทุกขั้นได้ด้วยอะไร ? 8,92
- การบิณฑบาต ของพระ สัมพันธ์ต่อเนืองกับ สัมมาอาริยมรรค ด้วยหรือ ? 54,55
- การปฏิบัติที่จะเกิด “ญาณทัสสนะ” เกิด “มโนมยทธิ” ได้แท้
 ผู้ปฏิบัติจะต้องเริ่มที่ใดก่อน ? และปฏิบัติอย่างไรตามลำดับ ? 310-311
- การปฏิบัติธรรมของพุทธลือเอาแต่การ “นั่งหลับตา” ไซ้หรือไม่ ? 4,399
- การ “ปฏิบัติธรรม” ด้วย “ศีล” คืออย่างไร ? 37-38
- การปฏิบัติธรรม ตาม “ทางเอก” ทางตรงของพุทธศาสนา
 เป็นอย่างไร ? 316-317
- การปฏิบัติธรรมแบบเตียรลย์ มีลักษณะอย่างไร ?
 ต่างกับของพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่หรือไม่ ? 51
- การปฏิบัติแบบสติปัฏฐาน เป็นอย่างไรนหรือ ? 39-42
- การปฏิบัติธรรม เพื่อลดกิเลส หรือ “ความฉลาด” ที่จะช่วยให้คน
 ลดกิเลสจำเป็นไหม ? เพราะเหตุใด ? 197
- การปฏิบัติธรรมไร้ผล เพราะเหตุใด ? 449
- การปฏิบัติ “นั่งหลับตา” ขึ้นอนุสัยกิเลส เป็นอุปการะแก่ผู้มูฐานชั้นไหน ? 52
- การประพฤติธรรม แบบพุทธศาสนา ทำอะไร ? อย่างไร ? เมื่อใด ? 526....
- การประมาทในเรื่องอาหาร เรื่องพัก เรื่องเพียรต่างๆ มีบทบาท
 สำคัญต่อพระโยคาวจร หรือ นักวิปัสสนาเพียงใด ? 367
- การเป็นผู้บรรลุลหุ อริยคุณ ชั้นต่างๆนั้น เพราะอะไร ? อย่างไรบ้าง ? 362
- การเป็นผู้บรรลุลหุ อริยคุณนั้น จะต้องมีสภาพ และ เครื่องหมาย
 ที่น่าสังเกตมากที่สุด อะไรบ้าง ? 362,371
- การฝึกหัด “ฌาน” หรือ ฝึกหัด “สมาธิ”
 ที่ถูกเบ้าที่แม่นยำนั้น คืออย่างไร ? 52
- “การพนทุกข์” เกิดที่ไหน ? ลักษณะเป็นอย่างไร ? 237

- การพิจารณา “รูป” ขันหยาบ กลาง เป็นอย่างไร ? 319
- การมานั่งนิ่งๆ หลังปี เป็น “เบอ” อยู่ และ หุบปากเงียบสนิท
เป็น “โบ” นั้น คือ “กายสุจริต-วจีสุจริต” แน่หรือ ? 529
- “การไม่คบสัตบุรุษ” เกิดผลเสียอย่างไร ? ทำให้เกิดอะไร ?
เปรียบเหมือนอะไร ? 526-527
- การไม่เป็น “หมอผี” ในแบบไสยศาสตร์ แบบเดรัจฉานวิชาให้ได้จริงๆ
จึงจะเป็นอะไร ? 168
- “การไม่แสวงบุญ นอกขอบเขตของพุทธ” นั้น หมายความว่าแค่ไหน ? 172
- การยึดถือ “การระลึกชาติ” ตามปุคคลาธิฎฐาน เกิดผลเสียอย่างไร ? 184,187
- การ “หยุด” หรือ การ “ดับ” ในความหมายของศาสนาพุทธ
เป็นอย่างไร ? 221,222
- การอยู่ผาสุก เป็นอย่างไร ? เกิดได้อย่างไร ? 231
- “การระลึกชาติ” ที่เป็นไปเพื่อ “สัมมาญาณ” เพื่อ “สัมมาวิมุติ” นั้น
ยังระลึกยังมีผลอย่างไร ? 204
- การระลึกชาติ ที่เรียกว่า “ปุคคลาธิฎฐาน” ยิ่งระลึกได้มากชาติ ยิ่งเกิดผล
อย่างไร ? เพราะเหตุใด ? เป็น “มิจาตัญญิ” ได้หรือไม่ ? 184-201
- การรู้ “จิตในจิต” รู้อย่างไร ? รู้อะไร ? ขนาดไหน ? 136-137
- การรู้ “วิมุตต” เป็นที่สุด จนถึง “อวิมุตต” เป็นที่สุดออกปานนี้
พระพุทธเจ้าตรัสเปรียบไว้ว่าอย่างไร ? 148
- การเรียนรู้ “ปรมัตถ์” ขันต้น ทำอย่างไร ? 534.....
- การเรียนรู้ “ฉาน” เป็นการศึกษาที่ลึกซึ้งประณีตมากน้อยเพียงใด ?
เป็นอะไร ? อย่างไร ? 552
- การหลุดพ้น คือ อะไรกันแท้ๆ ? มีลักษณะอย่างไร ? 57-64
- การเลี้ยง “กิเลสถิ่นมิทธะ” ด้วย “ปฏิสัณนา” ด้วย “มทิวาสนา” และ
“อภินิเวสายะ” เป็นไหน ? และวิธีแก้ “ถิ่นมิทธะ”
ทำอย่างไร ? 517-518,532-533

การไล่เรียงบัญญัติ “สังโยชน์” ในพระอภิธรรม 9 ประการ เป็นอย่างไร ?	435,436
การสัน “อาสวกษยะ” คือ สภาพรู้อย่างใด ?	299
การแสดง “อิทธิปาฏิหาริย์” แบบเตรจฉานวิชชา เกิดโทษภัยต่อพระพุทธศาสนา อย่างไร ?	90,91
การเห็นแจ้งความเกิดความดับ เห็นอะไร ? อย่างไร ? มีเครื่องอุปการะใด ปฏิบัติให้เกิดได้อย่างไร ?	307-313
“การเห็นรูป” (ทสสันัญจ รูปานัง) โดยธรรมาธิฐาน คือ สภาพอย่างไร ? ความหมายอย่างไร ?	232,234
การเหาะได้ เป็นเครื่องพิสูจน์ว่า เป็นพระอรหันต์หรือ ? และถ้ามัทธิฐานอย่างไร ?	121
การอนุโลม-ปฏิโลมชั้นละเอียด (สัจจานุโลมญาณ) ต้องมีอะไรเป็นองค์ประกอบ ?	250-251
การอวดอุตตริมนุสสธรรม 2 ประเภท	
1. พระพุทธเจ้าทรงห้าม	
ก. อิทธิปาฏิหาริย์	459-462
ข. อาเทศนาปาฏิหาริย์	462-466
2. พระพุทธเจ้าทรงอนุโมทนาสรรเสริญ	
ก. อนุศาสน์ปาฏิหาริย์	466-475
การอวด “อุตตริมนุสสธรรม” ของผู้บรรลุจริง ควรเป็นอย่างไร ?	257
การอวด “อนุศาสน์ปาฏิหาริย์” นั้น ถ้าไม่มีในตนจริง อวดเข้ามีโทษสถานใด ? ถ้ามีในตนจริง สมควรจะอวดหรือไม่ ? เพียงใด ?	479
การอวด อุตตริมนุสสธรรม กับ อนุปลัมบันน์ ถ้ามีจริง มีโทษสถานใด ?	480
กิจกรรมใด ทำลายพุทธศาสนาอยู่ทุกวันนี้ ?	264-266
กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว หมายความว่าอย่างไร ?	296
กิเลส บางอย่าง บางหมู่	
มานะกิเลส	470
อิสสากิเลส	470

วิปัสสนูปกิเลส 10	238
อุปกิเลส 16	238,432-433
อุปกกิเลส 10	240-255,508
กิเลส แบบต่าง ๆ	
วิติกมกกิเลส (กิเลสอย่างหยาบ) เป็นอย่างไร ?	51
ปริยภูฐานกิเลส (กิเลสขนาดกลาง) เป็นอย่างไร ?	51
อนุสัยกิเลส หรือ อุปกิเลส (กิเลสชั้นละเอียด) เป็นอย่างไร ?	51
กุกุกจะ มีชั้นตอน ต้น กลาง สูง อย่างไร ?	-----490-----
“ กุศลกรรม ” คือ ต้องเป็นผู้มีการงานชนิดใด ?	355
“ เก่ง ” ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ คือ อย่างไร ?	474
“ เก่งทางดักใจ ” คืออย่างไร ? ถือว่าเป็น “ สัมมาทิฐิ ” หรือไม่ ?	
พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญหรือ ? เพราะอะไร ?	132
เก่งเหนือ “ ธรรมชาติ ” เก่งอย่างไร ?	107-108
เก่งอย่างไรดี อย่างไรไม่ดี ?	293-294,328-329
แก้กรรมได้ไหม ? แก้อย่างไร ? พิธีกรรมทางไสยศาสตร์	
ช่วยได้หรือไม่ ?	276-
“ แคน ” สำคัญของศาสนาพุทธคืออะไร ? ได้แก่อะไรบ้าง ?	
สำคัญไหน ?	523
แก่นของการปฏิบัติธรรม หรือ วิปัสสนา-กัมมัฏฐาน นั้น คือ	
การนั่งหลับตาหรือ ? ถ้าไม่ใช่ที่แท้ คืออย่างไร ?	458
โกณฑัญญโคตร หมายถึงอะไร ?	194
ไกล กับ ใกล้ (“ ทูเร ” กับ “ สันติเก ”)	
ชั้นธรรมในธรรมนั้น มันหมายเอาเพียงระยะทางเท่านั้นใช่หรือไม่ ?	
ถ้าไม่ใช่ หมายถึงอะไร ? แค่นี้ ?	125-128
หมวด ข	
“ ขว้างงูไม่พ่นคอ ” หมายความว่าอย่างไร ? เป็นธรรมะกับเขาด้วยหรือ ?	199
“ ขอ ” อย่างไม่เป็น “ มิจฉาทิฎฐิ ” ?	450-451

“ขอ” อย่งใดเป็น “สัมมาทิฏฐิ” ?	450-451
ข้อสำคัญที่สุดในการเรียนรู้ และ ปฏิบัติธรรมนั้น จะต้องสอน “อนัตตา” ก่อน “วิมุตติ” หรือ สอน “วิมุตติ” ก่อน “อนัตตา” ?	
ถ้าสอนผิดขั้น ผิดตอน เกิดผลอะไร ?	435
ข้อสำคัญแท้ของความบรรลุของพุทธศาสนา คืออะไร ? อยู่ที่ไหน ?	303
“ของจริง” หรือ “ความเป็นจริง” ที่ถูกจริงนั้น คืออย่างไร ?	80
“ของแถม” ของอาสวักขยญาณ มีอะไร ?	302
“จิตต” แปลว่าอะไร ?	143
“สังจิตต” หมายถึงความว่าอย่างไร ?	143
“วิกจิตต” แปลเอาความว่าอย่างไร ?	143-144,151
“จิปปากัญญา” คือ ปฏิบัติแล้วได้ผลอย่างไร ?	317
“เขม” คืออะไร ?	307
“เข้ฆมาน” ที่เป็ความหลงผิดอย่างไรบ้าง ?	489...,1...
เข้าทรง,นั่งทางใน ฯลฯ จัดอยู่ในวิชา ประเภทใด หรือ ไม่ ?	123
เข้าใจ ความดับ ความเกิด ถึงขั้นจิต-เจตสิกได้ จะเกิดผลอะไร ?	290
“เข้านิโรธสมาบัติ” ในภาษาศาสนาฤๅษี ลัทธิเด็ชรถีย์ หมายถึงสภาพอย่างไร ?	495
หมวด ค	
คนเข้าใจพุทธศาสนาเพี้ยนไปอย่างไร ? เพราะเหตุใด ?	32
คนควรทำอะไรกับ “โลก” ?	35
คนจะบรรลุธรรมได้ทางเดียว โดยวิธี “นั่งหลับตา” ถูกต้องหรือไม่ ? ทำไม ?	344
“คนเดียวเป็นหลายคน” ทำได้หรือไม่ ?	95-96
“คนตายแล้วยังเกิดต่ออีกไม่มีสิ้นสุด” ผู้กล่าวอย่างนี้มีทิฏฐิอย่างไร ? และจะมีชีวิตเอียงไปทางใด ?	378
“คนตายแล้วสูญจะไม่มีอะไรอีก !” คนที่กล่าวอย่างนี้ คือ คนพวกไหน ?	378

- “คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้”
- ในทาง “ธรรมาธิฐาน” หมายถึงอย่างไร ? 93-94, 97
- คนที่นั่งหลับตา พยายามฝืนข่มทำความว่าง ทำความสงบจนได้
จะกลายเป็นคนอย่างไร ? เป็นตัณหาชนิดไหน ?
- เกิดประโยชน์อย่างไร หรือไม่ ? 548-549
- “คนใบ้-คนเขื่อง” หรือ “ฤษฏาไฟ”
- มี “มรรค” ต่างกันกับพุทธศาสนาอย่างไร ? 530
- คนใบ้ หรือ ใบ้ทำเดียว(ใบ้ลูกเดียว) นับเป็นผู้มีจิวเวกได้หรือไม่ ? 351-352
- คนผู้มี “ฉาน” อันบริบูรณ์จริง เพราะเกิดสภาพจิตอย่างไร ? 507-508
- “คนใหม่” ที่อยู่ใน “ร่างเก่า” คือใคร ? เรียกว่าอะไรบ้าง ?
- มีกรรมอย่างไร ? 290
- คน “ไม่รู้” มักจะทำอะไร ? 199
- คนเราควรปรับจิตเปลี่ยนจิตหรือไม่ ? ปรับเปลี่ยนให้เป็นอย่างไร ? 226,227
- คน “หลง” อย่างไร ? “หลง” อะไรได้บ้าง ? 13-16,190-191
- “ความเก่ง” (อภิปัญญา หรือ วิชา) ที่เป็นพุทธวิชาแท้
เก่งกันอย่างไร ? แย่งไหน ? 293,304
- ความเกิด คืออะไร ?
- ความเกิด ความดับเป็นอย่างไร ? 185,187,286,291,292,317
- “ความเกิด” ที่หมายเอา “ความรับสภาพไว้” คืออย่างไร ? 286
- “ความจบ” จะมีได้เมื่อใด ? ด้วยอย่างไร ? 431
- “ความดับความเกิด” หมายเอาอะไร เป็นสำคัญที่สุด ? 292
- “ความดับ” ที่หมายเอา “ความไม่รับสภาพไว้” คืออย่างไร ? 286
- “ความตายสนิท” ตายอย่างเห็นจริง เป็นอย่างไร ? 296
- ความเที่ยง ความไม่เที่ยง ขึ้นสุดยอด มีในสถานภาพใด ? 216,217
- “ความเที่ยง” หรือ “ความบริบูรณ์สุดขีด” คืออะไร ?
- หมายถึงอะไร ? 216
- ความเป็นยอดจิต ยอดปัญญา คือ สภาพอย่างไร ? 438

- ความเป็นยอดวัตถุ คือ สภาพอย่างไร ? 438
- ความเปลี่ยนแปลงของ “วิญญานธาตุ” จากสุขเวทนา เป็นทุกขเวทนา
คือ ลักษณะใด ? เพราะอะไร ? 216
- ความมกน้อย (อภิปัจฉะ) คืออย่างไร ? 385
- “ความไม่ถูกฝ่าถูกตัว” ชนิดหนึ่งได้เกิดขึ้นแล้วในโลก คือ สภาพอย่างไร ?
และ อะไรที่ร้ายสำคัญที่สุด ? 393
- “ความไม่มั่นคงหนึ่งน้อยหนึ่ง ก็ไม่ห่ม” นั้น หมายถึงอย่างไรชัดๆ แท้ๆ ? 59
- ความไม่มีสภาพเป็น “จิตนิยม” เหลืออยู่เลยอย่างสะอาดสูงสุด
และยัง “วัตถุนิยม” ก็ยังไม่เป็นแน่ๆ เพราะเหตุใด ? 438
- ความยินดี (โมทนา) ควรแสดงออกขนาดไหน จึงจะอยู่ในสภาพที่ดีที่สุด ?
และเรียกว่าอะไร ? 423
- ความรู้ชั้น ปรมัตถ์ คืออะไร ? 185
- “ความรู้” หรือ “จิตรู้” หรือ “ธาตุรู้” คืออะไร ?
ควรจะหลงหรือ ? ทำไม ? 58
- ความหลงผิดในการไปได้ “ความสงบ” เป็นกิเลส
เป็นเรื่องรู้ได้ง่ายหรือ ? เพราะเหตุใด ? 549
- ความหลุดพ้นขั้นสูงสุด ต้อง “รู้” อะไร ? 547
- “ความว่าง” แท้ ที่เป็นสัจจัญญา เป็นที่สุดนั้น คือ สภาพจิตอย่างไร ? 289
- ความสงบนอก(ตายนอก) ต่างจากความสงบใน(ตายใน)อย่างไรบ้าง ? 284
- “คันธารวิชชา” เป็นวิชาว่าด้วยเรื่องอะไร ? 89
- “คัมภีร์วภาโส” มีสภาพเป็นอย่างไร ? ลึกซึ้งขนาดไหน ? 78
- “คุณ” คืออะไร ? เช่น กามคุณ, โสยคุณ, พุทธคุณ ฯลฯ 160,421,487
- “คุณธรรม” ของสมณะ 4 เหล่า แบ่งออกได้หรือไม่ ? แสดงได้อย่างไร ? 345
- “เคยยะ” คืออะไร ? 121
- โคตร ต่างๆ หมายถึงอะไร ? (เป็นต้นว่า กัณโศตร-สาภโคตร-
โกณฑัญญโคตร-กัสสปโคตร) 194

โคตร แท้ๆ มีอยู่ 2 โคตร คือ ตระกูลอะไร ? หมายถึงอะไร ? 196

“โคตรภูญาณ” คืออะไร ? 45,251

โคตร อธิบายเป็นปรมัตต์ได้อย่างไร ? 196

ใคร คือ ผู้ทำความดับ-ความเกิด หรือ ความตาย-ความเป็น
ถึงขั้น “วิญญาน” ชั้น “จิต” แท้ๆ ได้เด็ดขาด ? 287

ใคร “ฆ่า” พุทธศาสนา ใครทำลายพุทธศาสนาได้เก่ง ? 459,481

ใครหลง “สัสตวิญญาน” ? 495

ใครรู้จัก “โลก” ? และรู้จัก “โลก” อย่างนั้น จะมีคุณค่า
มีประโยชน์แค่ไหน ? 223.....

หมวด ง

ง่วงนอน ทำอย่างไรดี ? 518-519

“เงาแฝงเงา” หมายถึงอะไร ? คืออะไร ? 549

หมวด จ

จงทำให้เป็น “ฉาน” คืออย่างไร ? 547

“จตุปฏิสัมภินันตโต” หรือ ผู้มี “ปฏิสัมภิทาญาณ ๔” (จตุปฏิสัมภิทาญาณ)
อย่างเก่งเยี่ยมที่สุดนั้น เป็นอย่างไร ?

แบบใด ? ใครบ้าง ? 321,329,331-334

1. อตถปฏิสัมภิทาญาณ (อตถะ) 332

2. รัมมปฏิสัมภิทาญาณ (ธรรมะ) 332

3. นิรุติปฏิสัมภิทาญาณ (นิรุติ) 332

4. ปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณ (ปฏิภาณ) 332

“จบแล้วก็ยังเป็นผู้ไม่จบอยู่” เป็นผู้ถึงอะไร ? หมายถึงอย่างไร ? 254

“จบสนิท” หรือ “แล้วรู้แล้ว” (นิโรธอริยสัจ) หมายถึงอะไร ? 281

“จบ” อย่างไรดี ? 254,255

จรณะ ๑๕ : สัจจศีล, สัจจอินทรีย์, โภชนมัตตัญญูตา,
ชาคริยานุโยคะ, ศรัทธา, หิริ, โอตตปเป, พหุสัจจะ, วิริยะ, สติ,
ปัญญา, ฌาน ๑, ฌาน ๒, ฌาน ๓, ฌาน ๔ 521- 523

จรรยา ๑๕ กับ การปฏิบัติกรรมฐานของพุทธศาสนา	530
จรรยา ๑๕ กับ ฌาน	521-523
จรรยา ๑๕ กับ สติปัฏฐาน	530
จรรยา ๑๕ กับ สัมมาอริยมรรค	524-525
จรรยาชั้นปลายทั้ง 4 คือ ฌาน ๑ - ฌาน ๒ - ฌาน ๓ - ฌาน ๔ เป็นสภาพจิตอย่างไร ?	554
จรรยา ๑๕ คืออะไร ? ประกอบด้วยอะไร ? มีประโยชน์อย่างไร ? พาให้บรรลุได้อย่างไร ?	22,23,484,522-523,544,556
จรรยาสมบูรณ์ หรือ จรรยาสมบูรณ์ เป็นไหน ?	547
“จักขุมหา ปรินิพพุต” คืออะไร ? เป็นการเกิดแบบใด ? ยืนยันอะไร ?	4,550
จาก “ฌาน” ถึง “วิมุตติ” มีสถานะอย่างไร ?	26-30
“จาร” แปลว่าอะไร ? เช่น	485
อุปจาร	485
พรหมจาร	486
วิจาร	535
จารีตข่ม “ศีล” ข่ม “ธรรม” ได้หรือไม่ ? เป็นอย่างไร ?	461
“จริง” (สัจจะ) เป็นอย่างไร ? มีองค์ประกอบอย่างไร ?	501
“จิต” กับ “กิเลสตัณหาอุปาทาน” เหมือนกันหรือไม่ ? แยกจากกันได้ไหม ? เปรียบเหมือนอะไร ?	85-86
จิตของพระโยคาวจรทุกคน ที่บรรลุผลแท้จริง เป็นอย่างไร ?	23
จิตของเราว่างที่สุดจากกิเลส แต่ปกติเราจะไม่ว่างที่สุดจากการงาน ปฏิบัติอย่างไร ?	389
“จิต” คือ “บุคคล” หมายความว่าอย่างไร ?	139
จิต จะบรรลุได้ ต้องอาศัยอะไรบ้าง ?	42
จิตชนิดต่างๆ (เจโตปริยญาณ) มีบทบาท สัมพันธ์กันอย่างไร ?	133.....,142.....,133.....

1. จิตมีราคะ(สราคะ)	จิตปราศจากราคะ(เว็ตราคะ)	133,142,150
2. จิตมีโทสะ(สโทส)	จิตปราศจากโทสะ(เว็ตโทส)	134,142,150
3. จิตมีโมหะ(สโมห)	จิตปราศจากโมหะ(เว็ตโมห)	134,142,150
4. จิตหดหู่(สังจิตต)	จิตพุ่งช่าน (วิกจิตต)	134,143-144,151
5. จิตมหรรคต(มหัคคต)	จิตไม่เป็นมหรรคต(อมหัคคต)	24,134,144,151-153
6. จิตมีจิตอันยิ่งกว่า(สอุตตร)	จิตไม่มีจิตอันยิ่งกว่า(อนุตตร)	134,145,153,494,535
7. จิตเป็นสมาธิ(สมาหิต)	จิตไม่เป็นสมาธิ(อสมาหิต)	134,146,153-155
8. จิตหลุดพ้น(วิมุตต)	จิตไม่หลุดพ้น(อวิมุตต)	134,146-147,155-156
“จิตเดียว” หมายถึง ทำจิตให้เป็นอย่างไร ?		93
“จิตใต้สำนึก” หรือ สัญชาตญาณ หรือสัญชาตชั้ว เป็นกิเลสชนิดไหน ?		13,374
จิตทำงานเป็น “ บั๊จยการ ” ทำอย่างไร ?		418
จิตที่ดำเนินไปสู่ความไม่หวั่นไหว คืออะไร ?		263
จิตที่ดำเนินไปสู่ความรู้ยิ่ง คืออะไร ?		263
จิตที่ตั้งไว้ผิด จิตที่ยึดถือเอาผิดๆ (มิฉลาปณิหิตตัง จิตตัง) เกิดจากอะไร ? ทำให้เกิดผลอย่างไร ?		461
จิตที่เป็นทุกข์ เป็นอย่างไร ? จะจัดการกับมันอย่างไร ?		143-144
จิตที่บริสุทธิ์แท้แล้ว เปรียบเหมือน “ ยอดวัตถุ ” หมายความว่าอย่างไร ?		437-439
จิตที่มี “ อภโตภาควิมุตติ ” มีบทบาทเชื่อมต้อให้เกิด “ ผล ” ถึงกาย หรือไม่ ? อย่างไร ?		298
จิตที่ยังปรุ่งุ่นไปด้วยราคะ-โทสะ จัดเป็นฌานได้หรือ ?		489
จิตที่เลิศสุดยอด มีลักษณะอย่างไร ?		456-457
“ จิตนิยม ” เลอะเทอะๆ หยาบๆ ง่ายๆ แต่ไม่ค่อยจะรู้ได้ง่ายกันเอาเสียเลย ในผู้ชื่อว่า นักการศาสนา หรือ นักศึกษาเรื่อง “ จิต ” แท้ๆ		460....

- “จิตนิยม” ไม่เหลืออยู่เลยในคนผู้นั้น
คือ อย่างไร ? (หรือ แม่ “วัตถุนิยม” กี่)
- จิตในจิต แท้ๆ
เป็นอย่างไร ?
- “จิตในจิต” เป็นเรื่องลึกซึ้งซับซ้อนเพียงใด ?
- “จิตใน” ที่มันยังหลง “บ้าน” หรือ หลง “ตน” นั้น สำคัญไฉน ?
ควรจัดการกับมันอย่างไร ? ลึกซึ้งแค่ไหน ?
- “จิตบรูณ์รูป” ได้ไหม ?
- จิตเป็น “สุรา” ได้อย่างไร ?
- “จิตมารดา” ที่เป็น “สันตสุขเทพบุตร” คือ สภาพออย่างไร ?
- จิตมีวสี หมายความว่าอะไร ?
- จิตมีอำนาจปรับเปลี่ยนสภาพกายได้อย่างไร ?
- จิต “ยอม” ให้เกิด (อภิญญา) คือ จิตอย่างไร ?
- “จิตรู้” รู้อะไร ? อย่างไร ? รู้ที่ใด ? รู้เมื่อไร ?
- “จิตวิเวก” เป็นไฉน ? อย่างไร ? แค่นั้น ?
แตกต่างจาก “อุปธิวิเวก” ตรงไหน ?
- “จิตหลง” หรือ “จิตหลีก” หรือ “จิตหรรณี”
จิตเช่นนั้น เป็นอาการของจิตที่เกิดมาจากไหน ?
เป็นจิตตรงกันข้ามกับฝ่ายใด ? เรียกมันว่าอะไร ?
- จิต “สมาธิ” ของพุทธ ต่างจาก “สมาธิ” หลับตาของนิกายฤๅษี อย่างไร ?
- จิต “สมาธิ” ของพุทธ เป็นอย่างไร ? เพื่ออะไร ?
- จิตสังขาร เป็นอย่างไร ?
- “จิตสิกขา” “ปัญญาสิกขา” คืออย่างไร ?
- จุดจบของ “วิชา” ขันอาสาวิภยญาณ อันเป็นจุดสำคัญแท้

438

43,52,96,100,118,130-136,186,189,192,209,215,237

238,301,308,321,413,428,435,436,443,479,487,489

496,534

238

199-201

13

447

432

145

301-302

292

150-151,152

352,356,358-359,361-364,369

487

155

154,155

308

38

554....

- จุดรูปจุดเทียนบูชา ผิดศีลของพระพุทธเจ้าด้วยหรือ ? 166
- “จุดลับ” สำคัญแห่งการเข้าสู่ “สันตวิหาร”
- หรือ “วุฒโมสุโข” จุดแรก อยู่ไหนใด ? 31
- จุดสำคัญแห่งผู้ฝึกในเบื้องต้น จะต้องหัดจับในอะไร รู้อย่างไร ? 141
- จุดนี้ แปลว่าอะไรแน่ๆ ? 316
- “จุดอุปปาตญาณ” เป็นความรู้อย่างไร ?
- แค่ไหน ? อย่างไร ? 210-213,256,270,291,294,307,317
- จุดอุปปาต หมายถึงอะไร ? 21,47,317
- เจ็บกาย เจ็บใจ เจ็บจริงหรือ ? เจ็บอะไร ? 300
- “เจตนาหัง ภิกขเว กัมมัง วทามิ” คือ เจตนาอย่างไร ? เพราะอะไร ? 450
- เจโต คืออะไร ? 317
- “เจโตปริยญาณ” ที่เหนือภิกขุญาแท้ๆ ของพุทธ
- เป็นสติปัญญาขั้นนั้น รู้อย่างไร ? อย่างไร ?
- ขนาดไหน ? 71,133-134,147,149-156,176-178,271
- “เจโตปริยญาณ” แบบโลกีย์ เป็นอย่างไร ? 305
- “เจโตปริยญาณ” เป็นเรื่องของอะไร ?
- ที่ไหน ? อย่างไร ? 131,149-150,156,176
- “เจโตวิสลีปัตตะ” หรือ “เจโตวิสลีปัตโต”(วสวัตต์)
- คือ ยังจิตให้เป็นอย่างไร ? มีอะไร ? 383,453
- “เจโตวิมุตติ” คืออะไร ? หมายถึงอะไร ? 225,297-298,300
- “เจ้ากรรมนายเวร” คืออะไรกันแท้ ? 277-279
- แจ้งใน “อตฺตา” ได้อย่างไร ? 411
- ใจที่เป็น “ปมาทภูฐาน” เป็นอย่างไร ? 444-449
- หมวด ฉ**
- “ฉภิกขุญญ” คืออะไร ?
- แตกต่างจาก “สุกขวิปัสสโก” อย่างไร ? 327-328,330-331
- “ฉมภิกขุญญ” หมายความว่าอย่างไร ? หมายถึงอะไร ? 241

“เนโก” คือ ลักษณะอย่างไร ? เป็นความฉลาดแบบไหน ? 510,512-513

หมวด ข

ช่วงใดจิตพื้นนิรันดร 5 ช่วงนั้นจิตถึงซึ่งอะไร ? และเป็นอะไร ? 521

“ข้างพฤษภอม” หมายความว่าอย่างไร ? 366

“ชาติ” คืออะไร ? ชาติที่ใกล้ปรมาตมธรรมมากที่สุด
คือชาติใด ? ชาติสิ้นเมื่อใด ? 14-15,200,204-205,296

“ซานโต-บัสโต” แปลว่าอะไร ? สำคัญเพียงใด 406

“ขิคุจุนามิ” แปลเป็นไทยว่าอย่างไร ? 121,123

“เชิงซ้อน” ของคำว่า “โสตทิพย์” มีมากเพียงใด ? 125-128

“เซอเงาทมพนธชว” คืออะไร ? 418

ใช้จิต “ทำงาน” อย่างไรดี ? 149-150

ใช้ “อดีต” ให้เป็นประโยชน์อย่างไรดี ? 207-209

ใช้อะไรเป็นเครื่องตัดสิ้น “ฉาน” ? 498

หมวด ข

เซ็น (Zen, Sense) คืออะไร ? มีความเป็นมาอย่างไร ? 68,69

เซ็น เกี่ยวข้องกับคำว่า ฉาน อย่างไร ? 68

เซ็น (Sense) แตกต่าง กับ อสัญญ (Trance) อย่างไร ? 68,69

เซ็น หรือ นิกายเซ็น เกี่ยวกับพุทธวิชาแค่ไหน ? 68

หมวด ฉ

“ฉาน” กับ “ญาณ” อยู่ร่วมกันเมื่อใด ? เหมือนกันหรือไม่ ? 14-15,17

“ฉาน” กับ “ปัญญา” มีความจำเป็นไหมที่จะต้องเกิดร่วมกัน ? 70

“ฉาน” เกิดได้ เพราะอะไร ? 533

“ฉาน” ของพระพุทธศาสนา เกิดจากการนั่งหลับตา
หรือ เกิดจาก จรณะ ๑๕ ตามลำดับ ? 523

ฉานของ “สติปัฏฐาน” แท้ เป็นอย่างไร ? 21

“ฉาน” ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นอย่างไร ? ต่าง

จาก “ฉานของฤษี-เดียรถีย์” อย่างไร ? 5-6,11-12,15,17,27-29,42,68

- “ฉาน” ของพระอริยะระดับต่าง ๆ เหมือนกันหรือไม่ ? 29,57-66
- “ฉาน” ชั้นต่าง ๆ
- “ฉาน” ชั้นต้น “ขณิกสมาธิ” เป็นไฉน ? 505-506
- “ฉาน” ชั้นกลาง “อุปจารสมาธิ” เป็นไฉน ? 506
- “ฉาน” ชั้นปลาย “อัปนาสมาธิ” เป็นไฉน ? 506
- “ฉาน” ชั้นสันตวิหาร มีสภาพเป็นอย่างไร ? หมายถึงอะไร ? 59,494,499
- “ฉาน” คือ สิ่งมีได้เฉพาะนั่งหลับตาเท่านั้นหรือ ? 3,5,45,306,458,529
- “ฉาน” คืออะไร ? เกิดเมื่อใดได้บ้าง ? มีขั้นตอนอย่างไร ?
- มีบทบาทอย่างไร ? 3,7,16,17,21,24-27,39,42,45-56,66,71,90,206,306,311,
316,337,458,459,467,483-485,489-499,504,505,508,533-544
- “ฉาน” คืออะไร ? เป็นสภาพอย่างไร ?
- มีแนวโน้มไปทางใด ? 2,3,15,21,25-28,33,43,45,47,49,50,66
306,339,458,484,492,498-501,506-508
- “ฉานจรณะสัมบันโน” หมายความว่าอย่างไร ? 39
- ฉาน-ญาณ-วิมุตติ สืบต่อสัมพันธ์กันอย่างไร ? 42
- ฉาน ตรงตามพุทธโดยย่อเป็นอย่างไร ?
- “ปฐมฉาน” 75
- “ทุติยฉาน” 75
- “ตติยฉาน” 76
- “จตุตถฉาน” 77
- ฉานต่าง ๆ ฉาน ๑, ฉาน ๒, ฉาน ๓, ฉาน ๔
- มีขั้นตอนอย่างไร ? มีสภาวะอย่างไร ? 21-22,57-65,340,484-486
- ฉานต่าง ๆ เช่น โลกุตตรฉาน-รูปฉาน-อรุณฉาน นั้นไฉน ? 39-41,59,205
- “ฉาน” ต่าง ๆ ที่เป็นนิมิต (เครื่องหมาย, เครื่องล)
1. “บริกรรมนิมิต” เป็นอย่างไร ? ทำอย่างไร ? 506
 2. “อุคคหนิมิต” เกิดจากอะไร ? เป็นผลของอะไร ? 506
 3. “ปฏิภาคนิมิต” เป็น “ฉาน” ที่ส่งผลสู่วิมุตติแท้ เป็นไฉน ? 507

- “ฌานชั่วคราว” ทำได้อย่างไร ? เกิดเมื่อใด ? 5,22,29,33,68
- “ฌานชั่วคราว” หรือ แบบหลับตาทำเอา เมื่อลืมตาออกมาจะวุ่นอยู่
กับอะไร ? และ หลับตาเข้าไปจะวุ่นอยู่กับอะไร ? 543
- “ฌานถาวร” ทำได้อย่างไร ? เกิดเมื่อใด ? 521
- “ฌาน” ทั้ง ๔ มีความหมาย ลักษณะ สภาพ
สัมพันธ์กันอย่างไร ? 22,75-77,322,339-340
- ฌาน ๑ “ปฐมฌาน” (วิตกวิจารณ์ ปิณี สุข เกิดแต่วิเวก) 21,75,322,340
- ฌาน ๒ “ทุติยฌาน” (ปิณี สุข เกิดแต่สมาธิ) 22,75,76,322,504,552
- ฌาน ๓ “ตติยฌาน” (สุขอย่างอุเบกขา) 22,76,322,553
- ฌาน ๔ “จตุตถฌาน” (อุเบกขา เป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์) 22,77,322,553,554
- “ฌาน” ทำลายพระพุทธศาสนาได้หรือไม่ ? 2
- “ฌาน” ที่ประกอบด้วย “ญาณ” เป็นไฉน ? 15
- “ฌาน” ที่เป็น “จรณะ” คืออย่างไร ? เกิดได้เมื่อใด ? 1-6,8,11-12,53,458
- “ฌาน” ที่เป็นมัจฉาทิฏฐิ เป็นอย่างไร ? 3-4,503
- “ฌาน” ที่ไม่มี “ญาณ” นำได้หรือไม่ ? 50
- “ฌาน” ที่ไม่เปรื่อง “ญาณ” หมายถึงอย่างไร ? 67
- “ฌานแท้” หรือ “ฌานถาวร”
เป็นอย่างไร ? 27-28,33,35,45-48,68,521
- “ฌาน” แท้ๆของพุทธ ที่จริงหมายถึงอะไร ? 69,339,506-507
- “ฌาน” แท้ๆของพุทธ ต้องมีอะไร ร่วมเป็นองค์ธรรมประกอบอยู่ด้วย ? 22
- “ฌาน” แบบเซ็นในทุกวันนี้ หมายถึงเอาแค่ไหน ? อย่างไร ? 69-70
- “ฌาน” แบบ Trance กับ “ฌาน” แบบ Sense มีแนวโน้มไปทางใด ?
ขัดกันหรือไม่ ? อย่างไร ? 69-70
- “ฌาน” แบบ “วิกขัมภนปหาน” เป็นอย่างไร ? เกิดเมื่อใด ? 50
- “ฌาน” เป็นสภาพจิตที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ว่า
เป็นอะไร ? เป็นสภาพอย่างไร ? 53,535

- “ฉาน” เป็นวิชาลำดับต้นจริงหรือ ? เพราะเหตุใด ? 26
- “ฉาน” เป็นสภาวะของการขัดเกลาอยู่(สัดเลข) ไซ้หรือไม่ ?
ถ้าไม่ไซ้ เป็นสภาพใด ? 66
- “ฉาน” เป็นสิ่งที่พื้งนำมาอวดแสดงกันหรือไม่ ?
ถ้าไม่มี “ฉาน” ในตนจริง นำมาแสดงมีโทษเพียงไร ? 33,43,459
- “ฉาน” เป็น “อุตตริมนุสสรธรรม” แท้ๆจริงๆ ไซ้หรือไม่ ? 2,458,542,544
- “ฉาน” เผาอะไร ? อย่างไร ? 340
- “ฉาน” มาจากรากศัพท์ใด ? แปลว่าอะไร ? 339
- “ฉานยัม” ช่วยให้เกิด “ฉานแท้” จริงหรือ ? มีผลทางใด ? 72
- “ฉานยัม” หรือ “ฉานชั่วคราว” เป็นอย่างไร ?
มีคุณและโทษอย่างไร ? 29-31,33,35,68-69
- “ฉาน” ระบบนั่งหลับตานี้ ทำให้คนหลงอยู่ในอะไร ? อย่างไร ? 551
- “ฉาน” ฤกษ์ หรือ ฉานดาบส เป็นอย่างไร ? 3,5,26
- “ฉานฤกษ์” ดีไหม ? เกิดผลร้ายกับพุทธศาสนาหรือไม่ ? 31-33
- ฉานฤกษ์ เป็นสติบัญญัติตามลัทธิ “พุทธ” หรือ ? 67-68
- ฉานฤกษ์ พาคนหลงผิดหรือ ? 26
- “ฉานโลกีย์” หรือ “ฉานโกง” หรือ “ฉานขโมย” เป็นอย่างไร ? 36
- “ฉานวิสัย” เป็นอจินไตย จริงไหม ? 542
- “ฉานสมบัติ” ของพระอรหันต์แท้ๆ แบบพุทธนั้น มีได้เมื่อใด ?
เวลาใด ? เป็นอย่างไร ? 49,66-67
- “ฉานสัมมาทัญญี” เป็นอย่างไรหรือ ? 8
- “ฉาน ๔” ที่บริบูรณ์นั้น จะต้องไม่หลงอะไรเป็นอุปกิเลสด้วยจริงๆ ? 546
- “ฉาน ๑” เป็นผลที่ผู้ปฏิบัติธรรมได้พากเพียรปฏิบัติอะไรมาตามลำดับ ?
จนพ้นจากอะไร ? 521
- “ฉาน” อย่างบริบูรณ์บริสุทธกต่อเมื่อคนผู้นั้นมีอะไร ?
โดยปราศจากอารมณ์อย่างไร ? 504

หมวด ญ

“ญาณ” คืออะไร ? มีได้อย่างไร ? 15,42,156,173,183,186,270,290,296

300,301,303,309,310,315,322,444,453

“ญาณ” หรือ “ญาณทัสสนะวิเศษ” หรือ “วิปัสสนาญาณ”

คือ การรู้การเห็นแจ้งอะไร ?

39,78,79,331

ญาณทัสสนะ เกี่ยวโยงกับ วิปัสสนาญาณ อย่างไร ?

79

“ญาณทัสสนะ” คืออะไร ? เกิดแล้วรู้อะไร ?

รู้อย่างไร ? รู้ที่ใด ?

6,74,78-79,81,86,115,156,217,226,232,234,298,

301,304,306,307,309-311,314,316,323,331,440,508

“ญาณทัสสนะ” จะบริบูรณ์ได้อย่างไร ?

231-232

“ญาณทัสสนะ” จาก พระไตรปิฎก ฉบับหลวง มีอย่างไร ?

78-79

“ญาณทัสสนะ” เชื่อมโยงกับ มิจฉาทิฎฐิ ด้วยหรือ ?

440

“ญาณทัสสนะ” เป็นการเกิดของอะไร ? อย่างไร ?

226,293

“ญาณทัสสนะวิเศษ” วิเศษเพียงใด ?

39,56,444

“ญาณทัสสนะ” อันบริบูรณ์ (วิมุตติญาณทัสสนะ)

หรือ “ปัญญาวิมุตติ” ที่เป็น “สมุจเฉทวิมุตติ” เป็นอย่างไร ?

298

ญาณทัสสนะอันประเสริฐแสนวิเศษ (อลมรียญาณทัสสน วิเสโส)

เป็นอะไร ? สำคัญไฉน ?

229-230,234

“ญาตปฏินันโน” คืออะไร ?

181

ญาณ-วิมุตติ-วิมุตติญาณทัสสนะ สัมพันธ์กันอย่างไร ?

322,340

หมวด ฐ

“ฐาน” ของใครอยู่ที่ไหน ?

398,400,437

“ฐาน” คืออะไรแท้ๆ มีฐานอะไรบ้าง ?

ที่ใด ? สำหรับใคร ?

16-20,39-40,46,49,58,65,93,100,154,

158,177,206,208,219,292,298,305-307,

314-321,334,398-400,402,405,409,

413-414,418,423,424,437,441-454

“ฐาน” คืออะไร ? เป็นไปทางไหนบ้าง ?	381,382,384
ฐานจิต เทียบกับตะกร้าได้อย่างไร ?	320
“ฐานดับ” (วุฒฐาน) ต่างกับ ฐานเกิด (อุฏฐาน) อย่างไร ?	16,17,20
ฐานต่างๆ ที่จับมาเรียงดู แต่ยังไม่ได้ไล่เรียง “ฐานานุฐานะ” จนเรียบร้อย มี เช่น	
“ฐาน”	16,18,19,20,24,28,39,42,52,63,73,93,136,137,146,154,206, 208,209,225,226,233,244,245,265,268,274,275,283,292, 307,317—323,328,330,337,345,346,353,360,365,367, 369,373,375—377,379,381,382,384,386,388,395,398, 400,402,403,437,441,443,445,447—449,451,456,466, 467,472,479,480,482,489,519,523,538,545,555
กรรมฐาน	52,136,139,208,321,322,344,398,400,409,449
กัมมฐาน	314
กัมมัญฐาน	367,383,384,388,395,398—400, 402,403,443,449,451,452,458,543
ปฏิสันฐาน	423
ปมาทัญฐาน	46,162,367,377,384,388,396, 402,417,418,444—448,452,494
บัญญัติฐาน	20,41,57,177,375
มหาบัญญัติฐาน	35,47,173
กมุฐาน	318,321,367,374,375,381, 382,384,387,407,443,548,549
คติฐาน	414,415
ลหุฐาน	452
วิฐาน	18,158,367,376,377,379—384,452
วิภูสนัญฐาน	367,375—377,380—383,385,386,388,452

วุฏฐาน	16,18-20,39-41,43,49,58,60,65,72,100,206-208, 219,221,292,298,305-307,316,334,342,367,383,384, 389,391,396,397,405,413,414,424,434,452,454
สฐาน	367,373,375,382,384,443,454,549
สันตฺถฐาน	367,385,386,389,414
สมมุติฐาน	288,367,376,383,384,443
สมุฏฐาน	383,384,418,443,452
อฐาน	392,437
อฐิฐาน	146,298,367,381-384,387,445,446,449-454,545
อชฺชฐาน	402
อุฏฐาน	17-20,39-41,49,60,65,72,93,100,208,219 221,238,292,298,306,334,367,372,373,381, 385,389,396,397,414,417,419,424,452
ปุคคลาธิฐาน	73,80,87,92,93,96-104,106,108,111, 120-122,131,184,202,203,212,214, 257,261,263-265,267,287,299,300,426
ธรรมาธิฐาน	73,77,78,87,92,93,97-100,102-104,106,108,111, 115,120,121,123,125,232,257,263-265,287, 425-427,538
สติปัฏฐาน	22,39,41,43,47,56,67,68,118,125,133,174, 210,215,227,275,314,316,317,332,333,374,375, 408,409,518,524,528,530
“ฐาน” ใดที่ร้ายกาจนัก ? ซึ่งจะต้องทำ “กรรม” กับมันก่อนเพื่อน	402
ฐานแท้ของ “นิพพาน” เป็นอย่างไร ?	15-16
“ฐาน” นั้น สำคัญไฉน ?	208,209
ฐานประมาท (ปมาทฐิฐาน) เกิดจากลักษณะใดบ้าง ?	402
“ฐิตะ” มีจิตอย่างไร ?	78

หมวด ด

“ดักใจคน” ได้ เป็นคุณธรรมแบบพุทธวิชาหรือ ?	133
“ดับจิต” หรือ “หลับสนิท” หมายถึงสภาพอย่างไร ?	30
“ดับเพื่อเกิด” อย่างดี โดยธรรมาธิฐาน หมายถึงอย่างไร ? แจงไหน ?	286
“ดับสนิท” ของพุทธศาสนา หรือ “นิโรธ” หรือ “นิพพาน” ดับอะไร ? ดับความรู้สึกหรือ ? หมายถึงอย่างไร ? อย่างไร ?	16,18-19,20,30
ดับสันหมดทั้งสัญญา และ เวทนา เป็นอย่างไรกันแท้ ?	550
เดรัจฉานต่าง ๆ	345-346
เดรัจฉานอาชีพ	346
เดรัจฉานกัมมันต์	346
เดรัจฉานวิชา	346
เดรัจฉานกถา	345
เดรัจฉานวิชา คืออะไร ? มีประโยชน์เพียงใด ?	8,123,160,161-171,230, 256,304-305,317,320,321,324,331
เดรัจฉานวิชา ที่ผิดศีลของพระพุทธเจ้า เช่น รดนามนต์, ทำพิธีบูชาไฟ, ประยูตต่าง ๆ, บ้ายยา, ใส่ยา, รักษาโรค, เป็นหมอดู, เป็นหมอปelukเสก, เป็นหมอผี, เป็นหมอลงเลขยันต์ (เจิม) เป็นต้น	165,167
“เดรัจฉานวิชา” ผิดศีลของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือไม่ ?	132
“เดรัจฉานอกัญญา” (หรือ พวกกัทธิปาฏิหาริย์ พวกอาเทศนาปาฏิหาริย์) ใช่ “อรหัตตคุณ” หรือ ?	326
โดยธรรมโดยแท้ เป็นสภาพเดียวกัน โดย “กรรม” เป็นตรรกะนี้ เครื่องชี้ หมายถึงความถึงอย่างไร ?	427
โดยสัจจะ “กำลังกาย” กับ “กำลังปัญญา” สัมพันธ์กันอย่างไร ? ถ้าใครตราคา “กำลังปัญญา” สูงกว่า “กำลังกาย” หรือ ใครตราคา “กำลังกาย” สูงกว่า “กำลังปัญญา” กณนั้น คือ คนอย่างไร ?	196 196

หมวด ต

- “ ตบะธรรม ” หรือ ผู้มีความ “ ตั้งตนอยู่ในความลำบาก ” นั้น
อะไรเจริญยิ่ง ? จำเป็นไหม ? 157,425
- “ ตราบใด ที่ผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ ตราบนั้น โลกไม่ว่างจากพระอรหันต์ ”
พระพุทธรูปที่ตรัส ยืนยันอะไร ? 467
- ตราบใด ยังไม่เกิด การรู้-เห็น เจ้า “ มโนวิญญาณ ”
ตราบนั้น ยังไม่นับว่าพ้นอะไร ? 405
- ต้องขอสัจต่อ “ ปัจจุบัน ” และ “ กรรม ” นั้นๆ
เป็น “ ที่สุด ” (อันต) จริงๆ แล้ว ผู้นั้นจะจบแค่ไหน ? อย่างไร ? 546
- “ ตักกั โหติ วิมังสั ” หมายถึงอย่างไร ? บุคคลประเภทใด ? 51,140,435
- “ ตัณฑา ” จะดับได้อย่างไร ? และมีอะไรเป็นอาหาร ? 525
- “ ตัณฑาสุต ” อังคต. ทสก. ข้อ 62 มีใจความสำคัญว่าอย่างไร ?
เกี่ยวกับเรื่องอะไร ? 526-527
- “ ตัวการ ” (5 ตัว) และ “ ตัวแก้ ” (3 ตัว) ถิ่นมิทธะได้สนิท
ตามพระพุทธรูปที่ทรงยืนยันไว้ คืออะไร ? อย่างไร ? 532-533
- ตัวใครเล่า คือ “ ปมาทัฏฐาน ” แท้ ? และ คืออะไร ? 444
- ตัวอย่าง “ กามในจิต ” ที่สลบดับซ่อนอยู่ 489-500
- “ ตาทิพย์ ” เห็นอะไรได้บ้าง ? 213,219,404,405,
- ตามที่เป็นอยู่จริงแล้วในทุกวันนี้ ล้วนต่างบอกต่างแสดง “ อดตริมนุสสรธรรม ”
กันอยู่โครมๆ ทั้งนั้น หมายถึงอย่างไร ? และมีผลอย่างไร ? 471
- ตามธรรมชาติของปุถุชน หลงสิ่งที่ “ มี ” อยู่ (อนันตภาพ) จึงต้องสอน
ให้ “ ไม่มี ” (สุญญภาพ) หมายถึงอย่างไร ? 434
- ตามแบบ “ พุทธศาสนา ” แท้ๆ ยืนยันว่า พระอรหันต์ต้องมีฉาน
ทุกองค์แน่หรือ ? เพราะเหตุใด ? 544
- “ ตาย ” ๗ นั้น ตายจริงหรือเปล่า ? ตายจริงๆ นั้น ตายอย่างไร ? 215-216
- “ ตายลัม ” หรือ “ ตายโคม ” หมายถึงสภาพอย่างไร ? 540

ตำนานเรื่อง “ทำพิธีบูชาไฟ” มีมาอย่างไร ?	166,167
“ตัญญู” ใน “อายุหิต” หมายถึงอย่างไร ?	424
“ตัญญู” มักจะทำให้คนสังสมอดตาไส่จิต จริงหรือ ?	415
“ไตรลักษณ์ญาณ” ของผู้รู้แท้จริง รู้ในอะไร ? อย่างไร ?	310

หมวด ถ

ถาดิด “ถิ่นมิทระ” จะทำให้เป็นคนอย่างไร ?	240-241,516
วิธีแก้วิธีจะทำลาย “ถิ่นมิทระ” ทำอย่างไร ?	
แค่ไหน ?	240-241,516-519,520
ถ่า “รูปฌาน” ไม่มีเลย “อรุฌาน” จะเกิดได้หรือไม่ ? ทำไม ?	545,554
ถ่า “อรุฌาน” เป็น “รูป” “รูปฌาน” จะเป็นอะไร ? คืออย่างไร ?	546
ถิ่นมิทระ เกิดไม่ได้ เพราะ ความริเริ่ม (อารัมภธาตุ)	
ความพากเพียร (นิกกมธาตุ) ความบากบั่น (ปรักกมธาตุ)	532
ถิ่นมิทระเกิด และ เจริญได้ เพราะ ความไม่ยินดี (อโรติ)	
ความเกียจคร้าน (ตันทิ) ความบิดขี้เกียจ (วิฆัมภิกา)	
ความเมาอาหาร (ภัตตสัมมโท) ความที่จิตหดหู่ (เจตโส จ ถิ่นตัตถ)	532
ถิ่นมิทระ ข้นหยาบ ละเอียด ลึกซึ้ง เป็นอย่างไร ?	484-520
“ถิ่นมิทระ” คืออะไร ? หมายความว่าอย่างไร ?	
หมายถึงสภาพจิตอย่างไร ?	240-241,487,490,508,513-516,519

หมวด ท

ทนต่อความยากความลำบากในโลกได้อย่างไร ?	173-174
ทวารทั้ง 5 ทั้ง 6 รับรู้อย่างไร ?	297
ทัสสนา หมายถึงอะไร ? เชื่อมโยงกับ “จิต” หรือไม่ ?	301
“ทางใน” ๆ ที่คนส่วนใหญ่เข้าใจกันนั้น คืออย่างไร ไข่มุม ?	
แล้วเป็นเรื่องของ “พุทธธรรม” หรือ ?	159
“ทางสามแพร่ง” อยู่ที่ไหน ?	221,222
“ทางเอก” ชัด ๆ ง่าย ๆ มีอย่างไร ?	314-316

- ท่านเชื่อหรือไม่ว่า พุทธศาสนาของเราทุกวันนี้ มันนอกรัตนอภย
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพาทำ ? ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ? 165
- ท่านเชื่อหรือว่า พระอรหันต์ จะต้องเหาะ ดำดิน หายตัวได้ ฯลฯ ทายใจ
ปากคักคสิทธ รักษาไข้ ต่อกระตูก นั่งทางใน บอกนั่นบอกนี่
ให้สมใจในโลกในโกธธาได้ ? 260
- ท่านเป็นพระอรหันต์หรือ ? ตรวจดูทร ถูกต้องไหม ? 303-306
- ท่านผู้บรรลุนิพพาน จะรู้อย่างไร เห็นจริงอยู่แต่ๆ ว่าอย่างไร ?
เพราะท่านเป็นผู้ใดแล้วมแล้วชงอะไร ? เป็นอย่างไร ? 482-483
- ท่าน “อจินา” หรือไม ? 438
- “ทาส” ของอดีต เสียหายหรือไม่ ? 206-210
- “ทาส” คือใคร ? 445
- “ทำกรรมแต่ไม่เกิด” มีจริงหรือ ? ทำได้อย่างไร ? หมายถึงอะไร ? 396
- “ทำงาน” ทำไม ? ทำอะไร ? “ทำงาน” หมายความว่าอย่างไร ? 410,487
- “ทำจิต” ใครทำ ? ทำให้ใคร ? ทำให้เป็นอย่างไร ? 84-85
- “ทำนา” ของเรา กับ “ทำนา” คนอื่น สิ่งไหนควรทำก่อน ?
หมายถึงอะไร ? 137
- ทำพิธีบูชาไฟ (อัคคีโย) คืออย่างไร ? อะไรบ้าง ?
พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้ว่าอย่างไร ? 166
- ทำไม “ของขลัง” ต้องช้อนๆ แฝงๆ แหกๆ อยู่ ? 10-11
- ทำไม คนเข้าใจ และ อธิบาย “ฌาน” ต่างกัน ? 43-44
- ทำไม คนจึงคิดว่า ศาสนาพุทธทำให้เกียจคร้าน เฉื่อยชา เห็นแก่ตัว ? 31-32
- ทำไม คนจึงหลงสภาพ “ฌานยัม” ? 31
- ทำไม จรณะ ๑๕ จึงมีแค่ ฌาน ๔ ? ทำไมไม่มี “อรุณฌาน” อีก ๔ ด้วย ? 544
- ทำไม จึงใช้ “อรห” มาเป็นสมมุติบัญญัติเรียกผู้มผลบรรลุนิพพาน ไม่ใช่ “อรค” ? 412
- ทำไม จึงแบ่งแยกพระอรหันต์เป็น “สุกขวิปัสสโก” บ้าง เป็น “เตวิชโช” บ้าง
เป็น “ฉพลญาณ” บ้าง เป็น “จตุปฏิสัมภิตปัตโต” บ้าง ? 314-316

- ทำไม จึงมี “มัจฉาทิฎฐิ” ? 164-165
- ทำไม จึงเรียก พระอนาคามีว่า “โอบปาติกะ” ? 407
- ทำไม จึง “หลงทาง” ? 294
- ทำไมต้องสอนคนให้ “ไม่มี” สอนให้ “มี” ใดๆ มากๆ ไม่ได้หรือ ? 434,435
- ทำไมตัว “จิต” ที่เรียกด้วยภาษาว่า “มารดา” (มาตา) นี้ จึงไม่ใช่เพศหญิงได้ ? 432
- ทำไม “ทำดีไม่ได้ดี” ? 279
- ทำไม “ทิฎฐธัมมนิพพานทิฎฐิ” จึงไม่นับเอาคนผู้หลง “อรุปรมาณ”
เข้าไปเป็น “มัจฉาทิฎฐิ” รวมอยู่ใน “ทิฎฐิ 62” ด้วย ? 544
- ทำไม ผู้ได้สภาพวิมุตตแล้ว จึงยังไม่หลุดพ้น (อวิมุตต) กันอยู่อีกเล่า ? 147
- ทำไม ผู้ฟังธรรมบางคนจึงสามารถบรรลุธรรมได้ทันที
เมื่อพระพุทธองค์บรรยายจบบท จบแต่ละพระสูตร ? 344-345
- ทำไม พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า
“อย่าประมาทแม้กับโทสภย อันมีประมาณน้อย” ? 448-449
- ทำไม ภิกษุสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
จึงไม่เว้นขาดการกระทำที่เป็นเตร็จฉานวิชา ? 164
- ทำไมอาจารย์รุ่นก่อนๆ อธิบายกันมาแต่แค่ “วิชา ๘ ประการ”
ไม่ได้อธิบาย “วิชา ๙ ประการ” ? 26
- “ทำให้ปรากฏ ก็ได้ ทำให้หายไป ก็ได้” นั้น ตามเชิงแห่ง “บุคคลาธิฎฐาน”
คืออะไร ? และ เชิง “ธรรมาธิฎฐาน”
หมายเอาอะไรปรากฏ อะไรหายไป ? 101-103
- ทำอย่างไรจึงจะพ้น “อุทธัจจะสังโยชน์” ชั้นสุดท้าย
กลายเป็น “วิชา จรณะ สัมบันโน” บริบูรณ์ได้ ? 541
- ทำอะไรที่เรียกว่า “อวดอุตตริมนุสสธรรม ที่ไม่มีในตน” ? 44,471
- ทำ “อาณาปาณสติ” คือทำอะไรกันแท้ ? 145
- “ทิฎฐธัมมสุขวิหาร” เป็นสภาพอย่างไร ? 5,15,21,24,31,36-37,39,498-499
- “ทิฎฐธัมมิกัตถประโยชน์” คือประโยชน์อย่างไร ? 17,19
- “ทิฎฐชุกัมม” คือการปฏิบัติอย่างไร ? เมื่อไร ? 40,169,457

“ทิพพกาย” ต่างกับ “สัททกาย” จริงหรือไม่ ?	407
“ทิพพกาย” หรือ “สุขุมรูป” คืออย่างไร ?	407,412
ทิพย์ คืออะไร ?	125
“ทิพยญาณ” เป็นอย่างไร ? เกิดอย่างไร ?	125
ที่ว่า “ทำ” นั้น ควร “ทำ” อะไร ?	421-423
“ที่สุดแห่งที่สุด” นั้น พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญอะไร ? ทรงให้เป็นในสิ่งอย่างไร ?	390
ทุกข์จากการยึดระดับต่างๆ มีอย่างไร ?	247,249,250
“ทุกข์” ใดๆๆ ทุกข์จริงๆ (อริยสัจ) ของใครมีในบ้าง ? แล้วจะหมดไปได้กันอย่างไร ?	27,135,172,185,197,216,288,296,297,305,498
“ทุกข์” ทุกข์เพราะอะไร ?	416,490,491,498,518,535
“ทุกข์อริยสัจ” เป็นไฉน ? มีสภาพอย่างไร ? เกิดจากอะไร ?	287-289
“ทุกข์” ที่ละเอียดสุขุมลึกซึ้งมาก รู้ได้ยากยิ่งกว่า จักเสี้ยนผมออกเป็นร้อยแฉก และ แต่ละแฉกจะต้องให้เท่าๆกัน นั้นเสียอีก คืออะไร ?	248
“ทุกข์” มีตัวตนหรือไม่ ? ของใคร ? เกิดที่ไหน ? เกิดจากอะไร ?	135
ทุกข์อย่างมันล้นไหลไปๆ (วิฤตโต หรือ จุตติ) จะหาส่วนสุด ณ ที่ใด ไม่ได้หรือนอกจาก “สุด” ที่ไหน ? “หยุด” ที่ใด ?	555-556
“ทฤษฎีลละ” คืออะไร ? หมายถึงอย่างไร ?	242-243
“ทูปปณินิสัคคี” คืออะไร ?	14
“แห่งตลอดอนิมิต” นั้น หมายความว่า รู้อะไร ? อย่างไร ?	233,234
โทสมุล เป็นต้นว่า พยาบาท, โภชะ, ปฏิกษะ, โสภ, กุกกัจจะ, ปริเทวะ, โทมณัส, อุปายาส	491,500-501
หมวด ๖	
“ธรรม” คืออะไร ? “ธรรมในธรรม” เป็นเรื่องของอะไร ?	444
ธรรมดา ของคนนั้น ต้องมีอะไรเป็นตัวเกิด ?	375
“ธรรมฐิติ” คืออะไร ? เกิดเมื่อใด ?	24,28,55,322

- “ธรรมฐิติญาณ” มีความสำคัญต่อการบรรลุธรรมหรือไม่ ? อย่างไร ? 23
- ธรรมในธรรม 72,73,74,77,78,87,100,131,
133,150,189,192,257,264,428,436,444
- “ธรรม เบยวบาลตขลุม” หมายถึงอย่างไร ? 529
- “ธรรม เพื่อชีวิต” หมายถึงอย่างไร ? 347
- ธรรมวิจย ทำอะไร ? 311
- “ธรรมาธิภูฐาน” คืออะไร ? หมายถึงอย่างไร ? 73,93,98
- “ธรรมาธิภูฐาน” แปลว่าอะไร ? (ดูที่ “ฐาน” ต่างๆ ได้อีก) 73,77,78,123
- ธรรมารมณ คืออะไร ? 308-309,318
- “ธรรมฤท” เป็นอย่างไร ? 109
- ชาติลุม ขันหยาบ กลาง เป็นอย่างไร ? 318-319
- ธรรมสำคัญของมนุษย์แท้ๆ คือ วิปัสสนาธรรม, สมณะธรรม สนใจไหม ? 552
- “เธอนั่งแผ่ไปทั่วกายนี้แหละ ด้วยใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว
ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ใจอันบริสุทธิ์
ผ่องแผ้วจะไม่ถูกต้อง” ข้อความนี้ หมายถึงผู้มณานขันไหน ?
และต้องมีความรู้ขนาดใดจึงจะทราบได้ ? 77-78
- หมวด น**
- “นรก” คืออะไร ? อยู่ที่ไหน ? 131,185
- “นวัคสัตตฤคศาสตร์” ความหมายว่าอย่างไร ? ได้แก่อะไรบ้าง ? 120,142
- นอกจากจะพ้น “ศิลปตปรมาส” แล้ว ยังจะต้องรู้อะไร ? แค่ไหน ? 402
- “นอนหลับฝันเพื่อ” กับ “นั่งหลับฝัน” มีสภาพแตกต่างกันอย่างไร ? 538
- “นักสติภูฐาน” แท้ๆ นั้น มันขันไหน ? ถึงขนาดไหนกันเชียว ? 215
- “นั่งดูทางใน” หมายถึงอย่างไร ? เป็นพุทธวิชาหรือ ? 462,489
- “นั่งทางใน” เข้าทรง เข้าฌาน ถือว่าเป็นโรคอะไร ? 123
- “นั่งหลับตา” เข้าฌาน ที่ไม่ใช่ “สัมมาทิฐิ” มีอะไรบ้าง ? 6-8,13
- “นั่งหลับตา” เข้าฌานแล้วเห็นร่างกายของตนตาย หรือ ผุพัง
เมื่อยเนาไปต่อหน้าต่อตา เป็นความจริงหรือ ? 13

- “นั่งหลับตา” ทำตาม กับ “ลืมตา” ทำตาม อย่างไรจะง่ายกว่ากัน ? 43
- “นั่งหลับตา” ทำสมาธิเข้าไปเห็น “รูปธรรม” ต่างๆ
- พนักโหมหะได้ไหม ? ทำไม ? 7
- “นั่งหลับตา” ทำสมาธิ เป็นการเรียนรู้เพื่อเลิกอะไร ? 3,6
- “นั่งหลับตา” ทำสมาธิ เหมาะสำหรับใคร ? ระดับไหน ? 4,547-549
- “นั่งหลับตา” เท่านั้น จึงจะนับว่า เป็น “ฌาน” ใครมีความเห็นดังนี้
- นั่นคือ “มัจฉาทิฏฐิ” นั้น มันยังงัยกันแน่ ? 3,458
- “นั่งหลับตา” นั้น เป็นแก่นเป็นแกนของการปฏิบัติธรรมหรือ ? 3-7,458,523....
- “นั่งหลับตา” เป็นกรรมวิธีปฏิบัติธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือ ? 4
- “นั่งหลับตา” ไม่รับรู้อะไร อดข้าว อดน้ำ ติดต่อกันหลายวัน
- เป็น “นิโรธสมาบัติ” ของพุทธใช่หรือไม่ ? เพราะเหตุใด ? 158
- “นั่งหลับตา” หลงมโนมยอิตตา คืออย่างไร ? 7
- “นั่งอยู่ที่ทาง 3 แพร่ง ท่ามกลางพระนคร” หมายถึงอะไร ? 220-222
- “นัตถิ ฌานัง อบัญญัติสสะ นัตถิ บัญญา อฌายิโน ฯ”
- ความหมายว่าอย่างไร ? 70
- “นानัตตสัจญญา” หมายความว่าอย่างไร ? 245-246
- นาม-รูป ปริเฉทญาณ คืออย่างไร ? 46
- นามนตร์ รตอะไรดี ? 460-461
- “นิพพาน” ของผู้ “ทิฏฐธัมมนิพพานสัมมาทิฏฐิ”
- เต็มรูปครบพร้อม เป็นไฉน ? 546
- “นิพพาน” ของพุทธแท้ๆ มีสติสัมปชัญญะ คือ “คนตายที่รู้เห็น
- ความตายของตนอยู่ต่อหน้าต่อตา” นั้น เป็นอย่างไร ? 296-297
- “นิพพาน” คืออะไร ? มาจากรากศัพท์อะไร ?
- แปลว่าอะไร ? 57-65,123,135,177,216,290,296-298,300,304,483
- “นิพพาน” ชนิดต่างๆ มีความหมายอย่างไร ? 57-65
- วิกขัมภนนิพพาน-ตังคณิพพาน-ปฏิบัติสัทธนิพพาน- 62
- นิสสรณนิพพาน-สมุจเจตนิพพาน 62,63,64

ปณิหิตนิพพาน—อัปณิหิตนิพพาน—	57,62,63
นิมิตนิพพาน—อนิมิตนิพพาน—	57,58,60,61,62,63
สุญญตนิพพาน	61,62,63,64
สอุปาทิเสสนิพพาน—อนุอุปาทิเสสนิพพาน	64,65
ปรินิพพาน	65
“นิพพาน” แปลว่าอะไร ?	65,300
“นิพพาน สัจฉิกิริยา” คือผู้รู้ในอะไร ? อย่างไร ?	62,135
นิมิต ๓ ของพุทธศาสนา คือ อย่างไรกันแท้ ?	506—507,524
บริกรรมนิมิต หมายความว่าอย่างไร ?	506—507,524
อุคคหนิมิต หมายความว่าอย่างไร ?	506—507,524
ปฎิภาคนิมิต หมายความว่าอย่างไร ?	507,524
“นิมิต” มาจากรากศัพท์อะไร ? คืออะไร ? ความหมายอย่างไร ?	233
“นียต” คืออะไร ?	405—406
“นียตายุโก” คือใคร ? กำหนดอะไร ?	197
“นิรมิตกายอันจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง” นั้น ในขั้น “อภิธรรม” หมายถึงอะไร ?	85
“นิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ” นั้น (มโนมยัง อภินิมมินาย) จะหมายเอากันอย่างไร ? แค่นั้น ?	81,84
“นิโรธ-นิพพาน” คือ การดับเป็น “อสังขญ์” แน่หรือ ? ทำไม ?	352
นิโรธ หรือ นิรุทธา (ดับ หรือ อยู่เหนือจิต) จะต้องปฏิบัติอย่างไร ?	226—227
“นิโรธอริยสัจ” เป็นสภาพอย่างไร ? เหมือนกับ	
“นิโรธสมาบัติ” ทั่วๆ ไป หรือไม่ ? อย่างไร ?	61,135,434,550
นิวรรณ์ ๕ คืออะไรบ้าง ? อย่างไร ?	33—34,484—498—503
1. กามฉันทะ คืออะไร ? หมายเอาสภาพอย่างไร ?	485—486
2. พยาบาท คืออะไร ? หมายเอาสภาพอย่างไร ?	486
3. ถีนมิตฺตะ คืออะไร ?	
หมายเอาสภาพอย่างไร ?	240—241,487,490,513—516,519

4. อุทรัจจุกกุกจะ คืออะไร ?
 หมายถึงเอาสภาพอย่างไร ? 489-490, 493, 503, 519, 537
5. วิจิกิจฉา คืออะไร ? หมายถึงเอาสภาพอย่างไร ? 502
- “นิรณฺ ๕” จะดับได้อย่างไร ? และมีอะไรเป็นอาหาร ? 525, 529
- “นีสัย” ในเรื่อง “บิณฑบาต” อันเป็นพุทธประเพณี
 จะลดไป เลิกไป เพราะเหตุใด ? 54, 55
- “เนวสัจญานาสัจญายตนะ” ชั้นต่ำสุด ชั้นกลาง ชั้นสูงสุด
 จะเกิดในสภาพใด ? เป็นอย่างไรในแต่ละชั้น ? 537-539
- “เนวสัจญานาสัจญายตนะ” ความหมายที่แท้จริง คืออย่างไร ? 60
- ในขณะที่เรา “ต้องทนต่อความยากลำบาก”
 นั่นคือ เรากำลังได้เพิ่มอะไร ? 173-174
- ในขณะที่แสดงหรืออวดอยู่นั้น อย่าให้มีจิตเป็นอย่างไร ? 422

หมวด บ

- บทต่อสู ฝักบัวสสนา ฝักสติบัญญัติฐานกันในขณะที่กำลังวังงๆ นั้นทีเดียว
 ทำอย่างไร ? 518
- บทที่ 21 ฌานของพระอริยะ 1-70
- บทที่ 22 พุทธวิชาเบื้องต้น และ กิแปนเนอแปนแก่นสารของพุทธ 71-87
- บทที่ 23 เก่งอย่างพุทธ เก่งอย่างพระ ให้ถูก ให้ได้ 88-121
- บทที่ 24 ได้ยิน ได้ฟัง ได้คิด ได้เห็น ชั้นเป็นทิพย์ 122-130
- บทที่ 25 รู้จิต รู้ใจ รู้จริง รู้แจ้ง 131-178
- บทที่ 26 การระลึกชาติ หรือ ความรู้เรื่องอดีต และ ปัจจุบัน 179-210
- บทที่ 27 เกิด ก่อ แผ่ แพร่ และ ลด ดับ ลับ สูญ 211-294
- บทที่ 28 พระอรหันต์ ผู้เกิดสมังคิธรรมใน ญาณ ต่างๆ 295-313
- บทที่ 29 ฐาน เพื่อการบรรลุธรรม วิชา คุณลักษณะ และ
 สภาวจิตของพระอรหันต์ ทั้ง ๔ แบบ 314-347
- บทที่ 30 ประโยชน์สูง ประหยัดสุด ประยุกต์งาน 348-397
- บทที่ 31 จากฐานถึงยอด 398-457

- บทที่ 32 อวดเก่ง อวดดี อวดอุตริ ฯ 458-483
- บทที่ 33 อธิบาย เรียนยา ชาทวน เพิ่มเติม ขยาย เรื่อง ฌาน
สภาพจำเพาะของ ฌาน ๑ - ฌาน ๒ - ฌาน ๓ - ฌาน ๔ 484-556
- บทบาทของคนจึงอยู่ด้วยการพยายามจะ “สังขาร” หมายถึงอย่างไร ?
เพราะไม่มีอะไร ? 386-387
- บทบาทของโลก ที่เขาเรียกกันว่า “ชีวิตต่อสู้”
หรือ “ทุกข์” เป็นอย่างไร ? อยู่กับโลกอย่างไรดี ? 156-157
- บทบาทแห่งความเป็นไปของ “จิต” คืออย่างไร ? 18
- บรรลธรรม ของ พระพุทธเจ้าได้อย่างไร ? บรรลุด้วยอะไร ?
มคุณสมบัติอย่างไร ? 8,23,92,255,344-346
- “บารมี” คืออะไรกันแท้ ? 279
- บำเพ็ญตบะ เพื่อต่อสู้กับสัตว์ร้าย จนเก่งขยันมันไม่ทำอันตรายเราเขยิว นั่น
นับว่าเป็นพุทธคุณ หรือ พุทธอภิญญา แน่หรือ ? 159
- บอก “มรรค” ไปทำไม ? ผู้เข้าใจ “มรรค” จำได้-ฉลาดรู้
“มรรค” นั้น คือ ผู้มี “มรรค” แท้ๆ หรือยัง ? 470-471
- “บิณฑบาต” นั้น สำคัญไฉน ? 54
- “บุคคล” แท้ๆ ไม่มีความเป็นอื่นอีก หมายถึงจิตระดับใด ? 138-139
- “บุคคล” นั้น แปลว่าอะไร ? แตกต่างจาก “สัตว์” อย่างไร ?
อะไรบ้าง ? 138-139
- บุคคล และ สัตว์ มีระดับต่อเนื่องเกี่ยวโยงกันอย่างไร ? 139
- “บุคคล 4 จำพวก” ที่พระพุทธองค์ทรงแบ่งไว้ 338-339
- บุคคล จำพวกที่ 1 ได้แค่ “เจโตสมณะ” 338
- บุคคล จำพวกที่ 2 ได้แค่ “โลกุตตร” 338
- บุคคล จำพวกที่ 3 ได้ทั้ง “โลกุตตร” ได้ทั้ง “เจโตสมณะ” 339
- บุคคล จำพวกที่ 4 ไม่ได้อะไรสักอย่าง 339
- “บุญ” ระดับปลาย เป็นอย่างไร ? จะได้อย่างไร ? 169
- “บุพเพนิวาส” หรือ “บุพเพสันนิวาส” สิ่งเก่ากับสิ่งใหม่
อย่างไรหนจริงแท้แน่ชัดกว่ากัน ? 14,182,204-205,308

- “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” คือ ความรู้อะไร เพื่อล้างอาสวะใจหรือไม่ ? 186
- “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” คืออะไร ? เกิดได้อย่างไร ?
 หมายถึงอะไร ? อย่างไร ? 14-16, 179-202, 205, 307-309
- “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” จะเป็น “ญาณ” เป็น “วิมุตติ”
 ได้อย่างไร ? รู้อะไร ? แจ้งไหน ? 183, 185, 186, 198-199, 206-207
- “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” จะระลึกไปทำไม ?
 ได้ประโยชน์อะไร ? 15, 179, 180, 185, 187, 188, 193-194, 198-199, 204
- “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” ตามเป้าหมายของพุทธวิชา คืออะไร ? 202
- “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” ที่แปลเป็นไทยไว้ในพระไตรปิฎกฉบับมาตรฐานหลวง 183
- “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” ที่เป็น “มัจฉาทิฏฐิ” นั้น เป็นอย่างไร ?
 มีผลเสียอย่างไร ? 179-182, 202-204, 209-210
- “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” ที่เป็น “สัมมาทิฏฐิ” นั้น
 เป็นอย่างไร ? เพื่ออะไร ? มีผลดีอย่างไร ? 205-210
- “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” แท้ ๆ อันนับเป็นอภิญญาระดับที่ ๔
 เป็นพุทธวิชา ชั้นที่ ๗ เป็นความรู้ยิ่งลึกซึ้งประณีตขนาดไหน ?
 มีศักดิ์ศรีแค่ไหนกันเชียว ? มีใช่ แค่เก่งเพราะได้รู้ว่า
 แต่ก่อนเราเกิดเป็น เจ้า ก. เป็นเศรษฐี ข. เป็นกษัตริย์ ค. ฯลฯ
 ตามโรครจิต “ปมด้อย” ชนิดหนึ่งของตนนั้น ๆ ดอกหรือ ? 179....(186)....210
- “บุพเพนิวาสานุสติ” หมายถึงอะไรแท้ ๆ ? 21, 183-187, 317
- “เบญจบาล” คืออะไร ? มีกันอย่างไรบ้าง เป็นต้น ? 173, 393, 395, 398, 450, 457, 469,
 470, 473, 529, 530
- เบอ, ใ้ ไซ้พุทธรฤา ? 551
- “เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบายทุกคติ
 วินิบาต นรก” นั้น หมายถึงอะไร ? อย่างไร ? 214-215
- “ใบไม้กำมือเดียว” กำไหวหรือยังล่ะ ? 304
- หมวด ป**
- “ปกติ” ที่เป็นความหมายของ “ศีล” คืออย่างไร ? 408

“ปฏิจสมุปบาท” อธิบายได้อย่างไร ?	202,317,320
“ปฏินิสัคคะ” เป็นสภาพอย่างไร ?	510
“ปฏินิสัคคานุปัสสี” เป็นอย่างไร ?	
สลัดคืนชนไหน ?	254,284,434,435,555
ปฏิบัติ “กัมมัญฐาน” ทำอะไร ?	445
ปฏิบัติ จรณะ ๑๕ มีอะไรบ้าง ? ปฏิบัติอย่างไร ?	
และมีสังกัสมรรณอย่างไร ?	521
“ปฏิบัติธรรม” ด้วย “ศีล-สมาธิ-ปัญญา” ทำอย่างไร ?	38
ปฏิบัติธรรมแบบ “ใจเร็วด่วนได้” หรือ แบบ “รับลัด-เรียนลัด”	
เป็นอย่างไร ?	51
“ปฏิบัติธรรม” แบบ “วิริยทธิกะ” แบบ “ศรัทธาธิกะ” แบบ “ปัญญาธิกะ”	
ให้ผลแตกต่างกันอย่างไร ?	552
ปฏิบัติแบบมีสติ ก่อปัญญา หรือ ก่อ “วุฒฐาน”	
ด้วย “อัญฐาน” นั้น คืออย่างไร ?	41,42
ปฏิบัติอย่างไร จึงไม่พิน “ศีลพตปรามาส” ?	400-401
ปฏิบัติให้เกิด “ญาณทัสสนะ” ได้อย่างไร ?	310-313
ปฏิบัติโน ต่าง ๆ : สุปฏิบัติโน-อุขุปฏิบัติโน-ญายปฏิบัติโน	
-สามจีปฏิบัติโน หมายถึงการปฏิบัติอย่างไร ?	180-181
“ปฏิบัติสัทธนิพพาน” เป็นสภาพอย่างไร ?	489
ปฏิสันฐาน (ปฏิสันการ) คืออะไร ? อย่างไร ?	423
ปฏิสัมภิตาญาณ คืออะไร ?	43
“อัทธ” ต้องเข้าใจในอะไร ?	43
“ธรรม” ต้องรู้แจ้งถึงขนาดไหน ?	43
“นิรุตติ” ต้องรู้ในอะไร ?	43
“ปฏิภาณ” ต้องรู้อย่างไร ?	43
“ปฏิเสวนา” คืออะไร ?	157
“ปฏิเสวนา” กับอะไรดี ?	298-301
“ปณินทนิพพาน” เป็นสภาพอย่างไร ?	57

- “ปมาทัญฐาน” ชั้นหยาบ กลาง ละเอียด เป็นอย่างไร ? 444-452
- “ปมาทัญฐาน” คืออะไร ? ลักษณะอย่างไร ?
เกิดผลเสียอย่างไร ? 377,402,417-418
- ปมาทัญฐาน ที่ยังเป็น “สุรา” แปลว่าอะไร ? สภาพอย่างไร ? 446
- ปมาทัญฐาน ที่ยังเป็น “เมรย” แปลว่าอะไร ? สภาพอย่างไร ? 447
- ปมาทัญฐาน ที่ยังเป็น “มัชช” แปลว่าอะไร ? สภาพอย่างไร ? 447
- ปมาทัญฐาน เป็นความทุกข์ อย่างไร ? (ดูที่ “ฐาน” ต่างๆ ได้อีก) 417
- “ปมาท” ระดับสูง เป็นอย่างไร ? 46,417
- “ปโมทยัง” หมายความว่าอย่างไร ? 289
- “ปรมมัง สุขัง” หรือ “ยิ่งกว่าสุข” มีสภาวะอย่างไร ? 57
- “ปรมัตถ์” นั้น เป็นเรื่องของอะไร ? สภาวะใดจริงที่สุด ? 14,81
- “ปรมัตถธรรม” หรือ “สัจจธรรม” คืออะไร ?
หมายความว่าอย่างไร ? 413
- แปลเอาสารัตถะเป็นที่สุดว่าอย่างไร ? 413
- “ปรทัตตัญญิก” คือ ผู้ปรตชนนิตใด ? อยู่ที่ไหน ? 168,379
- “ปรสัตตานัง” กับ “ปรปุกคตานัง” แปลว่าอะไร ?
หมายเอาแค่ไหนเป็นสำคัญ ? 139,149
- “ประโยชน์สูง-ประโยชน์สุด” เป็นหลักของผู้มี “วิเวก” แท้จริงไหม ? 368
- “ประโยชน์ แห่ง ประโยชน์” เอง หมายถึงการทำงานอย่างไร ? 19
- “ปรนิพพาน” คือ นิพพานแบบไหน ?
มีได้กับพระอรหันต์ประเภทใดบ้าง ? 65
- “ปริญญุยย” คือ สภาพใด ? หมายความว่าอย่างไร ? 535
- “ปริยญาณ” ในเจโตที่ถูกแท้นั้น เป็นการรู้อะไร ?
อย่างไร ? ขนาดไหน ? 133,150
- “ปรีวิชชา” คือ สภาพอย่างไร ? 340,441
- “ปรีสุทฺธ จิตตานัง ปรมโทานันปีตตานัง”
ความหมายว่าอย่างไร ? 362,363

“ปวิเวก” คืออะไร ?	385
“ปัสสัทธิ” หรือ “อภิกกัณฺธ” คืออะไร ?	
แตกต่างจาก “จิตฺตา” อย่างไร ?	503
“ปหานกิจ” ต่างๆ : ตทังคปหาน, วิกขัมภนปหาน,	
ปฏิบัติสัทฺธิปหาน, นิสสรณปหาน, สมุจเฉทปหาน	468
“ปัจจยการ” หรือ “ปัจฺจยสมุปบาท”	
คืออะไร ? อย่างไร ?	202,384
“ปัจจเวกขณะญาณ” คืออะไร ? สำคัญแค่ไหน ?	251-252
ปัจจจัดตั้ง-ปัจจุบัน-ปัจเจก สัมพันธ์กันอย่างไร ?	501
“ปัจจัดตั้ง เวทิตตัพโพ วิญญู หิ” หมายความว่าอย่างไร ?	39,64,401
“ปัจจย” ที่พระอนาคามีติดยุณั้น มีอะไรบ้าง ?	35
“ปัจจุบันนิวาสานุสติญาณ” คืออย่างไร ? ดีหรือไม่ ?	206
“ปัจฉิมโถวาท” คืออะไร ? สำคัญไฉน ?	381-387
ปัญญา เกิดอย่างไร ?	233-235
“ปัญญาวิมุตติ” คืออะไร ?	224,298,300
“ปัญฐาน” คืออะไร ? (ดูที่ “ฐาน” ต่างๆ ได้อีก)	177
“บัลลังเคน” แปลว่าอะไร ?	109
“ปาฏิหาริย์” คืออะไร ? ปาฏิหาริย์ของพุทธมีหรือไม่ ?	86,123,160,161,
	171,221,304,305,462,463,466-467
“ปาฏิหาริย์” คืออะไร ? อย่างไรที่ไม่เป็นมิจฉาทิฏฐิ ?	159-169
“ปาฏิหาริย์” ต่าง ๆ	
อิทธิปาฏิหาริย์	89,161
อาเทศนาปาฏิหาริย์	132,136,161
อนศาสน์ปาฏิหาริย์	103,160,162,164,167
“ปาฏิหาริย์” ที่ถูกศีล ถูกธรรม ของพระบรมศาสดา	
เป็นอย่างไร ? แคไหน ?	159-171,459

- “ปาฏิหาริย์” ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า อิตถ์ (อัญญาภิ) เบื่อ (หราชอาณาจักร)
 เกิดขึ้น (ชกิจฉาม) นั้น คือแบบใดบ้าง ?
 เนื่องจากอะไร ? 167,305,326,459,465
- ปีติ “นิพพาน” หรือ ไม่มีทางได้นิพพาน เช่น อย่างไร ? 191
- “ปีติ” แปลว่าอะไร ? เกิดได้เมื่อใด ? 75,76,504,541-542
- “ปีติ” แท้จริง เป็นองค์ประกอบแห่ง “ทิฐุธรรมสุขวิหาร” จริงหรือไม่ ? 542
- “ปีติ” เป็นสภาพที่รับรู้ ได้เห็น ได้ยินอย่างไร ?
 เรียกว่าอะไร ? เกิดขึ้นเมื่อใด ? 541-542
- “ปีติ” แปลกันง่าย ๆ ว่าอะไร ? และ ความหมายแท้จริงว่าอะไร ?
 เป็นการเกิดของอะไร ? อย่างไร ? 504
- บุคคลลาภิรฐาน กับ ธรรมลาภิรฐาน มีบทบาทอย่างไร ? 426
- บุคคลลาภิรฐาน แบบโลกียอภิญา อธิบายโดยสังเขปอย่างไร ? 122,426
- บุคคลลาภิรฐาน หมายถึงอะไร ? (ดูจาก “ฐาน” ต่าง ๆ มีละเอียดกว่านี้) 80
- “บุญญาภิสังขาร” เกิดได้อย่างไร ? 426
- ปลุกชน โสตาบัน สกทาคามิ อานาคามิ มีอะไรเหมือนกัน ? 402
- “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” ที่มีประสิทธิภาพที่สุด
 คืออะไร ? เป็นอย่างไร ? 204-206,496-498
- “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” เป็นไหน ? สำคัญอย่างไร ?
 แตกต่างจาก “อนาคตังสติญาณ” อย่างไร ? 496
- “ปลุกพระ” ดีหรือไม่ ? ใครปลุกใครกันแน่ ? 460
- เป้าหมายของพุทธศาสนาคืออะไร ? 90,123,462
- เปรียบเทียบชาวนาทำนา กับผู้ปฏิบัติธรรมได้อย่างไร ? 245
- แปลกหรือ ที่ “มรรค” คือ “ผล” ? 457
- หมวด ๗**
- “ผล” ของพุทธวิชา ทุกวัน ยังมีจริงอยู่หรือไม่ ? และจะมีกันจริงได้หรือไม่
 แม้แต่ชั้น “ดาตัพย์หุตัพย์” หรือ เห็นเห็นดินน้ำค้ำดิน ๆ ?
 และมันเป็นอย่างไรกันแน่ ? 176-177,88.....

- “ผล” ของพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้ มีกันอย่างไร ? เป็นอย่างไร ? 461-462
- “ผล” ของสัมมาอาริยมรรค นั้น เป็นอย่างไร ? 456
- “ผล” ซึ่งคือ “มรรค” อันบริบูรณ์ เป็น “สัมมา” ครบถ้วนแท้.....งใหม่ ?
 ทว่าท่าน เข้าใจอย่างไร ? 456-457
- “ผล” สุตยอตแห่งธรรมนั้น คืออะไร ? 457
- “ผล” แห่งความคิด ความต้องการนั้น จะเพอผู้ใด หรือ เพอตน
 จะรู้ได้อย่างไร ? พิจารณาอย่างไร ? 137
- “ผล” แห่งศาสนาพุทธนั้น คืออย่างไร ? ขึ้นใดสูงต่ำกว่ากันอย่างไร ?
 และผลที่หมายสูงสุดนั้น ตัดรอบเอา “จุด” อะไร ? แค่นั้น ? 201-202
- ผัสสะ สังสัคคะ สังขาร เป็นความหลงได้อย่างไร ?
 ถ้ารู้ได้เท่าทันจะมีคุณค่าขนาดไหน ? 191...
- ผาสุวิหาร แปลว่าอะไร ? หมายถึงอะไร ?
 จะมีได้เป็นได้อย่างไร ? 230-231
- “ผี” คืออะไร ? หมอผี-ปราบผีแท้ โดยปรมาตย์หมายถึงอย่างไร ?
 ปรัชตตุชิวกผี เป็นผีแบบไหน ? อยู่ที่ใด ? 168
- “ผีหลอก” แท้ขึ้นสูง หมายถึงอะไร ? 406
- ผู้เกิด “ฉาน” เป็นอย่างไร ? 24
- ผู้เข้าใจได้เพียงปัญญา แต่ไม่เคยหัดละโลก-ละโกรธจริงๆ แล้ว
 “จิต” เราจะเป็นผู้บรรลุสำเร็จ “วิมุตติ” จริงนั้น เป็นไปได้หรือไม่ ? 310
- ผู้เขาดังแล้วซึ่ง “วิชา ๘ จรณะ ๑๕” เป็นอย่างไร ? 546
- ผู้ซึ่ง “ทาส” การถูกรอบงำขนาด “กล้าแล้ว-ร้ายแล้ว” คือใคร ?
 จิตของผู้นั้นเป็นอย่างไร ? 445
- ผู้งามบริบูรณ์ ลงช่องลงรอยทุกส่วนทุกสิ่งนั้น
 มีอยู่องค์เดียวเท่านั้น คือใคร ? 336
- ผู้จะปฏิบัติธรรม หรือ ผู้ยังไม่บรรลุถึงขั้นปลายสุดใดก็ตาม
 จะต้องมีกรรมฐาน ลักษณะอย่างไร ? 398
- ผู้จะมี “ฉาน” ของพุทธศาสนา เป็นสัมมาทิฐิ
 จะมีการปฏิบัติ หรือ มีการกระทำอย่างไร ? 543

- “ผู้เจริญอนันตัง” หรือ ผู้ประเสริฐยิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ นิรันดร
 ไม่มีความตกต่ำลงอีก คือใคร ? 330
- ผู้แจ้งธรรม เห็นธรรม ถึงธรรม เป็นธรรม หมายถึงอย่างไร ? 73
- ผู้ใจแท้ถึง “สัจธรรม” คือใคร ? สำคัญแค่ไหน ? 197
- ผู้ฉลาดรู้จัก “อริจิต” (สมาธิ กุศล) แท้จริง
 เป็นผู้อะไร ? มีความพยายามอย่างไร ? 422
- ผู้ชนะแท้ (ชนะ) “ผู้เหนือโลก” ของพุทธศาสนา (โลกุตตร) คือใคร ?
 จะต้องเป็นผู้อำนาจเหนืออะไร ? ที่ไหน ? อย่างไร ? 119,342
- ผู้ใดจะไม่มี “อภิญญา” มากมาย เก่งกาจครบอภิญญาอีก 5 อย่าง
 แต่ไม่มี “อาสวกัษณฺณาน” ผู้นั้นจะใช้พระอรหันต์
 ของพุทธศาสนาหรือไม่ ? 306-307
- ผู้ใดจะรู้ว่า ตนมี “ฉาน” แล้ว หรือยัง จะต้องปฏิบัติอย่างไร ? 534
- ผู้ใดมีจิตพ้นมีฉานทิฏฐิ และ พ้นสักกายทิฏฐิ แม้ยังไม่พ้น “อตตานทิฏฐิ”
 “สาธุชย” จะเป็น “เสฏฐา” ขึ้นมาบ้าง สังฆารจะเป็นอะไร ? 426
- ผู้ใดยึดอยู่แค่ “อภิขณาวิสมโลกะ” คือ ยึดอย่างไร ? 416
- ผู้ใดรู้จัก เห็นจริงในตนอยู่ว่า เราทำได้ เรามืออยู่จริง ทั้ง “วุฏฐาน”
 ทั้ง “อุฏฐาน” ในขณะนั้น ได้ชื่อว่า กำลังเป็นผู้พ้นอะไร ? 414
- “ผู้ใดเห็นธรรม (พุทธธรรม) ผู้นั้นเห็นเรา (พุทธเจ้า)”
 หรือ “ผู้ใดถึงธรรม ผู้นั้นถึงเรา นั่นเอง”
 ข้อความนี้ มีความหมายลึกซึ้งเพียงใด ? 428
- ผู้ใดธรรม มีธรรม เป็นธรรม แล้วจริง ผู้นั้น จะมีธรรมเป็นอาชัพ
 เป็นที่สุดจริงๆ หมายถึงอย่างไร ? 347
- “ผู้เดียว-เป็นอยู่คนเดียว” หรือ “เอโก” นั้น หมายถึงอย่างไรกันแน่ ?
 สัมพันธ์กับคำว่า “วิเวก” หรือไม่ ? 361
- ผู้ใดซึ่ง “ปวิเวก” หรือ เป็นผู้บรรลุ “วิเวก” อย่างแท้จริง
 จะต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง ? 385

- ผู้ถึงซึ่ง “วิเวก ๓” แล้วบริบูรณ์สูงสุด คือ ผู้ยังมีพร้อมทั้ง กายกรรม—
วจรรณมโนกรรม เป็นอย่างไร ? 369
- ผู้ถึง “พุทธ” แท้ เป็นผู้มีลักษณะอย่างไร ? มีการกระทำชนิดไหน ? 424
- ผู้ถึง “สุญญตา” หรือ ผู้ถึง “อมตธรรม” เป็นผู้ไม่เกิดไม่ตายโดยลักษณะใด ? 19
- ผู้ที่เกิด “ญาณทัสสนะ” จนพาให้ “มโนมยิทธิ” เป็นวิมุติ
เป็นวิภูฐานได้แท้ เพราะเกิดอะไร ? อย่างไร ? 307
- ผู้ที่ต้องหนีผู้ หนีคนออกไปอยู่ป่าอยู่เขา จึงจะพอทนได้ คือ
ผู้เต็มใจโต หรือ บัญญาขนาดใด ? 341
- ผู้ที่ได้ “เจโตปริยญาณ” เป็น “สามัญผล” แล้ว
รู้อะไรบ้าง ? มีอะไรบ้าง ? 186
- ผู้ที่ได้ชื่อว่า “วสวัตดี” หรือ มี “เจโตวิสลิปัตตะ” นั้น เป็นผู้
และทำได้สำเร็จในอะไร ? และได้ฉายาว่าอย่างไร ? 453
- ผู้ถึงนพพาน หรือ ผู้มี “ฉาน” แท้ๆ แบบพุทธ เป็นคนขเกยจหรือ ? 18
- ผู้ที่ทำอะไรอยู่ หากไม่มี “ชอบ” ไม่มี “ชัง” เป็นบทบาทของจิตเลยจริงๆ
ผู้เป็นใคร ? เรียกว่าเป็นผู้ใดอะไร ? 384
- ผู้ถึง “จิต” เมื่อความข้านั้น เพราะมีอะไรอยู่ในอาสวะ ?
และไม่เกิดอะไรเพิ่ม ? 295
- ผู้ถึง พุทธกรรมเยี่ยมยิ่ง เป็นทหนง และ มีคนเดียวจริงๆ
คือ ยอดแห่งผู้ “วิเวก” คือใคร ? 391
- ผู้ยังมี “ตัวตน” และมี “พยาบาท”
จะมีลักษณะอาการทางกายและใจอย่างไร ? 300
- ผู้ที่ยังไม่ได้สร้าง “เจโต” ต้องทำอะไรบ้าง ? เพื่ออะไร ? 341-342
- ผู้หลง “นั่งหลับตา” บนรูป ปุรุณส สร้าง “อิตถภาพ”
หลงอะไร ? หลงอย่างไร ? 489
- ผู้ “วิภูฐาน” อาการหนัก โดยทำตนเป็น “กบคักลัตว์” เป็นดังผู้วางเหยื่อ
ล่อปลาเพื่อฆ่าปลาชนิดนั้น หมายถึงอย่างไร ? 379

- ผู้เห็นแจ้งในความเกิดดับ เข้าใจในความหมุนไป เคลื่อนไป
เวียนไปของสัตว์โลก และสรรพสิ่ง ได้แท้
เพราะเกิดอะไร ? อย่างไร ? 307
- ผู้บรรลุได้โดยไม่ต้อง “นั่งหลับตา” ทำนานเลย กับ ผู้บรรลุโดยนั่งหลับตา
ทำนาน อย่างไรจะเป็นผู้เยี่ยมกว่ากัน ? 343
- ผู้บรรลุธรรมของพุทธ จะบรรลุด้วย “ปัญญาอันยิ่ง” อย่างไร ? 255
- “ผู้บรรลุธรรม” คือ ผู้ไม่ยึดมั่นถือมั่นแน่หรือ ? ทำไม ? 510-513
- ผู้บรรลุธรรมจริง จะต้องแสดงธรรมให้เป็น “สวากขาตธรรม”
ตามอย่างพระบรมศาสดา คือ อย่างไร ? 470
- ผู้บรรลุ “จตุปปัตญาณ” รุ้อะไร ? อย่างไร ? 220
- ผู้บรรลุธรรมได้รวดเร็วง่ายดายมีบารมีอะไร ? 340-343
- ผู้บรรลุธรรมนั้น จะไม่ทุกข์เลย ด้วยเหตุด้วยปัจจัยเพียงเท่าใด ? 172-173
- ผู้บรรลุธรรม มีสภาวะแห่งคุณธรรมอย่างไร ? 172-173
- ผู้บรรลุ แม่ “อรุณจิต” ขึ้น “สัญญาเวทยินโรธ” เป็นไหน ? 550
- ผู้บรรลุเร็วจะเก่งกาจ จะรู้ยิ่งไปกว่า ผู้บรรลุช้า ใช่หรือไม่ ? ทำไม ? 42-43
- ผู้บรรลุ “วิเวก” สูงสุด จะเหลือเชื้อของ “ปมาทัฏฐาน” อยู่ใน “จิต”
แม้เพียงธุลีละอองได้หรือไม่ ? และจะซาบซึ้งในคำว่า
“อุฏฐาน” และ “วุฏฐาน” ขนาดไหน ? เพียงใด ? 396
- ผู้บรรลุ “อรหัตตผลจิต” จริง จะกล้าทนได้ต่ออะไรบ้าง ? 298-300
- ผู้บรรลุ “อัสวักขยญาณ” นี้ะเดียวกับพระพุทธองค์ บรรลุอย่างไร ? 323
- ผู้บรรลุ “ศีล” นั้น ชื่อว่า เป็นผู้ “ปาฏิหาริย์” แท้ๆ
สำหรับพุทธศาสนาที่ถูกต้องจริงๆ เชื่อไหม ? 161-162, 167, 171
- ผู้เป็น “สรณะ” แท้ๆนั้น คืออย่างไร ? 223-231
- ผู้เป็นพระอรหันต์ของพุทธแท้ มีอะไรเป็นสำคัญจริงๆ ?
และจะต้องประกอบไปด้วยอะไรบ้าง ? 306
- “ผู้ไปตลอดพรหมโลกได้” แต่ถ้าไม่รู้เท่าทันมัน ก็ยังไม่สิ้นอะไร ? 119

- ผู้ไปหลงเอาแต่ “การรู้” ได้แต่บัญญัติ-ภาษา-วาทะ มาเป็น “กัมมัญฐาน”
เป็น “มิจฉาทิฏฐิ” พวกไหน ? 399
- ผู้พนมิจฉาทิฏฐิ ตามรอบ ตามขั้น เป็นอย่างไร ? 438-442
- ผู้พนหมดสิ้น ฐึแจ้งใน “มิจฉาทิฏฐิ” จนเป็นปัจจุบันสุดท้ายได้จริง
ถูกตัวแท้ ผู้นี้จะทำงานอยู่อย่างไร ? 439
- ผู้พน “วิจิจฉา” เป็นอย่างไร ? สุดท้ายมีลักษณะอย่างไร ? 227,228,502
- ผู้พน “อวิชาสังโยชน” กันเป็นที่สุดแท้ จะต้องรู้ เข้าใจ
หยั่งสัมผัสได้ในตน ในจิต ที่เป็นสังโยชนชนิดไหนบ้าง ? 431
- ผู้พน “อิตตานทิฏฐิ” เป็นที่สุด จะมีสภาพอย่างไร ?
จะต้องทำอย่างไร ? 437,438,442
- ผู้ “เครื่องอยู่ผาสุก” มีคุณวิเศษจริงนั้น จะมีการกิน การอยู่
การหลับ การนอน เป็นอย่างไร ? แบบไหน ? 231
- ผู้มีความสามารถ “ฐึ” ในจิตนั้นๆ ถูกจริง ชัดจริง เรียกว่ามีอะไร ? 383
- ผู้ “เจโต” แก่กล้า มีสภาวะจิตอย่างไร ? 340-341
- ผู้ “ฉาน” แบบพุทธศาสนาที่ถูกแท้ จะมีอะไรด้วย ?
จะรู้อะไร ? อย่างไร ? 70,507
- ผู้ “ฉาน” จะสามารถทำการทำงานต่างๆ ได้หรือไม่ ? เหตุใด ? 66
- ผู้ “ฐาน” หมายถึงอะไร ? (ดูที่คำว่า “ฐาน” ต่างๆ นั้นได้อีกด้วย) 443
- ผู้ฉนพพานแล้ว เป็นอย่างไร ? 17
- ผู้ “มโนสังญเจตนา” มีสภาวะจิตอย่างไร ? 430
- ผู้ “มรรค” แท้ๆ คือ “อนาคามมรรค” เป็นผู้อยู่
เห็นอยู่ (ชานโต-บัสสโต) อย่างไร ?
จึงจะถือว่า พนมิจฉาทิฏฐิ ? 406
- ผู้ “ฐึ” แต่ “ทำตามทฐึ” ยังไม่สำเร็จเด็ดขาด
ผู้ฉนกำลังเป็นผู้นอะไร ? 414
- ผู้ “วิชา” ขน อาสวัคชยญาณ เป็นอย่างไร ? 554

- ผู้ “ วุฒฐาน ” แล้วจริงๆ จะต้องมี “ กัมมฐาน ” หรือไม่ ?
และไม่หลงในอะไร ? 383-384
- ผู้ ศีลสิกขา จิตสิกขา ปัญญาสิกขา จะต้องเป็นอย่างไร ? 463
- ผู้ “ สมာธิ กุสโล ” นั้น สามารถทำจิตได้อย่างไร ? ขนาดไหน ? 424-455
- ผู้ “ สัญญาเวทียติ ” คือมี อากาสนัญญาตนสัญญา,
วิญญาณัญญาตนสัญญา, อากิญจัญญาตนสัญญา,
เนวสัญญานาสัญญาตนสัญญา นั้น เป็นเช่นไร ? 549,550
- ผู้ “ สปัปรีสธรรม 7 ” รู้อะไร ? 292
- ผู้ “ สัมมามรรค ” หรือ “ สัมมอาริยมรรค ” คืออย่างไร ?
เป็นผลถึงขั้นไหน ? มีความเห็นเกี่ยวกับโลกอย่างไร ? 223,456-457
- ผู้ อมตธรรม หรือ ผู้ถึงที่สุดแห่ง “ ความเกิด-ความดับ ”
เรียกคนผู้นั้นว่าอย่างไร ? และจะมีชีวิตอยู่อย่างไร ? 290
- ผู้ “ อรห ” เป็น “ อตต ” มีได้จริงหรือไม่ ? 19
- ผู้ “ อทรวร ” คือ ผู้มีความเก่งเพียงใด ? ทำอะไรได้บ้าง ?
อย่างไรเป็นความหมายสูงสุด ? 103-106
- ผู้ “ อทรวร ” แท้ของพุทธศาสนา จะอยู่อย่างไร ? 110
- ผู้ “ อุตตริมนุสสรธรรม ” จริงนั้น จะมีลักษณะอย่างไร ?
เปรียบเหมือนอะไร ? 472
- ผู้ไม่พ้น “ ศีลพตปราชัย ” ยิ่งแท้ๆ
จะมีการปฏิบัติถึงมรรค-ผลหรือไม่ ? เพราะอะไร ? 401
- ผู้ไม่มี “ กัมมัสสกตาญาณ ” หรือ มี “ มัจฉาทิฎฐิ ” ในข้อที่ 10
จะมีความเห็นเป็นอย่างไร ? 469
- ผู้ไม่มี “ ชาตินา ” คือใคร ? 19
- ผู้ไม่มี “ อุตตริมนุสสรธรรม ” แล้ว ยังคอยแสดงนั้น
เป็นผิด เป็นภยอย่างไร ? เพียงใด ? 458-459
- “ ผู้ไม่ยึดมั่นถ่อม ” ควรเป็นอย่างไร ? 510
- ผู้ไม่เวียนกลับ มีสภาวะอย่างไร ? 408

- ผู้หลงจริงจับกับอดีตอยู่เท่าใด จึงยังได้ชื่อว่า ยัง “สัตตญาวิปลาต”
 เท่านั้น ๆ ความหมายว่าอย่างไร ? 182
- ผู้เยี่ยมยอดใน “วุฒฐาน” และ “อุฏฐฐาน” รอบถ้วนแน่ ๆ
 เป็นผู้มี “กรรม” เป็นที่สุด คืออย่างไร ? 397
- “ผู้จะพึงคิดเตยนเรตด้วยศีล” แท้ ๆ ก็ยังไม่ยอมสำนึก
 จะเกิดผลอย่างไร ? 464
- ผู้รู้อัจฉใน “สังขธรรม” คือใคร ? รู้อย่างไร ? 16,20,197
- ผู้รู้อัจฉ และ ทำได้ใน อธิจิต 7 (สมาธิ 7) เป็นสัมมาถึงที่สุด
 ได้ชื่อว่า มีอะไร ? 457
- ผู้เข้าใจแจ่มแจ้ง ผู้หยั่งสัมผัสได้ในตนขนาดใด จึงจะพ้น
 ความเป็น “มายา” ที่เป็น “มารยา” ? 431
- ผู้รู้อย่างละเอียด รู้อะไรของจิตจริงๆทุกสภาพ และ ทำได้จริง
 ผู้นั้น คือใคร ? ได้ชื่อว่าอะไร ? 428
- “ผู้” หรือ ผู้เกิดญาณ (ผู้บรรลุ “จตุปปาตญาณ”)
 จะเข้าใจแจ่มแจ้งในอะไร ? แค่นั้น ? 219-220
- ผู้ “รู้เห็น” จิตของตน เห็นอะไร ? อย่างไร ? 408
- ผู้สัมผัส “อรหัตตผล” กระทั่งสุดยอด เรียกว่าอะไร ? 314
- “ผู้เห็นธรรม” ซึ่งเท่ากับ “เห็นตถาคต” นั้น เห็นอย่างไร ? 308
- ผู้หมด “ตัวตน” ที่จิตแล้ว จะดำรงชีวิตอยู่ได้โดยวิธีใด ?
 และได้ชื่อว่า อย่างไร ? 292
- ผู้หลง หลงอะไร ? 503
- “ผู้เหนือโลก” ของพุทธศาสนา อยู่เหนืออะไร ? เป็นอย่างไร ? 342,453
- ผู้อยู่ “ท่ามกลางพระนคร” คืออย่างไร ? 222,223
- ผู้อยู่เหนือความเกิดดับเป็น “โลกุตตระ” นั้น เป็นอย่างไร ? 19,156
- ผู้อยู่เหนือพรหม (นิรุทธา หรือ นิโรธ) คือ ผู้มีสภาพอย่างไร ? 120
- ผู้อยู่เหนือโลก (โลกุตตระ) จะทนต่อแรงโลกได้เป็นอย่างไร ?
 อยู่อย่างไร ? ไม่เกิดอีกจริงหรือ ? 19,156

ผู้ยู่เหนือโลกแล้ว หรือ ผู้พ้นโลกแล้ว	
แต่ยังคงผู้อยู่ในโลกกลางของโลกเท่านั้น	หมายความว่าอย่างไร ? 222
ผู้โอบปาดิเกะ คือใคร ? ทำไมเรียกเช่นนั้น ?	407
หมวด ฝ	
ฝ่นของ “ ถิ่นมิทระ ” กับ ฝ่นของ “ อุทธัจจะ ”	คือสภาพอย่างไร ?
แตกต่างกันอย่างไร ?	516
“ ฝ่นเฟื่อง ” (อุทธัจจะ) ช่นชมกามรสอยู่กั้วิมาน	
หมายถึงสภาวะธรรมอย่างไร ? เป็น “ ฉาน ” หรือ ?	493,495,500
หมวด พ	
พ่น “ กามตัณหา ” ได้ไหม ?	486
พ่น “ กามสุขขัลลิกะ ” อย่างไร ?	486
พ่นมิจฉาทิฏฐิ อย่างไร ? เมื่อใด ?	291,405-406,414,426,439
พ่น “ นานัตตสัญญา ” เป็นอย่างไร ?	539
พ่น “ โมหะ ” อย่างไร ?	503
พ่นโลก ดับโลก เป็นอย่างไร ?	225,226
พ่น “ วิจิกิจฉา ” อย่างไร ? มีขันธ์อนอย่างไร ?	11,33,34,45,56,144,
	145,176,227,232,239,246,250,251,
	255,292,414,457,501,502,520,541
พ่นวิจิกิจฉาสังโยชน์ เป็นสภาวะอย่างไร ?	65,341-342
พ่น “ สักกายทิฏฐิ ” เป็นอย่างไร ? เมื่อไร ?	291,426,436,443,468
พ่น “ อวิชา ” สูงสุด เป็นอย่างไร ?	541
พ่น “ อตตานทิฏฐิ ” เป็นอย่างไร ?	313,415-416,426,437,442-443
พ่น “ อุทธัจจะสังโยชน์ ” ข้นสุดท่าย เกิดอะไร ?	541
“ พยาบาท ” คือ สภาพจิตอย่างไร ? มาจากไหน ?	484,486,490
“ พรสวรรค์ ” คือ อะไรกันแท้ ?	279
“ พรหม ” หมายถึงอะไร ?	116-120

- “พรหมจาร” คืออะไร ? 486
- “พรหมโลก” คืออะไร ? อยู่ที่ไหน ? 115,117-120,212
- พรหมชนต่างๆ 117,119-120
- “รูปพรหม ๑๖” 119-120
1. ปาริสีชชาพรหม 2. ปุโรหิตตาพรหม 117,119
 3. มหาพรหม 4. ปริตตภาพรหม 5. อัปมาณภาพรหม 119
 6. อากัสสราพรหม 7. ปริตตาสุภาพรหม
 8. อัปมาณาสุภาพรหม 119,120
 9. สุภิกินหาพรหม 10. เวหิปผลาพรหม 11. อสัญญีพรหม 120
 12. อวิหา 13. อตปโป 14. สุตัสสา 15. สุตัสสี 16. อกนิฏฐาพรหม 120
- “อายตนพรหม ๔” หรือ “อรูปพรหม” 120
1. อากาสนัญจายตนพรหม 2. วิญญานัญจายตนพรหม 120
 3. อากิญจัญญายตนพรหม 4. เนวสัญญานาสัญญายตนพรหม 120
- “พรหมลิจิต” คืออะไรกันแน่ ? 279
- “พระ” ของพุทธศาสนาแท้ๆ ต้องไม่ “ปลุกเสก”
 จึงจะเป็นผู้มี “ปาฏิหาริย์” จริงแท้ถูกรธรรม 167
- “พระจันทร์-พระอาทิตย์ ซึ่งมีฤกษ์ มีอานุกาพมาก” นั้น หมายถึงอะไร ? 112
- “พระเจ้า” แท้ หรือ “ปิตมห” จริง
 หมายถึงอะไร ? 114,276-279,425,427,450
- พระต้องยึด “วินัย” ทั้งหลาย “ศีล” ทั้งสิ้น กฎระเบียบต่างๆ นั้น
 เพื่อใคร ? เพราะเหตุใด ? 512
- พระที่ทำพิธีปลุกเสกพุทธคุณ ใส่ อัฐิ หิน ดิน ปูน โลหะ ฯลฯ นั้น
 ผิดศีลด้วยหรือ ? เพราะเหตุใด ? 9
- พระที่ไม่รด-ไม่พรมนามนต์เลย ไม่ละเมิดศีล ไม่ต่าง ทำตามคำสอน
 พระบรมศาสดาได้บริสุทธ์บริบูรณ์จริง นับเป็นผู้
 “ปาฏิหาริย์” ได้ไหม ? และ เป็นปาฏิหาริย์แบบใด ? 164

- พระบรมศาสดาของพุทธตรัสว่า พระองค์อดีต เมื่อระอา เกลียด
ใน “ปาฏิหาริย์” ชนิดใด ? ได้แก่อะไรบ้าง ? 161,264
- พระบรมศาสดาทรงสอนว่า “ไม่ให้ประมาณแม่โทสภัย
อันมีประมาณน้อย” หมายถึงอะไรบ้าง ? 225
- “พระ” ผู้เปรียบประดุจ “มะม่วงที่เนาอยู่ข้างใน จึงหลุดจากตัวเอง”
หมายความว่าอย่างไร ? เพราะเหตุใด ? 476
- “พระพาทิหารุจิริยะ” บรรลุธรรมในขณะใด ? เมื่อไร ? อย่างไร ? 42
- พระพุทธเจ้าทรงเน้น “ความสำคัญ”
ในเบื้องต้น—ท่ามกลาง—บั้นปลาย หรือไม่ ? 24-25
- พระพุทธเจ้า “ปรินิพพาน” ด้วยแบบไหน ? อย่างไร ? 298
- พระพุทธเจ้าสรรเสริญคนผู้หยุดอยู่ในกุศลธรรมหรือไม่ ? ทำไม ? 157
- พระพุทธศาสนา เสื่อมเพราะใคร ? 401
- พระพุทธองค์เคยตรัสเปรียบ ผู้ปราศจากกิเลสสมถิน
เป็นผู้หมดภาระสังกัจฉแล้วนั้น เหมือนอะไร ? 108
- พระพุทธองค์ได้ตรัสบริภาษผู้แสดง “อิทธิปาฏิหาริย์” ว่าอย่างไร ? 90,121
- เพราะทรงเล็งเห็นโทษใน “อิทธิปาฏิหาริย์” แง่ใดบ้าง ? 90,91
- พระพุทธองค์ตรัสความอัศจรรย์ให้ปหาราทะพั่งว่า อย่างไรบ้าง ? 25
- พระพุทธองค์ถึงกับตรัสว่า “เกลียด” ว่า “ไม่ชอบใจ”
ว่า “พระองค์ละเบอ” เพราะเรื่องอะไร ?
จึงเป็นป่านนั้น 121,123,326,463
- พระพุทธองค์ ทรงบริภาษ “อาเทศนาปาฏิหาริย์” หรือไม่ ? 132
- พระพุทธองค์ ทรงบริภาษ “อิทธิปาฏิหาริย์” หรือไม่ ? 89-92
- พระพุทธองค์ ทรงสรรเสริญ เจริญงานวิชา หรือ ? 323-327
- พระพุทธองค์ ท่านเน้นเรื่องความเป็นอยู่ธรรมดาๆ อย่างไร ? 172,174
- “พระโพธิสัตว์” คือ ปุถุชน หรือ นักสร้าง นักก่อทางโลกๆ
ได้ไหม ? เพราะเหตุใด ? 65

- พระโพธิสัตว์ ติมภูมิกแห่ง “อรหันต์” บริบูรณ์แท้แล้ว
- ท่านจะ “ปรีนิพพาน” เมื่อใดชาติใด ๆ ได้หรือไม่ ? 65
- พระโพธิสัตว์ มุ่งมั่นทำอะไร ? 328-330
- พระยศ หรือ แม่พระพุทธรเจ้า เป็น “เทวโฆ” อย่างไร ? 323
- พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเห็นว่า “ฉาน ของดาบส”
ที่ทรงเรียนจากฤๅษี เป็น “สัมมาทิฏฐิ” หรือ ? 2
- พระโสดาบัน ผู้พ้นมิจฉาทิฏฐิ มีสภาวะจิตอย่างไร ? 408,409
- พระโสดาบัน-พระสกทาคามี-พระอนาคามี-พระอรหันต์
มีจิตสงัดจากอะไรบ้าง ตามลำดับ ? 362
- “พระ” หรือ ผู้ปฏิบัติธรรมแท้จริง จะต้องทำอะไรให้พร้อม
จึงจะส่งเสริมให้เกิดผลเป็นปฏิเวธ หรือ ภาวนา ? 394
- “พหิทธา จ สัพพนิมิตเตหิ จิตตัง วิวิตตัง โหติ” ความหมายว่าอย่างไร ? 262
- “พระอนาคามี” ที่จะก้าวสู่ความเป็น “พระอรหันต์”
จะต้องปฏิบัติอย่างไร ? จึงจะพ้น “สักกายทิฏฐิแห่งจิตในจิต”
ถึงธรรมในธรรม 239,436
- “พระอนาคามี” แท้ มีสภาวะจิตอย่างไร ?
- “รู้” อะไร ? 236-238,405-408
- พระอนาคามี เป็นผู้รู้จัก “จิต” เพียงใด ? มีโทษะได้ไหม ?
เหตุปัจจัยอะไรที่ทำให้ท่านโกรธ ? มีอะไรเป็นสังโยชน์ ? 236-238,487
- พระอนาคามี-พระสกทาคามี-พระโสดาบัน มีฉานหรือไม่ ? 35
- พระอนาคามี มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่ง ว่าอะไร ? 407,487
- “พระอนุศาสน์” เป็นอย่างไร ? 466 ---
- “พระอรหันต์” ของพุทธ คือใคร ? มีคุณธรรมอย่างไร ?
- มีสภาวะจิตอย่างไร ? เก่งอย่างไร ? 34,47,48,110,258,259,301,302,323
- พระอรหันต์ คือ คนเป็นๆที่เป็นอย่างไร ? 371
- พระอรหันต์ คือผู้สงบจากอะไร ? เมื่อไร ? และในอริยาบถใด ? 34,48

- พระอรหันต์ “ง่วงนอน” ได้หรือไม่ ? เพราะเหตุใด ? 509
- พระอรหันต์ ต้องมี “ฉาน” เป็นสามัญจริงๆ เพราะเหตุใด ? 26,33-34,47,70
- พระอรหันต์ ท่านทำเหมือนปุถุชนธรรมดา แต่ท่านมีสติรู้ในอะไรบ้าง ? 509-510
- พระอรหันต์ ท่านมี “อุกโตภาควิมุตติ” มีความเป็น “จตุปฏีสัมภิทาญาณ”
ผสมผลเสวยบ้าง ทุกองค์หรือ ? คืออย่างไร ? 335
- พระอรหันต์ ทุกท่าน จะต้องมโอาสวัคชญาณ หรือไม่ ? 324
- และมี “อิทธิวิริ” ที่เป็นความเก่งทาง “นามธรรม” ทุกองค์
จริงหรือไม่ ? อย่างไร ? 302
- พระอรหันต์ทุกรูป จะต้องเป็น “สุกขวิปัสสโก” หมดทุกองค์หรือ ?
เพราะอะไร ? 315
- พระอรหันต์ แท้ “ทรงธรรม ทรงวินัย ที่เป็นพุทธ”
จะเหาะหรือไม่ ? เพราะเหตุใด ? 110
- พระอรหันต์ บริบูรณ์ร้อยเปอร์เซ็นต์ เป็นผู้ถึงซึ่งอะไร ?
และมีวิมุติชนิดใดบ้าง ? 298
- พระอรหันต์ แบบต่างๆ มีอะไรบ้าง ?
และมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ? 330-331
1. แบบ “สุกขวิปัสสโก” คืออย่างไร ? 301,304-306,314,
315,323,324,327,330,331,336
2. แบบ “เตวิชโช” เป็นอย่างไร ?
ปฏิบัติได้อย่างไร ? 306,311,315,316,323,330-331,336
3. แบบ “ฉฬภิญโญ” มีอิทธิวิริพิเศษ
แถมทางไหนบ้าง ? 302,305,306,323-328,330,336
4. แบบ “จตุปฏีสัมภิทาญาณ” คืออย่างไร ? 306,312,329-331,334,336
- พระอริยะ คือ ใคร ? 285
- พระอริยะเจ้า ของพุทธศาสนาแท้ๆ ทุกชั้น จะต้องมี “ฉาน”
ทุกท่านหรือ ? ทำไม ? อย่างไร ? 23,25,35

พระอริยเจ้า ของศาสนาพุทธนั้น ทำงานด้วยความเห็นอย่างไร ?	274,282,286
แต่ “พระ” ผู้มี มิฉลากัมมันโต ทำงานอย่างไร ?	275
พระอริยเจ้า จะนั่งหลับตาทำสมาธิ “อัสัญญ” เมื่อไร ? เพราะเหตุใด ?	495
พระอริยเจ้า ที่มีวิชา มีปัญญา ท่านจะเสกสร้าง บันดาล พลังอิศวรรย์	
แบบรูปธรรมหรือไม่ ? เพราะเหตุใด ?	80
พระอริยะ แต่ละระดับ แต่ละชั้น มีองค์ประกอบเท่ากันหรือไม่ ?	337
พระอริยะ ที่เป็นพระอรหันต์แล้ว จะต้องไม่มาเกี่ยวข้องกับคน	
หรือ อยู่ใกล้ ๆ คนกระนั้นหรือ ? ทำไม ? เหตุใด ?	284
“พระ” (อริยะ) นั้น ทำงานเป็นครูแท้ๆจริงๆ เป็นครูแล้วจักรมเท่านั้นหรือ ?	
และ การงานอะไร ที่ไม่ใช่แก่นสารของ “พระ” ?	283-284
พระอริยบุคคล แต่ละระดับ จิตสังัดจากอะไร ?	359,362
พระอริยะ พระอรหันต์ และ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั้น เป็นผู้คุณธรรม	
อันหนึ่งอันเดียวที่เทียบเท่าเสมอกันหรือไม่ ?	336
“พระอริยะสักขีพยาน” หรือ พระอริยะชั้น “กายสักขี”	
เป็นอย่างไร ? มีประโยชน์มากน้อยเพียงไร ?	334-335
พฤติกรรมของ “ความเป็นจิต” ที่มีสติเต็มทำงานรู้ คืออย่างไร ?	508
พวกนักคิด ที่ไม่รู้จัก “จิต-วิญญาน” ได้แต่เรียนภาษา “อนัตตา”	
และ มีความโน้มเชื่อเอนไปข้าง “อุจเจตทิฏฐิ”	
จะมีทางได้นิพพาน หรือไม่ ? เพราะอะไร ?	191
“พหูชนหิตายะ” หมายถึงใคร ?	223
“พอดิ” นั้น ขนาดใด ?	137
“ฟังความไม่ลงตัว” หรือ “ฟังสิ่งที่ยังไม่ชัดแจ้งแจ่มใจ”	
หมายถึงอะไร ?	11
“พุทธ” กำหนดคุณธรรม (พุทธคุณ) ไว้แค่ไหน ?	172
พระพุทธรูปของท่านเพียงเน้นเอาเรื่องความเป็นอยู่ธรรมดาๆ	
ไว้อย่างไรบ้าง ? มีสาระแก่นสารเพียงใด ?	172
“พุทธ” เกิดได้อย่างไร ? ผักกาดได้อย่างไร ?	158,231

- “พุทธ” ชนิดต่างๆ ตามลำดับ สุตพุทธ-อนุพุทธ-ปัจเจกพุทธ
-สัมมาสัมพุทธ-อนุตตรสัมมาสัมพุทธเจ้า 251-252
- “พุทธคุณ” ที่มีคุณลักษณะเป็น “พุทธ” แท้ๆ จริงๆ
คืออะไร ? ต่างกับ “ไสยคุณ” อย่างไร ? 9
- พุทธธรรม พุทธคุณ แท้ๆ มีหรือไม่ ? เป็นอย่างไร ? 9,159-160
- พุทธปาฏิหาริย์ กับ เดียรถีย์ปาฏิหาริย์ อันใดดีกว่ากันหนอ ? 161-165
- พุทธวิชา ๓ 175-178
- อิทธิวิธี - โสตทิพย์ - เจโตปริยญาณ 175-176-178
- “พุทธวิชา” เป็นวิชาเกี่ยวกับอะไร ? 89,90
- พุทธวิชา ที่ถูกจริงนั้น คือ อย่างไร ?
ต่างกับเดรัจฉานวิชาอย่างไร ? 80-81,121,141-142,
160,202,262,293,304-305
- “พุทธศาสนา” คืออะไร ? มุ่งดับอะไร ? 18-19,481-482
- “พุทธศาสนา” นั้น แตกต่างจาก “ลัทธิศาสนาอื่นๆ” อย่างไร ? 391
- พุทธศาสนา เป็นศาสนาอย่างไร ?
ทุกวันนี้กำลังกลายเป็นศาสนาแห่งอะไร ? 481-482
- “พุทธอภิญา” แท้ๆ คืออย่างไร ? 99
- “พุทธาภิเษก” แน่หรือ ? 8,102-103,173,325-326
- “พุทธาภิเษก” หรือ ทำให้เกิดเป็นพุทธ หมายถึงอะไร ? 8,9,102
- “พุทธาภิเษก” ในอิฐ หิน ดิน ปูน โลหะ ฯลฯ
กับ ในคน อย่างไรกันแน่แท้จริงถูกต้อง ? 8,9,102
- เพิ่ม “อิทธิวิธี” ได้อย่างไร ? 173-174
- “โพชนงค์ 7” ย่อมบริบูรณ์ได้ ด้วยเหตุ ด้วยปัจจัยเพียงเท่าใด ? 530
- โพธิญาณ เป็นของเฉพาะโพธิสัตว์ หรือ ? 57,328
- “โพธิสัตว์” คือใคร ? ความหมายต่างๆ อย่างไร ? 329
- “โพธิสัตว์” แตกต่างจาก “ปฤชณ” อย่างไร ? 329

“โพธิสัตว์” นั้น ความหมายว่าอย่างไร ? คือใคร ? 328

“โพธิสัตว์ปุถุชน” เป็นไปได้หรือไม่ ? 329

หมวด ก

“ภพ” ต่างๆ “อบายภพ” “เทวภพ” “มนุสสภพ”
แตกต่างกันอย่างไร ? 194

“ภวตถมหา” คืออะไร ? เป็นภพไหน ?
มีรายละเอียดอย่างไร ? 288,487,---494---

ภวตถมหา จะสูญจากสันสนิติได้อย่างไร ? โดยวิธีใด ? 525,531

“ภวังค์” หรือ “หลับใน” คืออะไร ?
เป็นสภาพอย่างไร ? ภพไหน ? 487....,492

“ภवासวะ” คืออะไร ? 191

“ภาวานา” หรือ “บริกรรม” แท้จริง หมายถึงอะไร ?
มีสภาพอย่างไร ? ปฏิบัติได้อย่างไร ? 341,394,395,441

“ภาวานากิจ” แปลว่าอะไร ? เกิดจากการปฏิบัติอย่างไร ? 457

ภัยของ การ “อวดอุตตรมนุสสธรรมที่ไม่มีในตน” มีไหม ? 475-477

ภัยโทษ ของ “อิทธิปาฏิหาริย์” มีหรือไม่ ? 73

ภิกษุใด เป็นหมอดู เป็นอาจารย์ปลุกเสกพระเครื่อง ฯลฯ
ผิดศีลด้วยหรือไม่ ? 167

ภิกษุในพุทธศาสนา ปลุกเสกคนให้มึนอะไร ? ให้เป็นนคนอย่างไร ?
เป็นปาฏิหาริย์แบบไหน ? 167

ภิกษุแบบ “เอหิภัสสิโก” เป็นไหน ? 548

ภิกษุ “สย อภิญญา” เป็นอย่างไร ? 548

ภิญโญ (ความเก่งเด่นพิเศษ) ชนิดต่างๆ 325

ทวิภิญโญ (มีความเก่งเด่นพิเศษในภิญญา 2 อย่าง) 325

เทภิญโญ (มีความเก่งเด่นพิเศษในภิญญา 3 อย่าง) 325

จตุภิญโญ (มีความเก่งเด่นพิเศษในภิญญา 4 อย่าง) 325

ปัญจภิญโญ (มีความเก่งเด่นพิเศษในภิญญา 5 อย่าง) 325

“ภุต” คืออะไร ? อยู่ที่ไหน ?	11
“ภุมิ” คืออะไร ? อยู่ที่ไหน ?	217
หมวด ม	
“มต” เป็นจิตชนิดไหน ?	430
“มท” สะสมลงในจิตมากๆ เข้า จะกลายเป็นอะไร ?	419
“มย” คืออะไร ?	430
“มโนปวิจาร” คืออะไร ? หมายถึงอะไร ?	77
“มโนปุปพัง คมารัมมา มโนเสฏฐา มโนมายา ฯ” หมายถึงอะไร ?	
มีบทบาทสำคัญเพียงใด ?	20,22,23,298-300,306,373-374,425,451
“มโนมยอิตตา” คืออะไร ? เป็นสภาพอย่างไร ?	
อยู่ที่ไหน ?	7,72,74,132,491,496-497,500,503
“มโนมยอิตตปฏิกทาโก” คือรูปชนิดใด ? มีลักษณะอย่างไรบ้าง ?	13,302,503
“มโนมยง” หมายถึงเฉพาะแค่ไหน ?	80
“มโนมยง อภินิมมินนาย จิตตัง” ความหมายว่าอย่างไร ?	
แค่ไหน ?	81,84
มโนมยิทธิ ที่ถูกต้องตรงแนวของ “พุทธวิชา” นั้น	
เป็นอย่างไรหรือไม่ ?	6,74,79-86,115,132,156,
	217,279,297-307,310-311,314-316,323,331
“มโนสัจเจตนา” คืออะไร ?	191
“มรรค” คืออะไร ? มาจากไหน ?	8,457,467
“มรรค” (มัตถ) นั้น คือผลจริงไหม ? มาจากรากศัพท์อะไร ?	
เป็นจิตชนิดไหน ? หมายถึงอย่างไร ?	456,457
“มรรคจิต-ผลจิต” เกิดได้อย่างไร ? รู้ได้อย่างไร ?	251
“มรรค” องค์ที่ 1 สำหรับผู้ปฏิบัติธรรม คืออะไร ?	398
“มหัคคตจิต” สำคัญไฉน ?	23-24,144,152-153
“มหัพผล” นั้นอย่างไร ?	321

- “มหานิสังสา” นี้อย่างไร ? 321
- “มหามารดา” หรือ “มหามาตา” (ศิริมหาบายา) ในความเป็น
ธรรมะชั้นสุดหมายถึงอะไร ? 427
- “ม+อจินา+ทัญญิ” แปลว่าอะไร ? ความหมายสั้น ๆ ว่าอย่างไร ?
มีบทบาทการทำงานสัมพันธ์กันอย่างไร ? 439-440
- มคคปฏิปทา ของผู้ประพฤดิธรรมควรเป็นอย่างไร ? 314
- “มัจฉริย” (ม+อฉฉริย) คืออะไร ? เป็นอย่างไร ? มีบทบาทสำคัญ
แค่ไหน ? มีโทษร้ายกาจเพียงใด ? เป็นกิเลสเท่านั้นหรือ ? 426-429
- “มัจฉริมา” เป็นอย่างไรกันแน่ ? 157
- มันไม่ “นิจัจ” จริง ๆ แต่มันก็เป็น “นิยต” จริง ๆ
ข้อความนี้ หมายความว่าอย่างไร ? 391
- มารการ หรือ จัตรีบบวิธีให้แก้ตน เพื่อ ถด ละ เว้นออก
จากโลกอบายนั้น คืออย่างไร ? ปฏิบัติอย่างไร ? 224
- “มานะสังโยชน” มีเฉพาะในอนาคามีหรือ ? ถ้าไม่ใช่ มีในคนชนิดใด ? 402
- มานะ-อติมานะ-มท-ปมาท เชื่อมโยงกันอย่างไร ? 418-419
- “มายา” คืออะไร ? 496
- “มายา” ที่เป็น “มารยา” คืออะไร ? แตกต่างจาก “มายา”
แบบ “มารดา” อย่างไร ? 425,426,429,431,432
- “มายา” แบบ “มาตา” หรือ “มารดาชนิดพิเศษ” (ศิริมหาบายา)
เป็นอย่างไร ? สำคัญเพียงไหน ? 431
- “มายา” มาจากไหน ? มันลวงโลกจริงหรือ ? 421,429
- มารดา หรือ มารดา หมายถึงอะไร ? 425
- มารยา (มายา) คืออะไร ?
เมื่อหมายถึงสภาพด้านด้นนี้ แปลว่าอะไร ? 425
- “มิจฉกัมมันโต” เผยแพร่อะไร ? ทำอะไร ? 274-275,460
- “มิจฉาทัญญิ” เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม เป็นอย่างไร ? 458
- “มิจฉาทัญญิ” เกี่ยวกับ “อิทธิวิธ” มีหรือไม่ ? 202,203

- “มัจฉาทิฏฐิ” คืออะไร ? หมายความว่าอย่างไร ?
 อะไรบ้าง ? 160,162,180,421,439-442,461,468
- “มัจฉาทิฏฐิ” แห่งบุพเพนิวาสานุสติญาณ มีอย่างไร ? 179-183
- “มัจฉาผล” นนอย่างไร ? 461,462
- “มัจฉามรรค” มีด้วยหรือ ? 6,159,461-462
- “มัจฉาวาจา” ตัวร้าย ซึ่งทำลายศาสนาสำคัญแท้ ที่น่ารู้จักนั้น อะไร ? 461
- “มัจฉาอาชีโว” การเลี้ยงชีพด้วยบาปของพระ
 ทมอยู่เกลื่อนนั้น อะไร ? 460
- “มี ความไม่มี” นั้น คือ ต้องมี “รู้” ว่า ไม่มีอะไร ?
 ในเหตุ-ปัจจัยอะไร ? หยาบ-กลาง-ละเอียด แค่ไหน ? 444
- มีญาณรู้แจ้ง รู้อะไร ? 505
- มี “มโนมยทริ” ทว่ายังไม่มี “อิทริวิธ” หมายความว่าอย่างไร ? 301
- “มุกฺกุเต” เป็นจิตอย่างไร ? 78
- เมาอะไรกันบ้าง ? 319
- “เมถุน” ๑ “ความเมา” อีก ๑ และ “การหลับนอน” อีก ๑
 ทั้ง 3 นี้ พระพุทธองค์ทรงยืนยันไว้ว่าอย่างไร ? 517
- เมื่อทำเหตุ ทำปัจจัยมาได้ครบถ้วน ผลที่ได้ คืออะไร ? 441
- เมื่อมี “ฉาน” ก็ยอมโน้มน้อมต่อโยงไปให้เกิดอะไร ตามลำดับ ? 523
- เมื่อเราทำ “ฉาน” เสมอ ทุกอิริยาบถ จะเกิดผลอย่างไร ? 531
- แม้ ที่สูงกว่าความเป็นแม่อย่างโลกๆ ที่ว่าสูงที่สุดขึ้นไปอีก
 หมายถึงคนแบบไหน ? 432
- “แม่ขอน ก็เป็น ศล ของเธอประการหนึ่ง” พระพุทธองค์ตรัสไว้ที่ใด ? 161-163
- “แม่ขอน ก็เรียกว่า อนุศาสนป้าฎิหาริย์ ฯ”
 พระพุทธองค์ตรัสไว้ที่ใด ? 162-165
- ไม่เมา-ไม่หลง อะไร ? 46
- หมวด ข
- “ยถาภูตญาณ” คือ รู้เห็นอะไร ? อย่างไร ? 47

“ยถาวาทิ ตถากาโร” หมายความว่าอย่างไร ?	467
ยถาตมายา คือใคร ? สำคัญหรือไม่ ?	424-425, 426-427
“ย่อมรู้สึกแสงสว่าง” หรือ “การจำแสงสว่าง” (โอภาสัญเจว สัจฺญชานาม)	
โดยธรรมชาติภูฐาน คือ สภาพอย่างไร ? ความหมายอย่างไร ?	232-234
ยินดี-ยินร้าย มีส่วนสัมพันธ์กันหรือไม่ ? เป็นรากของความทุกข์หรือไม่ ?	486
“ยัตติ” อย่างไรดี ?	249, 250
“ยัตมนถอมัน” ทศเขยม คืออย่างไร ?	510-513
หมวด ร	
“รัตนามนตร์” นอกจารีตพุทธหรือไม่ ? ผิดศีลด้วยหรือไม่ ?	
เป็นไตรจีวรวิชาไสโหม ?	163-165
ระบบทฤษฎีแห่ง “สติบัญญัติ” นั้น ประพฤติปฏิบัติอย่างไร ?	530
ระลึกชาติ รู้ความเก่าไปทำไม ?	15, 184, 187-204
“ราคะ” ที่นักปฏิบัติแบบนั่งหลับตา “หลง” กังงมงายอยู่มาก โดยไม่รู้มันได้ง่ายๆเลย ทั้งๆที่เป็น “ราคะ” หยาบๆตุนๆแท้ๆนั้น มีอะไรบ้างเป็นต้น ?	495-500
“รู้ความวิ้ง เหมือนกับ รู้ความนิ่ง” หมายถึงอะไร ? ความหมายว่าอย่างไร ? เปรียบเหมือนอะไรได้บ้าง ?	505
“รู้ความเหมือนกันในความไม่เหมือนกันแห่งสิ่งนั้นๆ” หรือ “รู้ความไม่เหมือนกันในความเหมือนกันของสรรพสิ่ง” หมายถึงอย่างไร ?	437
รู้จัก “พระโพธิสัตว์” ไหม ?	65
รู้จักโลก อย่างไร ?	223
“รู้จักรู้ใจ” รู้อะไร ? รู้กันถึงขนาดไหนจึงจะบรรลุธรรม ?	133, 134
“รู้” จริงอย่างใด รู้อะไร ?	140, 175-178
รู้แจ้ง การเกิด-การดับ รู้อะไร ? อย่างไร ?	20, 201
“รู้แจ้ง” ความซ่อนแฝงต่างๆ อย่างไร ?	11
รู้แจ้ง อนิจจัง ของ กาย จิต เวทนา และ ธรรม ได้อย่างไร ?	309-310

“รูใจ” ใครดี ?	137
“รูใจ-ด้วยใจ” (รูจิตในจิต) คือรูอย่างไร ? แคไหน ?	
รูด้วย “ญาณ” ไต ?	134,150
“รู” ใน “เนื้อของจิต” เลย เข้าขององค์ “ฉาน” แท้ๆ ซึ่งจะเป็น “ฉาน”	
หรือไม่-ก็ต้องรูให้ได้ อย่างนั้นๆ นั้น อย่างไร ?	520-522
“รูรอบ” “พันรอบ” นั้น อย่างไร ?	175
รูรูปนาม ของจิต รูอะไร ?	134-135
“รู” รูอะไร ? เป็นขั้นตอนอย่างไร ? รูจากไหน ?	
เมื่อไร ?	39,43-46,146,217-224,232-234,246-247,291-293
“รู” เวทนาในเวทนาอย่างดั่ง รูอย่างไร ?	100
รูสภาพ “จิตในจิต” รูอะไร ?	141
รู “เสียง 1” “เสียง 2” เป็นอย่างไร ?	125-127
รูอย่าง พหุวิจักขณา รูอย่างไร ?	405
รูขั้นละเอียด เป็นอย่างไร ?	319-320
รู คืออะไรแท้ๆ	82
รูฉาน กับ อรูปฉาน สัมพันธ์กันอย่างไร ?	544-546
“รูฉาน” เป็นสภาวะอย่างไร ? จะเลื่อนเป็น “อรูปฉาน”	
ได้อย่างไร ?	33.....,39,498-499
“รูปธรรม” หรือ “รูปจิต” ของคนนั้น คืออะไร ?	
แตกต่างกับ “นามธรรม” อย่างไร ?	7
รูปนาม ของจิต รูได้อย่างไร ?	308,309
รูปนาม ของเสียง เป็นอย่างไร ?	124
“รูป-นาม” ตามธรรมมาชฎฐาน	86-87
รูมยอัตตา เป็นนิर्वรณได้หรือ ?	503
“รูปราคะ” หรือ “อรูปปราคะ” เป็นสังโยชน์แห่งฐานของใคร ?	488
“รู” อย่างประณีตสุขุม คืออะไร ? ขั้นไหน ?	
หมายเอาแค่ไต่ ?	82

- “รูปานัง อตฺตนิชฌายิตตตตะ” ของผู้ยังหลง ยังวนน
เป็นสภาพอันเดียวกันกับอะไร ? 539
- “รูปานัง อตฺตนิชฌายิตตตตะ” หมายความว่าอย่างไร ?
หมายถึงอะไร ? และมีความร้ายกาจต่อพระโยคาวจร
เพียงใด ? 7,247-249
- เราทำดียังไม่ได้ดี เพราะอะไร ? 279
- เรามี “ กิ ” มี “ กรรม ” หรือ มี “ การงาน ” อยู่ ไหม “ เกิด ” อยู่
เพื่ออะไร ? เพื่อใคร ? แต่ไม่ได้ทำเพราะอะไร ? 410
- เรียนรู้จัก “ ถิ่นมีทศกิลเลส ” กันเถอะ 487....
- เรียน “ รุ ” ให้รอบนั้น อย่างไร ? 175
- “ เรียนลัด ” ดีหรือ ? 548
- เรื่องของ “ จิตในจิต ” เป็นที่สุด เป็นเรื่องของการรู้ สัมผัสอยู่
เห็นอยู่ ในขณะใด ? และเป็นอย่างไร ? 413
- เรื่อง “ ฌาน ” นั้น มันคือ ตัณหา ชนิดใด โดยตรง ? 525
- “ ไรคจิต ” ชนิดหนึ่ง ที่เนื่องมาจาก “ ฌาน ” นี้แหละ
มีลักษณะอาการเป็นอย่างไร ? สาเหตุใด ? 123
- หมวด ๑**
- “ ลหุภูฐาน ” คือสภาพอย่างไร ? 452
- ละแล้วหรือ ?
- ละ มิจฉาทิภูฐิ 176
- ละ สักกายทิภูฐิ 176
- ละ อตฺตทานุทิภูฐิ 177
- ลักษณะภายนอกของพระอรหันตสาวก “ งาม ” เพียงใด ? 336-337
- “ ลัดตัดเอาตามอำเภอใจ ” มีผลต่อการปฏิบัติธรรมเพียงใด ? 24
- “ ลัทธิของพระโคตม เป็นลัทธิทำลาย เหาผลาญโลก
เป็นลัทธิไม่พัฒนา เพราะสอนให้หยุด ! ” จริงหรือ ?
และถูกต้องเป็นอย่างไร ? 391

ลัทธิ "เซิน" มาจากไหน ?	68-70
ลัทธิ "ฉาน" หลับตา มีมานานแค่ไหน ?	28
ลัทธิ "นัตถิกทิกฏฐิ" เป็นอย่างไร ?	353
ล้าง "สัพพาสวะ" ลงด้วยอะไร จึงจะดีแท้ ?	145
ลืมตาออกจาก "ฉาน" กวุ่น หลับตาเข้าไปเป็น "ฉาน" กวุ่น เมื่อไรจะไม่วุ่น ?	543-544
"เล็กแต่ใหญ่ที่สุด" คืออะไร ? มีในคนขนาดไหน ?	402
เล็กสุขเล็กทุกข์ ดีไหม ?	445
"โลก" ต่างๆ ที่ควรรู้จัก เราจะพ้นโลกต่างๆ ได้อย่างไร ?	223,225-226,315
โลก อบายขันต้น (อบายมุข)	225
โลก กามคุณ ๕	225
โลก ธรรม ๘	225
โลก อุตตา	225
"โลก" ที่เป็น "โรค" น่าอยู่ไหม ?	223
"โลกธรรม ๘" ที่เกิดจากอิทธิวิธีแบบโลกีย์	73
โลกฟังคน คนฟังโลก นั้น อย่างไร ?	281-285
โลกไร้สันติธรรม เพราะเหตุใด ?	196-197
"โลกัง" หรือ "โลก" ที่มีสภาพหมุนรอบเชิงซ้อนสูงสุด คือต้องรู้อะไร ? แคไหน ? เพียงใด ?	218
"โลกีย์รส" เป็นไหน ?	27
"โลกีย์อภิญญา" ไม่ใช่ "สาระ" ของพุทธศาสนา จริงหรือ ?	203
"โลกุตตระ" คือสภาพอย่างไร ? อยู่ที่ไหน ? พบได้อย่างไร ?	19,135,156-157,170,175
"โลกุตตรธรรม" ที่แท้จริงนั้น เป็นไหน ? มีลักษณะเด่นอย่างไร ?	174-175
"โลกุตตรธรรม" หรือ มรรค-ผลนั้น เหมือนดอกฟ้าเป็นสิ่งสูง ที่ห้ามแตะต้อง ห้ามอาจเออมหรือ ?	472
"โลกุตตรบุคคล" คือใคร ? จะเป็นได้อย่างไร ?	453

หมวด ๖

- “วจีววก” มีด้วยหรือ? หมายถึงอย่างไร? หมายถึงเอาแง่ไหน? 352,355,369
- วรรณต่างๆ หมายถึงอย่างไร? แคะไหน? 194-195
- วรรณศูทร (พวกที่ทำงานหนักไปทางแรงกาย) 194-195
- วรรณแพศย์ (พวกที่ทำงานหนักไปทางแรงสมอง) 194-195
- * วรรณกษัตริย์ (ขุนศึก, นายทุน, ศักดินา) 194-195
- วรรณพราหมณ์ (นักวิชาการ, นักบวช บัณฑิต, ปราชญ์) 194-195
- “วสวัตต์” คือ อะไร? หมายถึงใคร? 17,119
- “วสี” คือ จิตชนิดใด? 145
- “วาจา-การกระทำ-อาชีพ” ย่อมส่อภูมิแท่งของคนได้โดยแท้จริง
ทั้งนี้เพราะเหตุใด? 345-346
- “วาจาใบ้” จะเรียกว่า “สัมมวาจา” ได้หรือไม่? เพราะอะไร? 54
- “วาจาวิภูฐาน” คือ ใดน? 377,380,468
- “วิกขิตต” เป็นอย่างไร? 143-144,151
- “วิกัจฉา” คืออะไร? สำคัญไฉนในการตรัสรู้?
มาจากรากศัพท์อะไร? 232,233,235,342,484,502
- วิชา ๘ ประการ ของพุทธแท้ เป็นสมังคีธรรมอย่างไร? 26,75,220,312,484,523
- ฉาน - ญาณทัสสนะ (วิปัสสนาญาณ) -
- มโนมยิทธิ - อธิวิธิ - โสตทพิย -
- เจโตปริยญาณ - บุพเพนิวาสานุสติญาณ -
- จตุปปาตญาณ - อาสวกขยญาณ 26,75,220,312,484,523
- วิชาจรณะสัมปันโน ของ อรหัง สัมมา สัมพุทโธ จึงมีวิชา ๘ จรณะ ๑๕
โดยมีนัยอันลึกซึ้ง เพียงใด? อย่างไร? 555
- “วิชาจรณะสัมปันโน” คือ อะไร? สำคัญไฉน? 23,483,555
- “วิชา ๓” แห่งสติปัฏฐานแท้ๆ มีอะไรบ้าง?
วิชา ๘ วิชา ๘ เป็นอย่างไร? 23,26,332,337

“วิชา” มาจากไหน ? พุทธวิชาสอนอะไร ?

- คันธารวิชาสอนอะไร ? 20,74,89,121,299,304
- วิชา หรือ อภิญญา ลำดับต่อจาก ฌานแบบพุทธ คืออะไร ? 74----
- วิชา และ วิมุตต เกิดได้อย่างไร ? มีอะไรเป็นอาหาร ?
- บริบูรณ์ได้อย่างไร ? 528-530
- วิชาเศรษฐศาสตร์ ชั้น “นามธรรม” แท้ๆนั้น เป็นอย่างไร ? 422 *
- “วิชาสะกดจิตธรรมดา” เป็นไหน ?
- แตกต่างกับคนที่นอนหลับแล้ว “ฝัน” อย่างไร ? 493
- “วิญญาน” คืออะไร ? 192
- “วิญญานธาตุ” ที่ได้ชื่อว่า เป็น “นิพพาน” หรือ “สุญญภาพ” เป็นอย่างไร ? 216
- “วิญญานธาตุ” นั้น ก็ยังต้องมั่งงานอยู่ (ในอภิญญาข้อจตุปปาทญาณ) หมายถึงอย่างไร ? ต้องมีรู้อย่างไร ? 218-219
- วิญญาน-สังขาร-สัญญา-เวทนา เป็นธาตุจิตที่ยืนยันว่า ไม่ใช่ “ถีนมิทระ” กันอย่างไร ? 508
- “วิญญานัง อนัตตสณัง อนันตัง สัพพโต ปภัง” หมายถึงสภาพอย่างไร ? 555-556
- “วิญญานาหาร” คืออะไร ? 192
- “วิญญาน” ต่างๆ คืออะไร ? เป็นสภาพอย่างไร ?
- เนื่องมาจากอะไร ? 18,158-159,376-378,380-381
- คนวิตถาร, ภาษาวิญญาน, วาจาวิญญาน, 377,378,380
- กายวิญญาน, 380
- มโนวิญญาน หรือ จิตวิตถาร 381
- “วิตกกจริต” (สติเพื่อง) พวกนมมีความเชื่อไปในทางไหน ?
- เกิดผลอย่างไร ? 69
- “วิตกวิจารณ์” คืออะไร ? มีสภาพจิตอย่างไร ?
- “ตก” สัมพันธ์กับ “ตรรก” หรือ ? 75,520

- “วิปลาส” แปลว่าอะไร ? 182
- “วิปัสสนาญาณ” หรือ “ญาณทัสสนะ”
ซึ่งเป็นวิชา หรือ อภิญญา คืออย่างไร ? 74
- “วิปัสสนา” คืออะไร ?
- สัมพันธ์กันอย่างไร ? 4,22,56,67-68,307-309,314,316,317
- กายานุปัสสนา - เวทนानุปัสสนา- 307-308
- จิตตานุปัสสนา - ธรรมานุปัสสนา 307-309
- “วิปัสสนา” หรือ “สติปัฏฐาน” จะต้องปฏิบัติอย่างไร ?
- จึงจะเจริญได้เร็วแท้จริง(ขิปปาภิญญา) 317
- วิปัสสนูปกิเลส คืออย่างไร ? อะไรบ้าง ? 238
- โอภาส-ปีติ-ปีติสัทธา
- อหิมกซ์-บัคคะ-สุข
- ญาณ-อุฏฐาน-อุเบกขา
- นิกันตี 238
- “วิภวตัณหา” แปลว่าอะไร ? มีอาการเช่นใด ? 487
- “วิภูษณูปการ” หมายถึงอย่างไร ? เกิดผลเป็นอะไร ? (ดูที่ “ฐานต่างๆ” อีก) 375,377
- “วิภูษณูปการ” สรณัง คัจฉามิ” หรือ “โลกียัง สรณัง คัจฉามิ”
หมายถึงเอาอะไร เป็นที่พึ่ง ? 385
- “วิมุตติ” ชั้น “กายสัทักข์” คือ สภาพอย่างไร ? 488
- วิมุตติ คืออะไร ? มีสภาพใด ? มีองค์ประกอบอย่างไร ?
- แตกต่างกันกับอนัตตาอย่างไร ? 6,39,42,43,56,69,74,83,146,155,183,
 222,300-310,316,322,340,435,441,
 444,451-454,467,488
- วิมุตติ ชนิดต่างๆ : อุกโตภาควิมุตติ - ปัญญาวิมุตติ - เจโตวิมุตติ -
 วิกขัมภณวิมุตติ - ตทังควิมุตติ - ปฏิบัติสัทธาวิมุตติ -
 นิสสรณวิมุตติ - สมุจเฉทวิมุตติ - สุตญญตวิมุตติ 43,47,66,222-225,230,270,
 298-300,315,335,345,519,547

- “วิมุตติญาณทัตสนะ” คืออย่างไร ? ลึกซึ้งกว่าคำว่า
 “วิมุตติ” เฉยๆ ไปอีกไหน ? 298,301,453
- “วิโมกขธรรม” คืออะไรแท้ๆ ? แบบใดเป็นมิจฉาทิฎฐิ
 แบบใดเป็นสัมมาทิฎฐิ ? 268-270
- “วิโมกขธรรมอันสงบ” แท้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 หมายถึงอย่างไร ? 268-270
- “วิโมจยัง จิตตัง” คือจิตอย่างไร ? หมายถึงอะไรเป็นสำคัญ ? 83
- “วิเวก” คืออะไร ? แปลว่าอะไร ? หมายถึงสภาพอย่างไร ?
 22,75,347-348,350,353-354,390
- วิเวก ๓ มีอะไรบ้าง ? เป็นไหน ? 347-369
1. กายวิเวก เป็นไหน ? 348-361,369
 2. จิตวิเวก เป็นไหน ? 359,361-364,369
 3. อุปธิวิเวก เป็นไหน ? 359,364-369
- “วิสังขาร” คืออะไร ? แปลว่าอะไร ?
 หมายความว่าอย่างไร ? แจ่มไหน ? 388-389
- วิหาร ต่างๆ : ทัฎฐฐัมมสุขวิหาร, สันตวิหาร, ฌาสวิหาร
 คืออะไร ? เกิดได้อย่างไร ? มีได้อย่างไร ? 5,15,21,24,26,28,33,35,
 37,39,40,52-54,57,228-230,322-323,
 407,414,435,483,485,498,521,535,540,546
- “วุฒฐาน” (ตัญญู) หรือ ฐานพัก
 ความหมายว่าอย่างไร ? จำเป็นสำหรับพระอริยเจ้าหรือไม่ ?
 (โปรดดูที่ “ฐาน” ต่างๆ มีละเอียดกว่านี้) 16,20,100,389,454
- เวทนา ต่างๆ : สุขเวทนา, ทุกขเวทนา, อทุกขมสุขเวทนา,
 อุเบกขาเวทนา 15,187-188
- “เวทนานุปัสสนา” หมายถึงอะไร ? 308
- “เวทนาในเวทนา” พิจารณาอย่างไร ? 5,100,118,133
- “เวทยากรณะ” คืออะไร ? 121

“เวร” นั้น หมายถึงอะไรบ้าง ? แตกต่างจาก “กรรม” อย่างไร ? 370-371

หมวด ศ

ศักดิ์แห่ง “พต” หมายถึงอะไรบ้าง ? 400

“ศากยโคตร” หมายถึงอะไร ? 194

“ศาสนา คือ สิ่งมอมเมา คนมีศาสนา คือ คนโง่ ถูกหลอก
ถูกจูงจมูก” ผู้ที่กล่าวเช่นนั้น เป็นคนอย่างไร ?
วาจาชนิดไหน ? เพราะเหตุใด ? 380

ศาสนา คืออะไร ? ประกอบด้วยอะไร ? 197,273

“ศาสนาพุทธที่แท้จริงนั้น เขาไม่มโหฬารอยู่กับ ‘ศีล’ หรือ !”
ถ้ากล่าวนี้ คือ ภาษาอย่างไร ? 378

ศาสนาพุทธ นั้น ใฝ่หาอะไร ที่ไม่มีอะไรยิ่งกว่า ? 229

ศาสนา—เสื่อม และถูกทำลาย
เพราะเหตุใด ? 169,459,460,466,473,476-478,481

ศาสนาพุทธ แสดงแต่อะไร เป็นสำคัญยิ่งสุด ? และอะไรเป็นสาเหตุ
ทำให้ศาสนาไม่ยืนนานไม่แพร่เท่าที่ควร ? 392

“ศาสนา อันประกอบด้วย อาณา-อนุศาสนี-อาคม-เลบ” นั้น
มีสภาพการณ์อย่างไร ? และมีอะไรเป็นแกน ? 273

ศาสนาอาเพศ เป็นอย่างไร ? เพราะอะไร ? 478-479

“ศิริมหาบายา” สำคัญเพียงใด ? เป็นสภาพอย่างไร ?
ได้ชื่อว่าอะไร ? 425-426

“ศีล” ของพระนั้น มีแก่นเดียวกับเสขียวัตถ์เพียง 227 ข้อเท่านั้นหรือ ? 460

“ศีล” คืออะไร ? เพื่ออะไร ? มีคนตูดูกศีลหรือ ? 9,10,25,37,38,40,

161-171,207,224,345,346,449,

459-465,512,513,523,529,543,551

“ศีล” ต่างๆ ที่ผู้ “ศีลสิกขา” จะต้องศึกษา	
ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10	346
จุลศีล 26	170,171,346
มัชฌิมศีล 10 หมวดหมู่	161,162,346
มหาศีล 7 หมวดหมู่	9,10,163,165,167,346
ปาฏิโมกข์เทศ 227 บ้าง 311 บ้าง	346
โอวาทปาฏิโมกข์ศีล 84,000 พระธรรมชั้น	171,346
“ศีล” ที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดกับภิกษุว่า ... “แม่ชื่อนักเป็นศีลของเธอ	
ประการหนึ่ง” ... ซึ่งนอกเหนือจากมาใน พระปาฏิโมกข์เทศ 227 บ้าง	
311 บ้าง นั้น มีใหม่ ? ที่ภิกษุจะต้องสังวร, ระวัง, รักษา,	
ประพฤติ หรือศึกษา ทั้งนี้	161,162,163,464...
ศีล-สมาธิ-ปัญญา งามเมื่อใด ? ส่งเสริมอุ่มชุกกันอย่างไร ?	37-39,169-170
“ศีล” นั้น สำคัญไฉน ? คืออะไร ?	38,449,460-464
“ศีลพตปรัมมาส” คืออะไร ?	
ปฏิบัติอย่างไรจึงไม่พัน “ศีลพตปรัมมาส” สักที ?	400-402
เศษ “อิตตาน” แท้ๆ จริงๆ คือ หลงคิดในอะไร ?	
เป็นอะไร ? ขึ้นไหน ?	540
หมวด ส	
สโฐ คือ อะไร ?	421
“สโฐ” ที่เป็น “สาเรยย” คืออย่างไร ? ต่างกับ “สโฐ”	
ที่เป็น “เสฏฐา” อย่างไร ?	422,454-455
“สติปัญฐาน” ถูกแบบ ถูกลำดับ ปริยัติ ปฏิบัติ เพื่อให้เกิด	
ปฏิเวธนั้น ทำอย่างไร ?	117-118,316
“สติปัญฐาน” แท้ๆ ที่มีประสิทธิภาพ	
จะต้องมีอะไรประกอบด้วย ? คืออย่างไร ?	22,39,40,56,118,133
“สติปัญฐาน” แบบลัทธิ “พุทธ” มีลักษณะ และ	
คุณสมบัติอย่างไร ?	21-22,39,43,56,67,117-118,174,314,317,275,524,530

- สถานภาพใดหรือ ที่ไม่เป็นอันอกแล้ว ? 216
- “สบาย” เป็นอย่างไร ? 229
- สภาพ“กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนน” หมายถึงอย่างไร ? 221
- สภาพของศาสนาพุทธในประเทศไทย บัจจุบัน เป็นอย่างไร ? 161-173
- สภาพ“คนกำลังเข้าไปสู่เรือน” นั้น เรียกว่าอะไร ? หมายถึงอะไร ? 221
- สภาพ“คนกำลังออกจากเรือน” เรียกว่าอะไร ? หมายถึงอะไร ? 221
- สภาพ“ง่วงนอน” อย่างเป็นกิเลส ? อย่างไม่ใช่ ? 509-518
- สภาพจิต ที่เป็น“สัมมาญาณ” เป็น“สัมมาวิมุตติ” เป็นไหน ? 556
- สภาพจิต ยึด“อากาศ” ยึด“ปริเฉทรูป” หรือ ยึด“จิตว่าง”
จะกลายเป็นคนอย่างไร ? แต่การเลิกยึด“อากาศ”ลงได้ เรียกว่าอะไร ? 58
- สภาพที่“จิตมีอำนาจเหนือจริง” หรือ ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจได้
(วสวัตติ, เจโตวสวัตติ) นั้น เป็นไหน ? อะไรบ้าง ? 342-343
- สภาพที่ยิ่ง“วางสุข” หรือ“ดับสุข” มันกลับ“ยิ่งสุข” หรือ
“ยิ่งกว่าสุข”(ปรมสุข)นั้น จริงหรือไม่ ? จะทราบได้โดยวิธีใด ? 77
- สภาพสุดท้ายแห่งจิต คือ ความเกิดอย่างไร ? ความมีอย่างไร ? 553
- สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน ของ อุปกิเลส 16 เป็นอย่างไร ? 417-421, 426
- “สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน”(คัมภีร์วราภาโส) คือ
สภาพอย่างไร ? 247, 249, 307, 337, 373, 396, 419, 443, 444, 488, 490, 494, 514
- “สภาพหมุนรอบเชิงซ้อนในแง่เสริม” ต่างกับ
“สภาพหมุนรอบเชิงซ้อนในแง่ลด” อย่างไร ? 17
- “สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน” เป็นขบวนการตายตัวหรือไม่ ?
หมุนไปทางใดบ้าง ? 417, 418, 419, 420
- สภาพ“อนุตตร-สมาหิต-วิมุตติ” เป็นอย่างไร ? 316
- สภาพอิสระ ประณีตสูงสุดแท้จริงนั้น คือ สภาพอย่างไร ?
มีได้ที่ไหน ? 482
- สภาวะจิต ต่างๆ ของ โสตาบัน, สกิทาคามี, อนาคามี, อรหันต์ อย่างคร่าวๆ 408-409

สภาวะจิต พระอนาคามี แท้ๆ	487
สภาวะจิต ไต ที่ไม่ใช่ฌาน ?	500
สภาวะ “ ฌาน ” กับ “ ญาณ ” เหมือนกันหรือไม่ ?	14-15
สมใจ คืออะไร ? : เสพย์สมใจ, สุขสมใจ, อร่อยสมใจ	485-486
สมณะ เป็นอย่างไร ?	6,321
“ สมมุติ ” (สม+มุติ) คืออะไร ?	442
“ สมมุติฐาน ” หมายความว่าอย่างไร ? (โปรดดูที่ “ ฐานต่างๆ ” ได้อีก)	383
สมรรถนะเต็มทแห่ง อธิบัญญัติ พา “ ฐ ” ลึกซึ้งเพียงใด ?	113-121
สมมุติสัจจะ นั้น สำคัญไฉน ?	424-425
สมังคีธรรม หมายความว่าอย่างไร ?	174,307-313
“ สมาทัง จิตตัง ” เป็นสภาพจิตอย่างไร ?	82
สมาธิ ของพระพุทธเจ้าคืออะไร ? ทำได้อย่างไร ?	
สำคัญไฉน ?	16,35,48-51,76,155,234-235,239,453,467,505-506,525
ขณิกสมาธิ, อุปจารสมาธิ, อัปปนาสมาธิ	48,506
“ สมาธิ ” หรือ “ อธิฐาน ” แท้ๆ ขันต้นเป็นอะไร ?	
และที่สุดแห่งสมาธิ เป็นอะไร ? สภาพใด ?	453
สมาธิของพุทธ เป็นสภาพที่มีประโยชน์ต่อสังคม	
และ ผู้อื่นหรือไม่ ? อย่างไร ?	155,506
“ สมาธิของเราไม่เคลื่อนไหวในทุกๆ สภาพ ” นั้น จะต้องทำอย่างไร ?	
อะไรทำให้สมาธิจิตเคลื่อนไหว อธิบัญญัติไม่เกิดอย่างสมบูรณ์ ?	239
สมาธิเคลื่อนไหว (สมาธิ จิว) นั้น หมายความว่าแท้จริงถึงแก่น คือจิต	
ที่เป็นสภาพรู้อย่างไร ? ขนาดไหน ?	234
“ สมาธิ ” ต้องนั่งหลับตาไหม ?	525
“ สมาธิ 7 ” หรือ “ อธิจิต 7 ” ครบพร้อม	342,405-406,422-428,
	424,434,453,456,544
1. “ สมาธิ กุสโล ” คือ อย่างไร ?	342,397,406,422,424,434,455
2. “ สมาธิสส สมาปัตติ ” (สมาบัติ) คือ อย่างไร ?	342,424,434

3. “สมาธิส สู่ติ” คือ อย่างไร ? 342,424,434
4. “สมาธิส ฐฐาน” คือ อย่างไร ? 342,397,405,424,434
5. “สมาธิส กัลลิต” คือ อย่างไร ? 219,343,405,412,424,428,434,505
6. “สมาธิส โคจร” คือ อย่างไร ? 219,343,405,412,424,428,434,455,505
7. “สมาธิส อภินิหาร” คือ อย่างไร ? 343,397,405,424,434,456
- “สมาธิถาวร” คืออย่างไร ? 48
- “สมาธิ” ที่ไม่ได้เกิดมาแต่องค์ที่ ๑ ของ “มรรค” (อริยสัจ)
 สมังคืครบพร้อม (ซึ่งมี สัมมาทิฐิ-สัมมาสังกัปปะ-สัมมาวาจา
 -สัมมากัมมันตะ-สัมมาอาชีวะ-สัมมาวายามะ-สัมมาสติ) นั้น
 ไม่นับเป็น “สมาธิ” อันถูกต้องสมบูรณ์สำหรับพุทธศาสตร์
 หรือ พระพุทธองค์ไม่ทรงเรียกว่า “สัมมาสมาธิ ของ
 พระอริยะ” จริงๆ 53-54,523-525
- “สมาธิส กัลลิต” ต่างจาก “สมาธิส โคจร” อย่างไร ? 405
- “สมาธิส ฐฐาน” ต่างจาก “สมาธิส อภินิหาร” อย่างไร ? 405
- สมาธิ, อธิจิต หรือ สมาหิต เหมือนกันหรือไม่ ? มีดีอย่างไร ? 146
- “สมาบัติ” คืออะไร ? หมายความว่าอย่างไร ? 437
- “สมาบัติ” หมายถึงอะไร ? คืออะไร ? 309
- “สมาหิต” หรือ “สมาธิ” หรือ “อธิจิต” หมายถึงจิตอย่างไร ? 146,154-156
- “สมุจเฉท” คือ อย่างไร ? 440
- “สมุญฐาน” หมายความว่าอย่างไร ? (โปรดดูที่ “ฐาน ต่างๆ” ใต้) 383
- “สยัมภู” แท้ คือ อะไร ? เป็นอย่างไร ? 502
- “สรณัง คัจฉามิ” ที่แท้ คืออย่างไร ? 373
- สร้าง “อัตตภาพ” จนเป็นสววรรค์ เป็นเทวดา
 เห็นรูป มีรส ได้ขึ้น ของจริงหรือ ? 489
- สววรรค์ดวง คืออะไร ? 185
- สวากขาตธรรมแห่งพระพุทธองค์ คือ คุณสมบัติอย่างไร ?
 ยืนยันอะไร ? มีอะไรบ้าง ? 467-475

1. สันทิฏฐิโก (ควรมีจริง เห็นจริงเอง)	467,470,471
2. อกาลิโก (ไม่จำกัดกาล)	468,470,471
3. เอหิปัสสิโก (เรียกกันมาคุได้)	469,470,471
4. โอปนยิโก เป็นธรรมสมบัติอย่างไร ? เปรียบเทียบอะไร ?	469,471-473
5. บัณฑิตัง เป็นธรรมอย่างไร ? คืออะไร ?	474
6. เวทิตัพโพ วิญญูหิ (บัณฑิต หรือ วิญญูชนแท้)	474
“สอฺตฺตฺร” (สอฺตฺตฺรจิต) คือ จิตสภาพใด ?	145,153,494,535
“สอฺปาทีเสส” คือ อะไร ?	553
“สอฺปาทีเสสนิพพาน” ต่างกับ “อนฺปาทีเสสนิพพาน” หรือไม่ ? อย่างไร ?	64
สะกตจิตตัวเอง ได้หรือไม่ ?	493
“สํกกาย” ของสภาพ “อนาคามี” คือ อะไร ? และ จะพ้นจาก สํกกายได้อย่างไร ?	404,436,44
“สํกกาย” ขึ้นหายาบน ขึ้นพระโสดาบัน และ ขึ้นกลาง พระสกทาคามี คืออะไร ? ได้แก่อะไรบ้าง ? เกิดจากอะไร ?	318-319,444,479
“สํกกาย” คืออะไร ? ทำอย่างไรจึงจะพ้น “สํกกาย” ได้ ?	403
สํกกาย ตัวต้น ที่กั้นความเจริญของคน คือตัวใด ? พ้นได้อย่างไร ?	402-404
“สังขารจิต” หรือ “รูปจิต” คืออย่างไร ?	13
“สังขาริก” คืออะไร ? เป็นอย่างไร ?	13,421
“สังจิตต” คือ จิตอย่างไร ?	143-144,151
“สังโยชน” เบื้องต้น 5 ประการ มีอะไรบ้าง ? เป็นไฉน ?	236
“สํกกายทิฏฐิ-สํกตพฺพรามาส-วิจิกิจฉา-กามราคะ และ ปฏิกษะ” เป็นไฉน ?	236
“สังโยชน 5” เบื้องต้น เรียกว่าอะไร ? เบื้องปลาย เรียกว่าอะไร ?	308
สังโยชนแห่งฐานพระอนาคามี เรียกว่า อะไร ?	436,488
สังโยชน 5 เบื้องปลาย หรือ ชั้นสูง หรือ ของพระอนาคามี นั้น มีอะไรบ้าง ?	436

เป็นต้นว่า :

“มานสังโยชน์” เป็นอย่างไร ?	540
“อิสสาสังโยชน์” เป็นอย่างไร ?	426,431
“มัจฉริยสังโยชน์” เป็นอย่างไร ?	431
“อวิชาสังโยชน์” เป็นอย่างไร ?	228,431
“อุทฺธัมภาคิยสังโยชน์” หมายถึงอย่างไร ?	238,436,488
สังวร คือ อย่างไร ?	349
“สัจจะ” คือ อะไร ? มาจากรากศัพท์อะไร ? ความหมายอย่างไร ?	501
“สัจจานุโลมญาณ” คือ อะไร ? ใช้เพื่อใคร ? ในกาลไหน ?	42,250
“สัจฉิภาวะ” เป็นอย่างไร ?	547
“สัตยชาติญาณ” คือ อะไรกันแท้ ?	279
“สัตยญา จ เวทนา นิรุทธา โหนติ” แปลกันง่าย ๆ ว่าอย่างไร ? แต่โดยนัยะลึกซึ้งแล้ว คืออย่างไร ? และจะแปลให้ตรงสุด ได้ว่าอย่างไร ?	550
“สัตยญาวิปลาส” คือ อะไร ? มีสภาพอย่างไร ?	180-183,199,269,501
“สัตยญาเวทิต” คือ อะไร ? มาจากรากศัพท์ที่ว่าอย่างไร ?	98,539
“สัตยญาเวทิตนิโรธ” เป็นการทํานิพพานในลักษณะใด ? คือสภาพอย่างไร ? เป็นมาอย่างไร ?	61,120,135,511,547-550
“สัตว์” หมายถึงอะไร ? ต่างกับ“บุคคล” อย่างไร ?	138
“สัตว์” ชนิดต่างๆ เป็นต้นว่า	
“โอปปาติกสัตว์” หรือ “พรหมสัตว์” เป็นไฉน ?	138
“สัตว์นรก” หรือ “อบายสัตว์” เป็นไฉน ?	138
“อเวไนยสัตว์” เป็นไฉน ?	138
“เวไนยสัตว์” เป็นไฉน ?	138
สัตว์โลก ชั้นปรมาตฺถ์ คืออย่างไร ? แค่นั้น ?	212-216
“สัตว์อน” หรือ “บุคคลอน” นั้น เป็นอะไร ? อยู่ที่ไหน ?	138,139

“สันดาน” คือ อะไรกันแท้ ?	279
“สันโดษ” คือ สันตคุณ ^๑ หรือ สันตคุณฐาน ^๒ หมายความว่าอย่างไร ? ทำไมจึงมีสันโดษไม่ได้ ?	385
“สันตวิหาร” หรือ “สันตวิหารธรรม” เป็นสภาพของอะไร ? เป็นธรรมชั้นไหน ? อยู่ไหนใด ?	449,554
“สันตสุสเทพบุตร” คือใคร ?	432
สัปปริยธรรม 7 ประการ คือ อะไร ? สำคัญไฉน ?	190,270,292,414,430
1. รู้เหตุ (ธรรม) 2. รู้ผล (อัตถ) 3. รู้ตน (อัตตา)	292
4. รู้ประมาณ (มัตต) 5. รู้กาลเวลา (กาละ)	292
6. รู้บริษัทหมู่กลุ่ม (ปริส) 7. รู้บุคคลรู้เขารู้ฐานะกาย ฐานะใจของผู้อื่น (บุคคลปโรปรัญญ)	292
“สัพพาสวะ” หมายถึงอะไร ?	293,307
“สัพพาสวะ” ที่จะล้างกิเลสลงด้วยขบวน “ทัตสนา-สังวร-ปฏิวเสวนา -อริวาสนา-ปรัจฉนา-วิโนทนา-ภาวนา” เรียกว่า กำลังทำ “อาณาปาณสติ” คืออย่างไร ?	145,340-342,440-441
“สัมปรายิกัตถประโยชน์” คือ ประโยชน์อย่างไร ?	19
“สัมบันโน” คืออะไร ? หมายถึงใคร ? บุคคลชนิดใด ?	35,39,100
“สัมโพชฌงค์” องค์ธรรมร่วมประกอบ สัมมาสมาธิ หรือ ฌานของพุทธ สำคัญเพียงใด ?	22
“สัมมา” คืออะไร ? สัมมาของพระอรหิยะคนละฐาน จะเท่ากันหรือเหมือนกันหรือไม่ ?	39,337,403
“สัมมาญาณ” คืออะไรแท้ๆ ? ของใคร ?	55,56,153,186, 303-304,312,314,457
“สัมมาญาณ” และ “สัมมาวิมุติ” นั้น เกิดมาจากอะไร ?	457
สัมมาทิฏฐิ กับ กัมมัญฐาน สัมพันธ์กันหรือไม่ ?	403
สัมมาทิฏฐิ ของจิตอันใสสะอาด เป็นอย่างไร ?	430
สัมมาทิฏฐิ-สัมมาวายามะ-สัมมาสติ สัมพันธ์กันอย่างไร ?	372,374,452

- “สัมมาวิมุติ” คือ อะไร ? เป็นอย่างไรแน่ ? 56,156,208,303-304,311,
312,331,374
- “สัมมากัมมันตะ” ของพระอรหันต์ คืออย่างไร ? เป็นกรรมชนิดไหน ? 371
- “สัมมาวาจา” หมายถึงอย่างไร ? จะเกิดจะเป็นไปโดยนัยของสภาพ
หมุนรอบเชิงซ้อน เป็น “อนันตัง” อย่างไร ? 52,54,374-375
- สัมมา-วิเวก-วิมุติ สัมพันธ์กันหรือไม่ ? 403
- “สัมมาสมาธิ” ของพระอริยะ เป็นไหน ? 525
- “สัมมาสมาธิ” เป็นอย่างไร ? มีได้อย่างไร ?
เชื่อมโยงกับสัมมาอริยมรรคหรือไม่ ? 20,22-24,48,52-55,66,146,
403,452,453,524,525
- สัมมาอริยมรรค กับ สติปัฏฐาน สัมพันธ์กันอย่างไร ?
มีขั้นตอนอย่างไร ? 22-23
- “สัมมาอริยมรรค องค์ 8” คืออะไร ? มีอะไรบ้าง ?
มีบทบาทเชื่อมโยงส่งผลต่อกันไปอย่างไร ? 22-24,48,53-56,223-224,
271,275,302,307,337,372,375,403,
426,449,453-454,456,457,523
1. สัมมาทิฐิ 223,345,398,408,430,453
 2. สัมมาสังกัปป 229,255,274,286,345,451,453,454
 3. สัมมาวาจา 345,453
 4. สัมมากัมมันโต 53,172,224,255,268,272-275,345,453
 5. สัมมาอาชีโว 224,290-291,345,453
 6. สัมมาวาจาโม 206,243,312
 7. สัมมาสติ 372,374,452
 8. สัมมาสมาธิ 345,408,454
- “สัมมาทิฐิ” คืออะไร ? สำคัญไหน ?
จะต้องกระทำอย่างไร ? รู้อย่างไร ? 92,372,442,449

- “สัมมาสมาธิ” ชั้นต่างๆ มีอะไรบ้าง ? เป็นอย่างไร ?
(อัปปนา-อุปจาร-ขณิกะเป็นไหน ?) 48
- “สัมมาสมาธิ” หรือ ฌานแท้ๆ ของพุทธศาสนา คือ อย่างไร ?
จะต้องมี “สัมโพชฌงค์” ร่วมด้วยหรือไม่ ? 22,48,52-53
- “สัมมาสมาธิ” ต้องประกอบด้วยองค์ 7 คืออะไรบ้าง ?
และ มีการทำงานเป็นสมังคกรรมกันอย่างไร ? 403,451-456
- “สัมมาสังกัปป” คืออะไร ? หมายถึงอย่างไร ?
ต่างจาก “มิจฉาสังกัปป” อย่างไร ? 224,274,286
- “สัมมาอรียผล” เป็นเช่นไร ? 467
- “สัมมาอาชีโว” (สัมมาอาชีวะ) คือการยังชีพ หรือ การเลี้ยงชีพ
หมายถึงอย่างไร ? 54,290-291,373
- “สัลเลโข” (สัลলেখ) หมายถึงอะไร ? มีสภาพอย่างไร ? 39,50
- “สัสสตทิฏฐิ” เกิดได้อย่างไร ? มีความเห็นอย่างไร ? 184,497
- “สัสสตทิฏฐิ” คือ พวกที่มีความเห็นสุดโต่งไปทางไหน ?
และจะยังชีวิตเอียงไปข้างใด ? 378,497
- “สัสสตทิฏฐิบุคคล” เป็นคนประเภทใด ? 495
- “สัสสตวิญญาน” คือ หลงสนิทว่าอย่างไร ? 495
- สามัญญผล คืออะไร ? สามัญญผลสูตร อธิบายอะไร 201
- “สามัญญผล” คือ ผลงานอย่างไร ? หมายความว่าอย่างไร ?
แตกต่างกับ “วิสามัญญ” อย่างไร ? 80,201,262
- “สามัจฉิปฏิบัติโน” คืออะไร ? เข้าถึงอย่างไร ? 181
- “สำรวม” คือ อย่างไร ? 349
- สิ่งที่เกิดก่อน หรือ ประธานของสิ่งทั้งหลาย คือ อะไร ? 425
- “สิ่งเพิ่มรู้” และ “ความดียิ่ง” นั้น คือ อะไร ? 374
- “สิญจนยัญญ” คือ พืชอะไร ? เป็นลัทธิเคียรลยรู้หรือเปล่า ? 10,163
- “สินวิจิกจณา” เป็นอย่างไร ? 73,434,437
- สิน “อวิชชา” เป็นไปได้หรือไม่ ? 47,455

สัน “อวิชชาสวสังโยชน์” เป็นอย่างไร ?	56-57
สัน “อาสวกายะ” เป็นสภาพอย่างไร ?	299-301
“ลีปะ” (ศีลปะ) หมายถึงอะไร ?	145
“สัลพัตตูปาทาน” คือ พวกหลง “กัมมัญฐาน” ชนิดใด ? อย่างไร ?	399
“สุกขวิปัสสโก” เป็นพระอรหันต์แบบใด ? อย่างไร ?	301,304,306,327
“สุข” คือ “อลิเก” (เท็จ,ไม่จริง) และ ทุกข์ คือ อริยสัจ (ความจริงแท้อันประเสริฐ) ? จริงหรือ ?	185
“สุข” (ฉาน ๓) เป็นอารมณ์อย่างไร ? ความหมายที่แท้คืออะไร ?	552
“สุขัญญ จ กาเยน ปฏิสังเวทติ” แปลกันง่ายๆว่าอย่างไร ? มีสภาพและความหมายแค่ไหน ?	77
“สุขขัลลิกะ” ไม่ใช่ “สุขแต่วิเวก” อย่างไรหรือ ?	5
“สุข” สุขเพราะอะไร ?	5,22,56,75,185,197,216,415,416,455
	498,552-553
สุจริต ๓ ประกอบด้วยอะไร ?	530
“สุญญตนิพพาน” ที่พระอริยเจ้าบรรลุจนถึง “สมุจเฉตนิพพาน” ยังจะต้องพบกับสุขกับทุกข์อยู่หรือไม่ ?	64-65
สุดยอดแห่ง “อริญญาน” คืออะไร ?	453
“สุทธินิเทศ” หมายความว่าอย่างไร ?	434
“สุปฏิบันโน” คือ ปฏิบัติอย่างไร ?	180
“สุรา” คือ นานเหล้า (นาที่ดื่มแล้วเมาเท่านั้น) ไซ้ หรือ ไม่ ?	446-448
ถ้าไม่ใช่ หมายความว่าอย่างไร ?	446
จิตเป็น “สุรา” คือ จิตอย่างไร ? หมายถึงอะไร ?	446-447
“สุราเมรยมัชช” คืออะไร ?	444-449,466,494,495
“สุรา” “เมรย” “มัชช” “ปมาทัญฐาน” คือ การเสพยึดติดระดับใด ? ขนาดไหน ? ชนิดใดบ้าง ?	448,494,517
“เสขบุคคล” คือ ใคร ?	138
“เสฏฐ” (เศรษฐิกิจ) คืออะไร ? ต่างกับ “สาธุชย” อย่างไร ?	421,427

- “เสพย์กามทางจิต” ได้หรือ ? 491
- เสียง คืออะไร ? เสียงมีความหมายมากกว่าที่ได้ยินหรือ ? 124-125,130
- “เสียงทิพย์” หรือ “โสตทิพย์” ซึ่งเป็นความเก่งความสามารถ
ในทางพุทธศาสนา คืออย่างไร ? เป็นไหน ? 124,129,176
- “เสียง ๑” “เสียง ๒” หมายถึงอะไร ? แคะไหน ? 124,128
- โสตบัตติมรรค คืออะไร ? 401
- “โสตทิพย์” โดยบุคคลลาภฐาน แบบโลกียอภิญา
หมายถึงอะไร ? 122,305,
- “โสตทิพย์” ที่เป็นอภิญาแท้ ๆ ของพุทธศาสนา มีหรือไม่ ? 71,124-128,
201,304,305,307,316,324
- “ไสยศาสตร์” คือ อะไร ? 123,168,173
- “ไสยภิเชก” คือ การทำอะไร ? 173
- หมวด ห**
- “หนึ่งเดียว” หมายถึงคนชนิดใด ? 99
- “หมอปลกเสก” ทำอะไร ? ออกนอกทางพุทธหรือ ? 9,167
- “หมอผี” คือ ใคร ? ทำอะไร ? ปรามผีที่ไหนหรือ ? 168
- “หมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน” ภาษาเดิวนเขาเรียกกันว่าอย่างไร ?
อะไรบ้าง ? ถูกต้องไหม ? เป็นไสยศาสตร์หรือ ? 168
- “หยุด” ได้อย่างไร ? 405-406
- “หราชามิ” แปลเป็นไทยว่าอะไร ? 90,121,123,132,326
- หลงคิด หลงทาง หลงผิด หลงบ้าน หลงอะไรได้อีก ?
เกิดผลอย่างไร ? 133,136,140,158-159,199,200
- หลงติดสภาวะใด เช่น หลง “อากาศ” หลง “วิญญาณ” หลง “อากิญจัญ”
หลง “เนวสัจญานาสัจญญา” คือหลงอย่างไร ?
เรียกว่า เป็นผู้ไม่หลุดพ้นในอะไร ? ขึ้นไหน ? 540
- หลงใน “รูปฌาน” หมายถึงสภาพอย่างไร ? 490

- หลงมัวเมา หลงติด หลงเสพย์ หลงเฮอร์ตอรรอยด์หรือ ?
 ผู้เป็น “ อริยะ ” จะหลงอยู่หรือ ? 495
- “ หลง ” สิ่งสุขุมเป็นที่สุดแห่ง “ อตฺตา ” ก่อนจะพ้นอวิชชา
 ขั้นสุดท้ายนั้น หลงอะไรกัน ? 540
- หลงเสพย์ “ เจา ” หมายถึงอะไร ? 545
- “ หลัก ” ให้นำพาไปสู่ความเป็น “ กิเลสที่ต้องวนอยู่ในวัฏฏะ ”
 หลักชนิดนี้ชื่อว่า “ อุปธิวิเวก ” แน่หรือ ? เพราะอะไร ? 368
- หลักแห่งวิเวก คืออะไรกันแน่ ? 368
- “ หลับในฌาน ” หรือ “ เข้าในโรธสมาบัติ ”
 คือสภาพอย่างไร ? เป็นไฉน ? 493,496
- “ หลายจิตเป็นจิตเดียว ” คืออย่างไร ? 98-100
- หลุดพ้น เป็นอย่างไร ? หลุดพ้นจาก กามาสวะ - ภวาสวะ -
 อวิชชาสวะ ได้อย่างไร ? 16,296
- หากผู้ใดพ้น “ อวิชชา ” รู้แจ้งใน “ อีสาสังโยชน์ ” และดับสนิทได้
 มัจฉริย,สาธูย,มายา จะเปลี่ยนเป็นอะไร ? 426-427
- เหตุใด คนจึงชอบ “ เรียนลัด ” และผลเป็นเช่นไร ? 548
- เหตุใด จึงทำ “ บุพเพนิวาสานุสติ ” ไม่เกิด “ ญาณ ” สักที ? 192
- เหตุใด จึงเรียกว่า “ ฌานฤกษ์ ” เป็น “ วิสามัญผล ” ? 3
- เหตุใด “ ทิฏฐิธัมมสุข ” จึงมีแค่ “ ฌาน ๔ ” ไม่นับเอา
 “ อรูปฌาน ” เข้ามาเป็นจรณะ ? 546
- เหตุใด พระพุทธมารดา เมอบรรลุธรรม จึงหมดเพศ หรือ
 เป็นเทพบุตรไป ? 428
- เหตุใด โลกจึงไร้สันติธรรม ? 197
- เหตุใด “ อรูปฌาน ” จึงไม่จำเป็นต้องนับว่า เป็น “ มัจฉาทิฏฐิ ”
 ใน “ ทิฏฐิธัมมนิพพานทิฏฐิ ” ? 554
- เหตุใด อาจารย์บางรูป จึงค้านคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า
 “ อุตตรมโนสสธรรมนั้น แม้จะมีในตนจริงๆ
 ก็บอกก็แสดงแก่ใครไม่ได้เลย ! ” ? 460-470

เหตุต่างๆ : โลกะเหตุ โทสะเหตุ โมหะเหตุ	
อโลกะเหตุ อโทสะเหตุ อโมหะเหตุ	124
“เหตุ” ที่จะพาเกิดทุกข์ (ทุกข์สมุทัย) สำคัญต่อพระโยคาวจรอย่างไร ?	287-288
“เห็น” ที่เป็น “สังขรรมนัน” คืออย่างไร ?	6,11-12,138,168, 191-192,198,204,213-215,219-220, 225,379,405-408,460,503,519
“เห็นผลนอก” คืออย่างไร ?	6-7,12-13,131,168,185,379,406,460, 489-490,493,495-497,500,503,505,514
“เห็น” ที่เป็นสังขรรมนันสูง นั้น คืออย่างไร ?	405....
เหล่านี้ คือ “พระ” หรือ ?	460
“เหาะได้” มีปฏิหารีย์แบบใด ? พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญหรือ ?	161
ให้ “จิตที่แสนเก่ง” ทำอะไรดี ?	6-16
หมวด อ	
“อกาลโก” หมายถึงอย่างไร ?	60
“อดีต” แปลว่าอะไร ? ของจริงหรือ ?	
มีผลต่อการระลึกอย่างไร ? เอามาทำอะไรดี ?	206-208
“อดีต” มีอำนาจส่งผลต่อบัจจุบัน ต่ออนาคตใหม่ ?	183
เราจะไปแก้กรรม เปลี่ยนเวรในอดีตนั้น ได้หรือไม่ ?	183
เรามีอดีตเป็นอะไร ? และให้ประโยชน์ เช่นไร ?	183
“อดีตนิขฌายิตตัตตะ” หมายความว่าอย่างไร ? มาจากรากศัพท์อะไร ?	248
“อดีตนิวัริยะ” คืออย่างไร ?	244
อริกะ 3 : วิริยาริกะ, ศรัทธาริกะ, บัญญุวาริกะ	552
“อริจิต” คืออะไร ? สัมพันธ์กับศีลอย่างไร ?	
ทำให้เกิดบุญญาอะไร ?	22,38,412,456
อริจิต มีองค์ประกอบอะไรบ้าง ? มีมาจากไหน ?	342-343,453-456
“อริจิต” (สมาธิ) ต่างๆ มีอะไรบ้าง ? เป็นอย่างไร ?	
มีบทบาทสัมพันธ์กันอย่างไร ?	422

- “อริยฐาน” คืออะไร ? เริ่มเกิดเมื่อใด ? ที่ไหน ? มีความหมาย
อย่างไร ? มีบทบาทสำคัญใด ? แจ้งไหนบ้าง ? 381-382,387
- อริยฐาน โดยไม่ขออะไร—อริยฐานกันยังงัย ? แล้วจะดีแค่ไหน ? 449-452
- “อริยฐาน” ที่เป็น “สัมมาทิฐิ” หมายความว่า “ขอ” หรือ
คิดจะเอาใจหรือไม่ ? ถ้าไม่ใจหมายถึงอะไร ? 450
- “อริยฐานบารมี” เป็นไหน ? สำคัญอย่างไร ? 146,384
- “อริบัญญัติ” (อภิบัญญัติ) คือการได้รู้ได้เห็นได้เข้าใจอย่างไร ?
คือ จิต หรือ ชาติรู้ที่พ้นได้ถึงขั้นไหน ? 56,98-99,224
- อริโมกข์ ส่งสมลงที่ใด ? 146
- “อริวสนา” คือ อะไร ? เป็นอย่างไร ? 157,298,301,340,375
- “อริศีล—อริจิต—อริบัญญัติ” มีระบบการทำงานสัมพันธ์ต่อกันอย่างไร ? 40
- อนัตตา คืออะไรกันแท้ ? ควรสอนกันเมื่อใด ? มีขั้นตอนอย่างไร ?
ถ้าสอน “อนัตตา” กันอย่างไม่ถูกขั้นตอนจะเป็นอย่างไร ? 434-435
- “อนาคามะ” หรือ “อนาคามบุคคล” ที่นับเอาว่า เป็น
“ผู้ไม่กลับมาเกิดในโลกอีก” นั้น คือใคร ? อย่างไร ? 408
- “อนาคาม” จะมีอะไร เป็นสักกาย ? 403-404,436,462,467
- “อนาคาม” จะรู้เห็นจิตของตนเมื่อใด ? 406
- “อนาคาริกะ” คือ ใคร ? 548
- “อนิทัสสนัง” ในส่วนผู้ได้ ผู้ถึงนั้น จะมีสภาพอย่างไร ? 555-556
- “อนิมิตตนิพพาน” คือ สภาพอย่างไร ? 58,60
- “อนุตตร” (อนุตตรจิต) คือ จิตสภาพใด ? 145,153,535
- อนุปัสสนา : กายานุปัสสนา—เวทนานุปัสสนา—
จิตตานุปัสสนา—ธัมมานุปัสสนา 308-309
- “อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ” หมายถึงอะไร ? 147
- “อนุโมทนา” คืออะไร ? ใช้เมื่อใด ? 422-423
- “อนุศาสน์ปาฏิหาริย์” ที่มี “อิทธิวิธ” จริง
เป็นอย่างไร ? คืออะไร ? 103,160,164-167-171,392,467,475

“อนุศาสน์ปาฏิหาริย์” หมายถึงอะไร ? บรรลุอย่างไร ?		
พระพุทธรูปทรงยืนยืนไว้ที่ใด ?	103,160-171	
“อนุสติ” คือ อะไร ? มีไว้เพื่ออะไร ?	179	
“อนุสัย” มาจากรากศัพท์อะไร ? สำคัญมากน้อยเพียงใด ?	429	
“อเนญชัปปัตเต” หมายถึงสภาพจิตอย่างไร ?	78	
“อบาย” อยู่ที่ไหน ?	157-158,318-319	
“อบายมุข” หรือ หัวหน้านั้นรก คืออะไร ? ใต้แก่อะไรบ้าง ?	319,445	
“อปรีคโคโ” หมายถึงความถึงขั้นไหน ?	197	
“อภิขณาวีสุมโลกะ” หมายถึงอะไร ? เกิดอย่างไร ?	415,416-417	
“อภิขัปปา” คืออะไร ? เป็นสภาพอย่างไร ?	244	
“อภิญา” (ปาฏิหาริย์) คืออะไร ? ชึ่งแบ่งสาระสำคัญทางไหน ?		
เพียงใด ?	71,303	
อภิญาทางกายขันธ(บุคคลาริฐาน) เป็นอิทธิวิธี ทำได้อย่างไร ?	298-299	
“อภิญา” ที่พาสู่อบายโดยตรง เป็นอย่างไร ?	157,158	
“อภิญา” นอกทางพุทธ มีลักษณะอย่างไร ? สร้างอะไร ?		
เรียกว่า “ฉาน” หรือไม่ ?	8-15,71-74	
“อภิญา” แบบพุทธแท้ เป็นอย่างไร ? มีแก่น		
สำคัญอย่างไร ?	142,261-262,267,299,323---	
“อภิญา 6” (ฉพลัญโญ) นั้น หมายถึงอย่างไรกันบ้าง ?		
มีลำดับขั้นต่าง ๆ ดังนี้	8,129,201,323-330	
1. อิทธิวิธี	2. โสตทิพย์	88...., 122....
3. เจโตปริยญาณ	4. บุพเพนิวาสานุสติญาณ	131...., 179....
5. จุตูปปาตญาณ	6. อาสวกขยญาณ	211...., 295....
อภิญา ทั้ง 3 คือ “อิทธิวิธี” “โสตทิพย์” “เจโตปริยญาณ”		
มีความสัมพันธ์กันอย่างไรตามลำดับ ?	174-177	
“อภิญา” หมายถึงความว่าอะไร ? โลกีย์อภิญา นั้น อย่างไร ?		
พุทธอภิญา นั้น อย่างไร ?	97,121-125,133,186,	
	200,302,307,311,323,331	

อภิญา หรือ อภิธรรม หรือ อภิปรัชญาของพุทธ	
ต้องหมายเอาอย่าง “ธรรมานุฐาน” อย่างไร ?	263-266
อภิณห์ปัจเจกขณะ ข้อ 10 นั้น ว่าอย่างไร ? ยืนยันอะไร ?	470,480
อภินิหาร เป็นอย่างไร ?	456
“อภิโมทยัง จิตตัง” คือ จิตมีลักษณะอย่างไร ?	82
“อมนสิการ” หมายความว่าอย่างไร ? คืออะไร ?	240
“อมโม” ทำได้อย่างไร ? คือ อย่างไรแท้ๆ ?	197
“อมหัตถจิต” คือ จิตอย่างไร ?	134,144,152-153
“อรห” กับ “อรต” คืออะไร ? ต่างกันอย่างไร ?	411-413,442
“อรหัตตผล” คือ อิทธิปาฏิหาริย์ และ อาเทศนาปาฏิหาริย์	
ใช่ไหม ? ถ้าไม่ใช่ เพราะเหตุใด ?	326-327,384
“อรหัตตผล” แท้ๆ เป็นอย่างไร ?	47,304,313-314,442
อรหันต์ คือใคร ? รู้อะไร ? มีระดับใดบ้าง ?	
มีคุณสมบัติอย่างไร ?	301,304,314-316,323,
	324,333,428
อรหันต์ 4 ลักษณะ :	314-337
สุกขวิปัสสโก	314 - - - 323
เดวิชโฆ	315 - - - 323
ฉัพพัญญู	323 - - - 331
จตุปณฺธิสัมภิตปฺปัตโต	331 - - - 337
“อริยกันตศีล” หมายถึงอะไร ? คืออย่างไร ? ลึกซึ้งเพียงใด ?	164
“อริยมุคคัล” คือใคร ?	282-291
“อริยสมบัติ” คืออะไร ? หลงได้หรือไม่ ?	248-249
“อริยสัจ” อันประกอบไปด้วย : ทุกข์ - สมุทัย - นิโรธ -	
มรรค (ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา)	57-61,136,141,218,222,296-297,
	320,416,426,434,456-457,551

- “อรูป” คือ อะไรของ “รูป” ? 544
- “อรูปฌาน” ต่างๆ แบบอาฬารดาบสและอุทกดาบสใช้ มีอะไรบ้าง ?
และมีสภาพอย่างไร ? 40-41,55
- “อรูปฌาน” นั้น ที่แท้ก็อยู่ในที่ใด นั่นเอง ? 544,554-555
- “อรูปฌาน” เป็นสภาพอย่างไร ? ของอะไร ?
แบ่งเป็นระดับใดบ้าง ? 499-555
- “อรูปฌาน” เป็นอย่างไร ? เรียกว่า : อากาสัญญาจายตนะ -
วิญญาณัญญาจายตนะ - อากิญจัญญาจายตนะ -
เนวสัญญานาสัญญาจายตนะ นั้น ไฉน ? 536-540
- “อรูปฌาน” ที่เป็น สันตวิหาร เรียกว่า : อากาสัญญาจายตนะ -
วิญญาณัญญาจายตนะ - อากิญจัญญาจายตนะ -
เนวสัญญานาสัญญาจายตนะ นั้น ไฉน ? 57-61,550,554
- “อรูปมยอัตตา” คืออะไร ? ต่างกับ
“มโนมยอัตตา” หรือไม่ ? อย่างไร ? 72
- อรูปปราคะ หรือ อรูปสัญญา หรือ อายตนะ
เหมือนกันในขั้นปลายสุดอย่างไร ? 499
- “อวดดี” ที่ “อวดเลว” หมายถึงการอวดชนิดใด ? อย่างไร ? 421
- “อวดอวดตรีมนุสสรธรรม” ที่ไม่มีในตนเป็นอย่างไร ?
มีโทษสถานใด ? 2,44-45,471-472,477-479,552
- “อวดอวดตรี” อย่างดี หรือ อย่างไม่ดีกันแน่ ? 421,459-466,471-472
- “อวิชา” จะดับได้อย่างไร ? และมีอะไรเป็นอาหาร ? 525
- “อวิมุต” มีด้วยหรือ ? เกี่ยวโยงกับ “สมมุติสัจจะ” อย่างไร ?
มีประโยชน์อย่างใดบ้าง ? 147-148,155
- “อสิโร อมายาวี” คืออะไร ? หมายความว่าอะไร ?
เกิดได้อย่างไร ? 423,474
- “อสมาคิต” คือ จิตอย่างไร ? 146,153-155

	๘๕
“อสังขตธรรม” คือ อะไร ?	11
“อสังสัคคะ” หรือ “นิสสัคคะ” คือ ทำสภาพจิตเช่นไร ? และเป็นฐานแห่งอะไร ?	386
“อสังญี” “อภิสังญานิโรธ” “อาภิญัจญญาตนะ” และ “สังญาเวทยิตนิโรธ” คืออะไร ? ความหมายแตกต่างกันหรือไม่ ? อย่างไร ?	30,494-495,519
“อสังญีภพ” คือ สภาพอย่างไร ?	493-494
อโสก-วิรัช ความหมายว่าอย่างไร ?	307
อย่างไรที่เป็น “ฉาน” ? อย่างไรไม่ใช่ “ฉาน” ?	492,498-503
อย่างไรไม่เรียกว่า “วิปัสสนา” ?	320,321
อย่างไรเรียกว่า “ผิวิสัย” ?	158
“อยู่เหนือพรหม” ด้วยพุทธวิชา ได้อย่างไร ?	117-120
อะไรคือ ค่าของชีวิต ?	191
อะไรคือ เบ้าหมายของพุทธวิชา ?	8
อะไรเอ๋ย ไม่รู้จักพอ ?	517
“อัจจาทฐวิริยะ” คือ อะไร ?	243
“อัญญิยามิ” แปลว่าอะไร ?	90,121,123,132,326
“อตฺตกิลมละ” คืออะไร ? เป็นสภาพอย่างไร ?	487,508,540
“อตฺตกิลมถานุโยค” คืออะไร ? เป็นพวกสุดโต่งไปทางใด ? แท้ ๆ จริง ๆ อย่างไรกันบ้าง ?	7,8,58,158-160,351,415-416 460,490,494,519,540,
“อตฺตภาพ” ต่าง ๆ ได้แก่อะไรบ้าง ? เกิดมาจากอะไร ?	478,489,494
สภาพ “อรุปรมยอตฺตปฏฺฐิลาโก” “มโนมยอตฺตปฏฺฐิลาโก” “โอพาริกมยอตฺตปฏฺฐิลาโก” เป็นไฉน ?	478
“อตฺตวาทุปาทาน” คือ พวกหลง “วาทะ” ยึดเป็นอตฺตานั้น แบบไหน ? และ แท้ ๆ ถูก ๆ แปลว่าอะไร ?	399
“อตฺตวินิบาต” ของพระโยคาวจร ที่ยังเป็น “อตฺตกิลมถานุโยค” ในผู้ซึ่งยังหลงทาง ผู้ยังมีฉันทิฏฐิอยู่ คืออะไร ?	519

- “อรรถวินิบาต” คือ จิตตกอยู่ในสภาพใด ? 420,519
- “อรรถัญญ” อะไร ? 437
- “อรรถา” คืออะไร ? ใหญ่เพียงใด ? อยู่ที่ใด ? 7,71-72,89,158,200,
248,249,254,293,300,302,312,313,415,435,476,
487,490,491,495-497,500,503,505,507,538,539
- “อรรถา” ที่เรียกว่า “ถนิมัทธะนิวรณ์” ซึ่งศาสนาเดิรภัย
หรือ ฤาษี หลงว่าเป็นจุดจบสูงสุด คืออะไร ?
และหลงว่าเป็นอะไรของพุทธ ? 519
- อรรถานุกฎฐิ ของพระอนาคามิ เป็นอย่างไร ? 404-409
- “อรรถานุกฎฐิ” คือ อะไร ? และจะดับมันได้อย่างไร ? 409,410,415
จะพ้นได้จะต้องละสังโยชน์เพียงเท่าใด ? 313
- อันว่า “ช่วยผู้อื่น” านั้น ช่วยอย่างไรดี ? ช่วยอย่างไรยังไมดี ? 329
- “อัปปนาสมาธิ” เป็นไหน ? ต่างกับ “อุปปจาระสมาธิ” อย่างไร ? 48,506
- “อัปปัจฉะ” หรือ ความมักน้อย หมายความว่าอย่างไร ?
สัมพันธ์กับ “สันโดษ” อย่างไร ? 385-386
- “อัพภูตธัมม” หมายความว่า อัฉริยะ ซึ่งแท้ ๆ ก็คืออะไร ? 428,484
- อัพยากตธรรม” เป็นธรรมชั้นไหน ? สภาพเช่นไร ? 93
- อาการแห่ง “ชาติ” เป็นต้นว่า ? 194-196
บางเป็น “ภพ” 194
บางเป็น “โคตร” 194
บางเป็น “วรรณะ” 194-195
- “อากาสาณัญญาตนะ” หมายถึงอะไร ? 40,57,58,59-60,120,321,
537,545,547,549-550,554
- “อากิญจัญญาตนะ” แบบฤาษี หมายถึงอย่างไร ? 30,55,269,519,522
- “อากิญจัญญาตนะ” แบบพุทธเท่านั้น คือ
ความไม่มีอย่างไร ? เป็นนิमितชนิดใด ? 30,41,57,59-60,120,537,
545,547,549-550,554

อาจารย์ผู้ “ พุทธาภิเษก ” ชนิดที่ถูกแท้ถูกจริง	
ของพุทธศาสนา คือ อย่างไร ?	325
อาจารย์ผู้มนัโรธสมาบัติ หรือ มัณาน แต่ยังคงติดหมากพลู บุหรี่ ยานต์ฤๅ	
จะถือว่าเป็นผู้บรรลุชั้น “ อรหันต์สูงสุด ” ได้หรือไม่ ? ทำไม ?	30
อาชญากรรมทางศาสนามีด้วยหรือไม่ ? ใครเป็นอาชญากรทำอะไร ?	460-462
“ อาณาปาณสตี ” คืออะไร ? มีความหมายอย่างไร ?	257,381
“ อาณาปาณสตี ” ที่หมายเอาการนั่งหลับตา เฟื่องลมหายใจเป็นกสิณ	
เป็นมรรควิธีที่เหมาะสมกับใคร ? และมีวิธีปฏิบัติอย่างไร ?	318
อาณาปาณสตี แบบวาโยกสิณที่เป็นเพียงประโยชน์ชั้นสมณะนั้น	
คืออะไร ?	320-321
“ อาตมัน ” เป็นอัตตา แบบไหน ? อย่างไร ?	497
“ อาเทศนาปาฎิหารีย์ ” เป็นอภิญาญาชนิดใด ? มีคุณและโทษอย่างไร ?	
พระพุทธรเจ้าทรงสรรเสริญหรือไม่ ? ทำไม ?	132-133,136,462,465
“ อาธานคาหิ ” เป็นผู้หลงอย่างไร ?	14
อ่านจิตอย่างไรดี ?	142-144
อาบน้าล้างกิเลสได้ไหม ?	10
“ आयตन ” คืออะไร ?	11,59,118,119,494,
มีสภาพต่างๆ อะไรบ้าง ?	499,511,519,522,547
อายตนะ ทั้ง 4 ที่เป็นสภาวะของอรุปร คืออะไร ?	
มีสภาพอย่างไร ?	537
อายตนะสภาพต่างๆ : อากาสาัญญาตนะ, อากัญญาัญญาตนะ,	
วิญญาัญญาตนะ, เนวสัญญานาสัญญาตนะ	494,545,549
อายทุกข์ อายสุข มีหรือไม่ ? มีอย่างไร ?	192,193,197
“ อารมณ์เชิงชอบ ” (ชอบใจ) จากมากไปหาน้อย	
ตามลำดับ เป็นต้นว่า :	
กามราคะ ชั้น อภิชฌาวิสมโลภะ - เปม(ความรัก) - จิตทา(ความเพ็ดเพลิน) -	
ปโมท(ความบันเทิง) - บิตี(ความชื่นชม) - อาราม(ความพอใจ) -	
ฉันทะ(ความมุ่งหมายปรารถนา) - อารมณ์ (สิ่งที่จิตเสวย) ฯลฯ	500

“อารมณ์เชิงขั้ว” (ไม่ชอบใจ) จากมากไปหาน้อยตามลำดับ	เป็นต้นว่า :	
พยาบาท	- โภคะ (ความโกรธ)	
ปฏิกษะ (ความขี้เกลียด)	- โสภ (ความเศร้าหมอง)	
กุกกุกจะ (ความรำคาญกั้ววล)	- ปรีทเวชะ (ความตัดไม้ขาด)	
โทมนัส (ความน้อยใจเสียใจ)	- อุปายาส (ความกรุ่นใจ, ยังมีอารมณ์ค้างในใจ)	500-501
อารมณ์ ฌาน ปรมัตถ์แท้ ๆ จะมีฐานะอะไรบ้าง ?	คือ อย่างไร ?	552-553
“อาโลก” คือโลกที่เหมือนกับ “โลกีย์” หรือไม่ ?	อย่างไร ?	16
“อวิภาว” กับ “ติโรภาว” ความหมายว่าอย่างไรได้บ้าง ?		
และหมายเอาอะไรเป็นสำคัญ ?		103
อาสาละ คืออะไร ? มีพหุมีภัยเพียงใด ?		46,47,51,191,192, 297,316,323,418-424,432,433
อาสาละ ต่าง ๆ คือ กามาสาละ-ภวาสาละ-อวิชชาสาละ	เป็นไฉน ?	191-192
“อัสวักขยญาณ” เป็นอะไร ?	อย่างไร ?	
ประกอบด้วยอะไรบ้าง ?		201,293,306,312-313,323
“อัสวักขยญาณ” สำคัญเพียงใดในการบรรลุอรหัตต์ ?		
เกิดได้อย่างไร ?		120,299,306,311
อาหารของ “ถันหา” คืออะไร ?		525
อาหารของ “นิวรรณ์ 5” คืออะไร ?		525
อาหารของ “ภวถันหา” และ อาหารของ “วิชา และ วิมุตติ”		
คืออะไร ?		525-531
อาหารของ ภวถันหา :		
อาหารของ ภวถันหา	- อวิชา	
อาหารของ อวิชา	- นิวรรณ์ 5	
อาหารของ นิวรรณ์ 5	- ทุจรีต 3	
อาหารของ ทุจรีต 3	- การไม่สำรวมอินทรีย์	
อาหารของ การไม่สำรวมอินทรีย์	- ความไม่มีสติสัมปชัญญะ	

อาหารของ ความไม่มีสติสัมปชัญญะ	-	การทำไว้ในใจอย่างไม่แยบคาย	
อาหารของ การทำไว้ในใจอย่างไม่แยบคาย	-	ความไม่มีศรัทธา	
อาหารของ ความไม่มีศรัทธา	-	การไม่ฟังสัทธรรม	
อาหารของ การไม่ฟังสัทธรรม	-	การไม่คบสัตบุรุษ	526-527
อาหารของ วิชา และ วิมุตติ :			
อาหารของ วิชาและวิมุตติ	-	โพชนงค์ 7	
อาหารของ โพชนงค์ 7	-	สติบัญญัติ 4	
อาหารของ สติบัญญัติ 4	-	สุจริต 3	
อาหารของ สุจริต 3	-	การสำรวจอินทรีย์	
อาหารของ การสำรวจอินทรีย์	-	สติสัมปชัญญะ	
อาหารของ สติสัมปชัญญะ	-	การทำไว้ในใจโดยแยบคาย	
อาหารของ การทำไว้ในใจโดยแยบคาย	-	ศรัทธา	
อาหารของ ศรัทธา	-	การฟังสัทธรรม	
อาหารของ การฟังสัทธรรม	-	การคบหาสัตบุรุษ (สัตบุรุษ)	528
อาหาร ของ “อวิชา” คืออะไร ?			522
อาหาร ต่าง ๆ คือ : กวฬิงการาหาร - ผัสสาหาร -			
มโนสัญเจตนาหาร - วิญญาณาหาร เป็นไฉน ?			190-192
“อิจฉา” “ริชยา” “อิสสา” ทั้ง 3 คำ			
ความหมายเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร ?			420
“อิจฉาจรจิต” คือ อย่างไร ?			13,229
“อิทธิคุณ” มีหรือไม่ ?			10
“อิทธิปาฏิหาริย์” หมายถึงความเก่งทางใด ? แค่ไหน ?			89,459,465
“อิทธิปาฏิหาริย์” และ “อาเทศนาปาฏิหาริย์” ที่พระพุทธองค์			
ทรงขย่ะแฉง เกิดขึ้นชั่ง เบื่อระอา เนื่องด้วยอะไร ?			
หมายถึงอย่างไร ?			305,459,462,465,466

- “อิทธิปาฏิหาริย์” “อาเทศนาปาฏิหาริย์” และ
 “อนุศาสน์ปาฏิหาริย์” ในทางพุทธวิชา
 หมายถึงอย่างไร ? เป็นไฉน ? 394,459
- “อิทธิวิธ” ของพุทธศาสนา ต่างกับของลัทธิอื่นอย่างไร ? 71,87-89,93-121,129,
 201,202,256,259,299-306,316,324
- “อิทธิวิธ” ของพุทธศาสนานั้น เป็นเรื่องของอะไร ?
 วิธไหน ? อย่างไร ? 87,94,95,100,104-105,121,175
- “อิทธิวิธ” นั้น หากใครเข้าใจว่า คือความสามารถ เหาะเห็นเดินน้ำ
 ดำดิน ฯ เถนตรงข้อ ๆ คือ ๆ ก็ยังเป็น “มิจฉาทิฎฐิ”
 เพราะมีหลักฐานเป็นเหตุผลเด่นชัดอย่างไร ? 201-203
- “อิทธิวิธ” ในประการต่าง ๆ นั้น ลึกซึ้งกันอย่างไร ? เช่น :
- “หลายคนเป็นคนเดียว ก็ได้” 101
 - “ทำให้ปรากฏก็ได้ทำให้หายไปได้” 103
 - “ทะลุกำแพงเขาไปได้ไม่ติดขัด เหมือนไปในที่ว่าง ก็ได้” 104
 - “เดินบนน้ำไม่แตก เหมือนเดินบนแผ่นดิน ก็ได้” 106
 - “เหาะไปในอากาศเหมือนนก ก็ได้” 108
 - “ลูบลำพระจันทร์ พระอาทิตย์
 ชั่งมฤตขมอันภาพมากด้วยฝ่ามือ ก็ได้” 111,113
 - “ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลก ก็ได้” 115,117,118
- “อิทธิวิธ” แบบโลกีย์ อันเป็น “อิทธิปาฏิหาริย์” เช่น เหาะเห็น
 เดินอากาศ หายตัว ฯลฯ เป็นภัยเป็นโทษอย่างไร ? 73
- “อิทธิวิธ” “ฉัพภุญโญ” “จตุปฐิสัมภิทาญาณ” ทุก “อภิญญา”
 ทุก “วิชา” สูงขึ้น-เพิ่มขึ้น เนื่องมาจากอะไร ? 371-372
- “อิทัปปัจจยตา” คืออะไร ? 523
- “อัมมัญจ โลกัง ปรัญจ โลกัง สัจฉิกัตวา ปเวทนตตี”
 หมายความว่าอย่างไร ? 548

- “อื่น” ซึ่งใช้กับคำว่า “สัตว์อื่น” และ “บุคคลอื่น”
 ใน “เจโตปริยญาณ” นั้น สำคัญไฉน ?
 หมายถึงใคร ? จุดใดแท้ ? 135-136,138,140
- “อื่น” สำหรับ “พระอรหันต์” กับ ผู้ยังไม่บรรลुสูงสุดนั้น
 แตกต่างกันหรือไม่ ? อย่างไร ? 140
- “อุคคห” แปลว่าอะไร ? “อุคคหนิมิต” คือ
 อย่างไรกันแท้ ? 506,507,524
- “อุคคหิตัตถุญ” คือ เป็นคนชนิดไหน ? ใครบ้าง ? 323,343
- “อุจเจททีฏฐี” คือ พวกที่มีความเห็นสุดโต่งไปทางไหน ?
 มีสาระแก่นสารมากน้อยเพียงใด ? 387
- “อุชุปฏิบันโน” คือ ปฏิบัติอย่างไร ? 180
- “อุฏฐาน” (ความขยันหมั่นเพียร) เป็นเหตุให้เกิด
 การสังสมความโลกหรือ ? 415
- “อุฏฐาน” หรือ “อายุหะ” ความหมายว่าอย่างไร ?
 เป็นบทหรือพฤติของอะไร ? 17,19-20,49,100
- “อุฏฐานสัมปทา” คือ อย่างไร ? 17
- “อุตตริมนุสสธรรม” หรือ “คุณวิเศษ” คืออะไร ?
 มีกี่ประเภท ? อะไรบ้าง ? สำคัญเพียงใด ?
 ผู้บรรลุจริงจะนำมาพูดถึงหรืออวดอุตตริมนุสสธรรมได้หรือไม่ ?
 229,230,234,257,259,458.....,470,471,479-481
- “อุตตริมนุสสธรรม” แบ่งออก 2 ประเภท คือ 459,475,477
- ประเภทที่ 1 ไม่ใช่มรรคผล 459-466,475,478
- ประเภทที่ 2 ที่เป็นมรรคผล 467,475,477
- อุตฺตร (เหนือ, สูงกว่า, คำตอบ) :
- “สอุตฺตร” คือ สภาพใด ? ต่างกับ
- “อนุตฺตร” อย่างไร ? 145

อุตฺตรนิมุตตธรรม ที่สูง ที่เก่งขัน จนเรียกว่า อภิญญา เรียกว่า

ปาฏิหาริย์ มีแบ่งเป็น :

อิทธิปาฏิหาริย์	477	
อาเทศนาปาฏิหาริย์	477	
อนุศาสน์ปาฏิหาริย์	478	
“อุทฺธัจจะ” เป็นอย่างไร ?		
พาหลงได้หรือไม่ ?	488-490,493,500,503,519,520,537,538	
“อุทฺธัจจะ” เจริงกามฉันทะ กับ “อุทฺธัจจะ” เจริงพยาบาท		
คือ สภาพอย่างไร ? แตกต่างกันอย่างไร ?	486	
“อุทฺธัมภาคิยสังโยชน์” คืออะไร ? ได้แก่อะไรบ้าง ?	238,436,487,488	
“อุบัติ” แปลว่าอะไร ?	316	
“อุเบกขา” มาจากรากศัพท์อะไร ? หมายถึงอะไร ?		
เป็นอย่างไร ?	553	
“อุเบกขา” หรือ “ความวางเฉย” หมายถึงสภาพอย่างไร ?	16,76	
“อุปกิเลส 16” ได้แก่อะไร ? ความหมายอย่างไร ?		
มีสภาพหมุนรอบเชิงซ้อนอย่างไร ?	46,238,417-433	
1. อภิชฌาวิสมโลภะ 2. พยาบาท 3. โภช		
4. อุปินาหะ	46,238,417-418,433	
5. มกฺกชะ 6. ปลาส 7. อีสสา 8. มัจฉริยะ	46,238,419-420,433	
9. มายา 10. สาถะย 11. ถัมภะ 12. สारัมภะ	46,238	
13. มานะ 14. อติมานะ 15. มทะ 16. ปมาทะ	420-421,433	
17. อหังการ	46,238	
18. อหังการ	418-49,433	
“อุปกิเลส” ชั้น อโศก วิรัช เขม จะต้องรู้ให้แจ้งอย่างไร ?	135	
อุปกิเลส ชั้นละเอียด คืออะไร ? เป็นไฉน ? :		
1. อมนสิการ	2. ถิ่นมิทชะ	227,240
3. ถิ่นภิตตชะ	4. อพพิละ	227,241,242

5. ทฤษฎีลละ 227,242,243
6. อัจจารัททวริยะ 227,243,244
7. อติลันวริยะ 227,244,245
8. อภิขัปปา 227,244,245
9. นานัตตสญญา 227,244,245
10. รูปานัง อตินิขมายิตตตะ 227,247-250,252-254
- อุปกิเลส 10 มีรายละเอียดอย่างไร ? 240-255,508
- “อุปจาร” คืออะไร ? เชื่อมโยงกับกามฉันทะ และ ฌานอย่างไร ? 485
- “อุปจาร” แปลว่าอะไร ? “อุปจารสมาธิ” คืออย่างไรกันแท้ ? 48,485,506
- “อุปธิ” แปลว่าอะไร ? หมายถึงสภาพอย่างไร ? 365-369
- “อุปธิวิเวก” หมายถึงอะไร ? แค่ใด ? 356,359,363-369,373
- “อุปนาหะ” เกิดได้อย่างไร ? 417-418
- อุปสมา ของกามคุณ-กามรส คืออะไร ? 491-492
- อุปาทาน คืออะไร ? อุปาทาน ต่างๆ เป็นอย่างไร ? 216,288,399
- “อุปาทานจิต” คือ จิตที่หลงใหลอะไร ? ที่ไหน ? 13,131-132
- “อุกโตภาควิมุตติ” คือสภาพอย่างไร ? แบ่งออกเป็น 2 ภาค คือ 69,222,298
1. บัญญาวิมุตติ (ญาณทัสสนะ) 298
 2. เจโตวิมุตติ (มโนมยิทธิ) 298
- “ผล” แห่งจิตที่มี “อุกโตภาควิมุตติ” จะยังบทบาทเชื่อมต่อกัน
ให้เกิด “ผล” ไปถึง “รูปกาย” อย่างไร ? 298
- “เอกภาพของสันต” หมายถึงอะไร ? อย่างไร ? 423
- “เอกัคคตา” แท้ๆ หรือ “เอกัคคตาจิต” นั้น เป็นไฉน ? 75,99
- “เอกายน มัคโค” คืออะไร ? 12,315,321
- “เอโก” ควรจะแปลว่า “ผู้เดียว” หรือ แปลว่า “เป็นเอก”
จึงจะเป็นสภาพที่ดีที่สุดที่จะเป็นไปให้ได้
อย่างยิ่งยวด ? 356-357,360-361
- “เอโก” หมายถึงการกำหนดจำนวนลงไปว่า อย่างไร ?
- แตกต่างจาก “พหุชา” อย่างไร ? 95
- “เอโกปี หุตวา พหุชา โหติ” แปลงต่างๆอย่างไร ? หมายถึงอะไร ? 95

“เอโก ธัมโม” เป็น ธรรมอย่างไร ?	264,473,482
“เอว มหาโร” (มีอาหารอย่างนั้น) ในบุพเพนิวาสานุสติญาณนี้ หมายถึงอะไร ?	192
เอา “ความโง่” เก่าๆ มาทำให้เกิด “ความฉลาด” ได้หรือไม่ ? และเรียกการกระทำนั้นว่าอะไร ?	193---
“โอปปาติกะ” หรือ “อุปปาติกะ” คือ อะไร ? หมายถึงใคร ?	407,487
“โอปปาติกสัตว์” คืออะไร ? อยู่ไหนใด ?	138,407-408,487
โอวาทปาฏิโมกข์ที่ว่า “ละชั่ว ประพฤติดี จนให้ถึงขั้นจิตบริสุทธิ์ ผ่องใส” มีสาระแก่นสารมากน้อยเพียงใด ?	387
“โอพาริกออตตา” หมายความว่าอย่างไร ?	89
“โอพาริกออตตปฏิลากโ” คืออะไร ? เป็นไฉน ?	302